

ഗുഗേ.പ്രം-ഭാഷാഭാഷ്യം

ഗൃഹേപദം-ഭാഷാഭാഷ്യം

ഋഗ്വേദം

'ദേവീപ്രസാദം' ഭാഷാഭാഷ്യം

വാല്യം 1

രചയിതാവു്

ഒ. എം. സി. നാരായണൻ നമ്പൂതിരിപ്പാട്

പ്രസാധകർ

വടക്കേമലം ബ്രഹ്മമന്ദിരം

തൃശ്ശൂർ-1

വിതരണം

കൈരളി (പസ് & ബുക്സ്)

എം. ജി. റോഡ്, തൃശ്ശൂർ-1

വില 65 ക.

RIGVEDAM

Bhasha Bhashyam

Vol: I

By

O. M. C. Narayanan Nambudiripad

Vellinali

(Palghat Dist.)

Publishers:

Vadakke Madham Brahmaswam,

M. G. Road, Trichur.

Distributors:

Kairali Press & Books,

M. G. Road, Trichur-1

First Published February 1982

Printed at

Kairali Press

M. G. Road, Trichur-1

Copyright to the Author

Price Rs 65

Printed with the paper supplied by the Government of India at concession rate and Printed with the financial assistance from the Ministry of Education, & Social Welfare, Govt of India.

സമർപ്പണം

പല നൂറ്റാണ്ടുകളായിട്ട് ജ്യോതിഷത്തിന്റെ ദീപശിഖ
വിപരീത പരിതഃസ്ഥിതികളിലും കെടാതെ സൂക്ഷി
രക്ഷിച്ചുപോന്ന തൃശ്ശൂർ ബ്രഹ്മസംഘം മാർത്തിനും, ആ ഭേ
പിഠത്തിലൂടെ തെളിഞ്ഞുയർന്നുവന്ന യജ്ഞബുദ്ധികളും
അനേകശതം ഓത്തമാർക്കും ഈ ഭാഷാഭാഷ്യം ഭക്ത്യാദരവിന
പുരസ്സരം സമർപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

ഗ്രന്ഥകർത്താവ്

॥ श्रीः ॥

श्री चन्द्रमौलीश्वराय नमः

श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यवर्य

जगद्गुरु — श्रीशङ्करभगवत्पादाचार्यपरम्परागतं
श्रीकामकोटिपीठमहासंस्थानम्

काञ्चीपुरम्.

यात्रास्थानम् :
तृशिवपेरुर (तिरुच्चूर)

१८ — ९ — १९८१

ऋग्वेदस्य सायणाचार्यभाष्यानुसारमन्वयक्रमेण श्री ओ. एम्. सि.
नारायणन् नम्बूदिरिपाट् महाशयेन मलैयालभाषायां पूर्णतया कृतः
अनुवादग्रन्थः तृशिवपेरुर (तिरुच्चूर) नगरवर्तमान ब्रह्मस्वमठेन
प्रकाश्यते इति विदित्वा मोदामहे ।

मलैयालभाषाज्ञाः वेदाधिकारिणः एतद्ग्रन्थं पठित्वा अर्थज्ञान-
पुरस्सरं पारायणादि कुर्वन्तः निखिल प्रेयः श्रेयः परम्पराः अवाप्नु-
युरित्याशास्महे ।

दुर्मन्तिभाद्रपदवहुल पञ्चमी.

नारायणस्मृतिः

ഗ്രന്ഥകാരന്റെ ഗ്രാമപരദേവത
ശുകപുരത്ത് ശ്രീ ഭക്ഷിണാമുർത്തി

ആഴിത്തട്ടിലെഴുന്ന രത്ന നിരപോൽ
മിന്നിത്തിളങ്ങുന്നതാ-
മാഴംകുടിയ മാമറയ്ക്കകയൊളി-
ഞ്ഞീടുന്ന തത്പാകരം,
ഉഴയ്ക്കൊക്കെ സുമംഗളം, സുഖകരം
വിജ്ഞാന സമ്പത്തുനാം
പാഴാക്കായ്കിലതിമനുഷ്യനുമഹോൽ-
ക്കർഷം വളർത്തും ദൂഡം.

പത്ത് മാത്തലം-സാഹചര്യം

വേദത്തിന് ഒരു ഭാഷാഭാഷ്യം നിർമ്മിക്കുവാൻ പുറപ്പെട്ടതിന് എനിക്ക് പ്രേരകമായ പശ്ചാത്തലവും സാഹചര്യവും എന്തായിരുന്നു എന്ന് ചുരുക്കത്തിൽ വിവരിക്കുവാൻ ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നു. വേദവേദികളുടെ നാലഞ്ചു തലമുറകൾ തുടർച്ചയായി നിലനിന്ന കടുംബത്തിൽ ജനിച്ചതാണ് മൌലിക പശ്ചാത്തലം. നാലാമക്കുറും മുത്തക്കുറും മുത്തപ്പന്മാരും അച്ഛനും പ്രശസ്ത വേദജ്ഞന്മാരായിരുന്നു. എന്റെ വേദഗുരു ശ്രീ നരിപ്പറ ശ്രീധരൻ നമ്പൂതിരിയും ഒരു തികഞ്ഞ 'ഓത്ത'നായിരുന്നു. കട്ടിക്കാലത്തു പാരമ്പര്യമനുസരിച്ച് വേദം ആദ്യം ഞാൻ ഏദിസ്ഥമാക്കി. തൃശൂർ യോഗത്തിൽ വാദ്ധ്യാന്റെ അഭാവത്തിൽ എന്റെ മുത്തപ്പൻ, നീലകണ്ഠൻ നമ്പൂതിരിപ്പാട് തല്ലാല വാദ്ധ്യാനായവരായിത്തീർന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൂടെ പല തവണ ബ്രഹ്മസ്വം മാത്തിൽ പോകാനും അവിടത്തെ വേദമുഖരിതമായ അന്തരീക്ഷം സ്വയമുൾക്കൊള്ളാനും കഴിഞ്ഞു. വാദ്ധ്യാൻ കഴിഞ്ഞാൽ എന്റെ ഇല്ലക്കാക്കാണ് ബ്രഹ്മസ്വം മാത്തിൽ പ്രാഥമ്യവും പ്രാമുഖ്യവും. അതനുസരിച്ച് ചില മാന്യസ്ഥാനങ്ങൾ കിട്ടാനിടയായിട്ടുണ്ട്. 1971-ൽ ബ്രഹ്മസ്വം മാം ഭരണസമിതിയുടെ അദ്ധ്യക്ഷനായി ഞാൻ തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെട്ടു. ഇന്നും ആ സ്ഥാനം ഞാൻ സാദരം, സവിനയം വഹിച്ചുപോരുന്നു.

ബ്രഹ്മസ്വം മാത്തിന്റെ ഭരണസമിതിയിൽ വന്നപ്പോൾ അവിടെ വേദാഭ്യാസം ഊർജ്ജിതപ്പെടുത്തേണ്ട ആലോചനകൾ വന്നു. വേദാത്മവിചാരം കൂടി ആരംഭിക്കണമെന്ന ആശയം എന്റെ ബഹുമാന്യ സുഹൃത്തു്, ശ്രീ മുക്താട് ദിവാകരൻ നമ്പൂതിരിയും ഞാനും കൂടി ഉന്നയിച്ചു. വിശേഷസന്ദർഭങ്ങളിൽ വേദാത്മഭാഷണങ്ങൾ നടത്തിത്തുടങ്ങി. സായണ ഭാഷ്യത്തിന്റെ ഒരു മലയാളവിവർത്തനം മാത്തിൽ നിന്ന് പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്താനാലോചിച്ചു. പക്ഷെ അതിന്റെ സാമ്പത്തികഭാരം ബ്രഹ്മസ്വം മാത്തിന് താങ്ങാവുന്നതല്ലായിരുന്നു. ഈ പരിതഃസ്ഥിതിയിലാണ് ഭാഷാഭാഷ്യനിർമ്മിതിക്കുള്ള ആഗ്രഹം എ

ഗന്ധകാരന്റെ പരദേവത (ക്ഷേത്രയിൽ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്ന മായാ തൂണുകൾ)

അഗസ്റ്റ് ൧൪ ന്റെ യോഗത്തിലെ വേദപരമ്പരയ്ക്ക് അഗസ്റ്റ് ൧൪ ന്റെ യോഗത്തിലെ വേദപരമ്പരയ്ക്ക് അഗസ്റ്റ് ൧൪ ന്റെ യോഗത്തിലെ വേദപരമ്പരയ്ക്ക്

നിലകുറിച്ചത്. സംസ്കൃത പാണ്ഡിത്യം വളരെ കുറവാണെങ്കിലും വേദഭക്തി ഒന്നുകൊണ്ടുമാത്രം ഏകനായി ആ ഉദ്യമത്തിൽ ഞാൻ ഭയത്തോടും ധൈര്യത്തോടും കൂടി ഇറങ്ങി. ബ്രഹ്മസംഗമത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണന്റെയും, എന്റെ കലപരവേദപരമായ തിരുമാന്ധ്യംകണിയിൽ ഭഗവതിയുടെയും ഗ്രാമപരവേദപരമായ ഭക്തിണാമൃതത്തിയുടെയും തൃക്കുഴൽകളിൽ സർവ്വവും സമർപ്പിച്ചുകൊണ്ട് പരിഭാഷാകർമ്മം തുടന്ന ബ്രഹ്മസംഗമം ഭരണസമിതിയിലെ സഹപ്രവർത്തകരും പാണ്ഡിതന്മാരായ ശ്രീ കൃഷ്ണാചാര്യരും ശ്രീ ഏകാദിരാമൻ നമ്പൂതിരിയും മാത്രം വേദവിത്തുക്കളും എണ്ണുന്ന പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ച ആ സാഹചര്യത്തിലാണ് ഈ മഹാസംരംഭം സംജാതമായതും സമാപിച്ചതും അസ്സലൈശ്വരലക്ഷം ദിവസത്തിൽ 7 മണിക്കൂർ വീതം 7 കൊല്ലം വേണ്ടിവന്ന ഇതു മുഴുവ്വിതാൻ. ഒന്നാമപ്പകുടങ്ങിയ ഈ ഒന്നാം വാല്യം പുറത്തിറങ്ങുമ്പോൾ അതെന്റെ ചാരിതാത്മ്യസാക്ഷാൽക്കാരമാണ്.

ഒന്നു കൂടി പറയേണ്ടതുണ്ട് - എന്റെ ഈ എളിയ പരിശ്രമത്തിൽ എന്റെ ഭാര്യ, ഉമാ അന്തഃജനത്തിന്റെ ആരാധനാപൂർവ്വമായ അഭിനന്ദനവും ആസ്വാദനവും എനിക്ക് വളരെ പ്രോത്സാഹകമായിട്ടുണ്ട് പല ഭാഗങ്ങളും മൂലത്തോടും അന്യയാത്മങ്ങളോടും കൂടി അപ്പപ്പോൾ ഞാൻ അവരെ കേൾപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. പാരമ്പര്യവിശ്വാസത്താൽ അവർ മൂലം വായിയ്ക്കില്ല, കേൾക്കും മലയാളത്തിലെ അർത്ഥമേ വായിക്കൂ സംസ്കൃതത്തിൽ ആവശ്യമാത്രമായ പരിഭജനാമൃതള അവർ. വേദഭാഷ്യമാണെന്നതും എന്റെ പ്രയത്നഫലമാണെന്നതുമോത്തു് തികഞ്ഞ ഭക്തി ബഹുമാനങ്ങളോട് കൂടി ശ്രദ്ധിച്ചുസ്വദിച്ചുപോന്ന ആ അനുഭവമേകം എനിക്കിന്നും പ്രോത്സാഹകമാണ്

ഈ ഭാഷാഭാഷ്യം അച്ചടിക്കുന്ന വമ്പിച്ച ഭാരത്തിൽ എനിക്ക് സകലവിധമായ പ്രോത്സാഹനവും സഹകരണവും ആദ്യം വാഗ്ദാന രൂപത്തിലും പിന്നീട് പ്രവൃത്തിരൂപത്തിലും തന്നെ സഹായിക്കുന്ന ഡാക്ടർ സി ആർ സ്വാമിനാഥനോട് (കേന്ദ്ര ഗവണ്മെന്റ് വിദ്യാഭ്യാസ വകുപ്പിൽ സംസ്കൃതം ഉപവകുപ്പിന്റെ ഉപദേഷ്ടാവ്) എനിക്ക് കടപ്പാട് പറഞ്ഞാലൊടുങ്ങാത്തതാണ് ഏഴായിരം എണ്ണായിരം പേജോളം വരുന്ന ഈ ബൃഹദ്ഗ്രന്ഥം പൂരിയിലും വെട്ടപ്പിലും അസ്സലൈശ്വരിയ്ക്കു മേലേടം കൃഷ്ണനമ്പൂതിരി, മകൻ വാസുദേവൻ

എന്നിവരോടും എനിക്കു് സീമാതീതമായ നന്ദിയുണ്ടു്. അസ്സലൈകുമുസ് പരിശോധിച്ചു് തെറ്റുകൾക്കും മുകാൽഭാഗവും സ്വരചിഹ്നങ്ങൾ ചേർക്കുകയും ചെയ്തു ശ്രീ. സി. എം. സുബ്രഹ്മണ്യൻ നമ്പൂതിരിയോടും ബാക്കി കാൽഭാഗം സ്വരചിഹ്നമിട്ട ശ്രീ കെ. വി. നാരായണൻ നമ്പൂതിരിയോടും ഞാൻ കൃതജ്ഞനാണു്. അച്ചടിയിൽ ക്ലേശപ്പെട്ടു് പ്രാഹുനോക്കുന്ന ശ്രീ പൊറക്കൊടിഞ്ഞം നാരായണൻഭട്ടതിരിപ്പാടു്, കെ. വി. നാരായണൻ നമ്പൂതിരി എന്നിവർ എന്റെ സവിശേഷ കൃതജ്ഞതക്കർഹരാണ്. ബ്രഹ്മസ്വം മാത്തിന്റെ പേരിൽ ഈ ഭാഷാഭാഷ്യം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്താനനുവദിച്ചതിന്നു് ഭരണസമിതി അംഗങ്ങളോടും ഞാൻ കടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇതു് വൃത്തിയായും ഭംഗിയായും അച്ചടിക്കുന്നതിൽ ശുഷ്കാന്തിയും ശ്രദ്ധയുമേതുന്ന തൃശൂർ കൈരളി പ്രസ്സ് പ്രവർത്തകരോടും എന്റെ അകൈതവമായ നന്ദിയും രേഖപ്പെടുത്തുന്നു.

സർവ്വോപരി ഈ ഒന്നാം വാല്യത്തിന്നു് പ്രൌഢവും പ്രോത്സാഹകവുമായ അവതാരിക എഴുതി എന്നെ ആശീർവ്വദിച്ച ഡാക്ടർ കെ. കഞ്ചെണ്ണിരാജാപിനോടു് അതിരറ്റ കൃതജ്ഞത ഞാനിവിടെ സാദരം രേഖപ്പെടുത്തുന്നു.

ഒ. എം. സി.

ആമുഖം

വേദമെന്നാൽ ഋഗ്വേദമാണ് മറ്റുവേദങ്ങൾ യജുസ്സാ
മാമു വീശേഷണങ്ങൾകൊണ്ട് പറയപ്പെടണം. വേദമെന്ന
പദത്തിന്റെ അർത്ഥംപോലെ അത് ജ്ഞാനമാണ് പരിപ
ക്തവുന്ന ജ്ഞാനത്തിന്റെയും കവിത്വത്തിന്റെയും ഫലം.
വേദത്തിൽ സർവ്വതരം തികഞ്ഞും തെളിഞ്ഞും കാണാം. വാല്മീ
കി, വ്യാസൻ, ഭാസൻ, കാളിദാസൻ മുതലായ കവികൾക്ക്
മുമ്പും ഉത്തമകവിതകളുണ്ടായിരുന്നുവെന്നും ആ കവിത്വ സംസ്കാ
രമാണവരിൽ പ്രതിഫലിക്കുന്നതെന്നും വിചാരിയ്ക്കാവുന്ന
പോലെ, ഋഗ്വേദത്തിന്നു മുമ്പും ഈ ആർത്ഥത്തിൽ ഭൂതമ
ത്തായ ഒരു ഭൂതകാലസംസ്കാരവും വിജ്ഞാനപാരമ്പര്യവും
സാഹിത്യസരണിയും ഉണ്ടായിരുന്നിരിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ
വേദത്തിൽ ഇത്ര പരമോന്നതമായ വിചാരശൈലിയും വി
ജ്ഞാനപ്രകാശവും ഭാഷാഭവ്യതയുമുണ്ടാവാനിടയില്ല പ്രഥ
മാഷ്ടകത്തിൽ പ്രഥമാധ്യായത്തിൽ രണ്ടാം ഋക്കിൽ 'പുര്യോ
ഭീര്യഷിഭിഃ നൃതണൈരുത' (പുറന്മാരായ ഋഷികളാലും
നവീനന്മാരായും) എന്ന് പ്രസ്താവം പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുള്ളത് വേദ
പുരുഷാലസംസ്കാരത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്ന അത്തരം പരാമശ
ങ്ങൾ തുടന്നും പലയിടങ്ങളിലുമുണ്ട്.

വേദത്തിന്ന് യാജ്ഞികം, ദൈവതം, ആത്മീയം എന്നി
ങ്ങനെ മൂന്നുപദമർത്ഥങ്ങളുണ്ടെന്ന് ശ്രീ യാസ്തൻ സൂചിപ്പിച്ചി
ട്ടുണ്ട്. യാജ്ഞികാർത്ഥമെടുത്താൽ സമ്പാപ്തപരമായ, സമ്പാ
പ്തത്തിന്റെ പ്രതീകമായ യജ്ഞത്തിന്റെ തത്വപരവും
അനുഷ്ഠാനപരവുമായ പുത്തി അതിൽ കാണാം. ദൈവതമാ
യെടുത്താൽ പേർകൊണ്ട് പല ദേവന്മാരെയും പരാമശിക്കുന്ന
ണ്ടെങ്കിലും എല്ലാദേവന്മാരും ഒന്നാണെന്നും ഓരോദേവനും
എല്ലാദേവന്മാരുമാണെന്നും, നാനാത്വത്തിലേകത്വം സുവിശ
ദമായി വേദത്തിൽ കാണാം. കേവലം യഥാശ്രുതാർത്ഥവും
സൂചിതകഥകളുമെടുത്ത് കാവ്യമായാസ്വദിക്കുകയാണെങ്കിൽ
മനസ്സിന്റെ മഹത്വങ്ങളും അല്പതങ്ങളും വേദത്തിൽ കാണാം.
മർത്യത്വത്തിൽ നിന്ന് അമർത്യത്വത്തിലേയ്ക്കുള്ള പ്രയാണവും

ദൃശ്യമാണ്. മഹാഭാരതത്തിലില്ലാത്തതു് മഹാഭാരതമില്ല എന്ന പറഞ്ഞപോലെ, വേദത്തിലില്ലാത്തതെവിടെയുമില്ല. വാല്മീകി, വ്യാസൻ, കാളീദാസൻ മുതൽപേരുടെ കാവ്യേതിഹാസപുരാണങ്ങൾ ഉചിതവും ഇരിപ്പിടവും വേദമാണ്. വേദത്തിൽ സൂചിപ്പിച്ച തത്വങ്ങളാണ് ഇതിഹാസപുരാണാദികളിൽ അത്ഥവാദമായി കഥാരൂപത്തിലും കല്പനാരൂപത്തിലും വന്നിട്ടുള്ളതു്.

വേദവ്യാസൻ, വേദങ്ങളെ നാലായി വ്യതിരിക്തമാക്കി ഏകവും മഹത്തായ ഭാഗമാണ് ഗുഹ്യമായി വിഭജിക്കപ്പെട്ടതെന്ന് വിചാരിയ്ക്കണം. നാലുവേദങ്ങളിൽ ഗുഹ്യവേദത്തിന് പ്രാഥമ്യം വേദത്തിൽ തന്നെ പറയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. പുരുഷസൂക്തത്തിൽ (8-4, 17, 18, 19) സർവ്വേശ്വരൻ നിന്ന് ഗുഹ്യമാണ് മുന്യമായതെന്നു പറയുന്നു.

തസ്മാദ്യജ്ഞാൻ സർവ്വമുത
 ഗുഹ്യസ്താമാനിജ്ഞാനിനേ
 മന്ദാംസിജ്ഞാനിനേതസ്മാ-
 ദ്യജ്ഞസ്തസ്മാദജായത.

(അർത്ഥം:-എല്ലാം ഗോമിയിപ്പെട്ട, യജ്ഞപുരുഷൻ നിന്ന് ഗുഹ്യകളും സാമങ്ങളും ജനിച്ചു. മന്ദസ്സുകളും ജനിച്ചു. യജ്ഞസ്സും ജനിച്ചു.) തൈത്ത്രിയ സംഹിതയിൽ

‘യദ്വൈയജ്ഞസ്യസാമം
 യജ്ഞാശ്ചിതം ശിഥിലം.
 തദ്യദുചാതദ്യദം’.

(അർത്ഥം:-യജ്ഞത്തിന് ദൃശ്യത്വം ഉണ്ടെന്നതു് ഗുഹ്യകൊണ്ടാണ്.) എന്ന് ഗുഹ്യവേദത്തിന്റെ യജ്ഞാംഗദൃശ്യത്വം പ്രസ്താവിക്കുകയും ചെയ്തു. ‘ഗുഹ്യവേദം യജ്ഞാശ്ചിതം യദ്വൈയജ്ഞസ്യസാമം’ എന്നാണ് മണ്ഡൂകോപനിഷത്തിൽ ക്രമം പറയുന്നതു്. ‘ദൃശ്യഗുഹ്യസ്താമാനിജ്ഞായതാദോവേദാഃ’ എന്നാണ് ഋഗ്വിംശതാപനിയോപനിഷത്തിലെ ക്രമം. യജ്ഞേദം യജ്ഞാശ്ചിതം യദ്വൈയജ്ഞസ്യസാമം യദ്വൈയജ്ഞസ്യസാമം യദ്വൈയജ്ഞസ്യസാമം നിർമ്മിച്ചതു്.

ഋഷ്യം എന്നാൽ അർച്ചനയെന്നർത്ഥം. ദേവന്മാർ അതിനാൽ അർച്ചിക്കപ്പെടുന്നതുകൊണ്ട് ഋഷ്യം. അപ്പോൾ യജ്ഞാംഗ ദൃഢത്വം പോലെ ദേവർച്ചനയിൽ ഉത്തമത്വവും ഋഗ്വേദത്തിനാകുന്നു. ഋഗ്വേദമന്ത്രങ്ങളിൽ ഭൂരിഭാഗവും യഥാശ്രുതമായി പറഞ്ഞാൽ അഭീഷ്ടസിദ്ധിക്കും അനഭീഷ്ടനിവൃത്തിക്കുമുള്ള പ്രാർത്ഥനകളാണ്. ആ അഭീഷ്ടാനഭീഷ്ടങ്ങൾ ഉപാസകരിൽ വരുന്ന പാത്രഭേദം കൊണ്ട് ലൌകികങ്ങളും കാലികങ്ങളുമെന്നപോലെ, ആത്മീയങ്ങളും ചിരന്തനങ്ങളുമാവാം. ശ്രീ അരവിന്ദൻ പ്രഖ്യാപിക്കുന്ന പോലെ പ്രതീകാത്മകങ്ങളുമാവാം.

വേദം അപൌരുഷേയമാണോ?

‘ഋഗ്വേദം ഏവാഗേരജായത
യജുർവ്വേദോവാായോഃ
സാമവേദ ആദിത്യാൽ’

എന്ന് ഐതരേയ ബ്രാഹ്മണത്തിൽ പറയുന്നു. വേദത്തിലെ ഋഷിമാർ മന്ത്രകർത്താക്കളല്ല, മന്ത്രദ്രഷ്ടാക്കൾ മാത്രമാണെന്നാണ് പൂർവ്വമതം. എന്നാൽ വിശ്വാമിത്രൻ വസിഷ്ഠനെ അധിക്ഷേപിക്കുന്നതും മറ്റുമായ ഋഷികൾ നോക്കുമ്പോൾ അത് യുക്തിയുണ്ടാകുകയോ പേരുമെന്ന് നിശ്ചയമില്ല. മന്ത്രങ്ങളിലെ ആശയം ഋഷിമാർ ദർശിച്ചതാവാം. പിന്നീടത് അവരുടെ വാക്കിലൂടെ വന്നതാവാം. അപൌരുഷേയത്വം വേദത്തിന്റെ ആത്യന്തികമഹത്വമുദേശിച്ച് സമർപ്പിതവുമാവാം.

ഊഹം എന്നാൽ മന്ത്രത്തിൽ ഒരു പദത്തിന്നു പകരം മറ്റൊരു ഉചിതപദം ചേർക്കലാണ്. ലൌകികമന്ത്രങ്ങളിൽ അതു പതിവുണ്ട്. ‘പതിമേ പാഹി ശങ്കര’ എന്നത് ‘സുതമേ പാഹി ശങ്കര’ എന്ന് മാറ്റിച്ചൊല്ലാറുണ്ട്. വേദത്തിൽ ഊഹം നിഷിദ്ധമാണ്. ഒരു പദത്തിന്നു തദർത്ഥമായ മറ്റൊരു പദം വെണ്ണലോ, ഉപാസ്യദേവനെ ഉദേശിച്ചോ, ഉപാസകനെ ഉദേശിച്ചോ ലിംഗവചനങ്ങൾ മാറ്റിലോ പതിവില്ല. ഋഷിദൃഷ്ടമായതുകൊണ്ടാണ് ഊഹം നിഷിദ്ധമായിട്ടുള്ളത്.

(ശ്രീ കഞ്ചൻനമ്പ്യാരുടെ ഐതിഹ്യപ്രസിദ്ധമായ ഒരു ഊഹമുണ്ട്. ഒരു ദിക്കിൽ ഉണ്ണിയെ ഓത്തപ്പൊറിയുന്ന അൾ

യായി, ആലോ' എന്ത് സ്വന്തം ചോദിച്ചപ്പോൾ അടുത്തു നിന്നിരുന്ന കമ്പൻസ്വാർ 'ശത്രാക്കശ്വരാഹ്വതാസ്യന്തേ' എന്നാണ് കടന്നുവെച്ചത് കേട്ടത് എന്ത് പാണ്ഡിത്യം. (ഒരു വസ്ത്രോതിജസ്വരം തുടർ തോന്നാൻപോലി പിന്നെ ഒരു വസ്ത്രോതിജ ആദ്യത്തെ പാദംകൂട്ടി ചൊല്ലിക്കൊടുക്കുന്നതാണ് കടന്നുവെച്ചത്) 'ഇത്രപദ്യം ബ്രഹ്മാനാമേന' എന്നായിരുന്ന ആ പാദം. വേദോച്ചാണാധികാരില്ലാതിരുന്നതിനാൽ നമ്പ്യാർ കേട്ടുധരിച്ചു പട്ടങ്ങരം പാശ്ചാത്യരെ ചേർത്തു പാണ്ഡിത്യം.)

വേദത്തിൽ ഭാഗി, ഇന്ദ്രൻ, അഗ്നികൻ, ആദി, മിത്ര വരണന്മാർ മുതലായി അനേകം ദേവന്മാർ സ്മരിക്കപ്പെടുന്നു. അതുപോലെ വായു, സൂര്യൻ, ഉഷസ്സ്, നാഗി, അപ്പകൻ മുതലായവയും ദേവലോകത്തിൽ സ്മരിക്കപ്പെടുന്നു. അപേതന വസ്തുക്കളായ സോമം, ദക്ഷിണ, യാഗപശുവിനെ കെട്ടുന്ന യുപം, സോമം ചന്ദ്രനെ പിടിക്കല്പ്, ഉദി, ഉല്പന്ന മുതലായവയും ദേവതാഭൂമിയിൽ സ്മരിക്കപ്പെടുന്നു. സോമം അല്ലകിൽ സോമൻ ആദ്യം പലയിടങ്ങളിലും മേവതം മണ്ഡലത്തിൽ മുഴുകിയും പ്രതിപാദിക്കപ്പെടുന്നു. അതുപോലെ പശു, കരിറ, നായ, പക്ഷികൾ, തവളകൾ മുതലായവയും പരാജിയിക്കപ്പെടുന്ന പശു ജ്ഞാനശക്തിയുടെയും കരിറ ക്രിയശക്തിയുടെയും സോമം ആത്മീയാനന്ദത്തിന്റെയും പ്രതീകമാണെന്ന് ശ്രീ അംഗിരൻ പറയുന്നു. ഏതായാലും വേദത്തിന്റെ രീതി, ഗതി ഭാഗ്യം ജ്ഞാനശാസ്ത്രത്തിൽനിന്നും വിഭിന്നമാകുന്നു.

വേദോക്തങ്ങളുടെ യാജ്ഞിക വിനിയോഗമാണ് ബ്രാഹ്മണങ്ങൾ പ്രതിപാദിക്കുന്നത്. ബ്രാഹ്മണം രണ്ടുവിധമുണ്ട്— വിധിയും അർത്ഥവും. വിധിയെന്നാൽ കമ്മലോദനം. അതു രണ്ടുവിധം— അപ്രവൃത്തപ്രവർത്തകം, അജ്ഞാതാർത്ഥസ്ഥാപനം. പരസ്പര വിരുദ്ധങ്ങളായ വിധിവിനിയോഗങ്ങളിൽ ബ്രാഹ്മണം വിധികൾ സമന്വിയ്ക്കുന്നു. അങ്ങിനെ യാജ്ഞികാർത്ഥത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനപ്രമാണമായി ബ്രാഹ്മണങ്ങൾ നിലകൊള്ളുന്നു.

വളരെ തലമുറകളായി വേദം അർത്ഥപിന്ന കൂടാതെയാണ് ഇന്ത്യയിലുടനീളം പഠിപ്പിക്കപ്പെട്ടത്. എഴുതാൻ പറ്റാത്തതുകൊണ്ട്

കട്ടിക്കാലത്തേ പറ്റു. അന്ന് അത്ഥ്ചിന്തനം അശക്യവുമാ
 ണ്. മുതിന്ന് പാണ്ഡിത്യം നേടിയ ശേഷമാണ് അത്ഥ്ചിന്ത
 തുടങ്ങേണ്ടത്. അതു വിരളമായി. അങ്ങിനെ അക്ഷരസ്വരം
 വ്യത്യാസമില്ലാതെ മുഖത്തോടുമുഖം ചൊല്ലിക്കൊടുത്തും കേട്ടു
 പഠിച്ചും സംഹിത നിലനിന്നു എങ്കിലും, അതിന്റെ ഉള്ളിലേ
 ക്കാതം കടക്കാതായി. വേദഭാഷയിൽ പറഞ്ഞാൽ വേദാത്ഥ
 ങ്ങൾ ഗുഹാഹിതങ്ങളായി.

അത്ഥ്ചിന്തയുടെ മുഖ്യതയും ആവശ്യകതയും വേദത്തിൽ
 തന്നെ പ്രസ്താവിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.

ഉതത്വഃപശ്യന്നദദർശവാച—

മുതത്വശ്ശൃണ്വന്ന ശ്രുണോത്യേനാം

ഉതോത്വസൈതന്വ്യാം വിസന്ത്രേ

ജായേവപത്യ ഉശതിസുവാസാഃ (8-2-23)

(അത്ഥ്—ഒരുവൻ വാക്കിനെ കണ്ടിട്ടും കാണുന്നില്ല. കേ
 ട്ടിട്ടും കേൾക്കുന്നില്ല. അവന്ന് വാക്ക് അത്ഥ്സ്യമാവുന്നില്ല.
 വേറെ ഒരുവന്ന് വാക്ക് അണിഞ്ഞൊരുങ്ങിയ പ്രേയസി
 ര്ഞോവിന്നെന്നപോലെ മുഗ്ധമായ സ്വശരീരം വെളിവാ
 കുന്നു.)

ഉതത്വം സഖ്യേ സ്ഥിരപീതമാഹു—

നൈന്നം ഹിന്വന്ത്യപിവാജിനേഷു

അധേന്യാചരതിമായയൈഷ

വാചം ശുശ്രൂവാ അഹലാമപുഷ്ഠാം (8-2-23)

(അത്ഥ്—വിദ്വാൻസദസ്സിൽ പലരിലൊരാൾ മാത്രം വേ
 ദാത്ഥ്വേദിയായി കാണപ്പെടുന്നു. അവനെ ആത്മനാദരി
 ജ്ജ്ഞിപ്പില്ല, എല്ലാവരും കൊണ്ടാടുന്നു. വേദാത്ഥ്വമറിയാത്തവൻ
 മച്ചിപ്പിച്ചിനെ പോറ്റുന്ന പോലെയാണ്, ഫലപുഷ്പങ്ങളി
 ല്ലാത്ത വാക്കുചൊല്ലി അലയുന്നത്.) "സ്ഥാണരയം ഭാര
 ഹാരഃ കിലാഭൂദധിത്യവേദം നവിജാനാതിയോത്ഥഃ" (വേദം
 ഉരുവിട്ട് പഠിച്ച അത്ഥ്വമറിയാത്തവൻ ഭാരം താങ്ങുന്ന തൂണാ
 കന്നു.) എന്നും "യോത്ഥ്വജ്ഞ ഇതി സകലം ഭൂമശ്നന്തേ"
 (വേദാത്ഥ്വമറിയുന്നവൻ മാത്രം എല്ലാ നന്മയും നേടുന്നു.) എന്നും

“അന്നുതാപപി ശുദ്ധൈര്യോനതജലപതി കർമ്മിപി” (തീർത്ഥിജ്ഞാതെ ഉണങ്ങിയ വിരകം കുത്തുകയില്ല.) എന്നും നിരക്കുകാരൻ ശ്രീ യാസ്തൻ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ഇപ്രകാരമെല്ലാമായിട്ടും വേദാർത്ഥപിതനും ഭൂരികാലമായി ഇന്ത്യയിൽ ഉപേക്ഷിതമായിരുന്നു.

പതിനാലാം നൂറ്റാണ്ടിൽ വിജയനഗര ചക്രവർത്തി ബുക്കന്റെ സമീപപുസ്തകമായ “സായണനാണ്” നലുവേദങ്ങൾക്കും സമ്പൂർണ്ണ ഭാഷ്യങ്ങൾ നിർമ്മിച്ചത്. അതിന്നു മുമ്പും ചില ഭാഷ്യങ്ങളുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അവ സായണ ഭാഷ്യങ്ങൾപോലെ പൂർണ്ണങ്ങളല്ല. അന്നുപധി പണ്ഡിതന്മാരെ ഇരുത്തി ഭാഷ്യങ്ങളെഴുതിച്ച് താനത്ര ഭുവൻ പൂരിശോധിച്ചു എന്നാണ് ശ്രീ സായണാചാര്യരെക്കുറിച്ചുള്ള പ്രശസ്തി. “വേദാർത്ഥവിദോ ലോകത്രയേപി ശ്രേയഃ പ്രാപ്തിരപച്യതേ” (വേദാർത്ഥവിദനായവൻ മൂലോകങ്ങളിലും ശ്രേയഃപ്രാപ്തിയേന്തുന്നു.) എന്നും ശ്രീ സായണാചാര്യൻ തന്നെ പറയുന്നു. സായണഭാഷ്യമുണ്ടായിരുന്നില്ലെങ്കിൽ ഇന്ന് വേദത്തിലെ പല ഭാഗങ്ങളും അജ്ഞാതാർത്ഥങ്ങളായിത്തന്നെ ഇരിയ്ക്കുമായിരുന്നു. വേദങ്ങൾക്കു മാത്രമല്ല, ബ്രാഹ്മണാണ്യകങ്ങൾക്കു കൂടി ശ്രീ സായണൻ ഭാഷ്യം നിർമ്മിച്ചിട്ടുണ്ട്. അങ്ങിനെ ഭാരതസംസ്കാരത്തിന്റെ നവീന സമുദ്ധാരകനെന്ന് വിളിയുണ്ടാകാൻ ശ്രീ സായണൻ സർവ്വമാ സമർത്ഥനാകുന്നു.

“വേദേ പുര്യോത്തരകാണ്ഡയോഃ ക്രമേണ ധർമ്മബ്രഹ്മണി വിഷയഃ” വേദത്തിൽ പുര്യോത്തരകാണ്ഡങ്ങൾക്കും, സംഹിതയ്ക്കും ഉപനിഷത്തിന്നും ധർമ്മബ്രഹ്മണങ്ങളാണ് ക്രമേണ വിഷയങ്ങളെന്ന് പറയപ്പെടുന്ന ഉപനിഷത്തുകൾ വേദത്തിന്റെ വികാസങ്ങളല്ല, വിസ്താരങ്ങൾ മാത്രമാണ്. വേദത്തിലുടങ്ങിയ ആചാരങ്ങൾ തന്നെ ഏകവിഷയീകരിക്കപ്പെടുത്തുള്ള വിസ്താരങ്ങൾ മാത്രമാണ്.

വേദാർത്ഥപിതനെന്നതിന്ന് വേദാംഗങ്ങളായ ശിക്ഷ, വ്യാകരണം, കല്പം, നിരൂപണം, ജ്യോതിഷം, മന്ത്രസ്തം എന്നിവയിൽ നിഷ്ണാതന്മാരാണ്.

മരന്ദഃ പാദൈ തു വേദസ്യ
ഹസ്തൈ കല്പോഥപാദൃതേ
ജ്യോതിഷാമയനഞ്ചക്ഷു-
ന്നിരക്തം ശ്രോത്രമുപ്യതേ

ശിക്ഷാപ്രാണത്തുവേദസ്യ
മുഖംവ്യാകരണം സ്തൃതം.
തസ്മാൽ സാഢഗമധീതൈവ
ബ്രഹ്മലോകേമഹീയതേ

(അർത്ഥം.—മരന്ദസ്ത്വം വേദത്തിന്റെ കാലുകളും കല്പം കൈകളും ജ്യോതിഷം കണ്ണും നിരക്തം പെവിയും ശിക്ഷ മുക്കും മുഖം വ്യാകരണവുമത്രെ. ഈ അംഗങ്ങളോടുകൂടി വേദം പഠിച്ചവൻ ബ്രഹ്മലോകത്തിൽ പൂജിക്കപ്പെടുന്നു). എന്നാണു് പാണിനീ യ് ശിക്ഷയിൽ പറയുന്നതു്.

പുരാണം ന്യായമീമാംസാ
ധർമ്മശാസ്ത്രാണഗമിശ്രിതാഃ
വേദാസ്ഥാനാനിവിദ്യാനാം
ധർമ്മസ്യ ച ചതുർഗു

(അർത്ഥം.—പുരാണം, തർക്കശാസ്ത്രം, മീമാംസ, ധർമ്മശാസ്ത്രങ്ങൾ എന്നിവയോടു ചേർന്ന വേദങ്ങൾ വിദ്യകളുടെയും ധർമ്മത്തിന്റെയും പതിന്നാലു സ്ഥാനങ്ങൾ കുറിക്കുന്നു). എന്തു് യാജ്ഞവൽക്യൻ പറയുന്നു. ഇതോർക്കുമ്പോൾ വേദാർത്ഥത്തെ സമീപിക്കുന്ന ഏവനും ഭയപ്പെടണം. എന്നാൽ ഒരു പുരാവൃത്തം അവർക്ക് സമാധാനമാണു്. ബൃഹസ്പതി നൂറു് ദിവ്യവഷങ്കാലം ഇത്രനു് വേദാർത്ഥമുപദേശിച്ചു. എന്നിട്ടും അവസാനിച്ചില്ല. പരമാവധി മനുഷ്യായസ്സു നൂറു കൊല്ലമാണല്ലോ. അതു കൊണ്ടെന്നു സാധിക്കുന്നു? അതുകൊണ്ടു്, അപൂർണ്ണതകളും അല്പതകളും അനിവാര്യങ്ങളാണു്. അതുകൊണ്ടുതന്നെ ക്ഷന്തവ്യങ്ങളും.

വേദത്തിനു് സ്വരം പ്രധാനമാണു്. “വൃത്തബദ്ധാലോപഃ, ഗീതിരൂപാമന്ത്രാസ്സാമാനി, വൃത്തഗീതിവർജിതാ മന്ത്രാ യജ്ഞീ” എന്തു് ഒരു പ്രമാണമുണ്ടു്. സ്വരം എല്ലാ വേദത്തിന്നുമുണ്ടു്.

ഉദാത്തശ്ചാനന്ദാത്തശ്ച,
സ്വരിതശ്ചസ്വരാശ്ച,
ബ്രഹ്മോദിതഃ കൃതജ്ഞി
കാലതോ നിയമാത്മാപി

എന്നാണ് സ്വരത്തെപ്പറ്റിയ പ്രമാണം. ചുരുക്കം പ്രശ്നം
തീർത്ത് വളരെ ദീർഘമേ ഉള്ളൂ.

മന്ത്രോഹിനസ്സുപതോവസ്തന്ത്രോവാ
മിത്ഥ്യാപ്രയുക്തേനതത്ത്വമാഹ
നവാഗദ്യോയജമാനം ഹിനസ്തി
യഥേന്ദ്രശത്രുസ്വരതോപാധാൻ

(അർത്ഥം—സ്വരവസ്തന്ത്രങ്ങളോടു കൂടാതെ പ്രയുക്തമായ മന്ത്രം
നിഷ്പലമാണ്. വാക്കാകുന്ന വളം യജമാനനെ ഹനിക്കുന്നി
ല്ല. ഇന്ദ്രശത്രു എന്ന തത്പര്യം സമാസം. സ്വാദേദംകൊണ്ട്
ഇത്രനാകുന്ന ശത്രുവോടുകൂടിയവൻ എന്ന് ബഹുവ്രീഹിയായി
വിനാശകരമായപോലെ) എന്ന് പാണിനി തന്നെ പറയുന്നു.
കേരളത്തിൽ കട്ടിക്കള തലപ്പിടിച്ചു കലുഷിയാണ് സ്വരം
ഉറപ്പിക്കുന്നത്. എത്ര ചൊല്ലിക്കേട്ടാലും അടയാളം കണ്ടാലും
സ്വരം പഠിക്കാത്തവന് അത് പറപ്പെടുവാൻ പ്രയാസമുണ്ട്.

വേദങ്ങളിൽപ്പെട്ട് പ്രശ്നം പുരാതനതമമാകുന്നു. ക്രി.
മു. 1500ന് ഇപ്പോൾ ആരും പ്രശ്നോല്പത്തിയെ ഗണിക്കുന്നി
ല്ല. പല പണ്ഡിതന്മാരും അതിലെത്രയോ അധികം പഴക്കം
പ്രശ്നത്തിന് കല്പിക്കുന്നു. അതിലെ സുന്ദോദയ പ്രശസ്തി
കളും ഉഷഃകാല സന്തോഷങ്ങളും കണ്ട്, ദീർഘിച്ച രാപ്പകലു
കളുള്ള യുവപ്രദേശത്തുണ്ടാവായിരുന്ന പുരാതനാര്യന്മാരെന്ന്
ലോകമാന്യന്മാർക്കു സിദ്ധമാകുന്നു. അദ്ദേഹം വേദത്തി
ന് വളരെ സഹസ്രാബ്ദങ്ങളുടെ പഴക്കം പറയുന്നു. ഏതു വിധ
ത്തിലും ഇന്ത്യയിലെ ഇതിഹാസ പുരാണങ്ങളേക്കാൾ ഏത്ര
യോ അധികം പഴക്കം വേദത്തിനുണ്ട് വേദഭിന്നങ്ങളായി
ആദ്യന്മാരുമായി ബൗദ്ധമതത്തിലെ മതങ്ങളെയോ, ഹിന്ദു
മതത്തിലെതന്നെ ശൈവ വൈഷ്ണവ ശാക്തേയ ഗോവകളുടെ
മതങ്ങളെയോ, മുമ്പും ഉപപാർശ്വ കുമ്പുസ് മതങ്ങളുടെ
യോ, ചാർവാകം മതമായ പഴയ നിരീശ്വര വാദങ്ങളുടെയോ,

പുതിയ ശാസ്ത്രീയ-യുക്തിവാദപരങ്ങളായ 'അഭിപ്രായങ്ങളുടെ ധാരാളം, ആഘാതങ്ങളെ ശാന്തമായി ജയിച്ചാണ്' വേദം 'ഇതുവരെ നിലനിന്നത്'. സംസ്കൃതജാതപ്രചാരത്തിന്റെ ക്ഷീണംകൊണ്ടും ദേവതാത്മവിചാരത്തിന്റെ അഭാവംകൊണ്ടും കറച്ചൊക്കെ ക്ഷതംബാധിച്ചുപെങ്കിലും ഇന്നും 'വേദം' സജീവമായി വർത്തിക്കുന്നു. 'വേദം, വിശേഷിച്ചും' പുരാതനത്വമായ ഗൃഹ്യവും സംസ്കാരത്തിന്റെ പ്രഭാവം മാത്രമല്ല, 'പ്രപഞ്ചത്തിനും കൂടി കുറിക്കുന്നു അത് ഇന്ത്യയുടെ മാത്രമല്ല, 'മനുഷ്യസമുദായത്തിന്റെ പ്രഥമ' ഗ്രന്ഥമാണ്. അതേസമയത്തു മനുഷ്യജ്ഞാനത്തിന്റെ പരമകാഷ്ഠയാണ്' എന്ന ശ്രീ രാധാകൃഷ്ണ മുഖർജിയുടെ വാക്യം അക്ഷരംപ്രതി-ശരിയാണ്.

പതിനെട്ടാം നൂറ്റാണ്ടിന്റെ ഒടുവിലും പത്തൊമ്പതാം നൂറ്റാണ്ടിലും പല പല ഭാരതീയ വിജ്ഞാനങ്ങൾപോലെ വേദങ്ങളും പാശ്ചാത്യപണ്ഡിതന്മാരുടെ ശ്രദ്ധയെ ആകർഷിച്ചു. ബുദ്ധിമാന്മാരും പ്രയത്നശാലികളുമായ അവർ സംസ്കൃതം പഠിച്ചു വേദത്തിന്റെ ഉള്ളിൽ കടക്കാൻ അങ്ങേ അററം പരിശ്രമിച്ചു. അവരുടെ വിജ്ഞാനയത്നത്തിന്നു മുമ്പിൽ ആരും നമസ്കരിക്കണം. എന്നാൽ അവർ പിറന്നുവളർന്ന പരിസരവും പഠിച്ചു നേടിയ വിജ്ഞാനവും അവരെ വേദപഠനത്തിൽ പലപാടും വഴിതെറ്റിച്ചു. പ്രാകൃതരായ ആര്യന്മാരുടെ നാടോടിപ്പാട്ടുകളെന്നും പ്രകൃത്യത്തുതങ്ങൾ കണ്ടുവന്നവരുടെ യേവിസ്സായ ജന്യങ്ങളായ സ്തൂതികളെന്നും അവർ വേദത്തെ കണക്കാക്കി. സ്വയംഭാഷ്യമാണവർ പ്രധാനമായവലംബിച്ചതെങ്കിലും അതിലും വേണ്ടപോലെ ആഞ്ഞിറങ്ങുവാൻ അവർക്ക് കഴിഞ്ഞില്ല. വേദത്തിന്ന് ഒരു പാഠ്യപ്രചാരം അവർക്കു പരിശ്രമംകൊണ്ട് കിട്ടിയെങ്കിലും, വേദത്തിന്റെ മഹത്വവും സർവ്വാതിശായിത്വവും മനസ്സിലാക്കാനവർക്ക് കഴിഞ്ഞില്ല. മാക്സ് മുളളർ തന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്: 'ഈ (വേദ) പഠനത്തിൽ നമ്മൾ കാക്കേണ്ടത് ഇതാണ്: നമ്മൾ നിരന്തരമെന്നോ അയുക്തികമെന്നോ വിചാരിച്ചത്, പിന്നീട് അഗാധതരമായ അർത്ഥമുള്ളതായിരിക്കണമെന്നുവെച്ചിട്ടുണ്ട്'. 'പഴയ പാശ്ചാത്യ പണ്ഡിതന്മാരുടെ പരമ്പര അവസാനിച്ചശേഷം ഒരു പുതിയ പരമ്പര വരുന്നുണ്ട്. അവർക്ക് പുതിയ വീക്ഷണങ്ങളുണ്ടാവാം.

വേദം ഏകദൈവത്തിന്നു പകരം ബഹുദൈവത്വമുൾക്കൊള്ളുന്ന എന്നാണ് പാശ്ചാത്യരുടെ രാക്ഷേപം. ഏതു ദേവനെ പറയുമ്പോഴും ആ ദേവനാണ് സർവ്വമുഖ്യൻ എന്ന രീതിയെ ഹിനോതീസം (Henotheism) എന്ന ഒരു വാക്കിനാൽ മാർക്കു ജേർ വിവരിക്കുന്ന വാസ്തവത്തിൽ വേദത്തിലേതു്, ഏകദേവത്വത്തെ വിശാലമാക്കി സർവ്വദൈവത്വകല്പനയാണ്. അഗ്നി, മിത്രൻ, വരുണൻ, ഇന്ദ്രൻ, രുദ്രൻ, വിഷ്ണു, സരസ്വതി, അശ്വികൾ മുതലായ കല്പിതദേവന്മാർക്കു പുറമെ ഉഷസ്സ്, രാത്രി, സൂര്യൻ, ചന്ദ്രൻ, ഭൂമി, ദ്രോൺ, അനരിക്ഷ, മുതലായ പ്രകൃതി പ്രതിഭാസങ്ങളും നദി, പച്ചതും, സമുദ്രം, വസന്താദികാലങ്ങൾ മുതലായ പ്രകൃതിപ്രവർത്തനങ്ങളെയും വേദം ദൈവത്വം കൊടുത്തുയർത്തിയിരിക്കുന്നു. 'ത്രായന്താം വിശ്വാ ഭൂതാനി' എന്നു് (ഏല്ലാ ഭൂതജാതങ്ങളും എന്നെ രക്ഷിക്കൂട്ടെ) ദൈവവല്ലരിച്ചിരിക്കുന്നു.

വേദത്തിൽ സത്യത്തിന്നു്, ജ്ഞാതിന്നു് ഉപേക്ഷാർഹമായ സ്ഥാനമുണ്ടു്. ജ്ഞാതനാൽ വ്യാഖ്യാനിക്കുവാനാവാത്തതും, ലോകക്രമം, ധർമ്മത്തെ പറ്റായും.

സാമാന്യതയോടുകൂടി പരിപാതാവിശ്വാതോ-

ദ്യാവാപായത്രതതന്നന്നഹാനിപ

വിശ്വമന്യുന്നിവിശതേയദേഭേതി

വിശ്വഹാപോവിശ്വാഹോദേതി സൂര്യഃ

(7-8-12)

(അർത്ഥം.-സത്യംകൊണ്ടാണ് ദ്യാവാപൃഥ്വികൾ അഹോരാത്രങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുന്നത്. എല്ലാ ഭൂതജാതങ്ങളും സത്യത്തെ ആശ്രയിച്ചാണ് വിശ്രമിക്കുന്നതും ചലിക്കുന്നതും. സത്യംകൊണ്ടാണ് എപ്പോഴും പുഷകൾ ഒഴുകുന്നതും, എന്നും സൂര്യനടിക്കുന്നതും ആ സത്യോക്തി ഏതെ എന്നുവാദം രക്ഷിക്കൂട്ടെ) എന്നും.

സുവിജ്ഞാനവികിര്യേണ ജനായ

സമ്യാസമ്യചപസീപസുപ്തധാരേ

തത്ത്വാര്യൻ സത്യം യതാദൃജീയ-

സ്ഥിതിസോമോവതി ഹന്യാസാൻ

(5-7-7)

(അത്ഭുതം—സത്യവമസത്യവും ലോകത്തിൽ പരസ്പരം മൽസരിക്കുന്നു. അവയിൽ സത്യമായതിനെ മാത്രം സോമൻ, സപ്തേശ്വരൻ രക്ഷിക്കുന്നു. അസത്യത്തെ അവിടുന്ന് ഹനിക്കുന്നു. ഇതെല്ലാവർക്കുമറിയുന്നതാണ്). എന്നുമുള്ള വാക്യങ്ങൾ സത്യത്തിന് വേദം കല്പിക്കുന്ന വില കാണിക്കുന്നു. സത്യം എന്ന വിശേഷണം ദേവന്മാരോരോരുത്തർക്കും പ്രയോഗിക്കുന്നു. അതുപോലെ ഋതം, ലോകത്തിലെ സത്യക്രമം സർവ്വപ്രധാനമാകുന്നു. ഋതവാൻ, ഋതവരീ, ഋതവൃദ്ധഃ, മുതലായ പ്രയോഗങ്ങൾ ദേവന്മാരുടെ ധർമ്മരക്ഷണവ്യഗ്രതയെ കുറിക്കുന്നു. 'യതോ ധർമ്മസ്തോ ജയഃ' (ധർമ്മമുള്ളിടത്താണ് ജയം) എന്ന മഹാഭാരതത്വം വേദോക്തമായ ഋതത്തെത്തന്നെയാണ് പ്രശംസിക്കുന്നത്.

വേദത്തിൽ സകാമപ്രാർത്ഥനകളാണധികമെന്നാണ് മറ്റൊരാക്ഷേപമുള്ളത്. അതിന് രണ്ടു സമാധാനമുണ്ട്. ഓരോ ലോകിനും പാത്രഭേദമനുസരിച്ച് ലൌകികാർത്ഥംപോലെ ആധ്യാത്മികാർത്ഥവും പറയാം. പിന്നെ, മനുഷ്യർ പ്രായേണ സകാമന്മാരാകുന്നിടത്തോളം, സകാമപ്രാർത്ഥനകൾക്കെന്താണ് തെറ്റു? നന്മവരാനും തിന്മനീങ്ങാനുമുള്ള പ്രാർത്ഥന മനുഷ്യമനസ്സിൽ സഹജമാണ്. വിശക്കുന്നവന് ചോറാണ് കൊടുക്കേണ്ടത്, തത്പ്രസംഗങ്ങളല്ല എന്ന് സ്വാമി വിവേകാനന്ദൻ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത് ഇവിടെ സ്മർത്തവ്യമാണ്.

വേദത്തിൽ പറയപ്പെടുന്ന ദസ്യക്കര, രാക്ഷസന്മാർ മുതലായവർ ഇന്ത്യയിലെ ആദിവാസികളാണെന്നും ആക്രമിച്ചുവന്ന ആര്യന്മാരുവരെ ഒടുക്കിയതാണെന്നും, ദേവാസുരസമരങ്ങൾ ആര്യദ്രാവിഡ സംഘർഷങ്ങളാണെന്നും ഒരു സിദ്ധാന്തമുണ്ട്. ഈ ദേവന്മാരെന്ന് നമ്മുടെ സത്യാഗ്രഹങ്ങളും സഭാസനകളും സർവ്വകർമ്മകളുമാണെന്നും രാക്ഷസാദികൾ വിപരീതശക്തികളാണെന്നും അവയുടെ മേലുള്ള ജയമാണ് വേദം ലോഷിപ്പിക്കുന്നതെന്നും മറ്റൊരുഭിപ്രായമുണ്ട്. ലോകമാന്യതയിലകന്റെ സിദ്ധാന്തം സ്വീകരിച്ചാൽ ആര്യന്മാർ ഇന്ത്യയിൽ വന്നവരാണെന്ന് സമ്മതിക്കേണ്ടിവരും. അപ്പോൾ പുഷ്പനിവാസികളായി ചില സംഘർഷങ്ങളും അനിവാര്യങ്ങളാവും. ആധ്യാത്മികാർത്ഥത്തിൽ രണ്ടാമത് പറഞ്ഞ അഭിപ്രായമാണ് ബലപ്പെടുക.

ഒരോ പ്രകീനം നിഗൂഢമായ ആധ്യാത്മികാത്മഭരണ
കിൽ ശ്രീ സായണാചാര്യരെന്ന് അറിയപ്പെട്ട കാട്ടാത്തത്?
എന്നു വാചസ്പത്യം മാത്രം പറഞ്ഞുപോകാൻ? കാരണമുണ്ട്:
ശ്രീ സായണാചാര്യരുടെ കാലത്ത് വേദാന്തിന് യാജ്ഞികാ
ത്മമാണ് നടപ്പിലായിരുന്നത്. യജ്ഞങ്ങളിലെ മരൂപിനി
യോഗങ്ങൾ കൂടി കണക്കാക്കപ്പെട്ടതാണ്. വ്യാഖ്യാനിച്ചിട്ടു
ള്ളത്. ചിലയിടങ്ങളിൽ നിഗൂഢത്വം ഭാഷ്യകാൻ സൂചി
പ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. യഥാശ്രുതത്വം പാഞ്ചത്ത് ബാക്കി ബുദ്ധിമാ
ന്തായ ജ്ഞാനാത്മികരൂപം വിട്ടുകൊടുത്തിരിക്കുകയാണ്.
നിഗൂഢത്വം പാഞ്ചത്ത് പുറപ്പെട്ടാൽ ബുദ്ധിയും യജ്ഞിയുമാ
സരിച്ച് ഓരോരുത്തർ പായുന്നതു ഓരോ വിധമാകാനിട
യുണ്ട്. അത് അർത്ഥപരമായ 'അനന്തം' വർണ്ണനയെപ്പോലും.
അതുകൊണ്ടാണ് ശ്രീ സായണാചാര്യർ വാചസ്പത്യത്തിൽ
നിർത്തിയത്.

വേദം പലയിടത്തും യജ്ഞത്തിന്റെ സ്പർശിക്കുന്ന, വിസ്തൃ
തിയുള്ള, യജ്ഞാനുഷ്ഠാന രീതികളായിത്തീർന്നുപോയ പല വാക്യ
കളും മനസ്സിലാക്കാൻ തന്നെ പ്രയാസമുണ്ട്. യുപം, ഗ്രാമ,
ഗ്രഹചരണങ്ങൾ, പുരോധാശം, പ്രവർണ്ണം തുടങ്ങി പല പദ
ങ്ങൾ യജ്ഞാനുഷ്ഠാന സംബന്ധികളാണ്. എന്നാൽ യജ്ഞ
ത്തെക്കുറിച്ചു പ്രതികരണകരമായും ആത്മാർത്ഥപരമായ തപ
സ്സായും, ആ തപസ്സുകൊണ്ടു അഗ്നിയിൽ ഇന്ദ്രിയസുഖങ്ങളടക്കം
തന്നിട്ടുള്ള സമ്പന്നവും ഹോമിക്കുന്നതായും അങ്ങിനെ സാ
ക്ഷാത്കാരികരും നേടുന്നതായുമെടുക്കാം. ക്രിയാപരമായ യജ്ഞ
ത്തിലും ആ തപസ്സും ത്യാഗവും ഉദ്വാകമ്പോരും അത് പ്രകൃഷ്ട
പ്രകാശമായിത്തീർന്നു പുരുഷസൂക്തത്തിൽ ഹോമവസ്തുക്ക
ളുടെ അഭാവത്തിൽ പുരുഷനെക്കുറിച്ചു യാഗപശുവാക്കിയിട്ടു
ള്ളത് ഉദാഹരണവുമാണ്.

വേദത്തിൽ കേന്ദ്രിയോഗം, കർമ്മയോഗം, ജ്ഞാനയോഗം,
എന്നിവ മൂന്നുതരമായിട്ടുണ്ട് പ്രാഥമിക പ്രധാനമായ
വേദം മുഴുവൻ കേന്ദ്രിയോഗവൽക്കരണം. വേദോദ്ദേശമായ ഗായ
ത്രിമന്ത്രം കേന്ദ്രിയം ജ്ഞാനത്തിനും ഉദാഹരണമാണ്.

തത്സവിതുവുരേണ്യം

ഭർഗ്ഗോദേവസ്യധീരഹി

ധിയോയോനഃ പ്രപോദയാൻ

(3-4-10)

(അത്ഥം.—ദേവനായ സവിതാവിന്റെ തേജസ്സ്; പരമം ത്വമവിന്റെ ഉത്താനപ്രകാശം നമ്മുടെ ബുദ്ധികളെ, കർമ്മങ്ങളെ വേണ്ടപോലെ ഉത്താനമാർഗ്ഗത്തിലൂടെ നയിക്കട്ടെ) എന്നതിൽ ഭക്തിപരമായ ഉത്താനാത്മന ഉൾക്കൊള്ളുന്നു. അതുപോലെ വേറെ ഗ്രന്ഥകളും ഭക്തികർമ്മജ്ഞാനങ്ങൾക്ക് ഒരുപോലെ ഉദാഹരിക്കാവുന്നവയായുണ്ടു്.

ഹിരണ്യഗർഭസ്തമവർത്തതാഗ്രേ
ഭൂതസൃജാതഃ പതിരേക ആസീൽ
സദാധാരപൃഥിവീന്ദ്രാമുതേമാം
കസ്തേദേവായ ഹവിഷാവിധേമ (8-7-3)

(അത്ഥം.—ഏതു ഹിരണ്യഗർഭനെന്ന സർവ്വേശ്വരനാണോ നമ്മുടെ മുമ്പിൽ വർത്തിക്കുന്നതു്, ആരാണോ സർവ്വഭൂതജാതങ്ങൾക്കും ഏകനായ സ്വാമിയായതു്, അവിടുനാണ് ഈ ഭൂവിനെയും ജ്യോതിനെയും ധരിക്കുന്നതു്. ആ പ്രജാപതിയെ നാം ഹവിസ്സാൽ പൂജിക്കാവി.) എന്നതിൽ ഭക്തിയും ഉത്താനവും ഹവിരപ്പണത്തിൽ കർമ്മവുമുൾക്കൊള്ളുന്നു.

ഇനി കർമ്മയോഗമാദ്യമെടുക്കാം. വിസ്തരഭയത്താൽ ഉദാഹരണങ്ങൾ ചുരുക്കുന്ന. കർമ്മത്തിന്റെ മഹത്വവും അകർമ്മത്വത്തിന്റെ നിന്ദ്യതയും ചേർത്തുപോഷിക്കുന്നു.

.....
മാനോനിദ്രാഇഗതമോതജ്വലിഃ
.....
സുവീരാസോവിഭ്രമാവഭേമ (6-4-13)

(അത്ഥം.—ഉറക്കം, ആലസ്യം എന്നെ കീഴടക്കരുതേ, പൃഥ്വി എന്നെ കീഴടക്കരുതേ, ഞങ്ങൾ സുവീരന്മാരായി, യജ്ഞത്തെ അഭിസംബോധനം ചെയ്ത് പ്രാർത്ഥിക്കാവി.)

ഇച്ഛന്തിദേവാസ്സമ്പന്നം
നസ്വപ്നായസ്പൃഹയന്തി
യന്തിപ്രമാദമതദ്രാഃ (5-7-20)

(അത്ഭം.-ദേവന്മാർ (സോമം ചതയ്ക്കുന്ന) കർമ്മം ചെയ്യുന്ന
വനെയാണിപ്പുറപ്പടന്നത്, ആലസ്യത്തിനെയല്ല. മടിയി
ല്ലാത്തവരാണ് പ്രമാദങ്ങളെ കടന്നുപോകുന്നത്)

നല്ലതേശ്വരനാസ്യസഖ്യായദേവാ: (3-7-2)

(അത്ഭം.-ദേവന്മാർ വിശ്രമിക്കുന്നവന്റെ സഖ്യത്തിന്
വരുന്നില്ല.) മേലൊഴുതിയ വേവോകൃത്തും കർമ്മത്തെ ഉന്ന
ന്ന. ലൌകിക കർമ്മങ്ങളെയും വേദം പ്രശംസിക്കുന്നുണ്ട്.

അക്ഷൈമാദിവ്യ: കൃഷിമിൽ കൃഷ്ണ

വിത്തേതസ്സബദ്ധമന്യമാന:

തത്രഗാഢ: കിതവതത്രജായാ (7-8-5)

(അത്ഭം.-പകിട (ചുരുട്ട്) കളിച്ച് സമയം കളയരുത്.
വയൽ കൃഷിചെയ്യുക. സ്വാഭാവികമായോടുകൂടി ധനത്തിൽ
സുഖിജ്ഞക. അല്ലയോ ചുരുട്ടുകാരാ, അവിടെ നിന്റെ
കന്നുകളുണ്ട്, ഓടിയുണ്ട്, സമ്പത്തുണ്ട്, ഭാര്യസുഖമുണ്ട്.)

സ്വസ്തിപന്ഥാമനചരേ

സൂര്യപര്യന്തസാധിവ

പുനർഭവോല്ലാസാ

ജാനതാസന്ദഗ്ധമേഹി

(4-3-7)

(അത്ഭം.-നാം സന്മാഗ്ധത്തിൽ സൂര്യപര്യന്താരോഹണ
നിയമമായി ചരിയ്ക്കാം. ഭാതാക്കളും അഹിംസാലക്ഷ്യം
ജ്ഞാനികളായി സംഗമിയ്ക്കാം.)

ഋതവാകേന സത്യേന

ശ്രദ്ധയാ തപസാസുത: .....

ഇദ്രായേഭോപനിസ്രവ

(7-5-26)

(അത്ഭം.-സത്യത്തോടും ശ്രദ്ധയോടും തപസ്സോടും കൂടി
സംസ്കരിയ്ക്കപ്പെട്ട അധിഭന്ത് ഈ യജ്ഞസ്ഥാനത്തേയ്ക്കു പ്രത്യം
ഗമിച്ചാലും. സോമ, ഇദ്രായേഭോ പരന്നൊഴുകിയാലും.)

ഈ ഋക്കളും കമ്മത്തിന്റെ ശ്രദ്ധയും അതിനുണ്ടാവേണ്ട
സത്യവും ശ്രദ്ധയും തപസ്സും ചൂണ്ടിക്കാണിയുന്നു.

അകർമ്മികളെ അധികേഷപിയ്ക്കുന്നു.

അകർമ്മാദസ്യരഭീനോ അമന്തു-
രന്യവ്രതോ അമാനഷഃ

(7-7-7)

(അർത്ഥം.-കർമ്മം ചെയ്യാത്ത ദസ്യ നേരേ വരുന്നു. അവൻ അന്യ വ്രതനാണ്, രാക്ഷസനാണ്.)

യുദ്ധത്തിൽ പൊരുതൽ കർത്തവ്യമായിപ്പറയുന്നു.

അഗ്നിരിവമന്യോത്പിഷിതസ്സഹസ്വ
സേനാനിൻസ്സഹരേഹുത ഏധി

(8-3-19)

(അർത്ഥം.-തീപോലെ അല്ലയോ ശ്രോധമേ, ചിറിഞ്ചെ
ല്ലക. അല്ലയോ വീര, സേനാനിപോലെ പടയ്ക്കു നായകനാ
വുക.) ഗേവൽഗീതയിലെമ്പോലെ ഇവിടെ യുദ്ധം കർത്ത
വ്യമായിപ്പറയുന്നു.

വിശസ്താ സർവാവാഞ്ചരന്തു
മാതാദ്രാഷ്ടുമധിദൃശൽ

(8-8-31)

(അർത്ഥം.-പ്രജകൾ അങ്ങയെ ഇഷ്ടപ്പെടട്ടെ. അങ്ങയുടെ
രാജ്യം വീഴാതിരിയ്ക്കട്ടെ.) എന്ന് രാജാവിനെ ഉപദേശിയ്ക്കുന്നു.

യാഗത്തിന്റെ മഹാഫലം പറയുന്നു:

സോമോ ധേനുഃ സോമോ അർവ്വന്തമാശുഃ

സോമോ വീരങ്ക് കർമ്മണ്യന്ദാതി

സാദന്യം വിദത്ഥ്യം സഭേയം

പിതൃശ്രവണം യോദോഽനുഭവൈസ്സു

(1-6-22)

(അർത്ഥം.-യാതൊരു യജമാനൻ സോമൻ്റെ ഹവിസ്സേക
ന്നുവോ, അവന്നവിടുന്ന് കറവപ്പശുവിനെ കൊടുക്കുന്നു,
ശീശ്രഗാമിയായ കതിരയെ കൊടുക്കുന്നു. കർമ്മകർശനം
ഗൃഹസ്ഥനും യജ്ഞാഹ്നനും സകലശാസ്ത്രാഭിജ്ഞനും അച്ഛന്റെ
പേർ പുകഴ്ത്തുന്നവനുമായ പുത്രനെ കൊടുക്കുന്നു)

സംവാദസൂക്തം ഐകമത്യകർത്തവ്യം ഉപദേശിയ്ക്കുന്നു.

സങ്ഗച്ഛധാംസംവദധാം

സംവോമനാംസിജാനതാം

ദേവാഭാഗം യഥാപുര്യേ

സജ്ജാനാനാ ഉപാസതേ

സമാനോഽത്രസ്സമിതിസ്സമാനി
 സമാനം മനസ്സഹ ചിത്തമേഷാഃ
 സമാനം മന്ത്രമഭിമന്ത്രയേവ-
 സ്സമാനേനവോ ഹവിഷാജ്ഞാമി

സമാനീവ ആകൃതി-
 സ്സമാനാ ഏതാനിവഃ
 സമാനമസ്സവോമനോ-
 യഥാവസ്സസഹാസതി

(8-8-49)

(അർത്ഥം:-അല്ലയോ സ്നോതാക്കളേ, നിങ്ങളൊന്നിച്ചു നടക്കുക, ദൈവാക്യം പറയുക, നിങ്ങളുടെ മനസ്സുകൾ ഏകരൂപവോ ദേശങ്ങളോടുകൂടിയവയാകട്ടെ. പരാതനന്മാരായ ദേവന്മാർ ഐകമത്യത്തോടുകൂടി സ്വസ്വധർമ്മവിഷ്യാനങ്ങളെ സ്വീകരിയ്ക്കുന്ന പോലെ, സ്വന്തം സ്വന്തം കഴിവുകളെ സ്വീകരിയ്ക്കുക. ഏക കർമ്മത്തിൽ പ്പെട്ട പ്രവർത്തിയ്ക്കുന്ന നിങ്ങളുടെ സ്വതി ഏകവിധമാവട്ടെ. നിങ്ങളുടെ പ്രാപ്തി (എന്താൽ) ഏകരൂപമാവട്ടെ. അന്നാകരണം ഏകവിധമാവട്ടെ. ചിത്തം ഏകോദ്ദേശ്യം ഏകീഭൂത്വമാവട്ടെ നിങ്ങളുടെ ഐക്യത്തിനായി ഞാൻ ഏകവിധമായ ഏകോത്സാഹപ്രവർത്തിയ്ക്കുന്നു. നിങ്ങളെക്കുറിച്ചു വേണ്ടി ഏകവിധമായ ഹവിസ്സുകൊണ്ട് ഹോമിയ്ക്കുന്നു. നിങ്ങളുടെ സങ്കല്പം, തീരുമാനം ഏകവിധമാവട്ടെ നിങ്ങളുടെ ഏതെങ്കിലും ഏകവിധങ്ങളാവട്ടെ നിങ്ങളുടെ അന്നാകരണം. ഏകപ്രകാരമായാൽ ശോഭനമായ കൂടിച്ചേർപ്പ് വരുമോ, അപ്രകാരം ഏകരൂപമാവട്ടെ)

ക്രിയാപരമായ യജ്ഞത്തെപ്പറ്റും വേദം പ്രശംസിയ്ക്കുന്നു,

ഋദ്ധന്താഃ പോഷമാസ്തേ പുപുഷ്യാൻ
 ഗായത്രന്തോ ഗായതിശക്വരീഷു
 ബ്രഹ്മാത്ഥോവദതി ജാതവിദ്യാഃ
 യജ്ഞസ്യ മാത്രാം വിമിമീത ഉത്വാഃ

(8-2-24)

(അർത്ഥം:-രണ്ടാം, ഹോതാവ്, ഋക്കുകളുടെ പ്രയോഗത്തെ പൂർത്തിയാക്കുന്നു. മറ്റൊരാൾ, ഉൽഗാതാവ് ശക്വരീകളായ

ഋക്കളിൽ സാമത്തെ ഗാനം ചെയ്യുന്നു. വേദാന്താരം, ബ്രഹ്മൻ പ്രായശ്ചിത്താദിവിധികൾ പറയുന്നു. നാലാമത്തൊന്നും, അധ്വര്യ യജ്ഞശരീരത്തെ നിർമ്മിക്കുന്നു.

ദ്രോണോ അഗ്നിരാഹുതോ—

ദ്രോണാതിസ്സഭേദോ അധാരഃ

(6-1-32)

(അർത്ഥം—നമ്മുടെ യാഗാഗ്നി മംഗളകരമാവട്ടെ. നമ്മുടെ ഭാനും മംഗളകരമാവട്ടെ. നമ്മുടെ യജ്ഞം മംഗളകരമാവട്ടെ.)

ഋഷ്യജനങ്ങൾ സന്മാർഗ്ഗത്തിൽ ചരിയ്ക്കുന്നില്ലെന്നു പറയുന്നു.

ഋതസ്യ പന്മാന്നതരന്തി ഋഷ്കൃതഃ

(7-2-30)

(അർത്ഥം—യജ്ഞമാർഗ്ഗത്തിൽ ഋഷ്യകർമ്മങ്ങൾ സഞ്ചരിയ്ക്കുന്നില്ല.)

നകീഷ്വദേകമ്ണാനശരീ

(6-5-8)

എന്നു മനസ്സുചെയ്യാത്ത കർമ്മത്തെ നിന്ദിയ്ക്കുന്നു.

വിവാഹസൂക്തത്തിൽ (8-3, 20-28) ആദർശവ്രതീത്വവും ഗൃഹസ്ഥധർമ്മങ്ങളും വിവരിക്കുന്നു.

ഇഹപ്രിയം പ്രജയാതേ സമൃദ്ധ്യതാ—

മസ്തിൻഗൃഹേ ഗാർഹപത്യായജാഗൃഹി

ഏനാപത്യായനാഗ്നം സംസൃജസ്വാ—

മാജിപ്രീവിദഥമാവദാഥഃ

(അർത്ഥം—അല്ലയോ വധു, നിനക്കു് ഈ ഭർത്തൃഗൃഹത്തിൽ സന്തതിയോടുകൂടി ഇഷ്ടസിദ്ധി സമൃദ്ധ്യമായി വരട്ടെ. ഈ ഗൃഹത്തിൽ ഗാർഹസ്ഥ്യത്തിനായി (സ്വധർമ്മാചരണത്തിൽ) ഉണർച്ചോടുകൂടിയിരിക്കുക- ഭർത്താവിനോടു് താൻറെ ശരീരം ചേർത്തു് ഒന്നാവുക. നിങ്ങൾ ജായാപതികളായി വാൽക്യ പ്രാപ്തിയിലും അന്യോന്യം സല്ലാപം ചെയ്തു സുഖിക്കുക.)

അഘോരചക്ഷുരപതിഘോഷധി

ശിവാപശുഭ്യസ്സമനാസ്സവദ്വാഃ

വീരസുഭ്യേവകാമാസ്യോനാ

ശന്നോഭവദിപഭേദശബ്ദതുഷ്ടഭേ

കുളായ മേധാവികൾ പലതായിപ്പറയുന്ന അഗ്നിയായും യമനായും, വായുവായും)-ഈ പ്രസിദ്ധമായ ഋഷി പലപേരിലറിയപ്പെടുന്ന ദേവന്മാർ ഒന്നാണെന്ന് ഖണ്ഡിതമായി സിദ്ധാന്തിക്കുന്നു.

.....വിപ്രാഃ കവയോവചോഭി-

രേകംസന്തംബഹൃധാകല്പയന്തി

(അർത്ഥം:-ഒന്നായ ദൈവത്തെ പണ്ഡിതന്മാരും മേധാവികളും പലതായി കൽപ്പിക്കുന്നു) എന്ന് മറ്റൊരിടത്തു പറയുന്നു.

ത്വമഗ്ന ഇന്ദ്രോവൃഷഭേസ്യതാമസി

ത്വം വിഷ്ണുരത്നഗായോനമസ്യഃ

ത്വം ബ്രഹ്മാരയിവിഭ്ബ്രഹ്മണസ്തതേ (2-5-17)

(അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടന്ന് സത്തുകുളിർവെച്ച് ശ്രേഷ്ഠനായ ഇന്ദ്രനാകുന്നു. അവിടന്ന് പാടിപ്പുകഴ്ത്തിപ്പേരേവനും നമസ്കരിയ്ക്കപ്പെടേണ്ടവനുമായ വിഷ്ണുവാകുന്നു അല്ലയോ മന്ത്രപതേ, അവിടന്ന് ധന (ജ്ഞാന) ദാതാവായ ബ്രഹ്മാവാകുന്നു.) എന്നിപ്രകാരം ഒരേ ദേവജാതി സർവ്വദേവത്വം കൽപ്പിക്കുന്നു.

സവിതാപശ്ചാതാൽ സവിതാപുരസ്താൽ

സവിതോത്തരാത്താൽ സവിതാധരാത്താൽ

സവിതാനസ്സവതുസവൃതാതി.

സവിതാനോരാസതാദീപ്തമായഃ (7-8-11)

(അർത്ഥം:-പിന്നിൽ നില്ക്കുന്ന സവിതാവും മുന്നിൽ നില്ക്കുന്ന സവിതാവും മുകളിൽ നിൽക്കുന്ന സവിതാവും ചുവട്ടിൽ നിൽക്കുന്ന സവിതാവും നമുക്ക് സർവാഭിലാഷങ്ങളുമെത്തിയ്ക്കട്ടെ. പിന്നെ സവിതാവുതന്നെ ദീപ്തായസ്സും തന്നരുളട്ടെ) ഇവിടെ ഈശ്വരന്റെ സർവ്വവ്യാപകത്വം കാണിച്ചിരിക്കുന്നു.

അഭിതിർദ്വൈരഭിതിരന്തരീക്ഷ-

മഭിതിമ്മാതാസപിതാസപുത്രഃ

വിശ്വേശ്വരാ അഭിതിഃ പഞ്ചജനം-

അഭിതിജ്ഞാതമഭിതിജ്ഞനിത്വം. (1-6-16)

(അരമം.-അഭിതി സവ്യശക്തയായ പരമാത്മസ്വരൂപയായ ദ്യോവാൻ അഭിതി, അന്തരീക്ഷമാണ് അഭിതി അമ്മയാണ്, അച്ഛനാണ്, മകനാണ് എല്ലാ ദേവന്മാരും അഭിതിയാണ് പഞ്ചജനങ്ങൾ അഭിതിയാണ്, ഉൽഭൂതമായതും ഉത്ഭവിയ്ക്കാൻ പോകുന്നതുമെല്ലാം അഭിതിയാണ്) എന്ന് ഏറവും മഹത്വമായി പരശുശക്തിയെ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു

പുരുഷഹൃദയേഃ സവ്യം
യദുഭയായച്ഛവ്യം (8-4-17)

(അരമം.-ഇക്കണ്ടമുഴുന്ന് പുരുഷനാണ് ഇതുവരെ ഉളവാത്തും എനി ഉളവാകാൻ പോകുന്നതും) എന്ന ആശയം തന്നെയാണ് ഇവിടെ ശക്തിരൂപത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത്

ഋതഞ്ചസത്യഞ്ചാഭിലാത്തപസോധ്യജായത
(8-8-48)

(അരമം.-ധർമ്മവും സത്യവും തപസ്സിൽ നിന്നാണുണ്ടായത്) ഇപ്രകാരം പുകഴ്ത്തിപ്പറയുന്ന തപസ്സ് ജ്ഞാനം തന്നെയാണ് പ്രപഞ്ചോല്പത്തിപ്രകാരം അജ്ഞാതമാണെന്നു പറയുന്നു

ഇയം വിസൃഷ്ടിര്യത ആബഭ്രവ
യദിവാദധേയദിവാന
യോ അസ്യോധ്യക്ഷഃ പരമേവേധാമ
സ്സോ അഓഗവേദയദിവാനവേദ (8-7-17)

(അരമം.-ഈ സൃഷ്ടി ആരിൽ നിന്ന് വന്നുവോ അവിടുന്ന് ഇവിടെയുണ്ടോ? ഇല്ലേ? പരമോൽകൃഷ്ടസ്ഥാനത്തിൽനിന്നു നാഥനായിരിക്കുന്നവൻ ഇതിനെ ശരിയ്ക്കുകയും അല്ലെങ്കിൽ ലയിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു) എന്നാൽ സൂര്യ അത്മാ ഭഗതസ്തസ്ഥിഷ്ഠ (1-8-7) എന്ന് ഈശ്വരൻ സ്ഥാപനം, ഗമങ്ങളുടെ ആത്മാവാണെന്ന് സ്ഥാപിക്കുന്നു

എന്നി ഭക്തിയോഗത്തിലേക്കു കടന്നാൽ അതിലും ധാരാളം ഉപാധനങ്ങൾ ചേർത്തിലുണ്ട്

തപസോക്തവസുസി (6-6-20)

(അത്ഭം-അവിടുത്തെന്റേറയ്ക്കണം. ഞാനവിടുത്തെയാ
ണ്) എന്നതിൽ കവിഞ്ഞ് എന്താത്മനിവേദനമാണുള്ളത്?

അഗ്നിമന്യേപിതരമഗ്നിമാപി-
മഗ്നിംഭ്രാതരം സഭമിതിസഖായം (7-5-32)

(അത്ഭം-അഗ്നിയെ ഞാൻ പിതാവായി വിചാരിയ്ക്കുന്നു.
ബന്ധുവായി വിചാരിയ്ക്കുന്നു. ഭ്രാതാവായി വിചാരിയ്ക്കുന്നു.
എപ്പോഴും സഖാവായി വിചാരിയ്ക്കുന്നു.) എന്നിങ്ങനെ ഉപാ,
സ്യഭേവനെ അച്ഛനായും ബന്ധുവായും സഹോദരനായും-
സഖാവായും ഋഷിമാർ കാണുന്നു.

വാചമഷ്ടാപദീമഹ-
ന്നവസ്രകുതിമൃതസ്പൃശം

ഇന്ദ്രാൽപരിതന്വംമമേ (6-5-28)

(അത്ഭം-എട്ടിടിക്കുകളാലും ഉപരി സൂര്യമണ്ഡലത്താലും
വ്യാപ്തമായതും യജ്ഞസ്തംഭിയുമായ ഈ സ്തൂതി ഇന്ദ്രനേക്കുറിച്ച്
വളരെ പരിമിതമാണ്. ഏതുതൃപ്തമായ സ്തൂതിയും പരമേ
ശ്വരനേപ്പറ്റിയിടത്തോളം അപൂർണ്ണമാണ്.) എന്ന് ഈശ്വര
മഹത്വം ലോചിക്കുന്നു.

യൽ കിഞ്ചാഹന്തായുരിഭംവദാമി
തജ്ജ്ഞസ്വകൃധിമാദേവവന്തം (4-7-31)

(അത്ഭം-അവിടുത്തെ സ്വന്തമാക്കാനാഗ്രഹിക്കുന്ന ഞാൻ
ഇപ്പോൾ ഉപരിതമോ അനുപരിതമോ ആയി പറയുന്നതും,
അതെത്ര ചപലമായാലും, അവിടുന്ന് കൈക്കൊണ്ടാലും.
എന്നെ ദേവരക്ഷിതനാക്കിയാലും.) എന്ന് ഉപാസകന്റെ
വിനയം പ്രകടിപ്പിക്കുന്നു.

ഒരിടത്തു ഉപാസ്യദേവനോടുള്ള മമത്വം ഇപ്രകാരം
പ്രകടമാക്കിയിരിക്കുന്നു.

യദഗ്നേസ്യോമഹന്തം
ത്വം വാഘാസ്യോ അഹം
സ്യഷ്ടേസത്യാ ഇഹാശിഷഃ (6-3-40)

(അർത്ഥം:-ഞാനപിടുന്ന അവിടുന്നു ഞാനായിത്തന്നെ
കിരീഘ്വൻ അർത്ഥകര പുരിതങ്ങളായേനെ) എന്നുപാസ
കർ കയറിപ്പറയുന്നു. നാമം ജപിക്കുവാനും വേദം ആഹ്വാനം
ചെയ്യുന്നു.

ആസ്യജാനന്തോ നാമപിദിവക്തവ (2-2-26)

(അർത്ഥം:-അവിടുത്തെ, വിഷ്ണുവിന്റെ നാമം മഹത്വമറി
ഞ്ഞു സങ്കീർത്തനം ചെയ്യുക) എന്നും

നമസ്ത്യാകലുലികിന്നമോദിർ-

ഗൃണീമസീത്പേഷം ആസ്യനാമ (2-7-17)

(അർത്ഥം:-തേജസ്വിയായ ആദ്യനെ നമസ്കാരങ്ങൾകൊണ്ടു്
പൂജിക്കുക. ഞങ്ങൾ ആദ്യൻ ഉദ്ധരമായ നാമം സങ്കീർത്തനം
ചെയ്യുന്നു.) എന്നും നാമോച്ചാരണത്തെ പ്രശംസിക്കുന്നു.

ദേവോ അപിവാതയമനഃ (7-7-2)

(അർത്ഥം:-ഈജുക്കു മനസ്സിനെ ശുദ്ധ്യപ്പെടുത്തി വരുന്നതാ
വിധം പ്രചോദിപ്പിച്ചാലും) എന്നിങ്ങനെ മനഃശുദ്ധിക്കുള്ള
പ്രാർത്ഥനയുണ്ടു്.

ദേവ് കണ്ണേദിഗ്ഗൃണയാമദേവ-

ദേവപശ്യമാക്ഷമിര്യജത്രാഃ

സ്ഥിരൊഽന്തഗൈസ്സുഖാസസ്സുഖേ-

സ്വഗേദേവഹിതംയദായഃ (1-6-16)

(അർത്ഥം:-അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, ഞങ്ങൾ ചെവികളാൽ
കേൾക്കുകയും കണ്ണുകളാൽ നല്ലതു കാണുകയും നിങ്ങളെ
മുമ്പു നോക്കുന്ന ഞങ്ങൾ അറോഗ ശരീരങ്ങളാക്കുക പ്രദാപ
നിയാൽ നിശ്ചയിച്ച ആയുസ്സു ദേവൻ പ്രാപിക്കാവും.) എന്നി
പ്രകാരം ജീവിക്കുന്നതിന്നു് സത്യാംഗീണമായ ശുദ്ധിക്കും സുഖ
ത്തിനും പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

യോനീമല ഭേരിയിൽ ചില സവിശേഷതകളുണ്ടു്.
ഉപാസകനായ നന്നേ ഭാഗ്യവന്മാരാടു് ഗുണവാനായി, അ
പാപനാശി പാപുപാൻ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നുണ്ടു്.

മുളാചനോഅധിപബ്രൂഹിദേവ (1-8-6)

(അത്ഥം:-ദേവ, ഞങ്ങളെ സന്തുഷ്ടരാക്കുക. ഞങ്ങളെപ്പറ്റി മറ്റു ദേവന്മാരോടു് അധിവചിച്ചാലും-അധിവചനം-അനുകൂലപക്ഷപാതവചനം.)

പ്രനോമിത്രായവരണായവോ-

ചോനാഗസോഅര്യമ്ണേ അഗന്യേച (5-5-5)

(അത്ഥം:-അല്ലയോ സൂര്യ, അവിടുന്ന് മിത്രനോടും വരണനോടും അര്യമാവിനോടും അഗ്നിയോടും ഞങ്ങളെ അപാപന്മാരായിപ്പറഞ്ഞാലും.)

ഇങ്ങിനെ കർമ്മയോഗവും ജ്ഞാനയോഗവും ഭക്തിയോഗവും അടങ്ങിയ വേദം എല്ലാ ഭാരതീയ ശാസ്ത്രങ്ങൾക്കും ഉറവിടമാണ്. ഇതിൽനിന്നാണ് ഭാരതീയ സംസ്കൃതി മുഴുവൻ ഒഴുകുന്നത്.

ഋഗ്വേദത്തിന് ശാകലം, ബാഷ്പലം, ആശ്വലായനം, സാങ്ഖ്യായനം, മാണ്ഡൂക്യായനം എന്നിങ്ങനെ അഞ്ചുശാഖകളുണ്ടായിരുന്നു. അവ തങ്ങളിൽ പറയത്തക്ക ഭേദങ്ങളില്ലന്നാണ് പറയുന്നത്. ചില ഋക്കേകൾ കറവോ കൂടുതലോ, ചില പൂർവാപരക്രമ വ്യത്യാസങ്ങളോ മാത്രമെ ഉള്ളവെന്ന് പറയുന്നു. ശാകല ശാഖയാണിന്ന് ഇന്ത്യയിൽ മുഴുവൻ സ്വീകരിക്കപ്പെടുന്നത്. ബാലഖില്യം, വില്വങ്ങൾ എന്നിവകൂടി ശാകല ശാഖയുടെ ഭാഗങ്ങളായോ, പരിശിഷ്ടങ്ങളായോ പറയപ്പെടുന്നുണ്ട്. അതിനു പുറമെ ശ്രീസൂക്തം, മേധാസൂക്തം മുതലായി പല ഇനങ്ങളും പരിശിഷ്ടങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ചേർത്തു കാണപ്പെടുന്നു. അവയിലെ ദേവതകൾ വേദത്തിൽ കാണപ്പെടാത്തവയും ഭാഷ, താരതമ്യേന നവീനവുമായാൽ അവ പരിശിഷ്ടങ്ങളാണെന്ന് വിചാരിക്കാൻ ന്യായമില്ല. ബാലഖില്യവിലുള്ളതും ഒന്നുതന്നെ സംഹിതയുടെ കൂട്ടത്തിൽ കേരളത്തിൽ പഠിപ്പിക്കപ്പെടാറില്ല.

ഋഗ്വേദം പത്തു മണ്ഡലങ്ങളായും എട്ടു അഷ്ടകങ്ങളായും വിഭജിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. മണ്ഡലത്തിന്റെ ഘടകങ്ങൾ അനവകങ്ങളും സൂക്തങ്ങളുമാണ്. വടക്കേ ഇന്ത്യയിൽ മണ്ഡലാനുവാകസൗകൃതമേന്തിന്നാണ് കൂടുതൽ നടപ്പ്. അഷ്ടകത്തിന്റെ ഘടകങ്ങൾ അധ്യായങ്ങളും വക്ത്രങ്ങളുമാണ്. കേരളത്തിൽ അഷ്ടകാധ്യായവക്ത്രമമാണനസരിച്ചു വരുന്നത്. എന്നാൽ സു

കുതന്തിനും പ്രാധാന്യമുണ്ട്. സ്വാഭാവികമായി അനുകൂലമാണെന്നുവെച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. മണ്ഡലാന്തരത്തിൽ മണ്ഡലം മുടിയൽ എന്ന വാചാർത്ഥം നടപ്പുണ്ട്. താഴെകുത്തിയ മലയാളത്തിൽ അടുത്തും അധ്യായത്തിന് ഓരോന്നും വഴിത്തിരിയ്ക്കുമെന്നും പറയുന്ന ഓരോ അദ്ധ്യായത്തിലെയും പ്രഥമമായാൽ മറ്റൊന്നും മുതലായോരോന്നും പറയുന്നു.

ആദ്യ മണ്ഡലങ്ങളിൽ ഓരോ ജ്യേഷ്ഠക്കോ, ആ ജ്യേഷ്ഠക്കു കലത്തിന്നോ ആണ് ശ്രദ്ധ്യത്വം. 1-8-9-10 മണ്ഡലങ്ങൾക്ക് പല ജ്യേഷ്ഠികളാണ് രണ്ടാം മണ്ഡലത്തിന് ഗൃത്ഥമേവം, മൂന്നിന് വിശ്വാമിത്രം. നാലിന് വാമദേവനും അഞ്ചിന് അഗ്നിയും ആറിന് ഭാഗവതം ഏഴിന് വസിഷ്ഠനും പ്രധാന ജ്യേഷ്ഠികളാകുന്നു. ശാസ്ത്രീയമായി മണ്ഡലാദിക്രമമാണ് സ്വീകാര്യം.

കേരളത്തിൽ ജ്യേഷ്ഠ സംഹിതയ്ക്ക് പല താളങ്ങളുമുണ്ട്. താളങ്ങളെ എന്നാൽ താളപാൽ, കടന്നുകൂട്ടാനുള്ള എളുപ്പപഴികൾ. സന്ധികൾക്കും സംഹിതയിൽ സംഗ്രഹം വരാവുന്ന ഭാഗങ്ങൾക്കും പദത്തിനും എളുപ്പം ഓർമ്മിക്കാനായി താളങ്ങളെ ഉപയോഗപ്പെടുത്തുന്നു. വിവിധ പദങ്ങൾക്ക് പദാന്ത്യസ്വരൂപത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കി മുദ്രകളും കേരളത്തിൽ നടപ്പുണ്ട്. ഒന്നോ രണ്ടോ പദം മുദ്രകാണിച്ചാൽ ഏതു ഭാഗവും ഒരോത്തന്നും ചൊല്ലാൻതോക്കും.

ജാന, നാപി, ദിഷാ, മോദം,
സയജ്ഞഃ പാതനാനരഃ,
രസംഭിന്നായ, മാംസാഭോ
നര, സ്പത്യ ജലാധിപഃ

ഏകദേശം പ്രോക്തമാണ് പരമേശ്വരസരിച്ച് ജാനൻ (എട്ടു) അക്ഷരങ്ങളെന്നും, അപി (പത്തു) രണ്ടുപദങ്ങളെന്നും, ദിഷാ (അറുപത്തിനാലു) അധ്യായങ്ങളെന്നും മോദം (85) അനുകൂലങ്ങളെന്നും, സയജ്ഞപാ (1017) സൂക്തങ്ങളെന്നും തനാനരഃ (2006) വഴിത്തങ്ങളെന്നും രസംഭിന്നായ (10472) ജ്യേഷ്ഠങ്ങളെന്നും മാംസാഭോനരഃ (20875) അനന്തരം (ജ്യേഷ്ഠങ്ങളെ) എന്നും നസ്യജലാധിപഃ (193816) പദങ്ങളെന്നും സിദ്ധിക്കുന്നു.

ഈ ആവേശമുള്ളതുകൊണ്ട് സായണഭാഷ്യത്തിലെ ഉപോൽഖാതനോടും ശ്രീ ഏ സി ബോസിന്റെ 'Call of the vedas' എന്ന പുസ്തകത്തോടും കൂടാതെ

അവതാരിക

മനുഷ്യൻ ജീജ്ഞാസുവാണു്. ഈ ജീജ്ഞാസ ചെറിയ കട്ടികളിൽക്കൂടി കാണാം. 'ഇതെന്താണു്? ഇതെന്തിനാണു്?' എന്നൊക്കെ കട്ടികൾ ചോദിക്കാറുണ്ടു്. പരിണതപ്രജ്ഞരായ പണ്ഡിതന്മാർ പോലും സത്യാന്വേഷണത്തിൽ ഇത്തരം കട്ടികളാണു്. നാമെവിടെനിന്നു വന്നു? എവിടെപ്പോകുന്നു? ജീവിതത്തിന്റെ അർത്ഥമെന്താണു്? എന്നും മറ്റും അവർക്കറിയാത്തതാണു്. ഉദിച്ച സൂര്യൻ അസ്തമിക്കുമ്പോൾ 'കരുമാം ദിശം രശ്മിരസ്യതതാന' (അദ്ദേഹത്തിന്റെ രശ്മി ഏതൊരു ദിക്കിലേക്കു്യാണു് വ്യാപിച്ചിട്ടുള്ളതു്?) എന്നവർ ചോദിക്കും. സത്യത്തെപ്പറ്റിയുള്ള ഈ ജീജ്ഞാസ തുടങ്ങുമ്പോൾ അവരുടെ നോട്ടം പ്രപഞ്ചരഹസ്യത്തിലേക്കു് തിരിയുന്നു. ഈ ത്വരയിൽ അതിന്റെ അഗാധതയിലേക്കു് അവർ ഊളിയിട്ടു ചെല്ലും. അവരുടെ കണ്മിഴിച്ചുകൊണ്ടുള്ള കരിച്ചു പാച്ചലിൽ നാനാതരം സ്ഥൂലവസ്തുക്കൾ നാനാതരം സൂക്ഷ്മശക്തികളുടെ ഓളം തല്ലലായി അവർക്കുവെപ്പെട്ടു പോകുന്നു. അടിത്തട്ടിൽ നിന്നു നാലുപാടും നോക്കുമ്പോൾ ഓളമെല്ലാം ഒരേ സമുദ്രത്തിന്റെ രൂപഭേദമാണെന്നു് അവർക്കുറപ്പുവരുന്നു. തങ്ങൾക്കുവെപ്പെട്ട ഈ പരമ രഹസ്യം തങ്ങളുടെ കൂട്ടുകാരോടു വിളിച്ചു പറഞ്ഞേ തീരൂ എന്നവർക്കു തോന്നുകയായി. നാനാത്വം ഏകത്വത്തിൽ അലിഞ്ഞു ചേരുമ്പോൾ മനുഷ്യൻ പൂർണ്ണതയിൽ എത്തിച്ചേർന്നുവന്നായി.

രണ്ടായിരത്തഞ്ഞൂറുകൊല്ലം മുമ്പു് യാസ്തൻ നിരൂപണത്തിൽ പറയുകയുണ്ടായി, "സാക്ഷാൽകൃതധർമ്മാണാമൃഷ്ടയോ ബഭ്രുവുഃ, തേ അസാക്ഷാൽകൃത ധർമ്മഭ്യഃ ഉപദേശായ ശ്രായന്തഃ മന്ത്രാൻ സംപ്രാപുഃ" പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ സൂക്ഷ്മതത്ത്വങ്ങൾ നേരിട്ടു കണ്ടറിഞ്ഞ മഹദ്വിപുംഗവന്മാർ അത്തരം ധർമ്മസാക്ഷാൽക്കാരം സിദ്ധിക്കാത്തവരും തത്ത്വജീജ്ഞാസുക്കളുമായ സ്വന്തം ശിഷ്യന്മാർക്കു ആ പാരമാർത്ഥികസത്യം കാണിച്ചുകൊടുക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചതിന്റെ ഫലമാണു് വേദമന്ത്രങ്ങൾ.

വേദം എന്ന പദത്തിന് അറിവ് എന്നാണ് വാച്യത്വം. ശാശ്വതസ്വത്വം കണ്ടറിയുവാനല്ലാതെ ഉണ്ടാക്കുവാനാകും കഴിയുകയില്ല. അപൗരുഷേയമാണ് വേദം എന്ന പറയുന്നത് ഈ നിലയ്ക്കു ശരിയാണ്. യഥാർത്ഥമായ കവിത തന്നെ കവിതയുടെ ഭാവനയിൽ ഭരിക്കുകയാണ്; ഉണ്ടാക്കുകയല്ല പതിവ്. ഓരോ കവിഗോത്രങ്ങളിൽ പരമ്പരയായി സൃഷ്ടിച്ചുപോന്നിരുന്നവയും യജ്ഞകർമ്മങ്ങൾക്കും സന്ധ്യാപന്തനാദി നിത്യ കർമ്മങ്ങൾക്കും ഉപയോഗിച്ചു വന്നിരുന്നവയുമായ പ്രധാനപ്പെട്ട സൂക്തങ്ങൾ 'സമാഹരിച്ചു തരംതിരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നവ' വെച്ചിട്ടുള്ളതാണ് വേദസംഹിതകൾ. വേദപ്രാസനാണ് ഇങ്ങിനെ തരംതിരിച്ചതെന്ന് ഐതിഹ്യവേദികൾ പറയുന്നു. ഋഗ്വേദം, യജുർവേദം, സാമവേദം, അഥർവ്വവേദം എന്നിങ്ങനെ നാലു വേദങ്ങളാണുള്ളത്. യാഗാദികർമ്മങ്ങൾക്കുപകരിക്കുന്നത് ആദ്യത്തെ മൂന്നെണ്ണമാണ്. ഐതിഹ്യസുഖങ്ങൾക്കു വേണ്ടിയുള്ള പൗഷ്ടികകർമ്മങ്ങളും അനിഷ്ടപരിഹാരത്തിനു വേണ്ടിയുള്ള ശാന്തികകർമ്മങ്ങളും വിചരിക്കുന്ന അഥർവ്വവേദത്തിന് കേരളത്തിൽ തീരെ പ്രചാരം കാണുന്നില്ല. സാമവേദം ഗാനാത്മകമാണ്; ഋഗ്വേദത്തിൽ നിന്നുതന്നെ എടുത്ത 1800-ഓളം മന്ത്രങ്ങളാണ് നീട്ടിയും പല സ്വരങ്ങളോടെ കൂടിയും അർത്ഥമില്ലാത്ത അക്ഷരം ഇടയ്ക്കു ചേർത്തും മറ്റും പാടുന്നത്. ഗായത്രിയിലുള്ള മന്ത്രത്തെ ശകുനീഹസ്തസ്സിൽ നീട്ടിപ്പാടുന്നതിനെപ്പറ്റി 'ഗായത്രം കോശായതി ശകുനീഷ്' എന്ന ഋഗ്വേദത്തിൽ സൂചനയുണ്ട്. യജുർവേദം കൃഷ്ണയജുർവേദം ശുക്ലയജുർവേദം എന്ന രണ്ടുവിധമുണ്ട്. അഗ്നയാനാദി ശ്രോതകർമ്മപ്രതിപാദകങ്ങളാണ് രണ്ടും. കേരളത്തിൽ കൃഷ്ണയജുർവേദികൾ മാത്രമേ ഉള്ളൂ അതും മണ്ഡലായനം, വാധുലകൻ എന്നീ ശാഖക്കാർ മാത്രം. വേദങ്ങളിൽ പ്രാചീനത കൊണ്ടും പ്രാമാണികത കൊണ്ടും വ്യക്തിവൈശിഷ്ട്യം കൊണ്ടും ഏതാവും പ്രധാനം ഋഗ്വേദമാണെന്നതിനു സംഗതമില്ല ഋഗ്വേദ സംഹിതയുടെ സായണഭാഷ്യനസാരിയായൊരു ഭാഷാവ്യാഖ്യാനമാണ് ഇവിടെ കൊടുത്തിട്ടുള്ളത്.

സ്വരൂപത്തെ മാത്രം ആസ്പദമാക്കി ഋഗ്വേദം എട്ട് അഷ്ടകങ്ങൾ (അട്ടങ്ങൾ) ആയി വിഭജിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു, ഓരോ അഷ്ടകവും എട്ടെട്ട് അദ്ധ്യായങ്ങൾ (മാതൃകകൾ) ആയും ഓരോ

അദ്ധ്യായവും 24 മുതൽ 49 വരെ വർഗ്ഗങ്ങൾ (വർക്കങ്ങൾ) ആയും വിഭജിച്ചിട്ടുണ്ട്. സംഹിതാപാഠം കേരളത്തിൽ പഠിപ്പിക്കുന്നത് ഈ വിഭജനമനുസരിച്ചാണ്. അതർചിന്തയ്ക്ക് ഇവിടെ സ്ഥാനമില്ല.

കുറെ കൂടി ശാസ്ത്രീയമായ വിഭജനം പത്തുമണ്ഡലങ്ങളായാണ്. മണ്ഡലത്തിന്റെ ഘടകങ്ങൾ അനുവാകങ്ങളും അവാന്തര ഘടകങ്ങൾ സൂക്തങ്ങളുടേതും അനുവാകവും സൂക്തങ്ങളുമായിട്ടാണ് പണ്ടു വേദം പഠിച്ചിരുന്നതെന്ന് ഭർതൃഹരിയുടെ വാക്യപദീയത്തിലെ 'യമാനുവാകഃസൂക്തോവാ സോഽഥ ത്വമുപഗച്ഛതി ആവൃത്യാ' എന്ന ഭാഗത്തിൽ സൂചിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. അഷ്ടകാദ്ധ്യായാദി വിഭജനം കുറച്ചുകൂടി അർദ്ധപിന്നമാണെന്നുതോന്നുന്നു.

രണ്ടു മുതൽ ഏഴുവരെയുള്ള മണ്ഡലങ്ങൾ ഓരോന്നും ഓരോ പ്രത്യേകം ഋഷികലത്തിൽപ്പെട്ട ഋഷിമാർ ദർശിച്ചതാണ്.

രണ്ടാം മണ്ഡലം	ഗൃത്സമദൻ	429 സൂക്തങ്ങൾ
മൂന്നാം മണ്ഡലം	വിശ്വാമിത്രൻ	617 ,,
നാലാം മണ്ഡലം	വാമദേവൻ	589 ,,
അഞ്ചാം മണ്ഡലം	അത്രി	726 ,,
ആറാം മണ്ഡലം	ഭരദ്വാജൻ	765 ,,
ഏഴാം മണ്ഡലം	വസിഷ്ഠൻ	841 ,,

മണ്ഡലങ്ങളുടെ ഈ ക്രമം സൂക്തങ്ങളുടെ സംഖ്യ കൂടിക്കൂടി വരുന്നതനുസരിച്ചാണെന്നു പറയപ്പെടുന്നു. മൂന്നാം മണ്ഡലത്തിൽ നാലാം മണ്ഡലത്തേക്കാൾ സൂക്തങ്ങൾ കൂടുമെങ്കിലും സുപ്രസിദ്ധമായ ഗായത്രിമന്ത്രത്തിന്റെ ദ്രഷ്ടാവെന്ന നിലയ്ക്ക് വാമദേവനേക്കാൾ മുമ്പു സ്ഥാനം ലഭിച്ചു; ഗൃത്സമദനേക്കാൾ മുമ്പു സ്ഥാനം കിട്ടാതിരുന്നത് ഇന്ദ്രന്റെ അനുഗ്രഹത്താൽ ബ്രാഹ്മണ്യം സിദ്ധിച്ച ക്ഷത്രിയനായ മന്ത്രദ്രഷ്ടാവാണ് ഗൃത്സമദൻ എന്ന കാരണം കൊണ്ടാണത്രെ. സായണനേക്കാൾ പ്രാചീനനായ മാധവൻ എന്ന ഋഗ്വേദവ്യാഖ്യാതാവാണ് ഈ യുക്തി ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചിട്ടുള്ളത്. ഓരോ മണ്ഡലത്തിലെ സൂക്തങ്ങളുടേയും ക്രമം ആദ്യം പിതാവു ദർശിച്ച് സൂക്തങ്ങൾ, പിന്നീട് പുത്രൻ ദർശിച്ച സൂക്തങ്ങൾ എന്ന നിലയ്ക്കാണ്.

രാജ്യാം മണ്ഡലത്തിൽ മാത്രം ശ്യാവാശ്വൻ ദേശിച്ച 52 മുതൽ 62 വരെയുള്ള സൂക്തങ്ങൾ അദ്വൈതത്തിന്റെ പിതാവായ അർച്ചനാസൗ ദേശിച്ച 63-64 എന്നീ സൂക്തങ്ങളേക്കാൾ മുന്പുതന്നെ കൊടുത്തുകാണുന്നു; ഇതിനു കാരണം പിതാവിനേക്കാൾ പ്രസിദ്ധനായിരുന്ന പുത്രൻ എന്നതാകണം. വിശ്വാമിത്രൻതന്നെ തപസ്സുകൊണ്ടു ബ്രാഹ്മണ്യം സിദ്ധിച്ച ക്ഷത്രിയനാണെന്നു ഇതിഹാസാദികളിൽക്കാണുന്നു.

ഓരോ ഗ്രന്ഥിയുടേയും സൂക്തങ്ങളിൽ തന്നെ അഗ്നിയെ സ്തുതിക്കുന്നവ ആദ്യം, ഇന്ദ്രനെ സ്തുതിക്കുന്നവ പിന്നീട്, മറ്റുള്ളവ അതിനുശേഷം എന്നതാണ് ക്രമം.

ഏട്ടാം മണ്ഡലത്തിലെ ആദ്യത്തെ 66 സൂക്തങ്ങൾ കണ്വാകലത്തിൽപ്പെട്ട ഗ്രന്ഥിമാന്ദവതാണ്. 67 മുതൽ 103 വരെയുള്ള സൂക്തങ്ങൾ മറ്റു കവികളുടേതു. ഇതിന്റെ തുടക്കം അഗ്നി സൂക്തങ്ങളല്ല, സൂക്തസംഖ്യയും കറുവാണ്.

ഒമ്പതാം മണ്ഡലം മുഴുവനും സോമസൂക്തങ്ങളാണ്. 60-ലധികം കവികൾ ശരിച്ച 114 സൂക്തങ്ങളുണ്ട്. രണ്ടു മുതൽ ഏഴുവരെയുള്ള മണ്ഡലങ്ങളിൽ സോമസൂക്തങ്ങൾ കാണാനില്ല. സോമസൂക്തങ്ങൾ മുഴുവൻ തെരഞ്ഞെടുത്തു ഒന്നിച്ചുചേർത്തതാണ് ഈ മണ്ഡലമെന്നു പറയാം.

ഒന്നാം മണ്ഡലത്തിൽ 51 മുതൽ 191 വരെയുള്ള സൂക്തങ്ങൾ സവ്യൻ, നോധസ്, പരാശരൻ, ഗോതമൻ, കത്സൻ, കക്ഷിവത്, പരുഷ്യേപൻ, ദീപ്തമസ്സ്, അഗസ്ത്യൻ എന്നീ ഗ്രന്ഥിമാർ രചിച്ചവയാണ്. 2 മുതൽ ഏഴുവരെയുള്ള പുസ്തകങ്ങളിൽ കാണാത്ത കവികളാണിവർ. ഈ മണ്ഡലത്തിൽ ആദ്യഭാഗത്തുള്ള സൂക്തങ്ങൾ മിക്കതും ഏട്ടാം മണ്ഡലത്തിലേതുപോലെതന്നെ കണ്വാകലത്തിൽപ്പെട്ട കവികളുടേതാണ്.

പത്താം മണ്ഡലം പല തരത്തിലും മറ്റു മണ്ഡലങ്ങളിൽ നിന്നു വ്യത്യസ്തപ്പെട്ടതാണ്. ഇതു പിന്നീട് ഉട്ടിച്ചേർത്തതാണെന്നു ചില പണ്ഡിതന്മാർ അഭിപ്രായപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. യജ്ഞത്തോടു ബന്ധപ്പെടാത്ത പല സൂക്തങ്ങളും ഈ മണ്ഡലത്തിലാണ് കാണുന്നത്. പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ ഉൽപത്തിയെപ്പറ്റി പദ്യ

ചെയ്യുന്ന നാസദീയസൂക്തം, പുരുഷസൂക്തം, വിവാഹസൂക്തം, അക്ഷസൂക്തം തുടങ്ങിയ സൂക്തങ്ങൾ ഈ മണ്ഡലത്തിലാണ്. പല സൂക്തങ്ങളുടേയും ഭാഷതന്നെ ലൌകിക സംസ്കൃതത്തോടുത്തു നില്ക്കുന്നു. ഏകിലും പല പ്രാചീനസൂക്തങ്ങളും ഈ മണ്ഡലത്തിൽത്തന്നെ സ്ഥാനം പിടിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും സമ്മതിക്കേണ്ടിവരും. ഒന്നാം മണ്ഡലത്തിൽ എന്നപോലെ പത്താം മണ്ഡലത്തിലും സൂക്തങ്ങൾ 191 ആണ്.

പത്തു മണ്ഡലങ്ങളിലും കൂടി 1017 സൂക്തങ്ങളാണുള്ളത്. ഇവയ്ക്കു പുറമേ 11 വാലഖിലിദ്യ സൂക്തങ്ങൾ എട്ടാം മണ്ഡലത്തിൽ 48-ാം സൂക്തത്തിനുശേഷം കൂട്ടിച്ചേർത്തിട്ടുണ്ട്. ഇതു ശാകല്യശാഖയനുസരിച്ചാണ്; ബാഷ്പലശാഖയിൽ 7 വാലഖിലിദ്യങ്ങളേ ഉള്ളൂ. ശാകല്യന്റെ പദപാഠത്തിൽ വാലഖിലിദ്യങ്ങൾക്കു സ്ഥാനമുണ്ടെങ്കിലും സായണഭാഷ്യത്തിൽ അവ ഉൾപ്പെടുത്തിക്കാണുന്നില്ല. ചില സൂക്തങ്ങൾക്കു പ്രത്യേകം പേരുണ്ട്—പുരുഷസൂക്തം, അസ്യവാമീയം, ആപോനപത്രിയം, നാസദീയം, ശ്രീസൂക്തം, ഭാഗ്യസൂക്തം, അക്ഷസൂക്തം എന്നിങ്ങനെ.

ചരണവ്യുഹമനുസരിച്ച് ഋഗ്വേദത്തിനു ശാകല്യം, ബാഷ്പകലം, ആശ്വലായനം, ശാംഖായനം, മാണ്ഡൂകേയം എന്നിങ്ങനെ അഞ്ചു ശാഖകളുണ്ടായിരുന്നതായിക്കാണുന്നു; ഇന്ന് ശാകല്യശാഖയ്ക്കാണ് സാമ്പ്രതികമായ പ്രചാരം. ബാഷ്പലശാഖക്കും കേരളത്തിൽ സ്ഥാനം കാണുന്നുണ്ട്.

ശാകല്യസംഹിതൈകാച ബാഷ്പലസ്യ തഥാപരാ
തേ സംഹിതേ സമാശ്രിത്യ ബ്രാഹ്മണാന്യേകവിംശതിഃ

എന്നും പ്രമാണമുണ്ടെങ്കിലും ശാകല്യപാഠാനുസാരിയായ ഋഗ്വേദത്തിനു മാത്രമേ ഇപ്പോൾ പ്രചാരമുള്ളൂ. പാഠഭേദങ്ങൾ പരിശീഷ്ടങ്ങൾക്കും വാലഖിലിദ്യങ്ങൾക്കും മാത്രമാണ്. ശാകലസംഹിതക്കാർ ആശ്വലായനന്മാരും ബാഷ്പലസംഹിതക്കാർ കൌഷീതകന്മാരുമാണത്രെ.

ജീവിതം ദുഃഖമയമാണെന്നും അതുപേക്ഷിച്ചു സന്യാസം സ്വീകരിച്ചു മോക്ഷം നേടണമെന്നും ഉള്ള വിശ്വാസം ഋഗ്വേദത്തിൽ ഒരിടത്തും കാണുകയില്ല. ഈശ്വരന്റെ വിവിധ പ്ര

തിഭാസങ്ങളായ പ്രാപഞ്ചിക വസ്തുക്കളൊന്നും തന്നെ ധിക്കരി
ക്കേണ്ടവയോ തിരസ്സുവീക്ഷേണ്ടവയോ അല്ല. സർവ്വത്ര ഈശ്വര
ചൈതന്യം പ്രത്യക്ഷമായിക്കണ്ടു് ഓരോരോ പേരിൽ സ്മൃതി
ജ്ഞാപനമാണു് വൈദിക കവികൾ സുവർണ്ണമായും രത്നഖ
പിതാവുമായ ധർമ്മങ്ങളിൽക്കയറിയതന്നു ദേവന്മാരെ സ്തോത്രം
കൊണ്ടു സന്തോഷിപ്പിക്കുകയും അവരുടെ അനഗ്രഹംകൊണ്ടു
സിദ്ധിക്കുന്ന ലൌകിക സുഖം ആഗ്രഹിക്കുകയും ചെയ്യുന്നവരാ
ണവർ. വീരന്മാരായ പുത്രന്മാരുണ്ടാകണം; വിദ്വാന്മാരുടേ
കളിൽ സംസാരിക്കുവാൻ കഴിവുണ്ടാകണം; പശു, സുവർണ്ണം മുത
ലായ സമ്പത്തുണ്ടാകണം. അനാഗദ്യോഗാത്രന്മാരായിരിക്കണം.
നൂറുവത്സരം സുഖമായി ജീവിക്കണം, ശത്രുക്കൾ യുദ്ധത്തിന്നു വ
ന്നാൽ അവരെ തോൽപ്പിക്കുവാൻ കഴിയണം. ഇതെല്ലാമാ
ണു് പ്രഗേദ കവികളുടെ ആഗ്രഹം. കണ്ണിന്നും ചെവികൾക്കും
മനസ്സിലും ശരീരത്തിന്നും ശക്തി കറയാതെ തന്നെ മനു
ഷ്യനു വിധിച്ചിട്ടുള്ള നൂറുവർഷം ആയുസ്സു്, പകുതിയായി വെ
ട്ടിക്കൊത്താതെ, ലഭിക്കുവാൻ ദേവന്മാരുടെ അനഗ്രഹം അത്യ
ർത്ഥിക്കുന്നു. ധാരാളം മക്കളുണ്ടായാൽ എല്ലാവരുംകൂടി അങ്ങ
യെ സ്മരിച്ചു പാടാം. സുവർണ്ണവും, രത്നങ്ങളും, അന്നവും ധന
വും എല്ലാം ലഭിക്കണമെന്നാണു് അവരുടെ ആഗ്രഹം. ഒരു
തരം സകാമകതിനെണു് ഈശ്വരനോടുള്ള അവരുടെ മനോഭാ
വത്തെപ്പറ്റി പാഠം.

അനേകം ദേവന്മാരെ പ്രഗേദത്തിൽ സ്മരിക്കുന്നുണ്ടു്.
പ്രധാനമായ സ്ഥാനം ഇത്രന്നാണു്. ഇത്രന്റെ പരാക്രമങ്ങൾ
വർണ്ണിച്ചാലൊടുങ്ങുകയില്ല മിന്നൽപിണരകുന്ന വള്രായുധ
വുമേന്തി സുവർണ്ണരഥത്തിൽ വരുന്ന ഇത്രൻ ശംഭരൻ, വലൻ,
വൃത്രൻ മുതലായ വമ്പിച്ച അസുരന്മാരെക്കൊന്നു. സോമപാ
നത്തിൽ അതിയായ ആസക്തിയാണു് ഈ ദേവനു്. ദസ്യുക്ക
ളോടുള്ള യുദ്ധത്തിൽ ജനങ്ങൾക്കു് തുണയായി നിന്നതു് ഇത്ര
നത്രെ.

അനന്താകാലത്തു് ത്രിമൂർത്തികളിൽ ഒരാളായി മാന്യസ്ഥാ
നം ലഭിച്ച വിഷ്ണുവിനു് ഇത്രന്റെ അനുജൻ എന്ന നിലയാണു്
വേദത്തിൽ. 'ത്രിവിക്രമകഥ സുചിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിലും മഹാ
ബലിന്ദപ്പാരി പ്രസ്താവുന്നില്ല'

ഇന്ദ്രൻ കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നീട് പ്രാധാന്യം അഗ്നിക്കാണ്. ഹവിസ്സു സ്വീകരിച്ച് ദേവന്മാർക്കെത്തിച്ചു കൊടുക്കുന്നത് അഗ്നിയാണ് അരണി കടഞ്ഞാണ് അഗ്നിയുണ്ടാക്കുന്നത്. അച്ഛൻ മക്കൾക്കുണ്ടെന്നപോലെ അഭിഗമ്യനും ഹിതൈഷിയുമാണ് അഗ്നി.

വരുണൻ സർവ്വശക്തിനായൊരു ദേവനാണ്. സർവ്വജ്ഞനായ ആ ദേവനെ എല്ലാവർക്കും ഭയമാണ്. യമൻ പരലോകത്തിലെ രാജാവാണ്; ഇവിടെ നിന്നു മരിച്ച് അവിടെച്ചെല്ലുന്നവരെ സർക്കരിക്കുന്ന ആതിഥേയനായിട്ടാണ് അദ്ദേഹത്തെ വണ്ണിച്ചുകാണുന്നത്.

അശ്വിനിദേവന്മാർ, മിത്രാവരുണന്മാർ, മരുതരുകൾ, സൂര്യൻ, സവിതാവു, ഉഷസ്സ്, രാത്രി തുടങ്ങി അനേകം ദേവന്മാർ ഋഗ്വേദത്തിൽ ആരാധിക്കപ്പെടുന്നുണ്ട്.

ഋഗ്വേദത്തിന് ആധിഷ്ഠിതം, ആദിത്യൈവതം, ആദ്ധ്യാത്മികം എന്നു മൂന്നു തരത്തിൽ വ്യാഖ്യാനങ്ങൾ പണ്ടുതന്നെ ഉണ്ടായിരുന്നു വേദത്തിന് അർത്ഥമേ ഇല്ല എന്ന വാദഗതി കൂടി യാസ്തൻ ചർച്ച ചെയ്യുന്നുണ്ട്. യാജ്ഞികമായ വിനിയോഗമാണ് ബ്രാഹ്മണങ്ങളിലും ശ്രൗതസൂത്രങ്ങളിലും കാണുക. ബൃഹദ്രേവതയാണ് ഹൈന്ദവ വ്യാഖ്യാനം. പഞ്ചജനങ്ങളെപ്പറ്റി യാസ്തൻ, ശാകടായനൻ, ഔപമന്യവൻ എന്നിവരുടെ അഭിപ്രായങ്ങൾക്കു ചെറുകുരുപ്യമില്ല. ആധുനികകാലത്തു് ഭയാനന്ദസരസ്വതി ഏകദേവതാസിദ്ധാന്തം സമർത്ഥിക്കുന്നു. ആദ്ധ്യാത്മികമായ രഹസ്യാർത്ഥമാണ് അരവിന്ദലോഷ് കല്പിക്കുന്നത്. കാമധേനുവിനെപ്പോലെ വിദ്യാത്മികളുടെ കഴിവനുസരിച്ച് പല പല നിലക്കും അർത്ഥം നൽകുന്ന ഒന്നത്രെ ഋഗ്വേദമേന്ത്രങ്ങൾ.

അസ്യവാമീയസൂക്തം അദ്ധ്യാത്മപരമായി വ്യാഖ്യാനിക്കുന്ന ആത്മാനന്ദൻ സ്തന്ദ്രസ്വാമി, ഉദ്ഗീമൻ, ഭാസ്കരൻ തുടങ്ങിയവരുടെ വ്യാഖ്യാനം അധിയജ്ഞവിഷയമാണെങ്കിലും ശൌനകാനുസാരിയായ വാരതചാന്ദ്രകമണികയും ബൃഹദ്വിഷ്ണുധർമ്മത്തിന്റെ ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ പുഷ്കരൻ എന്ന യക്ഷൻ ദേശമപത്രനായ ശ്രീരാമൻ രാജധർമ്മാദികൾ ഉപദേശിച്ചു

നിഭാസങ്ങളായ പ്രാപഞ്ചിക വസ്തുക്കളൊന്നും തന്നെ ധിക്കരി
ക്കേണ്ടവയോ തിരസ്കരിക്കേണ്ടവയോ അല്ല സർവ്വത്ര ഈശ്വര
ചൈതന്യം പ്രത്യക്ഷമായിക്കണ്ടു് ഓരോരോ പേരിൽ സ്തുതി
ക്കുന്നവരാണ് വൈദിക കവികൾ. സുവർണ്ണമയവും രത്നവ
ചിതവുമായ മഠങ്ങളിൽക്കയറിവരുന്ന ദേവന്മാരെ സ്തോത്രം
കൊണ്ടു സന്തോഷിപ്പിക്കുകയും അവരുടെ അനഗ്രഹംകൊണ്ടു
സിദ്ധിക്കുന്ന ലൌകിക സുഖം ആഗ്രഹിക്കുകയും ചെയ്യുന്നവരാ
ണവർ. വിരന്ധരായ പുത്രന്മാരുണ്ടാകണം, വിദ്യാഭ്യാസസു
കൃതർ സംസാരിക്കുവാൻ കഴിവുണ്ടാകണം, പശു, സുവർണ്ണം മുത
ലായ സമ്പത്തുണ്ടാകണം. അരോഗദുഃഖശാന്തന്മാരായിരിക്കണം
ആവശ്യം സുഖമായി ജീവിക്കണം, ശത്രുക്കൾ യുദ്ധത്തിന്നു വ
ന്നാൽ അവരെ തോൽപ്പിക്കുവാൻ കഴിയണം. ഇതെല്ലാമാ
ണ് പ്രഗേഭ കവികളുടെ ആഗ്രഹം കണ്ണിന്നു ചെവിക്കും
മനംഗത്തൊക്കും ശരീരത്തിന്നും ശക്തി കയ്യാതെ തന്നെ മനു
ഷ്യനു വിധിച്ചിട്ടുള്ള ആവശ്യം ആയുസ്സ്, പകുതിയായി വെ
ട്ടിക്കൊയ്ക്കാതെ, ലഭിക്കുവാൻ ദേവന്മാരുടെ അനഗ്രഹം അഭ്യ
ർത്ഥിക്കുന്നു. ധാരാളം മക്കളുണ്ടായാൽ എല്ലാവരുംകൂടി അങ്ങ
യെ സ്തുതിച്ചു പാടാം സുവർണ്ണവും, രത്നങ്ങളും, അന്നവും ധന
വും എല്ലാം ലഭിക്കുന്നെന്നാണ് അവരുടെ ആഗ്രഹം ഒരു
തരം സകാമകേതിയെന്നു് ഈശ്വരനോടുള്ള അവരുടെ മനോഭാ
വത്തെപ്പറ്റി പാഠം.

അനേകം ദേവന്മാരെ പ്രഗേഭത്തിൽ സ്തുതിക്കുന്നുണ്ടു്.
പ്രധാനമായ സ്ഥാനം ഇത്രന്നാണ്. ഇത്രന്റെ പരാക്രമങ്ങൾ
വർണ്ണിച്ചാലെടുത്തുകയില്ല മിന്നൽപിണരാകുന്ന വള്രായുധ
വുമേന്തി സുവർണ്ണമന്ദിരത്തിൽ വരുന്ന ഇത്രൻ ശംബരൻ, വലൻ,
വൃത്രൻ മുതലായ വമ്പിച്ച അസുരന്മാരെക്കൊന്നു, സോമപാ
നത്തിൽ അതിയായ ആസക്തിയാണ് ഈ ദേവനു്. ദന്ത്യക്ക
ളോടുള്ള യുദ്ധത്തിൽ ജനങ്ങൾക്കു് തുണയായി നിന്നതു് ഇത്ര
നത്രെ

അനന്താകാലത്തു് ത്രിമൂർത്തികളിൽ ഔളായി മാനുസ്ഥാ
നം ലഭിച്ച വിഷ്ണുവിനു് ഇത്രന്റെ അനുജൻ എന്ന നിലയാണ്
വേദത്തിൽ 'വിവിക്രമകം സുവിപ്രിച്ചിട്ടിങ്ങുകിലും മഹാ
ബലിശപ്പാരി പ്രസംഭാവനയില്ല'

ഇന്ദ്രൻ കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നീട് പ്രാധാന്യം അഗ്നിക്കാണ്. ഹവിസ്സു സ്വീകരിച്ച് ദേവന്മാർക്കെത്തിച്ചു കൊടുക്കുന്നത് അഗ്നിയാണ് അരണി കടഞ്ഞാണ് അഗ്നിയുണ്ടാകുന്നത്. അച്ഛൻ മരിക്കുക എന്നപോലെ അഭിഗമ്യനും ഹിതൈഷിയുമാണ് അഗ്നി.

വരുണൻ സർവ്വശക്തനായൊരു ദേവനാണ്. സർവ്വജ്ഞനായ ആ ദേവനെ എല്ലാവർക്കും യേശാണ്. യമൻ പരലോകത്തിലെ രാജാവാണ്; ഇവിടെ നിന്നു മരിച്ച് അവിടെച്ചെല്ലുന്നവരെ സൽക്കരിക്കുന്ന ആതിഥേയനായിട്ടാണ് അദ്ദേഹത്തെ വർണ്ണിച്ചുകാണുന്നത്.

അശ്വിനിദേവന്മാർ, മിത്രാവരുണന്മാർ, മരുതുകൾ, സൂര്യൻ, സവിതാവു, ഉഷസ്സ്, രാത്രി തുടങ്ങി അനേകം ദേവന്മാർ ഋഗ്വേദത്തിൽ ആരാധിക്കപ്പെടുന്നുണ്ട്.

ഋഗ്വേദത്തിന്നു് ആധിഭൗതികം, ആദിധൈവതം, ആദ്ധ്യാത്മികം എന്നു മൂന്നു തരത്തിൽ വ്യാഖ്യാനങ്ങൾ പണ്ടുതന്നെ ഉണ്ടായിരുന്നു. വേദത്തിന്നു് അർത്ഥമേ ഇല്ല എന്ന വാദഗതി കൂടി യാസ്തൻ ചർച്ച ചെയ്യുന്നുണ്ടു്. യാജ്ഞികമായ വിനിയോഗമാണു് ബ്രാഹ്മണങ്ങളിലും ശ്രൗതസൂത്രങ്ങളിലും കാണുക. ബൃഹദ്വേദതായാണു് മറ്റൊരു വ്യാഖ്യാനം. പഞ്ചജനങ്ങളെപ്പറ്റി യാസ്തൻ, ശാകടായനൻ, ഔപമന്യവൻ എന്നിവരുടെ അഭിപ്രായങ്ങൾക്കു ഐകരൂപ്യമില്ല. ആധുനികകാലത്തു് ഭയാനന്ദസരസ്വതി ഏകദേവതാസിദ്ധാന്തം സമർത്ഥിക്കുന്നു. ആദ്ധ്യാത്മികമായ രഹസ്യാർത്ഥമാണു് അരവിന്ദഘോഷു് കല്പിക്കുന്നതു്. കാമധേനുവിനെപ്പോലെ വിദ്യാർത്ഥികളുടെ കഴിവനുസരിച്ച് പലപല നിലക്കും അർത്ഥം നല്കുന്ന ഒന്നത്രെ ഋഗ്വേദമെന്നുണ്ടും.

അസ്യവാമീയസൂക്തം അദ്ധ്യാത്മപരമായി വ്യാഖ്യാനിക്കുന്ന ആത്മാനന്ദൻ സ്തവസ്വാമി, ഉദ്ഗീമൻ, ഹേന്ദുരൻ തുടങ്ങിയവരുടെ വ്യാഖ്യാനം അധിയജ്ഞവിഷയമാണെങ്കിലും ശൗനകാനുസാരിയായ വാരരുചാന്ദ്രമണികയും ബൃഹദു് വിഷ്ണുധർമ്മത്തിന്റെ ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ പുഷ്പരൻ എന്ന യക്ഷൻ ദശരഥപുത്രനായ ശ്രീരാമനു് രാജധർമ്മാദികൾ ഉപദേശിച്ചു

തിന്നശേഷം മോക്ഷത്തെ സംബന്ധിച്ച് ഈ സൂക്തം വ്യക്തം വ്യാഖ്യാനം പുഷ്പരക്തത്തിലും അദ്ധ്യായവിഷയമായിട്ടാണ് വ്യാഖ്യാനിച്ചിട്ടുള്ളതെന്ന ചുണ്ടിക്കാണിക്കുന്ന 'ലാസുപണ്ണാ-' എന്ന മന്ത്രത്തിന്റെ കല്പം.

'ജീവഃ പരശ്വ പ്രതിപാദനീയൗ
ജീവഃ പരാന്തേതി വിവേകാത്കാദാമഃ
ഏകസ്വയോ കഥാഫലഃ തുളാത്കന്തേ
ചകാശ്യന്തേന്യോന്യനശനഃ പരാന്താ'

സായണനും ആത്മച്ചണ്ഡികന്മാർ പറയുന്നതായി ഇങ്ങനെ പ്രസ്താവിച്ചു.

സമാനേ വ്യക്തേ പുരുഷോ നിമഗ്നോ
ഗ്നിശ്ച യോചതേ ഏകമാനഃ
തൃഷ്ടം യഥാ പശ്യത്യന്യ മീശ-
മസ്യേഹിമാനമിതി വീതശോകഃ

ദേവതാനന്താനന്തരിൽ ഏകത്വം ദർശിക്കുന്ന മന്ത്രവും ഈ സൂക്തത്തിൽപ്പെട്ടതാണ്.

ഇത്രം മിത്രം വരുന്നമഗ്നിമാഹു-
രഥാദിവ്യഃ സസുപണ്ണോ ഗന്തമാൻ
ഏകം സത്വിപ്രാ ബഹുധാ വന്തേ
ജഗ്നി. യഥാ മൗനവിശ്വാസമാഹുഃ

അതിന്റെ കല്പവ്യാഖ്യ ഇതാ-

ഇത്രാദിഗണ്ഡാ ഗുണയോഗത്തോ വാ
വ്യക്തപത്തിനോ വാപി പരശമാഹുഃ
വിപ്രാസ്വദേകം ബഹുധാവന്തി
പ്രാജ്ഞാസ്തന്നാപി സദേകമാഹുഃ

ഔമാനന്താൻ വ്യാഖ്യാനം ഡാക്ടർ സി കണ്ണൻരാജാവും മന്ത്രാസിൽ നിന്ന പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്.

സാഹിത്യകൃതി

മനുഷ്യരാശിയുടെ ഏറ്റവും പ്രാചീനമായ സാഹിത്യകൃതിയാണ് ഋഗ്വേദം. പ്രതിഭാധനന്മാരും പ്രത്യക്ഷധർമ്മക്കളുമായ അനേകം ഋഷിമാർ പലപല സന്ദർഭങ്ങളിലായി രചിച്ച സൂക്തങ്ങളിൽ പ്രധാനപ്പെട്ടവയുടെ ഒരു സമാഹാരമാണത്. അപരിഷ്കൃതരായ കാടന്മാർ പ്രകൃതിയുടെ പ്രതിഭാസങ്ങൾ കണ്ടമ്പരന്ന് അന്ധമായ ഭയഭക്തികൾക്കു വിധേയരായി ദാമരോ കാലത്തു പുലമ്പിയ വാക്യങ്ങളാണതിലുൾക്കൊള്ളുന്നതെന്ന് ആരെങ്കിലും കരുതിയിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അത് തീരെ അബദ്ധമാണ്. ആ സൂക്തങ്ങൾ സശ്രദ്ധം പരിശോധിച്ചുനോക്കിയാൽ, കലാതത്വങ്ങളെപ്പറ്റിയ നിഷ്കൃഷ്ടചർച്ചകൾക്കെതിൽ സ്ഥാനം കാണാൻ പ്രയാസമാണെങ്കിലും മന്ത്രദൃഷ്ടാക്കളായ മഹർഷിപുരുഷന്മാർക്ക് സാഹിത്യമുല്പാദനങ്ങളേയും കാവ്യനിർമ്മാണപ്രക്രിയയേയും പറ്റി സുപ്രകൃതവും സുദൃഢവുമായ ചില സിദ്ധാന്തങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നുവെന്നു മനസ്സിലാക്കുവാൻ കഴിയും. സാഹിത്യകലയെപ്പറ്റിത്തന്നെ പ്രതിപാദിക്കുന്ന ചില സൂക്തങ്ങളും ഋഗ്വേദത്തിലുണ്ടുതാനും.

പ്രതിഭാശാലികളായ ക്രാന്തദർശികളെ മാത്രമേ കവികളായി വൈദികകാലത്തെ പണ്ഡിതന്മാർ കണക്കാക്കിയിരുന്നുള്ളൂ. ഈശ്വരസാക്ഷാൽക്കാരം സിദ്ധിച്ചാലേ ഋഷിയാകരുള്ളൂ; ഭാവനയിൽ ദേവനെ നേരിട്ടു കാണുവാൻ കഴിഞ്ഞവർക്കുമാത്രമേ കവിതയെഴുതുവാനധികാരമുള്ള സാക്ഷാൽകൃതധർമ്മക്കളാണ് ഋഷിമാർ. ഒരു മഹാകവിയുടെ മകനാണെന്നതുകൊണ്ടുമാത്രം ഒരാൾക്ക് സാഹിത്യസമാജത്തിൽ, വിദഗ്ദ്ധത്തിൽ, മാനുഷസ്ഥാനം ലഭിക്കുകയില്ല. തപസ്യകൊണ്ടു ധ്യാനം കൊണ്ടും ദേവന്മാരെ പ്രീതിപ്പെടുത്തി അവരെ പ്രത്യക്ഷമായിക്കണ്ടറിഞ്ഞ് ഭക്തിപുരസ്സരം സ്തുതിച്ചുകൊണ്ടുള്ള സൂക്തങ്ങൾ രചിച്ചതിനുശേഷം മാത്രം മഹാകവികളായിത്തീർന്ന ഋഷിമാരെപ്പറ്റി വൈദിക സാഹിത്യത്തിൽത്തന്നെ സൂചനകളുണ്ട്. ശ്യാവാശ്വൻ എന്ന ഋഷികന്മാരൻ രഥവീതി എന്ന യജമാനന്റെ മകളെ വേൾക്കുവാനാഗ്രഹിച്ചപ്പോൾ കവിതയെഴുതിയിട്ടില്ലാത്തൊരാൾക്ക്, അമന്ത്രദർശിക്ക്, തന്റെ ജാമാതാവായ വാനഹത്തയില്ലെന്നു അപളുടെ അമ്മ മറുപടി പറഞ്ഞതായും പിന്നീട് തപസ്സ് ചെയ്ത് മരുത്താക്കളെ പ്രതാപ്യമായിക്കണ്ടു

സുകൃതങ്ങൾ രചിച്ച ആ യുവകവിക്ക് കേരള വിവാഹം ചെ-
യ്ക്കുകൊടുത്തതായും ഒരു കഥയുണ്ട്, അദ്ദേഹിയാണ് കവിതയു-
ടെ ഉറവിടം എന്ന തത്വം വൈദികകവികൾ നികച്ചും മനസ്സി-
ലാക്കിയിരുന്ന പുല്ലുതിന്നതിരിച്ചെത്തിയ, ധാരാളം പാലു-
ള്ള, പശു പുരത്തുനതുപോലെ ജീവിതാനുഭൂതികൾ കൊണ്ടു
സമൃദ്ധമായ ഭാവന പുരത്തുന അമൃതധാരയാണ് യഥാർത്ഥ ക-
വിത ഭിഖ്യമായ ഇത്തരം ഭഗവതം പ്രയത്നമാത്രലഭ്യമല്ല, വാ-
ദ്യോപിയുടെ പ്രസാദം കൂട്ടിയുണ്ടായാലേ അതു സാധ്യമാകൂ
'സരസ്വതിയുടെ സ്തനം ഇവിടെ നക്ഷത്രമാക്കിയാലും'
എന്നും മറ്റും പ്രൗഢമിടുന്ന ഭാഗങ്ങൾ വേദത്തിൽക്കാണാം.

ജന്മസിദ്ധമോ സാമ്പത്തിപ്രസാദ ലബ്ധമോ ആയ പ്രതിഭ
മാത്രം പോരാ, അഭ്യാസജന്യമായ കഴിവും കാവ്യനിർമ്മാണ
രീതിക്ക് അത്യന്താപേക്ഷിതമാണ് പദങ്ങൾ തിരഞ്ഞെടുക്കു-
ന്നതിൽ, അപ വേദബിധത്തിൽ കോത്തിണക്കുന്നതിൽ,
വൃത്തം ശാിപ്പെടുത്തുന്നതിൽ, ഉചിതമായ അലങ്കാരങ്ങൾ
ചേർത്തു മോടിപിടിപ്പിക്കുന്നതിൽ-എല്ലാ കാര്യത്തിലും ശ്രദ്ധ
യും പരിശ്രമവും അത്യാവശ്യമാണ് സ്വന്തം കാവ്യനിർമ്മാണ
കലയുടെ പ്രായോഗികവശത്തെപ്പറ്റി വൈദികകവികൾ
പറുന്നത് നിത്യജ്ഞനമായിരിക്കുന്നു -

(a) പദങ്ങൾ തിരഞ്ഞെടുക്കുന്നത് വളരെ ശ്രദ്ധിച്ചുവേ-
ണം. വാഗ്മാഴിയിൽ നല്ലും പതിന്മുണ്ടാവും, അതു പേരി
വെടിപ്പാക്കിയിട്ടേ കവികൾ ഉപയോഗിക്കാവൂ 'മലരപ്പാടി
അരിപ്പാകാരുരിച്ചു കൂട'യിയാക്കുന്നതുപോലെ വിദ്വാന്മാർ
എവിടെ മനസ്സിലാക്കി കൂട'യിരിക്കുന്നുവോ അവിടെ സഹ-
ജനങ്ങളായ സംവാദമുണ്ടാകുന്നു അവരുടെ വാക്കിൽ ദ്രോഹ
ലക്ഷ്യനിക്ഷിപ്തമായിരിക്കുന്നു

സകുന്തിവ തിരുത്താ പുനരോ
യത്ര ധീരാ മന്ത്യാ വാചചക്രത
അത്രാസഖായഃ സഖ്യാനി മാനവേ
ഭാദ്രതാം ലക്ഷിനിഹിതാധിവാഹി (10 71 2)

ഉച്ചാസനം ശാിതന്മാൻ മാത്രമേ കേൾക്കുന്നവർക്ക് അത്ഥം
ബോധമുണ്ടാകുമുള്ള എന്ന് ഈ ഗുഹിത വ്യാഖ്യനിച്ചു കണ്ടി

ട്ടുണ്ട്. പക്ഷേ സാക്ഷാൽ കൃത്യമാക്കളായ ജ്ഞിമാർ മന്ത്ര രചനയിൽ ചെലുത്തിയിരുന്ന നിഷ്കർഷയും ശരിയായ അർത്ഥം ഉത്തരം സഹായകം മാത്രമേ ഉണ്ടാകയുള്ളവെന്ന തത്വവുമായ് ഇവിടെ ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നു കരുതുന്നതാണ് കൂടുതൽ നന്നായിരിക്കുക.

നൂലുകൊണ്ടു നല്ല വസ്ത്രം നെയ്തുകൊണ്ടുതുപോലെയാണ് പലർക്കൊണ്ടു സൂക്തം രചിക്കുന്നത് എന്ന് പലപ്പോഴും വൈദികകവികൾ പറയാറുണ്ട്. ദേവനു സമർപ്പിക്കുവാൻ നോക്കുന്നതും ഉണ്ടാക്കുന്നതുതന്നെ വസ്ത്രം ഉണ്ടാക്കുന്നതുപോലെയാണ്. ക്രമം തെറ്റാതെ ഊടും പാവവും ഇടകലർത്തി നെയ്തുകൊണ്ടുതുപോലെതന്നെ പ്രയാസമുള്ള ഒന്നാണ് ഉചിത പദങ്ങൾ ഭംഗിയായി കോർത്തിണക്കി വൃത്തം തെറ്റാതെ കവിതയുണ്ടാക്കലും.

ആയുധങ്ങൾ തേച്ചുമിനുക്കി മുർച്ചകൂട്ടുന്നതുപോലെ കവിയും തനിക്കു പറയുവാനുള്ള കാര്യം കുറിയ്ക്കുകയെന്നതുപോലെ പറയുവാൻ ശ്രമിക്കണം.

ഹനുസ്സിനെസ്സംബന്ധിച്ച സാമാന്യനിയമങ്ങൾ ജ്യോതിഷ കാലത്തുതന്നെ കവികൾക്കറിയാമായിരുന്നു. ഗായത്രി തുടങ്ങിയ ഏഴു ഹനുസ്സുകളാണ് പ്രധാനം. ഇവ അക്ഷരസംഖ്യയെ ആശ്രയിച്ചു തരംതിരിച്ചിരിക്കുന്നു. ചില സൂക്തങ്ങളിൽ ഹനുസ്സുകളെ പക്ഷികളായി സങ്കല്പിച്ചുകാണാം. ഹനുസ്സുകളുടെ പേരുകൾ സൂക്തങ്ങളിൽത്തന്നെ അങ്ങിങ്ങു പ്രസ്താവിച്ചു കാണാം. 'അക്ഷരംകൊണ്ടുതന്നെയാണ് ഏഴു ഹനുസ്സുകളെ കണക്കാക്കുന്നത്.' ഗായത്രത്തിന് മൂന്നത്ര വിഭാഗങ്ങൾ. വെറും അക്ഷരസംഖ്യ മാത്രമല്ല ഹനുനീയാമകമായിട്ടുള്ളത്. ഗുരുലാലങ്ങളുടെ ക്രമത്തിനും ചില നിയമങ്ങളുണ്ട്. ത്രിഷുപ്പിന് 11 ഉം ദഗതിക്ക് 12 ഉം അക്ഷരങ്ങളാണുണ്ടാവുക. ത്രിഷുപ്പിൽ ഉപാന്യമായ അക്ഷരം ഗുരുവായിരിക്കും, ദഗതിയിലാകട്ടെ ലാലവും.

'വരേണ്യം' 'സുവീര്യം' തുടങ്ങിയ പദങ്ങൾ 'വരേണിയം' 'സുവീരിയം' എന്നിങ്ങനെ വ്യതിചലിച്ചാലോ വൃത്തം ശീയാകയുള്ളു. 24 അക്ഷരങ്ങളുള്ള ഗായത്രി മുതൽ 48 അക്ഷരങ്ങളുടെ ദഗതിവരെയുള്ള 7 പ്രധാനച്ചുരുക്കങ്ങൾ പുറമേ

52 അക്ഷരങ്ങളുള്ള അതിജഗതി മുതൽ നാലക്ഷരംവീതം കൂടി 76 അക്ഷരങ്ങളുള്ള അതിഗൃതിവരെയുള്ള ഏഴ് അതിച്ഛന്ദസ്സുകളും ലുഗ്ദ്ധഭത്തിൽക്കാണാം.

കവിതയുടെ യഥാർത്ഥ സൗന്ദര്യമറിഞ്ഞാസ്വദിക്കുവാൻ സമാനധർമ്മാകളായ സഹൃദയർ മാത്രമേ കഴിയുകയുള്ളുവെന്നും മറ്റുള്ളവർ കണ്ടിട്ടും കാണാത്ത കൂട്ടരാണെന്നും വൈദിക കവികൾ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട് അപർണ്ഡിതരും അസികതമായ ശ്രോതാക്കളെപ്പറ്റിയുള്ള ആവലാതി അന്നത്തെക്കവികൾക്കും ഉണ്ടാകാതിരുന്നില്ല

ഉത്തമഃ പശ്യൻ ന ദേശവാച-

മുതലഃ ശൃണുൻ ന ശൃണോത്യേനാ.

ഉതോ ത്വസ്മൈതന്യം വിസന്ദ്രേ

ജായേവപത്യ ഉശന്തി സുവാസാ

(10 71 4)

വാഗ്ദേവിയെ ചില കൂട്ടർ കാണുന്നതെങ്കിലും ശരിയായി കണ്ടിരുന്നില്ല കേൾക്കുന്നതെങ്കിലും കേട്ടു മനസ്സിലാക്കുന്നില്ല സൗന്ദര്യധർമ്മമായ ആ ദേവി സ്തോത്രസമ്പന്നയായൊരു ഭാര്യ സ്വപ്നാലങ്കാരവിഭൂതിയായി സ്വന്തം ശരീരം ഭജനാചിന പുണ്യമായി സമർപ്പിക്കുന്നതുപോലെ വശംവദയാകുന്നത് യഥാർത്ഥ സഹൃദയനാമാത്രമേ ശുഷ്കപർണ്ഡിതന്മാർക്കു അവളുടെ ബാഹ്യസൗന്ദര്യം കാണുവാൻ ശബ്ദം ശ്രവിക്കുവാനുള്ളതെ യഥാർത്ഥസൗന്ദര്യമറിഞ്ഞാസ്വദിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നില്ല സഹൃദയനാ മാത്രമാണവർ സ്വയം വശഗയാകുന്നത്. 'ശബ്ദാത്മഗാസനജ്ഞാനമാത്രമെന്നവനവദൃത്യേ' എന്ന് ധന്യാലോകകാരനായ ആനന്ദവർമ്മനാചാര്യർ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുള്ളതു് ഈ തത്വം തന്നെ

സഹൃദയന്മാരുടെ ആസ്വാദനശക്തി തെളിയിച്ചല്ല 'കണ്ഠം പെച്ചിരുളുള്ള സവാക്കൾ പ്രജ്ഞാദികളിൽ ഒരേനിലക്കാവാനില്ല. ചില കളങ്ങളിൽ ഭവംവരക്കും മറ്റു ചിലതിൽ കക്ഷംവാക്കും പെള്ളുണ്ടാകും മറ്റു ചിലതിലാകട്ടെ ഭഞ്ജിപ്പോകുന്നവണ്ണവും പെള്ളും കാണാം. (10 71 7)

പശുവിനെ കറക്കുന്നതുപോലെയാണത്രെ സഹൃദയൻ സാഹിത്യമാസ്വദിക്കുന്നത്. ചിലപ്പോൾ കാഴ്ചയ്ക്കു നല്ല തടിച്ച പശുക്കൾ മച്ചികളാവും. പൂവും കായ്മില്ലാത്ത വാക്കുകൾ കേൾക്കുന്ന സഹൃദയൻ മച്ചിപ്പയ്യിന്റെ പിന്നാലെ നടക്കുന്ന വനെപ്പോലെയാണ്.

അധേന്യാ ചരതി മായയൈഷ

വാചം ശുശ്രൂഷാ അഹലാമപശ്വാ. (10 71 5)

സഹൃദയഹൃദയാഹ്ലാദനമാണ് കവിതയുടെ പരമപ്രയോജനമെന്ന് വൈദികകവികൾ തികച്ചും മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നു. സുവാസസ്സായ ജായ സ്വന്തം സൗന്ദര്യം പൂണ്ണമായും കാഴ്ചവെച്ചു ഭേതാവിനെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നതുപോലെയാണ് കവിത യഥാർത്ഥ സഹൃദയനു വശംവദയാകുന്നത്. കവിത 'കുതിരകളെപ്പോലെ നമുക്കുപകരിക്കുന്നു, പശുക്കൾ കന്നിനെ നക്കി മിനുക്കുന്നതുപോലെ നമ്മുടെ ബുദ്ധിയെ ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു, സ്രീകൾ ഭേതാവിനെക്കൊണ്ടുപോലെ ആനന്ദിപ്പിക്കുന്നു' (1 186 7) വസ്യം എന്നതുപോലെ അലങ്കരിക്കുവാനും ശാസ്ത്രങ്ങൾ എന്നപോലെ ജീവിതസമരത്തിൽ വിജയം നല്കുവാനും സാഹിത്യത്തിനു കഴിവുണ്ട്. (10 101 2)

ശബ്ദാലങ്കാരങ്ങൾക്കു സാഹിത്യത്തിലുണ്ടായിരുന്ന സ്ഥാനം എന്തായിരുന്നുവെന്ന് ഗുഹ്യഭം നോക്കിയാൽ മനസ്സിലാക്കാം. അപൂർവ്വതയിലുള്ളതുള്ളതായ അനുപ്രാസാദികൾ ധാരാളം കാണാം; യമകങ്ങൾക്കു സ്ഥാനം കഷ്ടിയാണ്. ശ്രേഷ്ഠത്തിനു സ്ഥാനമില്ലെന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ.

'ഗണാനാം ത്വാ ഗണപതിം ഹവാമഹേ

കവിം കവീനാമുപമശ്രവസ്തമം'

'സഖ്യഃ സഖിഭ്യഃ', 'സോമപാ സോമപീതയേ',

'മഘവൻ മന്യമത്തമഃ'

അത്യാലങ്കാരങ്ങളിൽ പ്രാധാന്യം ഉപമയ്ക്കും രൂപകാതിശയോക്തിക്കുമാണ്. ഉപമയോടു ബന്ധപ്പെട്ട ഉൽപ്രേക്ഷയും രൂപകവും ധാരാളം കാണാം.

അഭ്രാതേവ പുസ ഏതി പ്രതിചി

ഗന്താതഗിവ സനയേ ധനാനാം

ജായേവ പത്യ ഉശതി സുവാസാ

ഉഷാഹസ്ത്രേവ നിരിണീതേ അപ്സഃ

(1. 124. 7)

എന്ന ഗുഹ്യഭം മൂന്നുപദകൾ ഉപയോഗിച്ചാണ് ഉഷസ്സിനെ വർണ്ണിക്കുന്നത്. രൂപകാതിശയോക്തിയ്ക്കൊരു പ്രസിദ്ധോ

ഓ സുവർണ്ണ സയുജാ സഖായാ
 സമാനം വൃക്ഷം പരിഷ്വസജാതേ
 തയോനന്ത്യ പിപ്ലവം സ്വാഭാ
 ത്യന്തഗ്നനന്ത്യം അഭിചാകശീതി

(1 164 20)

‘ഒരേതരം ചേർച്ച ഒരേതരം ചേച്ചു ഇങ്ങിനെയുള്ള രണ്ടു പക്ഷികൾ ഒരേ വൃക്ഷത്തിൽ പാടുന്നു അപയിലൊന്നു സ്വാഭാദാപദം തിന്നുന്ന മറാതു് ഒന്നും തിന്നാതെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു’ ഈ പക്ഷികൾ ജീവാത്മാവിനേയും പരമാത്മാവിനേയുമാണ് കഠിഷ്ണനെതന്നെ വ്യാഖ്യാതാക്കന്മാർ പറയുന്നു ഒരേതരം സിംബോളിഷെ കവിതയാണിതു് ഇന്നു സുപ്രസിദ്ധമല്ലാത്ത ഉപമാനങ്ങൾ മാത്രമുപയോഗിച്ചുള്ള ഇത്തരം പ്രഭാകര കടകഥപോലെ തോന്നിയേക്കാം, ഒരുപക്ഷേ വൈദികകാലത്തു് ഈ ഉപമാനങ്ങൾ പ്രസിദ്ധമായിത്തന്നിരിക്കാം. പ്രതികണ്ഠപഞ്ചാഗിച്ഛ കാവ്യാത്മകമായി ജീവിതതത്വങ്ങൾ പ്രതിപാദിക്കുവാൻ വൈദിക കവികൾക്കുള്ള പാടവം ഒന്നുപേരെതന്നെയാണ് ഇത്തരം സൂക്തങ്ങളിൽ പ്രധാനമായ ഒന്നാണു് അന്ത്യവാചിയ്. (1 164)

ഋഗ്വേദത്തിലെ ഉപമകൾ സന്ദർഭം സുശക്തവുമാണു് ആകാശത്തിന്റെ ചിരിയാണ് മിന്നൽ സംവത്സരം പ്രതപാദികളായ ബ്രാഹ്മണർ സ്തോത്രം ചെയ്യുന്നതുപോലെയാണ് ദേക്കാലത്തു് തവളകൾ ശബ്ദിക്കുന്നതു് ഓത്തു ചെയ്തിപ്പിറപ്പിക്കുന്നതുപോലെ ഒരു തവളയുടെ ശബ്ദം മറ്റുള്ളവർ ഏറെ ചെയ്യുന്ന യാതൊരുവകാര്യം കൂടാതെ പറയുവാനുള്ളതു് തന്നെ പറയുന്ന സമ്പ്രദായവും ഋഗ്വേദത്തിന്നു പുത്തരിയല്ല

അക്ഷൈമാദിവ്യഃ കൃഷിമിൻ കൃഷസ്വ
 (ചുട്ടുകളിക്കാരുതു്, കൃഷിചെയ്യുവിൻ)

ഓരോ ദേവതമാരും സ്മരിച്ചുകൊണ്ടുള്ള ഒന്നാംതരം സ്തോത്രകാവ്യമായും ഋഗ്വേദത്തെ കണക്കാക്കാവുന്നതാണു് പ്രകൃതിയുടെ പ്രതിഭാസങ്ങളെ ദേവതാ രൂപത്തിൽ വർണ്ണിച്ചുകൊണ്ടുള്ള പലഹാസങ്ങളും ഇന്നത്തെ മഹാകവികൾക്കുപോലും അന്യകാണീയവും അപ്രാപ്യവും അസൂയാജനകവുമത്രെ അപ്പുസ്തംപ്രശംസ, സമാസോക്തി രൂപകാതിശയോക്തി എന്നീ സംഖ്യാവാങ്ങളോടു ബന്ധപ്പെട്ട ഒരേതരം സിംബോളിസമാണു് ഋഗ്വേദത്തിന്നു കാണുന്നതു് ഉപമാനങ്ങളുടെ അദ്ധ്യക്ഷതകൊണ്ടു കടകഥ പോലെ തോന്നുന്ന ഭാഗങ്ങളും ധാരാളമുണ്ടു് മനസ്സിന്നും വാഹിനും അപ്രാപ്യമായ ആദ്ധ്യാത്മികതത്വങ്ങളും സൗന്ദര്യാനുഭൂതികളും വിവരിക്കുവാൻ ഈ മാറ്റി അനിവാര്യമാണു പരോക്ഷവാദാഭ്യന്തരം പരോക്ഷം മമപ്രിയം’ എന്നു് ഭാഗവതത്തിൽ (11 21 35) പറയുന്നതു്

അന്തർവചനീയത്തെ നിർവചിക്കുവാനുള്ള പാമമായ പാവിത്രം ഋഗ്വേദത്തിലെ പുഷ്പസൂക്തത്തിലാണു് ജയ

കൊടി നാട്ടിയിരിക്കുന്നത്. ദൃശ്യമായ പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ സ്വരൂപം സവിസ്തരം പ്രതിപാദിച്ചിട്ടും ഋഷിക്കു തൃപ്തിവരുത്തില്ല. പരിണാമശക്തിയിലെത്തിച്ചേർന്നിട്ടുള്ളത് കേവലം നാലിലൊന്നു മാത്രമേ ആയിട്ടുള്ളൂ. മുക്കാൽ ഭാഗവും സൂക്ഷ്യാവസ്ഥയിൽത്തന്നെ കിടപ്പാണ്. 'ത്രിപാദസ്യാകൃതം ദിവീ' ഈ സംസാരപത്രം ആ മഹാപുരുഷന്റെ ചെറിയ ഒരു ശം മാത്രം.

പുണ്യത്തിൽ വിശ്വാസവും ഇടയ്ക്കിടെ അതിന്റെ അനുഭവിയുമുണ്ടായിരുന്നാലും മഹാഷിമാർ ലൈൗകിക ജീവിതത്തിൽ നിന്നും തീരെ അതീതരായിരുന്നില്ല. ചില 'നന്ദുരിസ്സംശയങ്ങൾ' അവർക്കും ഉണ്ടായിരുന്നു. നാസഭീയ മന്ത്രത്തിൽത്തന്നെ ഇത്തരം സംശയം കാണാം. 'ഉള്ളതെന്നോ ഇല്ലാത്തതെന്നോ പറയുവാൻ പ്രയാസമായി അവ്യക്ത രൂപമായ എന്തൊ ഒന്നിൽ നിന്നുണ്ടായതായിരിക്കണം ഈ പ്രപഞ്ചം. ദേവന്മാരെല്ലാം പിന്നിട്ടുണ്ടായവരാകയാൽ അവർക്കിതൊന്നു മറിയുവാൻ വഴിയില്ല. എല്ലാറ്റിനേറും അദ്ധ്യക്ഷനായ ഈശ്വരൻ' ഒരുപക്ഷേ അറിയാമായിരിക്കാം; അഥവാ അദ്ദേഹത്തിനും അജ്ഞാതമായിരിക്കാം ഈ പ്രപഞ്ചരഹസ്യം. തത്ത്വചിന്തയുടെ അത്യുന്നതമായൊരു മേഖലയിലേയ്ക്കു നമ്മെ നയിക്കുന്നൊരു സൂക്തമാണിത്.

ചുതുകളിയിലുള്ള അത്യാസക്തി കൊണ്ടു സർവ്വസ്വവും നശിച്ച ഒരു കിതവന്റെ സങ്കടങ്ങൾ വിവരിക്കുന്ന ഒരു ശോകഗാനമുണ്ട് പത്താം മണ്ഡലത്തിൽ.

'ശ്വശ്രൂ വെറുക്കുന്നു, പത്നി ചെറുക്കുന്നു
പിച്ഛ പോദിച്ചാൽ കൊടുക്കില്ലൊരുത്തനും
വിരറഴിക്കേണ്ടും കിഴററു കതിരക്കു
കൊറെറങ്ങു കിട്ടും? കിതവനുമേവമാ.'

എന്നിങ്ങനെയുള്ള ആ സൂക്തം ചുതുകളിയ്ക്കുതിരായുള്ള ഒരൊന്നാംതരം വിലാപകാവ്യമാണ്. ചുതുകളിയ്ക്കുന്നത്; കൃഷി ചെയ്യവിൻ. അതാണ് നിങ്ങളുടെ സമ്പത്തു്; അവിടെയാണ് നിങ്ങളുടെ സുഖം' എന്നാണ് സ്വന്തം ജീവിതകഥ ചൂണ്ടിക്കാട്ടി അയാൾ ഉപദേശിക്കുന്നത്.

ഏറെയും പ്രാചീനമായ ഒരു മതഗ്രന്ഥം എന്ന നിലയ്ക്കല്ലാതെ ഒരൊന്നാംതരം പ്രാചീനസാഹിത്യകൃതി എന്ന നിലക്കു നോക്കിയാലും ഗുഹേദമന്ത്രങ്ങൾക്ക് മഹനീയമായൊരു സ്ഥാനമാണുള്ളതെന്നു വ്യക്തമത്രെ. മിസ്സിസിസവും കവിതയും ഒത്തിണങ്ങിയ സൂക്തങ്ങൾ ഗുഹേദത്തിൽ അനേകമുണ്ട്.

വേദാഭ്യാസം കേരളത്തിൽ

വേദം കാത്തുറക്ഷിച്ചു പോരുന്നതിൽ കേരളം വഹിച്ചിട്ടുള്ള പങ്ക് അഭിമാനാവഹമാണ്. കേരളീയ പണ്ഡിതന്മാരുടെ ഉച്ചാരണശുദ്ധി പ്രസിദ്ധമാണല്ലോ. വേദോച്ചാരണത്തി

ലെ ചില പ്രാചീന സവിശേഷതകൾ ഇന്ത്യയിലെ ഇതര ഭാഗങ്ങളിൽ നഷ്ടപ്രായമായെങ്കിലും കേരളീയർ ഇന്നും നില നിർത്തിപ്പോരുന്നുണ്ട്. വേദങ്ങളുടെ കേരളീയോച്ചാരണം നേരിട്ടു കേട്ടറിയുവാനും ട്രൈക്കോഡോപ്സി കാത്തു രക്ഷിക്കുവാനും ഗവേഷകന്മാർ വിദേശത്തുനിന്നുപോലും വന്നുചേരുന്നുണ്ട്. പ്രൊഫസർ ജെ. എഫ്. സ്റ്റാൽ കറക്കാലം കേരളത്തിൽ വന്ന താമസിച്ച് നമ്പൂതിരിമാരുടെ വേദോച്ചാരണ സമ്പ്രദായം രസസ്വിലാശി ട്രൈക്കോഡോപ്സികളെക്കുറിച്ച് ഒരു ഗവേഷണ ഗ്രന്ഥം തയ്യാറാക്കി യൂറോപ്പിൽ നിന്നും പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുകയുണ്ടായി. ഇതിനെത്തുടർന്ന് ഇന്ത്യയിൽ പല കേന്ദ്രങ്ങളിൽ നിന്നും നമ്മുടെ വേദോച്ചാരണത്തിന്റെ രക്കാഡ സമ്പാദിക്കുവാനുള്ള ശ്രമങ്ങൾ നടക്കുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അന്താരാഷ്ട്രീയ സഹകരണത്തോടെ പ്രൊഫസർ സ്റ്റാളിന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ കേരളത്തിൽവെച്ചു നടത്തിയ അതിമാത്രയജ്ഞത്തെ സംബന്ധിച്ച ഗ്രന്ഥങ്ങൾ പ്രസിദ്ധീകരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണ്; സിനിമയും എടുക്കുകയുണ്ടായി.

വേദോച്ചാരണത്തിൽ ഉദാത്തം, അനുദാത്തം, സ്വരിതം എന്നീ സ്വരങ്ങൾ വ്യക്തമാക്കുന്നതിനുവേണ്ടി പാടിപ്പിക്കുമ്പോൾ തല മേല്പോട്ടും, കീഴ്പ്പോട്ടും ചെരിച്ചും പിടിക്കുന്ന സമ്പ്രദായം, ഉച്ചാരണഭേദം കാണിക്കുന്നതിന് കൈമുദ്ര കാണിക്കാൻ തുടങ്ങിയ പലതും കേരളത്തിന്റെ സവിശേഷതകളാണ്. സ്വരങ്ങൾ കമ്പത്തോടുകൂടി (വിറപ്പിച്ചു) ചൊല്ലുന്നതും വിസർഗ്ഗം ഹകാരച്ചായ കൂടാതെ വേറിട്ടുറപ്പിച്ചു ചൊല്ലുന്നതും കേരളീയോച്ചാരണ വിശേഷമത്രെ തകാരം ലകാരച്ചായയിൽ 'തല'സ്വരീകൃതവരേണ്യം...പ്രചോദയാല' എന്ന

കൂട്ടിൽ ചൊല്ലുന്നതിന് പ്രമാണമുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല. ഹേമന്തിന്റെ ഉച്ചാരണത്തിലുണ്ടാകുന്ന ഭേദവും അങ്ങിനെ തന്നെ. അർക്കൻ, ക്രതു എന്നിങ്ങനെ കറുത്ത രേഖവും കാര്യം, ഗ്രാമം എന്നിങ്ങനെ വെളുത്ത രേഖവും തമ്മിലുള്ള ഭേദം ഇവിടെ പ്രകടമാണ്. അകാരത്തിനും ഇതുപോലെ സംവൃതവും വിവൃതവുമായി യഥാക്രമം കമിട്ടീയും മലർന്നീയും ഉച്ചരിക്കുന്ന രീതി അന്ധം മനസ്സിലാക്കുവാൻ തന്നെ ഉപകരിക്കുന്നു. കമിട്ടീ ഉച്ചരിക്കുമ്പോൾ ഹേമം, മെയം, മെയ, ബേലം, മെയസ്സം, റാക്ഷ, ലേഖ്യ, മൈമ എന്നിങ്ങനെ എകാച്ചായയിൽ സംവൃതമായാണ് വാരിക പദാദിയിലുള്ള ഖരാതിഖരങ്ങളും ക്ഷകാര്യം മലർന്നിയാണുച്ചരിക്കേണ്ടത് സന്ധി കാണിക്കുവാൻ മടിക്കുമ്പോൾ പദാദി കൂട്ടുകാരായാലും മലർന്നാണ്. സ്വപസു (സു-അപസു) ഈ വിഷയത്തിൽ കൂടുതൽ വിവരം 'ഔദ്യായമന'ത്തിൽ (പേജ് 41-42) കാണാം.

ഗാഢീയായ പാഠം നിർണ്ണയിക്കുന്നതിന് ഗ്രന്ഥങ്ങളേക്കാൾ പ്രാധാന്യം കൂടും കണക്കാക്കേണ്ട പൗരാണിക ഗുരുവത്തുനിന്നു

പർച്ചവന്നിട്ടുള്ളവരുടെ ഉച്ചാരണം. കൌഷീതകിബ്രാഹ്മണ്യത്തിന്റെ ശാസ്ത്രീയമായൊരു സംശോധിതപാഠം ജമ്മനിയിൽ നിന്നും പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുന്നതിൽ ഡാക്ടർ ഈ ആർ. ശ്രീകൃഷ്ണശർമ്മ ഏകദേശ രാമൻനമ്പൂതിരി ചൊല്ലിയതിന്റെ റക്കാഡ്, വളരെയേറെ ഉപയോഗപ്പെടുകയുണ്ടായി.

സർവ്വാനുകൂലമായി ഗ്രേഗേർ സൂക്തങ്ങളുടെ പ്രഷിയും ദേവതയും മറ്റും പ്രത്യേകം ഏടുത്തുപറയുന്നുണ്ടെങ്കിലും ചില ഭിക്ഷിൾ അഭിപ്രായവ്യത്യാസം കാണാം. കേരളത്തിൽ തൃശൂർ യോഗവും തിരുനാവായ് യോഗവും തമ്മിലുള്ള വ്യത്യാസങ്ങളിലൊന്ന് ഇതിനെന്തെന്നു ബന്ധിച്ചതാണ്. ഇവയെ വ്യക്തമാക്കിക്കൊണ്ട് കമ്മിണി വേദാസൻ നമ്പൂതിരി രണ്ടു പുസ്തകങ്ങൾ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്.

വേദങ്ങളുടെ പാഠശുദ്ധി രക്ഷിച്ചുപരിക മാത്രമല്ല കേരളത്തിലെ നമ്പൂതിരിമാർ ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. അർത്ഥചിന്തനത്തിന് അശ്രാന്തം പരിശ്രമിച്ചിട്ടുള്ള പണ്ഡിതന്മാരും നമ്മുടെ ഇടയിലുണ്ടായിരുന്നു. അർത്ഥം മനസ്സിലാക്കേണ്ടത് അത്യാവശ്യമാണെന്ന് പണ്ടുതന്നെ പണ്ഡിതന്മാർ ഊന്നിപ്പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

സ്ഥാണരയം ഭാരഹാരഃ കിലാഭൂഃ

അധിത്യവേദം ന വിജാനാതി യോഗാർത്ഥം

എന്ന് യാസ്തൻ നിരക്തത്തിൽ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചിട്ടുണ്ട്. വൈദികഭാഷയും സംസ്കൃതഭാഷയും തമ്മിലുള്ള വ്യത്യാസം കൂടിക്കൂടി വന്നപ്പോൾ ഉച്ചാരണം തെറ്റാതെ വേദം സൂക്ഷിച്ചുവെക്കുന്നതിലാണ് ഭാരതീയരുടെ ശ്രദ്ധ കൂടുതൽ പതിഞ്ഞതെന്നുള്ളത്. വാച്യാർത്ഥത്തേക്കാൾ വിനിയോഗത്തിനാണ് പ്രാധാന്യം. എന്താണർത്ഥം എന്നതിനേക്കാൾ ഏതുസന്ദർഭത്തിലാണ്പയോഗിക്കേണ്ടത് എന്നതിനായി കൂടുതൽ ശ്രദ്ധ. യാഗാദികർമ്മങ്ങൾക്കും മറ്റും അർത്ഥമറിഞ്ഞില്ലെങ്കിലും സാരമില്ലെന്ന നില വന്നതോടുകൂടി അർത്ഥമറിയുവാൻ വിദ്യാർത്ഥികൾ മെനക്കൊടുത്തെയായി. വളരെ ചുരുക്കം പണ്ഡിതന്മാർ മാത്രമേ അർത്ഥചിന്തനത്തിനു മുതിർന്നിരുന്നുള്ളൂ. മന്ത്രത്തിൽ ശബ്ദം മാറ്റുവാൻ പാടില്ല. 'അഗ്നിമീളേ പരോഹിതം' എന്ന വേണ്ടിടത്തു് 'വഹ്നിമീളേ പരോഹിതം' എന്ന ചൊല്ലിയാൽ ഫലം സിദ്ധിക്കുകയില്ല. മന്ത്രങ്ങളിൽ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്ന ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാർ പ്രത്യേകം ദേവന്മാരല്ലെന്നും ആ മന്ത്രശബ്ദത്തിനാണ് പ്രാധാന്യമെന്നും ഒരു മതം മീമാംസകന്മാർ ആവിഷ്കരിച്ചുണ്ടായി. നാരായണനാമത്തിനും രാമനാമത്തിനും മറ്റും സ്വതന്ത്രമായ ദിവ്യശക്തിയുണ്ടെന്ന വിശ്വാസം ഈ സിദ്ധാന്തത്തിന്റെ പരിണതഫലമാണ്.

ഗ്രേഗേർത്തിന്റെ രണ്ടു പ്രധാന ബ്രാഹ്മണങ്ങളാണല്ലോ ഐതരേയവും കൌഷീതകവും. ഇവയ്ക്കു രണ്ടിനും കേരളീയ പണ്ഡിതന്മാർ വ്യാഖ്യാനമെഴുതിയിട്ടുണ്ട്. ഐതരേയ

ണം. സായണനുമനു ജീവിച്ച പല വേദഭാഷ്യകാരന്മാരുടെയും വ്യാഖ്യാനങ്ങളുടെ താളിയോലഗ്രന്ഥങ്ങൾ അടിപ്പിടിച്ച് മിക്കതും കേരളത്തിൽനിന്നുതന്നെ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുവാൻ അദ്ദേഹം മുൻകൈയെടുത്തു പ്രവർത്തിക്കുകയുണ്ടായി. സ്തമ്പസാമിയുടെ വ്യാഖ്യാനം മാധവകൃതമായ ഗുഹർവ്വേപിക, വെങ്കിടമായ വർണ്ണ വ്യാഖ്യാനം, ഉദ്ഗീർവ്വേപിക തുടങ്ങിയതെല്ലാം സായണനുമനുണ്ടായവയാണു്. സായണന്റെ ഭാഷ്യം സ്വകപോല കല്പിതമാണെന്ന പാശ്ചാത്യ പണ്ഡിതമതം ശരിയല്ലെന്നും സാമ്പ്രദായികമായ വ്യാഖ്യാനം വേദങ്ങൾക്കുണ്ടായിരുന്നവെന്നും ഈ വ്യാഖ്യാനങ്ങൾ തെളിയിച്ചു. നാലഞ്ചു നല്ല പുസ്തകങ്ങളും ഗുഹേദത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കി എഴുതി പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തി. അധികവും ഇംഗ്ലീഷിലാണു്.

Veda: A Cultural study; Poet-philosophers of Rigveda; Quintessence of Rigveda, the Riddle of the universe (asyavāmiyasūktā with Ātmananda's commentary)

പാരമ്പര്യമനുസരിച്ച് ഗുഹേദം ആദ്യം. ഓത്തുചൊല്ലിപ്പറിച്ച എദിസ്ഥമാക്കിയ പണ്ഡിതൻ. പ്രാമാണികൻ. കലാപ്രേമിയമായ ഒ. എം. സി. നാരായണൻ നമ്പൂതിരിപ്പാട് സ്വന്തം വ്യക്തിത്വം കൊണ്ടു കേരളീയരുടെ സ്നേഹാഭരണമാക്കു പാശ്ചിമേഷ്വരിട്ടു കരകൊലമായി. ഭാരതസംസ്കാരത്തിന്റെ അടിത്തറ കെട്ടിയുറപ്പിച്ചിട്ടുള്ളതു് വേദത്തിലാണെന്നു മനസ്സിലാക്കിയ അദ്ദേഹം ഓത്തു ചൊല്ലിപ്പറിച്ചിട്ടും അർത്ഥമറിയാത്ത സ്വസമുദായംഗങ്ങൾക്കും ജീജ്ഞാസുകളായ മറ്റുള്ളവർക്കും വേദത്തിന്റെ സാമാന്യമായൊരു മനസ്സിലാക്കുവാൻ വേണ്ടി രചിച്ച ഈ വേദഭാഷ്യം സർവ്വമാ സ്വാഗതാർഹമാണു്.

ഒ. എം. സി. യുടെ 'വേദശൃംഗാരം' അവതരികയെഴുതിയ ഡാക്ടർ ശ്രീകൃഷ്ണശർമ്മ പ്രസ്താവിച്ച, "ഗുഹേദമന്ത്രങ്ങൾക്കു മുഴുവൻ ഇത്തരത്തിൽ ശ്രീ. ഒ. എം. സി. ലഘുവ്യാഖ്യാനമെഴുതി കേരളീയർക്കുപകാരം നല്കുമെന്നാശിക്കുന്നതോടൊപ്പം, ആ മഹാകൃത്യം ചെയ്യുന്നതു് ആരോഗ്യവും മനശ്ശേഷിയും അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടാവട്ടെ എന്നു പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ടു് ഞാൻ ഈ 'വേദശൃംഗാരം' ഒരു സ്വാഗതം ചെയ്യുന്നു" എന്നു്. 'വലിയ മഹഷികൾ ചൊന്നാൽ ഫലമാവാക്കിന്റെ പിന്നിലോടി വരും.' ശ്രീകൃഷ്ണശർമ്മയുടെ ആശംസ ഫലിച്ചു ഒ. എം. സി. ഗുഹേദം മുഴുവൻ വ്യാഖ്യാനിച്ചു കഴിഞ്ഞു ആദ്യത്തെ അദ്ധ്യായം മുഴുവൻ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന ഈ ഒന്നാം വാളിയം ഞാനിതാ സാദരം സാദീമാനം സഹൃദയസമക്ഷം അവതരിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

അഡ്വക്കേറ്റ് ലൈബ്രറി,
കോട്ടം. 28-1-1982

ഡാർക്ടർ കെ. കമ്മണ്ണിരാജാ

അധ്യായപീഠിക

അഷ്ടകം—1 അധ്യായം—1

അഗ്നിമീട്ടേ എന്നു തുടങ്ങുന്ന ഒന്നാമധ്യായം ഋഗ്വേദത്തിന്റെ പ്രസിദ്ധമായ ആരംഭമാണ്. ദേവന്മാരെ മനുഷ്യരുടെ കർമ്മത്തിലേക്ക് വിളിച്ചാനയിക്കുന്ന, കർമ്മഫലം പ്രാപിപ്പിക്കുന്ന അഗ്നി വേദത്തിൽ സർവ്വപ്രാധാന്യമുള്ള ദേവനാണ്. സപ്തർഷികളിൽപെട്ട വിശ്വാമിത്രന്റെ കലത്തിൽ പിറന്ന മധ്യക്ഷന്യെന്ന ഋഷിയാണ് ഇതിന്റെ ദ്രഷ്ടാവ്. അഗ്നിയെന്ന പദത്തിനതന്നെ പലപല അർത്ഥങ്ങൾ ആചാര്യന്മാർ കൊടുത്തിട്ടുണ്ട്. 'അഗ്രണിഃ', ദേവന്മാർക്ക് മുഖൻ, അവരുടെ സേനാനി എന്നാണ് ഒരർത്ഥം. 'അഗ്നിർമുഖം പ്രഥമോ ദേവതാനാം', അഗ്നി ദേവന്മാർക്ക് മുഖവും മുഖനുമാണ് എന്നും മറ്റൊരു നിർവ്വചനം. യജ്ഞഭൂമിയിൽ സ്വീയമായ അംഗത്തെ നടുങ്ങു ഭവിക്കിപ്പിക്കുന്നതിൽ, ഹവിസ്സു പാകം ചെയ്യുന്നതിൽ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നവനെന്നർത്ഥം പറയുന്നു.

'ഈളേ' എന്ന പദം സ്തുതിക്കുന്നു എന്നർത്ഥത്തിലുള്ള 'ഈ ഡേ' ആണ് ഋഗ്വേദികൾ ഡകാരത്തിന് ഉകാരവും ഡകാരത്തിന് (ഉ+ഹ) ഉ+ഹകാരവും ഉച്ചരിക്കേണ്ട. എന്നാൽ കൂട്ടക്ഷരങ്ങൾ വരുമ്പോൾ (ഉദാ ഈഡ്യഃ, മീഡധഃ) ഈ ഉകാര ഉ+ഹകാരങ്ങൾ വരുന്നില്ല.

രണ്ടാമത്തെ ഭാഗിൽ 'പുവ്യേഭിരുഷിഭിഃ നൃതനൈരുത' എന്നിടത്ത് പുവ്യന്മാരും നവീനന്മാരുമായ ഋഷികളാൽ സ്തുത്യൻ എന്ന പറഞ്ഞതുകൊണ്ട്, വേദകാലത്തിന് മുമ്പും ഋഷികളുണ്ടായിരുന്നു എന്നും വേദകാലം നൃതനന്മാരുടെ കാലമായിരുന്നെന്നും വരുന്നു 'പുവ്യേഭിഃ' എന്നതിന് ഭൂമിക്കും, അംഗിരസ്സുകൾ മുതലായവരെന്നാണ് സായണ വ്യാഖ്യാനം.

ശ്രീ അംഗിരഃപോഷ് അഗ്നിയെ ഇപ്രകാരം വ്യാഖ്യാനിച്ചിരിക്കുന്നു. 'അവിടുന്ന് ഇല്ലാതെ ആത്മബിംബത്തിൽ ന്യാഗത്തിന്റെ വാലകൾ പ്രകാശിക്കുകയില്ല. ആ അഗ്നിയുടെ ഏഴു നാലുകളുടെ പ്രകാശം ആത്മശക്തിയാണ്'; ജ്ഞാന

ബ്രാഹ്മണത്തിന്നും ബൃഹദ്വേദത്തും മറ്റും വ്യാഖ്യാനമെഴുതിയിട്ടുള്ള ഷരഗുരുശിഷ്യൻ ഒരു മലയാളിയാണെന്ന വസ്തുത പലരും അറിഞ്ഞുകൂടാ അന്യേതരീയ വ്യാഖ്യാനങ്ങളെപ്പറ്റി അദ്ദേഹം എഴുതയോ ബ്രാഹ്മണത്തിന്റെ സുഖപ്രദ വ്യാഖ്യാനത്തിൽ പ്രസ്താവിക്കുന്നുണ്ട്

ആദ്യം സർവ്വാനുകൂലനീ ചിതീയാ
 മഹാപ്രതം ചോപനീഷദ്ഘൃതം ച
 മഹാപ്രതം സൂത്രമാസം തൃതീയാ
 ചതൃതാദിഷം ശ്രോഹണം വൈ ചതുർഥി
 സൂത്രം പഞ്ചമ്യഥ ഷഷ്ഠിതു ഗൃഹ്യം
 ശാകല്യസ്യ സംഹിതാ സപ്തമീതി

സുഖപ്രദമുടേ ഭൂത വാളിയങ്ങര തിരുവനന്തപുരത്തു നിന്ന പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട് മറ്റു ഭാഗങ്ങര ഇനിയും പുറത്തു വരേണ്ടിയിരിക്കുന്നു ബൃഹദ്വേദതാപ്യാഖ്യാനം മാർക്ടോണാർ ഇംഗ്ലണ്ടിൽനിന്നു പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തി. സംഹിത, രൂപവാൻ തുടങ്ങിയ പദങ്ങളുടെ ദ്രാവിഡരൂപം (ചങ്ങൻ, ഉരുവം) ബ്രാഹ്മണവ്യാഖ്യാനത്തിൽ അദ്ദേഹം എടുത്തുകാണിക്കുന്നുണ്ട്.

കൊച്ചിതകീബ്രാഹ്മണത്തിന്നും ഒരൊന്നാംതരം വ്യാഖ്യാനം കേരളം സംഭാവന ചെയ്തിട്ടുണ്ട് മുറിയമംഗലത്തു് ഉദയൻ രചിച്ച 'സുഖദ' അഥവാ 'സദാശിവശിനി'യാണതു്. ഗുരുവാമുക്കടുത്ത ബ്രഹ്മകുടുംബമാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഇല്ലം. താൻ നാരായണയജമാനികൾറയും സാവിത്രിയുടേയും പുത്രനാണെന്നും തനിക്കു് കമാൻ, നാരായണൻ എന്നു രണ്ടു മ്യേഷ്ഠന്മാരുണ്ടായിരുന്നവെന്നും അദ്ദേഹം പറയുന്നുണ്ട്. ജ്യേഷ്ഠ, പരമേശ്വരൻ എന്നീ രണ്ടു പിതൃവൃന്ദാരെപ്പറ്റിയുള്ള പരാമർശം പയ്യൂർ പട്ടോലാറൊപ്പാറിയാണോ എന്നറിഞ്ഞുകൂടാ. ഉദയന്റെ മ്യേഷ്ഠനായ നാരായണൻ 'കീമാംസാസ്സവകണ്ണധാരധിഷ്ഠിത'നാണെന്നും പ്രസ്താവനയുണ്ട് ഈ വ്യാഖ്യനവും കൈഷീതക ബ്രാഹ്മണവും ഡാക്ടർ ശ്രീകൃഷ്ണശർമ്മ പ്രസാധനം ചെയ്തു് ജർമ്മനിയിൽ നിന്നു പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്.

യാസ്സർൺ നിരൂക്കകത്തിനു് അതിവിപുലമായൊരു ശ്രോകവാചനികം രചിച്ചിട്ടുള്ളതു് ദേശമംഗലത്തടുത്തു് കൊണ്ടെയൂർ ദേശത്തുള്ള ഒരു നമ്പൂരിമാരാണ് പ്രസിദ്ധമീമാംസാപണ്ഡിതനായ പയ്യൂർ ഭൃഷിപുത്രൻ പാമേശ്വരൻ സ്ഫോടസിദ്ധി ജ്ഞാനിയ ശോപാലികാ വ്യാഖ്യാനത്തിൽ ഈ നിരൂക്കവാചനികത്തിൽ നിന്നു് പത്തുപന്ത്രണ്ടു വരികൾ പ്രമാണമായുദ്ധരിച്ചുചേർന്നിട്ടുണ്ട്. ഈ വ്യാഖ്യാനത്തിന്റെ ഒരേ ഒരുപുണ്യഗ്രന്ഥം പ്രൊഫസർ കണ്ണൻ രാജാവിന്റെ ഗ്രന്ഥശേഖരത്തിലുള്ളതിനെ ആസ്പദമാക്കി യുഡിഷിറചിമാംസക് ഒരു വ്യാഖ്യാനം തയ്യാറാക്കി പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയാണ്. നിലകണ്ഠൻ യളിമ്പേഴിയും ഗുട്ടിഗോത്രമനുമായിരുന്നു. അച്ഛന്റെ

പേർ കീരശർമ്മാവ് എന്നാണ് കാണുന്നത്; അമ്മ നീലി ഉത്തരകേരളത്തിൽ നിന്നു വന്നവരാണ്. നീലകണ്ഠൻ തദ്ദേശ തുടങ്ങിയ ഭ്രാന്താക്കളും ഒരേ തുടങ്ങിയ സോദരിമാരുണ്ടായിരുന്നു. നീലകണ്ഠൻ പത്തുപാടനെന്ന പേരിൽ സന്യാസാശ്രമം സ്വീകരിച്ചു; അതിനുശേഷമാണ് ഈ വ്യാഖ്യാനം രചിച്ചത്. നിരക്തവാർത്തികത്തിൽ നിന്ന് ഒന്നു രണ്ടു ഭാഗങ്ങൾ നീലകണ്ഠസോമയാജിയുടെ ആദ്യഭൂമിയിൽ ഉദ്ധരിച്ചു കാണുന്നു; അജ്ഞാതകർത്തൃകമായ ഒരു സമ്പ്രദാനക്രമണീവ്യാഖ്യാനത്തിലും നിരക്തവാർത്തികത്തെ സ്പരിക്കുന്നുണ്ട്.

മേപ്പത്തൂർ നാരായണഭട്ടതിരി സൂക്തശ്ലോകങ്ങൾ എന്ന പേരിൽ വേദവിഭാഗങ്ങളെപ്പറ്റിയുള്ള വിവരങ്ങളുടെ ഒരു പട്ടിക കടപയാടി പരൽപ്പേരുപയോഗിച്ചുകൊണ്ടു പ്രതിപാദിക്കുന്ന ഒരു കൊച്ചുകുതി രചിച്ചിട്ടുണ്ട്.

വേദപഠനത്തെപ്പറ്റിയുള്ള കേരളീയ സംഭാവനകളുടെ കൂട്ടത്തിൽ അതിപ്രധാനമായ ഒന്നാണ് മഹാകവി വള്ളത്തോളിന്റെ മലയാള തർജ്ജമ. സായണന്റെ ഭാഷ്യം നല്ലൊരു മാതൃകയാണ് അദ്ദേഹം ഏറ്റെടുക്കു സ്വീകരിച്ചിട്ടുള്ളത്. അതു യാജ്ഞികപദ്ധതിയിലേയ്ക്കു ചാഞ്ഞു കൊണ്ടുള്ളതാണല്ലോ. വള്ളത്തോൾതന്നെ സ്വന്തം തർജ്ജമ സർവ്വമാ അനവദ്യമാണെന്ന് അഭിമാനിച്ചിട്ടില്ല. സാമാന്യജനങ്ങൾക്കു ഋഗ്വേദത്തെപ്പറ്റിയൊരു വിവരമുണ്ടാകുവാൻ വള്ളത്തോളിന്റെ തർജ്ജമ വളരെ സഹായിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഋഗ്വേദം വ്യാഖ്യാനത്തോടെ മലയാളത്തിൽ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുവാൻ ആദ്യമായി ശ്രമിച്ചത് ആഗമാനന്ദനാണ്. പത്തുനാലുതു പേജേ അദ്ധ്യക്ഷിക്കുന്നതുള്ള പിന്നീട് വി. കെ. നാരായണ ഭട്ടതിരിയ്ക്കൊക്കെ വ്യാഖ്യാനിച്ചിട്ട് ഋഗ്വേദം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുവാൻ ഒരു ശ്രമം മാതൃഭൂമിക്കാർ നടത്തുകയുണ്ടായി. അതും അലംസിദ്ധമായി. വൈദികവിഷയങ്ങളെ ആധികാരികമായി കൈകാര്യം ചെയ്തുകൊണ്ടുള്ള ലേഖനങ്ങളുടെ ഒരു സമാഹാരമായ 'ആറ്റായ മമനം' ഏകദേശ രാമൻനമ്പൂതിരിയുടേതാണ്. (ഇതു സംസ്കൃതത്തിലേയ്ക്കു പരിഭാഷപ്പെടുത്തി പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുവാൻ ശ്രമം തുടങ്ങിയിട്ടുണ്ട്.) വേദത്തിന്റെ വെളിച്ചം സാമാന്യ ജനങ്ങളിലേയ്ക്കു പരത്തുവാൻവേണ്ടി 'അനാടി' എന്നൊരു മാസിക പ്രസാധനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന നമ്പൂരിയുടെ സേവനം സ്മര്യഹ്വമാണ്. ശ്രീമാൻ ഒ. എം. സി. തന്നെ ചേരശൃംഗം എന്ന പേരിൽ കേരളത്തിൽ നമ്പൂതിരിമാർ സാധാരണമായി ഉപയോഗിക്കുന്ന ചില സൂക്തങ്ങൾ സായണഭാഷ്യാനസാരമായ വ്യാഖ്യാനത്തോടെ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുകയുണ്ടായി. കെ. എൻ. എം. ദിവാകരൻ നമ്പൂതിരിയുടെ 'ഋഗ്വേദജ്യോതിസ്സ്' എന്ന പുസ്തകവും ചൂണ്ടിക്കാണിക്കാം.

അടുത്തകാലത്തുതരിച്ചുപോയ ഡാക്ടർ സി. കണ്ണൻ രാജാവിന്റെ സേവനവും ഇവിടെ പ്രത്യേകം സ്മരണീയമാ

യുക്തമായ ഈശ്വര ചൈതന്യമാണ് ബോധപൂർവ്വം ശക്തി മത്തുമായ ഈ ബലം നാനാഗതികളായ നാനാവിധിയാണ്, പരിശുദ്ധനായ പുരോഹിതനാണ്, ദ്രവ്യം, ദേവ്യം, തന്മിത്രി ഇങ്ങനെയൊന്നാണ്. നാം ഉപരിസ്ഥാനമായ ദേവശക്തികൾക്ക് കൊടുക്കുന്നതവിടന്ന് രണ്ടാകാശത്തിലുള്ളതാണ്. അവിടെ നിന്ന് ശക്തിയും പ്രകാശവുമായതും നമുക്ക് കൊടുക്കുന്നതാണ്.

രണ്ടാം വർഗ്ഗത്തിൽ രണ്ടാം മന്ത്രത്തിൽ 'പിതൃവേ' സ്മരണ, അപ്പർ ഭാഗത്തെ പാദം എന്ന ഉപഭാഗമാണ് മാനുഷികത്വം അനുഭവിച്ചിരിക്കുന്നതായിപ്പറയുന്നത്. മൂന്നാം മന്ത്രത്തിൽ തന്നെ ധനം, യശസ്സ്, സന്തതി എന്നിവയെക്കുറിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ ആദ്യസൂക്തം വേദത്തിന്റെ ആദ്യഭാഗത്തെപ്പോലെ പ്രതികൂലവുമാകുന്നു.

രണ്ടാമതായി സൂക്തങ്ങളിൽ വായ, ഇന്ദ്രവായക്കൾ, മിത്രവരണന്മാർ, അശ്വികൾ, വിശ്വദേവന്മാർ, സൗമ്യന്മാർ, മരുതന്മാർ, ഋതന്മാർ, ഇന്ദ്രവരണന്മാർ, ബ്രഹ്മണസ്വരണ, ഇന്ദ്രമരുതന്മാർ, എന്നിങ്ങനെ ദേവന്മാർ പെടുന്നു.

ഈ ഭാഗ്യായത്തിൽ ആദ്യത്തെ മൂന്നു സൂക്തങ്ങളും സൗമ്യത്വത്തിൽ പെട്ടതാണ്. മൂന്നാം സൂക്തത്തിൽ ഒടുവിലത്തെ മൂന്നു മന്ത്രങ്ങളും സൗമ്യത്വത്തിൽ, ബന്ധിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതാണ്. 'അഗ്നിശ്വാക്' പ്രാചീനം പ്രാചീനം' എന്നൊരു പ്രമാണമാണ് കൊണ്ട് തന്നിട്ട് വാക്കുപയോഗം. വാചവിന് വാക് പ്രോക്തമാണ്. വാചവിനെ നടത്തുന്നത് അശ്വികളാണ്. ഇങ്ങിനെ ബന്ധിച്ചു ചിന്തിച്ചാൽ രൂപപത്തി നീങ്ങും. സൗമ്യത്വം തന്നെ രൂപപത്തിയായ ദേവന്മാരും നദീരൂപമായും മാറിമാറി വന്നിരിക്കുന്നു. മൂന്നാം സൂക്തത്തിൽ ഒടുവിലെ മന്ത്രം നദീരൂപമായി സ്തരിക്കുന്ന നാലാം സൂക്തത്തിൽ ഇത്രയും സോമത്തിലുള്ള പ്രീതി പാനമുണ്ടെന്നു രണ്ടാം സൂക്തം മുൻനിർത്തി ഉണ്ടെന്നിട്ട് വേദത്തിൽ സോമമാണെന്നു സോമപാനം സോമജനനം പ്രതിപാദിക്കുന്നു.

പതിമൂന്നാം സൂക്തം ആദ്യത്തെ പാദം ഉപകാരമുള്ള സൂക്തം ഉണ്ടെന്ന് പോകുമ്പോൾ പല ഉണ്ടെന്ന്. അതിന്റെ സവിശേഷത സമീപം, (ഇഷ്ടം) ആനന്ദം, നാശം, ഇഷ്ടം, ബഹിഷ്ഠം, ദാഹം

വികരം, (യജ്ഞശാലാകവാടത്തിന്റെ അധിദേവതകൾ,) ഉഷാസാനകതാ, (പകലിരവുകളുടെ ദേവതകൾ,) ദൈവ്യന്മാരായ ഇരുഹോതാക്കൾ, ഇള, സരസ്വതി, ഭാരതി, എന്നീ മൂന്നു ദേവതമാർ, തപഃചാപ്, വനസ്സതി, സ്വാഹാകൃതികൾ എന്നിങ്ങനെ പന്ത്രണ്ടു രൂപങ്ങളിൽ അഗ്നിയെ സ്മരിക്കുകയാണ്. ചില ആപ്രീസുകരുള്ളിൽ ഒന്നുവിട്ടതുണ്ടു്. ചിലയിടങ്ങളിൽ അതാതു ദേവന്മാരെ ശബ്ദാഭിരൂപ്യം കൊണ്ടു് നിദ്ദേശിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഉദാ.-‘ഈളിതഃ’ എന്ന പദംകൊണ്ടു് ഇളനെ ഈ സൂക്തത്തിൽ തന്നെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. പതിനെട്ടാം സൂക്തത്തിൽ ആറാം മന്ത്രവും സാരസ്വതത്തിൽ പെടുന്നു. പക്ഷേ അവിടെ സരസ്വതിയോടല്ല. സദസസ്സതിയെന്ന ദേവനോടാണു്, മേധ, ബുദ്ധി ലഭിക്കാനായി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നതു്. ഈ അധ്യായമൊട്ടുക്കുറഞ്ഞ സൂക്തത്തിൽ ‘മന്ത്രജിരഗന്തഗഹി’ എന്ന പാദം ഓരോ ഋക്കിലും ആവർത്തിച്ചിരിയ്ക്കുന്നു. ആ ആവർത്തനത്തിനു് ‘ചമയ’മെന്നാണു് മലയാളത്തിലെ വേദവീത്തുകൾ പേരിട്ടിരിക്കുന്നതു്. അലങ്കാരമെന്നർത്ഥം. അപ്രകാരം ചമയങ്ങൾ തുടന്നു് പലയിടങ്ങളിലും പാദമായും ദ്വിപാദമായും ഋഗ്ഗുപമായും കാണാം.

അനഭാത്തസ്വരിതം കഴിഞ്ഞു് ഉദാത്തമെടുക്കുമ്പോൾ കമ്പം എന്ന ഒരു പ്രക്രിയ വരുന്നു. ഹ്രസ്വമായാൽ ചെറിയ കമ്പം-ദീർഘമായാൽ വലിയ കമ്പം. ചെറിയ കമ്പത്തിന്നു ദാഹരണം, മക്ഷ + ഇത്ഥാ = മക്ഷവിദ്യത്ഥാ വലിയ കമ്പത്തിന്നുദാഹരണം. യോരായഃ + അപനിഃ = യോരായോഽപനിഃ

അഷ്ടകം നെ

അധ്യായം നെ-വർഗ്ഗം-1-2

വൈശ്വാമിത്രോ മധുച്ഛന്ദഃ ഋഷിഃ, ഗായത്രിചന്ദഃ,
അഗ്നിദ്വേതാ

1 ഓ. അഗ്നിമിളേ പുരോഹിതം.

യജ്ഞസ്യ ദേവതൃപിദം.

ഹോതാരം രത്നധാതമം.

അന്വയം. —യജ്ഞസ്യ പുരഃഹിതം ആഹവനീയരൂപേണാ
വസ്ഥിതം.

ദേവം, ഹോതാരം—ദാനാദിഗുണയുക്തം, ദേവാനാം
യജ്ഞേഷ്വാഹ്യാതാരം.

ഋതപിദം, രത്ന-ധാതമം—ഋതപിഗ്രൂപം, രത്നം ധാരയി
താരം.

അഗ്നിം ഇളേ ,—സ്തോമി

അർത്ഥം.—ആഹവനീയ രൂപത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവനും അ
ഭിഷ്ഠാനശീലനും യാഗങ്ങളിൽ ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്ന
വനും ഋതപിഗ്രൂപനും രത്നധാരിയുമായ അഗ്നിയുടെ അധി
ഷ്ഠാനദേവതയെ ഞാൻ സ്തുതിക്കുന്നു.

2 അഗ്നിഃ പുര്യേഭിരൃഷിഭി-

രീഡ്യോ നൃതനൈരത

സ ദേവ് ഏഹ വക്ഷതി

അന്വയം. —അഗ്നിഃ പുര്യേഭിഃ ഋഷി-ഭി —പുരാതനൈരതി
ത്രിയാത്ഥശീഭിഃ

നൃതനൈഃ ഉത —ഇദാനീനൈരപി

ഇന്ദ്രഃ —നൃത്യഃ

സഃ ദേവൻ ഇഹ ആ വക്ഷതി—ആവഹത

അർത്ഥം.—അഗ്നി പുഷ്പീകരായ അതീന്ദ്രിയാർത്ഥംഭീകളാലും ന
വീനരായ ഋഷികളാലും സ്മൃതിയുണ്ടുണ്ടുവേനാകുന്നു.
അവിടുന്ന് ദേവന്മാരെ ഈ യജ്ഞത്തിലാവഹിക്കുക.

3 അഗ്നിനാ രയിമശ്ശവൽ
പോഷമേവ ദിവേദിവേ
യശസം വീരവത്തമം.

അന്വയം:—അഗ്നിനാ—നിമിത്തമത്രേണ യജമാനഃ
ദിവേ—ദിവേ പോഷം ഏവ—അനുദിനം വർദ്ധമാനമേവ
യശസം. —ദാനാദികയശോയുക്തം.
വീരവൽ—തമം —പുത്രത്യാദിവീരപുരുഷോപേതം
രയിം അശ്ശവൽ —ധനം പ്രാപ്നോതി.

അർത്ഥം.—അഗ്നികാരണമായി യജമാനൻ അനുദിനം വർദ്ധിക്കുക
തന്നെ ചെയ്യുന്നതും ദാനാദികളെക്കൊണ്ടു കീർത്തിമത്തും
വീരപുത്രത്യാദികളോടു കൂടിയതുമായ സമ്പത്തിനെ പ്രാ
പിക്കുന്നു.

4 അഗ്നേ യം യജ്ഞമധാരം.
വിശ്വതഃ പരിഭ്രൂസി
സ ഇദ്ദേവേഷു ഗച്ഛതി.

അന്വയം:—ഹേ അഗ്നേ, (ത്വം) യം അധാരം യജ്ഞം—
ഹിംസാരഹിതം യജ്ഞം.
വിശ്വതഃ പരി—ഭൂഃ അസി—സുപ്താസു ദിക്ഷു പരിതഃ
പ്രാപ്തവാൻ
സഃ ഇൽ ദേവേഷു ഗച്ഛതി—സ യജ്ഞ ഏവ ദേവാൻ
പ്രാപ്നോതി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് ഹിംസാരഹിതമായ
യാതൊരു യജ്ഞത്തെയും, അതിന്റെ എല്ലാ ഭാഗങ്ങളിലും,
സ്ഥാനങ്ങളിലും പ്രാപിച്ചുവോ, ആ യജ്ഞം മാത്രമേ
തൃപ്തിയണയ്ക്കുകൊണ്ടു സ്വർഗ്ഗത്തിൽ ദേവന്മാരെ പ്രാപി
ക്കുന്നുള്ളൂ.

അന്വയം:—ഹേ അഗ്നേ, സ: (ത്വം) ന: —അസ്മാഭ്യം
 സുതവേ പിതാ—തുവ —പുത്രാഭ്യം പിതേവ
 സു-ഉപായന: ഭവ —ശോഭനപ്രാപിയുക്തോ ഭവ
 ന: സാസ്വയേ സചസ്വ-അസ്താകം വിനാശാഹിത്യം
 തഥം സമവേന്തോ ഭവ.

അർത്ഥം:—അല്ലയോ അഗ്നേ, അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾ
 ക്ഷം, മകനുള്ളെന്ന പോലെ, സുപ്രാപ്യനായി ഭവിച്ചാ
 ലും. ഞങ്ങൾക്ക് ക്ഷേമത്തിനായി സഹവർത്തിച്ചാലും.

വർഗ്ഗം-3-4-വായു. ഇദ്രുപായ മിത്രാവതരണാ ച ദേവതാ.

1 വായവാ യാഹിദഗ്നേ—

മേ സോമാ അഽഽകൃതാ:

തേഷാം പാഹി ശ്രുധി ഹവ:

അന്വയം:—ഹേ ദഗ്ന, വായോ, ആ യാഹി-ദഗ്നീയവാ
 യോ, ആദി
 ഇമേ സോമാ: അരം-കൃതാ:—അലഽകൃതാ:, അഭിഷ്വ
 സംസ്കൃതാ:
 തേഷാം പാഹി —താൻ സോമാൻ പിബ (കർമ്മനി
 ഹവ: ശ്രുധി— അസ്താകമാഹ്വാനം ഗുണ
 ഷഷ്ടി)

അർത്ഥം:—ദഗ്നീയനായ വായോ, വന്നാലും. ഈ സോമങ്ങൾ
 അവിടേയ്ക്കു വേണ്ടിയാണ് സംസ്കരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്.
 അവയെ കുടിച്ചാലും. ഞങ്ങളുടെ വിളി കേട്ടാലും.

2 വായ ഉക്ഥേദിജദന്തേ

ത്വാജ്ഞാ ദാഹിതാ:

സുതസോമാ അഹവിദ:

അന്വയം:—ഹേ വായോ, സുത-സോമാ:—അഭിഷ്വതസോമാ
 പേതാ:
 അഹ:—വിദ: ദാഹിതാ:—കൃതദിജന്താസ്തോതാ: ഇതാ
 ഗൃജമാനാ:

ത്വം അച്ഛ

—ത്വമഭിലക്ഷ്യ

ഉക്തം മൈ ജനന്തേ

—ശബ്ദസ്മൃതം.

അർത്ഥം—അല്ലയോ വായോ, സംസ്കരിച്ച സോമത്തോടു കൂടിയവരും യജ്ഞവിശാരദന്മാരായ ബ്രഹ്മാക്കൾ, ഋഗ്വിശ്വദേവന്മാർ, അവിടുത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി ശബ്ദങ്ങളെ കൊണ്ടു സ്മരിക്കുന്നു.

3 വായോ തവ പ്രപഞ്ചതീ
 യേനാ ജിഗതി ഭാഗ്യേഷ
 ഉരൂപീ സോമപീതയേ.

അന്വയം.—ഹേ വായോ, തവ

പ്രപഞ്ചതീ യേനാ യാ—സോമഗുണം വർണ്ണയന്തീ വാക്
 സോമപീതയേ ഉരൂപീ ജിഗതി—ബഹുൻ യജമാ
 നാൻ ഗച്ഛതി
 (സം)ഭാഗ്യേഷ—നാനിം സോമഹവിദ്യാവന്തം യജമാ
 നഞ്ച ഗച്ഛതി

അർത്ഥം—അല്ലയോ വായോ, അവിടുത്തെ സോമഗുണപ്രശംസി യായ യാതൊരു വാക്കും—അതായത് ഞാൻ നിങ്ങളുടെ സോമം കടിയ്ക്കുന്നു എന്ന വാക്കും—സോമപാനത്തിന്നു വേണ്ടി എല്ലാ സോമയാജികളെയും പ്രാപിയ്ക്കുന്നുവോ, ആ വാക്കും ഇപ്പോൾ സോമഹവിദ്യേകിയ യജമാനനെയും ചെന്നെന്നു.

4 ഇരൂവായു ഇമേ സുതാ
 ഉപ പ്രയോജിതാ ഗതം
 ഇന്ദ്രവോ വാമുശന്തി ഹി

അന്വയം.—ഹേ ഇരൂവായു, ഇമേ സുതാ:—സോമാ: ഭവന്തേ മ
 ദീപ്യതാ:

(ഇവാം) പ്രയ:—ഭി: ഉപ ആ ഗതം—അന്നൈരസ്മിൻ സമി
 ത്വം വാമുശന്തി

പ്രാജ്ഞാപതി
 പ്രാജ്ഞാപതി

5 അഗ്നിഹോതാ കവിക്രതു-

സ്തത്യശ്വിത്രശ്രവസ്തമഃ

ദേവോ ദേവേഭിരാ ഗമൽ

(വ 1)

അന്വയം. —ഹോതാ —ഹോമനിഷ്ഠാദകഃ
 കവി-ക്രതുഃ, സത്യഃ —ക്രാന്തപ്രജ്ഞഃ, അനുതരഹിതഃ
 ചിത്രശ്രവഃ-തമഃ —വിവിധകീരണിയുക്തഃ
 ദേവഃ അഗ്നിഃ —ദീപ്യമാനോ ഽഗ്നിഃ
 ദേവേഭിഃ ആ ഗമൽ—ദേവൈസ്സഹാഗച്ഛതു

അർത്ഥം.—ഹോമോൽപ്പാദകനും അത്യധികം പ്രജ്ഞാവാാനും
 സത്യസ്വഭാവനും സമ്പൂർണ്ണ യശസ്വിയും ശോഭമാനനും
 മായ അഗ്നി മാത്രം ദേവന്മാരോടു കൂടി ഈ യജ്ഞത്തിന്നു
 വന്നപ്പോഴെടു

6 യദങ്ഗ ഭാഗുഷേ തപ-

മഗ്നേ ഭദ്രം കരിഷ്യസി

തവേത്തത് സത്യമങ്ഗിരഃ

അന്വയം. —ഹേ അങ്ഗ, അഗ്നേ —അഭിമുഖാഗ്നേ, തപഃ
 ഭാഗുഷേ യൽ ഭദ്രം കരിഷ്യസി —ഹവിദ്യജ്ഞവതേ
 യജമാനായ യൽ
 കല്യാണം വിധോസി
 തൽ തവ ഇത് —തത്ത്വൈവ
 ഹേ അങ്ഗിരഃ, (ഏതൽ) സത്യം. —അഗ്നേ തദവി
 സംവാദം.

അർത്ഥം. —അഭിമുഖനായ അഗ്നേ അവിടുന്ന് ഹവിദ്യജ്ഞവായ
 യജമാനനു യാതൊരു മങ്ഗളത്തു ചെയ്യുന്നപോൾ അത
 വിടുതെയ്തു തന്നെ ചേർന്നതാണ് അഗ്നേ അത് അവി
 തകീരതമാകുന്ന (അതായത് അതിന്റെ ഫലഭോക്
 തൃത്വം ഉത്തരകൃത്യവിദ്യയുടെ അവിടുള്ള തന്നെ ചേർന്നതാണ്)

7 ഉപ താഗേ ദിവേദിവേ

ദോഷാവസ്ഥയിയാ വയം.

നമോ ഭരത ഏമസി

അന്വയം.—ഹേ അഗ്നേ, വയം—അനുഷ്ഠാതാരം

ദിവേ—ദിവേ ദോഷാവസ്ഥ—പ്രതിദിനം രാത്രാവഹ
നി ച

ധിയാ നമഃ ഭരതഃ—ബുദ്ധ്യാ നമസ്കാരം സമ്പാദയന്തഃ
ഉപ ത്വാ ആ ഇമസി—സമീപേ ത്വാമാഗച്ഛാമഃ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, യജ്ഞാനുഷ്ഠാതാക്കളായ ഞങ്ങൾ
ദിവസം തോറും രാവ്യം പകുലും ബുദ്ധിയികൊണ്ടു നമസ്കരി
ക്കുന്നവരായി അവിടുത്തെ അടുക്കൽ വരുന്നു, അവിടു
ത്തെ ആശ്രയിക്കുന്നു

8 രാജനമധരാണാം.

ഗോപാതുതസ്യ ദീദിവി.

വർദ്ധമാനം സേവ ദമേ

അന്വയം.—രാജനം, അധരാണാം ഗോപാം—ദീപ്യമാനം
യജ്ഞാനാം രക്ഷകം.

ഗുതസ്യ ദീദിവി. —സത്യസ്യ ദ്യോതകം

സേവ ദമേ വർദ്ധമാനം. —സ്വീയേ യജ്ഞശാലായാം ഹ
വിർഭിഃ പ്രോജ്ജലന്തഃ ത്വാ
മുപൈമഃ

അർത്ഥം.—ശോഭനം യാഗരക്ഷകനും സത്യപ്രകാശനും സ്വന്തം
യാഗശാലയിൽ ഹവിസ്സുകളെക്കൊണ്ടു പ്രോജ്ജലിക്കു
ന്നവനുമായ അവിടുത്തെ ഞങ്ങൾ പ്രാപിജ്ഞം.

9 സ നഃ പിതേവ സുനവേദ—

ഗേ സുപായനോ ഭവ

സച്ഛ്യാ നസ്ത്വായേ.

ഹി ഇന്ദ്രവഃ വാഃ ഉഗന്തി-ഇസ്മാൽ സോമാഃ യവാഃ

കാമയന്തേ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്രവർഷകളെ, ഈ സോമങ്ങൾ നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി സംസ്കരിച്ചുപെട്ടവയാണ്. നിങ്ങൾ അന്നങ്ങളോടുകൂടി അങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വന്നാലും. കാരണം, സോമങ്ങൾ നിങ്ങളെ കാമിക്കുന്നു.

5 വായവിത്രശ്ച ചേതഥ-

സുതാനാം വാജിനീവസു

താവാ യാതദുപ ദ്രവം

(വ. 3)

അന്വയം.—ഹേ വായോ, (ത്വം) ഇത്ര ച-ദ്രാ

വാജിനീ-വസു -യജ്ഞാന്നപന്ത യവാഃ

സുതാനാം ചേതഥഃ-അഭിഷ്ഠാൻ സോമാൻ ദാനീഥഃ

താ (യവാഃ) ദ്രവതി ഉപ ആ യാതം-ക്ഷിപ്രദപാഗച്യതം.

അർത്ഥം.—അല്ലയോ വായോ, അവിടന്നും ഇത്രയും, ഹവിഷ്ഠാത്മാവായ നിങ്ങൾ സംസ്കരിച്ച സോമങ്ങളെ അറിയുന്ന. അപ്രകാരമുള്ള നിങ്ങൾ അങ്ങളുടെ സമീപത്തിൽ വേഗം വന്നാലും.

6 വായവിത്രശ്ച സുന്വത-

ആ യാതദുപ നിഷ്കൃതം

ക്ഷിപിതമാ ധിയാ നരാ

അന്വയം.—ഹേ വായോ, (ത്വം) ഇത്ര ച സുന്വതഃ-സോമാ

ഭിഷ്ഠം കർച്ചതഃ

നിഷ്കൃതം ഉപ ആ യാതം-സംസ്കൃതം.

സോമദപാഗച്യതം

ഹേ നരാ, ധിയാ-നേതാരം, കർമ്മണാ

ക്ഷേ ഇത്ഥാ-ത്വന്താ സംസ്കാരം സംപത്സ്യന്തേ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ വായോ, അവിടന്നും ഇത്രയും സോമം സംസ്കരിച്ച യജ്ഞാന്റെ സംസ്കൃതസോമത്തിന്നു

തുവന്നാലും അല്ലയോ നേതാക്കളേ, ക്ഷമിക്കുകയും സോമം വേഗത്തിൽ സംസ്കരിയ്ക്കപ്പെടുന്നുണ്ട്.

7 മിത്രം ഹവേ പൃതദക്ഷം

വരണം ചരിശാദസം

ധിയം ഘൃതാചീം സാധന്താ

അന്വയം - പൃത-ദക്ഷം മിത്രം ഹവേ-പവിത്രബലം തം ആ
ഹായാമി
രിശാദസം വരണം-രിശാനാം ഹിംസകാനാമദസം,
അത്താരം, നാശകം വരണം ച ഹവേ
(തം) ഘൃതാചീം ധിയം സാധന്താ-ഘൃതം, ഉദകം ഭൂമി-
യാ പ്രാപയതി താം വഷകഞ്
കർപ്പന്തേ ഭവതഃ

അർത്ഥം-പരിശുദ്ധ ബലനായ മിത്രനെ ഞാൻ വിളിയ്ക്കുന്നു
ഹിംസകഹന്താപായ വരണനെയും വിളിക്കുന്നു അവർ
വെള്ളം ഭൂമിയിലെത്തിക്കാൻ വേണ്ടി വഷകമ്മം ചെയ്യു
ന്നവരത്രേ (മിത്രൻ പകലിന്റെയും വരണൻ രാത്രിയു
ടെയും അഭിമാനദേവതയാകുന്നു)

8 ഋതേന മിത്രാവരണാ-

വൃതാപൃഥാ വൃതസ്പൃശാ

ക്രിതം ബൃഹന്നമാശാഥേ

അന്വയം-ഹേ ഋത-വൃദ്ധ, ഋത-സ്പൃശ, -സത്യയജ്ഞ
വൽകൃത, ഉദകാദീൻ സ്പൃശന്തേ

ഹേ മിത്രാവരണം, ഋതേന- യുവാം സത്യഫലേന
ബൃഹന്നം ക്രിതം ആശാഥേ -അങ്ഗോപാങ്ഗപ്രാപ്തം
യജ്ഞമാനശാഥേ.

അാഥം-സത്യത്തിന്റെയും യജ്ഞത്തിന്റെയും വൽകന്മാരും
മദ്ധ്യസ്ഥികളുമായ മിത്രവരണന്മാരെ, നിങ്ങൾ എല്ലാ
അംഗോപാംഗങ്ങളോടു കൂടിയ ഈ യാഗത്തെ പ്രാപി
ക്കുന്നു.

9 കവി നോ മിത്രാവ¹ണാ

തു¹വിജാതാ ഉ¹ഷ¹ക്ഷയാ

ക്ഷേം യോതേ അപസം.

(വ-4)

അന്വയം:-കവി, തുവി-ജാതാ, -യോവിനാ, ബഹുനാം
ഉപകാരത്തോത്പന്ന

ഉഷ-ക്ഷയാ-ബഹുനിവാസാ

മിത്രാവണാ ന: ക്ഷേം-അസ്യാകം ബലം.

അപസം യോതേ-കർമ്മ പോഷയത:

അർത്ഥം:-കവിഞ്ഞു കാണുന്നവൻ വളരെപ്പേർ ഉപകാരം
തേിന്നത്പന്നന്മാരും ബഹുനിവാസസ്ഥാനങ്ങളുള്ളവ
നായ മിത്രാവണന്മാർ നമുക്ക് ബലവും കർമ്മവും വളർ
പ്പിക്കുന്നു

വക്ത്രം-5-6-അഗിനാ ഇന്ദ്ര: വിശ്വേദേവോ: സാസവതി ച
ദേവോ

1 അഗ്നി¹നായ ജാ¹തി റി¹ഷോ

ദ്ര¹വതിപാ¹ണീ ശു¹ഭ്വേതി

പു¹രുളാ ച¹നസ്യതം.

അന്വയം:-ഹേ ദ്രവതി-പാണി-ഹവിർഗ്രഹണായ ദ്രവദ്ഭ്യോം
പാണിദ്യാമുപേത

ഹേ ശുഭ: പതി, പുരുളാ-ഗോദന കർമ്മപാലക,

വിസ്തീർണ്ണജന

ഹേ അഗ്നിനാ, യജമാ: ഇഷ്ട-യുവാ: യാഗനിഷ്ഠാദി

കാനി ഹവിർലക്ഷണാന്യന്നാനി

ചനസ്യതം-ഇച്ഛതം, ഉജാഥാ,

അർത്ഥം:-ഹവിസ്സു പിടികൂടാൻ ബലപ്പെട്ട കൈ നീട്ടുന്നവനും
ഗോദന കർമ്മപാലകന്മാരും ഹോത്വാഹുതായ അഗ്നി
കന്ദേ, നിങ്ങൾ യാഗനിഷ്ഠാകളായ ഹവിസ്സുകളെ
കാമിച്ചാലും, ഉണിച്ചാലും.

2 അശ്വിനാ പുരുഷംസസാ
നരാ ശവീരയാ ധിയാ
ധിഷ്ഠ്യാ വനതം ഗിരഃ.

അന്വയം:—ഹേ പുരുഷംസസാ, നരാ,—ബഹുകർമ്മാണു,
നേതാരനു

ധിഷ്ഠ്യാ അശ്വിനാ — ബുദ്ധിമന്താവശ്വിനു യുവാമസ്മ
ഭീയാഃ

ഗിരഃ ധിയാ വനതം—സ്മൃതീഃ ആദരയുക്തയാ ബുദ്ധ്യാ
സംഭജതം, സ്വീകൃതം.

അർത്ഥം:—നാനാവിധ കർമ്മങ്ങളും നേതാക്കളും ബുദ്ധിമാന്മാരു
മായ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ സ്മൃതികളെ സമാദര
ബുദ്ധിയോടു കൂടി കൈക്കൊണ്ടാലും.

3 ദ്രോ യവാകവസ്സതാ
നാസത്യോ വൃക്തബഹ്വിഷഃ

ആ യാതം തദ്രവന്തനീ.

അന്വയം:—ഹേ ദ്രോ,—ശത്രുനാം രോഗാണാംഞ്ചോപക്ഷ
യിതാരുഃ;

നാസത്യോ തദ്രവന്തനീ —അസത്യരഹിതം, ശുരഭോ
നാം മാഗ്നേസ്ഥിതം, അശ്വിനൗ
(യുഷ്മദർത്ഥം സോമാഃ) യവാകവഃ സതാഃ—വസന്തിവരി
ഭീമ്മിളിതാഃ അഭിഷ്ഠതാഃ

വൃക്ത—ബഹ്വിഷഃ ആ യാതം —മുഖവർജിതബഹ്വിരാസ്സര
ണാഃ അഗച്ഛതം

അർത്ഥം:—ശത്രുക്കളുടെയും രോഗങ്ങളുടെയും ഹന്താക്കളും സത്യ
ശീലന്മാരും ശത്രുക്കളെ കരയിക്കുന്ന ശുരഭന്മാരുടെ മാഗ്നേ
ത്തിൽ വർത്തിക്കുന്നവരുമായ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾക്കുവേ
ണ്ടി വസന്തിവരികളെന്ന മന്ത്രപുതനലങ്ങൾ ചേർന്ന സോ
മങ്ങൾ സംസ്തരിച്ചുപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. കടമുറിച്ച ദുഷ്ടവൃക്ത
ന്റെ വിരിപ്പുകളെ പ്രാപിച്ചാലും, അവയിൽ വന്നിര
ന്നാലും.

ഉത്യാ:-ഇവ സ്വസരാണി-സൂര്യരഗ്നയ അഹാനീവ
സന്തം ആ ഗന്ത-അഭിഷ്വതം സോമമാഗച്ഛതു

അർത്ഥം:-അതാതു കാലത്തിൽ വൃഷ്ടിപ്രദമായ സകല
മാനദേവന്മാർ ത്വരാമുക്തരായി, സൂര്യകിരണങ്ങൾ പക
ലകളെയെന്നപോലെ, നമ്മുടെ സംസ്കരിച്ച സോമ
ത്തെ അഭിഗമിക്കട്ടെ

9 വിശ്വേ ദേവാസോ അത്രിധ

ഏഹി-മായാസോ അദൃഹഃ

ദേധം ജൃന്ത വന്യന്തഃ

അന്വയം:-അത്രിധഃ, ഏഹി-മായാസഃ -ക്ഷയരഹിതാഃ,
സമുത്തോ വ്യാപ്തപ്രജ്ഞാഃ
അദൃഹഃ, വന്യന്തഃ -ദ്രോഹരഹിതാഃ, വോഷാഃ, ധനാ
നാഃ പ്രാപയിതാഃ
വിശ്വേ ദേവാസഃ, ദേധം ജൃന്ത -വിശ്വേ ദേവാഃ
യജ്ഞം സേവന്താഃ

അർത്ഥം:-നക്ഷത്രന്മാരും എല്ലാവിധം വ്യാപിച്ച പ്രജ്ഞാ
നമൊത്തവരും ഉപദ്രവരഹിതന്മാരും ധനങ്ങൾ വ
ഹിക്കുന്നവരും (ഉപസക-വ) പത്തിക്കുന്നവരായ
സകലമാനദേവന്മാർ ഞങ്ങളെ യജ്ഞത്തെ കൊക്കൊ
ളുട്ടെ

10 പാപഭാ നസ്തൃസന്തി

വാഃജിർവാമിനിവതി

യജ്ഞം വഷ്ടു യിത്വാവന്തഃ

അന്വയം:-പാപഭാ വാമിനി-വതി -ശോധയിത്രി അന്നവ
തി ക്വിത്വാവതി
യിത്വാ വന്തഃ -പ്രാപ്യമാനനിമിത്തമോ
സംസ്ഥാനി -പാപഭാ -നമൊന്നേന്യോ ഭാതകാവ്യര
നഃ യജ്ഞം വഷ്ടു -അന്യോകം യജ്ഞം കാലമതാഃ
നന്നം

അർത്ഥം:-ശുദ്ധികാരിണിയും അന്നപതിയും (ക്രിയാവതിയും) കർമ്മംകൊണ്ട് ലഭ്യമായ ധനാദികൾക്ക്, അവലംബ ഭൂതയുമായ സരസ്വതി, ഉപാസകർക്ക് കൊടുക്കാനുള്ള അന്ന (രക്ഷണ)ങ്ങളോടുകൂടി നമ്മുടെ യജ്ഞത്തെ പ്രാപിക്കട്ടെ.

11 ചോദയിത്രീ സുതാനാം

ചേതനീ സുമതീനാം

യജ്ഞം ദധേ സരസ്വതി

അന്വയം:-സുതാനാം ചോദയിത്രീ -പ്രിയസത്യഭൂതാനാം വാക്യാനാം പ്രേരയിത്രീ സു-മതീനാം ചേതനീ-ശോഭനബുദ്ധിയുക്താനാം.ജ്ഞാപ യന്തീ സരസ്വതി, യജ്ഞം ദധേ -യജ്ഞം ധാരിത്വതി.

അർത്ഥം:-പ്രിയസത്യാത്മകളായ വാക്യങ്ങളെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നവളും ശോഭനബുദ്ധികൾക്കുചേരിക്കേണ്ട മാർഗ്ഗമായിക്കണവളുമായ സരസ്വതി യജ്ഞത്തെ ധരിച്ചുവളാകുന്നു.

12 മഹോ അണ്ണിസരസ്വതി

പ്ര ചേതയതി കേതനാ

ധിയോ വിശ്വാ വി രാജതി

(വ-6)

അന്വയം:-സരസ്വതി, കേതനാ -പ്രവാഹരൂപേണ കർമ്മണാ മഹഃ അണ്ണഃ പ്ര ചേതയതി -പ്രഭൂതമുദകം പ്രജ്ഞാപ യതി

വിശ്വാഃ ധിയഃ വി രാജതി -സർവ്വാണ്യനുഷ്ഠാതുപ്ര ജ്ഞാനാനി ദീപയതി.

അർത്ഥം:-(നദീരൂപയായ) സരസ്വതി പ്രവാഹകർമ്മത്താൽ സമൃദ്ധമായ ജലത്തെ കാട്ടിത്തന്നു. സർവ്വമാനുഷാതാ കളായവരുടെയെല്ലാം പ്രജ്ഞാനങ്ങളെ തെളിയിക്കുന്നു.

4 ഇത്രാ യാഹി ചിത്രാണോ
 സുതാ ഇമേ ത്വായവഃ
 അണിയിപ്പിന്നാ പൂതാസഃ

അന്വയം - ഹേ ചിത്രാണോ, ഇത്ര. അണിയിപ്പിന്നാ-ഋഗ്വിജാ
 മന്ത്രലിഖിതഃ

തന്നാ പൂതാസഃ-നിത്യം ശുദ്ധാ
 ഇമേ ത്വാ-യവഃ-സോമാ സ്തപാ. കാമയമാനാഃ
 ആ യാഹി-ആഗച്ഛ

അർത്ഥം-വിവിധ ദീപിമാനായ ഇത്ര, ഋഗ്വിജകളുടെ വിര
 ലകളാൽ നിത്യം ശോധിതമായ ഈ സോമങ്ങൾ
 അവിടുന്ന് കാമിക്കുന്നവയാകുന്ന, വന്നാലും.

5 ഇത്രാ യാഹി ധിയേഷിനോ-
 വിപ്രതസ്തതാപതഃ
 ഉപ ബ്രഹ്മാണി വാഘതഃ

അന്വയം - ഹേ ഇത്ര ധിയാ ഇഷിതഃ-പ്രജ്ഞയാ പ്രേരിതഃ
 വിപ്ര-ഭൂതഃ-താനന്യദൃശ്യവിഷ്ഠിഃ പ്രേരിതസ്തപഃ
 സുത-വതഃ-അഭിഷ്ഠസോമയജ്ഞസ്യ
 വാഘതഃ - ബ്രഹ്മാണി-ഋഗ്വിജാ വേദരൂപാനി
 ബ്രഹ്മാണി

ഉപ ആ യാഹി-ഉപൈതമാഗച്ഛ

അർത്ഥം-അല്ലയോ ഇത്ര അന്യമുട പ്രജ്ഞയാൽ പ്രേരിതം.
 ഹേ ഋഗ്വിജകളാലും സ്മരണയായ അവിടുന്ന് സംസ്കരി
 ച്ച സോമത്തോടു കൂടിയ ഋഗ്വിജാക്കിന്റെ ദൈവദിക സ്തോ
 ത്രങ്ങളെ പ്രാപിജ്ഞാനമായി വന്നാലും.

6 ഇത്രാ യാഹി സുതാ
 ഉപ ബ്രഹ്മാണി ഹാവിഃ
 സുതേ ദധിഷ്ഠ സമ്പന്നഃ

അന്വയം:—ഹേ ഹരി—വഃ, ഇന്ദ്ര, —ഹയ്യശ്വേന്ദ്ര, ത്വം
 തുതുജാനഃ ബ്രഹ്മാണി—തപരമാണസ്തോത്രാണി
 ഉപ ആ യാഹി—ഉപൈതമാഗച്ഛ
 സുതേ നഃ ചനഃ—സോമാഭിഷുതേ സതി അസ്സാകം
 ഹവിരനം

ഭധിഷ്ഠ—ധാരയ, സ്വീകര

അർത്ഥം—ഹരികളെന്ന കതിരകളോടുകൂടിയ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന്
 സത്പരനായി ഞങ്ങളുടെ സ്തോത്രങ്ങളെ പ്രാപിപ്പിക്കാനായി
 വന്നാലും, സോമം സംസ്കരിച്ചപ്പൊഴിയിൽക്കൂടി ഞങ്ങളുടെ
 യജ്ഞഹവിസ്സു സ്വീകരിച്ചാലും.

7 ഓമാസശുഷ്ണീധൃതോ
 വിശ്വേ ഭേവാസ ആ ഗത
 ഭാഗ്യാംസോ ഭാഗ്യാസ്സുതം

അന്വയം:—ഹേ ഓമാസഃ ചഷ്ണീ—ധൃതഃ—ഓമാരക്ഷകഃ,
 മനുഷ്യാണാം ധാരകഃ
 ഹേ ഭാഗ്യാംസഃ, —ഫലസ്യ ഭാരാഃ
 ഹേ വിശ്വേ ഭേവാസഃ,—സർവ്വേ ഭേവാഃ
 ഭാഗ്യാഃ സുതം ആ ഗത—ഹവിദ്ഭാതുര്യജമാനസ്യ സോമം
 പ്രത്യാഗച്ഛത

അർത്ഥം—രക്ഷകന്മാരും മനുഷ്യപോഷകരും കർമ്മഫലഭാരാ
 ളുള്ളതായ സകലമാനദേവന്മാരേ, ഹവിദ്ഭാതാവിന്റെ
 സോമത്തെച്ചൊല്ലി വന്നാലും.

8 വിശ്വേ ഭേവാസോ അപ്തരഃ—
 സുതമാ ഗന്ത തുണ്ണീയഃ
 ഉസ്രാ ഇവ സ്വസരാണി

അന്വയം:—അപ്തരഃ വിശ്വേ ഭേവാസഃ,—കാലവൃഷ്ടികരാ
 സുവ്വേ ഭേവാഃ
 തുണ്ണീയഃ—തപരായുക്താഃ, ആലസ്യരഹിതാഃ

വക്ത്രം-7-8-ഇത്രോ ദേവതാ.

- 1 സുത്രപകൃതനമുതയേ
 സുദഘാമിവ ഗോദഹേ
 ഉച്ചസിദ്യപിദ്യപി

അന്വയം:-സുത്രപ-കൃതന-ഗോദേന ഭൂപോപേതസ്യ കർമ്മ
 ണഃ കർത്താമിത്രം
 ഉതയേ ഗോ-ദഹേ-രക്ഷാർത്ഥം, ഗോധൃഗർത്ഥം,
 സുദഘാം-ഇവ-സുഷുദോഗ്ഗ്രീം ഇവ
 ദൃവി-ദ്യവി ഉച്ചസി-പ്രതിദിനമാഹവയാഃ

കർമ്മം:-ഗോദേന കർമ്മത്തിന്നു കർത്താവായ ഇത്രനെ രക്ഷ
 യ്ക്കായി, പാൽ കഷ്ടവാൻ കമ്പപ്പശുവിനെക്കൊന്നപോ
 ലെ, ദിനപ്രതി നാം വിളിക്കുന്നു.

- 2 ഉപനസ്തപനാഗ്ഹി
 സോഽസ്യ സോഽപാഃ പിബ
 ഗോഽഽഇദ്യേവതോഽഃ

അന്വയം:-ഹേ സോഽപാഃ — സോഽസ്യ പാതഃ, ഇത്ര,
 (സോഽപാഽഽ)

നഃ	— അനുകീയാനി
സ്വന്താ	— ത്രീണി സ്വന്താനി പ്രതി
ഉപ	— സമീപേ
ആ ഗ്ഹി	— ആഗ്ച്യ
വേതഃ	— ധന്വന്ത (വേ)
ദേഃ	— ഹവ്യഃ
ഗോ-നാ ഇതി	— ഗോപ്രാഽഽവ (ത്വതി എഷ്ടേ സതി അന്യോഽഃ ഗാവഃ ലഭ്യന്തേ)

കർമ്മം:-സമീപമോ സോഽപാതിൽ, സോഽപാതത്തിന്നു
 യിക്കൊന്നു അന്യോഽഽവ സമ്പന്നങ്ങളിലും അവിടുന്ന്
 സമീപമുള്ള വന്നാലും ആ വാഗ്യാവാനായ അവിടുത്തെ
 ഹവ്യം (പ്രസാദം) ഗോപ്രാഽഽവയ്ക്കു അവിടുന്ന് പ്രസാ

ദിച്ചാൽ ഞങ്ങൾക്കു ധാരാളം പശുക്കൾ ഉണ്ടാകുമല്ലോ.
(പശുക്കൾ സുഖജീവിതത്തിന്നല്ല, കർമ്മനിർവ്വഹണത്തിന്നാണ്.)

3 അഥാ തേ അന്തമാനാം

വിദ്യാമ സമതീനാം

മാ നോ അതി വ്യ ആഗഹി

അന്വയം:—അഥ	— സോമപാനാനന്തരം
തേ	— തവ
അന്തമാനാം	— അതിശയേന സമീപവർത്തിനാം
സു-മതീനാം	— ശോഭനപ്രജ്ഞാനാം പുരുഷാണാം (മധ്യേ സ്ഥിതാം)
വിദ്യാമ	— വയം ത്വാം ജാനീയാമ
(ത്വം) നഃ അതി വ്യഃ	— അസ്മാൻ അതിക്രമ്യ അന്യേഷാം തൽസ്വരൂപം മാ പ്രകഥയ
(കിം തു) ആ ഗഹി	— അസ്മാനേവാഗച്ഛ

അർത്ഥം:—സോമപാനത്തിനുശേഷം, അവിടുത്തെ ഏറ്റവും അടുത്തു നില്ക്കുന്നവരും ശോഭനപ്രജ്ഞന്മാരുമായ ഞങ്ങളുടെ നടുവിൽ അവിടുന്ന് എഴുന്നള്ളിനിന്ന്, ഞങ്ങൾ അവിടുത്തെ നന്നായറിയട്ടെ. (പ്രത്യക്ഷനായി അവിടുത്തെ ഞങ്ങൾ കാണട്ടെ) ഞങ്ങളെ വിട്ട് അന്യർക്ക് അവിടുത്തെ രൂപം വെളിപ്പെടുത്തരുത്. അതായത് എല്ലാവരെയും കൂടുതൽ ഞങ്ങളെ ഭക്തന്മാരുമായി കരുതണം. പിന്നെ ഞങ്ങളുടെ അടുത്തുവന്നാലും.

4 പരേഹി വിഗ്രമസ്തുതം

മിത്രം പൂജാ വിപശ്ചിതം

യസ്സേ സഖിഭ്യ ആ വരം

അന്വയം:—യഃ (ഇന്ദ്രഃ) തേ	— തവ (യജമാനസ്യ)
സഖി-ഭ്യഃ	— ജുതാഗ്ഭ്യഃ

വരം	— ശ്രേഷ്ഠം, ധനപത്രാദികം
ആ	— സമന്താത് (പ്രയച്ചത്തി)
(ഹേ യജമാന, ത്വം)	
ഇത്രം പരം ഇഹി	— ഇത്രസ്യ സമീപേ ഗച്ഛ
(ഗത്വാ ച) വിപഃ ചിതം	— പണ്ഡിതം
വിഗ്രം	— മേധാവിനം
അസ്മത്	— അഹിംസിതം (തം)
(ഹോതാരം മാം) പൃച്ഛ	— അസൗഹൃദാതാ സമ്യക്സ്ത തവാൻ, നവാ ഇതി

അർത്ഥം—(ഇവിടെ ഹോതാവു യജമാനനോടു പറയുന്ന) യാ തൊരിത്രൻ കൂടുകാരായ ജീത്വിഷകളോടുകൂടി അങ്ങ ക്കു, ഐശ്വര്യസ്ഥനാദികളെ നിറച്ചും നല്ലന്നുവോ, ആ ഇത്രന്റെ അടുക്കൽ ചെല്ലുക ചെന്നിട്ടു പണ്ഡിതനും മേധാവിയും അജയ്യനായ ഇത്രനോടു ഏതെന്നപ്പാറി, 'ഈ ഹോതാവു വേദപോലെ സ്തുതിച്ചുവോ ഇച്ഛന്യാ' എന്നു ചോദിക്കുക (ഇത്രനെയും തങ്ങളിൽ ഞാളെപ്പോ ലെ എത്ര ലാഘവത്തോടുകൂടിയാണ് കണക്കാക്കുന്നത് ഈ ദേവമാനഷസൗഹൃദം വേദത്തിൽ പല ദിക്കിലും കാണാം)

5 ഉതബ്രൂവന്ത നോ നിദോ

നിരന്ത്യക്തചിദാത

ധോനാ ഇത്ര ഇദ്യവഃ

(വ 7)

അന്വയം. —നഃ

— അസ്താകം സംബന്ധിനഃ
(ജീത്വിഷഃ)

ഇത്രേ ഇത് ദേവഃ ധോനാ — പരിപാശ്യാം കച്ചന്തഃ

തേ ബ്രൂവന്ത

— സ്തുവന്ത

ഹേ നിദഃ,

— നിന്ദിതാഃ പന്തഃ,

നിഃ ആതേ

— ഇതോ ദേശാൽ നിർഗ്ഗച്ഛത

ഉത അന്യതഃപിൻ

— അന്യസ്താൽ ദേശാൽ അപി
(നിർഗ്ഗച്ഛത)

അർത്ഥം.—ഞങ്ങളുടെ ബന്ധിപ്പിച്ചതും ഇത്രനെ പരിചര്യ ചെ
യ്യുന്നവരും (സർപ്പഭാ സേവിച്ചുകൊണ്ടേ ഇരിക്കുന്നവരും)
ആയ ഋഗ്വിദ്യകൾ അവിടുത്തെ സ്തുതിക്കട്ടെ. കർമ്മനിന്ദ
കന്മാരേ, നിങ്ങൾ ഈ സ്ഥലത്തുനിന്ന് മാത്രമല്ല നിങ്ങ
ളെത്തിച്ചേരുന്ന അന്യദിക്കിൽ നിന്നും അകന്നുപോവുക.
അതായത് യജ്ഞനിന്ദകന്മാരായ നിങ്ങൾക്ക് ഏവിടെ
യും സ്ഥാനമില്ലാതിരിക്കട്ടെ.

6 ഉത നസ്സുഗോ അവി-
വ്യാചേയ്യേട്ടസ്തു കൃഷ്ണയഃ
സ്യാമേദിസ്രസ്യ ശർമ്മണി.

അന്വയം:—ഹേ ദസ്യ	— ശത്രുണാം ഉപക്ഷപയിതഃ (ഇത്ര)
(ത്വ ജാഗ്രഹാൽ) അവിഃ	— ശത്രുവഃ
ഉത	— അവി
നഃ	— അസ്മാൻ
സു-ഗോൻ	— ശോഭനേന്ദ്രനോപേതാൻ
വോചേയഃ	— ഉച്യാസഃ
കൃഷ്ണയഃ	— അസ്മൽ മിത്രഭൂതാഃ മനുഷ്യാഃ ഏവം വദന്തിതി കിമു വക്തവ്യം?

(ധനസമ്പന്നാഃ വയം)

ഇത്രസ്യ ശർമ്മണി — ഇത്രപ്രസാദലബ്ധേ സുഖേ
സ്യാമ ഇൽ — ഭവേമൈവ

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ശത്രുനാശകനായ ഇത്ര, അവിടുത്തെ
അനഗ്രഹംകൊണ്ടു ശത്രുക്കൾകൂടി ഞങ്ങളെ ഐശ്വര്യ
യുക്തന്മാരായി പറയാവൂ. ഞങ്ങൾക്കു വേണ്ടപ്പെട്ടവരായ,
ബന്ധുമിത്രാദികളായ, മനുഷ്യർ അപ്രകാരം പായണ
മെന്നും പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ. ഐശ്വര്യസമ്പന്നന്മാരായ
ഞങ്ങൾ ഇത്രപ്രസാദലബ്ധമായ സുഖത്തിൽത്തന്നെ
സ്ഥിതിചെയ്യാനാകട്ടെ.

7 ഏമാത്രമാശവേ ഭര
 യജ്ഞശ്രീയം ഇമാനം
 പതയന്മന്യൻസഖം

അനന്യം (ഹേ യജമാന) ആശവേ — കൃത്സ്നസോമയാ
 ഗവ്യാപ്തായ, ഇത്രായ
 ദൗശം — സ്വനത്രയവ്യാപ്തം
 യജ്ഞശ്രീയം — യജ്ഞസ്യ സ്വരൂപം
 ഇ മാനം — ഇണം, ദൃതപിഗൃജമാനാ
 നാം, ഹിഷഹേതും
 പതയന്തി — പതയന്തം, കർമ്മാണി പ്രാ
 പ്തവന്തം
 മന്യൻസഖം — യഃ ഇത്യേവമാനാൻ മന്യ
 യതി, ഹിഷയതി, തസ്മിന്നിത്രേ
 സഖീഭൂതം (സോമം)
 ഇം ആ മേ — ഇമം സോമം ആഹര

അർത്ഥം: അല്പമായ യജമാന സോമയാഗസാമാന്യത്തെ പ്രാ
 പിടിച്ചു ഇത്രയായി, സ്വനത്രയങ്ങളിൽ വ്യാപ്തം
 യജ്ഞത്തിന്റെ ശ്രീഭാവമുള്ളതും, ദൃതപിഗൃജമാനന്മാ
 രാ ഹിഷകര്യം കർമ്മങ്ങളിൽ ഓലിച്ചുപരുന്നതും യജമാന
 ന്മാരെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നതും ഇത്രയ്ക്ക് സഖീഭൂതമായ
 ഇതിനെ, ഈ സോമത്തെ ആഹരിച്ചാലും (സോമത്തി
 ന് അല്ലെങ്കിൽ സോമന് ഇത്രയ്ക്ക് സഖീത്വം പ്ര
 സിദ്ധം.)

8 അസ്യപിതാ ശതകൃതോ
 ചനോ വൃത്രാണാമവേ
 പ്രാവോ വാദേവ വാജിനം

അനന്യം. — ഹേ ഗതകൃതോ — സ്വഹകർമ്മയുക്ത, ഇത്ര,
 (ത്വം) അസ്യ — സോമസ്യ സംബന്ധിനം.
 അംഗം

പിതാ വൃത്രാണാം — വൃത്രനാമകാസുരപ്രമുഖാനാം ശത്രുണം.

ഘനഃ അവേഃ — ഹന്താഃ
(തത്) വാജേഷു — സംഗ്രാമേഷു
വാജിനം — സംഗ്രാമവന്തം സ്വഭേദം.
പ്ര ആവഃ — പ്രകർഷണ രക്ഷിതവാനസി

അർത്ഥം.—അപ്സയോ ബഹുകർമ്മാത്മനായ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്നു സോമാംശം പാനംചെയ്ത്, വൃത്രപ്രമുഖരായ ശത്രുക്കളുടെ ഹന്താവായി ഭവിച്ചു. പിന്നെ യുദ്ധങ്ങളിൽ യോദ്ധാക്കളായ ഭക്തന്മാരെ അവിടുന്നു രക്ഷിച്ചു.

9 തന്വാ വാജേഷു വാജിനം

വാജയാമഗ്നതക്രതോ

ധനാനാമിന്ദ്ര സാതയേ.

അന്വയം:—ഹേ ശത—ക്രതോ, ഇന്ദ്ര, — ബഹുകർമ്മയുക്ത, ഇന്ദ്ര,

ധനാനാം സാതയേ — സംഭജനാർത്ഥം.
വാജേഷു വാജിനം — യുദ്ധേഷു ബലവന്തം.
ത്വാ — ത്വാം.
വാജയാമഃ — അന്നവന്തം കർമ്മഃ

അർത്ഥം.—ബഹുകർമ്മയുക്തനായ ഇന്ദ്ര, ഐശ്വര്യസിദ്ധിക്കുവേണ്ടി യുദ്ധങ്ങളിൽ ബലവാനായ അവിടത്തെ അന്നവാ നാക്കിചെയ്യുന്നു. അതായത് അവിടേക്കു ഹവിസ്സുപ്തി കുന്നു.

10 യോ രായോഽവനിഷ്ഠാ-

ന്മസ്പാപാസ്സന്തസ്സവാ

തസ്മാ ഇന്ദ്രായ ഗായത

(വ. 8)

അന്വയം:—(ഹേ ഭീതിനി:) യഃ (ഇന്ദ്ര:) രായഃ — ധനസ്യ
അവനിഃ — രക്ഷാപഃ, സ്വാമി
ഹോതി — ഇണൈധികഃ

സു-പാഠഃ	— സഷ ക്ഷണഃ പൂരയിതാ
സുന്വതഃ സഖാ	— അഭിഷ്വന്വതഃ (യജമാനസ്യ) സഖാ
താനു ഇത്രാത	— അർപ്പിയാതം
ഗാതത	— സൃതിം കൃത

നാമം.-അല്പയോ ഋതിക്ഷകാദു, യാതോതിത്രാണോ സർപ്പ
ധനത്തിന്റെയും സ്വാമി, രക്ഷകൻ, ഗുണങ്ങളാൽ ഉൽകൃ
ഷ്ടൻ, സർക്കാർത്തടാദു പൂരിപ്പിക്കുന്നവൻ, സോമം സം
സ്കരിക്കുന്ന (യാഗംചെയ്യുന്ന) യജമാനന്റെ തോഴൻ, ആ
ഇത്രന പ്രീതിക്കായി സൃതിഗാനങ്ങൾ പാടുക

വക്ത്രം-9-10

1 ആ യോ താ നി ഷീദതേ-

ഋഭി പ്ര ഗാതത

സഖായ്നോവാഹസഃ

തന്വതഃ -ഹേ സ്വോഽവാഹസഃ

സഖായഃ — ത്രിപുൽപന്ത്യാഗാദി
സ്വോഽൻ അസ്മിൻ
ക്ഷണി വഹന്തി,
യേ, തേ, താദൃശാഃ

ഋഭി പ്ര ഗാതത — ക്ഷിപ്രസ്മിൻ ക്ഷ
ണി ആഗച്ഛതാഗച്ഛത

(ഋഗ്വേദം) നി സീദത — ഉപവിശത

(ഉപവിശ്യ ച) ഇത്രം അഭി

പ്ര ഗാതത

— സർപ്പന്ത! പ്രകഞ്ചന്ന
സ്മൃത

നാമം.-ത്രിപുൽപന്ത്യാഗാദി സ്വോത്രാതം വശജ്ജ സഖാ
കാദാഃ ഋതിക്ഷകാദു നിജ്ഞം ചേരന്തിൻ ത്രാ ക്ഷ
ണിൻ വന്തചേതക വന്തചേതക വന്തിട്ട് ഇരിക്കുക,
ഇതന് ഇത്രനക്കിച്ച് എപ്പാറിലും ഉന്മാടാത സ്വോ
ഽം ചൊല്ലുക

2 പുത്ര¹തമം പുത്ര¹ണാ-
മീശാ¹നം വാ¹ര്യാണാം
ഇ¹ത്രം സോമേ സചാ¹ സുതേ.

അനവയം:- (ഹേ സഖായഃ ഋതഗീജഃ) പുത്ര-തമം — പുത്രൻ,
ബഹുൻ ശത്രുൻ തമയതി ധ്യാപയതി താദൃശം

പുത്ര ¹ ണാം	— ബഹുനാം
വാ ¹ ര്യാണാം	— വരണീയാനാം ധനാനാം
ഇ ¹ ശാനം ഇ ¹ ത്രം	— സ്വാമിനം, ഇ ¹ ത്രം
സുതേ സോമേ	— അദീപ്യതേ സോമേ പ്രവൃത്തേ സതി
സചാ	— യുയം സർവ്വൈസ്സഹ (അദീപ്ര ഗായത)

അർത്ഥം.—അല്പയോ സഖാക്കളായ ഋതഗീജകളേ, സംസ¹ കരിച്ച സോമം സജ്ജമായിരിക്കേ, ബഹുക്കളായ ശത്രുക്കളെ അമർത്തുന്നവനും ധാരാളം ശ്രേഷ്ഠധനങ്ങളുടെ അധീശനുമായ ഇന്ദ്രനെക്കുറിച്ച് എല്ലാവരും ചേർന്ന് സ്തോത്രം ചൊല്ലുക.

3 സ ഘാ¹ നോ യോഗ ആ ഉ¹വൽ
സ രായേ സ പുര¹ന്ധ്യാം
ഗമ¹ഭാജേഭിരാ സ നഃ

അനവയം:-സഃ ഘ — പൂർവ്വാമഗ്നണവിശിഷ്ടഃ സ ഏവേന്ദ്രനഃ — അസ്താകം
യോഗേ — പൂർവ്വമപ്രാപ്തസ്യ പുരുഷാർത്ഥസ്യ സംബന്ധേ
ആ ഉവർ — ആ ഭവതു, പുരുഷാർത്ഥം സാധയതു
സഃ (ഏവ) രായേ — ധനാർത്ഥം (ആ ഉവർ)
സഃ (ഏവ) പുരം-ധ്യാം — യോചിതി, ബഹുവിധാ യാം ബദ്ധവാ (ആ ഉവർ)

7 ആ¹ ത്വാ¹ വിശ്വ¹വാശ്വ¹-
 സ്തോ¹മാസ ഇദ്ര ഗിർവൃണ,
 ഗന്തേ¹ സന്തു പ്രചേതസേ

അന്വയം.—ഗിർവൃണഃ — ഗീഭിഃ, സ്തതിഭിഃ സംജനീയ
 ഹേ ഇദ്ര

ആശ്വഃ — സവനത്രയേ വ്യാപ്തിനഃ
 സോമാസഃ — സോമാഃ
 ത്വാ — ത്വാഃ
 ആ വിശ്വ — ആഭിമുഖ്യേന പ്രവിശ്വ
 തേ പ്ര.ചേതസേ — തപ പ്രകൃഷ്ടജ്ഞാനായ
 ഗം സന്തു — സുഖരൂപാഃ (സോമാഃ) ചേതു

അർത്ഥം.—സ്തതികളാൽ ജനീയനായ ഇദ്ര സവനത്രയങ്ങളി-
 ലും വ്യാപ്തങ്ങളായ സോമങ്ങൾ നേറാ അവിടുത്തെ അണ-
 യളെ അവിടേക്ക് പ്രകൃഷ്ടജ്ഞാനത്തിനായിക്കൊണ്ടു,
 സോമങ്ങൾ സുഖരൂപങ്ങളായി ചേരിക്കളെ

8 ത്വാ¹ സ്തോ¹മാ അവിവൃ¹ധൻ
 ത്വാ¹മുക്¹മാ ഗതത്രോ
 ത്വാ¹ വച¹സു നോ ഗിർഃ

അന്വയം.—ഹേ ഗതത്രോ — ബഹുകണ്ഠൻ, ബഹുപ്രജൻ,
 ഇദ്ര

ത്വാ¹ സ്തോ¹മാ — സാമഗാനാം സ്തോത്രാണി
 അവിവൃ¹ധൻ — വചനനി
 (തഥാ) ഉക്¹മാ — ബഹുവൃചാനാം ഗന്ധാണി
 (അവിവൃ¹ധൻ) (യസ്മാൻ
 പുഷ്പേവാസീൻ, തസ്മാൻ ഇദാ
 നീചി)
 നം ഗിർഃ — അസ്മാകം സ്തവഃ
 ത്വാ വച¹സു — വചനസു

അർത്ഥം.—ബഹുകർമ്മവാനായ, ബഹുപ്രജ്ഞനായ, ഇന്ദ്ര, സാമ ഗന്ധർവ്വന്മാരുടെ സ്തോത്രങ്ങൾ അവിടേയ്ക്ക് ഉൽക്കർഷമുണ്ടാക്കുന്നു. അതുപോലെ ബഹുവൃക്ഷങ്ങളുടെ ശസ്ത്രങ്ങൾ (സ്തൂതിമന്ത്രങ്ങൾ) അവിടേയ്ക്ക് ഉൽക്കർഷമുണ്ടാക്കുന്നു. മുമ്പെന്നപോലെ ഇപ്പോഴും ഞങ്ങളുടെ സ്തൂതികൾ അവിടേയ്ക്കുൽക്കർഷമുണ്ടാക്കട്ടെ (പൂജകൊണ്ടു ബിംബങ്ങൾക്കു ശക്തികൂട്ടുന്ന പോലെ, സ്തൂതികൾകൊണ്ടു ദേവന്മാർക്ക് ഉൽക്കർഷവും ശക്തിയും കൂടുമെന്നു ആർഷസിദ്ധാന്തം.)

9 അക്ഷിതോതിസ്സനേദിമഃ

വാജമീത്രസ്സഹസ്രിണം

യസ്മിൻ വിശ്വാനി പൗംസ്യം

അന്വയം:—യസ്മിൻ (വാജ) പൗംസ്യം — പൗംസ്യാനി, പൗംസ്യാനി, ബലാനി വർത്തന്തേ
അക്ഷിത—ഊതി: — അഹിംസിതരക്ഷണഃ
ഇന്ദ്ര: സഹസ്രിണം. — പ്രകൃതിവികൃതിഷു ച
വർത്തമാനരോപന സഹസ്രസംഖ്യായുക്തം
ഇമം വാജം. — സോമരസരൂപം അന്നം
സനേൽ — സംഭജേൽ

അർത്ഥം.—യാതൊരുന്നത്തിൽ പുംസ്വങ്ങൾ, ബലങ്ങൾ ഉണ്ടോ (അതായത് യാതൊരന്നം ബലപ്രദമാണോ), പ്രകൃതി വികൃതികളിലെ പരിണാമംകൊണ്ടു ആയിരം (ബഹു) രൂപങ്ങളുള്ളതു സോമരസരൂപവുമായ ആ അന്നത്തെ ഏ നും സുരക്ഷാകരനായ ഇന്ദ്രൻ പ്രാപിക്കട്ടെ.

10 മാ നോ മർത്താണഭി ദ്രഹൻ

തന്നാമിദ്ര ഗിർവ്വണം

ഈശാനോ യവയാ വധം

അന്വയം:—ഹേ ഗിർവ്വണം, ഇന്ദ്ര, — ഗീർഭി: സ്തൂതിഭി: സംഭജ നീയ, ഇന്ദ്ര,
മർത്താ: — വിരോധിനോ മനഷ്യാ:

സഃ (ഏവ) വാഭേഭിഃ — ദേവൈരനൈസ്സഹ
നഃ ആ ഗച്ഛതീ — അസ്മാൻ ആഗച്ഛതു

അർത്ഥം.—മനീഷ്യന്മാരിൽ പാഞ്ഞ ഗുണവിശേഷങ്ങളോടുകൂടി ഇ
ശ്രുതം തന്നെ ഞങ്ങൾക്ക് ഇതുവരെ അപ്രാപ്യമായ പരമാ
ത്മത്തെ (ധർമ്മാത്മകാർത്ഥങ്ങളിൽ നേടാത്തതിനെ)
സാധിപ്പിക്കാൻ അവിടുന്ന്തന്നെ ഞങ്ങൾക്കു (ധർമ്മാ
ത്മമായ) ധനത്തിനായി ഭവിക്കാൻ അവിടുന്ന്തന്നെ
ഞങ്ങൾക്കു ശാസ്ത്രവും (അല്ലെങ്കിൽ ബഹുവിധമായ
ബുദ്ധിബലവും) നേടിത്താൻ നല്ലപ്പക്ഷേ അന്ന
തോടു (രക്ഷയോടു)കൂടി അവിടുന്ന്തന്നെ ഞങ്ങളുടെ അടു
ക്കൽ ആഗമിക്കാൻ (ഇവിടെ ഇത്രയും സർവ്വേശ്വരനാ
യി, സർവ്വവിധാത്മാവായി കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു)

4 യസ്യ സംഘോ ന വൃണന്തേ

ഹാ ഹി സമന്തസ്യ ഗത്രവഃ

അസ്മാ ഇത്രായ ഗാമന

അർത്ഥം.—സമന്തം—സ — യഥേഷ്ടം
യസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ) സംഘോ — രഥേഷ്ടത്തെ
ഹാ ഹി — ലാഭഗ്യാ
ഗത്രവഃ ന വൃണന്തേ — ന സംഭജന്തേ, കിംതു
പലായന്തേ
അസ്മാ ഇന്ദ്രായ — തൽസന്നോഷാത്ഥം
(ഹേ ഇന്ദ്രവിന്ദഃ) ഗാമന — സ്തുതിം കൗത

അർത്ഥം.—മുഖങ്ങളിൽ യാതൊന്നിന്ദ്രന്റെ നേരിൽ പൂട്ടപ്പെട്ട
അഗ്നിജ്വാലയോന്നോ ഗതുകാരെ അടുക്കാത്തത് (അതായ
ത്ത്, രഥാഗ്നിജ്വാല കാരണബോധത്തന്നെ ഗതുകാരെ മാടി
അകലുന്നത്,) ഞ ഇന്ദ്രന്റെ സന്നോഷത്തിനായി, അ
ല്ലയോ ഉന്മീലിക്കട്ടേ, സ്തുതിചൊല്ലുക

5 സുതപാവനേ സുതാ ഇമേ

ഉച്ഛന്തോ മനീ ഹിതന്തേ

സോമാസോ മധ്യാഗ്നിഃ

അന്വയം:—സുതാഃ	— അഭീഷ്ടതാഃ
ശുചയഃ	— ദശാപവിത്രേണ ശോധിതാഃ
ദധി-ആശിരഃ	— അവനീയമാനം ദധി ആശി ദ്വോഷാലാതകം യേഷാം സോമാനാം തേ
ഇമേ സോമാസഃ	— അസ്തിൻ കർമ്മണി സമ്പാദി താഃ സോമാഃ
സുത-പാവനേ	— അഭീഷ്ടതസ്യ സോമസ്യ പാ നകർത്രേ (ഷഷ്ട്യന്തേ ചതുർത്ഥീ)
വീതയേ	— ക്ഷണാർത്ഥം
യന്തി	— തഥേവ പ്രാപ്തവന്തി

അർത്ഥം.—സംസ്കരിച്ചവയും ശോപവിത്രംകൊണ്ടു് അരിച്ച ശുദ്ധീകരിച്ചവയും തൈർപേയ്ക്കു് ‘നാവരാപ്പെട്ട ദോഷം നീങ്ങിയവയും ഈ കർമ്മത്തിൽ ഒരുക്കിയവയുമായ സോമങ്ങൾ സംസ്കരിച്ച സോമത്തിന്നു് അവകാശിയായ ഇന്ദ്രനു ക്ഷണാർത്ഥം എത്തിച്ചേരുന്നു.

6 തപം സുതസ്യ പീതയേ
സദ്യോ വൃദ്ധോ അജായമാഃ
ഇന്ദ്ര ജൈഷ്ഠ്യായ സക്രതോ

അന്വയം:—സു-ക്രതോ	— ശോഭനകർമ്മൻ, ശോഭനപ്രജ്ഞ
ഹേ, ഇന്ദ്ര, തപം സുതസ്യ	— അഭീഷ്ടതസ്യ സോമസ്യ
പീതയേ	— പാനാർത്ഥം
ജൈഷ്ഠ്യായ	— ദേവേഷു ജ്യേഷ്ഠത്വാർത്ഥം (ച)
സദ്യഃ	— അസ്തിന്നേവ ക്ഷണേ
വൃദ്ധഃ അജായമാഃ	— അഭീവൃദ്ധ്യത്സാഹേന യുക്തഃ അഭ്യഃ

അർത്ഥം.—ശോഭനകർമ്മാവായ, ശോഭനപ്രജ്ഞനായ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് സംസ്കരിച്ച സോമത്തിന്റെ പാനത്തിന്നു വേണിയും (അതുപഴി) ദേവന്മാരുടെ ഇടയിൽ ചോരക്കുവേണിയും ഈ ക്ഷണത്തിൽത്തന്നെ, അഭീവൃദ്ധിയിൽ ഉത്സാഹയുക്തനായി വേദിക്കുക.

നഃ തന്മനഃ — അസുഭീയാനാം ശരീരാനാം
 മാ അഭി ദ്രുഹൻ — അഭിതോ ദ്രോഹം മാ കര്യഃ
 ഈശാനഃ — സമതഃ (ത്വം)
 (വൈരിഭിഃ) വധം യവയം— അസുതഃ പൃഥക് കന്ത

അർത്ഥം.—സ്തുതികളാൽ ജനനീയനായ ഇന്ദ്ര, വിരോധികളായ
 മനുഷ്യർ ഞങ്ങളുടെ ശരീരങ്ങളെ അഭിദ്രോഹിക്കാതിരി
 കളെ (ശത്രുക്കൾക്ക് ആത്മവാന്മാശയുടെ ശരീരത്തെയ
 ല്ലാതെ മറൊന്നിനേയും ദ്രോഹിക്കാൻ കഴികയില്ല.
 ധർമ്മസാധനമാകയാൽ മാത്രമാണ് ശരീരത്തിൽ പ്രതി
 പത്തി) ഈശനായ അവിടുന്ന് അവരുടെ വധ (ശരീര
 ദ്രോഹ)ത്തെ ഞങ്ങളിൽനിന്നകറ്റിയില്ല.

വക്ത്രം 11-12 ഇന്ദ്രോ മതതോ ദേവതാ.

1 യുജന്തി ബ്രഹ്മണമിത്യം

പരിതഃ പരി തസ്ഥിഷ്ഠഃ

ഓചന്തേ ഓചനാ ഭിവി

അന്വയം.—ബ്രഹ്മണം — ആദിത്യരൂപേണാവസ്ഥിതം
 അത്യം — അഗ്നിരൂപേണാവസ്ഥിതം
 ചാന്തഃ — വായുരൂപേണ സമൃതഃ പ്രസ
 രതഃ (ഇന്ദ്രം)
 പരി തസ്ഥിഷ്ഠഃ — പരിതോവസ്ഥിതാഃ ലോക
 ക്രയവത്തിനഃ പ്രാണിനഃ
 യുജന്തി — സ്വകീയേ കമ്മണി ദേവതാ
 രേണ സംബദ്ധഃ ക്ഷന്തി
 (തന്മസ്യവേദസ്യ ഭൂത്തി
 വിശേഷേ ഭൂതാനി)
 ഓചനാ — ഓചനാനി, നക്ഷത്രാനി
 ഭിവി ഓചന്തേ — ഭൂലോക പ്രകാശത്തേ

അർത്ഥം.—(ഇന്ദ്രൻ ഇവിടെ പാശ്ചാത്യനായി പറയുന്നു) ആദി
 ത്യരൂപത്തിൽ അവസ്ഥിതം. അഗ്നിരൂപത്തിൽ വത്തി
 കുന്നവം. വായുരൂപത്തിൽ സർവ്വത്ര പ്രസരിക്കുന്നവന
 ങ്കളായ ഇന്ദ്രൻ, ലോകക്രയങ്ങളിലെമ്പാടുമുള്ള പ്രാണി

കര (ജനങ്ങൾ) സ്വസ്വകർമ്മങ്ങളിൽ, ദേവതാനുഷ്ഠാനം കൂടി ബന്ധിപ്പിക്കുന്നു. (ദേവനായി സങ്കല്പിക്കുന്നു.) ആ ഇന്ദ്രന്റെ മുൻപിവിശേഷങ്ങൾതന്നെയാണ് ആകാശത്തിൽ നക്ഷത്രങ്ങളായി പ്രകാശിക്കുന്നത്.

2 യുജന്ത്യസ്യ കാമ്യോ

ഹരീ വിപക്ഷസാ രഥേ

ശോണാ യുഷ്ടു നവാഹസാ.

അനന്തം:-അന്ത്യ രഥേ	— ഇന്ത്യ രഥേ
(സാരഥ്യം) കാമ്യോ	— കാമയിതവ്യം
വി-പക്ഷസാ	— വിവിധേ പക്ഷസി, രഥസ്യ പാശ്ചാ, യയോരശ്വായോഃ ത്വ
ശോണാ	— രക്തവർണ്ണ
യുഷ്ടു	— പ്രഗത്ഭ
നവാഹസാ	— നവാം, പുരുഷാണാം വോധാ
ഹരീ	— ഇന്ദ്രാശ്വ
യുജന്തി	

അർത്ഥം:-ആദിത്യാഗ്നിവായുരൂപങ്ങളിൽ അവസ്ഥിതനായ ഇന്ദ്രന്റെ രഥത്തിൽ, കാഴ്ചയിൽ കൗതുകം തോന്നിക്കുന്നവയും രഥത്തിന്റെ രണ്ടു പാശ്ചാങ്ങളിലും പൂട്ടപ്പെട്ടവയും ചക്രപ്പനീരമുള്ളവയും ഗാഢീര്യമുള്ളവയും ഇന്ദ്രൻ സാധി മുതലായവരെ വഹിക്കുന്നവയുമായ ഹരികളെന്ന പേരായ അശ്വങ്ങളെ കെട്ടുന്ന (ഇന്ദ്രന്റെ അശ്വങ്ങൾക്ക് ഹരികളെന്നും അഗ്നിയുടെ അശ്വങ്ങൾക്ക് നോഹിതന്തരങ്ങളെന്നും പേരുണ്ട്)

3 കേതം കൃണാൻകേതവേ

പേഗോ ഹ്യോ അപേഗസേ

സമുഷ്ട്വിരന്യായമാഃ

അന്വയം. — ഹേ മര്യാദാ:	— മനഃശ്യാ: (ഇദമാശ്യാം പശ്യത)
(ആദിത്യരൂപോയമിന്ദ്രഃ)	
ഉഷന്തി-ഭി:	— ദാഹാഭക്ത: നശ്തിഭി:
(പ്രതിഭിനമുഷ്ടകാലേ)	
അകേതവേ	— റാത്രാ നിദ്രാഭിഭൂതത്വേന പ്രജ്ഞാഹിതായ പ്രാണിനേ
കേതു: കൃണ്വന്	— പ്രാത: പ്രജ്ഞാനം കച്വന്
അപേശസേ	— റാത്രാ അന്ധകാരാഗ്യാത്വേന അനഭിവൃത്തത്വാൽ രൂപാഹിതായ പദാത്മായ പ്രാത: അന്ധകാഹ്നിവാണേന
പേശ:	— രൂപം അഭിവൃത്തമാനം കച്വന്
സം അജായമാ:	— ഉദപദ്യത

അർത്ഥം.—അല്പയോ മനഃശ്യാഃ ഈ ആശ്യാം കാണക ആദിത്യരൂപനായ ഇന്ദ്രൻ തപിപ്പിക്കുന്ന നശ്തികളോടുകൂടി നിത്യവും ഉഷഃകാലത്തിൽ, നിദ്രാബാധകൊണ്ടു പ്രജ്ഞ കെട്ട പ്രാണികൾക്കു പ്രജ്ഞാനമുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടു, അന്ധകാരംകൊണ്ടു് അപൂർവ്വം അരൂപവുമായ ജഗത്തിന്നു രൂപവ്യക്തി വരുത്തിക്കൊണ്ടു, വേദപോല പിറന്നു, ഉദിച്ചുപറന്നു

4 ആദി¹ സ്വധാ¹ അന¹
 പുന¹ ശ്ലാ¹ യോ¹ ഹി¹ ഹി¹
 യോ¹ നാ¹ യജ്ഞീ¹ യ.

അന്വയം. — ആൻ അഹ
 സ്വധാം അന — വഷ്ടന്തോന്നനാമേവ
 — ഇതഃപരം ജനിഷ്യമാണം.
 യജ്ഞീയം നാമ യോനാ: — യജ്ഞാഹം നാമ ധാരായാ:

(മരുതോ ദേവാഃ) പുനഃ

ഗർ-ത്വം ആ-തുരിരേ — മോലമദ്ധ്യേ ജലസ്യ ഗർഭം
കാരം പ്രേരിതവന്തഃ

അർത്ഥം.—വർഷകാലത്തിനുശേഷം, മേലിൽ ഉളവാകേണ്ട അന്നത്തെ (അന്നകാരികളായ സസ്യാദികളെ) ലക്ഷ്യംവെച്ച് യജ്ഞാർത്ഥമായ പേരോടുകൂടിയ മരുത്തുകൾ കഴിഞ്ഞ കൊല്ലങ്ങളിൽ ചെയ്തുവന്നപോലെ മോലങ്ങൾക്കു ജലഗർഭം (ജലമയത്വം) വീണ്ടും ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്നു. (മരുത്തുകളിൽ) ഏഴു ഗണങ്ങൾക്കും യജ്ഞയോഗ്യങ്ങളായ സവിശേഷനാമങ്ങളുണ്ട്. ആ പേരുകളെയാണ് യജ്ഞാർത്ഥം നാമങ്ങളെന്നു പറയുന്നത്)

5 വീള ചിദാരുജത്നഭി-

ക്രൂഹാ ചിദിന്ദ്ര വഹ്നിഭിഃ

വ. 11

അവിന്ദ ഉസ്മിയാ അനു

അന്വയം.—ഹേ ഇന്ദ്ര, വീള ചിൽ — ഭക്തമസ്ഥാനം ദൃഢമപി.

ആരുജത്ന-ഭിഃ

— ഭഞ്ജൽ ഭിഃ

വഹ്നി-ഭിഃ

— വോഡ്യഭിഃ, അന്യത്ര നേ

തു. സമന്തൈഃ

(സഹിതഃ ത്വം) ഗുഹാ ചിൽ — ഗുഹായാമപി സ്ഥാപിതാഃ

ഉസ്മിയാഃ

— ഗാഃ

അനു അവിന്ദഃ

— അന്വിഷ്യ ലബ്ധവാൻസി

അർത്ഥം.—ദേവലോകത്തിൽനിന്നു പണികൾ എന്ന അസുരന്മാർ പശുക്കളെ അപഹരിച്ച് ഇരുട്ടത്തൊളിപ്പിച്ചു. മരുത്തുകളോടും ദേവശൂനിയായ സരമയുടെ സഹായത്തോടും കൂടി ഇന്ദ്രൻ പണികളെ മയിച്ച് പശുക്കളെ വീണ്ടെടുത്തു ഈ കഥയാണ് ഇവിടെ സൂചിപ്പിക്കുന്നത്. (അംഗിരസ്സുകുളുടെ പശുക്കളെന്ന് മറുനടങ്ങളിൽ) അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ചെല്ലേണ്ടിടം ദുഷ്ടവും ഉറപ്പുള്ളതുമായിട്ടും, ശത്രുസ്വഭവത്തെ പിളർത്തുപതം സൈന്യത്തെ നയിക്കാൻ കരുത്തുറപ്പായ മരുത്തുകളോടുകൂടിയ അവിടന്ന് ഗുഹ

യിൽ, മറവിൽ ഒളിച്ചുനിൽക്കപ്പെട്ട പശുക്കളെ അന്വേഷിച്ചു പിടിച്ചു

വക്ത്രം 12

6 ദേവയന്തോ യഥാ മതി-

മച്ഛാ വിദോസുന്ഗിരഃ

മഹാമനുഷ്വത ശ്രുതം

അന്വയം. -ദേവ-യന്തഃ — ദേവാൻ (മരുൽ ഗണാൻ) ഇച്ഛന്തഃ
ഗിരഃ — സ്നോതാരഃ, ഋതപിന്ദഃ

വിദാൻ-വസു. — വേദേന്ദ്രഭിഃ, സ്വമഹിമപ്രഖ്യാപകൈഃ, വസുഭിഃ, ധനൈഃ, യുക്തം,

ശ്രുതം. — പ്രഖ്യാതം.

മഹാ. — മഹാത്മം. (മരുൽഗണം)

അച്ഛ. — പ്രാപ്തം.

യഥാ മതി. — മന്നാരം. ഇത്രം യഥാ സ്തുവന്തി തഥാ

അനുഷ്വത. — സ്തുതവന്തഃ

അർത്ഥം. -ദേവന്മാരായ മരുൽ ഗണങ്ങളെ സേവിക്കുന്ന സ്നോതാക്കൾ ഋതപിന്ദകൾ, സ്വമഹിമയെ പുകഴ്ക്കുന്ന ഐശ്വര്യത്തോടുകൂടിയതും പ്രസംഗം മഹത്തമായ മരുൽസമൂഹത്തെ പ്രാപിക്കുവാനായി ഇത്രനെ സ്തുതിക്കുന്നതുപോലെ സ്തുതിച്ചു

7 ഇത്രേണ സം ഹി ദൃക്ഷസേ

സഞ്ജഗ്മാനോ അബ്ധിഭ്യഷാ-

മന്യു സമാനവചസാ

അന്വയം. - (ഹേ മരുൽഗണ ത്വം) അബ്ധിഭ്യഷാ — ഭീതിരഹിതേന

ഇത്രേണ സം. - ജഗ്മാനഃ — സംഗമ്യമാനഃ

മന്യു. — നിത്യപ്രമുദിതാ

സമാന-വചസാ. — തുല്യഭാഷി

സം. ദൃക്ഷസേ ഹി. — സമ്യക് ദൃശ്യമാഃ വച അവശ്യമസ്മാഭിർദ്ദൃഷ്യവ്യഃ

അർത്ഥം. — അല്ലയോ മരുതഗണമേ, നിങ്ങൾ ഭീതിരഹിതനായ ഇന്ദ്രനോടുകൂടി സംഗമിച്ച നിത്യസന്തുഷ്ടതം തുല്യപ്രകാശനായി ഞങ്ങളാൽ അവശ്യം കാണപ്പെടുമാറാകണം (പുത്രവധഘട്ടത്തിൽ ഇന്ദ്രന്റെ സഖാക്കളായ ദേവന്മാരെല്ലാം വൃത്രശ്വാസത്താൽ പറത്തി അകറ്റപ്പെട്ടു. അന്നു മരുതയ്ക്കളാണ് ഷ്പം വിടാതെ നിന്ന് ഇന്ദ്രനു സകല സഹായങ്ങളും ചെയ്തത്. ഈ കഥ ഇവിടെ സ്മർത്തവ്യം)

8 അനവദ്യൈഭീദ്യഭീ-

മ്ബസ്സഹസ്രഭ്യതി

ഗണൈരിന്ദ്രസ്യ കാമൈഃ

അനവദ്യൈ:	— പ്രവർത്തമാനോയം യജ്ഞഃ
അനവദ്യൈ:	— ദോഷരഹിതൈ:
അഭീദ്യഭീ:	— ദ്യലോകമഭീഗതൈ:
കാമൈഃ	— ഫലപ്രദത്വേന കാമയിതവൈഃ
ഗണൈ:	— മരുതസമൂഹൈഃ (സഹിതം)
ഇന്ദ്രസ്യ	— ഇന്ദ്രം
സഹസ്ര	— ബലോപേതം യഥാ ഭവതി തഥാ
അഭ്യതി	— പുജയതി

അർത്ഥം. — ഈ നടക്കുന്ന യാഗം (സർക്കർ), ദോഷരഹിതനായി സ്വർഗ്ഗത്തെ അഭിഗമിച്ചവരായി, അഭീഷ്ട പ്രദത്വംകൊണ്ട് കാമിക്കത്തക്കവരായ മരുതയ്ക്കളുടെ സമൂഹത്തോടുകൂടിയ ഇന്ദ്രനെ, അവിടുന്ന് എങ്ങിനെയായാലാണോ ബലയുക്തനാവുക ആവിധത്തിൽ പുജിക്കുന്നു. (ഇവിടെയും ഭക്തന്മാരുടെ പുജകൊണ്ടു പുജ്യദേവന്റെ ബലം വർദ്ധിക്കുന്നത് കാണിക്കുന്നു.)

9 അതഃ പരിച്ഛന്നാ ഗ്നി

ദിനോ വാ നോചനാദധി

സമസ്മിന്നുജന്തേ ഗിരഃ

അന്വയം.—അസ്മിൻ

—അസ്മിൻ കമ്മണി വന്താ
മാനഃ ജ്വതിക്

ഗിരഃ

—സ്തുതിഃ

സം ജ്ജന്തേ

—സമ്യക് പ്രസാധയന്തി

ഹേ പരി—ജ്ജൻ

—പരിതോ വ്യാപിൻ മന്തഗണ,

അതഃ

അസ്മാൻ മന്തഗണസ്ഥാനാൻ,
അന്തരിക്ഷാൻ

ദിവഃ വാ

—ദ്യുലോകാദാ

രോചനാൻ അധി

—ദീപ്യമാനാദാദിത്യമണ്ഡലാദാ

(അസ്മദഭിയകമ്മകാലെ യത്ര യത്ര
തിഷ്ഠസി തത് സർവ്വസ്മാൻ)

ആ ഗഹി

—സംഗച്ഛ

അർത്ഥം.—ഈ യാഗത്തിലേപ്പെട്ട ജ്വതിക് സ്തുതികളെ പ്രസാധനം ചെയ്യുന്ന (ചൊല്ലുന്ന) എല്ലാദിക്കിലും വ്യാപിച്ച മന്തഗണമേ നിങ്ങളുടെ സ്ഥാനമായ അന്തരിക്ഷത്തിലോ സ്വർഗ്ഗത്തിലോ പ്രകാശമാനമായ ആദിത്യമണ്ഡലത്തിലോ നിങ്ങൾ എവിടെയെവിടെയാണെങ്കിൽ അവിടെയവിടെനിന്ന് ഈ ഞങ്ങളുടെ കമ്മത്തിന്നു സമാഗമിച്ചാലും.

10 ഇതോ വാ സാതിമീഹേ

ദിവോ വാ പാർത്ഥിവാദധി

ഇന്ദ്രം മഹോ വാ രജസം

വ 12

അന്വയം.—ഇതഃ

—അസ്മാൻ അഭിഭൂഷ്യമാനാൻ

പാർത്ഥിവാൻ

—പൃഥിവീലോകാൻ

ദിവഃ വാ

—ദ്യുലോകാദാ

മഹഃ

—മഹതഃ പ്രാഥാൻ

രജസം വാ

—പശ്യാദീനാം രജകാൻ അന്തരിക്ഷാൻ (അയമിദ്ര യതഃ കതച്ചിദ്)

ഇന്ദ്രം

—ഇന്ദ്രം പ്രതി

സാതി.

—ധനദാനം.

അധി ഈമഹേ

—ഔധിക്യേന യാചാമഹേ

അർത്ഥം.—ഇക്കാരണന്ന ഭൂലോകത്തിലോ സ്വർഗ്ഗത്തിലോ മഹാ വിസ്ഫോതവും പക്ഷികൾ പറക്കുന്നതുമായ അന്തരീക്ഷലോ കത്തിലോ ഇന്ദ്രൻ ഏതിടത്തുണ്ടോ, ആ ഇന്ദ്രനെച്ചൊ ല്ലി ഐശ്വര്യം അരുളുവാനായി അകമഴിഞ്ഞു യാചിക്ക ന്നു.

വക്രം 13-14

1 ' ഇന്ദ്രമിദംഗാമിനോ ബൃഹ-

ദിന്ദ്രമകേഭീരകിണം

ഇന്ദ്രം വാണീരന്യശത

അന്വയം:—ഗാമിന: — ഗീയമാനസാമയുക്താ: ഉൽഗാ താര:

ഇന്ദ്രം ഇൽ — ഇന്ദ്രമേവ

ബൃഹൽ — ബൃഹന്നാമകേന സാക്ഷാ

അന്യശത — സ്തുതവന്ത: "

അകിണം — അച്ഛനഹേതുമത്രോപേതാ:, ഹോതാര:

അകേഭി: — ദൃഗൃപൈ: മന്ത്രൈ: ഇന്ദ്രം (ഏവ അന്യശത.)

(അവഗിഷ്ടാ: അധാര്യവ:)

വാണീ: — യജുരൂപാഭി: വാഗ്ഭി: ഇന്ദ്രം (ഏവ അന്യശത)

അർത്ഥം.—സാമവേദികളായ ഉൽഗാതാക്കൾ ബൃഹന്നാമകമായ (ത്വാമിദ്ധി ഹവാമഹേ എന്ന) സാമത്താൽ ഇന്ദ്രനെ ത്തന്നെ സ്തുതിച്ചു. ദ്വിഗ്വേദികളായ ഹോതാക്കൾ ദൃഗ്വേ ദാന്തസ്തുതങ്ങളായ മന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഇന്ദ്രനെത്തന്നെ സ്തുതിച്ചു. ശേഷിച്ച അധാര്യക്കൾ യജുർവേദത്തിൽ പെട്ട സുവങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഇന്ദ്രനെത്തന്നെ സ്തുതിച്ചു.

2 ഇന്ദ്ര ഇദ്ധ്യോസ്സപാ

സമ്മിശ്യാ ആ വചോയുവാ

ഇന്ദ്രോ വഹ്നി ഹിരണ്യയ:

അന്വയം:-ഇന്ദ്രഃ ഇതി	— ഇന്ദ്ര ഏവ
വചഃ:-യജാ	— ഇന്ദ്രസ്യ വചനമാത്രേണ രഥേ യജമാനയോഃ, സുശിക്ഷിതയോഃ
ഹയോഃ	— ഹരിനാമകയോഃ അഗ്ര യോഃ
സചാ	— സഹ, യുഗപത്
ആ സം-മിശ്രഃ	— സമൃതഃ സമ്യങ് മിശ്ര യിതാ
(അയം) ഇന്ദ്രഃ വഭ്രീ	— വഭ്രയുക്തഃ
ഹിരണ്യയഃ	— ഹിരണ്യയഃ സപ്താഭരണ ഭൂഷിതഃ

അർത്ഥം:-പറയുന്ന മാത്രയിൽ തേരിൽ പുട്ടാൻ എത്തുന്ന സുശി
ക്ഷിതങ്ങളായ ഹരിക (ഇന്ദ്രാഗ്രാ)ളോടൊപ്പം ഇന്ദ്രൻ
ഇടകലൻ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഈ ഇന്ദ്രൻ വഭ്രായുധ
യുക്തനാണ്, സപ്താഭരണഭൂഷിതനാണ്

3 ഇന്ദ്രോ ദീർഘായ ചക്ഷസ-
ആ സൂര്യം ദോഹയദ്വിവി
വി ഗോഭിരദ്വിമൈരയത്

അന്വയം:- (അയം) ഇന്ദ്രഃ ദീർഘായ	— നിരന്തരായ
ചക്ഷസേ	— ഭഗനായ
ദിവീ	— ദൃലോകേ
സൂര്യം ആ ദോഹയത്	— ആരോഹിതവാൻ, സ്ഥാപി തവാൻ
(സഃ സൂര്യഃ) ഗോഭിഃ	— സ്വകീയരഗ്വിഭിഃ
അദ്വിം	— പശുതപ്രമുഖം സമ്പൂർണ്ണം ജഗൽ
വി ഐരയത്	— വിശേഷേണ ദർശനാർത്ഥം പ്രേ രിതവാൻ

അർത്ഥം:-വ്യത്രാസരൻ ജഗത്തിൽ മുഴുവൻ ഇരുട്ടു പരത്തി ആ
ഇരുട്ടിൽ നിന്ന പ്രാണികളെ രക്ഷിക്കാൻ ഇന്ദ്രൻ സൂര്യ
നെ ദ്രോഹിയിൽ കയറ്റി നിത്തി ഈ കഥ ഇവിടെ സൂചി
തമാകുന്നു

ഈ ഇന്ദ്രൻ നിരന്തരമായ ദർശനത്തിനായി—അതായത് പ്രകാശത്തിനായി—സൂര്യനെ ഭൂലോകത്തിൽ ആരോഹണം ചെയ്യിച്ചു, പൊക്കിനിർത്തി. ആ സൂര്യൻ പവ്വതമുഖപ്പെടെ സകല ജഗത്തിനെയും പ്രകാശിപ്പിച്ചു.

4 ഇന്ദ്ര വാജേഷു നോവ

സഹസ്രപ്രധനേഷു ച

ഉഗ്ര ഉഗ്രാഭിരൂതിഭിഃ

ഹേ ഇന്ദ്ര, ഉഗ്രഃ — ശത്രുഭിരപ്രയുഷ്യഃ (ത്വം)

ഉഗ്രാഭിഃ — അപ്രയുഷ്യാഭിഃ

ഉതി-ഭിഃ — അസ്മദ്വിഷയരക്ഷാഭിഃ

വാജേഷു — യുദ്ധേഷു

നഃ അവ — അസ്മാൻ രക്ഷ

(നമാ) സഹസ്ര-പ്രധനേഷു ച — സഹസ്രസംഖ്യാക ഗുണാശ്വാഭിരുക്തേഷു മഹായുദ്ധേഷു (രക്ഷ)

അർത്ഥം.—അല്പമായ ഇന്ദ്ര, ശത്രുക്കളാൽ അക്രമപ്പെടാത്ത അവിടുന്ന്, തട്ടത്തുനീക്കാൻ വയ്ക്കാത്ത രക്ഷകളാൽ യുദ്ധങ്ങളിൽ ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും. അതുപോലെ, ആയിരക്കണക്കിന് ആനകുതിരത്തേറികൾ ഏല്പട്ട മഹായുദ്ധങ്ങളിലും ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും.

5 ഇന്ദ്രം വയം മഹാധനം

ഇന്ദ്രമർഭേ ഹവാമഹേ

യുഷം വൃത്രേഷു പശൂനിം

വ. 13

അന്വയം:—വയം — അനഷ്ടാതാഃ

മഹാ-ധനേ — പ്രഭുധനനിമിത്തം

ഇന്ദ്രം ഹവാമഹേ — ആഹ്വയാഃ

അഭേ — അഭ്കേ, സ്വല്പേപി ധനേ നിമിത്തഭൂതേ സതി

ഇന്ദ്രം (ഹവാമഹേ)

വൃത്രേഷു — ശത്രുപ്രാപ്തേഷു, തന്നിവാറണായ

വളിന്നു: — വഭോപോതം (ഇന്ദ്രം ഹിവാചഹേ)

അർത്ഥം:—കർമ്മാനുഷ്ഠാനാശയായ ബന്ധം സമുദ്ധമായ യനത്തിന്റെ പ്രാപിക്കായി ഇന്ദ്രനാ വിളിക്കുന്ന സ്വപ്നമായ യനത്തിന്റെ സിദ്ധിജ്വലനം (ചിലപ്പോൾ) ഇത്രെ വിളിക്കുന്നു. അടുത്തുണ്ടായ ഗദ്യകളുടെ നിവാണത്തിന്നു വഭോയനായ ഇന്ദ്രനെ വിളിക്കുന്നു.

വക്രം 14

6 സ നോ വൃഷ്ണമു ചതം

സത്രാവാപനപാ വൃധി

അസ്മദ്യുപ്രതിഷ്ഠത:

അർത്ഥം:—ഓ സത്രാവാപൻ — അഭിമുഖമലഭാതം

സകലം സഹ ഭോതിതി

സത്രാവാപാ, താദൃഗ്,

വൃഷ്ണൻ — വൃഷ്ടിപ്രദ, (ഇന്ദ്ര)

ന: — അസ്മദ്യു.

അമു ചതം — ചേരും,

അപ വൃധി — ഉദ്ഘാടന

സ: (സ: താമസ)

അസ്മദ്യു: — അസ്മദ്യർത്ഥം,

അപ്രതി-സക്ത: — പ്രതിഗന്ധാഹിത:, നേതി പ്രതിഗന്ധ: ന ഉച്ഛാധതി (ഭവ)

അർത്ഥം:—സകലാഭിഷ്ഠനും കൈമിച്ചു തന്നുമാണുവനം വൃഷ്ടി പ്രദമായ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് (അങ്ങന്റെ സത്യാദികൾ വളന്നുളളിയാൻ വേണ്ടി) ഈ മേലത്തെ ത്രാണവിടുക. അതുപോലെ, അവിടുന്ന് അങ്ങളാൽ എന്തെന്തു യാചിക്കപ്പെട്ടാലും, ഇല്ല എന്ന പ്രതിഗന്ധം കൊള്ള, ഉച്ഛാദിക്കാത്തവനായി ഭവിച്ചാലും.

7 ഇഹേതുഹേ യ ഉന്തരേ

സ്തോമ ഇന്ദ്രസ്യ വഭിന്ന:

ന വിന്ധേ അസ്യ സുഷുതി.

അന്വയം:-തുണ്ടേ-തുണ്ടേ — തസ്തിംസ്തസ്തിൻ ഫലഭാതരി
ദേവാനരേ

യേ സ്തോമാഃ — സ്തോത്രവിശേഷാഃ
ഉൽ-തരേ — ഉൽകൃഷ്ടാഃ (സന്തി)

(തൈസ്തോമൈഃ സർവ്വൈരപി)

വജ്രിണഃ അസ്യ ഇന്ദ്രസ്യ

സ-സ്തതിം — യോഗ്യാം സ്തതിം

ന വിന്ധേ — ന വിനാമി

(ഇന്ദ്രസ്യാത്യന്തഗുണബാഹുല്യേന ദേവാനരേഷു ഉത്തമ
ത്വേന പ്രസിദ്ധാന്നാപി സ്തോത്രാണി ന പര്യാപ്താനി.)

അർത്ഥം:-ഫലഭാതാക്കളായ മരേതേതു ദേവന്മാരെസ്സംബന്ധി
ച്ചും ഏതേതു സ്തോത്രങ്ങൾ ഉൽകൃഷ്ടങ്ങളാണോ, അവ
വജ്രായുധനായ ഇന്ദ്രനു യോഗ്യമായ സ്തോത്രമായി വര
ന്നില്ല. അതായത് അത്യന്തഗുണബാഹുല്യംകൊണ്ടു മറ്റു
ദേവന്മാർക്ക് അത്യന്തമങ്ങളായ സ്തോത്രങ്ങൾ ഇന്ദ്രനെ
സ്സംബന്ധിച്ചു അപര്യാപ്തങ്ങളാണ്.

8 വൃഷാ യഥേവ വംസഗഃ

കൃഷ്ണീരിയർത്ഥോഽസാ

ഈശാനോ അപ്രതിഷ്ഠിതഃ

അന്വയം:-ഈശാനഃ — സമർത്ഥഃ
അപ്രതി-സ്കരഃ — പ്രതിശബ്ദരഹിതഃ
വൃഷാ — കാമാനാം വഷിതാ (ഇന്ദ്രഃ)
വംസഗഃ — വനനീയഗതിഃ വൃഷഭഃ
യഥാ-ഇവ — ഗോയഥാനീയഥാ
ഓജസാ — സ്വകീയബലേന
കൃഷ്ണീഃ — മനഷ്യാൻ (അനഗ്രഹീതം)
ഇയത്തി — പ്രാപ്തോതി

അർത്ഥം:-പ്രഭാവവാനും പ്രതിശബ്ദരഹിതനും അഭീഷ്ടവഷ്കനു
മായ ഇന്ദ്രൻ, ഉഷഭളള കാള പശുക്കളുടേക്കാളു എന്ന പോ
ലെ, സ്വബലംകൊണ്ടു മനുഷ്യരെ രക്ഷിക്കാനായി, അന
ഗ്രഹിപ്പാനായി എത്തുന്നു. (കാള പശുക്കളുടേപ്പോലെ
എന്ന ഉപമകൊണ്ട് മനുഷ്യരോടു അവിടേക്കുള്ള ഇഷ്ടം
സൂചിപ്പിക്കുന്നു.)

വളിണം — വഭോപോതം (ഇന്ദ്രം ഹവാനഹേ)

അർത്ഥം:—കർമ്മാനുഷാതാശ്ചായ ത്വന്നാസു സമുദ്ധായ യന
ത്തിന്റെ പ്രാപ്തിയായി ഇന്ദ്രാന വിളിക്കുന്ന സ്വല്പമാ
യ യനത്തിന്റെ സിദ്ധിജ്വലേഭിര്യം (ചിലപ്പോൾ) ഇത്ര
ന്നെ വിളിക്കുന്ന അടുത്തന്നത്തു ഗതാശ്ചൈ നിവാരണ
ത്തിന്ന വഭോയനായ ഇന്ദ്രനെ വിളിക്കുന്ന

വഗ്നി 14

6 സ നോ വൃഷന്മഃ ചന്ദ്രം

സത്രാവാപനപാ വൃധി

അസൃദ്യപ്രതിഷ്ഠതഃ

അപായം. —ഹേ സത്രാ—വാപൻ — അഭിമതമലങ്കാരം.

സകലം സഹ ദോതിതി

സത്രാവാപാ താദൃശം.

വൃഷൻ

— വൃഷിപ്രദ, (ഇന്ദ്ര)

നഃ

— അസ്മദ്ഭ്യം

അമഃ ചന്ദ്രം

— ചന്ദ്രം

അപ വൃധി

— ഉദീഭാഭയ

സഃ (വ്രം തമമേവ)

അസ്മദ്ഭ്യം

— നസ മർത്ഥം

അപ്രതി—സഃ

— പ്രതിഗണ്യരഹിതഃ, നേതി
പ്രതിഗണ്യം ന ഉച്യായതി
(ഭവ)

അർത്ഥം:—സകലാഭീഷ്ടങ്ങളും ഒരുമിച്ചു തന്നുതന്നുവന്നു വൃഷി
പ്രദനായ ഇന്ദ്ര അവിടന്ന് (ഞങ്ങളുടെ സന്യാദികൾ
വദനത്തെപ്പറ്റിയാൽ വേണ്ടി) ഈ ചേലത്തെ തുറന്നവിടുക
അതുപോലെ, അവിടന്നു ഞങ്ങളാൽ ഏതെങ്കിലും യാചിക്ക
പ്പെട്ടാലും, ഇല്ല ഏത പ്രതിഗണ്യം വാരിക്കലും ഉച്യാ
ശാസ്തവനായി വേിച്ചാലും.

7 ഇന്ദ്രേന്ദ്രേ യ ഉത്തരേ

സ്തോമാ ഇന്ദ്രസ്യ വളിണം

ന വിന്ധേ അസ്യ സുഷുതിം.

അനന്തം. - തുണ്ടേ-തുണ്ടേ - തന്മി.സ്തന്മിൻ ഫലഭാതരി
ദേവാനന്തരേ

യേ സ്തോമാഃ - സ്തോത്രവിശേഷാഃ
ഉൽ-തരേ - ഉൽകൃഷ്ടാഃ (സന്നി)

(തൈസ്തോമൈഃ സഞ്ചൈരപി)

വഭ്രിണഃ അസ്യ ഇന്ദ്രസ്യ

സ-സ്തതി. - യോഗ്യാം സ്തതി.

ന വിന്ധേ - ന വിന്ദാമി

(ഇന്ദ്രസ്യാത്യന്തഗുണബാഹുല്യേന ദേവാനന്തരേഷു ഉത്തമ
ത്വേന പ്രസിദ്ധാന്ന്യപി സ്തോത്രാണി ന പര്യാപ്താനി)

അർത്ഥം.-ഫലഭാതാക്കളായ മരേതേതു ദേവന്മാരെപ്പുംബന്ധി
ച്ചും ഏതേതു സ്തോത്രങ്ങൾ ഉൽകൃഷ്ടങ്ങളാണോ, അപ
വഭ്രായുധനായ ഇന്ദ്രനു യോഗ്യമായ സ്തോത്രമായി വശ
ന്നില്ല അതായത് അത്യന്തഗുണബാഹുല്യംകൊണ്ടു മറ്റു
ദേവന്മാർക്ക് അത്യന്തമങ്ങളായ സ്തോത്രങ്ങൾ ഇന്ദ്രനെ
പ്പുംബന്ധിച്ചു അപര്യാപ്തങ്ങളാണ്

8 വൃഷാ യഥേവ വംസഗഃ

കൃഷ്ണീരിയർത്ഥോഽസാ

ഈശാനോ അപ്രതിഷ്ഠിതഃ

അനന്തം. - ഈശാനഃ - സമർത്ഥഃ
അപ്രതി-സ്കതഃ - പ്രതിശബ്ദരഹിതഃ
വൃഷാ - കാമാനാം വഷിതാ (ഇന്ദ്രഃ)
വംസഗഃ - വനനീയഗതിഃ വൃഷഭഃ
യഥാ-ഇവ - ഗോയഥാനീയഥാ
ഓജസാ - സ്വകീയബലേന
കൃഷ്ണീഃ - മനുഷ്യാൻ (അനുഗ്രഹീതും)
ഇയത്തി - പ്രാപ്തോതി

അർത്ഥം.-പ്രഭാവവാൻ പ്രതിശബ്ദരഹിതൻ അഭീഷ്ടവഷകനു
മായ ഇന്ദ്രൻ, ഈക്കുള്ള കാള പശുക്കളുടെ ഇന്ന പോ
ലെ, സ്വബലംകൊണ്ടു മനുഷ്യരെ രക്ഷിക്കാനായി അനു
ഗ്രഹിപ്പാനായി എത്തുന്നു (കാള പശുക്കളുടെപ്പോലെ
എന്ന ഉപമകൊണ്ടു മനുഷ്യരോടു അവിടേക്കുള്ള ഇഷ്ടം
സൂചിപ്പിക്കുന്നു)

9 യ ഏകശ്വചണീനാം

വസുനാദിരജ്യതി

ഇന്ദ്രഃ പഞ്ച ക്ഷിതീനാം

യഃ ഇന്ദ്രഃ (സ്വയം) ഏകഃ (ഏവ)

അന്വയം:—ചഷണീനാം — മനുഷ്യാണാം

ഈജ്യതി — ഈഷ്യേ

(നഥാ) വസുനാം — ധനാനാം (ഈജ്യതി)

(സി) പഞ്ച ക്ഷിതീനാം— നിഷാദ പഞ്ചമാനാം വജ്ഞാ
നാം (അനഗ്രഹിതാ വേതി)

അർത്ഥം:—യാതൊരു ഇന്ദ്രനാണോ സ്വയം, ഓരോ മനുഷ്യരുടെ ഈശനായി വേദിക്കുന്നത്, ഏല്പാധനങ്ങളുടെയും അധിപനായിരിക്കുന്നത്, അവിടുന്ന് ലോകത്തിൽ നിവാസാർത്ഥമായ പഞ്ചവജ്ഞങ്ങളുടെ (കാട്ടാളന്മാരോടു കൂടിയ അമ്പുവജ്ഞങ്ങളുടെ) അനഗ്രഹിതർവായി വേദിക്കുന്നു

10 ഇന്ദ്രം വോ വിഗ്വതസ്യാ

ഹവാഭഹേ ജനേഭ്യഃ

അസ്മാകേന്ത്യു കേവലഃ

വ. 14

അന്വയം:—(ഹേ പ്രസിദ്ധമാനാഃ)

വിഗ്വതഃ — സർവ്വേഭ്യഃ

ജനേഭ്യഃ പരി — ഉപരി (അവസ്ഥിതം)

ഇന്ദ്രം വഃ — യുഷ്മദേവം

ഹവാഭഹേ — ആഹവന്മാഃ

(അതഃ സഃ ഇന്ദ്രഃ) അസ്മാകം

കേവലഃ — അസാധാരണഃ, ഇതരോ
ദ്യോധികം, അനഗ്രഹം
അസ്മാകം കർത്താഃ

അസ്മു — വേദു

അർത്ഥം:—അല്പമോ പ്രസിദ്ധമാനന്മാരേ, ഏല്പാധനങ്ങളുടെയും (വേദജനങ്ങളുടെ) മിക്കവാറും ഇത്രയും നിങ്ങൾ

കുവേണ്ടി വിളിക്കുന്നു. അതുപോലെയായി ആ ഇന്ദ്രൻ നമുക്കു മറ്റൊരാളാവരിലും അധികം അനുഗ്രഹപരനായി ഭവിക്കട്ടെ.

വക്രം 15-16

1 ഏത്ര സാനസി. രയി.

സജിതാനം സദാസഹം

വഷിഷ്ഠമൃതയേ ഭര

അനവയം:-

ഹേ ഇത്ര, സാനസി.	— സംഭജനീയം
സ-ജിതാനം.	— സമാനശത്രുജയശീലം
സദാ-സഹം	— സർവ്വദാ ശത്രുണാം അഭിഭവ ഹേതു.

വഷിഷ്ഠം	— അതിശയേന പ്രപഞ്ചം, പ്രഭൃതം
രയി.	— ധനം
ഊതയേ	— അസ്പൃക്ഷണായ
ആ ഭര	— ആഹര

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇത്ര, നേടേണ്ടതും തുല്യരായ ശത്രുക്കളെ ജയിപ്പാൻ പററിയതും ഏപ്പോഴും ശത്രുക്കളെ തോല്പിക്കാൻ പോന്നതും ഏറ്റവും പ്രവൃദ്ധവുമായ ധനത്തെ ഞങ്ങളുടെ രക്ഷയ്ക്കായി അവിടുന്ന് കൊണ്ടുവന്നാലും, തന്നാലും.

2 നി യേന മുഷിഹത്യയാ

നി വൃത്രാ ത്വണ്യധാമഹൈ

ത്വോതാസോ നൃപ്താ

അനവയം:-

നി മുഷി-ഹത്യയാ	— നിതരാം മുഷിപ്രഹാരണേ
വൃത്രാ	— ശത്രുൻ
നി ത്വണ്യധാമഹൈ	— നിതയാൻ കരവാമ
(ത്വാദഗം ധനം ആഹര)	

ത്വാ-ഊതാസഃ — ത്വയാ രക്ഷിതാഃ (വയം)

അർവ്വതാ — അസുഭീയേനാശ്വാന
നി (തന്നധാമന്നൈ പദാതിയുധേന അശ്വയുധേന
ച ഗതൃൻ നാശയാമഃ)

അർത്ഥം.—യാമതാമധനംകൊണ്ടു സ്വാധീനിയ്ക്കപ്പെട്ട ഭേദ
ന്മാരുടെ കഠിനമായ മുഷിപ്പുഹാരത്താൽ (കൈമുട്ടടിയാൽ) ഗ
തൃക്കളെ പിന്നിരിപ്പിക്കുമോ അപ്രകാരമുള്ള ധനം ഞങ്ങൾക്കു്
കൊണ്ടുതന്നാലും അവിടുത്തെ രക്ഷയിലുള്ള ഞങ്ങൾ അശ്വ
യുധത്താലും ഗതൃക്കളെ പിന്മുറുക്കുമാറാകണം. (കാലാരംഭം—ക
തിരയുദ്ധങ്ങൾ രണ്ടിലും ഗതൃക്കളെ നശിപ്പിക്കുമാറാകണം.)

3 ഇദ്ര ത്വോനാസ ആവയം.

വദ്രം ഘനാ ദേവീമഹി

ജയേമസം യുധി സ്പൃധഃ

അന്വയം.—

ഹേ ഇദ്ര, ത്വോനാസ — ത്വയാ പാലിതാഃ

വയം ഘനാ — ഘനം, ഗതൃപ്രഹരണായ
അത്യന്തദൃഢം.

വദ്രം — ആയുധം.

ആ ദേവീമഹി — സ്വീകൃതഃ

(തേന വദ്രേണ) യുധി — യുദ്ധേ

സ്പൃധഃ — സ്പർദ്ധാമാനാൻ ഗതൃൻ

സം ജയേമ — സമ്യക് ജയേമ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇദ്ര, അവിടുന്ന് പാലിക്കുന്ന ഞങ്ങൾ
ഗതൃപ്രഹരണത്തിന്നു് ഏറവും ഉറപ്പുള്ള ആയുധത്തെ സ്വീ
കരിക്കുമാറാകണം. ആ ആയുധംകൊണ്ടു്, എതിക്കാൻ വരുന്ന
ഗതൃക്കളെ നല്ലപോലെ ജയിക്കുമാറാകണം.

4 വയം ശുഭേദീരസുത്രഭി-

വിദ്ര ത്വോയുജാവയം.

സാസഹധാ പൃത്നതഃ

അന്വയം:-

- ഹേ ഇന്ദ്ര, വയം — കർമ്മാനുഷാതാരം
- ശൂരഭിഃ — ശൗര്യയുക്തൈഃ
- അസൗത്രിഭിഃ — ആയുധാനാം പ്രക്ഷേപൗത്രിഭിഃ
- ഭേദൈഃ (സംഘജ്യേമഹി)
- (ഭേസഹിതാഃ) വയം —
- യുദ്ധാത്മയാ — സഹായഭൂതേന
- പ്രതന്യതഃ — സേനാമിച്ഛതഃ (ശത്രുൺ)
- സസഹ്യമാ — അതിശയേനാഭിഭവേമ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, കർമ്മാനുഷാതാക്കളായ ഞങ്ങൾ (സ്വയം യോദ്ധാക്കളല്ലാത്തതിനാൽ ഞങ്ങളെയും കർമ്മങ്ങളെയും എതിരിടുന്ന ശത്രുക്കളുടെ വിഷയത്തിൽ) ശൗര്യവീരന്മാർ ആയുധപ്രയോഗസമർത്ഥരായ ഭേദന്മാരോടു കൂടിയവരാവട്ടെ. ഭേദക്ഷിതരായ ഞങ്ങൾ സഹായഭൂതനായ അവിടുത്തെതെക്കൊണ്ടു് സേനയെ ഇച്ഛിക്കുന്ന ശത്രുക്കളെ എമ്പാടും ജയിക്കട്ടെ.)

5 മഹാ ഇന്ദ്രഃ പരശ്വതം
മഹിത്വമസ്തു വഭ്രിണേ
ഭൃണ പ്രഥിനാ ശവഃ
വ. 15

അന്വയം:-

- (അയം) ഇന്ദ്രഃ മഹാൻ — ശരീരേണ പ്രായഃ
- പരഃ പ — ഗുണൈഃ ഉത്കൃഷ്ടഃ അപി
- ന — കിഞ്ച
- വഭ്രിണേ — വഭ്രയുക്തായ ഇന്ദ്രായ
- മഹി-ത്വം — പുഷ്പാമന്തവിവിധമാധിക്യം
- (സർവ്വഭാ) അസ്തു — ഭവതു
- (കിഞ്ച) ഭൃഃ ന — ഭൃലോക ഇവ
- ശവഃ — (ഇന്ദ്രസ്യ) സേനാരൂപം ബലം
- പ്രഥിനാ — പ്രഥിക്താ, പ്രമുഖേന യുദ്ധ്യതിത്വം)

അർത്ഥം:-ഈ ഇന്ദ്രൻ കായികമായി പ്രൗഢനും ഗുണങ്ങളെക്കൊണ്ടു് ഉത്കൃഷ്ടനുമായവനും. വളരെയുയന്നായ ഇന്ദ്രന് മുൻപാണെന്നു് യോഗ്യതയും (ശരീരപുഷ്പിയും ഗുണാർത്ഥകൃഷ്ട

ഭ്യം) എന്നും ഭവിക്കാട്ടെ. അവിടുത്തെ സേനാബലം വലുപ്പത്തിൽ ആകാശത്തിന്നു തുല്യമാവട്ടെ.

വക്യം 18

6 സമോഹേ വായ ആശത
നർണ്യോകസ്യ സന്നിതാ
വിപ്രസോ വാ ധിയായവഃ

അന്വയം:-

യേ നരഃ	— പുരുഷഃ,
സം-ഓഹേ	— സംഗ്രാമേ
തോകസ്യ സന്നിതാ വാ	— അപത്യസ്യലാഭേവാ
(ഇദ്രം നൃത്യ) ആശത	— പ്രാപ്തവന്ഃ
വാ	— അഥവാ
വിപ്രാസഃ	— മേധാവിനഃ
ധിയാ-യവഃ	— പ്രജ്ഞാകാമാണ്യന്തഃ

(ആശത തേ സർവ്വേലഭന്തേ)

അർത്ഥം:-മനഷ്യരേവർ യുദ്ധവിഷയത്തിലോ സന്താനലാഭവിഷയത്തിലോ ഇദ്ദേഹം സ്തുതിച്ചു സമീപിക്കുന്നവോ, അദ്ദേഹത്തിൽ ഏതു മേധാവികൾ ജ്ഞാനകാമന്മാരായി അവിടുത്തെ അടുക്കുന്നവോ, അവരെല്ലാം ആ അഭീഷ്ടങ്ങളെ നേടുന്ന

7 യഃ കക്ഷിണ്യോഽപാതമ-
സ്സമദ്രു ഇവ പിമ്പതേ
ഉവ്വീരാപോ ന കാകഭഃ

അന്വയം:-

യഃ കക്ഷിഃ	— അസ്യ ഇന്ദ്രസ്യ ഉദരപ്രദേശഃ
സാമ-പാതമഃ	— അതിശയേന സോമസ്യ പാതാ
സഃ കക്ഷിഃ) സമദ്രുഃ-ഇവ	
പിമ്പതേ	— വൽതേ
കാകഭഃ	— മുഖസംബന്ധിന്ത്യഃ

ഉച്ചി:

— ബഹു:

ആപ: ന

— ജലാനീവ

(തഥാ ഇന്ദ്രസ്യ കക്ഷി: സോമപുരിത: ന ശുഷ്യതി)

അർത്ഥം.—യാതൊരിന്ദ്രന്റെ വയർ അത്യധികമായി സോമപാനം കൊണ്ടു നിറയുന്നവോ, അതു സമുദ്രം പോലെ വർഷിക്കുന്നു. വായിൽ ധാരാളം ജലം ഉള്ളപ്പോലെ. അതായത്, സോമപാനം കൊണ്ടു വായ വരളാത്തതുപോലെ, അവിടുത്തെ വയറും വററാറില്ല.

8 ഏവാ ഹ്യസ്യ സുനൃതാ

വിരഹ്ശീ ഗോമതീ മഹീ

പക്വാ ശാഖാ ന ഭാശുഷേ

അന്വയം:—

അസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ)

വി-രഹ്ശീ — ബഹുവിയോപചാരവാദിനി

ഗോ-മതീ — ബഹുഭി: ഗോഭി: ഉപേതാ

(ഗോപ്രഭാ)

(അത ഏവ) മഹീ

— മഹതീ, പുഷ്പാ

സുനൃതാ

— പ്രിയസത്യരൂപാ വാക്

ഭാശുഷേ

— ഹവിദ്ഭാത്തപതേ യജമാനായ

ഏവ ഹി

— ഏവം വലു, അനന്തരപദ

വക്ഷ്യമാണഗുണോപേതാ

പക്വാ ശാഖാ ന

— യഥാ ബഹുഭി: പക്ഷൈ: ഫലൈ

രൂപേതാ, പനസാദിവൃക്ഷ

ശാഖാ, പ്രീതിഹേതു: തദാർ

അർത്ഥം.—അവിടുത്തെ ആഭാര്യോപചാരത്തോടുകൂടിയതും ഗോക്കളോടൊത്തവയും (ഗോക്കളെക്കൊടുക്കുന്നവയും) പുഷ്പവുമായ സുനൃതം (പ്രിയവും സത്യവുമായ വചനം) ഹവിദ്ഭാതാവായ യജമാനന്, ഉപാസകന്, അമ്മിണെത്തന്ന ലഭിക്കുന്നു. ആ വാക് ഒന്നപേക്ഷിച്ചു മറുപടി പറഞ്ഞാൽ പിന്നത്തെ അപേക്ഷ പറയാൻ ധൈര്യപ്പെടുന്നതാണ്. ധാരാളം പഴുത്ത ചക്കകൾ നിറഞ്ഞുനില്ക്കുന്ന പിലാവിന്റെ കൊമ്പു പോലെ പ്രീതികരമാണ് ആ വചനം.

9 ഏവാ ഹി തേ വിഭൃതയഃ
 ഉതയ ഇന്ദ്ര മാപതേ
 സദ്യശ്ചിരീ സന്തി ഭാശുഷേ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, തേ	— തവ
വി-ഭൃതയഃ	— ഐശ്വര്യവിശേഷാഃ
ഏവ ഹി	— ഏവംവിധാഃ ഖലു
മാ-പതേ ഭാശുഷേ	— ഭരീസദൃശായ ഹവിർത്തവതേ യജമാനായ
ഉതയഃ	— രക്ഷാഃ
സദ്യഃ ചിരീ സന്തി	— യദാ കമ്മ അനുഷ്ഠിതം തദൈവ ഭവന്തി

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ ഐശ്വര്യ വിശേഷങ്ങൾ അങ്ങിനെക്കൊണ്ടല്ലോ എന്നെപ്പോലുള്ള ഹവിർഭാതാക്കളായ യജമാക്കു(ഉപാസകക്കു)ള്ള രക്ഷകളാപട്ടെ പെട്ടെന്ന്, കമ്മ അനുഷ്ഠിക്കുമ്പോൾത്തന്നെ കിട്ടുന്ന

10 ഏവാ ഹ്യസ്യ കാമ്യാ
 സ്തോമ ഉക്തമഞ്ച ശംസ്യാ
 ഇന്ദ്രായ സോമപീതയേ

വ 16

അന്വയം:—

അസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ) സ്തോമഃ	— സാമസാധ്യം സ്തോത്രം
ഉക്തം ച	— ജ്യേഷ്ഠസാധ്യം ഗന്ധം അപി
കാമ്യാ	— കാമയിതവ്യേ
ശംസ്യാ	— ജ്ഞാപിഗീഭിഃ ശംസനീയേ
ഇന്ദ്രായ സോമപീതയേ	— സോമപാനായ
ഏവ ഹി	— ഏതേ ഉദേ ഏവം വിധേ ഖലു

അർത്ഥം:—അവിടുത്തുള്ള സാമസ്തോത്രവും ജ്യേഷ്ഠഗന്ധവും (സ്തോതിവിശേഷങ്ങൾ) രണ്ടും കാമിക്കത്തക്കവയും ജ്ഞാപിക്ക

കൂടെ ചൊല്ലപ്പെടാത്തതും ഇത്രയും സോമപാനത്തിനുവേണ്ടിയുള്ളതും—അപ്രകാരമല്ലാമാണല്ലോ.

വക്രം 17-18

1 ഇന്ദ്രേഹി മത്ഥം¹സ്യന്ധസോ-

വിശ്വേഭിസ്സോമപർവ്വഭിഃ

മഹാ അഭിഷ്ഠിരോജസാ.

അന്വയം:-

ഹേ ഇന്ദ്ര, ആ ഇഹി — അസ്തിൻ കർമ്മണി ആഗച്ഛ
(ആഗത്യ ച) വിശ്വേഭിഃ — സർവ്വൈഃ
സോമപർവ്വ-ഭിഃ — സോമരസരൂപൈഃ
അന്ധസഃ — അന്ധോഭിഃ, അന്നൈഃ
മത്ഥം¹സി — മാദ്യ, ഏഷോ വേ
(തതഃ ഉത്ഥപം) ഓജസാ — ബലേന
മഹാൻ (ഭൂതാ) അഭിഷ്ഠിഃ — ശത്രുണാം അഭിവൃദ്ധി. (വേ)

അർത്ഥം:-അപ്പയോ ഇന്ദ്ര, വന്നാലും. വന്നിട്ട്, സോമരസരൂപങ്ങളായ എല്ലാ അന്നങ്ങളെ (ഹവിസ്സുകളെ)ക്കൊണ്ടും ഏഷ്ഠനായി ഭവിച്ചാലും. അതിനുശേഷം അചിട്ടത്തെ ബലംകൊണ്ടു വലിയവനായിത്തീർന്ന്, ശത്രുക്കളുടെ ദേതാവായി ഭവിച്ചാലും.

2 ഏമേനം സൃജതാ സുതേ

മന്ദിമിത്രായ മന്ദിനേ

ചക്രിം വിശ്വാനി ചക്ത്രയേ

അന്വയം:-

(ഹേ അധ്വര്യവ) സുതേ — അഭിഷ്ഠതേ ചമസസ്ഥേ സോമേ
മന്ദിം — ഹിഷ്ഠേതും
ചക്രിം — സാധുകാണശീലം.
ഏനം ഇം — സോമം.
മന്ദിനേ — ഹിഷ്ഠയുക്തായ

വിശ്വാനി ചക്രയേ — സർവ്വാനി കർമ്മാണി കൃതവതേ
ഇത്രായ ആ സൃജത — ഇത്രാത്ഥം പുനഃസൃജനയ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അധ്വര്യക്കളേ, ഇടിച്ചുപിഴിഞ്ഞു പാത്രത്തിലാക്കിയ ഹർഷകറവു, നന്മ ചെയ്യുന്നതുമായ സോമത്തെ ഹർഷയുടനേം എല്ലാ കർമ്മങ്ങളെയും ചെയ്യുന്നപനമായ ഇന്ദ്രനായി വീണ്ടും ഉന്നയിക്കുക (അപ്പിക്കുക). (ചില സന്ദർഭങ്ങളിൽ സോമത്തിന്റെ പുനരുന്നയനം ആപസ്സുഷ്വർ വിധിച്ചിട്ടുണ്ട്.)

3 മേഘ്സാ സുശിപ്ര മന്ദിഭി

സ്മോമേദിർവ്വിശ്വചർഷണേ

സചൈഷ്യ സവനേഷാ

അനന്യം:—

ഹേ സു-ശിപ്ര, ഇത്ര,	— ശോഭനഹനോ, ഇത്ര,
മന്ദി-ഭി:	— ഹർഷഹേതുഭി:
സ്മോമേഭി:	— സ്മോമൈത്ര:
മേഘ്സാ	— ഏഷോ വേ
ഹേ വിശ്വ-ചർഷണേ	— സർവ്വമനുഷ്യയുക്ത, സർവ്വൈ:
	യജമാനൈ: പൂജ്യ (ഇന്ദ്ര)
(ത്വം) ഏഷ്യ	— യാഗഗതേഷു
(ത്വിഷ) സവനേഷു	
സചാ	— ദേവൈരന്യൈസ്സഹ
ആ	— ആഗച്ഛ

അർത്ഥം.—നമു താടിയില്ലോട്ടുകിട്ടിയ ഇന്ദ്ര, ഹർഷകറവായ സ്മോത്രാദാർ അവിട്ടന സന്തു മുന്നായി വേിച്ചാലും, എല്ലാ മനുഷ്യരെയും, കൊടുന്മാക്കുന്നവനും എല്ലാ യജമാനന്മാരെയും പൂജ്യനായ ഇത്ര അവിട്ടന യാഗത്തിലെ മൂന്നു സവനങ്ങളിലും മാത്രം ദേവന്മാരോടുകൂടി വന്നാലും.

4 അസ്മദിത്ര നേ ഗിര:

പ്രതി താമസേ വസത

അയോഷാ ഘൃഷം പതി.

അനന്തം:-

- ഹേ ഇന്ദ്ര, തേ ഗിരഃ — ത്വദീയാസുതീഃ
 അസൃഗ്രം — സൃഷ്ട്വാനസ്മി
 (താഃ ഗിരഃ സ്വപ്തേ
 സ്ഥിതം) വൃഷഭം — കാമാനാം വഷിതാരം.
 പതിം — യജമാനാനാം പാലയീതാരം
 ത്വാം പ്രതി ഉൽ അഹാ
 സത — ഉൽഗത്യ പ്രാപ്തവൻ
 (ത്വം) അജോഷാഃ — സേവിതവാൻ അസി

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെക്കുറിച്ചു സ്മൃതികൾ ഞാൻ നിർമ്മിച്ചിരിക്കുന്നു ആ സ്മൃതികൾ സ്വസ്ഥസ്ഥിതനും കാമവഷകനും യജമാനന്മാരുടെ പാലകനുമായ അവിടുത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു മേല്പോട്ട് ഉയർന്നുവന്നു. അവിടുന്ന് അവയെ സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു.

5 സഞ്ചോദയ ചിത്രമർവാ-

ഗ്രാധ ഇന്ദ്ര വരേണ്യം

അസദിത്തേ വിഭ പ്രഭു

വ 17

അനന്തം:-

- ഹേ ഇന്ദ്ര, വരേണ്യം — ശ്രേഷ്ഠം
 ചിത്രം — മണിമുക്കുറുപ്പിനോടൊത്തു വീധം
 വി-ഭു — ഭോഗായ യാചൻ പര്യാപ്തം താവൻ
 പ്ര-ഭു — തന്ത്രോധികം
 ധാധഃ — ധനം
 തേ ഇൽ അസാൻ — തദവൈവാസ്വി
 (താദൃഗം ധനം) അച്ഛാക് — അസുഭിമുഖം യഥാ ഭവതി തഥാ
 സം ചോദയ — സമ്യക് പ്രോയ, അസൃഗ്രം
 പ്രതപ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ശ്രേഷ്ഠവും ധനവും മുതൽമുതലായ വസ്തുവുമാകട്ടെ അനുഭവിക്കാൻ ഐതു പര്യാപ്തമാണോ അ

ത്രയും അതിലധികവും ധനം അവിടേയ്ക്കുതന്നെ ചേന്നതാകുന്നു അപ്രകാരമുള്ള ധനം എപ്രകാരമായാൽ ഞങ്ങൾക്കഭിമുഖമായി വരുമോ അപ്രകാരം അതിനെ ഗമിപ്പിച്ചാലും ആ ധനം ഞങ്ങൾക്കുതന്നെ ഉണ്ടായിരുന്നാലും

വസ്തം-18

6 അസ്മാൻസു തത്ര ചോദയേ-

ഋ രായേ രഭസ്വതഃ

തുപിദ്യേ യഗസ്വതഃ

അന്വയം -

ഹേ തുപി-ദ്യേ ഇത്ര	— പ്രഭുതധന, ഇത്ര,
രഭസ്വതഃ	— ഉദ്യോഗവതഃ
യഗസ്വതഃ	— കീർത്തിതഃ
അസ്മാൻ	— അനുഷ്ഠാതൻ
രായേ	— ധനസിദ്ധ്യർത്ഥം
തത്ര	— ക്ഷമണി
സ ചോദയേ	— സുഷു പ്രോയ

അർത്ഥം.-പ്രപഞ്ചധനനായ ഇത്ര (അവിടുത്തെ അനുഗ്രഹം കൊണ്ടു) ക്ഷമങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടവൻ. (അതുകൊണ്ടു) കേരവി പ്പെടുവരുമായ അനുഷ്ഠാതാകളായ ഞങ്ങളെ സമ്പൽസിദ്ധിക്കു വേണ്ടി (അതിനപരിധിയ) ക്ഷമത്തിൽ വേണപോലെ പ്രേരിപ്പിച്ചാലും ഞങ്ങൾക്കുതന്നെ ക്ഷമയും സമ്പത്തുതന്നെ ചെയ്തിട്ടുണ്ടാലും.

7 സൗ ഗോമിദിത്ര വാചപ-

ദ്യേ പൃഥുഗ്രവോ ബൃഹത്

വിശ്വാമേധേ മൃക്ഷിനഃ

അന്വയം -

ഹേ ഇത്ര അസ്മേ	— അസ്മാകം
ഗോ-മത്	— ബഹുവിദിഗ്ഗോളീഭവേതം
വാച വത്	— പ്രഭുതേനാനേനോപേതം

പൂമു	— പരീമാണ്ണോധികം
ബൃഹൽ	— ഗുണൈരധികം
വിശ്വ-ആയുഃ	— കൃത്സ്നായുഷ്ടകാരണം
അക്ഷിതം	— നാശരഹിതം
ശ്രവഃ	— ധനം
സം ധേഹി	— അസുഭ്യം പ്രയച്ച

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, വളരെ പശുക്കളോടുകൂടിയതും ധാരാളം അന്നത്തോടുകൂടിയതും അളവിൽ പെരുത്തതും ഗുണങ്ങളെക്കൊണ്ടു മികച്ചതും ആയുഷ്കരവും (ആയുഷ്കാലത്തേയ്ക്കു മുഴുവൻ തികയുന്നതും) നാശരഹിതവും ആയ ധനം ഞങ്ങൾക്കു തന്നെത്തിയാലും.

8 അസ്മേ ധേഹി ശ്രവോ ബൃഹ-
 ഭ്യുക്തം സഹസ്രസാതമം
 ഇന്ദ്ര താ രഥിനീരിഷഃ

അന്വയം:-

ഹേ ഇന്ദ്ര, ബൃഹൽ ശ്രവഃ	— മഹതീം കീർത്തി.
അസ്മേ ധേഹി	— അസുഭ്യം പ്രയച്ച
(തഥാ) സഹസ്ര-സാതമം	— അതിശയേന സഹസ്രസംഖ്യാ കദാനോപേതം
ഭ്യുക്തം	— ധനം (അസ്മേ ധേഹി)
(തഥാ) താഃ	— പ്രീതിയവാദിരൂപേണ പ്രസിദ്ധാഃ
രഥിനീഃ	— ബഹുരഥോപേതാഃ
ഇഷഃ	— അന്നാനി (അസ്മേ ധേഹി)

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, വലുതായ യശസ്സിനെ എനിക്കു ബാക്കിത്തന്നാലും. ആയിരക്കണക്കിൽ ഭാനങ്ങളോടുകൂടിയ, ഭാനങ്ങൾക്കു പര്യാപ്തമായ ധനം എനിക്കെത്തിയാലും. അത്ര പോലെ, പലേതേക്കുകളിൽ കയറിയ നെല്ല്, യവം മുതലായി ധാന്യരൂപങ്ങളായ അന്നങ്ങളും എനിക്കു തന്നെത്തിയാലും.

അതാതുസോമങ്ങൾ അപ്പിക്കുന്നതോടൊപ്പം അവിടുത്തെ പ്രാ
ധമായ ബലത്തെ, പരാക്രമത്തെ, സ്തുതിക്കുന്നു.

വക്ത്രം-19 20 അനുഷ്ടുപ് ചുരുക്കം.

1 ഗായന്തി ത്വാ ഗായത്രിനോ-

ച്ചന്ത്യക്തമക്തിനഃ

ബ്രഹ്മാണസ്ത്വാ ശതക്രത-

ഉദാംശമിവ യേമിരേ.

അന്വയം:-

ഹേ ശത-ക്രതോ	— ബഹുകർമ്മൻ
ഗായത്രിനഃ	— ഉൽഗാതാരഃ
ത്വാ ഗായന്തി	— ത്വാം സ്തുവന്തി
അക്തിനഃ	— അച്ഛന്മനോമന്ത്രയോരോ, ഹോതാരഃ
അക്തം	— അച്ഛനീയം (ഇന്ദ്രം ത്വാം)
അച്ഛന്തി	— ശസ്ത്രഗതങ്ങളെക്കൂടെ പ്രശംസന്തി
ബ്രഹ്മാണഃ	— ബ്രഹ്മപ്രഭുതയഃ ഇതരേ ബ്രാഹ്മണാഃ
വംശം-ഇവ	— യഥാ സന്മാർഗ്ഗവാന്തിനഃ സ്വകീയം കലം ഉന്നതം കർവ്വന്തി തപേൽ
ത്വാ ഉൽ യേമിരേ	— ത്വാം ഉന്നതിം പ്രാപയന്തി.

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ബഹുകർമ്മമായ ഇന്ദ്ര, ഉൽഗാതാ
ക്കൾ അവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്നു. അച്ഛന്മനോമന്ത്രയോരോ
യ ഹോതാക്കൾ ശസ്ത്രഗതങ്ങളായ മന്ത്രങ്ങൾ അവിടുത്തെ
പ്രശംസിക്കുന്നു. ബ്രഹ്മൻ മുതലായ മറ്റു ബ്രാഹ്മണർ, സന്മാ
ർഗ്ഗവാർത്തിയായ ഒരാൾ സ്വകലത്തെ ഉയർത്തുന്നതുപോലെ, അ
വിടുത്തെ ഉന്നതിപ്രാപിപ്പിക്കുന്നു. (സ്തോത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു
പുണ്യദേവൻ ഔഷധം ടിസിദ്ധിപ്പെടുത്തുന്നവിശ്വാസം വീ
ണ്ടും കാണുക. ഇനിച്ചകലം പോലെ തങ്ങാക്കു ഇന്ദ്രൻ
മുലാവലംബമാണെന്നും സൂചന)

2 യത് സാനോസ്താനമാത്ഥം
 ദ്രോസ്തൃഷ്ട കർത്ഥം
 തദിന്ദ്രോ അത്ഥം ചേതതി
 യഥേന വൃഷ്ടിരേജതി

നന്വയം -

യത്	— യദാ
സാനോ:	— സാനം
(യജമാന:) ആ അതഥാ	— സോമവല്ലിസമീദാദ്യാ ഹരണായ പർവ്വതഭാഗാദപരം പവ്വതഭാഗം ആരൂഢവാൻ
(തഥാ) ദ്രോ	— പ്രദൃതം
കർത്ഥം	— സോമയാഗരൂപം ദർശ
അസ്തൃഷ്ട	— സ്തൃഷ്ടവാൻ, ഉപക്രാന്തവാൻ
തത് ഇന്ദ്ര:	— തദാനിം ഇന്ദ്ര:
അർത്ഥം	— യജമാനസ്യ പ്രയോജനം
ചേതതി	— ജാനാതി
(യജമാനാ ച) വൃഷ്ടി:	— കാമാനാം വഷിതാ സർ
യഥേന	— മന്ദർഗണേന സഹ
ഏജതി	— കമ്പതേ സ്വസ്ഥമാനാൽ യജ്ഞദമിമാഗനുരുദ്യുങ്ക്തേ

അർത്ഥം.-യജമാനൻ സോമവല്ലിയും ചമതയും മറ്റും സംഭരിക്കാനായി പർവ്വതത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗത്തു നിന്ന് മറ്റൊരു ഭാഗത്തേയ്ക്ക് കയറിപ്പോയി (അവ കൊണ്ടുവന്ന്) ഹരണായ സോമയാഗകർമ്മത്തിന് ഏപ്പെട്ടപ്പോൾ യജമാനൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നത് ഇന്ദ്രൻ കാലവഷിതാവായി മത്തുക്കളുടെ സംഘത്തോടുകൂടി സ്വസ്ഥമാനത്തുനിന്ന് ഇളകുകയായി, യാഗദമിയിലേയ്ക്കു പുറപ്പെടുകയായി (സ്വപ്രയത്നംകൊണ്ടുവേണം യാഗസാധനങ്ങൾ സംഭരിക്കുകയെന്നും അങ്ങിനെ സ്വയന്നുക്കുമാർ ദേശപുഷ്പമായ ത്യാഗലബ്ധമായ യാഗത്തെ, സത്ദർശനം കരിച്ച് ത്രാഗവാൻ ക്ഷിപ്രപ്രസാദിയാണെന്നും സൂചന)

3 യുക്ഷാ ഹി കേശിനാ ഹരീ

വൃഷണാ കക്ഷ്യപ്രാ

അഥാ ന ഇദ്ര സോമപാ

ഗിരാമുപശ്രുതിഞ്ചര

അന്വയം:-

ഹേ സോമ-പാ: ഇദ്ര
കേശിനാ

— സോമപാനയുക്ത, ഇദ്ര,
— സ്തന്ധപ്രദേശേ ലംബമാന
കേശയുക്ത

വൃഷണാ
കക്ഷ്യ-പ്രാ

— സേചനസമത്മ, യുവാന
— അശ്വസ്യ ഉദരബന്ധനരജ്ജു:
കക്ഷ്യം, തന്ധ്യാ പുരകം,
പുഷ്പാംഗ

ഹരീ
യുക്ഷാ ഹി
അഥ ന: ഗിരാം
ഉപ-ശ്രുതിം ച

— ത്വദീയാവശ്യാ
— സർവ്വമാ സംയോജയ
— അനന്തരം അസ്മദീയം സ്മൃതിനാം
— സമീപേ ശ്രവണമുദ്രിഗ്യ ഗച്ഛ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ സോമപാനശീലനായ ഇദ്ര, കഴി
ത്തിൽ തുങ്ങുന്ന രോമങ്ങളുള്ളവയും യുവത്വം തികഞ്ഞവയും
വയററത്തുള്ള കയർ മുറുകത്തക്കവണ്ണം തടിച്ചുകൊഴുത്തവയുമായ
അവിടുത്തെ കതിരുകളെ തേരിൽ പൂട്ടിയാലും. പിന്നെ ഞ്ഞെ
ളുടെ സ്മൃതികൾ കേൾക്കാൻ തൽപ്രദേശത്തു വന്നാലും.

4 ഏഹി സ്തോമാ അഭിസ്വരാ-

ഭി ഗൃണീഹ്യാ ഭവ

ബ്രഹ്മ ച നോ വസോ സചേ-

ദ്ര യജ്ഞഞ്ച വർദ്ധയ

അന്വയം:-

ഹേ വസോ, ഇദ്ര,
ന ഇഹി

— നിവാസകാരണമുത, ഇദ്ര,
— അസ്തിൻ കർമ്മാശ്ച

(ആഗത്യ ച) ബ്ലോമാൻ	— ഉദ്ഗാത്രപ്രയുക്താനി
അഭി സ്വാ	ബ്ലോത്രാണി
	— അഭിലക്ഷ്യ പ്രശംസാത്രപം
	ശബ്ദം കരു
(തഥാ) അഭി ഗുണീഹി	— അധാര്യം അഭിലക്ഷ്യ ശബ്ദം
	കരു
(തഥാ) ആ അവ	— ഹോതുയുക്താനി ശസ്ത്രാണ്യഭി
	ലക്ഷ്യ ശബ്ദം കരു
(തതഃ ഉദ്ഗാത്രം) നഃ	— അസ്മാകം
ബ്രഹ്മ ച	— അന്നം ച
യജ്ഞം ച	— അനുഷ്ഠീയമാനം കർമ്മ ച
സചാ	— സഹ
വർദ്ധ	— സാംഗത്വസമ്പാദനേന യജ്ഞം
	വർദ്ധയിത്വാ തത്ഫലമന്നം
	പ്രവൃദ്ധം കരു.

അർത്ഥം: എല്ലാവരെയും നിവാസമേന്ദ്രവായ ഇന്ദ്ര, ഈ കർമ്മത്തിൽ സന്നിഹിതനായാലും, സന്നിഹിതനായി, ഉദ്ഗാത്രാകാരം ഉച്ചരിക്കുന്ന ബ്ലോത്രങ്ങളാൽ പർവ്വതരിച്ച പ്രശംസാശബ്ദം പുറപ്പെടുവിച്ചാലും. അതുപോലെ, അധാര്യവിന്ന ഭിദ്വദായി പ്രശംസാശബ്ദം പുറപ്പെടുവിച്ചാലും. ഹോതാവിന്റെ ശസ്ത്രപ്രയോഗങ്ങളുടെ നേരെയും പ്രശംസാശബ്ദം പുറപ്പെടുവിച്ചാലും അതിന്നശേഷം ഞങ്ങൾക്ക് അന്നവും യജ്ഞവും, (പുഷ്ടിയും കർമ്മവും നല്ലകിൽ ത്യാഗവും) കപ്പം വർദ്ധിപ്പിച്ചാലും, അതായത് അംഗോപാംഗപുഷ്ണമായ യജ്ഞം (സത്കർമ്മം) വർദ്ധിപ്പിച്ച തത്ഫലമായ അന്നം (പുഷ്ടി) പ്രവൃദ്ധമാക്കിയാലും.

- 5 ഉക്തമചിത്രായ ശംസ്യം
 വർദ്ധനം പുനരിഷ്ടിഷ്യേ
 ഗത്രോ യഥാ സുരേഷ്ണോ
 റാണാൻ സുവേഷ്ണ ച

അന്വയം:-

ശക്തഃ നഃ സുതേഷു	— ഇന്ദ്രഃ അസുഭീയേഷു പുത്രേഷു
സഖ്യേഷു ച	— സഖിത്വേഷാപി
യഥാ രജന്തേ	— യേന പ്രകാരേണ അതിശയേന ശബ്ദം കരുതൽ
(തഥാ) പുരുനിഃ-സിയേ	— ബഹുനാം ശത്രുണാം നിഷേധകാരിണേ
(തസ്മൈ) ഇന്ദ്രായ	— ഇന്ദ്രാർത്ഥം.
വർദ്ധനം ഉക്തം ശംസ്യം	— വൃദ്ധിസാധനം ശസ്ത്രം അസുഭീഷ്ടംസനിയം.

അർത്ഥം:-ഏതു വിധമായാൽ ഇന്ദ്രൻ നമ്മുടെ പുത്രന്മാരിലും സഖ്യങ്ങളിലും (ബന്ധുചിത്രാദികളിലും) സന്തോഷിച്ചു ശബ്ദം പ്രകടിപ്പിക്കുമോ, ആ വിധത്തിൽ ബഹുശത്രുനിഷ്ടനെന്നായ ഇന്ദ്രനെ ഉദ്ദേശിച്ചു, ശസ്ത്രാത്രങ്ങൾ ചൊല്ലപ്പെട്ടു.

6 തമിൾ സഖിത്വ ഇമഹേ

തം രായേ തം സുവിര്യേ

സ ശക്ത ഉത ന ശക്ത-

ഭിശ്ചോ വസു യേമാനഃ

വ. 19

അന്വയം:-

സഖി-ത്വേ	— (നിമിത്തദൃതേ സതി)
തം ഇൽ	— തമേവേദം.
ഇമഹേ	— യാചാമഹേ
(തഥാ) രായേ	— ധനാർത്ഥം.
തം (ഇമഹേ)	— യാചാമഹേ
(തഥാ) സു-വിര്യേ	— ശോഭനസാമർത്ഥ്യനിമിത്തേ
തം (ഇമഹേ)	— യാചാമഹേ
ഉത ശക്തഃ സഃ	— അപിച ശക്തിമാൻ ഇന്ദ്രഃ
നഃ വസു യേമാനഃ	— അസുദ്ധ്യം ധനം പ്രയച്ചൻ
ശക്തേ	— അസുഭീഷ്ടംയജ്ഞം ശക്തോഭി

അർത്ഥം:-സഖിത്വം(പ്രേച്ഛ)കാരണമായി ഇന്ദ്രനോടു നന്നെ യാചിക്കുന്നു. ധനാർത്ഥം അവിടുത്തെ യാചിക്കുന്നു.

ശോഭനമായ സാമർത്ഥ്യത്തിന്ന് (കമ്മങ്ങര യഥാവിധി നിർവ്വഹിക്കാനുള്ള കഴിവിന്) പേണ്ടിയും അവിടുത്തോടു ചാടുന്ന ശക്തനായ ആ ഇന്ദ്രൻ നമുക്ക് ഐശ്വര്യമണച്ചുകൊണ്ടു നമുക്കു രക്ഷണത്തിന് പോന്നവനാവട്ടെ

വഴി 20

7 സുവിവൃതം സുനിരജ-

മിന്ദ്രത്വദാതമിദ്യുതഃ

ഗവാഃ പൃഥുഃ പൃഥി

കൃണഷ രാധോ അഗ്നിവഃ

അന്വയം :-

ഹേ ഇന്ദ്ര യശഃ

— അന്നം (കമ്മഹലഭൂതം)

സു-വിവൃതം

— സുഷു സമുത്ര പ്രസൃതം

സുനിഃ അജഃ

— സുഖേന നിശ്ശേഷം പ്രാപ്തം ശക്യം

ത്വാ-ദാതം ഇത്

— ത്വായാ ഗോധിതം ച സമ്പന്നം

(ക്ഷിരാദിരസലാഭാർത്ഥം)

ഗവാഃ പൃഥുഃ

— ഗോനിവാസസ്ഥാനം

അപ പൃഥി

— അപവൃതം, ഉഷ്ഠാദിതദ്വാരം കരു

ഹേ അഗ്നി-വഃ

— പർവ്വതോപലക്ഷിത വഭൂതക, (ഇന്ദ്ര)

രാധഃ കൃണഷ

— ധനം സമ്പാദയ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, കമ്മഹലസിലമായ അന്നം വേണ്ടപോലെ എല്ലാദിക്കിലും പരന്നും, പ്രയാസം കൂടാതെ ദേവൻ കിട്ടാനുള്ളതായി അവിടുന്ന് ശുദ്ധിവരുത്തി ഇവിടെ സമ്പന്ന (ലബ്ധ)മായല്ലോ കർമ്മങ്ങരക്ക് ആവശ്യമായ ക്ഷിരാദികൾക്കുവേണ്ടി പശുക്കളുടെ തൊഴുത്തിന്റെ വാതിൽ തുറന്നതന്നാലും അല്ലയോ വഭൂതക (ലേപോലെ വലിപ്പമാർന്ന വലുതായതോടു കൂടിയവനെ) ഞങ്ങൾക്ക് ധനം സമ്പന്നമാക്കിയാലും.

8 നഹി താ രോദസി ഉദേ
 ്ഘായമാണമിന്ദതഃ
 ജേഷ്ഠസ്സർവ്വതീരപ-
 സ്സങ്ഗാ അസുഭ്യം ധൂനുഹി.

അനന്യം:-

(ഹേ ഇന്ദ്ര) ്ഘായമാണം
 താ — ശത്രുവധം കുർവ്വാണം താഃ
 രോദസി ഉദേ — ദ്യാവാപൃഥിവീൗ അപി
 (ത്വഭീയം മഹിമാനം)
 നഹി ഇന്ദതഃ — വ്യാപ്നം ന സമർത്ഥേ
 (താദൃശസ്ത്വം) സ്വഃ-വതീഃ — സ്വർല്ലോകയുക്താഃ
 (വൃഷ്ടിരൂപാഃ) അപഃ
 ജേഷ്ഠഃ — ജയേ, പ്രേരയ ഇത്യർത്ഥഃ
 (കിഞ്ച വൃഷ്ടിപ്രഭാനേന അന്നസമ്പത്തേരൂപം) അസുഭ്യം ഗാഃ
 സം ധൂനുഹി — സമ്യക് പ്രേരയ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ശത്രുക്കളെ വധിക്കുന്ന അവിടുത്തെ മഹിമയെ പ്രാപിക്കുവാൻ ദ്യാവാപൃഥിവീകൾക്കു സമർത്ഥരായില്ല. സ്വർഗ്ഗത്തിൽനിന്നു വൃഷ്ടിരൂപത്തിൽ ജലങ്ങളെ അയച്ചാലും (പൊഴിച്ചാലും) വഷ്ടാദികൊണ്ടു സന്യാദികൾ തഴച്ചു അന്നസമ്പത്തുണ്ടായാൽ, കർമ്മങ്ങൾക്കുവേണ്ടി പാൽ മുതലായതിന്നു പശുക്കളെയും വേണ്ടപോലെ എത്തിച്ചു തന്നു ലും.

ആശ്രുതകണ്ണശ്രുധീഹവം
 നൃചിദ്രധിഷ്ഠ മേഗിരഃ
 ഇന്ദ്ര സ്തോമമിമം മമ
 കൃഷ്ണാ യുജശ്ചിദന്തരം

അന്വയം:-

ഹേ ആശ്രുതം-കണ്ണി, ഇന്ദ്ര-	സർവ്വതഃ ശ്രോതാവാ കണ്ണാ യസ്യ താദൃക്
ഹവഃ	— അസ്മദദീയമാഹ്വാനം.
ന ശ്രുധി	— ക്ഷിപ്രം ഗുണ
മേ ഗിരഃ ചിത	— മേ മോതഃ സ്തുതിരപി
ധേധീഷ	— ചിത്തേ ധായ
(കിഞ്ച) മേ ഇമഃ സ്തോമഃ-	മദീയഃ സ്തോത്രരൂപഃ വാക്സമഹം.
യദഃ ചിത	— സ്വകീയസഖ്യരപി
അന്തരഃ കൃഷ	— ആസന്നഃ കരു

(യഥാ വചനം തസ്യ പ്രിയം നേത്യസേ തദപി അസ്മദദീയ
സ്തുതിഷ്വപി പ്രീതിഃ കരു)

അർത്ഥം.-ഏവമിഹ ഏതു ഗന്ധം പുഷ്പമാലം കേരകം
ന ചൈവകളോടുകൂടിയ ഇന്ദ്ര, ഞങ്ങളുടെ വിളി വേഗം കേ-
ട്ടാലും ഏതെങ്കിലും ഹോതാവിന്റെ സ്തുതിയെ ഉരുകൊണ്ടാലും.
പിന്നെ ഏതെങ്കിലും ഈ സ്തോത്രരൂപമായ വാക്സമഹത്തെ,
അവിടുത്തെ സ്വസഖന്റെ (ഇഷ്ടതോടന്റെ) വാക്കുകളോടു
തുല്യമായി സ്വീകരിച്ചാലും. നന്തായത് അവിടുത്തെ
പ്രിയമാകുന്നു, ഏതുവാക്കുകളാണോ, അവയെപ്പോലെ സ്വീ-
കരിച്ചാലും, അവയിൽ പ്രീതി കരുതിയാലും.

10 വിദ്വാ ഹി വാ വൃഷന്തഃ

വാദേഷ്വ ഹവനശ്രുതം

വൃഷന്തസ്യ ഹമഹ-

ഉതിം സഹസ്രസാതമാ.

അന്വയം -

(ഹേ ഇന്ദ്ര) വൃഷന്തം-നാം - കാമാന്മാതിഗമന വചിതാദി
വാദേഷ്വ ഹവനശ്രുതം - അസ്മദദീയസ്യോഹ്വാനസ്യ
ശ്രോതാവാ.

ത്വാ വിദ്മ	— ത്വാം ജാനീമഃ
വൃഷൻ-തമസ്യ	— അതിശയേന കാമാദീനാം വർഷിതഃ (ത്വ)
സഹസ്ര-സാതമാം	— അതിശയേന ധനസഹസ്രാണാം ദാത്രിം
ഉതിം	— അസ്മദപിഷയാം രക്ഷാം (ഉദ്ദീശ്യത്വാം)
ഊമഹേ	— ആഹവയാമഃ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഏറ്റവും അഭീഷ്ടവ്യക്തനും യുദ്ധങ്ങളിൽ ഞങ്ങളുടെ വിളികേൾക്കുന്നവനുമായ അവിടുത്തെ ഞങ്ങളറിയുന്നു അത്രയധികം കാമങ്ങളെ വർഷിക്കുന്ന അവിടുത്തെ, ആയിരക്കണക്കിൽ ധനദാനങ്ങളോടൊത്ത രക്ഷക്കായി, ഞങ്ങൾ വിളിക്കുന്നു.

11 ആ തു ന ഇന്ദ്ര കൌശിക

മന്ദസാനസ്തതം പിബ.

നവ്യമായുഃ പ്ര സു തിര

കൃധി സഹസ്ര സാഭഷിം.

അന്വയം:-

ഹേ ഇന്ദ്ര, തു നഃ ആ	— ക്ഷിപ്രം അസ്മാൻ പ്രതി ആഗച്ഛ
ഹേ കൌശിക,	— കശികസ്യ പുത്ര (ഇന്ദ്ര)
മന്ദസാനഃ സ്തതം പിബ	— ഏഷ്ടഃ (ഭൂത്വാ) അഭീഷ്തം സോമം പിബ
(ഇന്ദ്ര) നവ്യം	— സർവ്വൈദ്യേഭൈ സുതൃം കർമ്മാനുഷ്ഠാനപരം
ആയഃ പ്ര സു തിര	— ദീവിതം പ്രകാശേണ സുഷുവൽയ
(തത്) മാം സഹസ്ര-സാം	— സഹസ്രസംഖ്യാക ലാഭോപേതം
ഋഷിം കൃധി	— അതിന്ദ്രിയദൃഷ്ടാരം കരു

അർത്ഥം.—കശികൻ ഇന്ദ്രതുല്യനായ ഒരു പുത്രനാണാവാൻ ഇച്ഛിച്ചു ബ്രഹ്മചര്യത്തെപ്പിരിച്ചു ഇന്ദ്രൻതന്നെ കശികന്റെ പുത്രനായി, വിശ്വാമിത്രനായി ജനിച്ചു അതുകൊണ്ടാണ് ഇന്ദ്രനെ കശിക എന്ന സംബോധനം ചെയ്തിട്ടുള്ളതു്

അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, വേഗത്തിൽ ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വന്നാലും അല്ലയോ കശിക, സംസ്കരിച്ച സോമത്തെ ഹൃഷ്ടനായി കടിച്ചാലും. സർവ്വദേവന്മാരും വന്ദ്യമായി കർമ്മാനുഷാസനപരമായ എന്റെ ജീവിതം ഏറ്റവും പ്രപഞ്ചമാക്കിയാലും അതിനുശേഷം എന്നെ ആയിരക്കണക്കിൽ സിദ്ധിക്കുമാറ്റിയ അതിന്ദ്രിയജ്ഞാനിയാക്കിയാലും.

12 പരി ത്വാ ഗിർവൃണോ ഗിര

ഇമാ വേതു വിശ്വതഃ

വൃദ്ധായുത വൃദ്ധയോ

ഭൂഷാ വേതു ഭൂഷയഃ

വ 20

അന്വയം. —

ഹേ ഗിർവൃണഃ,	— അസ്മഭീയസ്സതിഭാക്, (ഇന്ദ്ര)
വൃദ്ധ- ആയം അന	— പ്രപൃദ്ധേനായുഷ്യേണോപേതം.
	ത്വാം അനുത്യ
വൃദ്ധയഃ	— വർദ്ധമാനഃ
വിശ്വതഃ	— സർവ്വേഷു കർമ്മസു
	പ്രയുജ്യമാനഃ
ഇമാഃ ഗിരഃ	— അസ്മഭീയാഃ സ്തുതയഃ
ത്വാ പരി വേതു	— ത്വാം സർവ്വതഃ പ്രാപ്തവതു
(കിഞ്ച ഏതാ ഗിരഃ)	
ഭൂഷ ഓഃ	— ത്വയാ സേവിതാസ്സത്യഃ
ഭൂഷയഃ വേതു	— അസ്യാകം പ്രീതിഹേതവസ്സതു

അർത്ഥം.—ഞങ്ങളുടെ സ്തുതിഭാഗഭാക്കായ ഇന്ദ്ര, പ്രപൃദ്ധമായ ആയുസ്സോടുകൂടിയ അവിടുത്തെത്തു ചേർന്നുവീടും പ്രപൃദ്ധങ്ങളും എല്ലാ കർമ്മങ്ങളിലും പ്രയോഗിക്കപ്പെടുന്നവയുമായ ഞങ്ങളുടെ ഈ സ്തുതികൾ അവിടുത്തെ എല്ലാ വിധത്തിലും ചെയ്തൊന്നാട്ടു പിന്നെ ഈ സ്തുതികൾ അവിടുനിന്നു് പെട്ടെന്ന് ഞങ്ങൾ ഉപ്സരിപ്പിക്കുന്നതായി ഭവിക്കാട്ടു

വക്രം 21 മാധുഷ്കനസഃ ജേതാഃ പ്രീതിഃ അനുഷ്ടുപ് ചന്ദ്രഃ ഇന്ദ്രോ
ഭേവതാ

1 ഇന്ദ്രം വിശ്വാ അവിവൃധ-

നമസമുദ്രപ്രചസം ഗിരഃ

രഥീതമം രഥീനാം

വാജാനാം സൽപതിം പതിം.

അന്വയം:-

വിശ്വാഃ ഗിരഃ	— സമുദ്രഃ അസ്മദീയാഃ സ്തുതയഃ
സമുദ്ര-വൃചസം	— സമുദ്രവദ്യാപ്തവന്തം
രഥീനാം രഥീ-തമം	— രഥയുക്താനാം യോദ്ധ്യുണാം മധ്യേ അതിശയേന രഥയുക്തം
വാജാനാം പതിം	— അന്നാനാം സ്വാമിനം
സൽ-പതിം	— സന്മാഗ്ധവർത്തിനാം പാലകം
ഇന്ദ്രം അവിവൃധൻ	— വർദ്ധിതവത്യഃ

അർത്ഥം:-സമുദ്രപോലെ വ്യാപിച്ചവനും തേരാളികളായ പടയാളികളുടെ ഇടയിൽ ഏറ്റവും വലിയ തേരാളിയും (വൃഷ്ടികർത്താവെന്ന നിലയ്ക്കു) അന്നങ്ങളുടെ സ്വാമിയും സന്മാഗ്ധ ചാരികളുടെ രക്ഷിതാവുമായ ഇന്ദ്രനെ നമ്മളുടെ എല്ലാ സ്തുതികളും വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു.

2 സഖ്യേ ത ഇന്ദ്ര വാജിനോ

മാ മേ ശവസസ്സതേ

ത്വഥമേ പ്ര ണോനമോ-

ജേതാരഥപരാജിതം.

അന്വയം:-

ഹേ ശവസഃ പതേ ഇന്ദ്ര	ബലസ്യ പാലക, ഇന്ദ്ര
തേ സഖ്യേ	— തവ അനുഗ്രഹപ്രയുക്തേ
	സഖിത്വേ (വർത്തമാനം വയം)
വാജിനഃ	— അന്നവന്തഃ (ഭൂത്വാ)

മാ മേ	— ഗതൃഭ്യോ ഭിതി. പ്രാപാ മാ ഭൂ
(അതഃ) ജേതാം.	— യദ്ധേഷു ജന്തഗീല.
അപരാ-ജിതം	— ക്വാപി പരാജയഹിതം
(അഭയഹേതുഃ) സ്വം	
അഭി പ്ര നോനമഃ	— സമൃതഃ പ്രകഷ്ണ സ്മദഃ

അർത്ഥം.—അല്പയോ ബലപരേ, ഇത്ര, അവിടുത്തെ അന ഗ്രഹപ്രയുക്തമായ സഖിത്വത്തിൽ വർത്തിക്കുന്ന (അവിടേയ്ക്കു വേണ്ടപ്പെട്ടവരായ) ഞങ്ങൾ അന്നവാന്മാരായി (പുഷ്പന്മാരായി) ഗതൃക്കളിൽനിന്നു ഭയത്തെ പ്രാപിക്കാതിരിക്കട്ടെ. അതേ കാരണംകൊണ്ടു ജന്തഗീലനം ഓടത്തൂ, തോൽവി പരാജയവനമായ അവിടുത്തെ എല്ലാ വിധത്തിലും സ്മരിക്കുന്നു.

3 പൂർവ്വിനിന്ദസ്യ രാതയോ-

നവി സ്യത്യത്യഃ

യദീ വാജസ്യ ഗോമത-

സ്തോത്രഭ്യോ മംഹന്തേ മഘം.

അന്വയഃ:-

ഇന്ദ്രസ്യ (സംബന്ധി

ന്യഃ) രാതയഃ

— ധനദാനാതി

പൂർവ്വിഃ

— അനാദികാലപ്രസിദ്ധാഃ

(ഇന്ദ്രസ്യ സർവ്വദാ യഷ്ടഭ്യോ ധനദാനമേവ സ്വഭാവഃ. ഏവം സതി ഇദാനിന്നനോപി യജമാനഃ)

സ്തോത്ര-ഭ്യഃ

— ഭൂതഗീഗ്ഭ്യഃ

ഗോ-മതഃ വാജസ്യ മഘം. — ഗോസഹിതസ്യ അന്നസ്യ

(പര്യാപ്തം) ധനം.

യദീ മംഹന്തേ

— ഭക്ഷിണാത്രപേന്ന ദദാതി.

(തദാനീം) ഊതയഃ

— ബഹുധനദാനപൂർവ്വകാണി
ഇന്ദ്രസ്യ അസുഭിഷയാണി
രക്ഷണാണി

ന വി സ്യന്തി

— വിശേഷേണ ന ഉപക്ഷിയന്തേ

അർത്ഥം.—ഇന്ദ്രനെപ്പോലെ ബന്ധിച്ചിടത്തോളം യാഗകർത്താക്കൾക്കു ധനദാനം അനാദികാലപ്രസിദ്ധമായ സ്വഭാവമാണ്. അങ്ങിനെ ഇരിക്കെ ഇക്കാലത്തെ യജമാനനും പ്രതാപിക്കുകയും കഴിച്ചിലിന്നു പര്യാപ്തമായ ധനം പശുക്കളോടുകൂടി ദക്ഷിണയായി കൊടുക്കുന്നു എങ്കിൽ ആ യജമാനന്റെ വിഷയത്തിൽ ഇന്ദ്രന്റെ ധനദാനപുർവ്വമായ രക്ഷണത്തിന്ന് ഉലച്ചിൽ തട്ടുകയില്ല.

4 പുരാം ഭിന്ദുര്യവാ കവി-

രമിതജാ അജായത.

ഇന്ദ്രോ വിശ്വസ്യ കർമ്മണോ-

ധന്താ വഭ്രൂ പുതഷ്ടുതഃ

അന്വയം:-

പുരാം ഭിന്ദുഃ	— അസുരപുരാണം ഭേതോ
യവാ	— കടാചിദപി വലീപലിതവാൽ കരഹിതഃ
കവിഃ	— മേധാവി
അമിത-ഓജാഃ	— പ്രഭുത്വബലഃ
വിശ്വസ്യ കർമ്മണഃ ധന്താ	— കൃത്സ്നസ്യ ജ്യോതിഷോമാദേഃ പോഷകഃ
വഭ്രൂ	— യജമാനരക്ഷണാർത്ഥം സർവ്വഭാ വഭ്രുയുക്തഃ
പുത-ഷ്ടുതഃ	— ബഹുവിധേ തത്ത്വതർക്കർമ്മണി സ്തതഃ
ഇന്ദ്രഃ അജായത	— സമ്പന്നഃ

അർത്ഥം.—അസുരപുരങ്ങളെ പിളർക്കുന്നവനും ഒരിക്കലും വാർദ്ധക്യത്തിന്റെ ചുക്കിച്ചുളിവും നരയും ഏല്ക്കാത്തവനും മേധാവിയും മഹാബലനും അഗ്നിഷോമം മുതലായ സകല കർമ്മങ്ങളുടേയും പോഷകനും ഉപാസകന്മാരെ രക്ഷിക്കാൻ വഭ്രും ധരിച്ചവനും പലവിധ കർമ്മങ്ങളിൽ പലവിധ സ്തുതിക്കപ്പെട്ടവനുമായ ഇന്ദ്രൻ ഇതാ വന്നെത്തി.

5 ത്വം വലസ്യ ഗോഽതോ-
 പാപാഗ്രിവാ ബിലം
 ത്വാം ദേവാ അബിദ്യന്-
 സ്തദ്യുമാനാസ ആവിഷുഃ

അന്വയം:-

ഹേ അഗ്നി-വം ത്വം — വളയുടേ, ഇത്ര ത്വം
 ഗോ-ഽതഃ വലസ്യ
 ബിലം. — ഗോഭിര്യുക്തസ്യ വലനാമകസ്യ
 ബിലം.
 അപ അവഃ — സ്വസൈന്യഭവേന അപാപൃത
 വാനസി
 (തദാനിം) ത്വദ്യുമാനാസഃ — വലേന ഹിംസ്യമാനാഃ
 ദേവാഃ അബിദ്യന്ഃ — ത്വദീയരക്ഷയാ
 വലാദഭിതാസ്സന്തഃ
 ത്വാം ആവിഷുഃ — പ്രാപ്തവന്തഃ

അർത്ഥം:-വലൻ എന്ന പേരായ അസുൻ ദേവന്മാരുടെ പശുക്കളെ ഒരു ഗുഹയിൽ ഭളിപ്പിച്ചു ഇത്ര സൈന്യ സമേതം ആക്രമിച്ച് ഗുഹയിൽനിന്ന് പശുക്കളെ മോചിപ്പിച്ചു ആ കഥ ഇവിടെ സൂചിതമാകുന്നു അല്ലയോ വളയുടേ, പശുക്കളെ വലൻ കൊണ്ടുപോയി ഭളിപ്പിച്ച ഗുഹയിൽ നിന്ന സ്വസൈന്യസഹായത്തോടെ അവിടുന്ന് മടക്കിക്കൊണ്ടു വന്നു. അപ്പോൾ വലനാൻ ഉപദ്രവിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ദേവന്മാർ അവിടുത്തെ രക്ഷകൊണ്ടു മീതിയാമ്പരായി അവിടുത്തെ പ്രാപിച്ചു

6 ത്വം ഹം ത്വാ റാതിഭിഃ
 പ്രത്യായം സിന്ധുധവൻ
 ഉപാതിഷ്ഠന ഗിച്വന്താ-
 വിദമേ തസ്യ കാവഃ

അന്വയം:—

ഹേ ശൂര തവ രാതി—ഭി: — ശൗര്യയുക്ത, ഇന്ദ്ര, കർമ്മ-
ത്വഭീയൈ: ധനദാനൈ:
നിമിത്തഭൂതൈ:

(ഹോതാ) അഹം സിന്ധു.

ആ—വദൻ — സ്യന്മാനം സോമം സർവ്വതഃ
കഥയൻ

പ്രതി ആയം — ത്വാം പുനരാഗതോന്യീ

(പുരാ ബഹുഷ് കർമ്മസു ത്വത്തഃ ധനസ്യ ലബ്ധത്വാൽ അസ്തിൻ
കർമ്മണി പ്രത്യാഗമനമിത്യുച്യതേ. അസ്തിൻ സോമയാഗേ
ത്വഭീയം ധനദാനകീർത്തിം പ്രകടയൻ).

ഹേ ഗീർവ്വൺ: — ഗീർവ്വനനീയ, ഇന്ദ്ര,

കാരവ: — കർത്താർ, ഋത്വിഗ്യജമാനാ:

ഉപ അതിഷ്ഠന്ത — പുരാ ധനലാഭോത്ഥം ത്വാം
ഉപസ്ഥിരവന്ത:

(ഉപസ്ഥായ ച) തസ്യ — താദൃശസ്യുദാര്യോപേതസ്യ

തേ — തവ (ധനദാനം)

വിഭ: — ജാനന്തി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ വീരനായ ഇന്ദ്ര, കർമ്മഫലമായി അവി
ടുനന്തളിയ ഐശ്വര്യം കാണുമായി ഹോതാവായ ഞാൻ ഒഴു
കുന്ന സോമത്തെപ്പറ്റി കഥിച്ചുകൊണ്ടു്, അവിടുത്തെ വഭാസ്യ
തയെ പ്രകീർത്തിച്ചുകൊണ്ടു്, വീണ്ടും അവിടുത്തെ സമീപിച്ചി
രിക്കുന്നു. മുമ്പുനടത്തിയ യാഗകർമ്മത്തിന്റെ ഫലമായ ധന
സിദ്ധിമൂലം വീണ്ടും കർമ്മത്തിന്നു് ഉദ്യുക്തനായി, അവിടുത്തെ
അടുക്കൽ മടങ്ങിവന്നിരിക്കുന്നു. അല്ലയോ സ്തുതികളാൽ ജേനീ
യ, ഇന്ദ്ര, ഋത്വിഗ്യജമാനന്മാർ മുമ്പു് ഐശ്വര്യസിദ്ധിക്കായി
അവിടുത്തെ ഉപസ്ഥാനംപൊതു വന്ദിച്ചു. ഉദാരനായ അവിടു
ത്തെ ധനദാനം അവരറിയുന്നു. (അതുപോലെ ഞാനും അവിടു
ത്തെ സമീപിക്കുന്നു.)

7 മായാഭീരിന്ദ്ര മായിനം.

ത്വം ശുഷ്കമവാതിര:

വിഭവേ തസ്യമേധീരാ—

സ്തേഷാം ശ്രവാംസ്യന്തിര.

അന്വയം -

ഹേ ഇന്ദ്ര, തപഃ മായിനഃ	— നാനാവിധകപടോപേതം
ശുഷ്ണഃ	— ഏതനാമകാശം
മായാഭി:	— തൽപ്രതികൂലൈ: കപട വിശേഷൈ:
അവ അതിര:	— ഹിംസിതചാനസി
മേധിരാ:	— മേധാപന: അനുഷ്ഠാതാര:
തസ്യ തേ	— താദൃശസ്യ തപ (മഹിമാനം)
വിഭു:	— ജാനന്തി
നേഷാ:	— ജാനതാം അനുഷ്ഠാതുണാം
ശ്രവാ:സി	— അന്നാനി
ഉതി തിര	— വർദ്ധയ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് നാനാവിധകപടങ്ങളോടുകൂടിയ ശുഷ്ണനെന്നപോയ അസുരനെ തൽപ്രതികൂലങ്ങളായ കപടപ്രയോഗങ്ങളെക്കൊണ്ടുതന്നെ ഹനിച്ചു മേധാവികളായ അനുഷ്ഠാതാകൾ അവിടുത്തെ മഹിമയെ അറിയുന്ന അപകട് അന്നങ്ങളെ വർദ്ധിപ്പിച്ചാലു.

8 ഇന്ദ്രചിഗാഹമോജസാ-

ഭി സ്തോമാ അനുഷ്ഠ

സഹസ്രം യസ്യ രാതയ്

ഉത വാ സന്തി ഭൂമസി:

വ 21

അന്വയം.-

യസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ) രാതയ:	— ധനദാനാനി
സഹസ്രം	— സഹസ്രസംഖ്യോപേതാനി
ഉത വാ	— അഥവാ
ഭൂമസി: സന്തി	— സഹസ്രസംഖ്യായാ: അപ്യധികാഭവന്തി
സ്തോമാ:	— സ്തോതാര:, പ്രതിഭ:
രാജസാ	— ബലേന
ഇഗാഹം ഇന്ദ്രം	— മഹതോ നിയാമകം തപഃ
രാഭി അനുഷ്ഠ	— സർവ്വത്ര സുതപത:,

അർത്ഥം.—യാതൊരിന്റേയും ധനഭാഗങ്ങൾ ആയിരക്കണക്കിലുള്ളതോ അതിലും മേലെ കണക്കറ്റാതോ ആണോ, സ്വസ്വലം കൊണ്ടു ജഗന്നിയന്താവായ ആ ഇന്ദ്രനെ സ്തോതാക്കളായ ഋത്വിജ്വരന്മാർ എല്ലാദങ്ങളിലും സ്തുതിക്കുന്നു.

വക്ത്രം 22—23

കാണോമേധാതിമിഃ ഋഷിഃ ഗായത്രീ ചന്ദ്രഃ അഗ്നിർഭുവതാ

1 അഗ്നിം ഭൂതം പൃണീമഹേ

ഹോതാരം വിശ്വവേദസം

അസ്യ യജ്ഞസ്യ സൂക്തം

അന്വയം:—

ഭൂതം	— ദേവഭൂതം
ഹോതാരം	— ദേവാനാമാഹ്വതാരം
വിശ്വവേദസം	— സർവ്വധനോപേതം
അസ്യ യജ്ഞസ്യ സൂക്തം	— പ്രവത്തമാനസ്യ യജ്ഞസ്യ ശോഭനകർമ്മണം

അഗ്നിം പൃണീമഹേ — അസ്തിൻ കർമ്മണി സംജോമഃ

അർത്ഥം.—ദേവഭൂതനും ദേവന്മാരും വിളിച്ചുവരുത്തുന്നവനും സർവ്വൈശ്വര്യയുക്തനും നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഈ യാഗത്തിന്റെ നിഷ്ഠാദകത്വംകൊണ്ടു ശോഭനകർമ്മാവുമായ അഗ്നിയെ ഈ കർമ്മത്തിൽ വിളിക്കുന്നു (അഗ്നി ദേവന്മാരുടേയും ശൂക്രൻ അസുരന്മാരുടേയും ഭൂതനെന്നു ശ്രുതിപ്രസിദ്ധം)

2 അഗ്നിമഗ്നിം ഹവിമഹി—

സ്സദാ ഹവന്ത വിശ്വപതിം

(ഹവ്യവാഹം പുരുപ്രിയം

അന്വയം:—

വിശ്വപതിം	— വിശാം, പ്രജാനാം, ഹോത്രാദിനാം പാലകം
ഹവ്യവാഹം	— ഹവിഷഃ ദേവാനു പ്രതിവോദ്ധാം

(അത ഏവ) പുരു-പ്രിയം— ബഹുനാം പ്രീത്യാസ്തദം
 അഗ്നിം-അഗ്നിം — ആഹവനീയാദിസ്ഥാനഭേദാൽ,
 പാപകാദിവിശേഷഭേദാദാ,
 ബഹുവിധഃഗ്നിം.
 ഹവിര-ദിഃ — ആഹവാനമന്ത്രൈഃ
 (അനുഷ്ഠാനാഃ) ഹവന് — നിത്യനാമാഹവയന്തി

അർത്ഥം.—ഹോതാക്കൾ മുതലായ ജനങ്ങളുടെ പാലകനും
 ദേവന്മാർക്കു ഹവിസ്സു വഹിച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്നവനും അതുകൊ
 ണ്ടു് ഏല്പാലം പ്രിയദ്രുതനും ആഹവനീയാദി വിഭിന്നസ്ഥാ
 നങ്ങളിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവനും പാപകാദിവിത്യന്യമുത്തരിക
 ഭേദമുള്ളവനായ അഗ്നിയെ ആഹവാനമന്ത്രങ്ങളാൽ കർമ്മി
 കൾ ഐച്ഛാഴം വിളിക്കുന്നു.

3 അഗ്നേ ദേവോ ഇഹാ വഹ

വൃണാനോ വൃണസ്വിഷേ

അഗ്നി ഹോതാ ന ഇന്ദ്രഃ

നന്വർത്ഥം:—

ഹേ അഗ്നേ, വൃണാനോ	— അഗ്നേയാർപ്പനഃ (ത്വം)
വൃണ-സ്വിഷേ	— ആസ്താണാർത്ഥം ചാഗ്നേന സ്വിഷിഷാ യുക്തായ തം യജമാനനഗ്രഹീതം
ഇഹ ദേവോ ന വഹ	— കർമ്മണി ദേവോൻ ആനയ
നഃ	— അസുഭേദം,
ഹോതാ	— ദേവാനാമാഹവതാ (ത്വം)
ഇന്ദ്രഃ അഗ്നി	— സ്തുത്യഃ വേദി

അർത്ഥം.—നല്ലവോ അഗ്നേ, അഗ്നീയികർമ്മനിന്നുണ്ടായ
 അഗ്നിദത്ത കൗന്താണന്മാരുടേയ്ക്കു യജമാനനെ നാനഗ്രഹീ
 പ്താനാൽ ഹവിർഭുജകളായ ദേവന്മാരാ ഈ കർമ്മത്തിൽ
 നന്വർത്ഥം. അങ്ങനെയെങ്ങി ദേവന്മാരാ വിളിക്കുന്ന
 അഗ്നിദത്ത സ്തുത്യനാകുന്നു

4 താ ഉഗതോ വി ബോധയ
യദഗേ യാസി ഭൃത്യം
ദേവൈരാ സമസി ബഹിഷി

അന്വയം:—

ഹേ അഗേ, യൽ	— യസ്മാൽ കാരണാൽ
ഭൃത്യം യാസി	— ദേവാനാം ഭൃതകർമ്മപ്രാപ്തോഷി
(തസ്മാൽ കാരണാൽ)	
ഉഗതഃ താൻ	— ഹവിഃ കായമാനാൻ ദേവാൻ
	(ഹവിസ്വീകാരാർത്ഥം വി
	ബോധയ,

(വിബോധ്യ ച)

ബഹിഷി — അസ്മിൻ കർമ്മണി.

(തൈഃ) ദേവൈഃ (സഹ)

ആ സമസി — ആസീദ, ഉപവിശ

അർത്ഥം,—അല്ലയോ അഗേ, ഏതുകാരണത്താൽ അവിടുന്ന് ദേവന്മാരുടെ ഭൃതകർമ്മം ഏറ്റെടുവോ, ആ കാരണത്താൽ ഹവിഷ്ചാമന്മാരായ ദേവന്മാരെ ഹവിസ്വീകാരത്തിന്ന് പ്രബോധിപ്പിച്ചാലും (ക്ഷണിച്ചുകൊണ്ടുവന്നാലും) ആ ദേവന്മാരോടൊപ്പം അവിടുന്ന് ഈ കർമ്മത്തിൽ വന്നിരുന്നാലും.

5 ഘൃതാഹവന ദീദിവഃ

പ്രതിഷ്ഠ രിഷതോ ഭഹ

അഗ്നേത്വം രക്ഷസിനഃ

അന്വയം:—

ഹേ ഘൃത-ആഹവന	— ഘൃതേന ഹുയമാന
ദീദിവഃ, അഗ്നേ ത്വം	— ദീപ്യമാന, അഗ്നേ
രക്ഷസിനഃ	— രക്ഷായുക്താൻ
റിഷതഃ	— ഹിംസകാൻ, ശത്രുൻ
പ്രതി	— അസ്മാകം പ്രതികൂലാൻ
ഭഹ സു	— സർവ്വമാ ഭസ്മീകത

അഥം-നെന്തിനാൻ വിളിക്കപ്പെടുന്നവൻ, (നെന്ത് ഹോ
 മിച്ചാൻ പ്രീതിപ്പൂ, പൊങ്ങിവരുന്നവൻ) ദീപ്യമാനനായ
 അഗ്നേ, സ്വാക്ഷകളോടുകൂടി വരുന്ന അക്രമികളായ ഗന്ത്രക്കളെ,
 ഞങ്ങളുടെ പ്രതിയോഗികളെ, അവിടുന്ന് തികച്ചു വെണ്ണിറ
 കിയാലു.

6 അഗ്നിനാഗ്നിസ്തദീധ്യതേ

അവിദഗ്ദ്ധപതിരൂപാ

ഹവ്യവാട്ജഹാസ്യഃ

വ 22

അന്വയം:-

കവി:	— ഭയാപി
ഗൃഹ-പതി:	— യജമാനഗൃഹസ്യ പാലക:
ഔവാ	— നിത്യതജ്ഞ:
ഹവ്യ-വാട്	— ഹവിഷോ വോഷാ
ജ്ഞ-ആസ്യഃ	— ജ്ഞി ആസ്യം യസ്യ സ:
അഗ്നി:	— ആഹവനീയാവ്യഃ
(തന്മിൻ പ്രക്ഷിപ്യ മാണേന) അഗ്നിനാ	— പ്രന്നീതേന സഹ
സഃ ഇധ്യതേ	— സമ്യക് ദീപ്യതേ

അഥം-ഭയാപിനും, യജമാനന്റെ ഗൃഹത്തെ കാക്കുന്ന
 വൻ, നിത്യതജ്ഞൻ, ദേവന്മാരെ ഹവിസ്സു വഹിക്കുന്നവൻ,
 ജ്ഞ(ഹോമിക്കുന്ന ഉപകാണം)വാക്കുന്ന ദേവന്മാരോടുകൂടിയവൻ
 മായ ആഹവനീയാഗ്നി തന്നിൽ പ്രക്ഷേപിക്കപ്പെടുന്ന,
 തന്നിൽ കൂട്ടിച്ചേക്കപ്പെടുന്ന, തന്നിലേയ്ക്ക് പ്രണയിക്കപ്പെടുന്ന
 ന്നാഗ് അഗ്നിക്കൊന്റു നല്ലപോല ചാലിക്കുന്ന

വഗ്. 23

7 കവിശ്നീദപസ്മുഹി

സത്യധമ്മാനധ്വരോ

ദേവദീവചാതനഃ

അന്വയം:-

(ഹേ സ്തോത്രസംഘ)

കവി.	— മേധാവിൻ.
സത്യ-ധർമ്മാണ.	— സത്യം ധർമ്മോ യസ്യ തം.
ദേവ.	— ദേവതമാന.
അമീവ-ചാതന.	— അമീവാനാം, രോഗാണാം ഘാതകം.

അഗ്നിം അധരേ ഉപ

സ്തപി — ക്രിതൗ ഉപേത്യ സ്തതിം കൗ

അർത്ഥം:-ഹേ സ്തോതാക്കളേ, മേധാവിയും സത്യത്തെ ധർമ്മമായി പാലിക്കുന്നവനും ദീപ്യമാനനും രോഗങ്ങളുടെ പരിഹർത്താവുമായ അഗ്നിയെ നിങ്ങൾ ഈ യാഗത്തിൽ അടുത്തു ചെന്നു സ്തുതിക്കുക.

8 യസ്ത്വാംഗേ ഹവിഷ്വതി-

ദൃതം ദേവ സപര്യതി

തസ്യ സു പ്രാവിതാ വേ

അന്വയം:-

ഹേ, അഗ്നേ, ദേവ	
യഃ ഹവിഃ-പതിഃ	— യജമാനഃ
(ദേവ) ദൃതം ത്വാം	
സപര്യതി	— പരിചരതി
തസ്യ (യജമാനസ്യ) പ്ര-	
അവിതാ വേ സു	— അവശ്യം രക്ഷിതാ വേ.

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗ്നേ, ദേവ, യാതൊരു യജമാനൻ ദേവദൃതനായ അവിടുത്തെ സേവിക്കുന്നുവോ, ഉറപ്പായും ആ യജമാനന്റെ രക്ഷകനായി ഭവിക്കാലും.

9 യോ അഗ്നിം ദേവ വീതയേ

ഹവിഷ്വാ ആവിവാസതി

തസ്മൈ പാവക ഉദയ

അന്വയം —

ഹേ പാവക,	— അഗ്നേ,
ഹവിഷ്യാൻ യഃ	— ഹവിര്യക്തഃ യഃ യജമാനഃ
ദേവ-വീരയേ	— ദേവാനാം ഹവിർക്ഷണഹേതു യാഗാർത്ഥം.
അഗ്നിം ആ-വിവാസതി	— അഗ്നേസ്സമീപേ വിശേഷണാ ഗത്യ പരിചര്യാം കരോതി
തസ്മൈ മുദയ	— തം യജമാനം സുഖയ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, ഹവിസ്സോടുളടിയ യാതൊരു യജമാനൻ, ദേവന്മാർക്കു ഹവിർക്ഷണഹേതുപായ യാഗത്തിനായി (ദേവയാഗത്തിനായി) അഗ്നിയുടെ (അവിടുത്തെ) അടുക്കൽവന്നു സേവിക്കുന്നവോ, ആ യജമാനനെ സുഖിപ്പിച്ചാലും.

10 സ നഃ പാവക ദീദിവോ—

ഗ്നേ ദേവോ ഇഹാ വഹ

ഉപ യജ്ഞം ഹവിഷ്വ നഃ

അന്വയം.—

ഹേ ദീദി-വഃ, പാവക,	
അഗ്നേ	— ദീപ്യമാന, ശോധക, അഗ്നേ
സഃ (ത്വം) നഃ	— അസ്മദർത്ഥം.
ഇഹ	— ദേവയജനദേശം
ദേവാനു ആ വഹ	— ആനയ
(തതഃ) നഃ യജ്ഞം.	— അസ്മദേയം യജ്ഞം.
(തത്രത്യം) ഹവിഃപ ഉപ	— ദേവസമീപേ പ്രാപയ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ദീപ്യമാന, ശുദ്ധീകര, അഗ്നേ, അവിടുന്നു ഞങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ഈ ദേവയാഗരൂപിൽ ദേവന്മാരെ ആനയിച്ചാലും. പിന്നെ ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തെയും അവിടെയുള്ള ഹവിസ്സിനെയും ദേവസമീപത്തിൽ എത്തിച്ചാലും.

11 സ നഃ സ്തവാന ആ ഭര
ഗായത്രേണ നവീയസാ
രയിം വീരവതീമിഷം

അന്വയം:-

നവീയസാ	— നവതരേണ, പുവ്വകൈരപ്യ സംപാദിതേന
ഗായത്രേണ	— ഗായത്രീച്ഛന്ദസ്സേന സുകേതേന
സ്തവാനഃ	— സ്തുതയമാനഃ
സഃ (ത്വം) നഃ	— അസ്മദർത്ഥം
രയിം	— ധനം
വീര-വതീം ഇഷം	— വീരപുത്രഭൃത്യയുക്തം അന്നം (ച)
ആ ഭര	— സമ്പാദയ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, മുന്യുള്ളവരാൽ ചൊല്ലപ്പെടാത്ത പുതിയ ഗായത്രീവൃത്തസൂക്തത്താൽ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്ന അവിട്ടന്നു ഞങ്ങൾക്ക് ഐശ്വര്യവും വീരപുത്രാദികളോടു കൂടിയ അന്നവും (പുഷ്പിയും) ഉണ്ടാക്കിത്തന്നാലും.

12 അഗ്നേ ശുക്രേണ ശോചിഷാ
വിശ്വാഭിദേവഹുതിഭിഃ

ഇമം സ്തോമം ജുഷസ്വ നഃ വ 23

അന്വയം -

ഹേ അഗ്നേ, ശുക്രേണ	
ശോചിഷാ	— ത്വഭീയശ്ചേതവസ്തദീപ്യാ
വിശ്വാഭിഃ ദേവഹുതി-ഭിഃ	— ത്വൽകൃതസർവ്വദേവതാഹ്വാന സാധനസ്തോത്രൈഃ യുക്തഃ ത്വം
നഃ ഇമം സ്തോമം ജുഷസ്വ	— അസ്മദഭീയം സ്തോത്രവിശേഷം സേവസ്വ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, വെളുത്ത ജ്വാലകളോടും എല്ലാദേവന്മാരെയും വിളിക്കുന്ന (അവിട്ടന്നു നിർമ്മിച്ച) സ്തോത്രങ്ങളോടും കൂടിയ അവിട്ടന്നു ഞങ്ങളുടെ ഈ സ്തോത്രവിശേഷത്തെ സ്വീകരിച്ചാലും.

വർഗ്ഗം.—24—25 (ആപ്രീസ്മരം)

1 സു¹സമീ²ദ്ധോ ന ആ വഹ
 ദേവോ അഗ്നേ ഹവിഷ്യതേ
 ഹോതഃ പാവക യക്ഷി ച

അന്വയം. —

ഹേ അഗ്നേ, സു—സമീദ്ധഃ — തന്നാമകന്യം,
 നഃ ഹവിഷ്യതേ — അസ്മദീയായ യജമാനായ,
 തദനഗ്രഹാർത്ഥം.
 ദേവാന ആ വഹ — ആനയ
 ഹേ പാവക — ശോധക
 ഹോതഃ — ഹോമനിഷ്ഠാദക, (അഗ്നേ)
 യക്ഷി ച — യജ ച

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, സമീദ്ധൻ എന്ന പേരോടു കൂടിയ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ യജമാനനെ അനുഗ്രഹിപ്പാനായി ദേവന്മാരെ ആവഹിച്ചാലും. അല്ലയോ ശുദ്ധീകര ഹോതാമേ. ഉണ്ടാകുന്ന കാരണത്താൽ ഹോതാവേ, അവിടുത്തെന്ന് യജിക്കുകയും ചെയ്യാലും.

2 ധൃമന്തന്തനപാ—

ദ്യുജന്തം ദേവേഷ്വനഃ കവേ
 അദ്യോ കൃണാമി വീരയേ

അന്വയം. —

ഹേ കവേ, — ധേയാവിൻ (അഗ്നേ)
 തന്തു—നപാൽ — ഏതന്നാമകന്യം.
 അദ്യോ — അസ്മിൻ ദിനേ
 നഃ ധൃ-മന്തം യജന്തം. — അസ്മദീയം രസവന്തം ഹവിഃ
 വീരയേ — ക്ഷേണായ
 ദേവേഷ്വ കൃണാമി — കരു പ്രാപയ

അർത്ഥം.—ധേയാവിയായ അഗ്നേ തന്തുനപാൽ എന്ന പേരോടു കൂടിയ അവിടുന്ന് ഇന്ന് ഞങ്ങളുടെ സുസ്വാദുവായ ഹവിസ്സിനെ ക്ഷേണത്തിനായി ദേവന്മാരിൽ ഏത്തിച്ചാലും.

3 നരാശംസമിഹ പ്രിയ-
മസ്തിൻ യജ്ഞ ഉപഹവയേ
മധുജിഹവം ഹവിഷ്ഠതം

അനവയം:-

ഇഹ	— ദേവയജ്ഞദേശേ
അസ്തിൻ	— (പ്രവർത്തമാനേ) യജ്ഞേ
പ്രിയം	— ദേവാനാം പ്രീതിഹേതും
മധു-ജിഹവം	— മധുരഭാഷിതജിഹ്വാപേതം
ഹവിഃ-കൃതം	— ഹവിഷോനിഷ്ഠാദകം
നരാശംസം	— ഏതന്നാമകമഗ്നിം
ഉപ ഹവയേ	— ആഹവയാമി

അർത്ഥം:- ഈ ദേവയാഗഭൂമിയിൽ നടന്നുവരുന്ന ഈ യജ്ഞത്തിൽ ദേവന്മാർക്ക് ഇഷ്ടഭൂതനും മധുരമായി ഭാഷിക്കുന്ന നാവോടുകൂടിയവനും ഹവിസ്സിനെ ഉണ്ടാക്കുന്നവനും നരാശംസൻ എന്ന പേരോടുകൂടിയവനുമായ അഗ്നിയെ ഞാൻ വിളിക്കുന്നു.

4 അഗ്നേ സുഖതമേ രഥേ
ദേവ്യാ ഇഷ്ടിത ആ വഹ
അസി ഹോതാ മനുഹിതഃ

അനവയം:-

(ഇട്ശബ്ദാദിയേയ) ഹേ അഗ്നേ ഇഷ്ടിതഃ-സ്തുതസ്സൻ	
സുഖ-തമേ	— അതിശയേന സുഖഹേതൗ
(കസ്തിംശ്ചിൽ) രഥേ	
ദേവാനാ	— (സ്ഥാപയിത്വാ, കർമ്മഭൂമൗ)
ആ വഹ	— ആനയഃ
മനുഃ-ഹിതഃ	— മന്ത്രേണ ഹിതഃ, സ്ഥാപിതഃ (ത്വം)
ഹോതാ അസി	— ദേവാനാം ആഹ്വതാ അസി

അർത്ഥം:—ഇട്ഗണ്യത്താൽ അറിയപ്പെടുന്ന അഗ്നേ, അവിടുന്ന് സ്മൃതനായി ഏകദേശം സുഖകരമായ ഒരു തേരിൽ ദേവന്മാരെ ഈ കർമ്മഭൂമിയിലേക്ക് ആവഹിച്ചാലും മന്ത്രത്താൽ പ്രതിഷ്ഠിതനായ അവിടുന്ന് ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനാണല്ലോ (ഈളിതഃ എന്ന പദംകൊണ്ടാണ് ഇട്ഗണ്യാദിധാനനായ അഗ്നിയിലെ സൂചിപ്പിക്കുന്നത്)

5 സ്മൃതീത ബഹിരാന്യ-

ഗ്ഘൃതപൃഷ്ഠം മനീഷിനഃ

യത്രാതുതസ്യ ചക്ഷണം

അനന്യം -

ഹേ മനീഷിനഃ,	— ബുദ്ധിമന്തഃ, ജ്ഞാപിനഃ,
യത്ര	— യസ്മിൻ ബഹിഷി
അതുതസ്യ	— അതുതസമാനസ്യ ഘൃതസ്യ
ചക്ഷണം.	— ദശനം (വേതി)
(തൽ) ബഹിഃ	— ദർശം
ആനന്യക്	— അനുകൂലേണ സകരം പരസ്വരം സംബദ്ധം
ഘൃതപൃഷ്ഠം	— ഘൃതപുണ്ണാനാം ശൃംഗാഃ ബർഹിഷി ആസാദിതത്വാൽ ഘൃതം പൃഷ്ഠേ ഉപരിഭാഗേ യസ്യ ബർഹിഷഃ, തൽ
സ്മൃതീത	— വേദേ ഉപരി ആചാര്യേത

(അത്രാപി ബർഹിന്നാമകോഗ്നിഃ സൂച്യതേ)

അർത്ഥം:—ബുദ്ധിമാന്മാരായ ജ്ഞാപികളേ ഏതു ദർശിനി അതുതലവ്യമായ നെയ്യിന്റെ ദശനം ഭവിക്കുന്നുവോ (ധാരാളം നെയ്യുപുണ്ടിരിക്കുന്ന വാ) ആ ദർശപ്പേടുന്നോടുകൂടി ഞാടുതൊട്ടുകൊണ്ടും നെയ്യുപററിയ ശൃംഗം താഴെവെച്ച് ഉപരിഭാഗത്തു നെയ്യു കവർന്നുകൊണ്ടും വേദിയുടെ മേൽഭാഗത്തു വിരിച്ച ഭൂമി (ഇവിടെ ബർഹിസ്സ് എന്ന പേരായ അഗ്നിയിലെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു)

6 വിശ്രയത്താതുവായോ-

ചാരോ ദേവീരസശ്ചതഃ

അദ്യോ നനഞ്ച യഷ്വവേ

വ, 24

അന്വയഃ:

ഋത-വൃദ്ധഃ	— ഋതസ്യ യജ്ഞസ്യ വദ്ധയിത്ര്യഃ
ദേവീഃ	— ദ്യോതമാനാഃ
അസശ്ചതഃ	— അസശ്ചന്ത്യഃ, ചാരോൽ
	ഘോടനേന പ്രവേഷ്യപൃഷ്ഠഃ
	സംഗരഹിതാഃ
ചാരഃ	— യജ്ഞശാലാചാരാണി,
അദ്യ നനം	— അസ്തിൻ ഭിന്നേ അവശ്യം
യഷ്വവേ	— യഷ്ടം
വി ശ്രയത്താ	— കവാടോൽഘോടനേന
	വിപ്രിയത്താ

അർത്ഥം:—യജ്ഞത്തെ പോഷിപ്പിക്കുന്നവയും പ്രകാശമാനങ്ങളും തുറന്നാൽ പുരുഷന്മാരുടെ തിരക്കൊഴിയുന്നതുമായ യജ്ഞശാലയുടെ ഉമ്മറങ്ങൾ, ഇന്നു യജിക്കാനായിക്കൊണ്ടു നിശ്ചയമായും വാതിൽ തുറന്നിരിക്കട്ടെ. (ചാരാഭിമാനമേ വരകളായ അഗ്നിയുടെ മുത്തിവിശേഷങ്ങൾ ഇവിടെ സൂചിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.)

വക്തം 25

7 നകേതാഷാസാ സുപേശസാ-

സ്മിൻ യജ്ഞ ഉപ ഹവയേ

ഇദം നോ ബഹിരാസദേ

അന്വയഃ:-

നഃ	— അസ്തദീയം
അസ്തിൻ യജ്ഞ	— പ്രവർത്തമാനേ യജ്ഞകർമ്മണി
ഇദം ബഹിഃ	— വേദ്യം ആസ്തിണ്ണം ദേം
ആ-സദേ	— ആസത്തം, പ്രാപ്തം

പേഗസാ	— ശോഭനരൂപമുദേത
നേതാഷസാ	— നേതാഷോനാമികേ വഹ്നി മുദേതീ
പ ഹായേ	— ആഹ്വായാമി

അതഃ ഞങ്ങളുടെ ഈ നടക്കുന്ന യജ്ഞകർമ്മത്തിൽ വേദിയിൽ വിരിച്ച ഭക്തിയ്ക്ക് വന്നിരിക്കാനായി ശോഭനരൂപമുദേതയായി നേതാഷസ്സുകൾ എന്ന പേരോടു കൂടിയ (രണ്ടു) അഗ്നിമുദേതകളെ വിളിക്കുന്ന (നേതാഷസ്സുകൾ രാവം പകല്പം)

8 താ സുജിഹ്വാ ഉപ ഹായേ
ഹോതാരാ ദൈവ്യാ കവീ
യജ്ഞം നോ യക്ഷതാമിമം

അന്വയം: —

സു-ജിഹ്വാ	— ശോഭനജാലം
ഹോതാരാ	— ഹോമനിഷ്ഠാദേവ
ദൈവ്യാ	— ദൈവ്യ, ദേവസംബന്ധിനാ
കവീ	— മേധാവിനാ
താ	— താ (യാജ്ഞികാനാം പ്രസിദ്ധൗ ദൈവ്യഹോതു നാമകൗ ചാവഗ്നി)

ന: ഇമം യജ്ഞം യക്ഷതാം: — യജ്ഞം, അനതിഷ്ഠതാം

അതഃ—ശോഭന ജാലകളോടുകൂടിയവരും ഹോമനിഷ്ഠാദേവന്മാരും ദേവസംബന്ധികളും മേധാവികളും ദൈവ്യഹോതാക്കൾ എന്ന നാമത്തോടുകൂടിയവരുമായ രണ്ടു അഗ്നികൾ ഞങ്ങളുടെ ഈ യജ്ഞത്തെ അനഷ്ടിക്കട്ടെ

9 ഇളാ സരസ്വതീ മഹി
തിസ്രോ ദേവീമയോ ഉപാ
ബഹിസ്സി ത്വസ്രിയ:

അന്വയം: —

മയ:—ഉവ:	— സുഖോൽപാദികാ:
ത്വസ്രിയ:	— ക്ഷയേണ രഹിതാ:

ഇളാ സരസ്വതി മഹി — ഇളാദിശബ്ദാഭിധേയാ
വഹ്നിമുത്തയഃ

തിസ്രഃ ദേവീഃ — ദീപ്യമാനാഃ

(വേദ്യോമാസ്തിണ്ണം)

ബർഹിഃ സീദന്തു — പ്രാപ്തവന്തു.

(അത്ര മഹിശബ്ദഃ ഭാരതീമാചഷ്ടേ)

അർത്ഥം.—സുഖമുണ്ടാക്കുന്നവരും ഒരിക്കലും ക്ഷയം പറ്റാത്തവരുമായ ഇള, സരസ്വതി, ഭാരതി എന്നിങ്ങനെ പേരുകളോടുകൂടിയ അഗ്നിവിശേഷമുത്തികളായ മൂന്നു പ്രകാശവതികളും വേദിയിൽ വിരിച്ച ഭക്തയെ പ്രാപിക്കട്ടെ (മഹി എന്ന പദംകൊണ്ടു ഭാരതിയെയാണു് പറയുന്നതു്)

10 ഇഹ ത്വഷ്യാനമഗ്രിയം

വിശ്വ-രൂപമപ ഹവയേ

അസ്മാകമസ്തു കേവലഃ

അന്വയം:—

അഗ്രിയം — ശ്രേഷ്ഠം

വിശ്വ-രൂപം — ബഹുവിധരൂപോപേതം

ത്വഷ്യാനം — ത്വഷ്യുന്നാമകമഗ്നിം

ഇഹ (കർമ്മണി) ഉപ

ഹവയേ — ഉപാഹവയാമി

(സഃ) അസ്മാകം കേവലഃ

അസ്മു — അസ്മാധാരണഃ ഇതരയജമാനേ
ദ്യോധികം അനുഗ്രഹം കരോതു

അർത്ഥം.—ശ്രേഷ്ഠനും വിവിധരൂപനുമായ ത്വഷ്യാബെന്ന പേരോടുകൂടിയ അഗ്നിയെ ഈ കർമ്മത്തിൽ വിളിക്കുന്നു. അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്കു മാറ്റു യജമാനന്മാരിലും മീതെ അനുഗ്രഹപരനായി (ഞങ്ങൾക്കുമാത്രമുള്ളവനായി) ഭവിക്കട്ടെ.

11 അവസ്യദാ വനസ്തതേ

ദേവേ ദേവേഭ്യോ ഹവിഃ

പ്രാജ്ഞസ്തു ചേതനം

അന്വയം -

ഹേ വനസ്വതേ,	— ഏതന്നാമകാശേ,
ദേവ,	— ദീപ്യമാന,
(ഹവിർഭുഗ്ഭ്യേ) ദേവേഭ്യഃ (അസുഭീയം) ഹവിഃ	
അവ സുജ	— സമപ്യയ
പ്ര ദാതുഃ	— യജമാനസ്യ
ചേതനഃ	— പരലോകവിഷയം വിജ്ഞാനം
(വ്രതപ്രസാദാൽ) അസു — ഭവതു	

അർത്ഥം—വനസ്വതി എന്ന പേരോടുകൂടിയ അഗ്നേ, ദേവ, ഹവിർഭുഗ്ഭ്യായ ദേവന്മാരേ ഞങ്ങളുടെ ഹവിസ്സിനെ സമർപ്പിച്ചാലും ദാനാവായ യജമാനന്നു അവിടുത്തെ പ്രസാദത്താൽ പരലോകവിഷയമായ വിജ്ഞാനം ഭവിക്കട്ടെ

12 സ്വാഹാ യജ്ഞം കൃണോതനേ—

ബ്രായ യജനോ ഗൃഹേ

തത്ര ദേവ് ഉപ ഹവേ

വ 25

അന്വയം—

സ്വാഹാ (ഏതന്നാമകാഗ്നിവിശേഷം ലക്ഷ്യത്തി)	
യജ്ഞം	— അഗ്നിസമ്പാദിതം യജ്ഞം
ഇബ്രായ	— ഇന്ദ്രതുഷ്ട്യർത്ഥം
യജനം ഗൃഹേ	— യജമാനസ്യ ഗൃഹേ
(ഹേ ഗൃഹീഭ്യഃ)	
കൃണോതന	— കൗത
തത്ര (യജ്ഞേ) ദേവൻ	
ഉപ ഹവേ	— ആഹ്വയാമി

അർത്ഥം—സ്വാഹാകൂൾ എന്ന പേരോടുകൂടിയ അഗ്നിയാൽ സമ്പാദിതമായ യജ്ഞം ഇന്ദ്രന്റെ സന്നോഷത്തിനായി യജമാനന്റെ ഗൃഹത്തിൽ, ഗൃഹീകൾക്കു, നിങ്ങൾ നടത്തുക ആ യജ്ഞത്തിൽ ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നു വൃ. 26-27 വിശ്വേഷോദ്ധോദ്ധേതാ

1 ഐദീരഗ്നേ ദുവോ ഗിരോ—

വിശ്വഭിസ്സോമപീതയേ

ദേവേഭിര്യാഹി യക്ഷി ച

അന്വയം:—

- ഹേ അഗ്നേ, ഏഭി: — അസ്തിൻ യജ്ഞേ സംഭാവിതൈഃ
 വിശ്വഭി: ദേവേഭി: — സഞ്ചേദ്യേവൈ: (സഹ) ച
 സോമ—പീതയേ — സോമപാനോപേതയാഗാത്ഥം.
 ദുവ: — അസ്തദീയം പരിചര്യം
 ഗിര: — അസ്തദീയാ: സ്തുതി: (ച പ്രതി)
 ആ യാഹി, യക്ഷി ച — ആഗച്ഛ, യജ ച.

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ ഈ യജ്ഞത്തിൽ പൂജിതനായ എല്ലാ ദേവന്മാരോടും കൂടി സോമപാനയുക്തമായ യാഗത്തിന്നു ഞങ്ങളുടെ സപര്യയേയും സ്തുതികളേയും ആസ്സദിച്ചു വന്നാലും, യജിക്കുകയും ചെയ്യാലും.

2 ആതാ കന്വാ അഹുഷത

ഗുണന്തി വിപ്രതേധിയ:

ദേവേഭിരഗ്ന ആഗഹി

അന്വയം:—

- ഹേ വിപ്ര — മേധാവിൻ, (അഗ്നേ)
 കന്വാ: — മേധാവിന: ഋഗ്വിജ:
 ത്വാ അഹുഷത — യജ്ഞനിഷ്ഠാദകം ത്വാം ആഹവയന്തി
 (തഥാ) തേ ധിയ: —
 ഗുണന്തി — ത്വദീയാനി കർമ്മാണി കഥയന്തി
 (തത: ഹേ അഗ്നേ, ദേവേഭി: ആഗഹി — ദോവെസ്സഹ ആഗച്ഛ

അർത്ഥം—അല്ലയോ മേധാവിയായ അഗ്നേ, ജ്ഞാനികനായ ഋഗ്വിജകൾ യജ്ഞനിഷ്ഠാദകനായ അവിടുത്തെവിളിക്കു

ന്ന അവിടുത്തെ കമ്മണെ കമിക്കുന്ന അല്ലയോ അഗ്നേ,
വേന്മാരോടു കൂടി വന്നാലും.

3 ഇരൂപായു ബ്രഹ്മസ്തനി.

മിത്രാഗ്നി. പുഷ്ണം. ഭഗ്.

ആദിത്യാന്മാന്തം. ഗുണം.

അന്വയം -

ഹേ അഗ്നേ, ഇരൂപായു, ബ്രഹ്മസ്തനി., മിത്രാ, അഗ്നി.
പുഷ്ണം. ഭഗ. ആദിത്യാൻ മാന്തം. ഗണം. (ച യ ക്ഷി)

അർത്ഥം: അല്ലയോ അഗ്നേ, ഇരുന്നേയും വായുവിനേയും
ബ്രഹ്മസ്തനിയേയും മിത്രനേയും അഗ്നിയേയും പുഷാവിനേ
യും ഭഗനേയും ആദിത്യന്മാരേയും ചേർത്തുകൂട്ടാൻ സമീപ
നേയും അവിടുത്തെ മമിച്ചാലും.

4 പ്ര പോദിയന്ത ഇന്ദ്രാ.

ഓംസാ മാധിഷ്ഠവഃ

ദ്രാമ്സാ മധ്യമേഷ്ഠവഃ

അന്വയം:-

(ഹേ ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാ!) വഃ - ഐശ്വര്യം

ഓംസാഃ, മാധിഷ്ഠവഃ - തൃപ്തികാ, ഹർഷരത്നവഃ

ദ്രാമ്സാഃ, മധ്യഃ - ബിന്ദുരൂപാഃ, മധുരഃ

ചമു-സഃ ഇന്ദ്രവഃ - ചമസാദിപാത്രേഷ്വപസ്ഥിതാ
സോമഃ

പ്രദിയന്തേ - പ്രകഷേണ സമ്പാദ്യന്തേ

അർത്ഥം:-ഇന്ദ്രാദി ദേവന്മാരേ, നിങ്ങളുടെവേണ്ടി തൃപ്തി
കൊണ്ടും ഹർഷരത്നങ്ങളും ബിന്ദു(രൂപ)രൂപങ്ങളും മധു
രങ്ങളും, ചമസാദിപാത്രങ്ങളിൽപ്പെടുത്തുന്ന സോമങ്ങൾ
വേണ്ടപോലെ ദൗഷിയിരിക്കുന്ന

5 ഇതേ ത്വായസ്യവഃ

കണ്യാസോ വൃക്തബർഹിഷഃ

ഹവിഷ്യന്തോ അരങ്ക്രതഃ

അനന്യം -

ഹേ അഗ്നേ അപസ്യവഃ - അവനഹേതൂൻ ദേവാൻ ഇച്ഛന്തഃ
കണ്യാസഃ - മേധാവിനഃ
വൃക്ത-ബർഹിഷഃ - ആസ്തരണാത്ഥം ചരിന്നദർഭാഃ
ഹവിഷ്യന്തഃ - ഹവിര്യജഃ
അരം-ക്രതഃ - അലംകർത്താരഃ (ഋത്വിജഃ)
ത്വാം ഇതേ - സ്തുവന്തി

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗ്നേ, സ്വരക്ഷയ്ക്കു ദേവന്മാരുടെ അനഗ്രഹമിച്ഛിക്കുന്നവരും മേധാവികളും വിരിവായി ദർഭ പ്ലവ ചിതറിയവരും ഹവിസ്സോടുകൂടിയവരും (അവിടുത്തെ) അലങ്കരിക്കുന്നവരുമായ ഋത്വിജകൾ അവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്നു

6 ഛൃതപുഷ്പാ മനോയജോ

യേ ത്വാ വഹന്തി വഹന്യഃ

ആ ദേവാന്മസോമപീതയേ

വ 26

അനന്യം -

ഹേ അഗ്നേ, ഛൃത-

പുഷ്പാഃ - ഛൃതം, ദീപം പുഷ്പം യേഷാം
തേ

മനഃ-യജഃ - മനസ്സുകല്പമാത്രേണ രഥേ
യജ്യമാനാഃ

വഹന്യഃ - വോദ്ധാര

യേ (അഗ്നാ) ത്വാ

വഹന്തി - ത്വാം വഹന്തി

(തൈരഗ്നൈഃ) സോമ-

പിതയേ — സോഽപാനഹേതുമാഗാത്ഥം.
 ദേവാൻ ആ — ദേവാൻ ആ വഹ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, ദീപമായ പ്രകൃതോടു കൂടി യവയും മനസ്സുകല്പത്താൽ മാത്രം തോറിൽ പൂട്ടപ്പെടുന്നവയും തേർവലിക്കുന്നവയുമായി ഏതഗ്നങ്ങളാണോ അവിടുത്തെ വഹിക്കുന്നത്, ആ അഗ്നങ്ങളോടു കൂടി സോഽപാനയുക്തമായ ഈ യാഗത്തിന്നു ദേവന്മാരെ ആവഹിക്കുക.

വർഗ്ഗം 27

7 നാൻ യജത്രാ ജന്താപ്രധോഽ-

ഗ്നേ പത്നിവതന്യധി

മധ്യസ്തജിഹ്വ പായയ

അന്വയം. —

ഹേ അഗ്നേ, യജത്രാൻ — യജനീയാൻ
 ജന്ത-പ്രധഃ — യൗണവൽകാൻ
 നാൻ — ഇന്ദ്രാദിൻ ദേവാൻ
 പത്നി-വതഃ കൃധി — പത്നീയുക്താൻ കൗ
 ഹേ സ-ജിഹ്വ, — ഗോഷനജിഹ്വാപേത,
 മധ്യഃ — മധുരസ്യ സോമസ്യ ഭാഗം
 (ദേവാൻ) പായയ — പാനായ പ്രയഥാ.

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, യജിക്കപ്പെടേണ്ടവരും യജ്ഞത്തെ പോഷിപ്പിക്കുന്നവനുമായ ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരെ ഈ യജ്ഞത്തിൽ പത്നീയുക്തന്മാരാക്കുക (സഭാര്യന്മാരായി വരുത്തിയാലും) മധുരമായ സോമാംഗം ദേവന്മാരെക്കൊണ്ടു കടിപ്പിച്ചാലും.

8 യേ യജത്രാ യ ഈഡ്യ-

ന്യേ തേ പിബന്തു ജിഹ്വയാ

മധോരഗ്നേ വഷട്കൃതി

അന്വയം. —

യേ (ദേവാഃ) യജത്രാഃ — യജുവ്യഃ

(തമാ) യേ (ദേവാഃ)

ഈന്ധ്യാഃ

— സ്തുത്യഃ

തേ (സദ്യുപി)

വഷട്-കൃതി

— വഷട്കാരയുക്തേ യാഗേ

ഹേ അഗ്നേ തേ

ജിഹ്വയാ

മധോഃ

— മധുരസ്യ സോമസ്യ ഭാഗം

പിബതു

— പാനം കർവ്തു

അർത്ഥം. — ദേവന്മാരേവർ യുക്തപ്പെടുന്നു പാടിയാ, ഏവർ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നുവോണോ, ആ ദേവന്മാരെല്ലാം വഷട്കാരയുക്തമായ ഈ യാഗത്തിൽ, അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുത്തെ നാവിളുടെ മധുരമായ സോമാംശം കുടിക്കട്ടെ.

9 ആകീം സൂര്യസ്യ രോചനാ—

വിശ്വാദേവോ ഉഷ്ണധി

വിപ്രോ ഹോതൃഹ വക്ഷതി.

അന്വയം:-

വിപ്രഃ

— മേധാവി

ഹോതാ

— ഹോമനിഷ്ഠാദകഃ (അഗ്നിഃ)

ഉഷഃ-ബുധഃ

— ഉഷഃകാലേ യാഗഗമനായ
പ്രബുധ്യമാനാൻ

വിശ്വാൻ ദേവൻ

— സുപ്തൻ ദേവൻ

സൂര്യസ്യ (സംബന്ധിനഃ)

രോചനാൻ

— സ്വർഗ്ഗലോകാൽ

ഇഹ ആകീം വക്ഷതി

— കർമ്മണി ആവഹതു

അർത്ഥം.—മേധാവിതം ഹോമനിഷ്ഠപാടിയായ അഗ്നി, യാഗത്തിന്നു പോകാൻ പ്രാതഃകാലത്തു ഉണർന്നിട്ടുള്ള ഏറ്റവും ദേവന്മാരേയും സൂര്യസംബന്ധിയായ സ്വർഗ്ഗലോകത്തിൽനിന്നു ഈ കർമ്മത്തിലേക്കു ആവഹിക്കട്ടെ.

10 വിശ്വേദീണ്യോന്യം മദ്ധ്യ-

ഗ്ന ഇന്ദ്രേണ വായുനാ

പിബാ മിത്രസ്യ ധാമഭിഃ

അന്വയം -

ഹേ അഗ്നേ (ത്വം)

വിശ്വേദീഃ — സർവ്വൈ ദേവൈഃ

ഇന്ദ്രേണ വായുനാ — സഹ

മിത്രസ്യ (സംബന്ധിഭിഃ)

ധാമഭിഃ — തേജോമുർത്തിവിശേഷ
രൂപൈസ്സഹ

സോമ്യം മധു പിബ — സോമസംബന്ധി മധുരം
ഭാഗം പാനം കരു

അർത്ഥം.—തദ്വ്യായാ അഗ്നേ അവിദ്യന്ന ഏദ്വാദേവതാ
ഭാഗം ഇത്ര നാം വായുവിനോം മിത്രാനസ്സംബന്ധിച്ച തേ
ജോമുർത്തിവിശേഷങ്ങളാൽ, കൂടി സോമത്തിന്റെ മധുരാംശ
ത്തെ കടിച്ചാലും.

11 ത്വം ഹോതാ മനഹിതോ-

ഗ്നേ യജേന്യ സീദസി

സേമനോ അധാരം യജ

അന്വയം -

ഹേ അഗ്നേ മന -

ഹിതഃ — മനശ്ചേണ (ഹോത്രാദി
രൂപേണ) ഹിതഃ

ഹോതാ (യഃ ത്വം)

യജേന്യ സീദസി — ഹോമനിഷ്ഠാദകം യജേന്യ
സ്ഥിതിവാൻ

സ (ത്വം) ഇമം അധാരം

യജ — നഷ്ഠാദേവ

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, ഹോതാക്കൾ മുതലായ മനുഷ്യരാൽ സ്ഥാപിതനായി, ഹോമത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നവനായി യാതൊരവിടുന്ന യജ്ഞങ്ങളിൽ ഇരുന്നരുളുന്നവോ, ആ അവിടുന്നു ഹിംസയില്ലാത്ത ഈ യജ്ഞത്തെ യജിച്ചാലും, ഉൽപാദിപ്പിച്ചാലും (അധരം എന്ന് വാക്കിന് 'ധരം ഹിംസ ഇല്ലാത്തതെന്നർത്ഥം യാഗത്തിൽ പശ്യാലംഭനം ഹിംസയല്ലെന്നും അതുകൊണ്ട് ഹിംസയില്ലാത്തത് എന്നുള്ളതിന്നു പശ്യാലംഭനമില്ലാത്തത് എന്നല്ല അർത്ഥമെന്നും പശ്യാലംഭനം ഹിംസയല്ലാത്തതുകൊണ്ട് ഹിംസയില്ലാത്തത് എന്നാണർത്ഥമെന്നും കമ്മപേദികൾ പറയുന്നു)

12 യുഷ്യാ ഹ്യത്രചീ രഥേ

ഹരിതോ ദേവ രോഹിതഃ

രാദീദേവോ ഇഹ വഹ.

വ 27

അന്വയം—

ഹേ ദേവ, (അഗ്നേ)

അരുഷീ:

— ഗുതിമതീ:

ഹരിതഃ

— (രഥാഭ്രൂഡാൻ) ഹർത്തം നേതു, സമർത്ഥാഃ

രോഹിതഃ

— രോഹിച്ചുബ്ധാഭിധേയാ: ത്വഭിയാ: ബധവാ:

രഥേ യുഷ്യാ ഹി

— അവശ്യം രഥേയോജയ

താഭി: (ബധവാഭി:) ഇഹ

ദേവാനു ആ വഹ

— ആനയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ദേവ, അഗ്നേ. ഗുതിപ്രേമയുള്ളവയും തേരിൽ കയറിയവരെ വേണ്ടിത്തന്ന് വേണ്ടസമയത്തെ അറിയാൻ കഴിവുള്ളവയുടെ രോഹിതമെന്നറിയപ്പെടുന്നവയുമായ അവിടുത്തെ പെൺകുതിരകളെ രഥത്തിൽ അവശ്യം ബന്ധിച്ചാലും അപരമെങ്കൊണ്ട് (രാദീച്ഛ) ഈ കഥത്തിൽ ദേവന്മാരെ കൊണ്ടുവന്നാലും.

വൃക് 28-29 വിശ്വേദേവാ ദേവതാ

1 ഇത്ര സോമം പിബ ഋതു-

നാ ത്വാ വിശ്വ വിശ്വ

മന്മ സരാ സസ്ത ദോകസഃ

അന്വയം:-

ഹേ ഇത്ര, ഋതുനാ (സഹ)

സോമം പിബ

— പാനം കരു

മന്മ'സരാസഃ

— തൃപ്തികരാഃ

താ-ദോകസഃ

— തന്നിവാസാഃ, സർവ്വാ

ത്വദോഷമായിനഃ

ഇന്ദ്രവഃ

— പീയമാനാസ്സോമാഃ

ത്വാ (ത്വാം) ആ വിശ്വതു — പ്രവിശ്വതു

അർത്ഥം:- അല്ലയോ ഇത്ര, ഋതുവോക്തൃക്കൾ (ഈ ഋതുവിൽ, വസന്തത്തിൽ) സോമം കുടിച്ചാലും. തൃപ്തിഹേതുക്കളും അവിടുത്തെ ഉദാഹരണ സ്ഥിരനിവാസസ്ഥനമായവയും പാന യോഗ്യങ്ങളുമായ സോമങ്ങൾ അവിടുത്തെ ആവേശിക്കട്ടെ

2 മന്മന്തഃ പിബ ഋതു നാ

പോത്രാ ദ്യുജ്ഞഃ പുനീത

യ്യം ഹി ഘ്നാ സുദാനവഃ

അന്വയം:-

ഹേ മന്മന്തഃ, ഋതുനാ,

(സഹ) പോത്രാൻ

— പോത്രനാമകസ്യ ഋത്വിജഃ
പാത്രാൻ

(സോമം) പിബത

— പാനം കരുത

ഹേ സു-ദാനവഃ

— ശോഭനാദാതാഃ

ഹി

— യസ്മാൽ കാരണാത്

യ്യം സ്ഥ

— യ്യഷാകം ശോധയിതൃപം
പ്രസിദ്ധം.

(നസ്താൻ അസുദീയം)

ദ്യുജ്ഞഃ പുനീത

— ശോധയത

അർത്ഥം.—അല്ലയോ മരുത്തക്കളേ, ഋതുവോടുകൂടി, ഈ ഋതു അനുഭവിക്കുന്ന കൂട്ടത്തിൽ, പോതാവെന്ന ഋതപിക്കിന്റെ പാത്രത്തിൽനിന്നു സോമം കടിച്ചാലും. സഭഭീഷ്യപ്രദന്മാരേ, നിങ്ങളുടെ ശുദ്ധീകരണം പ്രസിദ്ധമാണല്ലോ. അക്കാരണത്താൽ ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തെ ശുദ്ധീകരിച്ചാലും.

3 അഭി യജ്ഞം ഗുണീഹീനോ
ഗ്നാവോ നേഷ്യഃ പിബ ഋതനാ
ത്വം ഹിരത്നയാ അസി

അന്വയം:—

ഹേ ഗാവഃ,	— പത്നീയുക്ത,
നേഷ്യഃ,	— ത്വഷ്യഃ,
നഃ യജ്ഞം	— അസുഭീയം യജ്ഞം
അഭി ഗുണീഹി	— അഭിതഃ, ദേവാനാം സമീപേ സ്തുഹി
ഹി	— യസ്മാൽ കാരണാൽ
ത്വം രത്ന-യാഃ അസി	— രത്നാനാം ദാതാസി
(തസ്മാൽ) ഋതനാ	
(സഹ സോമം) പിബ	— പാനം കരു

അർത്ഥം.—അല്ലയോ പത്നീയുക്തനായ ത്വഷ്യഃദാവേ, ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തെ ദേവന്മാരുടെ മുമ്പിൽ പ്രശംസിച്ചാലും. അവിടുന്ന് രത്നദാതാവാണ്ല്ലോ. അതിനാൽ ഈ ഋതു ആസ്വദിച്ചുകൊണ്ടു്, ഋതുവോടുകൂടി, സോമം കടിച്ചാലും. (ഞങ്ങളുടെ സോമം ഉൾക്കൊണ്ടു് ഞങ്ങൾക്കു സാധാരണൈശ്വര്യം തന്നരുളിയാലും)

4 അഗ്നേ ദേവഃ ഇഹാ വഹ
സാദയാ യോനിഷ ശ്രീഷ്യ
പരി ഭൂഷ പിബ ഋതനാ.

അന യഃ -

ഹേ അഗ്നേ, ദേവാനി	
ഇഹ ആ വഹ	- ആനയ
(തതഃ) യോനിഷ ത്രിഷ	
(സഖനേഷ) സാദയ	- ഉപവേശയ
(തതഃ താനി) പരി ദ്രവ	- അലഞ്കത
ഋതം (സഹ തപഃ	
സോമഃ) പിബ	- പാനം കത

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗ്നേ ദേവന്മാരെ ഈ കർമ്മത്തിൽ ആവഹിച്ചാലും. പിന്നെ, സ്ഥാനങ്ങളിൽ, മൂന്നു സവനങ്ങളിൽ, അവരെ ഇരുത്തിയാലും. അവരെ അലങ്കരിച്ചാലും. ഋതുപോടു കൂടി അവിടുന്ന് സോമം കുടിച്ചാലും.

5 ബ്രാഹ്മണാദിസു രാധസഃ
പിബാ സോമമുജ്ജാന
തവേച്ഛി സഖ്യസേതൃതം.

അന യഃ -

ഹേ ഇസ്ര, ഹി	- യസ്മാൻ
തവ ഇതി	- തവൈവ
സഖ്യം അസേതൃതം	- ഋതം അവിച്ഛിന്നം
(തസ്മാൻ തപഃ)	
ബ്രാഹ്മണാൻ	- ബ്രാഹ്മണാലും സിന്ധുസ്ഥാൻ
രാധസഃ	- ധനദ്രതാൻ പാത്രാൻ
ഋതം അത സോമം	
പിബ	- ഋതം സഹ സോമം പിബ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇസ്ര യാതൊരു കാരണത്താൽ അവിടുത്തെ സംഖ്യം ഋതദേവം ബാധിക്കാത്തതാണോ ഏല്ലാ ഋതകളുമായി ഇണങ്ങിയതാണോ, ആ കാരണത്താൽ അവിടുന്ന് ഋതമുളക്കുമെന്നു്. ഋതദേവതകളോടുകൂടി ബ്രാഹ്മണാലും സിന്ധുസ്ഥാൻ ധനപുഷ്പമായ പാത്രത്തിൽനിന്നു്

6 യുവം ദക്ഷം യുതപ്രത

മിത്രാവരണ ദുളഭം

ഋതനാ യജ്ഞമാശാമേ

വ. 28

അന്വയം:-

ഹേ യുത-പ്രതാ	— സ്വീകൃതകർമ്മാണഃ
മിത്രാവരണാ	— മിത്രാവരണൗ
യുവം	— ഉഭൗ യുവാം
ഋതനാ	— സഹാസ്മഭീയം
ദക്ഷം	— പ്രവൃദ്ധം
ദു-ഭഭം	— ദുർഭം, ശത്രുഭീഭേഃ ധൃം
യജ്ഞം ആശാമേ	— നാശയിതും അശക്യം
	— വ്യാപ്തമഃ

അർത്ഥം:-കർമ്മത്തെ സ്വയം സ്വീകരിച്ചവരായ മിത്രാവരണന്മാരേ, നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും ഋതദേവതയോടുകൂടി ഞങ്ങളുടെ പ്രവൃദ്ധവും ശത്രുക്കളാൽ കേടുവരുത്താൻ കഴിയാത്തതുമായ ഈ യജ്ഞത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു.

വക്രം 29

7 ഭൂവിന്നോദാ ഭൂവിന്നസോ-

ഗ്രാവഹസ്താസോ അധാരേ

യജ്ഞേഷു ദേവമീളതേ

അന്വയം:-

അധാരേ	— പ്രകൃതിരൂപേ അഗ്നിഷ്ടോമേ
യജ്ഞേഷു	— വികൃതിരൂപേഷു ഉക്തമാഭിഷ്ഠി
ഭൂവിന്നോദാ ദേവം	— ധനപ്രദം അഗ്നിം
ഭൂവിന്നസഃ	— ധനാർത്ഥിനഃ
ഗ്രാവ-ഹസ്താസഃ	
(ഋഗ്വിജഃ)	— അഭിഷ്ഠവസാധനപാഷാണധാരിണഃ
ഈളതേ	— സുവന്തി

അത്ഥം:—പ്രകൃതിരൂപമായ അഗ്നിഘോഷമയജ്ഞത്തിലും വികൃതിരൂപങ്ങളായ (പാദവും പദവും പിണച്ചുചൊല്ലുക മുതലായുള്ള) യജ്ഞങ്ങളിലെ ഉക്തമാദിമന്ത്രങ്ങളിലും ധനപ്രദനായ അഗ്നിദേവനെയുടൻ, ധനാത്മികളും പിടിക്കല്ലുകയ്യിലേയ്ക്കുവരമായ ഭൃഗ്വിഷ്ണുക്കൾ സ്മരിക്കുന്നത്

8 ഭൂവിണോദാ ദാതു നോ—

വസുനി യാനി ശൃണുനേ

ദേവേഷു താ വനാമഹേ

അന്വയം —

യാനി (ധനാനി)

ശൃണുനേ

— ഹവിരപയുക്തത്വേന ശ്രൂയതേ

താ

— താനി (ധനാനി)

ദേവേഷു (നിമിത്തഭൂതേഷു)

വനാമഹേ

— സംഭോമഹേ ധനൈഃ

ദേവാന യഷുഃ താനി സ്വീകന്തഃ

ഭൂവിണഃ ദാ:

ധനപ്രദഃ (അഗ്നിഃ)

നഃ (താനി) വസുനി

ദാതു

— പ്രദക്ഷതു

അത്ഥം:—യാതൊരു ധനം ഹവിരപയുക്തത്വത്തിന്റെ അതായത് ദേവന്മാർക്കു സമർപ്പണത്തിന്റെ ഫലമായി പ്രസിദ്ധമാണോ ദേവന്മാർനിമിത്തമായുണ്ടായ ആ ധനത്തെ അവരെയജിക്കുവാനായി ഞാൻ തേടുന്നു ധനപ്രദനായ അഗ്നി ആ ധനത്തെ തന്നെ ഉള്ള (ധനം യാഗത്തിന്റെ സംഭാരങ്ങൾക്കും ദക്ഷിണാദികൾക്കും മാത്രമേ ആവശ്യമുള്ള അപ്പോൾ യാഗഫലമായി ദേവന്മാരായ ധനം ദേവന്മാർക്കുതന്നെ വീണ്ടും അർപ്പിക്കപ്പെടുന്നു)

9 ഭൂവിണോദാഃ പിപീഷതി

ഭൂഹോത പ്ര ച തിഷ്ഠത

നേഷാദുതുഭിമിഷ്യത

അന്വയം:-

ദ്രവിണം:-ദാ:	— അഗ്നി:
ഋതു-ഭി: (സഹ)	
നേഷ്ടാൽ	— നേഷ്ടസംബന്ധിപാത്രാൽ
പിപീഷതി	— സോമം പാതുമിച്ഛതി
(തത: ഹേ ഋതപിജ:)	
ഇഷ്യത	— ഹോമസ്ഥാനേ ഗച്ഛത.
(ഗത്വാ ച) ജുഹോത	— ഹോമം കരുത
(ഇത്വാ) പ്ര തിഷ്ഠത ച	— ഹോമസ്ഥാനാൽ സ്ഥാനാന്തരം പ്രതി പ്രസ്ഥാനം കരുത

അർത്ഥം:-ധനപ്രദനായ അഗ്നി ഋതുകളോടുകൂടി, ഋതുദേവതകളോടുകൂടി, നേഷ്ടാവെന്ന ഋതപിക്കിന്റെ പാത്രത്തിൽ നിന്നു സോമം കുടിക്കുവാൻ ഇച്ഛിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട്, അല്ലയോ ഋതപിക്കുകേ, ഹോമസ്ഥാനത്തുചെല്ലുക, ചെന്നിട്ട്, ഹോമിക്കുക. ഹോമിച്ചു്, ഹോമസ്ഥാനത്തുനിന്നു മററിടത്തേയ്ക്കു നീങ്ങിയിരിക്കുക.

10 യത്വാ തുരീയമുതുഭി-

ദ്രവിണോദോ യജാമഹേ

അധ സ്മാ നോ ദദീഭവ

അന്വയം:-

ഹേ ദ്രവിണം:-ദാ: യൽ	— യസ്മാൽ കാരണാൽ
ഋതു-ഭി: (സഹ) ത്വാ	
തുരീയം	— ചതുർത്ഥം പൂരണം
യജാമഹേ	— പൂജയാമഹേ
അധ	— തസ്മാൽ കാരണാൽ
ന:	— അസൃദ്യം
ദദി: ഭവ സ്മ	— ധനസ്യ ദാതാ അവശ്യം ഭവ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ദ്രവിണോദസ്സേ, (അഗ്നേ,) യാതൊരു കാരണത്താൽ ഋതുകളോടുകൂടി, ഋതുദേവതകളോടുകൂടി, ഞങ്ങൾ അവിടുത്തെ നാലാമതു പൂർത്തിയായി യജിക്കുന്നുവോ, ആ കാരണത്താൽ അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്കു ധനദാതാവായി അവശ്യം വേിച്ചാലും.

11 അഗ്നിനാപിബതം യേ

ദീദ്യന്തി ഉചിപ്രതാ

ഋതോ യജ്ഞവാഹസാ

അന്വയം -

ദീദി-അഗ്നി

— ദ്രോതമാനാ,
ആഹവനീയാദ്യഗ്നിഃ ക്താ

ഉചി-പ്രതാ

— ഉദ്ധകമാണാ

ഋതോ

— ഋതുദേവതയാ സഹ

യജ്ഞ-വാഹസാ

— യജ്ഞനിർവ്വാഹകാ

അഗ്നിനാ,

— ഹേ അഗ്നിനാ,

യേ പിബതം.

— മാധുര്യോപേതം സോഽം
പിബതം.

അർത്ഥം—ആഹവനീയാദി ഭൂത അഗ്നികളോടുകൂടിയവരും പാരിശുദ്ധകന്മാരും, ഋതുദേവതയോടുകൂടി യജ്ഞത്തിന്റെ നിവ്വാഹകനായ അഗ്നികളേ, മാധുര്യമായ സോമം പാനംചെയ്യാവൂ.

12 ഗാഹപത്യേന സന്ധ്യ

ഋതോ യജ്ഞനിർവ്വാ

ദേവാദേവതേ യജ

അന്വയം -

(വ -29)

ഹേ സന്ധ്യ

ഗാഹ-പത്യേന

— ഫലപ്രദാഗ്നേ (ത്വം)
— ഗൃഹപതിസംബന്ധിനാ

ഋതോ

— രൂപേണ യുക്തസ്സൻ

യജ്ഞ-നീഃ അസി

— ഋതുദേവതയാ സഹ

(തസ്മാൽ ത്വം) ദേവ-

— യജ്ഞസ്യ നിവ്വാഹകഃ ഭവസി

യതേ

— ദേവവിഷയകാമനായുക്തായ
യജമാനായ

പാൻ യജ

— പൂജയ

അത്ഥം.-അഭീഷ്ടപ്രദനായ അഗ്നേ, ഗൃഹപതിരൂപനായി
ഋതുഭവതയോടു കൂടി അവിടുന്ന് യജ്ഞാനിച്ഛാഹകനായി
ഭവിക്കുന്നു. ദേവസന്തപ്പുണാസകത്തായ യജമാനനുവേണ്ടി
ദേവന്മാരെ അവിടുന്ന് യജിച്ചാലും.

വക്തം 30-31 ഇന്ദ്രോദേവതാ

1 ആ ത്വാ വഹന്തു ഹരയോ-

വൃഷണം സോമപീതയേ

ഇന്ദ്ര ത്വാ സൂരചക്ഷസഃ

അന്വയം:-

ഹേ ഇന്ദ്ര, വൃഷണം ത്വാ — കാമാനാം വഷിതാരം ത്വാം

സോമ-പീതയേ — സോമപാനാർത്ഥം.

ഹരയഃ — ത്വദീയാഃ അശ്വാഃ

ആ വഹന്തു — അസ്മിൻ കർമ്മണാ നയന്തു

(തഥാ) സൂര-ചക്ഷസഃ — സൂര്യസമാനപ്രകാശയുക്താഃ
(ഋതചിജഃ)

ത്വാ (പ്രകാശയന്തി) — ത്വാം മന്ത്രൈഃ പ്രകാശയന്തി

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അഭീഷ്ടവർഷകനായ അവിടു
ത്തെ, സോമപാനത്തിനായി ഹരികൾ (ഇന്ദ്രാശ്വങ്ങൾ) ഈ
കർമ്മത്തിലേയ്ക്ക് ആനയിക്കട്ടെ. പിന്നെ സൂര്യനെപ്പോലെ
പ്രകാശമുള്ള ഋതചിജകൾ അവിടുത്തെ മന്ത്രങ്ങൾ കൊണ്ടു
പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നതാണ്. (മന്ത്രസിദ്ധിക്കൊണ്ടും കർമ്മസിദ്ധി
ക്കൊണ്ടും സൂര്യനെപ്പോലെ പ്രകാശിച്ച ഋഷികൾ ഇന്ദ്രനെ
പ്പോലും പ്രകാശിപ്പിക്കുവാൻ പോന്നവരായിരുന്നു.)

2 ഇമാ ധാനാ ഘൃതസന്വോ-

ഹരീ ഇഹോപ വക്ഷതഃ

ഇന്ദ്രം സുഖതമേ രഥേ

അന്വയം:-

ഹരീ -- ഇന്ദ്രാശ്വാഃ

ഇമാഃ ഘൃത-സന്വഃ -- അലംകരണോപസ്തരണേന
ഘൃതസ്രാവിണിഃ

വക്രം 31

6 ഇമേ സോമാസ ഇന്ദവ-
സ്സതാസോ അധിബഹിഷി
താ ഇത്ര സഹസേ പിബ

അന്വയം -

ഇന്ദവ. ഇമേ സോമാസഃ — ക്ലേനേയുക്താഃ വേദ്യോ
അവസ്ഥിതാഃ തത്തൽപാത്ര
ഗതാഃ സോമാഃ

ബഹിഷി അധി

സതാസഃ — യജ്ഞേ ആധികൃത
അഭിഷുതാഃ

ഹേ ഇത്ര സഹസേ — ബലാർത്ഥം

താൻ (സോമാൻ) പിബ — പാനം കരു

അർത്ഥം.—ആർദ്രങ്ങളായി വേദിയിൽ അതാതു പാത്രങ്ങ
ളിലുള്ള സോമങ്ങൾ ഈ യജ്ഞത്തിൽ (മന്ത്രപൂർവ്വം) നല്ലപോ
ലെ സംസ്കരിച്ചവയാണു അല്പായ ഇത്ര ബലത്തിനുവേണ്ടി
ആ സോമങ്ങളെ കുടിച്ചാലു.

7 അയം തേ സ്തോമോ അഗ്രിയോ-
ഏദിസ്പൃഗസ്ത ശന്തമഃ
അഥാ സോമം സുതം പിബ

അന്വയം -

(ഹേ ഇത്ര) അയം — അസ്തോഭിഃ ക്രിയമാണഃ

സ്തോമഃ — സ്തോത്രവിശേഷഃ

അഗ്രിയഃ — ശ്രേഷ്ഠഃ (സന്)

തേ ഏദി-സ്പൃക് — തവ ഏദിസ്പൃഗശ്ചൈതി
ഏദിസ്പൃക്

ശം-തമഃ അപ്ത — സുഖതമഃ വേതു

അഥ — സ്മരണാനന്ദം

അഥാ സോമം പിബ — പാനം കരു

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഞങ്ങളാൽ ചെയ്യപ്പെടുന്ന സ്കോത്രവിശേഷം ശ്രേഷ്ഠമായി, അവിടേയ്ക്കു ഹൃദയത്തിൽ തട്ടുന്ന തായി, അവിടുത്തെ മനസ്സിൽ അംഗീകൃതമായി, ഏറ്റവും സുഖകരമായി വേദിക്കട്ടെ. ഈ സ്തുതിക്കുശേഷം സംസ്കരിച്ച സോമം കുടിച്ചാലും.

8 വിശ്വമി¹ൽ സ¹വനം സുത-

മിന്ദ്രോ മദായ ഗച്ഛതി

വൃത്രഹാ സോമപീതയേ

അന്വയം:—

വൃത്ര-ഹാ ഇന്ദ്ര:	— ശത്രുഘാതക: സ:
സോമ-പീതയേ	— സോമപാനായ
മദായ	— തൽപാനജന്യഹന്ധായ (ച)
വിശ്വം ഇത്	— സർവ്വമപി
സുതം സവനം.	— അഭിഷുതസോഽയുക്തം.
	പ്രാതസ്സവനാദി രൂപം കർമ്മ
ഗച്ഛതി	— ഭ്രാ:പ്ലാതി

അർത്ഥം.—ഗതൃഹന്താവായ ഇന്ദ്രൻ സോമപാനത്തിന്നും അതു കുടിച്ചാലുള്ള ഹിഷ്ത്തിന്നും വേണ്ടി, സംസ്കരിച്ച സോമത്തോടുകൂടിയ എല്ലാ പ്രാതസ്സവനകർമ്മത്തിന്നും ഏതുന്ന.

9 സേമം ന: കാമമാ പൃണ

ഗോഭിരശ്ശൈശ്വശൃതക്രതോ

സ്സവാമ ത്വാ സ്സവാമ്യ:

വ 31

അന്വയം:—

ഹേ ഗത-ക്രതോ, സ:	
(ത്വം) ന: ഇമം കാമം	— നസ്മദീയം കാമ്യമാനം ഫലം
ഗോഭി: അശ്ശൈ: (ച	
സഹ) ആ പൃണ-	— സർവ്വത: പുരയ
(വയം) സ-ആധ്യ:	— സൗ: സർവ്വതോ
	ധ്യാനജ്ഞാസ്സന:

താ — താ
സ്വഭാവ — സ്വഭാവ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, പ്രസ്തുതഗുണനായ അവിടുന്ന് അങ്ങുമാഗ്രഹിക്കുന്ന ഫലത്തെ പശുക്കളോടും ചതിരകളോടും കൂടി എമ്പാടും പൂരിപ്പിച്ചാലും വേണ്ടപോലെ അവിടുത്തെ ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ട് അവിടുത്തെ എല്ലാവിധത്തിലും സ്തുതിക്കുന്നു

വശ്യം 32-33 ഇത്രാവതന്നു ദേവതാ

1 ഇത്രാവതന്നയോരഹം
സത്രാജോപ ആ വൃണേ
താ നോ ഉത്രാത ഇാദൃശേ

അന്വയം —

അഹം (അനഷ്ടാതാ)

സം-രാജോ: — സമീചിനരാജോപേതയോഃ,
സമ്യക് ദീപ്യമാനയോപാ

ഇത്രാവതന്നയോ: (ദേവ
യോസ്സംബന്ധി) അവ:

ആ വൃണേ — രക്ഷണം

താ — സമ്പത: പ്രാതമയേ

ഇാദൃശേ — ഏവംവിധേ അസ്മദീയവരണേ

നി: ഉത്രാത: — നികീർത്തത്രേ സതി

അസ്മാൻ സുഖയത:

അർത്ഥം.—ചമോനഷ്ടാതാവായ ഞാൻ അധീശന്മാരായ അല്ലെങ്കിൽ പ്രകാശമാനന്മാരായ ഇത്രാവതന്നന്മാരുടെ രക്ഷയെ എല്ലാവിധത്തിലും പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു അവർ ഏന്റെ പ്രാതമനയെ കണക്കാക്കി എന്നിങ്ങ സുഖമണങ്ങുന്നു

2 ഗന്താരാഹിസ്തോവസേ

ഹവം വിപ്രസ്യ മാവത:

ധത്താരാ ചഞ്ചണീനാം

അന്വയം:-

(ഹേ ഇന്ദ്രാവരുണ,)

ചഷ്ണീനാം

— മനുഷ്യാണാം

ധർത്താം

— യോഗക്ഷേമസമ്പാദനേ

ധാരയിതാരാ

(യുവാം) അവസേ

— അനുഷ്ഠാതാരം അവിതും.

രക്ഷിതും

മാ-വതഃ വിപ്രസ്യ

— മദപ്രിയസ്യ ബ്രാഹ്മണർത്ഥിജഃ

ഹവം ഗന്താരാ സ്ഥഃ ഹി

— ആഹ്വാനം പ്രാപ്തിശീലൗ

ഭവഥഃ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഇന്ദ്രവരുണന്മാരേ, യോഗക്ഷേമങ്ങളുണ്ടാക്കി, മനുഷ്യരെ ധരിക്കുന്ന (കാത്തുപോയ) നിങ്ങൾ, അനുഷ്ഠാതാവിനെ രക്ഷിക്കാനായി എന്നെപ്പോലുള്ള ബ്രാഹ്മണർത്ഥിക്കിന്റെ വിളികേട്ട് എത്തുന്ന ശീലമുള്ളവരാണല്ലോ.

3 അനുകാമം തപ്തയേഥാ-

മിന്ദ്രാ വരുണരായ ആ

താ വാം നേദിഷ്ടമിമഹേ.

അന്വയം:-

ഇന്ദ്രാ വരുണാ,

— ഹേ ഇന്ദ്രാ വരുണ,

അന-കാമം

— അനുഭവീയാദിലാഷമനു

രായഃ

— ധനസ്യ (പ്രദാനേന)

ആ തപ്തയേഥാ.

— സർവ്വതഃ അസ്താനി തൃപ്താനി

കൃതതം.

(വയം യദാ യദാ ധനം കാമയാമഹേ തദാ തദാ പ്രയച്ഛതം)

താ വാം

— താദൃശൗ യുവാം

നേദിഷ്ടം

— അതിശയേന സാമീപ്യം

യഥാ ഭവതി തഥാ.

ഈമഹേ

— യാചാമഹേ

(അവിളംബനം മനഃ ഭാഗവ്യം)

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഇന്ദ്രവരുണന്മാരേ, ഞങ്ങൾക്കകാമാ നകൃപമായ, എപ്പോഴപ്പോൾ കാമിക്കുന്നവോ അപ്പോഴ

പോരും, ധനത്തിന്റെ ഭാനംകൊണ്ടു ഞങ്ങളെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തണം. അപ്രകാരമുള്ള നിങ്ങൾ ഞങ്ങൾക്കേറ്റവും സമീപത്തിൽ വരണമെന്നു്, താമസം കൂടാതെ ധനം തന്നെത്തന്നെമെന്തു് യാചിക്കുന്നു.

4 യുവാക ഹി ശചീനാം

യുവാക സുമതീനാം

ഭൂയാമ വാജഭാവ്നാം

അന്വയം -

ഹി	— യസ്താൽ കാരണാദ്
ശചീനാം	— അസുഭീയകമ്മണാം സംബന്ധി. (സോമരൂപം ഹവിഃ)
യുവാക	— വസതീവര്യേകധനാത്മകൈഃ ഉഭൈഃ പയസ്സുക്ത്വാദി ഭൂവ്യാന്തരൈശ്ച മിശ്രിതം
(തഥാ) സ-മതീനാം	— ശോഭനബുദ്ധിയുക്താനാം ഋതപിജാം (സ്തോത്രരൂപം വചനമപി)
യുവാക	— നാനാവിധൈസ്തൃത്യഗുണൈഃ മിശ്രിതം.
(യസ്താൽ കാരണാൽ ഹേ ഇത്രാവതണൗ തഃ തഥാവിധം ഹവിഃ സ്വീകപ്തതോഃ യവയോഃ പ്രസാദാൽ വയം)	
വാജ-ഭാവ്നാം	— അന്നപ്രദാനാം പുരുഷാണാം മധ്യേ മുഖ്യാഃ
ഭൂയാമ	— ഭവേമ

അർത്ഥം.—യാതൊരു ഹേതുവാൻ ഞങ്ങളുടെ കമ്മങ്ങളിലെ സോമരൂപമായ ഹവിസ്സുവസതീവരി, ഏകധന എന്നീ അഭിമന്ത്രിതജലങ്ങളാലും പാൽ, തൈര് മുതലായ ഭൂവുങ്ങളാലും മിശ്രിതമാണോ, അതുപോലെ നല്ല ബുദ്ധിമാന്മാരായ ഋതപിഷകളുടെ സ്തോത്രം പലേ സ്തൃത്യഗുണങ്ങളാലും മിശ്രിതമാണോ. ആ കാരണത്താൽ, അല്പയോ ഇത്രവരണന്നന്മാരേ ആവിധമുള്ള സോമരൂപമായ ഹവിസ്സ് സ്വീകരിക്കുന്ന നിങ്ങൾ, പ്രസാദിച്ച്, ഞങ്ങൾ അന്നദാതാക്കളുടെ ഇടയിൽ മുന്പായി ഭവിക്ക

മാനാകണം. (ഇവിടെ സ്വസ്വഖാലു, ഭാതുത്വം ഭാനപ്രശസ്തിയുമാണ് അപേക്ഷിക്കുന്നത്)

5 ഇന്ദ്രസ്സഹസ്രഭാവ്നാം

വരണശ്ശംസ്യാനാം

കൃതുഭവത്യക്ഥ്യഃ

വ 32

അന്വയം:-

(അയം) ഇന്ദ്രഃ സഹസ്ര-
ഭാവ്നാം

— സഹസ്രസംഖ്യാകധനപ്രദാനാം
മധ്യേ

കൃതുഃ ഭവതി

— ധനഭാനസ്യ കർത്താ ഭവതി

(തഥാ) വരണഃ

ശംസ്യാനാം

— സ്തുത്യാനാം മദ്ധ്യേ

ഉക്ഥ്യഃ

— അതിശയേന സ്തുത്യഃ (ഭവതി)

അർത്ഥം:- (ഏതുകൊണ്ടാണ് അന്നപ്രഭന്മാരുടെ മധ്യത്തിൽ തങ്ങളെ മുപരാക്കണമെന്ന പ്രാർത്ഥിച്ചതെന്നു വിവരിക്കുന്നു) ഈ ഇന്ദ്രൻ ആയിരക്കണക്കിൽ ധനഭാനം ചെയ്യുന്നവരുടെ ഇടയിൽ ഭാനകർത്താവായി, ഭൂരിധനദാതാവായി, ഭവിക്കുന്നു. വരണനാകട്ടെ, സ്തുതിക്കപ്പെടേണ്ടവരുടെ ഇടയിൽ ഏറ്റവും സ്തുത്യനായി ഭവിക്കുന്നു (അതും ഭാനമഹത്വംകൊണ്ടു തന്നെ)

വക്ത്രം 33

6 തയോരിഭവ്സാ വയം

സനേമ നി ച ധീമഹി

സ്യാദത പ്രരോചനം

അന്വയം:-

തയോഃ ഇതി

— ഇത്യാവതണയോദ്ധവ

അവസാ

— രക്ഷണേന

വയം (ധനം) സനേമ

— അനുഷ്ഠാതാം വയം സംഭവേമ

- നി ധീമഹി ച — പ്രാപ്തേ ധനേ യാഗദപേക്ഷിതം
താവത് ഭൂതാ, തതോപശിഷ്യം
ധനം കപചിന്നിധിരൂപേണ
സ്ഥാപയാമശ്വ
- ഉത — അപി ച
- പ്ര-രേചനം — ഭൂതാന്നിഹിതാച
പ്രകഷ്ണാധികം ധനം
- സ്യാൽ — സമ്പദ്യതാം

അർത്ഥം—ഇന്ദ്രവരണന്മാരുടെ തന്നെ രക്ഷണംകൊണ്ടു കർമ്മാനുഷ്ഠാനാക്കളായ ഞങ്ങൾ ധനപുഷ്ടിയെ പ്രാപിക്കട്ടെ. പ്രാപ്തമായ ധനത്തിൽ ആവശ്യമുള്ളതേതാളും അനുഭവിച്ച്, ബാക്കി ഒരു നിധിയായി സ്ഥാപിക്കട്ടെ പിന്നെ അനുഭവിച്ചതും കരുതിസ്സൂക്ഷിച്ചതും കൂടാതെ വേറേയും ധനം ഞങ്ങൾ നേടട്ടെ.

7 ഇന്ദ്രാവരണ വാചസ്പത്യം

ഇവേ ചിത്രായ രാധസേ

അസ്മാൻസു ജിഗൃഷ്വസ്കൃതം.

അന്വയം:—

- ഇന്ദ്രാവരണാ, — ഹേ ഇന്ദ്രാവരണം,
വാം — യുവാം ഉഭൗ
ചിത്രായ രാധസേ — മണിമുക്കാദിരൂപേണ
വിവധായ ധനായ
- അഹം ഇവേ — ആഹ്വയാമി
- (തതഃ ആ ഉഭൗ യുവാം)
- അസ്മാൻ — അനുഷ്ഠാതൻ
- സു ജിഗൃഷ്വ — (ശത്രുവിഷയേ) സൃഷ്ടു
ജയയുക്താൻ
- കൃതം — കരുതം

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്രവരണന്മാരേ, നിങ്ങൾ ഇരുവരെയും, രത്നം മുതലായവധനത്തിനായി വിളിക്കുന്നു. അപ്രകാരം വിളിക്കപ്പെട്ട നിങ്ങൾ (ധനമരുളിക്കരുതുന്നതിന്നു പുറമെ) കർമ്മാനുഷ്ഠാനാക്കളായ ഞങ്ങളെ ശത്രുവിഷയത്തിൽ വിജയികളാക്കിപ്പെയ്യാലും.

8 ഇന്ദ്രാവരണ ന ന വാ.

സിന്ധാസന്തീഷു ധീഷാ

അസുഭ്യം ശമ യച്ഛതം

അന്വയം:—

ഇന്ദ്രാവരണാ	— ഹേ ഇന്ദ്രാവരണേ
ധീഷു	— അസുഭീയബുദ്ധിഷു
വാ.	— യുവാം
സിന്ധാസന്തീഷു	— സനീതം, സംഭക്തം, സമ്യക്
	സേവിതം ഇച്ഛന്തീഷു
ആ	— സമന്താൽ
അസുഭ്യം ശമ	— സുഖം
ന ന യച്ഛതം	— അതിശയേന ക്ഷിപ്രം ഭരതം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്രാവരണന്മാരേ, നിങ്ങളെ വേണ്ട പോലെ സേവിക്കുവാൻ ഇച്ഛിക്കുന്ന അവസ്ഥയിൽ പൂർണ്ണമായും ഞങ്ങൾക്കു സുഖത്തെ വേഗത്തിൽ അതൃപ്തികം തന്നരുളണം..

9 പ്ര വാമശ്ലോതു സുഷുതി-

നിന്ദ്രാവരണ യാം ഇവേ

യാതൃധാഥേ സധസ്തതി.

വ 33

അന്വയം:—

ഇന്ദ്രാവരണാ,	— ഹേ ഇന്ദ്രാവരണേ,
യാ.	— അസുന്ദൃതാം ഗോനേസ്തതി.
	പ്രതി
ഇവേ	— യുവാം ഉഭേ ആഹ്വയാമി
(കിഞ്ച) സധ-സ്തതി.	— യുവയോരഭയോഃ സാഹിത്യേന
	ക്രിയമാണായാഃ സ്തവക്രിയായാഃ
യാ.	— സുഷുതി.
(പ്രതിവദ്യയുവാം)	
ഋധാഥേ	— വശേഥേ

(രാദൃശീ) സ-സ്തുതിഃ — ശോഭനസ്തുതിഹേതുടതഃ
ഋക്സമൃഹഃ

വാഃ അഹ്നോതു — യുവാഃ പ്രാഹ്നോതു

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്രവരണന്മാരേ, ഞാൻ ചൊല്ലുന്ന യാതൊരു സ്തുതിയെ ആസ്വദിച്ചു നിങ്ങളെ വിളിക്കുന്നപോ, നിങ്ങൾ ഇതവരെയുംകൂടി പ്രശംസിക്കുന്ന യാതൊരു സ്തുതി സ്വീകരിച്ചു നിങ്ങൾ പ്രവൃദ്ധന്മാരാകുമോ, അപ്രകാരമുള്ള ഏന്റെ സ്തുതിപരമായ മന്ത്രസമൃഹം നിങ്ങളെ പ്രാപിക്കട്ടെ
വക്രം 34-35

ബ്രഹ്മണസ്തുതിഃ ഇത്യഃ സോമഃ ദക്ഷിണാ സംസസ്തുതിഃ ദേവതാ

1 സോമാനം സ്വരണം

കൃണാഹി ബ്രഹ്മണസ്തതേ

കക്ഷീവന്തം യ ഊശിജഃ

അന്വയം.—

ഹേ ബ്രഹ്മണം പതേ — ഏതന്നാമകദേവ,

സോമാനം — അഭിഷവസ്യ കർത്താരം

യഃ ഊശിജഃ — ഉശിജഃ പുത്രഃ

(തം) കക്ഷീവന്തം (ഇവ)

സ്വരണം കൃണാഹി — ദേവേഷു പ്രകാശനവന്തം കരു

അർത്ഥം.—ബ്രഹ്മണസ്തുതി എന്ന ദേവ, സോമം സംസ്തരി
ക്കുന്നവനെ ഉശിക്കിന്റെ പുത്രൻ ആരാണോ, ആ കക്ഷീവാ
നെ എന്നപോലെ, ദേവന്മാരുടെ ഇടയിൽ പ്രകാശിക്കുന്നവ
നാക്കിപ്പെയ്യാലും. (കക്ഷീവാൻ ഉഷികളുടെ ഇടയിലെന്ന
പോലെ ദേവന്മാരുടെ ഇടയിലും പ്രശസ്തൻ)

2 യോ രേവാൻ യോ അമീവഹാ

വസുവിൽ പുഷ്ടിവർദ്ധനഃ

സ നസ്സിഷക്തു യസ്മാൻ

അന്വയം.—

യഃ രേവാൻ

— ധനവാൻ

യഃ (ച) അമീവ-ഹാ	— രോഗാണാം ഹന്താ
വസു-വിൽ	— ധനലബ്ധാ
പുഷ്പി-വർദ്ധനഃ	— പുഷ്പേർവർദ്ധയിതാ
യഃ (ച) തുഃ	— തപരോപേതഃ, ശീശ്രൂഢലഭഃ
സഃ (ബ്രഹ്മണസ്സതിഃ) നഃ	— അസ്മാൻ
സിസക്തു	— സേവതാം, പരിഗൃഹ്യ അനുഗ്രഹണാതു

അർത്ഥഃ:—ആർ ഐശ്വര്യവാനാണോ, ആർ രോഗി ഹന്താവും ധനഭാതാവും പുഷ്പീകരനാണോ, ആർ (ഉപാസകർ) ക്ഷിപ്രഫലപ്രദനാണോ, ആ ബ്രഹ്മണസ്സതി ഞങ്ങളെ കൈക്കൊണ്ട് അനുഗ്രഹിക്കട്ടെ.

3 മാ നൃഗ്ഗംസോ അതേഷോ

ധൃന്തിഃ പ്രണബ്ധർത്യസ്യ

രക്ഷാ നോ ബ്രഹ്മണസ്പതേ.

അന്വയഃ:—

അരത്ത്വഃ മർത്യസ്യ	— ഉപദ്രവം കത്തും അസ്മൽസമീപം പ്രാപ്തസ്യ, ശത്രുരൂപസ്യ, മനുഷ്യസ്യ
ധൃന്തിഃ	— ഹിംസകഃ
ശംസഃ	— ശംസനം, അധിക്ഷേപഃ
നഃ മാ പ്രണക്	— അസ്മാൻ മാ സംപ്രണക്തു, മാ പ്രാപ്താതു

(തദർത്ഥം) ഹേ ബ്രഹ്മണഃ

പതേ നഃ രക്ഷ — അസ്മാൻ പാലയ

അർത്ഥഃ:—ഞങ്ങളെ ഉപദ്രവിക്കാനായി അടുത്തുവരുന്ന (ശത്രുവായ) മനുഷ്യന്റെ കത്തിത്തുടക്കുന്ന അധിക്ഷേപം ഞങ്ങളെ പ്രാപിക്കാതിരിക്കട്ടെ. അതിന്നവേണ്ടി, അല്ലയോ ബ്രഹ്മണസ്പതേ, ഞങ്ങളെ കാത്താലും.

4 സഖാ വീരോ ന രിഷ്യതി

യമിത്രോ ബ്രഹ്മണസ്സതിഃ

സോമോ ഹിനോതി മർത്യം

അന്വയം - '

ഇത്രം യം (യക്ഷ്യമാണം)

മത്തം ഹിനോതി — പ്രാപ്തോതി, വ്യക്തി

(തഥാ) ബ്രഹ്മണം പതിഃ (ഹിനോതി)

(തഥാ) സോമഃ (ഹിനോതി)

സഃ ഘ — സ ഏവ യജമാനഃ

വീരഃ , — വീര്യയുക്തഃ (സൻ)

ന രിഷ്യതി — ന വിനശ്യതി

(

അർത്ഥം—ഇത്രം യാഗകത്താവായ ഏതു മനുഷ്യനെ വ
ർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു, അതുപോലെ ബ്രഹ്മണസ്ഥിതി വർദ്ധിപ്പിക്കുന്ന
അതുപോലെ സോമൻ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു, ആ യജമാനൻ തന്നെ
യാണു് വീര്യയുക്തനായി നശിക്കാതിരിക്കുന്നതു്

5 തപഃ തം ബ്രഹ്മണസ്തതേ

1- സോമ ഇത്രം മർത്യം

ദക്ഷിണാ പാതാംഹസഃ

വ 34

അന്വയം—

ഹേ ബ്രഹ്മണസ്തതേ,

തപഃ തം മത്തം — അനുഷ്ഠാതാം മനുഷ്യം

അഹസഃ — പാപാൽ (പാഹി)

(തഥാ) സോമഃ പാതു

ഇത്രഃ — (ച പാതു)

ദക്ഷിണാ — ദക്ഷിണാഖ്യാ ദേവതാ (ച പാതു)

അർത്ഥം—അല്ലയോ ബ്രഹ്മണസ്തതേ അവിടുന്ന് കമ്മാനു
ഷ്ഠാതാവായ മനുഷ്യനെ പാപത്തിൽനിന്നു രക്ഷിച്ചാലും അ
തുപോലെ സോമൻ രക്ഷിക്കട്ടെ ഇത്രയും രക്ഷിക്കട്ടെ ദക്ഷി
ണാ എന്ന ദേവതയും രക്ഷിക്കട്ടെ

വക്രം 35

6 സദസസ്സതിമഃഭൂതം

പ്രിയമിദ്രസ്യ കാമ്യം

സനി. മേധാമയാസിഷം

അന്വയം:—

അഭൂതം	— ആശ്ചര്യകരം
ഇദ്രസ്യ പ്രിയം	— സോമപാനസഹചാരിതാൽ ഇദ്രസ്യ പ്രിയം
കാമ്യം	— കമനീയം
സനി.	— ധനദാതാരം
സദസഃ പതി.	— ഏതന്നാമകം ദേവം
മേധാ.	— മേധാം ലബ്ധം
അയാസിഷം	— പ്രാപ്തവാനസി

അർത്ഥം.—ആശ്ചര്യകരം സോമപാനത്തിൽ കൂട്ടുകൊണ്ടു് ഇദ്രന്റെ സഖാവും കാമിക്കത്തക്കവനും ധനദാതാവുമായ സദസസ്സതി എന്ന ദേവനെ ഉത്തമസ്ഥിതിക്കായി ഞാൻ പ്രാപിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. (മേധാ സരസ്വതിതന്നെയുവാം.)

7 യസ്മാദൃതേ ന സിദ്ധ്യതി

യജ്ഞോ വിപശ്ചിത്ശ്വന

സ ധീനാം യോഗമിന്ദ്രതി.

അന്വയം:—

യജ്ഞഃ വിപഃ—ചിതഃ

ചന

— അനുഷ്ഠാതവ്യഃ അയം യജ്ഞഃ,
വിദിഷോപി യജമാനസ്യ

യസ്മാൽ ദൃതേ ന സിദ്ധ്യതി സഃ (സദസസ്സതിഃ)

ധീനാം.

— മനോനുഷ്ഠാനവിഷയാണാം,
അസുഭുദ്യധീനാം, അനുഷ്ഠാന
കർമ്മണാം വാ

യോഗ. ഇന്ദ്രതി

— സംബന്ധം വ്യാപ്നോതി

അർത്ഥം.—അനുഷ്ഠിക്കപ്പെടേണ്ട ഈ യജ്ഞം വിദ്വാനായ യജമാനനുകൂടി ആരേളുടാതെ സിദ്ധിക്കുകയില്ലയോ. ആ സദസസ്സതിദേവൻ അനുഷ്ഠാനവിഷയങ്ങളോടു് അല്ലെങ്കിൽ അനുഷ്ഠയകർമ്മങ്ങളോടു് ഞങ്ങളുടെ ബുദ്ധിയുടെ ചേർച്ചയേ സഹലമാക്കുന്നു. അതായതു്, ഞങ്ങളുടെ സംസാരബലകളായ ബുദ്ധികളെ മനസ്സുകൊണ്ടും, വാക്കായങ്ങൾ കൊണ്ടും അനുഷ്ഠിക്കേണ്ട കർമ്മങ്ങളിലേക്കു് തിരിച്ചുവിടുന്നു.

8 ആദൃധ്നോതി ഹവിഷ്വതി.

പ്രാഞ്ചം കൃണോത്യദ്ധാരം.

ഹോത്രാ ദേവേഷ്വ ഗച്ഛതി

അന്വയം:—

ആർ

— അനന്തരം.

ഹവിഷ്—കൃതി.

— ഹവിസ്സുന്മാദനയുക്തം യജമാനം.

(സദസസ്സതിഃ)

ഋധ്നോതി

— വദ്ധയതി, ഹവിദ്വാന്നാനന്തരം.

മേവ ഫലം പ്രയച്ഛതി.

(തഥാവിധഫലംസിദ്ധയേ)

അധാരം.

— യജ്ഞം.

പ്രാഞ്ചം.

— പ്രകാശ്വേണ ഗച്ഛന്തം അവിഷ്ഠേണ

സമാപ്തിയുക്തം.

കൃണോതി

— കരോതി

ഹോത്രാ

— ദുറ്റയമാനാ ദേവതാതുഷ്ടാ

സതീ യജമാനം പ്രഖ്യാപയിതു.

ദേവേഷ്വ ഗച്ഛതി

— ദേവാൻ പ്രാപ്നോതി

അർത്ഥം.—ഹവിദ്വാന്നാനന്തരം തന്നെ ഹവിദ്വാതാവായ യജമാനനെ സദസസ്സതി അഭിപ്രധിപ്പെടുത്തുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള ഫലസിദ്ധിക്കായി അവിടുന്ന് യജ്ഞത്തെ അവിഷ്ഠമായി പരിസമാപ്തമാക്കുന്നു. യജ്ഞത്തിൽ വിളിക്കപ്പെടുന്ന ദേവത, സതുഷ്ടയായി യജമാനനെ പ്രഖ്യാപിക്കുവാനായി ദേവന്മാരുടെ മധ്യത്തിലേക്കു് പോകുന്നു. (ഈ ദേവത യജ്ഞസ്വരൂപയായ, യജ്ഞാഭിമാനിനിയായ ദേവതയാണു്.)

9 നരാശംസം സുഗൃഷ്ടമ-

മപശ്യം സപ്രഥമം

ഭിവോന സഭമഖസം

വ 35

അന്വയം:-

- സു-ഗൃഷ്ടമ: — അത്യാധികൃത ധാർഷ്ട്യയുക്തം
- സപ്രഥം-തമ: — അതിശയേന പ്രഖ്യാതം
- സഭമ-മഖസം — പ്രാപ്തതേജസ്സം
- നരാശംസം — തന്നാമകമഗ്നിം, സഭസസ്സതിം
- ഭിവ: ന — ദൃഢോക്താനിവ
- അപശ്യം — ശാസ്ത്രദൃഷ്ട്യാ ദൃഷ്ടവാനസ്മി

അർത്ഥം:-അത്യാധികം തന്മൂലമുള്ളവനും അത്യന്തം പ്രഖ്യാതനും നിറഞ്ഞുനില്ക്കുന്ന തേജസ്സോടുകൂടിയവനുമായ നരാശംസനെന്ന അഗ്നിയെ (നരാശംസൻ എന്നത് സഭസസ്സതിയുടെ അപരനാമമാണെന്നു പക്ഷാന്തരം) ആഭിത്യചന്ദ്രാദികൾ വിളങ്ങുന്ന ദൃഢോക്തമെന്നപോലെ ഞാൻ ശാസ്ത്രദൃഷ്ടികൊണ്ടു കാണുന്നു. (നരാശംസാഗ്നി സൂര്യചന്ദ്രാദികൾ പോലെ തേജസ്സാവനാണെന്നും ശാസ്ത്രദൃഷ്ടികൊണ്ടല്ലാതെ മാംസദൃഷ്ടികൊണ്ടു കാണാവുന്നതല്ലെന്നും അഭിപ്രായം)

വഗ്രം 36-37 അഗ്നാമതതാ ദേവതാ

1 പ്രതി തൃത്വാതമധാരം

ഗോപീമായ പ്ര ഹ്യയസേ

മന്ദഭീരഗ്ന ആ ഗ്ഹി

അന്വയം:-

- ഹേ അഗ്നേ, (യോ യജ്ഞഃ ചാതഃ, വൈകല്യരഹിതഃ) തൃം ചാതം അധാരം
- പ്രതി- — തം യജ്ഞം (പ്രതിലക്ഷ്യ)
  - ഗോ-പീമായ — സോമപാനായ
  - (ത്വം) പ്ര ഹ്യയസേ — പ്രകഞ്ചേണ ഹ്യയസേ

(തസ്മാൽ) മതൽ-ഭി:

(സഹ) ആ ഗഹി — ആഗച്ഛ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്രേ, ഏതൊന്നാണോ ലോപങ്ങൾ പറയാത്ത, വൈകല്യമില്ലാത്ത, യജ്ഞം, അതിനെ മുൻനിർത്തി സോമപാനത്തിനായി അവിടുന്ന് വേണ്ടപോലെ വിളിക്കപ്പെടുന്നു. അതിനാൽ മരുതുക്കളോടുകൂടി വന്നാലും.

2 'നഹി ദേവോ ന മർത്യോ

മഹസ്സവ ക്രതുഃ പര:

മനുഭീരഗ്ന ആ ഗഹി

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്രേ, മഹി: — മഹിത:

തവ (സംബന്ധിനം)

ക്രതു: — കർമ്മവിശേഷം ഉല്പാദിപ്പിച്ചു

പര: നഹി (ഉൽകൃഷ്ടാ:) — അന്യ: നഹി

ദേവ: — അന്യോ ദേവ: ന ഭവതി.

(തഥാ) മർത്യ: — മനുഷ്യ: ച പര:

ന — ന ഭവതി

(യേ മനുഷ്യാ: താദീയം ക്രതുമനുതിഷ്ഠന്തി, യേ ച ദേവാ: താദീയേ ക്രതു ഇജ്യന്തേ, തേ ഏവോൽകൃഷ്ടാ:)

(തസ്മാൽ) മതൽ-ഭി:

(സഹ) ആ ഗഹി — ആഗച്ഛ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്രേ, മഹാനായ അവിടുത്തെപ്പും ബന്ധിച്ച കർമ്മവിശേഷത്തെ (യജ്ഞത്തെ) കടത്തിവെച്ചു മറ്റൊന്നും ഉൽകൃഷ്ടമായിട്ടില്ല (അതിൽ യജിക്കപ്പെടാത്ത) ദേവനും ഉൽകൃഷ്ടനല്ല അതിൽ പങ്കെടുക്കാത്ത മനുഷ്യനും ഉൽകൃഷ്ടനല്ല ഏതു മനുഷ്യർ അവിടുത്തെക്കുറിച്ച് യജ്ഞം ചെയ്യുന്നു, അവിടുത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച ഏതു യജ്ഞത്തിൽ ദേവന്മാർ യജിക്കപ്പെടുന്നു, ആ യജ്ഞങ്ങൾ മാത്രമാണ് ഉൽകൃഷ്ടങ്ങൾ. അതിനാൽ മരുതുക്കളോടുകൂടി വന്നാലും.

3 യേ മഹോ രജസോ വിദു

വിശേഷേ ദേവാസോ അദൃഹഃ

മരുദ്ഭീരഗ്ന ആ ഗഹി

അന്വയം:-

യേ (മരുതഃ) മഹഃ രജസഃ:- മഹതഃ ഉദകസ്യ വഷ്ണപ്രകാരം
വിദു:- ജാനന്തി
വിശേഷ:- സപ്തവിധഗണോപേതാസ്സുവേ
ദേവാസഃ:- ദ്യോതമാനാഃ
അദൃഹഃ:- ദ്രോഹരഹിതാഃ, വർഷണേന
'സർവ്വഭൂതോപകാരിണഃ'

ഹേ അഗ്നേ, (ഞൈ) മരുദ്-ഭീഃ (സഹ) ആ ഗഹി

അർത്ഥം:-യാവരായ മരുത്തക്കളാണോ മഹത്തായ ജലവർഷണത്തെ അറിയുന്നത്. ദ്യോതമാനമായ ആ മരുത്തക്കൾ ഏഴ് ഗണങ്ങളിൽ പെട്ടവരും സർവ്വഭൂതോപകാരികളും (ദ്രോഹരഹിതർ) ആകുന്നു. അപ്പയോ അഗ്നേ, ആ മരുത്തക്കളോടുകൂടി വന്നാലും.

4 യ ഉഗ്രാ അക്ഖമാനുച-

രനാധൃഷ്ടാസ ഓജസാ

മരുദ്ഭീരഗ്ന ആ ഗഹി

അന്വയം:-

യേ (മരുതഃ) ഓജസാ
അനാധൃഷ്ടാസ:- ബലേന അതിരസ്കൃതാഃ,
സർവ്വേദ്യോപി പ്രബലാഃ
ഉഗ്രാഃ (സന്തഃ, അക്ഖം) - ഉദകം
ആനുചഃ:- അച്ഛിതവന്തഃ, വർഷണേന
സമ്പാദിതവന്തഃ

ഹേ അഗ്നേ, (ഞൈ)
മരുദ്-ഭീഃ (സഹ) ആ
ഗഹി

- ആഗച്ഛ

അന്തഃ—യാപരായ മന്തന്തുകാരം സ്വബലംകൊണ്ടു നൃക്ം അടുക്കാൻ വയ്യാത്തവരാണോ, ഏല്യാവരൊക്കാരും പ്രബലാണോ, ശക്തിമാന്മാരായി മഴപെയ്യിച്ചു വെള്ളമുണ്ടാക്കുന്നവരാണോ, ആ മന്തന്തുകാരോടുകൂടി അല്ലയോ അഗ്നേ, വന്നാലും (ഹിരണ്യഗർഭൻ, ബ്രഹ്മാപ്, വെള്ളം സൃഷ്ടിക്കുവാനായി സത്യസങ്കല്പനായി, ആത്മാവിനെ പുലിച്ചു, അച്ഛിച്ച അച്ഛിക്കുന്ന അവിടുത്തെ മുമ്പിൽ ആവിർഭൂതമായതുകൊണ്ടു വെള്ളത്തിന്നു അക്കമെന്നു പേരുണ്ടായി)

5 യേ ശുഭ്രാ ഘോരവപ്സ-

സ്യക്ഷത്രാസോ രിശാസേ:

മരുദ്ഭിരഗ്ന ആ ഗഹി

വ 36

അന്വയം:-

യേ (മരുതഃ) ശുഭ്രാ:	— ശോഭനാ:
ഘോര-വപ്സ:	— ഉഗ്രരൂപധരാ:
സ്യ-ക്ഷത്രാസ:	— ശോഭനധനോപേതാ:
രിശാസേ:	— ഹിംസകാനാം ഭക്ഷകാ:
ഘേ അഗ്നേ, (തൈ)	
മരുദ്-ഭി: (സഹ) ആ	
ഗഹി	— ആഗച്ഛ

അന്തഃ—യാപരായ മന്തന്തുകാരം പ്രകാശവാനാരു. ഉഗ്രരൂപന്മാരു. ശോഭനധനത്തോടുകൂടിയവരു. ശത്രുക്കളെ ഒടുക്കുന്നവരുമാണോ, ആ മന്തന്തുകാരോടുകൂടി, അല്ലയോ അഗ്നേ, വന്നാലും.

വക്ത്രം 37

6 യേ നാകസ്യായി രോചന്തേ

ഭിവി ദേവാസ ആസന്തേ

മരുദ്ഭിരഗ്ന ആ ഗഹി

അന്വയം:-

യേ (മരുതം) നാകസ്യ

അധി ദിവി

— ഓംഖരഹിതസ്യ സൂര്യസ്തോപരി
ഭൂലോകേ

രോചനേ

— ദീപ്യമാനേ സ്ഥാനേ

(യേ) ദേവാസഃ

— സ്വയമപി ദീപ്യമാനാഃ

ആസതേ

— ഭവന്തി

ഹേ അഗ്നേ (തൈഃ)

മരുത-ഭിഃ (സഹ) ആ

ഗഹി

— ആഗച്ഛ

അർത്ഥം.-യാവരായ മരുതന്മാരെ ഓംഖരഹിതമായ സൂര്യമണ്ഡലത്തിന്നു മുകളിൽ, ഭൂലോകത്തിൽ, ദീപ്യമാനമായ സ്ഥാനത്തു സ്വയം പ്രകാശിക്കുന്നവരായി വർത്തിക്കുന്നുവോ, ആ മരുതന്മാരെപ്പോലെയും, അല്ലയോ അഗ്നേ, വന്നാലും.

7 യ ഈംഖയന്തിപച്ഛതാ-

ന്തിരസ്സമുദമണ്ണവം

മരുത-ഭിരഗ്ന ആഗഹി

അന്വയം:-

യേ (മരുതം) പച്ഛതാൻ

ഈംഖയന്തി

— മേലാൻ ചാലയന്തി

(തഥാ) അണ്ണവം സമുദം

— ഉഭയേകതം സമുദം

തിരഃ (കർവന്തി)

— നിശ്ചലസ്യ ജലസ്യ

തരംഗാഭ്യൽപത്തയേ ചാലനം
തിരസ്താരം.

ഹേ അഗ്നേ, (തൈഃ)

മരുത-ഭിഃ (സഹ) ആ

ഗഹി

— ആഗച്ഛ

അർത്ഥം.-യാവരായ മരുതന്മാരെ മഴക്കാറുകളെ ഇളക്കി വിടുന്നുവോ, അതുപോലെ വെള്ളം നിറഞ്ഞ സമുദ്രത്തിൽ തിരയിളക്കുന്നുവോ, ആ മരുതന്മാരെപ്പോലെയും അല്ലയോ അഗ്നേ, വന്നാലും.

8 ആയേതന്മാനിരശ്മിഭി-

സ്തിരസ്ഥിഭ്യോമാമസാ

മന്ദദീപ്ത ആഗ്നി

അന്വയം -

- യേ (മന്ദദീ) രശ്മി-ഭി: - സൂര്യകിരണൈ: (സഹ)
- (ആകാശം) ആ തന്മാനി - വ്യാപ്തവന്തി
- (കിഞ്ച) മാമസാ - സ്വകീയേന ബലേന
- സമുദ്രം തിര: (കുശ്ലന്തി) - ചാലയന്തി
- ഹേ അഗ്നേ, (തൈ:)
- മന്ദത-ഭി: (സഹ) ആ
- ഗ്നി

- ആഗച്ഛ

അർത്ഥം-യാവരായ മന്ദത്തുക്കൾ സൂര്യകിരണങ്ങളെക്കാണു് ആകാശത്തെ നിറച്ചു വ്യാപിക്കുന്നുവോ സ്വശക്തികൊണ്ടു് സമുദ്രത്തിൽ തിരയിളക്കുന്നുവോ, ആ മന്ദത്തുക്കളോടുകൂടി, അല്ലയോ അഗ്നേ, വന്നാലു.

9 അഭി ത്വാ പൃവ്വപിതയേ

സുജാമി സോമ്യം മധു

മന്ദദീപ്ത ആഗ്നി

അന്വയം -

ഹേ അഗ്നേ, പൂർവ്വപിതയേ

വ 37

- ത്വാ - പൂർവ്വകാലേ പ്രപൃത്തായ
- സോമ്യം മധു - പാനായ
- അഭി സുജാമി - ത്വാം പ്രതി
- ഹേ അഗ്നേ, മന്ദത-ഭി: - സോമസംബന്ധിനം മധുരരസം
- (സഹ) ആ ഗ്നി - സർവ്വതസ്സന്ധാദയാമി

- ആഗച്ഛ

അർത്ഥം-അല്ലയോ അഗ്നേ, മന്ദകാലത്തെനപോലെ കടിക്കാനായി, അവിടുത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച സോമസംബന്ധിയായ മധുരരസം ഏല്പാടത്തു് (വിഹിതസ്ഥാനങ്ങളിൽ) ഒരുക്കുന്ന അല്ലയോ അഗ്നേ, മന്ദത്തുക്കളോടുകൂടി വന്നാലു.

അദ്ധ്യായപീഠിക

അഷ്ടകം-1 അധ്യായം-2

ഈ അദ്ധ്യായത്തിൽ പ്രഥമസ്കന്ധത്തിൽ ഗുരുക്കളാണ് ഭേദം. സ്വതപസ്സുകൊണ്ട് ഭേദം പ്രാപിച്ച മനുഷ്യരാണ് സുധന്വാപിന്റെ പുത്രന്മാരായ ഗുരു, വിഭാവൻ, വാജൻ എന്നീ മൂവർ. തുടന്ന് ഇന്ദ്രാണികൾ, അശ്വികൾ, സവിതാവ്, ഇന്ദ്രവർണാണികൾ, പൃഥ്വി, വിഷ്ണു, വായു, ഇന്ദ്രവായുക്കൾ, ഇന്ദ്രമരുതുകൾ, മിത്രവർണന്മാർ, വിശ്വഭേദന്മാർ, ജലങ്ങൾ, പ്രജാപതി, ഭഗൻ, വരുന്നൻ, ഉഷസ്സ് എന്നിങ്ങനെ പല ഭേദവകളും വരുന്നു. 25-26 വ്യക്തികളായി സൂക്തത്തിൽ നാലാം ഗുരുക്കന്മാർ മേൽപോട്ട് ഉരലും ഉലയ്ക്കും സോമസംസ്കരണത്തിനുള്ള കാളത്തോലുമാണ് ഭേദം. യാഗത്തിലുപയോഗ്യങ്ങളായ എല്ലാറ്റിനും ഭേദം കല്പിക്കുന്നതുകൊണ്ടും എന്തിനെപ്പറ്റിയോ, ആരെപ്പറ്റിയോ പറയുന്നതോ അതു ഭേദമായതുകൊണ്ടുമാണ് ഇപ്രകാരം അഭിവസാധനങ്ങൾക്കും ഭേദം വന്നിട്ടുള്ളത്. സോമം ഇടിച്ചുപരയ്ക്കുന്നതാണ് ഉരലും ഉലയ്ക്കും. സോമമരിയുന്നതിന്റെ താഴെത്തു് പലകകളുടെ അടിയിൽ പെരുന്നതാണ് കാളത്തോലു്.

ഏഴാം വ്യക്തി വിഷ്ണുസ്തോത്രങ്ങളിൽ ആദ്യത്തേതാണ്. വിഷ്ണുവിന്റെ ത്രിവിക്രമസ്വരൂപവും പരമാത്മഭാവവും അതിൽ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു.

13-ാം വ്യക്തി മുതലുള്ള സൂക്തങ്ങളിൽ അഭിഗതന്റെ മകനായ തുന്ദഗ്വേപൻ ഹരിശ്ചന്ദ്രമഹാരാജാവിന്റെ യാഗത്തിന് പശുവായി യുഗത്തിന്മേൽ കെട്ടപ്പെട്ട നിലയിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിലാപമാണ്. ഓരോ ഭേദമെന്താണെന്നു വിളിച്ചു് റക്ഷണാപേക്ഷയാണ്. പുറത്തുപ്രസിദ്ധമായ ഈ കഥ സ്വപ്നം വ്യത്യസ്തങ്ങളാക്കി ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അഗ്നി, സവിതാവ്, വരുന്നൻ, വിശ്വഭേദന്മാർ, ഇന്ദ്രൻ, അശ്വികൾ, ഉഷസ്സ്, എന്നീ ഭേദന്മാരെ സ്മരിക്കുന്നു. മൗനവിയേറിയതായ തുന്ദഗ്വേപന്റെ സ്മതി വളരെ മനോഹരവും അ

നകസ്വാകുഷകവുമാണ് 15-ാം വൃത്തത്തിൽ 'തത്വായാമി' എന്നു തുടങ്ങുന്ന മന്ത്രവും 20-ാം വൃത്തത്തിൽ 'ഇമംമേ വരണശ്രുധി' എന്നു തുടങ്ങുന്ന മന്ത്രവും സായംസന്ധ്യാവന്ദനത്തിന് വരണസ്തുതിയായി ചൊല്ലുന്നവയാണ്

32-ാം വൃത്തം മുതൽക്കു് തുടങ്ങുന്ന സൂക്തം മുഴുവൻ അഗ്നിയുടെ സമ്പുഷ്ടകൃഷ്ടം വണ്ണിക്കുന്നു ഭൗതികമായുമാത്മീയമായും അഗ്നിയുടെ സർവ്വാധികത്വവും പ്രതിപാദിക്കുന്നു - 36-ാം വൃത്തം മുതൽക്കു് വ്യത്രവധം മുതലായി ഇന്ദ്രന്റെ മാഹാത്മ്യം വിവരിക്കുന്നു

പുരാണപ്രതിപാദനങ്ങളിൽ നിന്നും ചില ഭേദഗതികൾ കാണാം. വ്യത്രവധവിചാരം അടുത്ത അധ്യായത്തിലും തുടരുന്നു അഷ്ടകം 1-അധ്യായം 2 വൃത്തം 1-2 ഋഭവോ ദേവതാ

1 അയം ദേവായ ജനനേ
സ്തോമോ വിപ്രേഭിരാസയാ
അകാരി രത്നധാതമഃ

അന്വയം -

ജനനേ	— ജായമാനായ ഋഭുസംഘരൂപായ
ദേവായ	— തൽപ്രീത്യർത്ഥം.
രത്ന-ധാതമഃ	— രമണീയമണിമുക്കാദിധനപ്രദഃ
അയം സ്തോമഃ	— സ്തോത്രവിശേഷഃ
വിപ്രേഭിഃ	— മേധാവിഭിഃ ഋത്വിഗ്ഭിഃ
ആസയാ	— സ്വകീയേനാസേധന
അകാരി	— നിഷ്ഠാദിതഃ

അർത്ഥം--(ഋഭുക്കൾ സ്വതപസ്സുകൊണ്ടു ദേവന്മാർ പ്രാപിച്ച ഋധിമാറാകുന്ന അവരുടെ സംഘത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു് ഏകവചനം പ്രയുക്തമായിരിക്കുന്നു)

സ്വതപസ്സുകൊണ്ടു മനിച്ച ഋഭുസമൂഹരൂപമായ ദേവനാ യിക്കൊണ്ടു് (ഋഭുക്കളെന്ന ദേവന്മാരായിരിക്കൊണ്ടു്) തൽ പ്രീതികുപേണ്ടി, രത്നാദിധനത്തെ നേടുന്ന ഈ സ്തോത്രവിശേഷം മേധാവികളായ ഋത്വികകളാൽ സ്വദുഖത്തിൽനിന്നു് പുറപ്പെടുവാകുന്നു.

2 യ ഇത്രായ വചോയുജാ

തതക്ഷുർമ്മനസാ ഹരി

ശമീഭിര്യജ്ഞമാശത.

അന്വയം:—

യേ (ഋഭവഃ) ഇത്രായ വചഃ—

യുജാ — താഡനാദികം വിനാ
വാങ്മാത്രേണ രഥേ യുജ്യമാനത
സുശിക്ഷിതത

ഹരി — ഇത്രാശ്ച

മനസാ — സങ്ക്ലപ്തേന

തതക്ഷുഃ — സമ്പാദിതവന്തഃ

(തേ (ഋഭവഃ) ശമീഭിഃ — ഗ്രഹചമസാദിനിഷ്ഠാദന
ത്രപൈഃ കർമ്മഭിഃ

(അസൂഭീയം) യജ്ഞം

ആശത — വ്യാപ്തവന്തഃ

അർത്ഥം:—യാവർ ഇത്രനായിക്കൊണ്ടു്, ഒട്ടും ഉപദ്രവി
ക്കാതെ, വാക്കുകൊണ്ടുമാത്രം തേരിൽ പൂട്ടാൻ എത്തുന്ന സുശി
ക്ഷിതങ്ങളായ ഹരികളെ (ഇത്രന്റെ കതിരുകളെ) മനസ്സുകല്പം
കൊണ്ടു നേടിയവരാണോ, ആ ഋഭുക്കൾ ഗ്രഹം, ചമസംമുത
ലായ പാത്രങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കുന്ന വേലയിലേപ്പെട്ടു് ഞങ്ങളുടെ
യജ്ഞത്തെ പ്രാപിച്ചവരായല്ലോ. (ഋഭുക്കളുടെ സത്യസങ്കല്പം
കൊണ്ടാണ് ഹരികൾ എന്ന ഇത്രാശ്ചങ്ങൾ ഉണ്ടായതു്.)

3 തക്ഷന്നാസത്യാഭ്യാം

പരിജ്ഞാനം സുഖം മഥം

തക്ഷസ്ഥാനം സബ്ദുപലം

അന്വയം:—

നാസത്യാഭ്യാം — അശ്വിദേവപ്രീത്യർത്ഥം

പരി-ജ്ഞാനം — പരിതോ ഗന്താം

സു-ഖം — ഉപാധുപയോഗേ സുഖകരം

രഥം തക്ഷൻ	— ജുവേ: കഥഞ്ചിദ്രഥം തക്ഷൻ, സമ്പാദിതവന്ത:
(കിഞ്ച) സബ:—ഋദ്ധം	— സബര: ക്ഷീരസ്യ ദോഗ്ധ്രീ.
ധേനു.	— കാഞ്ചിതി ഗാ.
തക്ഷൻ	— സമ്പാദിതവന്ത:

അർത്ഥം.—ഋക്ഷരം സത്യശീലനാരായ അഗ്നിദേവനാരുടെ പ്രീതിക്കുവേണ്ടി എല്ലാകത്തും ഓടുന്നതും കയറിയിരിക്കാൻ മേല്ക്കുമേൽ സുഖമുള്ളതുമായ ഒരു വേർ ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തു പിന്നെ ധാരാളം പാൽപുറത്തുന്ന ഒരു പശുവിനെ നേടിക്കൊടുത്തു.

4 യവാ¹നാ പി²തരാ പു³ന—

സ്സത്യമത്രാ⁴ ഋ⁵ഭു⁶യവ: —

ഋ⁷ഭു⁸പോ വി⁹ഷ്യ¹⁰ക്രിത

അന്വയം:—

സത്യ-മത്രാ:	— അവിതഥമനുസാമന്തേന്ത്യാ പേതാ:
ഋഭു-യവ: ഋഭുവ:	— ഋഭുതാം ആത്മനമുച്യന്ത:, മലാഹിതാ:
പിതരാ	— സ്വകീയൗ മാതാപിതൗ
(പുരുഷം വൃദ്ധാപി) പുന:	
യവാ ¹ നാ അക്രിത	— തതണൗ കൃതവന്ത:
(തേ) വിഷ്യ	— വിഷ്യന്ത:, പ്രാപ്തിയുക്താ:

അർത്ഥം.—ഋകുലം നിഷ്പലമാകാത്ത മനുസിദ്ധിയോടു കൂടിയവന് ആത്മാവിന് ഏഷ്ടോഴം നേർവഴി നേരുന്നവനായ ഋക്ഷരം വൃദ്ധനായ മാതാപിതാക്കളെ വിണ്ടു യവാക്കുവാക്കി. എല്ലാ കമ്മങ്ങളിലും അമ്പതുടെ മനുഗുണികൾ വ്യാപ്തിയുണ്ടെന്നായിരുന്നു (പുരുഷോണാദനുഷ്ഠാനംകൊണ്ടു മനുസിദ്ധിവാന്മാർക്ക് ഉദ്ദേശിച്ച ഫലം ഉറപ്പായി കിട്ടുന്നു. ആത്മാവിനു നേർവഴി ഉള്ളവരെ മാത്രമേ മനുഫലം സിദ്ധിക്കുകയുള്ളൂ)

5 സം വോ മദാസോ അഗ്നമതേ—

ഏണ ച മരുതപതാ

ആദിത്യേഭിശ്ച രാജഭിഃ

അന്വയം:—

(ഹേ ഋഭവേ) വഃ — യുഷ്യാകം സംബന്ധിനഃ
 മദാസഃ — മദഹേതവഃ സോമഃ
 മരുതപതാ ഇഏണ ച — മരുദ്യുക്തേന തേന ച
 രാജ-ഭിഃ ആദിത്യേഭിഃ ച — ദീപ്യമാനൈഃ ആദിത്യൈശ്ച
 സം അഗ്നമത — സങ്ഗതാഃ

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ഋഭുക്കളേ, നിങ്ങളെപ്പുംബന്ധിച്ച ഹർഷകരങ്ങളായ സോമങ്ങൾ മരുതുക്കളോടുകൂടിയ ഇന്ദ്രനും പ്രകാശമാനന്മാരായ ആദിത്യന്മാർക്കും ചേർന്നതാകുന്നു, (മൂന്നാം സവനത്തിൽ ഋഭുക്കൾക്ക് ഇന്ദ്രാദിത്യന്മാരോടുകൂടിയാണു് സോമപാനം)

വർഗ്ഗം 2

6 ഉത തൃഷ്ണമസന്നപം

ത്വഷ്യുദ്ഭവസ്യ നിഷ്കൃതം

അകർത്ത ചതുരഃ പുനഃ

അന്വയം:

ഉത — അപി ച
 ത്വഷ്യുഃ ദേവസ്യ — ഏതന്നാമകസ്യ ദേവസ്യ
 സംബന്ധീ തക്ഷവ്യാപാരഃ
 നവം — നൃതനം
 ത്യം — തം
 ചമസം — സോമധാരണക്ഷമം
 കാഷ്ഠപാത്രവിശേഷം

നിഃ-കൃതം (അകരോൽ) — നിശ്ശേഷേണ സമ്പാദിതം
 (ത്വഷ്യുദ്ഗിഷ്ടാഃ ഋഭവഃ തേന നിർമ്മിതം തം ഏകം ചമസം)
 പുനഃ ചതുരഃ അകർത്ത — ചതുർധാ വിഭക്താൻ ചമസാൻ
 കൃതവന്തഃ

രഥം തക്ഷൻ	— ജഭവഃ കഥഞ്ചിദ്രഥം തക്ഷൻ സമ്പാദിതവന്തഃ
(കിഞ്ച) സബഃ—ഊലാം	— സബരഃ ക്ഷീരസ്യ ഭോഗ്വൃഗീ.
ധേനുഃ	— കാഞ്ചിൽ ഗാം.
തക്ഷൻ	— സമ്പാദിതവന്തഃ

അർത്ഥം.—ജഭക്കൾ സത്യശീലന്മാരായ അശ്വിഭേവന്മാരുടെ പ്രീതിക്കുപേണ്ടി എല്ലാടത്തും ഓടുന്നതും കയറിയിരിക്കാൻ മേല്ക്കുമേൽ സുഖമുള്ളതുമായ ഒരു തേർ ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തു പിന്നെ ധാരാളം പാൽപുരത്തുന്ന ഒരു പശുവിനെ നേടിക്കൊടുത്തു

4 യവാന്താ പിതരാ പുനഃ—

സ്സത്യമത്രാ ലുഭ്യവഃ

ലുഭവോ വിഷ്യക്ത

അന്വയം. —

സത്യ-മത്രാഃ	— അവിതഥമനുസാമത്വേയാ പേതാഃ
ലുഭ്യ-യവഃ ലുഭവഃ	— ലുഭ്യതാം ആത്മനമുച്യന്ത ഫലരഹിതാഃ
പിതരാ (പുത്രം വൃദ്ധാപപി) പുനഃ	— സ്വകീയൗ മാതാപിതൗ
യവാന്താ അക്ത	— തന്മണ്ൗ കൃതവന്തഃ
(തേ) വിഷ്യ	— വിഷ്യന്, പ്രാപ്തിയുക്താഃ

അർത്ഥം.—ഓരിക്കുലം നിഷ്പലമാകാത്ത മനുസിദ്ധിയോടു കൂടിയവന് ആത്മാവിന്നു് എപ്പോഴും നേർപഴി നേരുമ്പോൾ യവം ലുഭക്കൾ വൃദ്ധായ മാതാപിതാക്കളെ വിഷ്ണു. യവാക്കളാകി എല്ലാ കഷ്ടങ്ങളിലും അവരുടെ മനുഗതികൾ വ്യാപ്തിയുണ്ടാക്കിയവന് (പ്രാശ്വാണാദൃതഃ) കൊണ്ടു മനുസിദ്ധിവാന്മാർ ഉദ്ദേശിച്ച ഫലം ഉപ്സാധി കിട്ടുന്ന ആത്മാവിന്നു നേർപഴി ഉള്ളവർ മാത്രമേ മനുഫലം സിദ്ധിക്കുകയുള്ളൂ)

5 സം. വോ മദാസോ അഗ്നമതേ—
 ഏണ ച മരുത്പതാ
 ആദിത്യേഭിശ്ച രാജഭിഃ
 അന്വയം:—

(ഹേ ഗുഭവഃ) വഃ — യുഷ്മാകം സംബന്ധിനഃ
 മദാസഃ — മദഹേതവഃ സോമാഃ
 മരുത്പതാ ഇഏണ ച — മരുദ്യുക്തേന തേന ച
 രാജ-ഭിഃ ആദിത്യേഭിഃ ച — ദീപ്യമാനൈഃ ആദിത്യൈശ്ച
 സം അഗ്നമത — സങ്ഗതാഃ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഗുഭക്കളേ, നിങ്ങളെപ്പുംബന്ധിച്ച
 ഹരീഷകരങ്ങളായ സോമങ്ങൾ മരുത്തുകളോടുകൂടിയ ഇന്ദ്രനും
 പ്രകാശമാനന്മാരായ ആദിത്യന്മാർക്കും ചേർന്നതാകുന്നു, (മൂന്നാം
 സവനത്തിൽ ഗുഭക്കൾക്കും ഇന്ദ്രാദിത്യന്മാരോടുകൂടിയാണു്
 സോമപാനം.)

വർഗ്ഗം 2

6 ഉത ത്യഞ്ചമസന്നപും
 ത്വച്യുദ്ഭവസ്യ നിഷ്കൃതം
 അകന്ത ചതുരഃ പുനഃ

അന്വയം:

ഉത — അപി ച
 ത്വച്യുഃ ഭവേസ്യ — ഏതെന്നാമകസ്യ ഭവേസ്യ
 സംബന്ധി തക്ഷവ്യാപാരഃ
 നവം — നൃതനം
 ത്യം — തം
 ചമസം — സോമധാരണക്ഷമം
 കാഷ്ഠപാത്രവിശേഷം

നിഃ—കൃതം (അകരോൽ) — നിശ്ശേഷേണ സമ്പാദിതം
 (ത്വച്യുദ്ഭവിഷ്യഃ ഗുഭവഃ തേന നിഷ്കൃതം തം ഏകം ചമസം)
 പുനഃ ചതുരഃ അകന്ത — ചതുർധാ വിചിന്താൻ ചമസാൻ
 കൃതവന്തഃ

അന്വയം -

ഇഹ ഇന്ദ്രാഗ്നി ഉപ
ന്വിയേ

— അസ്തിൽ കമ്മണി ഇന്ദ്രാഗ്നി
ആഹ്വയാമി

തയോഃ ഇതി
സ്തോമം ഉശ്വസി
സോമ-പാതമാ

— ഇന്ദ്രാഗ്നോരേവ
— സ്തോത്രം കാമയാമഹേ
— അതിശയേന സോമം പാതും
ക്ഷമൗ

താ സോമം (പിബതാം) - തൗ സോമപാനം കരുതാം.

അർത്ഥം. - ഈ കമ്മത്തിൽ ഇന്ദ്രാഗ്നികളെ ഞാൻ വിളി
ക്കുന്ന ഇന്ദ്രാഗ്നികൾക്കുതന്നെ സ്തോത്രത്തെ (അവരെത്തന്നെ
സ്മരിപ്പാൻ) ആഗ്രഹിക്കുന്നു ഏതരവും സോമം കുടിക്കാൻ
മതിയായ ആ ദേവന്മാർ സോമം കുടിക്കട്ടെ

2 താ യജേന്യേ പ്രശംസതേ-

ഇന്ദ്രാഗ്നി ശുഭേന നരഃ

താ ഗായത്രേഷു ഗായത

അന്വയം -

ഹേ നരഃ

താ ഇന്ദ്രാഗ്നി

യജേന്യേ

(ഗദ്യേ) പ്ര ശംസത

(തഥാ) ശുഭേന

(തഥാ) താ ഗായത്രേഷു
ഗായത

— മനുഷ്യാഃ പ്രതിജഃ,
— പൂർവ്വാക്തൗ തൗ ഇന്ദ്രാഗ്നി
— അനുഷ്ഠീയമാനേഷു കമ്മന്യ
— സ്തുതിം കരുത
— നാനാവിധൈരലഭ കാരൈഃ
ശോഭിതൗ കൗത
— ഗായത്രീവൃന്ത്യേഷു മന്ത്രേഷു
സാമരൂപേണ തൗ ഗായത

അർത്ഥം. - അല്ലയോ പ്രതിജകളേ മുൻപാഞ്ഞ ഇന്ദ്രാഗ്നി
കളേ, അനുഷ്ഠിച്ചവരാണ് ഈ കമ്മങ്ങളിൽ ശസ്ത്രങ്ങളാൽ സ്മരി
ക്കുക നാനാവിധാലബ്ധകാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു് (അലങ്കാരയു
ക്തരായിവർണ്ണിക്കുന്ന സ്തോത്രങ്ങൾ കൊണ്ടു്) അവരെ ശോഭി
തരാക്കുക പിന്നെ ഗായത്രീവൃന്തങ്ങളിലുള്ള മന്ത്രങ്ങളെ
സാമസ രത്തിൽ പാടുക

3 താ മിത്രസ്വ പ്രശസ്തയ

ഇന്ദ്രാഗ്നി താ ഹവാമഹേ

സോമപാ സോമപീതയേ.

അന്വയം:-

മിത്രസ്വ	— സ്നേഹവിഷയസ്വ അനുഷ്ഠാനമമ
പ്ര-ശസ്തയേ	— പ്രശസ്തത്വം
താ	— തൗ (ഇന്ദ്രാഗ്നി സമ്പദ്യേതാം)
(യദ്വാ മിത്രസ്വ മമ സംബന്ധിനൗ താവിന്ദ്രാഗ്നി പ്രശസ്തയേ, പ്രശംസിതുമിച്ഛാമഃ)	
സോമ-പാ	— സോമപാനക്ഷമൗ
താ	— തൌ ഇന്ദ്രാഗ്നി
സോമ-പീതയേ	— സോമപാനാത്മം
ഹവാമഹേ	— ആഹ്വായാമഃ

അർത്ഥം:-ഇന്ദ്രാഗ്നികളുടെ സ്നേഹപാത്രഭൂതനായ എനിക്കു (കർമ്മാനുഷ്ഠാതാവിന്നു്) അവർ (ഇന്ദ്രാഗ്നികൾ) പ്രശസ്തി ഉണ്ടാക്കട്ടെ അല്ലെങ്കിൽ ഏതർ സംബന്ധികൾ ഇന്ദ്രാഗ്നികളെ പ്രശംസിക്കാൻ, സ്തുതിക്കാൻ, ഇഷ്ടപ്പെട്ടെട്ടെ സോമം കുടിക്കുന്നതിൽ തൽപരരായ ആ ഇന്ദ്രാഗ്നികളെ സോമപാനത്തിനായി ഞാൻ വിളിക്കുന്നു

4 ഉഗ്രാ സന്താ ഹവാമഹേ

ഉപേദം സവനം സുതം

ഇന്ദ്രാഗ്നി ഏഹ ഗച്ഛതാം.

അന്വയം -

സുതം	— അഭിഷേഖോപേതം
ഉദം സവനം	— അനുഷ്ഠീയമാനം
	പ്രാതസ്സവനാദിരൂപം കർമ്മ
ഉപ	— സാമീപ്യേന പ്രാപ്തം
ഉഗ്രാ സന്താ	— വൈരിവധാദിഷു ക്രൗഢ സന്താ

അതഥം-ത്വഷ്ടാവെന്ന ദേവന്റെ (ദേവശിഷ്ടിയുടെ) തച്ചു പണി സോമധാരണത്തിനുള്ള പുതിയ ചമസത്തെ (മരംകൊണ്ടുള്ള വാലൻമരിക്കയെ) ഉണ്ടാക്കി ത്വഷ്ടാവിന്റെ ശിഷ്യരായ ഋഭുക്കൾ ആ ചമസത്തെ വീണ്ടും നാലാക്കിച്ചെയ്തു (ഓരോ ഋത്വിക്കിന്നും സോമധാരണത്തിന്് ഒരോ ചമസം (വാലൻമരിക്ക) ഉണ്ടു് ഓരോന്നിന്റേയും വാൽ വ്യത്യസ്തപ്പെടുത്തി തിരിച്ചറിയാനാക്കുന്നു)

7 തേ നോ രത്നാനി ധത്തന

ത്രിരാ സാപ്താനി സുന്വതേ

ഏകമേകം സുശസ്തിഭിഃ

അന്വയം -

(ഹേ ഋഭവേ) തേ (യുയം) - പുഷ്പാകൗഃ യുയം
സുശസ്തി-ഭിഃ - ശോഭനൈഃ അസുഭീഭയൈഃ

നഃ - ശംസനൈഃ യുക്താസ്സനഃ
സുന്വതേ - അസ്മാകം സംബന്ധിതേ
- സോമാഭിഷേവം കർവ്വതേ

ത്രിഃ ആ - യജമാനായ
- ത്രിവാറം, ആവൃത്താനി, ഉത്തമ മധ്യമാധമാനി രത്നാനാം
ത്രിരാവൃത്തിഃ

രത്നാനി - രമണീയാനി സുവർണ്ണമണി മുക്താഭിനി ധനാനി

ഏകം-ഏകം - ക്രമേണ പ്രത്യേകം
ധത്തന - പ്രയച്ഛതേ

(കിഞ്ച ത്രിരാ) സാപ്താനി - സപ്തസംഖ്യാനിഷ്ണപഗ്ന രൂപാണി കമ്മാണി
(ച ധത്തന)

അതഥം-മുന്വരത്തെ ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയ ഋഭുക്കളേ, ശോഭനങ്ങളായ ഞങ്ങളുടെ പ്രശംസനങ്ങളോടു (സ്തുതികളോടു) കൂടിയ വരായി (അപയെ കൈക്കൊണ്ടു്) സോമം സംസ്തരിക്കുന്ന ഞങ്ങളുടെ യജമാനനായ സ്വർണ്ണം, രത്നം മുതലായവയായി ഉത്തമമധ്യമാധമങ്ങളിൽപ്പെട്ട ധനങ്ങളെ ക്രമത്തിൽ ഓരോന്നായി കൊടു

കുമാറാകണം. പിന്നെ മൂന്നാവൃത്തിയുള്ള, ഏഴുവർഗ്ഗങ്ങളാക്കെ
 ഉള്ള കർമ്മങ്ങളെയും തന്നെത്തന്നെ. (അഗ്നയാധാനദർപ്പണമാ
 സാദി ഏഴു ഹവിര്യജ്ഞങ്ങൾ; ഔപാസനവൈശ്വദേവാദി
 ഏഴു പാകയജ്ഞങ്ങൾ; അഗ്നിഷോമാത്യഗ്നിഷോമാദി ഏഴു
 സോമയജ്ഞങ്ങൾ).

8 അധാരയന്ത വഹന്യോ—

ഭജന്ത സുകൃത്യയാ

ഭാഗം ദേവേഷു യജ്ഞീയം

വ. 2

അന്വയം:—

വഹന്യഃ — ചമസാദിനിഷ്ഠാഭനേന
 യജ്ഞസ്യ വോദ്ധാരഃ (ഭുവേഃ)

അധാരയന്ത — മരണയോഗ്യാ അപി
 അമൃതത്വലാഭേ പ്രാണാൻ
 ധാരിതവന്തഃ

(കിഞ്ച ഏതേ)

സുകൃത്യയാ — യജ്ഞസാധാനദ്രവ്യസമ്പാദനേ
 രൂപേണ ശോഭേവ്യാപാരേണ

ദേവേഷു (മധ്യേ സ്ഥിതാഃ)

യജ്ഞീയം ഭാഗം — യജ്ഞാഹം ഹവിർല്ല
 ക്ഷണമംശം

അഭജന്ത — സേവിതവന്തഃ

അർത്ഥം:—ചമസംമൃതലായ യാഗോപയോഗസാധനങ്ങ
 ഉടെ നിർമ്മിതികൊണ്ടു യജ്ഞവാഹകന്മാരായ ഭുവേക്കും, മരണ
 വിധേയരായിട്ടും അമൃതത്വം പ്രാപിച്ചു, പ്രാണങ്ങളെ ധരി
 ച്ചു. പിന്നെ അതേ യജ്ഞസാധനനിർമ്മിതിയെന്ന സാദി
 കർമ്മംവഴിച്ച് ദേവന്മാരുടെ ഇടയിൽ വത്തിച്ചു യാഗത്തി
 ലെ ഹവിർഭാഗത്തിന്നർഹരായി അതു നേടി.

വഗ്ഗം 3—ഇന്ദ്രാഗ്നി ദേവതാ.

1 ഇഹേന്ദ്രാഗ്നി ഉപ ഹവന്യേ

തയോരിൻ സ്തോമമഗ്നസി

താ സോമം സോമപാതാ

(ദേവത) ഹവാമഹേ — ആഹ്വായാമഃ

ഇന്ദ്രാഗ്നി ഇഹ ആ
ഗച്ഛതാം.

അർത്ഥം.—സോമസംസ്തോതേതാടകൂടിയതും അനുഷ്ഠിച്ചവരെന്നതുമായ ഈ പ്രാതസ്സുവനകമ്മത്തിന്നുണയാൻ ശത്രുഹന്താക്കളായ ആ രണ്ടുദേവന്മാരെ ഞാൻ വിളിക്കുന്നു ഇന്ദ്രാഗ്നികൾ ഈ കമ്മത്തിൽ വന്നാറു.

5 താ മഹാന്താ സദസ്സതീ

ഇന്ദ്രാഗ്നി രക്ഷ ഉബ്ജതം.

അപ്രജാസ്സത്രിണ്

അന്വയം. —

മഹാന്താ — മഹാന്താ, ഗുണൈരധികൗ

സദസ്സതീ — സദോപാലകൗ

(തൗ) ഇന്ദ്രാഗ്നി രക്ഷ: — രാക്ഷസജാതിം

ഉബ്ജതം. — ഋജു കന്തം ക്രൂര്യം
പരിത്യാജയതാം.

(തയോ: പ്രസാദാൽ)

അത്രിണ് — ഭക്ഷകാ! രാക്ഷസാ:

അപ്രജാ: സതു — അനപത്യാസ്സതു

അർത്ഥം.—ഗുണാധികന്മാരും മഹൽസദസ്സുകളിൽ ആധ്യക്ഷ്യം വഹിക്കുന്നവരുമായ ആ ഇന്ദ്രാഗ്നികൾ രാക്ഷസവഗ്നത്തെ നേർവഴിക്കാക്കട്ടെ അവരെക്കൊണ്ടു ഹിംസാസ്വഭാവം പരിത്യജിപ്പിക്കട്ടെ ഇന്ദ്രാഗ്നികളുടെ പ്രസാദത്താൽ (മനുഷ്യ) ഭക്ഷകരായ രാക്ഷസന്മാർ ജനിക്കാതിരിക്കട്ടെ അല്ലെങ്കിൽ സന്തതിയില്ലാത്തവരാവട്ടെ (എന്നും മരുപക്ഷം.)

6 തേന സത്യേന ജാഗത—

മധി പ്രച്ഛേതുമേ പാദ

ഇന്ദ്രാഗ്നി ഗന്ത യച്ഛതം.

അന്വയം. —

ഹേ ഇന്ദ്രാഗ്നി സത്യേന — അവശ്യഫലപ്രദനാൽ
അവിതഥേന

തേന	— അസ്മാഭിരന്ദനപ്പിതേന കർമ്മണാ
പ്ര-ചേതുനേ	— പ്രകഷേണ
	ഫലഭോഗജ്ഞാപകേ
പദേ	— സ്വർഗ്ഗലോകാഭിസ്ഥാനേ
അധി ജംഗതം	— ആധികേയ സാവധാനം
	ഭവതം
(തതഃ അസ്മദ്യം) ശമം	
യച്ചതം	— സുഖം യച്ചതം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്രാഗ്നിയിരും, ഒഴിച്ചുകൂടാതെ ഫലപ്രദത്വംകൊണ്ടു നിഷ്പലമാകാത്ത ഞങ്ങളുടെ കർമ്മത്താൽ സുഖഭോഗാനുഭൂതിയെ വിളിച്ചുപറയുന്ന സ്വർഗ്ഗസ്ഥാനം ഞങ്ങൾക്കു ലഭിക്കുന്ന കാര്യത്തിൽ നിങ്ങൾ ഏറ്റവും മനസ്സു വെച്ചാലും. പിന്നെ ഞങ്ങൾക്കു (നിത്യ)സുഖം തന്നതായി യാലും.

വർഗ്ഗം 4-5-6-7 അശ്വിനം, സവിതാ, അഗ്നിഃ, ദേവ്യഃ, ഇന്ദ്രാണീവരണാന്യഗ്നായഃ ദയാവാപൃഥിവ്യൗ, പൃഥിവീ, വിഷ്ണുഃ ദേവതാ

1 പ്രാതര്യുജാ വി ബോധയാ

ശ്വിനാവേഹ ഗച്ഛതാം

അസ്യ സോമസ്യ പീതയേ

അന്വയം:—

(ഹോതാ അധ്യര്യം ഉദീശ്യ ബ്രൂതേ)

(ഹേ അധ്യര്യോ,)

പ്രാതഃ—യുജാ

— പ്രാതസ്സവനഗ്രഹണേ

സംയുക്തൗ (അശ്വിനൗ)

വി ബോധയാ

— വിശേഷേണ പ്രബുദ്ധൗ കൃത

(പ്രബുദ്ധൗ) അശ്വിനൗ

അസ്യ

— അഭിഷവസംസ്കാരയുക്തസ്യ

സോമസ്യ പീതയേ

— പാനായ

ഇഹ

— കർമ്മണി

ആ ഗച്ഛതാം

— ആഗച്ഛതാം

അത്ഥം.—(ഇവിടെ ഹോതാവ് അധ്വര്യവിനോദ പറയുന്നു) അല്ലയോ അധ്വര്യോ, പ്രഭാതസമയത്തിനുള്ള ഗ്രഹമെന്ന പാത്രം കയ്യിലേത്തിയ അശ്വിദേവന്മാരെ വേണ്ടപോലെ ഉണത്തുക. ഉണത്തപ്പെട്ട അശ്വിദേവന്മാർ സംസ്തരിച്ച സോമത്തിന്റെ പാനത്തിനായി ഈ കർമ്മത്തിൽവരട്ടെ.

2 യാ സുരഥാ രഥീതമോ—

ഭാ ദേവാ ദിവീസ്പൃശാ

അശ്വിനാ താ ഹവാമഹേ

അന്വയം:—

യാ ഉഭാ അശ്വിനാ ദേവാ — യാ ഉഭാ അശ്വിനാ ദേവാ

സു—രഥാ — ശോഭനരഥയുക്താ

രഥീ—തമാ — രഥീനാം മദ്ധ്യേ അതിശയേന
രഥീനാ

ദിവീ—സ്പൃശാ — ദൃലോകനിവാസിനാ

താ ഹവാമഹേ — താ ആഹ്വായാമഹേ,

അത്ഥം.—ശോഭനരഥയുക്തന്മാരും തേരാളികളിൽവെച്ചു മികച്ച തേരാളികളും സ്വർഗ്ഗവാസികളുമായ രണ്ടു അശ്വിദേവന്മാരെയും വിളിക്കുന്നു

3 യാ വാങ്കശാ മധുതത്യ

ശ്വിനാ സുതതാവതീ

തയാ യജ്ഞം മിമിക്ഷതം.

അന്വയം —

അശ്വിനാ, — ഹേ അശ്വിനാ,

വാ. — യവയോഃ

മധു-മതീ സുതതാ—വതീ — ഉഭകവതീ, പ്രിയസത്യ
വാഗ്വതീ

യാ കശാ — അശ്വതാഡനി (വിദ്യതേ)
തയാ (സഹ ആഗത്യ അസുഭീയം)

യജ്ഞം മിമിക്ഷതം — സോമരസേന സേകതുമിച്ഛതം
(അശ്വസ്യ ശീഘ്രഗതയാ യൽ സ്പദോദകം സ്രവതി, തേന
കശാ ക്ലിന്നാ. തീവ്രേണ കശാതാവനേന യോ ധ്വനിഃ നിഷ്പദ്യ
തേ, താവനവേലായാം അശ്വാത്രവേന ആക്രോശഃ ക്രിയതേ
തദഭ്യം ശീഘ്രഗമനഹേതുര്യേന യജമാൻസ്യപ്രിയം)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വിദേവന്മാരേ, ഓടുന്നവേഗംകൊണ്ടുവിയർത്ത കതിരുകളുടെമേൽ തട്ടി കതിർന്നതും, അടിക്കുന്നതിന്റെയും അടിക്കുമ്പോൾ കതിരുകൊരന്റെയും ശബ്ദംകൊണ്ടു കതിരുകളുടെ ഗതിവേഗം അറിഞ്ഞു യജമാനന്മാർക്ക് പ്രിയമുണ്ടാക്കുമായ യാതൊരു ചാട്ടവാരുണ്ടോ, ആ ചാട്ടവാരോടു കൂടിവന്നു ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തെ സോമരസംകൊണ്ടു നനച്ചാലും. (അല്ലങ്കിൽ) കശാ എന്നതിന്നു ധിഷണാ, ബുദ്ധി, വാക് എന്നർത്ഥമെടുത്തു അശ്വിനീദേവരുടെയാതൊരുവാക്കു മധുരവും പ്രിയവും സത്യവും (ഫലപ്രദവും) ആണോ ആ വാക്കോടുകൂടി ഈ യജ്ഞത്തിൽ വന്നു സോമാഹുതി സ്വീകരിച്ചാലും എന്ന്.

4 നഹി വാമസ്തി ദൂരകേ

യത്രാ രഥേന ഗച്ഛഥഃ

അശ്വിനാ സോമിനോ ഗൃഹം.

അന്വയം:—

അശ്വിനാ	— ഹേ അശ്വിന
(യുവാം) സോമിനഃ	— സോമവതഃ യജമാനസ്യ
ഗൃഹം (പ്രതി) രഥേന ഗച്ഛഥഃ	
യത്ര ഗൃഹേ (ഗച്ഛഥഃ തച്ച)	
വാം	— യുവയോഃ
ദൂരകേ	— ദൂരദേശേ
നഹി അസ്തി	— ന വർത്തതേ ഖലു.

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വികളേ, സോമത്തോടുകൂടിയ യജമാന്റെ ഗൃഹത്തിലേക്കു നിങ്ങൾ തേരിൽ വരുന്ന. നിങ്ങൾക്കു പോകേണ്ട ഗൃഹം ശീഘ്രഗതിയായ റഥമുള്ളതുകൊണ്ട്, ദൂരദേശത്തല്ല, സമീപത്തിലാണ്.

5 ഹിരണ്യപാണിമൃതയേ

സവിതാരമുപ ഹവയേ

സ ചേത്താ ദേവതാ പദം.

വ 4

അന്വയം. —

ഹിരണ്യപാണി.	— യജമാനായ ദാതൃം ഹിന്യേ
	സുവണ്ണധാരിണം
സവിതാരഃ ഉതയേ	— രക്ഷണായ
ഉപ ഹവയേ	— ആഹ്വയാമി
സഃ ദേവതാ	— ഏതന്മനുപ്രതിപാദ്യദേവതാ
	ഭൂതാ
പദം	— യജമാനേന പ്രാപ്യം സ്ഥാനം.
ചേത്താ	— ജ്ഞാപയിതാ (വേതു)

അർത്ഥം.—യജമാനൻ കൊടുപ്പാനായി കയ്യിൽ സ്വണ്ണധരിക്കുന്ന (സുവണ്ണരശ്മികളോടുകൂടിയ) സവിതാവിനെ, രക്ഷയ്ക്കായി ഞാൻ വിളിക്കുന്ന അവിടുന്ന് ഈ മന്ത്രത്തിൽ പ്രതിപാദിക്കപ്പെട്ട ദേവതയായി വേിച്ചു, യജമാനനായ ഏനിക്കു പ്രാപ്യസ്ഥാനത്തിന്റെ ജ്ഞാപകനായി (അറിയിക്കുന്നവനായി) വേിക്കുന്നു (ഹിരണ്യപാണി എന്ന സവിത്രവിശേഷണത്തിന്റെ പിന്നിൽ സൂചിതമായി ഒരു കഥയും പറയുന്നു. ദേവന്മാരനുഷ്ഠിച്ച ഒരു യാഗത്തിൽ സവിതാവു ബ്രഹ്മന്റെ സ്ഥാനംവഹിച്ചു മറു് ഋതപിക്കുകയും സവിതാവിന്നു പ്രാശിത്രമെന്നുപേരായ പുരോധാശഭാഗംകൊടുത്തു സവിതാവു അതുകയ്യിൽ വെച്ചപ്പോൾ അവിടുത്തെ കൈ മുറിഞ്ഞു പ്രാശിത്രം കൊടുത്തവർ സവിതാവിന്നു് ഒരു സ്വണ്ണക്കയ്യുണ്ടാക്കിപ്പിടിപ്പിച്ചു അപ്പോൾ ഹിരണ്യപാണിയായി)

6 അപാനപാതമവസേ

സവിതാരമുപ സ്തഹി

തസ്യ പ്രതാനൃശ്ശസീ

അനന്തം -

(ഹോതാ സാമഗം ഋതപിജം ബ്രൂതേ)

അപസേ — രക്ഷണായ
അപാം നപാതം ജലസ്യ ന പാലകം സന്താപേന
ശോഷയിതാരം.

സവിതാരം ഉപ സ്തൂഹി — സ്തൂതിം കത
തസ്യ വ്രതാനി — സവിതൃസ്സംബന്ധീനി
കർമ്മാണി (സോമയാഗ
രൂപാണി)

ഉഗൃസി — കാമയാമഹേ

അർത്ഥം—(ഇവിടെ ഹോതാവ് സാമഗനായ ഋതപിക്കി നോട്ട പായുന്നു) ജലത്തെ തവിപ്പിച്ച ശോഷിപ്പിക്കുന്ന സവിതാവിനെ രക്ഷയ്ക്കായി ഞാൻ വിളിക്കുന്നു അവിടുത്തെ സ്സംബന്ധിച്ച സോമയാഗരൂപങ്ങളായ കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു

7 വിഭക്താം ഹവാമഹേ
വസോശ്ചിത്രസ്യ രാധസഃ
സവിതാരം നൃചക്ഷസം

അനന്തം -

വസോഃ — നിവാസഹേതോഃ
ചിത്രസ്യ — സുവണ്ണരജതാദിബഹുവിധസ്യ
രാധസഃ — ധനസ്യ
വിഭക്താരം — വിഭാഗകാരിണം.
നൃ ചക്ഷസം — മനുഷ്യാണാം പ്രകാശകാരിണം.
സവിതാരം ഹവാമഹേ — ആഹ്വയാമഹേ

അർത്ഥം—എല്ലാവരേയും അതാതിടത്തു വസിപ്പിക്കുന്നവരും സ്വപ്നം, വെള്ളി എന്നിങ്ങനെ പലവിധത്തിലുള്ള ധനത്തെ ഇന്നയജമാനം ഇത്ര ഇന്നത് എന്നു വിഭജിക്കുന്നവനും; മനുഷ്യർക്കു പ്രകാശകരനായ സവിതാവിനെ നാം വിളിക്കുന്നു

8 സഖായ ആ നിഷീദതേ
സവിതാ ന്തോച്യോനനഃ
ദാതാ രാധാംസി ശുഭേതി

അന്വയം -

സഖായഃ	— സഖീഭൃതാഃ ഹേ ഋത്വിജഃ
ആ നി സീദതേ	— സവ്യത്രോപവിശതേ
നഃ	— അസ്താകം
(അയം) സവിതാ ന	— ക്ഷിപ്രം
സ്തോമ്യഃ	— സ്തുതിയോഗ്യഃ
രാധാംസി	— ധനാനി
ഭാതാ	— പ്രഭാതമുദ്യുക്തഃ ഏഷ സവിതാ
ശ്രംഭേതി	— ശോഭേതേ

അർത്ഥം.—ചങ്ങാതികളായ ഋത്വിജകളേ, ഏല്പാടങ്ങളിലും ഇരിക്കുക നമ്മുടെ ഈ സവിതാവും ഇപ്പോൾത്തന്നെ സ്തുതി ജ്ഞപ്പെടേണ്ടവനാകുന്നു ധനങ്ങളെ തരിവാൻ ഒരുങ്ങിയ അവിടുന്ന് ശോഭിക്കുന്നു

9 അഗ്നേ പതീരിഹാ വഹ

ദേവാനാ മുശതിരുപ

ത്വഷ്ടാരം സോമപീതയേ

അന്വയം -

ഹേ അഗ്നേ, ഉശതീഃ	— കാമയമാനാഃ
ദേവാനാം പതീഃ	— ഇന്ദ്രാണിഭ്യോഃ
ഇഹ	— ദേവയജനദേശേ
ആ വഹ	— ആനയ
(ത്വഥാ) സോമ-പീതയേ	
ത്വഷ്ടാരം ഉപ	— സമീപേ (ആവഹ)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, (സോമപാനത്തിന്നു) കാമിക്കുന്ന ഇന്ദ്രാണി മുതലായ ദേവപതികളെ ഈ യജനദേശത്തേയ്ക്കുകൊണ്ടുവന്നാലും അതുപോലെ, സോമപാനത്തിനായി ത്വഷ്ടാവെന്ന ദേവനേയും അടുക്കലണച്ചാലും.

10 ആ ഗ്വാ അഗ്ന ഇഹാവസേ

ഹോത്രാം യവിഷ്ഠാ ഭാരതീ.

വരൂതീ. ധിഷ്ണാം വഹ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, അവസേ	— രക്ഷണായ
ഗാഃ	— ദേവപത്നിഃ
ഇഹ ആ വഹ	— ആനയ.
(തഥാ) ഹേ യവിഷ്വ,	— യുവതമ, (അഗ്നേ,)
ഹോത്രാം	— ഹോമനിഷ്വാദകാഗ്നിപത്നീം
ഭാരതീം	— ഭരതനാമകസ്യാദിത്യസ്യ പത്നീം
വത്രത്രീം ധിഷണാം	— വരണീയാം വാശേവീം (ആവഹ)

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, രക്ഷയ്ക്കായി ദേവപത്നികളെ ഇവിടെ കൊണ്ടുവന്നാലും. നിത്യയുവാവായ അഗ്നേ, അതു പോലെ, ഹോമനിഷ്വാദകനായ അവിടുത്തെ പത്നിയെ കൊണ്ടുവന്നാലും. ഭരതനെ ആദിത്യന്റെ പത്നിയെ കൊണ്ടുവന്നാലും. ശ്രേഷ്ഠയായ സരസ്വതിയെ കൊണ്ടുവന്നാലും.

വശ്ശം 6

11 അഭി നോ ദേവീരവസാ

മഹശ്ശണ്ണാ നൃപത്നിഃ

അച്ഛിന്നപത്രാസ്സപന്താം

അന്വയം:—

നൃപത്നിഃ	മനുഷ്യാണാം പാലയിത്ര്യഃ
അച്ഛിന്നപത്രാഃ	— അച്ഛിന്നപക്ഷാഃ (പക്ഷി രൂപാണാം ദേവപത്നീനാം പക്ഷാഃ കേനചിത് നന്മി ചമിദ്യന്തേ)
ദേവീഃ	— ദേവ്യഃ ദേവപത്ന്യഃ
അവസാ	— രക്ഷണേന
മഹഃ ശണ്ണാ	— മഹതാ സുഖേന (സഹ ച)
നഃ അഭി സപന്താം	— ആഭിമുഖ്യേന സേവന്താം.

അർത്ഥം—മനുഷ്യരെ പാലിക്കുന്നവരും പക്ഷിരൂപകളായി സഞ്ചരിക്കുമ്പോൾ ഒരിക്കലും ചിരകൊടിയായ്ത്തവതമായ ദേവപത്നികൾ, രക്ഷണംകൊണ്ടും മഹത്തായ സുഖംകൊണ്ടും നമ്മെ കാക്കളെ ഏൽക്കുവാൻ പക്ഷിരൂപം പാശ്ചാത്യ

സങ്കല്പങ്ങളിൽ സുവിദിതമാണ് ഇവിടെ ദേവപത്രികരക്ഷം പക്ഷിരൂപം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു)

12 ഇഹേന്ദ്രാണീ¹മുപ ഹായേ

വരുണാനീം സ്വസ്തയേ¹

അഗ്നായീം സോമപീതയേ¹

അന്വയം. —

ഇഹ സ്വസ്തയേ — അസ്തിൻ കമ്മണി അവിനാശായ സോമ-പീതയേ (ച) ഇന്ദ്രാണീം വരുണാനീം അഗ്നായീം ഉപ ഹായേ

അർത്ഥം.—ഈ കർമ്മത്തിൽ മംഗളത്തിനായിക്കൊണ്ടും സോമപാനത്തിനായിക്കൊണ്ടും ഇന്ദ്രന്റെയും വരുണന്റെയും അഗ്നിയുടെയും പത്രികാരെ ഞാൻ വിളിക്കുന്നു

13 മഹീ ഭൃതഃ പൃഥിവീ ച ന

ഇമം യജ്ഞം മിമിക്ഷതാം

പിപൃതാന്നോ ഭീമഭിഃ

അന്വയം. —

മഹീ

— മഹതീ

ഭൃതഃ

— ഭൃലോകദേവതാ

പൃഥിവീ ച

— ഭൂമിലോകദേവതാ ച

നഃ ഇമം യജ്ഞം

മിമിക്ഷതാം

— സ്വകീയസാരഭൂതേന രസേന സേക്തുമിച്ചതാം

ഭീമ-ഭിഃ

— ഭരണൈഃ, പോഷണൈഃ

നഃ പിപൃതാം

— അസ്താൻ ഉഭേ ദേവൗ പുരയതാം

അർത്ഥം.—മഹതിയായ ഭൃലോകദേവതയും ഭൂലോകദേവതയും യജ്ഞത്തിൽ പങ്കുകൊണ്ട് (അനുഗ്രഹം) സേചനം ചെയ്യട്ടെ ഭരണപോഷണങ്ങളെക്കൊണ്ടു രണ്ടു ദേവിമാരും നമുക്ക് തികവു വരുത്തട്ടെ (ഭൃലോകദേവത പാരത്രികവും ഭൂലോകദേവത ഐഹികവുമായ ശ്രേയസ്സുണ്ടാക്കട്ടെ)

14 തയോരിഃ ഘൃതവൽ പയോ

വിപ്രാ രിഹന്തി ധീതിഭിഃ

ഗന്ധവ്വസ്യ യുവേ പദേ

അന്വയം -

ഗന്ധർവ്വസ്യ യുവേ പദേ — അന്തരീക്ഷേ (അന്തരീക്ഷേണ ഉപലക്ഷിതേ ആകാശേ വർത്തമാനയോഃ)

തയോഃ ഇൽ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യോഃ ഏവ (സംബന്ധി)

പയഃ — ജലം

ഘൃത-വൽ — ഘൃതസമുദം

വിപ്രാഃ — മേധാവിനഃ പ്രാണനോവാ

ധീതി-ഭിഃ — കമ്മഭിഃ

രിഹന്തി — ലിഹന്തി

അർത്ഥം-ഗന്ധർവന്മാരുടെ ഉറച്ചസ്ഥാനമായ അന്തരീക്ഷത്തിൽ (ആ അന്തരീക്ഷം ഉൾക്കൊള്ളുന്ന) ദ്യാവാപൃഥിവീകൾ ഉണ്ടാകുന്ന വെള്ളത്തെ (മഴവെള്ളത്തെ) ജീവജാലങ്ങൾ നക്കിക്കെടിക്കുന്നു അല്ലെങ്കിൽ മേധാവികളായ ജ്ഞാപികൾക്കു കമ്മങ്ങൾക്കായി ഉപയോഗിക്കുന്നു

15 സ്യോനാ പൃഥിവീ വോ-

നൃക്ഷരാ നിവേശനീ

യച്ഛാ നശ്ശ്ച സപ്രഥഃ

വ 6

അന്വയം -

ഹേ പൃഥിവീ, സ്യോനാ — വിസ്തീർണ്ണതായുക്താ, സുഖയുക്താ

അനൃക്ഷരാ — കണ്ടുകേൾവിതാ

നി-വേശനീ വേ — നിവേശസ്ഥാൻഭൂതാ വേ

സ-പ്രഥഃ — വിസ്താരയുക്തം

ഗമ്മ — ശരണം, ഗൃഹം

നഃ യച്ഛ — അസുഭ്യം യച്ഛ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഭൂമിദേവി, അവിടുന്ന് വിസ്താരവതിയായി, സുഖഭാഗിയായി, കണ്ടുകരഹിതയായി, എല്ലാവക്കും അധിവാസസ്ഥാനഭൂതയായി ഭവിച്ചാലും. മതിയാവോളം വിസ്മൃതമായ ഗൃഹം ഞങ്ങൾക്കു തന്നതളിയാലും.

വക്തൃം 7

16 അതോ ദേവാ അവന്തു നോ-

യതോ വിഷ്ണുർവിചക്രമേ

പൃഥിവ്യാസ്തപ്ത ധാമഭിഃ

അന്വയം:—

വിഷ്ണുഃ	— പരമേശ്വരഃ
സപ്ത	— സപ്തഭിഃ
ധാമ-ഭിഃ	— ഗായത്ര്യാദിഭിഃ മരണാഭിഃ സാധനഭൂതൈഃ
യതഃ പൃഥിവ്യാഃ	— യസ്മാൽ ഭൂപ്രദേശാൽ
വി-ചക്രമേ	— വിവിധം പാദക്രമണഃ കൃതവാൻ
അതഃ	— അസ്മാൽ ഭൂപ്രദേശാൽ
നഃ	— അസ്മാൻ
ദേവാഃ അവന്തു	— രക്ഷന്തു

അർത്ഥം.—സർവ്വേശ്വരനായ വിഷ്ണു, ഗായത്രി മുതലായ ഏഴ് മന്ത്രസ്തകളുടെ ശക്തികൊണ്ട്, യാതൊരു ഭൂവിൽനിന്നാണോ പാദക്രമണം ചെയ്തത്, ആ ഭൂപ്രദേശത്തിലുള്ള ഞങ്ങളെ ദേവന്മാർ പാപനിവാരണംചെയ്തു രക്ഷിക്കട്ടെ.

17 ഇദം വിഷ്ണുർവിചക്രമേ

ത്രേയാ നി ദധേ പദം.

സമുച്ഛിന്നമസ്യ പാപസുരേ.

അന്വയം:—

വിഷ്ണുഃ	— ത്രിവിക്രമാവതാരധാരീ
	— സർവ്വം ജഗൽ

- വി ചക്രമേ — വിശേഷണ ക്രമണം കൃതവാൻ
- (തദാ) ത്രേയാ — ത്രിഭി: പ്രകാരൈ:
- പദം നി ദധേ — സ്വപാദം പ്രക്ഷിപ്തവാൻ
- അസ്യ പാഃസുരേ — വിഷ്ണോ: ധൃളിയുക്തേ പാദസ്ഥാനേ
- (ഇദം സർവ്വം ജഗൽ) — സമ്യഗന്തർഭൂതം
- സം-ഊർജ്ജം — സമ്യഗന്തർഭൂതം

അർത്ഥം:-ത്രിവിക്രമാവതാരധാരിയായ വിഷ്ണു ഈ ജഗത്തു മുഴുവൻ ഒരു സവിശേഷതരത്തിൽ ക്രമണം ചെയ്തു. അപ്പോൾ മൂന്നുവിധത്തിൽ തൃപ്താദം വെച്ചു. അവിടുത്തെ പാഃസുലമായ പാദസ്ഥാനത്താണ് ഈ വിശ്വം മുഴുവനും അന്തർഭൂതമായിരിക്കുന്നത്.

18 ത്രിണി പദാ വി ചക്രമേ

വിഷ്ണുഗോപാ അഭാഭ്യ:

അതോ ധർമ്മാണി ധാരയൻ

അനന്തം:-

- അഭാഭ്യ: — കേനാപി ഹി.സിതുമശക്യ:
- ഗോപാ: — സർവ്വസ്യ ജഗത: രക്ഷക:
- വിഷ്ണു: (പ്രഥിവ്യാദി സ്ഥാനേഷു) ധർമ്മാണി ധാരയൻ — സത്കർമ്മാണി വഹമാന: വദ്ധയൻ

അത: ത്രിണി പദാ വി ചക്രമേ — ക്രമണം കൃതവാൻ

അർത്ഥം:-അദ്വൈതം സർവ്വജഗദ്രക്ഷകനായ വിഷ്ണു പ്രഥിവി മുതലായ സ്ഥാനങ്ങളിൽ സർക്കുൾക്കങ്ങളെ വളത്തിക്കൊണ്ടു്, ലോകങ്ങളിൽ മൂന്നു പദക്ഷേപങ്ങളെച്ചെയ്തു്.

19 വിഷ്ണോ: കർമ്മാണി പശ്യത

യതോ വ്രതാനി പസ്തശേ

ഇന്ദ്രസ്യ യജുസ്സവാ

അന്വയം:-

(ഹേ ഋതപിഗാഭയഃ)

യതഃ

പ്രതാനി

പസ്യശേ

— യൈഃ കർമ്മഭിഃ

— അഗ്നിഹോത്രാദിനി

— സർവ്വായജമാനഃ സ്വപ്നപാൻ
(വിഷ്ണോരനുഗ്രഹാൽ
അനുതിഷ്ഠതി)

(തസ്യ) വിഷ്ണോഃ

കർമ്മാണി

പശ്യത

— പാലനാദിനി

(സഃ) ഇന്ദ്രസ്യ യജ്യഃ

— യോജ്യഃ

സഖാ (ഭവതി)

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഋതപിഗൃദ്ധമാനാദികളേ, യാതൊരു വിഷ്ണുവിന്റെ അനുഗ്രഹംകൊണ്ടാണോ സർക്കാരങ്ങൾ (നിങ്ങളെപ്പോലുള്ള) യജമാനൻ അനുഷ്ഠിക്കുന്നത്, ആ വിഷ്ണുവിന്റെ ശിഷ്യപാലനഭയ്യനാശനാദികർമ്മങ്ങളെ, നിങ്ങൾ കാണുക അവിടുന്ന് ലോകത്തിൽ കർമ്മഫലദാതാവായ ഇന്ദ്രന്റെ അനുയോജ്യനായ സഖാവായെന്നു

20 തദവിഷ്ണോഃ പരമം പദം

സദാപശ്യന്തി സൂരയഃ

ദിവീവ ചക്ഷുരാതതം.

അന്വയം:-

സൂരയഃ

വിഷ്ണോഃ പരമം

തത്

പദം

ദിവീ-ഇവ

ആ-തതം ചക്ഷുഃ സദാ

പശ്യന്തി

— വിദ്വാ.സഃ

— ഉൽകൃഷ്ടം

— ശാസ്ത്രപ്രസിദ്ധം

— സ്വസ്തസ്ഥാനം

— ആകാശേ യഥാ

— അനിരോധന സർവ്വദാ
പശ്യന്തി

അർത്ഥം.-ജ്ഞാനികൾ വിഷ്ണുവിന്റെ, ശാസ്ത്രഭയ്യം പ്രസിദ്ധം സ്വസ്തസ്ഥാനഭയ്യമായ ആ പ.

അ 1. അ 2. വ 7

സർവ്വ വ്യാപ്തമായ സൂര്യബിംബം പോലെ എപ്പോഴും വിശദമായി കാണുന്നു.

21 തദ്വിപ്രാസോ വിപന്യവോ—

ജാഗ്രവംസ്സസ്തമിന്ധതേ

വിഷ്ണോര്യൽ പരമം പദം.

വ 7

അന്വയം:—

വിഷ്ണോഃ യൽ പരമം പദം (അസ്തി) തൽ (പദം)

വിപന്യവഃ — വിശേഷേണ സ്തോതാരഃ

ജാഗ്ര-വാംസഃ — ശബ്ദാത്മയോഃ

പ്രമാദരാഹിത്യേന ജാഗരൂകാഃ

വിപ്രാസഃ — മേധാവിനഃ

സം. ഇന്ധതേ — സമ്യക് ദീപയന്തി

അർത്ഥം—പൂർവ്വാകൃതമായ വിഷ്ണുവിന്റെ ആ ഉൽകൃഷ്ട പദം യാതൊന്നോ, അതിനെ ഭക്തസ്തോതാക്കളും ശബ്ദോച്ഛാരണത്തിലും അർത്ഥബോധത്തിലും പിഴുപറ്റാതെ കാക്കുന്നവരുമായ മേധാവികൾ വേണ്ടപോലെ തെളിയിക്കുന്നു

വർഗ്ഗം 8-9-10-11-12 ഗായത്രി പുരളക്ഷിക പ്രതിഷ്ഠാ അനുഷ്ടുപ് ഛന്ദഃസി വായുഃ, ഇന്ദ്രവായു, മിത്രാവരുണൗ, ഇന്ദ്രോ മരുത്യാൻ, വിശ്വേശ്വരോഃ, ആപഃ, അഗ്നിഃ ദേവതാ

1 തീവ്രാസ്തോമാസ ആ ഗഹ്യാ—

ശീർവ്വന്തസ്തതാ ഇമേ

വായോ താൻ പ്രസ്ഥിതാൻ പിബ

അന്വയം:—

ഹേ വായോ, ഇമേ

സോമാസഃ — സോമാഃ

സുതാഃ — അഭിഷുതാഃ

(തേ ച) തീവ്രാഃ — പ്രഭുതത്യാൽ തപ്തയിതം സമർത്ഥാഃ

ആശിഃ-വന്തഃ — ആശിരൂപതാഃ
 ആ ഗഹി — അസ്മിൻ കർമ്മാഗാമി
 പ്ര-സ്ഥിതാൻ — ഉത്തരവേദിം പ്രതി ആനീതാൻ
 താൻ (സോമാൻ) പിബ — പാനം കരു

അർത്ഥം.-അല്പയോ വായോ, ഈ സോമങ്ങൾ സംസ്ഥിതി
 ജ്ഞപ്പെട്ടവയാണ്. അവ തൃപ്തിപ്പെടുത്തുവാൻ തക്കവണ്ണം കടുത്ത
 തന്ത്രം, ഞങ്ങളുടെ ആശിസ്സുകളോട്, (പ്രാർത്ഥനകളോട്) കൂടി
 യവയാണ് ഈ കർമ്മത്തിൽ വന്നാലും വടക്കേ വേദിയിൽ
 കൊണ്ടുവെക്കപ്പെട്ട ആ സോമങ്ങളെ കുടിച്ചാലും.

2 ഉഭോ ദേവാ ദിവിസ്പൃശ-

ഇവായു ഹവാമഹേ

അസ്യ സോമസ്യ പിതയേ.

അന്വയം:-

ദിവി-സ്പൃശ — ദൃലോകവർത്തിനാ

ഉഭോ ദേവാ — ദൗ ദേവൗ

ഇവായു അസ്യ

സോമസ്യ പിതയേ

ഹവാമഹേ — ആഹ്വയാമഃ

അർത്ഥം.-ദൃലോകവർത്തികളായ ഇവായുക്കളെന്ന രണ്ടു
 ദേവന്മാരെ ഈ സോമം കുടിക്കാനായി വിളിക്കുന്ന

3 ഇവായു മനോജുവാ

വിപ്രാ ഹവന്ത ഊതയേ

സഹസ്രാക്ഷാ ധിയസ്വതീ

അന്വയം -

വിപ്രാഃ — മേധാവിനഃ ഋഗ്വിഗ്വജമാനാഃ

ഊതയേ — രക്ഷണായ

മനഃ-ജുവാ — മനോജുവാ മന ഇവ
 വേഗവത്തരൗ

സഹസ്ര-അക്ഷരം — സഹസ്രാക്ഷരം,
 സഹസ്രനയനയുക്തം
 ധിയഃ പതി — കർമ്മണഃ ബുദ്ധേർവാ പാലകൗ
 ഇന്ദ്രവായു ഹവന്തേ — ആഹവയതി

അർത്ഥം.-മേധാവികളായ ഋതഗീഗ്യജമാനന്മാർ രക്ഷയ്ക്കായി മനസ്സിനെത്ത വേഗമുള്ളവരും ആയിരം കണ്ണുള്ളവരും കർമ്മങ്ങളുടെ (ബുദ്ധിയുടെ) പാലകന്മാരുമായ ഇന്ദ്രവായുക്കളെ വിളിക്കുന്നു (ഇന്ദ്രൻമാത്രമാണ് സഹസ്രാക്ഷനെങ്കിലും ഛത്രിന്യായേന ആ വിശേഷണം വായുവിനും ചേരാനിടയായി. അല്ലെങ്കിൽ സർവ്വഗനായ വായു സർവ്വഭൂിയാണല്ലോ. അപ്പോൾ എണ്ണമറ്റ കണ്ണുകളുള്ളവനാകാം.)

4 മിത്രം വയം ഹവാമഹേ
 വരണം സോമപീതയേ
 ജജ്ഞാനാ പുതദക്ഷസാ

അന്വയം:-

വയം — അനുഷ്ഠാതാരഃ
 സോമ-പീതയേ — സോമപാനാർത്ഥം
 ജജ്ഞാനാ — കർമ്മപ്രദേശേ പ്രാദർഭവന്തേ
 പുത-ദക്ഷസാ — ശുദ്ധബലൗ
 മിത്രം വരണം (ച)
 ഹവാമഹേ — ആഹവയാമഃ

അർത്ഥം.-കർമ്മാനുഷ്ഠാതാക്കളായ ഞങ്ങൾ സോമപാനത്തിനായി കർമ്മപ്രദേശങ്ങളിൽ പ്രത്യക്ഷീഭവിക്കുന്നവരും വിശുദ്ധബലന്മാരുമായ മിത്രനെയും വരണനെയും വിളിക്കുന്നു.

5 ഋതേന യാപ്താപൃഥാ-
 വൃതസ്യ ജ്യോതിഷസ്ഥിതി
 താ മിത്രാവതന്നാ ഹവേ

9 ഹത വൃത്രം സദാനവ
ഇന്ദ്രേണ സഹസാ യജാ
മാ നോ ഹ്യഗ്നേസ ഇശത

അന്വയം -

ഹേ സ-ദാനവഃ,	— ശോഭനദാനയുക്താഃ, (മതർഗണാഃ.)
സഹസാ യജാ ഇന്ദ്രേണ	— ബലവതാ യോഗ്യേന ഇന്ദ്രേണ (സഹ)
വൃത്രം ഹത	— ശത്രും നാശയത
ദഃ-ഗംസഃ	— ദുഷ്ടേന ഗംസനേന യുക്തശ്ചതുഃ
നഃ	— അസ്യാൻ പ്രതി
മാ ഇശത	— മാ സമതോമാഭൂത്

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഭീഷ്ടാതാക്കളായ മതർഗണങ്ങളേ ബലവാനും പോന്നവനുമായ ഇന്ദ്രനോടു കൂടി നിങ്ങൾ ശത്രുവിനെ നശിപ്പിച്ചാലും. ദുരാശ്രോശങ്ങളോടു കൂടിയ അവൻ ഞങ്ങളെ കീഴടക്കരുത്.

10 വിശ്വാന്വേവാൻ ഹവാമഹേ

മതതസ്സോമപീതയേ

ഉഗ്രാ ഹി പൃഥ്വിമാതരഃ

വ 9

അന്വയം -

മതതഃ	— മതർസംജ്ഞകാൻ
വിശ്വാൻ ദേവാൻ സോമ-	
പീതയേ ഹവാമഹേ	— ആഹ്വയാമഃ
പൃഥ്വി-മാതരഃ	— പൃഥ്വേഃ നാനാവർണ്ണയുക്തായാഃ ഭൂമേഃ പുത്രാഃ
ഉഗ്രാഃ ഹി	— ശത്രുഭിഃ അസഹ്യബലാഃ

അർത്ഥം.—മരുതുകളെ നേരിട്ട് ദേവന്മാരെയും സോമപാനത്തിനായി വിളിക്കുന്നു നാനാവർണ്ണങ്ങളായ ഭൂമിയുടെ മക്കളായ അവർ ശത്രുക്കൾക്ക് അജയ്യന്മാരാണല്ലോ.

അ 1. അ 2 വ 10

വക്രം 10

11 ജയതാമി വ തന്യത-

മ്തതാമേതി ഗൃഷ്ണയാ

യച്ഛൂഭം യാഥനാ നരഃ

അന്വയം -

മന്യതാം തന്യതഃ	— ശബ്ദഃ
ഗൃഷ്ണ-യാ	— ധാർഷ്ട്യയുക്തഃ (സന്)
ജയതാം-ഇവ	— ശുഭാണാം ഭോനാം ഇവ
ഏതി	— ഗച്ഛതി
നരഃ	— ഹേ നേതാരഃ, മന്യതഃ
യൽ ശൂഭഃ	— യദാ ശോഭനം ദേവയജനം
യാഥന	— പ്രാപ്തം (തദാ ത്വഭീയഃ ശബ്ദഃ ഗച്ഛതി)

അർത്ഥം.-അല്പയോ നേതാക്കളായ മന്യന്മാർക്കുളേ, എപ്പോൾ നിങ്ങൾ ദേവയജനത്തെ പ്രാപിക്കുന്നുവോ, അപ്പോൾ മന്യന്മാർക്കുളായ നിങ്ങളുടെ ശബ്ദം ആരെയും കൂസാതെ, യുദ്ധത്തിൽ ജയിച്ചവരുന്ന ശുഭഭാവത്തോടുകൂടി, പുറത്തുപുറപ്പെടുന്നു.

12 ഹസ്താരാദിഭ്യതസ്സര-

തോ ജാതാ അവന്തു നഃ

മതതോമുദയന്തു നഃ

അന്വയം -

ഹസ്താരാൻ	— ദീപ്തികരാൻ
വി-ഭ്യതഃ	— വിശേഷണ ദീപ്യമാനാൻ
അതഃ	— അന്തരീക്ഷാൻ
പരി ജാതാഃ	— സമ്പ്ലതഃ ഉൽപന്നാഃ
മതതഃ നഃ	— അസ്താൻ
അവന്തു	— രക്ഷന്തു
നഃ മുദയന്തു	— സുഖയന്തു.

അന്വയം -

യൗ (മിത്രാവതന്നൗ) -

ഋതേന — യജമാനാനഗ്രഹകാരിണാ
സത്യവചനേന

ഋത-വ്യധൗ — ഋതം, അധഗ്യം ജാപിതയാ
സത്യം കർമ്മഫലം തസ്യ
വചകൗ

ഋതസ്യ — സത്യസ്യ

ജ്യോതിഷഃ പതി — പ്രകാശസ്യ പാലകൗ

താ മിത്രാവതന്നൗ — തൗ മിത്രാവതന്നൗ

ഹവേ — ആഹ്വായാമി

അർത്ഥം.-യജമാനനെ അനഗ്രഹിക്കുന്ന, നിഷ്പലമാകാ
ത്ത, വാക്കുകൊണ്ടു സത്യമായ കർമ്മഫലത്തെ വളയുന്നവരും
സത്യത്തിന്റെ പ്രകാശത്തെ പാലിക്കുന്നവരും യാവരോ, ആ
മിത്രവതന്നന്മാരെ ഞാൻ വിളിക്കുന്നു

വസ്തം-9

6 വതന്നഃ പ്രാവിതാ ഭവ-

ന്വിത്രോ വിശ്വാഭിരുതിഭിഃ

കർത്താന്നസ്തുരാധസഃ

അന്വയം -

വതന്നഃ (അസ്മാകം)

പ്ര-അവിതാ ഭവൽ — പ്രകാശേണ രക്ഷിതാ ഭവതു

മിത്രഃ (പ) വിശ്വാഭിഃ

ഊതി-ഭിഃ — സർവ്വാഭിഃ രക്ഷാഭിഃ (പ്രാവിതാ
ഭവൽ)

നഃ

— അസ്മാൻ

സു-രാധസഃ

— പ്രഭൃതധനയുക്താൻ

കരതാം

— കരുതാം

അർത്ഥം.-വതന്നൻ വേണ്ടപോലെ ഞങ്ങളുടെ രക്ഷകനാ
യി ഭവിക്കട്ടെ മിത്രനും എല്ലാ രക്ഷകളോടും കൂടി (രക്ഷകനാ
യി) ഭവിക്കട്ടെ ആ ദേവന്മാർ ഞങ്ങളെ സമൃദ്ധമായ ധനത്തോ
ടുകൂടിയവരാക്കട്ടെ

7 മതത്വന്തഃ ഹവാമഹ

ഇന്ദ്രമാ സോമപീതയേ

സംജഗ്തേന തൃവത

അന്വയം -

- മതത്വന്തഃ — മതത്തിര്യക്തം
- ഇന്ദ്രം സോമ-പീതയേ
- ആ ഹവാമഹേ — ആഹ്വായാമഹേ
- (സഃ ച) ഗണേന സംജഃ — മതസ്തമുഹേന സഹ
- തൃവത — തൃപ്തോ വേത

അർത്ഥം:-മതത്തുകക്കളോടുകൂടിയ ഇന്ദ്രനെ സോമപാനത്തിനായി വിളിക്കുന്നു അവിടുന്ന് മതത്തുകയുടെ കൂട്ടത്തോടുകൂടി തൃപ്തിനായി വേരിക്കുട്ട

8 ഇന്ദ്രജ്യേഷ്ഠാ മതദഗ്ണാ

ദേവാസഃ പുഷരാതയഃ

വിശ്വേ മമ ശ്രുതാ ഹവഃ

അന്വയം -

- ഇന്ദ്ര-ജ്യേഷ്ഠാഃ — ഇന്ദ്രോ ജ്യേഷ്ഠഃ, മുഖ്യഃ യേഷു തേ
- മതദ-ഗ്ണാഃ — മതസ്തമുഹേനരൂപാഃ
- പുഷ-രാതയഃ — പുഷാഭ്യോ ദേവഃ രാതിഃ ദാതാ യേഷാം തേ
- ഹേ ദേവാസഃ — ഇന്ദ്രമതദ്രൂപാഃ ദേവാഃ
- വിശ്വേ — സർവ്വേ യയഃ
- മമ ഹവഃ — മമാഹ്വാനഃ
- ശ്രുത — ശൃണത

അർത്ഥം:-ഇന്ദ്രനാകുന്ന നേതാവോടുകൂടിയവരും മതദഗ്ണാ രൂപന്മാരും പുഷാവാകുന്ന ദാതാവോടുകൂടിയവരായ ദേവന്മാരേ, നിങ്ങൾ എല്ലാവരും എന്റെ വിളി കേട്ടാലും

അർത്ഥം.—ദീപ്തികരങ്ങളിൽപ്പെട്ട കൂടുതൽ ദീപ്യമാനമായ അനുരീക്ഷത്തിൽ എല്ലാടത്തുനിന്നും ഉൽപന്നമായ മരുതുക്കൾ നമ്മളെ രക്ഷിക്കട്ടെ, നമ്മളെ സുഖിപ്പിക്കട്ടെ

13 ആ പൃഷ്ഠാബിരൂപഹിഷ്—

ഛാപ്തേ ധനുഃ ദിവഃ

ആദാ നഷ്ടം യഥാ പശുഃ

അന്വയം —

ഛേ ആപ്തേ,	— ആഗതദീപ്തിയുക്ത,
പൃഷ്ഠ, അജ,	— ഗമനശീല,
യഥാ (ലോകേ) നഷ്ടം	
പശുഃ	— മഹാരണ്യാദൗ അന്വീഷ്യ കശ്ചിത്
ആ	— ആഹരതി (അഭവേ)
ചിത്ര-ബഹിഷം	— വിചിത്രൈഃ ദൈവൈഃ യുക്തം
ധനുഃ	— യാഗസ്യധാതുകം സോമം
ദിവഃ ആ	— ദൃലോകാൽ (ആഹാ)

അർത്ഥം.—സീദ്ധപ്രകാശനം എല്ലാടവും ഗമിക്കുന്നവനായ പൃഷ്ഠാവേ കാണാതായ പശുവിനെ കാടുകളിൽ അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ടുവരുന്നപോലെ വിചിത്രദർപ്പലുകളോടുകൂടിയതും യാഗത്തെ ധരിക്കുന്നതുമായ (യാഗത്തിന്റെ പ്രധാന ഘടകമായ) സോമത്തെ ദൃഗ്ദർശിനിന്ന് ആഹരിച്ചാലും.

14 പൃഷ്ഠാ രാജാനമാപ്തേ—

രപഗുഹ്വഹ്വഹ്വഹ്വഹിതം

അവിന്ദച്ചിരൂപഹിഷം

അന്വയം —

ആപ്തേണിഃ പൃഷ്ഠാ ഗുഹ്വ	
ഹിതം	— ഗുഹ്വസദൃശേ ദൃലോകേ സ്ഥിതം
അപ-ഗുഹ്വം	— അത്യന്തഗുഹ്വം

ചിത്ര-ബഹിഷം — വിചിത്രൈഃ ദൈവൈഃ യുക്തം
രാജാനം അവിന്ദൽ — സോമം അലഭേ

അർത്ഥം:-ദീപ്തനായപുഷാവും, ഗുഹപോലെ ഗുഹമായ ഒരു ലോകത്തിൽനിന്നു ഏറ്റവും ഗുഹ്യവും വിചിത്രഭേപ്പല്ലകളോടുകൂടിയതുമായ സോമത്തെ നേടി.

15 ഉതോ സ മഹ്യമിന്ദി-

ഷ്ഠ്വധ്യക്താ അനുസേഷിധൽ

ഗോഭിര്യവന്ന ചർകൃഷൽ.

(വ. 10)

അർത്ഥം:-

ഉതോ	— അപി ച
സഃ (പുഷാ) മഹ്യം	— യജമാനായ
ഇന്ദ-ഭിഃ യുക്താൻ	— (യാഗഹേതുഭിഃ) സോമൈഃ യുക്താൻ
ഷ്ഠ്വ	— വസന്താദിൻ ഗുരൂൻ
ഗോഭിഃ	— ബലീവരൈഃ
യവം ന	— യഥാ യവമുദിഗ്ദ്ധ്യ
ചർകൃഷൽ	— (പുനഃ പുനഃ) കൃഷതി തദാൽ
അനു-സേഷിധൽ	— പുനഃ പുനഃ നയൻ (വർത്തതേ)

അർത്ഥം:-മാത്രമല്ല, ആ പുഷാവും യജമാനനായ എനിക്കായിക്കൊണ്ടു്, യവധാന്യത്തിനുവേണ്ടി കാളകളെ പൂട്ടി കൊല്ലുന്നോറും കൃഷിചെയ്യുന്നപോലെ, യാഗഹേതുക്കളായ സോമങ്ങളോടുകൂടി വസന്താദി ഗുരൂക്കളെ കൊണ്ടുവന്നുകൊണ്ടു വർത്തിക്കുന്നു (വസന്തതു്ചിലാണു് യാഗം വിധിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതു്. യാഗയാഗ്യമായ ആ കാലം ഓരോകൊല്ലത്തിലും പുഷാവും കൊണ്ടുവരുന്നു)

വക്ത്രം 11

16 അംബയോ യന്ത്യദ്ധി-

ർജാമയോ അധരീയതാം.

പൃഞ്ചതീർദ്ധ്യനാപഃ

അനന്തരം:-

അധ്വാനി-യതാം	— അധ്വാനം ആത്മനഃ ഇച്ഛതാം അസ്യാകം
അംബയഃ	— മാതൃസ്ഥാനീയാഃ (ആപഃ)
ഭാമയഃ	— ഹിതകാരിണ്യഃ ബന്ധവഃ
മധുനാ	— മാധുര്യരസേന യുക്തം
പയഃ പൃഞ്ചതീഃ	— ഗവാദിഷു യോജയന്ത്യഃ
അധ്വ-ഭിഃ യന്നി	— ദേവയജനമാർഗ്ഗേ ഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം:-യാഗേച്ഛുകളായ ഞങ്ങൾക്ക് അമ്മയുടെ സ്ഥാനം വഹിക്കുന്നവയും ഹിതകാരിണികളായ ബന്ധുക്കളും പശുക്കളിലും മറ്റും മധുരരസത്തോടുകൂടിയ പാൽ ഉല്പാദിക്കുന്നവയുമായ അപ്പകൾ (മലങ്ങൾ) ദേവയജന മാർഗ്ഗങ്ങളിലൂടെ ഗമിക്കുന്നു. (പശുക്കൾ കടിക്കുന്ന വെള്ളമാണല്ലോ പാലായി പരിണമിക്കുന്നത്. ജലദേവതകൾ പശുക്കളിൽ സ്വയമെത്തുന്നതുകൊണ്ടാണ് നമുക്കു യാഗാദികർമ്മങ്ങൾക്കു പാൽ ലഭിക്കുന്നത്.)

17 അമൃതം ഉപ സ്മാര്യ

യാദീഹ്വ സ്മര്യസ്സഹ

താ നോ ഹിനന്വധാരം.

അനന്തരം:-

യാഃ അമൃഃ (ആപഃ)	
സ്മര്യ ഉപ	— സ്മര്യസ്യ സമീപേ അവസ്ഥിതാഃ
വാ	— അഥവാ
സ്മര്യഃ യാഭിഃ (അഭ്ഭിഃ) സഹ (വത്തതേ)	
താഃ	— താദൃശ്യഃ ആപഃ
നഃ അധ്വാനം	— അസ്സഭീയം യാഗം
ഹിനന്തു	— പ്രീണയന്തു

അർത്ഥം:-അപ്പകളേവ സ്മര്യസമീപം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവരും, അപ്പകിൽ സ്മര്യൻ ഏതു് അപ്പകളോടുകൂടി വർത്തിക്കുന്നുവോ, അപ്രകാരമുള്ള അപ്പകൾ നമ്മുടെ യാഗത്തെ

പ്രാപിച്ച പ്രീണിപ്പിക്കട്ടെ. (സൂര്യൻ വെള്ളത്തിന്റെ സ്ഥിതി ശ്രുതിപ്രസിദ്ധം.)

18 അപോ ദേവീ¹രുപ ഹായേ

യത്ര ഗാവഃ പിബന്തി നഃ

സിന്ധുഭ്യഃ കർത്വം ഹവിഃ

അന്വയം:—

നഃ	— അസൃദിയാഃ
ഗാവഃ യത്ര പിബന്തി	— യാസു അപ്പു പാനം ക്ഷ്ണി
താഃ അപഃ ദേവീഃ ഉപ	
ഹായേ	— ആഹ്വയാമി
സിന്ധു-ഭ്യഃ	— സ്യന്ദനശീലാഭ്യഃ അഭ്യഃ, ദേവതാഭ്യഃ
ഹവിഃ കർത്വം	— അസ്മാഭിഃ കർത്തവ്യം

അർത്ഥം:—നമ്മുടെ പശുക്കൾ എവിടെനിന്നും, ഏതു ജലധാരയിൽനിന്നും, ഏതു ജലനിക്ഷേപത്തിൽനിന്നു കടിക്കുന്നുവോ, ആ ജലദേവിമാരെ ഞാൻ വിളിക്കുന്നു. ഒഴുകുന്ന അപ്പകളാകുന്ന ദേവതകൾക്കു ഹവിസ്സു നൽകുക നമ്മൾ ചെയ്യേണ്ടതാണല്ലോ.

19 അപ്പാ¹ നരതൃതമപ്പു ദേവജഃ—

മപാമുത പ്രശസ്തയേ

ദേവാ ദേവത വാജിനഃ

അന്വയം:—

അപ്-സു	— ജലേഷു
അതഃ	— മധ്യേ
അമൃതം	— പീയൂഷം (വർത്തതേ)
(തഥൈവ) അപ്-സു	
ദേവജം	— ഔഷധം (വർത്തതേ)
ഉത	— അപി ച

(താദൃശീനാം) അപാം (ദേവതാനാം)

പ്ര-ശസ്തയേ — പ്രശംസാർത്ഥം.

ഹേ ദേവാഃ,—ഋഷിഗാത്രേണ ബ്രാഹ്മണാഃ.

വാജിന: — വേഗവന:

— ശീശ്രം സ്തൂതിം കന്ത

അതഥം—ജലങ്ങളുടെ ഉള്ളിൽ അമൃതമുണ്ട് അതുപോലെ ജലങ്ങളിൽ ഔഷധമുണ്ട് അപ്രകാരമുള്ള ജലദേവതകളുടെ പ്രശംസയ്ക്കായി, അല്ലയോ പൃഥ്വിഗാഭിബ്രാഹ്മണരേ, വേഗവാനാരായി സ്തുതിചൊല്ലുക

20 അപ്പു മേ സോമോ അബ്രഹി-

തെസ്തിഫിക്കാൻ ഷേഷാ

അഗ്നിഞ്ച വിശ്വംഭവ-

தாபனம் விசயகேசரி:

11

ਅੰਕ-੧੨ -

അപ്-സു — നാലാം

അന്നാ: — മധ്യ

വിശ്വാസം ഭരണ — സമ്പ്രദാനി ഭരണധാനി (സാതി
ഇതി)

സോമ: മേ — മന്ത്രദശിനേമനയേമഹ്യ.

അബ്രഹാമിൻ — ഉക്തവാൻ

(അമാ) വിശ്വ-ശംഭവം — സമ്പന്ന ജനത: സുഖകരം

അഗ്നി. ച-- (അപ്പു വർത്തമാനമഗ്നി., ച സോമഃ
അബ്രവീൽ)

വിശ്വ-ക്ഷേമം: — വിശ്വാനി ക്ഷേമാനി

യായു താ: ആപ: ച (അബ്രവീ:)

അതും.—ജലങ്ങളുടെ ഉള്ളിൽ എല്ലാ ദൗഷധങ്ങളും വർത്തിക്കുന്നു എന്ന സോമദേവൻ (ഓഷധിഗണനാലോ സോമൻ) ഈ മന്ത്രത്തിന്റെ ദൃഷ്ടാവായ എന്നോട് പറഞ്ഞു അതുപോലെ സമ്പൂജഗൽസുഖകരമായ അഗ്നിയും വെള്ളത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതായി സോമൻ പറഞ്ഞു സമ്പൂഷധസ്ഥാനകളായ അപ്സരകളും എന്നോട് പറഞ്ഞു.

വർഗ്ഗം 12

21 ആപഃ പൃണീത ഷേഷം

വക്രം തന്വേദ്യമ

ജ്യോക് ച സൂര്യം ദൃശം.

അന്വയം:-

ഹേ ആപഃ മമ തന്വേ	— ശരീരത്വം
വക്രം ഷേഷം	— രോഗനിവാരകം ഔഷധം
പൃണീത	— പൂർണ്ണത
ച ജ്യോക്	— ഉത ചിരം
സൂര്യം ദൃശം	— നീരോഗഃ വയം ദൃഷ്ടം
	ശക്തവാമ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അപ്പകളേ, എന്റെ ശരീരത്തിന്നു രോഗനിവാരകമായ ഔഷധം നിറച്ചു തന്നാലും. പിന്നെ, ചിരകാലം സൂര്യനെ രോഗം ബാധിക്കാതെ ദർശിക്കാൻ ശക്തിയുണ്ടാകാവൂ.

22 ഇഥാപഃ പ്ര വഹത

യൽ കിഞ്ച ഭൂരിതം മയി

യഥാഹിമഭിദ്രോഹ

യഥാ ശേപ ഉതാഹതം.

അന്വയം:-

ഹേ ആപഃ മയി യൽ	
കിം ച ഭഃ-ഇതം	— അജ്ഞാനാൽ നിഷ്ഠന്നം പാപം
വാ	— അഥവാ
അഹം അഭി-ദ്രോഹ	— ബുദ്ധിപൂർവ്വകം ദ്രോഹം
	കൃതവാൻ
വാ ശേപേ	— അഥവാ സാധുജനം ഗപ്തവാൻ
ഉത അഹതം	— അപിച അസത്യം (ഉക്തവാൻ)
(ഇതി യദിത്യർത്ഥം അസ്തി	

തത്ത്വം ഇദം
പ്രവഹത

— സർവാപരാധ ജാതം
— മഞ്ജു അപനീയ
പ്രവാഹിരൂപേണ അന്യതഃ
നയത.

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ജലങ്ങളേ, ഏകൽ അറിയാതെ ചെഴു
പോയ യാതൊരു പാപമുണ്ടോ, അല്ലകിൽ അറിഞ്ഞുകൊണ്ടു
ണാൻ ആക്കുകിലും ദ്രോഹം ചെയ്തതുണ്ടോ, അല്ലകിൽ സജ്ജ
നങ്ങളെ ഞാൻ ശപിച്ചതുണ്ടോ, (വേദനയാകത്തക്കവണ്ണം
'ദുഷ്ടാക്കു പറയുന്നതും ശാപംതന്നെ) അസത്യം പറഞ്ഞതുണ്ടോ,
ആ സർവാപരാധമുപമം ഏകൽനിന്ന പ്രവാഹിരൂപേണ ഒഴ
ക്കിക്കളഞ്ഞാലും.

23 ആപോ അദ്യാന്യചാരീഷം.

രസേന സംഗതസുഹി

പയസ്യാനഗ്ന ആ ഗഹി

തം മം സം സൃജ വച്സാ.

അന്വയം.—

ഹേ ആപഃ അദ്യ	— അസ്തിൻ മീനേ അവട്ടമാത്മം,
അന അചാരീഷം.	— അതപ്രവിഷ്ടോസ്തി
(പ്രവിശ്യ ച) രസേന	— ജലസാരണ
സം അഗതസുഹി	— സംഗതാസുഃ
ഹേ അഗ്നേ, പയസ്യാൻ	
(ത്വം)	— ജലേ വർത്തമാനരൂപേണ പയോയുക്തഃ ത്വം.
ആ ഗഹി	— അസ്തിൻ ക്ഷമണി ആഗച്ഛ
തം മം	— താദൃശം സ്നാതം മം.
വച്സാ സം സൃജ	— തേജസാ സംശോധയ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ജലങ്ങളേ, ഇന്ന യാഗാന്തത്തിലെ
അവട്ടമാത്മിനാ നിങ്ങളിൽ ഞാനിറങ്ങി, ആ ജലസാരത്തിൽ
കുടിച്ചെന്നു അല്ലയോ അഗ്നേ, ജലത്തിൽ വർത്തിക്കുന്ന അ
വിടുന്ന്. ൧ 1 1 1

നായ (കളിച്ച) എന്ന അവിടുത്തെതേജസ്സിനോടു സംയോജിപ്പിച്ചാലും, ശുദ്ധീകരിച്ചാലും.

24 സമാഗ്നേ വച്ഛസാ സൃജ

സം പ്രജയാ സമായുഷാ

വിദ്യുതേ അസ്യ ദേവാ-

ഇത്രോ വിദ്യാൽ സഹ ദൃഷിഭിഃ

അനന്യം:-

ഹേ അഗ്നേ, മാ വച്ഛസാ

സം സൃജ — മാം തേജസാ സംയോജയ'

പ്ര-ജയാ സം (സൃജ) — സംയോജയ

ആയുഷാ സം സൃജ — സംയോജയ

ദേവാഃ — സോമപാതാരഃ

അസ്യ (യജമാനസ്യ), മേ (അനുഷ്ഠാനം) വിദ്യുഃ ജാനീയുഃ

ഇത്രഃ (പ) ദൃഷി-ഭിഃ

സഹ — ദൃഷിഗണൈസ്സഹ

(മമാനുഷാനം) വിദ്യാൽ — ജാനീയാൽ

അർത്ഥം:- അല്ലയോ അഗ്നേ, എന്നെ തേജസ്സോടു (വീര്യത്തോടു) വേണ്ടപോലെ യോജിപ്പിച്ചാലും, സന്തതിയോടു വേണ്ടപോലെ യോജിപ്പിച്ചാലും. ആയുസ്സോടു വേണ്ടപോലെ യോജിപ്പിച്ചാലും. സോമം കടിക്കുന്ന ദേവന്മാർ യജമാനനായ എന്റെ അനുഷ്ഠാനത്തെ അറിയാവൂ ഇത്രം - ദൃഷിഗണങ്ങളോടുകൂടി എന്റെ അനുഷ്ഠാനത്തെ അറിയാവൂ

വഗ്ഗം 13, 14, 15-ആജിഗത്തിഗ്നസ്തേവഃ ദൃഷിഃ, ത്രിഷുപഗായത്രൗ മന്ദസീ, കഃ പ്രജാപതിഃ, അഗ്നിഃ, സവിതാ, (ദേവോവാ) വരണഃ ദേവതാ

1 കസ്യ നൃനം കതമസ്ത്യാമൃതാനാം

മനോമഹേ ചാത ദേവസ്യ നാമ

കോ നോ മഹ്യാ അഭിതയേ പുനാത്മാ

പിതർ ച ദൃഗേയം മാതർ ച.

അന്വയം:-

അമൃതാനാം	— ദേവതാനാം (മധ്യേ)
കതമസ്യ	— കിംജാതീയസ്യ
കസ്യ ദേവസ്യ ചാരു	
നാമ	— ശോഭനം നാമ
മനാമഹേ	— ഉച്ചാരയാമി
കി (ദേവ: മുഖ്യം മാം)	
പുന: മഹൈവ	— മഹൈവൈ
അഭിതയേ	— പൃഥിവൈ
നൃനം ഭാൽ	— ദ്യോൽ (തേന ഭാനേന അഹമമൃതസ്സൻ)
നി പിതരം മാതരം ച	
ദൃശേയം	— പശ്യേയം

അർത്ഥം: നരമേധത്തിനായി അച്ഛനായ അജിഗത്തനാൽ, ഭാരിദ്യം മുഖം, രാജാവിന്നു വില്പപ്പെട്ട യുപ്ബദ്ധനായി തീർന്ന ശൂനശ്ലേപൻ മോചനത്തിന്നുവേണ്ടി ഏതു ദേവന്റേടാണു പ്രാർത്ഥിക്കേണ്ടതെന്നു സ്വയം സംശയിക്കുന്നു

ശൂനശ്ലേപനായ ഞാൻ ദേവതകളുടെ മധ്യത്തിൽ ഏതിന്നു ത്തിൽപ്പെട്ട ഏതു ദേവന്റെ ശോഭനനാമമാണു ഉച്ചരിക്കേണ്ടതു്? ഏതു ദേവനാണു വധവിയേയനായ എന്റെ മഹതിയായ ഭൂമിക്കു, ഭൂവിൽ ജീവിക്കുന്നതിന്നു, ഉറപ്പായും വീണ്ടുകൊടുക്കുക? (അല്ലെങ്കിൽ കൻ (പ്രജാപതി) സമീപമുണ്ടെന്നായ എന്റെ തീച്ചയായും മഹതിയായ ഭൂമിക്കു കൊടുക്കട്ടെ) ആ കൊടുക്കൽകൊണ്ടു ഞാൻ എന്റെ അച്ഛനേയും അമ്മയേയും കാണാമെന്നാകാറു

- 2 അഗ്നേവ്യം പ്രഥമസ്യായുതാനാം.
 മനാമഹേ ചാരു ദേവസ്യ നാമ
 സ നോ മഹ്യാ അഭിതയേ പുനർഭാൽ
 പിതരം ച ദൃശേയം മാതരം ച

അന്വയം:—

വയം അമൃതാനാം

പ്രഥമസ്യ അഗ്നേഃ

ദേവസ്യ ചാരു നാമ

മനാമഹേ

— ഉച്ഛാരയാമഃ

സഃ നഃ മഹൈവ്യ

അഭിതയേ പുനഃ ദാൽ — ദദാതു

പിതരം മാതരം ച ദൃശേയം

അർത്ഥം.—കൻ, (പ്രജാപതി) ദേവന്മാരിൽ പ്രമുഖനായ, അഗ്നിയെ ഉപാസിക്കുവാൻ പറഞ്ഞു അല്ലെങ്കിൽ പറഞ്ഞതായിട്ടുനശ്ശേപന തോന്നി. അതുപ്രകാരം അഗ്നിയോടു പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു

ദേവന്മാരിൽ ഒന്നാമനായ അഗ്നിദേവന്റെ ശോഭനനാമം ഞാൻ ഉച്ഛരിക്കുന്നു. അവിടുന്ന് എന്നെ മഹതിയായ ഭൂമിക്കു വീണ്ടുകൊടുക്കട്ടെ ഞാൻ വീണ്ടും അച്ഛനേയും അമ്മയേയും കാണുമാറാകട്ടെ

3 അഭി ത്വാ ദേവ സവിത—

രീശാനം വാര്യാണാം.

സദാവൻ ഭാഗമീമഹേ

അന്വയം:—

ഹേ സദാ അപൻ,

— സദാരക്ഷക,

ഹേ സവിതഃ ദേവ,

വാര്യാണാം.

— വരണീയാനാം ധനാനാം

ഇഗ്ഗാനം ത്വാ

— സ്വാമിനം (ത്വാം പ്രതി)

ഭാഗം

— ഭജനീയം ധനം

അഭി ഇമഹേ

— സർവ്വതഃ യാചാമഹേ

അർത്ഥം.—അഗ്നിശാസ്ത്രമുഖ്യപ്രകാരം ശുഭനശ്ശേപൻ എല്ലാ ജീവികളുടെയും ഇഗ്ഗനായ സവിതാവിനോടു പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

അല്ലയോ നിത്യരക്ഷകനായ സവിതാവേ, ദേവ, ശ്രേഷ്ഠനായ ധനങ്ങളുടെ സ്വാമിയായ അവിടുത്തോടു ഭജനീയമായ ഐശ്വര്യത്തെ എല്ലാവിധത്തിലും യാചിക്കുന്നു.

അർത്ഥം.—വരണനോടു പ്രാർത്ഥിക്കുകയാണ് നല്ലതു എന്നു സൂര്യൻ ഉപദേശിച്ചു (അല്ലെങ്കിൽ അങ്ങിനെ തോന്നിയ) ശുനശ്ശേപൻ വരണനെ വിളിച്ചു പറയുന്ന

അല്ലയോ വരണ, പ്രാഘഭായ ഗഗനത്തിൽ ഉല്പാദിക്കുന്ന, മേല്പോട്ടുയരുന്ന, ഈ കാണുന്ന പര്യന്തമുതലായ പക്ഷികൾക്കും അവിടുത്തോളം ശരീരബലമില്ല, അവിടുത്തോളം പരാക്രമമില്ല, അവിടുത്തെ കോപം സഹിക്കാൻ ശക്തിയില്ല. ഏപ്പോഴും പ്രവഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഈ ജലങ്ങൾ അവിടുത്തെ ബലത്തെ പ്രാപിച്ചിട്ടില്ല വായുവിന്റെ ഏതു ഗതിവിശേഷങ്ങളുണ്ടോ, അവയും അവിടുത്തെ വേഗത്തെ ഹനിക്കുന്നില്ല

7 അബുധ്നേ രാജാ വരണോ വത്സ്യോ—

ലപം സ്തപം ദേതേ പുതദക്ഷഃ

നീചീനാ സ്ഥുരപരി ബുധ്ന ഏഷാ—

മസ്യേ അന്തർനിഹിതാഃ കേതപസ്സ്യഃ

അന്വയം.—

പുത—ദക്ഷഃ

— ശുദ്ധബലഃ

വരണഃ രാജാ അബുധ്നേ — മുലരഹിതേ അന്തരീക്ഷേ
തിഷ്ഠൻ

വനസ്യ സ്തപം

— വനനീയസ്യ തേജസഃ സംഘ-

ഉർധ്വം ദേതേ

— ഉപരിദേശേ യായതി

(ഉർധ്വദേശേ വരണാനസ്യ വരണസ്യ രശ്മയഃ)

നീചീനാഃ സ്ഥുഃ

— അയോമുഖാസ്തിഷ്ഠന്തി

ഏഷാം ബുധ്നഃ ഉപരി—

— രശ്മീനാം മൂലം (ഉപരി തിഷ്ഠന്തി)

(തഥാ സതി) കേതപ.

— പ്രജ്ഞാപകാഃ പ്രാണാഃ

അസ്യേ അന്തഃ

നി-ഹിതാഃ സ്യഃ

— അന്യാസ്യ സ്ഥാപിതാഃ സ്യഃ

അർത്ഥം.—ശുദ്ധബലനായ വരണൻ രാജാവ്, വേരില്ലാത്ത അന്തരീക്ഷത്തിൽ നിന്നുകൊണ്ട്, വ്യാപകമായ തേജസ്സമുഹത്തെ മുകളിൽ ധരിക്കുന്ന അങ്ങനെ മുകളിൽ വരുന്നവരായ വരണന്റെ രശ്മികൾ അയോമുഖങ്ങളായി ചേരുന്ന

ആ രശ്മികളുടെ മൂലം (വേരും) മുകളിലും നില്ക്കുന്നു. അങ്ങനെ ഇരിക്കെ, എല്ലാം അറിയിക്കുന്ന പ്രജ്ഞാപകങ്ങളായ പ്രാണങ്ങൾ നമ്മളുടെ ഉള്ളിൽ സ്ഥാപിതങ്ങളായിരിക്കുന്നു. അതായത് അവിടുത്തെ വ്യാപകമായ തേജസ്സാണ് പ്രാണരൂപങ്ങളിൽ ജീവികളിൽ വർത്തിക്കുന്നത്.

8 ഉരും ഹി രാജാ വരണശ്ചകാര
സുര്യായ പന്മാമന്വേതവാ ഉ.
അപദേ പാദാ പ്രതിധാതവേക—
തതാപവക്താ ഹൃദയാവിധിശ്ചിത്

അന്വയം—

വരണം രാജാ സുര്യായ

അന-ഏതവൈ ഉ — അനക്രകേണ ഉദയാസ്തമയൗ
ഗന്തുമേവ

പന്മാം ഉരും ചകാര ഹി — മാഗ്നം വിന്ധീണ്ണം കൃതവാൻ

(തഥാ) അപദേ — പാദരഹിതേ അന്തരീക്ഷേ

പാദാ പ്രതി-ധാതവേ — പാദൗ പ്രക്ഷേപ്യം

അകഃ — മാഗ്നം (കൃതവാൻ)

ഉത ഹൃദയ-വിധഃ ചിത് — അസൃജീയവേധകസ്യ ,
ശക്തോരപി

അപ-വക്താ — അപവദിതാ, നിരാകർത്താ
(വേതു)

(യദാ) അപദേ യുപേ ബദ്ധേന മയാ ഗന്തുമശക്യേ
ഭൂപ്രദേശേ പാദൗ പ്രക്ഷേപ്യം ബന്ധനമോചനം കരോതു

അർത്ഥം—വരണൻ, രാജാവ്, സൂര്യൻ ഉദയാസ്തമയങ്ങൾ പ്രാപിക്കുവാനുള്ള മാഗ്നത്തെ വിന്ധീണ്ണമാക്കിയല്ലോ. അതു പോലെ, കാലിദാസൻ അന്തരീക്ഷത്തിൽ കാലകൾവെപ്പാൻ മാഗ്നമുണ്ടാക്കി. കൂടാതെ ഞങ്ങളുടെ ഹൃദയം വേധിക്കുന്ന ശക്തിവിനെ അകുന്നവനായും ചിത്രപ്പെടുത്തുക. (അല്ലങ്കിൽ) കാലിദാസൻ യുപത്തിൽകെട്ടപ്പെട്ട എനിക്കു ഭൂപ്രദേശത്തു കാലകൾ വെപ്പാൻ ബന്ധനമോചനം തന്നെ ഉള്ളതെ.

4 യശ്വി¹മി¹ ത ഇ¹തമാ മഗ്-
 ശ്ശ¹മാനഃ പു¹രാ നി¹ദഃ
 അ¹ഭേഷോ ഹസ്ത¹യോദ്യേ

അന്വയം -

(ഹേ സവിത:) യ: ചിരി

ഹി ഗേ: — ജനീയോ ധനവിശേഷ:

തേ ഹസ്തയോദ്യേ — ധനോദ്രുത

ഇതമാ ശശമാനഃ — അന്നേന പ്രകാരേണ
 ശസ്യമാനഃ, സ്തയമാനഃ

നിദഃ പുരാ അഭേഷഃ — നിന്ദായാ: പുർവ്വം സ്വകീയത്വേന
 വ്യവസ്ഥിതേ സതി
 ഭേഷരഹിതഃ

(ത:ധനം ഇതമഹേ)

അർത്ഥം—അല്ലയോ സവിതാവേ പരിശുദ്ധവും പ്രസിദ്ധവും ജനീയവുമായ യാതൊരു ധനവിശേഷം അവിടുത്തെ തൃക്കണ്ഠയിൽ ധരിച്ചിരിക്കുന്നുവോ, സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നതും നിന്ദിക്കാൻ ഇടവരാത്തതും ഭേഷം ബാധിക്കാത്തതുമായ ആ ധനത്തെ ഞാൻ യാചിക്കുന്നു (ധനം അപഹരിക്കപ്പെട്ടാൽ നിന്ദ്യമായി, ഭേഷസങ്കലമായി, അനിനിതവു. അഭാഷ്യവുമായതു സ്വകീയധനം അപ്രകാരമുള്ള ധനമാണ് അവിടുന്ന് തൃക്കണ്ഠയിൽ ധരിച്ചിരിക്കുന്നത്)

5 ഭോ¹ക്തസ്യ തേ വ¹യ-
 മു¹ശേമ തവാ¹വസാ
 മു¹ശ്യാനം രായ ആ¹രഭേ

വ. 13

അന്വയം.-

(ഹേ സവിത:) തേ — ത്വഭീയാ:

വയം ഭഗ-ഭക്തസ്യ — ധനേന സം.ഭക്തസ്യ

തവ അവസാ — രക്ഷണേ ന

രായ മുശ്യാനം. — ധനസ്യ ഉൽക്കഷ്.

ആ-രഭേ

— പ്രാരബ്ധം

ഉൽ അശേമ

— ഉൽകഷേണ വ്യാപ്നമഃ

അർത്ഥം.—അല്പയോ സവിതാവേ, അവിടേയ്ക്കുചേർന്ന ശൂനശ്ലേപനെന്ന ഞാൻ ധനസമ്പന്നനായ അവിടുത്തെ രക്ഷണം കൊണ്ട് ഐശ്വര്യത്തിന്റെ തലപ്പത്തു് ഉൽകഷ്ണത്തോടുകൂടി ഉയർന്നുത്തട്ടെ. (ആസന്നവധനായ ശൂനശ്ലേപൻ ജീവിതം ലഭിച്ചാലല്ലേ ധനമുള്ള, അനുഭവിപ്പാനനുഗ്രഹിച്ചധനം കിട്ടിയാൽ മരണമുക്തി ഉറപ്പായല്ലോ എന്നതുകൊണ്ടാണു്. സാവിത്രി യമനോടു സന്തതിയാചിക്കുംപോലെ)

വക്രം 14

6 നഹി തേ ക്ഷത്രം ന സഹോ ന മന്യം

വയശ്ചനാമീ പതയന്ത ആപഃ

നേമാ ആപോ അനിമിഷം ചരന്തി-

ന്ന യേ വാത്സ്യ പ്രമിനന്ത്യഭം.

അനന്യം:-

(ഹേ വരണ) പതയന്തഃ — പ്രൗഢേ വിയത്യർത്ഥതന്തഃ

അമീ — ദൃശ്യമാനാഃ

വയഃ ചന — ശ്വേതാദയഃ പക്ഷിണഃ അപി

തേ ക്ഷത്രം — ത്വദീയം ശരീരബലം

നഹി ആപഃ — നൈവ പ്രാപ്താഃ

(തഥാ) സഹഃ — ത്വദീയം പരാക്രമം, സാമർത്ഥ്യം

ന (ആപഃ)

(തഥാ) മന്യം — ത്വദീയം കോപ മവി

ന (പ്രാപഃ) — ത്വയി ക്രുദ്ധേ സതി

സോഽശൃമശക്താഃ

അനി-മിഷം ചരന്തിഃ — സർവ്വദാ പ്രവാഹരൂപേണ

ഗച്ഛന്ത്യഃ

ഇമാഃ ആപഃ (ത്വദീയം ബലം) ന (ആപഃ)

വാത്സ്യ യേ — വായോഃ ഗതിവിശേഷാഃ

(ത്വദീയം) അഭം — തേപി)

ന പ്ര-മിനന്തി — വേഗം

— ന ഹിംസന്തി

9 ഗതന്തേ രാജൻ ലിഷന്ത്യഹസ്യം—
 മൂർച്ഛി ഗതീരാ സമതിഷ്യ അസ്മ
 ബാധസ്യ ദൂരേ നിരൂതി. പരാചൈഃ
 കൃതം ചിദേനഃ പ്ര മുദശ്യസ്മൻ

അനന്വയം —

ഹേ രാജൻ, വന്ദനം, തേ	— തവ
ഗതം സഹസ്രം ലിഷന്ത്യഃ	— ബന്ധനിവാകാണി ഗത സഹസ്രസംഖ്യാകാണി ഔഷധാനി വൈദ്യാ വാ (സന്തി)
തേ സ—മതിഃ	— തവ അസ്മദനുഗ്രഹബുദ്ധിഃ
മൂർച്ഛി ഗതീരാ അസ്മ	— വിസ്തീർണ്ണാ, സ്ഥിരാ വേതു
നിഃ—ഋതി.	— അസ്മദനിഷ്ടകാരിണി, പാപദേവതാം.
പരാചൈഃ	— പാരാങ്ങ് മൂഢാം കൃതാം
ദൂരേ	— അസ്മത്തോ വ്യവഹിതേ ദേശേ സ്ഥാപയിത്വാ (താം)
ബാധസ്യ	— നാശയ
കൃതം ചിദേനഃ	— അസ്മാഭിരനുഷ്ഠിതമപി
ഏനഃ	— പാപം
അസ്മൽ പ്ര മുദശ്യ	— അസ്മത്തഃ പ്രകാശേണ മുക്തം കൃതം

അർത്ഥം—അല്ലയോ രാജൻ, അവിടുത്തെ പക്കൽ ബന്ധനിവാദകങ്ങളായി നൂറും ആയിരവും കണക്കിൽ ഔഷധങ്ങൾ, അല്ലെങ്കിൽ വൈദ്യന്മാർ (അതിനുള്ള പോംവഴികൾ) ഉണ്ട് എന്റെ പേരിൽ അവിടുത്തെ അനുഗ്രഹബുദ്ധി അപാരവും സ്ഥിരവുമാവട്ടെ എന്നിങ്ങ് അനിവൃത്ത ചെയ്യുന്ന പാപദേവതയായ നിരൂതിയെ എന്നിൽനിന്നകന്നിടുമെന്നിരിക്കട്ടെ, അവിടുന്ന് ബാധിച്ചാലും ഞാൻ വല്ല പാപവും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതെന്നിൽനിന്നു വിടുതീയാലും.

10 അമീ യഘ്ക്ഷാ നിഹിതാസ ഉച്ചാ
 നകതം ദൃശ്യേ കഹ ചിദ്രിവേയുഃ
 അബ്ബാനി വരണസ്യ വ്രതാനി
 വിചാകശ്ചരൂമാ നകരമേതി.

വ 14

അനവയം:-

അമീ	— രാത്രൗ അസ്താദീർഘശ്യാമാനാഃ
ഘ്ക്ഷാഃ	— സപ്തധ്വജഃ നക്ഷത്രാഃ
ഉച്ചാ	— ഉച്ചൈഃ, ഉപരി, ദൃഢപ്രദേശേ
നി- ഹിതാസഃ	— സ്ഥാപിതാഃ
യേ (സന്തി തേ ഘ്ക്ഷാഃ)	
നകതം	— രാത്രൗ
ദൃശ്യേ	— സരൈർവപി ദൃശ്യന്തേ
ദിവ ചഹ ചിദ്രിവേയുഃ	— അഹനി ക്വാപി ഗച്ഛേയുഃ, ന ദൃശ്യന്തേ
വരണസ്യ വ്രതാനി	— നക്ഷത്രദർശനരൂപാണി കർമ്മാണി
അബ്ബാനി	— കേനാപ്യഹിംസിതാനി
(കിഞ്ച വരണസ്യ ആജ്ഞയൈവ)	
ചരൂമാഃ നകതം	— രാത്രൗ
വി-ചാകശ്ച ഏതി	— വിശേഷേണ ദീപ്യമാനഃ ഗച്ഛതി

അർത്ഥം:-രാത്രിയിൽ കാണപ്പെടുന്ന നക്ഷത്രങ്ങൾ (സപ്ത ധ്വജികൾ) ഉച്ചത്തിൽ ദ്യോവിൽ സ്ഥാപിതങ്ങളാണ്. ആ നക്ഷത്രങ്ങൾ ഏകദേശം രാത്രിയിൽ കാണപ്പെടുന്നു. പകൽ എവിടെയോ പോകുന്നു, കാണപ്പെടുന്നില്ല. നക്ഷത്രങ്ങളെ ദർശിപ്പിക്കുന്നതും മാത്രമായ വരണന്റെ കർമ്മങ്ങൾ അപ്രതി ഫലങ്ങളാണ്. പിന്നെ, വരണന്റെ ആജ്ഞകൊണ്ടുതന്നെയാണല്ലോ രാത്രിയിൽ ചരൂ പ്രകാശമാനമായി വരുന്നതും.

വഗ്നം 15

11 തത്വാ യാമി ബ്രഹ്മണാ വന്മാന-
 സുഭാഗാസ്തേ യജമാനോ ഹവിഃഭിഃ
 അഹേളമാനോ വരണേഹ ബോ-
 ധ്യത്ഗംസ മാ ന ആയുഃ പ്ര ചോധിഃ

അന്വയം:-

ഹേ വരണ, (മുരുകൃഷ്ണരഹം)

ബ്രഹ്മണാ	— പ്രാശ്നേന സ്തോത്രേണ
വന്മാനഃ	— സ്തുവൻ
ത്വാ	— ത്വാം പ്രതി
തത്	— ആയുഃ
യാമി	— യാചേ
യജമാനഃ (അപി)	
ഹവിഃ-ഭിഃ തത് ആ	
ഗാസ്തേ	— പ്രാശ്നമേതേ
(ത്വാം ച) ഇഹ	— ക്ഷമണി
അഹേളമാനഃ	— അനാദാമകർപ്പൻ
ബോധി	— അസുഭപക്ഷിതം ബദ്ധ്യസ്വ
ഹേ ഉത-ഗംസ,	— ബഹുഭിഃ സ്തുത്യ,
നഃ ആയുഃമാ പ്ര ചോധിഃ	— അസുഭീയഃ ആയുഃ പ്രദക്ഷിതഃ
	മാ കരു

അർത്ഥം:-അല്ലയോ വരണ, വധവിയേയനായ, ആസന്നമാണനായ, ഞാൻ പ്രാശ്നോത്രത്താൽ അവിടുത്തെ സ്തുതിച്ചുകൊണ്ട് ആയുസ്സയാചിക്കുന്ന എവിടെയും യജമാനൻ ഹവിസ്സുകളെക്കൊണ്ട് ആയുസ്സാണല്ലോ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നത് (അതായത് ആയുസ്സാണല്ലോ ഏതുകുമാരനെന്നു ഉദ്ഗതിക്കു സ്ഥൂലമുഖം അയ്യൊക്കെ എല്ലാകുമാരികളും ആദ്യം പ്രാർത്ഥിക്കുന്നത് അതിന്നാണ്) അനാദാ വിചാരിക്കാതെ, അവിടുന്ന് ഉദ്ബോധിച്ചാലും എല്ലാവരായും സ്തുത്യനായ വരണ, എന്റെ ആയുസ്സ് അപഹൃതമാകരുതേ

12 തദിന്നകതം തദ്രിവാ മഹ്യമാഹു-

സ്തദയം കേതോ ഏദ ആ വി ചഷ്ടേ

ശൂനശ്ലോപായ മഹാപ്രഗുഭീത-

സ്തോ അസ്മാദ്രാജാ വന്ദണോ മുരോകതു.

അനവയം.-

തൽ ഇൻ — തദേവ, വന്ദണവിഷയം
സ്തോത്രം

നകതം — രാത്രൗ

(ശൂനശ്ലോപായ) മഹ്യം

ആഹുഃ — കർത്തവ്യത്വേന അഭിജ്ഞാഃ
കഥയന്തി.

(തഥാ) ദിവാ (അപി) തൽ (ഏവ ആഹുഃ)

ഏദഃ — മദീയമനസോ നിഷ്പന്നഃ

അയം കേതഃ — പ്രജ്ഞാവിശേഷഃ (അപി)

തൽ (ഏവ) ആ വി

ചഷ്ടേ — സർവ്വതോ വിശേഷേണ
പ്രകാശയതി

ഗുഭീതഃ — ഗൃഹീതഃ, യുപേ ബദ്ധഃ

ശൂനശ്ലോപഃ യം (വന്ദണം)

അഹാപൽ — ആഹുതവാൻ

സഃ വന്ദനഃ രാജാ

അസ്മാൻ മുരോകതു — മുരോകരോതു

അർത്ഥം.-വന്ദണവിഷയമായ ഈ സ്തോത്രം ശൂനശ്ലോപനായ എനിക്കുവേണ്ടി രാത്രിയിൽ കർത്തവ്യമെന്ന നിലയിൽ അറിവുള്ളവർ ചൊല്ലുന്നു. അതുപോലെ പകലും അതുതന്നെ ചൊല്ലുന്നു. എന്റേ മനസ്സിന്തിന്നുളവായ ഈ പ്രജ്ഞാവിശേഷവും (വന്ദണനെ ആശ്രയിച്ചാൽ മുക്തികിട്ടുമെന്ന ജ്ഞാനവും) അതുതന്നെ എല്ലാവിധത്തിലും പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു. യുപേത്തിൽ കെട്ടപ്പെട്ട ശൂനശ്ലോപനെന്ന ഈയുള്ളവൻ യാതൊരു ദേവനെ വിളിക്കുന്നുവോ, ആ വന്ദണരാജാവ് എന്നെ മോചിപ്പിക്കട്ടെ.

13 ഗുനശ്ശേപോ ഹൃഷാദഗൃഹീത-
 ത്രിഷ്വാദിത്യം ദ്രുപദേഷു ബദ്ധഃ
 അഖൈനം രാജാ വരണസ്സസൃജാ-
 വിഭാജ് അദഞ്ചോ വി മുരോക്തു പാശാൻ.

അന്വയം:-

ഗൃഹീതഃ	— ബന്ധനായ ഗൃഹീതഃ
ത്രിഷു ദ്രുപദേഷു	— ത്രിസംഖ്യാകേഷു കാഴ്ചസ്യ, യുപസ്യ പദേഷു
ബദ്ധഃ ഗുനശ്ശേപഃ	
ആദിത്യം	— അദിതേഃ പുത്രം വരണം
അഹ്വരൻ	— ആഹുതപാൻ
ഹി	— യസ്മാദേവം തസ്മാൽ സഃ
വരണം രാജാ ഏനം	— ഗുനശ്ശേപം
അപ സസൃജാൻ	— ബന്ധനാൽ അപസൃഷ്ടം മുക്തം കരോതു
വിഭാജ്	— വിമോക്തപ്രകാരാദിഭ്യഃ
അദഞ്ചഃ	— കേനാപ്യഹിംസിതഃ (വരണം)
പാശാൻ വി മുരോക്തു	— ബന്ധനരജ്ജ്വലിശേഷാൽ മുക്തം കരോതു

അർത്ഥം.-ബന്ധിക്കാനായി പിടിക്കപ്പെട്ട്, മുക്കാലിയായ യുപത്തിൽ ബദ്ധനായ ഗുനശ്ശേപൻ അദിതിപുത്രനായ വരണനെ വിളിച്ചതിന്റെ ഫലമായി രാജാവായ വരണൻ ഇവനെ ബന്ധനത്തിൽ നിന്ന് മോചിപ്പിക്കട്ടെ എങ്ങനെ മോചിപ്പിക്കണമെന്ന്, ഏതു കടക്കാരെടുക്കട്ടെ എങ്ങനെ അഴിക്കണമെന്ന് അറിയാത്തവനും ആരാലും തടക്കപ്പെടാത്തവനുമായ വരണൻ കെട്ടുകയറുകളിൽനിന്നു എങ്ങനെ മോചിപ്പിക്കട്ടെ (ഇവിടെ പ്രാദാബ്ധകഥങ്ങളുടെ കെട്ടുപാടിൽപ്പെട്ട ജീവന്റെ ഏകപാശം അന്യാപശേഷമായി കാണിച്ചിരിക്കുന്നു)

14 അവതേ ഹേളോ വരണ നമോഭി—
 രവ യജ്ഞേഭിരീമഹേ ഹവിഭിഃ
 ക്ഷയന്നസൃഭ്യമസുര പ്രചേതാ
 രാജന്നേനാംസി ശിശ്രുമഃ കൃതാനി

അന്വയം:—

ഹേ വരണ, തേ ഹേളഃ	—	തവ ക്രോധഃ
നമഃ—ഭിഃ അവ ഇമഹേ	—	നമസ്സാരൈഃ അവനയാമഃ
(തഥാ) യജ്ഞേഭിഃ	—	സാംഗാനഘാനേന പൂജൈഃ
ഹവിഃ—ഭിഃ അവ		
(ഇമഹേ)	—	അവനയാമഃ
ഹേ അസുര,	—	അനിഷ്ടക്ഷേപണശീല,
പ്രചേതഃ,	—	പ്രകഷേണ പ്രജ്ഞാരുക്ത ,
രാജൻ,	—	ദീപ്യമാന(വരണ,)
അസൃഭ്യഃ	—	അസുരേഃ
ക്ഷയൻ	—	അസ്തിൻ ക്ഷണി നിവസൻ
കൃതാനി	—	അസ്മാഭിരനഘിതാനി
ഏനാംസി ശിശ്രുമഃ	—	പാപാനി ശ്രമിതാനി,
		ശിമിലാനി കരു

അർത്ഥം.—അല്പയോ വരണ, അവിടുത്തെ ക്രോധത്തെ നമസ്സാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഞാൻ നീക്ഷണം അതുപോലെ അംഗങ്ങളോടുകൂടിയ അനഘാനത്താൽ പൂജ്യങ്ങളായ ഹവിസ്സുകളെക്കൊണ്ടു് അതിനെ അകറ്റുന്ന അനിഷ്ടങ്ങളെ അകറ്റുന്നവനും വർദ്ധിച്ച ജ്ഞാനത്തോടുകൂടിയവനും വിളങ്ങുന്നവനുമായ വരണ, എനിക്കുവേണ്ടി ഈ ക്ഷണത്തിൽ സന്നിഹിതനായി ഞാൻ ചെറു പാപങ്ങളെ ശിമിലങ്ങളാക്കിച്ചെഴുതാം. (ഔപചാരികമായ ഗൃഹസ്തോത്രത്തിന്റെ ഹവിസ്സും ക്ഷയവും മാനസികമാവാതെ നരകമുള്ള മാനസികജ്ഞാതാനി ഗൗരവാനുഭവപരമായ യജ്ഞത്തോടൊക്കെ കറചിട്ട)

15 ഉദ്ദത്തമം വരണ പാശമസു-

ഭവായമം വി മധ്യമം ശ്രുമായ

അഥാ വയമാദിത്യ വ്രതേ തവാ-

നാഗസോ അഭിതയേ സ്യാമ

(വ 15)

അന്വയം:-

ഹേ വരണ, ഉൽ-തമം

പാശം

അസുൽ ഉൽ ശ്രുമയ

അധമം

അവ (ശ്രുമയ)

മധ്യമം

വി (ശ്രുമയ)

അഥ ഹേ ആദിത്യ

വയം

തവ വ്രത

അഭിതയേ

അനാഗസഃ

സ്യാമ

— ശിരസി ബദ്ധം പാശം

— അസുൽ: ഉൽകൃഷ്ട ശിമിലം കരു

— പാദേവസ്ഥിതം (പാശം)

— അധസ്താവേകൃഷ്ട ശിമിലീകരു

— നാദിപ്രദേശഗതം (പാശം)

— വിഷുജ്യ ശിമലീകരു

— അഭിതേ: പുത്ര, വരണ,

— ശുനശ്ശേപാ:

— ത്വഭിതയേ കമ്മണി

— ഖണ്ഡനരാഹിത്യായ

— അപരാധരാഹിതാ:

— ഭവേമ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ വരണ, എന്റെ തലയിൽ കെട്ടിയ കയർ എന്നിൽനിന്ന് മേല്പോട്ട് ഊരിയാലും കാലിന്മേലുള്ള കയർ കീഴ്പ്പോട്ടുരിയാലും വയറ്റത്തുള്ള കയർ അഴിച്ച് ഊരിയാലും. പിന്നെ, അല്ലയോ അഭിതിപുത്രനായ വരണ, ഞാൻ അവിടുത്തെസ്സംബന്ധിച്ച കർമ്മത്തിൽ, ഉപാസനയിൽ ഏപ്പെട്ട് പൂണ്ണതയെ പ്രാപിക്കാനായി നിരപരാധനായി, പാപരാഹിതനായി വേിച്ചാവു

വക്ത്രം 16, 17, 18, 19 ഗായത്രി മന്ത്രം വരണോ ദേവതാ.

1 യച്ചിദ്ധി തേ വിശോ യഥാ

പ്ര ദേവേ വരണ വ്രതം

മിന്നിമസി ദൃവിദ്യവി.

അന്വയം:—

ഹേ ദേവ വരണ, യഥാ

(ലോകേ) വിശ്വ

— പ്രജാ കദാ ചിത്പ്രമാദം
കർത്തി, തഥാവയമപി

തേ

— തവ (സംബന്ധി)

യൽ ചിത് ഹി

— യദേവ കിംചിത്

വ്രതം

— കർമ്മ

ദ്യവി-ദ്യവി

— പ്രതിഭിനം

പ്ര മിനീമസി

— പ്രമാദേന ഹിംസിതവന്തഃ

(തദപി വ്രതം പ്രമാദപരിഹാരേണ സാംഗം കരു)

അർത്ഥം—അല്ലയോ വരണ, ലോകത്തിൽ ജനങ്ങൾ എപ്പോഴെങ്കിലും തെറ്റുചെയ്യുന്ന പോലെ ഞാനും അവിടുത്തെ സംബന്ധിച്ച ഏതെങ്കിലും കർമ്മത്തെ പ്രമാദത്തോടു (തെറ്റോടു) കൂടി ഹനിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, വികലമായി ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, ആ വ്രതത്തെയും തെറ്റുതീർത്തു സാംഗോപാംഗശുദ്ധമാക്കിത്തരണം (അതു് അവിടുത്തെ ഭാരമാണു്).

2 മാ നോ വധായ ഹന്തവേ

ജിഹ്വീളാനസ്യ രീരധഃ

മാ ഏനാനസ്യ മന്യവേ.

അന്വയം:—

(ഹേ വരണ,)

ജിഹ്വീളാനസ്യ ഹന്തവേ

— അനാദർശം കൃതവതഃ ഹന്തഃ

പാപിഹനന ശീലസ്യ തവ

സംബന്ധിനേ, ത്വൽകർത്തവ്യകായ

വധായ നഃ

— അസ്യാൻ

മാ രീരധഃ

— സംസിദ്ധാൻ, വിഷയഭൂതാൻ

മാ കരു

ഏനാനസ്യ

— എണീയമാനസ്യ, ക്രുദ്ധസ്യ

(തവ) മന്യവേ

— ക്രോധായ

(അസ്യാൻ) മാ (രീരധഃ)

അർത്ഥം—അല്ലയോ വരണ, അവിടുത്തെ അനാദർശന പാപികൾക്കു് അവിടുന്ന് കല്പിക്കുന്ന ശിക്ഷയ്ക്കു്, വധത്തിന്നു്

15 ഉദന്തമം വരണ പാശമസ്യ—

വോധമം വി മധ്യമം ശ്രുമായ

അഥാ വയമാദിത്യ വൃതേ തവാ—

നാഗസോ അദിതയേ സ്യാമ (വ 15)

അന്വയം:—

ഹേ വരണ, ഉദന്തമം

പാശം

അസ്മൽ ഉൽ ശ്രുമായ

അധമം

അവ (ശ്രുമായ)

മധ്യമം

വി (ശ്രുമായ)

അഥ ഹേ ആദിത്യ

വയം

തവ വൃതേ

അദിതയേ

അനാഗസഃ

സ്യാമ

— ശിരസി ബദ്ധം പാശം

— അസ്മൽ ഉൽകൃഷ്ട ശിമിലം കരു

— പാദേവസ്ഥിതം (പാശം)

— അധസ്താദേവകൃഷ്ട ശിമിലീകരു

— നാദിപ്രദേശഗതം (പാശം)

— വിതൃഷ്ട ശിമിലീകരു

— അദിതേ: പുത്ര, വരണ,

— ശൂനശ്ലോപാ:

— ത്വദിതേ കർമ്മണി

— ഖണ്ഡനരാഹിത്യായ

— അപരാധരഹിതാ:

— ദേവേ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ വരണ, എന്റെ തലയിൽ കെട്ടിയ കയർ എന്നിൽനിന്ന് മേല്പോട്ട് ഊരിയാലും. കാലീന്മേലുള്ള കയർ കീഴ്പ്പോട്ടുരിയാലും. വയരറത്തുള്ള കയർ അഴിച്ച് ഊരിയാലും. പിന്നെ, അല്ലയോ അദിതിപുത്രനായ വരണ, ഞാൻ അവിടുത്തെസ്സംബന്ധിച്ച കർമ്മത്തിൽ, ഉപാസനയിൽ ഏല്പെട്ട് പൂർണ്ണതയെ പ്രാപിക്കാനായി നിരപരാധനായി, പാപരഹിതനായി ഭവിച്ചാവൂ.

വക്ത്രം 16, 17, 18, 19 ഗായത്രി ഛന്ദഃ വരണോ ദേവതാ.

1 യച്ഛിദ്ധി തേ വിശോ യഥാ

പ്ര ദേവ വരണ വൃതം

മിതിമസി ദൃവിദ്യവി.

അന്വയം:-

ഹേ ദേവ വരണ, യഥാ

(ലോകേ) വിശ:

— പ്രജാ: കദാ ചിത്പ്രമാദം
കർവ്വന്തി, തമാവയമപി

തേ

— തവ (സംബന്ധി)

യൽ ചിൽ ഹി

— യദേവ കിംചിൽ

വ്രതം

— കർമ്മ

ദ്യവി-ദ്യവി

-- പ്രതിദിനം

പ്ര മിനീമസി

— പ്രമാദേന ഹിംസിതവന്ത:

(തദപി വ്രതം പ്രമാദപരിഹാരേണ സാംഗം കരു)

അർത്ഥം:-അല്പയോ വരണ, ലോകത്തിൽ ജനങ്ങൾ എപ്പോഴെങ്കിലും തെറ്റുചെയ്യുന്ന പോലെ ഞാനും അവിടുത്തെ സംബന്ധിച്ച ഏതെങ്കിലും കർമ്മത്തെ പ്രമാദത്തോടു (തെറ്റോടു) കൂടി ഹനിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, വികലമായി ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, ആ വ്രതത്തെയും തെറ്റുതീർത്ത സാംഗോപാംഗശ്രദ്ധയാക്കിത്തരണം (അതു് അവിടുത്തെ ഭാരമാണു്)

2 മാ നോ വധായ ഹന്തവേ

ജിഹ്വീഭാഗസ്യ രീരധ:

മാ ഹ്വന്നസ്യ മന്യവേ.

അന്വയം:-

(ഹേ വരണ,)

ജിഹ്വീഭാഗസ്യ ഹന്തവേ

— അനാദരം കൃത്യത: ഹന്താ:
പാപിഹനന ശീലസ്യ തവ
സംബന്ധിനേ, ത്വൽകർത്തവ്യകായ

വധായ ന:

— അസ്താൻ

മാ രീരധ:

— സംസിദ്ധാൻ, വിഷയഭൂതാൻ
മാ കരു

ഘ്നാനസ്യ

— ഘ്നനീയമാനസ്യ, ക്രൂരസ്യ

(ത്വ) മന്യവേ

— ക്രോധായ

(അസ്താൻ) മാ (രീരധ)

അർത്ഥം:-അല്പയോ വരണ, അവിടുത്തെ അനാദരിക്കുന്ന പാപികൾക്കു് അവിടുന്ന് കല്പിക്കുന്ന ശിക്ഷയ്ക്കു്, വധത്തിന്നു്

എന്നെ വിഷയീകൃതനാക്കരുതേ ഉദാഹരണമായ അവിടുത്തെ
കോപത്തിനും എന്നെ പാത്രമാക്കരുതേ

3 വി മുളികായ തേ മനഃ

രഥീരശ്വന്ന സന്ദിതം

ഗിഭീവൃതണ സീമഹി

അന്വയം:-

ഹേ വരണ, മുളികായ — അസുൽസുവായ

തേ മനഃ — തവ മനഃ

ഗിഭീ-ഭിഃ — സ്തുതിഭിഃ

രഥിഃ — രഥസ്വാമി

സം-ദിതം അശ്വം ന — ദൂരഗമനേന ശ്രാന്തം അശ്വമിവ

വി സീമഹി — വിശേഷേണ ബദ്ധനീമഃ,

പ്രസാദയാമഃ

(ശ്രാന്തശ്വം ഘാസപ്രദാനാദിനാ യഥാ പ്രസാദേതി
ത്വയാ)

അർത്ഥം:-അല്പഭയാപത്തന, എന്റെ സുഖത്തിനായി അ
വിടുത്തെ മനസ്സിനെ സ്തുതിക്കുകയൊണ്ടു്, നീണ്ടയാത്രയാൽ
ക്ഷീണിച്ച കതിരയെ പുല്ലും വെള്ളവും കൊടുത്തു തേരാളി
കെട്ടിനിർത്തി സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നപോലെ ഞാൻ പ്രസാദി
പ്പിക്കുന്നു

4 പാഹി മേ വിമന്യവഃ

പതന്തി വസ്യഇഷ്ടയേ

വഷോ ന വസന്തീവ

അന്വയം:-

(ഹേ വരണ,) മേ — ഇനശ്ലേപസ്യ മേ

വി-മന്യവഃ — ക്രോധരഹിതാ ബുദ്ധയഃ

വസ്യഃ-ഇഷ്ടയേ — അതിശയേന വസ്യമതോ

ജീവനസ്യ പ്രാപ്തയേ

വഷഃ ന

— പക്ഷിണഃ യഥാ

വസതി: — നിവാസസ്ഥാനാനി
 ഉപ — സാമീപ്യേന പ്രാപ്തവന്തി
 (തഥാ) പരാ പതന്തി ഹി — പരാങ്മുഖാഃ, പുനരാവൃത്തി
 രഹിതാഃ പ്രസരന്തി . .

അർത്ഥം.—അല്പയോ വരണ, ശൂന്യശ്ലേപനായ എന്റെ
 ക്രോധം. വിട്ടുപോകുക (തന്നെപണത്തിന്നു വിറ്റ അല്പ
 നോടും വിലയുവാങ്ങി യുപത്തിൽ കെട്ടിയ രാജാവിനോടും
 മറ്റൊരോടും ക്രോധം തോന്നാത്ത, ശമംവന്ന വിചാരങ്ങൾ)
 അത്യധികം സുഖപുഷ്ടമായ ജീവനത്തിന്നുവേണ്ടി (മരിക്കാതെ
 ജീവിതം നീണ്ടുകിട്ടാനായി), പക്ഷികൾ കൂടകളുടെ സമീപ
 ത്ത സോത്സാഹം പറന്നെത്തുന്നപോലെ, ജീവിതത്തിലേയ്ക്കു
 പിന്നാക്കം നോക്കിക്കൊണ്ടു പ്രസരിക്കുക തന്നെ ചെയ്യുന്നു.

5 കദാ ക്ഷത്രശ്രീയന്നര—

മാ വരണങ്ക്രമാമഹേ

മുളികായോരചക്ഷസം.

വ 16

അന്വർത്ഥം:—

മുളികായ — ആത്മസുഖമായ
 ക്ഷത്ര-ശ്രീയം നരം — ബലസേവിനം നേതാരം
 ഉര-ചക്ഷസം വരണം — ബഹുനാം ദ്രുഷ്ടാരം വരണം
 കദാ ആ കരമാഹേ? — കന്യീൻ കാലേ അന്യീൻ
 കർമ്മണി ആഗതം കരവാമ?

അർത്ഥം.—ആത്മസുഖത്തിന്നായി ബലസേവിയും നേതാ
 വും എല്ലാം കാണുന്നപനമായ വരണനെ എപ്പോഴാണ് ഈ
 കർമ്മത്തിൽ ഞാൻ വരത്തുന്നതു?

വക്ത്രം 17

6 ത ദിൻ സമാനമാശാതേ

വേർന്നാ ന പ്രയച്ചതഃ

യുതപ്രതായ ഭാശ്രുഷേ

അന്വയം -

ധൃത-പ്രതായ	— അനുഷ്ഠിതകമ്മണേ
ഭാശുഷേ	— ഹവിദ്യത്തവതേ യജമാനായ
വേനന്താ	— വേനന്തേ, കാര്യമാനേ,
	മിത്രാവതണേ
(തൗ ഉഭൗ) സമാനം	— സാധാരണം.
തൽ ഇൽ	— തദേവ, അസ്മാഭിദ്യത്തം ഹവിഃ
ആശാതേ	— അശ്നുവാതേ
ന പ്ര യച്ചതഃ	— കദാപിദപി പ്രമാദം ന കരുതഃ

അർത്ഥം:-കമ്മമനുഷ്ഠിച്ച ഹവിസ്സുപിക്കുന്ന യജമാനന് സുഖത്തെ ഇച്ഛിക്കുന്ന (സുഖം കൊടുക്കുന്ന) മിത്രവതണന്മാർ രണ്ടുപേരും നമ്മളാൽ കൊടുക്കപ്പെടുന്ന ഹവിസ്സ് ഒരുമിച്ചു സ്വീകരിക്കുന്ന അവർക്ക് ഒരിക്കലും തെറ്റുപറ്റാറില്ല

7 വേദാ യോ വീനാം പദം-

മന്തരീക്ഷേണ പതതാം.

വേദ നാവസ്സുഭൂയഃ

അന്വയം -

യഃ (വതണഃ)

അന്തരീക്ഷേണ പതതാം.	— ആകാശമാഗ്നേണ ഗച്ഛതാം.
വീനാം പദം വേദം	— പക്ഷിണാം പദം ജാനാതി
(തഥാ) സമഭൂയഃ	— സമദ്രേവസ്ഥിതഃ (വതണഃ)
നാവഃ വേദം	— ജലേ ഗച്ഛന്യാഃ (പദം)
	ജാനാതി

(സഃ അസ്മാൻ ബന്ധനാൽ മോചയതു)

അർത്ഥം:-യാതൊരു ദേവൻ ആകാശമാഗ്നത്തിൽ ഗമിക്കുന്ന പക്ഷികളുടെ നില അറിയുന്നുവോ അതുപോലെ സമദ്രവത്തിലായി ജലപരന്തളുടെ നില അറിയുന്നുവോ ആ വതണൻ എന്ന ബന്ധനത്തിൽനിന്ന് മോചിപ്പിക്കട്ടെ (ചെറുപ്രാണികളുടെപ്പോലെ ജീവിതസ്നേഹം വരണനറിയാമല്ലോ എന്റെ ജീവിതസൗകര്യത്തേയും അവിടുന്ന്റിയട്ടേ എന്നു സാരം.)

8 വേദ മാസോ യുതപ്രതോ-

പാദശ പ്രജാവതഃ

വേദോ യ ഉപജായതേ.

അന്വയം:-

യുത-പ്രതഃ	— സ്വീകൃതകർമ്മവിശേഷഃ (വരണം)
പ്രജാ-വതഃ	— തദാ തദോൽപദ്യമാനപ്രജാ യുക്താൻ
പാദശ മാസഃ	— ചൈത്രാദീൻ ഫാൽഗുനാന്താൻ
വേദ	— ജാനാതി
യഃ (ത്രയോ ഭഗാധിക മാസഃ) ഉപ-ജായതേ	— സംവത്സരസമീപേ സ്വയമേ വോൽപദ്യതേ.

(തമപി) വേദ (സഃ അസ്ഥാൻ ബന്ധനാൽ മോചയതു)

അർത്ഥം:-സ്വയം ചില കർമ്മവിശേഷങ്ങൾ സ്വീകരിച്ചിട്ടുള്ള വരണൻ, അതാതു കാലങ്ങളിൽ ജനിച്ച പ്രജകളോടു കൂടിയ, ചൈത്രം മുതൽ ഫാൽഗുനം വരെയുള്ള പന്ത്രണ്ടു മാസങ്ങളെ അറിയുന്നു. സംവത്സരം തികയുമ്പോൾ പതിമൂന്നാമതു വരുന്ന അധിമാസത്തെയും അറിയുന്നു. ആ വരണൻ എന്ന ബന്ധനത്തിൽനിന്നു മുക്തനാക്കട്ടെ. (എല്ലാവരുടെയും ജനനകാലവും കാലത്തിന്റെ ഗതിയും അറിയുന്ന അവിടുന്ന് കാലവിളംബം കൂടാതെ എന്നെ മുക്തനാക്കട്ടെ)

9 വേദ വാതസ്യ വർഷനി-

മുരോഽപ്ഷസ്യ ബൃഹതഃ

വേദോ യേ അധ്യാസതേ.

അന്വയം:-

ഉദോഃ	— വിഷ്വീണ്ണസ്യ
ഋഷസ്യ	— ദർശിതസ്യ
ബൃഹതഃ	— ഗുണൈരധികസ്യ

വാതസ്യ വതനിഃ — വായോഃ മാഗ്നം
 (വതനിഃ) വേദ — ജാനാതി
 യേ (ദേവോഃ) അധി-
 ആസതേ — ഉപരി തിഷ്ഠന്തി
 (താൻ അധി) വേദ (സഃ അസ്മാൻ ബന്ധനാൽ മോചയതു)

അർത്ഥം.—വിന്തിഷ്ണവം ശേനീയവം ഗുണംകൊണ്ടു മികച്ചതുമായ വായുവിന്റെ മാഗ്നത്തെ (ഗതിയെ) വതന്നൻ അറിയുന്നു ഏതു ദേവന്മാർ മുകളിൽ വത്തിക്കുന്നുവോ അവരെയും വതന്നനറിയുന്നു ആ വതന്നൻ ബന്ധനമോചനം തരട്ടെ (വായുവിന്റെ വികാരമാണല്ലോ പ്രാണൻ അതുപോലെ, കമ്മസാക്ഷികളായ ദേവന്മാർ മുകളിൽ വത്തിക്കുന്ന പ്രാണന്റെ ഗതിയെയും ദേവന്മാരുടെ വിധിയെയും അറിയുന്ന വതന്നൻ ബന്ധനമുക്തി തരണം എന്നു സാരം.)

10 നിഷ്സാദധൃതപ്രതോ

വതനിഃ പസ്ത്യാസാ

സാമ്രാജ്യായ സക്രതഃ

വ 17

അന്വയം. —

ധൃത-പ്രതഃ വതനിഃ

പസ്ത്യാസ

— ദൈവീഷ്യ പ്രജാസ

സാം—രാജ്യായ

— സാമ്രാജ്യസിദ്ധ്യർത്ഥം.

സക്രതഃ

— ശോഭനകർമ്മാ

ആ നി സസാദ

— ആഗത്യ നിഷ്ണവാൻ (സഃ അസ്മാൻ ബന്ധനാൽ മോചയതു)

അർത്ഥം.—സ്വയം കമ്മവിശേഷങ്ങൾ അനുഷ്ഠിക്കുന്ന വതന്നൻ ദേവന്മാരായ പ്രജകളിൽ അധിഗതപത്തിനായി ശോഭനകർമ്മാവായി ഇരുന്നരുളി ആ വതന്നൻ ഏതെന്ന ബന്ധനത്തിൽ നിന്ന് മോചിപ്പിക്കട്ടെ

വക്ത്രം 18

11 അതോ വിശ്വാനൃഭൃതോ

ചികിത്വാ അഭി പശ്യതി

കൃതാനി യാ ച കർത്വാ

അന്വയം:—

അതഃ	— അസ്താൻ വരണാൽ
യാ കൃതാനി	— യാനി ആശ്ചര്യാനി പൂർവ്വം സമ്പാദിതാനി.
ച കർത്വാ	— ഇതഃ പരം കർത്തവ്യാനി അന്യാന്യാശ്ചര്യാനി.
(താനി) വിശ്വാനി	— സർവ്വാനി
അദ്ഭുതാ	— അദ്ഭുതാനി, ആശ്ചര്യാനി.
ചികിത്വാൻ	— പ്രജ്ഞാവാൻ
അഭി പശ്യതി	— ആഭിമുഖ്യേന പശ്യതി

അർത്ഥം.—ഈ വരണങ്കൽ നിന്നു മുഷുതന്നെ വെളിവാ യ ആശ്ചര്യങ്ങളും ഇതുവരെ കർത്തവ്യമെന്ന നിലയിൽ ഉള്ളവായ മറ്റാശ്ചര്യങ്ങളും ഏവയോ, ആ എല്ലാ ആശ്ചര്യങ്ങളെയും പ്ര ജ്ഞാവാനായി (ജ്ഞാനിയായി) നേരെ കാണുന്നു. (അവി ടുത്തെ ആശ്ചര്യകർമ്മങ്ങളെ അവിടുന്നുതന്നെ കാണുന്നു.)

12 സ നോ വിശ്വാഹാ സക്രതഃ—

രാദിത്യസ്സപമാ കരൽ

പ്ര ണ ആയുഷി താരീഷൽ.

അന്വയം:—

സക്രതഃ	— ശോഭനപ്രജ്ഞഃ
സഃ ആദിത്യഃ	— വരണഃ
വിശ്വാഹാ	— സർവ്വേഷ്വഹസ്സു
നഃ സപമാ കരൽ	— അസ്താൻ ശോഭനമാഗ്രേണ സഹിതാൻ കരോതു
(കിഞ്ച) നഃ ആയുഷി	
പ്ര താരീഷൽ	— നഃ ആയുഷി പ്രവൽയതു

അർത്ഥം.—ശോഭനപ്രജ്ഞനായ ആ അദിതിപുത്രൻ, വര ണൻ, എല്ലാ ദിവസങ്ങളിലും എണ്ണെ ശോഭനമാഗ്രസഹിതനാ കടെ, സാർവഥ്യമായിരിക്കട്ടെ. കൂടാതെ എനിക്കു് ആയുസ്സു കളെ വാർദ്ധിപ്പിക്കട്ടെ.

13 ബി¹ഭ്രാ²പി³ ഹി⁴ര⁵ന്യ⁶യം

വ¹ര²ന്തോ വ³ന്ത⁴ നി⁵ണ്ണി⁶ജം

പ¹രി സ്വ²ശോ നി³ യേ⁴ദി⁵രേ.

അന്വയം:—

ഹി⁴ര⁵ന്യ⁶യം — സുവണ്ണമയം
 ഭ്രാ²പി³ ബി¹ഭ്രാ² — കവചം ധാരയൻ
 വ¹ര²ന്തോ നി⁵—നി⁶ജം വ³ന്ത⁴ പുഷ്യം സ്വശരീരം ആച്ഛാദയതി
 സ്വ²ശോ — ഹി⁴ര⁵ന്യ⁶സ്വശീനോ രശ്മയഃ
 പ¹രി നി³ സേ⁴ദി⁵രേ — സർവ്വതോ നിഷണ്ണാഃ

അർത്ഥം:—സുവണ്ണമയമായ കവചം ധരിച്ച വരണൻ പുഷ്യമായ സ്വശരീരത്തെ ആച്ഛാദനം ചെയ്യുന്ന സ്വണ്ണ (കവച)ത്തിൽ മുട്ടിവരുന്ന രശ്മികൾ എപ്പോഴും വ്യാപിക്കുന്നു.

14 ന യം ദി¹ഹ്²സ³ന്തി ദി⁴ഹ്⁵സ⁶വോ

ന ദ്രാ¹ധാ²ന്തോ ജ³നാനാ⁴.

ന ദേ¹വ²മഭി³മാ⁴തയഃ

അന്വയം:—

ദി¹ഹ്²സ³വഃ — ഹിംസിതുമിച്ഛന്തോ
 വൈരിണഃ
 യം (വരണം) ന
 ദി¹ഹ്²സ³ന്തി — ഭിതാസ്സന്തഃ ഹിംസിതുമിച്ഛാം
 പരിത്യജന്തി
 ജനാനാം — പ്രാണിനാം.
 ദ്രാ¹ധാ²ന്തഃ — ദ്രോഗ്ധാരഃ (അപി) ന
 ദി⁴ഹ്⁵സ⁶ന്തി
 (നം)ദേവം അഭി—മാതയഃ— പാപ്മാനഃ
 ന (സ്പൃശന്തി)

അർത്ഥം:—ഹിംസിക്കാർ ഇച്ഛിച്ച മതിന്നു മരുക്കൾ യാതൊരുദേവനെ വിട്ടുമാറുവാൻ, ജനങ്ങളെ ദ്രോമിക്കുന്നവരും.

യാതൊരു ദേവനെ ദ്രോഹിക്കുന്നില്ലയോ, ആ വരണനെ പാപികൾ സ്തംഭിക്കുന്നില്ല.

15 ഉത യോ മാനുഷേഷാ

യശ്ശത്രേ അസാമ്യാ

അസാകമുദരേഷാ.

അന്വയം:-

ഉത	— അപി ച
യഃ (വരണം) മാനുഷേഷ	
യശഃ	— അന്നം
ആ ചത്രേ	— സർവ്വതഃ കൃതവാൻ
(സഃ വരണം) ആ	— സർവ്വതഃ
അസാമി (ചത്രേ)	— സമ്പൂർണ്ണം, ന തു ന്യനം കൃതവാൻ

(വിശേഷതഃ)

അസാകം ഉദരേഷ ആ — സർവ്വതഃ ചത്രേ

അർത്ഥം:-അതുമല്ല, യാതൊരുദേവൻ മനുഷ്യരിൽ അന്നം എല്ലാദിക്കിലും ഉണ്ടാക്കിയോ, ആ വരണൻ അങ്ങനെ ചെറുതു പകുതിയാ (ന്യൂനമാ) യിട്ടല്ല, പൂർണ്ണമായിട്ടാണ് വിശേഷിച്ചും നമ്മുടെ ഉദരങ്ങളിലും അവിടുന്ന് അന്നം നിറച്ചിരിക്കുന്നു.

16 പാമേയനി ധീരയോ

ഗാവോ ന ഗവ്യതീരന്

ഇച്ഛന്തിരുചക്ഷസം.

അന്വയം:-

ഉത-ചക്ഷസം	— ബഹുഭിഃ ദ്രാഘവ്യം വരണം.
ഇച്ഛന്തിഃ മേ ധീരയഃ	— ഗുണശ്ലേപസ്യ ബദ്ധയഃ
ഗാവഃ ന ഗവ്യതീഃ അത	— യഥാ ഗാവഃ ഗോഘ്യാന്യനലക്ഷ്യ ഗച്ഛന്തി തഥാ
പാമേയനി	— പാഞ്ചമുഖാ ഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം-എല്ലാവർക്കും ഗോനീയനായ വരുണനെ ഇച്ഛിക്കുന്ന (അവിടുത്തെ പ്രസാദത്തിനായി പ്രാർത്ഥിക്കുന്ന) ഇന്നശ്ശേപനായ എന്റെ ബുദ്ധിമുട്ടും, (വിചാരഗതികൾ) തൊഴുത്തിനെ ഉന്നംവെച്ചു പറ്റുകയും പോകുന്നപോലെ, അവിടുത്തെ നേരെ നിവൃത്തിരഹിതമായി ഗതിക്കുന്നു

17 സം ന വോചാവഹൈ പുന-

ര്യതോ മേ മധാഭൃതം

ഹോതേപ ക്ഷഭസേ പ്രിയം.

അന്വയം -

യതഃ	— യസ്മാൽ കാരണാൽ
മേ	— മജ്ജീവനാത്മം.
മധു	— മധുരം ഹവിഃ
ആ-ഭൃതം	— അഞ്ജസ്സവാഖ്യേ കർമ്മണി സംപാദിതം.
(അതഃ കാരണാൽ)	
ഹോതാ-ഇവ	— ഹോമകത്തേവ (ത്വമപി)
പ്രിയം (ഹവിഃ) ക്ഷഭസേ	— അശ്ലാസി
പുനഃ	— ഹവിസ്സപീകാരഭൂമിപം തൃപ്തസ്തപം ജീവന്നഹം ച
ന സം വോചാവഹൈ	— സംഭ്രൂയ അപഗൃധം പ്രിയവാങ്താം കവാവഹൈ

അർത്ഥം.-യാദൈവകാരണത്താൽ എന്റെ ഇടൻ ജീവനത്തിനായി അഞ്ജസ്സവമെന്നകർമ്മത്തിൽ മധുരമായ ഹവിസ്സുണ്ടെങ്കിലും, ആ കാരണത്താൽ ഹോതാ-ഇവ എന്നും ആ പ്രിയഹവിസ്സു അശ്ലാസി എന്നും സംഭ്രൂയപുനായ അവിടുത്തെപ്പോലെയായിട്ട് തീച്ചയായും നല്ലപോലെ സംസാരിക്കുമാറാകണം.

18 ഗോ ന വിഗാഭഗതം

ഗോ മഥധി ക്ഷമി

ഏതാ ജ്ഞത മേ ഗിരഃ

അന്വയം:—

വിശ്വ-ദർശനം	— സഞ്ചൈ: ദർശനീയം, അസ്മദനഗ്രഹാത്മം ആവിർഭൂതം വരുണം.
ദർശനം	— അഹം ദൃഷ്ടാവാനു വലു
ക്ഷമി	— ക്ഷമയാം, ഭൂമൗ
(വരുണസംബന്ധിനം)	
രഥം അധി ദർശനം	— ആധികേയന ദൃഷ്ടവാനസ്മി
(വരുണം) ഏതാ: മേ	
ഗിര:	— ഉച്യമാനാ: മദീയാസ്മതീ:
ജ്ഞാത	— സേവിതവാൻ

അർത്ഥം.—സർവ്വദർശനീയനും എന്നെ അനഗ്രഹിപ്പാൻ പ്രത്യക്ഷനുമായ വരുണനെ ഞാൻ ഇതാകണ്ടുവല്ലോ. ഭൂമിയിൽ വരുണരഥത്തെ ഇതാ ഞാൻ നല്ലപോലെ കാണുന്നു. ഞാൻ ഉച്ചരിക്കുന്ന സ്തുതികൾ വരുണൻ സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു.

19 ഇമംമേ വരുണശ്ശ്രുധി

ഹവമദ്യാ ച മൃതയ

ത്വഥവസ്യരാ ചകേ

അന്വയം:—

ഹേ വരുണ, മേ	— മദീയം.
ഇമം ഹവം ശ്രുധി	— ആഹ്വാനം ഗുണ.
അദ്യ മൃതയ	— അസ്മിൻ ദിനേ സുഖയ
അവസ്യ:	— രക്ഷണേച്ഛു: (അഹം)
ത്വഥം ആ ചകേ	— ത്വഥം ആഭിമുഖ്യേന ഗബ്ധയാമി, സ്തുമി

അർത്ഥം.—അദ്യന്തോ വരുണ, എന്റെ ഈ വിളികൾക്കാണ്. എന്നിങ്ങിനെ സുഖമണയുന്നു, അവിടുത്തെ രക്ഷണമിച്ചിരിക്കണ ഞാൻ അവിടുത്തെ നേരിട്ട് ഉറക്കെ സ്തുതിക്കുന്നു.

20 താ. വിശ്വസ്യ മേധിര

ദിവത്വ ശക്തരാജസി

സ യാമനി പ്രതി ശ്രുധി

അന്വയം -

ഹേ മേധിര,	— മേധാവിൻ (വരുണ,)
താ. ദിവഃ ച ഗ്ഃ ച	— ദൃലോകസ്യ ദ്രലോകസ്യാപി
(നന്ദവഃ ആത്മകസ്യ)	
വിശ്വസ്യ	— സമ്പ്രസ്യ ജഗതോമദ്ധ്യേ
രാജസി	— ദീപ്യസി
സഃ	— താദൃശ് രാ.
യാമനി	— ക്ഷേമപ്രാപണേ അസ്തദീയേ
പ്രതി ശ്രുധി	— പ്രതിശ്രവണം ആജ്ഞാപനം
	കന്ദ

(രക്ഷിഷ്യാമി ഇതി പ്രത്യുത്തരം ദേഹി)

അർത്ഥം—അല്ലയോ മേധാവിൻ വരുണ അവിടന്ന് ദ്രോ
വഃ ദ്രവമെന്നീയ സുപ്തജഗത്തിന്റെയും മധ്യത്തിൽ പ്രകാശി
ക്കുന്ന അപ്രകാശമുള്ള അവിടന്ന് എനിക്കു ക്ഷേമമണമെന്ന
വിഷയത്തിൽ (ക്ഷേമം അണമെന്നായിരിക്കാണം) എന്നോട
പ്രതിവചനം (മറുപടി) പറഞ്ഞാലും (രക്ഷിക്കാം എന്ന് ഉത്ത
രംതന്നാലും)

21 ഉദിത്തമം മേധിര നോ

വിപാശം മധ്യമം ച്യുത

അപായമാനി ജീവസേ

അന്വയം -

ഉദി മേധിര	— ഉദിതവ്യ മോചയ
മധ്യമം	— ഉദോഗതം പാശം
വി ച്യുത	— വിരൂപ്യ നാശയ
അപായമാനി	— പാദഗതാൻ പാശാൻ
അവ (ച്യുത)	— അവശ്യവ്യ നാശയ

അർത്ഥം—ജീവിക്കാനായി എന്റെ തലയിലുള്ള കയറിനെ മേല്പോട്ടുറിയാലും വയറിലുള്ള കയറിനെ അഴിച്ചു വേർപെത്തിയാലും. കാലുകളിലുള്ള കയറുകളെ താഴോട്ടുറിയാലും.
വക്രം 20, 21—അഗ്നിദ്രോണ

1 വസിഷ്ഠാ ഹി മിയേധ്യ

വസ്രാണുജാം പതേ

സേമനോ അധാരം യജ

അന്വയം:—

ഹേ മിയേധ്യ,	— മേധസ്യ, യജ്ഞസ്യ യോഗ്യ,
ഊജാം പതേ,	— അന്നാനാം പാലക, (അഗ്നേ,)
വസ്രാണി	— ആച്ഛാദകാനി തേജാംസി
വസിഷ്ഠ	— ആച്ഛാദയ, പ്രജാലിതസ്തേജസാ ഭവ
ഹി	— യസ്മാൽ പ്രജാലിതഃ തസ്മാൽ
സഃ	— താദൃശഃ (ത്വം)
നഃ ഇമം അധാരം യജ	— അസൃദീയം ക്രിയമാണം യാഗം നിഷ്ഠാദയ

അർത്ഥം—അല്പയോഗ്യ യജ്ഞയോഗ്യ, അന്നരക്ഷക, അഗ്നേ, അവിടുത്തെ മുട്ടുന്ന തേജസ്സുകൾ ധരിച്ച പ്രജാലിതനായി ഭവിച്ചാലും. നമ്മുടെ ആളിക്കത്തി ഞങ്ങളുടെ ഈ യാഗത്തെ നിറവേറ്റിയാലും. (വരണനാൽ ഉപദീപ്തനായി ശുഭനശ്ശേപൻ അഗ്നിയെ സ്പതിക്കുകയാണു് ഇതിലും തുടന്നു സൂക്ഷ്മങ്ങൾ രണ്ടിലും.)

2 നി നോ ഹോതാ വരേണ്യ-

സ്സദാ യവിഷ്ഠ മന്തരിഃ

അഗ്നേ ദിവിതമതാ വചഃ

അന്വയം:—

സദാ യവിഷ്ഠ	— സച്ഛദാ യവതമ
ഹേ അഗ്നേ, മന്തരിഃ	— ഉണാപകൈഃ തേജോഭിര്യക്തഃ

വരേണ്യഃ	— വരണീയഃ (ത്വം) ¹
നഃ ഹോതാ	— അസ്മാകം ഹോമനിഷ്ഠാദകഃ (ഭൂത്വാ)
ദിവിത്ഥതാ	— ദീപ്തിമതാ
വചഃ	— വചസാ സ്തയമാനസ്സൻ
നി	— നിഷീദ

അർത്ഥം:—അല്പയോ നിത്യയുപാധായ അഗ്നേ വിളിച്ചോ
തുന്ന തേജസ്സോടു കൂടി ശ്രേഷ്ഠനായ അവിട്ടന്ന ഞങ്ങൾക്കു
ഹോമനിഷ്ഠാദകനായി ഭവിച്ച്, തിളങ്ങുന്ന വാക്കുകളാൽ
സ്തുതിക്കപ്പെടുകാണു് ഇവിടെ ഇതന്നെ ആയിരിയ്ക്കാം.

3 ആ ഹി പ്താ സുനവേ പിതാ—
പിര്യജത്യാപയേ
സഖാ സഖ്യേ വരേണ്യഃ

അന്വയം: —

(ഹേ അഗ്നേ) വരേണ്യഃ

പിതാ	— വരണീയഃ പിത്രസ്ഥാനീയഃ (ത്വം)
സുനവേ	— പുത്രസ്ഥാനീയായ (മഹ്യം)
ആപിഃ	— ബന്ധു.
ആപയേ	— ബന്ധവേ
ആ യജതി ഹി സു	— സമൃദ്ധാ ദദാതി
സഖാ സഖ്യേ	— പ്രിയഃ പ്രിയായ അഭീഷ്ടം ദദാതി

(തഥാ ത്വചപി ദേഹി)

അർത്ഥം:—അല്പയോ അഗ്നേ വരണീയനായി അച്ഛന്റെ
സ്ഥാനം വഹിക്കുന്ന അവിട്ടന്ന മകന്റെ സ്ഥാനത്തിലുള്ള എ
നിക്കും ബന്ധു ബന്ധുവിന്ന കൊടുക്കുന്ന പോലെയും സഖാവു
സഖാവിന്ന കൊടുക്കുന്ന പോലെയും അഭീഷ്ടം തന്നെ ഉ
ണ്ടാകട്ടെ.

4 ആ നോ ബഹി രിശാദസോ
 വരണോ മിത്രോ അര്യമാ
 സീദന്തു മനുഷോ യഥാ

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ) രിശാദസ: — ഹിംസകാൻ അദന്ത:
 വരണം, മിത്രം അര്യമാ — തപദ് ബന്ധവ:, തപയാ
 പ്രേരിതാ: ഏതേ ദേവാ:
 ന: ബഹി: — അസുഭീയം യജ്ഞം
 യഥാ മനുഷ: — മനുപ്രജാപതേര്യജ്ഞം യഥാ
 ആസീദന്തി
 (തദാൽ) ആ സീദന്തു — നിഷീദന്തു

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുത്തെ ബന്ധുക്കളും അ
 ക്രമികളെ നശിപ്പിക്കുന്നവരുമായ വരണം. മിത്രം. അര്യ
 മാവും അവിടുത്തെ പ്രേരണകൊണ്ടു് എന്റെ യജ്ഞത്തിൽ,
 മനുപ്രജാപതിയുടെ യജ്ഞത്തിലെമ്പോലെ, വന്നിരിക്കട്ടെ.
 (ഇവിടെയും യജ്ഞം മാനസികമാവാനേ തരമുള്ളു).

5 പുഷ്യ ഹോതരസ്യ നോ
 മനുസ്യ സഖ്യസ്യ ച
 ഇമാ ഉഷ്യ ശ്രധീ ഗിര:

വ 20

അന്വയം:—

ഹേ പുഷ്യ,
 ഹോത: — അസുഭാദേ: പുഷ്യം ഉൽപന്ന,
 ന: — ഹോമനിഷ്ഠാദക, (അഗ്നേ,)
 അസ്യ — അസുഭീയസ്യ
 സഖ്യസ്യ ച — പ്രവർത്തമാനസ്യ യജ്ഞസ്യ
 — അസുഭനഗ്രഹസ്യ ച
 സിദ്ധ്യർത്ഥം.
 മനുസ്യ — ഏഷോ ലവ
 ഇമാ: — അസാദി: പ്രജുന്യമാനാ:

ഗിരഃ ഉ സു
ശ്രുധി

— സ്തുതിരൂപാ വാചോപി സുഷു
— ശ്രുണ

അർത്ഥം—ഞങ്ങൾക്കൊല്ലാം ഭുഞ്ച് ഉൽപ്പന്നമായ ഹോതാ വേ, അഗ്നേ, നടന്നുവരുന്ന ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിങ്കൽ ഞങ്ങൾക്ക് അനുഗ്രഹസിദ്ധിക്കായി അവിടുന്ന് സത്തുഷ്ടനായി ഭവിച്ചാലും. ഞങ്ങളാൽ ചൊല്ലപ്പെടുന്ന സ്തുതിരൂപങ്ങളായ ഈ വാക്കുകളെയും കേട്ടാലും.

6 യച്ഛിദ്ധി ശശ്വതാ തന്നാ

ദേവം ദേവം യജാമഹേ

തോ ഇച്ഛുയതേ ഹവിഃ

അന്വയം—

(ഹേ അഗ്നേ) യൽ ചിത്

ഹി — യദ്യപി

ശശ്വതാ — ശാശ്വതേന, നിത്യേന

തന്നാ — വിസ്തുതേന ഹവിഷാ

ദേവം—ദേവം — അന്യമന്യം നാനാവിധം
ദേവതാവിശേഷം

യജാമഹേ — പുജാമഹേ

(തഥാപി തൽ) ഹവിഃ (സമ്പം)

തോ ഇൻ — തപശ്ചേവ

ഏയതേ (ദേവതാസർവ്വവിഷയോപി യാഗഃ തപദീയൈവ സേവാ)

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ നിത്യമായി സവിസ്തരമായ ഹവിസ്സുകൊണ്ട് ഇദ്രവരണാദി വേറെ വേറെ ദേവനെ യജിക്കുന്നുവെങ്കിലും, ആ ഹവിസ്സെല്ലാം അവിടുത്തെ ശരീരത്തിൽത്തന്നെ ഹോമിക്കപ്പെടുന്ന (ഇതരദേവാപ്പണമായ യാഗവും അവിടുത്തെ സേവയാണെന്ന സാരം.)

7 പ്രിയോ നോ അസ്തു വിശ്വപതി—

ഹോതാ മദ്രോ വരേണ്യഃ

പ്രിയോസ്തപനയോ വയം.

അന്വയം:-

വിശ്വപതി: — വിശാം, പ്രജാനാം പാലക: ഹോതാ, മന്ത്ര: വരേണ്യ: — ഹോമനിഷ്ഠാദക: ഹൃഷ്യ: വരണീയ:

(അഗ്നി:) ന: പ്രിയ:

അസ്തു — അസ്താകം പ്രിയ: അസ്തു

വയം (അപി) സു-

അഗ്നയ: — ശോഭനാഗ്നിയുക്താസ്സന്ത:

പ്രിയാ:- (ദ്രയാസ്തു)

അർത്ഥം:- പ്രജാപാലകനും ഹോമം നിറവേറ്റുന്നവനും ഹൃഷ്യനും ശ്രേഷ്ഠനുമായ അഗ്നി ഞങ്ങളുടെ പ്രിയനായി ഭവിക്കട്ടെ ഞങ്ങളും ശോഭനാഗ്നിയുക്തന്മാരായി, അഗ്നിദീക്ഷാപരന്മാരായി, അവിടേയ്ക്കു പ്രിയന്മാരായി ഭവിച്ചാവൂ.

8 സ്വഗ്നയോ ഹി വാര്യം

ദേവാസോ ഭധിരേ ച ന:

സ്വഗ്നയോ മനാമഹേ.

അന്വയം:-

സു-അഗ്നയ: — ശോഭനാഗ്നിയുക്താ: ദേവാസ: — ദീപ്യമാനാ: ജ്വലിജ: ന: വാര്യം — അന്യദേയം വരണീയം (ഹവി:) ഹി ഭധിരേ — യസ്മാൽ ധൃതവന്ത: തസ്മാൽ (വയം) സു-അഗ്നയ: — ശോഭനാഗ്നിയുക്താസ്സന്ത: മനാമഹേ ച — ത്വാം യാചാമഹേ ച

അർത്ഥം:- ശോഭനാഗ്നിയുക്തന്മാരും കർമ്മംകൊണ്ടു തെളിഞ്ഞുവളങ്ങുന്നവരുമായ ജ്വലിക്കുകയും ഞങ്ങളുടെ ശ്രേഷ്ഠന്മാർ ഹവിസ്സിനെ ധരിച്ചുപരാകുകൊണ്ടും, ഞങ്ങളും ശോഭനാഗ്നിയുക്തന്മാരായി അവിടത്തോടു യാചിക്കുന്നു.

9 അഥാ ന ഉഭയേഷാ-

ഭൂത മിത്യാനാം.

ദീമസ്സതു പ്രശസ്യ:

അന്വയം -

(ഹേ അഗ്നേ) അമൃത	— മരണരഹിത
അഥ	— മത്താനുഷ്ഠാനാനന്തരം
മത്തയാനാം നഃ	— മനുഷ്യാണാമസ്മാകം (അസ്മൽസ്വാമിനഃ തവ ച)
ഉദയേഷാം മിഥഃ	— പരസ്പരം
പ്ര-ശസ്തയഃ സത്ത	— പ്രശംസാരൂപാ വാചഃ വേദതു
(സമ്യഗനുഷ്ഠിതം സമ്യഗനുഗൃഹീതം ഇതി)	

അർത്ഥം--അല്ലയോ മരണരഹിതനായ അഗ്നേ മനുഷ്യരായ ഞങ്ങൾക്കും ഞങ്ങളുടെ സ്വാമിയായ അപിടേജും തമ്മിൽ അന്യോന്യപ്രശംസാരൂപമായ (വേദപോലെ അനുഷ്ഠിച്ച വേദപോലെ അനുഗൃഹിച്ച എന്നിങ്ങനെയുള്ള) വാക്കുകൾ വേിക്കട്ടെ

10 വിശ്വേഭിരഗ്നേ അഗ്നിഭി-

രിമം യജ്ഞമിദം വചഃ

ചനോ ധാസ്സഹസോ യഹോ

വ 21

അന്വയം -

സഹസഃ യഹോ	— ബലസ്യ പുത്ര ദേവതാരൂപ അഗ്നേ
വിശ്വേഭിഃ അഗ്നി-ഭിഃ	— സമൃദ്ധ്യം ആഹവനീയാദി ഭൂതൈ യക്തസ്ത്വം
ഇമം യജ്ഞം	— അസ്മദീയം യജ്ഞം
ഇദം വചഃ (ച)	— അസ്മദീയം സ്തോത്രം ച
(സേവമാനഃ) ചന് യാഃ	— അന്നമസ്മദ്യം ധേഹി

അർത്ഥം--ബലത്തിന്റെ പുത്രനും ദേവതാരൂപനുമായ അഗ്നേ ആഹവനീയാദിവിവിധരൂപങ്ങളോടുകൂടിയ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ ഈ യജ്ഞത്തെയും ഈ സ്തോത്രത്തെയും സ്വീകരിച്ച് അന്നം (രക്ഷ) തന്നരുളിയാലും.

വക്ത്രം 22 23 24 ഗായത്രീത്രിഷ്ടുപേമനസി അഗ്നിഃ ദേവാഃ ദേവതാ

1 അശ്വം ന ത്വാ വാരവന്തം
വന്ദ്യത്വം അഗ്നിം നമോഭിഃ
സ്ത്രാജ്ഞമധാരാണാം.

അന്വയം:—

അധാരാണാം	— യജ്ഞാനാം
സം—രാജന്തം	— സ്ത്രാട് സ്വരൂപം സ്വാമിനം
അഗ്നിം ത്വാ നമഃ—ഭിഃ	— ത്വാം സ്തുതിഭിഃ
വാര—വന്തം	— വാലയുക്തം
അശ്വം ന	— അശ്വമീവ (അശ്വഃ യഥാ മശകമക്ഷി കാദീൻ വാലൈഃ പരിഹരതി തഥാ ത്വമപി ജാലാഭിഃ അസ്മദ്വിരോധിനഃ പരിഹരസി)
(ത്വാം) വന്ദ്യൈ	— വന്ദിതും (പ്രപുത്താഃ)

അർത്ഥം—യജ്ഞങ്ങളുടെ അധീശനായ അഗ്നിയാൽ അവിടുത്തെ സ്തുതികളെക്കൊണ്ട്, കതിര, വാൽകൊണ്ട് ഈച്ച, കൊതു മുതലായവയെ അകറ്റുന്നപോലെ, അവിടുത്തെ ജാലകൾകൊണ്ട് വിരോധികളെ അകറ്റാനായി ഞങ്ങൾ വന്ദിക്കാൻ പുറപ്പെടുന്നു

2 സൗഖ്യം നസ്തസ്മൈ
പ്രഥിപ്രഗാമാ സുശേഷഃ
കീഡ്വാ അസ്മാകം ബഭ്രുയാൻ

അന്വയം:—

ഗവസാ സുനഃ	— ബലസ്യ പുത്രഃ
പ്രഥി—പ്രഗാമാ	— പ്രഥിപ്രഗമനഃ
സഃ ഘ	— സ ഏവ (അഗ്നിഃ)
നഃ സു—ശേവഃ	— അസ്മാകം സുസുഖഃ (വേതു)
(കിഞ്ച) അസ്മാകം	

മീഡ്വാൻ

— കാമാനാം വഷിതാ,

ബഭ്രുയാൽ

— വേതു

അർത്ഥം.—ബലത്തിന്റെ പുത്രൻ കൗത്താൽ ഗമനത്തോടു കൂടിയവനായ അഗ്നിതന്നെ അങ്ങനെയെ ഏറ്റവും സുഖപ്രദമായി വേദിക്കട്ടെ പിന്നെ അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്കു കാമവഷിതാവായി ഭവിക്കട്ടെ

3 സ നോ ദുരാച്ഛാസാച്ഛ

നി മർത്യാഽലായോഃ

പാഹി സമേചിശ്ചായഃ

അന്വയം —

(ഹേ അഗ്നേ) വിശ്വ-

ആയഃ

— വ്യാപ്തഗമനഃ

സഃ (ത്വം) ദുരാൽ ച

ആസാൽ ച

— ദുരേപി, ആസന്നദേശേപി

അഘ-യോഃ

— അഘം, പാപം, അനിഷ്ടം കത്തമിച്ചതഃ

മർത്യാൽ

— മനുഷ്യാൽ, വൈശിണ്

നഃ സദഃ ഇതി നി പാഹി — അസ്മാൻ സമുദാ നിതാം പാലയ

അർത്ഥം.—അദ്വയം അഗ്നേ, എല്ലാവരും ഗമിക്കുന്ന സാവിതൻ ദുരത്തിലും പാപത്തുള്ള അനിഷ്ടകാരണമുൾക്കൊള്ളിയ ഗുണങ്ങളിൽ നിന്നു ഞങ്ങളെ എല്ലാവും വേണ്ടപോലെ പാലിച്ചാലും.

4 ഇമു ഷ്വ ത്വമസ്മാകം

സനി. ഗായത്രം നവഗാംസം

അഗ്നേ ദേവേഷ്യ പ്രപോഹഃ

അന്വയം —

ഹേ അഗ്നേ, ത്വം

അസ്മാകം

— അസ്മാൻസംബന്ധിനം

ഇമം ഉ സു	— പുരോദേശേ അനുഷ്ഠിയ മാനമപി
സനിം	— ഫവിദ്വാനം
നവ്യാംസം ഗായത്രം	— നവതരം സ്തുതിരൂപം വചോപി
ദേവേഷു പ്ര വോചഃ	— ദേവാനാമഗ്രേ പ്രബുദ്ധി

അർത്ഥം:—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് മുമ്പിൽ അനുഷ്ഠിച്ചുവരുന്ന ഞങ്ങളുടെ ഫവിദ്വാനത്തെയും സ്തുതിരൂപമായ വചസ്സിനെയും ദേവന്മാരുടെ മുമ്പിൽ പ്രസ്താവിച്ചാലും.

5 ആ നോ ജേ പരമേ—

ഷ്വാ വാജേഷു മധ്യമേഷു

ശിക്ഷാ വസ്യോ അന്തമസ്യ

വ 22

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, പരമേഷു	— ഉൽകൃഷ്ടേഷു, ദൃഢോകവർത്തിഷു
വാജേഷു	— അന്നേഷു
നഃ ആ ജേ	— അസ്മാൻ നമുതഃ പ്രാപയ
മധ്യമേഷു	— അന്തരീക്ഷലോകവർത്തിഷു (വാജേഷു)
ആ (ജേ)	
അന്തമസ്യ	— അന്തരീകതമസ്യ ഭൂലോകസ്യ സംബന്ധിനി
വസ്യഃ ശിക്ഷ	— വസുനി ദേവി

അർത്ഥം:—അല്ലയോ അഗ്നേ, ഞങ്ങളെ സ്വർഗ്ഗത്തിലുള്ള അന്നങ്ങളിൽ (സുഖങ്ങളിൽ) എത്തിക്കണം. അന്തരീക്ഷലോകത്തിലുള്ള അന്നങ്ങളിലും എത്തിക്കണം. ഒടുവിലത്തേതായ ഭൂലോകത്തിലെ ധനങ്ങളും ഞങ്ങൾക്കു തന്നെത്തുണ.

6 വിഭക്താസി ചിത്രഭാനോ

സിന്ധോത്രാമോ ഉപാക ആ

സദ്യോ ദാഹുഷേ ക്ഷാസി.

അന്വയം -

ഹേ ചിത്ര-ഭാനോ,	— വിചിത്രരശ്മീയുക്ത (അഗ്നേ,)
(ത്വം യഥാ) സിന്ധോഃ	
ഉപാകേ	— നദ്യോഃ സമീപേ
ഊമേഃ	— ഊമ്മിം, തരംഗോപലക്ഷിതം കല്യാദിപ്രവാഹം വിഭജന്തി തദേൽ
വി-ഭക്താ അസി	— വിശുഷ്ടസ്യ ധനസ്യ പ്രാപയിതാസി
(ത്വം) ദാശുഷേ	— ഹവിർദ്വത്തവതേ യജമാനായ
സഭ്യഃ	— തദാനീമേവ
ആ ക്ഷരസി	— കമ്മഹലഭൂതാം വൃദ്ധിം സമന്താൽ കരോഷി

അർത്ഥം:-അല്ലയോ വിചിത്രരശ്മികളോടുകൂടിയ അഗ്നേ, ഏപ്രകാരം നദികളുടെ സമീപത്തിൽ തരംഗങ്ങൾ പുതിയ തോടകൾ വിഭജിച്ചു വെള്ളം കൊടുക്കുന്നുവോ അപ്രകാരം അവിടുന്ന് ഉപാസകന്മാർക്കു വിശിഷ്ടധനം അണക്കുന്നു ഹവിർദ്വതാവായ യജമാനന് ഉടനെത്തന്നെ കമ്മഹലമായ അഭിവൃദ്ധിയെ തികച്ചു ഉണ്ടാക്കുന്നു

7 യഥാഗേ പൃത്സു മർത്യ-

മവാ വാജേഷു യം ജനാഃ

സ യന്താ ഗശ്വതീരിഷ-

അന്വയം -

ഹേ അഗ്നേ, പൃത്-സു	— സംഗ്രാമേഷു
യം മർത്യം അവാഃ	— യം യജമാനം അവസി രക്ഷസി
യം (മർത്യം) വാജേഷു	
ജനാഃ	— സംഗ്രാമേഷു പ്രേര-
സഃ (നന്ദം യജമാനം)	
ഗശ്വതീഃ ഇഷഃ	— നിത്യാന്യുന്നാൻ
യന്താ	— നിയന്തു. n

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, യുദ്ധങ്ങളിൽ യാതൊരു യജമാനനെ അവിടുന്നു രക്ഷിക്കുന്നുവോ, യാതൊരു മനുഷ്യനെ യുദ്ധങ്ങളിൽ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നുവോ, ആ മനുഷ്യൻ, യജമാനൻ, നിത്യമായ അന്നത്തെ (സ്വരക്ഷയെ) കാത്തുപാരുവാൻ സമർത്ഥനായി ഭവിക്കുന്നു.

8 നകീരസ്യ സഹന്ത്യ

പുര്യേതാ കയസ്യ ചിൽ

വാജോ അസ്തി ശ്രവായ്യഃ

അന്വയം:—

ഘേ സഹന്ത്യ,	— ശത്രുണാം അഭിവേനശീല,
അസ്യ	— തപ്തഭക്തസ്യ യജമാനസ്യ
കയസ്യ ചിൽ	— കന്യാപി
പരി-ഏതാ നകി:	— ആക്രമിതാ നാസ്തി
(കിഞ്ച അസ്യ	
യജമാനസ്യ) ശ്രവായ്യഃ	— ശ്രവണീയഃ
വാജഃ അസ്തി	— ബലവിശേഷഃ ഭവതി.

അർത്ഥം.—ശത്രുക്കളെ ജയിക്കുന്ന അഗ്നേ, അവിടുത്തെ ഭക്തനായ യജമാനൻ, തന്നെ ആക്രമിക്കുന്ന ശത്രുവായി ആ തമിഴ് പിന്നെ ആ യജമാനനു കേരവിപ്പെട്ട ബലവിശേഷം ഭവിക്കുന്നു.

9 സ വാജം വിശ്വചർഷണി-

രവ്യഭീരസ്ത തത്ത്വതാ.

വിപ്രേഭീരസ്ത സനിതാ

അന്വയം:—

വിശ്വ-ചർഷണി:	— സഞ്ചേർമ്മനശ്ചൈതപേതഃ
സ: (അഗ്നി:) അച്ചാ-ഭി:	— അഗ്നൈ:
വാജം തത്ത്വതാ അസ്ത	— സംഗ്രാമം തായതിതാ ഭവതു
വിപ്രേഭി:	— മേധാവിഭി: പ്രതിഗ്ഭി:
	(സഹിതഃ)

(തുഷ്ടഃ അഗ്നിഃ) സനിതാ

അസ്മ

— ഫലഭാതാ ഭവതു

അർത്ഥം.—എല്ലാ മനുഷ്യരോടുംകൂടിയ (എല്ലാവരുടേയും രക്ഷിതാവായ അല്ലാരിൽ എല്ലാവരിലും ജാതരൂപത്തിൽവർത്തിക്കുന്ന) അഗ്നി അശ്വങ്ങളോടുകൂടി യുദ്ധത്തിൽ മറുകര എത്തിക്കുന്നവനായി ഭവിക്കട്ടെ മേധാവികളായ ഋഗ്വേദികളോടുകൂടി സതുഷ്ടനായ അഗ്നി ഫലഭാതാവായി ഭവിക്കട്ടെ.

10 ജരാബോധ തദിവിസ്തി

വിശേപിശേ യജ്ഞിയാ

സ്തോമം തദ്രായ ദൃശീകം.

വ. 23

അന്വയം:—

ഹേ ജരാബോധ, — ജരയാ, സുത്യാ ബോധമാന (അഗ്നേ)

വിശേവിശേ — തത്തദ്യജമാനരൂപ പ്രജാനഗ്രഹാർത്ഥം.

യജ്ഞിയാ — യജ്ഞസംബന്ധ്യനുഷ്ഠാന സിദ്ധ്യർത്ഥം.

തൽ വിവിസ്തി — ദേവയജനം പ്രവിശ

(യജമാനോപി) തദ്രായ — ക്രൂരായ അഗ്നയേ തുഭ്യം.

ദൃശീകം — ദർശനീയം, സമീചിനം.

സ്തോമം — സ്തോത്രം (കരോതി)

അർത്ഥം.—സ്തുതിയാൽ തെളിയുന്ന അഗ്നേ, അതാതു യജമാനന്മാരാകുന്ന പ്രഭുക്കളുടെ അനുഗ്രഹത്തിനായി അവക്കു യജ്ഞാനുഷ്ഠാനത്തിന്റെ സിദ്ധിക്കായി, അവിടുന്ന് ദേവയജനത്തെ (യാഗശാലയിൽ) പ്രവേശിപ്പിച്ചു. യജമാനന്മാരാകട്ടെ, ക്രൂരമായി ജ്വലിക്കുന്ന, ആളിക്കത്തുന്ന, അവിടേക്കു ചേർന്നതായ സ്തോത്രത്തെ ചൊല്ലുന്ന

11 സ നോ ഹോ അനിമാനോ

ധുരകേതുഃ പന്തശ്ചക്രഃ

ധിയേ വാസായ ഹിനവതു

അനന്തം:—

മഹാൻ	— ഗുണാധിക:
അനി—മാന:	— നിമാനവർജ്ജിതഃ, അപരിച്ഛിന്നഃ
ധൃമ—കേതു:	— ധൃമേന ജ്ഞാപ്യമാനഃ
പുരു—ചന്ദ്ര:	— ബഹുദീപി:
സഃ (അഗ്നിഃ) നഃ	— അസ്താൻ
ധിയേ വാജായ ഹിനപതു	— കർമ്മണേ അന്നായ (ച) പ്രീണയതു.

അർത്ഥം—ഗുണംകൊണ്ടു ശ്രേഷ്ഠനും അളവറവനും പുക കൊണ്ടു സ്വയം അറിയിക്കുന്നവനും ഏറ്റവും പ്രകാശയുക്തനുമായ അഗ്നി കർമ്മവിഷയത്തിലും അന്നവിഷയത്തിലും ഞങ്ങളെ പ്രീണിപ്പിക്കട്ടെ, തൃപ്തരാക്കട്ടെ.

12 സ രേവാ¹ ഇവ വിശ്²പതി—

‘ദൈവ്യഃ കേതുശ്ശൃണോതു നഃ

ഉക്തമൈരഗ്നിർബ്രഹ്മാ³ഭാനഃ

അനന്തം:—

വിശ് ² പതി:	— പ്രജാപാലകഃ
ദൈവ്യഃ	— ദേവാനാം സംബന്ധീ
കേതു:	— ദൂതവൽ ജ്ഞാപകഃ
ബ്രഹ്മാ ³ ഭാനഃ	— പ്രാഘരശ്മി:
സഃ അഗ്നിഃ രേവാൻ—	
ഇവ	— ധനവാൻ രാജാ വന്ദിനാം സ്തോത്രമിവ
ഉക്തമൈ:	— സ്തോത്രൈഃ യുക്താൻ
നഃ ശൃണോതു	— അസ്താൻ ശൃണോതു

അർത്ഥം—പ്രജകളുടെ പാലകനും ദേവന്മാരെസ്സംബന്ധിച്ച ദൂതനെപ്പോലെ എല്ലാം അറിയിക്കുന്നവനും പ്രാഘരശ്മിയുമായ ഈ അഗ്നി, ധനവാനായ രാജാവ് വന്ദികളുടെ സ്തുതികളെ എന്ന പോലെ, സ്തോത്രങ്ങളാടുകൂടിയ ഞങ്ങളെ (ഞങ്ങളുടെ സ്തോത്രങ്ങളെ) കേൾക്കട്ടെ.

13 നമോ മഹദ്ഭ്യോ നമോ അങ്കേഭ്യോ
 നമോ യുപഭ്യോ നമ ആശിനേഭ്യഃ
 യജാമ ദേവാൻ യദി ശക്നവാമ
 മാ ജ്യായസ്യശ്ശസമാ വൃക്ഷി ദേവാഃ

അനവയം:-

മഹദ്ഭ്യഃ നമഃ	—	ഗുണൈരധികേഭ്യഃ
അങ്കേഭ്യഃ നമഃ	—	ഗുണൈഃ ന്യൂനേഭ്യഃ
യുവ-ഭ്യഃ നമഃ	—	തത്ത്വേണേഭ്യഃ
ആശിനേഭ്യഃ നമഃ	—	വൃദ്ധേഭ്യഃ
(ഉക്തചതുർപ്പിയേഭ്യോ ദേവേഭ്യഃ)		
യദി ശക്നവാമ	—	കഥംചിത് ശക്താശ്ചേത്
(തദാനീം) ദേവാൻ യജാമ		
ഹേ ദേവാഃ ജ്യായസഃ	—	ജ്യേഷ്ഠസ്യ ദേവതാവിശേഷസ്യ
ആ	—	സവൃതഃ പ്രസൃതഃ
ശംസം	—	സ്തോത്രം
മാ വൃക്ഷി	—	അഹം വിച്ഛിന്നം മാ കാഷം

അർത്ഥം.-ദേവന്മാരിൽ ഗുണാധികന്മാക്കും ന്യൂനഗുണന്മാർക്കും യുവാക്കൾക്കും വൃദ്ധന്മാക്കും നമസ്കാരം വല്ല വിധത്തിലും ശക്തനായാൽ അന്ന ഞാൻ ദേവന്മാരെ യജിക്കാം. (ഇതുവരെ യജ്ഞ യജ്ഞപ്രസ്താവങ്ങൾ മാനസികയജ്ഞപരങ്ങളെന്ന വ്യക്തമാവുന്ന) അല്ലയോ ദേവന്മാരെ, നിങ്ങളിൽ മൂപ്പാൻ ദേവന്റെ ഏല്പാടവും പഠന്ന സ്തോത്രത്തെ ഞാൻ വികല്പമാക്കു അത് വിച്ഛിന്നമാക്കി എന്ന വരരുത്

വക്തൃ 25, 26 ഗായത്ര്യനഷ്ടൗ ഛന്ദസി. ഇത്യഃ, ഉല്യഖലം, ഉല്യഖലമുസലാ പ്രജാപതിഃ, ഹരിശ്ചത്യഃ ചമ ദേവതാ

1 യത്ര ഗ്രാവാ പൃഥുസ്വധന
 ഉദ്യോ വേതി സോതവേ
 ഉല്യഖലസുതാനാ-
 മവേദിത്ര ജന്മലഃ

അനന്തം:-

ഹേ ഇന്ദ്ര, യത്ര	— യസ്മിൻ അഞ്ജസ്സവേ
സോതവേ	— അഭിഷവണാത്മം
ഗ്രാവാ	— പാഷാണം
പൃഥു-ബൃഹ്നഃ	— സ്ഥൂലമൂലഃ
ഉതർധഃ വേതി	— ഉന്നതഃ (തസ്മിൻ കർമ്മണി)
ഉല്യവല-സുതാനാം	— ഉല്യവലേനാഭിഷ്യാതാനാം രസം.
അവ ഇൽ ഉ	— സ്വകീയത്വേന അവഗതൈവ
ജൽഗുലഃ	— ഭക്ഷയ.

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഏതഞ്ജസ്സവനത്തിൽ സോമം സംസ്കരിയ്ക്കുന്നതിന്നു് അമ്മിക്കഭേകം സ്ഥൂലമൂലവും ഉന്നതവും ഉന്നതവും ഉന്നതവും, ആ കർമ്മത്തിൽ ഉരലിൽ ഇടിച്ച രസം സ്വന്തമെന്നു കരുതി അവിടുന്ന് ഭക്ഷിച്ചാലും.

2 യത്ര ചാവിവ ജ്വലനം-

ധിഷ്വണ്യാ കൃതാ.

ഉല്യവലസുതാനം-

മവേദിന്ദ്ര ജൽഗുലഃ

അനന്തം:-

യത്ര	— യസ്മിൻ കർമ്മണി
അധി-സവന്യാ	— ഉഭേ അധിഷ്വണഫലകേ
ചോ-ഇവ ജ്വലനം	— ചോ ജ്വലയപ്രദേശാവിവ
കൃതാ	— വിസ്തീർണ്ണ കൃതേ, സംപാദിതേ
(തസ്മിൻ കർമ്മണി ഹേ ഇന്ദ്ര)	
ഉല്യവല-സുതാനാം അവ ഇൽ ഉ ജൽഗുലഃ	

അർത്ഥം:-ഏതു കർമ്മത്തിൽ അരക്കെട്ടുകൾക്കൊത്ത രണ്ടു പലകകൾ, വിസ്തൃതമായി തെക്കിട്ടുണ്ടോ, ആ കർമ്മത്തിൽ, അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഉരലിൽ ഇടിച്ച സോമരസം സ്വന്തമെന്നു കരുതി ഭക്ഷിച്ചാലും.

3 യത്ര നാര്യപച്യവ-
 പച്യവഞ്ച ശിക്ഷതേ
 ഉദ്യുഖലസുതാനാ-
 മവേദിത്ര ദർശലഃ

അന്വയം -

യത്ര	— യസ്മിൻ കമ്മണി
നാരി	— പത്നി
അപ-ച്യവം.	— ശാലായാം നിഗ്രമനം
ഉപ-ച്യവം.	— ശാലാപ്രാപ്തിം ച
ശിക്ഷതേ	— അദ്യോസം കരോതി

(തസ്മിൻ കമ്മണി) ഹേ ഇത്ര ഉദ്യുഖല-സുതാനാം അപ ഇത് ഉ ദർശലഃ

അർത്ഥം—ഏതു കമ്മത്തിൽ യജമാനപത്നി യാഗശാലയിൽ നിന്ന പുറത്തു പോകലും അകത്തു കടക്കലും വീണ്ടും വീണ്ടും ചെയ്യുന്നപോ ആ കമ്മത്തിൽ, അല്ലയോ ഇത്ര, ഉരലിൽ ശുഭിച്ച സോമസം സ്വന്തമെന്ന കരുതി കേച്ചിച്ചാലും

4 യത്ര മന്മാം വിബധ്നതേ
 രഗ്നിൻ യചിതവാ ഇവ
 ഉദ്യുഖല സുതാനാ-
 മവേദിത്ര ദർശലഃ

അന്വയം -

യത്ര	— യസ്മിൻ കമ്മണി
മന്മാം.	— ആശിരമമനഹേതും മന്മാനം
രഗ്നിൻ	— അഗ്നൗവസനാത്മാൻ പ്രഗ്രഹാൻ

യചിതവൈ-ഇവ

വി-ബധ്നതേ

— വിബധ്നന്തി

(തസ്മിൻ കമ്മണി) ഹേ ഇത്ര ഉദ്യുഖല-സുതാനാം അപ ഇത് ഉ ദർശലഃ

വർഗ്ഗം 26

6 ഉത¹ സ്തേ വനസ്തേ
വാതോ വി വാത്യഗ്രമിതി
അഥോ ഇന്ദ്രായ പാതവേ
സുന സോമമുഖല

അന്വയം -

ഉത	— അപി ച
ഹേ വനസ്തേ	— ഉഖലരൂപ വൃക്ഷ,
തേ അഗ്രം ഇത്	— തവ പുരതഃ ഏവ
വാതഃ വി വാതി സ്ത	— ത്വരോപേതമുസലപ്രഹാരൈഃ വായുഃ വിശേഷേണ പ്രസരതി ഖല
അഥോ	— അനന്തരം
ഹേ ഉഖല, ഇന്ദ്രായ	— ഇന്ദ്രാത്ഥം
പാതവേ സോമം സുന	— പാതം സോമാഭിഷവം കൃത

അർത്ഥം—ഊലിന്റെ ഉടലായ മരമേ അങ്ങയുടെ മുമ്പിൽ
അന്നെ വേഗത്തോടുകൂടിയ ഉലയ്ക്കുകയിരിക്കുന്നു വായു ശക്തി
യായതിന്നുപലോ അല്പയോ ഉറലേ ഇന്ദ്രനു കടിക്കാനാ
യി അങ്ങ സോമം ഇടിക്കുക

7 ആയജീ പാജസാതമാ
താഹ്യ ചാ വിമർദ്ദതഃ
ഹരീ ഇവാന്ധാംസിബഹ്സതാ

അന്വയം -

(യൗ ഉഖലമുസലോ)

ആ-യജീ	— സമുത്തോ യജ്ഞസാധനം
വാമ-സാതമാ	— അതിശയേന അന്നപ്രദം
താ ഹി	— തൗ ഖല
അന്ധാംസി	— അന്നാനി ചണകാദിനി ഖാദ്യാനി

ബഹ്സതാ	— ക്ഷേയന്ത
ഹരി-ഇവ	— ഇന്ദ്രാശ്വാവിവ
ഉച്ചാ	— പ്രൗഢധാനി: യഥാ വേതി തഥാ
വി-ജർദ്ദത:	— വിശേഷേണ പുന: പുനർവ്യാപാരം കരുത:

അർത്ഥം.—ഏതു ഉരലുകൾ ഏല്പാനിലുള്ള യജ്ഞസാധനങ്ങളാണോ, ഏറ്റവും, അന്നപ്രദങ്ങളാണോ, അവ ചണപ്പല്ലുതലായ തീറ്റകൾ തിന്നുന്ന ഇന്ദ്രാശ്വങ്ങളായ ഹരികളോ പോലെ, ഉച്ചത്തിൽ ചെയ്യേണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടു വിഹരിക്കുന്നു.

8 താ നോ അദ്യ വനസ്സതീ

ഋഷാഋഷോഭിസ്സോതഭി:

ഇന്ദ്രായ മധു-മൽ സുതം.

അന്വയം:—

അദ്യ	— അസ്മിൻ കർമ്മണി
ഹേ വനസ്സതീ,	— ഉലുഖലമുസലത്രപൗ
താ	— തൗ യവാം
ഋഷോഭി:	— ദർനീയൈ:
സോത-ഭി:	— അഭിഷവഹേതഭി: (സഹ)
ഋഷൗ	— ദർനീയൗ (ഭൂതാ)
ഇന്ദ്രായ മധു-മൽ	— ഇന്ദ്രാർത്ഥം മാധുര്യോപേതം, സോമദ്രവ്യം.
ന: സുതം	— അസ്മദീയം അഭിഷുണതം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഉരലുലുള്ളകളുടെ രൂപത്തിലുള്ള മരങ്ങളേ, നിങ്ങൾ ദർനീയരായ സോമസംസ്തർത്താക്കളോടുകൂടി സ്വയം കാണത്തക്കവരായി ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി 'മധുരമായ ഞങ്ങളുടെ സോമദ്രവ്യം സംസ്തരിയ്ക്കുക.

9 ഉച്ഛിഷും ചമോർ

സോമം പവിത്ര ആ സുജ

നി ധേഹി ഗോരധി തപവി.

അന്വയം -

(ഹേ പ്രതാപിഗ്വിശേഷം)

ചഞ്ചോഃ	— സോമസ്യ അഭിഷവണഫലക യോഃ
ഗീഷ്യം	— അഭിഷവരാഹിത്യേന ഗീഷ്യം സോമം
ഉൽ ഭേ	— ശകടസ്യോപരി ഹര
സോമം	— അഭിഷ്യതം സോമം
പവിത്രേ	— ശോപവിത്രേ
ആ സൃജ	— ആനീയ പ്രക്ഷിപ,
(പ്രക്ഷേപേ സതി അവശിഷ്ടം സോമം)	
ഗോഃ താപി	— ആനഡുഹേ ചമ്മണി
അധി നി ധേഹി	— അധ്യാരോപ്യ സ്ഥാപയ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ പ്രതാപിക്കേ, സോമം അരിച്ചു പലകകളിൽ കരടും ചണ്ടിയുമായി ബാക്കിയായത്, വണ്ടിയുടെ മുകളിൽ ഇടുക കരടില്ലാതെ സംസ്കരിച്ചത് ശോപവിത്രത്തിൽ ഇടുക ആ ഇട്ടതിന്റെ അവശിഷ്ടമായ സോമം കാളത്താലിൽ ഇടുവെങ്കിൽ (ഈ പ്രകാരം കൗശികബ്രഹ്മചാരികൾ കൃഷ്ണഗുഹത്തോൽ ധരിക്കുവാൻ മന്ത്രമായി ഉപയോഗിക്കുന്ന അതിന്റെ സാരം വ്യക്തമല്ല).

വഗ്നം 27 പംക്തിഗ്ഹരഃ ഇന്ദ്രോദേവതാ

1 യച്ചിഥി സത്യ സോമപാ

അനാഗന്ധാ ഇവ സൂസി

ആ തു ന ഇത്ര ശംസയ

ഗോഷപശേഷേ ശുഭിഷ്യ

സപ ശ്രേഷ്ഠേ വീമഘ

അന്വയം -

ഹേ സോമ-പാഃ,	— സോമസ്യ പാതഃ,
ഹേ സത്യം,	— സത്യവാദിൻ (ഇത്ര)
യൻ ചിൻ ഹി	— യദ്യപി
(വയം) അനാഗന്ധാഃ-ഇവ	

സൂസി	— അപ്രശസ്താ ഇവ ഭവാമഃ
(തഥാപി) ഹേ തുവി-	
മഃല ഇന്ദ്ര,	— ബഹുധന, തപഃ
ഗോഷു അശ്വേഷു ശുഭ്രീഷു	
സഹസ്രേഷു	— ശോഭനേഷു
	സഹസ്രസംഖ്യാകേഷു
	നിമിത്തഭൂതേഷു
നഃ	— അസ്താൻ
തു ആ ശംസയ	— സച്ചതഃ പ്രശസ്താൻ കത
(അസുദ്ഭോഷമനപേക്ഷ്യ ഗവാഭീൻ പ്രയച്ഛ)	

അർത്ഥം.—അല്പയോ സോമപാനശീല, ഞങ്ങൾ അപ്രശസ്തന്മാരാണെന്നു കിലും (അപിഹിത കമ്മാക്കളാണെന്നു കിലും) ഭൂരിധനനായ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് പശുക്കളിലും കതിരുകളിലും ശോഭനങ്ങളായ ആയിരക്കണക്കിൽ കാര്യങ്ങളിലും ഞങ്ങളെ ഏല്പാ വിധത്തിലും സമൃദ്ധരാക്കിയാലും (ഭോഷവാന്മാരെന്നു കിലും ഞങ്ങൾക്കു പശുതുതലായ ധനങ്ങളെ തന്നരുളിയാലും)

2 ശിപ്രിൻ വാജാനാം പതേ

ശചീവ സ്തവ ദംസനാം.

ആ തു ന ഇന്ദ്ര ശംസയ

ഗോഷപശേഷു ശുഭ്രീഷു

സഹസ്രേഷു തുവിമഃല

അന്വയം. —

ഹേ ശചീ-വഃ,	— ശക്തിമൻ,
ശിപ്രിൻ,	— ശോഭനഹനയുക്ത,
വാജാനാം പതേ,	— അന്നാനാം പാലക, (ഇന്ദ്ര)
തവ ദംസനാം	— അനുഗ്രഹരൂപഃ കമ്മചിശേഷഃ
	(സദാ വത്തതേ)

തുവി-മഃല ഇന്ദ്ര ഗോഷു അശ്വേഷു ശുഭ്രീഷു സഹസ്രേഷു നഃ
തു ആ ശംസയ — അസ്താൻ സച്ചതഃ പ്രശസ്താൻ കത

അർത്ഥം.—ശക്തിമാനും നല്ല താടിയെല്ലോടുകൂടിയവനും അന്നങ്ങളുടെ പാലകനുമായ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ അനഗ്രഹരൂപമായ കർമ്മവിശേഷം (ഞങ്ങളിൽ) എന്നും വത്തിക്കുന്നു. പശുക്കളിലും കതിരുകളിലും ശോഭനങ്ങളായ ആയിരക്കണക്കിൽ കാര്യങ്ങളിലും ഞങ്ങളെ സമൃദ്ധരാക്കിയാലും..

3 നിഷ്പാപയാ മിഥുദ്ദശാ
സസ്സാമബ്ധമാനേ
ആതുന ഇന്ദ്ര ശംസയ
ഗോഷ്വശേഷ്യ ശുഭ്രിഷ്യ
സഹസ്രേഷ്യ തുവിമഖ

അന യം'—

മിഥു-ദശാ

— പരസ്വരം സംഗതത്വേന
ദശ്യമാനേ യമദൃത്യം

നി സ പായ

— നിതരാം സുപ്ലേ കരു

(തേ ച അസ്മാൻ ഭാഷയിതം)

അബ്ധ്യമാനേ (സത്യം)

സസ്സാ.

— നിദ്രാം പ്രാപ്തന്താം

തുവി-മഖ, ഇന്ദ്ര, ഗോഷ്വ അശേഷ്യ ശുഭ്രിഷ്യ സഹസ്രേഷ്യ നഃ

തു ആ ശംസയ

— അസ്മാൻ പ്രശസ്താൻ കരു

അർത്ഥം.—ഒരുമിച്ചു കാണപ്പെടുന്ന യമദൃതികളായ മിഥു ദശകളെ അവിടുന്നു ഉറക്കിയാലും. അവർ എന്നെ മരിപ്പിക്കുവാൻ വിചാരിക്കുമ്പോൾ നിദ്രയെ പ്രാപിക്കട്ടെ പശുക്കളിലും കതിരുകളിലും ശോഭനങ്ങളായ ആയിരക്കണക്കിൽ കാര്യങ്ങളിലും ഞങ്ങളെ സമൃദ്ധരാക്കിയാലും. (ശ്രീനശ്ശേപന്റെ ഭരണനിവാസേച്ച വീണ്ടും വരുന്നു)

4 സസത്തു ത്യാ അരാതയോ
 ബോധത്തു ശൂര രാതയഃ
 ആതു ന ഇന്ദ്ര ശംസയ
 ഗോഷപശേഷു ശുഭ്രിഷു
 സഹസ്രേഷു തുവീമല

അന്വയം:—

ത്യാ: — അസ്മാഭിരഭ്യശ്ചമാനാഃ,
 പരോക്ഷാ: താ:
 അരാതയഃ — അഭാനശീലാഃ, ശത്രുവഃ
 സസത്തു — നിദ്രാം കർവ്വത്തു
 ഹേ ശൂര രാതയഃ — ഭാനശീലാഃ ബന്ധവഃ
 ബോധത്തു — അസ്മാൻ ബുദ്ധ്യന്താം
 തുവീ-മല, ഇന്ദ്ര, ഗോഷ അശേഷു ശുഭ്രിഷു സഹസ്രേഷു
 ന: തു ആ ശംസയ-അസ്മാൻ പ്രശസ്താൻ കരു.

അർത്ഥം.—കാണപ്പെടാത്ത ആ ശത്രുക്കൾ ഉറങ്ങട്ടെ, അല്ല
 യോ വീര, ബന്ധുക്കൾ എന്നെ അറിയട്ടെ പശുക്കളിലും
 കതിരുകളിലും ശോഭനങ്ങളായ ആയിരക്കണക്കിൽ കാര്യങ്ങ
 ലിലും ഞങ്ങളെ സമൃദ്ധരാക്കിയാലും.

5 സമിന്ദ്ര ഗർഭം മൃണ -
 നവന്തം പാപയാമയാ.
 ആതു ന ഇന്ദ്ര ശംസയ
 ഗോഷപശേഷു ശുഭ്രിഷു
 സഹസ്രേഷു തുവീമല

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, അമൃതം — അനന്തം, അസ്മാഭി:
 “ യമാണയാ

പാപയാ	— നിന്ദാത്രപയാ വാചാ
നവന്തഃ	— സുവന്തം, അപചീത്തിം പ്രകടയന്തഃ
ഗർഭഃ	— ഗർഭസമാനവൈറിനഃ
സം കൃണ	— സമൃദ്ധി മായ
തുവി-മഘ, ഇന്ദ്ര, ഗോഷു	
അശ്വേഷു ശുഭിഷു	
സഹസ്രേഷു നഃ തു	
ആ ശംസയ	— അസ്മാൻ പ്രശസ്താൻ കന്ത

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഈ കേൾക്കുന്ന പാപാത്മകമായി നിന്ദാത്രപമായി അവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്ന (എന്റെ ശത്രുക്കൾ അവിടുത്തെ അപ്രകാരം അപചീത്തി പ്രകടിപ്പിച്ചു കൊണ്ടാണ് സ്തുതിക്കുന്നത്) കഴുതയ്ക്കുമാത്രം ശത്രുവിനെ കൊന്നാലും (ശ്രുതശ്ലോപന്റെ ബന്ധകരെ ഉദ്ദേശിച്ചാണ് ഇതു പറയുന്നത് കഴുതയോടപമിച്ചത് നിന്ദാസ്തുതിയുടെ ഭൂഗ്രഹം സിന്തപം കാണിക്കാനാണ്) പശുക്കളിലും കിരീടകളിലും ശോണങ്ങളായ ആയിരക്കണക്കിന് കാര്യങ്ങളിലും ഞങ്ങളെ സമൃദ്ധരാക്കിയാലും.

6 പന്താതി കണ്യുണാച്യാ

ദൃഢം വാതോ വന്താദധി

ആ തു ന ഇന്ദ്ര ശംസയ

ഗോഷ്വശ്വേഷു ശുഭിഷു

സഹസ്രേഷു തുവിമഘ

അന്വയം. —

വാതഃ	— അസ്മൽപ്രതികൂലോ വായുഃ
കണ്യുണാച്യാ	— കടിലഗന്ത്യാ അസ്മാൻ പരിത്യജ്യ
വന്താദധി	— അസ്മാദപ്യധികം
ദൃഢം (ദേശം) പന്താതി	— വന്തം

വക്ത്രം-28, 29, 30, 31 ഗായത്രിത്രിഷുപ്താസീ ഇത്രഃ
അശ്വിനൗ ഉഷാഃ ദേവതാ

1 ആ വ ഇദൃങ്ക്രിവിം യഥാ

വാജയന്തശ്ശതകൃതം

മഹിഷം സിഞ്ച ഇന്ദി:

അന്വയം -

(ഹേ ഋത്വിഗ്യജമാനാഃ,)

വാജ-യന്ത:

— അന്നമിച്ചന്തഃ വയം

വ:

— യഷാകം സംബന്ധിനം

ഗത-ക്രതം

— ഗതസംഖ്യകദോപേതം

മഹിഷം ഇത്രഃ

— അതിഗയേന പ്രവൃദ്ധം തം

യഥാ ക്രിവിം

— യേന പ്രകാരേണ ക്രിവിം,

കൃപം ജലേന പുരയന്തി തഥാ

ഇന്ദി-ഭി: ആ സിഞ്ച

— സോമൈ: സച്ചത: സിഞ്ചാമഹേ

തപ്തയാമ:

അർത്ഥം-ഋത്വിഗ്യജമാനന്മാരേ അന്നം (ജീവിതം) ഇ
ച്ഛിക്കുന്ന ഞാൻ നിങ്ങളെപ്പുംബന്ധിച്ചവനും നൂകണക്കീട്
കുടങ്ങലോടു കൂടിയവനും ഏറ്റവും പ്രവൃദ്ധനായ ഇത്രനെ,
എപ്രകാരം ജലത്താൽ കിണറിനെ നിറക്കുന്നപോ, അപ്രകാ
രം സോമങ്ങളെക്കൊണ്ടു നനയ്ക്കുന്നു, തപ്തിക്കുന്ന (സോമവസ്തു
ത്തിന്റെ ആധിക്യമാണ് കിണറിനോടു് ഉപമിച്ചതിൽ പ്രക
ടമാക്കിത്തന്നത് ഈ സോമാർപ്പണവും ശുനശ്ലേപനെപ്പുംബ
ന്ധിച്ച മാനസികമാണ്)

2 ഗതം വാ യഗ്ഗൃഹീതം

സഹസ്രം വാ സമാഗിതം

ഏകാദശനാദിയതേ

അന്വയം -

യ: (ഇത്രഃ) ഗൃഹീതം

— ഗൃഹാനാം സോമാനാം

ഗതം വാ

— ഗതസംഖ്യാകം സമൂഹം വാ

സം-ആശിരാം

(സോമാനം)

സഹസ്രം വാ

നിമിം ന

— സമീചിനേന ആശിരാഭ്യേന
ശുപണദ്രവ്യേണോപേതാനാം

— സഹസ്രസംഖ്യാകം സമൂഹം വാ

— യഥാ നിമിപ്രദേശം ആപഃ
ആപ്നവന്തി തഥാ

— ആഗച്ഛത്യേവ

ആ ഇൽ ഉ രീയതേ

(സഃ അന്യോർ അനുഗ്രഹ്ണാതു)

അർത്ഥം.—ശുദ്ധങ്ങളായ സോമങ്ങളുടെ നൂറുകണക്കിലുള്ള സമൂഹത്തെയോ വേണ്ടപോലെ ക്ഷീരാദികൾ കൂട്ടിച്ചേർത്ത സോമങ്ങളുടെ ആയിരക്കണക്കിലുള്ള സമൂഹത്തെയോ, യാതൊരു ഇന്ദ്രൻ, താഴ്ന്ന പ്രദേശത്തെ വെള്ളമെന്നപോലെ അപശ്യം പ്രാപിക്കുന്നവോ, ആ ഇന്ദ്രൻ എന്നെ അനുഗ്രഹിക്കട്ടെ.

3 സം യന്മദായ ശുഷ്മിണ്-

ഏനാഹ്യസ്യോദരേ

സമുദ്രോ ന വ്യചോദധേ

അന്വയം:-

യൽ

ശുഷ്മിണേ

ദോയ

എന്നാ ഹി

— പൂർവ്വാക്ഷം ശതം സഹസ്രം വാ

— ബലവതേ (ഇന്ദ്രായ)

— മദാർത്ഥം (ഭവതി)

— അനേനൈവ ശരേണ

സഹസ്രേണ ച

— യഥാ സമുദ്രമധ്യേ ജലം വ്യാപ്നം തഥാ

— വ്യാപിഃ ധൃതാ (ഭവതി)

അസ്യ ഉദാരോ സമുദ്രഃ ന

വ്യച' സം ധേയ

അർത്ഥം.—മുൻപാണു സോമവിശേഷങ്ങളുടെ നൂറുമായിരവും കൂട്ടു ബലവാനായ ഇന്ദ്രനു ഹർഷത്തിനായി ചേരിക്കുന്നു. ഈ സോമം ആയിരംകൊണ്ടും അവിടുത്തെ വയററിൽ സമുദ്രത്തിൽ ജലമെന്നപോലെ, സോമം നിറഞ്ഞ നില്പായി.

സം—ആശിരാം

(സോമാനം)

— സമീചീനേന ആശിരാഖ്യേന
ശുപന്നദ്രവ്യേണോപേതാനാം

സഹസ്രം വാ

— സഹസ്രസംഖ്യാകം സമൂഹം വാ

നിക്ഷം ന

— യഥാ നിക്ഷപ്രദേശം ആപഃ
ആപ്നവന്തി തഥാ

ആ ഇൽ ഉ രീയതേ

— ആഗച്ഛത്യേവ

(സഃ അസ്മാൻ അനുഗൃഹ്ണാതു)

അർത്ഥം.—ശുദ്ധങ്ങളായ സോമങ്ങളുടെ നൂറുകണക്കിലുള്ള സമൂഹത്തെയോ വേണ്ടപോലെ ക്ഷീരാദികൾ കൂട്ടിച്ചേർത്ത് സോമങ്ങളുടെ ആയിരക്കണക്കിലുള്ള സമൂഹത്തെയോ, യാതൊരു ഇന്ദ്രൻ, താഴ്ന്ന പ്രദേശത്തെ വെള്ളമെന്നപോലെ അവശ്യം പ്രാപിക്കുന്നവോ, ആ ഇന്ദ്രൻ എന്നെ അനുഗ്രഹിക്കട്ടെ.

3 സം യന്മദായ ശുഷ്മിണ-

ഏനാഹ്യസ്യോദരേ

സമുദ്രോ ന വ്യചോദധേ

അന്വയം:—

യൽ

— പൂർവ്വാക്തം ശതം സഹസ്രം വാ

ശുഷ്മിണേ

— ബലവതേ (ഇന്ദ്രായ)

മദായ

— മദാർത്ഥം (വേതി)

ഏനാ ഹി

— അനേനൈവ ശതേന
സഹസ്രേണ ച

അസ്യ ഉദരേ സമുദ്രഃ ന

— യഥാ സമുദ്രമധ്യേ ജലം വ്യാപ്തം
തഥാ

വ്യചഃ സം ദധേ

— വ്യാപ്തിഃ ധൃതാ (വേതി)

അർത്ഥം.—മുൻപറഞ്ഞ സോമവിശേഷങ്ങളുടെ നൂറുമായിരവും കൂട്ടി ബലവാനായ ഇന്ദ്രനു ഹർഷത്തിനായി ഭവിക്കുന്നു. ഈ നൂറുകൊണ്ടും ആയിരംകൊണ്ടും അചിടുത്തെ വയറിനിൽ, സമുദ്രത്തിൽ ജലമെന്നപോലെ, സോമം നിറഞ്ഞു നില്പായി.

4 അയച്ചു തേ സമന്തസി
കുപോത ഇവ ഗച്ഛി.
വചസ്സച്ഛിന്ന ഓഹസേ

അന്വയം:—

(ഹേ ഇദ്ര യം സോമം തപം)

കുപോതഃ—ഇവ ഗച്ഛി.— യഥാ കുപോതാവ്യഃ പക്ഷി
ഗച്ഛന്തി. കുപോതിഃ
പ്രാപ്നോതി തഥാ

സഃ അതസി — സമ്യക് സാതത്യേന
പ്രാപ്നോതി

അയം ഉ — അയമപി ദൃശ്യമാനസ്സോമഃ

തേ — തപദർശനം (സംപാദിതം)

തൽ ചിത് — തന്യോദേവ കാരണാൽ

നഃ വചഃ ഓഹസേ — പ്രാപ്നോതി

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ഇദ്ര, യാതൊരു സോമത്തെ അവി
ടുന്ന് മാടപ്പിറാവു അതിന്റെ ഗമിണിയായ പിടപ്രാവിനെ
എന്നപോലെ (അത്യന്തപ്രതിപത്തിയോടുകൂടി) എപ്പോഴും
വേണ്ടപോലെ പ്രാപിക്കുന്നവോ, നീ സോമം കാണത്തക്ക
വണ്ണം അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടി മെക്കിയിരിക്കുന്ന ആ കാരണ
ത്താൽത്തന്നെയാണല്ലോ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ സൂതിയെ പ്രാ
പിക്കുന്നത്.

5 സ്തോത്രം രാധാനാം പതേ

ഗിർവ്വാഹോ വീര യസ്യ തേ

വിഭൃതിരസു സൂതതാ

വ 28

അന്വയം:—

(ഹേ ഇദ്ര,) രാധാനാം

പതേ

— ധനാനാം പാലക,

ഗിർവ്വാഹഃ, വീര

— ഗിരിഃ ഉഹ്യമാന, ശൂര,

യസ്യ തേ

— തവ

സ്തോത്രം (ഈദൃശം വേതി തസ്യ തവ)

വി-ഭൃതി: — ലക്ഷ്യീ:
സൂതൃതാ അസു — പ്രിയസത്യരൂപാ വേതു

അർത്ഥം:-ധനപാലകനും സ്തുതികളാൽ കല്പിക്കപ്പെടുന്ന ഗുണങ്ങളോടു കൂടിയവനും ശുഭനുമായ ഇന്ദ്ര, എപ്രകാരമുള്ള അവിടുത്തെ സ്തോത്രം ഇപ്രകാരം (മുൻപറഞ്ഞ ഗുണവിശേഷങ്ങൾ കീർത്തിക്കുന്നതായി) ഇരിക്കുന്നുവോ, അപ്രകാരമുള്ള അവിടുത്തെ വിഭൃതി (ഐശ്വര്യം) പ്രിയസത്യരൂപമായി ഭവിക്കട്ടെ. അതായത് അവിടുത്തെ മഹത്തമത്തിൽ ഞങ്ങൾ കല്പിക്കുന്ന ഗുണങ്ങൾ യഥാർത്ഥങ്ങളാവാട്ടെ, ഞങ്ങൾക്കു പ്രിയഭൃതങ്ങളാവാട്ടെ.

വർഗ്ഗം 29

6 ഉർധ്വ¹സ്തിഷ്ഠാ ന ഉതയേ-

സ്തിൻ വാജേ ശതക്രതോ

സമന്വേഷ¹ ബ്രവാവഹൈ

അന്വയം.-

ഹേ ശത-ക്രതോ	— ശതസംഖ്യാകകർമ്മയുക്ത,
അസ്തിൻ വാജേ	— പ്രസക്തേ സംഗ്രാമേ
നഃ ഉതയേ	— അസ്മാകം രക്ഷണായ
ഉർധ്വഃ തിഷ്ഠ	— ഉന്നതഃ, ഉത്സുകഃ ഭവ
(ത്വം ച അഹം ച മിളിതാ)	
അന്വേഷു സം	
ബ്രവാവഹൈ	— കാര്യാന്തരേഷു സമ്യക് ²
	വിചാരയാവഃ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ശതക്രതോ, ഇന്ദ്ര, ഈ നടക്കുന്ന യുദ്ധത്തിൽ (ജീവമരണസംഗരത്തിൽ) എന്റെ രക്ഷയ്ക്കായി അവിടുന്ന് ഉത്സുകനായി തല ഉയർത്തി നിന്നാലും. അവിടുന്നു ഞാനും ചേർന്നു മറ്റു കാര്യങ്ങളെക്കുറിച്ചു വേണ്ടപോലെ ചിന്തിക്കാം.

7 യോഗേയോഗേ തവസ്തരം

വാജേവാജേ ഹവാരഹേ

സഖായ ഇന്ദ്രമുതയേ

അനവയം.—

യോഗേ—യോഗേ	— പ്രവേശേ പ്രവേശേ, തത്താർ കർമ്മാപക്രമേ
വാജേ—വാജേ	— കർമ്മവിഷ്വാതിനി തസ്മിൻ തസ്മിൻ സംഗ്രാമേ
തവഃ—തരം ഇദ്രം	— അതിഗ്രാമേന ബലിനം ഇദ്രം
ഉത്തയേ	— രക്ഷാർത്ഥം
സഖായഃ ഹവാമഹേ	— സഖിവൽ പ്രിയഃ (വയം) ആഹവയാമഃ

അർത്ഥം.—അതാതു കർമ്മങ്ങളുടെ തുടക്കത്തിലും അവയ്ക്കു വിഷ്ണുകാരികളുണ്ടാക്കുന്ന മുടക്കത്തിലും (വിഷ്ണുകാരികളും കർമ്മാനുഷ്ഠാതാക്കളും തമ്മിൽ വരുന്ന പോരകളിലും) അതിബലവാനായ ഇന്ദ്രനെ രക്ഷയ്ക്കായി ചങ്ങാതിയെപ്പോലെ ഇഷ്ടനായ ഞാൻ വിളിക്കുന്നു

8 ആ ഘാ ഗമദ്യദി ശ്രവൽ
സഹസ്രിണീഭിശ്രുതിഭിഃ
വാദേഭിരപ നോ ഹവം

അനവയം.—

യദി ശ്രവൽ	— യദ്യയം ഇദ്രം
നഃ ഹവം	— അസ്മദേയമാഹ്വാനം (ശൃണയാൻ)
(തദാനീം സ്വയമേവ)	
സഹസ്രിണീഭിഃ	
ഉതി—ഭിഃ	— ബഹുഭിഃ പാലനൈഃ
വാദേഭിഃ	— അനൈഃ (ച സഹ)
ഉപ ആ ഘ ഗമൽ	— സമീപേ അവഗൃഹ്യ ആഗച്ഛേൽ

അർത്ഥം.—ഈ ഇന്ദ്രൻ ഏതാൻ വിളിക്കേട്ടാൽ അപ്പോൾ സ്വയം ആയിരക്കണക്കിൽ രക്ഷകളോടും അന്നങ്ങളോടും കൂടി തീർച്ചയായും എന്റെ അടുത്തെത്തും.

9 അന പ്രതസ്യതകസോ-

ഇവേ തുവിപ്രതിം നരം

യന്തേ പൂർവ്വം പിതാ ഇവേ

അന്വയം:-

പ്രതസ്യ	— പുരാതനസ്യ
കാകസഃ	— സ്വർഗ്ഗരൂപസ്യ സ്ഥാനസ്യ സകാശാൽ
തുവി-പ്രതിം	— ബഹുൻ യജമാനാൻ പ്രതിഗന്താരം
യം നരം	— പുരുഷം ഇന്ദ്രം
തേ	— ത്വയാ
പിതാ	— അസ്മദേയോ ജനകഃ
പൂർവ്വം	— പുരാ, സ്വകീയാനുഷ്ഠാനകാലേ
അനു ഇവേ	— ആഹുതവാൻ (തം ആഹ്വായാമി)

അർത്ഥം.-പുരാതനമായ സ്വന്തം സ്വർഗ്ഗസ്ഥാനത്തുനിന്നു ഏതായാലും യജമാനന്മാരെ ഉദ്ദേശിച്ച യാതൊരു പുരുഷൻ തുടർന്നുണ്ടാകുന്നവരായാലും, ആ ഇന്ദ്രനായ അവിടുത്തെ ഏന്റെ അച്ഛൻ സ്വകീയാനുഷ്ഠാനകാലത്തു വിളിച്ചുവല്ലോ ആ അവിടുത്തെ ഞാനും വിളിക്കുന്നു.

10 തം ത്വായ വയം വിശ്വവാരാ

ശാസ്മഹേ പുരുഹുത.

സഖേ വസോ ജന്തിതൃഗ്വേ

വ. 29

അന്വയം:-

ഹേ വിശ്വ-വാര	— സർവ്വൈർവൃണീയ,
പുരു-ഹുത,	— ബഹുഭിഃ സ്വകർമ്മണയാഹുത,
സഖേ,	— സഖിവൽ പ്രിയ,
വസോ,	— നിവാസഹേതോ, (ഇന്ദ്ര),
തം ത്വായ	— പൂർവ്വോക്ത ഗുണയുക്തം. ത്വയാ

ജനിത-ഭൂഃ — സ്തോത്രണാമനഗ്രഹാർത്ഥം
വയം ആ ശാസ്ത്രഹേ — പ്രാർത്ഥനാമഹേ

അർത്ഥം.—എല്ലാവരാരും വരണിയന്നു പലരാരും സ്വസ്വ കർമ്മങ്ങളിൽ വിളിക്കപ്പെട്ടവനും ചങ്ങാതിയെപ്പോലെ ഇഷ്ടനും അതാതിടത്തു് ഓരോരുത്തരുടെയും നിവാസത്തിന്നു കാണേണ്ടതനുമായ ഇന്ദ്ര, ഇപ്പറഞ്ഞ ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയ അവിടുത്തോടു സ്തോതാക്കളെ അനുഗ്രഹിക്കുവാനായി ഞാൻ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

വക്രം 30

11 അസ്താകം ശിപ്രിണിനാം
സോമപാസ്തോമപാവ്നാം
സഖേ വഭ്രിന്മസഖീനാം.

അന്വയം:—

ഹേ സോമ-പാഃ,	— സോമസ്യ പാതഃ,
സഖേ,	— സഖിവൽ പ്രിയ,
വഭ്രിൻ,	— വഭ്രയുക്ത (ഇന്ദ്ര),
സഖീനാം സോമ-	
പാവ്നാം അസ്താകം	— സഖിവൽ പ്രിയാണാം
	സോമസ്യ പാതൃണാം അസ്താകം
ശിപ്രിണിനാം	— ദീപ്താഭ്യോ ഹനുഭ്യോ യുക്താനാം
(ഗ്രഹം സമൂഹം ത്വൽപ്രസാദാൽ അസ്തു)	

അർത്ഥം.—സോമപാനശീലനും ചങ്ങാതിയെപ്പോലെ ഇഷ്ടനും വഭ്രായുധയുക്തനുമായ ഇന്ദ്ര, ചങ്ങാതിക്കളെപ്പോലെ പ്രിയന്മാരും സോമപായികളുമായ ഞങ്ങൾക്കു് അവിടുത്തെ പ്രസാദത്താൽ, നീണ്ട താടിയെപ്പോലോടുകൂടിയ പശുക്കളുടെ കൂട്ടം ഉണ്ടാവട്ടെ (മരണഘാതനം കിട്ടി, പിന്നീടുള്ള ജീവിതത്തിന്റെ നിർവ്വഹണത്തിന്നാണ് ഈ അപേക്ഷ. ദാരിദ്ര്യം കൊണ്ടാണല്ലോ ഗുണശ്ലേപൻ വില്പപ്പെട്ടതു്. ആ ദുഃസ്ഥിതി വരാതിരിക്കാനും.)

12 തഥാ തദസ്ത സോമപാ-

സ്തവേ വഭ്രിതഥാ കൃണ

യഥാ ത ഉഗ്മസീഷ്യയേ.

അന്വയം:-

ഹേ സോമ-പാ, സഖേ,

വഭ്രിൻ,

— സോമപാതഃ, വഭ്രവൻ,

ഇഷ്യയേ

— അഭിലഷിതാത്ഥം.

തേ

— തവ അനുഗ്രഹം.

യഥാ ഉഗ്മസി

— യേന പ്രകാരേണ വയം
കാമയാമഹേ

(ത്വം) തഥാ കൃണ

— തഥാ കരു

(ത്വൻപ്രസാദാൽ) തൽ

(അഭീഷ്ടം) തഥാ അന്യ — ദവതു

അർത്ഥം:-സോമപായീയും ചന്ദ്രാതിയും വഭ്രവാനുമായ ഇവ, ഞങ്ങൾക്ക് ഇച്ഛിച്ച കാര്യത്തിന്റെ സിദ്ധിക്ക് അവിടുത്തെ അനുഗ്രഹം ഏതുപ്രകാരം ഞങ്ങൾ കാമിക്കുന്നുവോ, അ പ്രകാരമായി തന്നാലും. അവിടുത്തെ പ്രസാദം കൊണ്ട് അത്, അഭീഷ്ടം സഫലമാവട്ടെ.

13 രേവതിർനസ്സധമാദ

ഇദ്രേ സതു ഇവിവാദാഃ

ചുഷ്ണോ ഘാദിർമ്മദേമ.

അർത്ഥം.—അന്നവാന്മാരായ ഞങ്ങൾ ഏതു പശുക്കളോടു കൂടി ഹിഷിക്കുന്നവോ ഞങ്ങളുടെ ആ പശുക്കൾ ഇത്രൻ ഞങ്ങളോടുകൂടി ഹിഷിക്കുമ്പോൾ കൂടുതൽ പാലും തൈരും നെയ്യും തന്നെപയയും ദ്രവിബലമുള്ളവയായും ഭവിക്കട്ടെ

14 ആഘൃതാവാൻ ത്ഥനാപ്ത-

സ്തോതൃഭ്യോ യുഷ്ണവിയാനഃ

ഋണോരക്ഷം ന ചക്ത്രോഃ

അന്വയം :-

ഹേ യുഷ്ണോ	— ധാർഷ്ട്യയുക്ത (ഇത്ര)
ത്വാ-വാൻ	— ത്വത്സദൃശഃ ദേവതാവിശേഷം.
ത്ഥനാ ആപ്ത	— സ്വയമേവ ആപ്തസ്സൻ
ഇയാനഃ	— അസ്തോഭിഃ യാച്യമാനഃ
സ്തോതൃ-ഭ്യഃ	— സ്തോതൃണം അനഗ്രഹായ തദഭീഷ്ടം
ചക്ത്രോഃ അക്ഷം ന	— റഥസ്യ ചക്ത്രയോ യഥാ അക്ഷം പ്രക്ഷിപതി തഥാ
ഘ ആഋണാഃ	— ആനീയ പ്രക്ഷിപതു

അർത്ഥം.—ആരെയും കൂടാതെ ഇത്ര അവിടുത്തോടുതുല്യനായ ഒരു ദേവൻ സ്വയംവന്ന് ഞങ്ങളാൽ പ്രാർത്ഥിക്കപ്പെടുന്നവനായി സ്തോതാക്കളുടെ ആനഗ്രഹത്തിനായി അവരുടെ അഭീഷ്ടം ചക്രങ്ങളുടെ ഇടയിൽ അച്ചുതണ്ടു വെയ്ക്കുന്നപോലെ കൊണ്ടുവന്നു വെച്ചുതരട്ടെ (ഇത്രനോടുതുല്യനായി മറ്റൊരാൾ ദേവൻ ഇല്ലാത്തതിനാൽ ഇത്രൻ തന്നെ വരണമെന്ന ധ്വനി അച്ചുതണ്ടിനോടുള്ള ഉപമയാൽ ജീവിതചക്രങ്ങൾ ഉരുളാൻ അഭീഷ്ടസിദ്ധിയാകണ അവലംബം ഒഴിച്ചുകൂടാത്തതാണെന്നു വരുത്തുന്നു)

15 ആ യദ്യവ്യഗ്നതത-

വാ കാമം ജതിതുന്നാം

ഋണോരക്ഷം ന ശപിഭിഃ

അന്വയം:—

ഹേ ശത—ക്രതോ (ഇന്ദ്ര)

യൽ ദുവ:	— കാമിതാർത്ഥരൂപം ധനം
ആ	— (സ്തോത്രഭി:) ആപ്തവ്യമസ്തി
(തം) കാമം ജനിതൃണാം	— സ്തോത്രണാം അനഗ്രഹായ
ശചിഭി:	— ശകടോചിതവ്യാപാര വിശേഷൈ: കർമ്മഭി:
അക്ഷം ന ആ ധൃണോ:	— ആനീയ പ്രക്ഷിപസി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ശതക്രതോ, ആഗ്രഹിക്കുന്ന വിധത്തിലുള്ള യാതൊരു ധനം സ്തോതാക്കൾക്ക് എത്തിച്ചേരേണ്ടതാണോ, ആ അദീഷ്യത്തെ (ധനത്തെ) സ്തോതാക്കളെ അനഗ്രഹിപ്പാനായി ഓട്ടത്തിലേപ്പെട്ട വണ്ടിച്ചക്രങ്ങൾക്ക് അച്ചുതന്നെ നപോലെ കൊണ്ടുവന്നുണ്ടാകും.

വശ്ശം 31

16 ശശ്വദീന്ദ്രഃ പോപ്ര്യഥമഭ്ഭിജ്ജിഗായ
നാനദഭ്ഭിശ്ശാശ്വസഭ്ഭിർധനാനി
സ നോ ഹിരണ്യരഥം ദംസനാവാ—
നമ്സ നസ്സനിതാ സനയേ സ നോഭാൽ

അന്വയം:—

ഇന്ദ്രഃ ശശ്വൽ	— സർവ്വഭാ
പോപ്ര്യഥമഭ്ഭി:	— ഘോരഭക്ഷണാനന്തരം ഓഷ്ഠശബ്ദം കർപ്പഭ്ഭി:
നാനദൽ—ഭി:	— ആസ്യഗതം നാദം ഹേഷാശബ്ദം കർപ്പഭ്ഭി:
ശാശ്വസൽ—ഭി:	— ഭൃശം ശ്വാസഭ്ഭി: (അശ്വൈ:)
ധനാനി ജിഗായ	— വൈരിസംബന്ധീനി ധനാനി ജിതവാൻ
ദംസനാ—വാൻ	— കർമ്മവാൻ
സനിതാ	— ദാതാ
സ: സ: (ഇന്ദ്ര:) ന: ന:	— അസ്താകാ

സനയേ — സംജനാത്ഥം.
ഹിരണ്യ-രഥം — സുവർണ്ണന നിർമ്മിതം രഥം.
സഃ നഃ അഭാര — അസ്ഥാം ഭരതവാൻ

അർത്ഥം:-ശുനശ്ശേപന്റെ സ്മൃതികളാൽ സത്തുഷ്ടനായ ഇന്ദ്രൻ ഒരു സുവർണ്ണരഥം മനസ്സുകൊണ്ടു കൊടുത്തു ശുനശ്ശേപൻ വാങ്ങി അതാണു് ഈ ഗൃക്കിൽ പ്രസ്തുതം.

ഉരുളക്ഷേണം കഴിച്ചു്, ചുണ്ടുകൊണ്ടു ശബ്ദമുണ്ടാക്കുന്ന വയു, വായകൊണ്ടു ഹേഷാശബ്ദം (കുതിരയുടെ ശബ്ദത്തിന്റെ പേർ) പുറപ്പെടുവിക്കുന്നവയും ഏറ്റവും വീപ്പിടുന്നവയുമായ കുതിരകളോടുകൂടി ഇന്ദ്രൻ എതിർത്തുചെന്നു്, എപ്പോഴും ശത്രുക്കൾക്കു ചേന്ന ധനങ്ങളെ ജയിച്ചു നേടിടുണ്ടു് കർമ്മവാനും ഭാനശീലനുമായ അവിടുന്ന്, എനിക്കു് അവിടുന്ന് എനിക്കു് പ്രാപിക്കാനായി, ഉപയോഗിക്കാനായി സുവർണ്ണ രഥത്തെ തന്നിരിക്കുന്നു (അവിടുന്ന് എനിക്കു് 'സ നഃ സ നഃ സനഃ' എന്ന ആവരതനം ആദരംകൊണ്ടു ആഹ്ലാദാതിശയംകൊണ്ടു മാത്രമത്രേ)

17 ആപിനാപശ്വാപത്യേ-

ഷായാതംശവീരയാ

ഗോമുദ്രസ്താഹിരണ്യവൻ

അന്വയം -

ഹേ അശ്വിനേ,

അശ്വ-വത്യാ

ശവീരയാ

ഇഷാ

ആ യാതം

ഹേ ദ്രോ

— ബഹുദീരശ്വൈഃയുക്തയാ

— പ്രേര്യമാനയാ

— അന്നേനസഹ

— അസ്തിൻ കമ്മണ്യാഗച്ഛതം

— അശ്വിനേ യുവയോഃ

പ്രസാദാൽ

ഗോ-മൻ

— ബഹുദീഃ ഗോഭിര്യക്തം

ഹിരണ്യ-വൻ

— ബഹുനാഹിരണ്യേനയുക്തം

(അസ്മദീയം ഗൃഹമസ്യ)

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അശ്വികളേ വളരെ കുതിരകളോടു കൂടി ഔദ്വികാപ്പെടുന്ന (വണ്ടികൾ) അന്നത്തോടുകൂടി ഈ കമ്മ

ത്തിൽ വന്നുചേരണം ധാരാളം പശുക്കളോടും ധാരാളം സ്വ
 സ്തനത്തോടും കൂടിയതാവട്ടെ എന്റെ ഗൃഹം (ശുഭശ്ലോകൻ മാരി
 ദൃത്താലാണല്ലോ വില്ലപ്പെട്ടത്. പുനർലഭ്യമായ ജീവിത
 ത്തിൽ ആ ദൃഗ്ഗതി വരാതിരിക്കാൻ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു ഇന്ദ്രാൻറ
 നിദ്ദേശപ്രകാരമാണ് അശ്വികളെ സ്തുതിക്കുന്നത്.)

18 സമാനയോജനോഹിവാം
 രഥോദസ്രാവമർത്യഃ
 സമദ്രേഅശ്വിനേയതേ.

അന്വയം -

ഹേ ദൈവേ,	— അശ്വിനേ,
വാം രഥഃ	— യുവയോസ്സംബന്ധിരഥഃ
സമാന-യോജനഃ	— തുല്യയോജനഃ,
	യുവയോദ്വയോഃ ഏകരഥാ
	രൂഢതപാൽ ഉയോരഥം.
	സമദ്രേവേയ്യേതേ
അമർത്യഃ	— വിനാശരഹിതഃ,
	അപ്രതിഹതഗതിഃ
(അതഃ ഏവ) ഹേ	
അശ്വിനേ, ഹി	— യസ്മാൽ
സമദ്രേ ഈയതേ	— അന്തരീക്ഷേഗച്ഛതി

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളുടെ തേരും,
 ഇരുവരും ഒരേ സമയത്തു' ഒന്നിൽ ആരൂഢരായതുകൊണ്ടു'
 ഇരുവരും ഒരുപോലെ യോജിച്ചതും കേടവരാത്തതും ആരാലും
 തടുക്കപ്പെടാത്തതുമത്രെ അശ്വികളേ, അതുകൊണ്ടാണല്ലോ
 തേർ അന്തരീക്ഷത്തിൽ ഗമിക്കുന്നത്

19 ന്യ ഹ്വന്യസ്യമുദധനി
 ചക്രം രഥസ്യയേഥഃ
 പരിദ്യാമന്യദീയതേ

അന്വയം —

(ഹേ അശ്വിനേ,
യവാം) അല്പസ്യ
മൂർധനി
രഥസ്യ ചക്രം

— ഹത്തം അശക്യസ്യ പദ്യതസ്യ
— ഉപരി
— വേദീയ രഥസംബന്ധി
ഏകചക്രം

നി യേമഥഃ
അന്യൽ പരി ദ്യം
ഇയതേ

— നിയമിതവന്തേ
— അപരം ചക്രം

ദ്യലോകേപരിതഃ ഗച്ഛതി

അർത്ഥം—അല്പയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളുടെ തേരിന്റെ ഒരു ചക്രത്തെ പദ്യതത്തിന്റെ മുകളിൽ നിങ്ങൾ നിത്തിയിരിക്കുന്നു മറ്റൊരു ചക്രം ദ്യലോകത്തിൽ എല്ലാവരും ഗമിക്കുന്നു.

20 കസ്തൂർഷഃ കധപ്രിയേ

ഉദേമന്തോ അമർത്യേ

മം നക്ഷസേവിഭാഹരി

അന്വയം —

ഹേ കധ-പ്രിയേ
അമർത്യേ, ഉഷഃ,

— സ്തുതിപ്രിയേ
— മരണരഹിതേ,
ഉഷഃകാലാഭിമാന ദേവതേ,

(തവ) ഉദേ

— ഭോഗായ

കഃ മന്തഃ

— മനഷ്യഃ (വിദ്യതേ)

ഹേ വിഭാ-വരി,

— വിശേഷപ്രഭായുക്തേ,

കം (പുരുഷം) നക്ഷസേ? — പ്രാപ്തോഷി?

(തവോചിതം ഭോഗംഭാഗം നകോപിമനഷ്യഃ സമത്വം)

അർത്ഥം—അശ്വിദേവകൾ പറഞ്ഞപ്രകാരം ശുഭസ്രോതസ്സിൽ ഉഷസ്സിനെ സ്തുതിക്കുന്നു

അല്പയോ സ്തുതിപ്രിയേ, സന്താനനി, ഉഷസ്സിന്റെ അധിദേവതെ, അവിടേക്ക് അനുഭവിക്കത്തക്കവനായി ഏതു മനസ്സാണു? സപ്രകാശയുക്തേ, അവിടന്ന് ഏതു പുരുഷനെ പ്രാപിക്കും? (സൗന്ദര്യപ്രഭാവംഗമിതംകൊണ്ടു ഉഷോദേവിക്ക് ചേർന്നുവന്നുചില്ല എന്നു സാരം.)

21 വയംഹിതേ അമന്തഹ്യാ-
 ന്താദാപരാകാൽ
 അശ്വേനചിത്രേ അരുഷി

അന്വയം:-

അശ്വേ,	— വ്യാപനശീലേ,
ചിത്രേ,	— ചായനീയേ,
അരുഷി,	— ആരോചമാനേ,
	(ഉഷോദേവതേ)

തേ (തവസ്വരൂപം) ആ

അന്താൽ — സമീപപര്യന്തം

ആ പരാകാൽ — ദൂരപര്യന്തം

വയം ന ഹി അമന്തഹി — മനുഷ്യഃ ന ബോധ്യം സമന്തഃ

അർത്ഥം.-സർവ്വത്ര വ്യാപിക്കുന്നവളേ, സുന്ദരി, പ്രഭാവതി. ഉഷോദേവതേ, അവിടുത്തെ സ്വരൂപം അടുത്തു അകലേയും മനസ്സിലാക്കാൻ മനുഷ്യരായ ഞങ്ങൾ കഴിവാൻ പറ്റാത്തതാണ്.

22 തപംത്യേഭിരാഗ്ഹി
 വാജേഭിദൃഹിതീവഃ
 അസ്പേരയിംനിധാരയ

വ. 31

അന്വയം:-

ഹേദിവഃ ദൃഹിതഃ	— ദൃഢേവതായാഃ പുത്രീ
ത്യേഭിഃ വാജേഭിഃ	— തൈരന്യൈഃ (സഹ)
തപം ആ ഗ്ഹി	— അത്രാഗച്ഛ
അസ്പേരയിംനിധാരയ	— അസ്മാസുധനംനിതാം
	സ്ഥാപയ.

അർത്ഥം.-അച്ഛയോ സ്വശ്ശുപുത്രി (ഉഷോദേവത) ഞങ്ങൾക്ക് പേരു അനന്തഃപുത്രീ അവിടുന്ന് ഇവിടെവന്നാലും. ഞങ്ങളിൽ ധനം നിറയ്ക്കുകയാലും.

വശ്ശ.32-33-34-35 ആംഗിരസഃ ഫിരണ്യസ്തുപഃ ജ്യേഷ്ഠഃ
ജഗതീത്രിഷ്ട്യഭേമരസീ, അഗ്നിദ്വേതാ.

വശ്ശ. 32

- 1 ത്വമഗ്നേ പ്രഥമോ അംഗിരോ ജ്യേഷ്ഠ-
ദ്വേവോദേവാനാമവേ ജീവസ്സഖാ.
തവപ്രതേകവയോ വിദ്മനോപസോ-
ജായന്തമന്തരോ ഭ്രാജദ്യയഃ

അന്വയം:-

ഹേതഗ്നേ, ത്വം പ്രഥമഃ	— ആദ്യഃ
അംഗിരോ	— അംഗിരോ നാമകഃ
ജ്യേഷ്ഠഃ അവേ	— (ആംഗിരസാനാം ജ്യേഷ്ഠിണാം സബ്ബേഷാം ജനകത്വാൽ)
(തഥാസ്വയം) ദേവഃ	
(ഭൂത്വാ) ദേവാനാം	— അന്ത്യേഷാം ദേവാനാം
ഗിവഃ സഖാ	— ശോഭനഃ സഖാ (അവേ)
തവപ്രതേ	— ത്വദീയേക്ഷമണി
കവയഃ	— മേധാവിനഃ
വിദ്മനോ-അപസഃ	— ജ്ഞാതകന്മാണഃ
ഭ്രാജദ്യയഃ	— ദീപ്യമാനായുധാഃ
മന്തരഃ	— മന്തരിസംജ്ഞകാദേവാഃ
ജായന്ത	— ഉൽപ്പന്നാഃ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അഗ്നേ, ആംഗിരസന്മാരായ എല്ലാ ജ്യേഷ്ഠഭൃത്യേം ജനകത്വം കൊണ്ട് അവിടന്നാണ് അംഗിരസ്സ് എന്നു പേരുള്ള ആദ്യത്തെ ജ്യേഷ്ഠ അനന്തരം ആ ജ്യേഷ്ഠസ്വയം ദേവനായി ചേരിച്ച്, മറ്റുദേവന്മാരെ യോഗ്യനായ സഖാവായിത്തീർത്ത അവിടത്തെ ക്ഷമത്തിലാണ് മേധാവികളും കമ്മജ്ഞാനികളും, തിളങ്ങുന്ന ആയുധങ്ങളോടുകൂടിയ വന്ദനീയ മന്തരന്മാരെന്ന ദേവന്മാർ ജനിച്ചത്

2 തപംഗേ പ്രഥമോ അംഗിരസഃ
 കവിഭൂവാനാം പരിഭ്രഷസിപ്രതം
 വിഭൃഷിശ്വസൈ ഭവനായ മേധിരോ-
 ദ്വിമാതാശ്ചഃ കതിയാചിദായപേ.

അന്വയം:-

ഹേഅഗേ, വിശ്വസ്മൈ

ഭവനായ — സമസ്തലോകാനുഗ്രഹാർത്ഥം

വി-ഭൃ: — ബഹുവിധം,
 ആഹവനീയാദ്യനേകരൂപധാരി

മേധിരഃ — മേധാവൻ

ദ്വി-മാതാ — ദ്വയോഃ അരണ്യോഃ ഉല്പന്നഃ

തപം പ്രഥമഃ

അംഗിരഃ-തമഃ — അതിശയേന അംഗിരഃ

കവിഃ — മേധാവി (സൗ)

(അന്യേഷാം) ഭവാനാം

പ്രതം പരി ഭ്രഷസി — കർമ്മ റാലംകരോഷി

ആയപേ — മനഷ്ടാർത്ഥം

കതിയാ ചിൻ — കതിഭിഃ പ്രകാരൈഃ സർവ്വത്ര

ശയഃ — ശയാനഃ

(തത്തന്മനുഷ്യഗൃഹേ അപസ്ഥിതസ്യ തസ്യ തപപ്രകാരഃ ഇയ
 ന ഇതി ന കേനാപിജ്ഞായതേ)

അർത്ഥം-അല്ലയോ അഗേ, സർവ്വലോകാനുഗ്രഹത്തിനാ
 യി ആഹവനീയാദി ബഹുരൂപങ്ങളോടു ധരിച്ചവനും മേധാവി
 യും അരണികളാകുന്ന രണ്ടു അമ്മമാരോടു കൂടിയവനുമായ അ
 വിഭസു ഏതാലും അംഗിരസ്സായി, ക്രാന്തദശിയായി മറ്റുദേ
 വന്മാരുടെ കർമ്മത്തെ സർവ്വത്ര അലങ്കരിക്കുന്ന, അതിനു ശോ
 ഭ കൂട്ടുന്ന മനഷ്ടക്കായി എല്ലാഗൃഹങ്ങളിലും പലപ്രകാര
 ത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഏതേതു രൂപത്തിലാണ് അതാതു
 മനഷ്യ ഗൃഹത്തിൽ ഗമിക്കുന്നതെന്ന് ആരാലും അറിയാപ്പു
 ന്നില്ല.

3 ത്വം ഹേ പ്രഥമോ മാതരിശ്ചന-
 ആവിദ്വസ്യക്രതുയാ വിവസ്വതേ.
 അരേജേതാം രോദസീഹോതുവൃര്യേ-
 സാഖ്നോഭാരമയജോമഹോപസോ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, ത്വം

മാതരിശ്ചനേ പ്രഥമ:

സ്ക്രതു-യാ

വിവസ്വതേ

ആവി. വേ

(തവസാമർത്ഥ്യം ദൃഷ്ട്വാ)

രോദസീ

അരേജേതാം

ഹോതു-വൃര്യേ

ഭാരം

അസപ്തോ:

ഹേ വസോ,

ഹേ:

അയജ:

— വായുപേക്ഷയാ മുഖ്യ:

— ശോഭനകർമ്മേച്ഛയാ

— പരിചരതോയജമാനായ

— പ്രകടോഭേ

— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ

— അകമ്പേതാം

— ഹോതുവരണയുക്തേ, കമ്മണി

— ഭരണം.

— ഉദ്ധവാഗസി.

— നിവാസഹേതോ, (അഗ്നേ,)

— പുഷ്പാൻ ദേവേൻ

— ഇഷ്ടവാഗസി

അർത്ഥം:—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് വായുവിനെക്കാരും മുഖനാകുന്നു (അഗ്നിർദ്വാജരാദിത്യഃ എന്ന ക്രമം) ശോഭനകർമ്മത്തിലുള്ള താല്പര്യം കൊണ്ട് ഉപാസകനായ യജമാനന്റെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷീഭവിച്ചാലും അവിടുത്തെ കനിവുണ്ട്, ദ്യാവാപൃഥിവിക്കും വിറയുന്നു, ഹോതാവിനെവരികളുള്ളകർമ്മത്തിൽ, യജ്ഞത്തിൽ അവിടുന്നാണ് ഭരണം വഹിക്കുന്നത് എല്ലാവരുടേയും നിവാസകാരകനായ അഗ്നേ, പുഷ്പന്മാരായ ദേവന്മാരെ അവിടുന്ന് യജിച്ചിരിക്കുന്നു (പുഷ്പചിരിക്കുന്നു)

4 തപമഗ്നേ മനവേ ദ്യോമവാശയഃ
 പുത്രരവസേസുതതേ സുതന്തരഃ
 ശ്വാത്രേണയൽ പിത്രോർദ്ധ്യുച്യസേപ-
 ര്യാത്യാപുഷ്ടി മനയന്നാപരംപുനഃ.

അനവയം:-

ഹേ അഗ്നേ തപഃ മനവേ	— മനോരന്ദ്രഗ്രഹാർത്ഥം
ദ്യോഃ അവാശയഃ	— ദൃലോകം ശബ്ദിതവാനസി
സു-തതേ	— തവപരിചരണം കർച്ചതേ
പുത്രരവസേ	— ഏതന്നാമകന്യരാജ്ഞഃ അനുഗ്രഹാർത്ഥം
സുതൽ-തരഃ	— അതിശയേന ശോഭനഫലകാര്യഭൂഃ
യൽ പിത്രോഃ	— യദാ അരണ്യോഃ
ശ്വാത്രേണ	— ക്ഷിപ്രമഥനേന
പരി മുച്യസേ	— പരിതോമുക്തഃ വേസി ഉല്ല്യഭ്യസേ
(തദാനീം) ത്വാ	— അരണ്യോൽപന്നം ത്വാം
പുഷ്ടി	— വേദേഃ പൂർവ്വദേശം
ആ അനയൻ	— ആഹവനീയത്വേന സ്ഥാപിതവന്തഃ
പുനഃ അപരം	— പശ്ചാൽപശ്ചിമദേശം
ആ (അനയൻ)	— ഗാർഹപത്യരൂപേണ പ്രാപിതവന്തഃ
(ആഹവനീയ കർമ്മാനുഷ്ഠാനാദുർധ്വംഗാർഹപത്യരൂപേണധാരിതവന്തഃ)	

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗ്നേ, മനുവിനെ അനുഗ്രഹിപ്പാനായി അവിടുന്ന് ദൃലോകത്തിൽ ശബ്ദമുണ്ടാക്കി. (പുണ്യകർമ്മാക്കൾക്ക് സ്വർഗ്ഗം ലഭ്യമാണെന്ന് കാണിച്ചു.) അവിടുത്തെ ഭക്തനായ പുത്രപുണ്യൻ രാജാവിന് ഏറ്റവും ശോഭനമായ കർമ്മഫലം അനുഗ്രഹിച്ചു. ഏഷ്വാരി അരണികൾ വേഗത്തിൽ കടഞ്ഞ് അവിടുന്ന് പുറത്തു വന്നവോ

അപ്പോൾ (ഋഗ്വേദം) അവിടുത്തെ ആദ്യം വേദികൾ കിഴക്കു് ആഹവനീയ രൂപനായി സ്ഥാപിച്ചു പിന്നെ വേദികൾ പടിഞ്ഞാറു് ഗാഹപത്യരൂപനായി ഏന്തിച്ചു അതായതു് ആഹവനീയ കർമ്മത്തിനുശേഷം അവിടുത്തെ ഗാഹപത്യ രൂപത്തിൽ ധരിച്ചു

5 താമസേ വൃഷഭഃ പുഷ്പി-വർധന-

ഉദ്യതസ്രുചേവേസി ശ്രവായുഃ

യ ആഹുതിം പരിവേദാവഷ്ട്കൃതി-

മേകായുരഗ്രേവിശ് ആവിവാസസി

വ 32

അനന്തം -

ഹേ അഗ്നേ തപഃ വൃഷഭഃ	— കാമാനാം വഷിതാ
പുഷ്പി-വർധനഃ	— യജമാനസ്യ ധനാദി
	പോഷാദിവൃദ്ധിഹേതുഃ
ഉദ്യത-സ്രുചേ	— ഉദ്ധൃതയാസ്രുചായുക്തായ
	യജമാനായ
ശ്രവായുഃ വേസി	— മന്ത്രേ ശ്രവണീയഃ വേസി
യഃ (യജമാനഃ)	
വഷ്ട്കൃതിം	— വഷ്ട്കാരയുക്താം
ആഹുതിം പരി വേദ	— പരിതോജാനാതി, സമപ്തയതി
ഏക-ആയുഃ	— മുഖ്യാനഃ (തപഃ)
(ഹേ അഗ്നേ) അഗ്രേ (പ്രഥമം തം യജമാനം)	
വിശഃ	— തന്മേകുലാഃ പ്രജാഃ
ആ-വിവാസസി	— സമ്പതഃ പ്രകാശയസി

അർത്ഥം:- അല്ലയോ അഗ്നേ അവിടുന്ന് കാമവശകനാകുന്ന യജമാനനെ സമ്പുഷ്ടിയാക്കുകയും ഏറ്റുനവനാകുന്ന ഹോമത്തിൽ സ്രുചമേന്തിയ യജമാനനു് മന്ത്രങ്ങളാൽ ശ്രാവ്യനായി (കേരപ്പിക്കാൻ പററിയവനായി) ഭവിക്കുന്നു ഏതു യജമാനൻ അവിടേയ്ക്ക് വഷ്ട്കാരത്താൽ കൂടിയ ആഹുതി അർപ്പിക്കുന്നുവോ അല്ലയോ അഗ്നേ മുമ്പായി ആ യജമാനനേയും അനുകൂലികളായ ജനങ്ങളേയും അവിടുന്ന് മുഖ്യമായ അന്നത്തോടുകൂടി പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു പുഷ്പിപ്പെടുത്തുന്നു

വക്രം 33

6 ത്വമഗ്നേ വൃജിനവർത്തനിം നരം
 സക്മൻപിപഷി വിദഥേ വിചഷ്ണേ
 യശൂരസാതാ പരിതക്മ്യേ ധനേ
 ദഭ്രേഭിശ്ചിത് സമൃതാ ഹംസിഭ്യസഃ

അനവയം:—

ഹേ വി—ചഷ്ണേ,	— വിശിഷ്ടജ്ഞാനയുക്ത,
അഗ്നേ, ത്വം വൃജിന—	
വർത്തനിം	— സദാചാരരഹിതം
നരം	— പുരുഷം
സക്മൻ വിദഥേ	— സമവേതം യോഗ്യേ കർമ്മണി
പിപഷി	— പാലയസി,
	സതകർമ്മാനുഷ്ഠാനയുക്തം
	കരോഷി
യഃ (ത്വം) പരി—തക്മ്യേ	— പരിതോഗന്തവ്യേ
ധനേ	— ധനവൽ ശൂരാനാംപ്രിയതമേ
ശൂര—സാതാ	— ശൂരൈഃ സംഭജനീയേയഭ്യോ
ദഭ്രേഭിഃ ചിത്	— അല്ലെരപി, ശൗര്യരഹിതൈഃ
സം—പൃതാ	— സമ്യക്യോദ്ധ്യം പ്രാപ്തേസതി,
	അനുഗ്രഹാർത്ഥം.
ഭ്യസഃ	— പ്രൌഢാൻ പ്രതിപക്ഷിണഃ
	ശത്രുൻ
ഹംസി	— മാരയസി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ വിശിഷ്ടജ്ഞാനയുക്തനായ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് സദാചാരരഹിതനായ മനഷ്യനെ (സ്ത്രീലം) സംപ്രാപ്യമായ സതകർമ്മത്തിലെത്തിച്ചു പാലിക്കുന്നു. ശൂരന്മാർ ധനംപോലെ പ്രിയതമമായ യുദ്ധത്തിൽ പൊതതുവാൻ പ്രതിപക്ഷത്തിരിയ്ക്കു, ശൗര്യമില്ലാത്ത അൽപ്പന്മാരെക്കൊന്നുപോലും യോഗ്യരായ ശത്രുക്കളെ കൊല്ലിക്കുന്നു. (അവിടുത്തെ സേവിക്കുന്നവരെ അങ്ങേനാരം സഹായിക്കുന്നതാകുന്നു അവിടുത്തെ ധർമ്മം.)

7 ത്വംതമഗേ അതുതത്വ ഉത്തമേ
 മന്തം ധോസി ശ്രവസേ ദിവേദിവേ
 യസ്താതുഷാണ ഉഭയായ ജന്തനേ
 മയഃ കൃണോഷിപ്രയ ആപസ്മരയേ.

അന്വയം:-

ഹേ അഗേ, ത്വം തം

മന്തം

— തമാവിധം ത്വൽസേവിതം
 മനഷ്യം

ദിവേ-ദിവേ ശ്രവസേ

— പ്രതിദിനം അന്നാർത്ഥം

ഉൽ-തമേ അതുത-ത്വേ

— ഉൽകൃഷ്ടേ മരണരഹിതേപദേ

ധോസി

— ധാരയസി.

യഃ (യജമാനഃ)

ഉഭയായ ജന്തനേ

— ദ്വിപദാം ചതുഷ്പദാം ച ലാഭായ

തതുഷാണഃ

— തൃഷ്ണായുക്തഃ (വേതി)

(തസ്മൈ) സ്മരയേ

— അഭിജ്ഞായ യജമാനായ

മയഃ പ്രയഃ ച

— സഖം അന്നമപി

ആ കൃണോഷി

— സർവ്വതഃ കരോഷി

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗേ, അവിടുത്തെ സേവിക്കുന്ന മനഷ്യനെ അവിടുന്ന് ദിവസംപ്രതി നിത്യം അന്നം നൽകി ഉൽകൃഷ്ടമായ മരണരഹിതസ്ഥാനത്തു് നിലനിത്തുന്നു. ഏതു യജമാനൻ ഇതകാലികളുടെയും നാല്പാലികളുടെയും സിദ്ധിജ്ഞാപ്രാപ്തിക്കുവേണ്ടി ആ അഭിജ്ഞനായ യജമാനനു് സഖവും അന്നവും എല്ലാവിധത്തിലും ഉണ്ടാക്കുന്നു.

8 ത്വന്നോ അഗേ സന്തയേ ധനാന്തം

യഗസംകാതം കൃണാഹിസ്ത്വപാനഃ

ഋഗ്യാമകർമ്മാപസാനപേന

ദേവൈർദ്യോവാപൃഥിവീ പ്രാവതനഃ

അനന്തരം:-

ഹേ അഗ്നേ, സ്തവാനം തപം	— സ്തുതമാനം തപം
നഃ ധനാനാം സനയേ	— അസ്മാകം ധനാനാം ദാനാർത്ഥം
യശസം, കാരു	— യശോയുക്തം, കർമ്മണം കർത്താരം (പുത്രം)
കൃണഹി	— കരു
നവേന അപസാ	— നൂതനേന കർമ്മണം. (പ്രാപ്തേനത്യാദത്തേനപുത്രേണ)
കർമ്മ	— യാഗദാനാദിരൂപം കർമ്മ
ഋദ്ധ്യാമ	— വദ്ധ്യമാമ
ഹേ ദയാവാപൃഥിവീ,	— ദയാവാപൃഥിവ്യേ, ഉദേദേവതേ,

(അന്വൈ) ദേവൈഃ

(സഹ) നഃ പ്ര അവതം — അസ്മാൻ പ്രകാശേണ രക്ഷതം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, സ്തുതിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് ധനം നേടിത്തരുവാൻ, കീർത്തിമാനും കർമ്മകർത്താവും ആയ ഒരു പുത്രനെ ഉണ്ടാക്കിത്തരണം, അവിടുന്ന് തന്ന രൂപിയ പുത്രനെക്കൊണ്ട് പുതിയകർമ്മത്താൽ യാഗദാനാദിരൂപമായ കർമ്മം വദ്ധിച്ചാവും (കർമ്മവദ്ധിക്കാണ് ധനം. ആ ധനം നേടാനാണ് പുത്രൻ. പുത്രൻ നേടിത്തരുന്ന ധനവും കർമ്മത്തിന്നുതന്നെ. ധനം നേടുന്നതും നല്ലവഴിക്കുവേണം. അതാണ് കീർത്തിമാനാവണം പുത്രൻ എന്ന നിബന്ധന.) അല്ലയോ ദയാവാപൃഥിവീകളേ, ദേവതകളായ നിങ്ങളിരുവരും മനുദേവന്മാരോടു കൂടി ഞങ്ങളെ വേണ്ടപോലെ രക്ഷിക്കണം.

9 തപന്നോ അഗ്നേ പിത്രോരുപസ്ഥ ആ

ദേവോ ദേവേഷ്വനവദ്യ ജാഗ്രവിഃ

തനുഷ്ടാബോധി പ്രതിശ്ചകാരവേ

തപം കല്യാണവസു വിശ്വമോപിഷേ

7 ത്വംതഥാഗേ അമൃതത്വ ഉത്തമേ
 മന്തം ധോസി ശ്രവസേ ദിവേദിവേ
 യസ്താതുഷാണ ഉയോയ ജനനേ
 മയഃ കൃണോഷിപ്രയ ആപസൂരയേ

അന്വയം -

ഹേ അഗ്നേ, ത്വം തം

മന്തം

— തഥാവിധം ത്വൽസേവിതം
 മനഷ്യം

ദിവേ-ദിവേ ശ്രവസേ

— പ്രതിദിനം അന്നാർത്ഥം

ഉൽ-തമേ അമൃത-ത്വേ

— ഉൽകൃഷ്ടേ മരണരഹിതേപദേ

ധോസി

— ധാരയസി.

യഃ (യജമാനഃ)

ഉയോയ ജനനേ

— ദ്വിപദാം ചതുഷ്പദാം ച ലാഭായ

തതുഷാണഃ

— തൃഷ്ണായുക്തഃ (വേതി)

(തസ്മൈ) സൂരയേ

— അഭിജ്ഞായ യജമാനായ

മയഃ പ്രയഃ ച

— സുഖം അന്നമപി

ആ കൃണോഷി

— സർവ്വതഃ കരോഷി

അർത്ഥം-അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുത്തെ സേവിക്കുന്ന മനഷ്യനെ അവിടുന്ന് ദിവസംപ്രതി നിത്യാന്നാഹ്നായി ഉൽകൃഷ്ടമായ മരണരഹിതസ്ഥമാനത്ത് നിലനില്ക്കുന്ന ഏതുമെങ്കിലും ഇതുകാലികളുടെയും നാല്ക്കാലികളുടെയും സിദ്ധിക്ക് ആഗ്രഹമുള്ളവനോ ആ അഭിജ്ഞനായ യജമാനന് സുഖവും അന്നവും എല്ലാവിധത്തിലും ഉണ്ടാക്കുന്ന

8 ത്വന്നോ അഗ്നേ സനയേ ധനാനാം

യശസംകാതഃ കൃണാമിത്സുവാന്തഃ

ഋഗ്യാമകുർമ്മാപസാനവേന

ദേവൈർദ്യോവാപൃഥിവീ പ്രാവതഃ

അനന്തരം:-

ഹേ അഗ്നേ, സ്തുവാൻ തപഃ— സ്തുയമാൻ തപഃ
 നഃ ധനാനാം സനയേ — അസ്മാകം ധനാനാം
 ദാനാർത്ഥം
 യശസം, കാരു— യശോയുക്തം, കർമ്മണം
 കർത്താരം (പുത്രം)
 കൃണാഹി — കരു
 നവേന അപസാ — നൃതനേന കർമ്മണം.
 (പ്രാപ്തേന തപഃത്തേന പുത്രേണ)
 കർമ്മ — യാഗദാനാദിരൂപം കർമ്മ
 ധൃധൃതം — വർദ്ധ്യതം
 ഹേ ദയാവാപൃഥിവീ, — ദയാവാപൃഥിവ്യേ,
 ഉദേദേവതേ,
 (അന്യൈഃ) ദേവൈഃ
 (സഹ) നഃ പ്ര അവതം — അസ്മാൻ പ്രകാശേണ രക്ഷതം

അർത്ഥം:- അല്ലയോ അഗ്നേ, സ്തുതിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് ധനം നേടിത്തരുവാൻ, കീർത്തിമാനും കർമ്മകർത്താവും ആയ ഒരു പുത്രനെ ഉണ്ടാക്കിത്തരണം, അവിടുന്ന് തന്ന രുചിയ പുത്രനെക്കൊണ്ട് പുതിയ കർമ്മത്താൽ യാഗദാനാദിരൂപമായ കർമ്മം വർദ്ധിച്ചുവു. (കർമ്മവൃദ്ധിക്കാണ് ധനം. ആ ധനം നേടാനാണ് പുത്രൻ. പുത്രൻ നേടിത്തന്ന ധനവും കർമ്മത്തിന്നുതന്നെ. ധനം നേടുന്നതും നല്ലവഴിക്കുവേണം. അതാണ് കീർത്തിമാനാവണം പുത്രൻ എന്ന നിബന്ധന.) അല്ലയോ ദയാവാപൃഥിവീകളേ, ദേവതകളായ നിങ്ങളിരുവരും മറുദേവന്മാരോടു കൂടി ഞങ്ങളെ വേണ്ടപോലെ രക്ഷിക്കണം.

9 തപനോ അഗ്നേ പിത്രോരുപസ്ഥ ആ
 ദേവോ ദേവേഷ്വനവദ്യ ജാഗ്രവിഃ
 തനുഷ്ടാബോധി പ്രതിധികാരവേ
 തപഃ കല്യാണവസു വിഗ്രഹോപിഷേ

അന്വയം -

ഹേ അഗ്നേ, തപം

പ്ര-മതിഃ — അസുദന്ദഗ്രഹപ്രകൃഷ്ടമതിഃ

തപം നഃ പിതാ അസി — അസ്മാകംപാലകഃ അസി

തപം വയഃ-കൃൽ — ആയുഷ്യപ്രദഃ

വയം തവ ജാമയഃ — ബന്ധവഃ

ഹേ അദാഭ്യ, — കേനാപ്യഹിംസനീയ,
(അഗ്നേ,)

സു-വിരം — ശോഭനേപ്യരുഷയുഷിതം

വ്രത-പാം തപാ — കമ്മണഃ പാലകം (തപം)

ശതിനഃ സഹസ്രിണഃ

രായഃ — ശതസംഖ്യാകാനി സഹസ്ര
സംഖ്യാകാനി ധനാനി

സം യന്തി — സമ്യക് പ്രാപ്നുവന്തി

അർത്ഥം-—അല്ലയോ അഗ്നേ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളിൽ പ്രകൃഷ്ടമായ അനഗ്രഹമനസ്സുള്ളവനാണ് അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ അച്ഛനാണ് രക്ഷിതാവാണ് അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് ആയുഃ പ്രദനാണ് ഞങ്ങൾ അവിടുത്തെ ബന്ധുക്കളാണ് ആരാലും അജയ്യനായ അഗ്നേ ശുഭരായ കൂട്ടുകാരോടുകൂടിയവനും കമ്മപാലകനുമായ അവിടുത്തെ നൂറുകണക്കിലും ആയിരക്കണക്കിലും ഉള്ള ഐശ്വര്യങ്ങൾ (ധനങ്ങൾ) പ്രാപിക്കുന്നു സർവ്വൈശ്വര്യങ്ങളും അവിടുത്തെ പക്കലാണെന്നു സാരം.

വക്ത്രം 34

11 ത്വാ¹ഗ്നേ പ്ര¹ഥ¹മ¹മാ¹യു¹മാ¹യവേ¹

ദേ¹വാ അ¹കൃ¹ണ¹പ¹ന്ന¹ഹു¹ഷ¹സ്യ¹വി¹ശ്¹പ¹തി¹.

ഇ¹ദാ¹മ¹കൃ¹ണ¹സ¹മ¹ഹു¹ഷ¹സ്യ¹ശാ¹സ¹നി¹.

പി¹തു¹ര്യ¹തീ¹പു¹ത്രോ¹ മ¹മ¹ക¹സ്യ¹ജാ¹യ¹തേ

അന്വയം -

ഹേ അഗ്നേ, ത്വാം പ്രഥമം - പുരാ

ദേവാഃ നയവേ — ആയോഃ, ഹുഷ്യരൂപസ്യ

നഹുഷസ്യ	— ഏതന്നാമകസ്യരാജ്ഞഃ
ആയം വിശ്വപതിഃ	
അകൃണ്വൻ	— മനുഷ്യരൂപം സേനാപതിഃ കൃതവന്തഃ
(തഥാ) മനുഷസ്യ	— മനോഃ
ഇളം	— ഏതന്നാമധേയാം പുത്രീഃ
ശാസനിഃ അകൃണ്വൻ	— ധമ്മോപദേശകർത്രിഃ കൃതവന്തഃ
യൽ മമകസ്യ	— യദാ മദീയസ്യ, ഹിരണ്യസ്തപ സംബന്ധിനഃ
(യഃ അംഗിരാഃ തസ്യ) പിതൃഃ പുത്രഃ ജായതേ	— തദാനീം തപഃേവ പുത്രരൂപ ആസീഃ

അർത്ഥം.—അല്പയോ അഗ്നേ അവിടുത്തെ പണ്ടു ദേവന്മാർ മനുഷ്യരൂപനായ, നഹുഷനെന്ന് പേരായ രാജാവിന്റെ മനുഷ്യരൂപനായ സേനാപതിയാക്കി പിന്നെ മനുവിന്റെ ഇള എന്ന പേരായ മകളെ ധമ്മോപദേശകർത്രിയാക്കി അന്ന് ഹിരണ്യസ്തപനെന്ന് എന്റെ വംശത്തിൽ അംഗിരസ്സെന്ന പ്രപുച്ഛിക്വൻ (മേൽമുറയ്ക്കപ്പെട്ട) അവിടുന്നുതന്നെ പുത്രരൂപനായിപ്പിറന്നു (അതുകൊണ്ടാണ് അവിടന്ന് പ്രഥമനായ അംഗിരസ്സെന്ന് മുൻപു പറഞ്ഞത്)

12 തപനോ അഗ്നേ തപഃേവപായുഭി

മേഘോനോ രക്ഷതന്വശ്ചവന്ദ്യ

ത്രാതാതോകസ്യ തനയേ ഗവാമ-

സ്യനിമേഷം രക്ഷമാണസ്തവപ്രതേ

അന്വയം -

മേ വന്ദ്യ അഗ്നേ ദേവ

തപഃ

തവ പായു-ഭിഃ

മേഘാനഃ

നി രക്ഷ

— പുജാഗ്നേ തപഃ

— തപഃഭിയൈഃ പാലനൈഃ

— ധനയുക്തന്മാൻ

— അസ്താൻ രക്ഷ

(തമാ) തമ്പ: ച — തന്തു: പുത്രഭേദാനപി (രക്ഷ)
 തോകസ്യ തനയേ — അസ്മദീയ പുത്രസ്യ തനയ:,
 തസ്മിൻ
 തവ വ്രതേ — തപദീയേ കർമ്മണി,
 അനി-മേഷം രക്ഷമാണം — നിരന്തരം സാവധാനോ
 വർത്തതേ.

(തസ്മിൻ കർമ്മണി യാ
 ഗാവ: വർത്തതേ താസാം.)

ഗവാം (തപം) വ്രതാ

അസി — രക്ഷകോസി.

(ഇഹാശ്രമസ്യ തവ

അസ്മദുക്ഷണേ കീമുവക്തവ്യം?)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ വന്ദനീയനായ അഗ്നേ, ദേവ, അവി
 ട്ത്തെ പരിപാലനത്താൽ ധനവാന്മാരായ ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാ
 ലും. അതുപോലെ പുത്രഭേദങ്ങളെയും രക്ഷിച്ചാലും. ഞങ്ങ
 ളുടെ പൌത്രൻ അവിടുത്തെ സംബന്ധിച്ച കർമ്മത്തിൽ ഇടതട
 വില്ലാതെ ശ്രദ്ധാലുവാണ്. ആ കർമ്മത്തിൽ ഏറ്റെടുത്ത പശു
 കളുടെയും രക്ഷകൻ അവിടുനാകുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള അവി
 ടുനോടു ഞങ്ങളുടെ രക്ഷയെപ്പറ്റി എന്തു പറയേണ്ടതാണ്?

13 തപമഗ്നേ യജ്യവേപായുരന്ത-

രോനിഷംഗായ ചതുരക്ഷഇധ്യസേ

യോരാതഹവ്യോ പുകായ ധായസേ

കീരേശ്വിന്ദത്രം മനസാ വനോഷിതം.

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, തപം യജ്യവേ — യജ്ഞോ:, യജമാനസ്യ

പായു: — പാലക:

അന്തര: — സമീപവർത്തി (സൻ)

അനിഷംഗായ — രക്ഷാഭിരസംബദ്ധായ
 (യജ്ഞായ)

ചതു:—അക്ഷ: — ദീർഘ ചതുഷ്വേപി ഇന്ദ്രിയ
 സ്ഥാനീയജ്വാലാജ്വര:

ഇധ്യസേ	— ദീപ്യസേ
അവ്യകായ	— അഹി.സകായ
ധായസേ	— പോഷകായ (തുഭ്യം)
രാത-ഹവ്യഃ യഃ	— ജ്ഞേഹവിഷ്ഠഃ യഃ യജമാനഃ അന്യീ
കീരേഃ ചിൽ	— സ്തോതുരേവ സതഃ തസ്യസംബന്ധി
മത്രം	— ത്വദീയസ്തോത്രരൂപം
മനസാ	— ത്വദീയേനചിത്തേന
തം (ച) വനോഷി	— യാചസി

അർത്ഥം.—അല്പയോ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് യജമാനൻ രക്ഷകനായി സമീപവത്തിയായി, രക്ഷസ്സുകളാൽ അബാധിതമായ യജ്ഞത്തിൽ അവിടുത്തെ ഇന്ദ്രിയസ്ഥാനീയങ്ങളായ ജ്വാലകളോടുകൂടി പ്രശോഭിക്കുന്ന അഹി.സകനം (യോദ്ധവു) പുഷ്കിരനമായ അവിടുത്തേക്ക് ഏതു യജമാനൻ ഹവിർഭാഗമായി വേിക്കുന്നുവോ, സ്തോതാവിന്ന് അവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്ന മന്ത്രമെന്നോ, അതിനെയും അദ്ദേഹത്തെയും (ആ യജമാനനെയും) അവിടുന്ന് മനസ്സുകൊണ്ട് കാമിക്കുന്നു, ഇഷ്ടപ്പെടുന്നു

14 ത്വദീഗ്ന ഉതശംസായ വാഘതേ

സ്വാഹം.യദ്രേക്തഃ പരമം വനോഷിതൽ

ആഗ്രസ്യചിൽ പ്രമതിതച്യസേപിതാ

പ്രപാകം ശാസ്ത്രി പ്രദീശോവിദ്യർ

അന്വയം. —

ഹേ അഗ്നേ ത്വം ഉത—

ശംസായ

വാഘതേ

സ്വാഹം, പരമം

യൽ രേക്തഃ

തൽ (ധനം) വനോഷി

— ബഹുദീസ്തോതവ്യായ

— ദ്വിവിജേ, തദപകാരാർത്ഥം

— സ്തപ്തഹണീയം ഉത്തമം

— ധനം (അന്യീ)

— അനന്യഭാഗാ ലഭതാ,

ഇതി കാമയസേ

(തമാ ത്വം)

ആഗ്രസ്യ ചിന്ത

— സർവ്വതോധരണീയസ്യ,
പോഷണീയസ്യ ഭുഞ്ജസ്യ,
യജമാനസ്യാപി

പ്ര-മതിഃ പിതാ

— പ്രകൃഷ്ടബുദ്ധിയുക്തഃ പാലകഃ

(ഇത്യഭിജ്ഞേഃ)

ഉച്യസേ

— കഥ്യസേ.

(തമാ) വിദഃ-തരഃ

— അതിശയേനാഭിജ്ഞഃ (ത്വം)

പാകം.

-- ശീതം, തമാവിധം യജമാനം

പ്ര ശാസ്ത്രി

— പ്രകാശേണ അനുശിഷ്ടം
കരോഷി

(തമാ) ദിശഃ

— പ്രാച്യാദികാഃ (പ്രശാസ്ത്രി)

(ത്വദീയശാസനാഭാവേ

അനുഷ്ഠാനം ദേവാനാം

ച വിദുമഃ സ്യാൽ)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, പലരാലും പുകഴ്ത്തപ്പെടുന്ന
ഋഷികളിന്നു്, ആശാസ്യവും ഉൽകൃഷ്ടവുമായ ധനം യാതൊ
ന്നോ, അതുണ്ടാവാൻ അവിടുന്ന് കാമിക്കുന്ന അതുപോലെ
ഭുഞ്ജലനായ (ഭദ്രിഭൂനായ) യജമാനനും ധനം ധരിക്കാനും
പോഷിപ്പിക്കാനും അവിടുന്ന് പ്രകൃഷ്ടബുദ്ധിയുക്തനായ (അ
നുകൂലമായി ഉറച്ച മനസ്സോടുകൂടിയ) രക്ഷിതാവായെന്നു എന്ന്
അഭിജ്ഞാൻ പഠയപ്പെടുന്നു. പിന്നെ ഏറ്റവും അഭിജ്ഞ
നായ അവിടുന്ന് അനഭിജ്ഞനായ (വിജ്ഞതയിൽ ശീതവാ
യ) യജമാനനെ വേണ്ടപോലെ അനുശാസിക്കുന്ന അതുപോ
ലെ അവിടുന്ന് കിഴക്കു മുതലായ ദിക്കുകളെയും ശാസിക്കുന്നു.
(ദിക്കുകളിൽ ഉദയാസ്തമയാദികളും ഗ്രഹനക്ഷത്രാദികളുടെ ദിഗ്
നസാരണമായ ചലനങ്ങളും അവിടുന്ന് നിയന്ത്രിക്കുന്ന ആ
ഹവനീയാദിരൂപങ്ങളിൽ കിഴക്കു മുതലായ ദിക്കുകളിൽ സ്ഥി
തനായി അനുഷ്ഠാനാക്കാരംഭം ദേവന്മാർക്കും ദിഗ്ബോധമുണ്ടാ
ക്കുന്നു. അവിടുത്തെ ശാസനയില്ലെങ്കിൽ അവർക്ക് വിദുമഃ
ചവിടും).

വക്രം 35

15 ഇമാമഗേ ശരണിം മീമുഷോന-
 ഇമമധാനം യമഗാമദുരാൽ
 ആപി: പിതാപ്രമതിസ്സോക്യാനം
 ഭൂമിരസ്യഷിക്രൻ മർത്യാനം

അന്വയം:-

ഹേ അഗേ, ന: ഇമാം — അസുൽ സംബന്ധിനീം,
 ഇദാനിംസംപാദിതാം
 ശരണിം മീമുഷ: — പ്രതലോപരൂപാംഹിംസാം
 ക്ഷമസ്വ

(തഥാ ത്വദീയസേവാം
 അഗ്നിഹോത്രാദിരൂപാം
 പരിത്യജ്യ)

ദുരാൽ — ദുരദേശേ
 യം ഇമംഅധാനംഅഗാമ — വയം ഗതവന്തഃ
 (തദപിക്ഷമസ്വ)
 സോക്യാനം മർത്യാനം — സോമാഹ്നാണാം അനഷ്ടാതുണാം
 (ത്വം) ആപി:, പിതാ,
 പ്ര-മതി: — പ്രാപന്നീയ:, പാലക:,
 പ്രകൃഷ്ടമനന യാതഃ
 ഭൂമി:, ഋഷി-ക്രൻ അസി — കർമ്മനിർവാഹക:, ദർശനകാരീ
 (അനുജിംലക്ഷയോ പ്രത്യക്ഷോ വേസി).

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗേ, ഞങ്ങളെപ്പുംബന്ധിച്ചു് ഇ
 സ്സോരം വന്നുചേർന്നിട്ടുള്ള പ്രതലോപപരമായ വീഴ് ക്ഷമിച്ചാ
 ലും. അതുപോലെ അഗ്നിഹോത്രാദികളായ അവിടുത്തെ ഉപാ
 സനകളെ പരിത്യജിച്ചു് ഞങ്ങൾ ദുരദേശത്തേയ്ക്കു് വഴിതാണ്ടി
 സ്സോയതും ക്ഷമിച്ചാലും. സോമാഹ്നന്മാരായ കർമ്മാനുഷാതാ
 കാരകു് അവിടുന്ന് പ്രാപന്നീയനാണ്, പാലകനാണ്,
 പ്രൊഘബ്ധധിയാണ്, കർമ്മനിർവാഹകനാണ്, അതിന്ദ്രിയ
 ദർശനാതാവാണ്. ഞങ്ങളെ അനുഗ്രഹിക്കാൻ ചെന്നിരിക്കുന്ന
 ഞ്ഞ അവിടുന്ന് പ്രത്യക്ഷനാകുന്നത്.

17 മനുഷ്വദഗേ അംഗിരസ്വദംഗിരോ-
 യയാതിവൽസദനേ പൂർവ്വചക്ഷുചേ
 അച്ഛയാഹ്യാവഹാദൈവ്യം ജന-
 മാസാദയബഹിഷി യക്ഷിചപ്രിയം.

അന്വയം:-

ഹേ ശുചേ,	— ശുദ്ധിയുക്ത,
അംഗിരഃ അഗ്നേ	— അംഗനശീല, ഹവിരാദാനായ തത്രതത്രഗമനശീല,
അച്ഛ	— ആഭിമുഖ്യേന
സദനേ	— ദേവയജനദേശേ
മനുഷ്വൽ, അംഗിരസ്വൽ,	
യയാതി-വൽ	— യഥാമനഃ, അംഗിരഃ, യയാതിനാമരാജാ (ച)
പൂർവ്വ-വൽ	— യഥാ അന്യേ പൂർവ്വപുരുഷാഃ ഗച്ഛന്തി
(തഥാ) യാഹി	— ഗച്ഛ
(ഗത്വാ ച) ദൈവ്യം ജനം	
ആ വഹ	— ദേവതാസമൂഹരൂപം ജനം അസ്മിൻ കമ്മണി ആനയ.
(ആനീയ ച) ബഹിഷി	
(താൻ) ആ സാദയ	— വിസ്തീർണ്ണ ദക്ഷേ ഉപവേശയ
(ഉപവേശ്യ ച) പ്രിയം	— അഭീഷ്ടം ഹവിഃ
യക്ഷി ച	— ദേഹി

അർത്ഥം:- അദ്വന്യോ വ്രദ്ധനും സമ്പൂത്ര ഗമനശീലനായ
 അഗ്നേ, അവിഷ്വാന് നേരിട്ട് ഈ ദേവയജനസ്ഥലത്തു്, പ
 ണ്ട് മനുഷ്യം അംഗിരസ്സും യയാതി എന്ന രാജാവും മറ്റു പൂർവ്വ
 പുരുഷന്മാരും യാഗത്തിന്നു വന്നെത്തുന്നതുപോലെ, വന്നചേ
 ന്നാവും വന്ന്, ദേവയജനങ്ങളുടെ സമൂഹത്തെ ഈ കാമത്തിലേ
 ച്ച് ആനയിച്ചാലും ആനയിച്ചിട്ട്, വിസ്തീർണ്ണമായ ദക്ഷ്യൻ
 വിവിധിയിൽ ഉത്തതിയാലും ഉത്തതി, അവർ അഭീഷ്ടമായ
 ഹവിന്യ നല്കിയാലും.

18 ഏതേനാഗേ ബ്രഹ്മണാപാപ്യധസ

ശക്തിവായത്തേ ചക്രമാപിദാപാ

ഉതപ്രണ്യഭിഭവസ്യോ അസ്മാ-

വ 35

നമസന്നസ്സജസുമത്യാ വാജവത്യാ

അന്വയം:-

ഹേ അഗേ, വപ്യധസ	— അഭിവൃദ്ധോഭവ
ശക്തി വാ വിദാ വാ	— അസ്മഭിയ ശക്ത്യാച അസ്മഭിയജ്ഞാനേന ച
തേ യൽ ചക്രമ	— തവ യൽ സ്തോത്രം വയം കൃതവന്തഃ
ഏതേന ബ്രഹ്മണാ	— മന്ത്രേണ
ഉത	— അപി ച
അസ്മാൻ	— അനുഷ്ഠാതൃൻ
വസ്യഃ	— വസുമന്തരത്വലക്ഷണം ശ്രേയഃ
അഭി പ്ര നേഷി	— പ്രകണ്ഠേണ അഭിപ്രാപയ
നഃ വാജ-വത്യാ	— അസ്മാൻ പ്രദതാനമുക്തയാ
സു-മത്യാ സം സൃജ	— അനുഷ്ഠാനവി ച യയാ ശോഭനബുദ്ധ്യോ സംയോജയ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗേ, ഞങ്ങളുടെ ശക്തികൊണ്ടോ ജ്ഞാനംകൊണ്ടോ അവിടുത്തെക്കുറിച്ച് (ചില) സ്തോത്രങ്ങളുണ്ടാക്കി ആ മന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ട് അവിടന്ന് വർദ്ധിച്ചാലും പിന്നെ അനുഷ്ഠാതാപാളായ ഞങ്ങളെ വസുമന്തരമായ (മികച്ച ധനത്തോടു കൂടിയ) ശ്രേയസ്സികളെത്തിച്ചാലും അന്നസമ്പത്തിയോടും അനുഷ്ഠാന വിഷയത്തിൽ തെറ്റിത്തെ സ്വധിയോടും ഞങ്ങളു യോജിപ്പിച്ചാലും (ധനസമ്പത്തിയോടൊപ്പം കമ്മനിഷയും ഉത്സാഹം, എന്ന സാരം)

വഗ് 36, 37, 38 ത്രിഷുപ്തന്തഃ ഇത്രോദേവതാ.

- 1 ഇത്രസ്യ നവീര്യാണി പ്രവോചം
 യാനി ചകാര പ്രഥമാനി വഭ്രീ
 അഹന്നഹി മന്വപസ്തതർഭ
 പ്രവക്ഷണാ അഭിനൽ പവ്വതാനാം

അന്വയം:-

വഭ്രീ	— വഭ്രയുക്തഃ ഇത്രഃ
പ്രഥമാനി യാനി	
(വീര്യാണി) ചകാര	— മുഖ്യാനി പരാക്രമയുക്താനി ക്ഷാണി ചകാര (തസ്യ) ഇത്രസ്യ (താനി) വീര്യാണി
ന പ്ര വോചം	— ക്ഷിപ്രം പ്രബ്രവീമി
അഹിം അഹൻ	— മേഘംഹതവാൻ
അന അപഃ തതദ്	— പശ്യാൽജലാനി ഹിം സിതവാൻ, ഭ്രമേ പതിതവാൻ
പവ്വതാനാം	
(സംബന്ധിനീഃ)	
വക്ഷണാഃ	— പ്രവഹണഗീലാനദീഃ
പ്ര അഭിനൽ	— ഭിന്നവാൻ, പ്രചാഹിതവാൻ

അന്വയം:- വഭ്രായുധനായ ഇത്രൻ ചെഴ്ന്നിട്ടുള്ള മുഖ്യങ്ങളായ പാകൃമകർമ്മങ്ങൾ ഏവയാണോ, ഇത്രന്റെ ആ അപഭാഗങ്ങളെ ഞാനിതാ പറയുന്ന അവിടന്ന് മേഘത്തെ ഉടച്ചു തുടന്ന് വെള്ളങ്ങളെ ഭൂമിയിൽ വീഴ്ത്തി പച്ചതങ്ങളിൽ നിറന്നാഴ്ന്ന വെള്ളച്ചാട്ടങ്ങളെ രണ്ടു കരകൾക്കുള്ളിലൊതുക്കി പഴകളായി പ്രവഹിപ്പിച്ചു

- 2 അഹന്നഹി പവ്വതേ ശിശ്രിയാനം.

വപ്യാസൈ വഭ്രം സ്വര്യം തതക്ഷ
 വാഗ്രാതുപധേനവ സ്യന്മാനാം—
 അപസ്സുദ്രവ ദഗ്ദ്ധരോപഃ

അന്വയം -

പുതുതേ ശിശ്രിയാണം — ആശ്രിതം
 അഹിം അഹൻ — മോഘം ഹതവാൻ
 അസ്മൈ (ഇദ്രായ) തപശ്ച — വിശ്വകർമ്മാ
 സ്വര്യം — സുഷു പ്രേരണീയം, സ്തുത്യം
 വഭ്രം തതക്ഷ — തന്മൃതവാൻ
 (തേന വഭ്രേണ മേഘേ
 ഭിന്നേ സതി)സ്യഭമാനാഃ — പ്രസ്രവണയുക്താഃ
 ആപഃ വാശ്രാഃ-ഇവ
 യേനവഃ — വത്സാൻപ്രതി ഹംബാരവോ
 പേതാഃ ഗാവ ഇവ

സമുദ്രം അഞ്ജഃ അവ

ജഗദ്യഃ — സമ്യക് പ്രാപ്താഃ

അർത്ഥം-പുതുതത്തെ ആശ്രയിച്ചു നിന്നിരുന്ന മോഘത്തെ ഇദ്രൻ ഉടച്ചു. അവിടേക്കുവേണ്ടി വിശ്വകർമ്മാവ് സുക്ഷ്മാപ യോഗക്ഷമമായ വഭ്രത്തിന് മുച്ഛി. ആ വഭ്രത്താൽ മേഘം പിളർപ്പെട്ടപ്പോൾ ഒഴുകിക്കൊണ്ടു ജലങ്ങൾ, കുട്ടികളെക്കുറിച്ച് ഇന്ദ്രാശ്വം പുറപ്പെടുവിച്ച് ഓടിച്ചെല്ലുന്ന തള്ളപ്പശുക്കളെപ്പോലെ, സമുദ്രത്തെ മുറുക്കു പ്രാപിച്ചു.

3 വൃഷായമാണോ വൃണീതസോമം

ത്രികുട്രകേഷപിബൽ സുതസ്യ

ആസായകം മഘവാദത്ത വഭ്ര-

മഹന്നേനം പ്രഥമജാ മഹിനാം

അന്വയം:-

വൃഷ-യമാണഃ — വൃഷ ഇവ ആചരൻ (ഇദ്രഃ)
 സോമം അപൃണീത — വൃതവാൻ
 ത്രി-കുട്രകേഷ — ജ്യോതിഃ, ഗൌഃ, ആയുഃ,
 ഇത്യേതന്നാമകാഃ ത്രയോയാഗാഃ
 തേഷു
 സുതസ്യ — അഭിഷുതസഃ സോമസാംഗം

അപിബൽ	— പീതവാൻ
മേല-വാ	— ധനവാൻ ഇതു
സായകം വളം ആ	
അർത്ത	— ബന്ധകം വളം സ്വീകൃതവാൻ
(തേനവഭ്രേണ)	
അഹീനാം	— മേലാനാം മധ്യേ
പ്രഥമ-ജാം ഏനം	— പ്രഥമോൽപ്പന്നം മേലം
അഹൻ	— ഹതവാൻ

അർത്ഥം.—ഇത്രൻ കാളയായിച്ചമുണ്ണ് സോമത്തെ കൈക്കൊണ്ടു ജ്യോതിഃ ഗൗഃ ആയുഃ എന്നീ പേരുകളോടുകൂടിയ മൂന്നു യാഗങ്ങളിൽ സംസ്കരിച്ച സോമത്തിന്റെ അംശം കടിച്ച ധനവാനായ ഇത്രൻ ലോകത്തെ കീഴിൽ നിത്താൻ മതിയായ വളത്തെ സ്വീകരിച്ച ആ വളംകൊണ്ട് മേലങ്ങളിൽ ആദ്യമുണ്ടായതിനെ ഉടച്ചു

4 യദിത്രാഹൻ പ്രഥമജാ മഹീനാ—

മാൻമായിനാ മഹീനാഃ പ്രോതമായാഃ

ആൽസൂര്യം ജനയന്ത്യാ ഉഷാസം.

താദിതാ ശത്രും ന കിലാവിവിഥ്സേ

അന്വയം —

ഉത്ര	— അപി ച
ഹേ ഇത്ര യൻ	— യദാ
അഹീനാം പ്രഥമ-ജാം	— മേലാനാം മധ്യേ പ്രഥമോല്പന്നം മേലം.
അഹൻ	— ഹതപാനസി
ആൻ മായിനാ.	— അന്നന്തരം മാത്സോപേതാനാ മസൃദാണാം.
മായാഃ പ്ര അഹീനാഃ (അന്നന്തരം) സൂര്യം.	— പ്രകുഷേണ നാശിതപാനസി
ഉഷാസം ദ്യാം.	— ഉഷാകാലം ആകാശം ച

ജനയൻ	— ഉൽപ്പാദയൻ, ആവരകമേഘ നിവാരണേന പ്രകാശയൻ വർത്തസേ
താമിന്നാ	— തദാനിം, ആവരകാന്ധകാരാ ഭാവാൽ
ശത്രും	— ഘാതകം വൈരിണം
ന വിവിമ്സേ കില	— ന ലബ്ധവാൻ ഖലു

അർത്ഥം—മാത്രമല്ല, അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, എപ്പോൾ അവിടുന്ന് മേഘങ്ങളിൽ ഒന്നാമത്തേതിനെ പിളർന്നുവോ, പിന്നെ മായാശാലികളായ അസുരന്മാരുടെ മായകളെ നശിപ്പിച്ചുവോ, പിന്നെ സൂര്യനെയും പ്രഭാതത്തെയും ആകാശത്തെയും ഉണ്ടാക്കി പ്രകാശിപ്പിച്ച് വർത്തിച്ചുവോ, അപ്പോൾ, ഇരുട്ടുണ്ടാക്കുന്ന മേഘം നീങ്ങിത്തെളിഞ്ഞു്, ഘാതകനായ ശത്രുവിനെ മുമ്പിൽ കാണാതായി. ശത്രു പേടിച്ച് മറഞ്ഞു. (ഇരുട്ടിലാണ്, അജ്ഞാനത്തിലാണ് ശത്രുക്കൾ, പാപങ്ങൾ ബാധിക്കുന്നത്. ജ്ഞാനത്തിൽ, വെളിച്ചത്തിൽ അവ മായുന്നു.)

5 അഹ ന്യൂത്രം വൃത്രതരം വ്യംസം
മിത്രോ വഭ്രേണ മഹതാവധേന
സ്തന്ധാംസിവ കലിശേനാവിവൃ-
ക്തം ഹിഗ്ദ്ധയത ഉപപൃഷ്ഠി പൃഥിവ്യഃ. (വ.36)

അനവധഃ—

(അയം) ഇന്ദ്രഃ

മഹതാ വധേന

— യഃ സംപാദിതോ മഹാൻ
വധഃ, തേന.

വഭ്രേണ കലിശേന

— കഠാരേണ.

വി-വൃക്തം

— വിശേഷതശ്ചിന്നാനി

സ്തന്ധാംസി-ഇവ

— വൃക്ഷസ്തന്ധാശ്ചിന്നാ ഇവ

വൃത്ര-തരം

— ആവരണൈഃ യസ്സുവാൻ ശത്രുൻ
തരതിതം.

പൃഥം

— ഏതേനാചകമസുരം.

വി-അംസം അഹൻ	— വിഗതം സഃ ഛിന്നബാഹുഃ യഥാഭവതി തഥാ ഹതവാൻ.
(തഥാസതി) അഹിഃ	— വൃതഃ
പൃഥിവ്യാഃ (ഉപരി)	— സാമീപ്യേന സംപൃക്തഃ
ഉപ-പൃക്	— ശയനം കരോതി,
ശയന്തേ	ഛിന്നകാഘ്രവൽ ഭൂമൗപതതി

അർത്ഥം.—ഈ ഇന്ദ്രൻ യാതൊന്നുകൊണ്ടാണോ മഹത്തായ വധം സാധിക്കുന്നത്, ആ വലുതുകൊണ്ടു്, കോടാലിയാൽ മരത്തിന്റെ കൊമ്പിനെ എന്നപോലെ, എല്ലാശത്രുക്കളെയും ഇരട്ടുകൊണ്ടു് മറച്ചു് മറികടക്കുന്ന വൃത്രാസുരനെ, ചുമലിൽ വെട്ടി, കൈമുറിഞ്ഞുപനാക്കിക്കൊന്നു. അപ്പോൾ വൃത്രൻ മുറിഞ്ഞ മരക്കൊമ്പുപോലെ ഭൂമിയ്ക്കു മുകളിൽ കിടപ്പായി.

6 അയോദ്ധേവ ഹൃത്തേ ആഹിജുഹേ :
 മഹാവിരം തുവിബായതുജീഷം
 നാതാരിസ്യ സതൃതി വധാനാം
 സംതജാനാഃ പിപിഷ ഇന്ദ്രശത്രുഃ

അന്വയം:—

ദി-മദഃ	— ദ്വേഷ്യകതഃ (വൃതഃ)
മഹാ-വിരം	— ഗുണൈർമഹാനം, ശൂരം
തുവി-ബായം	— ബഹുനാം ബാധകം
ജീഷം	— ശത്രുണാം അപാജ്ജകം (ഇന്ദ്രം)
അയോദ്ധാ-ഇവ	— യോദ്ധ്യരഹിത ഇവ
ആ ജുഹേ ഹി	— ആഹുതവാൻ വലു
അസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ	
സംബന്ധിനഃ യേ ശത്രുപയാ	
സ്സന്തി, തേഷാം വധാനാം)	
സം-ഋതി.	— സം.ഗമം
ന അതാരിൻ	— താരിതും നാശക്നോൽ
ഇന്ദ്ര-ശത്രുഃ	— ഇന്ദ്രഃ ശത്രുഃ യസ്യ സഃ (വൃതഃ)

(ഇന്ദ്രേണഹതഃ നദീഷുപതിതസ്സൻ)

തജാനാഃ — നദീഃ

സം പിപിഷേ — സമ്യക്പിഷുവാൻ

(നദീനാം പാഷാണാദികം ചുഷ്ണമിത്യർത്ഥഃ)

അർത്ഥം.—ദുരഹങ്കാരിയായ വൃത്രൻ, ഗുണവാനും, ശൂരനും, എത്രയോ ശത്രുക്കളെ ബാധിച്ചവനും, ഒട്ടക്കിയവനുമായ ഇന്ദ്രനെ അയോദ്ധാപു (കൂടെ യോദ്ധാക്കളില്ലാത്തവൻ) എന്ന നിലയിൽ പോരിന വിളിച്ചുവത്രെ. ഇന്ദ്രന്റെ ശത്രുവധങ്ങളുടെ സംഗമത്തെ (പാരമ്പര്യത്തെ) മറികടക്കാൻ അവൻ ശക്തനായില്ല. ഇന്ദ്രനാകുന്ന ശത്രുവോടുകൂടിയ വൃത്രൻ ഇന്ദ്രനാൽ കൊല്ലപ്പെട്ടു നദികളിൽ വീണു. ആ വീഴ്ചയിൽ പുഴകളിലെ പാറകൾ പൊടിപൊടിയായി.

7 അപാദഹസ്തോ അപൃതന്യദിത്ര-

മാസ്യവഭൃമധി സാണൗ ജഘാന

വൃഷ്ടോവധിഃ പ്രതിമാനം ബഭ്രുഷൻ

പൃതത്രാവൃത്രോ അശയദ്യസുഃ

അന്വയം:—

അപാദഃ — വലേലുണ മഹിന്നത്വാൽ പാദരഹിതഃ

അഹസ്തഃ — ഹസ്തരഹിതഃ (വൃത്രഃ)

വധിഃ — മഹിന്നമുഷ്ടഃ പുരുഷഃ

വൃഷ്ടഃ — രേതസ്സേചന സമർത്ഥസ്യ പൃതചാത്തരസ്യ

പ്രതി-മാനം ബഭ്രുഷൻ — സാമൃദ്ധ്യം പ്രാപ്തമിച്ചൻ (യഥാ ന ശക്നോതി)

ഇത്രം — ഇത്രമുദിഗ്യ

അപൃതന്യദി — പൃതനാം, യുദ്ധം, ഐച്ഛൽ.

(ചേഷാധികേന ബഹുധാ

വിഷോപിഋഷം ന

പരിത്യക്തവാൻ)

(ഇത്രഃ) അസ്യ സാണൗ — ഹസ്തപാദഹീനസ്യ പർവ്വത സാമസമൃദ്ധേ പ്രൊഘസ്തസേ

അധി	— ഉപരി
വദ്രം ആ വാലാന	— ആഭിമുഖ്യേന ചവിപ്പുവാൻ
(സഃ) വൃതഃ പുനഃ-ത്രാ	— ബഹുധാവയശേഷം
വി-അന്യഃ	— വിവിധം ചവിപ്പു, താഡിതസ്സുൻ
അഗന്യാൻ	— ഭ്രമോപതിതവാൻ

നന്മം.-വദ്രാഭയം കൊണ്ടു് മുറിക്കപ്പെട്ടു് കാലം കച്ചുര
റ വൃതൻ, വൃദ്ധനും മുറിക്കപ്പെട്ടവനായ ഒരു പുരുഷൻ ഇദ്ദേഹത്തിൽ
മുള്ള ആളോടു് സമനാവാൻ ഇച്ഛിച്ചു് പാരാത്തതുപോലെ,
ഇത്രന്റെ നേരെ യുദ്ധം ചെയ്വാൻ (വിഫലമായി) മുതിർന്ന
ദോഷാധികം കൊണ്ടു് പലപാടും മുറിയേറിയ പോരിൽ
നിന്നു് പിൻതിരിഞ്ഞില്ല ഒരു കന്നിന്റെ സമപ്രദേശം
പോലെയുള്ള, കാലം കയ്യേറിയ അവന്റെ ചുമലിൽ ഇത്രൻ
വദ്രത്തെ വീണ്ടും ക്ഷേപിച്ച ദോഷം മുഴുവൻ മുറിയുപറ്റി
വൃതൻ ഭൂമിയിൽ പതിച്ചു

8 നദഃനദീനാമുചയാഗന്യാനാം
മനോനഹാണാ അതിയന്ത്യാപി
യാചിദ്യത്രാഹിനാപുരുതിസു-
ത്താസാമഹിഃ പരസുതസ്ത്രിർബുവ

അന്വയം. -

അമൃതാ	— അമൃതം പൃഥിവ്യം
ശയാനം	— പതിതം മൃതം വൃതം
മനഃ അഹാണാഃ	— നൃണാം ചിത്തമാനോഹിന്യഃ
ആപഃ	— ജലാനി
ഭിന്നം നദഃ ന	— ബഹുധാഭിന്നമൃതം സിന്ധുമിവ
അതി യന്തി	— അതിക്രമ്യ ഗച്ഛന്തി
വൃതഃ (ജീവനശോയാം)	
മഹിനാ	— സ്വകീയേന മഹിമനാ
യാഃ ചിത്	— യാ ഏവമേവ യാ. ആപഃ

പരി-അതിഷ്ടൻ	— പരിവൃത്യസ്ഥിതവാൻ
അഹി:	— വൃതം, മേഘഃ
താസാം (അപാം)	
പഥ്സുതഃ-ശി:	— പാദസ്യായശ്ശയാനഃ
ബഭ്രവ	— അഭൂൻ

അർത്ഥം-വൃതൻ ജീവിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ സ്വന്തം ശക്തി കൊണ്ട് മേഘത്തിലടങ്ങിയ ജലങ്ങളേവയെ, ഭൂമിയിൽ വീഴാതെ തടഞ്ഞുനിർത്തിയൊ, മനുഷ്യരുടെ മനസ്സിൽ കയറി അവർക്ക് ആനന്ദവും കളിതമണക്കുന്ന ആ ജലങ്ങൾ കരപൊട്ടി ഒഴുകുന്ന നദിപോലെ ഭൂമിയിൽ വീണുകിടക്കുന്ന വൃത്രനെ അതിക്രമിച്ചൊഴുകി. വൃത്രൻ ആ ജലങ്ങളുടെ കാൽച്ചുവട്ടിൽ പെട്ടു. (വൃത്രനെ ജനങ്ങൾക്കതൃന്താപേക്ഷിതമായ ജലവിതരണം മുടക്കുന്ന മനുഷ്യദ്രോഹിയുടെ പ്രതീകമായി ചിത്രീകരിക്കുന്നു ഇത്രനെ തദ്യുതിതമോചകനായും.)

9 നീചാവയാ അഭവദ്വൃതപത്രേ-

ഏതാ അസ്യ അവധ്യജ്ജഹാര

ഉത്തരാസുരധരഃ പുത്ര ആസി-

ദ്വാന്ദ്വായ സഹപഥ്സാനധേനഃ

അന്വയം:-

വൃത-പത്രാ	— വൃതഃ പുത്രോയസ്യഃ സാ (മാതാ)
നീചാ-വയാഃ അഭവൻ	— ന്യക്ഷഭാവംപ്രാപ്താ
(തദാനീം അയാ) ഇന്ദ്രഃ	
അസ്യഃ	— മാതൃഃ
അവ	— അധോഭാഗേ, വൃത്രസ്യാപരി
വധഃ	— ഹനനസാധനമായും.
ജാവാ	— പ്രഹൃതവാൻ
(തദാനീം) സുഃ	— മാതാ
ഉദ്-അവാ	— ഉപരിസ്ഥിതാ (ആസിൽ)
പുത്രഃ അധഃ	— അധോഭാഗേസ്ഥിതഃ ആസിൽ

(സാ) ഭാനഃ — ഭാനവീ, വൃത്രമാതാ
 സഹ-വഥ്സാ യേനഃ ന — യഥാവത്സസഹിതാ
 ഗയാനാ ഗൌര തഥാ
 ഗയേ — ള്യാ ഗായനം കൃതവതി

അർത്ഥം.-വൃത്രനാകുന്ന പുത്രനോടു കൂടിയവരും, അമ്മ, പുത്രനെ മറച്ചു കടന്ന അപ്പോൾ ഇത്രും അമ്മയുടെ അടിയിൽപെട്ട വൃത്രന്റെമേൽ വക്ത്രായുധമേല്പിച്ചു. തത്സമയം, അമ്മ മുറക്കുകകളിലും പുത്രൻ താഴെയും സ്ഥിതിരായി ആ അന്ധാസ്രി, വൃത്രമാതാവ്, കട്ടിയോടുകൂടിയ ഒരു പശുചാലെ മറിച്ചു കിടന്നു (ദർശനത്തെ സഹായിക്കുന്ന സർഗ്ഗണത്തിനും ദർശനങ്ങൾക്കു സഹായത്തിന്നെന്നുള്ള സജ്ജനങ്ങൾക്കും നാശമാണെന്നു സൂചിപ്പിക്കുന്നു)

10 അതിഷ്ഠന്തിനാമനിവേശനാനാം.

കാഷ്ഠാനാം മധ്യേ നിമിതം ശരീരം

വൃത്രസ്യനിത്യം വിചാന്താപോ-

ദീപം തമ ആശയദിത്ര ശത്വഃ വഴം 37

അന്വയം. -

വൃത്രസ്യ നിത്യം — നിന്നാമധ്യേ,
 അസ്സ്യമഗ്നത്വേന തദീയം നാമ
 ന കോപിജ്ഞായതേ
 അതിഷ്ഠന്തിനാം — സ്ഥിതിരഹിതാനാം
 അനി-വേശനാനാം — ഉപവേശരഹിതാനാം
 കാഷ്ഠാനാം മധ്യേ നി-
 മിതം ശരീരം — നിക്ഷിപ്തം ദേഹം
 ആപഃ വിചരന്തി — വിശേഷേണ ഉപരി ആക്രമ്യ
 പ്രവഹന്തി

ഇത്-ശത്വഃ (ശരീരേജല
 മധ്യേ പ്രക്ഷിപ്തേ സതി)

ദീപം തമഃ — ദീപം നിദ്രാത്മകം മരണം
 ആ അശയത് — സമുത്തഃ പതിതവാൻ

അർത്ഥം.—ജനങ്ങളാൽ പേർ പോലും മറക്കപ്പെട്ട വൃത്രന്റെ ജഡം, ഒരിടത്തും നില്പാത്തതും ഇരിക്കാത്തതുമായ ജലത്തിൽ നിക്ഷിപ്തമായി. ജലസമൂഹം മേൽക്കൂടെ ആക്രമിച്ചൊഴുകി. ഇന്ദ്രശത്രുപായ വൃത്രൻ ദീപ്തമസ്തിൽ, നിദ്രാത്ഥകമായ മരണത്തിൽ പൂർണ്ണമായി പതിച്ചു.

11 ഭാസപത്നീരഹിഗോപാ അതിഷ്ഠ-
 നിരുദ്ധാ ആപഃ പണിനേവഗാവഃ
 അപാംബിലമപിഹിതം യദാസി-
 വൃത്രം ജഘന്വാ അപൃതവചാര

അന്വയം:—

ഭാസ-പത്നീ:	— ഭാസ: വിശ്വോപക്ഷപണ ഹേതു: വൃത്ര: പതി: യാസാം താ: (ആപഃ)
(അ) ഏവ	
അഹി-ഗോപാ:	— അഹി: വൃത്ര: ഗോപാ രക്ഷക: യാസാം താ:
ആപഃ	— ഉഭകാനി
പണിനാ-ഇവ ഗാവഃ	— പണി നാമകോസുര: ഗാ: അപഹൃത്യബിലേന്ദമാപയിത്വാ ബിലഭാരമാച്ഛാഭ്യ യഥാ നിരുദ്ധവാൻ തഥാ,
നി-രുദ്ധാ: അതിഷ്ഠ	— സ്ഥിതവത്യ:
യൻ അപാം ബിലം	— പ്രവഹണഭാരം
അപി-ഹിതം ആസിൻ	— വൃത്രേണ നിരുദ്ധമാസിൽ
തൻ (ബിലം)	— പ്രവഹണഭാരം
വൃത്രം ജഘന്വാൻ	— ഹതവാൻ
ഇന്ദ്ര: അപ വചാര	— അപൃതമകരോൻ

അർത്ഥം.—ഭാസന്റെ (വിശദദ്രോഹിയായ വൃത്രന്റെ) അടിമകളും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആജ്ഞയെ വഴങ്ങേണ്ടിവന്നു സ്വച്ഛന്ദമൊഴുകാൻ തടസ്സപ്പെട്ടവനായ അപ്പകൾ (മലഞ്ചര), പണി

എന്ന അസൂരനാൽ അപഹരിക്കപ്പെട്ട് പുറത്തേക്കുള്ള വഴി അടഞ്ഞ ഗുഹയിൽ പെട്ട പശുക്കൾപോലെ തടയപ്പെട്ടിരിക്കുകയായിരുന്നു. ജലങ്ങളുടെ പ്രവാഹമാറ്റത്താൽ അടയപ്പെട്ടിരുന്നു. വൃത്രൻ മരിച്ചപ്പോൾ ആ തടസ്സം നീക്കി പ്രവാഹമാരം ഇത്രൻ തുറന്നു.

12 അശ്വേ¹ വാരോ² അഭവ³സ്ത⁴ ദീ⁵ത്ര

സ്യ⁶കേയ⁷ത്വാ⁸ പ്ര⁹ത്യഹം¹⁰ ദേവ¹¹ ഏകഃ¹²

അ¹³ജയോ¹⁴ ഗാ¹⁵ അ¹⁶ജയ¹⁷സ്രോ¹⁸സോമ-

മവാ¹⁹സ്യ²⁰സ്ത²¹ സ്ത²²ത്ത്വേ²³ സ²⁴പ്ത²⁵സി²⁶ന്ധൂ²⁷ൻ

അന്വയം:-

ഹേ ശൂര, ഇത്ര, സ്യകേ	— വരേ
ദേവഃ	— ദീപ്യമാനഃ സുപ്താധികശലഃ
ഏകഃ	— അചിതീയഃ (വൃത്രഃ)
യൽ ത്വാ പ്രതി-അഹൻ	— യദാത്വാം പ്രതികൂലത്വേന പ്രഹതവാൻ
തൽ (ത്വം)	— തദാനിം.
അശ്വവ്യഃ വാരഃ	— അശ്വസംബന്ധീവാലഃ യഥാ ശ്വസ്യവാലഃ അനായാസേന മക്ഷികാദീൻ നിവാരയതി തദാൽ വൃത്രം അഗണയിത്വാ നിരാകൃതവാൻ
അഭവഃ	— അഭൂത്
(കിഞ്ച ത്വം) ഗാഃ	— പണിനാപഹതാഗാഃ
അജയഃ	— ജിതവാൻ
ത്വം സോമം അജയഃ	— ജിതവാൻ.
(ത്വം) സപ്ത സിന്ധൂൻ	— ഗംഗാദയാഃ സപ്തസംഖ്യാകാ നദീഃ
സത്തവേ	— സർത്തുഃ, പ്രവാഹരൂപേണ ഗത്തുഃ
അവ അസ്യജഃ	— ത്യക്തവാൻ

അർത്ഥം:- അല്ലയോ ശൂര, ഇന്ദ്ര, വജ്രത്തെ തടുക്കുന്നതിൽ
മുമ്പും സരവ്വായുധകശലനമായ വൃത്രൻ എപ്പോൾ അവിടു
ത്തെ എതിരാകുമിട്ടുവോ, അപ്പോൾ അവിടുന്ന് ഒരു കതിര
വാലായി അതായത് കതിര, വാലുകൊണ്ട് ഈച്ച മുത
ലായവയെ നിശ്ശയാസം ആട്ടിയകറ്റുന്നപോലെ വൃത്രനെ
അനായാസമായി തോല്പിച്ച അതുകൂടാതെ പണിയാൽ അ
പഹരിക്കപ്പെട്ട ഗോക്കളെ ജയിച്ചുകൊണ്ടുവന്നുവല്ലോ. അവി
ടുന്ന് സോമത്തെയും ജയിച്ചു (കടിച്ചു) ഗംഗാദികളായ ഏ?
പുനന്യദികളെ സ്വച്ഛന്ദമൊഴുകാൻവിട്ടു

13 നാസെ വിദ്യുന്നതന്യതുസ്സിഷേയ

നയാം മിഹമകിര്യോദനിം ച

ഇന്ദ്രശ്ചയദ്യുധാതേ അഹി-

ശ്ചോതാപരീദ്യോ മലവാവി ജിഗ്യേ

അന്വയം. -

അസ്യ	— ഇന്ദ്രാർത്ഥം നിമ്മിതാ,
വി-ദ്യുൽ ന സിന്ധേയ	— ഇന്ദ്രം ന പ്രാപ്താൽ
(തഥാ) തന്യതു: ന	— ഗജജനം ന പ്രാപ്താൽ
യാം മിഹം	— സേചനം, വൃഷ്ടിം
അകിരൽ	— വൃത്ര: വിക്ഷിപ്തവാൻ
(സാപിര്യഷ്ടി: നസിഷേയ)	
ഹ്രാദനിം ച	— യാം അഗനിം വൃത്ര:
	പ്രമുഖവാൻ (സാപിന
	സിഷേയ)

ഇന്ദ്ര: ച അഹി: ച യൽ

യുധാതേ — യദായുധം കൃതവന്തോ

(തദാനിം വിദ്യോദയോ നപ്രാപ്താ:)

ഉത — അപി ച

മല-വാ — ധനവാനിത്ര:

സാപരീദ്യ: — അപരാദ്യ:, അന്യാസാമപി
വൃത്ര നിമ്മിതാനാം മായാനാം
സകാശാൽ

വി-ജിഗ്യേ — വിശേഷേണ പിതവാൻ

അമ്മ.-ഇത്രയ്ക്കു നേരെ വ്യക്തൻ നിർമ്മിച്ചവിട്ട മിന്നാൻ അവിടുത്തെ പ്രാപിച്ചില്ല അതുപോലെ വ്യക്തന്റെ ഗൗരവം പ്രാപിച്ചില്ല യാതൊരു വചനം വ്യക്തൻ പൊഴിച്ചുവോ അതു അവിടുത്തെ ഏകീകരിച്ച വ്യക്തൻ വിട്ട ഇടിവാടും ഇത്രയ്ക്കു അടുത്തത്തിയില്ല ഇത്രയും വ്യക്തനും തമ്മിൽ യുദ്ധം ചെയ്തപ്പോൾ വ്യക്തന്റെ ആയുധങ്ങളൊന്നും ഇത്രന്നു കൊണ്ടില്ല പിന്നെ, ഐശ്വര്യവാനായ ഇത്രൻ വ്യക്തനിമ്മിതങ്ങളായ മറ്റു മായാപ്രയോഗങ്ങളെയും ജയിച്ചു.

14 അഹേ¹ര്യാതാരം² കപ³ഗ്യ⁴ ഇ⁵ത്ര
ഏ⁶ദിയ⁷ത്തേ⁸ ജ⁹ല്യ¹⁰ഷോ¹¹ ഭീ¹²രഗ¹³ച്ഛാ¹⁴
ന¹⁵പ¹⁶ച¹⁷യ¹⁸ന¹⁹പ²⁰തി²¹ജ²²സ്ര²³വ²⁴ന്തി-
ശ്വേ²⁵നോ²⁶ന²⁷ഭീ²⁸തോ²⁹ അ³⁰തഃ³¹രാ³² ര³³ജാ³⁴.സി

അർത്ഥം:-

ഹേ ഇത്ര ജല്യഷഃ — (വ്യക്തം) ഹതവതഃ (തവ)
ഏദിയൽ ഭീഃ അഗച്ഛാ — ചിത്തേ യദി ന ഹതവാൻ
അസ്മിതി സ്വച്ഛായേ.
പ്രാപ്തയാൻ
(തഹി) അഹേ യാതാരം — ഹന്താരം.
കം അപഗ്യഃ — തപത്തോന്യം കംപുതധം
ദൃഷ്ടവാനസി
(താദൃശസ്യ പുതഷാന്തരസ്യോഭാവാൽ മാത്രൻ തവ യേം)
യൽ — യസ്മാൽ കാരണാൽ (തപം)
നവ ച നവതി. ച
സ്രവന്തിഃ — ഏകോനശതസംഖ്യാകാഃ
പ്രവഹന്തിഃ നദീഃ
(പ്രാപ്യ) രജാംസി — തത്രത്യാന്യദാകാനി
ശ്വേനഃ ന ഭീതഃ — ശ്വേനനാമകഃ പക്ഷിവായേഃ
അതരഃ — തീർണ്ണവാനസി
(ഭരഗമനാത്ത്വ യേമാസീദിതി ഗമ്യതേ തൽയേം മാത്രൻ)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, വൃത്രനെ വധിച്ച അവിടുത്തെ മനസ്സിൽ വൃത്രൻ കൊല്ലപ്പെട്ടില്ലെ എന്ന ഭയം ബാധിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അത് വ്യർത്ഥമാണ്. വൃത്രന്റെ ഹന്താവായി അവിടുനൊഴികെ ആരുണ്ട്? അന്യഹന്താവിന്റെ അഭാവത്തിൽ അവിടുന്ന് ഭയപ്പെടരുത്. വൃത്രപതനത്തിനുശേഷം അവിടുന്ന് നൂറിലൊന്നു കറയെ നദികളിലെ ഒഴുകുന്ന ജലങ്ങൾ പരന്നുപോലെ നീർയം താണ്ടി ബഹുദൂരം കടന്നു. (ഈ വാക്കുകൾ, വൃത്രപഥത്തിൽ ഇന്ദ്രനെ വിടാതെന്നിന്ന് സഹായിച്ച മരുത്തുക്കളുടേതാണെന്ന് വിചാരിക്കണം. ആ വാക്കുകൾ ഭൂഷാവായ ഭൂഷി ഏറ്റു പറയുകയാണ്.)

15 ഇന്ദ്രോയാതോ വസിതസ്യരാജാ

ശമസ്യച ശ്രംഗിണോ വഭ്രബാഹുഃ

സേദരാജാ ക്ഷയതിചയ്ണീനാ-

മരാനനേമിഃ പരിതാബഭ്രവ

വ 38

അന്വയം:—

വഭ്ര-ബാഹുഃ ഇന്ദ്രഃ

(ശക്തൗഹരേ സതി നിസ്സപത്തോ ഭൂതാ)

യാതഃ

— ഗച്ഛതഃ, ജഗമസ്യ

അവ-സിതസ്യ

— ഏകകൈത്രവസ്ഥിതസ്യ,
സ്ഥാവരസ്യ

ശമസ്യ

— ശാന്തസ്യ, ശ്രംഗരാഹിത്യേന
പ്രഹരണാദവ പ്രവൃത്തസ്യ,
അശ്വഗർഭാദേഃ

ശ്രംഗിണഃ

— ശ്രംഗോപേതസ്യ ഉഗ്രസ്യ
മഹിഷബലീവദ്ഭാദേഃ

രാജാ (അഭ്യസ്ത)

— ഈശോബഭ്രവ

സഃ ഇൻ ഉ

— സ ഏവ ഇന്ദ്രശ്വ

ചയ്ണീനാം രാജാ

— മരയാണാം രാജാ (ഭൂതാ)

ക്ഷയതി

— നിന്ന - 1

രാ	— താനി പുച്ഛാമനാനി ജംഗമാദിനി
അരാൻ ന നേമി:	— യഥാ മഥചക്രസ്യ പാദിതോ വർത്തമാനാഃ അരാൻ നേമോ കീലിതാൻ കാഷ്ഠവംശോ വ്യാപ്നോതി യഥാ
പരി ബഭ്രുവ	— വ്യാപ്തവാൻ

അർത്ഥം.—വശ്രായുധനായ ഇന്ദ്രൻ വൃത്രമരണത്താൽ ശത്രു രഹിതനായി ഭൂവനത്തിൽ ജംഗമത്തിന്റെയും സ്ഥാവരത്തിന്റെയും, കൊമ്പില്ലാത്ത കരിര കഴുത മുതലായ ഗാതാതുഷ്ഠങ്ങളുടെയും കൊമ്പുള്ള പോത്തു് കാട്ടു മുതലായ ഉഗ്ര മൃഗങ്ങളുടെയും നാഥനായി ഭവിച്ചു ആ ഇന്ദ്രൻ തന്നെ മനുഷ്യരുടെയും രാജാവായി ഭവിച്ചു നിവസിക്കുന്ന മുൻപറഞ്ഞ ജംഗമാദി കളഭയെല്ലാം, തേച്ചുകൂത്തിന്നു ചുറ്റുമുള്ള അരങ്ങം (അഴി കര) ചക്രത്തിന്റെ അറ്റത്തെത്തുന്നപോലെ ഇന്ദ്രൻ വ്യാപിച്ചു

അധ്യായപീഠിക

അഷ്ടകം-1 അധ്യായം-3

1-മുതൽ-3-കൂടി വസ്തുങ്ങളിൽ വ്യത്യാസംതന്നെ തുടർന്നു വിവരിയ്ക്കുന്നു അതിന്നുശേഷം അഗ്നികൾ, സവിതാവു, അഗ്നി, മിത്രൻ, വരുന്നൻ, രാത്രി, മരുതുക്കൾ, ബ്രഹ്മണസ്സതി, ആദിത്യന്മാർ, തദ്രൻ എന്നീ ദേവതകൾ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്നു. 23-ാം വസ്തുത്തിൽ 8-9-ആണ്ടു ജീവിതമാരുടെ സത്വസ്വഭാവവും വിളിച്ചുപറയുന്ന ഭുഷുവാക്ക് പറയരുതല്ലോ എന്നുകരുതി ശത്രുവിന്റെ പേർ കൂടി പറയുന്നില്ല എങ്ങും ദേവനറിഞ്ഞു വേണ്ടതു ചെയ്യാൻ മതിയെന്നും പ്രസ്താവിയ്ക്കുന്നു. 26-27 വസ്തുക്കൾ തദ്രപ്രതിപാദകമാണ്. തദ്രസ്മരണങ്ങളിൽ ആദ്യത്തേതാണത്. തദ്രസ്മരണങ്ങൾ ശിവങ്കൽ ധാരയ്ക്കും പുഷ്പാർച്ചയ്ക്കും നിത്യോപയുക്തങ്ങളാണു്. അധ്യായം 3-വർഗ്ഗം 1-2-3 ആംഗിരസഃ ഹിരണ്യസ്തുപഃ ത്രിഷ്ടപഃ കന്ദഃ ഇന്ദ്രോ ദേവതാ.

1 ഏതായാമോപ ഗവ്യന്ത ഇന്ദ്ര-

മസാകം സപ്രമതി. വാചധാതി.

അനാമുനഃ കവിദാദസ്യരാധോ-

ഗവാം കേതം പരമാവജ്ഞതേനഃ

അന്വയം:-

(ദേവാഃ പരസ്വരം

കഥയന്തി)

(ഹേദേവാഃ) ഗവ്യന്തഃ — പണിനാപഹതാഃ അസുഭീയാഃ
ഗാഃ പ്രാപ്തുമിച്ഛന്തഃ യയ.

ആ ഇത — ആഗച്ഛത

(യഷ്ടാഭിസ്സഹിതാഃ വയം.

ഗവാനയനക്ഷമം)

ഇന്ദ്രം ഉപ അയാമ — പ്രാപ്തവാമ

(സച ഇത്യഃ) അനാമുഷഃ	— ഹിംസകരഹിതഃ (സൻ)
അസ്മാകം പ്ര-മതി.	— ഗോലാഭേന ഹവയിത്വാ പ്രകൃഷ്ടാംബുധിം.
സു വപുധാതി	— സുഷു വച്യതേ
ആൻ	— അനന്തരം (സ ഇതു)
അസ്യ രായഃ	— ധനസ്യ
ഗവാം.	— ഗോരൂപസ്യ സംബന്ധി-
പരം കേതം.	— ഉൽകൃഷ്ടം ജ്ഞാനം.
നഃ കവിൻ ആ-വജ്ജതേ	— അസ്മാകം അധികം പ്രാപയതി

അർത്ഥം.—(ദേവന്മാർ പരസ്പരം പറയുന്ന) അല്പയോ ദേവന്മാരേ പണി എന്ന അസൂരൻ അപഹരിച്ച പശുക്കളെ വീണ്ടുകിട്ടാൻ നിങ്ങൾ വരുക നമുക്ക് ആ പശുക്കളെ മടക്കിക്കൊണ്ടുവരുവാൻ സമർത്ഥനായ ഇന്ദ്രന്റെ അടുക്കൽ എത്തുക ആ ഇന്ദ്രൻ ആരാലും എതിർക്കപ്പെടാത്തവനായി നമുക്ക് പശുക്കളെ വീണ്ടുകിട്ടിയ സന്തോഷംകൊണ്ട് ഇമ്പം വളത്തും പിന്നെ ഗോരൂപമായ ഈ ധനത്തെപ്പറ്റി ശരിയായ അറിവുപലപാടുണ്ടാക്കിത്തരും.

2 ഉപേദഹം ധനദാമപ്രതിതം.

ഭൂഷാ.നഗേന്ദ്രോ വ്സതി. പതാമി

ഇന്ദ്രാനുസ്യന്നപക്ഷേദിരഭൈ-

ര്യസ്തോതുഭ്യോ ഹവ്യോ അസ്തിയാമൻ

അനായം. —

അഹി.

യഃ (ഇത്യഃ) സ്തോതു-ഭ്യോ
യാമൻ

ഹവ്യഃ അസ്തി

(നം) ധന-ദാ.

ദാപ്രതി-തം.

— അനഷ്ടാതാ.

— സ്തോതുണാം അനഷ്ടാതുണാം

— തദീയഗതഭിസ്സഹ പ്രവൃത്തേ
യഞ്ചൈ

— ആഹ്വാനവ്യഃ വേതി

— ധനപ്രദം.

— അപ്രതിഗതം. അതിരസ്തം.

ഇത്രം ഉപ-മേഭി:

അകൈ:

— ഉപമാനസ്ഥാനീയൈ:
ഉത്തമൈ: സ്തോത്രൈ: സഹ

നമസ്കൻ

— പുജയൻ

ജ്ഞാപനം വസതി.

— പുണ്യസ്തോവിതാം
സ്വകീയനീഡം.

ശ്ലോകം ന

— യഥാശ്ലോകം തം പ്രതി
ആദരേണ ധാവതി തഥാ

ഉപ ഇൽ പതാമി

— ഉപാപ്തോദ്യേവ

അർത്ഥം.—അനുഷ്ഠാനാവായ ഞാൻ, ശത്രുക്കളായി എതിരിട്ട യുദ്ധത്തിൽ സ്തോതാക്കൾക്കും അനുഷ്ഠാനാക്കൾക്കും വിളിക്കപ്പെടാവുന്ന ദേവൻ ആരാണോ, (വരമെന്നറച്ച് വിശ്വസിച്ചു വിളിക്കപ്പെടാവുന്നവനാണോ,) ധനപ്രദനം എതിരറ്റവനായ ആ ഇത്രനെ ഉത്തമസ്തോത്രങ്ങളാൽ പുജിച്ചുകൊണ്ട്, തന്റെ പഴയ കൂട്ടിലേക്ക് പരത്ത് മമതയോടുകൂടി പറഞ്ഞു നപോലെ, പ്രാപിക്കുന്നു.

3 നിസർപ്പസേന ഇഷ്ടധീരസക്ത

സമരോഗാ അജതീയസ്യവഷ്ടി

ചോഷ്ഠ്യമാണ ഇന്ദ്രഭീവാമം

മാപണിർഭൂസ്യധീ പ്രവൃദ്ധ

അന്വയം:—

സർപ്പ-സേന:

— കൃത്സ്നസേനായുക്ത:

ഇഷ്ട-ധീൻ

— ബാണാനാമാധാരഭൂതാൻ
നിഷംശാൻ

നി അസക്ത

— നിതരാം പ്രഷഭാഗേ
സംയോജിതവാൻ

അര്യ:

— സ്വാമിരൂപ: (ഇത്രം)

യസ്യ (ദേവസ്യ) വഷ്ടി

— അസുരേണാപഹൃതാ: ഗാ:
പ്രഭാതം കാമയതേ,
തസ്യ ദേവസ്യ ഗൃഹേ

(താ:) ഗാ: സം അജതി — ന്

ഹേ പ്ര-വൃദ്ധ, ഇത്ര	— പ്രകൃഷ്ടവൃദ്ധീയക, ഇത്ര
ഭൂരി വാമം	— പ്രഭൃതം ഗോത്രപം ധനം
ചോഷ്ഠ്യയമാണഃ	— അസുഭ്യം പ്രയച്ഛൻ
അസുൽ അധി	— അസ്മാസു
പണിഃ മാ ഭൂഃ	— വ്യവഹാരി മാ ഭൂയാഃ
	(ഗവാമുല്ല്യം മാ യാചസ്യ)

അർത്ഥം.—സർവ്വസൈന്യത്തോടുകൂടി, ആവനാഴി പിന്നാം പുറത്തു കെട്ടി, സ്വാമിയായ ഇന്ദ്രൻ, അസുരാപഹൃതങ്ങളായ പശുക്കളെ ഇഷ്ടാനുസാരമായി അതാതു ദേവന്റെ ഗൃഹത്തിലെത്തിക്കുന്ന സമൃദ്ധീയകനായ ഇന്ദ്ര, മികച്ച ഗോധനം ഞങ്ങൾക്ക് തന്നതല്ല അവിടുന്ന് ഞങ്ങളോട് ഒരു കച്ചവടക്കാരനാകരുത് അതായത് പശുക്കളുടെ വില ചോദിക്കരുത് (ഈ സൂക്തത്തിൽ ഒന്നാം ഋക്കിൽ ദേവന്മാർ പരസ്പരം അപഹൃതപശുക്കളെപ്പറ്റി പറയുന്ന രണ്ടാമത്തെ ഋക്കിൽ ഋഷി ഇന്ദ്രനെ പ്രാപിക്കാൻ ഇച്ഛിക്കുന്നു മൂന്നാമത്തേതിൽ അപഹൃതപശുക്കളെ കിട്ടിയ ദേവന്മാർ ഇന്ദ്രനോടു പറയുന്ന മറ്റുപല ഇടങ്ങളിലുമെന്നപോലെ ഇതിലും കറച്ചു ശരിയല്ലായ്ക്കോന്നാം. എന്നാൽ മഹഷിമാർ മുൻനടന്ന സംഭവങ്ങളെയും സംഭാഷണങ്ങളെയും ഉള്ളുകൊണ്ട് കാണുകയാണ് ചിലപ്പോൾ പ്രകൃതംവിട്ട് സ്വയം സ്മരിക്കുകയാണ് ഒരാശയത്തിൽ നിന്ന് അകന്ന ഒരു സംഭവത്തിലേക്കും അവിടെ നിന്ന് മറ്റൊരിടത്തേക്കും വിചാരധാര പ്രവഹിക്കുന്നപോലെ തോന്നും.)

4 വധിഹിസ്യം ധനിനം ഘനേന—

ഏകശ്വൻ നപശാകേഭിരിന്ദ്ര

ധനോരധി വിഷ്ണുഷിതേവ്യായ—

നയജാനസ്സനകാ പ്രേതിമിയഃ

അന്വയം. —

ഹേ ഇന്ദ്ര, ധനിനം	— ബഹുധനോപേതം
സ്യം	— വൃത്രം
ഘനേന, വധിഃ ഹി	— കഠിനേന വദ്യേണ തപം

ഹതവാൻ വെച്ചു.

ഉപ-ശാകേഭി:

— സമീപവർത്തിഭി: ശക്തി
യുക്തൈർമന്ത്രജ്ഞിസ്സഹിതോ
ഭൂത്വാ

ഏക: ചരൻ

— പ്രഹർത്തം സ്വയമേവഗച്ഛൻ

ധനോ: അധി

— ഇന്ദ്രസംബന്ധിനോധനഷ
ഉപരി

വിഷ്ണുഷ്

— വിഷ്ഠി, സർവ്വത:

തേ വി ആയൻ

— വൃത്രാണചരാ: വിവിധമാഗച്ഛൻ

(ആഗത്യ ച) അയജാന:— യജാവിരോധിനസ്സുത:

സനകാ:

— ഏതന്നാമകാവൃത്രാണചരാ:

പ്ര-ഇതിം ഊയ:

— മരണം പ്രാപ്താ:

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഭൂരിധനനായ വൃത്രനെ കാഠി
നമായ വജ്രായുധം കൊണ്ട് വധിച്ചുവല്ലോ. സമീപവർത്തി
കളായ ബലവാന്മാരായ മന്ത്രജ്ഞന്മാരുടെ കൂടെയെങ്കിലും, അവ
രാൽ പ്രോത്സാഹിതൻ മാത്രമായി, വൃത്രനെ ഏകനായാണ്
അവിടുന്ന് എതിർത്തത്. ഇന്ദ്രന്റെ വില്ലിന്റെ മുകളിൽ
വൃത്രാണചരന്മാർ പലപാടവന്ന യജാക്കളുടെ വിരോധിക
ളായിവന്ന സനകന്മാരെന്ന ആ വൃത്രാണചരന്മാർ മരണ പ്രാപ്ത
രായി.

5 പരാചിച്ഛീഷാ വവൃജുസ്സ ഇന്ദ്രാ—

യജാനോ യജാഭിസ്സർധമാനാ:

പ്രയട്ടിവോ ഹരിവസ്ഥാതരുഗ്ര

നിരപ്രതാ അധമോ രോഭസ്യോ:

വ. 1

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, അയജാന: — സ്വയം യാഗരഹിതാ:

(പ്രത്യുത) യജാ-ഭി:

സ്സർധമാനാ:

— യാഗാനുഷ്ഠാതഭി: സ്സർധമാനാ:

തേ ശിഷാ

— വൃത്രാണചരാ: സ്വകീയാനി
ശിരാംസി

പരാ ചിഷ് വവൃജു:

— പരാഞ്ജമുഖാന്യേവഗതവന്ത:

ഹേ ഹരി-വഃ,	— ഹരിനാമകാശായകത,
സ്ഥാതഃ,	— സ്ഥിതിയുക്ത, യുദ്ധേ പലായന രഹിത,
ഉഗ്ര,	— ശൗര്യയുക്ത, (ഇന്ദ്ര).
യൽ	— യദാ.
ദിവഃ രോദന്ത്യോഃ	— അന്തരീക്ഷാൽ, ദ്യാവാപൃഥിവ്യോഃ സകാശാൽ
അബ്രതാൻ	— വ്രതരഹിതാൻ, വൃത്രാണപരാൻ
നിഃ പ്ര അധമഃ	— ധമനം കൃതവാനസി
(തദാനീം തദീയ മുഖവായുനാമുനാഃ സന്ദഃ തേ വവൃജഃ)	

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, സ്വയം യാഗം ചെയ്യാത്തവരും യാഗം ചെയ്യുന്നവരോടു മത്സരിക്കുന്നവരും ആയ വൃത്രാണപരന്മാർ തലതാഴ്ന്നി മുഖം തിരിച്ച് ഓടിപ്പോയി. ഹരികളെന്ന അശ്വങ്ങളോടുകൂടിയവരും യുദ്ധത്തിൽ ഒരിക്കലും പിന്തിരിഞ്ഞോടാത്തവരും. ഈനമായ ഇന്ദ്ര, ഏപ്പോൾ അന്തരീക്ഷത്തിൽ നിന്നും ദ്യാവാപൃഥിവികളിൽനിന്നും കർമ്മവിരോധികളായ വൃത്രാണപരന്മാരുടെ മേൽ അധിടന്ന് ഊക്കിൽ ഊതിയോ, അപ്പോൾ അവിടുത്തെ മുഖവായുവിനാൽ പരപ്പിക്കപ്പെട്ട അവർ ഓടിയകന്നു.

6 അ¹യ്യ¹മ¹സ¹ന്ന ന¹വ¹ദ്യ¹സ്യ സേ¹നാ—
മ¹യാ¹ത¹യ¹ന¹ക്ഷി¹ത¹യോ ന¹വ¹ഗ്ഗാഃ
വ¹പ്ത¹ഷാ¹യ¹യോ ന¹വ¹ഗ്ഗ¹യോ നി¹ര¹ഷാഃ
പ്ര¹വ¹ദ്¹ഭി¹രി¹ന്ദ്രാ¹ച്ഛി¹ന്ത¹ന്ന ആ¹യൻ

അന്വയം.—	
അനവദ്യസ്യ	— ദോഷരഹിതസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ)
സേനാം (പ്രതിവൃത്ര	
സ്യാണപരാ)	
അയ്യമസൻ	— യോദ്ധുരമൈച്ഛൻ

(തദാനീം) നവ-ഗ്രാഃ	— ആംഗിരസാം സത്ര മാസീനാനാം യേ ന വഭിർമാസൈഃ അവാപ്തഫലാഃ ഉത്ഥിതാഃ
ക്ഷിതയഃ	— മുരഷ്ട്യാഃ
അയാതയന്ത	— യുദ്ധാത്മം ഇദ്രം നാനാ വിയൈഃ മന്ത്രൈഃ പ്രോത്സാഹിതവന്തഃ
നിഃ-അഷ്ടാഃ	— ഇദ്രേണ നിരാകൃതാഃ (വൃത്രാനുചരാഃ)
വൃഷ-യുധഃ വധ്രയഃ ന.	— വൃഷേണ സേചനസമത്മേന പുഷ്പായുഷേണ ശുഭ്രേണ സഹ യുദ്ധം കർപ്പന്തഃ നപുംസകാ ഇവ
ചിതയന്തഃ	— സ്വകീയമശക്തിം ജ്ഞാപയന്തഃ
ഇദ്രാൽ	— ഇദ്രസ്യ സകാശാൽ
പ്രവൽ-ഭിഃ	— പ്രവരൈഃ, പലായിതു. സുശക്തൈഃ മാന്ത്രൈഃ
ആ ആയൻ	— ദൂരേ ഗതവന്തഃ

അർത്ഥം.—നിദ്രോചനായ ഇദ്രന്റെ സൈന്യത്തിന്റെ നേരെ വൃത്രാനുചരന്മാർ യുദ്ധം ചെയ്യാൻ പുറപ്പെട്ടു. അപ്പോൾ അംഗിരസ്സിന്റെ സത്രത്തിൽ ബ്രഹ്മമാസങ്ങൾ കൊണ്ടു ഫല പ്രാപ്തിനേടിയ സ്തുത്യപരിതന്മാരായ നവഗ്രന്മാർ എന്ന മനുഷ്യർ (മഹഷികൾ) ഇദ്രനെ പലമന്ത്രങ്ങൾകൊണ്ടും യുദ്ധത്തിൽ പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചു. ഇദ്രനാൽ പിന്മുറക്കപ്പെട്ട വൃത്രാനുചരന്മാർ സ്വയം അശക്തി പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു, പെരുന്തു മുളു ഗുരന്മാരോടു യുദ്ധം ചെയ്യുന്ന നപുംസകങ്ങൾ എന്നപോലെ, (തോറ്റു) ഇദ്രസമീപത്തുനിന്നു കിട്ടിയവഴികളിലൂടെ ഓടിയകന്നു.

7 തപേതാന്നുദതോ ജക്ഷത—
ശ്വാധോധയോ രജസ ഇദ്രപാരേ
അവാദഹോദിവ ആ ദസ്യമുച്ഛാ
പ്രസമ്പന സുവതദ്യസമാവഃ

അന്വയം -

ഹേ ഇന്ദ്ര, ത്വം രഥതഃ	— രോദനം കവൃതഃ
ജക്ഷതഃ	— ഹസനം കവൃതഃ
ഏതാൻ	— ദ്വിവിധാന്വി വ്യത്രാനചരാൻ
രജസഃ പാരേ	— അന്തരീക്ഷസ്യപരഭാഗേ
അയോധയഃ	— യുദ്ധമകരോഃ, യുദ്ധേന മാരിതവാൻ.
ദസ്യം	— ഉപക്ഷയിതാരം വ്യത്രം
ദിവഃ ആ	— ദൃലോകാദാനീയ
ഉച്ഛാ	— ഉൽകഷേണ
അവ അദഹഃ	— ദഗ്ദ്ധവാനസി
(തത ഉദ്ധം) സമ്പതഃ	— സോമാഭിഷവം കവൃതഃ യജമാനസ്യ
സ്തവതഃ (പ) ശംസം പ്ര	
ആവഃ	— സ്തുതിം പ്രകഷേണ രക്ഷിതവാനസി

അർത്ഥം.—ആപ്തയോ ഇന്ദ്ര അവിടുന്ന്, കരയുന്നപരം ചിരിക്കുന്നവതായ രണ്ടുവിധം വ്യത്രാനചരന്മാരെയും അന്തരീക്ഷത്തിന്നപ്പുറത്തു വെച്ചു യുദ്ധത്തിൽ കൊന്ന ഭ്രോഹിയായ വ്യത്രനെ ദൃലോകത്തിൽ നിന്ന് കൊണ്ടുവന്ന് യഥാർഹം ദഹിപ്പിച്ച അതിന്നുശേഷം സോമം സംസ്കരിയ്ക്കുന്ന യജമാനന്റെയും സ്നോതാവിന്റെയും സ്തുതികമ്മത്തെ നന്നായി രക്ഷിച്ച (കൈക്കൊണ്ടു കൊണ്ടാടി)

8 ചക്രാണാസഃ പരീണഹം പൃഥിവ്യാ—
ഹിരണ്യേന ധ്വനിനാ ശൃംഭോനാഃ
നഹിന്ദാന്നാസ സ്തിതിത്സു ഇന്ദ്രം
പരിസ്പശോ അധ്യാൻ സുര്യേണ

അന്വയം -

(യേ) പൃഥിവ്യാഃ പരി-
നഹം

— ഭൂമേഃ ആച്ഛാദനം സമ്പ്രതോ
വ്യാപ്തിം

പത്രാണാസഃ	— കർപ്പാണാഃ
ഹിരണ്യേന	— ഹിരണ്യയുക്തേന
മണിനാ	— കണ്ഡലാഭാഭരണേന
ശുഭമാനാഃ	— ശോഭമാനാഃ
ഹിനാപാനാസഃ	— വർദ്ധാനാഃ (സന്തഃ വർത്തന്തേ)
തേ	— തഥാവിധാവ്യത്രാണപരാഃ
(യുദ്ധായ ഉദ്യന്തം) ഇന്ദ്രം	
ന തിതിരുഃ	— ജേതും സമന്താ ന ആസൻ
(തദാനിം സ ഇന്ദ്രഃ) സ്വശഃ	— ബാധകാൻ താൻ
സുര്യേണ പരി അഭയാൽ	— ആദിത്യേന പരിഹിതാൻ,
	വ്യവഹിതാൻ അകരോൽ

അർത്ഥം.—യാവർ ഭൂമിയുടെ എല്ലാഭാഗവും വ്യാപിച്ചു മറവുണ്ടാക്കിയോ, യാവർ സ്വർണ്ണംകൊണ്ടുള്ള കണ്ഡലം മുതലായ ആഭരണങ്ങളാൽ ശോഭമാനനായി, സമൃദ്ധനായി വർത്തിച്ചുവോ, ആ വ്യത്രാണപരന്മാർ, യുദ്ധത്തിന്നു മുതിന്ന ഇന്ദ്രനെ വെല്ലാൻ ശക്തരായില്ല. ഇന്ദ്രൻ ബാധകരായ ആ വ്യത്രാണപരന്മാരെ ആദിത്യനെക്കൊണ്ട് മറഞ്ഞവരാക്കി. (സൂര്യൻ ഉദിച്ചു രക്ഷസ്സുകളെ ഹനിക്കുന്നു എന്ന് വേറെ ശ്രുതിയിലുണ്ട്.)

9 പരിയദിന്ദ്രരോദസീ ഉദേ
 അബ്ജോജിർഹിനാ വിശ്വതസ്സീം.
 അചന്യമാനാ അഭിമന്യുമാനൈ—
 നിർബ്രഹ്മഭിരധമോദസ്യമിന്ദ്ര.

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, യദി രോദസീ	
ഉദേ	— യദാ ദൃലോകദ്രലോകാവുജേ
മഹിനാ	— ത്വദീയേനമഹിന്ദാ
വിശ്വതഃ സി.	— സർവ്വതഃ പരിഗൃഹ്യ
പരി അബ്ജോജിഃ	— പരിതോ ഭൂമവാനസി.

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, ത്വം തദതഃ	— രോദനം കർച്ചതഃ
ജക്ഷതഃ	— ഹസനം കർച്ചതഃ
ഏതാൻ	— ചിവിധാനപി വ്യത്രാനചരാൻ
രജസഃ പാരേ	— അന്തരീക്ഷസ്യപരഭോഗേ
അയോധയഃ	— യുദ്ധമകരോഃ, യുദ്ധേന മാരിതവാൻ.
ദസ്യം	— ഉപക്ഷയിതാരം വ്യത്രം
ദിവഃ ആ	— ദൃലോകദാനീയ
ഉച്ഛാ	— ഉൽകഷേണ
അവ അദഹഃ	— ദഗ്ദ്ധവാനസി
(തത ഉച്ഛാ) സന്വതഃ	— സോമാഭിഷവം കർച്ചതഃ യജമാനസ്യ
സ്തുവതഃ (ച) ശംസം പ്ര	
ആവഃ	— സ്തുതിം പ്രകഷേണ രക്ഷിതവാനസി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന്, കരയുന്നവരും ചിരിക്കുന്നവരായും, രണ്ടുവിധം വ്യത്രാനചരന്മാരെയും അന്തരീക്ഷത്തിന്നപ്പുറത്തു വെച്ച് യുദ്ധത്തിൽ കൊന്നു. ദ്രോഹിയായ വ്യത്രനെ ദൃലോകത്തിൽ നിന്ന് കൊണ്ടുവന്ന് യഥാർഹം ദഹിപ്പിച്ചു. അതിനുശേഷം സോമം സംസ്കരിയ്ക്കുന്ന യജമാനന്റെയും സ്തോതാവിന്റെയും സ്തുതികൾക്കുതന്നെ നന്നായി രക്ഷിച്ചു. (കൈക്കൊണ്ടു കൊണ്ടാടി)

8 ചക്രാ¹ണാ¹സഃ പരീ¹ണഹം പൃഥി¹വ്യാ—

ഹിരണ്യേ¹ന മണി¹നാ ശുഭ്ര¹മാനാഃ

നഹീ¹ന്യാനാ¹സ സ്തി¹തിരുസ്ത ഇന്ദ്രം

പരി¹സ്പശോ അധാ¹തീ സുര്യേ¹ണ

അന്വയം:—

(യേ) പൃഥിവ്യാഃ പരി-
നഹം

— ഭൂമേ ആച്ഛാദനം സർവ്വതോ
വ്യാപി.

ചക്രാനാസ:	— കുർപ്പാണാ:
ഹിരണ്യേന	— ഹിരണ്യയുക്തേന
മണിനാ	— കണ്ഡലാഭ്യാരേണേന
ശുഭമാനാ:	— ശോഭമാനാ:
ഹിനപാനാസ:	— വർദ്ധാനാ: (സന്ത: വർത്തന്തേ)
തേ	— തഥാവിധാവ്യക്താപരാ:
(യുദ്ധായ ഉദ്യന്തം) ഇന്ദ്രം	
ന തിതിരു:	— ജേതും സമത്മാ ന ആസൻ
(തദാനിം സ ഇന്ദ്ര:) സ്വശ:	— ബാധകാൻ താൻ
സൂര്യേണ പരി അധാൽ	— ആദിത്യേന പരിഹിതാൻ,
	വ്യവഹിതാൻ അകരോൽ

അർത്ഥം:—യാവർ ഭൂമിയുടെ എല്ലാവും വ്യാപിച്ചു മറവുണ്ടാക്കിയോ, യാവർ സ്വണ്ണംകൊണ്ടുള്ള കണ്ഡലം മുതലായ ആരേണങ്ങളാൽ ശോഭാനന്മാരായി, സമൃദ്ധന്മാരായി വർത്തിച്ചുവോ, ആ വ്യക്താപരന്മാർ, യുദ്ധത്തിന്നു മുതിന്ന ഇന്ദ്രനെ വെല്ലാൻ ശക്തരായില്ല ഇന്ദ്രൻ ബാധകരായ ആ വ്യക്താപരന്മാരെ ആദിത്യനെക്കൊണ്ട് മറഞ്ഞവരാക്കി. (സൂര്യൻ ഉദിച്ചു രക്ഷസ്സുകളെ ഹനിക്കുന്നു എന്ന് വേറെ ശ്രുതിയിലുണ്ട്.)

9 പരിയദിന്ദ്രരോദസി ഉദേ

അബ്ജോജിമ്മഹിനാ വിശ്വതസ്സിം.

അമന്യമാനാ അഭിമന്യമാനൈ-

ന്നിർബ്രഹ്മദിരധമോദസ്യമിന്ദ്ര.

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, യൽ രോദസി

ഉദേ

മഹിനാ

വിശ്വത: സിം

പരി അബ്ജോജി:

— യദാ ദൃലോകദൃലോകാവുഷേ

— ത്വദീന്ദ്രേണമഹിന്ദാ

— സർവ്വത: പരിഗൃഹ്യ

— പരിതോ ഭൂതവാനസി.

(തദാനിം തപം) അമന്യ
മാനാൻ

— മന്ത്രാർത്ഥമെന്നദ്ധ്യായം
അശക്താൻ യജമാനാൻ

അഭി മന്യമാനൈഃ

— അസ്മദീയാം ഏതേ
യജമാനാരക്ഷണീയാം. ഇത്യ
ഭിമാനം കപൃഷ്ടിഃ

ബ്രഹ്മ-ഭിഃ

— മന്ത്രൈഃ

ദേവ്യം

— വ്യക്താദിരൂപമസുരം, ചോരം

നിഃ അധമഃ

— നിസ്സാരിതവാനസി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇത്ര, എപ്പോൾ അവിടുന്ന് സ്വന്തം മഹിമകൊണ്ട് ദ്രോവിനെയും ഭൂവിനെയും പൂണ്ണമായടക്കി അനുഭവിച്ചുവോ അപ്പോൾ മന്ത്രാർത്ഥം അനുധ്യാനം ചെയ്യാൻ അശക്തരായ യജമാനന്മാരെക്കുറിച്ച് 'എന്റെ ഈ യജമാനൻ മാർ രക്ഷിക്കപ്പെടേണ്ടവരാണ്' എന്ന് അവിടേക്ക് മമത തോന്നത്തക്ക മന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ട് സന്തുഷ്ടനായി അവിടുന്ന് ശത്രുവിനെ അകറ്റിയോടിച്ച് (മന്ത്രാർത്ഥം അറിഞ്ഞില്ലെങ്കിലും ഭക്തിപൂർവ്വം അവിടുത്തെ ഉള്ളിൽ കണ്ടു സ്മരിക്കുമ്പോൾ അവിടേക്ക് തോന്നും 'ഇവക്ക് മന്ത്രാർത്ഥമറിയില്ലെങ്കിലും നിഷ്ഠ ഉപഭക്തിയുണ്ട്, രക്ഷണീയരാണ്' എന്ന്)

10 നയേ ദിവഃ പൃഥിവ്യാ അന്തഃപു-

ന്മായാഭിർധവാഃ പര്യുദ്രവൻ

യുജം വഭ്രം വ്യവശ്ചേത ഇന്ദ്രോ-

നിർഭ്യോതിഷ്ഠാത്മസ്തോഗാ അദക്ഷൻ

വ 2

അനന്ധം. —

യേ (ജലവിശേഷാഃ)

ദിവഃ

— ദ്യുലോകാൽ

പൃഥിവ്യാഃ അന്തഃ

— ഭൂമേഃ സ്ഥാനം

ന ആപഃ

— ന പ്രാപ്താഃ (മേഘരൂപമാപന്നേ ന പ്രത്യേണ നിതദ്ധത്വാൽ)

(അത ഏവ) ധന-ഭാഃ

— ധനപ്രദം ഭൂമി.

മായാഭിഃ

— സന്ധ്യോപകാശാദിഭിഃ കാമഭിഃ

ന പാപി-അദക്ഷൻ

— പാപിതോ ന വ്യാപ്താഃ

(ജലപാന സസ്യവൃദ്ധ്യാഭ്യുപകാരം ന ചക്രഃ)	
(തദാനീം) ഇന്ദ്രഃ	— (മേഘഭേദനായ)
വഭ്രം യജം ചക്രേ	— സ്വഹസ്തയുക്തം ചക്രേ
(തതഃ) വൃഷഭഃ	
ജ്യോതിഷാ	— വഷിതേന്ദ്രഃ ദ്യോതമാനേന വഭ്രേണ
തമസഃ	— അന്ധകാരരൂപാൻ മേഘാൻ (ഭിത്വാ)
ഗാഃ	— ഗമനശീലാനുകോനി
നിഃ അധുക്ഷൽ	— നിശ്ശേഷേണ ഭഗ്ധവാൻ

അർത്ഥം.—ഏതു ജലങ്ങൾ ദൃഢലോകത്തിൽ നിന്ന് മേഘരൂപനായ വ്യൂതന്റെ നിരോധംകൊണ്ട് ഭൂസ്ഥാനത്തെ പ്രാപിക്കാതിരുന്നവോ, അതു കാരണമായി സമ്പന്നയായ ഭൂമിയിൽ സസ്യാദികൾ മുളച്ച് പരന്നിപ്പയ്യോ, വെള്ളം കടിക്കാനും സസ്യാദികൾ വളരാനും സാധിക്കാതെ വന്നുവോ അപ്പോൾ ഇന്ദ്രൻ മേഘത്തെപ്പിളക്കാനായി വഭ്രം കയ്യിലെടുത്തു. വഷ്കനായ അവിടുന്ന് മിന്നിത്തിളങ്ങുന്ന ആ വഭ്രത്താൽ അന്ധകാരരൂപങ്ങളായ മേഘങ്ങളെ പിളർന്ന്, പ്രവാഹശീലങ്ങളായ ജലങ്ങളെ ഭഗവൻ (ഭൂമിയിലേക്ക്) കറന്നുകൊടുത്തു.

11 അൻ¹സ്വധാ²മക്ഷ³ന്നാപോ⁴ അസ്യ⁵—

വർധ⁶തമധ്യ⁷ ആ⁸ നാ⁹വ്യാനാ¹⁰.

സ¹¹ധ്രു¹²പീ¹³നേന¹⁴ മന¹⁵സാ¹⁶ തമി¹⁷ന്ദ്ര¹⁸—

മാ¹⁹ജി²⁰ഷ്ടേന²¹ ഹ²²ന്ത²³നാ²⁴ഹ²⁵ന്ന²⁶ഭി²⁷ദ്യു²⁸ൻ.

അനന്വയം:—

ഭൂപഃ	— ജലാനി
അസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ) സ്വധാം	— ബ്രീഹ്യാദിരൂപചനം. അന്തലക്ഷ്യം
അക്ഷാൻ	— മേഘാൽ വൃഷ്ടാ അഭവൻ
(തദാനീം വ്യൂതഃ)	
നാവ്യാനാം	— നാവാവതരണ യോഗ്യാനാം, ധ്വജിനാം അപാം

മധ്യേ ആ — സമന്താൽ
 അവർത്ത — വൃദ്ധിം പ്രാപ്തഃ
 (പ്രഭൃതജലേവത്തമാനോപി ന)
 മമാര, കിന്തു അഭിവൃദ്ധൗ ഏവ

(തദാനിം) ഇന്ദ്രഃ
 സഗ്രീചീനേന — സഹഗച്ഛതാ
 മനസാ (യുക്തം) തം (വൃത്രം)
 ഓജിഷ്ടേന — അതിബലയുക്തേന
 ഹന്തനാ — ഹന്തനസാധനേന വഭ്രൂണ
 അഭി ദ്യുൻ — കതിചിദ്രിവസാനഭിലക്ഷ്യ
 അഹൻ — തേഷു ദിവസേഷു ഹതവാൻ

അർത്ഥം:—ജലങ്ങൾ, ഇന്ദ്രന്റെ പ്രീഹാദിരൂപായ അന്നത്തെ ഉന്നംവെച്ച് (ഭൂമിയിൽ നെല്ല് വിളയിക്കുവാൻ) മേഘങ്ങളിൽ നിന്ന് വർഷമായി പൊഴിഞ്ഞു അപ്പോൾ വൃത്രൻ, തോണിയിൽ മാത്രം സഞ്ചരിക്കാവുന്ന ആ ജലപ്പരപ്പിന്റെ നടുവിൽ വളൻ (ആ വെള്ളത്തള്ളിച്ചയിൽ മരിച്ചില്ലെന്നു മാത്രമല്ല വളന്നുനിന്നു) ആ സമയത്ത് ഇന്ദ്രൻ, അന്റെകൂടെ എപ്പോഴും നടക്കുന്ന മനസ്സോടുകൂടിയ (ശത്രുവായ തന്നെപ്പറ്റി എപ്പോഴും വിചാരിക്കുന്ന) വൃത്രനെ അതിബലവത്തായ വഭ്രുത്താൽ ഒരു കാലപരിമിതി കരുതി ആ ദിവസങ്ങൾ ക്ഷേത്രത്തിൽ കൊന്നു

12 ന്യാവിധ്യദിലീബിശസ്യ ദൃച്ഛാ

വിശ്രംഗിണമഭിനക്ഷുഷ്മിന്ദ്രഃ

യാവത്തരോ മലവൻ യാവദോജോ—

വഭ്രൂണ ശത്രുമവധിഃ പൃതന്യം

അന്വയം. —

ഇലീബിശസ്യ — ഇളായാഃ ഭൂമേ ബിലെ
 ശയാനസ്യ വൃത്രസ്യ
 ദൃച്ഛാ — ദൃഢാനി, പ്രബലാനി
 സൈന്യാനി
 ഇന്ദ്ര നി അവിധ്യൻ — നിന്ദാ, വിമുഖൻ

ശ്രംഗിണം	— ഗോമഹിഷാദി ശ്രംഗസമാനൈഃ ആയുധൈഃ ഉപേതം
ശുഷ്ണം	— ജഗതഃ ശോഷകം (വൃത്രം)
വി അഭിനൽ	— വിവിധം താഡിതവാൻ
ഹേ മഘ-വൻ,	— ധനയുക്ത, ഇന്ദ്ര,
യാവൽ തരഃ	— യാവാൻവേഗോന്ധി
യാവൽ ഓജഃ	— യാവൽ ബലമന്ധി
(തേന സമ്പ്രേണയുക്തഃ ത്വം) പുതന്യം	— പുതനാ, യുദ്ധമിച്ഛന്തം
ശത്വം വഭ്രേണ അവധിഃ	— ഹതവാൻ അസി

അത്ഥം.-ഭൂമിയിലെ ഗൃഹയിൽ കിടക്കുന്ന വൃത്രന്റെ പ്രബലങ്ങളായ സൈന്യങ്ങളെ ഇന്ദ്രൻ തീരെ ഒട്ടക്കി പശുപോത്തു മുതലായ ജന്തുക്കളുടെ കൊമ്പുകളോടൊത്ത ആയുധങ്ങളുള്ള ദഗദ്രോഹിയായ വൃത്രനെ പലപാടും അമത്തി അല്ലയോ ചൈശ്വര്യവാനായ ഇന്ദ്ര എത്രവരെ വേഗമുണ്ടോ, എത്ര വരെ ബലമുണ്ടോ ആ വേഗബലങ്ങളോടെല്ലാം കൂടി അവിടുന്ന് യുദ്ധകാമനായ ശത്രുവിനെ (വൃത്രനെ) വഭ്രത്താൽ കൊന്നു

13 അഭി¹സി¹ധ്വമോ¹ അഭി¹ഗാദ¹സ്യ ശത്രു¹ൻ-
വി¹തിഗ്¹മേന¹ വൃ¹ഷഭേ¹ണാ പുരോ¹ഭേ¹
സംവ¹ഭ്രേണാ¹സു¹ഭൃ¹പൃ¹തമി¹ത്രഃ
പ്രസ്വാം മതി¹മതി¹രച്ഛാ¹ശ്ശാ¹നഃ

അനവയം -

അസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ)

സിദ്ധഃ

— സാധകഃ, വൃത്രഃ

ശത്രുൻ അഭി

— അഭിലക്ഷ്യ

അഭിഗാദ്

— ഗതവാൻ

(സച ഇന്ദ്രഃ, തിഗ്മേന

— തീക്ഷ്ണേന

വൃഷഭേണ

— ശ്രേഷ്ഠനായുധേന

(വൃത്രസ്യ) പുരഃ അഭേ¹ - പുരാണി വിവിധം ഭിന്നവാൻ

(വ്യത്രം വഭ്രേണ) സം.

അസൃജൻ

— സംയോജിതവാൻ

(സംയോജ്യ) ശാശ്വതാനഃ

— (വ്യത്രം) ഹിംസൻ

സ്വാം മതി.

— സ്വകീയാം ഹിംഷോപേതാം
ബുദ്ധിം.

പ്ര അതിരൻ

— പ്രകഷേണ വദ്ധിതവാൻ

അർത്ഥം.—ഇന്ദ്രന്റെ സാധകായുധമായ വഭ്രം ശത്രുവിനെ
ഉന്നംവെച്ചു പോയി ആ ഇന്ദ്രൻ നിശിതവും ശ്രേഷ്ഠവുമായ
ആയുധംകൊണ്ട് വ്യത്രന്റെ നഗരങ്ങളെ പലപാട് തകർത്തു
ആ ആയുധങ്ങളെ വ്യത്രനോടടുപ്പിച്ചു ചേർത്തു അങ്ങിനെ
ചേർത്ത് വ്യത്രവധകാരിയായി സ്വമനസ്സിനെ സന്തോഷ
ത്താൽ പോഷിപ്പിച്ചു

14 ആവഃ കഥ്സ്മിന്ത്ര യസ്മിഞ്ചാകൻ

പ്രാവോയ്യന്തം വൃഷഭം ശ്വേദം

ശ്വമപ്യതോ രേണൻക്ഷതദ്യോ

മുചൈവത്രേ-യാ നൃചാഹ്വായതൈവമത

അന്വയം. —

ഹേ ഇന്ദ്ര യസ്മിൻ

(കഥ്സ്മേ) ചാകൻ

(തം) കഥ്സം.

— സൂതി. കാളയമാനഃ വത്തസേ

— ഏതന്നാമകം ഗോത്രപ്രവത്തകം
ഭൂഷി.

ആവഃ

— രക്ഷിതവാന്തസി

(തഥാ) യ്യന്തം.

— സ്വകീയൈഃ ശത്രുഭിസ്സഹായമം
കവന്തം.

വൃഷഭം.

— ഇണൈഃ ശ്രേഷ്ഠം.

ശ്വേ-ദ്യം.

— ശ്വേദം ദിക്ഷു ദീപ്യമാനഭൂഷി.

പ്ര ആവഃ

— പ്രകർഷേണ രക്ഷിതവാന്തസി

ശ്വമ-പ്യതഃ

— സ്വദീയാഗ്വസ്യശ്വാമാൽ പതിതഃ

രേണഃ ദ്യോ നക്ഷത്ര

— യുജിഃ ദൃലോകം പ്രാപ്നോതി.

സൈവത്രേഃ

— ശ്വേത്രാഖ്യായാഃ യോഷിതഃ

പുത്രഃ (പുരാ ശത്രുമാൻ
ജലേച്ഛനഃ)

(താദേശികമായി)

തൃ-സഹായ

— തൃഭിഃ, പുരുഷൈഃ
സോഡവ്യായ

ഉൽ തസ്ഥൈ

— ജലാൽ ഉത്ഥിതവാൻ

അർത്ഥം.—യാതൊരു കർത്താക്കൾ അവിടുന്ന് സ്തുതികാമനാ യോ, (കർത്താന്റെ സ്തുതിയും ഇഷ്ടപ്പെട്ടുവെന്ന്) ആ കർത്താക്കൾ ജീവിതം അവിടുന്ന് രക്ഷിച്ചു അതുപോലെ ശത്രുക്കളായി പൊരുതുന്നവനും ഗുണശ്രേഷ്ഠനും പത്തുദിക്കിലും പ്രകാശം പരത്തുന്നവനുമായ (ദേവ്യ എന്ന) ജീവിതം വേണ്ടപോലെ രക്ഷിച്ചു അവിടുത്തെ കർമ്മങ്ങളുടെ കളുപ്പം പറ്റിച്ചു പൊടി (കൂടി) സ്വർഗ്ഗം പ്രാപിക്കുന്നു. ശ്ലോക എന്ന സ്ത്രീയുടെ മകൻ ശത്രുക്കളാൽ വെള്ളത്തിൽ മുങ്ങിക്കിടന്ന്, അവിടുത്തെ അനുഗ്രഹം കൊണ്ടാണ്, മനുഷ്യർക്ക് കാണാത്ത അവസ്ഥയിൽ നിന്നു പൊങ്ങിവന്നത്.

15 ആവൃത്തം വൃഷഭം തുഗ്രാസ

ക്ഷേത്രഭേദേ മലവൻ മഹിത്രംഗം

ജ്യോതിഷിത്രം തസ്ഥിവാംസോ അത്ര-

ജ്യോതിഷതാമധരാവേദനാകഃ

വ 3

അന്വയം.—

ഹേ മല-വൻ,

— ധനവൻ, ഇത്ര,

ശമം.

— ശാന്തം

വൃഷഭം.

— ഗുണശ്രേഷ്ഠം

തുഗ്രാസ ഗം.

— ജലേഷുഗതം, മഗ്നം

ഗഹിത്രം.

— പുഷ്പാകരം ഗഹിത്രാപത്രം

ക്ഷേത്ര-ഭേദേ

— ശത്രുഭിന്നനായ യുദ്ധവേലായാം

ആവഃ

ക്ഷേത്രപ്രാപ്യത്വം

അത്ര

— രക്ഷിതാവാസം

ജ്യോതിഷിൻ

— അജ്ഞാതനായ

തസ്ഥി-വാംസഃ

— ചിരകാലചരി

അത്ര

— അപസ്ഥിതഃ (സന്തഃ)

അത്ര

ശത്രു-യതാം

— ശത്രുൻ ആത്മന ഇച്ഛതാം

(തേഷാം) അധരാ

— നികൃഷ്ടാനി ദുഃഖാനി

വേദനാ

— കരു

അകുഃ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ മഹാവാവേ, അവിടുത്തെ അനഗ്രഹം കൊണ്ട് ശാന്തനും ഗുണശ്രേഷ്ഠനും ജലനിമഗ്നനായ ശ്വീത്രാപുത്രനെ യുദ്ധഭൂമിയിൽ പ്രാപിക്കുവാനായി അവിടുന്ന് രക്ഷിച്ചുവല്ലോ ഇവിടെ ഞങ്ങളോട് ചിരമായി എതിർത്തുനില്ക്കുന്നവരും ശത്രുക്കളെ സ്വയമിച്ചിടുന്നവരുമായ അവർക്ക്, പിന്നീട് റിഞ്ചു പോകാൻ തോന്നത്തക്ക കഷ്ടാനുഭവങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കിയാലും.

വഗ്ഗം 4 5 ജഗതീത്രിഷ്ടുരേഛസീ, അശ്വിനൗദേവതാ

1 ത്രിഷ്ടീനോ അദ്യോവേതം നവേദസാ

വിഭുവ്യാം യാമ ഉതരാതിരശ്വിനാ

യുവോഹിയത്രം ഹിഞ്ചേവ വാസസോ—

ദ്യേയേസേന്ത്യാ ഭവതം മനീഷിഭിഃ

അന്വയം —

ഹേ നവേദസാ

അശ്വിനാ,

(യുവാം) ത്രിഃ ചിത്

അദ്യ നഃ

ഭവതം

വാം യാമഃ

വി-ഭുഃ

ഉത രാതിഃ

യുവോഃ

യത്രം ഹി

— മേധാവിനൗ അശ്വിനൗ,

— ത്രിവാദരപി സവനത്രയേ

— അസ്തിൻ കമ്മണി അസുദർമ്മം

— ആഗതൗ ഭവതം

— യുവയോഃ ഗമനസാധന

ഭൂതോദമഃ

— വ്യാപ്തഃ

— അപിച ദാനംവിഭുഃ

— യുവയോരുജയോഃ

— പരസ്പര നിയമരൂപഃ

സംബന്ധ നി-

വാസസ:	— സൂര്യരശ്മിയാച്ഛാദനയുക്തസ്യ വാസരസ്യ
ഹിമ്യാ-ഇവ (യുവാം ഉഭയേ)	— ഹിമയുക്തയാ രാത്ര്യാ ഇവ (അന്ധിബല)
മനീഷി-ഭി:	— മേധാവിഭി: ജ്ഞാപിക്ഷിഭി:
അഭി-ആയംസേന്ധാ ഭവതം	— അഭിതോനിയന്തവ്യത, അനുഗ്രഹവശാൽ തഭധീനേത ഭവതം

അർത്ഥം:-അല്ലയോ മേധാവികളായ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ ഈ കർമ്മത്തിൽ ഞങ്ങൾക്കുവേണ്ടി മൂന്നുതവണ (മൂന്നു സവനങ്ങളിലും) ആദരണാർത്ഥം വന്നുചേരണം. നിങ്ങളുടെ തേരത് എല്ലാവരും വ്യാപിച്ചതാണല്ലോ. നിങ്ങളുടെ ദാന (ശീല)വും സർവ്വവ്യാപിയാണ്. നിങ്ങളിരുവരുടെ പരസ്പരബന്ധം സൂര്യ കിരണങ്ങൾ കൊണ്ട് പുതച്ച പകലിനും, മഞ്ഞുതിടുന്ന രാവിനും തമ്മിലുള്ളപ്പോലെയാകുന്നു. മേധാവികളായ ജ്ഞാപിക്ഷികളാൽ നിങ്ങൾ, അനുഗ്രഹംകൊണ്ട് നിയന്തവ്യതും അധീനതയായി ഭവിക്കണം.

2   ത്രയഃ പവയോ മധുവാഹനേ രഥേ
          സോമസ്യവേനാ മനു വിശ്വഇച്ഛിഭിഃ
          ത്രയസ്സംഭാസ സ്തഭിതാസ ആരഭേ
          ത്രിന്ദതം യാഥസ്രിച്ഛിഗ്വിതാഭിവാ.

അന്വയം:-

മധു-വാഹനേ	— നാനാവിധാനാം മധുര ദ്രവ്യാണാം യുക്തേ
(അശ്വിനോസ്സംബന്ധിനി) രഥേ പവയഃ	— വദ്യസമാനാ ദ്രവ്യാഃ ചക്രവിശേഷാഃ
ത്രയഃ	— ത്രിസംഖ്യാകാഃ (സന്ധി)

ഇത്	— ഇത്ഥം ചക്രത്രയ സന്ധാവ പ്രകാരം
വിശ്വേ	— സവ്യേ (ദേവഃ)
സോമസ്യ വേനാം അന	— ചക്രസ്യ കമനീയാം ഭാര്യാം അഭിലക്ഷ്യ യാത്രാപാം
വിദ്വഃ	— ജാനന്തി
(അസ്യരഥസ്യോപരി)	
സ്തംഭാസഃ	— സ്തംഭവിശേഷാഃ
ത്രയഃ	— ത്രിസംഖ്യാകാഃ
ആ-രഭേ	— ആരബ്ധ്യം, അവലംബിതം
സ്തഭിതാസഃ	— സ്ഥാപിതാഃ
(രഥത്വരയാ പതനഭീതി നിവൃത്യർത്ഥം ഹസ്താവലംബനായ).	
ഹേ അശ്വിനാ,	— അശ്വിണൗ, (യുവാം)
(താദൃശേന രഥേന)	
നക്രം	— രാത്രൌ
ത്രിഃ യാമഃ	— ത്രിവാറംഗച്യുതഃ
(ത്ഥമാ) ദിവ	— ദിവസേപി
ത്രിഃ ഉ (യാമഃ)	
(രാത്രാവഹനിച രഥമാത്മഹ്യ പുനഃ പുനഃ ക്രീഡമഃ)	

അർത്ഥം—മധുരഭക്ഷ്യഭൂവൃങ്ങളെ വഹിക്കുന്ന അഗ്നികളി-
ടെ തേരിൽ വളരുല്പുണ്യമായ ചക്രവിശേഷങ്ങൾ മൂന്നെണ്ണി-
മുണ്ട് ഈ ചക്രത്രയ സ്വഭാവം ചക്രന്റെ സന്ദർശനമായ ഭാര്യ-
യെ ഉന്നംബെച്ചുള്ള യാത്രയിൽ എല്ലാ ദേവന്മാരും മനസ്സിലാ-
ക്കി ആ തേരിന്റെ മേൽഭാഗത്തു തേരിന്റെ വേഗംകൊണ്ടു
വീശ്വന്തെറിക്കാതിരിക്കാൻ, കൈകൊണ്ട് പിടിക്കാവുന്ന
മൂന്നു മൂന്നുകൾ ഉറപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്' അപൂർവ്വം അഗ്നികളേ അപ്ര-
കാശുള്ള തോലേറി നിങ്ങൾ രാവം പകലും മുമ്പു തവണ
(പലവട്ടം) ക്രീഡിക്കുക (സന്ദർശനമായ ചക്രന്റെ ഭാര്യ എന്നു
പറയുന്നത് വിവാഹ സൂക്തത്തിൽ പ്രതിപാദിക്കുന്ന സൂര്യ-
ന്നു വധു തന്നെയാവാം.)

3 സമാനേ അഹത്രിരവദ്യഗോഹനാ
 ത്രിരദ്യയജ്ഞം മധുനാ മിമിക്ഷതം.
 ത്രിവാജവതീരിഷോ അശ്വിനായുവം.
 ദോഷാ അസുദ്യ മുഷസശ്ചപിനന്തം.

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വിനാ, യുവം	— അശ്വിനേ, യുവാമുഭയേ
സമാനേ അഹൻ	— ഏകസ്തിന്നനഷ്ടാനദിനേ
ത്രി: അവദ്യ-ഗോഹനാ	— ത്രിവാദനനഷ്ടാനഗതാനാം ദോഷാണാം സംവരണ കാരിണൗ ഭവതം
അദ്യ	— അസ്തിൻദിനെ
യജ്ഞം	— യജ്ഞഗതം ഹവി:
മധുനാ	— മധുരരസേന
ത്രി: മിമിക്ഷതം	— ത്രിവാദം സിഞ്ചതം
(കിഞ്ച) ദോഷാ:	
മുഷസ: ച	— രാത്രി: ദിവസാംശ്ച രാത്രിഷു ദിവസേഷു ച നൈരന്തരേണ
വാജ-വതീ:	— ബലകാരിണീ:
ഇഷ:	— അന്നാനി
അസുദ്യം പിനന്തം	— സിഞ്ചതം, പ്രയച്ചതം

അർത്ഥം:—അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളിരുവരും ഒരേ കർമ്മാനഷ്ടാനത്തിൽ, മൂന്നു സവനാപരണങ്ങളിലും വന്ന്, ലോപങ്ങൾ (ദോഷങ്ങൾ) മൂന്നു പ്രാവശ്യം പരിഹരിക്കുമാറാകണം. ഇന്ന്, യജ്ഞഹവിസ്സു മൂന്നിരട്ടി മധുരരസത്തോടു കൂടിയതാകണം. (നിങ്ങളുടെ അനുഗ്രഹംകൊണ്ടാണ് ഹവിസ്സു കാര്യം സ്വാദിഷ്ടങ്ങളാകുന്നത്.) പിന്നെ രാവുകളിലും പകലുകളിലും ഇടവിടാതെ ബലപ്രദങ്ങളായ അന്നങ്ങൾ ഞങ്ങൾക്കു തന്നെത്തുണ.

4 ത്രി¹വൃ²ത്തി³ര്യാ⁴തം ത്രി⁵ര⁶വൃ⁷തേ ജ⁸നേ
 ത്രി⁹സ്തൃ¹⁰പ്രാ¹¹വ്യേ ത്രേ¹²യേ¹³വ¹⁴ശി¹⁵ക്ഷതം
 ത്രി¹⁶ന്നാ¹⁷ന്യം വ¹⁸ഹത¹⁹മ²⁰ശ്ചി²¹നാ²²യു²³വം
 ത്രി²⁴ഃ പൃ²⁵ക്ഷോ²⁶ അ²⁷സ്മേ²⁸ അ²⁹ക്ഷ³⁰രേ³¹വ³²പി³³ന³⁴തം.

അനവയം. —

ഹേ അശ്ചിനാ, യുവം.	— അശ്ചിനൌ, യുവാം.
ത്രിഃ വത്തിഃ യാതം.	— അസ്മദീയവത്തനസാധനം, ഗൃഹം, ത്രിവാരം പ്രാപ്തം.
(തഥാ) അന—വൃതേ	— അസ്മദനുക്തലവ്യാപാരയുക്തേ
ജനേ ത്രിഃ (യാതം)	— തദനുഗ്രഹായ ഗച്ഛതം.
ത്രിഃ സപ്ര—അവ്യേ	— ത്രിവാരം സപ്തപ്രകഷ്ണ വേദോ. രക്ഷണീയേ പ്രവത്ത മാനാൻ അസ്മാൻ
ത്രേയാ—ഇവ	— ത്രീഭിഃ പ്രകാരൈഃ
ശിക്ഷതം.	— പുനഃപുനഃ അനുഷ്ഠാന മുപദേശ്യവ്യം.
(തഥാ) നാന്യം.	— നന്ദനീയം, സന്തോഷകരം ഫലം.
ത്രിഃ വഹതം.	— പ്രാപയതം. (ഉദാഹരണീ പജജന്യോയഥാ പ്രയച്ചതി തദാൻ)
അസ്മേ	— അസ്മാസു
പൃക്ഷഃ അക്ഷോ—ഇവ	— അന്നം, ഉദാഹരണീവ
ത്രിഃ പിനതം.	— ത്രിവാരം പ്രയച്ചതം.

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്ചികളേ നിങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ ഗൃഹത്തിൽ ദിവസത്തിൽ മൂന്നു തവണ (മൂന്നു സവനത്തിന്നും) വരണം. അതുപോലെ ഞങ്ങൾക്കനുക്തലമായ ആളുടെ ഗൃഹത്തിലും മൂന്നു തവണ പോകണം. വേണ്ടതുപോലെ രക്ഷിക്കുവാൻ ഞങ്ങളെ മൂന്നു പ്രകാരത്തിലും, സാത്വികരാജസരാധിസങ്ങളെ വേർതിരിച്ചു, അനുഷ്ഠാന വിഷയത്തിൽ ഉപ

ശേഷിക്കണം. അപ്രകാരം തന്നെ മൂന്നു പ്രാപശ്യവും, പ്രാപ്തത്തിലും മധ്യാഹ്നത്തിലും അപരാഹ്നത്തിലും, കർമ്മങ്ങൾക്ക് സന്തോഷകരമായ ഫലം ഉണ്ടാക്കിത്തരുന്നു. മേഘം വെള്ളം വർഷിക്കുന്നപോലെ മൂന്നു കാലത്തും, കർമ്മങ്ങൾക്കു മുമ്പും, കർമ്മകാലത്തും കർമ്മാനന്തരവും ഞങ്ങൾക്ക് അന്നം തന്നതുള്ളൂ.

5 ത്രിനോരയിഃ വഹതമശ്വിനായുവം
 ത്രിദേവതാതാ ത്രിതതാവതംധിയഃ
 ത്രിസൗഭഗത്വം ത്രിതതശ്രവാംസിന-
 സ്ട്രിഷഃ വാംസുരേഭിതാ തഥദ്രഥം

അന്വയം:-

ഹേ അശ്വിനാ, യുവം	— അശ്വിനേ, യുവാം
നഃ രയിഃ ത്രിഃ വഹതം	— ത്രിവാരം പ്രാപയതം
ദേവ-താതാ	— ദേവതാതൗ ദേവൈര്യുക്തേ കർമ്മണി
ത്രിഃ	— ത്രിവാരമാഗച്ഛതം
ഉത ധിയഃ ത്രിഃ അവതം	— അസ്മൽബദ്ധിഃ ത്രിവാരം രക്ഷതം
സൗഭഗ-ത്വം ത്രിഃ	— സൗഭാഗ്യം ത്രിഃ (വഹതം)
ഉത ശ്രവാംസി	— അന്നാനി
നഃ ത്രിഃ	— അസ്മഭ്യം ത്രിഃ (വഹതം)
വാം	— യുവയോഃ സംബന്ധിനം
ത്രി-സ്ഥം രഥം	— ചക്രത്രയേവസ്ഥിതം രഥം
സുരേ ഭിതാ	— സുര്യസ്യപത്നി
ആ തഥാ	— ആരൂഢവതീ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ ഞങ്ങൾക്ക് മൂന്നുപ്രകാരത്തിൽ (ഭൂവിലും ആകാശത്തിലും ദ്യോവിലും) ധനം, ഐശ്വര്യം, ശ്രേയസ്സ് ഉണ്ടാക്കിത്തരുന്നു.. ഞങ്ങളുടെ ദേവയജ്ഞകാലത്തിൽ മൂന്നുപ്രാപശ്യം (പ്രാഹ്നത്തിലും മധ്യാഹ്നത്തിലും അപരാഹ്നത്തിലും) വരുന്നു. പിന്നെ ഞങ്ങളുടെ

ബുദ്ധികളെ മൂന്നുപ്രകാരത്തിൽ (ധർമ്മാത്മകാമങ്ങളിൽ സമീപിനമായിച്ചേരുന്നത്) രക്ഷിക്കണം. ഞങ്ങളുടെ സൌഭാഗ്യം മൂന്നുപ്രകാരത്തിൽ (വാതപിത്തകഫാത്മങ്ങളായ രോഗങ്ങൾ വരാതെ അല്ലെങ്കിൽ മദമാസൂര്യമോഹങ്ങൾ ബാധിക്കാതെ) രക്ഷിക്കണം. പിന്നെ മൂന്നുപ്രാവശ്യം, (കമ്മത്തിന്നു മുമ്പും, കമ്മകാലത്തും, കമ്മാനന്തരവും) അന്നം തന്നരുളണം. മൂന്നു പക്രത്തിൽ നില്ക്കുന്ന നിങ്ങളുടെ തേരിലാണല്ലോ സൂര്യപത്രി ആരോഹണം ചെയ്തത് (വിവാഹസൂക്തത്തിൽ പ്രസ്തുതയായ സൂര്യയെത്തന്നെന്നാണ് ഇവിടേയും പ്രതിപാദിക്കുന്നത്.)

6 ത്രിരനോ അശ്വിനാ ദിവ്യാനിദേഷജാ

ത്രിഃ പാത്ഥിവാനി ത്രിഭത്തമദ്ഭ്യഃ

ഓമാനം ശംയോമ്മകായ സുനവേ

ത്രിധാതുശമ്മവഹതം ശുഭ്രേതി.

വ 4

അന്വയം. —

ഹേ അശ്വിനാ, നഃ	— അശ്വിനൗ, അസുഭ്യം
ദിവ്യാനി ദേഷജാ	— ദ്യലോകവത്തിനി ഔഷധാനി
ത്രിഃ (ഭത്തം)	
പാത്ഥിവാനി ത്രിഃ ഭത്തം	— പൃഥിവ്യാം ഉൽപന്നാനി ഔഷധാനി ഭത്തം
അൽ-ഭ്യഃ ഉ ത്രിഃ (ഭത്തം)	— അന്തരിക്ഷസകാശാദപ്യേഔഷധാനി
ശം-യോഃ	— ഏതന്നാമകസ്യ ബൃഹസ്പതി പുത്രസ്യ സംബന്ധിനം
ഓമാനം	— സുഖവിശേഷം
മമകായ സുനവേ	— മദിയായ പുത്രായ (ഭത്തം)
ഹേ ശുഭ്രേ പതി	— ശോഭനസ്യ ഔഷധജാതസ്യ പാലകൗ
(ഊവാം) ത്രി-ധാതു	— വാതപിത്തദ്വേഷ്യ ധാതുത്രയ ശമനവിഷയം
ശമ്മവഹതം	— സുഖം പ്രാപയതം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വികളേ, ഞങ്ങൾക്കു ദൃഢോക്തവ്യങ്ങളായ മൂന്നു പ്രകാരത്തിലുള്ള ഔഷധങ്ങളും (ദേഹത്തിന്നും മനസ്സിന്നും ആത്മാവിന്നും പുഷ്ടികരങ്ങളായവ) തന്നെതന്നെ. ഭൂമിയിലെ മൂന്നു പ്രകാരത്തിലുള്ള (ഉള്ള രോഗം മാറാനും പുഷ്ടിക്കും മേലിൽ രോഗം വരാതിരിക്കാനുമുള്ള) ഔഷധങ്ങൾ തന്നെതന്നെ. അന്തരീക്ഷലഭ്യങ്ങളായ മൂന്നു പ്രകാരത്തിലുള്ള (ശുദ്ധവായു, ശുദ്ധജലം, ശുദ്ധപ്രകാശം എന്നിവയിലൂടെ) ഔഷധങ്ങളും തന്നെതന്നെ. ബൃഹസ്പതിപുത്രനായ ശംഭുവിനുള്ളപോലെ (അല്ലങ്കിൽ ദുഃഖശമനവും സ്വാസ്ഥ്യസിദ്ധിയും കൂടിയ) സുഖവിശേഷം എന്റെ മകനു് തന്നെതന്നെ. അല്ലയോ മഹേഷ്വരപാലകരേ, നിങ്ങൾ വാതപിത്തകഫങ്ങളായ ധാതുക്കളുടെ ശമനത്തോടുകൂടിയ സുഖം ഞങ്ങളെ പ്രാപിപ്പിക്കണം.

7 ത്രിനോ അശ്വിനായജതാ ദിവേദിവേ

പരിത്രിയാതു പൃഥിവീമശായതം

ത്രിശ്രോ നാസത്യാരഥ്യം പരാവത-

ആത്മേവവാത സ്വാസരാണി ഗച്ഛതം

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വിനാ, ദിവേ-

ദിവേ

യജതാ

നഃ പൃഥിവീം പരി

ത്രി-യാതു

ത്രിഃ അശായതം

ഹേ രഥ്യം, നാസത്യാ

നിശ്രഃ

— അശ്വിനേ, പ്രതിദിനം

— യജുവേദ (യുവാം)

— അസുഭിയാം വേദിരൂപം ഭൂമി. സർവ്വതഃ പ്രാപ്യ

— കർമ്മധാത്രയയുക്തേ, ആസ്തിഷ്ണേ ബഹ്വിഷി

— ത്രിവാറം ശമനം കരുതം

— രഥേ, രഥസ്വാമിനേ, സത്യശിലാ

— ത്രിസംഖ്യാകാഃ ഐശ്വിക പാഹുക സൌമികരൂപാവേദിഃ

സ്വസരാണി

— ശരീരാണി

പരാ-വതഃ ആത്മാ-ഇവ

വാതഃ ഗമതം.

— ആത്മഭൂതഃ പ്രാണവായുവാൻ
ദൂരഭോഗാൽ ഗമതം.

അഥം.—അല്ലയോ അശ്വതികളേ, പ്രതിദിനം യജുപ്യന്മാരായ നിങ്ങൾ യാഗവേദിയിൽ ഏല്പാ ഭാഗവും പ്രാപിച്ചു മൂന്നു പടവുകളുള്ള മേപ്പുതീർത്ഥത്തിൽ മൂന്നുപ്രാവശ്യം (മൂന്നുസന്ധനങ്ങൾക്കും) വന്നുകിടക്കണം. അല്ലയോ റഥചീരന്മാരേ, സത്യശീലരേ, ഇഷ്ടിക, പശു, സോമം എന്നീ അംഗങ്ങളോടു കൂടിയ വേദികളെ ആത്മഭൂതനായ പ്രാണവായു ദൂതത്തിൽ നിന്ന് ശരീരങ്ങളെ എന്നപോലെ നിരന്തരമായി പ്രാപിച്ചാലും.

8 ത്രിശ്ചിനാ സിന്ധുഃസിന്ധുപ്തമാത്രഭി-

സ്രുയ ആഹാവാ സ്രേയാഹവിഷ്ണുതം.

തിസ്രഃ പൃഥിവീരൂപാ പ്രവാദിപോ-

നാകം രക്ഷേമേ ദൃഢിരക്ത്യഭീഹിതം.

അന്വയം. —

ഹേ അശ്വതിനാ

— അശ്വതിന്തേ

സിന്ധുമാത്ര-ഭിഃ

— ഗംഗാദ്യാനന്ത്യ. മാതര. യേഷാം
ജലവിശേഷാണാം തൈഃ

സിന്ധു-ഭിഃ

— സുന്ദരസ്വഭാവൈഃ ജലൈഃ
വസതിവരിനാമഭിഃ

ത്രിഃ

— സോമാഭിഷ്പം കൃതഃ

ആഹാവാഃ

— യഥോക്തജലയുക്തസ്യ
സോമസ്യാധാരഭൂതാഃ,

ഇപസദൃശാഃ

ത്രയഃ

— ത്രിസംഖ്യാകാദ്രോണ

കൃശാധപനീയ പുതട്ടദാഖ്യാഃ

നിഷ്ണാതാഃ

(തേഷ്യ ത്രിഷ്യ പാത്രവിശേഷേഷ്യ)

ത്രേയാ	— ത്രിഭിഃ പ്രകാരൈഃ, സവന ത്രയഗതൈഃ
ഹവിഃ കൃതം	— സോമാഖ്യം ഹവിഃ, സമ്പാദിതം ദ്രവ്യം വർത്തതേ.
തിസ്രഃ പൃഥിവീഃ ഉപരി	— ത്രിഭ്യഃ പൃഥിവ്യാദിരൂപേഭ്യഃ ഉദ്ധ്വം.
പ്രവാ	— പ്രവന്തേ, ഗച്ഛന്തേ (യുവാം)
ദിവഃ നാകം	— ദ്യുലോകസംബന്ധിനം ആദിത്യം
ദ്യു-ഭിഃ അകതു-ഭിഃ	— അഹോഭിഃ, രാത്രിഭിഃ
ഹിതം	— സ്ഥാപിതം
(അഹനി സൂര്യം ഉദേതി, രാത്രൗ അസ്തംഗച്ഛതി ഏവം അഹോരാത്രാഭ്യാം സൂര്യഃ വ്യവസ്ഥാപ്യതേ) രക്ഷേഥേ	

അർത്ഥം—അല്പയോ അശ്വികളേ, ഒഴുകുന്ന ഗംഗാദിമാതൃ നദികളിൽ നിന്ന് സംഭൃതമായ വസതീവരി എന്ന മന്ത്രപുത ജലത്തിൽ മൂന്നുവണയായി എട്ടും പതിനൊന്നും പന്ത്രണ്ടും പ്രാവശ്യം ഇടിച്ചരിച്ചവയും, ആധവനീയം, പുതട്ടത്ത് എന്നീ കൂപാകൃതികളായ മൺപാത്രങ്ങളിലെ ജലങ്ങളിൽ, മൂന്നു സവനങ്ങളിൽ, മൂന്നുപ്രകാരങ്ങളിൽ ഹവിഷ്ഠരിച്ച (ഹവിസ്സാക്കിയ) വയുമായ സോമങ്ങൾ ഇവിടെ വെച്ചിരിക്കുന്നു. (അവ പാനം ചെയ്യാലും.) ഭൂമി, ആകാശം, ദ്യോവ് എന്നീ മൂന്നിനും മുകളിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന നിങ്ങൾ ദ്യുലോകസംബന്ധിയായ ആദിത്യനെ പകൽ ഉദിപ്പിക്കുന്നു, രാവിൽ അസ്തമിപ്പിക്കുന്നു.—അങ്ങിനെ രാപ്പകലുകളുടെ വ്യവസ്ഥാപകനായ ആദിത്യനെ നിർത്തി രക്ഷിക്കുന്നു. (അത്രയും മഹാന്മാരായ നിങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ സോമങ്ങൾ സ്വീകരിക്കണം). (വസതീവരി എന്നാൽ സോമം ഇടിക്കാനുള്ള മന്ത്രപുതജലമാണ്. പുതട്ടത്തും ആധവനീയവും വസതീവരിയുടെ പാത്രത്തിൽ വെള്ളം കഴിഞ്ഞാൽ വീണ്ടും ഒഴിക്കാനുള്ള കരുതൽവെള്ളങ്ങളാണ്. മൂന്നിനും മൺപാത്രങ്ങളാണ്. സൌകര്യമുള്ളിടങ്ങളിൽ നദീജലങ്ങളാണ് ഇതിന്നുപയോഗിക്കാൻ.)

9 ക്വ ത്രി ചക്രാത്രിവൃതോരഥസ്യ
 ക്വ ത്രിത്രയോ വന്ധുരാ യേ സന്നീളാഃ
 കദായോഗോ വാജിനോ രാസഭസ്യ
 യേനയജ്ഞം നാസത്യോപയാഥഃ

അന്വയം. —

ഹേ നാസത്യാ

ത്രി-വൃതഃ

രഥസ്യ

ത്രി ചക്രാ

ക്വ?

യേ (കാഷ്ഠവിശേഷാഃ)

സ-ന്നീളാഃ

തേ (കാഷ്ഠവിശേഷാഃ)

വന്ധുഃ

ത്രയഃ

ക്വ?

വാജിനഃ

രാസഭസ്യ

യോഗഃ

— നാസത്യേ, അശ്വിനൗ

— ത്രിസംഖ്യാകൈഃ അശ്വിഭിഃ
ഉപേതസ്യ വേദീയസ്യ

— (ഈഷാദയം പൂവുഭാഗേ
സംയജ്യതേ സേയം ഏകാ
അശ്വിഃ പൃഷ്ഠഭാഗേ വിയുജ്യതേ
തത്ര കോണദയം സമ്പദ്യതേ
ഈദൃശസ്യ രഥസ്യ
സംബന്ധിനീ)

— ത്രീണി ചക്രാണി

— കത്ര സ്ഥിതാനി ഇതി അസ്മാഭിഃ
ന ദൃശ്യതേ

— ഗൃഹസമുദേശം രഥസ്യ ഉപരി
നിവേശനസ്ഥാനം, തേന
സഹവത്തതേ

— നീഡബന്ധനാധാരഭൂതാഃ

— അക്ഷേണസഹിതേ ദേവേ ഈഷേ
ഇതി ത്രിസംഖ്യാകാഃ

— കത്രസ്ഥിതാ ഇത്യസ്മാഭിഃ ന
ജ്ഞായതേ

— ബലവതഃ

— വേദീയാശ്വസ്ഥാനീയസ്യ
ഗർഭസ്യ

— രഥേയോജനം.

- കദാ? — കസ്തിൻകാലെ നിഷ്ഠനം
ഇത്യസ്താഭി: ന ദൃശ്യതേ
- യേന — ചക്രത്രയനീഡകാഷ്ടത്രയരാസ
ഭയോജനസഹിതേന രഥേന
- യജ്ഞം ഉപ—യാഥ: — അസ്തഭീയം യാഗസ്ഥാനം
ഉപഗച്ഛ.

(താദൃശസ്യ രഥസ്യ ഇതിപൂർവ്വത്ര അന്വയഃ)

അർത്ഥം—അല്ലയോ സത്യശീലരേ, അശ്വചികളേ, മൂന്നു കോൺമുനകളുള്ളതും രണ്ടു തണ്ടുകൾ മുൻഭാഗത്തുള്ളതും ഒരു തണ്ടു് പിൻഭാഗത്തുള്ളതും ആയി നിങ്ങളുടെ തേർ പ്രധാനമായി ത്രികോണമാണു്. ഇപ്രകാരമുള്ള തേരിന്നു് മൂന്നു ചക്രങ്ങൾ (ഉണ്ടെന്നു പറയപ്പെടുന്നത്) എവിടെയാണു്? ഞങ്ങളാൽ കാണപ്പെടുന്നില്ല. ആ തേരിലെ ഇരിപ്പിടമായ മരപ്പലകയും, അച്ചുതണ്ടോടുകൂടിയ രണ്ടു തണ്ടുകളും എവിടെയാണു്? ഞങ്ങൾക്കറിയാൻ കഴിയുന്നില്ല. നിങ്ങളുടെ തേരിൽ കുതിരയുടെ സ്ഥാനത്തു് ശക്തിയുള്ള കഴുതയെ എപ്പോഴാണു് പൂട്ടുന്നതു്? അതും ഞങ്ങളാൽ കാണപ്പെടുന്നില്ല. (ഏതായാലും) മൂന്നു ചക്രങ്ങളും മൂന്നു ഇരിപ്പിടപ്പലകകളും പൂട്ടിയ കഴുതയുമുള്ള ആ തേരിൽ നിങ്ങൾ സമീപം വന്നതളിയാലും.

10 ആനാസത്യോ ഗച്ഛതം ഹ്യയതേ ഹവി-
ഷ്ഠധ്വജഃ പിബതം മധുപേഭിരാസഭിഃ
യുവോഹ്നിപൂർവ്വം സവിതോഷ സോരഥ-
മൃതായ ചിത്രം ഘൃതവന്തമിഷ്ടതി

അന്വയം.—

ഹേ നാസത്യോ, — നാസത്യോ, അശ്വചികളേ.
(ഇഹകമ്മണി)

ആ ഗച്ഛതം,
(അത്ര അസ്താഭി:) ഹവിഃ
ഹ്യയതേ

(യുവാം ച) മധുപേഭിഃ — മധുരദ്രവ്യപാനയുക്തൈഃ
ആസഭിഃ — ആസൈഃ

മധഃ പിബതം	— മധുരദ്രവ്യാണി ഹവിഃഷി പിബതം
സവിതാ	— സൂര്യഃ
ഉഷസഃ പൂർവ്വം	— ഉഷഃകാലാൽ പൂരാ
യുവോഃ ചിത്രം,	
ഘൃത-വതം	— യുവയോഃ, ത്രിചക്രത്വാൽ വിചിത്രം അക്ഷാഞ്ചന സാധനേന ഘൃതേനോപേതം
രഥം ഗൃതായ	— അസുദ്യജ്ഞാത്ഥം
ഇഷ്യതി ഹി	— പ്രേരയതി വലു

അർത്ഥം.—അല്പയോ സത്യശീലരേ, അശ്വികളേ ഈ കമ്മ
ത്തിൽ വന്നാലും. ഇവിടെ ഞങ്ങളാൽ ഹവിസ്സു ഹോമിക്ക
പ്പെടുന്നു. മധുരരസ പാനശീലങ്ങളായ നിങ്ങളുടെ മുഖങ്ങ
ളാൽ (ഞങ്ങളുടേപ്പിക്കുന്ന) മധുരദ്രവ്യങ്ങളായ ഹവിസ്സുകൾ പാനം
ചെയ്താലും. മൂന്നു ചക്രങ്ങളുള്ളതുകൊണ്ട് വിചിത്രവും കണ്ണി
ഴുതു് നെയ്തോടുകൂടിയതുമായ നിങ്ങളുടെതേരിനെ പ്രഭാതത്തി
ന്നുമുമ്പുതന്നെ സൂര്യൻ യജ്ഞത്തിനായി (യജ്ഞസ്ഥലത്തേ
ക്കു്) തിരിച്ചുപിടുന്നുവല്ലോ

11 ആ നാസത്യാത്രിഭിരേകാദശൈരിഹ

ദേവേരിയാതം മധുപേയ മശിനാ

പ്രായുസ്താരിഷ്ടം നിരപാംസിമക്ഷതം

സേധ്യതം ദോഷോ ഭവതം സചാളവാ.

അന്വയം:—

നാസത്യാ, അശ്വിനാ	— നാസത്യേ, അശ്വിനേ,
(യുവാം) ത്രി-ഭി:	
ഏകാദശൈ:	— ത്രിസംഖ്യാക്കൈഃ ഏകാദശാ നവഗൃത്രയഗന്തൈ:
ദേവേഭി:	— ദേവൈസ്സഹ
മധു-പേയം.	— സോമാൗമകം മധുരദ്രവ്യപാനം അഭിലക്ഷ്യ

ഇഹ ആ യാതം	— അസ്മിൻ ദേവയജനദേശേ ആഗച്ഛതം
ആയുഃ പ്ര തുരീഷ്യം	— അസ്മദീയമായുഷ്യം പ്രവര്യതം
രപാംസിനിഃ മുക്ഷതം	— പാപാനി നിശ്ശേഷേണ ശോധയതം
ദോഷഃ സേധതം	— ദോഷകർത്തുൻ പ്രതിഷേധതം
സചാ-ഭവാ ഭവതം	— അസ്മാഭിസ്സഹാവസ്ഥിതൌ ഭവതം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ സത്യശീലരായ അശ്വതികളേ, മൂന്നു വർഷങ്ങളിലെട്ടു, പതിനൊന്നിത ദേവന്മാരോടുകൂടി ഞങ്ങളുടെ ഈ യജ്ഞത്തിൽ ആഗമിക്കണം. ഞങ്ങൾക്ക് ആയുസ്സു വർദ്ധിപ്പിക്കണം. ഞങ്ങളുടെ പാപങ്ങൾ നിശ്ശേഷം കഴുകിക്കളയണം. ഞങ്ങളുടെ ശത്രുക്കളെ തടുക്കണം. ഞങ്ങളോടൊപ്പം വർത്തിക്കണം.

12 ആനോ അശ്വതിനാത്രിവൃതാരഥേനാ—

വ്യാഞ്ചം രയിംവഹതം സുവീരം

ഗ്രണ്ഡന്താവാ മവസേ ജോഹവീമി

വൃധേചനോ ഭവതം വാജസാതൌ വ 5

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വതിനാ	— അശ്വതിനൌ
ത്രി-വൃതാ രഥേന	— അപ്രതിഹതഗതിത്വാൽ ത്രിഷുലോകേഷു വർത്തമാനേന രഥേനസഹ
നഃ അവ്യാഞ്ചം	— അസ്മാകമഭിമുഖം
സു-വീരം രയിം	— ശോഭനൈഃ വീരൈഃ പുത്രഭൃത്യാദിഭിരപേതം ധനം
ആ വഹതം	— ആനീയപ്രാപയതം
ഗ്രണ്ഡന്താ	— അസ്മദീയസ്തുതിം ഗ്രണ്ഡന്തൌ
വാ.	— യുവാം

അവസേ ജോഹവിമി	— രക്ഷണാത്മം ആഹ്വയാമി
നഃ വാജ-സാതൊ	— അസ്മാകം സംഗ്രാമേ
വ്യധേ ച വേതം	— വദ്ധനായ ച വേതം

അത്ഥം.—അല്പയോ അശ്വവികളേ, ഏതിരില്ലാതെ മൂന്നു ലോകങ്ങളിലും സ്വച്ഛന്ദമോടുന്ന നിങ്ങളുടെ തേരിലേറി വന്ന് ഞങ്ങൾക്കു നേരിട്ട് സമീപപ്രത്യയാദികളോടുകൂടിയ (അതുണ്ടാവാൻള്ള അനഗ്രഹത്തോടുകൂടിയ) ധനത്തെ കൊണ്ടുവന്ന് തന്നാലും. ഞങ്ങളുടെ സ്തുതി കേൾക്കുന്ന നിങ്ങളെ രക്ഷാത്മം വിളിക്കുന്നു. യുദ്ധത്തിലും നിങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ മേന്മക്കായി (ജയത്തിനായി) നിലക്കൊള്ളണം..

വർഗ്ഗം 6-7 ജഗതിത്രിഷുഭോഹന്ദസി, സവിതാ ദേവതാ

- 1 ഹ്വയാച്ഛഗ്നിം പ്രഥമം സ്വസ്തയേ
 ഹ്വയാമി മിത്രാവരണോ വിഹാവസേ
 ഹ്വയാമിരാത്രിം ജഗതോ നിവേശ്വതി,
 ഹ്വയാമിദേവം സവിതാര്യതയേ

അന്വയം:—

സ്വസ്തയേ	— അസ്മാകം അവിനാശായ
പ്രഥമം അഗ്നിം ഹ്വയാമി	— ആദൗ അഗ്നിം ആഹ്വയാമി
ഇഹ	— അസ്തിൻ കാർമ്മണി
അവസേ മിത്രാവരണോ	
ഹ്വയാമി	— രക്ഷാത്മം മിത്രാവരണോ
	ആഹ്വയാമി
ജഗതഃ	— ജഗത്സ്യ പ്രാണിജാതസ്യ
നി-വേശ്വതി.	— ഉപവേശനഹേതുദ്യതാം
രാത്രിം.	— രാത്രിദേവതാം
ഹ്വയാമി	— ആഹ്വയാമി
ഋതയേ	— അസ്യദക്ഷണാത്മം
സവിതാം ദേവം ഹ്വയാമി	

അർത്ഥം—എനിക്ക് അവിനാശത്തിന് (മംഗല്യത്തിന്) വേണ്ടി ഒന്നാമതായി അഗ്നിയെ വിളിക്കുന്നു. ഈ കർമ്മത്തിൽ എന്റെ രക്ഷക്കായി മിത്രപുരുഷന്മാരെ വിളിക്കുന്നു. ജംഗമങ്ങളായ പ്രാണിസമൂഹങ്ങൾ, സ്വാസ്ഥ്യകാരിണിയായ രാത്രിദേവതയെ വിളിക്കുന്നു. എന്റെ രക്ഷക്കായി ദേവനായ സവിതാവിനെ വിളിക്കുന്നു.

2 ആകൃഷ്ണേന രജസാ വർത്തമാനോ
നിവേശയന്നമൃതം മർത്യഞ്ച
ഹിരണ്യയേന സവിതാരഥേന—
ദേവോയാതി ഭുവനാനിപശ്യൻ.

അന്വയം:—

സവിതാ, ദേവ:	— സൂര്യ:
കൃഷ്ണേന രജസാ	— കൃഷ്ണവർണ്ണനലോകേന (അന്തരീക്ഷലോകം സൂര്യാഗമാനാൽ പൂർവ്വം കൃഷ്ണവർണ്ണം)
(തേനമാഗ്നേണ)	
ആ വർത്തമാന:	— പുനഃ പുനരാഗച്ഛൻ
അമൃതം മർത്യം ച	— ദേവം മനഷ്യഞ്ച
നി—വേശയൻ	— സ്വേസ്വേ സ്ഥാനേസ്ഥാപയൻ
ഭുവനാനി	— സർവ്വാനുലോകാൻ
പശ്യൻ	— അവേക്ഷമാണ്, പ്രകാശയൻ
ഹിരണ്യയേന രഥേന	
ആ യാതി	— സുവർണ്ണനിക്ഷിതേന രഥേന ആഗച്ഛതി

അർത്ഥം—സവിതാവായ ദേവൻ, തന്റെ ആഗമനത്തിനു കറുത്തുനില്ക്കുന്ന ലോകത്തോടുകൂടി, അന്ധകാരമയമായ ആകാശമാഗ്നിയിലൂടെ നിത്യവും വീണ്ടും വീണ്ടും വന്ന്, ദേവനേയും മനഷ്യനേയും സ്വസ്ഥസ്ഥാനങ്ങളിൽ സ്ഥാപിച്ച് ലോകങ്ങളെ മുഴുവൻ കണ്ടുകൊണ്ട്, പ്രകാശിപ്പിച്ചു കൊണ്ട്, സ്വർണ്ണമയമായ തേരിലേറിവരുന്നു.

3 യാതിദേവഃ പ്രവതായാത്യഭേതാ
 യാതിശുഭ്രാഭ്യോ യജ്ഞോ ഹരിഭ്യോ.
 ആദേവോയാതിസവിതാ പാവതോ-
 പവിശ്വാഭരിതാബാധമാനഃ

അന്വയം:

ദേവഃ	— ദീപ്യമാനഃ (സവിതാ)
പ്ര-വതാ	— പ്രവണപതാമാഗ്നേണ
യാതി	— ഗച്ഛതി
ഉൽ-വതാ യാതി	— ഉൽകൃഷ്ടേന, ഉർദ്ധഗതമാഗ്നേണ യാതി
(തഥാ) യജ്ഞഃ	— യജുര്യുഃ (സഃ ദേവഃ)
ശുഭ്രാഭ്യോ ഹരി-ഭ്യോ	— ശ്വേതാഭ്യോ അശ്വാഭ്യോ
യാതി	— ഗച്ഛതി
സവിതാ ദേവഃ വിശ്വാ	
ഭി-ഇതാ	— സർവ്വാണി പാപാനി
അപ ബാധമാനഃ	— വിനാശനൻ
പരാ-വതഃ	— ദൂരദേശാൽ, ദൂലോകാൽ
ആ യാതി	— യാഗദേശേ ആഗച്ഛതി

അർത്ഥം.—ദീപ്യമാനനായ സവിതാവും താഴോട്ടുള്ള മാർഗ്ഗത്തിലൂടെ ഗമിക്കുന്ന, മേലോട്ടുള്ള മാർഗ്ഗത്തിലൂടെ ഗമിക്കുന്ന. (ഉച്ചവരെ മേലോട്ടും പിന്നെ താഴോട്ടും) പുജനീയനായ ആ ദേവൻ വെളുത്ത കതിരുകളോടുകൂടി ദേവയജനദേശത്തു് വരുന്നു. ആ സവിതാവായ ദേവൻ എല്ലാ പാപങ്ങളെയും (അന്ധകാരത്തെയും അജ്ഞാനത്തെയും) ഒട്ടകിക്കൊണ്ടു്, വിദൂരമായ ദൂലോകത്തിൽ നിന്നു് യാഗദേശത്തു് ആഗമിക്കുന്നു.

4 അഭിവൃ¹തം കൃ¹ശ്ണൈ¹വിശ്വ¹രൂ¹പം
 ഹി¹രണ്യശമ്യം യജ്ഞാ¹ബ്രഹ്മ¹നിം.
 ആസ്ഥാ¹ദ്രഥം സവി¹താ ചി¹ത്രഭാനഃ
 കൃ¹ഷ്ണാ രജാ¹സിതവി¹ഷിം ധോ¹നഃ

അനന്തം:—

യജ്ഞഃ	— യജുവ്യഃ
ചിത്ര—ഭാനഃ	— വിവിധരശ്മിയുക്തഃ
കൃഷ്ണാ രജാസി	— അന്ധകാരയുക്തതയാ കൃഷ്ണ വർണ്ണാൻ ലോകാന്തദൃശ്യ തമോനിവാർത്താത്മം
തവിഷിം	— സ്വകീയം പ്രകാശരൂപം ബലം
ധോനഃ സവിതാ	— ധാരയൻ ദേവഃ
അഭിവൃതം	— അഭിവൃത്തമാനം
കൃശ്ണൈഃ വിശ്വ—രൂപം	— സുവർണ്ണന നാനാരൂപം
ഹിരണ്യ—ശമ്യം	— അശ്വാനാം സ്തന്ധേഷു രഥ യോജനവേലായാം നിയന്ത്രം, പ്രക്ഷേപ്യമാണാം ശങ്കവഃ ശമ്യം

ബ്രഹ്മണം രഥം ആ

അസ്ഥാൽ

— പ്രൌഢം രഥം ആരൂഢവാൻ

അർത്ഥം—പുഷ്പം, വിവിധ രശ്മികളോടു കൂടിയവനും, കറുത്ത ലോകത്തിൽ ഇരുട്ടുകററാൻ തന്റെ പ്രകാശരൂപമായ ബലത്തെ ധരിക്കുന്നവനായ സവിതാവും, സമീപത്തു നില്ക്കുന്നതും സ്വർണ്ണനിർമ്മിത വിവിധരൂപങ്ങൾ ചേർന്നതും, നകത്തിന്റെ അറ്റത്തു് സ്വർണ്ണക്കുരുകികളോടു കൂടിയതും, ഗംഭീരവുമായ രഥത്തിൽ കയറി. (സൂര്യന്റെ രഥത്തിൽ ഒരു ഭാഗത്തു് സ്വർണ്ണകൊണ്ടു് നിർമ്മിച്ച ആനകളുടേയും മറ്റൊരിടത്തു് കതിരുകളുടേയും വേറൊരിടത്തു് ആനകളുടേയും ഉണ്ടെന്നു് സങ്കല്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.)

5 വിജ്ഞാപനാവാഗ്ഗിതി പാദോ അഖ്യ-
 ന്നമം ഹിരണ്യപ്രളം വചനം
 ശ്ലാഭിഗ്ഗവീതുർഭൈവ്യ-
 സ്യാപസ്ഥേ വിശ്വാഭവനാനിതസ്ഥം

അനന്യം:-

ഗിതി-പാദഃ	— ശ്ലാഭൈഃ പാദൈരപേതാഃ
ഗ്യാവാഃ	— സൂര്യസ്യാഗ്വാഃ
ഹിരണ്യ-പ്രളം	— രഥസ്യമഖം, ഇഷയോരഗ്രം, യഗബന്ധനസ്ഥാനം പ്രളം
രഥം വഹനം ജനാൻ	— പ്രാണിനഃ
വി അഖ്യൻ	— വിശേഷേണ പ്രകാശിതവന്തഃ
ശ്ലാഭൻ	— സമ്പ്യാ
വിശഃ വിശ്വാ	
ഭവനാനി (പ)	— പ്രജാഃ സമ്പ്ലോകാശ്ച
ഭൈവ്യസ്യ സവിതുഃ	— ഇതരഭേവസംബന്ധിനഃ സൂര്യസ്യ
ഉപ-സ്ഥേ	— സമീപേ
(പ്രകാശായ) തസ്ഥം	— സ്ഥിതവന്തഃ

അർത്ഥം:-വെളുത്ത കാലുകളോടു കൂടിയ ഗ്യാവങ്ങളെന്ന് സൂര്യാഗ്വാങ്ങൾ, സ്വച്ഛായമായ നക്ഷത്രനിറമുള്ള തേരിനെ വഹിച്ചുകൊണ്ട് പ്രാണികളെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു (പ്രാണികൾക്ക് പ്രകാശം നല്കുന്നു) ജനങ്ങൾ മാത്രമല്ല എല്ലാ ലോകങ്ങളും ചന്ദ്ര ദേവന്മാരുടെ പ്രോക്തനായ സൂര്യന്റെ സമീപത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്തിട്ടായി നിലകൊള്ളുന്നു

6 തിത്രോദ്യാവസ്തവിതുർഭാ ഉപസ്ഥം-
 ഷ്ടകാമധ്യ ഉപനേ വിവാഹാട്.
 യുനി. ന രഥ്യ ഉപനാഥി തസ്ഥം-
 റിഹ പ്രവീതു ഉച്ചികേതാ.

(വ. 6)

അനന്തം —

ദ്യാവഃ	— സ്വർഗ്ഗോപലക്ഷിതാഃ പ്രകാശമാനലോകാഃ
തിസ്രഃ (തത്ര) ചൈ (ലോകൌ)	— ത്രിസംഖ്യാകാഃ (സന്തി)
സവിതഃ	— സൂര്യസ്യ
ഉപ-സ്മാ	— സമീപസ്ഥാനേ വർത്തതേ ദ്യുലോകഭൂലോകയോഃ സൂര്യേണ പ്രകാശിതത്വാൽ
ഏകാ	— ഭൂമിരന്തരിക്ഷലോകഃ
യമസ്യ ഭവനേ	— പിതൃപതിഗൃഹേ
വിരാഷാട്	— വിരാൻ, ഗന്ധൻ സഹതേ (പ്രേതാഃ പുരുഷാ അന്തരിക്ഷമാഗ്ഗേണ പിതൃലോകം ഗച്ഛതി)
അമൃതാ	— അമൃതാനി, ചന്ദ്രനക്ഷത്രാദീനി ജ്യോതീഷി
രഥ്യം ആണിം ന	— രഥാൽബഹിഃ അക്ഷമിഭ്യേ പ്രക്ഷിപ്തഃ കീലവിശേഷഃ ആണിഃ; രഥസംബന്ധിനം ആണിം അധിഗമ്യ യഥാരഥ സ്തിഷ്ഠതിതഥാ,
അധി തസ്മി:	— സവിതാരഥഭിഗമ്യസ്ഥിതാനി
യഃ (തു മാനവഃ) തൽ	— സവിതൃരൂപം
ചികേതൽ	— ജാനാതി.
(സഃ മാനവഃ) ഇഹ	— അസ്മിൻ വിഷയേ
ബ്രവീതു	— കഥയതു
(സവിതൃർമ്മഹിമാകേനാപി വക്തുമശക്യഃ)	

അർത്ഥം.—സ്വർഗ്ഗം, ഭൂമി, അന്തരിക്ഷം എന്നിങ്ങനെ പ്രകാശമാനങ്ങളായ ലോകങ്ങൾ മൂന്നുണ്ട്. അതിൽ ദ്യുലോകവും ഭൂലോകവും സൂര്യന്റെ സമീപസ്ഥാനത്തുവർത്തിക്കുന്നു. സൂര്യനാൽ പ്രകാശിതങ്ങളുമാണ്. അന്തരിക്ഷലോകത്തിലാണ് യമലോകത്തിലേക്ക് പോകൻ പറയുന്നമാർഗ്ഗം.

(മരിച്ച ആളുകൾ അന്തരീക്ഷമാർഗ്ഗത്തിലൂടെയാണ് പിതൃലോകത്തിലേക്ക് പോകുന്നത്) ചന്ദ്രനക്ഷത്രാദി ജ്യോതിസ്സുകൾ അച്ചുതണ്ടിനെ ബന്ധിക്കുന്ന കററി തേരിനെ എന്നപോലെ, ഔയാത്ത ബന്ധത്തിൽ സൂര്യനെ ചുറ്റിപ്പറ്റി നില്ക്കുന്ന ഏതു മനുഷ്യൻ സൂര്യന്റെ രൂപം അറിയുന്നുവോ, അവൻ മാത്രം ഈ വിഷയത്തിൽ സംസാരിക്കട്ടെ (സൂര്യമഹത്വം പറയുവാൻ ആരും കെല്പില്ലെന്നർത്ഥം.)

വർഗ്ഗം 7

7 വിസുപ്തോ അന്തരീക്ഷാണ്യവ്യ-

ഗ്ഗേരവേപാ അസുരസ്സനിമഃ

കോദാനീം സൂര്യഃ കച്ഛികേത

കതമാദ്യാം രശ്മിരസ്യാത്താന

അന്വയം:-

ഗ്ഗേരവേപാ:

— ഗംഭീരകമ്പനം (രശ്മിഃ പ്രകമ്പനം, ചലനം കേനാപിദ്രഷ്ടുമശക്യം

അസുരഃ

— സമുഷ്ടം പ്രാണഭം

സു-നിമഃ

— സുനയനം, ശോഭനപ്രാപണം

സു-പണ്ഠഃ

— ശോഭനപതനം, സൂര്യസ്യ രശ്മിഃ

അന്തരീക്ഷാണി

— അന്തരീക്ഷോപലക്ഷിതാനി

വി അഖ്യർ

— ലോകത്രയസ്ഥാനാനി വിശേഷേണ സ്ഥാപിതവാൻ, പ്രകാശിതവാൻ

(താദൃശരശ്മിയുക്തഃ) സൂര്യഃ

ഇദാനീം

— രാത്രൌ

കച ?

— കത്രവത്തതേ ?

(തദേതദ്രഹസ്യം)

കഃ ചികേത

— കോജാനാതി? (നകോപി ജാനാതി)

അസ്യ (സൂര്യസ്യ) രശ്മിഃ

കതമാദ്യാം

— കം ദൃശ്യാകം

ആ തരാന

— രാത്രൗ വ്യാപ്തവാൻ?
(ഏതദപികോനജാനാതി?)

അർത്ഥം.—ആർക്കും കാണാൻ കഴിയാത്തതെങ്കിലും ഗംഭീര പ്രകമ്പന (ചലന) ഞങ്ങളാടു കൂടി വന്നു. എല്ലാജീവികൾക്കും പ്രാണങ്ങളെ കൊടുക്കുന്നവ (ഉണർത്തുന്നവ) യും വഴിതെളിയിച്ച് എല്ലാവരെയും പ്രാപ്യ പ്രദേശത്തെത്തിക്കുന്നവയുമായ സൂര്യന്റെ ശോഭനപതനങ്ങളായ രശ്മികൾ, ദ്യോവ്, അന്തരീക്ഷം, ഭൂമി എന്നീ മൂന്നുലോകങ്ങളെ നന്നായി പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള രശ്മികളോടുകൂടിയ സൂര്യൻ ഈ രാത്രിയിൽ എവിടെ വരുന്നതാകുന്നു? ആ രഹസ്യം ആർക്കറിയാം? ആർക്കുമറിയില്ല. ആ സൂര്യന്റെ രശ്മികൾ രാത്രിയിൽ ഏതു് ലോകത്തെ പ്രാപിച്ചു? അതും ആർക്കുമറിയില്ല.

8 അഷ്ടൗവ്യുഖ്യൽ കകഭഃ പൃഥിവ്യാ—

സ്രീധന്വയോജനാ സപ്തസിന്ധുൻ

ഹിരണ്യാക്ഷസ്ത്വിതാ ദേവ ആഗ്രാ—

ദധന്താ ദാശുഷേവാർയാണി.

അന്വയം:—

പൃഥിവ്യാഃ (സംബന്ധിനീഃ)

അഷ്ടൗ കകഭഃ — പ്രാപ്യാദിദിശഃ ആഗേയാദി വിദിഗശ്ച

സവിതാ വി അഖ്യൽ — പ്രകാശിതവാൻ

(തഥാ) യോജനാ — യോജയതിപ്രാണിനഃ
ഉപഭോഗേന ഇതിയോജനാനി,
പ്രാണിനഃ

ധന്വത്രി — അന്തരീക്ഷോപലക്ഷിതാൻ
ത്രിസംഖ്യാകാൻ ലോകാൻ

സപ്തസിന്ധുൻ — ഗംഗാദി നദീഃ
(സവിതാവ്യുഖ്യൽ)

ഹിരണ്യ—അക്ഷഃ — ഹിരണ്യമയാക്ഷഃ

സവിതാ ദേവഃ ദാശുഷേ — ഹവിർത്തവതേയജമാനായ

വാര്യാണി രത്നാ — വരണീയാനി രത്നാനി

ദധൽ

— പ്രയചൻ

ആ അഗാരി

— ഇഹ ആഗച്ഛതു

അർത്ഥം—ഭൂമിയെ സ്സംബന്ധിച്ച കിഴക്കേമുതലായ നാലു ദിക്കുകളും അഗ്നികോൺ തുടങ്ങിയ നാലു വിദിക്കുകളും സൂര്യൻ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു അതുപോലെ പ്രാണികളെയും ദ്യോവ്, അന്തരീക്ഷം ഭൂമി എന്നീ മൂന്നുലോകങ്ങളെയും ഗംഗാദികളായ ഏഴു നദികളെയും സൂര്യൻ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു സ്വച്ഛ്വചക്ഷുസ്സായ സവിതാവ്, ദേവൻ, ഹവിദ്വാതാക്കളായ യജമാനന്മാർക്ക് ശ്രേഷ്ഠങ്ങളായ രത്നങ്ങളെ കൊടുത്തുകൊണ്ട് ഇവിടെ ആഗമിക്കട്ടെ

9 ഹിരണ്യപാണിസ്സവിതാവിചപ്ഷണി-

തദേദ്യോവാപൃഥിവീ അന്തരീയതേ

അപാമീവാം ബാധതേ വേതിസൂര്യ-

മഭിക്രഷ്ണേന രജസാ ദ്യാക്രണോതി

അന്വയം. —

ഹിരണ്യപാണി:

— സുവച്ഛ്വചക്ഷുഷഃ,
യജമാനേദ്യോദാതും ഹിരണ്യം
ഹസ്തേ ധൃതവാൻ

വിചപ്ഷണി:

— വിവിധ ദശനയുക്തഃ

സവിതാദേവഃ

ഉദേ ദ്യാവാപൃഥിവീ

അന്തഃ

— ഉദയോർദ്ദ്ധ്വോകയോഽഹദ്ധ്യേ

ഈയതേ

— ഗച്ഛതി

അപാമീവാം അപ ബാധതേ

— രോഗാദിബാധാം സമ്യക്നിരാകരോതി

(ത്ഥമാ) സൂര്യവേതി

— ഗച്ഛതി

ക്രഷ്ണേന രജസാ

— തമസഃ ക്ഷയകേണ,

ദ്യാം അഭി ക്രണോതി

— നിവർത്തകേണ തേജസാ

— ആകാശം സമ്പുതഃ വ്യാപ്നോതി

അർത്ഥം—സ്വച്ഛ്വചക്ഷുഷഃ (അല്പങ്കിൻ ഉപാസകൻ) കൊടുപ്പാൻ തുക്കയിൽ സ്വച്ഛ്വം, ഐശ്വര്യം ധരിച്ചവനും) വിവിധ

ദർശനങ്ങളോടു കൂടിയവനും ആയ സവിതാവു, ദേവൻ, ദ്യോവിന്ദേനും ഭൂവിന്ദേനും മദ്ധ്യത്തിൽ ഗമിക്കുന്നു. സൂര്യനെ പ്രാപിക്കുന്നു (സൂര്യനും സവിതാവും പൊതുവേ ഒന്നാണെങ്കിലും മുത്തിദേവം കല്പിച്ച് സവിതാവു സൂര്യനെ പ്രാപിക്കുന്നതായി പറയുന്നു. സവിതാവു സർവ്വപ്രേരകനാണ്. സൂര്യൻ ബാഹ്യപ്രകാശകാരനാണ്.) ഇരുട്ടിനെ (അജ്ഞാനത്തെ) അകറ്റുന്ന തേജസ്സുകൊണ്ട് അവിടുന്ന് ആകാശം മുഴുവൻ വ്യാപിക്കുന്നു.

10 ഹിരണ്യഹസ്തോ അസുരസ്സനീമ-

സ്സമൃദ്ഭികസ്വവാ യാത്വാഞ്ഃ

അപസേധ നക്ഷസോ യാതുധാനാ-

നസ്ഥാദേവഃ പ്രതിദോഷം ഗുണാനഃ

അന്വയം:-

ഹിരണ്യ-ഹസ്തഃ അസുരഃ-	പ്രാണദാതാ
സു-നീമഃ	- സുഷുനേതാ, പ്രശസ്തഃ
സു-മൃദ്ഭികഃ	- സുഷു സുഖയിതാ
സ്വ-വാൻ	- ധനവാൻ
യാത്വാഞ്ഃ യാതു	- അഭിമുഖഃ ഗച്ഛതു
(കിഞ്ച അയം) ദേവഃ	
രക്ഷസഃ യാതു-ധാനാൻ	- ബലവതഃ അസുരാൻ
അപ-സേധൻ	- നിരാകൃഷ്ടൻ
പ്രതി-ദോഷം ഗുണാനഃ	- പ്രതിരാത്രം സ്തവമാനഃ
അസ്ഥാൻ	- സ്ഥിതവാൻ

അർത്ഥം:-സ്വപ്നഹസ്തനും പ്രാണദാതാവും വേണ്ടപോലെ ഏല്പാവരേയും (ആനന്ദപ്രദമാണെന്നാണ്) നയിക്കുന്നവനും, നല്ലപോലെ ഏല്പാവരേയും സുഖിപ്പിക്കുന്നവനും ഐശ്വര്യവാനായ അവിടുന്ന് അഭിമുഖമായി കമ്മദേശത്തിൽ വന്നതളളെ. ചാത്രമുദ്ര മേലേൻ ബലവാന്മാരായ അസുരാന്മാരെ അകറ്റി, രാത്രി തോറും സ്തവിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ട് (ആകാശത്തിൽ) സ്ഥിതിനാണ്.

11 യേതേപതമാസ്സവിതഃ പൂർവ്വാസോ-
 രണവസ്സക്താ അന്തരീക്ഷേ
 തേഭിന്നോ അഭ്യപമിഭിസ്സഗേഭി-
 രക്ഷാചന്തോ അധിപബ്രൂഹിദേവ.

വ. 7

അന്വയം.-

ഹേ സവിതഃ, തേ	— തവ
യേ പന്ഥാഃ	— മാഗ്നാഃ
പൂർവ്വാസഃ	— പൂർവ്വസിദ്ധാഃ
അരണവഃ	— ധൂളിരഹിതാഃ
അന്തരീക്ഷേ സ-ക്താഃ	— സുഷുപ്തസ്ഥാദിതാഃ
സ-ഗേഭിഃ	— സുഷുപ്തം ശക്തൈഃ
തേഭിഃ പമി-ഭിഃ	— തൈമാഗ്നൈഃ (ആഗന്യ)
അഭ്യ നഃ	— അസ്തിൻഭിന്നേ അസ്താൻ
രക്ഷ ച	— പാലനമപികത
(തഥാ) ഹേ ദേവ, നഃ	— അസ്താൻ, അനുഷ്ഠാതാൻ
അധി ബ്രൂഹി ച	— ദേവാനാമഗ്രേ അധികത്വേന കഥയച

അർത്ഥം.-അല്ലയോ സവിതാവേ, അവിടുത്തെ മാഗ്നാളേവ പണ്ടുപണ്ടേ ഉള്ളവയാണോ, (പഴക്കത്തിലും) പൊടി പുരളാത്തവയാണോ, അന്തരീക്ഷത്തിൽ വ്യക്തമായി രേഖപ്പെട്ടവയാണോ, ആ സുഗമ മാഗ്നങ്ങളിലൂടെ എഴുന്നള്ളി ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും പിന്നെ, അല്ലയോ ദേവ, അനുഷ്ഠാതാക്കളായ ഞങ്ങളെക്കുറിച്ച് ദേവന്മാരോട് ഉള്ളതിലധികം ഗുണം പറയുകയും ചെയ്യാലും.

വക്തൃ. 8 9 10 11-ഘോരപതഃ കണ്ഠഃ ജ്വലിഃ സമാസതോ
 ബ്രഹ്മതീ വിഷമാബ്രഹ്മതൃ മന്ദസീ അഗ്നിദേവതാ.

1 പ്രവോയഹം പുത്രനാം
 വിശാം ദേവയതീനാം
 അഗ്നിം സുകേതഭിർവ്വചോഭിരീമഹേ
 യം സീമിദന്യ ഇതേ

അന്വയം:—

(ഹേ ഗൃതപിഗൃജമാനാഃ,)
 ദേവ—യതീനാം. — ദേവാൻ കായമാനാനാം
 പുത്രനാം വിശാം. — ബഹുനാം പ്രജാരൂപാണാം
 വഃ. — യുഷ്ടാകം (അനഗ്രഹായ)
 അന്യേ ഇൽ. — അന്യേ ദൃഷയഃ അപി
 യം (അഗ്നിം) സീ. — സർവ്വതഃ
 ഇതേ. — സ്തുവന്തി,
 യഹം (തം) അഗ്നിം. — മഹാന്തം അഗ്നിം.
 സു—ഉകേതഭിഃ വചഃ—ഭിഃ. — സുകേതരൂപൈഃ വാക്യൈഃ
 പ്ര ഇതേ. — പ്രകർഷണ യാചാമഹേ

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ഗൃതപിഗൃജമാനന്മാരേ, ദേവന്മാരെ പ്രീതിപ്പെടുത്തുവാൻ ഇച്ഛിക്കുന്ന ഭൂരിസംഖ്യരായ, പ്രജകളായ നിങ്ങൾക്ക് അനഗ്രഹത്തിനായി, മറ്റു ദൃഷ്ടികളും യാതൊരു ദേവനെ എല്ലാ വിധത്തിലും സ്തുതിക്കുന്നുവോ, ആ അഗ്നിയെ ഞങ്ങളും സുകേതരൂപങ്ങളായ വാക്യങ്ങളാൽ വണങ്ങുന്നു. (നിങ്ങൾക്കനഗ്രഹത്തിനായി യാചിക്കുന്നു.)

2 ജനാസോ അഗ്നിം ദധിരേ സഹോദ്യം.
 ഹവിഷ്വന്തോ വിധേമതേ
 സത്വം നോ അഭ്യസ്മന്താ ഇഹാവിതാ
 ദേവാ വാദേഷ്യസന്ത്യ.

അന്വയം -

ജനാസഃ	— അനുഷ്ഠാനാദഃ ജനാഃ
സഹഃ-വൃധം	— ബലസ്യ വൃദ്ധയിതാരം
അഗ്നിം യേരേ	— ധൃതവന്തഃ
ഹവിഷ്വന്തഃ	— ഹവിര്യക്താഃ (വയം)
(ഹേ അഗ്നേ,) തേ	— ത്വം
വിധേമ	— പരിചരേമ
വാജേഷു സന്ത്യ	— അന്നേഷുദാനശീല,
സഃ അവിതാ ത്വം അദ്യ	— രക്ഷിതാത്വം അന്യീൻദിനേ
ഇഹ നഃ സു-മനാഃ വേ	— മഹണി അസ്മാൻപ്രതി
	ശോഭനമനസ്താഃ വേ

അർത്ഥം:-കുമാരസ്വപതാക്കാളായ ജനങ്ങൾ ബലവദ്ധനനായ അഗ്നിയെ ധരിക്കുന്നവ (ഉപാസനാഗ്നിഹോത്രാദി രൂപത്തിൽ രക്ഷിച്ചു സൂക്ഷിക്കുന്നവ) രാകുന്ന ഹവിസ്സോടു കൂടിയ ഞങ്ങൾ അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുത്തെ പരിചരിക്കുന്ന ഉപാസിക്കുന്ന അന്നദാതാവേ, രക്ഷകനായ ആ അവിടുന്ന് ഇന്ന് ഈ കഥത്തിൽ ഞങ്ങളുടെ തെളിഞ്ഞ മനസ്സോടു കൂടിയവനായി ചേർച്ചാലും.

3 പ്രചോട്ടതം വൃണീമഹേ

ഹോതാരം വിശ്വവേദസം

മഹസ്വേസതോ വിചരന്ത്യച്ചയോ-

ദിവിസ്പൃശന്തി ഭാനവഃ

അന്വയം -

(ഹേ അഗ്നേ) ഹോതാരം	— ഹോമനിസ്താദകം
വിശ്വ-വേദസം	— സച്ചജ്ഞം
ദൂതം	— ദേവാനാം, ദൂത്യേപ്രവൃത്തം
ത്വം പ്ര വൃണീമഹേ	— ത്വം പ്രകഷേണ വരണം
	കുമാരഃ
മഹഃ സതഃ	— മഹതഃ നിത്യം വരതമാനസ്യ
തേ അച്ചയഃ	— തവദീപ്തയഃ
വി ചരന്തി	— വിവിധം പ്രചരന്തി

ഭാഗവ: ദിവി — ത്വദീയാനുശൃയ: ദൃലോകേ
സ്പൃശന്തി — തത്രത്യാൻ പ്രാണിന: പ്രകാശയന്തി.

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, ഹോമനിർവാഹകനും സർവ്വജ്ഞനും ദേവദൂതനുമായ അഗ്നിന്റെ ഞ്ഞെ വേണ്ടപോലെ (ഉപാസ്യനായി) വരിക്കുന്നു മഹാനും നിത്യനുമായ അവിന്റെ ദീപ്തികൾ പലവിധത്തിലാണല്ലോ ചലിക്കുന്നത്. ആ രശ്മികൾ ദൃലോകത്തിലുള്ള ചരാചരങ്ങളെക്കൂടി പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു.

4 ദേവാസസ്ത്വാ വത്സോ മിത്രോ അര്യമാ
സംദൃതം പ്രണമിന്ധതേ
വിഗ്രഹം സോ അഗ്നേ ജയതി ത്വയാധനം
യസ്മൈ ദോശാർത്ത്യ:

അനന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, ദേവാസ: — ദേവാ:
വത്സാ: മിത്ര: അര്യമാ — പുരാതനം.
പ്രണം — ദൃതം ത്വാം സ ഇന്ധതേ — ദൃതം ത്വാം സമ്യക് ദീപയന്തി.
യ: മർത്യ: — മനുഷ്യ:, യജമാന:
തേ ദോശ — തുഭ്യം ഹവിർത്തവാൻ
സ: (യജമാന:) ത്വയാ — (സഹായദ്രുതേന)
വിഗ്രഹം ധനം ജയതി — സർവ്വം ധനം ലബ്ധവാൻ ഭവതി.

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, ദേവന്മാരായ വത്സനും മിത്രനും അര്യന്മാരും പണ്ടേതുപണ്ടേ ദൂതനായ അവിന്റെ വേഷാപാലെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു. (അവനടയെപ്പോലോടോടും അവിടേയ്ക്ക് പകർത്തുന്നിരിക്കുന്നു.) ഏതുയജമാനൻ അവിടേയ്ക്ക് ഹവിസ്സർപ്പിക്കുന്നുവാ, ആ യജമാനൻ അവിടുന്നാകുന്ന സമാധനോടുകൂടി എല്ലാ ഐശ്വര്യവും നേടുന്നു.

5 മന്ത്രോഹോതാ ഗൃഹപതി—

രഗേ ഭൂതോ വിശാമസി.

ത്വേ വിശ്വാസങ്ഗതാനിപ്രതാപ്രവാ

യാനിദേവാ അകൃണാത.

വ 8

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, (ത്വം) മന്ത്രം — ഹിങ്ഹേതു:

ഹോതാ — ദേവാനാമാഹ്വതാ

വിശാം ഗൃഹ—പതി: — യജമാനരൂപാണാം പ്രജാനാം
ഗൃഹസ്വപാലക:

ഭൂത: അസി — ദേവഭൂത: ഭവസി

ദേവാ: പ്രവാ — സ്ഥിരാണി.

യാനി (കർമ്മാണി)

അകൃണാത — കൃതവന്ത:

വിശ്വാ പ്രതാ — (താനി) സർപ്പാണി കർമ്മാണി

ത്വേ സം—ഗതാനി — തപയി സംഗതാനി.

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് ഹിങ്ക്രന്തം ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനും, യജമാനന്മാരായ പ്രജകളുടെ ഗൃഹപാലകനും ദേവഭൂതനാകുന്നു. ദേവന്മാർ നിത്യങ്ങളായി ഏതേതു കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്തുവരുന്നവോ (ഭൂമിധരിക്കുന്നു, മേഘം വഴിക്കുന്നു, സൂരൻ പ്രകാശിക്കുന്നു എന്നിങ്ങനെയുള്ള) ആ കർമ്മങ്ങളെല്ലാം അവിടുത്തോടു ബന്ധപ്പെട്ടവയാണ്.

വർഗ്ഗം 9

6 ത്വേ ഇദഗ്നേ സുഗേയവിഷ്ട

വിശ്വാ മാ ഹുയന്തേ ഹവി:

സത്വം നോ അദ്യസ്മന്നാ ഉതാപരം

യക്ഷിദേവാന്മസുവിദ്യാ

അനവയം:-

ഹേ യവിഷ്ട്യ, അഗ്നേ,	— യുവതമാഗ്നേ,
സു-ഭഗേ ത്വേ ഇൽ	— സൗഭാഗ്യയുക്തേ ത്വയി ഏവ.
വിശ്വം ഹവിഃ	— സർവ്വം ഹവിഃ
ആ ഹ്യയതേ	— സർവ്വതഃ പ്രക്ഷിപ്യതേ.
സഃ ത്വം നഃ സു-മനാഃ	— അസ്താൻ പ്രതി ശോഭനേ മനസ്സഃ
(ഭൂത്വാ) അഭ്യ	— അസ്തിൻ ദിനേ
ഉത അപരം.	— അപി ച ശ്വഃ പശവഃ ഇത്യാദി ഉത്തരം കാലം; സർവ്വസ്തിന്നപി കാലേനൈതരഭ്യേണ

സു-വീര്യോ ദേവാൻ

യക്ഷി

— ശോഭനവീര്യോപേതാൻ
ദേവാൻ യജ.

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഏതറവും യുവാവായ അഗ്നേ, സൗഭാഗ്യയുക്തനായ അവിഷ്ടനിൽ തന്നെയാണല്ലോ ലോകത്തിലുള്ള എല്ലാ ഹവിസ്സുകളും ഹോമിക്കപ്പെടുന്നത്. അപ്രകാരമുള്ള അവിഷ്ടൻ ഞങ്ങളെക്കുറിച്ച് പ്രീതമനസ്സനായി ഇന്നു വരാൻ പോകുന്ന കാലത്തിലെന്നും ഞങ്ങളെക്കുറേണ്ടി ശോഭനവീര്യത്തായ ദേവന്മാരെ ഇടവിടാതെ യജിച്ചാലും.

7 തത്ഽഘ്നമിത്ഥാനമസാന-

ഉപസ്വരാജമാസതേ

ഹോത്രാഭിരഗ്നിം മനുഷ്വന്യമിന്ധതേ-

തിതിദ്വാംസോ അതിന്ത്രിധഃ

അനവയം:-

ഹേ അഗ്നേ, നമസാനഃ	— നമസ്താരയുക്താഃ യജമാനാഃ
സ്വ-രാജം.	— സ്വതോദീപ്യമാനം.
നം ഘ ഇം.	— തഥേവ, പുഷ്പാക്ക ഗുണ വിശിഷ്ടം.
(ത്വാം) നൃത്ഥാ	— അനേനപ്രകാരേണ, ഹവിശ്വദാനാദിരൂപേണ

ഉപ ആസന്തേ	— പരിചരന്തി
സ്രിധ. അതി	
തിതിവ്യാംസഃ	— ശത്രുൻ അതിഗയേന തരന്തഃ
മനഃ	— മനഃശ്യാം യജമാനാഃ
ഹോത്രാഭിഃ	— സപ്തഭിഃ വചരകർത്താഭിഃ
അഗ്നിം (ത്വാം) സം	
ഇന്ധന്തേ	— സമൃദ്ധീഭവന്തി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ നമസ്കാരയുക്തരായ യജമാനന്മാർ സ്വയം പ്രകാശിക്കുന്ന മുൻപറഞ്ഞ ഗുണവിശേഷങ്ങളോടു കൂടിയ അവിടുത്തെത്തന്നെയാണു് ഹവിദ്വാന്നാദിരൂപത്തിൽ ഉപാസിക്കുന്നതു് (അവിടുത്തെ അനുഗ്രഹം കൊണ്ടു്) ശത്രുക്കളെ തികച്ചും മറികടന്ന യജമാനന്മാർ ഏഴു വചരകത്താക്കളോടു കൂടി അഗ്നിയായ അവിടുത്തെ വേണ്ടപോലെ തെളിയിക്കുന്നു

8 ഏനോ വൃത്രമന്തരന്റേനാദസീ അപ
 ഉതക്ഷായ ചക്രിരേ
 ഭുവന്ദി ബോ വൃഷാഭ്യുക്ത്യാഹുതഃ
 ക്രുരുശ്ശോഗവിഷ്വിഷ

അന്വയം. —

(ഹേ അഗ്നേ ദേവദിഃ)

ഘനനഃ — പ്രഹരന്തഃ

(ത്വൽ സാഹായേന)

വൃത്രം അതരൻ — തീർണ്ണവന്ത.

(തദനന്തരം) നോദസീ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ

അപഃ — അന്തരീക്ഷം

ക്ഷായായ — പ്രാണിനാം നിവാസാത്ഥം

ഉത — വിഷ്വാരോ യഥാഭവന്തി തഥാ

ചക്രിരേ — ക്രുരുവന്തൗ

(ഘോരൻ) കന്വേ — കണ്വനാമകേ ജ്യേഷ്ഠ

ഗോ-ഇഷ്ടിഷു	— ഗോവിഷയേച്ഛായുക്തേഷു സംഗ്രാമേഷു
അശ്വഃ ക്രന്തൻ	— ശബ്ദം കമ്പൻ യഥാഭീഷു പ്രാപകഃ തഥാ
വൃഷാ	— കാമാനാം വഷിതാ
ഭൃക്സി	— ധനവാൻ
ആ-ഇതഃ	— സർവ്വതോ ഹോമയുക്തശ്ച
ഭവൽ	— ഭവതു

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുത്തെ സഹായംകൊണ്ട് ദേവന്മാർ പൊതുതി വൃത്രനെ ജയിച്ചുവല്ലോ. അതിന്നു ശേഷം ദ്യാപാപൃഥിവീകൾ അന്തരീക്ഷത്തെ പ്രാണികൾക്കു നിവാസത്തിനായി വിസ്മൃതമാക്കിപ്പോയി. ആ അവിടുന്ന് ഗോവിഷയമായ (ഒരു) യുദ്ധത്തിൽ, കതിര ഹേഷ ശബ്ദമുണ്ടാക്കി എങ്ങിനെ അഭീഷും നേടുന്നുവോ, അപ്രകാരം കണ്വകൾ കാമവഷിതാവായും ധനപ്രദനായും എല്ലാവരും ഹോമയുക്തനായും ഭവിക്കട്ടെ. (വിശപ്പുകൊണ്ടോ തളർച്ച കൊണ്ടോ കതിര ഹേഷശബ്ദം പുറപ്പെടുവിക്കുന്നു. അതിന്നു പരിഹാരമായാലെ ആ ക്രന്തനം നില്ക്കൂ. അതുപോലെ അവിടുത്തെ മുമ്പിൽ അർത്ഥനകളുമായി ക്രന്തനം ചെയ്യുന്ന കണ്വകൾ അഭീഷും പ്രാപിപ്പിക്കണം എന്നുസാരം.)

9 സം സീദസ്യമഹാൻ അസി
 ശോചസ്യ ദേവ വീതമഃ
 വിധുമമഗ്നേ അതൃഷംമിയേധ്യ
 സുരപ്രഗസ്ത ഭക്തം.

അന്വയം:-

(ഹേ അഗ്നേ.)

സം സീദസ്യ	— ബഹിഷ്യപവിശ
മഹാൻ അസി	— മൂന്നാധികം ഭവസി

ദേവ-വീതമഃ	— അതിശയേനമേവാൻ കാമയമാനഃ
ശോചസ്യ	— ദീപ്യസ്യ
ഹേ മിയേദ്ധ്യ, പ്ര-ശസ്തം, അഗ്നേ,	— മേധാഹ, ഉൽകൃഷ്ടാഗ്നേ,
അത്ഥം, ദേശതം ധൃമംവി സൃജ	— ഗമനശീലം ദേശനീയം ധൃമം വിശേഷേണ സമ്പാദയ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, ദർപ്പൽ വിരിപ്പിൽ ഇരുന്നു
ലും അവിടുന്ന് മഹാനാകുന്ന ഏറ്റവും ദേവ (പ്രീതി) കാമ
നായി തെളിഞ്ഞു വിളങ്ങിയാലും പുജാഹ, ഉൽകൃഷ്ട, അഗ്നേ,
ഗമനശീലവും ദേശനീയവുമായ പുക നല്ലപോലെ ഉണ്ടാക്കി
യാലും വിട്ടാലും.

10 യം ത്വാ ദേവാസോമൻവേദധുരിഹ

യജിഷ്ഠം ഹവ്യവാഹന

യങ്ക്നോ മേധ്യാതിഥിമന്തസ്പൃതം

യംപൃഷ്ഠായമപസ്സുതഃ

വ 9

അന്വയം —

ഹേ ഹവ്യ-വാഹന,	— ഹവിഷോ വാഹക, (അഗ്നേ,)
മനവേ	— മനോനഗ്രഹായ
ദേവാസഃ	— സമ്യേദേവാഃ
യജിഷ്ഠം	— അതിശയേന പൂജ്യം
യം (ത്വാം) ഇഹ	— ദേവയജനദേശേ
ദധുഃ	— ധൃതവന്തഃ
മേധ്യ-അതിഥിഃ കന്ധഃ	— ഏതന്നാമകഃ ജ്വചിഃ
യം (ത്വാം) ധന- സ്പൃതം	— ധനേന പ്രീണയിതാരം കൃത്വാ (ദധേ)
(ത്വാം) പൃഷ്ഠാ	— ഇത്യഃ
യം (ത്വാം ദധേ)	— ധൃതവാൻ
ഉപ-സ്പൃതഃ	— അന്യോപിത്സോതാ, യജമാനഃ
യം (ത്വാം ദധേ, സഃ ത്വാം സീദന്ധ്യ)	

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഹവിർച്ചാഹകനായ അഗ്നേ, മനുവിന് അനുഗ്രഹത്തിനായി ദേവന്മാർ ഏതായും പുഷ്യനായ യാതൊരവിടുത്തെ ദേവയജന ഭേദത്തിൽ ധരിച്ചുവോ, യോഗ്യരായ അതിഥികളോടുകൂടിയ കണ്വാൻ എന്ന ഗൃഷി യാതൊരവിടുത്തെ ധനദാനത്തിന് പ്രസാദിപ്പിച്ചുവോ, യാതൊരവിടുത്തെ ഇന്ദ്രൻ ധരിച്ചുവോ, സ്തോതാവായ യജമാനൻ യാതൊരവിടുത്തെ ധരിച്ചുവോ ആ അവിടുന്ന് ഇവിടെ ദേപ്തൻ വിരിപ്പിൽ ഇരുന്നതളിയാലും.

വർഗ്ഗം 10

11 യമഗ്നിം മേധ്യാതിഥിഃ

കണ്വാ ഇയ ഗൃതാധി

തസ്യപ്രേഷോ ദീദിത്യസ്തമിമാ ഗൃച്-

സ്തമഗ്നിം വർധയാമസി.

അന്വയം:-

മേധ്യ-അതിഥിഃ	— യാഗയോഗ്യ അതിഥയഃ ഗൃഹിഗൃപാഃ യസ്യതാമ്രഃ
കണ്വാഃ ഗൃതാൽ അധി	— ആദിത്യാധ്യാഹൃത്യ
യം അഗ്നിം ഇയേ	— ദീപ്തവാൻ
തസ്യ (അഗ്നേഃ) ഇഷഃ	— ഗമനസ്വഭാവം രശ്മയഃ
പ്രദീദിത്യഃ	— പ്രകാശം പ്രദീപ്യന്തേ
(തഥാ) തം അഗ്നിം	
ഇമാഃ ഗൃച്ഃ	— അസ്താദിഃ പ്രയുജ്യമാനാഃ ഗൃച്ഃ വർധയന്തി
(വയമപി) വർധയാമസി	— സ്തോത്രൈഃ വർധയാമഃ

അർത്ഥം—യാഗയോഗ്യരായി, ഗൃഹിഗൃപന്മാരായ അതിഥികളോടുകൂടിയ കണ്വാൻ, ആദിത്യൻ നിന്നു് അധ്യാഹ്നാച്ചു് ഏതഗ്നിയെ ജ്വലിപ്പിച്ചുവോ, ആ അഗ്നിയുടെ പ്രസാദനഗീലങ്ങളായ രശ്മികൾ ഏറ്റവും ജ്വലിക്കുന്ന ആ അഗ്നിയെ ഞങ്ങളാൽ പൊലുപ്പെടുന്ന ഗൃചകൾ വളയ്ക്കുന്നു. ഞങ്ങളും സ്തോത്രങ്ങളാൽ വളയ്ക്കുന്നു.

12 രാജസ്വ്യർധി സ്വധാവോ സ്തിഹിതേ-
 ഹേ ദേവേഷ്വപ്യം
 ത്വം വാജസ്യശ്രുത്യസ്യരാജസി
 സനോ മുളമഹാ അസി

അന്വയം -

ഹേ സ്വധാ-വേ,	— അന്നവൻ, (അഗ്നേ,)
(അസ്മാകം) രായഃ	— ധനാനി
പുർധി	— പുരയ, ദേഹി,
ഹേ അഗ്നേ, തേ	— തവ
ദേവേഷ്വ ആപ്യം	— പ്രാപണീയം സഖ്യം
അസ്തി ഹി	— വിദ്യതേ വലു
ത്വം ശ്രുത്യസ്യ വാജസ്യ	— ശ്രവണീയസ്യ അന്നസ്യ
രാജസി	— ഈശ്വരോഭവസി
സഃ (ത്വം) നഃ മുള	— അസ്മാൻ സഖയ
മഹാൻ അസി	— ഗുണൈഃ അധികോസി

അർത്ഥം—അന്നയുടനതായ അഗ്നേ, ഞങ്ങൾക്കു ധനമെല്ലാം നിറച്ചു തന്നാലും അഗ്നേ അവിടേക്ക് ദേവന്മാരിൽ ഏതു വാനുള്ള സഖ്യമുണ്ടല്ലോ അവിടന്ന് കൈവരിപ്പെടുത്തും അന്നത്തിന്റെ നാഥനാകുന്ന അവിടന്ന് ഞങ്ങളെ സഖിപ്പിച്ചാലും അവിടന്ന് (ഭാരവ സല്ലാഭി) ഗുണങ്ങളാൽ ഉൽകൃഷ്ടനാകുന്നു

13 ഉർധ്വം ഉഷ്ണം ഉതയേ
 തിഷ്ഠാദേവോ ന സ്വിതാ
 ഉർധ്വായാവാജസ്യസനിതാ
 യജേദിവാഽവദിവിഹാമഹേ

അന്വയം:—

(ഹേ യുപ, യുപാത്മകദാരുനിഷ്യാഗേ, വാ)

നഃ സു ഊതയേ — അസ്മാകം രക്ഷണായ

സവിതാ ദേവഃ ന

ഊർധ്വഃ — ഉന്നതഃ

തിഷ്ഠ ഉ — സ്ഥിതോഭവ

ഊർധ്വഃ — ഉന്നതസ്ഥൻ

വാജസ്യ സനിതാ — അന്നസ്യദാതാ (ഭവിഷ്യസി)

യൽ — യസ്മാൽ കാരണാൽ

അഞ്ചി-ഭിഃ — ആജ്യേന യുപം അഞ്ചന്ഭിഃ

വാഘൽ-ഭിഃ — യജ്ഞം വഹന്ഭിഃ, പ്രതപിഷ്ഠിഭിഃ
സഹ

വി-ഹവയാമഹേ — വിശേഷണാഹവയാമഃ

(തസ്മാൽ അന്നസ്യ ദാതാഭവ)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ യുപ, (അല്ലങ്കിൽ യുപസ്ഥിതനായ അഗ്നേ,) ഞങ്ങൾക്കു വേണ്ടുംവണ്ണമുള്ള രക്ഷയ്ക്കായി ദേവനായ സവിതാവെന്നപോലെ ഉയർന്നു നില്ക്ക. ഉയർന്നു, അവിടുന്ന് അന്നദാതാവായി ഭവിയ്ക്കും. യുപത്തിൽ നെയ്യുപുരട്ടുന്ന യജ്ഞ നിർവാഹകരായ പ്രതപിക്കുകയോടുകൂടി അവിടുത്തെ നന്നായി വിളിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടവിടുന്ന് അന്നദാതാവായി ഭവിച്ചാലും.

14 ഊർധ്വോനഃ പാഹ്യംഹസോ നികേതുനാ

വിശ്വം സമഗ്രിണം ദേവ.

കൃധീന ഊർധ്വാഞ്ചരമായ ജീവസേ

വിദാദേവേഷ്വനോദവഃ

അന്വയം:—

(ഹേ ഊപ, നന്നിഷ്യാഗേ, വാ)

ഊർധ്വഃ — ഉന്നതസ്ഥൻ.

(അസ്മാൻ) കേതുനാ — ജ്ഞാനേന

അംഹസഃ നി പാഹി — പാപാൽ നിതരാം പാലയ

വിശ്വം അത്രീണം	— സ്വപ്നം അന്താരം, ഭക്ഷകം രാക്ഷസം.
സം ദഹ	— സമ്യക് ദണ്ഡീകത
നഃ ചരമായ ജീവസേ	— അസ്സാൻ ലോകേചരണായ ജീവനായ (ച)
ഉതർധാൻ കൃധി	— ഉന്നതാൻ കരു
നഃ ദുവഃ	— അസ്സാകം ധനം. (ഹവിസ്വരൂപം)
ദേവേഷു വിദാഃ	— ലംഭേ

അതഥ.—അല്ലയോ യുവ (ഋപസ്ഥനായ അഗ്നേ,) അവി
ടുന്ന് ഉയർന്നിന്ന് ജ്ഞാനം കൊണ്ടു ഞങ്ങളെ പാപത്തിൽ
നിന്ന് തികച്ചും രക്ഷിച്ചാലും (ഏല്പാം, ഏല്പാവരേയം) ഭക്ഷി
ക്കുന്ന രാക്ഷസനെ വേണ്ടപോലെ ചുട്ടുപാമ്പലാക്കിയാലും.
ലോകത്തിൽ ചരിയ്ക്കാനും ജീവിയ്ക്കാനും ഞങ്ങളെ ഉയർന്നുവരാ
ക്കിയാലും. ഞങ്ങളുടെ ഹവിസ്വരൂപമായ ധനം ദേവന്മാരിൽ
എത്തിച്ചാലും.

15 പാഹിനോ അഗ്നേ രക്ഷസഃ

പാഹിയുത്തേ രരാവണ്ണഃ

പാഹിരീഷത ഉതവാജീഘാംസതോ—

ബ്രഹ്മദോനോയവിഷ്യ

വ 10

അന്വയം. —

ബ്രഹ്മദോനോ	— ബ്രഹ്മന്തഃ ഭാനവഃയസ്യതാദൃശ
യവിഷ്യ അഗ്നേ	— യുവതമ അഗ്നേ,
നഃ രക്ഷസഃ പാഹി	— അസ്സാൻ രാക്ഷസാദേഃ പാലയ
(തഥാ) അരാവണ്ണം	— ധനാഭീനാം അഭാനരൂപാൽ
യുത്തേഃ പാഹി	— ഹിംസകാൽ പാലയ
(തഥാ) രീഷതഃ പാഹി	— ഹിംസകാൽ, വ്യാഘ്രാദേഃ സകാശാൽ
ഉതവാ ജീഘാംസതഃ	
പാഹി	— അഥവാ ഹിത്തമിച്ചതഃ ശത്രുഃ സകാശാൽ പാഹി

അർത്ഥം:-മഹത്തുക്കളായ രശ്മികളോടു കൂടിയ, നവയുവാവായ അഗ്നേ, ഞങ്ങളെ ബാധകരായ രാക്ഷസാദികളിൽനിന്നു രക്ഷിച്ചാലും. ആർക്കൊന്നും കൊടുക്കാത്ത, ലോഭികളായ ഹിംസകരിൽനിന്നു രക്ഷിച്ചാലും. (ലോഭം ഹിംസാപ്രേരകവും ഹിംസതന്നെയും ആകുന്നു) വ്യാഘ്രാദികളായ ഹിംസ്രമൃഗങ്ങളിൽ നിന്നു് രക്ഷിച്ചാലും. പിന്നെ ഞങ്ങളെ ഹനിക്കാനിച്ഛിക്കുന്ന ശത്രുക്കളിൽ നിന്നു് രക്ഷിച്ചാലും.

16 ഘനേവ വിഷ്വഗ്വി ജഹ്യരാവ്ണ-

സ്തപ്തജംഭയോ അസുധൃക്

യോമർത്യശ്ശിശീതേ അത്യക്തുഭി-

മാനസ്സരിപുരീശത

അന്വയം:-

ഹേ തപഃ-ജംഭ

അരാവ്ണഃ

— തപ്യമാനരശ്മിയുക്ത (അഗ്നേ,)

— അസുഭ്യം ദേയസ്യ ധനസ്യ

അദാത്രൻ, വൈരിണഃ

ഘനാ-ഇവ

— കഠിനേന ദണ്ഡപാഷാണാദിനാ

ഭാണയാദി ഭംഗംകരോതി

തദ്വൽ

വിഷ്വക് വി ജഹി

യഃ (അന്യോപരിപുഃ)

— സർവ്വതഃ വിശേഷേണ മാരയ

അസു-ധൃക്

— അസുവിഷയദ്രോഹകാരി

ഭർത്താദിനാ ബാധതേ

യഃ (ച അന്യഃ) മർത്യഃ

— മനുഷ്യഃ, ശത്രുഃ

അക്തു-ഭിഃ

അതി ശിശീതേ

— ആയുധൈഃ തന്മുകരോതി,

അസ്മാൻ പ്രഹരതി

സഃ റിപഃ

— ഭർത്താ പ്രഹാരകാരിഭിവിധഃ

ശത്രുഃ

നഃ മാ ഇഗത

— അസ്മാൻപ്രതി ഇഗതഃ,

ഗമേതാമാഭൂൻ

അർത്ഥം:-ഉഷ്ണരശ്മിയായ അഗ്നേ, തരാനുള്ള പണം തരാത്ത ശത്രുവിനെ കഠിനമായ വടികൊണ്ടോ, കല്ലുകൊണ്ടോ, പാത്രം മുതലായവ ഇടിച്ചു പൊളിക്കുന്നപോലെ ഏങ്ങും നശിപ്പിക്കണം. നിന്ദാവചനങ്ങൾകൊണ്ടു ഞങ്ങളെ ദ്രോഹിക്കുന്ന ശത്രുവും ആയുധങ്ങൾകൊണ്ടു ഞങ്ങളെ ഉപദ്രവിക്കുന്ന ശത്രുവും ആരോ, അവരും ഞങ്ങൾക്കു് മേലെ വരരുതു്. (ഞങ്ങളെ ദ്രോഹിക്കാൻ ശക്തരാകരുതു്.)

17 അഗ്നിവ്വവ്നേ സുവീര്യ-

മഗ്നിഃ കണ്ഡായസൗഗേ.

അഗ്നിഃപ്രാവ്വിത്രോതമേധ്യാതിമി-

മഗ്നിസ്സാതാ ഉപസ്തതം.

അന്വയം:-

അഗ്നിഃ സു-വീര്യം	— ശോഭനവീര്യോപേതം (ധനം)
വവ്നേ	— യാചിതഃ,
(സഃ) അഗ്നിഃ കണ്ഡായ സൗഗേ.	— ശോഭനധനാദിരൂപം ഭാഗ്യം (പ്രായച്ഛൽ)
(തഥാ) അഗ്നിഃ മിത്രാ പ്ര ആവൽ	— അസുന്ദമിത്രാണി
ഉത മേധ്യ-അതിമി.	— പ്രകണ്ഠേണ രക്ഷിതവാൻ
	— അപിച മേധായോഗൈഗ്യഃ അതിമിഭിരുപേതം ദൃഷ്ടിം (പ്രാവൽ.)
(തഥാ) ഉപ-സ്തതം സാതൗ	— അന്യമപിസ്സോതാരം, യജമാനം
	— ധനാദിഭാനനിമിത്തം (പ്രാവൽ.)

അർത്ഥം:-ശോഭനവീര്യത്തോടു കൂടിയ (മഹാകാര്യങ്ങൾ സാധിക്കാൻ ഉതകുന്ന) ധനം അഗ്നിയോടു് യാചിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ആ അഗ്നി കണ്ഡാസൗ ഐശ്വര്യരൂപമായ ഭാഗ്യത്തെ കൈക്കൊള്ളുന്നു. അതുപോലെ ഞങ്ങളുടെ മിത്രങ്ങളെ രക്ഷിച്ചു. മാത്ര

മല്ല, യാഗയോഗ്യരായ അതിഥികളോടുകൂടിയ ദീപിയെ രക്ഷിച്ചു മറ്റു സ്തോതാവായ യജമാനനെയും ധനം നല്കി രക്ഷിച്ചു. (ആ ഉദാരനായ അഗ്നി ധനത്തിനായി യാചിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.)

18 അഗ്നിനാതുവ്ശംയദും പരാവത
ഉഗ്രാദേവം ഹവാമഹേ
അഗ്നിയന്നവവാസ്താം ബൃഹദ്രഥം
തുച്ഛീതിം സ്യേവേ സഹഃ

അന്വയം:—

അഗ്നിനാ (സഹാവസ്ഥിതാൻ)

തുവ്ശം, യദും ഉഗ്ര—ദേവം— ഏതന്നാമകാൻ രാജഹ്നീൻ
പരാ—വതഃ

ഹവാമഹേ

— ദുരദേശാൽ ആഹ്വയാമഃ

സ്യേവേ സഹഃ

— അസുഭപദവഹേതോഃ ചോരസ്യ
(ശത്രോഃ) അഭിവേതിതാ

(സഃ) അഗ്നിഃ

നവ—വാസ്താം ബൃഹത്—

ഥം തുച്ഛീതിം

— നവവാസ്ത ബൃഹദ്രഥതുച്ഛീതി
നാമകാൻ രാജഹ്നീൻ (ച)

നന്യൻ

— ഇഹ ആനന്യതു

അർത്ഥം.—അഗ്നിയുടെകൂടെ വാർത്തിക്കുന്ന തുവ്ശൻ, യദും, ഉഗ്ര
ദേവൻ എന്നീ രാജാധികളെ ദുരന്തന്മാർക്ക് ഞങ്ങൾ വിളി
ക്കുന്നു. ഉപദ്രവകാരികളായ ചോരന്മാരെ (ശത്രുക്കളെ) തോല്പി
ക്കുന്ന ആ അഗ്നി, നവവാസ്ത, ബൃഹദ്രഥൻ, തുച്ഛീതി എന്നീ
രാജാധികളെയും ഇവിടെയ്ക്ക് കൊണ്ടുവരട്ടെ.

19 നിതാമഗ്നേ മന്ത്രധേ
 ജ്യോതിജനായ ഗശ്വതേ
 ദീദേമകണ്ഠാ ഗുതജാത ഉക്ഷിതോ-
 യം നമസ്യന്തി കൃഷ്ണയഃ

അന്വയം -

ഹേ അഗ്നേ, യം (ത്വം)

കൃഷ്ണയഃ	— മനുഷ്യാഃ
നമസ്യന്തി	— നമസ്കർപ്പന്തി
ജ്യോതിഃ	— പ്രകാശരൂപം
(തം) ത്വം ഗശ്വതേ	
ജനായ	— ബഹുവിധായ ജനായ
മനഃ നി ദധേ	— പ്രജാപതിഃ ദേവജനദേശേ
	സ്ഥാപിതവാൻ
(ഹേ അഗ്നേ, ത്വം)	
ഗുത-ജാതഃ	— ജ്ഞാനേ, യജ്ഞാനേ
	നിമിത്തഭൂതേന ഉൽപ്പന്നഃ
ഉക്ഷിതഃ	— ഹവിർഭിസ്സുഷ്പിതസ്തൻ
കണ്ഠാ ദീദേമ	— ദീപ്തവാൻ അസി

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അഗ്നേ, യാതൊരുവിടത്തേ മനുഷ്യർ നമസ്കരിക്കുന്നുവോ, പ്രകാശരൂപനായ ആ അവിടത്തെ, മനുപ്രജാപതി ബഹുവിധമായ (പല മട്ടിലുപയോഗിക്കുന്ന) ജനത്തിന്നുവേണ്ടി ദേവജനദേശത്തിൽ സ്ഥാപിച്ച അഗ്നേ, യജ്ഞത്തിൽനിന്നു ഉൽപ്പന്നനായ അവിടന്ന്, ഹവിഹോമത്താൽ തൃപ്തനായി കണ്ഠാഷിയിങ്കൽ ചലിച്ചു

20 ത്വേഷാസോ അഗ്നേരമവന്തോ അച്ഛയോ--

ഭീമാസോനപ്രതിതയേ

രക്ഷസ്വിനസ്സമിദ്യാതുമാവതോ--

വിശ്വം സമുത്രിണം ഹേ

അന്വയം -

അഗ്നേഃ അച്യുതഃ	— ജാലാഃ
തപഃശാസഃ അമ-വന്തഃ	— ദീപ്താഃ ബലവന്തഃ
ഭീമാസഃ	— യേങ്കരാഃ
(അതഃ) പ്രതി-	
ഇതയേ ന	— അസ്മാഭിഃ പ്രത്യേതം നശക്യാഃ
(ഹേ അഗ്നേ,)	
രക്ഷസിനഃ	— ബലവതഃ
യാതു-മാവതഃ	— യാതുധാനാൻ, അസുരാൻ
സഭം ഇൽ സം ഭഹ	— സപ്തദൈവ സമ്യക് സ്മൃകരു.
(തഥാ) വിശ്വം	
അത്രിണം	— സപ്തം ക്ഷേപം, അസുൽ ബാധകം ശത്രും. (സംഭവം)

അർത്ഥം.—അഗ്നിയുടെ ജാലകൾ ദീപ്തങ്ങളും ബലവത്തുക്കളും യേങ്കരങ്ങളും, അതുകാരനും നമ്മുമാൾ എതിരിടുവാൻ അസാധ്യങ്ങളാകുന്നു. അല്ലയോ അഗ്നേ, ബലവാന്മാരായ അസുന്മാരെ (ആ ജാലകൾകൊണ്ടു്) എപ്പോഴും ചട്ടചാമ്പലാക്കിയാലും. അതുപോലെ എന്തും ക്ഷേപിക്കുന്ന, ഞങ്ങളെ ഉപദ്രവിക്കുന്ന ശത്രുവിനെ ചട്ടചാമ്പലാക്കിയാലും.

വശ്ശ. 12-13-14 ഗായത്രിച്ഛന്ദഃ മരുതോദേവതാ.

- 1 ക്രീട്ടം വശ്ശർധോമാതൃത-
 മനന്ത്വാൻ രഥേശ്വരഃ
 കണ്വാ അഭിപ്ര ഗായത.

അന്വയം.-

ഹേ കണ്വാഃ	— കണ്വാഗോത്രോത്പന്നാഃ
	ഋഷയഃ
വ!	— യുഷ്മേ.
ക്രീട്ടം	— വിഹരണശീലം.
മനന്ത്വാൻ.	— ദ്രൗപദഹിതം.

രഥം-ശുഭം	— സ്വകീയരഥേ അവസ്ഥായ ശോഭമാനം
മാരുതം ശർധഃ	— മരുതശുഹരൂപം ബലം
അഭി പ്ര ഗായത	— അഭിതഃ പ്രകമ്പേണഗായത

അർത്ഥം.—അല്ലയോ കണ്വഗോത്രജന്മാരായ ഗൃഹികളേ, നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി, വിഹാരശീലമുള്ളതും ശത്രുക്കളില്ലാത്തതും, സ്വന്തം രഥത്തിൽ ശോഭിക്കുന്നതുമായ മരുത്തുകളുടെ സമൂഹരൂപമായ ബലത്തെ നേരിട്ടു നന്നായി സ്മരിക്കുക

2 യേ പൃഷ്തിഭിര്യഷിഭി-

സ്സാകം വാഗീഭിരഞ്ജിഭിഃ

അജായന്ത സ്വഭാനവഃ

അന്വയഃ.-

യേ (മരുതഃ) പൃഷ്തിഭിഃ	— പൃഷ്ത്യാഭിഭിഃ
ഗൃഷ്ഠി-ഭിഃ	— ആയുധൈഃ
വാഗീഭിഃ	— (പരകീയസേനാഭിതി മേതുഭിഃ) ശബ്ദവിശേഷൈഃ
അഞ്ജി-ഭിഃ സാകം	— അലങ്കാരണൈസ്സഹ
സ്വ-ഭാനവഃ	— സ്വകീയഭീഷ്ഠിയാകന്താഃ
അജായന്ത (താൻ സ്മയഃ)	

അർത്ഥം.—യാവരായ മരുത്തക്കരും പുളളിമാനുകളോടും (മരുത്തുകളുടെ വാഹനങ്ങൾ) ഇരുതലമുപ്പുയള്ള വാളുകളോടും, ശത്രുസേനയെ വിറപ്പിക്കുന്ന ശബ്ദവിശേഷങ്ങളോടും ഹോലങ്ങൾ കരണങ്ങളോടും കൂടി, സ്വയം പ്രകാശിക്കുന്നവരായി ജനിച്ചുവോ, അവരെ സ്മരിക്കുന്നു

3 ഇഹേവഗൃണ പൃഷ്ഠാം

കശാഹന്യേഷ്ഠയപഭാൻ

നിയാച്ഛിത്ര മഞ്ജതേ

അന്വയം -

ഏഷാം	— മരുതാം
ഹസ്തേഷ (സ്ഥിതാഃ)	
കശാഃ	— വാഹനതാഡനഹേതവഃ
യൽ വദാൻ	— യദഭന്തി, യം ധാനിം കച്ഛന്തി
(തം ധാനിം) ഇഹ-ഇവ	— അത്രേവസ്ഥിതാ
ശൃണോ	— ശൃണോമി
(സഃ ധാനിവിശേഷഃ)	
യാമൻ	— സംഗ്രാമേ
ചിത്രം	— വിചിത്രം (ശൌര്യം)
നി ജ്ഞതേ	— നിതരാംകരോതി

അർത്ഥം.—ഈ മരുത്തക്കളുടെ കൈകളിലുള്ള ചാട്ടവാറുകൾ ഉണ്ടാക്കുന്ന ശബ്ദം ഇവിടെ നിന്നുകൊണ്ടു തന്നെ (ഭൂമിയിൽ നിന്നു തന്നെ) കേൾക്കുന്നു ആ ശബ്ദവിശേഷം യുദ്ധത്തിൽ (പടയാളികൾക്കു്) വിചിത്രമായ വീര്യം ഉണ്ടാക്കുന്നു.

4 പ്രപശ്ഠാ¹യായ ഏഷ²ചയേ
 ത്വേഷദ്യു³ക്തായ ശൃ⁴ഷ്ടിണേ⁵
 ദേവ⁶ത്തം ബ്രഹ്മ⁷ഗായത.

അന്വയം:-

(ഹേ ജ്ഞാപിതഃ) വഃ	— യുഷാകം സംബന്ധിനേ
ഗർഭായ	— പ്രസവനശീലായ
ഏഷചയേ	— ഗതഘോരവൃണയുക്തായ
ത്വേഷ-ദ്യുക്തായ	— ദീപ്യമാനരഗസേ
ശൃഷ്ടിണേ	— ബലവതേ (മൗഢ്യം)
ദേവത്തം,	— ദേവൈർജ്ഞം, ദേവതാനുഗ്രഹ ലബ്ധം.
ബ്രഹ്മ	— ഹവിർബുദ്ധഞ്ചനം ഉദിഗ്യ
പ്രഗായത	— സൂധാ.

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ജ്ഞാപിക്ഷകരേ, ചത്തന്താനും ശത്രുഞ്ച യവം യശോഭീപുവം ശക്തിയുക്തവുമായ മനുഷ്യനായിനായി, നിങ്ങൾക്ക് ദേവതാനുഗ്രഹംകൊണ്ടുചിട്ടിയ സൂതി, ഹവിരന്നത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച് പാടുക

5 പ്രശംസാഗോഷ്ഠാപ്തം

ക്രീളംയച്ഛിര്യോമാതതം

മംഭരേസ്യവാവ്യധേ

(വ 12)

അന്വയം —

ഗോഷ്ഠ	— മരുന്മാത്രതപുഷി
	പ്രദീപ്യധേനഷ്ഠാവസ്ഥിതം
അപ്തം	— അഹന്തവ്യം
ക്രീളം	— വിഹാരോപേതം
മാതതം ശർധഃ	— മരുഗണസംബന്ധി
	പ്രസഹനഗീവം തേജഃ
(ഹേ ജ്ഞാപിക്ഷ) യാദ	
(അസ്മിതൽ) പ്രശംസ	— സൂഹി.
രസസ്യ	— ഗോഷ്ഠിരൂപസ്യ
	സംബന്ധിതാ തേജഃ
മംഭരേ വവ്യധേ	— മുഖേച്ഛമദ്യൻ (താൻ സൂഹി)

അർത്ഥം.—അമ്മയായ പുഷി തൊട്ട പശുക്കളിൽ അവസ്ഥിതവ്യം ഹനിക്കാൻ വയ്യാത്തതും വിഹാരണശീലവുമായ മരുജ്ഞാപിക്ഷയുടെ തേജസ്സ് യാതൊന്നൊന്നും അല്ലയോ ജ്ഞാപിക്ഷകളേ അതിനെ സൂതിക്ഷക പശുവിൻപാലിന്റെ തേജസ്സ് അവന്തടെ മുഖത്തുതെളിഞ്ഞു വളർന്നിരിക്കുന്ന, അതിനെ സൂതിക്ഷക

6 കോപോ വഷിഷ്ഠ ആനരോ—

ദിവശ്ചശശ്ച ധൃതയഃ

യൽ സീമന്തം തധ്വനഥ

അന്വയം:—

യൽ	— യസ്താൽ കാരണാൽ
സിം	— സമ്പ്തഃ
അന്തം ന	— വൃക്ഷാഗ്രമിവ
ധൂനഥ	— ചാലയഥ
ദിവഃ ച ഗ്ഗമഃ ച ധൂതയഃ	— ദൃലോകസ്യ ഭൂലോകസ്യാപി കമ്പനകാരിണഃ
ഹേ നരഃ	— നേതാരഃ (മരുതഃ)
വഃ	— യുഷ്ടാകം മദ്ധ്യേ
ആ വഷ്ടിഷഃ കഃ	— ആസമന്താൽ പൃദ്ധുതമഃ കഃ

അർത്ഥം—(മരുത്തുകളേ,) നിങ്ങൾ എല്ലാവരും ഒരു മരക്കൊമ്പുപോലെ ചലിപ്പിക്കുന്നവല്ലോ. ദൃലോകത്തിന്റെയും ഭൂലോകത്തിന്റെയും കമ്പനകാരികളായ നേതാക്കളേ, നിങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ആകെ നോക്കിയാൽ ആരാന്നധികം മൂത്തവൻ? (മരുത്തക്കൾ ഏകരൂപരെന്ന പോലെ ഏകവയസ്സു മെന്നു പ്രസിദ്ധം.)

7 നിവോയാമായ മാൻഷോ—

ദൃഗ്ര ഉഗ്രായ മന്യവേ

ജിഹ്വീതപർവ്വതോ ഗിരിഃ

അന്വയം:—

(ഹേ മരുതഃ,) വഃ	— യുഷ്ടാകം
ഉഗ്രായ	— തീവ്രായ
മന്യവേ	— ചാലനാത്ഥം അഭിമന്യമാനായ
(യതഃ ചേദഗത്യോ	
ചാലിതഃ) പർവ്വതഃ	— ബഹുവിധപർവ്വതഃ
ഗിരിഃ	— ശിഖരീ
ജിഹ്വീത	— ഗച്ഛേൽ
(തഥാപിധായ) യാമായ	— ഗമനായ
മാൻഷഃ	— ഗൃഹസ്വാമികശ്ചീനനവഃ
നി ദൃഗ്ര	— ഗൃഹദാർശ്വഭാവം സുഭം നീക്ഷിപ്പുവാൻ

അത്ഥം.—അല്ലയോ മനുഷ്യക്കളേ, നിങ്ങളുടെ കരുതനൂതനും
 എന്തിനെയും ഇളക്കിമറിക്കാൻ പോന്നതുമായ ശക്തി വളരെ
 അടുക്കളോടുകൂടിയ മാമലയെക്കൂടി പെന്തിളക്കുന്നു അപ്ര
 കാരുള്ള നിങ്ങളുടെ വരവിനെ തടക്കാനായി, വീടുകെട്ടിയി
 രിക്കുന്ന മനുഷ്യൻ ഉറപ്പുള്ള തൂണു സ്ഥാപിച്ചിരിക്കുന്നു

8 യേഷാമജ്¹മേഷ്യ പൃഥിവീ

ജുജുവാൻ¹ ഇവ വിശ്¹പതി:

ഭിയായാമേഷ്യ¹ രേജതേ,

അർത്ഥം —

(ഹേ മനുഷ്യ:) യേഷാം — (യുഷ്മാകം)

യാമേഷ്യ അജ്¹മേഷ്യ — ഗമനേഷ്യക്ഷേപമേ ഷുസാസ്യ

പൃഥിവീ — ഭൂമി:

ജുജുവാൻ—ഇവ

വിശ്¹പതി: — വയോഹാനി രോഗാഭിനാ

ജിണ്ണ: പ്രജാപാലക: രാജാ ഇവ

ഭിയാ രേജതേ — ഭീത്യാ കമ്പതേ

അത്ഥം.—അല്ലയോ മനുഷ്യക്കളേ, നിങ്ങൾ ആഞ്ഞടിക്കു
 മ്പോൾ ഭൂമി വാദ്ധക്യംകൊണ്ടും രോഗംകൊണ്ടും ജിണ്ണനായ
 രാജാവു ശത്രുക്കളുടെ ആക്രമണത്തെ എന്നപോലെ, ഭയപ്പെട്ട്
 വിറയുന്നു

9 സ്ഥിരംഹി ജാനമേഷാം

വയോമാതുനീരേതവേ

യത്സീമനപിതാശവ:

അന്വയം:—

യൽ	— യസ്സാൽ കാരണാൽ
ശവഃ (ഭവദീയം)	— ബലം
സിം	— സർവ്വതഃ
ഭിതാ	— ഭിതോപന (ഭയാവാപൃഥ്വിവ്യോഃ) വിഭജ്യ (വർത്തതേ)
(അതഃ) ഏഷാം (ഭവതാം)	
ജാനം	— ജന്മസ്ഥാനം, ആകാശം
സ്ഥിരം ഹി	— ചലനരഹിതം.ഖലു
മാതുഃ	— മരുതാം ജനനീസ്ഥാനീയാൽ ആകാശാൽ
വയഃ നിഃ—ഏതവേ	— പക്ഷിണഃ നിഗ്ഗൃത്തം സമർത്ഥഃ (ഭവന്തി)

അർത്ഥം—യാതൊരു കാരണത്താൽ നിങ്ങളുടെ ശക്തി എല്ലാ വിധത്തിലും ഭ്യോവിനെയും ഭൂപിനെയും വിഭജിച്ചു നിലനില്ക്കുന്നുവോ, ആ നിങ്ങളുടെ ജന്മസ്ഥാനമായ ആകാശം ചലനരഹിതമായിത്തന്നെ വർത്തിക്കുന്നു. നിങ്ങളുടെ മാതൃ സ്ഥാനമായ ആകാശത്തിൽ നിന്ന് പക്ഷികൾക്ക് പറന്നു പോകാൻ കഴിയുന്നുണ്ടല്ലോ.

10 ഉദ്യത്യേസുനവോഗിരഃ -

കാഷ്ഠാ അജ്ഘേഷ്വന്ത

വാശ്രാ അഭിജ്ഞുയാതവേ

വ. 13

അന്വയം:—

ത്യേ	— പുച്ഛപ്രകൃതഃ
ഗിരഃ സുനവഃ	— വാച ഉൽപാദകഃ (മരുതഃ)
(വായവോഹിതാല്ലോ ഘാഭിഷ്ഠ സഞ്ചരന്തഃ വാചമുല്പാദയന്തി.)	
അജ്ഘേഷ്ഠ	— സ്വകീയേഷു ഗമനേഷു സൽസു
കാഷ്ഠഃ ഉൽ ഉ അന്തത	— അപഃ ഉൽകഷ്ഠേണവ അതനിഷ്ഠ, വിസ്ഫാരിതവന്തഃ

(ഉദേപാനാത്മം)

വാക്രോഃ

അഭി-ജ്ഞു

യാതവേ

- ഹിംഭാരവോപേതാ ഗാഃ
— ജാനപാദീരവ്യം യഥാ വേതി
തഥാ
— ഗന്തും (പ്രേരിതവന്തഃ)

അർത്ഥം.—താലു, ഓഷ്ഠം മുതലായ അവയവങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ച്, വാക്കുകൾ ഉണ്ടാക്കുന്ന മുൻപറഞ്ഞ മരത്തുകൾ സ്വകീയ ഗമനങ്ങളിൽക്കൂടെ വെള്ളത്തെപ്പോലെയും ഉണ്ടാക്കിപ്പറത്തു ന്ന ആ പെള്ളം കടിപ്പാനായി ഇന്ധാശബ്ദം പുറപ്പെടുവിച്ചു കൊണ്ട് വന്നു മുട്ടുകുത്തുവാൻ പശുക്കൾ പ്രേരിതരായ്।

11 ത്യം ചിദോലാദീം പൃഥുഃ

മിഹാനപാതമൃഗ്യം

പ്രച്ഛാദയന്തി യാമഭിഃ

അന്വയം —

ത്യം ചിദോലാ

ദീം

പൃഥുഃ

മിഹാനപാതം

അമൃഗ്യം

(മരതഃ) യാമഭിഃ

പ്രച്ഛാദയന്തി

— പ്രസിദ്ധോയോമോലഃ
അസ്തിതം

— ആയാമോപേതം

— തിതുഗ്വിതം

— സേചനീയസ്യ ജലസ്യ ന
പാശായിതാരം പ്രഷ്ടിമകൃന്തം

— കേനാപ്യഹിംസ്യം (മോലം)

— സ്വകീയഗമനൈഃ

— പ്രകഷേണഗമയന്തി

അർത്ഥം.—പ്രസിദ്ധമായ യാതൊരു മോലമുണ്ടോ നിങ്ങളും പറന്നതും നന്നിന്നുള്ള ജലം വിളാത്തതും (മഴപൊഴിക്കാത്തതും) ആരാലും ഉടക്കാൻ കഴിയാത്തതുമായ ആ മോലത്തെ മരത്തുകൾ സ്വകീയഗമനം കൊണ്ട് ഇളക്കുന്ന (മറിയുന്നു)

12 മ¹രുതോ¹യ¹ദ്ധ¹വോ ബലം

ജനാ¹ അച്യവീതന

ഗി¹രീ¹ര¹ച്യവീതന.

അന്വയം:—

ഹേ മരുതഃ, യൽ ഹ	— യസ്മാൽ കാരണാദേവ
വഃ ബലം	— യഷ്ടാകം ബലം (അസ്തി, തസ്മാൽ കാരണാൽ)
ജനാൻ അച്യവീതന	— സ്വസ്വവ്യാപാരേഷു പ്രേരയത.
(തഥാ) ഗിരീൻ അച്യവീതന	— മേലാൻ പ്രേരയത

അർത്ഥം:—അല്ലയോ മരുത്തുക്കളേ, നിങ്ങൾക്കു ബലമുള്ളതു കൊണ്ട് പ്രാണികളെ സ്വസ്വകർമ്മങ്ങളിൽ പ്രേരിപ്പിച്ചാലും. (വേണ്ടകാലത്തു വർഷിക്കുവാൻ) മേലങ്ങളെ പ്രേരിപ്പിച്ചാലും.

13 യ¹ദ്ധയാ¹ന്തി മരുത—

സ്സംഹ¹ബ്രുവതേ¹ധാനാ

ശ്രു¹ണോതി ക¹ശ്ചിദേഷാ..

അന്വയം:—

യൽ ഹ	— യദാവലു
മരുതഃ യാനി	— ഗച്ഛന്തി
(തദാനിം) അധാൻ ആ	— മാർഗ്ഗേ സർവ്വതഃ
സം ബ്രുവതേ ഹ	— സംഭ്രൂയധാനിരവശ്യം കർവ്വന്തി
ഏഷാം	— മരുതാം (ശബ്ദം)
കഃ ചിൽ ശ്രുണോതി?	— കോപി ശ്രുണോതി?

അർത്ഥം:—ഏപ്പോൾ മരുത്തുക്കൾ സഞ്ചരിക്കുന്നുവോ, അപ്പോൾ മാർഗ്ഗത്തിലെല്ലാം ഒരു ധാനി ഉണ്ടാക്കുന്നു. അതു് ആരെങ്കിലും കേൾക്കുന്നുണ്ടോ?

14 പ്രയാതശീഭമാശ്രഭി-

സന്തികണ്ഠേഷുവോ ഭവഃ

തത്രോഷ്ടമാഭയാധൈ

അന്വയം -

ഹേ മരുതഃ, ആശ്രഭിഃ - വേഗവന്തഃ (സ്വകീയൈഃ
വാഹനൈഃ)

ശീഭം പ്രയാത - ശീഘ്രം പ്രകാശേണ കമ്മഭ്രമി-
ഗച്ഛത

കണ്ഠേഷു - മേധാതിമിഷ്ഠനഷ്ടാതുഷു

വഃ ഭവഃ സന്തി - യുഷ്മാകഃ പരിചരണാനി
വേന്തി

തത്രോ സ - തേഷ്ഠവ

മാഭയാധൈ - തൃപ്താഭവത

അർത്ഥം:-അല്ലയോ മരുത്തുകളേ വേഗവത്തുകളായ
സ്വന്തം വാഹനങ്ങളിൽ അവിളംബമായി ഈ കമ്മഭ്രമിയിൽ
വന്നാലും കണ്ഠമേധാതിമികൾ നിങ്ങളെ സപര്യചെയ്ത്
കൊണ്ടിരിക്കുന്നു ആ പരിചരണങ്ങളിൽ സംതൃപ്തരായി
വേിച്ചാലും

15 അസ്തിഹിഷ്ടാമാായവ-

സുസിഷ്ടാവയമേഷാം

വിശ്വം ചിദായുജീവസേ

(വ 14)

അന്വയം -

(ഹേ മരുതഃ അസ്താഭിഃ

പ്രയുജ്യാനം ഹവിഃ)

വഃ മദായ

അസ്തി ഹി സ്മ

ഏഷാം

- യുഷ്മാകഃ തൃപ്തയേ

- വിദ്യതേ വലു

- യുഷ്മാകഃ

(ഭൂതൃഭൂതാഃ) വയം

സുസി സു — വിദ്യാമഹേ ഖലു

ജീവസേ — ജീവിതം

വിശ്വം ചിത് ആയുഃ — സർവ്വമപ്യായുഃ (പ്രയച്ഛത)

അർത്ഥം—അല്ലയോ മതത്തുകളേ, ഞങ്ങളാൽ നല്ലപ്പെട്ട ന ഹവിസ്സ് നിങ്ങൾക്കു് തൃപ്തിയായി ഭവിക്കുന്നുവല്ലോ. നിങ്ങളുടെ ദാസഭൂതരായ ഞങ്ങൾ (അങ്ങിനെ) കരുതുന്നു. മുഴുവൻ ആയുസ്സും ഞങ്ങൾക്കു ജീവിയ്ക്കുവാൻ തന്നതല്ലിയാലും. (പ്രാണവായുവും മതത്താണല്ലോ.)

വക്തം 15-16-17

1 കഥന്തനങ്ക്യപ്രിയഃ

പിതാ പുത്രം നഹസ്തയോഃ

ദധിയോ വൃക്തബഹിഷഃ

അന്വയം:—

(ഹേ മതതഃ) കൽ ഹ — കദാഖലു.

കധ-പ്രിയഃ — സ്തുതിപ്രീതാഃ

വൃക്ത-ബഹിഷഃ — വൃക്തം, ഛിന്നം, ബഹിഃ, ദർഃ യേഷാം, തേ

(യുയം അസ്മാൻ)

പിതാ പുത്രം ന — പിതാപുത്രമിവ

ന്തം — അപശ്യം

ഹസ്തയോഃ ദധിയോ — ധാരയത

അർത്ഥം—അല്ലയോ മതത്തുകളേ, സ്തുതിതുഷ്ടന്മാരും, ചിന്നിയ ദർപ്പൽവിരിപ്പോടുകൂടിയവരും ആയ (ദേവേന്ദ്ര ചിന്നിയത് മതത്തുകളുടെ പ്രകമ്പനച്ചത്തികൊണ്ടുതന്നെ) നിങ്ങൾ ഒരുക്കുൻ മകനെ എന്നപോലെ ഞങ്ങളെ എപ്പോഴാണു് കൈകളിൽ പിടിക്കുക? (ഇപ്പോൾത്തന്നെ വേണമെന്നാശയം)

2 ക്വന്തനം കദ്ധോ അർത്ഥം

ഗന്താദിവോന പൃഥിവ്യഃ

ക്വദ്ധോ ഗാവോനരണ്യന്തി.

അന്വയം -

(ഹേ മരുതഃ,) നൃനം	— ഇദാനീം
(യ്യം) ക്വ (സ്ഥിതാഃ)?	
കരീ വഃ	— കദായുഷ്യാകം
അത്ഥം	— അരണം, ദേവയജനദേശേ ഗമനം വിളംബം മാകരുത
ദിവഃ ഗന്ത	— ദൃലോകാൽ ഗച്ഛത
പൃഥിവ്യഃ ന (ഗന്ത)	— ഭൂലോകാൽ മാഗച്ഛത
വഃ	— യുഷ്യാൻ
ഗാവഃ ന	— യഥാ ഗാവഃ രണന്തിതദ്വൽ
ക്വ രന്ത്യന്തി?	— ദേവയജനരൂപായാഃ പൃഥിവ്യാ അന്യത്ര കത്രശബ്ധയന്തി?, യജമാനാഃ സ്തുവന്തി?

അർത്ഥം.—അല്ലയോ മരുതന്മാരേ, ഇപ്പോൾ നിങ്ങളെവിടെ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നു? എപ്പോഴാണ് ദേവയജനം നടക്കുന്ന ഈ ദേശത്തേക്കാഗമനം? അതിന്നു്, താമസിക്കരുതേ ദ്യോവിൽ നിന്നു് വന്നാലും ഭൂവിൽനിന്നു് പിന്നെ (മടങ്ങി) പോകാതിരുന്നാലും പശുക്കൾ ശബ്ദിക്കുന്നപോലെ ദേവയജനരൂപയായ ഈ ഭൂമിയിൽ നിന്നല്ലാതെ മറ്റൊരിടത്തുനിന്നു് നിങ്ങളെക്കുറിച്ചു് ശബ്ദിക്കുക, യജമാനന്മാർ സ്തുതിക്കുക?

3 ക്വവസ്തന്താനവ്യാംസി

മരുതഃ ക്വസുവിതാ

ക്വോ ഽഽ വിശ്വാനി സൌഭോ

അന്വയം -

ഹേ മരുതഃ, വഃ	— യുഷ്യാകം സംബന്ധിനി
നവ്യാംസി	— നവതരാണി
സ്തന്താ ക്വ	— പ്രജാപശുരൂപാണി ധനാനി കത്രവത്തന്തേ?
(തഥാ) സുവിതാ	— ശോഭനാനി പ്രാപ്യാണി വേദീയാനിമണിമുകതാദിനി
ക്വ	— കത്രവത്തന്തേ?

വിശ്വാസി സൗഭാഗ്യം — സർവ്വാണി സൗഭാഗ്യരൂപാണി
ഗവാശ്വാഭിനി
കോ — കത്രവാവർത്തന്തേ?
(വേദീയൈഃ സുക്താഭിഭിസ്സഹ
ഗന്തവ്യം.)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ മരുത്തക്കളേ, നിങ്ങളുടെ പക്കലുള്ള പ്രജാപശുരൂപങ്ങളായ ധനങ്ങൾ എവിടെ ഇരിക്കുന്നു? അതു പോലെ ശോനേങ്ങളും പ്രാപ്യങ്ങളുമായ രത്നം, മുത്ത മുതലായവ എവിടെ ഇരിക്കുന്നു? സൗഭാഗ്യരൂപങ്ങളായ പശു, കുതിര മുതലായവ എവിടെ ഇരിക്കുന്നു? വരുമ്പോൾ അവയെല്ലാം കൊണ്ടുവരണം.

4 യദ്യുയം പൃഷ്ഠിമാതരോ—
മത്താസസ്യാതന
സ്തോതാപോ അമൃതസ്സയാൽ.

അന്വയം:—

ഹേ പൃഷ്ഠി-മാതരഃ, — പൃഷ്ഠിനാമകധേനുപുത്രാഃ,
(മരുതഃ,)
യുയം യൽ — യദ്യുപി
മത്താസഃ സയാതന — മനുഷ്യാഃ ദേവേത
(തഥാപി) വഃ സ്തോതാ — യഷ്ടാകം യജമാനഃ
അമൃതഃ സയാൽ — ദേവോദേവേൽ

അർത്ഥം.—പൃഷ്ഠി എന്ന പശുവിന്റെ മക്കളായ മരുത്തക്കളേ, നിങ്ങൾ മനുഷ്യരാണെങ്കിൽകൂടി നിങ്ങളെ സ്തുതിക്കുന്ന യജമാനനെ അമര (ദേവ) നാക്കണം. (മരുത്തക്കൾ മനുഷ്യരായിട്ടല്ല ഇപ്രകാരം പറയുന്നത്. അവർക്ക് മനുഷ്യത്വം, മരണ ധർമ്മം സംഭവിക്കുന്നു എങ്കിൽ പോലും അവരെ ഉപാസിക്കുന്ന യജമാനന്മാർ ദേവത്വം കൊടുക്കണം എന്ന് താല്പര്യം. അതിന്നവർക്ക് ശക്തിയുണ്ട്.)

5 മാവോ¹ തൃഗോനയവസേ¹

ജരിതാ¹ദൃദഭോഷ്യഃ¹

പഥായ¹യമസ്യ¹ഗാഭപ¹

വ 15

അന്വയം:—

(ഹേ മതതഃ,) വഃ	— യുഷ്ടാകം
ജരിതാ	— സ്തോതാ
ദൃഗഃ ന യവസേ	— യഥാ ക്ഷേണീയേ തൃണേമൃഗഃ കദാചിദപി അസേവ്യഃ ന വേതി തഥാ
അഭോഷ്യഃ മാ ദൃൽ	— അസേവ്യഃ മാദൃൽ
(കിഞ്ച സഃ സ്തോതാ)	
യമസ്യ പഥാ	— യഥലോകസംബന്ധിമാഗ്നേ
(മാ) ഉപ ഗാഭ	— മാ ഉപഗച്ഛതു

അർത്ഥം:—അല്പയോ മേന്മയുള്ളതും, നിങ്ങളെ സ്മരിക്കുന്നവൻ, തിന്നാവുന്ന പലകൾക്കു് മൃഗം അസ്വീകാര്യനാകാത്തതുപോലെ, നിങ്ങൾക്കു് അസേവ്യനായി, അനിഷ്ടനായി വരാതു്. മാത്രമല്ല ആ സ്തോതാവു് യഥലോകത്തിലേക്കുള്ള വഴിയിലൂടെ ഗമിക്കാതു്. (അയാൾക്കു് മരണം സംഭവിക്കാതു്. ചിരം ജീവിക്കാക്കണം.)

6 മാഷ്യന്തഃ¹ പരാപാ¹

നിർദ്യതി¹ക്യഹണാ¹വധിൻ

പാഷ്യ¹ തൃഷ്ണാ¹ സർവ്വ

അന്വയം. —

(ഹേ മതതഃ) നഃ	— നാസ്യാൻ
പാ-പാ	— ഉദിക്യുഷ്ടാദിക്യുഷ്ടാ, അതിബലം.
(അതഃ പൃഥ) ദി-ഹണാ	— കേതാപിഹന്തും ദൃക്യാ

നിഃ—ഋതിഃ	— രക്ഷോജാതിഭേവതാ
മോ സ വധീൽ	— സർവ്വമാവധംമാകാക്ഷീൽ
(സാ) തൃഷ്ണയാ സഹ	
പദീഷു	— പതതു.

അർത്ഥം—അല്ലയോ മരുത്തക്കളേ, അതിബലവതിയും, ആരാലും ഹനിക്കാൻ കഴിയാത്തവളുമായ നിരൂതി എന്ന രാക്ഷസി ഒരു വിധത്തിലും ഞങ്ങളെ വധിക്കരുത്. തൃഷ്ണയോടുകൂടി, ഭരാഗ്രഹത്തോടുകൂടിത്തന്നെ അവൾ വീഴട്ടെ. (ഞങ്ങളുടെ ജീവിതതൃഷ്ണയെ ബാധിക്കാൻ വരുന്ന അവൾ സ്വയം തൃഷ്ണയോടുകൂടി നശിക്കട്ടെ.)

7   സത്യന്തേഷാ അമവന്തോ—
       ധന്വന്വിഭാരുദ്രിയാസഃ
       മിഹങ്ക്രബന്ത്യവാതാം.

അന്വയം:—

ന്തേഷാഃ	— ദീപ്താഃ
അമ—വന്തഃ	— ബലവന്തഃ
ധന്വൻ ചിൽ	— മരുദേശേപി
രുദ്രിയാസഃ	— തദ്ഭ്രണ പാലിതത്വാൽ തദീയാഃ (മരുതഃ)
ആ	— സർവ്വതഃ
അവാതാം മിഹം	
ക്രബന്തി	— വായുരഹിതാം വൃഷ്ടിം കുർവ്വന്തി
(തദേതൽ) സത്യം	— യഥാത്ഥം

അർത്ഥം—ദീപ്തന്മാരും ബലവാന്മാരും സ്വയം ഈശ്വരന്മാരെങ്കിലും തദ്ര്ണാൽ പാലിതന്മാരാകയാൽ രുദ്രിയന്മാരുമായ (രുദ്രന്റെ പുത്രരായ) മരുത്തക്കൾ എങ്ങും വായുരഹിതമായ മഴ പൊഴിക്കുന്നു. ഇതു സത്യം.-

8 വാഗ്രോവവിദ്യന്തിമാതി

വമസം ന മാതാസിഷക്തി

യദേഷാം വൃഷിരസജി.

അന്വയം:-

വി-ദ്യുൽ	— (മേഘസ്ഥമാ ദൃശ്യമാനാസതി)
വാഗ്രാ-ഇവ	— ശബ്ദയുക്താ, പ്രസ്തുത സ്തനവതി യേനരിവ
മിമാതി	— ശബ്ദം കരോതി
മാതാ വമസം ന	— യേനഃ വത്സമിവ
(വിദ്യുൽ മരുതഃ)	
സിസക്തി	— സേവതേ
യൽ	— യസ്മാൽ കാരണാൽ
ഏഷാം	— മരുതാം (സംബന്ധിനി)
വൃഷിഃ അസജി	— ഗജമനസഹിതേ വിദ്യുൽകാലേ വൃഷാ വേതി

(തസ്മാൽ വിദ്യുതഃ മരുതസേവനം ഉപപന്നം)

അർത്ഥം:-ഇടിമിന്നൽ മേഘസ്ഥമായി കാണപ്പെടുമ്പോൾ, മുഖപുറത്തി ഇന്ധാരവം പുറപ്പെടുവിക്കുന്ന പശുവെന്നപോലെ, ശബ്ദമുണ്ടാകുന്ന തളിപ്പശു കട്ടിയെ എന്ന പോലെ ഇടിമിന്നൽ മരുതയുടെ പരിചരിക്കുന്ന ഇടിമുഴക്കത്തത്തുടർന്നാണല്ലോ മഴ പെയ്യുന്നത് (ആ മഴ മരുതയുടെ പ്രവൃത്തിയാകയാൽ ഇടിമിന്നൽ മരുതയുടെ സേവിക്കുന്നത് ഉചിതം തന്നെ)

9 ദിവാ ചിത്തഃ കൃത്വതി

പരമന്യേനോദ്ധാഹേത

യൻ പൃഥിവീ വൃദ്ധതി

അനന്തം:-

(തേ മരുതം) ഉദ-

വാഹേന പജ്ജന്യേന — ഉദകധാരിണാ മേഘേന

(സൂര്യമാച്ഛാദ്യ)

ദിവാ ചിത — അഹന്യപി

തമഃ കൃണ്വന്തി — അന്ധകാരം കർവ്വന്തി.

യൽ പൃഥിവീം

വി-ഉദന്തി — യദാ ഭൂമിം വിശേഷേണ
ക്ലേദയന്തി.

(തദാനിം, അതിവൃഷ്ടികാലേ

തമഃ കർവ്വന്തി)

അർത്ഥം:-ആ മരുത്തക്കൾ ജലവാഹിയായ മേഘത്താൽ, പകൽ കൂടി സൂര്യനെ മറച്ച് ഇരുട്ടുണ്ടാക്കുന്നു. ഭൂമിയെ അധികം നനക്കുമ്പോൾ, അതിവൃഷ്ടികാലത്തിൽ, ഇരുട്ടുണ്ടാക്കുന്നു.

10 അധഃസ്വനാത്തതാം

വിശ്വമാസദ്മ പാത്ഥിവം

അരോജന്ത പ്രമാനഷാഃ

(വ. 16)

അനന്തം:-

മരുതാം (സംബന്ധിനഃ)

സ്വനാൽ അധ — ഗർജ്ജനരൂപാൽ ധ്വനേരനന്തരം

പാത്ഥിവം വിശ്വം

സദ്മ — പൃഥിവീസംബന്ധിസർവ്വം ഗൃഹം

ആ (അരോജന്ത) — സമന്താൽ കമ്പിതവൽ

(തഥാ) മാനഷാഃ — ഗൃഹവർത്തിനോ മനുഷ്യാ അപി

പ്ര അരോജന്ത — പ്രകുഷേണ കമ്പിതവന്തഃ

അർത്ഥം:-മരുത്തക്കാരുടെ അലച്ചുപോലുള്ള ഇടിപൊട്ടലിൽ ഭൂമിയിലുള്ള എല്ലാവിടം മുഴക്കം ഇടുന്നു. അതുപോലെ വീടുകളിലുള്ള മനുഷ്യരും അത്യധികം വിറച്ചു തുളക്കുന്നു.

11 മരുതോ വീളപാണിഭി-

ചിത്രാരോധസ്വതീരന

യാതേമവിദ്രയാമഭി:

അന്വയം -

ഹേ മരുതഃ, വീളപാണി-

ഭി: — ദൃഢഹസ്തൈസ്സഹിതാസ്സന്തഃ

ചിത്രാ: രോധസ്വതീ:

അന — ക്ലേശയാനഭിരനുലക്ഷ്യ

അവിദ്രയാമ-ഭി: — അച്ഛിന്നഗമനൈ:

യാത ഇം. — ഗച്ഛതൈവ

അത്ഥം.-അല്ലയോ മരുതന്മാരെ, നിങ്ങൾ സുശക്തഹസ്തന്മാരായി, ഇരുകരകളോടുകൂടിയ നദിയെ ലക്ഷ്യമാക്കി മുറിയാത്ത ഗതിയോടുകൂടി വരുക എന്ന ചെയ്യാലും.

12 സ്ഥിരാവസ്താന്തേമയോ-

രഥാ അശ്വാസ ഏഷാം.

സുസംസ്കൃതാ അഭിഗവ:

അന്വയം -

(ഹേ മരുതഃ) ഏഷാം വ: — യുഷ്മാകം

നേമയ: — രഥചക്രവലയാ:

സ്ഥിരാ: സന്തു — ഭവന്തു

(തഥാ) രഥാ: അശ്വാസ: — അശ്വാ: (ച സ്ഥിരാസ്സന്തു)

അഭിഗവ: — അംഗുലയ: ദീധിതയ:

സു-സംസ്കൃതാ: — സ്വലംകൃതാ: (സന്തു)

അത്ഥം.-അല്ലയോ മരുതന്മാരെ, നിങ്ങളുടെ തേർചക്രത്തിന്റെ വലയങ്ങൾ ഉറപ്പുള്ളവയായി വേിയ്ക്കൂ. നിങ്ങളുടെ തേരകളും കതിരുകളും കരുത്തുള്ളവയാവട്ടെ രശ്മികൾ (കതിരയുടെ കടിഞ്ഞാണുകൾ) നല്ലപോലെ അലംകൃതങ്ങളാവട്ടെ

13 അച്ഛാവദാതനാ ഗിരാ
ജരാധൈ ബ്രഹ്മണസ്സതി.
അഗ്നിമിത്രം ന ദശ്തം.

അന്വയം:—

(ഹേ ഋത്വിക് സമൂഹം,)

തനാ	— തനയാ, ദേവതാ മാഹാത്മ്യ പ്രകാശയന്ത്യാ
ഗിരാ	— വാചാ
ബ്രഹ്മണഃ പതി.	— മന്ത്രസ്യപാലകം മന്തൽഗണം
അഗ്നിം ദശ്തം മിത്രം ന	— ദശ്നീയം മിത്രമിവ
ജരാധൈ അച്ഛ വദ	— സ്നോതും ആഭിമുഖ്യേനബ്രൂഹി

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഋത്വിക് സമൂഹമേ, ദേവതാമാഹാത്മ്യപ്രകാശകമായ വാക്കിനാൽ മന്ത്രവതിയും മന്തൽഗണാത്മാവുമായ അഗ്നിയെ, കാണാൻ വൈകിയ സ്നേഹജനത്തെ എന്ന പോലെ സ്തുതിക്കുവാൻ (സ്നോതാവിനോടു നേരിട്ട്) പറയുക.

14 മിമീഹി ധ്രോകമാസ്യേ
പച്ഛന്യ ഇവതതനഃ
ഗായഗായത്രമുക്ഥ്യം.

അന്വയം:—

(ഹേ ഋത്വിക് സമൂഹം,)

ആസ്യേ	— സ്വകീയമുഖേ
ധ്രോകം മിമീഹി	— സ്നോത്രം നിമ്നിതം കരു
(അ ച ധ്രോകം)	
പർഛന്യഃ—ഇവ	— മേഘോഽപ്സുഃ വിസ്താരയതി തദേവ
തതനഃ	— വിസ്തായ

ഉക്തം ഗായത്രം — ശസ്ത്രയോഗ്യം ഗായത്രീഹന്തം
സൂക്തം
ഗായ — പാ

അർത്ഥം—ഋഗ്വേദം സമൃദ്ധമേ, സ്വകീയമുപദേശത്തിൽ സ്തോത്രം നിർമ്മിക്കുക. ആ സ്തോത്രം മേഘം മഴയെ എന്നപോലെ എമ്പാടും പരത്തുക ശസ്ത്രയോഗ്യമായി, ഗായത്രീഹന്തസ്സി ലുള്ള സൂക്തം ചൊല്ലുക.

15 വന്ദസ്വമാതതം ഗണഃ

ത്വേഷം പനസ്യുച്ഛിണം.

അസ്മേവുദ്ധാ അസന്നിഹ.

വ 17

അന്വയം:—

(ഏ ഋഗ്വേദം സമൃദ്ധം.)

ത്വേഷം	— ദീപ്തം
പനസ്യം	— സ്തുതിയോഗ്യം
അച്ഛിണം	— അച്ചനോപേതം
മാതതം ഗണഃ	— മതസ്സംബന്ധിസമൃദ്ധം
വന്ദസ്വ	— നമസ്കര
അസ്മേ	— അസ്മാകം
ഇഹ	— അസ്തിൻ കമ്മണി
(മതതഃ) വുദ്ധാഃ അസൻ	— പ്രവുദ്ധാഭവന്തു

അർത്ഥം—ഋഗ്വേദം സമൃദ്ധമേ, പ്രകാശമാനവും സ്തുത്യർഹവും ഉപാസകരുടെ അച്ചനയോടുകൂടിയതുമായ മതസ്സമൃദ്ധത്തെ നമസ്സരിക്കുക നമ്മുടെ ഈ കമ്മണിൻ മരുത്തുകൾ പ്രവുദ്ധന്മാരാവട്ടെ (സ്തുതികൊണ്ട് ദേവാദികൾക്ക് കൂടുതൽ വലുപ്പം വരുമെന്ന് ശാസ്ത്രസിദ്ധം.)

ഗ്ലോ 18-19-ബ്രഹ്മതീസതോ ബ്രഹ്മതീക്ഷ്വസീ

1 പ്രയദിത്ഥാപരാവത-

ശ്ലോചിന മാനമസ്യമ

കസ്യക്രിതാ മതതഃ കസ്യവപ്സാ

കംയാഥകം ഹിധൃതയഃ

അന്വയഃ:-

ഹേ ധൃതയഃ,

— സ്ഥാവരാദീനാം കമ്പന
കാരിണഃ,

മതതഃ യൽ

— യദാ

മാനം

— മനനീയം (യുഷ്മൽബലം)

പരാ-വതഃ

— ഭൂരാൽ

ഇത്ഥാ

— അസ്മാദന്തരീക്ഷാൽ

ശ്ലോചിഃ ന

— തേജഃ ഇവ, സൂര്യസ്യതേജഃ
അന്തരീക്ഷാൽ ഭൂമൌ
പ്രക്ഷിപ്യതേ തദാൽ

പ്ര അസ്യമ

— ഭൂമൌ പ്രക്ഷിപഥ.

(തദാനീം യുയം) കസ്യ

(യജമാനസ്യ) ക്രിതാ

— ക്രതുനാ, സാഹചര്യാൽ
(സംഗച്ഛധോ?)

(ത്ഥാ) കസ്യ

(യജമാനസ്യ) വപ്സാ

— സ്തോത്രേണ (ആഗച്ഛധോ?)

കം (യജമാനമുദിഗ്യ)

യാഥ

— ദേവയജനദേശേ ഗച്ഛഥ?

കം ഹി

— കം ഖലു. (യജമാനം.
അനുഗൃഹ്ണീമ?)

അന്വയം:-സ്ഥാവരങ്ങൾക്കു കൂടി ഇളക്കമുണ്ടാകുന്ന മരുതൻ
കാളേ, എപ്പോൾ നിങ്ങളുടെ ഗണ്യമായ ശക്തി, അകലെ
അന്തരീക്ഷത്തിൽ നിന്ന്, സൂര്യതേജസ്സു ഭൂമിയിൽ പതിക്കു
ന്നപോലെ, ഇവിടെ പ്രക്ഷേപിക്കുന്നവോ, അപ്പോൾ ഏതു
ജമാനന്റെ കയ്യ് ഹേതുവായിട്ടാണ് നിങ്ങൾ വരുന്നത്?
അതുപോലെ ഏതു യജമാനന്റെ സ്തോത്രാങ്കമാണ് (ചോദി

തരായി) വരുന്നത്? ഏതു യജമാനനെ ഉദ്ദേശിച്ചാണ്? ദേവ
യജനദേശത്തു് ഏതുതന്നെ? ഏതു യജമാനനെയാണ് നിങ്ങൾ
അനുഗ്രഹിക്കുന്നത്?

2 സ്ഥിരാവസ്തുത്വായാ പരാണദേ

വീള ഉതപ്രതിഷ്ഠേ.

യുഷാകമസ്തതവിഷീപനീയസി

മാമർത്യസ്യമായിനഃ

അന്വയം:—

(ഹേ മതഃ,) വ:

ആയുധാ

— യുഷാകമായുധാനി.

പരാ—നദേ

— ശത്രുണാം അപനോദനായ

സ്ഥിരാ സത്തു

— സ്ഥിരാണി വേതു

ഉത പ്രതി—ഷ്ഠേ

— അപിച ശത്രുണാം

പ്രതിബന്ധായ

വീള

— ദൃഢാനി (സത്തു)

യുഷാകം

തവിഷീ പനീയസി

— ബലം അതിശയേന സ്തോതവ്യം

(വേതു)

മായിനഃ മർത്യസ്യ

— (അസ്മാസ്യ) മരദ്മചാരിണഃ

മാ

— മാ ബലം വേതു

അർത്ഥം.—അല്ലയോ മരുതന്മാരെ, നിങ്ങളുടെ ആയുധങ്ങൾ
ശത്രുക്കളെ ഒടുക്കുന്നതിൽ ദൃഢങ്ങളായി വേരിക്കട്ടെ. മാത്രമല്ല
ശത്രുക്കളെ പ്രതിബന്ധിക്കുന്നതിലും (തടുക്കുന്നതിലും) ശക്തി
ങ്ങുളാവട്ടെ. നിങ്ങളുടെ ബലം ഏറ്റവും പ്രശംസനീയമാവട്ടെ
ഞങ്ങളിൽ ചതി ചെയ്യുന്നവർക്ക് ബലം ഉണ്ടാകാതിരിക്കട്ടെ.

3 പരാഹയൽ സ്ഥിരം ഹിമ
 നരോവർത്തയഥാ ഗുരു
 വിയാമനവനിനഃ പൃഥിവ്യാ
 വ്യാശാഃ പർവ്വതാനാം

അന്വയം:—

ഹേ നരഃ	— നേതാരഃ, (മരുതഃ)
യൽ	— യദാ.
സ്ഥിരം (വസ്തു) പരാഹിമ	— വൃക്ഷാദികംപരാഹതം, ഗേഃ കരുഥ
ഗുരു	— പാഷാണാദികം ഗുരുത്വാപേതം
വർത്തയഥ	— പ്രേരയഥ
(തദാനീം) പൃഥിവ്യാഃ	
(സംബന്ധിനഃ) വനിനഃ	— വനവതോ വൃക്ഷാൽ
വി യാമന	— വിയുജ്യ, മദ്ധ്യേ ഗച്ഛഥ
(തഥാ) പർവ്വതാനാം	
ആശാഃ	— പർവ്വതപാശ്ചാദിശഃ
വി (യാമന)	— വിയുജ്യഗച്ഛഥ.

അർത്ഥം—അല്ലയോ നേതാമാളായ മരുന്നുകളേ, ഏപ്പോൾ നിങ്ങൾ വൃക്ഷാദികളെ, മറ്റു വൃക്ഷങ്ങളുടെ മേൽ വീഴ്ന്നി, (നിങ്ങൾക്കു നിങ്ങൾ) വഴികളുണ്ടാകുന്നപോ, ഏപ്പോൾ കല്ലുകളെക്കുടി ഇറക്കിമറിക്കുന്നവോ, അപ്പോൾ കാട്ടിലെ തുററിനില്ക്കുന്ന വൃക്ഷങ്ങളുടെ ഇടയിൽകൂടെ നിങ്ങൾ ഗമിക്കുന്നു. അതു പോലെ പർവ്വതപാശ്ചാദികളിലെ പ്രദേശങ്ങളെ നിങ്ങൾ വിധോമിപ്പിച്ചു ഗമിക്കുന്നു.

4 നഹിവദ്രുവ്വിവിയേ അധിഭ്യവി
 നദ്ര്യം രിശാദസഃ
 യഷാകമസ്തുതവിഷിതനായദാ
 തദ്രാസോ നൃചിദാധ്യക്ഷേ.

അന്വയം -

ഹേ രിശാഭസ:	— ശത്രുഹിംസകാ: (മരുത:)
അധി ദൃവി	— ദൃലോകസ്യാപാ
വ: ശത്രു: നഹി വിവിദേ—	— യഷ്ടാകം ശത്രു: ന ബദ്രവ
(തഥാ) ഭൂയാം (അപി	
ശത്രു) ന	— ന ബദ്രവ
ഹേ രദ്രാസ:	— തദ്രപത്രാ:, (മരുത:)
യഷ്ടാകം	— ഏകോനപഞ്ചാശതി സംഖ്യാനാം ഭവതാം
യുദ്ധാ	— യോഗേന, പരസ്പരൈകമന്യേന
ആ-ഗൃഷേ	— വൈരിണാം ധഷണായ
തവിഷീ ന ചിതീ തനാ	
അസ്യ	— ബലം ക്ഷിപ്രമേവവിസൃതം വേതു

അർത്ഥം—ശത്രുഹനാക്കളായ മരുത്തുക്കളേ, നിങ്ങൾക്ക് ദൃലോകത്തിൽ ശത്രു ഉണ്ടായിട്ടില്ല അതുപോലെ ഭൂമിയിലും ശത്രു ഉണ്ടായിട്ടില്ല അല്ലയോ തദ്രപത്രന്മാരേ, എണ്ണത്തിൽ നാല്പത്തൊമ്പതായ നിങ്ങളുടെ അന്യോന്യയോഗം, ഐക മത്യംകൊണ്ട്, വൈരികളെ അമയ്യുന്നതിന് നിങ്ങളുടെ ബലം ഉടനേരത്തന്നെ പാറിച്ചുതാവട്ടെ

5 പ്രവേപയന്തി പവൃതാൻ

വിവിഞ്ചന്തി വനസ്തതീൻ

പ്രോ ആരതമതതോ ദുഷമാ ഇവ

ദേവാസ സ്തവ്യാവാവിശാ

വ 18

അന്വയം -

(മരുത:) പവൃതാൻ	— ഹിമവദാദീൻ
പ്ര വേപയന്തി	— പ്രകുഷേണ കമ്പയന്തി
വനസ്തതീൻ	— വടാശ്വതമാദീൻ
വി വിഞ്ചന്തി	— പരസ്പരവിരുക്താൻ കച്ചന്തി
ഹേ മരുത:, ദേവാസ:	— ദേവാ: (യുയം)

സദ്യയാ വിശാ	— പ്രജയാ (സഹിതാഃ)
ഭുക്തഃ—ഇവ	— യഥാമഭോജത്താഃ സ്വേച്ഛയാ സദ്യതഃ ക്രീഡന്തി തഥാ
പ്രോ ആരത	— പ്രകഞ്ചേണ സദ്യതഃ ഗച്ഛഥ

അർത്ഥം.—മരുത്തുക്കൾ ഹിമാലയാദി പർവ്വതങ്ങളെ അത്യധികം ചലിപ്പിക്കുന്നു. ആൽ, പേരാൽ മുതലായ വൃക്ഷങ്ങളെ പരസ്പരമകറുന്നു. അല്ലയോ മരുത്തുക്കളേ, ദേവന്മാരായ നിങ്ങൾ പ്രജകളോടു കൂടി മദമത്തനായ ഒരാൾ എങ്ങും വിഹരിക്കുന്ന പോലെ എല്ലാവരും ഗമിച്ചാലും.

6 ഉപോരഥേഷു പൃഷ്ഠീരയുഗ്ധം
പ്രഷ്ഠിർവഹതി രോഹിതഃ
ആവോധായപൃഥിവീചിദശ്രോ—
ബീഭേന്ത മാനുഷാഃ

അന്വയം:—

(ഹേ മരുതഃ, ഭവദീയേഷു)

രഥേഷു പൃഷ്ഠീഃ ഉപോ

അയുഗ്ധം

— ബിന്ദുയുക്താഃ ഊഗീഃ
സാമീപ്യേന യോജിതവന്തഃ

പ്രഷ്ഠീഃ

— വാഹനത്രയ മദ്ധ്യവർത്തി
യുഗവിശേഷഃ, യുഗവിശേഷോ
വാ

രോഹിതഃ

— ലോഹിതവർണ്ണഃ ഊഗവാന്തര
ജാതിഃ

വഹതി

— (രഥം) നയതി

വഃ യാമായ

— യുഷ്യാകം ഗമനായ

പൃഥിവീ ചിർ

— അന്തരീക്ഷമപി.

ആ അശ്രോൽ

— ആഭിമുഖ്യേന അശ്രുണോൽ,
അനുജാനാതി.

മാനുഷാഃ

— ഭൂലോകവാർത്തിനഃ പുരുഷാഃ

അബീഭേന്ത

— സ്വയം മീതാസ്സുതഃ, അന്യേഷാ
മപി മീതാമുൽപാദിതവന്തഃ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ മരുതുക്കളേ, നിങ്ങളുടെ തേതകളിൽ പെൺപുള്ളിമാനകൾ അടുപ്പിച്ച് കെട്ടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. മൂന്നു വാഹനങ്ങളെ ഇണക്കുന്ന നകത്താണ് (അല്ലങ്കിൽ ഒരു ഗൃഹവിശേഷം) ചുകന്ന നിറത്തിലുള്ളത്, തേരിനെ നയിക്കുന്നു. നിങ്ങളുടെ ഗമനത്തിന് അന്തരീക്ഷം ഉദി (ഇവിടെ പൃഥിവീപഥത്തിന് അന്തരീക്ഷമെന്നാണർത്ഥം) നേരെ അനലഞ്ഞു ക്ലിയിരിക്കുന്നു. ഭൂലോകവർത്തികളായ മൗര്യർ (നിങ്ങളുടെ ഗതിയിൽ) സ്വയം പേടിച്ച് മറുഭൂമിയിലെ പേടിപ്പിടുന്നു.

7 ആപോ മക്ഷു തനായകം.

അത്രാ അപോവൃണീമഹേ

ഗന്താ നൂനം നോവസായഥാ പുരേ—

ത്മാകണ്ഠായ ബിഭൃഷേ.

അന്വയം:—

ഹേ തത്രാ:
തനായ കം.

— തദ്രപത്രാഃ, (മരുതാഃ)

— തനയായ, അസ്മദീയ
പുത്രാർത്ഥം.

മക്ഷു വഃ അവഃ
ആ വൃണീമഹേ

— ശീഘ്രം യുഷ്മദീയം രക്ഷണം.

— സർവ്വതഃ പ്രാർത്ഥയാമഹേ

പുരാ

— പുവൃസ്തിൻ കാലേ കർമ്മാന്തരേഷ്വ

നഃ അവസാ

— അസ്മദീയ രക്ഷണേന

(യുയം) യഥാ

(പ്രാപ്തവന്തഃ) ഇത്ഥാ

— അനേന പ്രകാരേണ

ബിഭൃഷേ കണ്ഠായ

— ഭീതിയുക്തായ മേധാവിനേ
യജമാനായ

(തദനുഗ്രഹായ) നൂനം.

ഗന്ത

— ക്ഷിപ്രം പ്രാപ്തം.

അർത്ഥം.—അല്ലയോ തദ്രപത്രന്മാരായ മരുതുക്കളേ, എന്റെ പുത്രന് നിങ്ങളുടെ ക്ഷിപ്രമായ രക്ഷണത്തിനായി എല്ലാ വിധത്തിലും പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു മുമ്പ്, മറ്റൊരു കർമ്മത്തിൽ

ഞങ്ങളുടെ രക്ഷക്കായി നിങ്ങളെപ്രകാരം എത്തിയോ, അപ്രകാരം ഭയത്തിൽ പെട്ട കണ്ഡനായ (യജമാനനായ) എന്റെ അനുഗ്രഹത്തിനു നിങ്ങൾ വേഗത്തിൽ എത്തിച്ചേരണം.

8 യുഷ്ടേഷിതോമരുതോ മർത്യേഷിത—
ആയോനോ അഭ ഇഷതേ.
വിതം യുയോതശവസാവ്യോജസാ
വിയുഷ്ടാകാഭിരൂതിഭിഃ

അനവയം:—

- ഹേ മരുതഃ, യഃ അഭഃ — യഃ കശ്ചിച്ഛത്രഃ
- യുഷ്ടാ-ഇഷിതഃ — യുഷ്ടാഭിഃ പ്രേഷിതഃ
- മർത്യ-ഇഷിതഃ — മാരകൈഃ അന്യൈഃ പ്രേഷിതസ്സൻ
- നഃ ആ ഇഷതേ — അസ്മാൻ പ്രതി ആഭിമുഖ്യേന പ്രാപ്തോതി
- തം (ശത്രും) ശവസാ വി യുയോത — അന്നേന വിഭക്തം കരുത
- (തഥാ) ഓജസാ വി (യുയോത) — ബലേനവിയുക്തം കരുത
- യുഷ്ടാകാഭിഃ ഉതി-ഭിഃ — യുഷ്ടൽസംബന്ധിഭീരക്ഷണൈഃ വി (യുയോത)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ മരുതരുകൾ, ഏതെങ്കിലും ശത്രു നിങ്ങളാൽ അയക്കപ്പെട്ടൊ (നിങ്ങളുടെ വരമ്പലത്താൽ പ്രേരിതനായോ) വല്ല കൊലയരായ മനുഷ്യരായും അയക്കപ്പെട്ടൊ, ഞങ്ങളെ നേരിടാനിടവന്നാൽ ആ ശത്രുവിനെ അന്നത്തിൽനിന്നു വേർപെടുത്തണം. ബലത്തിൽ നിന്നു വേർപെടുത്തണം. (അതായതു അന്നലബ്ധിയില്ലാതാക്കണം, ദുബ്ബലനാക്കണം). നിങ്ങളുടെ രക്ഷകളിൽ നിന്നും വേർപെടുത്തണം.

9 അസാമിഹി പ്രയജ്യവഃ
 കണ്ഡം ദദ പ്രചേതസഃ
 അസാമിഹിമന്തത ആന ഉതതിഭി-
 സ്തന്നാവൃഷിം നവിദ്യതഃ

അന്വയം:--

പ്ര-യജ്യവഃ	— പ്രകഞ്ചേണയഷ്ടവദാഃ
പ്ര-ചേതസഃ ഹേ മന്തതഃ,	— പ്രകൃഷ്ടജ്ഞാനയുക്താഃ മന്തതഃ
അസാമി ഹി	— സമ്പൂർണ്ണമേവയഥാവേതി തഥാ
കണ്ഡം ദദ	— ഏതന്നാമകം യജമാനം, ദൃഷ്ടിം ധാരയത
നഃ വി-ദ്യതഃ വൃഷിം ന	— അസ്മാൻപ്രതിയഥാ വിദ്യതഃ വൃഷിം ഗച്ഛതി തഥാ
അസാമി-ഭിഃ	
ഉതതി-ഭിഃ	— സമ്പൂർണ്ണരക്ഷണൈഃ
ആ ഗന്ത	— ആഗച്ഛത

അർത്ഥം-ഏതദവം യജിക്ക (പൂജിക്ക) പ്പെടേണവരം, മികച്ച ജ്ഞാനത്തോടുകൂടിയവരുമായ മന്തന്തൃക്കളേ, പൂർണ്ണമായും യജമാനനായ കണ്ഡനെ ധരിച്ചാലും (പരിപാലിച്ചാലും) ഇടിമിന്നലുകൾ മഴയെ എത്തിക്കുന്നപോലെ, എന്നെ കേന്ദ്രിച്ചു സമ്പൂർണ്ണരക്ഷണങ്ങളോടുകൂടി എത്തിയാലും.

10 അസാമ്യോജോബിഭൃമാസുഭാനവോ-
 സാമിധുതയസ്ത്വഃ
 ദൃഷ്ടിദിഷേ മന്തതഃ പരിമന്യവ-
 ഇഷം ന സുജതദിഷം

അന്വയം:-

ഹേ സു-ദാനവ: മരുത:	— ശോഭനദാനോപേതാ:
	മരുത:
അസാമി ഓജ: ബിഭ്രഥ	— സമ്പൂർണ്ണം ബലം ധാരയഥ
ഹേ ധൃതയ:	— കമ്പനകാരിണ: മരുത:
അസാമി ശവ:	— സമ്പൂർണ്ണം ബലം
പരി-മന്യവേ	
ഋഷി-ഭിഷേ	— പരിമന്യം, കോപപരിവൃതായ
	ഋഷീണം ദേഷം കർവ്വതേ
	ശത്രുവേ, തദാനിശാർത്ഥം
ഇഷം ന	— യഥാ ശത്രുരാപരിബാണം
	മുഞ്ചതിതദാൽ
ഭിഷം സൃജത	— ദേഷകാരിണം, ഹന്താരം
	ഉൽപാദയ

അർത്ഥം:-കല്പ്യാണ ദാനന്മാരായ മരുത്തുക്കളേ, നിങ്ങൾ സമ്പൂർണ്ണമായ ബലം ധരിച്ചാലും. എല്ലാറ്റിനെയും ഇളക്കു നവരേ, നിങ്ങളുടെ സമ്പൂർണ്ണമായ ശക്തിയെ ക്രോധയുക്തനായ ഋഷിഭേഷിയുടെ നേരെ, അവന്റെ വിനാശത്തിനായി, ശത്രുശിരസ്സിൽ പതിക്കുന്ന ബാണംപോലെ ഹന്താവാക്കിയാലും.

വക്ടം 20-21-ബ്രഹ്മണസ്സതിദ്ഭേവതാ

- 1 ഉത്തിഷ ബ്രഹ്മണസ്സതേ
ദേവയന്ത സ്തോമഹേ
ഉപപ്രയന്തു മരുത സുദാനവ-
ഇത്രപ്രാശുർഭവാസഥാ.

അന്വയം:-

ഹേ ബ്രഹ്മണ: പതേ,	— ഏതന്നാമകദേവ,
ഉൽ തിഷ	— അസുഭനുഗ്രഹായ ഉത്ഥാനം കരു

ദേവ-യന്തഃ ത്വാ

ഈമഹേ

— ദേവാൻ കാമയമാനാഃ (വയം)
ത്വാം യാചാമഹേ

സു-ദാനവഃ മതതഃ

— ശോഭനദാനയുക്താ മതതഃ

ഉപ പ്ര യതു

— സമീപേ പ്രകുഞ്ചണ ഗച്ഛതു

ഹേ ഇദ്ര, (ത്വം) സചാ

— ബ്രഹ്മണസ്സതിനാ സഹ

പ്രാതുഃ

— (സോമസ്യ) പ്രാശകഃ ഭവ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ബ്രഹ്മണസ്സതേ, ഞങ്ങളെ അനുഗ്രഹിപ്പാനായി ഏഴുനോറാലും. (വന്നാലും). ദേവന്മാരുടെ അനുഗ്രഹം കാമിക്കുന്ന ഞങ്ങൾ അവിടുത്തോടു യാചിക്കുന്നു (അവിടുത്തെ വണങ്ങുന്നു) ദാനശീലന്മാരായ മരുതന്മാരും ഞങ്ങൾക്കു സമീപം വേണ്ടപോലെ വരട്ടെ. അല്ലയോ ഇദ്ര, അവിടുന്ന് ബ്രഹ്മണസ്സതിയോടൊപ്പം സോമത്തിന്റെ പ്രാശകനായി വേിച്ചാലും.

2 ത്വാമിധി സഹസസ്വതു മർത്യ

ഉപബ്രൂതേധനേ ഹിതേ.

സുവീര്യം മതത ആസ്വശ്യം.

ദധീതയോവ ആചകേ.

അന്വയം:-

ഹേ സഹസഃ പുത്ര,

— ബലസ്യ ബഹുപാലക,
(ബ്രഹ്മണസ്സതേ),

മർത്യഃ

— മനുഷ്യഃ

ഹിതേ

— ശത്രുവുക്ഷിപേ

ധനേ (നിമിത്തഭൂതേ

സതി) ത്വാം ഇൻ

— ത്വാമേവ

ഉപ-ബ്രൂതേ ഹി

— സമീപം പ്രാപ്യസ്സതി ലഭ-

ഹേ മതതഃ, യഃ

(ധനാത്മീ-മർത്യഃ) വഃ — യുഷ്മാൻ (ബ്രഹ്മണസ്സതി
സഹിതാൻ)

ആ-ചകേ

— സ്മൃതി

(സഃമർത്യഃ) സു-അശ്വം - ശോഭനാശ്വയുക്തം.

സു-വീര്യം (ധനം) ദധീത - ശോഭനവീര്യയുക്തം ധനം ച
ധാരയേൽ

അർത്ഥം:-ബലത്തിന്റെ (പ്രാപ്തിയിലും) പാലകനായ ബ്രഹ്മണസ്വരൂപം, മനുഷ്യൻ, ശത്രുവിൽ പെട്ട ധനം കിട്ടുവാൻ അവിടുത്തെത്തന്നെയാണല്ലോ സമീപിച്ചു സ്തുതിക്കുന്നത്. അല്ലയോ മനുഷ്യക്കളേ, ധനാർത്ഥിയായ ഏവൻ ബ്രഹ്മണസ്വതിയോടുകൂടിയ നിങ്ങളെ സ്തുതിക്കുന്നുവോ, അവൻ നല്ല കൃതികളോടുകൂടിയതും കരുതുന്നതുമായ ധനത്തെ ധരിക്കും. (പ്രാപിക്കും)

3 പ്രൈതുബ്രഹ്മണസ്വതിഃ

പ്രദേവ്യേതു സുതതാ

അച്ഛാ വീരം നര്യം പഞ്ചകതിരാധസം

ദേവായുജ്ഞം നയന്തനഃ

അന്വയം -

ബ്രഹ്മണഃ പതിഃ (ദേവഃ)

പ്ര ഏതു - അസ്മാൻ പ്രാപ്തോതു
സുതതാ ദേവീ - പ്രിയസത്യരൂപവാക് ദേവതാ

പ്ര ഏതു - അസ്മാൻ പ്രാപ്തോതു
ദേവാഃ - ബ്രഹ്മണസ്വത്യാദയോ ദേവാഃ

വീരം - ശത്രും (നിശ്ശേഷേണ ദുരേ
പ്രേരയതു)

(തം) നയ്തം - മനുഷ്യഭ്യോഹിതം

പഞ്ചകതി-രാധസം - ബ്രാഹ്മണോക്ത
ഹവിഷ്ഠ്വജ്ഞാദിഭിഃ സമൃദ്ധം.

യജ്ഞം (പ്രതി) നഃ

അച്ഛ നയന്ത - അസ്മാൻ ആഭിമുഖ്യേന നയന്ത

അർത്ഥം:-ദേവനായ ബ്രഹ്മണസ്വതി നമ്മളെ പ്രാപിക്കട്ടെ പ്രിയത്തിന്റെയും സത്യത്തിന്റെയും മുന്തിരമായ സര

സ്വതി നമ്മളെ പ്രാപിക്കട്ടെ. ബ്രഹ്മണസ്സത്യാദി ദേവന്മാർ ശത്രുവിനെ തീരെ അകറ്റട്ടെ. മനുഷ്യഹിതവും വിദ്വാന്മാർ വിധിച്ചപ്രകാരം ഹവിസ്സുകളുടെ നീരുകളാൽ സമൃദ്ധവുമായ യജ്ഞത്തിലേക്ക് (യജ്ഞാനുഷ്ഠാനത്തിലേയ്ക്ക്, സൽക്കർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിലേക്ക് ആ ദേവന്മാർ) നമ്മളെ നേരെ നയിക്കട്ടെ

4 യോവാഘതേ ദോതി സുനരം വസു
 സധന്തേ അക്ഷിതിശ്രവഃ
 തസ്മാ ഇളാം സുവീരായാജാമഹേ
 സുപ്രതുത്തിമനേഹസം

അന്വയം.—

യഃ (യജമാനം) വാഘതേ	—	ഋഗ്വേദം
സുനരം വസു	—	സുഷ്ണനേതവ്യം ധനം
ദോതി	—	പ്രയച്ചതി
സഃ (യജമാനഃ ബ്രഹ്മണസ്സതഃ പ്രസാദാൽ)		
അക്ഷിതി ശ്രവഃ	—	ക്ഷയരഹിതം അന്നം
ധന്തേ	—	ധാരയതി
തസ്മൈ	—	താദൃശായ യജമാനായ
സു-വീരാം	—	വീരൈരഭൈര്യക്താം
സു-പ്രതുത്തിം	—	സുഷ്ണപ്രകാശേണ ഹിംസാകാരിണീം
അനേഹസം	—	കേനാപ്യഹിംസയാ
ഇളാം	—	ഏതന്നാമധേയം മനോഃ പുത്രീം
ആ യജാമഹേ	—	(ഋഗ്വേദഃ വയം) സർവ്വതഃ യജാമഃ

അർത്ഥം.—യാതൊരു യജമാനൻ ഋഗ്വേദത്തിന്നു ധാരാളം കൊണ്ടുപോകത്തക്ക ധനം (ഭക്ഷിണയായി) കൊടുക്കുന്നവോ, ആ യജമാനൻ ബ്രഹ്മണസ്സതിയുടെ പ്രസാദത്താൽ ഒരിക്കലും ക്ഷയിക്കാത്ത പുഷ്പിയെ പ്രാപിക്കുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള യജമാ

നന്നു വേണ്ടി ഗുതപിക്കുകയായ നമ്മൾ, വീരഭടന്മാരോടു കൂടിയ
വളം മികച്ച ശത്രുഹന്ത്രിയും ആരാലും അജയ്യയുമായ ഇളയെ
എല്ലാ വിധത്തിലും യജിക്കുന്നു, പുജിക്കുന്നു.

5 പ്ര¹ന¹നം ബ്ര¹ഹ്മണ¹സ്സ¹തി-

മ്¹ത്രം വ¹ദ¹ത്യേ¹ക്¹മ്യം

യ¹സ്സി¹ന്നി¹ത്രോ വ¹ദ¹ന്നോ മി¹ത്രോ അ¹ര്യ¹മാ

ദേ¹വാ ഓ¹കാം¹സി ച¹ത്രി¹രേ

വ 20

അന്വയം:-

യ¹സ്സി¹ൻ (മ¹ത്രേ) ദേ¹വാ:

ഇ¹ത്ര: വ¹ദ¹ന്ന: മി¹ത്ര: അ¹ര്യ¹മാ

ഓ¹കാം¹സി ച¹ത്രി¹രേ — സ്ഥാനാനി കൃതവന്ത:

(താ¹ദൃ¹ശം സ¹ർവ്വ¹ദേ¹വ

പ്ര¹തി¹പാ¹ദകം) ഉ¹ക്¹മ്യം — ശ¹സ്ര¹യോ¹ഗ്യം

മ¹ത്രം ബ്ര¹ഹ്മണ: പ¹തി:

ന¹നം — അവ¹ശ്യം

(ഹോ¹തു¹മു¹ഖേ

സ്ഥി¹തസ്സ¹ൻ) പ്ര¹ വ¹ദ¹തി — പ്ര¹ബ്രൂ¹തേ

അർത്ഥം:-ഏതു മന്ത്രത്തിൽ ദേവന്മാരായ ഇന്ദ്രനും വരണ
നും മിത്രനും അര്യന്മാരും സ്ഥാനങ്ങൾ ഉറപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടോ, അപ്ര
കാരം സർവ്വദേവപ്രതിപാദകമായി, ശസ്രയോഗ്യമായ ആ
മന്ത്രത്തെ ഹോതാവിന്റെ മുഖത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്തുകൊണ്ട്
ബ്രഹ്മണസ്സതിയാണ് അവശ്യം ചെയ്യുന്നത്.

6 ത¹മി¹ഭോ¹ചേ¹മാ¹വി¹ദ¹മേ¹ഷു¹ശം¹ഭു¹വം

മ¹ത്രം ദേ¹വാ അ¹നേ¹ഹ¹സം

ഇ¹മാം ച¹ വാ¹ചം പ്ര¹തി¹ഹ¹ര്യ¹മാ¹ന¹രോ-

വി¹ശ്വേ¹ ഭാ¹മാ¹വോ അ¹ഗ്ന¹വൻ,

അന്വയം -

ഹേ ദേവാഃ, ശം-ഭവം — സുഖസ്യ ഭാവയിതാരം.

അനേഹസം — അഹിംസനീയം,
ദോഷരഹിതം

തം ഇൽ മന്ത്രം — സമുദേവപ്രതിപാദകം
മന്ത്രമേവ

(ഋഗ്വിദ്യ വയം)

വിദമേഷു — യജേണഷു

വോചേമ — ബ്രവാരമ

ഹേ നരഃ — നേതാരഃ, (ദേവാഃ)

ഇമാം വാചം — അസ്മാഭിരുച്യമാനം മന്ത്ര
രൂപം വാചം

പ്രതി-ഹര്യഥ ച — യുതം കാര്യധേചേൽ

വിശ്വാ ഇൽ — സർവാപി

വാമാ — വനനീയാ (വാക്)

വാ അശ്വവൻ — യഷ്യാൻ പ്രാപ്നയാൽ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, (ശ്രവണ) സുഖനിഷ്ഠാദകവും ദോഷരഹിതവും ആയ ആ (സമുദേവപ്രതിപാദകമായ) മന്ത്രത്തെത്തന്നെയാണ് ഋഗ്വിദകേകളായ ഞങ്ങൾ യജ്ഞങ്ങളിൽ ചൊല്ലുന്നത് നേതാക്കളായ ദേവന്മാരേ, ഞങ്ങളാൽ ചൊല്ലപ്പെടുന്ന മന്ത്രരൂപമായ ആ വാക്കിനെ സ്വീകരിച്ചാലും. നിങ്ങളിച്ഛിക്കുന്നുവെങ്കിൽ (ഞങ്ങളുടെ) എല്ലാ നല്ല (പ്രീതിപരമായ) വാക്കും നിങ്ങളെ പ്രാപിക്കുമാറാകട്ടെ.

7 കോദേവയന്ത മശ്വവ-

ജനങ്ക്വോ വൃക്തബഹിഷം.

പ്രപ്രദാശ്വാൻ പന്ത്യാഭിരസ്ഥിതാ-

ന്തവാവരീക്ഷയദധേ

അന്വയം.-

ദേവ-യന്തം — ദേവാൻ കാര്യമാനം.

ജനം കഃ അശ്വവൻ — ബ്രഹ്മണസ്സതിവൃതിരീകതഃ
കോനാമദേവഃ വ്യാപ്തയാൽ

(തമാ) വൃക്ക-ബഹിഷം	— അനുഷ്ഠാനായ ചരിനബഹിഷം യജമാനം
കഃ (ദേവഃ അശ്വവൽ)	— പ്രാപ്തയാൽ
ദാശ്വാൻ	— ഹവിർത്തവാൻ യജമാനഃ
പന്ത്യാഭിഃ	— മനുഷ്യഃ, ഗൃതപിഗ്ഭിഃ (സഹ)
പ്ര-പ്ര അസ്ഥിത	— ദേവയജനദേശം പ്രതിപ്രസ്ഥിതവാൻ
അന്തഃ-വാവൽ	— അന്തസ്ഥിതയനോപേതം
ക്ഷയം ദധേ	— നിവാസസ്ഥാനം ഗൃഹം ഗൃതവാൻ വേതി

അർത്ഥം:-ദേവന്മാരെ, (അവരുടെ അനുഗ്രഹം) കാമിക്കുന്ന ജനത്തെ ബ്രഹ്മണസ്സതിയല്ലാതെ ഏതു ദേവനാണു് പ്രാപിക്കുക? അതുപോലെ സ്വയം യാഗാനുഷ്ഠാനത്തിനു് ചിതറി വിരിച്ച ദേപ്പല്ലിൽ ഇരിക്കുന്ന യജമാനനെ ഏതു ദേവനാണു് പ്രാപിക്കുക? ദേവന്മാർക്കു് ഹവിസ്സുപ്പിക്കുന്ന യജമാനൻ (സഹകർമ്മികളായ) ഗൃതപിഗ്ഭ്യോടു കൂടി (മറ്റു) ദേവയജനദേശങ്ങളിലേക്കു് പുറപ്പെടുന്നു. അന്തസ്ഥിതമായ ധനത്തോടു കൂടിയ ഗൃഹത്തിന്റെ ഉടമസ്ഥനായിത്തീരുന്നു

8 ഉപക്ഷത്രം പുഞ്ചിതഹന്തി രാജഭി-

ഭ്യേ ചീൽ സുക്ഷിതി. ദധേ.

നാസ്യവർത്താ ന തത്ത്വതാമഹായനേ-

നാദേ അസ്തി വഭ്രീണം

അന്വയം:-

(ബ്രഹ്മണസ്സതിദ്വേഃ)

ക്ഷത്രം

— ബലം

ഉപ പുഞ്ചിത

— സ്വാത്മനിസംപ്രദതം കര്യാൽ

(തത്ത്വ) രാജ-ഭിഃ

— വർത്താദിഭിഃ (സഹ)

(വഭ്രീൻ) ഹന്തി

— മോചിതം.

ഭയേ ചിത്	— ഭീതിഹേതൗ യുദ്ധേപി
സു-ക്ഷിതിം ദധേ	— സുഷ്ണിവാസസ്വൈര്യം ധാരയതി, നപലായതേ
വഭ്രിണഃ അസ്യ	— വഭ്രാഭ്യായുധയുക്തസ്യ ബ്രഹ്മണസ്പതേ,
മഹാ-ധനേ	— പ്രഭൃത ധനനിമിത്തേ യുദ്ധേ
വത്താ	— പ്രവർത്തിതാ.
(അന്യഃ കോപി)	
ന അസ്തി	— സ്വയമേവ പ്രവർത്തിതേ
(തഥാ തത്താ	— തത്തണസ്യോല്പാലനസ്യ കർത്താ
(കോപി) ന (അസ്തി)	
(തഥൈവ) അഭേ	— സ്വപ്ലേ യുദ്ധേപി
(അന്യഃ പ്രവർത്തിതാ)	
ന (അസ്തി)	

അർത്ഥം.—ദേവനായ ബ്രഹ്മണസ്സതി ആത്മാവിന്നു¹ ബലം
പ്രദക്ഷമാനാകളെ വർത്തമാനദേവന്മാരോടുകൂടി അവിടുന്ന്²
ശത്രുക്കളെ ഒടുക്കുന്ന ഭീതികരമായ യുദ്ധത്തിൽ അവിടേക്കു³
നിന്നുപൊതുപാഠുള്ള കരുത്തുണ്ട്. ഒരിക്കലും പിന്തിരി
ഞ്ഞോടുകയില്ല. വഭ്രാദികളായ ആയുധങ്ങളോടുകൂടിയ അ
വിടുന്ന്⁴ല്ലാതെ, അധികം ധനനിമിത്തമായ മഹായുദ്ധത്തിൽ
പ്രവൃത്തിക്കുന്നവനായി ആരുമില്ല അതുപോലെ എതിത്തു
വരുന്ന യൌവനശക്തിയെ അമർത്തുന്നവനായി അവിടുന്ന്⁵ല്ലാ
തെ ആരുമില്ല ചെറുയുദ്ധത്തിലും പ്രവർത്തിക്കുന്നവനായി
വേറെ ആരുമില്ല.

വക്ത്രം 22-23—ഗായത്രീച്ചന്ദഃ വർത്തമാനമാദിത്യാ
ദേവതാ.

1 യം രക്ഷന്തി പ്രചേതസോ—

വർത്തമാനമാദിത്യാ അർത്ഥം

നൂപിൻ സദൃശ്യതേ ജനം

അന്വയം:-

പ്ര-ചേതസഃ	— പ്രകൃഷ്ടജ്ഞാനയുക്താഃ
വരണഃ മിത്രഃ അര്യമാ	
യം രക്ഷന്തി	— പാലയന്തി
സഃ ജനഃ ന ചിത്	— യജമാനഃ ക്ഷിപ്രമേവ
ഭഭൃതേ	— ഭഭ്നോതി, ശത്രുസ്സഹിനസ്സി

അർത്ഥം:-ഉൽകൃഷ്ടജ്ഞാനത്തോടുള്ള ധീര ഭവന്മാരായ വർത്തനം മിത്രനും അര്യമാവും യാതൊരുത്തനെ രക്ഷിക്കുന്നുവോ, ആ യജമാനൻ ശത്രുക്കളെ വേഗത്തിൽത്തന്നെ ഹനിക്കുന്നു

2 യം ബാഹുതേവപിപ്രതി

പാന്തിമർത്യം രിഷഃ

അരിഷ്ടസ്സ്യ ഏധതേ

അന്വയം:-

യം (യജമാനം വരണാഭയോ ഭവോഃ)

ബാഹുതാ-ഇവ	— സ്വകീയോ ബാഹുവക്ത്വഃ അപേക്ഷിതം ധനം ആനീയ യഥാപുരയതി തഥാ
പിപ്രതി	— (ധനൈഃ) പുരയതി
(തഥായം) മർത്യം	— മനുഷ്യം, യജമാനം
രിഷഃ പാന്തി	— ഹിംസകാൽ രക്ഷന്തി
(സഃ) സ്യഃ (യജമാനഃ)	
അരിഷ്ടഃ ഏധതേ	— കേനാപ്യഹിംസിതഃ വർദ്ധതേ

അർത്ഥം:-ഏതു യജമാനനും വരണാഭികളായ ഭവന്മാർ സ്വന്തം കൈകളാൽ എന്നപോലെ ധനം കൊടുത്തു നിറയ്ക്കുന്നുവോ, ധനങ്ങളാൽ മുട്ടുന്നുവോ, അതുപോലെ ഏതു യജമാനനെ ആക്രമണകാികളിൽ നിന്ന രക്ഷിക്കുന്നുവോ, ആ എല്ലാ യജമാനന്മാരും ആദ്യം ആക്രമിക്കപ്പെടാതെ വ്യാധി പ്രാപിക്കുന്നു.

3 വിദ്യോ വിചിന്തഃ പുരോ-

ഏന്തിരാജാന ഏഷാം.

നയന്തിദുരിതാതിരഃ

അന്വയം:-

രാജാനഃ	— വരുണാദയഃ
ഏഷാം പുരഃ	— സ്വകീയ യജമാനാനാം പുരസ്താദ്
ദുഃഗാ	— ഗതും ദുഃസാധനം, ഗതൃ നഗരാണി
വി ഏന്തി	— വിശേഷേണ നാശയന്തി.
(തഥാ) വിചിന്തഃ വി	— ഗതൃൻ (അപി) വിനാശയന്തി.
(തഥാ) ദുഃ-ഇതഃ	— യജമാനസംബന്ധിനി ദുരിതാനി
തിരഃ നയന്തി	— വിനാശം പ്രാപയന്തി

അർത്ഥം.-വരുണാദികളായ ദേവന്മാർ സ്വകീയന്മാരായ യജമാനന്മാരുടെ മുമ്പിൽനിന്നു, ദുഷ്പ്രവേശങ്ങളായ ഗതൃനഗരങ്ങളെ നശിപ്പിക്കുന്നു. ഗതൃക്കളെ ദുഃസാധനം. അതുപോലെ ഈ യജമാനന്മാരുടെ ദുരിതങ്ങളെ ദുരികരിക്കുന്നു.

4 സുഗം പന്ഥാ അനൃഷ്ടാ-

കാരിത്യസു പ്രാ. യതേ

നാപ്രാപ്തവദോ അന്വിതഃ

അന്വയം:-

പഥേ അനൃഷ്ടാഃ	— അധീനോ പുത്രാഃ.
പ്രാ. യതേ	— യതേ. ഗതൃനാ (ബന്ധുക്കൾ)
പന്ഥാഃ സു-ഗാ	
അനൃഷ്ടാഃ	— ചാക്രം സുഹൃത്തും. ഗതൃ, കഷ്ടം കാരിനി. യതേ വിപ.

അത്ര വ: — അസ്തിൻ കർമ്മണി യുഷ്യാകം
 അവ-വാദ: ന അസ്തി — അവമന്തവ്യ: ഖാദ: ,
 ജഗ്രഹ്സിതഹവിർവിശേഷ:
 നാസ്തി

(തസ്മാദിഹാഗന്തവ്യം)

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഭിതിപുത്രന്മാരേ, (ദേവന്മാരേ,) യജ്ഞത്തിന്നു വരുന്ന നിങ്ങളുടെ സംഘത്തിന്നു മാത്രം സുഗമവും കണ്ടുകേൾവിതവ്യമാണല്ലോ. ഈ കർമ്മത്തിലാവട്ടെ ഹവിസ്സ് മലിനമല്ലാ പരിശുദ്ധമാണു്. അതുകൊണ്ടു് നിങ്ങൾ ആഗമിക്കുന്നു.

5 യം യജ്ഞം നയമാനര-

ആഭിത്യാ പ്രജ്ഞാപമാ

പ്രവൃസ്സധീതയേ നശൽ

വ 22

അന്വയം:—

ഹേ നര: ആഭിത്യാ: — നേതാര: അഭിതിപുത്രാ:
 യം യജ്ഞം പ്രജ്ഞാപമാ — അവികലേന മാഗ്ധേണ
 നയഥ — പാരം പ്രാപയഥ
 സ: (യജ്ഞ:) വ:
 ധീതയേ പ്ര നശൽ — യുഷ്മൽ പാനായോപഭോഗായച
 പ്രാപ്തോതു

അർത്ഥം—നേതാക്കളായ അഭിതിപുത്രന്മാരേ, ഏതു യജ്ഞം പിഴക്കൂടാതെ മുഴമിക്കുന്നുവോ, അതു് നിങ്ങൾക്കു് (സോമ) പാനത്തിന്നും ഹവിർഭോഗത്തിന്നുമായി എത്തിച്ചേരട്ടെ.

6 സരത്ഥം മർത്യോ വസു

വിശ്വം തോകമുത ത്ഥ്വനാ

അച്ഛാഗച്ഛത്യസ്തുത:

അന്വയം:—

(ഹേ ആദിത്യാ:) സ:

മർത്യ:

— താദൃശഃ വേദിരനുഗൃഹീതഃ
യജമാനഃ

അസതുത:

— കേനാപൃഥിംസിതഃ (സൻ)

രതം വിശ്വം വസു

— രമണീയം സർവ്വം ധനം

അച്ഛ ഗച്ഛതി

— ആഭിമുഖ്യേന പ്രാപ്നോതി

ഉത ത്വന്നാ തോകം

— അപിച ആത്മനാസദൃശം
അപത്യം (ഗച്ഛതി)

അർത്ഥം—അല്ലയോ ആദിത്യന്മാരേ, അപ്രകാരം നിങ്ങളുമാൽ അനുഗൃഹീതനായ മനുഷ്യൻ, കർമ്മാനുഷ്ഠാതാവു്, ആരാലും ഉപദ്രവിക്കപ്പെടാത്തവനായി, കാമ്യമായ ഏല്പാ ഐശ്വര്യത്തെയും നേരെ പ്രാപിക്കുന്നു. കൂടാതെ ആത്മസദൃശനായ പുത്രനെ ലഭിക്കുന്നു.

7 കഥാ¹രാധാമ സഖായ—

സ്നോമം മിത്രസ്യാര്യമ്നഃ

മഹിഹ്സരോ വരണസ്യ

അന്വയം:—

ഹേ സഖായ:

— സഖീഭൂതാഃ, ഗൃതപിജഃ

മിത്രസ്യ അര്യമ്നഃ,

വരണസ്യ മഹി ഹ്സരഃ — മഹദ്ഭൂപം

(അതഃ തദനുരൂപം)

സ്നോമം

— സ്നോത്രം

കഥാ രാധാമ?

— കേന പ്രകാരേണ സാധയാമഃ?

അർത്ഥം—സഖീഭൂതരായ ഗൃതപികളേ, മിത്രന്റെയും അര്യമാവിന്റെയും വരണന്റെയും മഹത്തായ രൂപത്തിന്നു് നന്നയോജ്യമായ സ്നോത്രത്തെ ഏതു പ്രകാരമാണു് സാധിക്കേണ്ടതു് ചൊല്ലേണ്ടതു്? (ആ വിധം ചൊല്ലുക).

8 മാവോ¹ല്ലന്തം മാ ശപ¹ന്തം
 പ്രതിവോചേ ദേവയന്തം¹
 സുന്ദൈരി¹ഭ ആവിവാസേ.

അന്വയം:—

(ഹേ ദേവാ:) ദേവ—

യന്തം യ: — ദേവാൻ കാമയമാനം
 (യജമാനം മാം) ശത്രു: (ഹന്തി)
 ള്ലന്തം — താദൃശം ശത്രും
 വ: മാ പ്രതി വോചേ — ഭൂതകൈകമനഭീത്യാ യുഷ്ടാകം
 ന കഥയാമി

(തഥാ യജമാനം യ: ശത്രു: ശപതിതം)

ശപന്തം (അപി) മാ — മാപ്രതിവോചേ.

(വേൽഭീരേവ വിചാര്യശിക്ഷണീയ:)

(അഹംതു) സുന്ദൈ: ഇൽ — ധനൈരേവ

വ: ആ വിവാസേ — യുഷ്ടാൻ സമൃത: പരിചരാമി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, നിങ്ങളുടെ അനുഗ്രഹം അഭിലഷിക്കുന്ന യജമാനനായ ഞാൻ എന്നെ ഏതു ശത്രു ഉപദ്രവിക്കുന്നു എന്ന്, ദുസ്താക്കു പറയാനുള്ള ഭയംകൊണ്ട്, നിങ്ങളോടു പറയുന്നില്ല. അതുപോലെ ഏതു ശത്രു ശപിക്കുന്നു, നിഷ്ഠുരവാക്കുകയോ എന്റെ നേരെ പറയുന്നു എന്ന്. ഞാൻ പറയുന്നില്ല. നിങ്ങൾ തന്നെ അതറിഞ്ഞ് ശിക്ഷിച്ചാലും. ഞാനാകട്ടെ നിങ്ങളെ ധനങ്ങളെക്കൊണ്ടുമാത്രം സേവിക്കുന്നു. (ധനം ചിലവുചെയ്ത് കർമ്മങ്ങളനുഷ്ഠിക്കുന്നു.)

9 ചതുര¹ശ്ചി¹ദ്രഭോനാ—

ദംബി¹ഭീയാദാനിയാതോ:

നദൃത¹തായ സ്പൃഹ¹യേൽ

അന്വയം:—

(അക്ഷദ്യുതം കർപ്പ്തോരുഭയോഃ മദ്ധ്യേയഃ പുമാൻ)

ചതുരഃ — ചതുസ്സംഖ്യാകാൻ കപട്ടാൻ

ദേമാനാൻ — ദേതഃ, ഹസ്തേധാരയതഃ
പുരുഷാൽ

ആ നി-ധാരോഃ — കപട്ടനിപാതപര്യന്തം

ബിഭീയാൽ — ജയഃ ഭവിഷ്യതി, ന ഭവിഷ്യതി
ഇതി ഭീതിം പ്രാപ്തയാൽ

(അത്രയമായേം സമാ)

ദി-ഉക്തായ ന സ്പൃഹയേൽ—ദൃഷ്ടം വാക്യം ന കാമയേത്

(കിംതു ദൃക്താൽ ബിഭീയാൽ)

അർത്ഥം.—അതതാത്തത് പരയതത്. ആഗ്രഹിക്കരുത്, അതിനെ യേപ്പെടണമെന്ന് വീണ്ടും ഉന്നയിപ്പായത് ചുരുക്കത്തിൽ ഏപ്പെട്ട രണ്ടുപേരിൽ ഒരുവൻ കശക്കി കവിടി (ചുരുട്ട്) എറിയുമ്പോൾ മറവൻ, ജയിക്കുമോ തോൽക്കുമോ എന്ന് യേപ്പെടുന്നതുപോലെ, ദൃഷ്ടവാക്കിനെ പേടിക്കണം. അതൊരിക്കലും ആഗ്രഹിക്കരുത് (ചുരുക്കത്തിൽ കള്ളക്കളിക്കാരനെ എന്നപോലെ എന്നാണ് യാസ്തൻ പറയുന്നത്. ദൃഷ്ടവാക്കിന്റെ ഫലത്തെക്കൂടി ഇവിടെ ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കണം.)

വക്തൃ. 24-25-പുഷാദേവതാ

1 സംപുഷ്ണധ്വനസ്തിര

വ്യംഹോവിഭുചോനപാൽ

സക്ഷപാദേവ പ്രണസ്പുരഃ

അന്വയം:—

ഹേ പുഷൻ, — ജഗൽപോഷക, ദേവ,

വി-ഭുചഃ നപാൽ — ജലവിമോചകഹേതോഃ
മോലസ്യ പുത്ര

(ത്വം) അധനഃ സം തിര — മാഗ്നാൽ അസ്മാൻ
അഭീഷ്ടസ്ഥാനം സമ്യക്
പ്രാപയ

അംഹഃ വി	— വിഘ്നഹേതോ, പാപമാനം വിനാശയ
നഃ പുരഃ	— അസ്താകം പുരതഃ
പ്ര സക്ഷപ	— പ്രസക്തോഭേ പുരോഗച്ഛ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ പുഷാഭേ, (ഈ ജീവിത സഞ്ചാര) മാഗ്ഗത്തിൽ നിന്നു് അഭീഷ്ട (പ്രാപ്യ) സ്ഥാനത്തു്, സൽക്കർമ്മങ്ങൾകൊണ്ടു് പ്രാപ്യമായ സൽസ്ഥാനത്തു് എത്തിച്ചാലും. (അതിന്നിടയിൽ വരുന്ന) പാപരൂപങ്ങളായ വിഘ്നങ്ങളെ (കാമക്രോധമദമാത്സരയാദികളെ) നിഹ്നിച്ഛാലും. അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ (മാഗ്ഗശ്ലോകനായി) ഗമിച്ചാലും. (പുഷാഭു്, പൃഥ്വി, ഭൂമിയുടെ അഭിമാനദേവതയാണു്. മേഘപുത്രൻ, അതായതു് ജലപുത്രനാണു്. 'അത്ഭുഃ പൃഥ്വി', 'തദ്ഭുപാംസാര ആസീൽ തൽ സമഹന്യത സാ പൃഥ്വിവേൽ' മുതലായ ശ്രുതിവചനങ്ങളാൽ ഭൂമി ആദ്യം വെള്ളമായിരുന്നു. അപ്പോൾ ജലപുത്രത്വവും പൃഥ്വിവ്യഭിമാനീദേവത്വവും സംബദ്ധം, സമുചിതം)

2 യോ നഃ പുഷന്നഘോവൃകോ—

ഭൃഗോവ ആദിദേശതി

അപസ്തതം പഥോ ജഹി.

അന്വയം:—

ഹേ പുഷൻ, അഘഃ	— ആഹന്താ
വൃകഃ	— അസ്തദീയസ്യ ധനസ്യ ആദാതാ, അപഹന്താ
ഭുഃ—ശേഖഃ	— സേവിതും ഭൃഗുകഃ
യഃ നഃ ആദിദേശതി	— പ്രതിപക്ഷി അനേന മാഗ്ഗേണ ഗന്തവ്യം ഇത്യസ്താൻ ആജ്ഞാപയതി.
തം	— താദൃശം പ്രതിപക്ഷിണം.
പഥഃ അപ ജഹി സ	മാഗ്ഗാൽ അവശ്യമപാകരു.

അർത്ഥം—അല്ലയോ പുഷ്പവേ, ആ ഹന്താവും, (എല്ലാവിധത്തിലും ഉപദ്രവിക്കുന്നവനും) ധനത്തിന്റെ അപഹന്താവും, ഒരിക്കലും സേവിച്ച് പ്രീതിപ്പെടുത്തുവാൻ പറ്റാത്തവനായ യാതൊരു എതിരാളി (സ്വയം അധമ്മമാർഗ്ഗത്തിൽ ചരിച്ച്) ഞങ്ങളോട് ആ വഴിക്കല്ല ഈ വഴിക്കാണ് പോകേണ്ടത് എന്ന് നിദ്ദേശിച്ച് വഴിതെറിക്കുന്നപോ, അവനെ ഞങ്ങളുടെ മാർഗ്ഗത്തിൽ നിന്നകറ്റിയാലും (ഇവിടെ വഴിതെറിക്കുന്ന എതിരാളി സ്വന്തം ദുഷ്ഘോഷനകളാൽ പ്രേരിതമായ സ്വാന്തഃകരണവുമാവാം)

3 അപത്യം പരിപന്മിനം

മുഷിവാണം ഇരചിതം

ദൂരമധിസ്രുതേജ

അന്വയം -

പരി-പന്മിനം	— മാർഗ്ഗപ്രതിബന്ധകം
മുഷിവാണം	— തന്മൂലരൂപം
ഇര-ചിതം	— കൗടില്യനാം സഞ്ചേതാരം
ത്യം	— തം (പുഷ്പാകൗതൂഹലയുക്തം)
സ്രുതേഃ അധി ദൂരം	— മാർഗ്ഗാൽ അത്യന്ത ദൂരദേശം
	പ്രതി
അപ അജ	— അപഗമയ

അർത്ഥം—വഴിമുടക്കിയും കള്ളനും കൗടില്യമുതലിയുമായ അവനെ (സ്വയം അധമ്മമാർഗ്ഗത്തിൽ ചരിച്ച്) മറ്റുള്ളവരെ വഴിപിഴപ്പിക്കുന്നവനെ) വഴിയിൽ നിന്ന് (ജീവിതസഞ്ചാര മാർഗ്ഗത്തിൽ നിന്ന്) ബഹുദൂരദേശത്തേക്കകറ്റിയാലും (ഇവിടെയും ദുഷ്ഘോഷനാപ്രേരിതമായ അന്തഃകരണത്തെ മാർഗ്ഗപ്രതിബന്ധകനായി ഏകദേശം)

4 തപം തസ്യവയാവിനോ-

ഘശംസസ്യ കസ്യപിത

പദോടി തിഷ്ഠതപുഷി.

അനന്തം.—

(ഹേ പൂഷൻ) തപഃ
ദയാവിനഃ

— പ്രത്യക്ഷാപഹാരഃ
പരോക്ഷാപഹാരശ്ച യദായം
തദ്യുക്തസ്യ

അഹ-ശംസസ്യ

— അന്യോന്യ അഹ, മനീഷം
ശംസതഃ, അഹേ, പാപേ,
ശംസഃ, മനസ്യഭിലാഷഃ യസ്യ
സഃ (ചോരഃ)

തസ്യ കസ്യ ചിൽ

— അനിദ്വിഷസ്യ ചോരസ്യ
കസ്യാപി

തപുഷി

— പരസന്താപനം ദേഹം, ബലം

പദാ അഭി തിഷ്ഠ

— വേദീയേന പാദേന
ആക്രമ്യതിഷ്ഠ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ പൂഷാവേ, പ്രത്യക്ഷവും പരോക്ഷവുമായ അപഹരണസ്വഭാവത്തോടുകൂടിയ (അല്ലങ്കിൽ ഒന്നു പറഞ്ഞു മറെറാന്നു ചെയ്യുന്ന) വരും ഏനീയ്ക്ക് അനിഷ്ടം, ദോഷം ചെയ്യാനിച്ചിരിക്കണവനും ആയ ചോരനെ, അവനാരായാലും അവിടുത്തെ കാൽകൊണ്ട് ചവിട്ടി അമത്തി നിന്നാലും (ഇവിടേയും ആന്തരചോരനെ കാണാവുന്നതാണ്)

5 ആതന്തേന്ദ്രേമന്തമഃ

പൂഷന്നവോ മൃണീമഹേ

യേനപിതൃന ചോദയഃ

വ 24

അനന്തം.—

ഹേ മന്ത-മഃ, ദ്രേ,

പൂഷൻ

— ഉത്താനവൻ, ദൌനീയപൂഷൻ

യേന (രക്ഷണേന)

പിതൃൻ

— അംഗീരഃ പ്രഭൃതീൻ

അചോദയഃ

— പ്രേരിതവന്തഃ

തേ തൽ അവഃ — ത്വദീയം താദൃശം രക്ഷണം
 ആ വൃണീമഹേ — സവൃതഃ പ്രാർത്ഥയാമഹേ

അർത്ഥം.—ജ്ഞാനസമ്പന്നനും, ദർശനീയനുമായ പുഷാഭവേ, അംഗീരസ്സു മുതലായ ഏന്റെ പിതാക്കളെ ഏതു വിധം രക്ഷാ സ്വഭവിയോടുകൂടി സൽകാര്യങ്ങൾക്കു പ്രേരിപ്പിച്ച് സന്മാർഗ്ഗത്തിൽ നടത്തി രക്ഷിച്ചുവോ, അപ്രകാരമുള്ള അവിടുത്തെ രക്ഷണം ഏല്ലാ വിധത്തിലും ഞാനും പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.
 വശ്യം 25

6 അധാനോ വിശ്വസൌഗേ

ഹിരണ്യവാശീമത്തമ

ധനാനി സുഷണാകൃധി

അന്വയം:—

ഹേ വിശ്വ-സൌഗേ, — കൃൽസ്തസൌഭാഗ്യയുക്ത

ഹിരണ്യവാശീമൽ-തമ. — അതിശയേന സുവണ്ണ
 മയായുധവൽ, (പുഷൻ)

അധ നഃ ധനാനി — അനന്തരം അസ്മാകം സുവണ്ണ
 മണിമുക്താദീനി.

സു-സനാ കൃധി — സുഷോഭനയുക്താനികര

അർത്ഥം.— സുവ്വസൌഭാഗ്യങ്ങളോടുകൂടിയവനും മികച്ച സുവണ്ണമയങ്ങളായ ആയുധങ്ങളോടുകൂടിയവനുമായ പുഷാഭവേ, (ഏന്റെ പ്രാർത്ഥനയെ സ്വീകരിച്ച ശേഷം) എനിക്കുള്ള സുവണ്ണം, രത്നം, മുത്തു മുതലായ ധനങ്ങളെ വേണ്ടുവണ്ണമുള്ള ദാനത്തോടു യോജിപ്പിച്ചാലും. അതായതു് ആ ധനങ്ങൾ സൽപാത്രദാനത്തിനു് ഉപയുക്തങ്ങളാക്കാൻ ഇടവരുത്തിയാലും.

7 അതിനസ്സശ്വതോനയ

സ്വഗാനസ്സപഥാ കൗ.

പുഷ്ന്നിഹ കൃതു വിദഃ

അന്വയം:—

സശ്ചതഃ	— അസ്തൽ ബാധനായ പ്രാപ്തവന്തഃ ശത്രുൻ
നഃ അതി നയ	— അസ്താൻ അതിക്രമ്യ അന്യത്ര പ്രാപയ
നഃ സു-ഗാസു-പഥാ കൃണ	— അസ്താൻ സുഷുഗന്തും ശക്യേന ശോഭനമാർഗ്ഗേണ ഗന്ത്യൻ കരു.
ഹേ പുഷൻ, ഇഹ	— അധാനി
ക്രതും വിദഃ	— അസുദൃക്ഷണരൂപം പ്രജ്ഞാനം ജാനീഹി

അർത്ഥം.—ബാധിക്കുവാൻ വരുന്ന ശത്രുവിനെ ഞങ്ങളിൽ നിന്നകറ്റിയാലും, ഞങ്ങളെ സുഗമമായ ശോഭനമാർഗ്ഗത്തിലൂടെ ഗമിക്കുന്നവരാക്കിയാലും അല്ലയോ പുഷാവേ, മാഗ്ഗത്തിൽ ഞങ്ങളെ രക്ഷിക്കുന്ന കാര്യം (എപ്പോഴും) ഓർമ്മയുണ്ടായാലും.

8 അഭിസ്യയവസം നയ
നവജ്വാരോ അധാനേ
പുഷന്നിഹക്രതും വിദഃ

അന്വയം:—

ഹേ പുഷൻ, സു-യവസം	— ശോഭന തുണോപലക്ഷിതം. സച്ചൈഷധിയുക്തം ദേശം.
അഭി നയ	— അസ്താൻ അഭിതഃ പ്രാപയ
അധാനേ	— മാർഗ്ഗായ
നവ-ജ്വാരഃ ന	— നൂതനഃ സന്താപഃ നഭവതു.
ഹേ, പുഷൻ, ഇഹ	
ക്രതും വിദഃ	— അധാനി അസുദൃക്ഷണരൂപം പ്രജ്ഞാനം ജാനീഹി.

അർത്ഥം.—അല്ലയോ പുഷാവേ, നല്ല പുല്ലുകൾ നിറഞ്ഞതും എല്ലാ ധാഷ്ട്യവഗ്ഗങ്ങളോടുകൂടിയതുമായ ദേശത്തേയ്ക്ക് ഞങ്ങളെ

ളെ നയിച്ചാലും. മാർഗ്ഗത്തിൽ പുതിയ ക്ലേശം ഉണ്ടാവാതിരിക്കട്ടെ. ഞങ്ങളെ രക്ഷിക്കുന്ന കാര്യത്തിൽ എപ്പോഴും ഓമ്മയുണ്ടായാലും. (ഇവിടെ ശ്രേഷ്ഠനായ ഒരു ജനത്തെ ആവാം ഉദ്ദേശിക്കുന്നത്.)

9 ശഗ്ധിപൂർധി പ്രയംസി ച

ശിശീഹി പ്രാസ്യദരം

പുഷ്ണിഹ ക്രതും വിദഃ

അന്വയം:—

ഹേ പുഷൻ, ശഗ്ധി	— (അസ്താനനഗ്രഹീതം) ശക്താവേ.
പുധി	— (അസ്മൽ ഗൃഹം ധനേന) പുരയ,
(കീഞ്ച) പ്ര യംസി	— (അന്യദപ്യപേക്ഷിതം വസ്തു) പ്രയച്ച
ശിശീഹി	— (അസ്താൻ സർവ്വേഷു മധ്യേ) തീർപ്പി കരു, തേജസ്വിനഃ കരു
ഉദരം പ്രാസി	— അസ്തദീയമുദരം അന്നേന പുരയ
പുഷൻ ഇഹ ക്രതും വിദഃ	— അസ്തദക്ഷണരൂപജ്ഞാനം ജാനീഹി

അർത്ഥം—അല്ലയോ പുഷാവേ, ഞങ്ങളെ അനുഗ്രഹിക്കുവാൻ അവിടുന്ന് ശക്ത (സന്നദ്ധ) നായാലും. ഞങ്ങളുടെ ഗൃഹത്തെ ധനം കൊണ്ട് നിറച്ചാലും. കൂടാതെ മറ്റാഭിലാഷങ്ങളും അതളിയാലും. എല്ലാവരിലും വെച്ച് ഞങ്ങളെ (ഞങ്ങളുടെ ബുദ്ധിക്ക്) മുച്ഛിതമാക്കുകയും, ഞങ്ങളെ തേജസ്വികൻ (ആത്മവശതകൊണ്ട് സ്വയം പ്രകാശമാക്കുന്നവൻ) ആക്കിയാലും. ഞങ്ങളുടെ വയർ അന്നം കൊണ്ട് നിറച്ചാലും. ഞങ്ങളെ രക്ഷിക്കുന്ന കാര്യം എപ്പോഴും ഓർമ്മയുണ്ടായാലും.

10 നപുഷണം മേമാമസി
 സുക്കൈതരഭിഗുണീമസി
 വസുനിദസ്തമീമഹേ.

അന്വയം:—

പുഷണം (ദേവം)	— വയം നതുനിദാമഃ
ന മേമാമസി	— വേദവാക്യൈഃ
(കിന്തുവേദഗതൈഃ)	— സവൃത്രസ്തമഃ
സു—ഉക്കൈഃ	— ദശനീയം പുഷണം പ്രതി.
അഭി ഗുണീമസി	— ധനാനി യാചാമഹേ
ദസ്തം	
വസുനി ഇതമഹേ	

അർത്ഥം—ദേവനായ പുഷാവിനെ ഞങ്ങൾ അനാദികേ
 ന്നില്ല വേദത്തിലുള്ള സൂക്തങ്ങളാൽ എല്ലാവിധത്തിലും
 സ്തുതിക്കുന്നു ദശനീയനായ അവിടുത്തെൊട്ട് ധനങ്ങൾ യാചി
 കുന്നു

വഗ്ഗം 26, 27 തദ്ദോദേവതാ

1 കദ്ദ്രായ പ്രചേതസേ
 മീളഹുഷമായ തവ്യസേ
 വോചേമശന്തമം ഹൃദേ.

അന്വയം:—

പ്ര—ചേതസേ	— പ്രകൃഷ്ടജ്ഞാനയുക്തമായ
മീളഹുഃ—തമായ	— സേക്തൃതമായ, അഭീഷ്ടകർമ്മ വഞ്ചയ
തവ്യസേ	— അതിശയേന പ്രവൃദ്ധമായ
ഹൃദേ	— അസ്തദീയ ഹൃന്നിഷായ
തദ്ദായ	— തന്നാമകായ ദേവായ
കന്ദി ഗം—തമം വോചേമ	— കദാ സുഖകരം (സ്നോത്രം) പരമേ?

അർത്ഥം—മഹാജ്ഞാനമുന്തിയായി, ഭക്തർക്കഭീഷ്ടം വർദ്ധിച്ചു കൊണ്ട്, വർദ്ധിച്ച ബലത്തോടുകൂടി നമ്മളുടെ ഹൃദയത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഭദ്രദേവൻ എപ്പോഴാണ് മംഗളസ്തോത്രം ചൊല്ലുക? (ഇപ്പോൾ തന്നെ വേണം, താമസിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കരുത്.)

2 യഥാനോ അഭിതിഃ കരൂർ

പശ്യേന്മുദ്യോയഥാഗവേ

യഥാതോകായ ഭദ്രിയം

അന്വയം—

യഥാ നഃ	— യേനപ്രകാരേണ അസ്യാകം
ഭദ്രിയം	— ഭദ്രസംബന്ധി ദേഷജം
പശ്യേ	— അഗ്രമഹിഷാദിപശവേ
യഥാ ഗവേ	— യേനപ്രകാരേണ ഗോജാതയേ
യഥാ നൃ-ഭ്യഃ	— യേനപ്രകാരേണ അസുഭീയേഭ്യഃ
തോകായ	— അസുഭീയാപത്യായ
അഭിതിഃ സിദ്ധ്യതി	— ഭൂമിഃ സിദ്ധ്യതി
(തഥാ) കരൂർ	— കരോത

അർത്ഥം—യാതൊരു പ്രകാരത്തിൽ നമ്മളുടെ അഗ്രമഹിഷാദി ജന്തുക്കൾക്കും പശുവിന്നും മനുഷ്യരായ നമ്മൾക്കും നമ്മുടെ സന്തതികൾക്കും വേണ്ടി ഭദ്രസംബന്ധിയായ ദേഷജത്തെ (ദേഷധത്തെ) ഭൂമി നേടുമോ, അപ്രകാരം ചെയ്യട്ടെ. (അത് ലഭിക്കുമാറ് ഭദ്രനെ സ്തുതിക്കട്ടെ. ഭദ്രൻ ദേഷജപതിയായി പ്രസിദ്ധനായി പറയപ്പെടുന്നു. ഭദ്രന്റെ കയ്യിൽ നിന്ന് റൗഷധം സിദ്ധിക്കുക എന്നുവെച്ചാൽ അവിടുത്തെ അനഗ്രഹഫലമായി രോഗനിവാരണവും ഇഷ്ടസിദ്ധിയും ലഭിക്കുക എന്നു അർത്ഥമാക്കേണ്ടതുണ്ട്. അവിടുന്ന് ഹൃദയസ്ഥിതനാണെന്ന് മുമ്പുപറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ)

3 യഥാനോ മിത്രോ വർത്തനോ—

യഥാ ഭദ്രധീകേതനി.

യഥാ വിശ്വേ സമോഷസഃ

അനവയം:-

യഥാ	— യേനപ്രകാരേണ
മിത്രം വരണഃ യഥാ തദ്ദഃ	
വിശ്വേ	— സർവ്വേ (ദേവഃ)
സ-ജോഷസഃ	— സമാന പ്രീതയഃ
നഃ ചികേതതി	— അനുഗ്രാഹ്യത്വേന ജാനാതി
(തഥാ വേതു)	

അർത്ഥം.—യാതൊരു പ്രകാരമായാൽ മിത്രം. വരണനും തദ്ദനും മറെറല്ലാ ദേവന്മാരും ഒരുപോലെ സന്തുഷ്ടരായി നിങ്ങളെ അനുഗ്രഹിക്കുന്തരായി അറിയുമോ, അപ്രകാരം ഭവിക്കട്ടെ. (ആ സ്ഥിതി വരത്തക്കവിധം തദ്ദനെ സ്തോത്രം ചെയ്യുക.)

4 ഗാഥപതി. മേധപതി.

തദ്ദ. ജലാഷഷേജ.

തച്ഛം യോസ്സസ്തമീമഹേ

അനവയം:-

ഗാഥ-പതി.	— സ്തുതിപാലകം
മേധ-പതി.	— യജ്ഞപാലകം
ജലാഷ-ഷേജ.	— ഉദകരൂപൗഷധോപേതം
തദ്ദ. ശം-യോഃ	— രോഗാണാം ശമനം, ഭയാനാം യാവനഞ്ച
തൽ സസ്തം	— പ്രസിദ്ധം സർവ്വപ്രജാഹിതം സുഖം
ഈമഹേ	— യാചാമഹേ

അർത്ഥം.—സ്തുതിപാലകം (സ്തുതിയെ ഇഷ്ടപ്പെട്ടുകൊണ്ടോടുന്നവനും), യജ്ഞാക്ഷകനും, സുഖകരവും ഉദകരൂപവുമായ ഔഷധത്തോടുകൂടിയവനും ആയ തദ്ദനോടു് രോഗം ശമിപ്പിക്കുന്നതും യേ. ദുരീകരിക്കുന്നതും സർവ്വപ്രജാഹിതവുമായ സുഖത്തെ നമ്മൾ യാചിക്കുന്നു.

5 യശ്ശു¹ത¹ഇ¹വ സുര്യോ-

ഹിരണ്യമിവരോചതേ

ശ്രേഷ്ഠോ ദേവാനാം വസുഃ

വ. 26

അന്വയം:-

യഃ തദ്ദഃ സുര്യഃ ശുക്രഃ-

ഇവ

— സുര്യവൽ ദീപിമാൻ

ഹിരണ്യം-ഇവ രോചതേ- സവുപ്രാണിനാം യഥാ

ഹിരണ്യം പ്രീതികരം വേതി

തഥാ ശോഭതേ

ദേവാനാം ശ്രേഷ്ഠഃ

— ദേവാനാം മദ്ധ്യേ പ്രശസ്തതമഃ

വസുഃ

— നിവാസഹേതുഃ (സരോചതേ)

അർത്ഥം:-യാതൊരു തദ്ദൻ സുര്യനെന്ന്പോലെ പ്രകാശ
യുക്തനാണോ, സ്വപ്നംപോലെ സവുപ്രാണികൾക്കും പ്രിയം
കരമായി ഭവിക്കുന്നുവോ, ദേവന്മാരുടെ ഇടയിൽ ഏറ്റവും പ്രശ
സ്തനാണോ, എല്ലാവരെയും അതാതിടത്തു നിവസിപ്പിക്കുന്ന
വനാണോ, ആ തദ്ദൻ ശോഭിക്കുന്നു.

6 ശന്നഃ കരത്യവൃതേ

സുഗം മേഷായമേഷ്യ

നൃജ്യോനാതിഭ്യോഗവേ.

അന്വയം:-

നഃ അവൃതേ

— അസ്താകം സംബന്ധിനേ
അശ്വാധേ

മേഷായ മേഷ്യ

— മേഷജാതിപുരുഷായ,
തജ്ജാതീയസ്മിന്യൈ

ഗവേ

— ഗോജാതയേ

നൃ-ഭ്യഃ നാരി-ഭ്യഃ

— പുരുഷേഭ്യഃ സ്ത്രീഭ്യഃ

സു-ഗം കരതി

— (ദേവഃ) സുഖം കരോതി

അർത്ഥം.—നമ്മളെസ്സംബന്ധിച്ച കതിരകം, ആണാടി
നം പെണ്ണാടിനും, പശുവിനും, പുരുഷന്മാർക്കും സ്ത്രീകൾക്കും
ആ ദേവൻ (തദ്രൂപ) സുഖത്തെച്ചെയ്യുന്നു.

7 അസ്മേസോമശ്രീയമധി
നിയേഹി ശതസ്യ നൃണാം
മഹിശ്രൂപ സുവിനൃമ്ണം

അന്വയം.—

ഹേ സോമ,
നൃണാം ശതസ്യ — പുരുഷാണാം ശതസ്യ പര്യാപ്തം
ശ്രീയം അസ്മേ അധി നി
ധേഹി — അസ്താസു ആധികേതന
സ്ഥാപയ
(തഥാ) മഹി ഇവി—
നൃമ്ണം — മഹൽ, പ്രഭുത്വബലയുക്തം
ശ്രൂപഃ — അന്നം (അധിനിയേഹി)

അർത്ഥം.—അല്പയോ സോമ, നൂറു പുരുഷന്മാർക്ക് സുഖ
ത്തിന് പര്യാപ്തമായ ശ്രീയെ, ഐശ്വര്യത്തെ, ഞങ്ങളിൽ
സമൃദ്ധമായി സ്ഥാപിച്ചാലും. പിന്നെ പെരുത്ത ബലത്തോടു
കൂടിയ അന്നം ഞങ്ങളിൽ സ്ഥാപിച്ചാലും (ഇവിടെ തദ്രൂപാർത്ഥം
മാണെങ്കിലും സോമ എന്ന് അഭിസംബോധനം ചെയ്യുന്നു.
തദ്രൂപ് സോമനെന്നും പേരുണ്ട്.)

8 മാനസ്സോമപരിബാധോ—
മാരാതയോ ഭൂഹരന്ത
ആന ഇന്ദോവാജേജേ

അന്വയം -

സോമ-പരിബാധ:	— സോമസ്യ പരിതോബാധകാഃ, യാഗരഹിതാഃ
നഃ മാ ജുഹുരന്ത (ത്ഥാ) അരാതയഃ	— അസ്മാൻ മാഹിംസതു
(മാ ജുഹുരന്ത) ഹേ ഇന്ദോ, വാജേ നഃ	— ശത്രുവഃ മാഹിംസതു
ആ ജേ	— സോമ, ബലവിഷയേ അസ്മാൻ സപുതസ്സേവസവ

അർത്ഥം.—സോമപരിബാധകർ, അതായത് സോമയാഗം
മുലമായതിന്നു വിരോധികൾ, കമ്മനിഷേധികൾ ഞങ്ങളെ
ഉപദ്രവിക്കരുത് അതുപോലെ ശത്രുക്കൾ ഞങ്ങളെ ദ്രോഹി
ക്കരുത് അല്ലയോ സോമ, ബലവിഷയത്തിൽ ഞങ്ങളെ
ഏല്പോഴും തുണച്ചാലും.

9 യാ¹ന്മേ¹പ്ര¹ജാ¹ അ¹തൃ¹ത¹സ്യ
പ¹ര¹സ്മി¹ന്ധാ¹മ¹ന്യ¹ത¹സ്യ
മു¹ർധാ¹നാ¹ഹേ¹ സോ¹മ¹വേ¹ന
ആ¹ഭൃ¹ഷ¹ന്തീ¹സ്സോ¹മ¹വേ¹ദഃ

വ 27

അന്വയം.—

ഹേ സോമ, അതൃതസ്യ	— മരണരഹിതസ്യ
പരസ്മിൻ ധാമൻ ദൃതസ്യ	— ഉത്തമേന്ദ്രമാനേ പ്രാപ്തസ്യ
തേ യാഃ പ്ര-ജാഃ	യ
(സ്തോത്രം കവന്തി താഃ	19
പ്രജാഃ)	1
മുർധാ	— ശിരസ്ഥാനീയഃ (ത്വം)
നാഭാ	— സന്നഹനയുക്തേ യജ്ഞഗൃഹേ
വേനഃ	— കാമയസവ

ഹേ സോമ, ആ-

ഭൂഷണീ: — സപ്തതസ്ത്വാം അലങ്ക്രവ്തി:
(പ്രജാ:)

വേദ: — ജാനീഹി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ സോമ, ശാശ്വതനായി, സത്യമായ പരമോൽകൃഷ്ടസ്ഥാനത്തു് വർത്തിക്കുന്ന അവിടേയ്ക്കു്, ഏതേതു ജനങ്ങൾ സ്തോത്രം ചെയ്യുന്നുവോ, ആ ജനങ്ങളുടെ ശിരസ്ഥാനീയനായി, തലവനായി, അവിടന്നു്, എല്ലാ സംഭാരങ്ങളോടും കൂടിയ ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞഗൃഹത്തിൽ വരാൻ പ്രസാദിച്ചാലും. അവിടുത്തെ എല്ലാ വിധത്തിലും അലങ്ക്രരിക്കുന്ന (കൊണ്ടാടുന്ന) പ്രജകളെ അവിടന്നു് അറിഞ്ഞാലും.

വർഗ്ഗം 28, 29, 30 പ്രസ്തുതാഃ ഋഷി: ബൃഹതീസതോ ബൃഹത്യരഹസീ, അഗ്നിദേവതാ

1 അഗ്നേ വിവസ്വ ഭൂഷസ-

ശ്ചിത്രം രാധോ അമർത്യ

ആദാശുഷേ ജാതവേദോ വഹാത്-

മദ്യോദേവാ ഉഷബ്ധധ:

അന്വയം:—

അമർത്യ,

— മരണരഹിത,

ജാത-വേദഃ,

— ജാതാനാം വേദിതഃ,

ഹേ അഗ്നേ, ത്വം ഉഷസഃ— ഉഷോദേവതായാസ്സകാശാൽ

വിവസ്വൽ

— വിശിഷ്ടനിവാസോപേതം

ചിത്രം രാധ:

— നാനാവിധംധനം

ദാശുഷേ

— ഹവിദ്വത്തവതേ യജമാനായ

ആ വഹ

— ആനീയ, പ്രാപയ

(കിഞ്ച) അദ്യ

— അസ്മിൻദിനേ

ഉഷഃ-ബധഃ ദേവാൻ

— ഉഷഃകാലേ പ്രബുദ്ധാൻ ദേവാൻ

(ആവഹ)

അർത്ഥം:—ശാശ്വതനം ഉൽപന്നമായതു മുഴുവൻ അറിയുന്ന വനമായ അഗ്നേ, അവിടുന്ന്, ഉഷോദേവതയുടെ അടുക്കൽ നിന്ന് വിശിഷ്ട ഗൃഹത്തോടുകൂടിയതും വിവിധവുമായ ധനത്തെ, ഹവിസ്സു നല്കുന്ന യജമാനന്ത് വരത്തി എത്തിച്ചാലും പിന്നെ ഈ പ്രഭാതത്തിൽ ഉണർന്നിരിക്കുന്ന ദേവന്മാരെ ഇങ്ങോട്ടു വരുത്തിയാലും.

2 ജ്യോഹിദുതോ അസിഹവ്യവാഹനോ—
 ശേരമീരധരാണാം.
 സജുഗപിദ്യോ മുഷസാ സുവീര്യ—
 മസ്മേധേഹി ശ്രവോബൃഹൽ

അനവയം —

ഹേ അഗ്നേ, (ത്വം) ജ്യോ:— സേവിത:

ദുത: — ദേവാനാം വാത്താഹാര:

ഹവ്യ—വാഹന: — ഹവിഷോവോദ്ധാ

അധാരാണാം രമി:അസി — കൂതനാം. രഥസ്ഥാനീയ: വേസി

(താദൃശസ്വം)

അഗപി—ദ്യോ. ഉഷസാ

സ—ജ: — സഹിത: ഭൂത്വാ

സു—വീര്യം. — ശോഭനവീര്യോപേതം

ബൃഹൽ ശ്രവ: — പ്രഭാതനം.

അസ്മേധേഹി — അസ്മാസു പ്രക്ഷിപ

അർത്ഥം:—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് എല്ലാവരാലും സേവിതനാണ് ദേവന്മാർക്ക് വൃത്തിപ്രദനാണ് ഹവിസ്സു (ദേവന്മാർക്ക്) എത്തിക്കുന്നവനാണ് യാഗങ്ങൾക്ക് രഥസ്ഥാനീയനാണ്. അതായത് മുഖിൽ നില്ക്കുന്നവനാണ് അപ്രകാശമുള്ള അവിടുന്ന് അഗ്നികളോടും ഉഷോദേവതയോടും കൂടിയവനായി, വീര്യവത്തായി സമൃദ്ധമായ അന്നം ഞങ്ങളിൽ വിതറിയാലും.

3 അദ്യാദൃതം വൃണീമഹേ
 വസുമഗ്നിം പൃതപ്രിയം
 ധൃമകേതും ഭാഗ്വജീകം വൃഷ്ടിഷു
 യജ്ഞാനാമധാരശ്രീയം

അന്വയം:-

അദ്യ	— അസ്തിൻദിനെ
ദൃതം	— ദേവാനാം വാർത്താഹാരം
വസു	— നിവാസഹേതു
പൃത-പ്രിയം	— ബഹുനാം പ്രിയം
ധൃമ-കേതു	— ധൃമരൂപധാജയുക്തം
ഭാഗ്വജീകം	— പ്രസിദ്ധഭാസാലങ്ക്രതം
വി-ഋഷ്ടിഷു	— ഉഷഃ കാലേഷു
യജ്ഞാനാം അധാര-	
ശ്രീയം	— യജമാനാനാം യാഗസേവിനം
അഗ്നിം വൃണീമഹേ	— പ്രാർത്ഥയാമഹേ

അർത്ഥം:-ഇന്ന്, ദേവന്മാർക്ക് വൃത്തിപ്രദനം എല്ലാവരെ
 യും അതാതിടത്തു വസിപ്പിക്കുന്നവനും സകലർക്കും പ്രിയനും,
 പുകയാകുന്ന കൊടിയോടു കൂടിയവനും പ്രസിദ്ധമായ തേജ
 സ്സിനാൽ അലങ്ക്രതനും പ്രഭാതകാലങ്ങളിൽ യജമാനന്മാരു
 ടെ യാഗങ്ങളെ സേവിക്ക (രക്ഷിക്ക) ന്നവനും ആയ അഗ്നി
 യോടു് നാം പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

4 ശ്രേഷ്ഠം യവിഷ്ഠമതിഥിം സ്വാഹുതം
 ജുഷ്യം ജനായ ഭാഗുഷ്യേ
 ദേവ്യാ അച്ഛായാതവേ ജാതവേദസ-
 മഗ്നിമീളേ വൃഷ്ടിഷു.

അന്വയം:—

വി-ഉഷ്ഠിഷ്യ	— ഉഷഃ കാലോഷ്യ
ദേവാൻ	— ഇതരാൻ സർവ്വാൻ ദേവാൻ
അച്ഛ	— ആഭിമുഖ്യേന
യാതവേ	— ഗതും
ശ്രോഷം, യവിഷം	— അതിശയേന പ്രസിദ്ധം, യുവതമം
അതിഥിം	— സതതഗമനക്ഷമം
സു-ആഹുതം	— സുഷ്ട ആ സമന്താൽ ഹോമാധികരണം
ഭാശുഷേ ജനായ ജ്യേഷ്ഠ	— ഹവിർത്തവതേ യജമാനായ പ്രീതം
ജാത-വേദസം അഗ്നിം	— ജാതാനാം വേദിതാരം അഗ്നിം
ഈദേ	— ജ്ഞേയം

അർത്ഥം:—പ്രഭാതകാലങ്ങളിൽ മറ്റൊരാൾ ദേവന്മാരെയും നേരെ (ഈ കർമ്മത്തിലേക്കു്) കൊണ്ടുവരുവാൻ, അത്യന്തം പ്രശസ്തനും നിത്യയുവാവും അതിഥിക്കൊത്തു് എപ്പോഴും വരുന്നവനും ഹോമത്തിനു് ആസ്പദഭൂതനായി എപ്പോഴും വിളിക്കപ്പെടുന്നവനും ഹവിസ്സർപ്പിക്കുന്ന യജമാനൻ പ്രീതനും, എല്ലാം അറിയുന്നവനുമായ അഗ്നിയെ ഞാൻ സ്തുതിക്കുന്നു.

5 സ്തുവിഷ്യാമിത്വാമഹം

വിശ്വസ്യായുത ഭോജന

അഗ്നേത്രാതാരഭൂതം മിഥ്യേധ്യ

യജിഷം ഹവ്യവാഹനം

വ 28

അന്വയം:—

അയുതം	— മരണരഹിതം
വിശ്വസ്യ ഭോജനം	— കൃഷ്ണസ്യ ജഗതഃ പാലകം
ഹവ്യ-വാഹനം	— ഹവിഷോവാഹനം
മിഥ്യേധ്യം ഹേ അഗ്നേ	— യജ്ഞാർഹം അഗ്നേ

(വിശ്വസ്യ) ത്രാതാരം	— സർവ്വസ്യ ജഗതോരക്ഷകം
അമൃതം	— മരണരഹിതം
യജിഷ്ഠം ത്വം	— അതിശയേനയച്ഛാരംത്വം
(അനുഷ്ഠാതാ)	
അഹം സ്തവിഷ്യാമി	— സ്തുതിംകരിഷ്യാമി

അർത്ഥം.—നാശരഹിതനും ജഗത്തിന്റെ മുഴുവൻ പാലകനും ദേവന്മാർക്ക് ഹവിസ്സുത്തിക്കുന്നവനും യജ്ഞാഹ് (പൂജാഹ്)നും ആയ അഗ്നേ, സർവ്വജഗൽപതിയും ശാശ്വതനും യാഗകത്താക്കളിൽ ഉൽകൃഷ്ടനുമായ അവിടുത്തെ കമ്മാനുഷ്ഠാതാവായ ഞാൻ സ്തുതിക്കാൻ പോകുന്നു.

6 സുശംസോ ബോധിഗുണതേയവിഷ്ട
 മധുജിഹ്വ സ്വാഹുതഃ
 പ്രസ്തബസ്യ പ്രതിരന്നായുജീവസേ
 നമസ്യാദൈവ്യം ജനം

അന്വയം:—

ഹേ യവിഷ്ട,	— യുവതമ, (അഗ്നേ, ത്വം)
ഗുണതേ	— സ്തുവതേ യജമാനായ
സു-ശംസഃ	— സുഷു ശംസനീയഃ
മധു-ജിഹ്വഃ	— മാദയിത്രജാലഃ
സു-ആഹുതഃ	— സുഷു ആഭിമുഖ്യേന ഹതസ്സൻ
ബോധി	— അസുഭേപ്രായം ബുദ്ധ്യസ്വ
(കിഞ്ച) പ്രസ്തബസ്യ	
ജീവസേ	— കണ്ഡപുത്രസ്യ ജീവനായ
ആയുഃ പ്ര-തിരൻ	— പ്രകഞ്ചേണ വര്യൻ
ദൈവ്യം ജനം നമസ്യ	— ദേവസംബന്ധിനം ജനംപൂജയ

അർത്ഥം.—നിത്യയുവാവായ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് സ്തുതിക്കുന്ന യജമാനന് ഏറ്റവും സ്തുത്യനായും, മദകരങ്ങളായ ജാലകളോടു കൂടിയവനായും വേണ്ടപോലെ ഹോമിക്കപ്പെട്ട് പ്രീ

തനായം ഞങ്ങളുടെ അഭീഷ്ടത്തെ അറിഞ്ഞാലും.. പ്രസ്തുതന്റെ (കണനായ എന്റെ പുത്രന്റെ) ജീവിതത്തിന്നു്, ആയുസ്സു് അധികം വദ്ധിക്കുവാനായി, ദേവന്മാരെ ആരാധിച്ചാലും.

7 ഹോതാരം വിശ്വവേദസം
 സംഹിത്വാവിശ്വ ഇന്ധതേ
 സ ആവഹപതഹുത പ്രചേതസോ-
 ഗേ ദേവോ ഇഹദ്രവൻ.

അന്വയം:-

ഹോതാരം	—	ഹോമനിഷ്ഠാദകം
വിശ്വ-വേദസം ത്വാ	—	സർവ്വജ്ഞം (അഗ്നിം-ത്വാം)
വിശ്വഃ സം ഇന്ധതേ ഹി	—	പ്രഭാഃ സമ്യക് ദീപയന്തി വലു
ഹേ പുത-ഹുത, അഗ്നേ,		
സഃ (ത്വാം)	—	ബഹുഭിരാഹുതഃ ത്വാം
പ്ര-ചേതസഃ ദേവാനാ	—	പ്രകൃഷ്ടജ്ഞാനയുക്താൻ ദേവാനാ
ഇഹ ദ്രവൻ ആ വഹ	—	അസ്മിൻ കമ്മണി ക്ഷിപ്രം
		ആഭിമുഖ്യേന പ്രാപയ

അർത്ഥം:-ഹോമത്തെ നിർവ്വഹിക്കുന്നവനും സർവ്വജ്ഞനുമായ അഗ്നിയായ അവിടുത്തെ ജനങ്ങൾ വേണ്ടപോലെ തെളിയിക്കുന്നു. (കത്തിക്കുന്നു) ഏവരാലും വിളിക്കപ്പെടുന്ന അഗ്നേ, അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്നു് ഏലാം വേണ്ടപോലെ അറിയുന്ന ദേവന്മാരെ ഈ കമ്മണിയിലേയ്ക്കു് വേഗത്തിൽ കൊണ്ടുവന്നാലും.

8 സവിതാരമുഷസ്തഗ്വിനാദഗ്-
 മഗ്നിം വ്യഷ്ടിഷ്ടക്ഷപഃ
 കണ്വാസസ്ത്വാസുതസോമാസ ഇന്ധതേ
 ഹവ്യവാഹം സ്വധാര

അന്വയം:—

ഹേ സു-അധാര	— ആഹവനീയാഗേ
വി-ഉഷ്ഠിഷ്യ	— ഉഷഃകാലേഷ്യ
സവിതാരം ഉഷസം അശ്വിനാ	
(അശ്വിനൌ) ഭഗം അഗ്നിം	
ക്ഷപ! (ആവഹ)	
സുത-സോമാസഃ	— അഭിഷ്യതസോമാഃ
കണ്വാസഃ	— കണ്വാഃ
ഹവ്യ-വാഹം ത്വാ	
ഇന്ധതേ	— ഹവിഷഃ പ്രാപകം ത്വാം ദീപയന്തി

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ആഹവനീയാഗേ, പ്രഭാതകാലങ്ങളിൽ സൂര്യൻ, ഉഷസ്സ്, അശ്വികൾ, ഭഗൻ, രാത്രിദേവത, എന്നിവരെ (എല്ലാ ദേവന്മാരെയും) അവിടുന്ന് കൊണ്ടുവന്നാലും. സംസ്കരിച്ച സോമത്തോടുകൂടിയ കണ്വകലജാതന്മാർ അവിടുത്തെ (നെയ്യൊഴിച്ചു) തെളിയിക്കുന്നു.

9 പതിഹ്യധാരാണാ—

മഗ്നേദുതോ വിശാമസി

ഉഷബൃധ ആവഹസോമപീതയേ

ദേവാ അഭ്യസ്വദുശഃ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, വിശാം

അധാരാണാം പതിഃ — പ്രജാനാം സംബന്ധിനഃ
യാഗാനാം പാലകഃ (ത്വം)

ദുതഃ അസി ഹി — ദേവാനാം വാത്സാഹാരഃ
ഭവസി ഖലു

ഉഷ-ബൃധഃ സ്വഃ-ദുശഃ — ഉഷഃകാലേ പ്രബുദ്ധാൻ,
സൂര്യഭഗിനഃ

ദേവാൻ അഭ്യ സോമ-

പീതയേ

— അസ്മിൻദിനേ സോമപാനാത്ഥം

ആ വഹ

— ആഭിമുഖ്യേന പ്രാപയ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗ്നേ, ജനങ്ങളനുഷ്ഠിക്കുന്ന യജ്ഞ (സല്ലയ്ക്ക)ങ്ങളുടെ രക്ഷിതാവായ അവിടുന്ന്, ദേവന്മാർക്ക് വൃത്തികരനായ ദുതനാണല്ലോ ഇന്ന്, ഉഷഃകാലത്തുണന്ന് സൂര്യനെ ദശിക്കുന്ന ദേവന്മാരെ സോമപാനത്തിനായി നേരെ ഇങ്ങോട്ടാനയിച്ചാലും.

10 അഗ്നേപുവ്വാ അന്തുഷസോ വിഭാവസോ

ദീദേഥ വിശ്വദേശതഃ

അസിഗ്രാമേഷ്വവിതാ പുരോഹിതോ-

സിയജേഞ്ഞ്ച മാന്യഃ

വ 29

അന്വയം:-

ഹേ വിഭാവസോ

അഗ്നേ,

— വിശിഷ്ടപ്രകാശരൂപ, ധനവൻ,

വിശ്വ-ദേശതഃ

— സഞ്ചൈർത്ഥനീയഃ (ത്വം)

പുവ്വാഃ ഉഷസഃ അന

— അതീതാൻ ഉഷഃ കാലാൻ

അനലക്ഷ്യ

ദീദേഥ

— ദീപ്തവാൻസി

(താദൃശസ്ത്വം) ഗ്രാമേഷ്വ

— ജനനിവാസസ്ഥാനേഷു

അവിതാ അസി

— രക്ഷകോഭവസി

യജേഞ്ഞ്ച പുരഃ-ഹിതഃ

— അനുഷ്ഠേയ കർമ്മസു വേദേഃ

പുതുസ്യാം ദിശ്യവസ്ഥിതഃ

മാന്യഃ അസി

— ഋതപിക് യജമാനാനാം

മന്യുഗ്യാണാം-ഹിതഃ ഭവസി

അർത്ഥം:-വിശിഷ്ടപ്രകാശനരൂപമായ ധനത്തോടുകൂടിയ അഗ്നേ, എല്ലാവരാലും ദേശനീയ, അവിടുന്ന് കഴിഞ്ഞുപോയ പ്രഭാതങ്ങളിലെല്ലാം സ്വയം പ്രകാശിച്ചുവല്ലോ (അതുപോലെ ഇപ്പോഴും മേലിലും പ്രകാശിക്കുമാറാകണമെന്ന ഭാവം) ആ അവിടുന്നാണല്ലോ ഗ്രാമങ്ങളിൽ രക്ഷകനായി ഭവിക്കുന്ന

തു്, യജ്ഞങ്ങളിൽ വേദിക്കു മുമ്പിൽ സ്ഥിതനായി ജുതപിക് യജമാനാദി മനുഷ്യർക്കു ഹിതകാരിയായും ഭവിക്കുന്നതു്.

11 നിത്പായജ്ഞസ്യ സാധനം—

മഗ്നേ ഹോതാര ജുതപിജം

മനുഷ്യദ്വേവധീമഹി പ്രചേതസം

ജീരംഭൂത മമർത്യം.

അനവം.—

ഹേ അഗ്നേ, ദേവ

യജ്ഞസ്യ സാധനം

ഹോതാരം ജുതപിജം

പ്ര-ചേതസം

ജീരം

ഭൂതം

അമർത്യം

മനുഷ്യൽ

— യജ്ഞനിഷ്ഠാദകം

— വസന്താദികേ ജ്ഞേ യജ്ഞാരം

— പ്രകൃഷ്ടജ്ഞാനയുക്തം

— ശത്രുണാം വയോഹാനികരം

— ദേവാനാം ഭൂതസ്ഥാനീയം

— മരണരഹിതം (ത്വം)

— യഥാമനഃ യാഗദേശേ നി
ഭയാതി തദപൽവയം

നി ധീമഹി

— സ്ഥാപയാമഃ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ദേവനായ അഗ്നേ, യജ്ഞത്തെ സാധിപ്പിക്കുന്നവനും, വസന്താദി ജ്ഞവിൽ യജ്ഞം ചെയ്യുന്നവനും മഹത്തായ ജ്ഞാനത്തോടു കൂടിയവനും ദേവന്മാർക്കു ഭൂതസ്ഥാനീയനും, വിനാശരഹിതനായ അവിടുത്തെ, മനു പണ്ടു യാഗവേദിയിൽ എപ്രകാരം സ്ഥാപിച്ചുവോ, അതുപോലെ ഞങ്ങൾ സ്ഥാപിക്കുന്നു.

12 യദ്ദേവാനാം മിത്രമഹഃ പരോഹിതോ—

ന്തരോയാസിഭൂത്യം

സിന്ധോവിവ പ്രസ്ഥനിതാസ ഊജയോ—

ഹേർത്വാമന്തേ അച്ഛന്ദഃ

അന്വയം:-

ഹേ മിത്ര-മഹഃ,	— മിത്രാണാം പൂജക, (അഗ്നേ,)
യൽ പുരഃ-ഹിതഃ	— യദാ വേദേഃ പൂർവ്വസ്യാം ദീശി സ്ഥാപിതഃ (ത്വം)
അന്തരഃ	— ദേവയജനമദ്ധ്യേ വർത്തമാനസ്സൻ
ദേവാനാം ദൃത്യം യാസി	— ദൃതകർമ്മപ്രാപ്തോഷി
(തദാനീം) അഗ്നേഃ (ത്വ)	
അർച്ചയഃ	— ദീപ്തയഃ
സിന്ധാഃ-ഇവ	— സമുദ്രസ്യ
പ്ര-സ്വനിതാസഃ	
ഉച്ഛയഃ	— തരംഗാ ഇവ
ഭ്രാജന്തേ	— ദീപ്യന്തേ

അർത്ഥം:-തന്റെ മിത്രങ്ങളെ, തന്നെ സേവിക്കുന്നവരെ, പൂജിക്കുന്ന, അഭീഷ്ടങ്ങൾ നൽകി സുജ്ഞരിക്കുന്ന അഗ്നേ, എപ്പോൾ അവിടുന്ന് വേദിയുടെ കിഴക്കു് ഇരുത്തപ്പെട്ടു്, ദേവയാഗമദ്ധ്യത്തിൽ വർത്തിച്ചു്, ദേവന്മാരുടെ ദൃതകർമ്മ ഏറ്റെടുക്കുന്നുവോ, അപ്പോൾ അവിടുത്തെ ജാലകൾ, ഉച്ചത്തിൽ ശബ്ദിക്കുന്ന സമുദ്രതരംഗങ്ങൾ പോലെ, പ്രകാശിക്കുന്നു.

13 ശ്രുധിശ്രുതകണ്ണവഹ്നിഭി-

ദ്ഭുവൈർഗ്നേ സയാവഭിഃ

ആസീദന്തു ബഹ്വിഷി മിത്രോ അര്യമാ

പ്രാതര്യോവാണോ അധ്വരം

അന്വയം:-

ഹേ ശ്രുത-കണ്ണ,	— ശ്രവണസമർത്ഥാഭ്യോ കണ്ണാഭ്യോ യൗക്ത
അഗ്നേ, ശ്രുധി	— അസ്മദീയവചനം ശ്രൺ.
മിത്രഃ അര്യമാ(യേഷാസ്ത്യേ)	
പ്രാതഃ-യാവാനഃ	— പ്രാതഃ കാലേ ദേവയജനം ഗച്ഛന്തഃ

(തൈസ്സരൈഃ) ദേവൈഃ

സയാവ-ഭിഃ

— ആഹവനീയാഗ്നിനാത്പായാ
സമാനഗതിഭിഃ

(അന്യൈഃ) വഹ്നി-ഭിഃ

അധാരം

— കൃതുമുദ്രിശ്യ

ബഹ്വിഷി ആ സീദന്ത

— ദേഭേ ഉപവിശന്ത

അർത്ഥം.—നല്ലപോലെ കേൾക്കുന്ന 'പെവികളോടുകൂടിയ അഗ്നി, ഞങ്ങളുടെ ഈ വാക്കുകേട്ടാലും. മിത്രനും, അരുമാവുപ്രഭാതത്തിൽ ദേവയജ്ഞത്തിനെത്തുന്ന മറ്റൊരാൾ ദേവന്മാരോടും, ആഹവനീയാഗ്നിയായ അവിടുത്തോടു് സമാനഗതികളായ മറ്റൊന്നുകളോടും കൂടി ഈ യാഗത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു് ദേവിൽ വന്നിരിക്കട്ടെ.

14 ശൃണവന്ത സ്തോമം മരുതസ്സഭാനവോ—

ഗ്നിജിഹ്വാ ഋതവ്യധഃ

പിബന്തുസോമം വരണോ യുതപ്രതോ—

ശ്വിദ്യാമുഷസാസഭൂഃ

വ. 30

അനവയം:—

സു-ഭാനവഃ

— സുഷുപ്തലസ്യഭാതാരഃ

അഗ്നി-ജിഹ്വാഃ

— അഗ്നിജിഹ്വാസ്ഥാനീയാഃ

യേഷാംതേ.

ഋത-വ്യധഃ

— സത്യസ്യ വച്ഛാഃ

മരുതഃ സ്തോമം

— അസുഭീയം സ്തോത്രം

ശൃണവന്ത

— ആകണ്ഠയന്ത

(തഥാ) യുത-പ്രതഃ

വരണഃ

— ഗൃഹീത കർമ്മാ സഃ

അശ്വി-ദ്യാം ഉഷസാ

സ-ഭൂഃ

— സഹ

സോമം പിബന്ത

അർത്ഥം.—ചുഷുപ്തലഭാതാക്കളും അഗ്നിയോടുകൂടി നാവോടു കൂടിയവരും (അഗ്നിജിഹ്വായിട്ടാണല്ലോ ദേവന്മാർ ഹവിസ്സു് സ്വീകരിക്കുന്നത്) സത്യത്തെ വളർത്തുന്നവരും ആയ മരുത്ത

കരം ഞങ്ങളുടെ സ്നേഹം കേൾക്കട്ടെ കമ്മവാനായ വരണൻ
അശ്വതികളോടും ഉഷസ്സോടും കൂടി വന്നു സോമം കടിക്കട്ടെ
വഗ്നം 31, 32

1 തപമഗേ വസുന്തിഹ
അദ്രാ ആദിത്യം ഉത
യജാസാധാരജനം
മനുജാതം ഘൃതപ്രുഷം.

അനവയം:—

ഹേ അഗ്നേ, തപം ഇഹ	— അസ്മിൻ കമ്മണി
വസുൻ അദ്രാൻ	
ആദിത്യം യജ	— താൻപുജയ
ഉത സു—അധാരം	— അപിചശോഭനേ യാഗയുക്തം
മനു—ജാതം	— പ്രജാപതിനോൽപാദിതം
ഘൃത—പ്രുഷം	— ഉദകസ്യസേകതാരം
ജനം	— ദേവതാരൂപം പ്രാണിനം (യജ)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് ഈ കമ്മത്തിൽ
അഷ്ടവസുക്കളെയും, ഏകാദശ ആദിത്യന്മാരെയും, ചാദശാദിത്യ
ന്മാരെയും, യജിച്ചാലും (പുജിച്ചു പ്രീതിപ്പെടുത്തിയാലും)
അതിന്നു പുറമെ ശോഭനയാഗങ്ങൾ ചെയ്തവനും പ്രജാപതി
യാൽ ഉൽപാദിതനും മഴ പെയ്യിക്കുന്നവനുമായ ദേവതാരൂപ
നെ, (ഇങ്ങനെ) യജിച്ചാലും.

2 ശുഷീവാനോഹി ദാശുഷേ
ദേവാ അഗ്നേ വിചേതസഃ
താന്ന്ഹോഹിദശഗിവൃണ—
സ്രിയസ്രിംശതമാവഹ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, വി-ചേതസഃ

ദേവാഃ	— വിശിഷ്ട പ്രജ്ഞാനാ ദേവാഃ
ദാശുഷേ	— ഹവിർത്തവതേ യജമാനായ
ശ്രഷ്ടീ-വാന് അഹി	— ശ്രഷ്ടിഃ ഫലസ്യദാനം, തൽഭോജഃ ഖലു
ഹേ രോഹിതീ-അഗ്നേ,	— രോഹിന്നാമകൈഃ അശ്വൈര്യ രപേത
ഗിർവ്വന്തഃ	— ഗീർഭിഃ, സ്തൂതിഭിഃ വനനീയ, (അഗ്നേ)
ത്രയഃ— ത്രിംശതം താൻ	— അനയാ സംഖ്യയാ സംഖ്യാതാൻ (ദേവാൻ)
ആ വഹ	— ഇഹാനയ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, വിശിഷ്ട ജ്ഞാനത്തോടു കൂടിയ ദേവന്മാർ, ഹവിസ്സർപ്പിക്കുന്ന യജമാനന്മാർ ഫലദാനത്തിൽ പങ്കാളികളാണല്ലോ. രോഹിതീ എന്ന് പേരുള്ള കതിരുകളോടു കൂടിയവനും സ്തൂതികളാൽ ജേനീയനുമായ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് ഭുജിക്കുന്ന ദേവന്മാരെയും ഇവിടേക്കു കൊണ്ടുവന്നാലും.

3 പ്രിയമേധവ മത്രിവ—

ജ്ഞാതവേദോവിരൂപവൽ

അങ്ഗിരസ്വന്മാഹിപ്രത

പ്രസ്തുണ്വസ്യ ശ്രദ്ധീഹവം.

അന്വയം:—

ഹേ മഹി-പ്രത	— പ്രഭൃതകർമ്മൻ
ജാത-വേദഃ,	— അഗ്നേ
പ്രിയമേധ-വൽ,	
അത്രി-വൽ, വിരൂപ-വൽ,	
അംഗിരസ്വൻ	— ഏതേവം ഋഷിണാം ആഹ്വാനം യഥാ ക്രണോതി തദവൻ

പ്രസ്താപനം ഹവം ശ്രുധി— കണ്ഡപുത്രസ്യ (മമ) ആഹ്വാനം
ശ്രുണ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ബഹുകമ്മയുക്തനായ ജാതവേദസ്തേ,
(അഗ്നേ), പ്രിയമേധാ അഹുഷത
വിദ്വാൻ കേരക്കന്ന പോലെ കണ്ഡപുത്രനായ ഏന്റെ വിളി
കേട്ടാലും.

4 മഹി¹കേരവ¹ ഉതയേ¹

പ്രിയമേധാ¹ അഹുഷത¹

രാജന്മധാ¹രാണാ¹

മഗ്നി¹.ശുക്രേണ¹ ശോചിഷാ¹.

അന്വയം —

മഹി-കേരവ:	— പ്രൗഢകമ്മാണ:
പ്രിയ-മേധാ:	— പ്രിയേണ യജ്ഞേനോപേതാഃ, ഋഷയ:
ഉതയേ	— രക്ഷാർത്ഥം.
അധാരാണാ:	— യജ്ഞാനാം. (മദ്ധ്യേ)
ശുക്രേണ ശോചിഷാ	
രാജന്മ.	— ശുദ്ധേന പ്രകാശേന ദീപ്യമാനം
അഗ്നി. അഹുഷത	— ആഹുതവന്ത:

അർത്ഥം.—മഹത്തായ കമ്മത്തോടു കൂടിയവരും തങ്ങൾക്ക്
പ്രിയമായ യജ്ഞം ചെയ്തവരുമായ ഋഷികൾ രക്ഷക്കുവേണ്ടി,
യജ്ഞങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ പരിശുദ്ധമായ പ്രകാശത്തോടു കൂടി
ശോഭിക്കുന്ന അഗ്നിയെ വിളിച്ചുവരാകുന്നു

5 ഐ¹രാഹവന¹ സന്ത്യേ¹—

മാ ഉഷ¹ ശ്രുധി¹ ഗിരഃ¹

യാഭി¹: കണ്ഡസ്യ¹ സുനവോ¹

ഹവന്തേ¹ വസേ¹ ത്വാ

അന്വയം:-

ഘൃത-ആഹവന,	— ഘൃതേന ഹൃതമാന,
സന്ത്യ,	— ഫലപ്രദ, (അഗ്നേ,)
കണ്ഡസ്യ സുന്ദവഃ	— പുത്രാഃ
യാദിഃ അവസേ	— യാദിഃ ഗീർഃ സ്വരക്ഷാത്മം.
ത്വാ ഹവന്തേ	— ത്വാം ആഹവയന്തി
ഇമാഃ ഗിരഃ ഉ	— താസ്മോത്ര രൂപാ വാച ഏവ
സ ശ്രധി	— സുഷ്ടു ശുണ

അർത്ഥം-നൈ ഹോമിക്കപ്പെടുന്നവനും ഫലദാതാവുമായ അഗ്നേ, ഏതു സ്തോത്ര രൂപങ്ങളായ വാക്കുകളാൽ കണ്ഡപുത്രന്മാർ (ഞങ്ങൾ) സ്വരക്ഷക്കുവേണ്ടി അവിടുത്തെ വിളിക്കുന്നുവോ, ആ വാക്കുകൾ തന്നെ വേണ്ടപോലെ കേട്ടാലും.

6 ത്വാം ചിത്രശ്രവസ്തമ
 ഹവന്തേ വിക്ഷു ജന്തവഃ
 ശോചിഷ്ടേശം പുത്രപ്രിയായ-
 ഗോഹവ്യായവോഽഹവേ

അന്വയം:-

ചിത്രശ്രവഃ-തമ,	— അതിശയേന വിവിധഹവി
	രൂപാണയുക്ത
പുത്ര-പ്രിയ,	— ബഹുനാം യജമാനാനാം
	പ്രീതികര,
അഗ്നേ,	
ഹവ്യായ വോഽഹവേ	— ഹവിശ്ചോഡ്ധം
വിക്ഷു ജന്തവഃ	— പ്രജാസൃതപന്നാഃ യജമാനാഃ
ശോചിഃ-ഹേശം	— ദീപ്തിരൂപകേശോപേതം.
ത്വാം ഹവന്തേ	— ആഹവയന്തി

അർത്ഥം-നാധികം വിവിധങ്ങളായ ഹവിരുന്നങ്ങളോടു കൂടിയവനും വളരെ യജമാനന്മാർക്ക് പ്രിയം ചെയ്യുന്നവനുമായ

അഗ്നേ, പ്രജകളുടെ ഇടയിലുള്ള യജമാനന്മാർ (ഭൂമിയിൽ ഇന്നു യാഗം ചെയ്യുന്നവർ) ദേവന്മാരോട് ഹവിസ്സു കൊണ്ടുപോകുന്നതിനായി, ജാലകളാകുന്ന കേശങ്ങളോടുകൂടിയ അവിടുത്തെ വിളിയുന്നു.

7 നിത്യാ ഹോതാര തൃതീദം
 ധീരേ വസുവിത്ത്വം
 ശ്രുതം കണ്ണം സപ്രഥംസ്തം
 വിപ്രാ അഗ്നേ ദിവീഷിഷ്യ.

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, വിപ്രാ:	—	ധേയാവിന:
ദിവീഷിഷ്യ ഹോതാരം	—	യാഗേഷു ആഹ്വാതാരം
ഋതീദം	—	ഋതുഷു യജ്ഞശീലം
വസുവിത്ത്വം	—	അതിശയേന ധനസ്യ ലംഭേതിതാരം
ശ്രുതം കണ്ണം	—	ശ്രവണയോഗ്യ കണ്ണോപേതം
സപ്രഥംസ്തം	—	അതിശയേന പ്രഖ്യാതം (ത്വം)
നി ധീരേ	—	സ്ഥാപിതവന:

അർത്ഥം:—അല്പയോ അഗ്നേ, ഉത്താനികര, യാഗങ്ങളിൽ ദേവന്മാരെ വിളിച്ചുവരുത്തുന്നവനും പ്രത്യേകം ഋതുക്കളിൽ യജിക്കുന്നവനും ഏറ്റവും ധനം നേടിത്തരുന്നവനും അത്യന്തം പ്രസിദ്ധനുമായ അവിടുത്തെ (യജ്ഞഗൃഹങ്ങളിൽ, സ്വഗൃഹങ്ങളിൽ) സ്ഥാപിച്ചുവരാകുന്നു.

8 ആത്മാ വിപ്രാ അചുചുവ-
 സ്സതസോമാ അഭിപ്രയഃ
 ബ്രഹ്മാഭാബിദുതോ ഹവി-
 ദഗ്നേന്ദ്രായ ഭാഗുഷേ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, ദാശുഷേ
മന്തായ

— ഹവിഷപ്രദസ്യ യജമാനസ്യ
(സംബന്ധി)

ഹവിഃ ബിഭ്രതഃ

— ധാരയന്തഃ

സുത-സോമാഃ വിപ്രാഃ

— അഭീഷുതസോമാമേധാവിനഃ,
ഋതപിജഃ

ബൃഹൽ ഭാഃ

— മഹാന്തം ഭാസമാനം

പ്രയഃ അഭി

— ഹവിർലക്ഷണമന്നം
അഭിലക്ഷ്യ

ത്വാ ആ അചുപ്യവഃ

— ത്വാം ആഗമയന്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, ഹവിസ്സു നല്കുന്ന യജമാനന്റെ ഹോമദ്രവ്യം കയ്യിലേന്തിയവരും സംസ്കരിച്ച സോമത്തോടുകൂടിയവരും പണ്ഡിതന്മാരുമായ ഋതപിക്ഷകൾ ഹവിരുന്നും സമർപ്പിക്കാൻ ഉദ്ദേശിച്ചു മഹാന്തം പ്രകാശമാനനുമായ അവിടുത്തെ വരുത്തുന്നു.

9 പ്രാതര്യാവണസ്സഹസ്തത

സോമപേയായ സന്ത്യ

ഇഹാദ്യ ദൈവ്യം ജനം

ബഹിരാസാദയാവസോ.

അന്വയം:—

ഹേ സഹഃ—ഋത, സന്ത്യ
വസോ,
ഇഹ അദ്യ

— ബലേനമമിത, ഫലഭാതഃ
— നിവാസഹേതുഭൂത, (അഗ്നേ,)
— ദേവയജനദേശേ അസ്മിൻ
കർമ്മണി

സോമ-പേയായ

— സോമപാനാർത്ഥം

പ്രാതഃ-യാവന്

— പ്രാതരാഗച്ഛതഃ ദേവാൻ

ദൈവ്യം ജനം

— അന്യമപി ദേവജനം

ബഹിഃ ആ സാദയ

— യജ്ഞം പ്രാപയ

അർത്ഥം.—അതിബലന്തം കർമ്മഫലഭാതാദി, ഏവരെയും അതാതിടത്തു വസിപ്പിക്കുന്നവനുമായ അഗ്നേ, ഈ യാഗഭൂമിയിൽ ഇപ്പോൾ സോമപാനത്തിനായി, രാവിനെ വരുന്ന ദേവന്മാരെയും മറ്റു ദേവഗണത്തെയും യജ്ഞത്തിന്നു കൊണ്ടുവന്നാലും.

10 അപ്താഞ്ചം ദൈവ്യം ജനം—

മഗ്നേയക്ഷ്യ സമുതിഭിഃ

അയം സോമസ്സദാനവ-

സ്തം പാത തിരോഅഹന്ത്യം

വ 32

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, അപ്താഞ്ചം	— അഭിമുഖം
ദൈവ്യം ജനം	— ദേവതാരൂപം പ്രാണീനം
സമുതി-ഭിഃ	— സമാനാഹ്യാനെഃ ദേവാന്തരൈസ്സഹ
യക്ഷ്യ	— യജ
ഹേ സ-ദാനവഃ,	— സപ്തഫലഭാതാദി, ദേവാഃ,
അയം സോമഃ	— (യുഷ്മദർത്ഥം) സോമഃ പുരതോ വരതതേ
തിരഃ— അഹന്ത്യം	— ഏതന്നാകകം, പൂവുസ്മിന്നഹനി അഭിഷൃതഃ യസ്സോമഃ ഉത്തരേ ഹനിഹൃയതേ
തം (സോമം) പാത	— പിബത

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, നേരെനില്ക്കുന്ന ദേവജനങ്ങളെ അവരേപ്പോലെ വിളിഞ്ഞുപൊന്ന മറ്റു ദേവന്മാരോടുകൂടി യജിച്ചാലും. (ഇനി ദേവന്മാരോടു പറയുന്ന) കമ്മങ്ങരക്ഷാതക്കഫലം കൊടുക്കുന്ന ദേവന്മാരേ, നിങ്ങളെക്കുറേണ്ടി സോമം മുസിലിരിക്കുന്നു ഇന്നലെ ചന്ദ്രൻ ഇന്ന് ഹോമിക്കുന്നു അതു് (സോമം) പാനം ചെയ്യാലും.

വക്രം 33, 34, 35 ഗായത്രീക്ഷുന്ദഃ അശ്വിനൗദേവതാ.

1 ഏഷോ ഉഷാ അപൂർവ്വാ
 വ്യക്തിപ്രിയദിവഃ
 സ്തേഷ വാമശ്വിനാബ്ധഹൽ

അനന്യം:-

ഏഷോ	— ഏഷൈവാസ്മാഭിഃ പരിദൃശ്യമാനാ
പ്രിയം	— സദ്യേഷാം പ്രീതിഹേതുഃ
അപൂർവ്വാ	— പൂർവ്വേഷ മദ്ധ്യരാത്രാദികാലേഷ്വ നവിദ്യമാനാ, കിംതു ഇദാനീനനീ
ഉഷാഃ	— ഉഷോദേവതാ.
ദിവഃ	— ദ്യലോകസ്യ സകാശാദാഗത്യ
വി ഉക്തി	— തഥോവജ്ജയതി
അശ്വിനാ, വാം	— അശ്വിനൗ, യുവാം.
ബ്ധഹൽ സ്തേഷ	— പ്രഭൃതം യഥാ വേതി തഥാ ഒന്നുമി

അർത്ഥം.-നമ്മളാൽ കാണപ്പെടുന്നവളായി, ഏവർക്കും പ്രീതികാരിണിയും. രാത്രികാലങ്ങളിൽ കാണപ്പെടാതെ ഇപ്പോൾ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്നവളുമായ ഉഷസ്സ് (പ്രഭാതദേവത) സ്വർഗ്ഗപ്രദേശത്തുനിന്നു വന്നു, ഇരുട്ടകററുന്നു. (ഈ സമയത്തു) അശ്വികളേ, നിങ്ങളെ മഹത്തായ വിധം സ്തുതിക്കുന്നു. (അശ്വികളെ ആദിത്യപുത്രന്മാരായി വിവക്ഷിക്കാറുണ്ട്. അപ്പോൾ സരോദയത്തിനു മുമ്പുള്ള ഉഷസ്സിനും അവർക്കു കർത്തൃത്വം കല്പിക്കപ്പെടുന്നു.)

2 യാദസ്രാസിന്ധമാതരാ
 മനോതരാഭയീണാം
 ധിയാദേവാവാസുവിഭാ

അർത്ഥം.—അതിബലനം കർമ്മഫലദാതാവു ഏവനെയും അതാതിടത്തു വസിപ്പിക്കുന്നവനുമായ അഗ്നേ, ഈ യാഗശ്രമിയിൽ ഇപ്പോൾ സോമപാനത്തിനായി, രാപിലെ വരുന്ന ദേവന്മാരെയും മറ്റു ദേവഗണത്തെയും യജ്ഞത്തിന്നു കൊണ്ടുവന്നാലും.

10 അപ്താഞ്ചം ദൈവ്യം ജനം—

മഗ്നേയക്ഷ്യ സഹുതിഭിഃ

അയം സോമസ്സദാനവം—

സ്തംപാത തിരോഅഹന്യം

വ 32

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, അപ്താഞ്ചം	— അഭിമുഖം
ദൈവ്യം ജനം	— ദേവതാരൂപം പ്രാണിനം
സഹുതി-ഭിഃ	— സമാനാഹ്യാഭിനൈഃ ദേവാനന്തരൈസ്സഹ
യക്ഷ്യ	— യജ
ഹേ സു-ദാനവഃ,	— സുഷുഫലദാതാരഃ, ദേവാഃ.
അയം സോമഃ	— (യുഷ്മദർത്ഥം) സോമഃ പുരതോ വർത്തതേ
തിരഃ- അഹന്യം	— ഏതന്നാമകം, പുച്ഛസ്തിന്നഹനി അഭിഷുതഃ യസ്സേതഃ ഉത്തരോ ഹനിഹൃതതേ
തം (സോമം) പാത	— പിബത

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, നേരെനില്ക്കുന്ന ദേവജനങ്ങളെ അവരപ്പോലെ വിളിപ്പിക്കുന്ന മറ്റു ദേവന്മാരോടുകൂടി യജിച്ചാലും. (ഇനി ദേവന്മാരോടു പറയുന്ന) കർമ്മങ്ങൾക്കു് തക്കഫലം കൊടുക്കുന്ന ദേവന്മാരേ, നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി സോമം മുസിലിരിക്കുന്നു. ഇന്നലെ ചന്ദ്രൻ ഇന്ന് ഹോമിക്കുന്ന അത് (സോമം)

വക്രം 33, 34, 35 ഗായത്രീച്ഛന്ദഃ അശ്വിനൗദേവതാ.

1 ഏഷോ ഉഷാ അപുർവ്വാ
വ്യച്ഛതിപ്രിയാദിവഃ
സ്തഷേ വാമശ്വിനാബ്രഹ്മൽ

അനവയം:-

ഏഷോ	— ഏഷൈവാസ്മാദിഃ പരിഭൃഗ്യമാനാ
പ്രിയാ	— സർവ്വേഷാം പ്രീതിഹേതുഃ
അപുർവ്വാ	— പുർവ്വേഷ മദ്ധ്യരാത്രാദികാലേഷ നവിദ്യമാനാ, കിംതു ഇദാനീന്തനീ
ഉഷാഃ	— ഉഷോദേവതാ.
ദിവഃ	— ദ്യലോകസ്യ സകാശാദാഗത്യ
വി ഉച്ഛതി	— തമോവർജ്ജയതി
അശ്വിനാ, വാ.	— അശ്വിനൗ, യുവാം.
ബ്രഹ്മൽ സ്തഷേ	— പ്രഭൃതം യഥാ വേതി തഥാ സ്തൗമി

അർത്ഥം.-നമ്മളാൽ കാണപ്പെടുന്നവളായി, ഏവർക്കും പ്രീതികാരിണിയും, രാത്രികാലങ്ങളിൽ കാണപ്പെടാതെ ഇപ്പോൾ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്നവളുമായ ഉഷസ്സ് (പ്രഭാതദേവത) സ്വഗ്നപ്രദേശത്തുനിന്നു വന്നു, ഇരുട്ടകുറന്നു. (ഈ സമയത്തു) അശ്വികളേ, നിങ്ങളെ മഹത്തായ വിധം സ്തുതിക്കുന്നു. (അശ്വികളെ ആദിത്യപന്ത്രന്ധാരായി വിവക്ഷിക്കാറുണ്ട്. അപ്പോൾ സൂര്യോദയത്തിനു മുമ്പുള്ള ഉഷസ്സിന്നും അവർക്കു കർത്തൃത്വം കല്പിക്കപ്പെടുന്നു.)

2 യാദസ്രാസിസ്ഥാതരാ
മനോതരാരയീണാം
ധിയാദേവാവാസുവിഭാ

അന്വയം:—

ദന്ത്രോ	— ദന്ത്രേ, ദേനീയേ
സിന്ധു-മാതരാ	— സിന്ധുമാതരേ, സമുദ്രമാതൃകേ
രയിണാം	— ധനാനാം
മനോതരാ	— മനസാ താരയിതാരേ
ധിയാ	— കമ്മണാ
വസു-വിഭാ	— നിവാസസ്ഥാനസ്യ ലഭയിതാരേ
യാ ദേവാ (തൌസ്തഷേ)	— യൌ ദേവേ, അശ്വിനൌ

അർത്ഥം.—ദേനീയരും സമുദ്രമാകുന്ന അമ്മയോടു കൂടിയ വരും, മനസ്സുകൊണ്ട് (സങ്കല്പത്താൽ, അനുഗ്രഹത്താൽ ഉപാസകൾ) ധനം ഏത്തിക്കുന്നവരും, കമ്മകൊണ്ട് ഏവക്കും വാസസ്ഥാനങ്ങൾ നേടുന്നവരുമായ അശ്വികൾ യാവരോ, അവരെ സ്തുതിക്കുന്നു

3 വച്യന്തേവാം കകഹാസോ—

ജ്ഞായാ മധിവിഷുപി

യദാംരഥോ വിഭിഷ്ഠതാൽ

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിനൌ,) വാ	— യവയോസ്സംബന്ധി
രഥ: ജ്ഞായാം	— നാനാശരൈ: സ്തുതായാം
അധി വിഷുപി	— സ്വസ്തൃലോകേ
യൽ വി-ഭി: പതാൽ	— യദാ അശ്വൈ: പതതി
(തദാനീം) വാ	— യവയോ:
കകഹാസ:	— സ്തുതയ:
വച്യന്തേ	— അസ്താഭിരുച്യന്തേ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളുടെ തേർ നാനാ ശസ്ത്രങ്ങളാൽ സ്തുതിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ട് (ശസ്ത്രപ്രയോഗ ശബ്ദങ്ങൾ

ളോടുകൂടി) സ്വഗൃത്തിൽ നിന്നും എപ്പോൾ അശ്വങ്ങളോടുകൂടി താഴോട്ടിറങ്ങുന്നവോ, അപ്പോൾ നിങ്ങളെക്കുറിച്ചു മഹനീയ സ്മൃതികൾ ഞങ്ങളാൽ ചൊല്ലപ്പെടുന്നു

4 ഹവിഷാജാരോ അപാം
പിപത്തി പപുരിന്നാ
പിതാകുടസ്യ ചഷണി:

അന്വയം:-

നരാ,	— ഫേനരേത, അശ്വിനേത,
പപുരി:	— പൂരണസ്വഭാവ:
പിതാ	— പാലക:
കുടസ്യ ചഷണി:	— കർമ്മണം ദ്രവ്യം
അപാം ജാര:	— സ്വകീയതാപേന ഉദകാനാം ജരയിതാ, സൂര്യ:
ഹവിഷാ	— അസുഭൂതേന ഹവിഷാ
(ദേവാൻ) പിപത്തി	— പൂരയതി
(ഉദിതേ സൂര്യേ ഹവിഷ്വദാനാൽ സൂര്യസ്യ പൂരകത്വം, സൂര്യോദയേ യുവയോഃ ആഗതവ്യത്വം)	

അർത്ഥം.-നേതാക്കളായ അശ്വികളേ, എല്ലാം നിറക്കുന്ന, പൂരിപ്പിക്കുന്ന സ്വഭാവത്തോടുകൂടിയവരും ലോകത്തിന്റെ പാലകരും കർമ്മസാക്ഷിയുമായ ജലശോഷകൻ (സൂര്യൻ) ഞങ്ങളാൽ നല്ലപ്പെട്ട ഹവിസ്സുകൊണ്ട് ദേവന്മാരെ പൂരിപ്പിക്കുന്നു, പ്രീണിപ്പിക്കുന്നു (സൂര്യോദയത്തിലാണ് ഹവിട്ടാ നങ്ങൾ അതുകൊണ്ടാണ് സൂര്യൻ പൂരിപ്പിക്കുന്നു എന്ന് പറഞ്ഞത്) അശ്വികളായ നിങ്ങളും ആ ഹവിസ്സേല്ക്കാണ് സൂര്യോദയത്തിൽ വന്നെത്തണമെന്നു ഭാവം.)

5 ആഭാരോവാം മതീനാം
നാസത്യാമതവചസാ
പാതം സോമസ്യ ധൃഷ്ടയാ

അന്വയം —

ഹേ മത-വചസാ,	— അഭിമതസ്തോത്രം.
നാസത്യാ, വാഃ	അശ്വിനേ, യുവയോഃ
മതീനാം ആ-ദാരഃ	— ബുദ്ധീനാം പ്രേമാഃ
(യഃ സോമോന്യീ)	
ധൃഷ്ട-യാ	— ധർമ്മശീലം മദകരത്വേന പ്രീതം.

(തസ്യ) സോമസ്യ പാതം — സോമം പിബതം.

അർത്ഥം.—അഭിമതസ്തോത്രങ്ങളാൽ സൃതിക്കപ്പെടുന്ന അശ്വികളേ, നിങ്ങളുടെ ബുദ്ധികളെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നത്, പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നത് യാതൊരു സോമജാണൊ, ശക്തിമത്തായ ഹിഷ്ടമുണ്ടാക്കുന്ന ആ സോമത്തിന്റെ ധാരയെ പാനം ചെയ്യാലും.

6 യാനഃ പിപരശ്വിനാ

ജ്യോതിഷ്യതിതമസ്തിരം .

താമസ്യേരാസാമാമിഷം.

അന്വയം —

അശ്വിനാ,	— ഹേ, അശ്വിനേ,
ജ്യോതിഷ്യതി	— രസവീര്യാദി രൂപജ്യോതിരൂക്താ
യാ (ഇടം)	— അന്നം.
തമഃ	— ദാരിദ്ര്യരൂപമന്ധകാരം.
തിരഃ	— അന്തരീക്ഷം, വിനഷ്ടം കൃത്യാ
നഃ പിപരശ്	— അസ്താൻ പാരയേൻ രൂപിം പ്രാപയേൻ
താം ഇഷം	— താദൃഗ്വേദം.
അസ്യേ രാസാമാഃ	— അസ്മദ്യം യുവാം ദത്തം.

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വികളേ രസം, വീര്യം മുതലായവ കൊണ്ട് ശോഭിക്കുന്ന യാതൊന്നും ദാരിദ്ര്യമാകുന്ന ഇന്ദ്രിണി അകറ്റി ഞങ്ങളെ സന്തൃപ്തരാക്കുമോ, ആ അന്നം നിങ്ങൾ തന്നതല്ലാതെ.

7 ആനോ നാവാമതീനാം.
 യാതം പാരായ ഗന്തവേ
 യുജാമാം ധശ്വിനാ രഥം.

അന്വയം:—

അശ്വിനാ,	— ഹേ അശ്വിനേ
മതീനാം പാരായ ഗന്തവേ	— സ്തുതീനാം പാരംഗത്തം.
നാവാ	— നൌരൂപേണ ഗമനസാധനേന
നഃ ആ യാതം	— അസ്ഥാദിപ്രതി സമുദ്രമദ്ധ്യാദം— ഗച്ഛതം.
(ഭൂമാവാഗത്തം) രഥം.	
യുജാമാം	— സാശ്വം കർത്തം.

അർത്ഥം:—അല്ലയോ അശ്വികളേ, സ്തുതികളുടെ പാരമ്യത്തിലേത്തി (അവ സ്വീകരിക്കുവാൻ) നിങ്ങൾ സമുദ്രത്തിൽ നിന്ന് തോണിയാൽ വന്നുചേർന്നാലും. ഭൂമിയിൽ നിങ്ങൾ തേർപ്പട്ടി വന്നാലും.

8 അരിത്രം വാം ദിവസ്പഥി
 തീരേമ സിന്ധുനാം രഥഃ
 ധിയാഷ്ടയഭൂ ഇന്ദവഃ

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിനേ,) വാം	— യവയോ:
ദിവ് പഥി	— ദൃലോകാദപി വിസ്തീർണ്ണം.
അരിത്രം	— നൌരൂപം ഗമനസാധനം.
സിന്ധുനാം	— സമുദ്രാണാം.
തീരേമ	— അപതാന്നപ്രദേശേ (വിദ്യതേ)
രഥഃ (ച ഭൂമോ ഗത്തം വിദ്യതേ)	

ഇന്ദവ: — സോമാ: —
 ധിയാ യയത്രേ — വേദവിഷയേണ കർമ്മണായുക്താ: ബ്രഹ്മ:

അർത്ഥം:—അല്ലയോ അശ്വികളേ, ആകാശത്തേക്കാൾ വിസ്തൃതമായ നിങ്ങളുടെ യാത്രാസാധനമായ സോമനി സമുദ്രങ്ങളുടെ കരയിലുണ്ടല്ലോ. ഭൂമിയിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നതിനു് തേരുമുണ്ടല്ലോ. (നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി) സോമങ്ങൾ നിങ്ങളെ ഉദ്ദേശിച്ച കർമ്മങ്ങൾ സജ്ജമാക്കിയിരിക്കുന്നു.

9 ദിവസ്ത്വണാസ ഇന്ദവോ—

വസുസിന്ധനാം പദേ

സ്വ: വപ്രി: കഹ ധിത്ഥസമ:

അന്വയം:—

കണാസ:,
 (അശ്വിനൗ ഇത്ഥം
 പൃഥ്വത:)

ദിവ:

ഇന്ദവ:

സിന്ധനാം

പദേ

വസു

(അസ്മിന്നപസരേ യവാം)

സ്വ: വപ്രി:

കഹ ധിത്ഥസമ:

— ഹേ കണപുത്രാ:, ഗൃതവിജ:

— ദൃലോകസകാശാൽ

— സൂര്യഗൃതം (പ്രാദീഭൂതാ:)

— വൃഷ്ടിരൂപാണാം സ്യന്ത
 സ്വഭാവാനാം അപാം

— സ്ഥാനേ, അന്തരിക്ഷേ

— അസുഭാചിനിവാസഹേതുതം
 ഉദ: കാലീനം ജ്യോതി:
 (ആവിർഭൂതം)

സ്വ: കീരം രൂപം

— കത്രസ്ഥാപയിതുമിച്ഛമ:

അർത്ഥം:—അല്ലയോ പണ്ഡിതന്മാരായ ഗൃതവിജകളേ, (യജമാനൻ അശ്വികളോടു ചോദിക്കുക) ആകാശത്തിൽ നിന്ന് സൂര്യഗൃതികൾ പുറപ്പെട്ട ഒഴുകുന്ന സ്വഭാവത്തോടു

ടിയ പൂച്ചി ജലത്തിന്റെ സ്ഥാനമായ അന്തരീക്ഷത്തിൽ ഏവരുടെയും നിവാസഹേതുതമായ (നിവാസസ്ഥാനം, ഗൃഹം തെളിച്ചുകാണിക്കുന്ന) പ്രഭാത പ്രകാശം ആവിർഭൂതമായി. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ സ്വകീയമായ രൂപം എവിടെ സ്ഥാപിക്കുവാൻ, എവിടെ വന്നുചേരുവാൻ ഇച്ഛിക്കുന്നു?

10 അദ്രുഭോ ഉ അംശവേ
ഹിരണ്യം പ്രതിസൂര്യഃ
വ്യഖ്യജിഹ്വയാസിതഃ

വ. 34

അന്വയം:-

ഭോ: ഉ	— സൂര്യസ്യ ദീപിന്ത
അംശവേ	— ഉഷഃ കാലീനരശ്മി സിദ്ധ്യതം.
അദ്രുഭോ-ഉ	— പ്രാദുർഭൂതൈവ
സൂര്യഃ (ച) ഹിരണ്യം പ്രതി	— സ്വകീയോദയേന ഹിരണ്യ സദൃശോ ഭൂത
(അഗ്നിശ്ച) അസിതഃ	— സ്വകീയദീപ്തഃ സൂര്യപ്രകാശേന സ്വയം കൃഷ്ണോ ഭൂതാ
ജിഹ്വയാ വി അഖ്യർ	— സ്വകീയജ്വാലയാ പ്രകാശിതവാൻ
(ത.സ്താൻ അയമശ്വിനോഃ ഔവയോഃ ആഗമനകാലഃ)	

അർത്ഥം:- സൂര്യന്റെ തേജസ്സ് ഉഷഃകാലത്തു് രശ്മികൾ കിട്ടാനായി പുറത്തു വന്നുകഴിഞ്ഞു. സ്വന്തം ഉദയംകൊണ്ടു് സൂര്യൻ സ്വപ്നസ്വരൂപനായി. അഗ്നിയുടെ, സൂര്യപ്രകാശംകൊണ്ടു് വ്യപ്തപ്രത്യയം വന്നു കറുത്തു്, തന്റെ ജ്വാലകൾ കൊണ്ടു് പ്രകാശിച്ചു. അതുകൊണ്ടു് അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ വരേണ്ട സ്ഥലമായി.

അശ്വിനോ:	— അശ്വിനോസ്സംബന്ധി
തൽ-തൽ ഇതി	— പുനഃ പുനഃ കൃതം സർവ്വമപി
അവഃ	— അസുഖിഷയം രക്ഷണം
പ്രതി ഭൂഷതി	— പ്രത്യേകം അലംകരോതി, തദാതദാ പ്രശംസതി

അർത്ഥം.—സ്നേഹാത്മകമായ സോമത്തെ (സ്വയം കടിച്ചു) നിറക്കുന്ന അശ്വികളെ, അവരെസ്സംബന്ധിച്ചു പുതു പുതുതായി ഉണ്ടാക്കുന്നതും, നമ്മളുടെ രക്ഷയെ ഉദ്ദേശിച്ചുള്ളതും ആയ പ്രശംസയെക്കൊണ്ടു അതാതു സമയം അലങ്കരിക്കുന്നു.

13 വാപസാനാ വിവസ്വതി

സോമസ്യപിത്യാഗിരാ

മനഷ്വപ്തം ആഗതം

അന്വയം:—

ഹേ ശം-ഭു,	— സുഖസ്യഭാവയിതാരേര,
	(അശ്വിനേ)
മനഷ്വപ്തം	— മനാവിവ
വിവസ്വതി	— പരിചരണവതി യജമാനേ
വവസാനാ	— നിവാസശീലേ (യുവാം)
സോമസ്യപിത്യാ	— സോമസ്യപാനനിമിത്തം
ഗിരാ	— സ്തുതിനിമിത്തം (പ)
ആ ഗതം	— ആഗമതം

അർത്ഥം.—മംഗല്യപ്രദനായ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ മനവി വലെന്നപോലെ നിങ്ങൾ സേവിക്കുന്ന യജമാനനെയും (യജമാനന്റെ കഷ്ടവേദിയിലും) സോമപാനം നിമിത്തമായും സ്തുതി നിമിത്തമായും (നിവാസസ്ഥനായായി) വരണം.

14 യുവാതഷാ അനഗ്രിയം

പാപിഷ്ഠനോ നപാചരാ

പ്രാപ്തമോ അഹ്വേദി:

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിനേ,

പരി—ജ്ഞനോ:	— പരിതോഗത്രോ:
യുവോ:	— യുവയോതഭ്യോ:
ശ്രിയം അന	— ആഗമനരൂപാം ശോഭാം അനസൃത്യ

ഉഷാ: ഉപ—ആചരൻ — ഉഷാ:കാലഭേദം ഇഹാഗമനം
(യുവയോരാഗതയോ: സതോ:
പശ്ചാൽആഗതാ)

(യുവാഞ്ച) അക്ത—ഭി:	— രാത്രിഭി:
ഗൃതാ	— യജ്ഞഗതാനിഹവിഷി
വനമ:	— കാമയേഥേ, സംഭേദേ

അർത്ഥം:—അല്ലയോ അശ്വികളേ, എങ്ങും ഗമിക്കുന്ന നിങ്ങൾ ഇരുവരുടെയും ആഗമനത്തിന്റെ പ്രകാശത്തെ അനസരിച്ചാവട്ടെ പ്രഭാതഭേദം വരുന്നത്. അതായത് ഉഷസ്സുവരുന്നതിന്നു മുമ്പുതന്നെ നിങ്ങൾ വന്നെത്തണം. നിങ്ങൾ രാത്രികളോടുകൂടി (രാത്രിയിൽ) യജ്ഞഹവിസ്സു ഇഷ്ടപ്പെടുന്നവല്ലോ.

15 ഉഭാപി¹ബതമശ്വിനോ—

ഭാനശ്ശി¹യച്ഛതം

അവി¹ദ്രിയാഭി¹രൂതിഭി:

വ 35

അന്വയം:—

അശ്വിനാ	— ഹേ അശ്വിനേ
ഉഭാ പിബതം	— യുവാം ഉഭോസോമപാനം കരുതം
(തത: ഊർധ്വം) ഉഭാ	— യുവാം ഉഭോ

അവിട്രിയാഭി:

ഉതി-ഭി:

— പ്രശസ്താഭി: രക്ഷാഭി:

ന: ശാർ യമതം

— അസ്തഭ്യം സുഖം പ്രയച്ഛതം

അർത്ഥം:—അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളിരുവർ സോമപാനം ചെയ്യാലും. അതിനുശേഷം നിങ്ങളിരുവർ അനിന്ദിതങ്ങളായ ലക്ഷണങ്ങളാൽ (രക്ഷിതാക്കൾക്കും രക്ഷിതർക്കും പ്രശസ്തികരങ്ങളായ രക്ഷണങ്ങളാൽ) ഞങ്ങൾക്ക് മംഗളം, സുഖംതന്നെരുളണം.

മൂന്നാമധ്യായം സമാപ്തം

അഷ്ടകം-1 അദ്ധ്യായം-4

അഷ്ടകം-1 അദ്ധ്യായം-4

അദ്ധ്യായം 1 അദ്ധ്യായം 4 വർഗ്ഗം 1-2

പ്രസ്തുത ഋഷി, ബ്രഹ്മതീസതോബ്രഹ്മതാ ഛന്ദസി,
അഗ്നിനേ ദേവതാ

1 അയ.വാ.മധ്യമത്തമ—

സത്യസേവാചാര്യന്മാർ

തമിഴ്‌നാടിനാലായിരത്തോളം

ധത്തം രത്നാനിദാഗുദ്ധം

১৯৭৭-৭৮ -

ဗုဒ္ဓ-ဗျာ

— ഭൂമി സമ്പന്നത

അശ്വതിനാ, വാ.

— ഹേ അശ്വിനേ, യുവയോ:

ഭാ. ൩.

— പരിഭോഷണി

മധ്യമം-നാമം സേവനം

സൂത്രം:

— അതിശയേന മാധുര്യോപേതഃ
സോമഃ അഭിഷൃതഃ

നിരം-അഹ്യം	— തിരോഭൂതേ, പൂർവ്വീൻ ഭിനേ അഭിപുതം
പ (സോമം) പിബതം	— പാനംകരുതം
ശുചേ	— ഹവിർത്തവതേയജമാനായ
നാനി ധത്തം	— രമണീയാനിധനാനിപ്രയച്ഛതം

അർത്ഥം:-സത്യവൽക്കരായ അശ്വികളേ, നിങ്ങളെക്കുറിച്ചു എനിക്ക് അതിയധികമായ സോമം സംസ്കരിച്ചുവെച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നലെ ചെച്ചുവെച്ച ആ സോമം പാനം ചെയ്യാലും. ഹവിരതാവായ യജമാനന്മാർ മനോഹരമായ ധനം നല്കിയാലും.

2 ത്രിവന്ധുരേണത്രിവൃതാസുപേശസാ
രഥേനായാതമശ്വിനാ
കണ്ഡാസോവാംബ്രഹ്മകൃണാന്ത്യധാരേ
തേഷാംസുശ്രുണതംഹവം

അന്വയം:-

അശ്വിനാ,	— ഹേ അശ്വിനേ
ത്രി-വന്ധുരേണ	— ഉന്നതാനതരൂപത്രിവിധബന്ധനകാഷ്ടയുക്തേന
ത്രി-വൃതാ	— ലോകത്രയവർത്തമാനേന
സു-പേശസാ	— ശോഭനസുവർണ്ണയുക്തേന
രഥേന ആ യാതം	— ഇഹാഗമതം
കണ്ഡാസഃ വാം അധാരേ	— കണ്ഡപുത്രാഃ ഋത്വിജഃ യുവയോഃ യാഗേ
ബ്രഹ്മ കൃണാന്തി	— സ്മോത്രരൂപം മന്ത്രം കർവ്വന്തി
തേഷാം (കണ്ഡാന്താം)	
ഹവം	— ആഹ്വാനം
സുശ്രുണതം	— സുഷ്വാദരേണ ശ്രുണതം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വികളേ, ഉയന്നതും താഴ്ന്നതുമായ മൂന്നു മരകാട്ടുകളിൽ കൂട്ടിച്ചേക്കപ്പെട്ടതും, മൂന്നു ലോകങ്ങളിലും യഥേഷ്ടം സഞ്ചരിക്കുന്നതും, ശോഭനമായ സ്വർണ്ണപണ്ണത്തോടുകൂടിയതുമായ തേരിലേറി ഇങ്ങോട്ടു വന്നാലും കണ്ണുപുത്രരായ പ്രതാപകരരായ യാഗത്തിങ്കൽ നിങ്ങൾക്ക് സ്തോത്രരൂപമായ മന്ത്രം ചൊല്ലുന്ന അവതയെ വിളി സാദരം കേട്ടാലും.

3 അശ്വിനാ മധുരത്തമം

പാതം സോമമൃതാവധാ

അഥാഭ്യസ്ത്രോവസു ബിഭ്രതാരഥേ

ഭാഗ്യാംസ ഉപ ഗച്ഛതം

അന്വയം —

ജന-വധാ, -	— സത്യവധകരായ,
അശ്വിനാ,	— ഹേ അശ്വിനേ,
മധുരതം തമം സോമം	
പാതം	— അതിശയേന മാധുര്യോപേതം സോമം പിബതം
ഭസ്ത്രം,	— ഹേഭസ്ത്രേ അശ്വിനേ,
അഥ	— അനന്തരം
അഭ്യ രഥേ	— അസ്തിനിഭിന്നേ സ്വകീയേരഥേ
വസു ബിഭ്രതാ	— അസുഭവയുക്തം ധനം ധാരയന്തേ
ഭാഗ്യാംസം ഉപ ഗച്ഛതം	— ഹവിഷ് പ്രദം യജമാനം സമീപേ പ്രാപ്തം

അർത്ഥം.—സത്യവധകരായ അശ്വികളേ, അതിമധുരമായ സോമം പാനം ചെയ്താലും അല്ലയോ ഭഗനീയരേ, (അശ്വികളേ.) അതിന്നശേഷം, ഇന്നു സ്വന്തം തേരിൽ നിങ്ങൾക്ക് വേണ്ട ധനം വഹിച്ചുകൊണ്ട് ഹവിസ്സുകുന്ന യജമാനന്റെ സമീപം വന്നാലും.

4   ത്രിഷ്യസേമ ബഹ്വിഷി വിശ്വവേസോ
മധ്വായജ്ഞം മിമിക്ഷതം
കണപാസോവാം സുതസോമാ അഭിദ്യവോ-
യവാം ഹവന്തേ അശ്വിനാ

അനവയം:-

വിശ്വ-വേസോ,	— സർവ്വജ്ഞൗ, ഹേ അശ്വിനൌ
ത്രി-സ്യസേമ	— കക്ഷ്യായത്രയരൂപേണാ സ്തീണ്ണതയാ ത്രിഷ്യസ്ഥാനേഷ്വ വസ്ഥിതേ
ബഹ്വിഷി	— ദഭേ (സ്ഥിത്വാ)
മധ്വായ	— മധുരേണ രസേന
യജ്ഞം മിമിക്ഷതം.	— സേക്തുമിഹതം.
അശ്വിനാ, വാം.	— ഹേ അശ്വിനൌ, യുഷ്മദർത്ഥം.
സുത-സോമാ:	
അഭി-ദ്യവ:	— അഭിപ്യന്തസോമയുക്താഃ, അഭിഗതഭിപ്യായ:
കണപാസഃ യവാം.	
ഹവന്തേ	— കണപപുത്രാഃ യവാം ഉഭൌ ആഹവന്തേ

അർത്ഥം:-സർവ്വജ്ഞരായ അശ്വികളേ, മൂന്നു തട്ടുകളായി വിരിച്ച മൂന്നു സ്ഥാനങ്ങളിൽ, ദേപ്പല്ലിൽ, നിന്നുകൊണ്ട്, നിങ്ങൾ ഈ യജ്ഞത്തിൽ മധുരരസം വഷിക്കാൻ പ്രസാദിച്ചാലും. (നിങ്ങളുടെ അനഗ്രഹംകൊണ്ട് സോമരസത്താൽ ഏല്പാടവും നന്നയുട്ടെ). അല്ലെങ്കിൽ ഫലദായകമായ സുഖം പൊഴിക്കാൻ പ്രസാദിച്ചാലും. അശ്വികളേ, സംസ്കരിച്ച സോമത്തോടു ചേർന്നുവന്നു സ്വയം പ്രകാശിക്കുന്നവരായ കണപപുത്രന്മാർ നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരെയും വിളിക്കുന്നു. (കണപപുത്രന്മാർ സ്വയം പ്രകാശിക്കുന്നത് അവരുടെ മനോഹർമയത്തി കൊണ്ടാകുന്നു. അല്ലെങ്കിൽ അശ്വികളെ പരിചരിക്കുന്നതിലുള്ള നേസ്സുനോമ്പും കൊണ്ടാകുന്നു).

5 യാദിഃ കണ്വമഭിഷിഭിഃ

പ്രാപതം യുവമശ്വിനാ

താഭിഷ്ഠാസ്മാ അവതം ഇദൃസേതി

പാതം സോമമൃതാവ്യധാ

വ 1

അന്വയം -

അശ്വിനാ, യുവം

— ഹേ അശ്വിനേന, യുവാം ഉഭയേ

യാദിഃ അഭിഷി-ഭിഃ

— അപേക്ഷിതാഭിഃ രക്ഷാഭിഃ

കണ്വം പ്ര ആവതം

— രക്ഷിതവന്തേ

ഹേ കൂഭഃ പതീ,

— ശോഭനസ്യ കർമ്മണഃ പാലകൈ

ഋത-വ്യധാ,

— സത്യസ്യ രക്ഷകൈ,

(അശ്വിനേന,)

താഭിഃ (രക്ഷാഭിഃ)

അസ്മാൻ

— അനുഷ്ഠാതുൻ

സ അവതം

— സഷ്ഠരക്ഷതം

സോമം പാതം

— സോമം പിബതം

അർത്ഥം—അല്പയോ അശ്വികളേ, അപേക്ഷിക്കപ്പെട്ട ഏതു രക്ഷകളാൽ നിങ്ങളിതവർ പുഷ്പനായകണ്വനെ രക്ഷിച്ചുവോ, സല്ലാഹപാലകരേ, സത്യവദ്ധകരേ, ആ രക്ഷകളെക്കൊണ്ടു് അനുഷ്ഠാതാക്കളായ ഞങ്ങളെയും കാത്താലും സോമം പാനംചെയ്യാലും

വക്ത്രം-2

6 സുദാസേ ദ്രോവസു ബിഭ്രതാമേ

പ്രക്ഷോവഹതാശ്വിനാ

രയിം സുദാദതവാദിവസ-

ദ്യസ്മേധ്വതം പുത്രസ്പൃഹം

അനവയം:-

ദ്രോ അശ്വിനാ,	— ദർശനിയേ, ഹേ അശ്വിനേ,
സു-ദാസേ	— പിജവനപത്രായ രാജേ
രഥേ വസു ബിഭ്രതാ	— ധനം ധാരയന്തേ
യുവാം പുകുഷഃ വഹതം	— അന്നം പ്രാപിതവന്തേ
സമുദ്രാൽ	— അന്തരീക്ഷാൽ
ഉത വാ ദിവഃ പരി	— അഥവാ സ്വർ്താൽ പര്യഘൃത്യ
പുരു-സ്പൃഹം രയിം	— ബഹുഭിഃ സ്പൃഹണീയം ധനം
അസ്മേ ധത്തം	— അസ്മാസു സ്ഥാപയതം

അർത്ഥം.-ദർശനിയരായ അശ്വികളേ പിജവനപത്രനായ സുദാസ്യെന്ന രാജാവിന്നു നിങ്ങൾ തേരിൽ ധനം വഹിച്ചുകൊണ്ടു അന്നം എത്തിച്ചുവല്ലോ. അന്തരീക്ഷത്തിൽ നിന്നോ, സ്വർ്തത്തിൽ നിന്നോ കൊണ്ടുവന്നു, എല്ലാവർക്കും കാര്യമായ ധനം ഞങ്ങൾക്കു തന്നാലും.

7 യന്നാസത്യാപരാവതി
യദാസ്മോ അധിതുവ്ശേ
അതോരഥേന സുവൃതാന ആഗതം
സാകം സുര്യസ്യ രശ്മിഭിഃ

അനവയം:-

നാസത്യാ,	— അസത്യരഹിതേ, ഹേ അശ്വിനേ
യൻ പരാ-വതി സ്ഥഃ	— യദിദൂരദേശേ വന്തേഥേ
യാ വാ അധി തുവ്ശേ	— അഥവാ അധികേ സമീപേ (സ്ഥഃ)
അതഃ	— അസ്മാദ്യുരാൽ സമീപാദാ
സുര്യസ്യ രശ്മി-ഭിഃ	
സാകം	— സൂര്യോദയകാലേ
സു-വൃതാ രഥേന	— ഗോമനവാതനയുദ്ധേന രഥേന
നഃ ആ ഗതം	— അസ്മാൻ പ്രതിആഗമതം

അർത്ഥം.—സത്യശീലരായ അശ്വപികളേ, നിങ്ങൾ ദൂരദേശത്താണ് വർത്തിക്കുന്നതെങ്കിലും, അധികം സമീപത്താണ് സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതെങ്കിലും, ദൂരത്തിലോ സമീപത്തിലോ ഉള്ള ആ സ്ഥാനത്തുനിന്ന് സൂര്യരശ്മികളോടൊപ്പം (അതായത് സൂര്യോദയത്തിൽ) നിങ്ങളുടെ കേടറ നേരിൽ ഞങ്ങളുടെ സമീപം വന്നാലും.

8 അർദ്ധാഞ്ചാം വാം സപ്തയോധാരശ്രിയോ-
 വഹത്തുസവനേദപ
 ഇഷം പൃഞ്ചത്താസുകൃതേസുദാനവ-
 ആബഹിസ്സിതേ നരാ

അന്വയം:—

(ഘേ അശ്വപിനേ,)

അധാര—ശ്രിയ:

സപ്തയ:

സവനാ ഇൽ ഉപ

— യാഗസേവിന:

— അശ്വാ:

— അസുദനേഷ്ടയാനി .

ത്രീണിസവനാന്യേവോപ
 ലക്ഷ്യ

അർദ്ധാഞ്ചാം വാം വഹത്തു
 നരാ,

— അഭിമുഖേ യുവാം പ്രാപയതു

— നരേ, നേതാരേ,
 (അശ്വപിനേ)

സുകൃതേ

— സുഷ്ണകർമ്മകാരിണേ

സു-ദാനവേ

— ശോഭനദാനയുക്തായ
 യജമാനായ

ഇഷം പൃഞ്ചത്താ

— അന്നം സംയോജയന്തേ
 (യുവാം)

ബഹി: ആ സീദതേ.

— ദർശം പ്രാപ്തതം.

അർത്ഥം.—അല്പയോ അശ്വപികളേ, യാഗസേവികളായ അശ്വങ്ങൾ, ഞങ്ങളനുഷ്ഠിക്കുന്ന മൂന്നു സവനങ്ങൾക്കും അഭിമുഖമായി നിങ്ങളെ ഏത്തിക്കട്ടെ. നേതാക്കളായ അശ്വപികളേ,

സല്ലർകാരിയും സദ്രാസശീലനായ യജമാനൻ അന്നം എത്തിക്കുന്ന നിങ്ങൾ (ഇ) ദല്ലേൽവിരിപ്പിൽ ഇരുന്നാലും.

9 തേന നാസത്യാഗതം
രഥേന സൂര്യത്വചാ
യേനശശ്വ ഭൂഹിദ്യുതാശ്ചേഷവസു
മധ്യസ്തോമസ്യ പീതയേ

അന്വയം:-

നാസത്യാ,	— അസത്യരഹിതം, ഹേ
	അശ്വിനേ,
സൂര്യ-ത്വചാ	— സൂര്യസംപൂർണ്ണ, സൂര്യരശ്മി
	സദൃശേന വാ
യേന (രഥേന) ഭാഗ്യേഷ	— ഹവിർത്തവതേ യജമാനായ
വസു ശശ്വൽ ഉഷ്ണിദ്യ	— ധനം സർപ്പഭാ പ്രാപിതവന്തേ
തേന രഥേന മധ്യഃ	
സ്തോമസ്യ പീതയേ	— മധ്യരസ്യ സ്തോമസ്യ പാനാത്മം.
ആ ഗതം	ആഗച്ഛതം.

അർത്ഥം:-സത്യശീലരായ അശ്വികളേ, സൂര്യരശ്മികളാൽ മുടപ്പെട്ട അന്യർക്കു സൂര്യരശ്മിതുല്യമായ ഏതു തേരിലാണോ നിങ്ങൾ ഹവിർഭാവമായ യജമാനൻ ധനമെത്തിക്കുന്നത്, ആ തേരിലോ മധ്യമായ സ്തോമം കടിപ്പാനായി ഇവിടെ ആഗമിച്ചാലും.

10 ഉഷ്ണേഹിദ്യുതാ ഗവസേ പശുവസു
അശ്വൈനീഹിദ്യുതാമഹേ
ഗവ്വദിക്വപാനാം സദസിപ്രിയേഹിക്വ
സ്തോമം പപഥാശ്വിനാ.

അന്വയം:—

പുരു-വസു,	— പ്രഭൃതധന്തേ, ഹേ അശ്വിനേ,
അപസേ	— അസുഭൃദധന്താം.
ഉഷിമേദി: അക്കൈ' ച	— ഉഷിമൈ: ശസ്ത്രൈ: അച്ഛന സാധനൈ: സ്തോത്രൈശ്ച
അച്ഛാക് നി ഹവയാമഹേ	— അസുഭാഭീമുഖ്യേന നിതരാ മാഹവയാമ:
അശ്വിനാ,	— ഹേ, അശ്വിനേ
കണ്വാനാം പ്രിയേ	
സദസി	— കണ്വപുത്രാണാം യജ്ഞസ്ഥാനേ
ശശ്വൽ സോമം കം	
പപഥി: ഹി	— സർവ്വഭാ യവാം സുഖേന പീതവന്തേ വലു

അർത്ഥം.—മികച്ച ഐശ്വര്യത്തോടുകൂടിയ അശ്വികളേ, ഞങ്ങളുടെ രക്ഷകവേണ്ടി ശസ്ത്രമന്ത്രങ്ങളാലും അച്ഛനാസ്തോത്രങ്ങളാലും നിങ്ങളെ നേരിട്ട് വേണ്ടപോലെ വിളിക്കുന്നു. കണ്വപുത്രന്മാരുടെ യജ്ഞസ്ഥാനത്തു് എപ്പോഴുമെപ്പോഴും വന്നു സുഖമായി സോമം കുടിക്കാറുണ്ടല്ലോ. ഇപ്പോഴും വരുക എന്ന് ഭാവം.

വക്ത്രം—3, 4, 5, 6, ഉഷോദേവതാ

- 1 സഹവാമേ¹ ന ഉഷോ—
 വ്യച്ഛാദഹിതദ്വിവ:
 സഹദ്യു¹സ്തേ¹ ബൃഹതാവിഭാവരി
 രായാദേവിദാസ്വതി¹

അന്വയം.—

ഹേ ദിവ: ദഹിതാ,	— ദ്യുദേവതായാ: പുത്രീ,
ഉഷ: ന: വാമേന സഹ	— ഉഷോദേവതേ, അസുഭൃ- ധന്തേന സഹ

വി ഉച്ഛ	— പ്രഭാതംകുരു
ഹേ വിഭാ-വരി	
ബൃഹതാ ദൃഷ്ടേന സഹ	— ഹേ ഉഷോദേവതേ, പ്രഭുതേന അന്നേന സഹ (വൃച്ഛ)
ഹേ ദേവി, (ത്വം)	
ഭാസ്വതീ	— ഭാനയുക്താസതീ
രായാ	— ധനേന (സഹവൃച്ഛ)

അർത്ഥം:-അല്ലയോ സ്വർഗ്ഗപത്നിയായ പ്രഭാതദേവതേ, ഞങ്ങൾക്ക് ഐശ്വര്യത്തോടുകൂടി അവിടുന്ന് തെളിഞ്ഞാലും. ഉഷോദേവതേ, അവിടുന്ന് മഹത്തായ അന്നത്തോടുകൂടി തെളിഞ്ഞാലും. ദേവി, അവിടുന്ന് ഭാനവതിയായി ധനത്തോടുകൂടി തെളിഞ്ഞാലും. (പ്രഭാതം പ്രവൃത്തയാരംഭത്തിനുള്ള സമയമാണല്ലോ. പ്രയത്നമാണല്ലോ എല്ലാ ധനത്തിന്റേയും അടിസ്ഥാനം. അപ്പോൾ പ്രഭാത ദേവത സ്വാഭാവികമായി ധനഭാഗിയാകുന്നു.)

2 അശ്വാവതിഷ്ഠോമതിർവിശ്വസുവിഭാ- .

ഭൂരിച്യവന്വസ്തവേ
ഉദിരയപ്രതിമാസുതാഉഷ-
യോദരാധോമഘോനാം

അന്വയം:-

അശ്വാ-വതി:	— ബഹുശ്ലോപേതാ:
ഗോ-മതി:	— ബഹുഭിഷ്ഠോഭിര്യതാ:
വിശ്വ-സുവിഭാ:	— കൃത്സ്നസ്യ ധനസ്യ സുഷു ലംഭേത്യ:
(ഉഷോദേവതാ:) വസ്തവേ	— പ്രജാനാം നിവാസായ
ഭൂരി ച്യവന്വ	— പ്രഭുതം യഥാ ഭവതി തഥാ പ്രാപ്തം
ഉഷ:	— ഹേ ഉഷോദേവതേ
മാ പ്രതി	— മാംഉദിശ്യ

സുന്ദതാഃ ഉൽ ഇരായ — പ്രിയസത്യവാചഃ ബ്രൂഹി
 മഹോന്നാമരായഃപോദ — ധനവതാം (സംബന്ധി) ധനം
 അസൃജേമപ്രേരയ

അർത്ഥം. — ധാരാളം അശ്വങ്ങളോടും പശുക്കളോടും കൂടിയ
 വരായി, സമസ്തേശ്വര്യങ്ങളെയും നേടുന്നവരായ ഉഷോദേവ
 തകൾ പ്രജകളുടെ (സുഖ) നിരാസത്തിനായി എല്ലാത്തരം
 വ്യാപിച്ച തികവോടുകൂടി വന്നെത്തിയല്ലോ അല്ലയോ ഉ
 ഷോദേവതേ, അവിടുന്ന് പ്രിയവും സത്യവുമായ വാക്കുകൾ
 അരുളിച്ചെയ്താലും ധനവാന്മാരുടെ ധനം എന്റെ നേരെ തി
 രിച്ചു വിട്ടാലും (ഉഷോദേവതകൾ എന്ന് ബഹുവചനമായും
 ദേവത എന്ന് ഏകവചനമായും പ്രയോഗിച്ചതിൽ പൈതൃക്യ
 മില്ല ഉഷസ്സിന്റെ വ്യാപ്തിയെയും വൈവിധ്യസ്വഭാവത്തേ
 യും ഉദ്ദേശിച്ചാണ് ബഹുവചനം പ്രയോഗിച്ചിട്ടുള്ളത്
 ഒന്നിച്ചെടുത്തു ഏകവചനവും “പ്രിയവും സത്യവുമായ വാ
 ക്കുകൾ പറയുക” എന്ന പറയുന്നതിന്ന് പ്രഭാതസ്വഭാവ
 ങ്ങളായ സുശബ്ദങ്ങൾ എന്നും പരിശുദ്ധ വിചാരങ്ങൾ ഉള്ളവ
 ളെന്നു ഗർബ്ധങ്ങൾ എന്നും അർത്ഥം (ഗ്രഹിക്കാം)

3 ഉവാസോഷാ ഉച്ഛാച്ഛന

ദേവീ തുറാമാനാം

യേ അസ്യാ സുചരണേഷു ദ്ര്യേരേ

സുദ്രേണ ശുവസ്യവഃ

അന്വയം. —

ശുവസ്യവഃ

സുദ്രേണ

— ധനകാരുഃ

— യഥ സാമ്രാജ്യേ

നാപസ്സഹീകൃത്യ പ്രേരയ
 തിതവോ

അസ്യാഃ (ഉഷസഃ) ആ-
 ചരണേഷു

— ആഗമനേഷു

യേ (രഥാഃ) ദ്ര്യേരേ

— യുതാം, സജ്ജീകൃതാഭവന്തി,

(തേഷാം) രഥാനാംജീരാ — പ്രേയിത്രീ

ദേവീ ഉഷാഃ പുരാ

ഉപാസ

— പുരസ്കാൽ നിവാസമകരോൽ,
പ്രഭാതം കൃതവതീ

ച ന ഉച്ഛാൽ

— അദ്യാപി വൃച്ഛതി,
പ്രഭാതം കരോതി

അർത്ഥം.—ധനകാമന്മാർ (കുചവടക്കാർ) സമുദ്രമദ്ധ്യത്തിൽ തോണിയിറക്കിക്കൊണ്ടു നടക്കുന്നപോലെ, ഈ ഉഷസ്സിന്റെ ആഗമനങ്ങളിൽ യാപചില തേന്മകൾ നജജീകൃതങ്ങളാകുന്നു വോ ആ തേന്മകളെ മുന്പോട്ടു തെളിക്കുന്നവളായി ഉഷോദേവി മുൻ ദിവസങ്ങളിൽ പ്രഭാതം സൃഷ്ടിച്ചു വന്നിരുന്നു. ഇപ്പോഴും തെളിവേന്തി വെളിച്ചം പരത്തുന്നു.

4 ഉഷോയേതേ പ്രയാമേഷ യുഞ്ജതേ

മനോഭാനായ സൂരയഃ

അത്രാഹതാ കണ്വപൃഷ്ടാം കണ്വതഥോ—

നാമഗുണാതിനുണം.

അന്വയം:—

ഹേ ഉഷഃ, തേ യാമേഷ — തവഗമനേഷ സൽസു

യേ സൂരയഃ — ഭാനാഭീജ്ഞാഃ വിദ്വാംസഃ

ഭാനായ — ധനാദി ഭാനാർത്ഥം

(സ്വകീയം) മനഃ

പ്ര യുഞ്ജതേ — പ്രേരയന്തി

പൃഷ്ടാം നുണം — ദാനമിച്ചതാം മനഃപ്രാണാം

താൻ നാമ — ഭാനവിഷയേ പ്രസിദ്ധം നാമ

കണ്വ-തമഃ കണ്വഃ — അതിഗയേനമേധാവിമഹഷിഃ
കണ്വഃ

ത്വാം അഹ ഗുണേതി — അത്രൈവ ഉച്ഛായന്തി

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ഉഷസ്സേ, അവിടുത്തെ ഗമനവേഷകളി-
ലാണല്ലോ ഭാനപ്രാപിജ്ഞായ വിദ്വാന്മാർ ധനാദികളുടെ

(ശാസ്ത്രോക്തരീതിയിലുള്ള) ഭാനത്തിന് സ്വന്തം മനസ്സിനെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നത് ഭാതാക്കളുടെ പ്രസിദ്ധമായ പേർ അതി മേധാവിയായ കണ്വമഹാസി അച്ഛാരത്തന്നെയാണ് വിളിച്ചു പറയുന്നത് (ഭാനത്തിന് ഉത്തമസ്വയം ഉഷ കാലമാണെന്ന് പറഞ്ഞതുകൊണ്ട് ഇത് ഉഷസ്തുതിയാകുന്നു)

5 ആഘ്രായോഷേവസുനര്യ-

ഷായാതിപ്രഭഞ്ജതി

ജരയന്തിവൃജനംപപദീയത-

ഉൽപാതയതിപക്ഷിണം

വ 3

അനവയം -

വൃജനം

— ഗമനശീലം, ജംഗമം
പ്രാണിജാതം

ജരയന്തി

— ജരാംപ്രാപയന്തി
ഉഷസ്യാവൃതായാം വയോഹാ
ന്യാപ്രാണിനഃ ജീണ്ണാവേന്തി

ഉഷാഃ സുനരീ യോഷാ-

ഇവ

— സുഷഗ്രഹകൃത്യനേത്രീനാരിവ

പ്ര-ഭഞ്ജതി

— പ്രകഷേണസവ്യംപാലയന്തി

ആ യാതി ഘ

— പ്രതിഭിനമാഗച്ഛതിവല

(കിഞ്ച ഉഷഃകാലേ)

പൽ-വൻ

— പാദയുക്തം പ്രാണിജാതം

ഇയതേ

— നിദ്രാംപരിത്യജ്യസ്വസ്വ
കൃത്യാത്ഥം ഗച്ഛതി

(കിഞ്ച ഇയം ഉഷാഃ)

പക്ഷിണം ഉൽ പാതയതി - സമത്മാപ്യതത്ര തത്രഗമയതി

അത്ഥം. - ചരങ്ങളായ പ്രാണിപശുക്കളെ പ്രതിഭിനമുൽപാദകൊണ്ട് വയോഹാനി വരുത്തി (വാൽക്യം പ്രാപിപ്പിച്ചു) ജീപ്പിക്കുന്ന, ക്ഷീണിപ്പിക്കുന്ന ഉഷോദേവി, നിയതങ്ങളായ ഗ്രഹകൃത്യങ്ങളെ വേണ്ടപോലെ നടത്തുന്ന കടംബിനി

യായ സ്രീയെപേലെ, എല്ലാറ്റിനെയും പാലിച്ചുകൊണ്ട് നിത്യവും അവിടുന്ന് വരുന്നവല്ലോ. ഉഷഃകാലത്തിൽ കാലുള്ള പ്രാണിസമൂഹം ഉറക്കംവിട്ട് താന്താങ്ങളുടെ കർത്തവ്യങ്ങൾക്കു പോകുന്നു. കൂടാതെ ഈ ഉഷസ്സ് പക്ഷികളെ മേൽപ്പോട്ട് പറപ്പിക്കുന്നു. (ഉഷസ്സിന്റെ ആഗമനംകൊണ്ട് പ്രാണികൾക്കു ദിവസംപ്രതി വരുന്ന വയോഹാനി, ജൻമ ഒരു വാസ്തവോക്തിയാണ് ഈ തത്വം ഇനിയും ഉഷസ്സുകൾങ്ങളിൽ ആവർത്തിക്കപ്പെട്ട കാണാം)

വഗ്ഗം 4

6 വിയാസ്യജതിസമനം വ്യഗ്രത്ഥിനഃ
 പദംനവേത്യോതീ
 വയോനകീഷ്പേപപ്സിവാംസ ആസതേ
 വ്യഷ്ണുവാജിനീവതി

അനവയം:-

യാ (ദേവതാ) സമനം	— സമീചീന ചേഷ്ടാവന്തം പുരുഷം
വി സ്യജതി	— പ്രേരയതി, ശയനാദുത്ഥാപ്യ സ്വസ്വാവ്യാപാരേ പ്രേരയതി
(കിഞ്ച) അത്ഥിനഃ വി	— യാചകാൻ സ്വകീയഭാഗൃഗൃഹം പ്രതി വിസ്യജതി, പ്രേരയതി
ഓദതീ	— ഉഷോദേവതാ
പദം ന വേതി	— സ്ഥാനം ന കാമയതേ, ശീഘ്രം ഗച്ഛതീത്യർത്ഥഃ,
ഹേ വാജിനീ-വതി,	— അന്നവതി, (ഉഷോദേവതേ,))
തേ വി-ഉഷ്ണേ	— ത-ദീയേ പ്രഭാതകാലേ
പപ്സി-വാംസഃ വയഃ	— പതനയുക്താഃ പക്ഷിണഃ
നകിഃ ആസതേ	— ന തിഷ്ഠന്തി

അർത്ഥം.—ഏതു ദേവത മനസ്സുതെ ഏഴന്നെല്ലിച്ച് താനാ
 ഞ്ങളുടെ കമ്മങ്ങളിൽ ഏല്പിച്ചുത്തന്നു, യാചകരെ ഭാതാക്കളുടെ
 അടുക്കലേക്കുയയ്ക്കുന്ന, ആ ഉഷോദേവതനില്പാൻ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നി
 ല്ല, വേഗത്തിൽ പോയി മറയുന്ന അല്ലയോ അന്നവതി,
 ഉഷോദേവതേ, അവിടന്ന് തെളിഞ്ഞുവരുന്ന സമയത്തു്,
 പറക്കുന്ന പക്ഷികൾ ഏവിയെ, ഇരിയ്ക്കുന്നില്ല. (അങ്ങ
 മിങ്ങും സഞ്ചരിക്കുന്നു)

7 ഏഷാ¹യുക്ത പരാ²വത—

സ്വര്യ³സ്യോ യേ⁴ന്നാ യി⁵

ഗതം രഥേ⁶മി⁷സ്സഭഗോ⁸ഷാ ഇ⁹യം

വിയാ¹⁰ത്യഭി മാ¹¹നഷാൻ

അനവയം —

ഏഷാ (ഉഷോദേവീ)

ഗതം അയുക്ത

— സ്വകീയാനാം രഥാനാം ഗതം
 യോജിതവതി

സു-ഭഗാ ഇയം ഉഷാഃ

പരാ-വതഃ

— സൗഭാഗ്യയുക്താ ഉഷാഃ
 ദൂരസ്ഥാൽ

സുര്യസ്യ ഉൽ-തായനാൻ

അധി

— സൂര്യോദയസ്ഥാനാൻ
 അധികാൻ, ദൃഢോകാൻ

മാനഷാൻ അഭി

— മനുഷ്യാൻ ഉദ്ദിഗ്യ

ഗതം രഥേഭിഃ വി യാതി

— ശതസംഖ്യാകൈഃ രഥൈഃ
 വിശേഷേണ ഗച്ഛതി

അർത്ഥം.—ഈ ഉഷോദേവീ നൂറുകണക്കിൽ തേന്മകൾ സ
 മീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. സൗഭാഗ്യയുക്തനായ ഈ ഉഷസ്സ്,
 ദൂരസ്ഥനായ, സൂര്യോദയസ്ഥാനത്തു നിന്നും ദൂരം, സ്വർഗ്ഗത്തിൽ
 നിന്നും, മനസ്സുതെ ഉദ്ദേശിച്ച് (ഇന്ദ്രിയാദികൾക്കു ദൃശ്യമാകുന്ന
 പ്രാണികളെ ഉദ്ദേശിച്ച്) നൂറുകണക്കിൽ തേന്മകളോടു കൂടി

വേണ്ടപോലെ വന്നെത്തുന്നു. (ഉഷസ്സിന്റെ തേതകൾ എല്ലാ ടവും നേരെയന്ന പ്രാപിക്കുന്ന എണ്ണമറ്റ പ്രഭാപുരങ്ങളാണെന്നു വിചാരിക്കാം. ഗോക്കളാണു് ഉഷസ്സിന്റെ വാഹനങ്ങൾ. ഗോക്കളെന്നവചാൽ രശ്മികളെന്നും അർത്ഥമുണ്ടു്)

8 വിശ്വമസ്യ നാനാമപക്ഷസേ ജഗ-
 ഭേജ്യാതിഷ്ഠനോതി സുനരീ
 അപഭേഷോമഘോനീഭൂതിതാ ദിവ-
 ഉഷാ ഉച്ഛപേന്ത്രിയഃ

അന്വയം:—

(യസ്മാൽ ഏഷാ) സുനരീ— സുഷ്ണേത്രീ, അഭിമതഫലസ്യ പ്രാപയിത്രീ

(ഉഷാഃ) ജ്യോതിഃ

കൃണോതി — സർവ്വം പ്രകാശയതി

(തസ്മാൽ) വിശ്വം ജഗൽ — സർവ്വം ജംഗമം പ്രാണിജാതം

അസ്യാഃ (ഉഷസഃ)

ചക്ഷസേ — പ്രകാശായ

നനാമ — പ്രഹ്ലാഭീ വേതി

(തമസിനിമഗ്നാഃ ജനാഃ

തം നിവാരയിത്രീമുദ്രിശ്യ

നമസ്കർത്രി)

(കിഞ്ച) മഘോനീ — ധനവതി

ദിവഃ ഭൂതിതാ ഉഷാഃ

ഭേഷഃ — ഭേഷ്യുൻ

അപ ഉച്ഛൽ — അപവർജയതി

(തഥാ) ത്രിധഃ അപ — ശോഷയിത്രീ അപവർജയതി

അർത്ഥം:—പ്രാണിവർഗ്ഗങ്ങളെ നേർവഴിക്കു നയിച്ചു് അപ ക്ഷം അഭിഷ്ഠാധിനിയാധി, ഉഷാഃഽപി എല്ലാം പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നതുകൊണ്ടു്, പ്രപഞ്ചത്തിലെ പ്രാണിസമുച്ചയം മുഴുവൻ, ഇതതിൽ നിന്നു് തങ്ങളെ രക്ഷിച്ചതിന്നു് പ്രാതപ്രകാശത്തെ

നമസ്തരികുന്നു ധനുവതിയായ സ്വസ്തപത്രി, ഉഷസ്സ് ജനങ്ങളുടെ ശത്രുക്കളെ അകറ്റുന്നു, തട്ടിപ്പറിക്കാറെ അകറ്റുന്നു. (ശത്രുക്കളും തട്ടിപ്പറിക്കാതും ഇരട്ടിലാണല്ലോ ഉപദ്രവിക്കുന്നത്. ഉഷസ്സ് ധനുവതിയാകുന്നത് പ്രഭാതം ധനോല്പാദനത്തെ കുറിയ്ക്കുന്നതുകൊണ്ട്).

9 ഉഷ ആ ഭാഹിഭാനനാ

പത്രേണദഹിതദിവഃ

ആവഹന്തിദൃത്യസൃഭ്യംസൗഭഗം

വ്യച്ഛന്തിദിവിഷിഷ്യ

അന്വയം:—

ഹേ ദിവഃ ദഹിതഃ ഉഷഃ — ദൃലോകസ്യപത്രി, ഉഷോദേവതേ

ദിവിഷിഷ്യ ഭൂരി

സൗഭഗം

— ദിവസേഷു പ്രഭൃതം സൗഭാഗ്യം

അസൃഭ്യംആ-വഹന്തി

— സമ്പാദയന്തി

(തഥാ) വി-ഉച്ഛന്തി

— തഥാസിവജ്ജയന്തി (ത്വം)

പത്രേണ ഭാനനാ

— സർവ്വേഷാം ആഘാദകരേണ പ്രകാശനേ

ആ ഭാഹി

— സമന്താൽ പ്രകാശസ്വ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സ്വസ്തപത്രി, ഉഷോദേവതേ, ദിവസപ്രതി ഞങ്ങൾക്ക് മികച്ച സൗഭാഗ്യം നേടിത്തരുന്നവളായി, ഇരട്ടിനെ അകറ്റുന്നവളായി, അവിടന്ന് സർവ്വാഘാദകരമായ പ്രകാശത്താൽ പൂണ്ണമായും ശോഭിച്ചാലും.

10 വിശ്വസ്യഹിപ്രാണനം ജീവനം ത്വേ

വിയദൃച്ഛസി സുനരി

സാനോരഥേനബൃഹതാപിഭാവരി

ശ്രുധിചിത്രാമലേഹവം

അന്വയം:-

യൽ	— യസ്സാൽ (ത്വം)
വി ഉച്ഛസി	— തമോവജ്ജയസി
ഹേ സുനരി, (ഉഷോ ദേവി) വിശ്വസ്യ	— പ്രാണിജാതസ്യ
പ്രാണനം, ജീവനം	— ചേഷ്ടനം പ്രാണധാരണം (ച)
ത്വേ ഹി	— ത്വായേവവർത്തതേ
ഹേ വിഭാ-വരി	— വിശിഷ്ട പ്രകാശയുക്തേ
സാ (താദൃശീത്വം) നഃ	— അസ്സാൻപ്രതി
ബൃഹതാ രഥേന (ആയാഹി)	
(തഥാ) ഹേ ചിത്ര-മഘേ	— വിചിത്രധനയുക്തേ
നഃ ഹവഃ ശ്രധി	— അസ്സദീയമാഹ്വാനംശ്രുണ

അർത്ഥം:- അല്ലയോ സുന്ദരിയായ ഉഷോദേവി, അവിടുന്ന് ഇത്തുകറുന്നതുകൊണ്ട് പ്രാണിസമൂഹത്തിന്റെ മുഴുവൻ പ്രാണ ചേഷ്ടയും ജീവധാരണയും അവിടുന്നിൽത്തന്നെ വർത്തിക്കുന്നു. വിശിഷ്ട പ്രകാശത്തോടുകൂടിയ ഉഷസ്സേ, അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് മഹത്തായ തേരിലേറിവന്നാലും. വിചിത്രൈശ്വര്യവതി, ഞങ്ങളുടെ വിളികേട്ടാലും.

വക്ത്രം 5

11 ഉഷോവാജംഹിവാംസ്വ

യശ്ചിത്രോ മാനഷേ ജനേ

തേനാവഹ സുകൃതോ അധ്വരോ ഉപ

യേ ത്വാ ഗുണന്തി വഹ്നയഃ

അന്വയം:-

യഃ (വാജഃ) ചിത്രഃ	— ചായനിയഃ
മാനഷേ ജനേ	— മനുഷ്യജാതേ യജമാനേ (വരന്തതേ)
ഹേ ഉഷഃ, (തം)	
വാജം ഹി	— ശ്രുതിപ്രസിദ്ധം ഹവിർദ്വജ്ജനനം

വംസ്വ — സ്വീകൃത (യാചസ്വ)
 യേ (യജമാനാഃ) വഹന്യഃ — യജ്ഞനിവ്വാഹികാഃ
 ത്വാ ഗുണന്തി — ത്വാം സ്തുവന്തി,
 തേന (കാരണേന താൻ)
 സ-കൃതഃ — സൃഷ്ടകൃതവതോയജമാനാൻ
 അധാരാൻ — ഹിംസാരഹിതാൻ യാഗാൻ
 ഉപ ആ വഹ — പ്രാപയ,
 (യജമാനൈഃ ദത്തഃ
 ഹവിഃ സ്വീകൃത്യ
 പുനരപിതേഷാം യജ്ഞം
 സമ്പാദയേ,)

അർത്ഥം:—യാതൊരു ഹവിസ്സും വിശിഷ്ടമായി, മനുഷ്യ
 ജാതനായ യജമാനങ്കൽ വരുന്നിടുന്നവോ, ശ്രുതിപ്രസിദ്ധമായ
 ആ ഹവിരന്നം, അല്ലയോ ഉഷസ്സേ, സ്വീകരിച്ചാലും യജ
 മാനന്മാരേവർ യജ്ഞം ചെയ്ത് അവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്നവോ,
 അവരെ വീണ്ടും അധാരങ്ങളിലെണ്ണി നയിച്ചാലും (യജമാന
 ന്മാരാൽ നല്കപ്പെട്ട ഹവിസ്സും സ്വീകരിച്ച്, അപരെ വീണ്ടും
 യജ്ഞത്തിലേക്ക് നയിക്കുക അതായത് സല്ലാജങ്ങളെക്കൂടി
 സർഫലം നല്കി വീണ്ടും സല്ലാജങ്ങളെക്കൂടി പ്രേരിപ്പിക്കുക)

12 വിശ്വാന്വേദ് ആവഹ സോമപിതയേ—

അരിഷ്ടാ ദൃഷസ്വപം

സാസ്മാസ്മയാ ഗോമദഗ്ദ്ധാവ ദുക്രിമ്യദ്—

മുഷോവാദം സുവീര്യം

അന്വയം —

ഹേ ഉഷഃ, ത്വാം

സോമ-പിതയേ

അനരിഷ്ടാൻ വിശ്വാൻ

ദേവാൻ ആ വഹ

— സോമപാനായ

— സപ്താൻ ദേവാൻ അസ്മദീയ

ദേവ യജനദേശം പ്രാപയ

ഹേ ഉഷഃ, സാ	— താദൃശീത്വം
ഗോ-മൽ അശ്വ-വൽ	— ഗോമന്തം, ബഹുദിഗ്ഗോഭി ര്യക്തം, അശ്വൈര്യപേതം
ഉഷ്മദ്യം സു-വീര്യം	— പ്രശസ്തം, ശോഭന വീര്യോപേതം
വാജം അസ്സാസു ധാഃ	— അന്നം അസ്സാസുനിയേഹി, സ്ഥാപയ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഉഷസ്സേ, അവിടുന്ന്, സോമപാനത്തിനായി അന്തരീക്ഷലോകത്തിൽ നിന്ന് എല്ലാ ദേവന്മാരെയും ഞങ്ങളുടെ ദേവതാഗദേശത്തെയെത്തിച്ചാലും. അല്ലയോ ഉഷസ്സേ, അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് ധാരാളം പശുക്കളോടും കതിരകളോടും കൂടിയതും പുകഴ്ത്തക്കതും, ശോഭനവീര്യത്തോടു കൂടിയതുമായ അന്നം (പുഷ്ടി) ഞങ്ങളിൽ ഉണ്ടാക്കിയാലും.

13 യസ്യാത്മശ്നോ അച്യയഃ

പ്രതിദ്രോ അദൃക്ഷത

സാനോരയിം വിശ്വവാദം സുപേഗസ-

മുഷാദോതു സുഗ്മ്യം.

അന്വയം.-

യസ്യഃ (ഉഷസഃ)

അച്യയഃ

— പ്രകാശഃ

അഗ്നഃ

— ശത്രുൻ ഹിംസനഃ

ഓഃ

— കല്പ്യാണഃ

പ്രതി അദൃക്ഷത

— പ്രതിദൃശ്യന്തേ

സാ ഉഷാഃ വിശ്വ-വാദം

— വിശ്വൈർവ്വരണീയം

സു-പേഗസഃ സുഗ്മ്യം

— ശോഭനരൂപോപേതം,

സുഖഹേതുക്

രയിനഃ ദോതു

— പ്രയച്ചതു

അർത്ഥം—ഏതുവസ്തുവിന്റെ പ്രകാശങ്ങൾ ശത്രുനിംസകങ്ങളും (ഇരട്ടിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ശത്രുക്കളെയും വാഹനം) മ. ഗളികരങ്ങളുമായി കാണപ്പെടുന്നവോ, ആ ഉഷസ്സ് എല്ലാവരും കാമികത്താകുന്നു. ശോഭനരൂപമുള്ളതാകയാൽ സുഖസാധകവുമായ ധനം നമ്മൾക്ക് തന്നെത്തുല്ക്ക

14 യേചിദ്ധിത്വാമൃഷയഃ പൂർവ്വ ഉതയേ

ജഹ്വരേവസേമഹി

സാനസ്തോമം അഭിഗൃണീഹിരാധസോ

ഷശ്ശുക്രേണ ശോചിഷാ.

അന്വയം:—

ഹേ മഹി,	— മഹിതേ, പുജനീയേ, (ഉഷോദേവതേ)
ത്വാം യേ ചിത്ത് ഹി	— യേ ഖല്യപ്രസിദ്ധാഃ
പൂർവ്വേ ഋഷയഃ	— പുരാതനാമന്ത്രദൃഷ്ടാഃ
ഉതയേ അവസേ	— രക്ഷണായ അന്നായ (ച)
ജഹ്വരേ	— ജഹ്വിതേ, ആഹുതവന്തഃ, സൂക്തരൂപൈമാന്ത്രസ്തവന്തഃ
ഹേ ഉഷഃ, സാ	— താദൃഗീത്വാ.
രാധസാ	— അസ്മാഭിർത്തേനഹവിർദ്യക്ഷ ണേന ധനേന
ശുക്രേണ ശോചിഷാ	— ദീപ്യേത, തമോനിവാരയിതും സമത്മേനതേജസാചോപ ലക്ഷിതാ നന്തി
(തേഷാം ഋഷീണാമിവ)	
നഃ സ്തോമാൻ	— അസ്മാകം സ്തുതിഃ
അഭി ഗൃണീഹി	— സമ്യഗ്സ്തുതം ഇതിഗമ്യയ

അർത്ഥം—പുജ്യയായ ഉഷോദേവതേ, ചില പ്രസിദ്ധരായ പുരാതനവിഷാഹി, മന്ത്രദൃഷ്ടാക്കൾ, രക്ഷയ്ക്കും അന്നത്തിന്നും (പുഷ്പിഞ്ചം) വേണ്ടി അവിടുത്തെ സൂക്തരൂപങ്ങളായ മന്ത്രങ്ങളാൽ സ്തുതിച്ചവരാകുന്നുല്ലോ അല്ലയോ ഉഷസ്സേ, അപ്രകാരം

മുള്ള അവിടന്ന്, ഞങ്ങളാൽ അപ്പിക്കപ്പെട്ടന്ന ഹവിരന്നമായ ധനംകൊണ്ട് (തൃപ്തയായി) ഇരുട്ടുകാരൻ സമർത്ഥമായ തേജസ്സോടുകൂടിയവളായി, ആ പൗതന്യർക്കിടയ്ക്കെ എന്നപോലെ, ഞങ്ങളുടെ സ്തോത്രങ്ങളെയും സ്വീകരിച്ചാലും. "നിങ്ങൾ നല്ലപോലെ സ്മരിച്ചു" എന്ന് പറഞ്ഞാലും.

15 ഉഷോയദ്യഭാനനാ

വിഭാറാപ്തണവോദിവഃ

പ്രനോയച്ഛതാദൃകം പൃഥുച്ഛിഃ

പ്രദേവിഗോമതിരിഷഃ

അന്വയം:-

ഹേ ഉഷഃ, അദ്യ	— അസ്മിൻ പ്രഭാതസമയേ (ത്വം)
യൽ ഭാനനാ	— യസ്മാൽപ്രകാശേന
ദിവഃ ദ്വാദശ	— അന്തരീക്ഷസ്യഭാരഭൂതേന
	അന്ധകാരേണാച്ഛാദിതേന പൂർവാ
	പരഭാശേന
വി ഗുണവഃ	— വിശുദ്ധ്യപ്രാപ്താശ്ച
(തസ്മാൽ ത്വം) നഃ	— അസൃഭ്യം
അപ്രകം പൃഥു ചാച്ഛിഃ	— ഹിംസകരഹിതം, വിസ്തീർണ്ണം,
	തേജസ്വംഗ്രഹം
പ്രയച്ഛതാൽ	— ദേഹി
(അപിച) ഹേദേവി	— ദേവനശീലേ
ഗോ-മതീഃ ഇഷഃ	— ബഹുദിഗ്ഗോഭിര്യുക്താനി,
	അന്നാനി (പ്രയച്ഛതാൽ)

അർത്ഥം:- അല്ലയോ ഉഷസ്സേ, അവിടന്ന് ഈ പ്രഭാതത്തിൽ ഏതു കാലമായി, പ്രകാശംകൊണ്ട്, മറഞ്ഞ ആകാശത്തിന്റെ പൂർവാപരഭാഗങ്ങളിലൂടെ ഇരുട്ടുകുറി വരുന്നവോ, അതു കാലമായി ഞങ്ങൾക്ക്, ഉപദ്രവകാരികൾ ബാധിക്കാതെ വിസ്തീർണ്ണം തേജസ്സാർത്ഥമായ ഗ്രഹം തന്നെത്തന്നെ. പുറമെ, അല്ലയോ പ്രകാശവതി, വളരെ പശുക്കളോടൊത്ത അന്നങ്ങളും (പ്രപൃഷ്ടികളും) തന്നെത്തന്നെ.

16 സംനോ¹രാ²യാ ബൃഹ³താ വിശ്വ⁴പേ⁵ശസാ

മിമി⁶ക്ഷാ സമി⁷ളാ⁸ഭി⁹രാ

സംഭൃ¹⁰ക്തേ¹¹ൻ വിശ്വ¹²തരോ¹³ഽയോമ¹⁴ഹി

സംവാ¹⁵ജൈ¹⁶വ്യാജി¹⁷നി¹⁸വതി

വ 5

അന്വയം:—

ഹേ ഉഷഃ, ന: ബൃഹതാ

വിശ്വ-പേശസാ

— പ്രഭൃതേന, ബഹുവിധരൂപ
യുക്തേന

രായാ സം മിമിക്ഷ

— ധനേന സംസിഞ്ച സംയോജയ

(തഥാ) ഇളാഭി: ആ സം.

(മിമിക്ഷ)

— ഗോഭി: സംയോജയ

ഹേ മഹി,

— മഹനീയേ, ഉഷോഭേവതേ,

വിശ്വ-തരാ ഭൃക്തേൻ

— സർവ്വേഷാം ശത്രുണാം

ഹി.സകേതയശസാ

സം (മിമിക്ഷ)

— സംയോജയ

ഹേ വാജിനീ-വതി,

— അന്നസാധനരൂപക്രിയായുക്തേ,

വാജൈ: (അസ്മാൻ) സം.

(മിമിക്ഷ)

— അന്നൈ: സംയോജയ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഉഷസ്സേ, അത്യധികവും ബഹുരൂപ
ബുദ്ധിമുട്ടുള്ളതും ആയ ധനത്തോടു് ഞങ്ങളെ യോജിപ്പിച്ചാലും.
നിരപ്പും പശുക്കളോടു് ഞങ്ങളെ യോജിപ്പിച്ചാലും. അല്ലയോ
മഹനീയരായ ഉഷോഭേവതേ, എല്ലാ ശത്രുക്കളെയും പിന്മു
ക്കുന്ന കീത്തിയോടു് ഞങ്ങളെ യോജിപ്പിച്ചാലും. ഹവിരന്ന
ക്രിയയാടുമുടിയപട്ടു, ഞങ്ങളെ അന്നത്തോടു യോജിപ്പി
ച്ചാലും.

വഗ്ഗം 6 പ്രസ്താവം: ഋഷി: അനുഷ്ടുപ് ഛന്ദഃ

1 ഉഷോഭദ്രേഭിരാഗഹി
 ദിവശ്ചിദ്രോചനാഭധി
 വഹന്താരുണഹ്സവ-
 ഉപത്വാ സോമിനോഗൃഹം

അന്വയം:-

ഹേ ഉഷഃ, ഭദ്രേഭി:	— ഭന്തനീയൈഃ, ഭജനീയൈഃ, ശോഭനൈഷ്ഠാർഗ്ഗൈഃ
ദിവ:	— അന്തരീക്ഷസകാശാൽ
രോചനാൽ	— രോചമാനാൽ, ദീപ്യമാനാൽ
ചിത് അധി	— പുജിതാൽ ഉപരിവർത്തമാനാൽ
ആ ഗഹി	— ആഗമ്യ
അരുണ-ഹ്സവഃ	— അരുണവർണ്ണാഗാവാഃ
സോമിനഃ ഗൃഹം	— സോമയുക്തസ്യ യജമാനസ്യ ദേവയജനരൂപം ഗൃഹം
ത്വാ ഉപ വഹന്തു	— ത്വാം പ്രാപയന്തു

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഉഷോദേവതേ, പോകേണ്ടതും ശോഭനങ്ങളുമായ മാർഗ്ഗങ്ങളിലൂടെ, അന്തരീക്ഷത്തേക്കാൾ പ്രകാശമാനമായി പുജ്യമായ ഉപരിപ്രദേശത്തിൽ നിന്ന് വന്നാലും. ചൂകുന്ന പശുക്കൾ, സോമത്തോടുകൂടിയ യജമാനന്റെ യാഗശാലയിലേക്കു് (അല്ലെങ്കിൽ അഗ്നിഹോത്രശാലയിലേക്കു്) അവിടുത്തെ ഏന്തിക്കട്ടെ. ('അരുണോഗാവ ഉഷസാം' എന്ന പ്രമാണം കൊണ്ടു് ഉഷസ്സിന്റെ വാഹനങ്ങൾ ചൂകുന്ന പശുക്കളാകുന്നു.)

2 സുപേഗസം സുഖം രഥം
 യഥ്യസ്ഥാ ഉഷസ്യാ
 തേനാസുശ്രവസംജനം
 പ്രാവാദ്യഹിതദ്വിവഃ

അന്വയം:—

ഹേ ഉഷഃ, ത്വം യം

സു-പേശസഃ

സു-ഖം

— ശോഭനാവയവം സുരൂപയുക്തം

— ശോഭനേന വേന, ആകാശേന
യുക്തം, വിസ്തൃതം

രഥം അധി-അസ്ഥാഃ

ഹേ ദിവഃ ഭൂമിതഃ

തേന (രഥേന) അഭ്യ

സു-ശ്രവസം മനം

പ്ര അവ

— അധിതീഷ്ഠസി

— ദൃഢോകപുത്രീ

— അസ്തിൻ കാലേ

— ശോഭനേനവിര്യകരം യജമാനം

— പ്രകാശേണ ഗച്ഛ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഉഷസ്സേ, അവിടുന്ന് നല്ല അവയവങ്ങളോടുകൂടിയതും ഉള്ളിൽ ചേർത്ത സ്ഥലത്തോടുകൂടിയതും വിസ്തൃതവും ആയ യാതൊരു തേരിൽ കയറാറുണ്ടോ, അല്ലയോ സ്വർഗ്ഗപുത്രി, ഇപ്പോൾ ആ തേരിൽ നല്ല ഹവിസ്സോടെ കാത്തിരിക്കുന്ന യജമാനനെ പ്രാപിച്ചാലും.

3 വയശ്ചിത്തേ പതത്രിണോ—

ദിപചതുഷ്ഠഭീജനി

ഉഷഃ പ്രാണ്യുരൂരം

ദിവോ അന്തേഭ്യസ്തരി

അന്വയം:—

ഹേ അർജ്ജുനി, ഉഷഃ

തേ ജ്ജുൻ അന

ദി-പൻ

ചതുഃ-പൻ

പതത്രിണഃ വയഃ ചിൻ

— ഇദൃപസ്സേ, ഉഷോദേവതേ

— ഗമനാനുനലക്ഷ്യ

— ദിപാൻ, മനഃശ്യാദികം

— ഗവാദികം

— പതത്രവന്തഃ, പക്ഷോപേതാഃ
പക്ഷിജന്മാ

ദിവഃ അന്തേഭ്യഃ

പാപി പ്ര ആൻ

(അന്ധകാരാഭിഭൂതാഃ

പ്രാണിനഃ ത്വദാഗമേ

ചേഷ്ടാവന്തോ വേന്തി)

— ആകാശപ്രാന്തേഭ്യഃ

— പ്രകാശേണ ഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം:-ശുഭ്രപണ്ണിയായ ഉഷോദേവതേ, അവിടുത്തെ (ഭിവസംതോറുള്ള) വരവുകളെക്കണ്ടാണല്ലോ, ഇതുകാലികളും നാല്ക്കാലികളും ആകാശപ്രാന്തങ്ങളിൽ നിന്ന് ചിറകുറുപക്ഷികളും പുറപ്പെട്ടു വരുന്നത് ഇരുട്ടിൽ വിഷമിച്ച പ്രാണികൾ അവിടുത്തെ ആഗമത്തിലാണ് ചൈതന്യമുൾക്കൊള്ളുന്നത്.

4 വ്യച്ഛന്തീഹി രശ്മിഭി-

വ്യാപ്തമാഭാസി രോചനം

താംത്വാ മുഷ്യന്ത്യയവോ-

ഗീഭിഃ കണ്വാ അഹുവത.

വ 6

അന്വയം:-

ഹേ ഉഷഃ, വി-ഉഹന്തീ	— തമോവർജയന്തീ (ത്വം)
രശ്മി-ഭിഃ	— സ്വകീയൈസ്തേജോഭിഃ
വിശ്വം	— സർവ്വം ഭൂതജാതം
രോചനം	— പ്രകാശയുക്തം യഥാവേതി തഥാ
ആ-ഭാസി	— ആസ്ഥതാൻ പ്രകാശസേ
ഹി	— യസ്മാദേവം തസ്മാൽ
താം ത്വാം	— താദൃശീം ത്വാം
വസ്യ-യവഃ കണ്വാഃ	— വസുകാമാഃ മേധാവിനഃ ജ്വതപിഭഃ
ഗീഃ-ഭിഃ അഹുവത	— സ്തുതിലക്ഷണൈവ്യാപോഭിഃ സ്തുതവന്തഃ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഉഷസ്സേ, ഇരുട്ടുകുറിക്കൊണ്ട് അവിടുന്ന് സ്വതേജസ്സുകളാൽ ചരാചരത്തെ മുഴുവൻ തികച്ചും തെളിയിച്ചു പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു. അപ്രകാരമാകയാൽ അവുണ്ണമുള്ള അവിടുത്തെ, ധനാർത്ഥികളായ ജ്വതപിക്ഷകൾ സ്തോത്രങ്ങളാൽ സ്തുതിച്ചിരിക്കുന്നു.

വർഗ്ഗം 7, 8 ഗായത്രിനൃപ്തപാദനസി സുഹൃദാദേവതാ

- 1 ഉദൃത്യം ജാതപേദസം
 ദേവം വഹന്തി കേതവഃ
 ഭൂശേഖരിഷായ സുഹൃദം

അന്വയം. —

വിശ്വായ ഭൂശേ — വിശ്വാദസുപനായ ഭൂഷ്യം
 ത്യം ജാത-പേദസം.
 സുഹൃദം ദേവഃ — പ്രസിദ്ധം, ജാതപ്രജ്ഞം,
 കേതവഃ ഉൽ വഹന്തി — അഗാധം, രഹ്യം ഉദ്യോഗം
 വഹന്തി

അർത്ഥം.—ഉപനത്തിന്നു മുഴുവൻ കാണാൻ വേണ്ടി, ജാത പ്രജ്ഞനായ, സമുജ്ജ്വലനമുദനനായ ആ സുഹൃദനെ അഗാധമായി അല്ലങ്കിൽ രഹ്യമായി ചേർത്തുപോകാത്തവന്നു (സുഹൃദൻ എന്ന പദത്തിന്നു് സമുപ്രോക്തൻ എന്നർത്ഥം സുഹൃദന്റെ പ്രചോദന സാക്ഷാത്കൃതം ഗായത്രിയിൽ പ്രസിദ്ധം)

- 2 അപത്യേതായപോയഥാ
 നക്ഷത്രായന്ത്യക്തുഭിഃ
 സുരായവിശ്വപക്ഷസേ

അന്വയം. —

ത്യേ തായപ — പ്രസിദ്ധം ആപാ
 യഥാ — ച തഥാ
 നക്ഷത്രാ — നക്ഷത്രാണി
 അക്തു-ഭിഃ — രാത്രിഭിഃ (സമം)
 വിശ്വ-പക്ഷസേ — വിശ്വസ്യ,
 സമുസ്യപ്രകാശകസ്യ

സുരായ — സൂര്യസ്യാഗമനംഭൂഷാ
അപ യന്തി — അപഗച്ഛന്തി
(സൂര്യഃ ആഗമിഷ്യതിതിഭീത്യാ പലായന്തേ)

അർത്ഥം—വിഗ 'പ്രകാശകനായ സൂര്യനെ ഉദ്ദേശിച്ചു', സൂര്യൻ ഉദിക്കാൻ പോകുന്നു എന്നു കണ്ടു, സൂര്യാഗമനത്തിൽ ഭയംകൊണ്ടു പ്രസിദ്ധനാായ തസ്തദന്മാരും നക്ഷത്രങ്ങളും രാത്രിയോടുകൂടി അപഗമിക്കുന്നു. ലോഭമുലമായ അസത്യവും അല്പജ്ഞാനങ്ങളും സത്യസ്വരൂപമായ പരമജ്ഞാനത്തിന്റെ മുമ്പിൽ മറയ്ക്കുന്നു എന്നാവാം ആന്തരാർത്ഥം.

3 അഭ്യൂഹസ്യകേതവോ—
വിരഗ്ദ്ധയോജനാഅന
ദ്രാജ്ഞോഅഗായായമാ

അനായഃ—

അസ്യകേതവഃ രഗ്ദ്ധയഃ — സൂര്യസ്യ പ്രജ്ഞാപകാഃ ദീപ്തയഃ
യഥാദ്രാജ്ഞഃ അഗായഃ — ദീപ്യമാനാഃ അഗായഃ (തഥാ)
ജനാൻ അന വി ദ്രാഗ്ദ്ധം — ജനാൻ സർവ്വാൻ അനക്രമേണ
പ്രേക്ഷന്തേ

അർത്ഥം—അവിടുത്തെ (സൂര്യന്റെ) പ്രജ്ഞാപകങ്ങളായ ദീപ്തികൾ, പ്രകാശമാനങ്ങളായ അഗ്നികളെന്നപോലെ ജനങ്ങളെ അനക്രമേണ പ്രേക്ഷിക്കുന്നു. സമീപസ്ഥനായ അഗ്നിയെപ്പോലെ ദൂരസ്ഥനായ സൂര്യനും പ്രത്യക്ഷനായി കാണപ്പെടുന്നു.

4 തരണിവിശ്വഭൂതോ—
ജ്യോതിഷ്ഠാസിസൂര്യ
വിശ്വമാഭാസിരോചനം.

അന്വയം. —

ഹേസൂര്യ, (ത്വം) തരണി:— താരിതാ, അന്യേനഗ്നുഷക്യ
സ്യ അധ്വന: ഗന്താ രോഗാൽ
താരയിതാ വാ, അന്യാചി
തയാ സവൃസ്യ പ്രേരകത്വാൽ
സംസാർത്ഥേണാർത്ഥകോവാ

വിശ്വ-ശേത: — വിശ്വൈ, സച്ചൈ,
പ്രാണിഭിദ്ഗനിയ:

ജ്യോതി:—കൃൽ അസി — ജ്യോതിഷ:, പ്രകാശസ്യകത്താ,
സച്ചസ്യ വസ്തുന: പ്രകാശയിതാ,
രാത്രൗ ചഗ്രാദിനാ: പ്രകാശയി
താ വേസി

(യസ്മാദേവം തസ്മാൽ

ത്വം) വിശ്വം

— വ്യാപ്തം

രോചനം ആ ഭാസി

— അന്തരീക്ഷം സമന്താൽ
പ്രകാശയസി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ സൂര്യ അവിടുന്ന് അന്യന്മാരെക്കു
ത്താൻ വയ്യാത്ത വഴിയിൽ ചരിക്കുന്നവനാകുന്നു അല്ലങ്കിൽ
(ഉപാസകരെ) രോഗത്തിൽ നിന്ന് കരകയറുന്നവനാകുന്നു
അല്ലങ്കിൽ ആന്തരപ്രചോദനത്താൽ സംസാരസമുദ്രത്തിൽ നി
ന്ന് താരകനാകുന്നു ഉവനത്തിലെ എല്ലാ പ്രാണികൾക്കും
കാണത്തക്കവനാകുന്നു പ്രകാശങ്ങളുടെ കത്താവാകുന്നു അ
ല്ലങ്കിൽ എല്ലാ വസ്തുക്കളെയും പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നവനാകുന്നു
അല്ലങ്കിൽ രാവിൽ ചഗ്രാദികൾക്ക് പ്രകാശം കൊടുക്കുന്നവ
നാകുന്നു അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് വ്യാപിച്ചു അന്തരീക്ഷ
ത്തെ മുഴുവൻ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു

5 പ്രത്യങ്ദേവാനാംവിശ്വം

പ്രത്യങ്ദേവീമാനന്ധാൻ

പ്രത്യങ്വിശ്വംസ്വർഗ്ഗശേ

അനന്തം:—

(ഹേസൂര്യ, തപം)

ദേവാനാം വിശഃ — മരുണാമകാൻ ദേവാൻ

പ്രത്യങ്ങ് ഉൻ ഏഷി — ആഭിമുഖ്യേന ഉദയംപ്രാപ്നോഷി

(തഥാ) മാനുഷാൻ പ്രത്യങ്ങ് (ഉദേഷി)

(തഥാ) വിശ്വം സ്വഃ — വ്യാപ്തം സ്വർല്ലോകം

ദൃശേ — ദൃഷ്ടം

പ്രത്യങ്ങ് (ഉദേഷി)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ സൂര്യ, അവിടുന്ന് മരുത്തുകളുടെ നേരെ ഉദീയുന്നു. അതുപോലെ മനുഷ്യരുടെ നേരെ ഉദീയുന്നു. അതു പോലെത്തന്നെ വിസ്തൃതമായ സ്വർല്ലോകം കാണുവാൻ അതിന്നുനേരെ ഉദീയുന്നു.

6 യേനാ പാവക ചക്ഷസാ

ഭൂരണ്യന്തം ജനാ അന

തപം വരണ പശ്യസി

അനന്തം:—

ഹേ പാവക,

— ശോധക,

വരണ,

— അനിഷ്ടനിവാർക, സൂര്യ,

തപം ജനാൻ

— ജാതാൻ പ്രാണിനഃ

ഭൂരണ്യന്തം

— ധാരയന്തം, പോഷയന്തം

(ഇമം ലോകം)

യേന ചക്ഷസാ

അന പശ്യസി

— യേന പ്രകാശേന അനക്രമേണ

പ്രകാശയസി

(തം പ്രകാശം സ്മരഃ.)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ശുദ്ധീകര, അനിഷ്ടനിവാർക, അവിടുന്ന് സർവ്വ പ്രാണികളെയും ധരിയ്ക്കുന്ന പോഷിപ്പിയ്ക്കുന്ന ഈ ലോകത്തെ യാതൊരു തേജസ്സിനാൽ അനക്രമമായി പ്രകാശിപ്പിയ്ക്കുന്നവോ, ആ പ്രകാശത്തെ സ്മരിയ്ക്കുന്നു.

7 വിദ്യാമേ¹ഷി രജ¹സ്പ-

മാഹാ മിമാ¹നോ അ¹കു¹ഭിഃ

പശ്യ¹ജ്ഞാനി സൂ¹ര്യ

അന്വയം.-

ഹേ സൂര്യ (ത്വം)

ജ്ഞാനി പശ്യൻ

— ജന്മവന്തി ഭൂതജാതാനി
പ്രകാശയൻ

അഹാ അകു¹ഭിഃ

മിമാനഃ

— അഹാനിരാത്രിഭിസ്സഹ
ഉൽപാദയൻ

പൃഥു രജഃ

— വിസ്തീർണ്ണം ലോകം

ദ്യാം വി ഏഷി

— അന്തരീക്ഷലോകം

വിശേഷേണ ഗച്ഛസി

അർത്ഥം:-അല്ലയോ സൂര്യ, അവിടുന്ന് ഈ ലോകത്തിൽ ജന്മം കൊള്ളുന്ന ചരാചരങ്ങളെ പ്രകാശിപ്പിച്ചു, രാവുകളോടു കൂടി പകലുകളുണ്ടാക്കി വിസ്തീർണ്ണലോകമായ അന്തരീക്ഷത്തിൽ വിചരിക്കുന്നു

8 സപ്ത¹പാഹരിതോ രഥേ

വഹന്തി ദേവസൂ¹ര്യ

ശോചി¹ഷ്ടേശം വിചക്ഷണ.

അന്വയം.-

ഹേ സൂര്യ, ദേവ,

— ദ്യോതമാന.

വി-ചക്ഷണ,

— സമ്പ്രസ്യ പ്രകാശയിതഃ

രഥേ (അവസ്ഥിതം)

ശോചിഃ-കേശം ത്വാ

— തേജാംസീയസ്മിൻ കേശാഃ
ഇവ ദൃശ്യന്തേ തം ത്വാം

സപ്ത പാരിതഃ

— സപ്തസംഖ്യാകാഃ അശ്വാഃ,

വഹന്തി

രസഹരണശീലരഗുയോവാ
— പ്രാപയന്തി

അർത്ഥം—അല്ലയോ സൂര്യ, ദ്യോതമാന, സർവ്വപ്രകാശക, തേജസ്സുകളാകുന്ന കേശങ്ങളോടു കൂടി തേരിൽ ഇരിക്കുന്ന അവിടുത്തെ ഏഴു കുതിരകൾ അല്ലെങ്കിൽ രസഹരണസമർത്ഥങ്ങളായ രശ്മികൾ വഹിക്കുന്നു.

9 അയ്യക്തസപ്തശ്ചസ്യവ-
സ്സുരോരഥസ്യ നപ്യഃ
താഭീര്യോതി സ്വയക്തിഭിഃ

അന്വയം:—

സൂര്യഃ രഥസ്യ നപ്യഃ	— ന പാതയിത്യഃ
സപ്ത ശ്ചസ്യവഃ	— സപ്തസംഖ്യാകാഃ ശോധ്കാഃ അശ്വസ്രിയഃ
അയ്യക്ത	— യോജിതവാൻ
താഭീഃ	— അശ്വസ്രീഭിഃ
സ്വയക്തി-ഭിഃ	— സ്വകീയയോജനേന .
യാതി	— യജ്ഞഗൃഹം പ്രത്യാഗച്ഛതി

(അതഃ തസ്മൈ ഹവിദ്വാതവ്യം).

അർത്ഥം—സൂര്യൻ, ഒരിക്കലും വീഴ്ക്കാത്ത ഏഴു പെൺകുതിരകളെ തേരിനോടു ഘടിപ്പിച്ചു. സ്വസംയോജനം കൊണ്ട് അവകളാൽ യജ്ഞഗൃഹത്തിൽ വരുന്നു. അതുകൊണ്ട് അവിടുത്തേക്ക് ഹവിസ്സ് സമർപ്പിക്കണം.

10 ഉഭയം തമസസ്തതി
ജ്യോതിഷ്ഠശ്ചത ഉത്തരം
ദേവം ദേവത്രാസൂര്യ-
മഗ്നജ്യോതിതത്തമം.

അന്വയം:—

വയം	— അനുഷ്ഠാതാഃ
തമസഃ പരി	— രാത്രേത്രാർദ്ധം, പാപാദുപരി, പാപരഹിതം

ദേവ-ത്രാ ദേവം	— ദേവേവ്യമധ്യേ ദേവം, ദാനാദി ഗുണയുക്തം
ഉൽ-തരം ജ്യോതിഃ	— ഉൽകൃഷ്ടതരം തേജസ്വിനം
സൂര്യം ഉൽ പശ്യന്തഃ	— സ്തുതിഭിഃ ഹവിർഭിശ്ച ഉപാസിതാസ്സന്തഃ
ഉൽ-തരം ജ്യോതിഃ	— ഉൽകൃഷ്ടതരം, സൂര്യരൂപം, സൂര്യസായുജ്യരൂപം
അഗന്ത	— പ്രാപ്തവാമ

അർത്ഥം-അനുഷ്ഠാനാക്കളായ നമ്മൾ രാത്രിയിൽനിന്നു യന്മ്, പാപത്തിൽ നിന്നുയന്മ് (പാപരഹിതനായി) ദേവന്മാരുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ ദേവനും ഉൽകൃഷ്ടതരനും തേജസ്വിനുമായ സൂര്യനെ സ്തുതികളെക്കൊണ്ടും ഹവിസ്സുകളെക്കൊണ്ടും ഉപാസിച്ച്, മഹത്തമമായ സൂര്യസായുജ്യ പദവിയിലെ പ്രാപിക്കുമാറാകട്ടെ.

11 ഉദ്യേന്നദ്യമിത്രമഹ-

ആരോഹണത്തരം ദിവം

ഏദ്രോഗം മമ സൂര്യ

ഹരിമാണം ച നാശയ

അന്വയം:-

ഹേ സൂര്യ, മിത്ര മഹഃ, -	അനുളലദീപ്തിയുക്തം,
അദ്യ ഉൽ-യൻ	— അസ്തിൻകാലെ ഉദയം ഗച്ഛൻ
ഉൽ-തരം ദിവം	— ഉൽഗതതരം അന്തരീക്ഷം
ആ-രോഹൻ	— ആഭിമുഖ്യേന പ്രാപ്തവൻ (ത്വം)
മമ ഏൽ-രോഗം	— ഏദയഗതമാന്തരം രോഗം
ഹരിമാണം ച	— ശരീരഗതം ഹരിചർണ്ണം, രോഗപ്രാപ്തം വൈവർണ്ണ്യം ച
നാശയ	— വിനാശയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സൂര്യ, എല്ലാവർക്കും അനുകൂലമായ പ്രകാശത്തോടുകൂടിയവനെ, ഇപ്പോൾ ഉദിച്ചയന്ന് അന്തരിക്ഷത്തെ നേരേ പ്രാപിക്കുന്ന അവിടുന്ന് എന്റെ ആന്തരരോഗത്തെയും, പച്ചപ്പ്, നിറക്കേട് എന്ന ശരീരരോഗത്തെയും ഇല്ലാതാക്കിയാലും. (ഏദ്രോഗം എന്നതുകൊണ്ട് ഇന്ന് വ്യവഹരിച്ചുവരുന്ന ഏദ്രോഗത്തെയാണോ ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ളതെന്ന് അറിയുകയില്ല. കഥക്രോധാദി ഹൃദയവികാരങ്ങളെയും ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കാം.)

12 ശുഭേഷമേഹരിമാണ്.
 രോപണാകാസഭ്യംമസി
 അഥോഹാരിദ്രവേഷമേ
 ഹരിമാണ് നിഭ്യംമസി.

അന്വയം:—

മേ ഹരിമാണ്.	— മദീയം ശരീരഗതിം ഹരിഭൃണ്ണം
ശുഭേഷ	— താദൃശവണ്ണം കഥയമാനേഷ പക്ഷിഷ
(തഥാ) രോപണാ	
കാസ ഭ്യംമസി	— ശാരീകാസ (ച) സ്ഥാപയാമഃ
അഥോ ഹാരിദ്രവേഷ	— അപി ച ഹരിതാലദ്രമേഷ
മേ ഹരിമാണ്.	
നി ഭ്യംമസി	— നി ഭധീമഹി

അർത്ഥം—എന്നെപ്പുംബന്ധിച്ച ശാരീരികമായ പച്ചപ്പ്, ആ വണ്ണം ഇഷ്ടപ്പെടുന്ന പക്ഷികളിലും തന്തകളിലും ഞാൻ പകരുന്നു. പിന്നെ ആ പച്ചപ്പ് ഹരിതാലദ്രമങ്ങളിൽ മാറി വെളുത്തു. (ഹരിതാലം = കരിങ്കറുക്)

13 ഉഗോദയചാദിത്യോ—

വിശ്വേന സഹസാ സഹ

ദിഷന്തം മഹ്യം രന്ധയൻ

മോ അഹം ദിഷന്തേ ഡം.

വ 8

അനന്വയം —

അയം ആദിത്യഃ	—	പുരോവരന്തി സൂര്യഃ
മഹ്യം ദിഷന്തം രന്ധയൻ	—	ഉപദ്രവകാരിണം ഹിംസൻ
വിശ്വേന സഹസാ സഹ	—	സപ്തേണ ബലേന സഹ
ഉൽ അഗാൻ	—	ഉദയം പ്രാപ്തവാൻ
അഹം ദിഷന്തേ	—	അനിഷ്ടകാരിണേ, ദോഗായവാ
മോ ഡം	—	നൈവഹിംസാം കദോമി,
		സൂര്യ ഏവ തം വിനാശയതു

അർത്ഥം.—ഈ മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്ന ആദിത്യൻ എന്നിങ്ങ് ഉപദ്രവകാരിയെ (അല്ലെങ്കിൽ എന്റെ രോഗത്തെ) നശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടാണല്ലോ എല്ലാ ബലത്തോടും കൂടി ഉദയം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നത് എന്നിങ്ങ് അനിഷ്ടകാരിയെ (അല്ലെങ്കിൽ ദോഗായത്തെ) ഞാൻ ഹിംസിക്കുന്നില്ല സൂര്യൻ തന്നെ നശിപ്പിക്കട്ടെ വശ്യം 9, 10, 11, സവ്യ ആംഗിരസഃ ദൃഷ്ടിഃ ജഗതീത്രിഷ്ട്വേച്ചൈന്ദ്രസീ

1 അഭിത്യം മേഷം പുരുഹുതമൃഗീയം—

മിത്രം ഗീർദ്ദിതോവസോ അണ്ണവം

യസ്യഭ്യാവോ ന വിചരന്തിമാൻവാ

ഭുജേമംഹിഷമഭിവീപ്രമച്ചത

അനവധി:-

യസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ കമ്മാണി) ദ്യാവഃ ന	— സൂര്യരശ്മയഃ യഥാ സർവ്വേഷാം ഹിതകരഃ തഥാ
മാനുഷാ വി-ചരന്തി	— മനുഷ്യാണാം ഹിതാനി വിശേഷേണ വത്തന്തേ
ത്വം	— തം പ്രസിദ്ധം
മേഷം	— ശത്രുഭിഃ സ്പഷ്ടമാനം
പുരു-ഹുതം	— പുരുഭിഃ, ബഹുഭിഃ യജമാനൈരാഹുതം
ഋഗ്മിയം	— ഋഗ്ഭിഃ വിക്രയമാണം, സ്മയമാനം, സ്മത്യാഹിദേവതാ വിക്രിയതേ
വസവഃ അണ്ണവം	— ധനാനാം ആവാസഭൂമിഃ
ഇന്ദ്രം (ഹേ സ്തോതാരഃ)	
ഗീഃ-ഭിഃ	— സ്മൃതിഭിഃ
അഭി മദന്ത	— ആഭിമുഖ്യേന ഹിംസ പ്രാപയന്ത
ഭുജേ	— ഭോഗായ
മംഹിഷഃ	— അതിശയേന പ്രവൃദ്ധം
വിപ്രം	— മേധാവിനം (ഇന്ദ്രം)
അഭി അച്ഛന്ത	— അഭിപുജയന്ത

അർത്ഥം:- അംഗിരസ്സമഹാഷി ഇന്ദ്രതുല്യനായ ഒരു പുത്രനാണുവാനു ദേവന്മാരേ ഭജിച്ച ഇന്ദ്രൻ സ്വയം അംഗിരസ്സിന്റെ പുത്രനായി ജനിച്ച സവ്യൻ എന്നു പേരായ ആ ആംഗിരസനാണ് ഈ സൂക്തത്തിന്റെ ഋഷി-

യാവനൈരാഹുതേ കമ്മാങ്ങരഃ, സൂര്യരശ്മികരഃ സർവ്വപരാചരങ്ങരഃകം ഹിതകരങ്ങായപോലെ, മനുഷ്യക്കു ഹിതങ്ങളാണോ, ആ പ്രസിദ്ധനും, ശത്രുക്കളോടു സ്പഷ്ടിജ്ഞാപനം അസംഖ്യം യജമാനന്മാരാൽ വിളിക്കപ്പെടുന്നവനും സ്മൃതിയാൽ വാങ്ങപ്പെടാവുന്നതും (അതായത് സ്മൃതിപ്രിയനും), ഐശ്വര്യങ്ങളുടെ ഇരിപ്പിടവും ആയ ഇന്ദ്രന് ഹേ സ്തോതാക്കളേ, ആഭിമുഖ്യത്തോടുകൂടി ഹിംസ ചെയ്തുക സുഖാനുഭൂതിജ്ഞാ ഏറ്റവും പ്രവൃദ്ധനും മേധാവിയുമായ ഇന്ദ്രനെ നേരിട്ടു പുജിജ്ഞുക (ശത്രുക്കളോടു സ്പഷ്ടിജ്ഞാപനം എന്നർത്ഥത്തിൽ മേഘം എന്ന ഇന്ദ്രന്റെ

വിശേഷണത്തിൽ ഒരു ചെറുകഥയുണ്ട് കണ്വന്റെ യാഗത്തിൽ ഇന്ദ്രൻ ആടായിച്ചെന്നു ചെന്നു സോമം കടിച്ച കണ്വൻ "മേഘഃ മേഘഃ" (ആട് ആട്) എന്നു പറഞ്ഞു അവിതഥവാക്യമായ മഹാവിരുടെ ആ വാക്യം ഇന്ദ്രന്റെ പേരായി)

2 അഭീർവന്വന്ത്സ്വഭിഷ്ഠിതയോ-

അന്തരിക്ഷപ്രാം തവിഷീഭിരാവൃതം

ഇന്ദ്രം ക്ഷോസദ്യുഭോമച്യുതം

ശത്രുക്തം ജവന്തി സുഗൃതാർത്ഥൻ

അന്വയം -

ഉത്തയഃ	— അവിതാരഃ, രക്ഷിതാരഃ
ക്ഷോസഃ	— ക്ഷോയിതാരഃ, പ്രധഷയിതാരഃ
ഋഭവഃ	— ഉത്തോന്നിതിഋഭവഃ ഭരതഃ
സ-അഭിഷ്ഠി.	— ശോഭനാഭിഗമനം.
അന്തരിക്ഷ-പ്രാം	— അന്തരിക്ഷം സ്വതേജസാപ്രാതിപുരയിതിതി (ദോശശ്വാഭിത്യേഷ ഇന്ദ്രസ്യവിദ്യോഽന്തരാൽ)
തവിഷീഭി ആ-വൃതം	— ബലൈരാവൃതം അതിബലിനം
(അതഃഏവ) മദ-ച്യുതം	— ശത്രുണാം മദസ്യച്യവയിതാരം.
ഇന്ദ്രം അഭി ഈം അവസ്വൻ	— ആഭിമുഖ്യേനഖലുഅഭജത
(കിഞ്ച) ശത-ക്രതം	— ബഹുകമ്മാണമിന്ദ്രം
(തൈജതരഭിഃപ്രയുക്താ)	
ജവന്തി	— വ്യഗ്രവധംപ്രതിപ്രേരയിത്രീ
സുഗൃതാ	— പ്രിയസത്യാത്മികാവാക്
ആ അർത്ഥൻ	— ആരുദ്ധവതി
(പ്രഹരഭഗേവോ ജഹി	
വീരയസ്വ ഇതി സാ	
വാക് ഇന്ദ്രസ്യോത്സാഹ	
കാരിണ്യഭൂമി)	

അർത്ഥം:—രക്ഷിതാക്കളും, ആരെയും കൃപാശ്വതവരും ആയ മരുത്തുക്കൾ, ശോഭനാഭിഗമനനും, അന്തരീക്ഷം സ്വതേജസ്സാൽ നിറച്ചവനും (പത്രഞ്ചാഭിത്യന്മാരിൽ ഇത്രയും പെട്ടാ..) അതി പ്രബലനും, അതുകൊണ്ടുതന്നെ ശത്രുക്കളുടെ മമേകണാവനം ആയ ഇത്രനെ നേരിട്ടു ജേിച്ചുപോന്നു. മാത്രമല്ല (വൃത്രവധ സമയത്തു്) ബഹുകർമ്മാവായ ഇത്രനെ പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചു കൊണ്ട് 'ഭഗവൻ, അടിക്കുക, കൊല്ലുക, ജയിക്കുക' എന്ന പ്രിയഹിതമായ വാക്ക് മരുത്തുക്കളാൽ പറയപ്പെട്ടതു് ഉയന്നു കേൾക്കായി, (വൃത്രയുദ്ധത്തിൽ ദേവ ദേവന്മാർ ഇത്രനെ വിട്ടു പോയി എന്നും മരുത്തുക്കൾ വിടാതെ ഇത്രന്റെ കൂടെ നിന്നു എന്നും ഉള്ള കഥ ഇവിടെ സൂചിതവ്യം.)

3 തപം ഗോത്രമങ്ഗിരോദ്യോവുണ്ണോരപോ—
താത്രയേശതദുരേഷുഗാതുവിൽ
സസേനചിദ്രിമദായാവഹോവസ്വാ—
ജാവദ്രിം വാവസാനസ്യ നന്തയൻ.

അന്വയം:—

(ഹേ ഇത്ര,)	തപം ഗോത്രം	— അവ്യക്തം ശബ്ദവതം വൃഷ്ട്യുകേ
		സ്യാവരകം മേഘം അഥവാ
		ഗോസമൂഹം പണിഭിരപഹൃതം
		ഗുഹാസുനിഹിതം
		ഗുഹാഭാരോൽഘാടനേന
അംഗിര:—ഭ്യഃ		— അംഗിരസാമൃഷീണാം അർത്ഥമായ
അപ അവുണ്ണോഃ		— അപവരണം കൃതവാനസി
ഉത ഗത-ദുരേഷു		— അപിചശതദാരേഷുയന്ത്രേഷു
		സുരൈഃ പീഡാർത്ഥം
		പ്രക്ഷിപ്തായ
അത്രയേ		— മഹഷ്ടയേ
ഗാതു-വിൽ		— മാഗ്ഗസ്യലംഭയിതാഭ്യഃ
(തഥാ) വി-മദായ		
(മഹഷ്ടയേ) പിൻ		— അപി

സംസേന വസ്യ	— അന്നേന (യുക്തം) ധനം
അവധഃ	— പ്രാപിതവാൻ
(തഥാ) ആജ്ഞാ	— സംഗ്രാമേ (ജയാത്ഥം)
വവസാനസ്യ	— നിവൃത്തോഃ വത്തമാനസ്യ അന്യസ്യോപിസ്തോതുഃ
അഗ്നിം നർത്തയൻ	— വദ്യംപ്രേരയൻ (രക്ഷണം കൃതവാനസി)
(അതസ്സവമഹത്വമവർണ്ണനീയം)	

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, മഴവെള്ളത്തെ തടയുന്നിതുന്ന മേഘത്തെ (അല്ലെങ്കിൽ പണികളാൽ അപഹരിയ്ക്കപ്പെട്ട പശു വൃന്ദത്തെ ബന്ധിച്ച ഗുഹയാട ഭാഗം) അംഗിരോഗോത്രക്കാരായ മഹഷിമാക്കായി അവിടുന്നു തുറന്നുവിട്ടു. പിന്നെ നൂറു മുളകുള്ള യന്ത്രത്തിൽ അസുരന്മാരാൽ ഇട്ട കഴക്കപ്പെട്ട അഗ്നി മഹഷിയ്ക്കു, അതിൽനിന്നു രക്ഷപ്പെടുവാൻ വഴിയുണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തു. വിമദമഹഷികൾ അന്നത്തോടു കൂടിയ ധനം ഏത്തിച്ചുകൊടുത്തു. അതുപോലെ വീട്ടിലിരുന്നു സേവിച്ച മരൊരുസ്തോതാവിന്നു് (യുദ്ധത്തിൽ) വദ്യായുധം പ്രയോഗിച്ചു് രക്ഷയേകി. അങ്ങിനെ അവിടുത്തെ മഹത്വം അവർണ്ണനീയമാണു്.

4 തപഃപാമപിയാനാവൃണോര—
പാധാരയഃ പവുതേ ദാനമഭാസ്യ
വൃത്രം യദിന്ദ്രശ്വസാവധീരഹി—
മാദിൻസൂര്യം ദിവ്യാരോഹയോദൃഗേ

അന്വയം. —

മേഘ ഇന്ദ്ര, തപഃ അപാമം	— ഉദകാനാം
പാപി-ധാനാ	— അപിധാനാനി, ആജ്ഞാദകാൻമേഘാൻ
അപ അവൃണോഃ	— അപാവരിഷ്ഠാഃ
(തഥാ) പവുതേ	— പവുചതി, പൂരയിതവ്യ പ്രദേശേ സ്വകീയനിവാസ സ്ഥാനേ

ഭാന-മൻ	— ഭാനമതഃ, ഹിംസായുക്തസ്യ താദൃശസ്യ വൃത്രാദഃ
വസു അധാരയഃ	— ശത്രുൻ ജിതപാതദീയന മപഹൃത്യ സ്വഗൃഹേ ന്യചിക്ഷിപഃ
(ത്വം) യൽ ശവസാ വൃത്രം അഹിഃ	— യദാബലേന — ലോകത്രയാവരകം, ആസമന്താൽ ഹന്താരം
അവധിഃ	— വധം പ്രാപയഃ
ആൽ ഇൽ	— അനന്തരമേവ
ദിവി ദൃശേ	— ദൃലോകേ ദൃഷ്ടം
സൂര്യം ആ അരോഹയഃ	— വൃത്രേണാവൃതഃ സൂര്യം അസ്മാൽ അമൃചഃ

അർത്ഥം.—അല്പയോ ഇദ്ര, അവിടന്ന് വെള്ളം മറച്ചുനിന്ന മഴക്കാറിനെ നീക്കി വെള്ളം തുറന്ന് (ഭൂമിയിൽ) പൊഴിച്ചു. അതുപോലെ പശ്ചിതത്തിൽ സ്വനിവാസത്തിൽ എല്ലാവരെയും ഉപദ്രവിച്ച് വസിക്കുന്ന വൃത്രാഭ്യസുരന്മാരെ ജയിച്ച് അവരുടെ ധനം പിടിച്ചെടുത്തു്, സ്വഗൃഹത്തിൽ നിക്ഷേപിച്ച ലോകത്രയങ്ങളെ സ്വശക്തിയാൽ മറയ്ക്കുന്നവനും (സകല ദേവന്മാരെയും സമൃദ്ധിദികളെയും സമസ്തയശസ്സുകളെയും തന്നിലൊതുക്കി) സർവ്വരെയും ഹിംസിക്കുന്നവനുമായ വൃത്രനെക്കൊന്നു അതിന്നശേഷം ലോകത്തിന്നു കടന്നാനായി അന്തരീക്ഷത്തിൽ സൂര്യനെ വൃത്രന്റെ മറയിൽ നിന്ന് മോചിപ്പിച്ച് വീണ്ടും ഉയർത്തി.

5 ത്വം മായാജിരപമായിനോധമ—

സ്തപധാജിര്യേ അധിമുപ്താ വജ്ജഹത

ത്വം പിപ്രോന്യമണഃ പ്രാങ്ങ്ങ് പുരഃ

പ്ര ലുജിശാനം സ്യേഹത്യേഷാവിഥ.

അന്വയം:—

(ഹേ ഇന്ദ്ര,) തപഃ

മായാഭി:

— ജയോപായജ്ഞാനൈ:

യേ (വൃത്രാഭ്യസുരാ)

സ്വധാഭി:

— ഹവിർദ്വൈജ്ഞൈരനൈ:

ശുപ്ത അധി

— ശോഭമാനേ സ്വകീയേമുഖേ

ഏവ

അജ്ഞാപത

— അഹൈഷ്യ: (ന അഗ്നൗ)

(താൻ) മായിന:

— വൃത്രാഭിൻ അസുരാൻ

അപ അധമ:

— അപാജിഗാമ:

(തഥാ) ഹേ നൃ-മന:

— നൃഷ്യ, യജമാനേഷു

അനുഗ്രഹബുദ്ധിമുക്തൈ:

തപഃ പിപ്രോ:

— ഏതന്നാജ്ഞാ സുരസ്യ

പുര: പ്ര അത്ഭു:

— പുരാണി, നിവാസസ്ഥാനാനി

പ്രാഭാഷ്യ:

(ഏവം കൃത്യാനേനോപ
ദൃതം)

ഋജിശ്ചാനം

— ഏതർത്ഥസംജ്ഞകം സ്തോതാരം

സ്യേ-ഹത്യേഷ

— സ്യേതാംഹനനനിമിത്തഭൂതേഷു

പ്ര ആവിമ

— പ്രകാശേണ രരക്ഷിമ

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, യാവചില വൃത്രാഭികളായ അസുരന്മാർ ഹവിരെന്നത്തെ അഗ്നിയിലല്ലാതെ തന്റെ നല്ല വായിൽ ഹോമിച്ചു പോന്നുവോ, കപടവൃത്തികളായ അവരെ അവിടന്ന് ജയോപായ ജ്ഞാനങ്ങളാൽ ആട്ടിയകറ്റി. യജമാനന്മാരിൽ അനുഗ്രഹബുദ്ധിയുള്ള ഇന്ദ്ര, അവിടന്ന് പിപ്രു എന്നു പേരായ അസുരന്റെ നിവാസസ്ഥാനങ്ങളെ തകർത്ത അങ്ങിനെ ചെഴ്ത്തിട്ട് അപനാൽ ഉപദ്രവിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ഋജിശ്ചാനവെന്ന സ്തോതാവിനെ, അസുരവധം മൂലം രക്ഷിച്ചു

6 തപഃ കഥംസം ശുപ്തഹത്യേഷാവിമം—

രഥയോ തിഥിഗായ ശംഖരം

മഹാൻ ചിദബ്ധുദം നിക്രമീ: പദാ

സന്നാഭേവദസ്യഹത്യായജ്ഞിഷേ

അനന്തം:—

(ഹേ ഇന്ദ്ര,) തപഃ

കഥസം

— തന്നാമകൃഷിം

ശുഷ്ണ-ഹത്യേഷു

— ഏതന്നാസ്തോസുരസ്യഹനന
യുക്തേഷു സംഗ്രാമേഷു

ആവിഥ

— രരക്ഷിഥ

(തഥാ) അതിഥി-ഗായ

— അതിഥിഭിഃ ഗന്തവ്യായ ദിവോ
ദാസായ

ശംബരഃ

— ഏതൽസംജ്ഞകം അസുരം

അരന്ധയഃ

— ഹിംസാം പ്രാപയഃ

(തഥാ) മഹാന്തം ചിത

— അതിപ്രവൃദ്ധമപി

അർബുദം

— ഏതൽസംജ്ഞകം അസുരം

പദാ നി ക്രമീഃ

— പാദേന നിതരാം ആക്രമിതാഭ്യഃ

(യസ്മാദേവം തസ്മാൽ)

സനാൽ ഏവ

— ചിരകാലാദേവാരഭ്യ

ദസ്യ-ഹത്യായ

— ഉപക്ഷയിതൃണാം ഹനനായ

ജ്ജ്ഞിഷേ

— (സവ്ദാ) ദസ്യഹനനശീലോ
ഭവസിത്യർത്ഥഃ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് കത്സൻ എന്ന ഭൂഷി
യെ ശുഷ്ണൻ എന്ന അസുരന്റെ ഘോരങ്ങളായ പോരുകളിൽ
നിന്ന് രക്ഷിച്ച അതിഥിഗമ്യനായ ദിവോദാസന്റെ രക്ഷ
യ്ക്കായി ശംബരനെ അസുരനെ കൊന്നു. അതുപോലെ ഭീമാ
കാരനെങ്കിലും അബ്ധുദനെന്ന അസുരനെ കാൽകൊണ്ട് തട്ടി
നീക്കി. അപ്പോൾ, അവിടുന്ന് ഉപദ്രവകാരികളായ ദസ്യക്ക
ളെ അമർത്തുന്ന ശീലത്തോടുകൂടിയവനാകുന്നു.

7 തപേ വിശ്വാതവിഷീ സ്യുഗ്ഘൃതാ

തവരാധ്വണ്ണോമപീമായ ഹഞ്തേ

തവവഭ്രൂഷികിതേ ബാഹ്വഹ്നിതോ—

വൃശ്വാശത്രോരവ വിശ്വാനിവൃഷ്ടാ

അന്വയം:—

(ഹേ ഇന്ദ്ര.) ത്വേ

വിശ്വാ തവിഷി

സഗ്ര്യക് ഹിതാ

— ത്വയി സമ്പ്. ബലം.

— സഗ്രീചിനം, അപരാങ്ഢം നിഹിതം.

(തഥാ) തവ രാധാ:

— മന:

സോമ-പീമായ ഹഷതേ— സോമപാനായ എഷ്യതേ

(കിഞ്ച) തവ ബാഹേവാ:

ഹിത:

— ഹസ്ത്യയോരവസ്ഥിത:

വഭ്രു ചികിതേ

— അസ്താചിർജ്ഞായതേ

(അതഃ) ശത്രോ:

— ശാതയിതു: വൈരിണ:

വിശ്വാനി പൃഷ്യാ

— സവ്യാണി പൃഷ്യാനി, വിദ്യാനി

അവ വൃശ്വ

— മേദനം കന്ദ

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, എല്ലാ ബലവും അഭിമുഖമായി അവിടുനിലാണ് നില്ക്കുന്നത്. അവിടുത്തെ മനസ്സ് സോമ പാനത്തിനായി (സോമപാനത്തിൽ) ഹഷിയ്ക്കുന്നു പിന്നെ അവിടുത്തെ കൈകളിലുള്ള വഭ്രായുധം ഞങ്ങൾക്കെല്ലാം അറിവുള്ളതാണ് അതുകൊണ്ട് അവിടുന്ന് ശത്രുക്കളുടെ എല്ലാ വിദ്യങ്ങളെയും (ശക്തികളെയും) മേദിച്ചുകളഞ്ഞാലും.

8 വിജാനീഹ്യാര്യാന്യേചസ്യേവോ—

ബഹിഷ്വതേരന്ധൗശാസദവ്രതാൻ

ശാകീഭവയജമാനസ്യചോദിതാ

വിശ്വേത്താതേസധമാദേഷുപാകന

അന്വയം:—

(ഹേ ഇന്ദ്ര, ത്വം)

ആര്യാൻ

വി ജാനീഹി

യേ ച സ്യവ:

— വിദ്വന്: അനുഷ്ഠാതൻ

— വിശേഷേണബുദ്ധിസാ

— അനുഷ്ഠാതുണാം ഉപക്ഷയിതാർ:

(ജ്ഞാതാച) ശാസൽ	— ഭൂഷാന്നാമനശാസനം, നിഗ്രഹം കവുൻ
ബഹിഷ്വതേ	— ബഹിഷാ, യജ്ഞേനയുക്തായ യജമാനായ
അപ്രതാൻ	— കമ്മവിരോധിനഃ, ദ്രസ്യൻ
രന്ധയ	— ഹിംസാം പ്രാപയ, വശംഗമയ വാ
(അതഃ) ശാകീ	— ശക്തിയുക്തഃ (ത്വം)
യജമാനസ്യ ചോദിതാ	— പ്രേരകഃ
വേ	— യജ്ഞവിഘാതകാൻ തിരസ്കൃത്യ യജ്ഞാൻ സമ്യഗനുഷ്ഠാപയ
(സ്നോതാഹമപി) തേ താ	— തവതാനിപുവോക്താനി കമ്മാണി
വിശ്വാ ഇൽ	— സപ്താണേവ
സധ-മാദേഷ്യ	— സഹമാദനയുക്തേഷു യജ്ഞേഷു
(സ്നോതം) ചാകന	— കാമയേ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് വിഭാഹാരായ കമ്മാനുഷ്ഠാതാക്കളെ വേണ്ടപോലെ അറിഞ്ഞാലും അനുഷ്ഠാതാക്കളെ ഉപദ്രവിക്കുന്ന ശത്രുക്കളെ വേർതിരിച്ചറിഞ്ഞാലും അങ്ങിനെ അറിഞ്ഞ് ഭൂഷുന്മാരെ ശാസിച്ചുകൊണ്ട് യജ്ഞാനുഷ്ഠാതാവായ യജമാനനെ രക്ഷിക്കുവാൻ, കമ്മവിരോധികളായ ദ്രസ്യക്കളെ ഒട്ടക്കിയാലും അല്ലെങ്കിൽ അടക്കിയാലും അപ്രകാരം ശക്തിയുക്തനായ അവിടുന്ന് യജമാനന് പ്രേരകനായി, വേണ്ടതും നല്ലതും തോന്നിക്കുന്നവനായി, യജ്ഞഘാതകരെ പുറംതള്ളി യജ്ഞങ്ങളെ അനുഷ്ഠിപ്പിക്കുക സ്നോതാവായ ഞാൻ നമ്മളൊത്ഥിച്ചുഹരിച്ചിരുന്ന യജ്ഞങ്ങളിൽ, അവിടുത്തെ മുൻ പറഞ്ഞ എല്ലാ കമ്മങ്ങളെയും സ്മൃതിപ്പാനിച്ഛിക്കുന്നു

9 അൻപ്രതായരന്ധയന്നപ്രതാ-

നാഭൂദിരിന്ദ്രശ്ശ്രമയന്നാഭവഃ

വൃദ്ധസ്യചിദ്ധർധ്വതോദ്യാമിനക്ഷത

സ്തപാനോവശ്രോവിജ്ഘാനസംഭിഹഃ

സമ്പന്നം:-

(അ) ഇത്ര അന-പ്രഭാവം	അനപ്രഭാവമെന്നു മുമ്പാകെ
അപ-പ്രഭാവം	— അപപ്രഭാവം.
	അപ്രഭാവം
അധരൻ	— ഹിംസരൻ, വഹിഷ്ടൻ വാ
(അഥ) ആ-ദ്രവീ	— ആദ്രവീ
അനാദൃഷ്	— അവിചാരിതൻ
എന്തരൻ	— ഹിംസരൻ (വരുമതെ)
വൃദ്ധസ്യ ചിന്ത വർദ്ധന	— വൃദ്ധസ്യചിന്തവർദ്ധനസ്യ
ദ്വം ഇനമെന്തെ	— സ്വർഗ്ഗം വ്യാപ്തനമെന്തെ (അസ്യഇത്രസ്യ)
സ്വപന്നം വട്ടം	— സ്വപിന്നമെന്നു വട്ടം സ്വപന്നം വട്ടം
സം-മിഹി	— സമ്യക്ചിന്താ വഹിഷ്ടനാ
വി നപ്രഭാവം	— ഇത്രപ്രഭാവമില്ലാത്തതായ്ക്കു പ്രഥിവ്യോ സാദൃശം വഹിഷ്ട വഹിഷ്ടനെന്നു മുമ്പാകെ ആഹ്വാനം

അർത്ഥം.-അതൊന്നിത്രം അനപ്രഭാവമായ മുമ്പാകെ
വേണ്ടി, അപ്രഭാവമെന്നു, ചങ്ങമ്പുഴപ്പാട്ട്, ചങ്ങമ്പുഴപ്പാട്ടി-
കളെ മുമ്പാകെ അനപ്രഭാവമെന്നു ആദ്യം, അതുപോലെ ആ-
നാകളെക്കൊണ്ടു അവരുടെ വിചാരിതം, വിചാരിതമല്ലാ
മെന്നുവന്നു. വരുമെന്നു, സ്വപന്നം പ്രപഞ്ച (പ്രപഞ്ച)
നെന്നു. വീണ്ടും പ്രപഞ്ച പ്രപഞ്ചമെന്നു, സ്വപന്നം
വ്യാപിച്ചവനായ ആ ഇത്രം സ്വപിന്നമെന്നു വട്ടമെന്നു
ഇത്രനാൽ അത്രയെന്നു നിർദ്ദേശം (ഇത്രയെന്നു സഹായമെന്നു
കൂടി) യജ്ഞസംഹാരത്തിൽ മുമ്പാകെ സാദൃശ്യമായ
വഹിഷ്ടനെന്നു (അത്രയെന്നു മുമ്പാകെ) കൊണ്ടുവന്നു.

10 തക്ഷദ്യന്തേ ഉഗ്രനാ സഹസാസഹോ-

വിരോധീഭൂമനാ ബാധതേ ഗവി:-

ആത്മാവാത്മസ്യ ഇമന്നോ മനോയുഗ-

ആപുര്യമാണമവഹണമിഹവ:-

അന്വയം:-

(യഃ) ഇത്രഃ അന-പ്രതായ	— അനതൃലകർമ്മണേ യജമാനായ
അപ-പ്രതാൻ	— അപഗതകർമ്മണഃ, അയജമാനാൻ
രന്ധയൻ	— ഹിംസയൻ, വശീകർപ്പൻ വാ
(തഥാ) ആ-ഭൃദിഃ	— സ്തോത്രദിഃ
അനാദവഃ	— തദപിപാതാൻ
ശ്ലഥയൻ	— ഹിംസയൻ (വർഷതേ)
വൃദ്ധസ്യ ചിത് വർദ്ധതഃ	— വൃദ്ധസ്യോപിപുനർവർദ്ധമാനസ്യ
ദ്യാം ഇനക്ഷതഃ	— സ്വഗ്നം വ്യാപ്നവതഃ (തസ്യ ഇത്രസ്യ)
സ്തുവാനഃ വക്രഃ	— സ്തുതി-കർപ്പാണഃ ഏതാൻ സംജ്ഞകഃ ഭൃഷിഃ
സം-ഭിഹഃ	— സമ്യഗുപചിതാഃ വല്പീകവചാഃ
വി ജാലാന	— ഇന്ദ്രോണപരിഹൃതാന്തരാജസ്തൻ പൃഥിവ്യാഃ സാരഭൂതം വല്പീക വപാലക്ഷണം യജ്ഞസംഭാരം ആഹാർഷീൻ

അർത്ഥം:-യാതൊരിത്രൻ അനതൃലകർമ്മാവായ യജമാനനെ വേണ്ടി, തദ്രക്ഷക്ഷവേണ്ടി, കർമ്മവിട്ടവരെ, കർമ്മവിരോധികളെ ഒഴുക്കുന്നവനോ അടക്കുന്നവനോ ആയും, അതുപോലെ സ്തോതാക്കളെക്കൊണ്ടു് അവരുടെ വിപരീതരെ, വിരോധികളെ ഒഴുക്കുന്നവനായും വർത്തിക്കുന്നവോ, സ്വതഃവേ പ്രവൃദ്ധ (പ്രപഞ്ച) നെങ്കിലും വീണ്ടും പ്രപഞ്ചി പ്രാപിക്കുന്നവനും, സ്വഗ്നത്തെ വ്യാപിച്ചവനായ ആ ഇത്രനു് സ്തുതിചെയ്ത വക്രൻ എന്ന ഭൃഷി ഇത്രനാൻ തടസ്സങ്ങൾ നീക്കപ്പെട്ടു് (ഇത്രന്റെ സഹായത്തോടു കൂടി) യജ്ഞസംഭാരങ്ങളിൽ മുഖ്യവും ഭൂമിയുടെ സാരഭൂതവുമായ വല്പീകവച (ശാസ്ത്രോക്തമായ പുറമുണ്ണു്) കൊണ്ടുവന്നു.

10 തക്ഷദ്യന്ത ഉശനാ സഹസാസഹോ-

വിരോദസിദ്ധജ്ഞാ ബാധതേ ശവഃ-

ആത്മാവാതസ്യ നൃമണോ മനോയുജ-

ആപുര്യമാണമവഹന്നഭിശ്രവഃ

അനന്തം:-

- (ഹേ ഇന്ദ്ര,) യൽ ഉശാനാ — യദാകാഘ്യം
സഹസാ തേ സഹഃ — ആത്മീയേന ബലേന ത്വദീയം ബലം.
തക്ഷൽ — തന്ത്രകൃതവാൻ, സമ്യക് തീർക്കുന്നവൻ
(ത്വദാ) ശവഃ — ത്വദീയം ബലം.
മജ്ജമാ — സർവ്വസ്യ ശോധകേനസ്വ തൈകീഷ്ടേന
രോദസീ വി ബാധതേ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ ബാധതേ
ഹേ നൃ-മനഃ, — നൃഷ്യ, യജമാനേഷു അനുഗ്രഹബദ്ധിയുക, (ഇന്ദ്ര,)
ആ പുര്യമാണം ത്വാ — പുര്യോക്തേന ബലേന ആ സമന്താൽ പുര്യമാണം ത്വാം
മനഃ-യുജഃ — മനോവ്യാപാരമാത്രയുക്താഃ
വാതസ്യ — വായോഃ (സംബന്ധിനഃ) തദ്വൽ വേഗേന ഗമന്തഃ (അശ്വഃ)

ശ്രവഃ അഭി ആ അവഹൻ — ഹവിർലക്ഷണമന്നം അഭി ലക്ഷ്യ ആഭിമുഖ്യേന പ്രാപയന്ത

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ശുക്രൻ ആത്മീയ ബലംകൊണ്ട് അവിടുത്തെ ബലത്തിന്മേൽ മുച്ഛിതനായിത്തീർന്നു, അവിടുത്തെ ശക്തി സർവ്വശോധകമായ തീർക്കുന്നയാൾ ദ്യാവാപൃഥിവിയെ ബാധിക്കുന്നു; ഭയപ്പെടത്തക്കതല്ല. മനുഷ്യരിൽ, യജമാനന്മാരിൽ അനുഗ്രഹബദ്ധിയോടുകൂടിയ ഇന്ദ്ര, മുൻപറഞ്ഞ ബലംകൊണ്ട് മുറ്റും നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന അവിടുത്തെ, മനോനിർദ്വേഷത്താൽ വായുവേഗത്തിൽ പറക്കുന്ന കതിരുകൾ, ഹവിരെന്നത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച് ഞങ്ങൾക്ക് നേരെ എത്തിക്കളെ.

വക്തം 11

11 മന്ദിഷ്യയ ദുശനേകാവ്യേസച്ഛാ-

ഇന്ദ്രോ വഞ്ചിതവഞ്ചകതരായിതിഷ്ഠതി.

ഉഗ്രായയിം നിരപണ്ണോതസാസൃജ-

ദിഗ്വിജ്ഞസ്യ ദുഃഖിതാ ഹൈരയൽ പുരഃ

അനവയം -

യൽ ഇന്ദ്രഃ ഉശനേ	— യദാ ഇന്ദ്രഃ കാമയമാനേ
കാവ്യേ സചാ മന്ദിഷ്യ	— ഉശനസാ സഹ സ്മരോദൃതേ
(തദാനിം) വഞ്ച	
വഞ്ച-തരാ	— അതിശയേന വക്രഗമനശീലോ
	അശ്വൗ രഥേ സംയോജ്യ,
അധി തിഷ്ഠതി	— രഥമാരോഹതി,
ഉഗ്രഃ	— ഉൽഗുണ്ണഃ ഇന്ദ്രഃ
യയിഃ	— ഗമനയുക്താൻ മേഘാൻ
സ്രോതസാ	— പ്രവാഹരൂപേണ
അപഃ നിഃ അന്യജാ	— ജലാനി നിരഗമയൻ
(തഥാ) ശുഷ്കസ്യ	— തന്നാമകസ്യാസുരസ്യ
ഭംഹിതാഃ പുരഃ	— പ്രപൃച്ഛാതി നഗരാണി
വി ഐരയൻ	— വിവിധം പ്രേരിതവാൻ,

അർത്ഥം.-എപ്പോൾ ഇന്ദ്രൻ ഇഷ്ടപ്പെട്ട ശുക്ലനാടൊപ്പം സ്മരിക്കപ്പെടുമ്പോൾ, അപ്പോൾ ഏതാവും കടിലഗതികളായ ക്ഷീണങ്ങളെപ്പറ്റി തേരിലോറി ഉഗ്രനായ ഇന്ദ്രൻ ആകാശചാരികളായ മഴക്കാറ്റുകളിൽ നിന്ന് പ്രവാഹരൂപത്തിൽ വെള്ളം പുറത്തുപുറത്തി അതുപോലെ ശുഷ്കനെന്ന അസുരന്റെ സമ്പന്നങ്ങളായ നഗരങ്ങളെ പലവിധത്തിൽ സൈന്യങ്ങളെ വിട്ടു കേടുപെടുത്തി.

12 ആസ്യാരഥം പ്രചപാണേഷ്ഠതിഷ്ഠസി

ശാസ്യാരസ്യ പ്രട്ടതാ യേഷ്ഠമസേ

ഇന്ദ്ര യഥാസുതസോമേഷ്ഠ ചാക-

നോനവ്യാണം ശ്യാകമാരോഹസേട്ടിവി

അന്വയം:-

ഹേ ഇന്ദ്ര, (ത്വം) വൃഷ-പാനേഷു	— വൃഷഃ സേചനസമർത്ഥസ്യ സോമസ്യ പാനാനി വൃഷ പാനാനി, തേഷു നിമിത്ത ഭൂതേഷു
രഥം ആ തിഷ്ഠസി സു	— സ്വയമേവ രഥമാത്മഗൃഹരസി (നത്വന്നൃഃകശ്ചിത് പ്രവർത്തിതാ)
(ഏവം സതി) യേഷു (ത്വം) മന്ദസേ (താദൃശാസ്സോമാഃ) ശാര്യതസ്യ	— സോമേഷു — ഹർഷംപ്രാപ്തോഷി
പ്ര-ഭൃതാഃ (അതഃ) സുത-സോമേഷു	— ഏതന്നാഗ്നോ രാജർഷേഃ സംബന്ധിനഃ
യഥാ ചാകനഃ	— അഭീഷവസംസ്കൃതാഃ — അഭീഷ്വതസോമയുക്തേഷു അന്യഭീയേഷു യജ്ഞേഷു
(തഥാസതി) ഭിവി അനവ്യാണം	— യഥാകാമയസേ, ഏവമസ്യ പിശാര്യതസ്യ സോമാൻ കാമയസ്വ
ശ്ലോകം ആ രോഹദസേ	— ഭൃലോകേ ഗമനരഹിതം, സ്ഥിരം.
	— യശഃ പ്രാപ്തോഷി,

അർത്ഥം:-ശര്യതനെന്ന പേരായ രാജർഷിയുടെ യജ്ഞത്തിൽ ഭൃഗുഗോത്രക്കാരനായ ച്യവനൻ അഗ്നികരകളുള്ള പാത്രമെടുത്തു. ഇന്ദ്രൻ കോപിച്ചു. പിന്നീട് ഇന്ദ്രനെ പറഞ്ഞിരിക്കി സോമം കൊടുത്തു. മറ്റു യാഗങ്ങളിലെപ്പോലെ സോമം സ്വീകരിപ്പാൻ ഇന്ദ്രനോടർത്ഥനയും ഈ ഋക്കിലുണ്ട്.

അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് സോമപാനം കാരണമാക്കി യാണല്ലോ മററാരുടേയും സഹായം കൂടാതെ, സ്വയം തേർതെളിച്ചെഴുന്നള്ളുന്നത്. അങ്ങിനെയിരിക്കട്ടെ, ഏതേതുവിധം സോമങ്ങളിൽ അവിടുന്ന് ഹർഷിക്കുന്നുവോ, അത്തരം സോമ

ഈ ശാസ്ത്രരാജർഷിയുടെ ഈ യജ്ഞത്തിൽ സംസ്കരിച്ചൊരുക്കിയിരിക്കുന്ന ചതച്ച സോമത്തോടു കൂടിയ അന്യയാഗങ്ങളിലെന്നപോലെ ഈ ശാസ്ത്രത്തിന്റെ സോമങ്ങളെയും കൈക്കൊണ്ടാലും. അപ്രകാരമായാൽ സ്വസ്ഥത്തിൽ അവിട്ടുന്ന് അപലമായ യശസ്സാണ് പ്രാപിക്കുക.

13 അദോ അദോ മഹതേ വചസ്യവേ
കക്ഷീവതേ വൃചയാമിദ്ര സമ്പതേ
മേനോഭവോ വൃഷണശ്വസ്യ സകൃതോ—
വിശ്വേത്താതേ സവനേഷ്യ പ്രവാച്യം.

അന്വയം:—

ഹേ ഇദ്ര, (ത്വം) മഹതേ	— പ്രവൃദ്ധായ
വചസ്യവേ	— ത്വദീയസ്രോത്രലക്ഷണം വചഃ
	ആത്മന ഇച്ഛതേ
സമ്പതേ	— ത്വദ്ഭേദതാകേഷു യജ്ഞേഷു
	സോമാഭിഷവം കർവ്വതേ
കക്ഷീവതേ	— ഏതന്നാപ്തേ രാജേണ
വൃചയാം അദോ അദോ:	— വൃചയാഖ്യോ അല്പാം, യവതിം
	ദത്തവാനി
(ത്വം) ഹേ സ—കൃതോ	— ശോഭനകമ്മൻ, ഇദ്ര, (ത്വം)
വൃഷണശ്വസ്യ	— ഏതദാഖ്യസ്യ രാജ്ഞഃ
മേനോ അഭവഃ	— മേനാനാമികാകന്യകാഭ്യഃ
തേ താ	— ഉക്തരൂപാണി ത്വദീയാനി
	താനി കമ്മാണി
വിശ്വാ ഇൽ സവനേഷ്യ	— സമ്പ്രേഷ്യേവയജ്ഞേഷു
പ്ര-വാച്യം	— പ്രകർഷേണ വക്തവ്യാനി

അതും—ഇവിടെ ഒരു കഥാസൂചനയുണ്ട്. ദീർഘതമസ്സുന്ന
 ഋഷി തന്റെ ഭാര്യപുത്രത്യാദികളാൽ ഗംഗാമധ്യത്തിൽ
 ഔഷ്ണി. അദ്ദേഹം ഏതാ പൊങ്ങുതടിയിൽ ഹൃദിയിൽ
 കി, അംഗരാജൻ സ്വഭാര്യമാരോടുകൂടി ഗംഗയിൽ ക്രീഡിക്കു
 ന്നിടഞ്ഞെത്തിച്ചേന്നു. സർവ്വജ്ഞനായ ഋഷിയെ പൊങ്ങുതടി
 യിൽ നിന്നിറക്കി അംഗരാജൻ പറഞ്ഞു. 'ഭഗവൻ, എനി
 ജ്ഞാപുത്രനല്ല. അങ്ങനെയൊരാൾ ഈ മഹിഷിയിൽ പുത്രോ
 ല്ലാഭം ചെയ്യാലും'. ഋഷി സമ്മതിച്ചു. മഹിഷിയാവട്ടെ,
 'ഈ വയസ്സിൽ, ചണ്ടി, എനിക്ക് വേണ്ട' എന്നു കരുതി,
 ഉൾക്കി എന്ന ഭാസിയെ ഋഷിസമീപത്തേയ്ക്കയച്ചു മന്ത്രശുദ്ധ
 മായ ജലം തളിക്കപ്പെട്ട അവൾ ഋഷിപത്നിയായി. അപ്പോൾ
 ദീർഘതമസ്സിനുള്ള പുത്രനാണ് കക്ഷിവാൻ. കക്ഷിവാൻ
 രാജപുത്രനായംഗീകരിക്കപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹം രാജസുയാദി പല
 യാഗങ്ങളനുഷ്ഠിച്ചു. ഇന്ദ്രൻ പ്രീതനായി കക്ഷിവാൻ വൃദ്ധ
 എന്നു പേരായ തരുണിയെക്കൊടുത്തു 'കക്ഷിവാൻ യ ഓ
 ശിഷഃ' എന്നിടത്തും ഉൾക്കിപുത്രത്വം സ്മരിച്ചിരിക്കുന്നു.

അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, മഹാനും, അവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്നതാൽ
 തല്പരനും, അവിടുന്ന് ദേവതയായ യജ്ഞങ്ങളിൽ സോമം
 സംസ്കരിക്കുന്നവനുമായ കക്ഷിവാനെന്ന് രാജാവിന് വൃദ്ധ
 എന്നു പേരായ തരുണിയെ അവിടുന്ന് കൊടുത്തു. അല്ലയോ
 സല്ലർമ്മവൻ, വൃഷണശവൻ എന്ന രാജാവിങ്കൽ അവിടുന്ന്
 പ്രസാദിച്ച അദ്ദേഹത്തിന് മേന എന്ന മകളായി പിറന്നു.
 ഇപ്രകാരം അവിടുത്തെ ഉപാസിക്കുന്ന (തല്പിക്കുന്ന)വരെ
 ക്ഷിച്ച് അവിടുന്ന് ചെയ്ത കർമ്മങ്ങൾ എല്ലാ യാഗങ്ങളിലും
 പ്രശംസിക്കത്തക്കവയത്രേ.

14 ഇന്ദ്രോ അശ്രായി സുധ്യോനിനേകേ
 പത്രേഷു സ്തോമോ ദന്ത്യോനയുപഃ
 അശ്വയുക്തവ്യ രഥയുച്ഛൃയ-
 റിന്ദ്ര ഇന്ദ്രായഃ ക്ഷയതി പ്രയന്നാ

അന്വയം -

(യേഷ യജമാനേഷ)

പത്രേഷ

സ്തോമഃ

ദൃശ്യഃ ന യുപഃ

— അംഗിരസ്സു

— സ്തോത്രം

— ദ്വാരിനിഖാതാസ്ഥുനേവ
(നിശ്ചലം തിഷ്ഠതി)

ഹേ ഇദ്ര, (താൻ)

സ-ധ്യഃ

നിരേകേ

— ശോനേകർമ്മാണഃ യജമാനാൻ

— നൈമ്യന്ത്യേ നിമിത്തഭൂതേ
സതി

— അസേവിഷ്യ

(രക്ഷിതം) അശ്രായി

(തസ്മാൽ ഇദാനീമപി)

രായഃ പ്ര-യന്താ

ഇദ്രഃ ഇൽ

(യജമാനാനാം ഭാതംസഃ)

ഇദ്രഃ അശ്വ-യഃ

ഗവ്യഃ

രഥ-യഃ

വസ-യഃ

ക്ഷമന്തി

— ധനസ്യ പ്രഭാതാ

— ഇദ്രഃ ഏവ

— അശ്വാനിച്ഛൻ

— ഗാ ഇച്ഛൻ

— രഥാനിച്ഛൻ

— അന്യപീയമനമസ്തിതദിച്ഛൻ

— വത്തതേ

അർത്ഥം.-അംഗിരസ്സുകളായ യജമാനന്മാരിൽ അവിടുത്തെ ക്ഷരിച്ച സ്തോത്രം ഇടമറിയാതെ വാതുകൽ കഴിച്ചിട്ടുള്ളവരായാലേ, നിശ്ചലമായി ചൊല്ലപ്പെട്ട് നിഷ്ഠിഞ്ചനരൂപത്തിൽ നിന്ന ദ്വാരിദ്വത്തിൽ നിന്ന് ആ പുണ്യകർമ്മങ്ങളെ രക്ഷിജ്ഞാനായി, അല്ലയോ ഇദ്രാ, അവിടുന്ന് തുനിഞ്ഞുവല്ലോ ഇപ്പോഴും ധനപ്രഭാതാവ് ഇദ്രൻ തന്നെ യജമാനന്മാക്ക് (അഹത പോലെ) കൊടുപ്പാനാണല്ലോ ഇദ്രൻ അശ്വങ്ങളെയും പശുക്കളെയും രഥങ്ങളെയും മറ്റു ധനങ്ങളെയും കാമിച്ചു വരുന്നിടത്തു്

15 ഇദംനമോഽവ്യച്ഛാമസ്വരാജേ

സത്യശ്രുഷ്ഠാമന്വസേവാചി

അസ്മിന്നിദ്രവ്യജനേസമുപരിതാ-

സ്മർത്സാദിബുദ്ധിമന്ത്സ്യാമ

അന്വയം,-

ഇദം നമഃ	— പുരോചന്തി സ്തുതിവക്തൃണം വചഃ
ഹേ ഇന്ദ്ര, വൃഷഭായ	— വർഷണശീലായ
സ്വരാജേ	— സ്വകീയേന തേ ജസാ രാജമാനായ
സത്യ-ശുഷ്ടായ തവസേ	— അവിതഥബലായ, അത്യന്തം പ്രവൃദ്ധായ (തുഭ്യം)
അവാചി	— അസ്മാഭിഃ പ്രയോജി
അസ്മിൻ വൃജനേ	— സംഗ്രാമേ
സവ്വ-വിരാഃ	— വിരൈർഭൈരപേതാഃ (വയം)
തവ സ്മൽ ശമ്മൻ	— ത്വയാഭത്തേശോഭനേഹ്വഹേ (സ്മൽസുശബ്ദാത്മഃ)
സ്മരി-ഭിഃ സ്യാമ	— വിദ്വന്മാഃ പുത്രാഭിഭീഷ്ണഹവേമ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അഭീഷ്ടവർഷിതാവും സ്വതഃജ്ഞാൽ ഭാസമാനനും, സ്ഥലമായ ബലത്തോടുകൂടിയവനും ഏറ്റവും പ്രവൃദ്ധനും ആയ അവിടേയ്ക്ക് ഈ നമസ്കാരം, സ്തുതിവചനം ഞങ്ങളുപേക്ഷിക്കുന്നു ഈ സംഗ്രാമത്തിൽ (ജീവിതത്തിൽ) വിരഭൈരാരോടുകൂടിയ (ജീവിത വിജയത്തിനാപശ്യമായ സർവ്വ ണ ശീലസിദ്ധികളാകുന്ന ഭാന്മാരോടുകൂടിയ) ഞങ്ങൾ അവിടു ന്നുള്ളിയ ശോഭന (സുഖഭ്രയിഷ്ഠ) ഗൃഹത്തിൽ വിദ്വാന്മാരായ (വിവേകികളായ) പുത്രാദികളോടുകൂടി ഭവിക്കാം.

വക്ത്രം 12-13-14 ജഗതീന്ദ്രീഷ്ടുഭൂചന്ദ്രസി

- 1 ത്യം സമേഷം മഹയാസ്വപിഃ
ഗതം യസ്യസുപ്താകമീരതേ
അത്യം ന വാജം ഹവനസ്യഭം രഥ-
മേത്രം വവൃത്യാമവസേ സുവൃക്തിഭിഃ

അന്വയം -

യസ്യ (ഇദ്രസ്യ) ശതം

സു-ഭഃ

സാകം ഇരന്തേ

— ശതസംഖ്യാകാന്യോതാരഃ

— സഹൈവ, യുഗപദേവസ്തന്തേ പ്രവത്തന്തേ

മേഘം

സ്വഃ-വിഭഃ ത്യം ഇദ്രം

— ശതഭിസ്സർവ്വമാനം

— സ്വഃ, സുഷ്വാണിയം ധനം, തസ്യ ലംഭേതിതാരം പ്രസിദ്ധം ഇദ്രം

അപസേ

സുഷ്വകി-ഭിഃ

(ഹേ അധാര്യോ,) സ

മഹയ

ഹവന-സ്യഭഃ

— അസുദ്രക്ഷണായ

— സുഷ്വാവജ്ജ്വലൈഃ സ്നോന്തേ

— സമൃദ്ഃ പുഷ്യ

— ആഹ്വാനം പ്രതി വേഗേന ഗച്ഛന്തം

അത്യം ന വാജം

(തസ്യ) രഥഃ ആ

വസ്യത്വാഃ

— ഗമനസാധനമശ്വചീവ

— രഥം പ്രത്യാവത്തയാമി

അർത്ഥം.-യാതൊരു ഇന്ദ്രനെക്കുറിച്ച് നൂറു സ്നോന്മാക്കൾ കൂടി പ്പെട്ടു സ്മരിക്കുന്നപോൾ, ശതക്കളോടു സ്പർദ്ധിക്കുന്നവനും കാര്യമായ ധനത്തെ (ഉപാസകർഷ്) നേടിക്കൊടുക്കുന്നവനുമായ ആ പ്രസിദ്ധനായ ഇന്ദ്രാന, എന്റെ രക്ഷക്കായി ആകർഷകങ്ങളായ സ്നോത്രങ്ങളാൽ, അല്ലയോ അധാര്യോ, വേണ്ടപോലെ പുഷിക്കുക വിളിക്കേട്ടാൽ വേഗവാനായ കതിരപോലെ എത്തുന്ന അചിട്ടത്തെ തേരിനെ ഇങ്ങോട്ടു ഞാൻ തിരിച്ചുവരുത്തുന്ന

2 സപ്തതോന ധനണൈഷപ്യത-

സ്സഹസ്രമുതിസ്സവിഷിഷവാവൃധേ

ഇത്രോയ ദ്യൗത്രവധിനദിവൃത-

ഭവ്ജനസ്താസിജാഹ്വാനോ അസ്മസാ.

അനന്തം:-

അന്ധസാ	— സോമലക്ഷണേനാനേന
ജർഘ്യാണഃ ഇന്ദ്രഃ യൽ	— അത്യന്തം ഹൃഷ്ടൻ ഇന്ദ്രഃ യദാ
നദീ-വൃതം	— നദനാൽ നദ്യഃ ആപഃ, താസാം ആവരിതാരം
വൃതം	— ലോകത്രയാണാമാവരിതാരം
അണ്ണാംസി ഉബ്ജൻ	
അവധീൽ	— ജലാനി അധഃപാതയൻ ഹതവാൻ
(തദാനിം) സഃ (ഇന്ദ്രഃ)	
പവ്തഃ ന	— ശീലോച്ചയ ഇവ
ധരണേഷു അച്യുതഃ	— സർവ്വസ്യ ധാരകേഷു, ഉദകേഷു മദ്ധ്യേ ചലനരാഹിത്യേന സ്ഥിതഃ
സഹസ്രം-ഉതിഃ	— ബഹുവിധരക്ഷണവാൻ
തവിഷീഷു വവൃധേ	— ബലേഷു പ്രവൃദ്ധോബഭൂവ

അർത്ഥം:-സോമമയമായ ഹവിസ്സിൽ അത്യന്തം ഹൃഷ്ടി
ക്കുന്ന ഇന്ദ്രൻ എപ്പോൾ ജലങ്ങളെത്തട്ടുള്ളു നിർത്തുന്നവൻ.,
ലോകത്രയങ്ങളുടെ ഗതി തടയുന്നവൻ ആയ വൃതനെ (മേഘ
ങ്ങൾ ഭേദിച്ചു) ജലങ്ങൾ താഴെ വീഴ്ത്തിക്കൊണ്ടുവോ, അപ്പോൾ
അവിടുന്ന് (ഇന്ദ്രൻ) ഒരു പവ്തം പോലെ, സർവ്വധാരകമായ
ജലരാശിയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ ഇളകുകയും (കുനലിടുകയും) ലോക-
ത്രയത്തിന്ന് നാനാ രക്ഷകളും നല്കിക്കൊണ്ട് സ്വബലങ്ങളിൽ
പ്രവൃദ്ധനായി വർത്തിച്ചു.

3 സഹിദ്രരോദ്രിഷ് വവ്ര ഉയനി
ചന്ദ്രബുധ്നോ മദവൃദ്ധോ മനീഷിഭിഃ
ഇന്ദ്രം തമഹേ സ്വപസ്യയാധിയാ
മഹിഷ്വരാതിം സഹി പപ്രിരന്ധസഃ

അന്വയം -

സഃ	— പുഷ്പാകൗതൂണവിഗീഷുഃ ഇത്യഃ
ഭവീഷ്യ	— ആവരീതൃഷ്യ, ശത്രുഷ്
ഭവഃ ഹി	— അതിശയേനാവരീതാ, ശത്രുജയശീലഃ വലു
(യസ്മാൽ) ഉധനി	— ഉദ്ധ്യതജലവതി അന്തരീക്ഷേ
വപ്രഃ	— സംഭക്തഃ വ്യാപ്യ വന്തതേ
(അതഃ ഏവ)	
ചത്ര-ബധ്നഃ	— സർപ്പാസാം ആറ്റാദകമുലഃ
മദ-വൃദ്ധഃ	— മദൈഃ സോമൈഃ വർധിതഃ
(യഃ ഇത്യഃ വന്തതേ)	
മഹീഷ-രാതിഃ	— പ്രവൃദ്ധഭാനം
തഃ ഇത്യം സ-	
അപസ്യയാധിയാ	— ശോഭനകമ്മയോഗ്യയാ ബുദ്ധ്യാ
മനീഷി-ഭിഃ അഹോ	— പ്രാജ്ഞൈഃ ജ്ഞാപിക്ഷീണ്യഹ ആഹ്വയാമി
സഃ (ഇത്യഃ) ഹി അന്യസഃ	
പപ്രിഃ	— അസുഭപേക്ഷിതസ്യ അന്നസ്യ പുരയിതാ

അനന്തം.-മുൻപറഞ്ഞ ഗുണവിശേഷങ്ങളാൽ കൂടിയ അവിടുന്ന് (ഇത്യർ) കേജ്ജാൻ വരുന്ന ശത്രുക്കളെ മറയ്ക്കുന്നവനായി. ശത്രുജയനായി. വെള്ളം പൊന്നി നിറഞ്ഞ അന്തരീക്ഷത്തിൽ വ്യാപിച്ചിനില്ക്കുന്ന എല്ലാവരും ആറ്റാദകാരിയായി സോമപാനത്തിന്റെ ഹർഷത്താൽ പ്രവൃദ്ധനായ യാതൊരിനനരോ, മഹത്തായ അഭീഷ്ടം തന്നെമുന്ന ആ ഇന്ദ്രനെ, സല്ലഭയോഗ്യമായ ബുദ്ധിയോടുകൂടി, വിദ്വാന്മാരായ ജ്ഞാപിക്ഷകളോടൊപ്പം ഞാൻ വിളിക്കുന്ന അവിടുത്തനെ അപേക്ഷിച്ച അന്നത്തിന്റെ (രക്ഷണത്തിന്റെ) പുരയിതാവ് (നിറവേറുന്നവൻ) ആണല്ലോ

4 ആയം പൂണന്തി ദിവിസദ്മ ബഹിഷ-

സ്തമദം നസുചിസ്സാ അഭിഷയഃ

തം പൂത്രഹത്യേ അനന്തസ്ഥൂത്രയ-

ശുഷാ ഇന്ദ്രമവാതാ അഗ്രുതഹസവഃ

അന്വയം:-

ദിവി — സ്വർഗ്ഗലോകേ (അവസ്ഥിതം)

യം (ഇന്ദ്രം) സദ്മ-

ബഹിഷഃ — സോമാഃ

സു-ചഃ സമദം ന

— നദ്യഃ സമദമിവ

ആ പൂണന്തി

— ആസമന്താൽ പൂരയന്തി

തം ഇന്ദ്രം സ്വാഃ

അഭിഷയഃ

— സമദസ്യ സ്വഭൂതാഃ
ആഭിമുഖ്യേന ഗമനവർത്തഃ

ഉതയഃ

— അവിതാരഃ

ശുഷാഃ

— ശത്രുണാം ശോഷയിതാരഃ

അവാതാഃ

— വാന്തി, പ്രാതികുലേന
ഗച്ഛന്തിതിവാതാഃ ശത്രുവഃ
തദ്രഹിതാഃ

അഗ്രുത-ഹസവഃ

— അകടിലരൂപാഃ,
ശോഭനാവയവാഃ (മന്ത്രതഃ)

പൂത്ര-ഹത്യേ

— പൂത്രഹനനേ നിമിത്തഭൂതേ
സതി

അനന്തസ്ഥൂഃ

— അനലക്ഷ്യസ്ഥിതാബഭൂവുഃ.

അർത്ഥം:-സ്വർഗ്ഗലോകത്തിലുള്ള ഇന്ദ്രനെ യജ്ഞഗൃഹസ്ഥിതങ്ങളായ സോമങ്ങൾ, നദികൾ സമദ്രത്തെ എന്നപോലെ പൂർണ്ണനാക്കുന്നു. (സദ്മ ഗൃഹം, യജ്ഞഗൃഹം, ബഹിസ്സ് എന്ന യജ്ഞനാമം ഉപലക്ഷണമായി സോമത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു.) ആ ഇന്ദ്രനെ സമദ്രോൽപന്നന്മാരും നേരിട്ടുവന്നവരും രക്ഷകരും ശത്രുനാശകരും അജാതശത്രുക്കളും ശോഭനാംഗന്മാരായ മന്ത്രത്തുകാരും പൂത്രവധവിഷയത്തിൽ അനുകൂലിച്ചുനിന്നു.

5 അഭിസ്വപ്തഃ¹ മദേ² അസ്യ³ യുധ്യതോ-

രഘീരിവ⁴ പ്രവണേ⁵ സസ്യ⁶ശൃതഃ⁷

ഇന്ദ്രായഭക്തീ⁸ഗൃഹമാണോ⁹ അന്ധസാ¹⁰

ഭിന്നലസ്യ¹¹പരിധീ¹²രിവ¹³ശ്രിതഃ¹⁴

വ. 12

അന്വയം:-

ഉത്തമഃ

— മരുതഃ

മദേ

— സോമപാനഹർഷേ സതി

യുധ്യതഃ അസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ) — വ്യാകുല സമയമധ്യമാനസ്യ
പുരതഃ

സ്വ-വൃഷ്ടി.

— സ്വഭ്രൂവൃഷ്ടിമന്തഃപൃതഃ

രഘീരിവഃ-ഇവ പ്രവണേ

— യഥാ ഗമനസ്സഭാവഃ ആപഃ
നിമിത്തേഭ്യേ ഗച്ഛന്തിതദാൽ

അഭി സസ്യഃ

— ആഭിമുഖ്യേന ജഗുഃ

യൽ അന്ധസാ

— യദാ സോമലക്ഷണേനാനേന
പിതേന

ഗൃഹമാണഃ

— പ്രഗതഃ

(തദാനീം) വക്ത്രീ ഇന്ദ്രഃ

— വക്ത്രവാൻ ഇന്ദ്രഃ

ശ്രിതഃ

— ദേവാനാം ഹവിർല്ലേപനിഃഘർ
ഷണായ അഹ്നേസ്സകാശാൽ
അപ്ത ഏകതഃ, ദ്വിതഃ,
ത്രിതശ്ചാതാഃ, ശ്രീതഃ ഉദേക
പാനാത്, ഗതാമൃതപേപതിതഃ
അസുരൈഃ പരിധയഃ,
കുപസ്യാച്ഛാദകാഃ സ്ഥാപിതാഃ

(താൻ) പരിധീൻ-ഇവ

വലസ്യ

— സംഗ്രബതഃ ഏതൻ

സംജ്ഞകമസ്യം

പിതഃ

അർത്ഥം:—മരുത്തക്കൾ, സോമപാനഘൃഷ്ടനായി ഇന്ദ്രൻ വൃത്രനോടു കൂടി യുദ്ധം ചെയ്യുമ്പോൾ അവിടുത്തെ മുന്തിരി സ്വയം വൃഷ്ടിമാനായ വൃത്രന്റെ നേരെ താഴോട്ട് വെള്ളം ഒഴിക്കുന്നപോലെ ചെന്നു. എപ്പോൾ ഇന്ദ്രൻ സോമാനപാനത്താൽ പ്രഗത്ഭനായോ, അപ്പോൾ വളരെയധനമായ അവിടുന്ന് ത്രിതൻ പരിധികളെ എന്ന പോലെ വലന്നെ അസുരനെ പിളർന്നു (കൊന്നു). (ദേവന്മാരിൽ ഹവിസ്സു പറ്റിയത് തുടച്ചു കളവാൻ അഗ്നിയുടെ സമീപം വെള്ളം തളിച്ച് ഏകതൻ, ദ്വിതൻ, ത്രിതൻ എന്നിവരുണ്ടായി. അവരിൽ ത്രിതൻ വെള്ളം കടിപ്പാൻ കിണർക്കരയിൽ പോയപ്പോൾ കിണറിൽ വീണു. ആ തക്കം നോക്കി അസുരന്മാർ ആ കിണറടച്ചു. ത്രിതൻ ആ അടപ്പ് തകർത്ത് പുറത്തുവന്നു. ത്രിതൻ ആ പരിധികളെ, അടപ്പുകളെ എന്നപോലെ ഇന്ദ്രൻ വലന്നെ പിളർന്നു എന്ന ഉപമ)

6 പരീഷ്യാനാചരതി തിത്വിഷേശവോ—
പോവൃതാ രജസോ ബധ്നമാശയൽ.
വൃത്രസ്യയൽ പ്രവണേ ദർശിശ്വനോ—
നിജാലനം ഹനോരിത്ര തന്യതം.

അന്വയം:—

(യഃ) അപഃ വൃതാ	— ഉകോന്യാവൃത
രജസഃ ബധ്നം	— അന്തരിക്ഷസ്യോപരിപ്രദേശം.
ആ അശയൽ	— ആശ്രിത്യാശേത
പ്രവണേ	— പ്രകർഷണ വനനീയേ
	അന്തരിക്ഷേവർത്തമാനസ്യ
ദഃ-ശ്വഭിശ്വനഃ	— ദർശഹവ്യാപനസ്യ
(തസ്യ) വൃത്രസ്യ ഹനോഃ	— മുഖപാശ്ചയോഃ
ഹേ ഇന്ദ്ര, യൻ	— യദാ
തന്യതം.	— തന്യതനാ, വഭ്രേണ
	(തൃതീയാന്തേ ചിതീയാ)

നി-ജാലനം	— നിതരാം പ്രജഹന്തം
(തദാനീം) ഈഃ	— ഏനം (ത്വാം)
ഏണാ	— ശത്രുജയലക്ഷണാദീഹ്വിഃ
പരി പരതി	— പരിതോ വ്യാപ്നോതി
(ത്വദീയം) ശവഃ	
തിത്വിഷേ	— ബലംപ്രദീദീപേ

അർത്ഥം.—യാവനൊരുത്തൻ (കഴ) വെള്ളത്തെ തടഞ്ഞ് അന്തരീക്ഷത്തിന്റെ മുകൾഭാഗത്തെ ആശ്രയിച്ച് കിടക്കുന്നുവോ, കമനീയമായ അന്തരീക്ഷത്തിൽ വത്തിക്കുന്നവനും, എപ്പോൾ ഏവിടെ എത്തുമെന്നാകും അറിയാൻ കഴിയാത്തവനുമായ ആ വ്യക്തന്റെ താടിയെല്ലുകളിൽ, അല്പയോ ഇത്ര, അവിടന്ന് വരുംകൊണ്ട് കഠിനമായി പ്രഹരിച്ചുവല്ലോ. അപ്പോൾ അവിടുത്തെ ശത്രുജയം കുറിക്കുന്ന പ്രകാശവിശേഷം ഏങ്ങും വ്യാപിച്ചു അവിടുത്തെ ബലം കത്തിശ്ശോഭിച്ചു.

7 ഹ്രദം നഹി ത്വാനു ഗൃഷ്ണ ന്യു ത്വായോ—
ബ്രഹ്മാ ണീ സുത വയാ നി വർധ നാ
ത്വ ഷ്വാ ചി ത്തേ യു ജ്യം വാ വ്യ ധേ ശ വ്—
സ്ത തക്ഷ വ ദൃ മ ദി ത്രേ യാ ജ സം.

അന്വയം —

(ഹേ ഇത്ര)

യാനി ബ്രഹ്മാണി	— ന്വോത്രരൂപാണിമത്രജാതാനി
ത്വ വർധനാ	— വർദ്ധിതണി
താനി ത്വ	— ത്വം.
ഊജയേ ഹ്രദം ന	— ജലപ്രവാഹഃ ജലാശയമിവ
നി-ജ്വന്തി ഹി	— നിതരാം പ്രാപ്തവന്ത്യേവ
ത്വഷാ ചിത്	— ത്വഷാപദേവഃ
തേ യുജ്യം വാ വ്യധ	— ത്വഃയാഗ്യംബധ, പ്രാവർദ്ധി

(അപി ച) അഭിഭൂതി-ഓ

ജസം.

— ശത്രുണാം അഭിവീര്യണാ
ഓജസായുക്തം

വഭ്രം തതക്ഷ

— തീക്ഷ്ണീചകാര

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, സ്നോത്രരൂപങ്ങളായ ഏതേതു മന്ത്ര സമൂഹങ്ങളാണോ അവിടുത്തെ (ബലം) വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നത്, അവ നിർമ്മാലകൾ തടാകത്തെ ഏണപോലെ, അവിടുത്തെത്തന്നെ പ്രാപിക്കുന്നു. തപശ്ചാവെന്ന ദേവൻ അവിടേയ്ക്കു നയോജ്യമായ ശക്തിവർദ്ധിപ്പിച്ചു. ശത്രുക്കളെ ജയിക്കുന്ന ഓജസ്സോടു കൂടിയ അവിടുത്തെ വഭ്രത്തിന് (തപശ്ചാവ്) മുച്ഛുട്ടി.

8 ജഘന്വാൻ ഹരിഭിസ്സംഭൃതക്രത-

വിന്ദ്രവൃതം മനുഷേഗാതുയന്നപഃ

അയച്ഛമാബാഹോവ്ഭൃമായസ-

മധാരയോ ദിവ്യാസൂര്യം ദൃശേ

അന്വയം:-

ഹേ സംഭൃതക്രതോ ഇന്ദ്ര — സമ്പാദിതകർമ്മൻ, ഇന്ദ്ര

മനുഷേ ഗാതു-യൻ — ജനായഗാതം, മാഗ്നിമിച്ചൻ

വൃതം — ലോകാനാമാവരകമസുരം

ഹരി-ഭിഃ — അശ്വൈര്യക്തഃ (ത്വം)

ജഘന്വാൻ ഉ — ഹതവാൻവലു

(തദനന്തരം) അപഃ — വൃഷ്ട്യഭോനിപ്രാവർത്തയഃ

ബാഹോഃ ആയസം വഭ്രം — ഹസ്തയോഃ അയോമയം വഭ്രം

അയച്ഛമാഃ — അഗ്രഹിഃ

സൂര്യം ആ — സൂര്യഞ്ച (ആകാര

സ്സമുച്ചയാർത്ഥഃ)

ദിവ്യാ ദൃശേ — ദൃലോകേ സമ്പ്രേഷാം ദർശനായ

അധാരയഃ — സ്ഥാപയാഞ്ചക്രഷേ

അർത്ഥം—നാനാകർമ്മങ്ങൾ നേടിയ ഇന്ദ്ര, ജനങ്ങൾക്ക് വഴിതെളിയിക്കുന്നതിൽ തല്പരനായി, ലോകങ്ങളെ മറച്ച് ഇരുട്ടാക്കിയ വൃത്രാസുരനെ കതിരുകളോടുകൂടി (ചെന്ന്) അവിടുന്ന് കൊന്നവല്ലോ. അതിന്നുശേഷം മഴവെള്ളത്തെ വിട്ടു. അ

വിടുത്തെ കൈകളിൽ ഇരുമ്പുകൊണ്ടുള്ള വള്രായുധമെടുത്തു.
 എല്ലാവരും കാണാനായി അന്തരീക്ഷത്തിൽ സൂര്യനെയും
 (വീണ്ടും) സ്ഥാപിച്ചു, തെളിയിച്ചു.

9 ബൃഹൽ സ്വച്ഛന്ദ്രമവദ്യഭിമ്യു-
 മകൃണ്ണതഭിയസാ രോഹണം ദിവഃ
 യന്മാനുഷപ്രധനാ ഇന്ദ്ര മുതയ-
 സ്സപന്യഷാചോ മന്തതോ മണേൻ.

അന്വയം:-

യൻ	— യദാ (സ്തോതാരോയജമാനഃ)
സ്വ-ച്ഛന്ദ്രഃ അമ-വൽ	— സ്വകീരേന ചന്ദ്രേണ, ആവാദകേന തേജസായുക്തം, ബലയുക്തം.
ദിവഃ രോഹണം	— സ്വസ്തസ്യ ആരോഹണ ഹേതുഭൂതം.
ബൃഹൽ	— ബൃഹൽസാമ
ഭിയസാ	— വൃത്രഭയേന
ഉഭിമ്യം (ഇന്ദ്രം)	
അകൃണ്ണത	— ഉഭിമാഹ്. സ്തോത്രയോഗ്യം അകർഷ്ണൻ ഇന്ദ്രം. അസ്തോഷയത
യൻ മാനുഷ-പ്രധനാ	— യദാ മനുഷ്യഹിതസംഗ്രാമാഃ
സ്വഃ ഉതയഃ	— ദൃലോകസ്യ രക്ഷിതാഃ
മന്തതഃ തൃ-സാചഃ	— പ്രാണരൂപേണ ത്രി സേവ മാനാദൃത്വാ
ഇന്ദ്രം അന അമരേ (തദാനി.സ ഇന്ദ്രഃ വൃത്രവധം പ്രതി ഉദ്യക്തോ ബദ്രവ).	— ആനപുഷ്പ്യേണഹം പ്രാപയൻ

അർത്ഥം—എപ്പോൾ സ്തോതാക്കളായ യജമാനന്മാർ ആത്മാ ഹ്വാദകമായ തേജസ്സാറതും, ബലവത്തും, സ്വർഗ്ഗസിദ്ധിഹേതുക വുമായ ബൃഹൽസാമമെന്ന സ്തോത്രവിശേഷം കൊണ്ട്, വൃത്ര നെ പേടിച്ച് സ്തോത്രയോഗ്യനായ ഇന്ദ്രനെ സ്തുതിച്ചുവോ എപ്പോൾ മനുഷ്യർ ക്ഷേമം വരുത്തുന്ന യുദ്ധത്തിലേപ്പെട്ട, സ്വർഗ്ഗക്ഷകരായ മരുത്തുക്കൾ പ്രാണരൂപന്മാരായ മനുഷ്യസേ വകരായി ഇന്ദ്രനെ ക്രമേണ സന്തോഷിപ്പിച്ചുവോ അപ്പോഴാ ണ് വൃത്രവധത്തിന് ഇന്ദ്രൻ ഉദ്യുക്തനായത്.

10 ദ്യൗശ്ചിദസ്യാമ്വാ അഹേസ്വനാ—

ദയോയവീദ്ഭീയസാവഭൃ ഇന്ദ്രതേ

വൃത്രസ്യയദ്ബദ്ബ ധാനസ്യ രോദസി

മദേസുതസ്യ ശവസാഭിനച്ഛിൻ

വ 13

അന്വയം:—

അമ—വാൻ ദ്യൗഃ ചിൽ	— ബലവാൻ ദൃലോകോപി
അസ്യ അഹഃ സ്വനാൽ	
ഭീയസാ	— വൃത്രസ്യ ശബ്ദാൽ, ഭയേന
അയോയവീൽ	— അത്യർത്ഥം പൃഥക്ഭൂത ആസീൽ, അകമ്പത
ഹേ ഇന്ദ്ര, തേ	— തവ
സുതസ്യ മദേ	— അഭീഷ്ഠതസോമസ്യപാനേന ഹിഞ്ജാതേസതി
(തപഭീയഃ) വഭ്രഃ	
രോദസി ബദ്ബ	
ധാനസ്യ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ ബാധന ശീലസ്യ
വൃത്രസ്യ ശിരഃയൽ	
ശവസാ അഭിനൽ	— യദാബലേന അച്ഛിനൽ (തദാനിം ദൃലോകോയേ രഹിതോബഭൂവ)

അർത്ഥം.—ബലവത്തായ (സുരക്ഷിതമായ) സ്വഗ്നം കൂടി ആ വൃത്രന്റെ അലച്ചയാൽ യേംകൊണ്ട് വേർപെട്ടു, വിറച്ചു. അല്ലയോ ഇത്ര, അവിടുന്ന് സംസ്തരിച്ച സോമത്തിന്റെ പാനംകൊണ്ട് ഹിഷം പ്രാപിച്ചു, ദ്യാവാപൃഥിവീകളെ എപ്പോഴും ഉപദ്രവിക്കുന്ന വൃത്രന്റെ ശിരസ്സ് ഏപ്പോൾ മേദിച്ചുവോ, അപ്പോഴേ സ്വഗ്നം യേരഹിതമായുള്ളു.

11 യദിനപിത്ര പൃഥിവീശഭജി-

രഹാനി വിശ്വാതതനന്തൃഷ്ടയഃ

അത്രാഹതേ മലവൻ വിശ്രുതം സഹോ-

ദ്യാമാനുശവസാ ബർഹ്ണാ ഭുവൽ

അന്വയം:-

യൽ ഇൽ ന പൃഥിവീ ശേ-

ഭജി:

— യദോഖല ശേഗുണിതാ (ഭവേൽ)

(യദിവാ) കൃഷ്ടയഃ

— സമ്യേമനുഷ്ടാഃ

വിശ്വാ അഹാനി

തതന്ന

— സച്ചാന്യഹാനി വിസ്താരയേയഃ

ഹേ മല-വൻ ഇത്ര,

അത്ര അഹ

— അത്രൈവ, പുച്ഛോരേഷ്യദേശ
കാലകർത്തൃകേഷു

തേ സഹഃ വി-ശ്രുതം

— തദേയം വൃത്രവധാദി കാരണം
ബലംവിഖ്യാതം

ശവസാ ബർഹ്ണാ

— ബലേന കൃതാവൃത്രവധാദി
രൂപാദിയാ

ദ്യാം അന ഭുവൽ

— അനഭവതി

(യഥാദ്യോ മഹതീതമാത്വം കൃതം ബലമപിമഹൽ)

അർത്ഥം.—എന്തെങ്കിലും ഭൂമി (വലുപ്പത്തിൽ) പത്തിരട്ടിയായി ഭവിക്കുമെങ്കിൽ അന്ന്, മനുഷ്യർ അവരുടെ ദിവസങ്ങളുടെ നീളം കൂട്ടുന്ന എങ്കിൽ അന്ന്, ആ ദേശകാല പരിതസ്ഥിതിയിലേ, അല്ലയോ ഐശ്വര്യവാനായ ഇത്ര, അവിടുത്തെ വൃ

രൂപധാദ്യാത്മകമായ ബലം പ്രസിദ്ധമാവൂ, പ്രശംസിക്കപ്പെട്ടു. (അതായത് അവിടുത്തെ പ്രസിദ്ധിയുടെ വലുപ്പം നോക്കുമ്പോൾ അത് പരക്കാനുള്ള വലുപ്പം ഭൂമിക്കില്ല. അത് പറഞ്ഞ് തീർക്കാനുള്ള നീളം ദിവസങ്ങൾക്കില്ല.) അവിടുത്തെ ശക്തികൊണ്ടുള്ള വ്യൂഹവധരൂപക്രിയയാണ് സ്വർഗ്ഗത്തെ അനുഭവിക്കുന്നത് (ദ്രോവ് ഏതു വലുതാണോ അത്ര വലുതാണ് അവിടുത്തെ ബലവും)

12 തപമസ്യപാരേ രജസോവ്യോമന-
സ്സപ്രഭൃത്യോജാഅവസേധൃഷന്തഃ
ചക്രഷേഭൂമിം പ്രതിമാനമോജസോ-
പസ്പഃപരിഭൂരേഷ്യാദിവം

അന്വയം:-

ഹേ ധൃഷ്ടി-മനഃ	— ശത്രുണാംധർമ്മനോയുക്ത (ഇത്ര)
അസ്യ വി-ഓമനഃ	— അന്യഭിഃപരിഭൂതമാനസ്യ വ്യാപ്തസ്യാന്തരീക്ഷസ്യ
രജസഃ പാരേ	— ലോകസ്യ ഉപരിപ്രദേശേ (വർത്തമാനഃ)
സ്വഭൂതി-ഓജാഃ	— സ്വഭൂതബലഃ
തപഃ അവസേ	— അന്യദൃക്ഷണായ
ഭൂമിം ചക്രഷേ	— ഭൂലോകം കൃതവാനസി
(കിഞ്ച) ഓജസഃ	
പ്രതി-മാനം	— ബലസ്യ പ്രതിനിധിരഭൂഃ
(തഥാ) സ്വഃ	— സുഷ്ഠരണീയം, ഗന്തവ്യം
അപഃ	— അന്തരീക്ഷലോകം
ദിവം ആ	— ദൃലോകം ച (ആകാശസ്സമുച്ഛ യാർത്ഥം)
പാപി-ഭൂഃ ഏഷി	— പരിഗ്രഹിതാപ്രാപ്തോഷി

അർത്ഥം—ശത്രുജനമനസ്സനായ ഇത്ര, ഞങ്ങൾ കാണുന്ന വ്യാപ്തമായ അന്തരീക്ഷലോകത്തിന്റെ മുകളിൽ വത്തിച്ചു, ആത്മബലംകൊണ്ട് ഞങ്ങളുടെ രക്ഷയ്ക്കായി അവിടുന്ന് ഭൂലോകം സൃഷ്ടിച്ചു അവിടുന്ന് ശക്തിയുടെ പ്രതിനിധിയായി പിന്നെ (പുണ്യകമ്മങ്ങൾകൊണ്ട്) സുഗമമായ അന്തരീക്ഷലോകവും സ്വർഗ്ഗവും പരിഗ്രഹിച്ചു പ്രാപിച്ചു

13 തപഃ¹ ജീവഃ² പ്രതിമാനം³ പൃഥിവ്യാ⁴—

ജ്വലവീരസ്യ ബൃഹതഃ⁵ പതിർഭൂഃ⁶

വിശ്വമാപ്രാ⁷ അന്തരീക്ഷം⁸ മഹിത്വാ⁹

സത്യമധാനകീരന്യസ്ത്വാവാൻ¹⁰.

അന്വയം —

(ഹേ ഇത്ര,) തപഃ

പൃഥിവ്യാഃ പ്രതി—മാനം

ജീവഃ

— പ്രഥിതായാഃ ഭൂമേഃ പ്രതിനിധി
ഭവസി

(തഥാ) ജ്വല-വീരസ്യ

— ജ്വലാഃ ദശനീയാഃ, വീരാഃ
ദേവാഃ യസ്യസഃ, തസ്യ

ബൃഹതഃ

— ബൃഹിതസ്യ, പ്രവൃദ്ധസ്യ,
(സ്വർഗ്ഗലോകസ്യ)

പതിർ ഭൂഃ

— പാലയിതാസി

(തഥാ) അന്തരീക്ഷം

വിശ്വം

— ആകാശം സമ്പൂർണ്ണം

മഹി-ത്വാ സത്യം

ആ അപ്രാഃ

— മഹത്വേന, നിശ്ചയേന
ആസമ്മതാദപുരയഃ

(അതഃ) ത്വാ-വാൻ

— ത്വൽസദൃശഃ

അന്യഃ (കർമ്മിൻ) നകിഃ

— നാസ്തി ഇതിയത് തത്

അധാ

— സത്യമേവ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് വിസ്താരമേറിയ ഭൂമിയുടെ പ്രതിനിധിയാകുന്നു. അതുപോലെ ദർശനീയരായ ദേവന്മാരോടുകൂടിയ മഹത്തായ സ്വർഗ്ഗലോകത്തിന്റെ നാമ നാകുന്നു. അവിടുന്ന് ആകാശം മുഴുവനും സ്വമഹത്വം കൊണ്ട് സത്യമായും നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അവിടുത്തോടു തുല്യനായി ആരുമില്ലെന്നത് സത്യമാകുന്നു.

14 നയസ്യദ്യാവാപൃഥ്വിവീരാനവ്യചോ-

നസിന്ധവോരജസോഅന്തമാനതൂഃ

നോതസ്വപൃഷ്ഠിമദേ അസ്യയ്യുത

ഏകോഅന്യച്ഛൃഷ്ടേവിശ്വമാനുഷക്

അന്വയം:-

യസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ) വ്യചഃ	— വ്യാപനം
ദ്യാവാപൃഥ്വി ന അനു (ആനശാതേ)	— ദ്യാവാപൃഥ്വിവ്യെഘപ്രാപ്തമസ മരേം ബഭൂവതുഃ
(തഥാ) രജസഃ	— അന്തരിക്ഷലോകസ്യ ഉപരി
സിന്ധവഃ	— സ്യന്ദനശീലാ ആവഃ
(യസ്യഇന്ദ്രസ്യതേജസഃ) അന്തം	— അവസാനം.
ന ആനതൂഃ	— നപ്രാപഃ
ഉത (സോമപാനേന) മദേ	— അപിച ഹഞ്ചേസതി
സ്വപൃഷ്ഠി.	— സ്വീകൃതപൃഷ്ഠി. വൃത്രാദി.
യുദ്ധ്യതഃ അസ്യ	— യുദ്ധമാനസ്യ ഇന്ദ്രസ്യ
(ബലസ്യ അനുവൃത്രാദയഃ) ന (പ്രാപഃ)	
(അതഃ ഹേഇന്ദ്ര) ഏകഃ	
(ത്വം) അന്യൻ	— സ്വവ്യതിനിക്കം.
വിശ്വം.	— സർവ്വഭൂതജാതം.
ആനുഷക് ചക്രഷേ	— ആനുഷക്തം കരോഷി (സകല മപി ഭൂതജാതം ത്വദധീനമഭൂത്)

അതും—യാതൊരു ഇന്ദ്രന്റെ വ്യാപ്തിയെ പ്രാപിക്കുവാൻ ധ്യാനാപ്തമിവികാരം അസമത്വമുള്ളതാണോ, അന്നന്തരത്തിന്റെ മുകളിൽ ഒഴുകുന്ന വെള്ളങ്ങൾ യാതൊരു ഇന്ദ്രന്റെ തേജസ്സിന്റെ അറം പ്രാപിക്കാത്തവരാണോ, സോമപാന ഹയത്തിൽ, മഴ അടക്കിപ്പിടിച്ച വൃത്രാദിയോടു യുദ്ധം ചെയ്യുന്ന ആ ഇന്ദ്രന്റെ ശക്തിയുടെ അവസാനം വൃത്രാദികൾക്കു പിടികിട്ടിയില്ല അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഏകനായ അവിടുന്ന് സകല ഭൂതജാതങ്ങളേയും ക്രമീകരിയ്ക്കുന്നു ആ അവിടുത്തോടു ഒട്ടിപ്പിടിച്ച ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു അതായത് പരാചര സമൂഹം മുഴുവൻ അവിടുത്തെ അധീനത്തിലാകുന്നു

15 ആച്ചുനത്രമതസ്സസ്തിന്നാഞ്ചോ
വിശ്വേദേവോസോഅമണന്നത്വാ
വൃത്രസ്യയഭ്യേഷിമതാവധേന
നിത്വമിന്ദ്രപ്രത്യാനം ജഘന്ന

വ 14

അന്വയം —

(ഹേ ഇന്ദ്ര, ത്വാം) മരുതഃ

അത്ര

ആച്ചൻ

സസ്തിൻ ആഞ്ചോ

വിശ്വേദേവോസഃ ത്വാ

അന അമണൻ

ഹേ ഇന്ദ്ര, ത്വം യൻ

ഭൃഷി-മതാ

വധേന

വൃത്രസ്യ ആനം പ്രതി

— അസ്തിൻ സംഗ്രാമേ

— “പ്രഹര ഭഗവോജഹി വീര യസ്വ ” ഇത്യാദിനാ വചനേന അപൂജയൻ

— സവൃസ്തിൻ സംഗ്രാമേ

— മരുതഃ ത്വാം ത്വദീയമദാനന്തരം തേപി മദം പ്രാപ്താഃ

— യദാ

— ഭംഗയതി ശത്രുൻ ഇതിഭൃഷിഃ, അശ്വിഃ, തദ്വതാ

— ഹനന്തസായനേന, വഭ്രേണ

— ആനനം, മുഖപ്രതി

ശ്വാസഹേതുപ്രാണപ്രതി

നി ജാലനമ — നിതരാം പ്രാഹാഷിഃ
അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, മരുത്തക്കൾ ഈ (വൃത്രനമായുള്ള) പോരിൽ “ഭഗവാനേ, അടിക്കുക, കൊല്ലുക, വിജയിക്കുക” എന്നും മറ്റുമുള്ള വാക്കുകളാൽ അവിടുത്തെ പൂജിച്ചു എല്ലാ പോരുകളിലും മരുത്തക്കൾ അവിടുത്തെ പിന്നാലെ (സോമപാനംകൊണ്ട്) ഹഠിച്ചു. ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് എപ്പോൾ ചേതനകെടുത്തു (മുച്ചയുള്ള എടുമനയോടുകൂടിയ) വഭ്രംകൊണ്ടു വൃത്രന്റെ മുഖത്തിൽ, മുകളിൽ അടിച്ചുപോ അപ്പോൾ മരുത്തക്കൾ അവിടുത്തെ അനുസരിച്ച് ഹഠിച്ചു.

വക്രം 15, 16.

1 ന്യു¹ഷ്വ²വാച³ പ്രഹേ⁴രോമഹേ⁵
ഗീ⁶ഇ⁷ത്രായ⁸സഭ⁹നേ¹⁰വി¹¹വ¹²സ്വ¹³തഃ
സു¹⁴ചി¹⁵ദ്ധി¹⁶രത്നം¹⁷സ¹⁸താ¹⁹മി²⁰വാ²¹വിഭ²²—
ന²³ഭൃ²⁴ഷ്ട²⁵തി²⁶ർഭ²⁷വി²⁸ണോ²⁹ഭേ³⁰ഷ്യ³¹ശ³²സ്യ³³തേ

അന്വയം:—

(യതഃ) വിവസ്വതഃ	— പരിചരതോ യജമാനസ്യ
സഭനേ ഗീരഃ	— യജ്ഞേണേ (ഇത്രായ) സ്തുതയഃ (ക്രിയന്തേ)
ഹി	— യസ്മാൽ (സഃ ഇന്ദ്രഃ)
ന ചിൽ	— ക്ഷിപ്രമേവ
സസതാം—ഇവ	— യഥാസ്വപതാം പുരുഷാണാം 'ധനംചോരഃ ക്ഷിപ്രംലഭതേ' അഭൽ
രത്നം	— (അസുരാണാം) രമണീയംധനം
അവിഭൽ	— വിന്ദതി
(തസ്യ) മഹേ ഇത്രായ സുവാചം	— മഹതേ ഇത്രായശോഭനാംസ്തുതിം
നി പ്ര രോമഹേ ഉ	— നിതരാം പ്രയുജ്യാമഹേ ഏവ
വി ന്	

ദുഃസ്തുതിഃ — അസമീചിനാസ്തുതിഃ
 ന ശസ്യതേ — നാഭിധീയതേ
 (അതഃ സുവാചംപ്രരോമഹേ)

അർത്ഥം.—പരിചാരകനായ (ഉപാസകനായ) യജമാനൻ യജ്ഞാഹത്തിൽ ഇന്ദ്രനെ സ്തുതിക്കുന്ന കാരണത്താൽ അവിടുന്ന് വളരെ വേഗത്തിൽ, ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്ന മനുഷ്യന്റെ ധനം കള്ളൻ വേഗത്തിലെടുക്കുന്നപോലെ, അസുരന്മാരുടെ കാമ്യമായ ധനം നേടുന്നു അപ്രകാരം മഹാനായ ഇന്ദ്രൻ ശോഭനസ്തുതി വേണ്ടപോലെ ചൊല്ലുന്നു ധനദാതാക്കളുടെ മുമ്പിൽ അനുചിതമായ സ്തുതി പ്രശസ്തമല്ലല്ലോ (അതുകൊണ്ട് ശോഭനസ്തുതി ചൊല്ലുന്നു)

2 ദുരോ¹അശ്വ¹സ്യദു¹ ഇ¹ന്ദ്രഗോ¹രസി
 ദുരോ¹യവ¹സ്യവ¹സുന¹ഇ¹ന്ദ്രസ്തുതിഃ
 ശി¹ക്ഷാനരഃപ്ര¹ദിവോ അ¹കാമകശന—
 സ്സ¹ഖാസഖി¹ഭ്യസ്ത¹മിദംഗു¹ണീമസി

അന്വയം:—

ഹേഇന്ദ്ര (ത്വം) അശ്വസ്യ

ദുഃ അസി — ഭാതാസി

ഗോഃ ദുഃ — പശ്വാദേഃ ഭാതാസി

(ത്വം) യവസ്യ ദുഃ — യവാദേഃ ധാന്യദാതസ്യ
 ഭാതാസി

വസുനഃ ഇനഃ — നിവാസഹേതോഃ ധനസ്യ
 സ്വാമീഭൂസി

പതിഃ — സഞ്ചേഷാംപാലയിതാസി

ശിക്ഷാ—നരഃ — ഭാനസ്യനേതാസി

പ്ര—ദിവഃ — പുരാണഃ അസി

അകാമ—കൗനഃ — നകാമകൗനഃ, ഹവിദ്വത്തപതാം

സഖി-ഭൃ: സഖാ	— സമാനവ്യാനേഭ്യ: പ്രതികൃഭ്യ:
	സഖിവത്യന്തം പ്രിയ:അസി
തം (പ്രതി) ഇദം	— സ്തോത്രലക്ഷണംവച:
ഗുണീമസി	— ബ്രൂമഹേ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് അശ്വഭാതാവാൻ, ഗോഭാതാവാൻ. യുദ്ധം മുതലായ ധാന്യങ്ങളുടെ ഭാതാവാൻ. ജീവിതാധാരമായ ധനത്തിന്റെ സ്വാമിയാണ് എല്ലാവരുടെയും രക്ഷകനാണ്. ഭാനനേതാവാൻ പുരാണനാണ്. ഹവിസ്സർപ്പിക്കുന്ന യജമാനന്മാരുടെ കാമങ്ങളെ, അഭീഷ്ടങ്ങളെ പിന്തുടർച്ചയാതെ സാധിപ്പിക്കുന്നവനാണ് സമാനജ്ഞാനികളായ പ്രതികൃകൾക്ക് അത്യന്തം പ്രിയനായ തോഴനാണ്. അങ്ങനെയുള്ള അവിടുത്തെക്കുറിച്ച് ഈ സ്തുതി ചൊല്ലുന്ന

3 ശചീവഇന്ദ്രപുരുകൃദ്യമത്തമ
തവേദിമേഭിതശ്ചേകിതേവസ്യ
അതസ്സംഗൃദ്ധോഭിഭൂത ആദര
മാത്പായതോജരിതു:കാമമുനയി:

അന്വയം:-

ശചീ-വ:	— പ്രജ്ഞാവൻ
പുരു-കൃൽ,	— പ്രഭുതസ്വപുത്രവധാഭേകന്ത:
ദ്യുമൽ-തമ, ഹേ ഇന്ദ്ര	— അതിശയേന ഭീഷ്മൻ, ഇന്ദ്ര
അഭിത: വസ്യ	— സമ്പുത്ര വരതമാനം ധനം (യദസ്തി തൽ)
ഇദം തവ ഇൽ	— തവൈവ, സ്വഭൂതം-ഇതി
ചേകിതേ	— ഭൃശമസ്താഭിർജ്ഞായതേ
അത: (കാരണാൽ ധനം)	
സം-ഗൃദ്ധ്യ	— സമ്യക് ഗൃഹീത്വാ
അഭി-ഭൂതേ	— ശത്രുണാം അഭിഭവിത:
	അസൃദ്യം
ആദര	— ആഹര, ദേഹി

ദി-സ്തുതിഃ — അസമീചിനാസ്തുതിഃ
 ന ശസ്യതേ — നാഭിധീയതേ
 (അതഃ സുവാചംപ്രരോമഹേ)

അർത്ഥം:—പരിചാരകനായ (ഉപാസകനായ) യജമാനൻ യജ്ഞഗൃഹത്തിൽ ഇത്രനെ സ്തുതിക്കുന്ന കാരണത്താൽ അവിടുന്ന് വളരെ വേഗത്തിൽ, ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്ന മനഃശൂന്യ ധനം കള്ളൻ വേഗത്തിലെടുക്കുന്നപോലെ, അസൂരന്മാരുടെ കാമ്യമായ ധനം നേടുന്നു. അപ്രകാരം മഹാനായ ഇത്രന് ശോഭനസ്തുതി വേണ്ടപോലെ ചൊല്ലുന്നു. ധനദാതാക്കളുടെ മുമ്പിൽ അനുമിതമായ സ്തുതി പ്രശസ്തമല്ലല്ലോ. (അതുകൊണ്ട് ശോഭനസ്തുതി ചൊല്ലുന്നു)

2 ദുരോ¹അശ്വ²സ്യദു³ ഇത്രഗോ⁴രസി
 ദുരോ⁵യവ⁶സ്യവസു⁷ന⁸ഇ⁹നസ്തു¹⁰തിഃ
 ശി¹¹ക്ഷാ¹²നരഃ¹³പ്ര¹⁴ഭി¹⁵വോ¹⁶ അ¹⁷കാ¹⁸മക¹⁹ൺ—
 സ്സ²⁰ഖാ²¹സഖി²²ഭ്യ²³സ്ത²⁴മി²⁵ഭഃ²⁶ഗൃ²⁷ണീ²⁸മസി

അന്വയം:—

ഹേഇ⁹ത്ര (ത്വം) അശ്വ²സ്യ

ദുരഃ അസി — ദാതാസി

ഗോഃ ദുരഃ — പശ്യാദേഃ ദാതാസി

(തഥാ) യവ⁶സ്യ ദുരഃ — യവാദേഃ ധാന്യജാതസ്യ ദാതാസി

വസുനഃ ഇനഃ — നിവാസഹേതോഃ ധനസ്യ സ്വാമീതാസി

പതിഃ — സഹ്യേഷാംപാലയിതാസി

ശിക്ഷാ—നരഃ — ദാനസ്യനേതാസി

പ്ര—ഭിവാഃ — പുരാണഃ അസി

അകാമകൺ — നകാമകൺ, ഹവിദ്യഞ്ചതാം

സഖി-ഭൃ: സഖാ — സമാനവ്യാനേഭ്യ: ജൃതപിക്ഭ്യ: സഖിവദത്യന്തം പ്രിയ:അസി
തം (പ്രതി) ഇദം — സ്തോത്രലക്ഷണംവച: ഗുണീമസി — ബ്രൂമഹേ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടന്ന് അശ്വഭാത്വാണം, ഗോഭാത്വാണം, യവം മുതലായ ധാന്യങ്ങളുടെ ഭാത്വാണം, ജീവിതാധാരമായ ധാന്യത്തിന്റെ സ്വാമിയാണ്. എല്ലാവരുടെയും രക്ഷകനാണ്! ഭാനനേതാവാണ്. പുരാണനാണ്. ഹവിസ്സുപിടിക്കുന്ന യജമാനന്മാരുടെ കാമങ്ങളെ, അഭീഷ്ടങ്ങളെ പിതൃക്കളുടേതെ സാധിപ്പിക്കുന്നവനാണ്. സമാനജ്ഞാനികളായ ജൃതപിക്കൾക്കു് അത്യന്തം പ്രിയനായ തോഴനാണു്. അങ്ങനെയുള്ള അവിടുത്തെക്കുറിച്ച് ഈ സ്തുതി ചൊല്ലുന്നു.

3 ശചീവഇന്ദ്രപുരുകൃദ്യമത്തമ

തവേദിദമഭിതശ്ചേകിതേവസ്യ

അതിസ്സംഗൃദ്ധാഭിഭൂത ആദര

മാത്പായതോജ്ജ്വലിതുകാമമുനയി:

അന്വയം:-

ശചീവ:	— പ്രജ്ഞാവൻ
പുരു-കൃൽ,	— പ്രഭുതസ്യവൃത്രവധാദേ:കർത്ത:
ദ്യമൽ-തമ, ഹേ ഇന്ദ്ര	— അതിശയേന ദീപ്തിമൻ, ഇന്ദ്ര
അഭിത: വസ്യ	— സമ്പൂത്ര വത്തമാനം ധനം (യദസ്തി തത്)
ഇദം തവ ഇൽ	— തവൈവ, സ്വഭൂതം-ഇതി
ചേകിതേ	— ഭഗവത്സാദീർജ്ജ്ഞായതേ
അത: (കാരണാൽ ധനം)	
സം-ഗൃദ്യ	— സമ്യക് ഗൃഹീത്വാ
അഭി-ഭൂതേ	— ശത്രുണാം അഭിഭവിത: അസൃദ്യം
ആദര	— ആഹര, ദേഹി

ത്വാ-യതഃ ജരിതഃ
കാമഃ മാ ഉനയീഃ

— ത്വാഃ ആത്മനഃ ഇച്ഛതസ്തോതുഃ
— അഭിലാഷഃ പരിഹീനഃ
മാ കാഷ്ടിഃ

അർത്ഥം:—പ്രാജ്ഞനും വ്യക്രവധം മുതലായ ബഹുകർമ്മങ്ങൾ ചെയ്തവനും അത്യന്തം ശോഭനമായ ഇന്ദ്ര, എന്തും കാണപ്പെടുന്ന എല്ലാ ധനവും അവിടുത്തെതായാണു്, അവിടുനിൽ നിന്നുണ്ടായതാണു് എന്ന് ഞങ്ങൾക്കു് ഉറപ്പായറിയാം. അതിനാൽ ശത്രുക്കളെ ജയിക്കേണ്ട ഞങ്ങൾക്കു് അവിടുന്ന് ധനം വേണ്ട പോലെ എടുത്തു തന്നാലും, അവിടുത്തെ ആത്മാവിൽ വന്ദിക്കുന്ന സ്തോതാവിന്റെ അഭിലാഷം ഒരിക്കലും ഇല്ലാതാക്കരുതേ.

4 ഏഭിദ്യേഭിസ്സമനാ ഏഭിരിന്ദി-

നിരുന്ധാനോ അമതിഃ ഗോഭിരശ്വിനാ

ഇന്ദ്രേണസ്യേഭ്യം ദരയന്ത ഇന്ദി-

യ്യുതദോഷസസ്സമിഷാരഭേമഹി.

അന്വയം:—

(ഹേ ഇന്ദ്ര,) ഏഭിഃ

ദ്യു-ഭിഃ

ഏഭിഃ ഇന്ദി-ഭിഃ

— അസ്താഭിർഭൈതഃ

— ദീപ്തൈഃ ചരപുരോധാശാഭിഭിഃ

— പുരോവർത്തിഭിഃ, തുല്യംഭൈതഃ സ്തോമൈഃ

(പ്രീതസ്ത്വം അസ്താകം)

അമതിഃ

ഗോഭിഃ

അശ്വിനാ

നി-രുന്ധാനഃ

സ്യ-മനാഃ

(വയം) ഇന്ദി-ഭിഃ

(പ്രീതേന) ഇന്ദ്രേണ

സ്യേഭ്യം ദരയന്തഃ

— ദാരിദ്ര്യം

— ത്വയാഭൈതഃ പശുഭിഃ

— അശ്വയുക്തേന ധനേന (ച)

— നിവർത്തയൻ

— ശോഭനമനാ (വേ)

— അസ്താഭിർഭൈതഃസ്തോമൈഃ

— ഉപക്ഷയിതാദം, ശത്രുഹി.സന്തഃ

യുത-ദോഷസഃ	— പൃഥക്ഭൂതശതകാഃ (ഭൂതാ)
ഇഷാ	— (ഇന്ദ്രഭന്തേന) അന്നേന
സം. രഭേമഹി	— സംഗച്ഛേമഹി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഞങ്ങളാൽ നല്കപ്പെട്ട പ്രകാശമാനങ്ങളായ ചന്ദ്രപരോധാശാദികളാലും, മുമ്പിലിരിക്കുന്നതും, അവിടേയ്ക്കു സമർപ്പിച്ചതുമായ സോമങ്ങളാലും സത്തുഷ്ടനായ അവിടുന്ന്, ഞങ്ങളുടെ ദാരിദ്ര്യത്തെ, അവിടുന്ന് അരുളിത്തരുന്ന പശുക്കളോടും കുതിരകളോടുംകൂടിയ ധനത്താൽ പരിഹരിച്ച്, ഞങ്ങളിൽ സമനസ്സാവണം. ഞങ്ങളാവട്ടേ, സമർപ്പിച്ച സോമങ്ങളാൽ പ്രീതനായ ഇന്ദ്രനാൽ ശത്രുക്കളിൽനിന്ന് വേർപെട്ടവരായി അവിടുന്നരുളുന്ന അന്നത്തോടു ചേരട്ടേ

5 സമിന്ദ്രായാ സമിഷാരഭേമഹി
 സംവാജേഭിഃ പുരുഷൈരഭിദ്യഭിഃ
 സംഭവ്യാപ്രഥത്യാ വീരശൃഷ്ടയാ
 ഗോ അഗ്രയാശ്ചാവത്യാ രഭേമഹി

വ 15

അന്വയം.—

ഹേ ഇന്ദ്ര, (വയം) രായാ	— ധനേന
സം. രഭേമഹി	— സംഗച്ഛേമഹി
(തഥാ) ഇഷാ സം	— അന്നേന സം. രഭേമഹി
(തഥാ) പുരുഷൈഃ	— പുത്രം, ബഹുനം, ആറ്റാക്കൈഃ
അഭിദ്യഭിഃ	— അഭിതഃ ദീപ്യമാനൈഃ
വാജേഭിഃ സം	— ബലൈഃ സം. രഭേമഹി
(കിഞ്ച) ഭവ്യാ	— ഭവ്യാതമാനയാ
വീര-ശൃഷ്ടയാ	— ശത്രുണാംക്ഷേപണസമർത്ഥം, ശൃഷ്ടം, ബലം. യസ്യാഃ തയാ
ഗോ-അഗ്രയാ	— സ്തോതൃഭ്യോദാനാത്ഥം. അഗ്രഗാവോയസ്യാഃ തയാ

അശ്വ-വത്യാ	— അശ്വൈരപേതയാ
പ്ര-മത്യാ	— ത്വദീയയാ പ്രകൃഷ്ടബുദ്ധ്യോ
സം രദഭേഹി	— സംഗച്ഛേമഹി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഞങ്ങളും ധനത്തോടു ചേരുമാറാകട്ടെ. അന്നത്തോടു ചേരുമാറാകട്ടെ. എല്ലാവർക്കും ആഹ്ലാദകരങ്ങളും എന്ദും പ്രകാശിക്കുന്നവയുമായ ബലങ്ങളോടു ചേരുമാറാകട്ടെ. കൂടാതെ പ്രകാശവത്തും ശത്രുക്കളെ അമർത്താനുള്ള ബലത്തോടു കൂടിയതും, സ്തോതാക്കൾക്ക് ദാനം കൊടുപ്പാൻ പശുവിനെ മുസിൻ നിർത്തിയതും അശ്വയുക്തയുമായ അവിടുത്തെ പ്രകൃഷ്ടബുദ്ധിയോടു ചേരട്ടെ (ഇന്ദ്രന്റെ ബുദ്ധി, ദാനഭയാപരമായ മനസ്സ്. പശുക്കളെയും കുതിരകളെയും കൊടുപ്പാൻ മുന്നിൽ നിർത്തിയപോലെ വണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു.)

6 തേതാമദാ അമദന്താനിപൃഷ്ട്യാ
തേ സോമാസോ വൃത്രഹത്യേഷു സൽപതേ
യൽകാരവേ ദശവൃത്രാണ്യപ്രതി
ബഹിഷ്തേ നിസഹസ്രാണി ബഹയഃ

അന്വയം:—

ഹേ സൽ-പതേ,	— സതാംപാലയിതഃ, (ഇന്ദ്ര,)
വൃത്ര-ഹത്യേഷു	— വൃത്രഹനനേഷു നിമിത്തദ്രതേഷു സൽസു
തേ മദാഃ	— പുഷ്പോക്താ മാദകാഃ മരുതഃ
ത്വാ അമദൻ	— ത്വാം അമദന്
താനി പൃഷ്ട്യാ	— പുഷ്പോക്താനി സേചന സമന്തമസ്യതവസംബന്ധീനി ചതപുരോധാശാദീനി ഹവിഷി
തേ സോമാസഃ	— പ്രസിദ്ധാസ്സോമാഃ (പ) ത്വാം (അമദൻ)
യൽ കാരവേ	— യദാസ്മതികർതേ

ബർഹിഷ്വതേ	— യജ്ഞവതേ യജമാനായ
ദശ സഹസ്രാണി	
വൃത്രാണി	— അപരിമിതാനി ആവരകാണി, ഉപദ്രവജാതാനി
അപ്രതി	— ശത്രുഭിരപ്രതിഗതഃ (ത്വം)
നി ബർഹയഃ	— ന്യവധിഃ
(തദാനിം ത്വാം അമരയൻ)	

അർത്ഥം.—അല്പയോ സത്തുകളുടെ രക്ഷക, വൃത്രവധത്തിൽ മുൻപറഞ്ഞ മാദകന്മാരായ (വാക്കുകൊണ്ടും, സമീപവത്തിത്വം കൊണ്ടും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്ന) മരുത്തുകൾ അവിടുത്തെ മരിപ്പിച്ച (അഭീഷ്ടവർഷിതാവായ) അവിടേയ്ക്ക് സമർപ്പിച്ച ചരപരോഡാശാദി ഹവിസ്സുകളും പ്രസിദ്ധങ്ങളായ സോമങ്ങളും അവിടുത്തെ ഹരിപ്പിച്ച അപ്പോൾ നൃത്തികത്താവിന്നും യജ്ഞകത്താവായ യജമാനനും നേരിടേണ്ടിവന്ന അപരിമിതങ്ങളായ ഉപദ്രവങ്ങളെ, ആപത്തുകളെ, ശത്രുക്കൾക്ക് അജയ്യനായ അവിടുന്ന് അകറ്റി.

7 യുധായുധമുപഘേദേഷി ധൃഷ്ടയാ
പുരുപുരം സമീദം ഹംസ്യോജസാ
നമ്യായദിന്ദ്ര സഖ്യാപരാവതി
നിബഹ്യായോ നമിചിം നാമ്മായിൻ.

അന്വയം. —

(ഹേ ഇന്ദ്ര.) ധൃഷ്ട-യാ	— ശത്രുണാം ധർഷകഃ (ത്വം)
യുധായുധം.	— യുദ്ധേന സംബദ്ധം യുദ്ധം.
ഉപഘേദ ഇതി ഏഷി	— ഉപൈവഗച്ഛസി, സമുദാ യുദ്ധം ശീലോഭവസി
(ശത്രുണാം അസുരാണാം.)	
പുരാ	— പുരേണ, നഗരേണ സഹ
ഇദം പുരം.	— പുരോവർത്തി ശത്രുനഗരം.
ഓജസാ സം ഹംസി	— ബലേന സമ്യക്വിനാശയസി

ഹേ ഇന്ദ്ര (ത്വം) നമ്യോ
സഖ്യം

— ശത്രുഷു നമനശീഭവന സഖീ
ഭൂതേന വഭൂണ

പരാ-വതി

— ദൂരദേശേ

നമചിം നാമ മായിനം

— അനയാസംജ്ഞയാപ്രസിദ്ധം
മായാവിനമസൂരം

യൽ നി-ബഹയഃ

— യസ്മാൽ കാരണാൽ
നിർരാമഹിംസീ

(അതഃ ത്വമേവം സുതൃയസേ)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ശത്രുധർഷകനായ അവിടുന്ന് യുദ്ധത്തോടു യുദ്ധത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു, സമ്പ്രദായം യുദ്ധശീലനാകുന്ന ശത്രുക്കളായ അസൂരന്മാരുടെ നഗരത്തോടൊപ്പം മുഖിനി നില്ക്കുന്ന ഈ ശത്രുനഗരവും ബലംകൊണ്ട് തികച്ചും നശിപ്പിക്കുന്നു അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ശത്രുക്കളിൽ ആഞ്ഞിറങ്ങുന്ന ചങ്ങാതിയായ വള്രായുധം കൊണ്ട് ദൂരദേശത്തുള്ള നമചി എന്ന മായാവിയാലായ അസൂരനെ കൊന്നതുകൊണ്ട് അവിടുന്ന് ഇപ്രകാരം സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നു

8 ത്വം കർണ്ണമുതപണ്ണയം വധി-

തേജിഷ്ഠയാതിമിഗാസ്യ വത്തനി

ത്വം ശതാവങ്ഗ്യസ്യാഭിനന്ദപരോ-

നാനദഃ പരിഷ്കതാ ഭൂജിഗ്വനാ

അന്വയം -

(ഹേ ഇന്ദ്ര) ത്വം കർണ്ണം

ഉത പണ്ണയം

— കർണ്ണസംജ്ഞകം പണ്ണയസം
ജ്ഞകഞ്ചഅസൂരം

അതിമി-ഗാസ്യ

— ഏതൽ സംജ്ഞകസ്യ രാജ്ഞഃ
പ്രയോജനായ

തേജിഷ്ഠയാ

— അതിശയേന തേജസ്വിന്യാ

വത്തനി വധിഃ

— വത്തന്ത്യാ ശക്ത്യാഹതവാതസീ

(തഥാ) അനന്ത-ഭക്തം	— അനന്തഃ അനന്തരഃ, അനന്തര രഹിതഃ, ഏക ഏവ
ഋജുശ്ചനാ	— ഏതൽ സംജ്ഞകേനരാജ്ഞാ
പരി-സുതാഃ	— പരിതോവഷ്ടബ്ധാഃ
ശതാ	— ശതാനി, ശതസംഖ്യാകാഃ
വങ്ഗുദസ്യ പുരഃ	— ഏതൽ സംജ്ഞകസ്യാസുരസ്യ പുരാണി, നഗരാണി
അഭിനൽ	— ബിഭിഭിഷേ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് കരഞ്ജൻ, പണ്ഡിതൻ, എന്നീ അസുരന്മാരെ അതിമിശ്രണെന്ന് രാജാവിനുവേണ്ടി ഏറ്റവും തേജസ്സുറ ശക്തികൊണ്ടു വധിച്ചു പിന്നെ അനന്തരന്മാരോടു കൂടാതെ, ഒറ്റയ്ക്കു, ഋജുശ്ചാപെന്ന രാജാവിനാൽ വളഞ്ഞു നിത്തപ്പെട്ട വങ്ഗുദനെന്ന് അസുരന്റെ നൂറുകണക്കിലുള്ള നിഗരങ്ങളെ തകർത്തു

9 തപമേതാഞ്ചനരാജ്ഞാഭിദൃഗ്—
ബന്ധുനാ സുശ്രവസോപജഗ്മുഃ
ഷഷ്ടിംസഹസ്രാനവതിംനവശ്രതോ—
നിപക്രേണരഥ്യാഭ്യഭാവുണക്

അനന്തം —

(ഹേഇന്ദ്ര) ശ്രുതഃ തപം	— വിഖ്യാതസ്തപം
അബന്ധുനാ സുശ്രവസാ	— ബന്ധുരഹിതേന, സഹായ രഹിതേന ഏതൽ സംജ്ഞകേനരാജ്ഞാ
ഭിഃ ദശ	— വിംശതിസംഖ്യാകാൻ
(യുദ്ധാത്മം) ഉപ-ജഗ്മുഃ	— ഉപഗതവതഃ
ഏതാൻ	— ഏവംവിധാൻ
ജന-രാജ്ഞഃ	— ജനപദാനാം അധിപതീൻ
ഷഷ്ടിംസഹസ്രാ നവതിം നവ	— സഹസ്രാണാം ഷഷ്ടിം നവ സംഖ്യാത്തരാനവതിം

(താൻ ഈദുകി സംഖ്യാകാനനചരാശ്ച)

രഥ്യാ

— രഥസംബന്ധിനാ

ദൃ-പദാ

— ദൃഷ്ടപ്രപദനേന, ശത്രുഭിഃ

പ്രാപ്തമുദശക്യേന

ചക്രേണ നി അപ്യുണക് — ന്യവർജയഃ

(ത്വാം സ്തുവതഃ സുശ്രവസോ ജയാതം തദീയാൻ
ശത്രുൻ അജൈഃ)

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന്, ബന്ധുവില്ലാത്തവനും സഹായമനവനുമായ സുശ്രവസ്സെന്ന രാജാവിന്നവേണ്ടി, യുദ്ധത്തിന്നുപന്ന ഇരുപതു ജനപദാധിപതികളെയും അവരോടൊപ്പം വന്ന അറുപതിനായിരത്തി തൊണ്ണൂറ്റൊമ്പതു അനചരന്മാരെയും, രഥത്തിൽ ഘടിപ്പിച്ചതും, ശത്രുക്കളാൽ അടക്കാൻ കഴിയാത്തതുമായ ചക്രത്താൽ ആട്ടിയകറ്റി. (അവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്ന സുശ്രവസ്സിന്റെ ജയത്തിന്നവേണ്ടി ശത്രുക്കളെ ജയിച്ചു)

10 ത്വാവിഥ സുശ്രവസതവോതിഭി-

സ്തുവത്രാമഭിരിന്ദ്ര തുവ്യാണം

ത്വമസ്മൈ കഥംസമതിഥിഗചാത്യം

മഹേരാജേണയനേ അരന്ധനായഃ

അന്വയം:-

ഹേ ഇന്ദ്ര, ത്വം തവ

ഊതി-ഭിഃ

— ത്വദീയൈഃ പാലനൈഃ

സു-ശ്രവസഃ ആവിഥ

— രാജാനം രരക്ഷിഥ

(തഥാ) തുവ്യാണം

— ഏതന്നാമകം രാജാനം

തവ ത്രാമ-ഭിഃ

— ത്വദീയൈശ്ശ്രായകൈസ്തൃലൈഃ
(ആവിഥ)

(കിഞ്ച) ത്വം മഹേ ഞനേ — മഹേന്ദ്രേ തത്ത്വണായ

അസ്മൈ രാജേണ

— സുശ്രവസേരാജേണ

കഥ്സം അതിമി-ഗ്വം

ആയം — ത്രീൻരാജ്ഞഃ

അരന്ധനായഃ — വശമാനയഃ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് സ്വരക്ഷണം കൊണ്ട് സൂത്രവസ്സെന്ന രാജാവിനെ രക്ഷിച്ചു. അതുപോലെ തുല്യയാണെന്ന രാജാവിനെയും അവിടുത്തെ രക്ഷണബലത്താൽ കാത്തു കൂടാതെ, മഹാനും യുവാവുമായ ആ സൂത്രവസ്സിന് (എതിർ നിന്നിരുന്ന) കത്സൻ, അതിമിഗ്വൻ, ആയം എന്നീ മൂന്നു രാജാക്കന്മാരെ അധീനരാക്കിക്കൊടുത്തു.

11 യ ഉദചീന്ദ്ര ഭേവഗോപാ-

സ്സഖായസ്തേ ശിവതമാ അസാമ

ത്വാം സ്തോഷാമ ത്വയാസുവീരാ-

ദ്രാഘീയ ആയഃ പ്രതരം ധ്യാനാഃ

വ 16

അന്വയം:-

ഹേ ഇന്ദ്ര, യേ (വയം)

ഉൽ-ഋചി — ഉദക്ക്ക, യജ്ഞസമാപ്തൗ
(വർത്തമാനാഃ)

ഭേവ-ഗോപാഃ — ഭേവൈഃ പാലിതാഃ

തേ സഖായഃ — തവസഖിവത്യന്തം പ്രിയഃ

(അത ഏവ) ശിവ-തമാഃ — അതിശയേന കല്പ്യമാണാഃ

അസാമ — അഭ്രമ

(തേ വയം യജ്ഞസമാപ്തൗ
നന്തരമപി)

ത്വാം സ്തോഷാമ — സ്തുവാമ

(അസ്തോഭിസ്തതേന) ത്വയാ

സു-വീരാഃ — ശോഭനപുത്രവന്തസ്സന്തഃ

ദ്രാഘീയഃ ആയഃ — അതിശയേന ദീഘം ജീവനം

പ്ര-തരം — പ്രകൃഷ്ടതരം യഥാ വേതി തഥാ

ധ്യാനാഃ — ധാരയന്തഃ (ദ്രോസു)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, യാവരായ ഞങ്ങൾ യജ്ഞം വേണ്ടപോലെ മുഴമിച്ചു വത്തിക്കുന്നവരായി, ദേവന്മാരാൽ രക്ഷിതരായി, അതുകൊണ്ടുതന്നെ മംഗളം പ്രാപിച്ചവരായി ഭവിച്ചുവോ, ആ ഞങ്ങൾ യജ്ഞം മുഴമിച്ചശേഷവും അവിടുത്തെന്തസ്സതിക്കുന്നു. (കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യുമ്പോൾ മാത്രമല്ല, അതു കഴിഞ്ഞാലും വിരമിക്കാതെ ഈശ്വരസ്തുതണം നടത്തണം. അതിന്റെ നിരന്തരമായ അനുസ്സൃതിയാണിവിടെ ഉദ്ദിഷ്ടവും ഉപദിഷ്ടവുമായിട്ടുള്ളതു്.) ഞങ്ങളാൽ സ്തുതിക്കപ്പെട്ട അവിടുത്തെ കൃപകൊണ്ട് സർവ്വത്രന്മാരോടു കൂടിയവരായി, ഏറ്റവും ദീർഘമായ ജീവനും, ഏകാകരമായാൽ ശ്രേഷ്ഠതരമാകുമോ അപ്രകാരം (സത്യധർമ്മശാന്തിപൂർവ്വകം) ഞങ്ങൾ ധരിക്കുമാറാകട്ടെ.

വക്തം 17, 18.

1 മാനോ അസ്മിൻ മംലവൻ പൂർത്ഥംഹസി

നഹിത്രേ അന്തശ്ശ്വസഃ പരീണശേ

അക്രന്ദയോ നദ്യോഽന്തരോന്വചനാ

കുമാനക്ഷോണീർജീയസാ സമാരത.

അന്വയം:—

ഹേ മംല-വൻ, (യസ്മാൽ)

തേ ശ്വസഃ

— തവബലസ്യ

അന്തഃ

— അവസാനം

പരീ-നശേ

— പരിതോ വ്യാപ്തം

നഹി (ശക്യതേ)

— തദീയബലമതിക്രമിതം

കോപിനശക്തഃ

(യസ്മാൽ തപഃ അന്തഃക്ഷേ

വർത്തമാനഃ) രോന്വചതേ

— അത്യർത്ഥം ശബ്ദം കർപ്പൻ

നദ്യഃ വനാ

— നദീഃ, തൽസംബന്ധീ

ന്യഭകാനി (ച)

അക്രന്ദഃ

— ശബ്ദമസി

ക്ഷോണി: ഭീയസാ	— പൃഥിവ്യപലക്ഷിതാ:
	ത്രയോലോകാ: തപദ്യേന
കഥാ ന സം ആരത	— കഥം നസംഗച്ഛന്തേ
(തദീയ ബലമവാലോക്യ ലോകത്രയം ബീഭൃതി)	
(ഏവം വിധേസതി)	
അസ്തിൻ അഹസി	— പരിദൃശ്യമാനേ പാപേ
പൃൽ-സു	— പുതനാസു
ന: മാ	— അസ്താൻ മാപ്രക്ഷേപ്സി:

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ധനവാനായ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ ശക്തിയുടെ അററത്തെത്തുവാൻ ആരാലും ശക്യമല്ല. (അവിടുത്തെ ബലത്തെ അതിക്രമിക്കുവാൻ ആരും ശക്തരല്ല.) അതിനാൽ അന്തരീക്ഷത്തിൽ മരുവുന്ന അവിടുന്ന് ഏറെയും ശബ്ദമുണ്ടാക്കി, (ഇടിവെട്ടി) നദികളെയും അതിലെ ജലങ്ങളെയും ശബ്ദിപ്പിക്കുന്നു. ഭൂമി മുതൽ മൂന്നുലോകങ്ങളും യേംകൊണ്ട് അവിടുത്തോടു ഏങ്ങിനെ ചേരുന്നു. (അവിടുത്തെ ബലംകണ്ട് മൂന്നുലോകങ്ങളും യേപ്പെടുന്നു.) ഇപ്രകാരമിരിക്കേ, കാണത്തക്ക പാപത്തിൽ, പാപഫലഭൂതങ്ങളായ യുദ്ധങ്ങളിൽ ഞങ്ങളെകൊണ്ട് ചാടിക്കുതതേ. (അവിടുന്ന് ഞെ വിചാരിച്ചാൽ മതി, ശത്രുക്കൾ പേടിച്ഛോടിപ്പോകും. അപ്പോൾ അപരമായി യുദ്ധത്തിന്നിടവരുത്തുന്നത് കഷ്ടമാണ്. യുദ്ധങ്ങളെല്ലാം പാപഫലഭൂതങ്ങളാണ്).

2 അച്ഛാശക്ത്രായ ശാകിനേ ശചീവതേ
 ശുബാന്തമിന്ദ്രം മഹയന്നഭീഷ്ടുഹി
 യോധുഷ്ണനാശവ്സാഭോദസി ഉദേ
 വൃഷ്ണാപൃഷ്ണതാ വൃഷ്ണഭോന്യുജതേ.

അന്വയം:—

(ഹേ അധാര്യാ,

ശാകിനേ, ശചീ-വതേ — ശക്തിയുക്തായ പ്രജ്ഞാവതേ

ശക്ത്രായ അച്ഛ — ഏവം വിധമിന്ദ്രം പുജയ

(കിഞ്ചസ്കതീഃ) ശൃംഗന്തം -	സമീപീനേയം സ്തതിരിതി ജാനന്തം
(തം) ഇദ്രം മഹയൻ	— പുജയൻ
അഭി സ്തപി	— ആഭിമുഖ്യേനസ്തോത്രം കരു
യഃ (ഇദ്രഃ) യുഷ്നാ	
ശ്വസാ	— ശത്രുണാം ധർഷകേണ ബലേന
ഉദേ രോദസീ നി-	
ഋജന്തേ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ നിതരാം പ്രസാധയതി
(സഃ ഇദ്രഃ) വൃഷാ	— സേചന സമന്തഃ
വൃഷ-ത്വാ	— വൃഷത്വേന, അനേനസേചന സാമത്വേന
വൃഷഭഃ	— കാമാനാം വർഷിതാ

അർത്ഥം:- അല്പയോ അധാര്യോ, ശക്തിയുക്തനും പ്രജ്ഞാ
വാനമായ ഇദ്രനെപ്പൂജിക്കുക കൂടാതെ, ഈ സ്തതി നന്ന്
എന്നറിഞ്ഞു കേൾക്കുന്ന ഇദ്രനെപ്പൂജിച്ച്, നേരെ സ്തോത്രം
ചെയ്യുക ശത്രുക്കൾക്കായ ബലത്താൽ യാതൊരു ഭേദൻ
ദ്യാവാപൃഥിവീകളെ (സന്യാദികളാൽ) ഭൂഷിതകളാക്കുന്ന
വോ, ആ ഇദ്രൻ വഷം പൊഴിക്കുന്നവനും, വഷയിതൃത്വം
കൊണ്ട് അഭീഷ്ടമായകനമാകുന്നു

3 അച്ഛാഭിവേ ബൃഹതേ ശൃഷ്ടം വച-
സ്സപക്ഷത്രം യസ്യ യുഷ്തോ യുഷന്തഃ
ബൃഹച്ഛ്വാ അസ്മരോ ബഹുണാകൃതഃ
പുരോഹരിഭ്യോ വൃഷഭോരഥോഹിഷഃ

അന്വയം -

(ഹേ സ്തോതഃ,) യസ്യ

(ഇദ്രസ്യ) യുഷന്തഃ

സ്വ-ക്ഷത്രം മനഃ

യുഷൻ

— ശത്രുൻ ധഷയതഃ

— സ്വഭൂത ബലവന്തഃ

— യുഷഃ ദേവതീ

ഹി സ:	— സഹി, സഖ്യ ഇന്ദ്ര:
ബുഹൽ-ശ്രവാ:	— പ്രഭൃതയശാ:
അസുര:	— പ്രാണാവാ ആപഃ, താൻ രാതി, ദോതീതി അസുര:
ബർഹണാ	— ശത്രുണാം നിബർഹയിതാ
ഹരി-ഭ്യോം പുരഃ കൃതഃ	— അശ്വാഭ്യോം പുജിതഃ
വൃഷഭഃ രഥഃ	— കാമാനാം വർഷിതാ, രംഹണശീലഃ
(തസ്മൈ) ദിവേ ബുഹതേ	— ദീപ്തായ, മഹതേ (ഇന്ദ്രായ)
ശുഷ്യം വചഃ	— സാധു, സുഖവൽ വചഃ
അച്ഛ	— ഉച്ഛാരയ

അർത്ഥം:—അല്ലയോ സ്നോന്താവേ, യാതൊരു ദേവന്റെ, ശത്രുക്കളെ അമർത്തുന്നതും ആത്മബലത്തോടുകൂടിയതുമായ മനസ്സ് ഉൾക്കൊള്ളാതെന്നോ, ആ ഇന്ദ്രൻ അത്യന്തം യശസ്വിയും പ്രാണരൂപമായ ജലത്തെത്തടയ്ക്കുന്നവനും, ഹരികളെന്ന കതിരുകൾ മുൻ നടക്കുന്നവനും, (കതിരുകളാൽ പുജിതനും) കാമ വർഷിതാവും (എപ്പോഴും) ഗമനശീലനമാകുന്നു ദീപ്തനും മഹാനുമായ ആ ഇന്ദ്രൻ സുഖവത്തായ നല്ല സ്നോത്രം ചൊല്ലുക

4 തപഃദിവോ ബുഹതസ്സാനുകോപയോ—
വത്സനാ യുഷതാ ശംബരം ദീനൽ
യന്തായിനോ വ്രന്ദിനോ മന്ദിനായുഷ—
ച്ഛിതാം ഗർജ്ജി മശനിംപുതന്യസി.

അന്വയം:—

യൽ വ്രന്ദിനഃ മായിനഃ	— യദാ സമൂഹപതഃ മായാവിനഃ അസുരാൻ
മന്ദിനാ യുഷൽ	— ഏഷ്യേന, യുഷതാ, പ്രാഗത്ഭ്യം പ്രാപ്തവതാ മനസാമുക്തഃ (തപം)

ശിതാം ഗഭസ്തിഃ അശനിഃ	— തീക്ഷ്ണീകൃതം, രശ്മിവൽ വക്ത്രം
പുതന്യസി	— താനസുരാൻജേതും പുതനാരൂപേണ പ്രേരയസി
(തദാനിഹേഇത്ര) തപഃ	
ബൃഹതഃ ദിവഃ	— മഹതഃ ദൃലോകസ്യ
സാൻ കോപയഃ	— സമുഷ്ണിതമുപരി പ്രദേശം അകമ്പയഃ
ധൃഷതാ ത്വമനാ	— ശത്രുണാം ധഷ്ടിതാ ആത്മനാ സ്വയമേവ
ശംബരം അപ ദിനൽ	— അവധിഃ

അർത്ഥം—എപ്പോൾ കൂട്ടം കൂടിവന്ന മായാവികളായ അസുരന്മാരുടെ നേക്കു്, സത്തുഷ്ടവും, ആരെയും കൂസാത്തതുമായ മനസ്സോടുകൂടിയ അവിടുന്ന്, മുച്ഛയുള്ളതും, തീപ്പൊരി ചിതറുന്നതുമായ വക്ത്രം (ഇടിമിന്നൽ) അയച്ചുവോ (അസുരന്മാരെ ജയിക്കാൻ യുദ്ധരൂപേണ പ്രേരിപ്പിക്കണമോ) അപ്പോൾ ഇത്ര, അവിടുന്ന് മഹത്തായ ദൃലോകത്തിന്റെ മുകൾപ്രദേശത്തെ വിറപ്പിച്ച ശത്രുക്കളെ കൂസാത്ത ആത്മാവുകൊണ്ടു് തന്നെത്താൻ ശംബരനെന്ന അസുരനെ വധിച്ചു.

5 നിയദ്വുണക്ഷിശ്വസനസ്യമൂർധനി
 ശുഷ്കസ്യ ചിദ്രൂഢിനോരോത്വദാനാ
 പ്രാചീനേന മനസാ ബർഹണാവതാ
 യദഭ്യാചിതീ കൃണവഃ കസ്ത്വാപരി

വ 17

അർത്ഥം -

(ഹേ ഇത്ര, തപഃ)

രോതവൽ

ശ്വസനസ്യ

വ്രുന്ദിനഃ

— മേഘൈരത്യർത്ഥം ശബ്ദയൽ

— വായോഃ

— സ്വകിരണൈഃ ആഗ്രഹലാഭിൻ ഉദ്ഭാവം പ്രാപയതഃ

ശുഷ്കസ്യ ചിൽ	— രസാനാം ശോഷയിതു രാദിത്യസ്സാപി
മൂർധനി	— ഉപരിപ്രദേശേ
വനാ	— വനാനി, ഉടകാനി
യൽ നി വൃണക്ഷി	— യസ്താൽ ആവജ്ജയസി, പ്രാപയസി
പ്രാചീനേന	— അപരാങ്മുഖേന
ബർഹണാ-വതാ മനസാ	— ഹിംസാവതാ മനസാ (യുക്തസ്ത്വം)
യൽ അദ്യ ചിൽ	— യസ്താൽ അദ്യാപി
കൃണവഃ	— ഘമകാലേ സൂര്യസ്സോ പരിഭ്രമോൻ രസാൻ അവസ്ഥാപയസി
(യസ്താദേതൽ കരുഷേ തസ്താൽ) ത്വാ	— ത്വാം
പരി	— ഉപരി
കഃ വന്തതേ	— ന കോപീത്യതഃ (ത്വമേവസദ്വാധികഃ)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് മേഘങ്ങളാൽ ഉറക്കെ ശബ്ദിച്ചു വായുവിന്റെ (വായുമണ്ഡലത്തിന്റെ)യും, മാങ്ങ മുതലായ കായ്ക്കളെ സ്വരശ്ലീകളാൽ പഴുപ്പിക്കുന്നവനും, രസങ്ങൾക്ക് ശോഷപരിണാമം വരുത്തുന്നവനുമായ സൂര്യന്റെ (സൂര്യമണ്ഡലത്തിന്റെ)യും മുകളിൽ വെള്ളമെത്തിക്കുന്ന മുഖം തിരിയ്ക്കാത്തതും, ശത്രുക്കളെ അമർത്തുന്നതുമായ മനസ്സോടു കൂടിയ അവിടുന്ന്, ഉഷ്ണകാലത്തു് സൂര്യൻ മുകളിൽ ഭൂമിയിലെ രസങ്ങളെ സ്ഥാപിയ്ക്കുന്നു ഇതൊക്കെപ്പെയ്യുന്നതിനാൽ, അവിടേയ്ക്കു മേലേ ആരുണ്ടു്? ആരുമില്ല അവിടുന്ന് സദ്വാധികനാകുന്നു

- 6 ത്വാവിമനന്ത്യം തുവൃശംയദും
 ത്വാം തുവൃതിം വയ്യം ശതക്രതോ
 ത്വാം രഥമേതശംകൃത്യേധു ധനേ
 ത്വാം പുരോ നവതിം ദംഭയോ നവ

അന്വയം:—

(ഹേ, ഇന്ദ്ര,) ത്വം നര്യം

തുവ്ശം യദം

ആവിഥ്

ഹേ ശത—ക്രതോ, ത്വം

വയം തുവ്വീതിം

— ത്രീൻരാജന്:

— രരക്ഷിഥ

— ബഹുവിധകമ്മൻ, ത്വം

— വയുകലജാതം തുവ്വീതി
നാമാനം രാജാനം (ആവിഥ്)

(അവിഥ്) ത്വം രഥം

ഏതശം

ധനേ കൃത്യേ

— ഓവൃഷി

— ധനനിമിത്തേ സംഗ്രാഹേ
കർത്തവ്യേസതി (ആവിഥ്)

(തഥാ) ത്വം (ശംബരസ്യ)

നവതിം നവ പുര:

— നവോത്തര നവതി

സംഖ്യാകാനി പുരാണി

ഭേദയ:

— വ്യതിനശ:

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടന്ന് നര്യൻ, തുവ്ശൻ, യദ എന്നീ മൂന്നു രാജാക്കന്മാരെ രക്ഷിച്ച അല്ലയോ ബഹുകമ്മ യകത, അവിടന്ന് വയുകലത്തിൽ പിറന്ന തുവ്വീതി എന്ന രാജാവിനെയും രക്ഷിച്ച കൂടാതെ, ധനനിമിത്തമായ യദം ചെയ്യേണ്ടി വന്നപ്പോൾ രഥൻ, ഏതശൻ എന്നീ രണ്ടു ഋഷിമാരെ രക്ഷിച്ച അതുപോലെ അവിടന്ന് ശംബരന്റെ തൊണ്ണൂറൊമ്പതു നഗരങ്ങളെ നശിപ്പിച്ചു.

7 സൗരാജാസന്ധിഗൃഹപജനോ

രാതഹവ്യഃ പ്രതിയശ്ശാസമിന്ധതി

ഉഷ്മാവാധോ അഭിഗൃണാതിരാധസാ

ഭാനാസാ ഉപാപിന്ധതേദിവ

അന്വയം:-

- യഃ (ഇന്ദ്രം) പ്രതി രാത്രി-
ഹവ്യഃ — ഭക്തഹവിഷ്വസ്സൻ
- ശാസം ഇന്ദ്രപതി — സ്തുതിം വ്യാപ്നോതി
- ഉക്തമാവാ — ഉക്തമാനി, ശസ്ത്രാണിവാ
- യഃ (സ്തോതാ) രാധസാ — ഹവിർലക്ഷണാനേന സഹ
- അഭി-ഗുണാതി — തത്യാഭിമുഖീകരണായ ശംസതി
- സഃ ഘ ജനഃ — സഖലജാതഃ
- രാജാസൽ-പതിഃ — രാജമാനഃ, സതാംപതിഃ യജമാനഃ
- ശുശ്രൂവൽ — ആത്മാനം വദ്ധയതി
- അസ്മൈ (സ്തോത്രേ)ഭാസഃ — അഭിമതഫലപ്രദാതാ ഇന്ദ്രഃ
- ഉപരാ — ഉപരാൻ, മോലാൻ
- ഭീവഃ (സ്കർശാൽ) —
- പിന്വതേ — സേചയതി, ദോഹ്ധി

അർത്ഥം:-എന്തൊരുത്തൻ ഇന്ദ്രനെ ഉദ്ദേശിച്ചു ഹവിസ്സർപ്പിച്ചു സ്തുതി മുഴക്കുന്നുവോ, അല്ലെങ്കിൽ ഉക്തമാനായ, ശസ്ത്രങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നുവോ, ഏതു ഹോതാവ് ഹവിസ്സോടുകൂടി അവിടുത്തെ നേരിൽ കാണുമാൻ വേണ്ടി സ്തുതിക്കുന്നുവോ, ആ ജനം ശോഭമാനരും, സത്തുക്കളുടെ രക്ഷകനായ യജമാനനുമായി സ്വാർത്ഥാവിനെ വദ്ധിപ്പിക്കുന്നു. ആ സ്തോതാവിന് അഭീഷ്ടപ്രദനായ ഇന്ദ്രൻ ദ്യോവിൽ നിന്ന് മോലങ്ങളെ വിട്ട് മഴ പെയ്യിക്കുന്നു.

8 അസ്മൈ ക്ഷത്രമസമാമനീഷാ
പ്രസോമപാ അപസാസതുന്നേമേ
യേത ഇന്ദ്രദധോവദ്ധയതി
മഹിക്ഷത്രം സ്ഥപിരം വൃഷ്ടം ച.

അന്വയം:-

(ഇന്ദ്രസ്യ) ക്ഷത്രം	— ബലം
അസമാ	— നകേനചിത് സമാ, സന്ധ്യാധികം
(തഥാ) മനീഷാ അസമാ	— ബുദ്ധിഃ (ച) നകസ്യാപി സമാനാ
ഹേ ഇന്ദ്ര, തേ	— തവ
ദദേഷ്ഃ യേ	— ഹവിർത്തപന്തഃ യേ
(ത്വദീയം) മഹി ക്ഷത്രം	— മഹൽബലം
സ്ഥവിരം വൃഷ്യം ച	— പ്രവൃദ്ധം സ്ഥൂലം; വൃഷത്വം പംസ്ത്വം
വദ്ധയന്തി	— പ്രവൃദ്ധം കർപ്പന്തി
നേമേ സോമ-പാഃ	— ഏതേ സോമസ്യപാന്താഃ യജമാനാഃ
അപസാ പ്ര സന്തു	— കർമ്മണാ പ്രവൃദ്ധാ വേന്തു

അർത്ഥം:-ഇന്ദ്രന്റെ ബലം അതുല്യമാകുന്നു., ആതം സമ ബലനായിട്ടില്ല, സന്ധ്യാധികബലനാകുന്നു അവിടുന്ന്, അവിടുത്തെ ബുദ്ധിയും കിടയാറാകുന്നു. (ആ ബുദ്ധി ചെല്ലാത്ത വിഷയമില്ല) അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടേയ്ക്ക് ഹവി സ്സ്പിക്കുന്ന ഏവർ, അവിടുത്തെ മഹത്തായ ബലത്തെയും പ്രവൃദ്ധമായ പൌരുഷത്തെയും കൂടുതൽ വദ്ധിപ്പിക്കുന്നവോ, ആ സോമപായികൾ കർമ്മങ്ങളാൽ പ്രവൃദ്ധന്മാരാവട്ടെ (കർമ്മപ്രവൃദ്ധിയാണു് ഇവിടെ പ്രാർത്ഥിതം. ധനാദികൾ പ്രാർത്ഥിതങ്ങളായ ഇടങ്ങളിലും അവ സാധനമാണു്. സാദ്ധ്യം ധർമ്മാനുഷ്ഠാനമാകുന്നു)

9 തുഭ്യേദേതേ ബഹുലാ അഗ്നിദുഗ്ധാ-

ശ്വമേവേവ സാ ഇന്ദ്രപാന്താഃ
പദമേവ അഭി കാമമേഷാ-
രേനഹിത്വയാപിനായ കൃഷ്ണ
മനോവന

അന്വയം:-

- (ഹേ ഇന്ദ്ര,) തുഭ്യ ഇൽ — തുഭ്യമേവ
- ചമസാഃ ബഹുലാഃ — സോമാഃ പ്രഭൂതാഃ
- അഗ്നി-ഭഗ്ധാഃ — അഗ്നിഭീഃ, ഗ്രാവഭീഃ അഭിഷ്ഠതാഃ
- ചമു-സഭഃ — ചമസേഷ്വവസ്ഥിതാഃ
- ഇന്ദ്ര-പാനാഃ — ഇന്ദ്രസ്യ പാനേന സുഖകരാഃ
- ഏതേ (സോമാഃ ത്വഭിരം സമ്പാദിതാഃ.)
- (അതഃ ത്വം താൻ)
- വി.അശ്നഹി — വ്യാപ്തഹി
- (വ്യാപ്യ ച) ഏഷാം —
- കാമം — ത്വഭിയാനാം ഇന്ദ്രിയാണാം മഭിലാഷം
- (തൈ) തപ്ത — പുരയ
- അഥ വസു-ഭേയായ് — അസൃജ്യമഭിമതധനപ്രദായായ്
- (ത്വഭിയം) മനഃ കൃഷ്വ — കരുഷ്വ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടിത്തന്നെയാണ് സോമങ്ങൾ ധാരാളമായി സംസ്കരിച്ചു, മരിക്കുകളിൽ പകുന്ന്, ഇന്ദ്രന് കടിക്കാൻ സുഖമേകുന്ന പയായി ഒരുക്കിയിരിക്കുന്നത്. അവിടന്ന് അപായ പ്രാപിച്ചാലും (സ്വീകരിച്ചാലും) വ്യാപിച്ചു അവിടത്തെ ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ അഭിലാഷം പൂരിപ്പിച്ചാലും. അനന്തം ഞങ്ങൾക്ക് ധനപ്രദാനത്തിന് മനസ്സ് വെച്ചാലും.

- 10 അപാമതിഷ്ഠചതണഹപരതമോ
- തർവൃത്രസ്യജാഭേഷ്പപുതഃ
- അഭിമിത്രോനദ്യോചപ്രിണാഹിതാ
- വിശ്വാണനഘാപ്രവണേഷജിഹ്വതേ

അന്വയം -

അപാഃ ധരണ-ഹാരം	— വൃഷ്ടുകോനാം	-
	ധാരാനിരോധകം	
തമഃ അതിഷ്ഠാൻ	— അന്ധകാരം വ്യാപ്തം	
വൃത്രസ്യ ജരോഷ്	— ലോകത്രയാവരിതാസുരസ്യ	
	ഉദരപ്രദേശേഷ്	
അന്തഃ പവ്തഃ	— മദ്ധ്യേപവ്തവാൻ, മോലഃ	
	(അഭൂത്)	

(തമോരൂപേണ വൃത്രേണമേവസ്യോപതപ്താൽ
വൃഷ്ടുകോ അപ്യാവൃതം)

ഈഃ നദ്യഃ	— ഇമാഃ പുഷ്പോക്താഃ നദനശീർഷഃ	
	ആപഃ	
വപ്രിണാ	— ആവരകേനവൃത്രേണ	
ഹിതാഃ	— പിഹിതാഃ	
വിശ്വാഃ	— വ്യാപിനിഃ	
അന-സ്ഥാഃ	— അനക്രമേണതിഷ്ഠാന്തിഃ (ആപഃ)	
ഇന്ദ്രഃ പ്രവണേഷ്	— നിന്ദേഷ് പ്രേദേശേഷ്	
അഭി ജിഹ്വതേ	— അഭിഗമയതി	

അർത്ഥം.-മഴവെള്ളത്തിന്റെ പെയ്‌ത്തിനെ തടയുന്ന ഇന്ദ്രൻ വ്യാപിച്ച മോലങ്ങൾ വൃത്രന്റെ ഉദരമധ്യത്തിൽപെട്ട തമോരൂപനായ വൃത്രനാൽ മോല, മറയപ്പെട്ടപ്പോൾ മഴവെള്ളവും മറയപ്പെട്ട് (തടസ്സപ്പെട്ട്) അതിന്റെ ധാരമറിഞ്ഞു മറയുന്ന വൃത്രനാൽ മുടപ്പെട്ട് ഈ ജലങ്ങൾ ഗമനശീലങ്ങളെങ്കിലും ക്രമേണ നിലുണർത്തുകയും ഇന്ദ്രൻ ആ ജലങ്ങളെ താഴ്ന്ന പ്രേദേശങ്ങളിലേയ്ക്ക് തൂണുവിടുന്നു.

11 സശ്വേ¹ധ²ധി³ധാ⁴ഭ്യ⁵ജമ⁶സ്യേ
മഹി¹ക്ഷ²ത്രം³ജനാ⁴ഷാ⁵ഭി⁶രൂ⁷തപ്യം
രക്ഷാ¹ചനോ²മലോ³നഃ⁴പാ⁵ഹി⁶സ്മാ⁷
സ്താ¹നായോ²പ³സ്തസ്യ⁴പ⁵ത്യാ⁶ഇ⁷ഷോ⁸ധാഃ

അനന്തം:-

ഹേ ഇന്ദ്ര, സ: (ത്വം)	— അസ്സാസു
അസ്മേ	— രോഗാണാം ശമനേസതിയൽ
ശേ-വൃധം ദൃക്	— വർഷതേ താദൃശം സുഖം (യശഃ)
(ത്വം) മഹി	— മഹതീ
ജനാഷാഢ് തവ്യം	— ശത്രുജനാൻ അഭിവേദിതം പ്രവൃദ്ധം
ക്ഷത്രം	— ബലം (പ)
അധി ധാ:	— അധിനിയേഹി
(കിഞ്ച) ന: മഘോന:	— അസ്സാൻ ധനവത: (കൃത്വാ)
രക്ഷ	— പാലയ
സുരീൻ പാഹി	— വിദുഷോന്നയാനപി പാലയ
(ത്വം) രായേ ച	— ധനായച
സ-അപത്യേ ഇഷ്ടേ ച	— ശോഭനപത്ര ഏകതായ അന്നായച
ന: ധാ:	— അസ്സാൻയേഹി, സ്ഥാപയ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഞങ്ങളിൽ അനന്തപീരിഹാരം കൊണ്ടു (രോഗാദി-നിവാരണം കൊണ്ടു) വർദ്ധിച്ചു-സുഖവും, (യശസ്സും); മഹത്തും ശത്രുജനവും വർദ്ധിച്ചതുമായ ബലവും ഉളവാക്കിയാലും. പിന്നെ, ഞങ്ങളെ ധനവാന്മാരാക്കി പാലിച്ചാലും. മറ്റു വിദ്വാന്മാരെയും രക്ഷിച്ചാലും. അതുപോലെ ധനവും സൽപത്രന്മാരോടുകൂടിയ സുരക്ഷിതത്വവും (അന്നവും) ഞങ്ങളിൽ ഉറപ്പിച്ചാലും.

വക്രം 19 20-ജഗതീച്ചന്ദ:

- 1 ദിവ്യഭിസ്യ വരിമാവിപ്രപ്രഥ-
ഇന്ദ്രംനമനാ പൃഥിവീചന്ദ്രപ്രതി
ഭീമസ്തപിഷ്ഠാഞ്ചയ്ന്നിഭ്യ ആതപ-
ശ്ശിശിതേ വക്രം തേജസ്തേ നവംസഗ:

അന്വയം.—

അസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ) വരിമാ — ഉത്ഭവം പ്രാഭവം

ഭിവാ ചിത് വി

പപ്രഥേ

— ഭൃലോകാദപി വിസ്തീർണ്ണം

ബഭ്രവ

പൃഥിവീ ചന മന്നാ

— പൃഥിവ്യപിച മഹിതാ

മഹത്വേന

ഇന്ദ്രം ന പ്രതി (ഭവതി) — പ്രതിനിധിർഭവതി

(തതോപി സ ഗതീയാൻ)

ഭീമഃ, തുവിഷ്യാൻ

— ശത്രുണാം യേകനഃ ബലവാൻ

ചഷ്ണി-ഭ്യഃ ആ-തപഃ

— സ്നോതൃഭ്യഃ, തേഷാം അത്മായ

ശത്രുണാം ആസമന്താൻ

താപകാരി

(സഃ ഇന്ദ്രഃ) വക്ത്രഃ

തേജസേ

— തൈക്ഷ്ണ്യായ

വംസഗഃ ന

— വൃഷഭഃ യഥാസ്വശ്രംഗേ

യുദ്ധാത്മഃ തീക്ഷ്ണീ കരോതി

തഥാ

ശിശീതേ

— തീക്ഷ്ണീകരോതി

അർത്ഥം.—ഇന്ദ്രന്റെ വലിപ്പം, പ്രാഭവം സ്വഗുണൈകാരം വിസ്തീർണ്ണമാണ് ഹേതവംകൊണ്ട് ഭൂമിയും അവിടുത്തെ പ്രതിനിധീകരിക്കുന്നില്ല അതിലും എത്രയോ വലുതാണ് അവിടുത്തെ പ്രാഭവം ശത്രുക്കൾക്കു യേകനും, ശക്തിമാനും, സ്നോതാക്കൾ (ഉപാസകർ)ക്കുപേണ്ടി ശത്രുക്കളെ മുറും തപിപ്പിക്കുന്നവനുമായ ആ ഇന്ദ്രൻ, തന്റെ വക്ത്രായുധം തീക്ഷ്ണതയുപേണ്ടി, പോരിനുപേണ്ടി, കാള തന്റെ കൈയ്യകൾ ഉരച്ച് മുച്ഛിതുന്നപോലെ മുച്ഛിതുന്ന

2 സോ അണ്ണി¹വോനനാ²ധന്യ³മു⁴ദിയഃ

പ്രതി¹ഗൃ²ണാ³തി വി⁴ക്രി⁵താ⁶വരി⁷ഭിഃ

ഇ¹ന്ദ്ര²സ്നോ³ന്ധ്യ⁴പി⁵തയേ വൃ⁶ഷായ⁷തേ

സ¹നാ²ന്ധ്യ³യ⁴മ ഭാ⁵ന്താ⁶ പ⁷നസ്യ⁸തേ

അനവധി:-

സഃ (ഇന്ദ്രഃ) സമുദ്രിയഃ	—	അന്തരീക്ഷവേസ്തൻ
വരീമ-ഭിഃ വി-ശ്രീതാഃ	—	സ്വകീയൈഃ ഉരുതൈഃ
		വ്യാപ്താഃ
നഭ്യഃ	—	നഭീഃ, ശബ്ദകാരിണീഃ
		വ്യക്തേണാവൃതാഃ ആപഃ
അണ്ണവഃ ന പ്രതി		
ഗൃഹ്ണാതി	—	സമുദ്ര ഇവ സ്വീകൃത്യവവർഷ
(സച) ഇന്ദ്രഃ സോമസ്യ		
പീതയേ	—	പാനായ
വൃഷ-യതേ	—	വൃഷ ഇവാചരതേ,
		ഹർഷയുക്തോ വർത്തതേ
(തഥാ) സഃ യധഃ	—	യോദ്ധാ
സനാൽ	—	ചിരാഭവേ
ഓജസാ	—	ബലകൃതേന വൃത്രവധാഭി
		രൂപേണ കർമ്മണാ
പനസ്യതേ	—	സ്തോത്രമിച്ഛതി

അർത്ഥം:-ആ ഇന്ദ്രൻ അന്തരീക്ഷവർത്തിയായി തന്റെ പ്രാദേ വഞ്ചന കൊണ്ട് വ്യാപ്തകളും, വൃത്രനാൽ വഴിമുടക്കിയവയുമായ നദികളെ (ജലങ്ങളെ) സമുദ്രം എന്ന പോലെ സ്വീകരിച്ച് വർഷിച്ചു. (മഴയായി ഒഴുക്കി) ആ ഇന്ദ്രൻ സോമപാനത്തിനുവേണ്ടി ഒരു മുറിയെപ്പോലെ മത്തുപിടിച്ചു പെരുമാറുന്നു. ആ ഇന്ദ്രൻ യോദ്ധാവായി തന്റെ ബലംകൊണ്ട് നടത്തിയ വൃത്രവധം മുതലായ കർമ്മങ്ങളെക്കുറിച്ച് (ഉപാസകരുടെ) സ്തുതി കേൾക്കാൻ ഏതായോ കാലമായി ഇച്ഛിക്കുന്നു.

3 തപഃ തമിരൂപവൃതം നഭോജസേ
 മഹോതൃമ്ണസ്യ ധർമ്മണാമിരജ്യസി
 പ്രവീര്യേണ ദേവതാതിചേകിതേ
 വിശ്വസാ ഉഗ്രഃ കർമ്മണ പുരോഹിതഃ

അന്വയം:-

ഹേ ഇന്ദ്ര, ത്വം ഭോജസേ	— ഭോജനായ
പൃതം	— പർവ്വതം, തം മേഘം
ന (അകാഷി)	— നന്ദിഹമാന്താഭംഭേത (ഇന്ദ്രാഗ്നി വർഷണായ മേഘം വഭ്രേണഹന്തി)
(തഥാ) മഹിഃ നൃപ്തസ്യ	— മഹതി ധനസ്യ
ധർമ്മം	— ധാരയിതൃണാം കണ്വരാദീനാം
ഇരജ്യസി	— ഇശിഷേ
(സഃ ഇന്ദ്ര) ദേവതാ	— ദേവതാഃ
വീര്യേണ അതി	— അതിശയിതഃ ഇതി
പ്ര ചേകിതേ	— അസ്യാദിർജ്ജ്ഞാതഃ
(സച) ഉഗ്രഃ	— ഉൾഗുണ്ണഃ
വിശ്വസ്മൈ കർമ്മേ	— സ്യസ്മൈ (വ്യഗ്രവധാദി രൂപായ) കർമ്മേ
(ദേവൈ) പുരഃ-ഹിതഃ	— പുരസ്കാരസ്ഥാപിതഃ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് മേഘത്തെ ഹനിക്കുന്നത് അവിടേക്കു നദികാൻവേണ്ടിയല്ല, വർഷണത്തിന്നു വേണ്ടിയാണ്. (തിന്നാൻവേണ്ടി മനുഷ്യർ ജന്തുക്കളെക്കൊല്ലുന്നപോലെയാല്ല.) അവിടുന്ന് മഹത്തായ ധനം ധരിക്കുന്ന കണ്വരാദികളുടെ ഇശനാക്കുന്നു. ആ ഇന്ദ്രൻ സ്വവീര്യത്താൽ എല്ലാദേവതകളെയും അതിശയിച്ചവനാണെന്ന് ഞങ്ങൾക്കറിയാം. ഈക്കനായ അവിടുന്ന് വ്യഗ്രവധം മുതലായ എല്ലാകർമ്മത്തിന്നും ദേവന്മാരാൽ മുസിൾ നിത്തപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

- 4 സഇദഗ്നേ നമസ്യഭീർവസ്യതേ
 ചാത ജനേഷ്യ പ്രബുവാണ ഇന്ദ്രിയം.
 വൃഷാമര്യുപതി ഹര്യതോവൃഷാ
 ക്ഷേമേണ ധേനാ മേഘവായ ഭിന്വതി

അനന്തം—

സഃ ഇൽ വനേ	— സ ഏവേന്ദ്രഃ അരണ്യേ
നമസ്യ—ഭിഃ വചസ്യതേ	— നമസാ സ്തോത്രേണ
	! പുജയിതൃഭിഃ ഋഷിഭിഃ സ്തുതതേ
(സച ഇന്ദ്രഃ ആത്മീയേഷു)	
ജനേഷു	— ഉപാസകേഷു
ഇന്ദ്രിയം പ്ര-ബ്രൂവാണം	
ചാത	— സ്വവീര്യം പ്രകടയൻ വത്തതേ
(കിഞ്ച) വൃഷാ	— കാമാനാം വർഷകഃ (ഇന്ദ്രഃ)
വൃഷാ	— ഹവിഷാം വർഷയിതാ, ഹവിദ്ഭാത്രാ
മഘ-വാ	— ധനവാൻ (യജമാനഃ)
ക്ഷേമേണ	— ഇന്ദ്രകൃതേന രക്ഷണേനയുക്തസ്സൻ
യൽ ധേനാം ഇന്ദ്രപതി	— യദാസ്തുതിലക്ഷണാം വാചം പ്രേരയതി
(തദാനിം) ഹര്യതഃ	— പ്രേച്ഛാവതഃ, ഇയക്ഷതഃ (ഇയക്ഷതാം പൃതഷ്ഠാണാം യാഗേ)
ഹരന്ദഃ വേതി	— ഉപച്ഛന്ദയിതാവേതി

അർത്ഥം—ആ ഇന്ദ്രൻ തന്നെ കാട്ടിൽ, സ്തോത്രനമസ്കാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു് പൂജിക്കുന്ന ഋഷികളാൽ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നു. ആ ഇന്ദ്രൻ തന്നെ തന്റെ ഉപാസകരായ സ്വകീയജനങ്ങളിൽ സ്വമാഹാര്യം പ്രകടിപ്പിച്ചു് നല്ലപോലെ വർത്തിക്കുന്ന (ശത്രുക്കളുടെ നേരേയുള്ള ശൂരതപോലെ മിത്രങ്ങളുടെമേൽ സൗമനസ്യത്തോടുകൂടി) കൂടാതെ, അഭീഷ്ടവർഷകനായ അവിടന്നു്, ഹവിദ്ഭാതാവും ധനവാനുമായ (ധനം യാഗഗ്നനിന്നു പിശുക്കു കൂടാതെ ചിലവു ചെയ്യുന്ന) യജമാനൻ ഇന്ദ്രനാൽ രക്ഷിതനായി ക്ഷേമത്തോടുകൂടി ഏഷ്ടോഽം സ്തോത്രം ചെയ്യുന്നവോ, അപ്പോൾ യജ്ഞാഭിലാഷിയായ ആ യജമാനനെ അഭിനന്ദിക്കുന്നവനായി വേദിക്കുന്നു.

5 സഇന്ദ്രഹാനിസമിമാനിമജ്മനാ
 കൃണോതിയധ്മജാജസാജനേഃ
 അധാചനശ്രദ്ധതിത്പിഷിമത
 ഇന്ദ്രായവഭൂനിഘനിഘതേവധം

വ 19

അന്വയം -

സഃ ഇത് യധ്വമഃ	— സ ഏവ ഇന്ദ്രഃ യോദ്ധാ
മഹാനി സം-ഇമാനി	— മഹതഃ സംഗ്രാമാൻ
മജ്ജനാ ഓജസാ	— സുസ്യശോധകേനബലേന
ജനേഭ്യഃ കൃണോതി	— സ്തോതുജനാത്മം കരോതി
(യദാഇന്ദ്രഃ) വധം	
വഭൂം (മേഘേഷ)	— ഹനനസാധനം
നി-ഘനി-ഘതേ	— നിഹന്തി
അധ ചന	— അനന്തരമേവ
ത്പിഷി-മതേ ഇന്ദ്രായ	— ദീപിഷതേ ഇന്ദ്രായ
(സമ്പ്രേജനാഃ) ശ്രുതം	
ഭധതി	— ശ്രുതൗതി സത്യനാമ, ഇന്ദ്രോ മഹാൻ ഇതിയഭ്യത്യേതേൻ സത്യമേവേതി പ്രതിപദ്യന്തേ

അത്ഥം-ആ ഇന്ദ്രൻ തന്നെ യോദ്ധാവായി പെരുത്ത പോരിൽ സുവശോധകമായ ബലംകൊണ്ട് ഉപാസകരായ സ്തോതാക്കൾക്കുവേണ്ടി പൊരുത്തന്നു എപ്പോൾ ഇന്ദ്രൻ വധായമായ വഭൂം മേഘങ്ങളിൽ അടിച്ചേല്പിക്കുന്ന, അപ്പോൾ പ്രകാശമാനനായ ഇന്ദ്രനെ എല്ലാ ജനങ്ങളും ശ്രദ്ധിക്കുന്ന അതായത്, ഇന്ദ്രൻ മഹാനാണെന്ന ചൊല്ല് സത്യമാണെന്ന് എല്ലാവരും പരയുന്ന

6 സഹിശ്രവസ്യസ്സനാനി കൃത്രിമാ
 ക്ഷുയാപ്യാന ഓജസാവിനാശൻ
 ജ്യോതിഷികൃബന്പ്രകാണിയദ്യവേ-
 വസക്രതുസ്സതവാഅപസ്സജ്ജ്

അന്വയം:—

ശുപന്ധു:	— യശഃ ആത്മന ഇച്ഛൻ
കൃത്രിമാ	— കൃത്രിമാണി
	— ക്രിയയാനിർവൃത്താനി
സദനാനി	— അസുരപുരാണി
ഓജസാ	— ശത്രുണാം അഭിഭവിത്രാ ബലേന
വി-നാശയൻ	— നാശയൻ
ക്ഷയാ വ്യധാനഃ	— ഭൂയാസമാനം വധ്നശീലഃ
ജ്യോതിഷി	— സൂര്യാദിനി, വൃത്രേണാവൃതാനി
അപകാണി കൃണൻ	— വൃകേണാചരകേണരഹിതാനി കർപ്പൻ
സു-കൃതുഃ സഃ ഹി (ഇന്ദ്രഃ)	— ശോഭനകർമ്മസഹിതഃ
യജ്യപേ	— യജ്ഞേ, യജമാനായ (അഭ്യർത്ഥം)
സർവ്വൈ	— സർവ്വായ
അപഃ അവ സൃജൻ	— വൃഷ്ടിം കൃതവാൻ

അർത്ഥം.—യശോഭിമാനിയും, കൃത്രിമങ്ങളായ (മായാനി മിതങ്ങളായ) അസുരന്മാരെക്കൂടി ശത്രുജനമായ ബലത്തോടു കൂടി നശിപ്പിക്കുന്നവനും, വൃത്രനാൾ മറയ്ക്കപ്പെട്ട സൂര്യാദിജ്യോതിസ്സുകളെ മറന്നിരിക്കി തെളിയിച്ച് സർക്കർമാനമായ ആ ഇന്ദ്രൻ, യജ്ഞാവിന്ദ്യ (യജമാനന്ദ്യ) വേണ്ടി മഴപെയ്തതിന്റെ ഷുഭാനായി വിട്ടു.

7 ഓനായ മനസ്സോമപാവനസ്വതേ—

പ്രാഞ്ചാഹരി വന്ദനശ്രോ കൃധി
യമിഷ്ടാസസ്സാമയോയ ഇന്ദ്രതേ
നത്പാകേതാ ആദേനവന്തി ഭൃണിന്ദ്യഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ-പാപൻ,	— സോമസ്യ പാപാ, (ഇന്ദ്ര.)
തേ മനഃ	— ത്വദിന്ദ്രം മനഃ
ഓനായ അസ്ത	— അസ്തദഭിമതമലപ്രദാനായ ഭവതു.

ഹേ വന്ദന—ശ്രുതീ,	— വന്ദനാനാം, സ്തുതിനാം ശ്രോതാ:
തേ ഹരീ	— ത്വദിയാപഗ്ദ്ധാ
അർച്ചാഞ്ച	— അസൃദ്യജ്ഞാഭിമുഖൈ
ആ കൃധി	— ആഭിമുഖ്യേന കരു
ഹേ ഇദ്ര, തേ	— ത്വപ (സ്വഭൂതാഃ)
യേ സാരഥയഃ	—
(സന്നിതേ) യമിഷ്ഠാസഃ	— അതിശയേന യന്താരഃ, അഗ്ദ്ധ നിയമന കശലാഃ
(യസ്മാദേവം അസ്മാദി)	
കേതാഃ	— പ്രാതികുല്യജ്ഞാതാരഃ, ശത്രുവഃ
ഭൃണയഃ	— ഭീതാഃ
ത്വാ ന ആ ഭേനപതി	— ത്വാം നഹി. സന്തി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ സോമപാനശീലനായ ഇദ്ര, അവിടുത്തെ മനസ്സ് ഞങ്ങളെക്കു് അഭിഷ്ഠപ്രദാനത്തിനായി (അനുകൂലമായി) തീരട്ടെ. അല്ലയോ സ്തുതിശ്രോതാവേ, അവിടുത്തെ കതിരുകളെ ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിന്നഭിമുഖമായി നേരെ തെളിച്ചാലും അല്ലയോ ഇദ്ര അവിടുത്തെ സ്വന്തം തോളികൾ യാവരും, അവർ സമരമുദ്ധായ കതിരുകാരാണല്ലോ. ഇപ്രകാരമാകകൊണ്ടു്, എതിപ്പ് അറിയുന്ന ശത്രുക്കൾ പേടിച്ച് അവിടുത്തെ ഉപദ്രവിക്കുന്നില്ല

8 അപ്രക്ഷിതം വാസുന്ധിഭേഷിഹസ്തയോ

രത്നാളം ഹം സഹസ്തമ്പിശ്രുതോ ദധേ

ആദ്യതാസോപതാസോ ന കർതവീ

സ്തൗഷ്ഠേ കൃതവ ഇദ്രഭായഃ

വ. 20

അന്വയം:—

(ഹേ ഇദ്ര, ത്വാ) അപ്ര-

ക്ഷിതം വസു

ഹസ്തയോ ബിഭേഷി

(തഥാ) ശ്രുതഃ

— പ്രക്ഷമഹിതം ധനം

— സ്തൗഢ്യോദ്ധാതും ധായസി

— പ്രഖ്യാതഃ (ഭവാൻ)

തന്നി	— ആത്മീയേ ശരീരേ
അഷാഢ്ഘം സഹഃ ദധേ	— ശത്രുഭിഃ അനഭിഭൃതം ബലം ധാരയതി
(താഭിയാസ്തനവഃ)	
കർതൃ-ഭിഃ	— വൃത്രാഭിഃ വധം കവൃതഭിഃ ബലകൃതൈഃ കമ്മഭിഃ
അവതാസഃ ന	— അവതഃ കൃപഃ, യഥാകൃപാഃ ജലോദ്ധാണായ പ്രാണിഭിരാ പ്രിയന്തേ തദഗ്രേ
ആ-വൃതാസഃ	— ആവൃതാഃ
(യസ്മാദേവം തസ്മാൽ)	
മേ ഇന്ദ്ര, തേ തന്മൃഷ	
കൃതവഃ	— തവശരീരേഷു കമ്മാണി
ഭൂതവഃ	— ബഹുനി (വിദ്യന്തേ)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര ഞ്ഞാത്ത ധനം നോക്കാക്കിര
ക്കു് ഉപാസകക്കു് കൊടുക്കാനായി അവിടുന്ന' കൈകളിൽ
പെച്ചിരിയ്ക്കുന്ന പ്രവാതനായ അവിടുന്ന' സ്വശരീരത്തിൽ,
ശത്രുക്കളാൽ അടിതമായ ബലം ധരിയ്ക്കുന്ന അവിടത്തെ അംഗ
ങ്ങൾ വൃത്രാദിപടയാത്ത പ്ലാവുള്ള ബലകൃതങ്ങളായ കമ്മങ്ങ
ളാൽ, പെള്ളും കോരാൻ വഴുന്നപാൽ കിണുക്കളെന്നപോലെ
ചുഴപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഇപ്രകാരമാകയാൽ അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവി
ടത്തെ ശരീരാംഗങ്ങൾ വട്ടെറ കമ്മങ്ങളോടു ചേർന്നുവെന്നറിയ
പ്പെടുന്നു

വസ്തു 21 ജഗതീച്ഛന്ദഃ

- 1 ഏവപ്രപുച്ഛീരവ തസ്യച്ഛത്രിന്ധോ—
ത്രോനയോഷാ മുഷംസ്ത ഉവൃണിഃ
മേഷഃപ്രഹേ പായയതേ നിരന്നുതം
നമോഽപ്യന്യാ നിരീയോഗ ഋഷം.

അനന്യം:-

ഭൂമി:	— അതാ
ഏഷ: (ഇത്ര:) തസ്യ	— യജമാനസ്യ
പുച്ഛി: ചക്രിഷ:	— പ്രഭൃതാ: ചമുഷ, ചമസ്യേഷ അവസ്ഥിതാ: സോമലക്ഷണാ ഇഷ:
അത്യ: ന യോഷാ.	— യഥാശ്വ: ബദ്ധവാ: ക്രീഡാത്ഥ മുപഗച്ഛതി തഥാ
പ്ര അവ ഉൽ അയംസ്ത (സ്വ ഇത്ര:) ഹിരണ്യയം	— പാനാത്ഥം ഉദ്ധരതി — സുവണ്ണമയം.
ഹരി-യോഗം	— ഹരിദ്യാംയുക്തം
ഋചസം രഥം	— ഉരുഭാസമാനം രഥം
ആ-വൃത്യ	— അവസ്ഥാപ്യ
മഹേ	— മഹതേ, വൃത്രവധാദി രൂപായ കർമ്മണേ
ക്ഷേം	— പ്രപൃദ്ധമാത്മാനം
(സോമം) പായയതേ	— പാനം കായതി

അർത്ഥം:-ബുദ്ധ്യുപായ ഈ ഇത്രൻ, യജമാനൻ മരികകളിൽ ഒരിക്കലിവിച്ച പ്രഭൃതങ്ങളായ സോമങ്ങളെ, ആൺകതിര ക്രീഡിയാൻ വേണ്ടി പെൺകതിരയുടെ അടുത്തു പോകുന്ന പോലെ (അതിനെ ഏഴന്നേല്പിയുന്ന പോലെ) കടിയാൻ പൊക്കി എടുക്കുന്ന ആ ഇത്രൻ സുവണ്ണമയമായി, ഹരികളെന്ന തന്റെ കതിരുകളെ പൂട്ടിയ. തിളങ്ങുന്ന തേരിനെ 'ഒരിക്കലിനിൽനി, വൃത്രവധാദിരൂപമായ മഹാകർമ്മത്തിന്നു' (പ്രേരകം, പ്രോത്സാഹകമാവാൻ) പ്രപൃദ്ധനായ തന്നെത്തന്നെ സോമം കടിപ്പിക്കുന്നു. (താൻ സ്വയം സോമം കടിക്കുന്നു.)

- 2 തംഗു¹ത്ത്ത്യാ¹നേ¹ന്നിഷ:പരി¹ണസ
സ്തദൃ¹നസഞ്ചരണസനിഷ്യവ:
പതി¹ക്ഷേസ്യവിദംസ്യന്യസഹോ
ഗിവി¹നവേനാ താധി¹നോഹതേ¹സാ

അനവയം:-

- ഗുർത്തയഃ — ഗുണന്തഃ, സ്തോതാരഃ
- നേമൻ-ഇഷഃ — നീതഹവിഷ്ടാഃ
- പരീണസഃ — പരിതോവ്യാപ്തവന്തഃ
- (യജമാനാഃ) തം (ഇന്ദ്രം സ്തുതിഭിഃ)
- സനിഷ്യവഃ — സനിം, ധനം ആത്മന ഇച്ഛന്തഃ
വണിജഃ ധനാത്ഥം
- സം-ചരണേ — സഞ്ചാരേണിമിത്തഭൂതേസതി
- സമുദ്രം ന — (നാവാ) സമുദ്രമിവ
- (സ്വാഭിമതധനലാഭായ അധിരോഹന്തി, സ്തുവന്തി)
- (ഹേ സ്തോതഃ, താം)
- ക്ഷേസ്യ — പ്രവൃദ്ധസ്യ
- വിഭ്രമസ്യ പതിം — യജ്ഞസ്യപാലയിതാരം
- സഹഃ — സഹസ്രന്തം, ബലവന്തം
(ഇന്ദ്രം)
- തേജസാ — ദേവതാ പ്രകാശകേന
സ്തോത്രേണ
- ന — ക്ഷിപ്രം
- വേനാഃ — കാന്താസ്രിയഃ
- ഗിരിം ന — സ്വാഭിമതപുഷ്പാപചയാത്ഥം
യഥാപദ്യതേധിരോഹന്തി,
തദഗ്തം
- അധി രോഹ — സ്പഹി

അർത്ഥം.-സ്തോതാക്കളായ യജമാനന്മാർ, ഹവിസ്സേന്തി നാ ലുപദന്വഃ വ്യാപിച്ച് ആ ഇന്ദ്രനെ, ധനകാമന്മാരായ ക്ഷുവദ കാർ അവരുടെ സമ്പാദനത്തിൽ കപ്പലിനാൽ കടൽ താണ്ടുന്ന പോലെ, സ്വാഭിമതലാഭത്തിനായി സ്തുതിക്കുന്ന. അല്ലയോ സ്തോതാപേ, പ്രവൃദ്ധനും യൗൺക്ഷകനും ബലവാനുമായ ഇന്ദ്ര നെ, ദേവതകളെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന പ്രത്യക്ഷമാക്കുന്ന സ്തോത്ര ന്നാൽ, സന്തോകളായ സ്രികാം ഇഷ്ടപുഷ്പങ്ങളാൽ മലയെ റുന്നപോലെ, വേഗം സ്തുതിച്ചു കൗദക.

3 സതുർവ്വണിഹ്വാ അരേണ പൗംസ്യേ
 ഗിരേർദ്വഷിൻദ്രാജതേ തുജാശവഃ
 യേനശുഷ്ണുമായിനമായസോമദേ
 ദൃഗൃ ആദൃഷ്വ രാമായന്നി ദാമനി

അന്വയം:-

സഃ (ഇത്യ) തുർവ്വണിഃ	— ശത്രുണാം ഹിംസിതാ.
ഹ്വാൻ	— പ്രപൃദ്ധഃ (പ്ര വേതി,)
യേന (ബലേന)	
ആയസഃ ദൃഘഃ	— അയോമയ കൃപപര്യക്തഃ ദൃഷ്ടാനാം ശത്രുണാം അവസ്ഥാപയിതാ.
മദേ	— സോമപാനേന ഹരേഷ് സതി
ശുഷ്ണുഃ, മായിനഃ	— സർവ്വസ്യ ശോഷകമസൗ, മായാവിനഃ.
ആദൃഷ്വ ദാമനി	— കാഠാഗ്രഹേഷു ബന്ധകേ നിഗദ്ധേ
നി രമയൻ	— നൃവാസയൻ
(തസ്യ ഇത്യസ്യ താ)	
ശവഃ	— ബല.
പൌംസ്യേ അരേണ	— വിദൈഃ പുരുഷൈഃ കർത്തവ്യേ സംഗ്രാമേ അനവദ്യം.
തുജാ	— ശത്രുണാം ഹിംസകം.
ഗിരോഃ ദൃഷ്ടിഃ ന	— ഗ്രാഹ. യഥാജ്ഞാനം സാൻ യഥാ ദീപ്യന്തേ തഥാ
ഗ്രാജതേ	— ദീപ്യന്തേ

അർത്ഥം:-ആ ഇന്ദ്രൻ ശത്രുക്കളുടെ വധകാരിയാകുന്നു. ഹ്വാനാകുന്നു. ഏതൊരു ബലംകൊണ്ടു് ഇന്ദ്രവ്യക്തവചിതനിന്നുപരം സോമപാനത്തിന്റെ ഹർഷത്താൽ ദൃഷ്ടശത്രുക്കൾക്ക് സ്ഥാനഭ്രംശം വരുത്തുന്നവനും, ഏല്പാലൊഴുപ്പും കീടക്കുടന്നുമാവാവുന്ന അസുരനെ കാഠാഗ്രഹങ്ങളിൽ ബന്ധനമറിയിൽ

താമസിപ്പിച്ചവനുമായ ആ ഇന്ദ്രന്റെ ബലം, വീരപുരുഷന്മാർക്ക് കർത്തവ്യമായ യുദ്ധത്തിൽ, ഭോഷമറ്റതും ശത്രുഹിംസകവുമായി, പർവ്വതത്തിൽ കൊടുമുടി ഉയന്നു പ്രകാശിക്കുന്ന പോലെ, പ്രകാശിക്കുന്നു.

4 ദേവീയദിതവിഷിത്വാവ്യധോതയ-

ഇന്ദ്രം സിഷ്കത്യഷസംന സൂര്യഃ

യോധ്യസ്തന്നാശവസാബാധതേ തമ

ഇയത്തിരേണം ബൃഹദഹ്നിഷ്വപ്നിഃ

അന്വയഃ:-

യഃ (ഇന്ദ്രഃ)

യുഷ്മന്നാ ശവസാ

— ധർഷകേണ ബലേന

തമഃ ബാധതേ

— തമോരൂപം വൃത്രാദിംഹിനസ്തി

ഉത്തയേ

— രക്ഷണായ

ത്വാ-വ്യധാ

— ത്വയാ, സ്തോത്രാവചിതം

(തം) ഇന്ദ്രം ദേവീ

തവിഷി

— ദ്യോതമാനം ബലം

സൂര്യഃ ഉഷസം ന

— യഥാ ഉഷോദേവതാം സേവതേ തഥാ

യദി സിസദതി

— യഥാസമവൈതി, സേവതേ

(തദാനിം) അഹ്നി-

സ്വനിഃ

— അഹ്നയഃ ശത്രുവഃ തേഷാം വ്യമോല്പാദനേന സ്വനയിതാ, ശബ്ദയിതാ ഇന്ദ്രഃ

രേണം

— രേഷണം, ഹിംസനം

ബൃഹദ് ഇയത്തി

— പ്രഭുതം ശത്രുൻ ഗമയതി

അത്ഥം.-യാതൊരു ദേവൻ ആരെയും കീഴടക്കുന്ന ബലത്താൽ തമോരൂപമായ വൃത്രാദികളെ കൊന്നുവോ, രക്ഷയ്ക്കായി സ്തോതാവായ അങ്ങയാൽ വചിപ്പിള്ളപ്പട്ട ആ ഇന്ദ്രനെ, തിളങ്ങുന്ന ബലം, ഉഷസ്സിനെ സൂര്യനെന്നപോലെ, സേവിക്കുന്നു. അപ്പോൾ ശത്രുക്കളെ കീടിലം കൊളുക്കുന്ന ശബ്ദപറപ്പെടുവിച്ച് ഇന്ദ്രൻ അവരെ മികച്ചുറക്കുന്നു.

5 വിധത്തിരോധനമപ്യുതം രജോ-
 തിഷ്ഠിപോദിവ ആതാസുബഹണാ
 സ്വമ്മീള്ഹേയന്ദ ഇന്ദ്രഹർഷ്യം-
 ഹന്നപൃതം നിരപാമൈബ്ജോ അണ്ണവം.

അനവയം -

യൽ തിരഃ	— യദാവ്യത്രേണ തിരോഹിതം
ധനം അപ്യുതം രജഃ	— പ്രാണിജാതസ്യധാരകം വിനാശരഹിതം ഉദകം
ദിവഃ	— ദ്യുലോകാൽ
ആതാസു	— വിസ്തൃതാസുദികു
ഹേ ഇന്ദ്ര, ബഹണാ	— ഹന്താ (ത്വം)
വി അതിസ്ഥിപഃ	— വിവിധം സ്ഥാപയാംചക്രഞ്ച
(തഥാ) യൽ	— യദാ
സ്വഃ-മീള്ഹേ	— സ്വഃ സുഷ്ണഗതപ്യം മീള്ഹം, ധനം യസ്മിൻ തസ്മിൻ സംഗ്രാമ
മദേ	— സോമപാനഹർഷേ സതി
ഹർഷ്യം	— ഹൃഷ്ടയാശക്ത്യാ
വൃതം അഹൻ	— ത്വമവധിഃ
(തദാനീം) അപാം	
(പുഷ്ണം) അണ്ണവം	— മേഘം.
നിഃ ഔബ്ജഃ	— വഷണാഭിമുഖം, അയോമുഖമകാർഷിഃ
(വൃഷ്ടിജലേന ഭൂമിം സ്യസൈക്ഷിഃ)	

അർത്ഥം-ഏവംപ്രാമുഖ്യത്താൽ മരജ്ജ (തടയ) പ്പെട്ടിരുന്നു, എല്ലാ പ്രാണികളെയും നിലനിത്തുന്ന, നാശരഹിതമായ വെള്ളം വിസ്തൃതങ്ങളായ ദിക്കുകളിൽ, ഹന്താവായ അവിടുന്ന് എത്തിച്ചവോ, അതുപോലെ ഏപ്സാരം മഹത്തായ ധനത്തിന്നു വിഷയമായ യുദ്ധത്തിൽ, സോമപാനത്താലുള്ള ഹർഷം

ചേൻ^o അവിടുന്ന്^o സന്തോഷംപൂണ്ടു ശക്തിയാൽ വൃത്രനെ കൊന്നുവോ, അപ്പോൾ വെള്ളം നിറഞ്ഞ മോലം വർഷിക്കാ നൊരുങ്ങി, മുഖംതാഴ്ന്നി ഭൂമിയെ നനച്ചു.

6 തപം ദിവോധരണംധിഷ്ഠാജസാ
 പൃഥിവ്യാ ഇന്ദ്രസദനേഷു മാഹിനഃ
 തപം സുതസ്യമദേ അരിണാഅപോ
 വി വൃത്രസ്യ സമയാ പാഷ്ട്യാരുഃ

വ 21

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, മാഹിനഃ തപം	— പ്രപഞ്ചസ്തപം
ദിവഃ പൃഥിവ്യാഃ	
സദനേഷു	— ദൃഢലോകാൽ ഭൂപ്രദേശേഷു
ഓജസാ	— ബലേന
ധരണം	— സർവ്വസൃജനതോധാരകം
	വൃഷ്ടിജലം
ധിഷേ	— ഭവിക്കേ, സ്ഥാപയസി
(അപ്പോൾ) തപം സുതസ്യ	— അഭിഷുതസ്യ
	സോമസ്യപാദനന
മദേ	— ഹർഷേണ
തപഃ അരിണാഃ	— നീലാനിമോലാൽ നിരഗമയഃ
വൃത്രസ്യ	— ആവരകം വൃത്രം ച—
	(ഭവിതീയാത്മേ. ഷഷ്ഠീ)
സമയാ പാഷ്ട്യാ	— ധൃഷ്ടയാശക്ത്യാ
വി അരുഃ	— വിശേഷണാഭാജ്ഞിഃ

അർത്ഥം.—അദ്വൈതം ഇന്ദ്ര, മികച്ചവര അവിടുന്ന് ആകാശ നീൽനിന്ന് ഭൂപ്രദേശങ്ങളിൽ, ബലംകൊണ്ട്, സർവ്വ ജന നീലനെയും നിവർത്തിയതന്നെ മഴവെള്ളത്തെ സമാപിച്ചു. സംസ്കരിച്ച സോമത്തിന്റെ പാനംകൊണ്ടുള്ള ആനന്ദത്തിൽ നിലത്തെ മേഘത്തിൽനിന്നു പുറത്തുവരുന്നി. ആദ്യം മറയുന്ന വൃത്രനെ, ഉറക്കോടെ ശക്തികൊണ്ടു പിടിച്ചു.

വക്രം 22

1 പ്രംഹിഷായ ബൃഹതേബൃഹദ്രയേ
 സത്യശുഷായതവസേമതിംഭരേ
 അപാമിവപ്രവണേയസ്യദൃധരം
 രായോവിശായശ്വസേഅപാവൃതം

അന്വയം:—

പ്രവണേ	— നിമുപ്രദേശേ
അപാം—ഇവ	— യഥാ ജലാനാംവേഗഃ കേനാപി അവസ്ഥാപയിതു.
	നശക്യതേതഥാ
യസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യബലം)	
ഭി—ധരം	— അന്യൈർത്തമശക്യം
(തഥാ) രായഃ	— ധനം
വിശ്വ—ആയു	— സർവ്വേഷുവ്യാപ്തം
ശവസേ	— സ്നോതൃണാം ബലായ
(യേന ഇന്ദ്രേണ)	
അപ—വൃതം	— അപഗതാവരണം ക്രിയതേ
മംഹിഷായ	— ഭാരതമായ
ബൃഹതേ	— ഗുണൈർമഹതേ
ബൃഹതീ—രയേ	— മഹാധനായ
സത്യ—ശുഷായ	— അവിതഥബലായ
തവസേ	— ആകാശഃ പ്രപഞ്ചായ (ഇന്ദ്രായ)
മതിം പ്ര ഭരേ	— മനനീയാം സ്മൃതിം പ്രകഞ്ചേണ സമ്പാദയാമി

അന്വയം.—താണപ്രദേശത്തേക്കു ചേരുന്ന വെള്ളത്തിന്റെ ഗതിപോലെ, ആരുടെ ബലത്തെ മറക്കാം, തടുക്കാൻ കഴിവില്ലയോ, അതുപോലെ ധനം, ഏല്പാവരിലും പഠനത്തു് സ്നോതാക്കളുടെ ബലത്തിനായി, (അവർ കിട്ടാനായി) ആരാൽ മറന്നിരിക്കി തുറക്കപ്പെടുന്നുവോ, ഏറെയും മാനസീലനം, ഗുണങ്ങളെ

ഉാൽ മികച്ചവനും, മഹാധനനും, സഫലസ്വലനും, മഹാകായ നമായ ആ ഇന്ദ്രനായി അർത്ഥപുഷ്പിയുള്ള സ്തുതിയെ വേണ്ടപോലെ ഒരുക്കുന്നു

2 അധ്വൈവിശ്വമനുഹാസദിഷ്ടയ
ആപോനിഷ്ഠേവസവനാഹവിഷ്ഠതഃ
യൽപദ്യന്തേനസമശീതഹര്യത
ഇന്ദ്രസ്യവഭ്രൂശ്മിതാഹിരണ്യയഃ

അന്വയം -

അധ ഹ	— അനന്തരമേവ (ഹേ ഇന്ദ്ര)
വിശ്വം	— സ്വപ്തിദഃ ജഗൽ
തേ ഇഷ്ടയേ അനു അസൽ	— തവ സംബന്ധിനേയാഗായ അന്വഭവൽ
ഹവിഷ്ഠതഃ സവനാ	— യജമാനസ്യ സവനാനി
ആപഃ നിഷ്ഠാ-ഇവ	— നിഷ്ഠാനി ഭൂസ്ഥലാനിവ (സംഭജന്തേ)
ഹര്യതഃ ഇന്ദ്രസ്യ	
ഹിരണ്യയഃ	— ശോഭനം തസ്യ ഹിരണ്യയഃ
ശ്മിതാ വഭ്രൂഃ	— ശത്രുണാം ഹിംസനശീലഃ വഭ്രൂഃ
പവന്തേ യത്	— ശിദ്ധോച്ഛയേ യദാ
ന സം-അശീത	— സംസ്പൃഷ്ടഃ നാഭവൽ

(കിന്തുജാഗരിതസ്സൽ അധ്വൈത് തദാപ്രഭൃത്യവം തം യഷ്ടം സദ്യേയജമാനം, പ്രാവർത്തിഷത്)

അർത്ഥം-അദ്വയോ ഇന്ദ്ര, ഈ ജഗത്തു മുഴുവൻ അവിടുത്തെ സ്തംഭപ്രതിഷ്ഠിച്ച യാഗത്തിനായി ഭവിച്ചിരിക്കുന്ന യജമാനന്റെ സവനങ്ങൾ, പെട്ടെന്ന് കീഴ് പ്രദശ്ശങ്ങളെ എന്നപോലെ അവിടുത്തെ പ്രാപിക്കുന്ന ശോഭനവും, സ്വപ്നതയവും, ശത്രു ഹിംസനശീലവുമായ ഇന്ദ്രന്റെ വഭ്രൂ പവ്വ്വത്തിൽ കിടന്നു ഞ്ഞെ, ഉന്നമോടുകൂടി എപ്പോൾ (വ്യത്യാസമുള്ള) കൊന്നു പോ, അപ്പോൾ തേൻ എല്ലായ്ജമാനന്മാരും അവിടുത്തെ യജി ജ്ഞാൻ പാപ്പെട്ടു

3 അ॒സ്മൈ॒മായ॒ നമ॑സാ॒നമ॑ധാ
 ഉ॒ഷോ ന॑ ശു॒ഭ്രാശു॑ഭാപ॒നീയ॑സേ
 യസ്യ॑ധാമ॒ശ്രവ॑സേ॒ നാമേ॑ന്ദ്രീയം
 ജ്യോതി॑രകാരി॒ഹരി॑തോനായ॒സേ

അന്വയം —

ഹേ ഉഷഃ, ശുഭ്രേ,	— ഉഷോദേവതേ, ശോഭനേ, (ത്വം)
ഭീമായ പനീയസേ	— ഗതൃണാം യേകരായ, സ്നോതവ്യായ
അസ്മൈ (ഇത്രായ)	
അധാരേ	— അന്യീൻ യാഗേ
ന നമസാ	— സംപ്രതി, ഇദാനിം, ഹവിർദ്വൈക്ഷണനാനേന
സം ആ ഭാ	— സമൃദ്ധിസ്സമ്പാദയ
ധാമ നാമ	— സമ്പുഷ്ടധാരകം, സ്നോതൃഷ്വ പ്രസിദ്ധം.
യസ്യ ഇന്ദ്രീയം	— പരമേശ്വരസ്യ ഇന്ദ്രത്വസ്യ വിംഗം.
ജ്യോതിഃ	— തേജഃ
ഹരിതഃ ന	— യഥാ നശ്വാൻ സാദിനഃ സ്വാധീലധിത പ്രദേശം ശമമന്തി ദൃഢശ്ച
ശ്രവസേ	— ഹവിർദ്വൈക്ഷണാനലാഭായ
അയസേ	ഇതസ്കൃതാഗമനായ
അകാരി	— ക്വിന്ദതേ
(ഇത്രോപിസാദിലധി ന ഹവിർദ്വൈക്ഷണായ സ്വക്രിയം തേജഃ ഗന്ധേതി)	

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഉഷോദേവതേ, ശോഭനേ, അവിടുന്ന് ഗതൃന്യേകരാനും, സ്തുത്യർഹമായ ഇത്രാവേന്ദ്രീയ യാഗത്തിൽ ഇപ്പോൾ ഹവിരും യേക്കിയാലും സമ്പുഷ്ടം ധരിക്കുന്നതും സ്നോതാവ്യമായ ഇന്ദ്രീയ പ്രസിദ്ധമായ ഇന്ദ്രത്വത്തിന്റെ.

വന്ദനീയ അവിട്ടന്നിൽ അന്യനായ ആരും (ഈ) സ്തുതികളെ പ്രാപിക്കുന്നില്ല. ഞങ്ങളുടെ ഈ സ്തുതിവചനത്തെ ഭൂമി തന്റെ ചരാചരഭൂതസമൂഹത്തെ എന്നപോലെ അവിട്ടന്നു് ഇഷ്ടപ്പെടാലും.

5 ഭൂരിത ഇന്ദ്രവീര്യം തവ സൂര്യ-

സ്യന്മോതൃമ്മാലവൻ കാമമാപ്തൻ

അനന്തേഷ്യർബ്ബഹതി വീര്യം മമ

ഇയം ചതേ പൃഥിവീനേമ ഓജസേ

അന്വയം -

ഹേ ഇന്ദ്ര തേ വീര്യം

ഭൂരി

— തവ സാമന്യം ബഹു ന
ഭേനാ ദൃവചേതും ഗക്യതേ

(താദൃഗന്യ) തവ (വയം)

സൂസി

— സ്വഭൂതാഭ്യാം

ഹേ മല-വൻ

അസ്യ ന്മോതൃഃ

— ത്വാം സൂര്യതോ യജമാനസ്യ

കാമം ആ പൂണ

— അഭിലാഷം ആ പൂരയ

ബ്ബഹതി ദേഷ്യം

— മഹാൻ ദുലോകോപി

തേ വീര്യം അന മമേ

— തവവീര്യം അന്വയം

(ഇന്ദ്രേണ സഹാവസ്ഥാനാൽ) ഇയം പൃഥിവീ

തേ ഓജസേ

— തവബലായ

നേമേ

— പ്രഹീബഭൂവ ത്വൽ ബലാൽ
ഭീതാസതീ അധ ഏവവത്തതേ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര അവിട്ടത്തെ വീര്യം അത്യധികമാണ് ആരാലും അതു് ജയിക്കാവതല്ല ഞങ്ങൾ അപ്രകാരമുള്ള അവിട്ടേക്ക് ചേന്നവരാകുന്നു അല്ലയോ മലവൻ അവിട്ടത്തെ സ്തുതിക്കുന്ന ഈ യജമാനന്റെ അഭിലാഷം മുഴുവൻ പൂരിപ്പിച്ചാലും മികവുറ്റ സ്വസ്തവ്യം അവിട്ടത്തെ വീര്യത്തെ കൊണ്ടാടുന്ന അവിട്ടത്തോടു സഹവാസംകൊണ്ട് ഈ ഭൂമി

യാകട്ടെ വിനീതയായിരിക്കുന്നു. അവിടുത്തെ ബലത്തെ ഭയപ്പെട്ട് താഴെവർത്തിക്കുന്നു.

6 തപം തം മിരൂപവൃതം മഹാമൃതം
 വഭ്രേണ വഭ്രീൻ പവൃശശ്ചകർത്തിമ
 അവാസ്യജോനിപുതാസ്സന്തവാ അപ-
 സ്സത്രാ വിശ്വം ഭധിഷേ കേവലം സഹഃ (വ. 22)

അനവയം:-

ഹേ വഭ്രീൻ, ഇന്ദ്ര,

തപം തം	— പ്രസിദ്ധം
മഹാം മൃതം	— ആയാമതഃ മഹാന്തം, വിസ്തീർണ്ണം
പവൃതം	— പവൃവനം മോലം
വഭ്രേണ പവൃ-ശഃ	
ചകർത്തിമ	— പവൃണി പവൃണിശകലീ ചക്രഷേ
(തേന മേഘേന)	
നി-വൃതാഃ	— ആവൃതാഃ
അപഃ സന്തവൈ	— സരണായ, ഗമനായ
അവ അസൃജഃ	— അവാങ്ങ് മൂലമസ്രാക്ഷിഃ
(അതസ്സാമേവ) കേവലം	
വിശ്വം	— വ്യാപ്തം
സഹഃ ഭധിഷേ	— ബലം ധാരയസി, മാന്യഃ കശ്ചിത്
(ഇതിയദി തദി) സത്രാ	— സത്യമേവ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ വഭ്രായുധ, ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് നീണ്ടതും വീതികൂടിയതും, അടുക്കുകയായുള്ളതായ ആ (പ്രസിദ്ധമായ) മോലത്തെ വരുംകൊണ്ട് അടുക്കുകയായി മുറിച്ചു കവണങ്ങുവാൻ. ആ മോലാന്താർ മറയ്ക്കു (നടുക്കു) പ്പെട്ട വെള്ളത്തെ ഒഴു

കാനായി കീഴ്പോട്ടു വിട്ടു അതുകൊണ്ടു് അവിടുന്നാണു് സമ്പുഷ്ടമായ ബലം ധരിക്കുന്നത്. അന്യരാത്മല്ല ഇതു് സത്യമാകുന്നു.

വക്ത്രം 23-24-ഗൌതമഃ നോധാഃ ഋഷിഃ ജഗതി ധ്രിഷ്ടദാക്ഷ
 അസി അഗ്നിഭേവതാ

- 1 നൂപി¹ൽ സഹോ²ജാ³ന്യതോ⁴നി⁵തൃ⁶ന്തേ
 ഹോ⁷തായ⁸ദൃ⁹തോ¹⁰ അ¹¹വ¹²ദി¹³വ¹⁴സ്വ¹⁵തഃ
 വി¹⁶സാ¹⁷ധി¹⁸ഷ്ടേ¹⁹ഭിഃ²⁰പ²¹ഥി²²ഭി²³ര²⁴ജോ²⁵മ²⁶
 ആ²⁷ഭേ²⁸വ²⁹താ³⁰ഹ³¹വി³²ഷാ³³പി³⁴വാ³⁵സ³⁶തി

അന്വയം:—

സഹഃ—ജാ

— സഹസാ ബാലനജാഹ.,
 മധ്യഭാഷണ്യോസ്സകാശാഭിജാതഃ

അമൃതഃ (അഗ്നിഃ) ന ചി¹ൽ
 നി തുന്തേ
 യൽ ഹോതാ

— മണിപ്രമേവ
 — നിഗൃച്ഛതി
 — യദാഭേവാന്തം ആഹാരതാ
 (അഗ്നിഃ)

വിവസ്വതഃ

— പരിചരതഃ യജമാനസ്യ ദേവാൻ
 പ്രതിഹവിർവ്വഹനസ്യ
 — ഹവിർവ്വഹനേ നിയുക്തഃ

ദൃതഃ അഭേൽ
 (തദാനിം) സാധി¹ഷ്ടേ²ഭിഃ
 പഥി³-ഭിഃ

— സമീചിന്നൈമ്മാഗ്നൈഃ (ഗച്ഛൻ)
 — അന്തരീക്ഷലോകം നിമ്മമേ

രജഃ വി മേമേ
 (പുഷ്പമപി അന്തരീക്ഷം വിദ്യമാനം, കിന്തു അസങ്കല്പമഭൂത്
 ഇദാനിം തസ്യ തേജസാ പ്രകാശമാനം ദൃശ്യതേ)
 (കിഞ്ച) ദേവ-താതാ

— ദേവതാത്തേ, യജ്ഞേ
 — ചരപുരോധാശാഭിനാ
 (ദേവാൻ)

ഹവിഷാ

ആ വിവാസതി

— പരിചരതി

അതഥം—സ്വബലംകൊണ്ടു്, നട്ടകളുള്ള ശരണിയിൽ നിന്നു് ജനിപ്പിച്ചതും മരണരഹിതനുമായ അഗ്നി, വേഗത്തിൽ മറയുന്നു (അരണി കടയുമ്പോൾ പൊരിപൊട്ടിവന്നു് വീണ്ടും അപ്രത്യക്ഷമാകുന്ന) എപ്പോൾ ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്ന അഗ്നി, തന്നെ പരിചരിക്കുന്ന യജമാന്റെ ഹവിസ്സു് ദേവന്മാർക്കു് എത്തിക്കുവാൻ ദൂതനായി നിയുക്തനായോ, അപ്പോൾ ഉചിതങ്ങളായ മാഗ്ഗങ്ങളിലൂടെ പോയി അന്തരിക്ഷലോകം നിമ്മിച്ചു (മുമ്പും അന്തരിക്ഷലോകം ഉണ്ടെങ്കിലും അഗ്നിയുടെ പ്രകാശവും പുകയും തട്ടിയപ്പോഴാണതു് തെളിഞ്ഞതു്) കൂടാതെ അവിടുന്നു യജ്ഞത്തിൽ ചരച്ചുപോയ രാജി ഹവിസ്സുകൊണ്ടു് ദേവന്മാരെ പരിചരിക്കുന്നു

2 ആസ്വമദ്യവമാനോ അജൻ—

സതുഷ്പചിഷ്യൻ അസേഷ നിഷ്ഠി

അന്യോനപൃഷ്ടം പ്രുഷിതസ്യ രോചതേ

ദിപോന സാംസ്കനയന്നചിത്രേ

അന്വയം. —

അജൻ:

— ജരാഹിതഃ (അഗ്നിഃ)

സ്വം അദ്യം

— സ്വകീയം അഭനീയം.
തൃണഗുല്മാദികം

യവമാനഃ

— സ്വകീയജാലയാസമ്മിശ്രയൻ

(അനന്തരം) അവിഷ്യൻ

— ഭക്ഷയൻ (പ)

തൃഷ്ണ അതസേഷ

— ക്ഷിപ്രമവ പ്രഭൃതേഷുകാഷ്ഠേഷു

ആ തിഷ്ഠതി

— ആരോഹതി

പ്രുഷിതസ്യ

— ദഗ്ധമിതസ്തതഃ പ്രവൃത്തസ്യ
(അഗ്നഃ)

പൃഷ്ടം

— ഉപര്യവസ്ഥിതം ജാലാജാലം

അത്യഃ ന രോചതേ

— യഥാഗമനശീലഃ അഗ്നഃ
ഇതസുതകോ ഗച്ഛൻ,
ശോ നേ തഥാ

(തദാഗ്നിഃ) ദിവഃ

— ദൃലോകസ്യ സംബന്ധി

സാന

— സമുച്ഛിതമട്ടം

സംതന്യൻ ന
അചിത്രദർശി

- ശബ്ദയൻ ഇവ
- ഗംഭീരം ശബ്ദം
- ആത്മാനന്ദചികരൻ

അർത്ഥം:—ജരാഭാവിതനും, തനിക്കു, തിന്നാനുള്ള പുൽച്ചെടി
കളെ തന്റെ ജാലയിൽ കലത്തുന്നവനും (പിന്നീടു്) ഭക്ഷി
ക്കുന്നവനും ആയ അഗ്നി വേഗത്തിൽ നിരന്നുകിടക്കുന്ന മരത്ത
ടികളുടെ മേൽ കയറുന്ന കണ്ടതെല്ലാം ദഹിപ്പിക്കാൻ അങ്ങമി
ങ്ങമെത്തുന്ന അഗ്നിയുടെ ജാലാജാലം അങ്ങമിങ്ങ, ഓടുന്ന
ഒരു കതിരയെപ്പോലെ ശോഭിക്കുന്നു. അപ്പോൾ അന്തരീക്ഷ
ത്തിൽ ഉയർന്നിരുന്ന മേഘം അലരുന്ന പോലെ സ്വയം ഗം
ഭീരശബ്ദം പുറപ്പെടുവിച്ചു

3 ക്രാണാ ത്രേദ്രേവസുഭിഃ പുരോഹിതോ
ഹോതാ നിഷ്ത്തോ രയിഷാളമർത്യഃ
രഥോന വിക്ഷപ്തബന്ധാന ആയുഷ്യ
വ്യാനഷഗ്വാര്യാദേവ ഗുണപതി

അന്വയം:—

ക്രാണാ

ത്രേദ്രേഃ വസുഭിഃ

പുരഃ—ഹിതഃ

ഹോതാ നി—സത്തഃ

രയിഷാട്

അമർത്യഃ ദേവഃ

വിക്ഷ

രഥഃ ന

ആയുഷ്യ ബന്ധാനഃ

— ഹവിവൃഹനം കർവാണഃ

— ത്രൈദ്രേ വസുഭിഃ (ച) പുരസ്കൃതഃ

— ദേവാനാമാഹ്വതാ,
ഹവിസ്വീകരണായ

യജ്ഞേനീഷണ്ണഃ

— രയിണാം, ശത്രുധനാനാം
അഭിവൃദ്ധിതാ

— മരണരഹിതഃ, ദ്യോതമാനഃ
(അഗ്നിഃ)

— പ്രജാസു, ലോകികജനേഷു

— രഥ ഇവ

— യജമാനേഷു മനഷ്യേഷു
സ്വയമാനഃ

വാര്യാ

— വാര്യാണി,
സംജനീയ-നിധനാനി

ആനന്ദകി

— അനന്ദകതം യഥാ ഭവതിതഥാ

വി ള്ബന്തി

— വിശേഷേണ പ്രാപയതി.

അത്ഥം—ദേവന്മാർക്ക് ഹവിസ്സെത്തിക്കുന്നവനും, പതിനൊന്നു തുടങ്ങുന്നവനും എട്ടു വസ്തുക്കളാലും മുമ്പിൽ നിൽക്കുന്നവനും, ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനും, ഹവിസ്സേല്ക്കുവാൻ യാഗത്തിൽ ഇരിക്കുന്നവനും, ശത്രുക്കളുടെ ധനത്തെ ജയിച്ചുനേടുന്നവനും, മരണരഹിതനും, പ്രകാശമാനനുമായ അഗ്നി ലോകിക ജനങ്ങൾക്ക് ഒരു തേർ എന്ന് തോന്നത്തക്കവിധം, യജമാനന്മാരാൽ സ്തുതിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ട്, ധനം, അപരവകു ചേന്ന പോലെ അവക്കെത്തിച്ചുകൊടുക്കുന്നു

4 വിവാതജ്ഞോ അതസേഷ്വിതിഷ്ഠതേ
വൃഥാ ജഹ്വദിസ്സ്യന്ത്യാ തുചിച്ഛ-
തൃപ്തയദഗ്നേ ചനിനോ വൃഷായസേ
കൃഷ്ണം ത ഹൃദയശദുമേ അഭര

അന്വയം —

വാത-ജ്ഞ:

— വായുനാപ്രേരിത:

തുചി-സ്വനി:

— മഹാസ്വന: (അഗ്നി:)

ജഹ്വദി:

— സ്വകീയാഭിജ്ജിഹ്വാഭി:

സ്യന്ത്യാ

— സരണശീലേന തേജസ്സമുഹേന
യുക്തസ്സുൻ

വൃഥാ

— അനായാസേനൈവ

അതസേഷ്വി വി തിഷ്ഠതേ

— ഉന്നതേഷുപ്രക്ഷേപ്യ വിശേഷേ
ണതിഷ്ഠതി

ഹൃദയശാ-ഉദമേ, അഭര,

അഗ്നേ

— ദീപ്തചാല, ജ്വാഹിതാഗ്നേ

യാ വനിത:

— യഥാ വനസംബന്ധാൻ
വൃക്ഷാൻദഗ്ധം

തൃഷ്ണ വൃഷ-യസേ	— ക്ഷിപ്രം വൃഷപദാചരസേ, ദഹസി
(തദാനിം) തേ ഏക	— തവഗമനമാഗ്നഃ
കൃഷ്ണം	— കൃഷ്ണവണ്ണ്യഃ (വേതി)

അർത്ഥം:—വായുവിനാൽ പ്രേരിതനും അതിശബ്ദപാനമായ അഗ്നി, തന്റെ നാഡകൾ (ജാലകൾ) കൊണ്ടു പാകുന്നതേ ജസ്സിന്റെ വലയത്തോടുകൂടി അനായാസമായിത്തന്നെ ഉയന്ന വൃക്ഷങ്ങളിൽ കയറി ഇരിക്കുന്ന ദീപ്തജാലനും, ദരാഹിതനായ അഗ്നേ, എപ്പോൾ അവിടുന്ന് വനവൃക്ഷങ്ങളെ വേഗത്തിൽ ദഹിപ്പിക്കുവാൻ, ഒരു കൂറ്റൻമുറിയെപ്പോലെ ഊക്കോടുകൂടി പുറപ്പെടുന്നുവോ, അപ്പോൾ അവിടുത്തെ സഞ്ചാരമാഗ്നം കടുത്ത നിറമായിത്തീരുന്നു

5 തപജജംഭോപന ആവാതചോദിതോ

യുഥേനസാഹ്യാ അപവാതിവംസഗഃ

അഭിപ്രജന്നക്ഷിതം പാജസാരജ

സ്ഥാതുശ്ചാഥം യേതേ പതന്തിനഃ

വ 23

അന്വയം: —

തപഃ-ജംഭഃ	— തപഃഷിജാലാഃ, ജാലായുധഃ
വാത-ചോദിതഃ	— വായുനാപ്രേരിതഃ (അഗ്നിഃ)
യുഥേ അക്ഷിതം രജഃ	— ജാലാസമൂഹേ സതി അക്ഷിണം ആർദ്രവൃക്ഷാന്തഗ്നത മുദകം.
പാജസാ	— തേജോബലേന
അഭി-പ്രജൻ	— ആഭിമുഖ്യേനഗച്ഛൻ
വനേ സഹ്യാൻ	— അരണ്യേസമ്പൂർണ്ണ അഭിവേൻ
വംസഗഃ ന	— യഥാവനനിയഗതിഃ വൃഷഃ ഗോയുഥേ സമ്പൂർണ്ണഭവേൻ വത്തതേ തദേവ
ആ അവ വാതി	— ആഭിമുഖ്യേന വ്യാപ്നോതി

(യസ്സാദേവം തസ്സാൽ)

പതന്ത്രിണഃ — പതനവതഃ അഗ്നേസ്സുകാശാൽ
 സ്ഥാന്തഃ ചരഥം (ച) — സ്ഥാവരം ജംഗമം ച
 ഭയതേ — ബിഭേതി

അർത്ഥം:—ജാലായുധനും വായുവിനാൽ ഇളക്കപ്പെട്ടവനമാ-
 യ അഗ്നി പടൻപിടിയ്ക്കുമ്പോൾ, നനഞ്ഞ വൃക്ഷങ്ങളുടെ
 ഉള്ളിൽ വററാതെയുള്ള വെള്ളത്തെ സ്വതേജോബലംകൊണ്ടു്
 നേരിട്ടു പ്രാപിച്ചു്, കാട്ടിലെല്ലാറ്റിനെയും കീഴടക്കി, പശു
 ഉള്ളത്തിൽ പരാക്രമിയായ കാളപോലെ എങ്ങും നിറഞ്ഞു
 വ്യാപിയ്ക്കുന്നു. പറക്കുന്ന ആ അഗ്നിയെ സ്ഥാവരവും ജംഗമവും
 (ചരാചരങ്ങൾ മുഴുവൻ) ഭയപ്പെടുന്നു.

6 ധൃഷ്ടാഭൃഗവോ മാനുഷേഷാ
 രയിം ന ചാതം സുഹവം ജനേഭ്യഃ
 ഹോതാരമഗ്നേ അതിഥിം വരേന്ത്യം
 മിത്രം ന ശേവം ദിവ്യായ ജന്തനേ.

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, ജനേഭ്യഃ	— യജമാനാർത്ഥമാഹ്വാനും സുശകം
സുഹവം	— ദേവാനാമാഹ്വാനാരം
ഹോതാരം	— യജനദേശേ സതതം ഗന്താരം
അതിഥിം	— വരണീയം
വരേന്ത്യം	— സഖായമിവ സുഖകരം ത്യാം
മിത്രം ന ശേവം ത്വാ	— മനുഷ്യേഷു മധ്യേ ഏതാൻ
മാനുഷേഷ ഭൃഗവഃ	— സംജ്ഞാമഹിഷ്യാഃ
ദിവ്യായ ജന്തനേ	— ദേവത്വപ്രാപ്തയേ
ചാതം രയിം ന	— ഗോനേധനമിവ
ന്യ ധ്യേഃ	— നൃധാനസംജാതേഷു മന്ത്രൈഃ
	സ്ഥാപനേന സമസ്കൃപ്തം.

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, യജമാനന്മാർക്ക് എട്ടുപ്പം വിളിക്കാവുന്നവനും, ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനും, യജ്ഞസ്ഥാനങ്ങളിൽ എപ്പോഴും വരുന്നവനും, ശ്രേഷ്ഠനും ഒരു ചങ്ങാതിപോലെ ഇന്ദ്രമേകുന്നവനുമായ അവിടുത്തെ, മനുഷ്യർക്കിടയിൽ ഭാഗ്യവകലക്കാരായ ഋഷികൾ ദേവതാപ്രാപ്തിക്കായി നല്ല ധനത്തെ എന്നപോലെ, ആധാനസംഭാരങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ മന്ത്രങ്ങളാൽ സ്ഥാപിച്ച് സംസ്തരിച്ചിരിക്കുന്ന (ധനത്തെ സംസ്തരിക്കുക എന്നാൽ യഥാർത്ഥം, ധർമ്മം ചിലവിട്ടു ശുദ്ധിവരുത്തുക. ഏതു ഹോമക്രിയക്കും മന്ത്രപൂർവ്വമായ അഗ്നി സംസ്കാരം വേണം.)

7 ഹോതാരം സപ്തജഹ്വരായ യജിഷ്ഠം
 യം വാഘതോ വൃണതേ അധരേഷ്യ
 അഗ്നിം വിശേഷാമരതിം വസൂനാം
 സപര്യാമി പ്രയസായാമി രതം

അന്വയം —

സപ്ത ജഹ്വ:	— സപ്തസംഖ്യാകാഃ ഹോതാരഃ
വാഘതഃ	— ഋതവിജഃ
അധരേഷ്യ യജിഷ്ഠം	— യാഗേഷു യജ്യതമം
ഹോതാരം	— ദേവാനാമാഹ്വതാരം
യം (അഗ്നിം) വൃണതേ	— സംജ്ഞേ
വിശേഷാം വസൂനാം	
അരതിം	— സവേഷാം ധനാനാം
	പ്രാപയിതാരം
(തം) അഗ്നിം പ്രയസാ	— ഹവിർദ്വൈക്ഷണേനാനേന
സപര്യാമി	— പരിപര്യാമി
രതം യാമി	— രമണീയം കർമ്മഫലം (പ)
	യാചാമി

അർത്ഥം— ഏകഹോതാക്കളും, ഋതവിജകളും, യാഗങ്ങളിൽ ഏറ്റവും യജിക്കാൻ ഭാഗ്യവകലക്കാരായ ഋഷികൾ ദേവതാപ്രാപ്തിക്കായി നല്ല ധനത്തെ എന്നപോലെ, ആധാനസംഭാരങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ മന്ത്രങ്ങളാൽ സ്ഥാപിച്ച് സംസ്തരിച്ചിരിക്കുന്ന (ധനത്തെ സംസ്തരിക്കുക എന്നാൽ യഥാർത്ഥം, ധർമ്മം ചിലവിട്ടു ശുദ്ധിവരുത്തുക. ഏതു ഹോമക്രിയക്കും മന്ത്രപൂർവ്വമായ അഗ്നി സംസ്കാരം വേണം.)

മായ യാതൊരു ഭേദവനെ വരിക്കുന്നുവോ, (ആശ്രയിക്കുന്നുവോ) എല്ലാവർക്കും ഐശ്വര്യം പ്രാപിപ്പിക്കുന്ന ആ അഗ്നിയെ ഹവിരന്നംകൊണ്ടു ഞാൻ പരിചരിക്കുന്നു, ഉപാസിക്കുന്നു. നല്ല കർമ്മഫലത്തെ യാചിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

8 അച്ഛിദ്രാസുനോസഹസോനോഅഭ്യ

സ്തോത്രഭ്യോമിത്രമഹശ്ശയച്ച

അഗ്നേഗുണന്തമംഹസഉരുഷ്യോ-

ജ്ഞാനപാൽപുടീരായസിഭിഃ

അന്വയം:-

ഹേ സഹസഃ സുനോ	— ബലസ്സ്യപത്ര
മിത്ര-മഹഃ	— അനതുല ദീപ്തിമൻ (അഗ്നേ)
നഃ	— അസുഭ്യം
സ്തോത്ര-ഭ്യഃ അഭ്യ	— അസ്മിൻ കർമ്മണി
അച്ഛിദ്രാ ശച്ഛ യച്ച	— അച്ഛേദ്യാനിശർമാണി, സുഖാനിദേഹി
(കിഞ്ച) ഹേ	
ഉജ്ജഃ നപാൽ	— അന്നസ്സ്യപത്ര (ഭക്ഷണാനേന ജാരാഗ്നേഃ പ്രവർത്തനാൽ അഗ്നേ രണപത്രത്വം)
ഹേ അഗ്നേ, ഗുണന്തം	— സ്വാം സുവന്തം
ആയസിഭിഃ പുഃ-ഭിഃ	— അയോവദ്യുദ്ധതരൈഃ പാലനൈഃ
അംഹസഃ ഉരുഷ്യ	— പാപാഭക്ഷ

അർത്ഥം:-ബലത്തിന്റെ മകനും, അനതുലപ്രകാശത്തോടു കൂടിയവനുമായ അഗ്നേ, ഞങ്ങളുടെ സ്തോതാക്കൾക്ക് ഈ കർമ്മത്തിൽ ഭാഗിയായ മംഗളങ്ങൾ, സുഖങ്ങൾ കൊടുത്താലും. കൂടാതെ, അന്നപത്രനായ അഗ്നേ, അവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്നവനെ ഈശ്വരൻ ഉറപ്പാക്കുകയായ പാലനത്താൽ പാപത്തിൽ നി

മായ യാതൊരു ദേവനെ വരിക്കുന്നുവോ, (ആശ്രയിക്കുന്നുവോ) എല്ലാവർക്കും ഐശ്വര്യം പ്രാപിപ്പിക്കുന്ന ആ അഗ്നിയെ ഹവിരന്നംകൊണ്ട് ഞാൻ പരിചരിക്കുന്നു, ഉപാസിക്കുന്നു. നല്ല കർമ്മഫലത്തെ യാചിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

8 അച്ഛിദ്രാസുനോസഹസോനോഅഭ്യ

സ്തോത്രഃഘോമിത്രമഹശ്ശയച്ച

അഗ്നേഗൃണന്തമംഹസഉരുഷ്യോ-

ജേജാനപാൽപുടീരായസിഭിഃ

അന്വയം:-

ഹേ സഹസഃ സുനോ	— ബലസ്സ്യപത്ര
മിത്ര-മഹഃ	— അനുകൂല ദീപ്തിമൻ (അഗ്നേ)
നഃ	— അസൃഭ്യം
സ്തോത്ര-ഭ്യഃ അഭ്യ	— അസ്തിൻ കമ്മണി
അച്ഛിദ്രാ ശമ്മ യച്ച	— അച്ഛേദ്യോനിശമ്മാണി, സുഖാനിദേഹി
(കിഞ്ച) ഹേ	
ഊരുജ നപാൽ	— അന്നസ്സ്യപത്ര (ഭക്ഷണനാനേന ജരാരോഗേ പ്രവർത്തനാൽ അഗ്നേ രന്നപത്രത്വം)
ഹേ അഗ്നേ, ഗൃണന്തം	— ത്വാം സുവന്തം
ആയസിഭിഃ പുഃ-ഭിഃ	— അയോവദ്യുദ്ധതരൈഃ പാലരൈഃ
അംഹസഃ ഉരുഷ്യ	— പാപാദൃക്ഷ

അർത്ഥം:-ബലത്തിന്റെ മകനും, അനുകൂല പ്രകാശത്തോടു കൂടിയവനായ അഗ്നേ, ഞങ്ങളുടെ സ്തോതാമാരെ ഈ കമ്മണിൻ ഭരിച്ചാൽ മംഗളങ്ങൾ, സുഖങ്ങൾ കൊടുത്താലും. കൂടാതെ, അന്നപത്രമായ അഗ്നേ, അവിടുത്തെ സ്തതിക്കുന്നവനെ ഊർവ്വോരുജയായ പാലത്താൽ പാപത്തിൽ നി്

നം രക്ഷിച്ചാലും. (ക്ഷേപിച്ച അന്നം ജാരാഗ്നിയെ വർദ്ധിപ്പി
 ജ്ഞാനം അതുകൊണ്ടാണ് അഗ്നിയെ അന്നപുത്രനെന്നു പറയു
 നതു")

9 വോവ¹രൂഥം¹ഗുണതേ¹പിഭാവോ
 വോ¹മാ¹ലവൻ¹മാ¹ലവദ്¹ഭ്യഗ്ഗു¹മ്മ
 ഉ¹ത്ത്യാ¹ഗേ അ¹ഹസോ¹ഗുണന്തം
 പ്രാ¹തമ¹ക്ഷു¹ധിയാ¹വസു¹ജഗ¹ത്ത്യാൻ

വ 24

അന്വയം -

ഹേ വിഭാവ:	— വിശിഷ്ടപ്രകാശ (അഗ്നേ)
ഗുണതേ	— ത്യാംസ്സവതേ യജമാനായ
വരൂഥം വേ	— അനിഷ്ടനിവാരകം ഗുഹം വേ
ഹേ മാല-വൻ	— ധനവൻ
മാലവൻ-ഭ്യ:	— ഹവിർലക്ഷണ ധനയുക്തേഭ്യഃ യജമാനേഭ്യഃ
ഗമ മേ	— സുഖം യഥാവേതി തഥാവേ
ഹേ അഗ്നേ ഗുണനം	— സ്തുവനം
അഹസഃ ഉത്ത്യാ	— പാപഹരിണശ്ചൈത്ര രക്ഷ
ധിയാ-വസു:	— കമ്മണാപ്രാപ്തനഃ (അഗ്നിഃ)
പ്രാതഃ	— ഇദാനീമിവ പര്യേച്ഛി
ക്ഷേ ജഗത്ത്യാൻ	— ശീഘ്രമാഗച്ഛതു

അർത്ഥം:- വിശിഷ്ടപ്രകാശനായ അഗ്നേ അവിടുത്തെ നി
 തിജ്ഞനവന് അവിടുന്ന് ഗുഹമായി ഭവിച്ചാലും. അതായത്
 എപ്രകാരമായാൽ അനിഷ്ടനിവാരകമായ ഗുഹാഭാവമോ
 അപ്രകാരം ഭവിക്കുക അഗ്നായ ഐശ്വര്യമുക്ത ഹവിർഗു
 ണമായ യജമാനന്മാർ അവിടുന്ന് സുഖമായി ഭവിച്ചാലും.
 അതായത് എപ്രകാരമായാൽ സുഖമുണ്ടാകുമോ അപ്രകാരം
 ഭവിക്കുക അഗ്നേ അവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്നവനെ പാപഹരി
 കളായ ഗതുകാരിൻ നിന്ന് രക്ഷിച്ചാലും. (പാപഹരിക്കളായ

യഥാർത്ഥ ശത്രുക്കൾ സ്വന്തം മനോവാക് കമ്മങ്ങളെ നയിക്കുന്ന പാപവാസനകളാകുന്നു ആ ചാപല്യങ്ങളെയാണ് ഇവിടെ ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ളത്) കർമ്മംകൊണ്ട് സമ്പന്നനായ അഗ്നി ഇന്നും നാളെയും (എന്നും) പ്രഭാതത്തിൽ ശീശ്രോതാമിയായി ഇവിടെ വന്നുചേരട്ടേ

വഗ്ഗം 25—ത്രിഷ്ടുപ് ചന്ദ്രൻ: വൈശ്യാനരാനിദ്രേവതാ

1 വയാ ഇദഗ്നേ അഗ്നയ്സ്തേ അന്യേ
 ത്വേ വിശ്വേ അതുതാമാദയന്തേ
 വൈശ്യാനരനാഭിരസിക്ഷിതിനാം
 സ്ഥൂണേവജനാ ഉപമിദ്യന്ഥ.

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, (യേ) അന്യേ അഗ്നയഃ (സന്തി)
 തേ വയാഃ ഇത് — തവശാഖാ ഏവ

(കിഞ്ച) ത്വേ വിശ്വേ

അതുതാഃ — ത്വയി സമ്യേഭവോഃ

ദോധന്തേ

— ഔഷധ്വതി (നഹിത്വദ്വതിരേ
 കേണൈതജ്ജീവിതും ശക്യതേ)

ഹേ വൈശ്യാനാ

— വിശ്വേഷാം നരാണാം ജാഠരത്ര
 പേണ സംബന്ധിൻ (അഗ്നേ)

ഛിതിനാം നാഭിഃ അസി — മനുഷ്യാണാം അവസ്ഥാപകോ
 പേസി

(അതസ്ത്വം) ഉപ-മിദ്

സ്ഥൂണാ-ഇവ

— നിഖാതഃ, സ്തംഭഃയഥാഗൃഹോ
 പരിസ്ഥം വംശംധാരയതി
 തദ്വേദം

ജനാൻ യന്മഥ

— അധാരഃ

അർത്ഥം.—അദ്വയോ അഗ്നേ, ഭൗതികവും ഏകമുണ്ടോ, അ
 വരവുപോ, അവിടുത്തെ ശാഖകളാകുന്നു പിന്നെ അവിടുനി
 പാണ് അഭരണമായ സകല ദേവന്മാരും ഹരിക്കുന്നത്. (അ

വിടുത്തെ വിട്ടാൽ അവർക്ക് ജീവിക്കാൻ സാധ്യമല്ല) എല്ലാ മനുഷ്യരിലും ജാരാഗ്നിയായി വർത്തിക്കുന്ന ദേവ, അവിടുന്ന് മനുഷ്യർക്ക് അവസ്ഥാപകനാകുന്ന മോന്തായം താങ്ങുന്ന ഈ ബ്രഹ്മാലൈ അവിടുന്ന് ജനങ്ങളെ (മുഴുവൻ) താങ്ങി ധരിച്ചിരിക്കുന്നു.

2 മുരീധാദിവാതാഭിരഗ്നിഃ പൃഥിവ്യാ

അഥാഭവദരതിരോദസ്യോഃ

തം ത്വാദേവാസോജനയനദേവം

വൈശ്വാനരജ്യോതിരിദാര്യായ

അന്വയം:—

(അയം) അഗ്നിഃ ദിവഃ	— ദ്യുലോകസ്യ
മുരീധാ	— ശിരോവൽ പ്രധാനഭൂതഃ (വേതി)
പൃഥിവ്യാഃ നാഭിഃ	— സന്നാഹകഃ, രക്ഷകഃ
അഥ രോദസ്യോഃ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യോഃ
(അയം) അരതിഃ അഭവൽ	— അധിപതിഃ അഭവൽ
ഹേ വൈശ്വാനര, തം	
ദേവം ത്വാ	— ത്വാം
ദേവാസഃ	— സമുദേവാഃ
ആര്യായ	— വിദ്വേഷേ യജമാനായ
ജ്യോതിഃ ഇൽ	— ജ്യോതിരൂപമേവ
അജനയന	— ഉദപായേൻ

അർത്ഥം—ഈ അഗ്നി സ്വർഗ്ഗത്തിന്റെ മുരീധാവാകുന്നു. (ശിരസ്സുപോലെ സപ്രധാന ഭാഗമാകുന്നു) ഭൂമിക്ക് കാത്തു രക്ഷിക്കുന്നവനാകുന്നു. ദ്യാവാപൃഥിവിക്കൾക്ക് അധിപതിയായി ഭവിക്കുന്നു. അല്ലയോ വൈശ്വാനര, ദേവന്മാർ വിദ്വാനായ യജമാനനായവർക്കി ആ അവിടുത്തെ തേജോരൂപം തന്നെ ഭായി (പ്രകാശമാവായി) ഉല്പാദിപ്പിച്ചതാകുന്നു.

3 ആസുര്യേന രശ്മയോ യുവാസോ
 വൈശ്വാനരേ ദധിരേണാവസ്മനി
 യാപർവ്വതേഷോഷധീഷ്വപസു
 യാമാനേഷോഷസിതസ്യ രാജാ

അന്വയം:—

അഗ്നൗ വൈശ്വാനരേ	— അഗ്നൗ
വസ്മനി	— ധനാനി
യുവാസഃ രശ്മയഃ	— നിശ്ചലാഃ കിരണാഃ
സുര്യേ ന	— യഥാസുര്യേ ആധീയന്തേ തപോ
ആ ദധിരേ	— ആഹിതാനി, സ്ഥാപിതാനി ബഭ്രുവുഃ
ഹേ അഗ്നേ, (അതസ്ത്വം)	
യാ യാ	— യാനി യാനി ധനാനി
പർവ്വതേഷു, ഓഷധീഷു, അപസു, മാനേഷു (വിദ്യന്തേ)	
തസ്യ രാജാ അസി	— അധിപതിർവസി

അർത്ഥം:—വൈശ്വാനരാഗ്നിയിൽ ധനങ്ങൾ, നിശ്ചലങ്ങളായ രശ്മികൾ സൂര്യങ്കലെന്നപോലെ, നിഹിതങ്ങളായിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് അഗ്നേ, അവിടുന്ന് പർവ്വതങ്ങളിലും, ഓഷധികളിലും, (സസ്യാദികളിലും) ജലങ്ങളിലും, മനുഷ്യരിലും ഏതേതു ധനങ്ങളുണ്ടോ, അതിന്റെ മുഴുവൻ അധിപതിയാകുന്നു.

4 ബൃഹതി നൃപ സുനദ്ധേ രോദസീ
 ഗിരോഹോതാ മനുഷ്യാസ്സനാക്ഷഃ
 സ്വപ്നേ സത്യമൃഷ്ടായ പൂർവി
 രഹ്വഗ്വാനരാന്യന്യന്മായഹവിഃ

അന്യം:-

രോദസി	—	ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ
സുനവേ	—	സ്വപുത്രായ വൈശ്യാനരായ
ബ്രഹ്മതീ-ഇവ	—	പ്രഭൃതേ ഇവ (അഭൃതാം)
(കിഞ്ച അയം) ഹോതാ	—	ദേവാനാമാഹ്വതാ
ഭക്ഷ:	—	സമർത്ഥ:
സ്വ:-വതേ	—	ശോഭനഗമനയുക്തായ
സത്യ-ശുഷ്യായ	—	അവിതഥബലായ
ഈ-തമായ	—	അതിശയേന സർവ്വേഷാം നേത്രേ
വൈശ്യാനരായ (അഗന്യേ)		
മനുഷ്യ: ന	—	ലൗകികോമനുഷ്യ:
		വന്ദീഭാതാം പ്രഭു: ബഹുവീധ
		യാസ്തത്യാസ്മൈതി, തദ്വൽ
പുഷ്പീ: യഹവീ: ഗിര:	—	ബഹുവീധാമഹതിസ്തതീ:
		(പ്രായുഷ്ക)

അർത്ഥം:-ദ്യാവാപൃഥിവീകൾ സ്വപുത്രനായ വൈശ്യാനരൻ വലിയവരായി (ഗുരുഭൂതരായി) കൂടാതെ, ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്ന അവിടന്ന് (എല്ലാവരിന്നും) സമർത്ഥനാകുന്നു എങ്ങും പ്രകാശത്തോടുകൂടി ഗമിക്കുന്നവനും, സഫലമായ ബലത്തോടു കൂടിയവനും, എല്ലാവരും ഏതൊരു നേതാവുമായ വൈശ്യാനരാനിഷ്ടം, വന്ദിയായ (സ്തുതിപാഠകനായ) ലൗകികമനുഷ്യൻ ഭാതാവായ പ്രഭുവിന്നെന്നപോലെ, ബഹുവീധങ്ങളും ഹേതുക്കളുമായ സ്നേഹത്തോടെ പൊല്ലി (വൈശ്യാനരൻ ദ്യാവാപൃഥിവീകളുടെ പുത്രനായി ഋഗ്വേദത്തിൽ തന്നെ അന്യത്ര പ്രസ്താവമുണ്ട്)

- 5 ദിവശ്ചിന്തേ സ്വഹരോ ജാതവേദോ
 വൈശ്യാനപ്രാവിചമനിത്വം
 രാജാകൃഷ്ണിനാസി ചാർച്ചിണാം
 യയാദേവേദ്യോപാവിചക്ഷതം

അന്വയം -

ഹേ ജാത-വേദഃ,	— ജാതാനാം വേദിതഃ,
വൈശ്യാനര, തേ	— തവ
മഹി-ത്വം	— മാഹാത്മ്യം
ബൃഹതഃ ദിവഃ ചിത്	— മഹതഃ ദൃഢോക്താപി
പ്ര രിരിചേ	— പ്രവപ്യധേ
(കിന്വ ത്വം)	
മാനഷീണാം	— മനോജ്ഞാതാനാം
കൃഷ്ണീനാം രാജാ അസി	— പ്രജാനാം അധിപതിഭ്വസി
(ത്ഥാ) വരിവഃ	— അസുരൈരപഹൃതം ധനം
യുധാ	— യുദ്ധേന
ദേവേഭ്യഃ ചകത്വ	— ദേവാധീനമാകർഷിഃ

അർത്ഥം-ഉണ്ടായതെല്ലാമറിയുന്ന വൈശ്യാനരാഗേ, അവിടുത്തെ വലിപ്പം മഹത്തായ സ്വഗുണത്തേക്കാൾ വലിച്ചിരിക്കുന്ന അവിടുന്ന് മനുവംശജന്മാരായ മനുഷ്യക്കു് അധിപതിയാകുന്ന അതുപോലെ അസുന്മാരാൽ അപഹരിക്കപ്പെട്ട ധനം അവിടുന്ന് ദേവന്മാക്കധീനമാക്കി

6 പ്ര¹നൃ²മഹി³ത്വം വൃ⁴ഷഭ⁵സ്യ⁶വോച⁷.
 യം പൂ⁸രവോ⁹വൃ¹⁰ത്രാ¹¹ഹണ¹²ം സച¹³ന്തേ
 വൈ¹⁴ശ്യാ¹⁵നരോ¹⁶ഭസ്യ¹⁷മഗ്നി¹⁸ജ്ജ¹⁹ഹ്വ²⁰ന്വാ-
 അ²¹ധൃ²²ന്തോ²³ൽ കാ²⁴ഷ്ടാ²⁵അ²⁶വശം²⁷ബരം²⁸ഭേൽ

അന്വയം:-

പൂരവഃ	— മനുഷ്യാഃ
വൃത്ര-ഹനം	— ആവരകസ്യ മോലസ്യഹന്താരം
യം (വൈശ്യാനരം)	
സചന്തേ	— (വഷാത്മിനി) സേവന്തേ
(തസ്യ) വൃഷഭസ്യ	— അപാംവഷിതുളൈശ്യാനരസ്യ
മഹി-ത്വം	— മാഹാത്മ്യം
ന പ്ര വോചം	— മചിപ്രപ്രബ്രവീഹി

(കിംതദിത്യം) വൈശ്വാനരഃ അഗ്നിഃ

ദേവ്യം	— കമ്മണാം ഉപക്ഷയിതാം രാക്ഷസാദികം
ജാലന്മാൻ	— ഹതവാൻ
(തഥാ) കാഷ്ഠാഃ	— അപഃ, വൃഷ്ടദ്രോണി
അധുനോൽ	— അധോമുഖാനുപതയൽ
ശംബരം	— തം നിരോധകാരിണം മേലം
അവ ദേവേ	— അവാദിനേ

അർത്ഥം:—മനുഷ്യർ, പെള്ളം തട്ടക്കുന്ന മേലത്തെ ഉടയ്ക്കുന്ന യാതൊരു ദേവനെയാണോ മഴ പെയ്യാൻ ഇച്ഛിച്ചു സേവിച്ചു നന്നു്, വർഷകരമായ ആ വൈശ്വാനരാനിരുടെ മാഹാത്മ്യം ഞാൻ വേഗത്തിൽ പറയാം. വൈശ്വാനരാനി കമ്മങ്ങും മഴ കടന്നുപരായ രാക്ഷസാദികളെ കൊന്ന അതുപോലെ മഴപെള്ളത്തെ കീഴോട്ടു മുഖമാക്കി വീഴ്ത്തി അതിനെ നിരോധിക്കുന്ന മേലത്തെ പിളന്ന (ഇവിടെ വൈശ്വാനരപദംകൊണ്ടു് മധ്യമ (അന്തരീക്ഷ) സ്ഥാനസ്ഥനായ വൈദ്യന്താനിയെ ഉദ്ദേശിക്കുന്നു, പൃഥ്വിസ്ഥാനസ്ഥനായ വൈശ്വാനരല്ല ഇവിടെ ഉദ്ദേശ്യമെന്നും, മധ്യസ്ഥാന വായുവോ, ഇന്ദ്രനോ, സൂര്യനോ ആണെന്നും പക്ഷാന്തരങ്ങളുണ്ടു് യാതൊരു സാധനവും ആ പക്ഷങ്ങും സ്വീകരിച്ചിട്ടില്ല)

7 വൈശ്വാ¹നരോ²ഹി³ക്ലാ⁴ വിശ്വ⁵ക്ര⁶ഷ്ടി⁷
 രോ⁸ദോ⁹ജേഷ്ഠ¹⁰യജ്ഞോ¹¹വിഭാ¹²വാ¹³
 ശാ¹⁴ത്വനേ¹⁵യേശതി¹⁶നിദി¹⁷രഗ്നിഃ¹⁸
 പൃ¹⁹ത്വ²⁰ണീ²¹ഥേ²²രതേ²³സ്യ²⁴താ²⁵വാൻ

വ 25

അന്വയം:—

വൈശ്വാനരഃ (അഗ്നിഃ)

ഹിക്ലാ

വിശ്വ-ക്രഷ്ടിഃ

— ഹേത്വേന

— വിശ്വ, സർവ്വേന്ദ്രിയങ്ങൾ യസ്യ സ്വദൃതാ സഃ

രേൽ-വാജേഷു	— പുഷ്പികര ഹവിർലക്ഷണാന്ന വത്സു യാഗേഷു
യജതഃ	— യജുവ്യഃ
വിഭാ-വാ	— വിശേഷേണ പ്രകാശയിതാ
സുന്ദതാ-വാൻ	— പ്രിയസത്യാത്മികാവാക്; തദ്യുക്തഃ
(ഏവംഭൂതഃ) അഗ്നിഃ	
ശാത-വനേയേ	— ശതസംഖ്യാകാൻ ജ്ഞാൻ വനതി, സംജേതേ ഇതി ശതവനിഃ തസ്യപുത്രഃ ശാതവനേയഃ തസ്മിൻ
പുരു-നീഥേ	— ബഹുനാം നേതരി, ഏതൽ സംജ്ഞകേ രാജനിച :
ശതിനീഭിഃ	— ബഹുഭിഃ (സ്തുതിഭിഃ)
ജരതേ	— ന്യായതേ

അർത്ഥം:-വൈശ്വാനരാഗ്നി സ്വഭാഹാത്മ്യംകൊണ്ട് വിശ്വ കൃഷ്ടിയാകുന്നു. അതായത് എല്ലാ മനഷ്യരും വൈശ്വാനരങ്കൽ നിന്ന് ഉളവായവരാകുന്നു. (അവിടുന്ന് ജാരാഗ്നിയായല്ലോ) പുഷ്പികരമായ ഹവിസ്സോടുകൂടിയ യാഗങ്ങളിൽ അവിടുന്ന് പുജ്യനാകുന്നു. എല്ലാം വേണ്ടപോലെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന അവിടുന്ന് പ്രിയവും സത്യവുമായ വാക്കോടുകൂടിയവനാകുന്നു. നൂറ് ജന്മങ്ങളിൽ യാഗംചെയ്ത് ശതവനിയുടെ പുത്രനായ ശാതവനേയന്റെയും വളരെപ്പേരുടെ നേതാവായ പുരുണീമനെന്ന രാജാവിന്റെയും യാഗങ്ങളിൽ അവിടുന്ന് വിവിധ സ്തോത്രങ്ങളാൽ സ്തുതിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

വക്ത്രം 26 അഗ്നിദേവതാ

- 1 വഹ്നിം യശസം വിദമസ്യകേതു.
സ്വപ്രാവ്യം ഭൂതം സദ്യോഅർത്ഥം.
വിജന്മാനം റന്ധിമിവപ്രശസ്തം.
നാനി.ഭരദ്ഭഗവേ മാതാഗ്നിശാ

അനന്തം -

വാനിം	— ഹവിഷാം വോഡാരം
യശസം	— യശസ്വിനം
വിദേസ്യ ചേതു	— യജ്ഞസ്യ പ്രകാശയിതാം
സുപ്ര-അവ്യം	— സുഷി, പ്രകാശേണ രക്ഷിതാം
ദൃതം	— ദേവൈഃ ഹവിർദ്വൈജ്ഞേ ദൃത്യേനീകൃതം
സദ്യഃ-അത്ഥം	— യദാഹവീഷിജ്ജഹാതി സദ്യഃ തൈസ്സഹ ദേവാൻ ഗന്താരം
ദധി-മന്ദാനം	— ദധോരരണ്യോജ്ജായമാനം
രയിം-ഇവ പ്ര-ഗന്ധം	— പ്രവൃതം
(അഗ്നിം) മാതരിശ്വാ	— വായുഃ
ഭൂപേ	— ഏതൽ സംജ്ഞായ ഗൃഹയേ
രാതിം ഭേൽ	— മിത്രം അഹരത്, അകരോത്

അത്ഥം-ഹവിസ്സു ദേവന്മാരുടേണി വഹിക്കുന്നവനും യശസ്വിയും യജ്ഞപ്രദാശകനും ഭേണപോലെ (എല്ലാവരും) രക്ഷിക്കുന്നവനും ഹവിർവഹനത്തിൽ ദേവന്മാർ നിയമിച്ച ദൃതനും രണ്ടരണികളിൽ നിന്ന് മന്ദിച്ചവനും ധനംപോലെ പ്രവൃതനും ആയ അഗ്നിയെ, വായു ഭൂമമഹഷിജ്ജ മിത്രമാക്കി (ധനംപോലെ പ്രവൃതൻ എന്നുവെച്ചാൽ ധനംപോലെ പ്രിയൻ, പ്രശംസിക്കപ്പെടേണ്ടവൻ ബഹുദേതൻ, ഒഴിച്ചുകൂടാത്തവൻ എന്നർത്ഥം രാതി എന്ന പദത്തിന്ന് പുത്രനെന്നും മഹി ലഭ്യനും പറയുന്ന അതുപ്രകാരം അഗ്നിയെ ഭൂമവിന്ന് പത്രി നാക്കിക്കൊടുത്തു എന്നർത്ഥം വരും. "രാതി-ഭൂമണാമുശിജംക വിക്രതം" എന്ന് ഗൃശ്യാദത്തിൽ തന്നെ അന്യത്ര പ്രയോഗത്തിൽ ആ അർത്ഥമാണ്)

- 2 അസ്യശാസുതജ്ഞാസസ്സപന്തേ
ഹവിഷ്വന്തളിജോയേചമന്താഃ
ദിവശ്ചിന്ദപുഷ്പാന്യസാദിഹോതാ
പ്രച്ഛാപിഗ്പതിവ്വിഷ്യവേധാഃ

അന്വയം -

ഉയോസഃ	— ഉയോപി, ദേവാമനഷ്ടാശ്ച ¹
ശാസ്യഃ അസ്യ (അഗ്നേഃ)	— ശാസിതാരമിമഗ്നിം (ചിതീ യാതേമഷ്ടീ)
സചന്തേ	— സേവന്തേ
ഉശിജഃ	— കാമയമാനാഭേവാഃ
ഹവിഷ്യന്തഃ യേ ച മന്താഃ	— യജമാനാ (സചന്തേ)
(കിഞ്ച) ആ-പൃച്ഛ്യഃ	— ആപ്രച്ഛ്യഃ, പൃച്ഛ്യഃ
വിശ്വപതിഃ	— വിശ്വാ, പ്രജാനാം പാലയിതാ
വേധാഃ	— വിധാന്താ, അഗ്നിമതഫലസ്യ കന്താ
(അയം) ഹോതാ	— ഹോമനിഷ്ഠാദക്
ദിവഃ ചിൽ പുവഃ	— ആദിത്യോദപിപുവഃ, ഉഷസ്സവന്താനോഭൃത്വാ അഗ്നിഹോത്രഹോമാത്ഥം
വിക്ഷ്യ നി അസാദി	— യജമാനേഷ അധാര്യണാ അഗ്നാലതന്നേത്യധായി, സ്ഥാപ്യന്തേ

നാമം-ദേവന്മാരും മനഷ്യന്മാരും, രണ്ടുളളതും, ശാസിതാ വായ ഈ അഗ്നിയെ സേവിക്കുന്ന ഹവിസ്സുകൾ കാമിക്കുന്ന അമരത്യന്മാരും (ദേവന്മാരും) ഹവിസ്സോടുകൂടിയ മരത്യന്മാരായ യജമാനന്മാരും അവിടുത്തെ സേവിക്കുന്ന കൂടാതെ പൃച്ഛനം, ജനപാലനം, കമ്മങ്ങൾക്കു് അഭീഷ്ടഫലകന്താവുമായ ഈ ഹോതാവു്, ഹോമകാരകനായ അഗ്നി, ആദിത്യനും മുമ്പു പ്രഭാതത്തിലെത്തി, അഗ്നിഹോത്രഹോമത്തിന്നു് യജമാനന്റെ അഗ്നായതന്നത്തിൽ അധാര്യവാൻ സ്ഥാപിക്കപ്പെടുന്ന

3 തം നവ്യസിഹൃദ ആജായമാന
മസ്മൽ സകീർത്തിമധുജിഹ്വമഗ്യാഃ
യസ്മിഹോ വൃഹന്തേ ചാഷ്ടാസഃ
പ്രിയന്വാ ആയവോമിദന്ത

അന്വയം -

വൃജനേ	— സംഗ്രാമേ പ്രാപ്തേസതി
മാനഷാസഃ ഗൃതപിജഃ	
പ്രയസ്വന്തഃ	— മനോഃ പുത്രാഃ ജ്ഞൗ, കാലൈ യഷ്ടാരഃ ഹവീരന്യോപേതാഃ
ആയവഃ	— മനുഷ്യാഃ
യം (അഗ്നിം) ജീജനന്ത	— യജ്ഞാത്ഥമുപപാദയൻ
നവ്യസി	— നവീയസി, നവതരാ
സു-കീർത്തിഃ	— സുഷുകീർത്തയിത്രീ
അസൃൽ	— അസ്താകം (സ്തുതിഃ)
ഏദഃ	— ഏദ്യേവസ്ഥിതാൻ പ്രാണാൻ
ജായമാനം	— ഉൽപദ്യമാനം
മധു-ജിഹ്വം	— മാധയിതൃജാലം
തം (അഗ്നിം) ആ അശ്യാഃ	— ആഭീമുഖ്യേന വ്യാപ്തോതു

അർത്ഥം:-യുദ്ധമുണ്ടായപ്പോൾ മനുവിന്റെ സന്തതികളായി, യഥാകാലം യഷ്ടാക്കളായ മനുഷ്യർ, ഏതൊരഗ്നിയെ ഉൽപാദിപ്പിച്ചുവോ, ഏദിസ്ഥിതമായ പ്രാണകൾ നിന്നുൽപന്നം, മദം ജനിപ്പിക്കുന്ന ജാലയോടു കൂടിയവനായ ആ അഗ്നിസ്തു, പുതുതം അവിടുത്തെ ഗുണങ്ങളെ വേണ്ടപോലെ കീർത്തിക്കുന്നതുമായ നമ്മുടെ സ്തുതി ഏതാണെ. (അഗ്നി വായുവിൽ നിന്നുണ്ടായി പ്രാണൻ വായുവാണു്. അപ്പോൾ അഗ്നിക്ക് പ്രാണകൾ നിന്നുൽപത്തി ശാസ്ത്രസമ്മതം.)

4 ഉശീകീപരവകോ വസുമാനഷേഷ
വരേണ്യോ ഹോതാധായിവിക്ഷ
ഭൂനാഗ്രഹപതിർമ ആ
അഗ്നിർഭുവദ്രയിപതീരയിണാം.

അന്വയം:-

ഉശീകീ പാവകഃ വസുഃ	— കാമയമാനഃ, ശോധകഃ, നിവാസയിതാ
വരേണ്യഃ ഹോതാ	— വരണശീലഃ ദേവാനാമാഹ്വതാ

വിഷയ മാനുഷേഷ	— യജ്ഞഗൃഹം പ്രവൃഷ്ടേഷ യജമാനേഷു
അധായി	— സ്ഥാപ്യതേ
(സഃ) അഗ്നിഃ ഭൂനാഃ	— രക്ഷസാം മേനകരണേ മനസായുക്തഃ
ഗൃഹ-പതിഃ	— ഗൃഹാണാം പാലയിതാ (ചസൻ)
ഭേമ	— യജ്ഞഗൃഹേ
രയിണാം രയി-പതിഃ	— രയിണാം മദ്ധ്യേയദ്ധനം തസ്യപതിഃ
ആ ഭുവൻ	— ആസമാനാൽ ചേതി

അർത്ഥം.—ഹവിസ്സു കാമിയുന്നവനും, എല്ലാം ശുദ്ധീകരിയുന്നവനും, എല്ലാവരെയും അതാതിടത്തു പാപ്പിയുന്നവനും, (സ്വന്തം ഇഷ്ടംപോലെ എല്ലാം) വരിയുന്നവനും, ദേവന്മാരെ വിളിയ്ക്കുന്നവനുമായ അഗ്നി യജ്ഞഗൃഹം പ്രാപിക്കുന്ന (യാഗത്തിന്നു മുതിരുന്ന) യജമാനന്മാരിൽ സ്ഥാപിക്കപ്പെടുന്നു. ആ അഗ്നി രക്ഷസ്സുകളെ അടക്കാനുള്ള മനസ്സോടുകൂടിയവനും (യജ്ഞഗൃഹത്തിൽ വസിച്ചുകൊണ്ടു) ഗൃഹം പാലിക്കുന്നവനും, ധനങ്ങളുടൊക്കെയുല്ലാം പുഷ്പനാഥനായി ഭവിക്കുന്നു.

5 തം ത്വാവയം പതിമഗേ രയിണാം

പ്രശംസാമോ മതിഭിഗ്നോത്ഥാസഃ

ആശ്രം ന വാജംഭരം മജ്ജയന്തഃ

പ്രാതർക്ഷ്യധിയാവസുജഗച്ഛാൽ

വ 26

അന്വയം:—

ഗോതമാസഃ വയം — ഗോതമഗോത്രജാഃ വയം
(ഏകത്വേപി ആത്മനിപുജാത്ഥം ബഹുവചനം)

ഹേ അഗ്നേ, രയിണാം പതിം

— ധനാനാംപതിം

വാമം-രേ തപാ	— ഹവിർദ്വ്യക്ഷണസ്യാനസ്യ മാതാംതാ
മതി-മി:	— സ്തോത്രൈ
ആശ്രം ന	— അഗ്നിമി, യഥാ ആരോഹണഃ പുരഷാത്മാഗ്നം, വാനപ്രദേശം ഹസ്തൈ മാതം താ
മജന്യന:	-- മാതംയന:
പ്ര ഗംസാമ:	-- സ്മമ:
ധിപ-വസ:	— കമ്മണാപ്രാപ്തധനഃ (സ. അഗ്നിഃ)
പ്രാതമക്ഷ ജഗദ്യാദി	— ഗീശ്വരാഗച്ഛതു

അർത്ഥം:-ഗോതമഗോത്രജനാരായ അങ്ങര (ആത്മബലം
മാനാത്മം ബഹുവചനം) അല്ലയോ അഗ്നേ, ധനാധിപതിയും.
ഹവിരന്നം ഭരിക്കുന്നവനും, ആയ ആ അവിടുത്തെ, കതിരസ്സു
വാരിക്കാർ കൈകൊണ്ട് ഇരിപ്പിടം തുടച്ചുവെത്തിയാക്കുന്നപോ
ലെ അവിടുന്ന് ഹവിസ്സുവഹിക്കുന്ന ഭാഗം വ്യാപകമായി തുട
ച്ചുകൊണ്ട് സ്തോത്രങ്ങളാൽ സ്തുതിക്കുന്ന കമ്മംകൊണ്ട് സമ്പ
ന്നനായ അഗ്നി ഇന്നു നാളയും (എന്നും) പ്രാതഃകാലത്തു ഗീ
ശ്വരാമിയായി വന്നപേരുടെ

വശം 27-28-29 ഇന്ദ്രോദേവതാ

- 1 അസ്മാ¹ഇ²ദ³പ്രതവസേ⁴തരായ⁵
പ്രയോ⁶നഹമ്മി⁷സ്തോമം⁸ മാഹി⁹നായ¹⁰
ഋചീ¹¹ഷമാ¹²യാഗ്രി¹³ഗവദാഹ¹⁴
മി¹⁵ത്രായ¹⁶ബ്രഹ്മാ¹⁷ണിരാ¹⁸തതമാ¹⁹

അന്വയം -

തവസേ തരായ	— പ്രവൃദ്ധായ, തപമാണായ
മാഹിനായ	— ഇണൈക്കഹന്തേ
ഋചീഷമായ	— ഋചാസമായ, യാദഗീസ്തുതിഃ ക്രിയതേ തത്സമായ

അഗ്രി-ഗവേ	— അധ്യതഗമനായ, അപ്രതിഹത ഗമനായ
അസ്മൈ (ഇന്ദ്രായ) ഇൽ പ്രയഃ ന	— യഥാബുദ്ധിതായകശ്ചിദനം. പ്രഹരതിതഥാ
അഹം	— വഹനീയം, പ്രാപണീയം (അത്യന്തമുൽകൃഷ്ടം)
അഹം	— സ്തോത്രം (നകേവലംസ്തോമം, കിംതഹ്നി)
അത-തമാ	— പുഷ്പൈര്യജമാനൈഃ അതിശ യേനഭത്താനി
പ്രഹമാണി	— ഹവില്ലക്ഷണാനുനാനി
പ്രഹമ്മി	— പ്രഹരാമി, കരോമി

അർത്ഥം—പ്രവൃദ്ധനും, വേഗവാനും ഗുണങ്ങളാൽ മികച്ചവനും, ഏതുവിധത്തിൽ സ്തുതിക്കുവോ, അതിന്നനുഗുണനും, അപ്രതിഹതഗതിയുമായ ഇന്ദ്രനായിത്തന്നെ, വിശപ്പാറവന് എന്തെങ്കിലും അന്നം കൊടുക്കണമെന്നപോലെ, അത്യുൽകൃഷ്ടമായ സ്തോത്രവും, കേവലം സ്തോത്രത്തിനുപുറമെ, മുന്യജമാനന്മാരാൽ കൊടുക്കപ്പെട്ട ഹവിരന്നവും സമർപ്പിക്കുന്നു സ്തോത്രംകൊണ്ടും ഹവിസ്സുകൊണ്ടും അചിട്ടത്തെ പുഷിക്കുന്നു

2 അസ്മാ ഇദപ്രയഃ പ്രയഃസി
രോമയാങ്ഗുലം ബാധേ സുവൃക്കി
ഇന്ദ്രായ ഏദാ മനസാ മനീഷാ
പ്രണായപത്ര്യാധിയോമർജ്ജയന്ത

അന്വയം -

അസ്മൈ ഇം 2 (ഇന്ദ്രായ)

പ്രയഃ-ഇവ

പ്രയഃസി

വാധേ

— അന്നമിവ

— പ്രയച്ഛാമി

— ശത്രുണാം ബാധനായ സമർത്ഥം

സു-വൃകതി	— സുപ്താവർജകം
ആംഗുഷം രോമി	— സ്തോത്രരൂപമാഘോഷം സമ്പാദയാമി ,
(അന്യേപിസ്തോതാരഃ)	
പ്രണായ	— പുരാണായ
പത്യേ ഇന്ദ്രായ	— സ്വാമിനേ ഇന്ദ്രായ
ഏദാ മനസാ മനീഷാ	— ഏദയേന, ത്വദന്തർ വർത്തിനാന്നഃ കരണേന (മനീഷയാതജന്യേന , ഉത്താനേന ച ,
ധിയഃ മജ്ജയന്ത	— സ്തുതിഃ മാർജ്ജയന്തി, സംസ്കർവ്വന്തി

അർത്ഥം.—ആ ഇന്ദ്രന്നായിത്തന്നെ അന്നം. (വിളമ്പിരിക്കാഴ്ക്കം) പോലെ ഞാൻ (സ്തോത്രരൂപമായ തിരുമുദികാജി) കൊടുക്കുന്നു. ഗുരുക്കളെ അകറ്റാൻ മതിയായതും, നല്ലപോലെ ആകർഷകവും, സ്തുത്യർത്ഥകവുമായ ആഘോഷം ഞാൻ ഒരുക്കുന്നു. ഹൃദ സ്തോതാക്കളും, പുരാണനും സ്വാമിയുമായ ഇന്ദ്രന്നായി ഏദയംകൊണ്ടും, ഏദയേതിനുള്ളിലെ അന്നംകരണം കൊണ്ടും, ബലിമന്യമായ ഉത്താനം കൊണ്ടും, സ്തുതികളെ സംസ്കരിച്ച് സമർപ്പിക്കുന്ന (ആ ഉദ്ഗാതിൻ ഞാനും ഏന്റെ കഴിപൊതു സ്തുതിക്കുന്ന എന്ത ഭാവം.)

3 അസ്മാ¹ഇ²ന്ദ്ര³വൃ⁴തൃ⁵പേ⁶മം⁷സ്വ⁸പ⁹ഷാ¹⁰.
 രോ¹മ്യ²ന്ദ്രേ³ഗു⁴ഷ⁵ചാ⁶സ്യേ⁷ന
 മം¹ഹി²ഷ³മ⁴ച്ഛോ⁵ക⁶രി⁷ഭി⁸ജ⁹തി¹⁰നാം,
 സ്തു¹വ²രി³ഭി⁴സ്തു⁵രി⁶ം വാ⁷പ്ര⁸ധ⁹വൈ¹⁰ദ്യ

അനവചം. —

അന്യേ ഇതി ഉ
 ന്യം ഉപ-മം.

— അന്യേ ഏവ (ഇന്ദ്രായ)
 — നം പ്രസിദ്ധം ഉപമാനവേദ
 ഭൂതം.

സ്വഃ-സാഃ	— സുഷുപ്തരണീയസ്യ ധനസ്യ ഭാരതാരം
സുരിഃ	— വിപശ്ചിതം (ഇന്ദ്രം)
വപുധയൈ	— വദ്ധ്യതി
സുവൃക്കി-ഭിഃ	— സുഷുപ്താവർജ്ജകൈഃ
മതിനാം അച്ഛോക്തി-ഭിഃ	— സ്തുതിനാം സംബന്ധിഭിഃ സ്വച്ഛെച്ഛോച്ഛോഭിഃ
മഹിഷം ആംഗുഷ്ഠം	— അതിശയേന പ്രവൃദ്ധമാഘോഷം
ആസ്യേന രോമി	— മുഖേനകരോമി

അർത്ഥം.—പ്രസിദ്ധനും, (ഏതു മഹത്വത്തിനും) ഉപമാന
ഹേതുവും സദ്ധനഭാരതാവും വിജ്ഞാനമായ ആ ഇന്ദ്രനുവേണ്ടി
ത്തന്നെ, അവിടുത്തെ വൃദ്ധിക്കായി, അവിടേയ്ക്ക് പുഷ്പിച്ചു
വാൻ, ഹൃദയാവർജ്ജകങ്ങളായ സ്തുതികളുടെ തെളിഞ്ഞ വാക്കു
കൾകൊണ്ട് മഹത്തായ ആഘോഷത്തെ ഞാൻ മുഖംകൊണ്ട്
(വാഗ്വിശ്വീയംകൊണ്ട്) ഉണ്ടാക്കുന്നു.

4 അസ്മാഇദന്യോമംസംഹിനോമി
രഥംനതച്ഛേവതൽസിനായ
ഗിരശ്ചഗിർവാഹസേ സുവൃക്കി-
ശ്രായവിശ്വചിന്തംമേധിരായ

അന്വയം,—

അസ്മൈ ഇൽ ഉ	— അസ്മൈ ഏവ ഇന്ദ്രായ
ന്യോമം	— ശത്രുരൂപം ന്യോത്രം
തൽ-സിനായ	— സിനം അനം, തേനരഥേന സിനംയസ്യസഃ തസ്മൈരഥ സ്വാമിനേ
തച്ഛാ-ഇവ	— തച്ഛാ, തക്ഷകഃ, രഥനിഷ്ഠാതാ ഇവ
രഥം ന	— യഥാരഥം പ്രേരയതിതദാൽ (ഇവപുനരാവത്തിഃ)

സു-വൃക്തി	— സുഷ്യാവജ്ജകം
ആംഗുഷ്ഠം ഭരാമി	— സ്തോത്രരൂപമാലോഷം സമ്പാദയാമി

(അന്യേപിസ്തോതാരഃ)

പ്രതായ	— പുരാണായ
പത്യേ ഇദ്രായ	— സ്വാമിനേ ഇദ്രായ
ഏദാ മനസാ മനീഷാ	— ഏദയേന, ത്വദന്തർ വത്തിനാന്തഃ കരണേന മനീഷയാതജ്ജന്യേന ജ്ഞാനേന ച
ധീയഃ മജ്ജയന്ത	— സ്തതഃ മാർജ്ജയന്തി, സംസ്കൃന്തി

അർത്ഥം.—ആ ഇദ്രന്നായിത്തന്നെ അന്നം. (വിളമ്പിക്കൊടുക്കും) പോലെ ഞാൻ (സ്തോത്രരൂപമായ തിരുമുൽകാഴ്ച) കൊടുക്കുന്ന ശത്രുക്കളെ അകറ്റാൻ മതിയായതും, നല്ലപോലെ ആ കഷ്ടവും, സ്തുത്യർത്ഥകവുമായ ആലോഷം ഞാൻ ഒരുക്കുന്ന മറ്റു സ്തോതാക്കളും, പുരാണനും സ്വാമിയുമായ ഇദ്രന്നായി ഏദയംകൊണ്ടും, ഏദയത്തിനുള്ളിലെ അന്തഃകരണം കൊണ്ടും, ബുദ്ധിജന്യമായ ജ്ഞാനം കൊണ്ടും, സ്തതികളെ സംസ്കരിച്ച് സമർപ്പിക്കുന്ന (ആ ഭൂതനിൽ ഞാനും ഏന്റെ കഴിവൊത്തു സ്തതിക്കുന്ന എന്നു ഭാവം.)

3 അസ്താതുദൃത്യപചംസ്വഷാം
ഭോമ്യംബ്ഗുഷ്ഠമാസ്യേന
മഹിഷമച്ഛോഭതിഭിമ്മതിനാം
സുവൃക്തിഭിസ്സുരാം വാപുധക്യൈ

അനന്തം —

അന്യേ ഇതി ഉ	— അന്യേ ഏവ (ഇദ്രായ)
ത്യം ഉപ-മം.	— തം പ്രസിദ്ധം ഉപമാനഹേതു

സ്വഃ-സാം	— സുഷുത്തരണീയസ്യ ധനസ്യ ഭാതാരം
സുരിം	— വിപശ്ചിതം (ഇത്രം)
വപുധധൈ	— വദ്ധയിതം
സുവൃക്തി-ഭിഃ	— സുഷുപാവജ്ജകൈഃ
മതിനാം അച്ഛോക്തി-ഭിഃ	— സ്തുതിനാം സംബന്ധിഭിഃ സ്വച്ഛെദ്യുപോഭിഃ
മഹിഷം ആംഗുഷം	— അതിശയേന പ്രവൃദ്ധമാഘോഷം
ആസ്യേന രോമി	— മുഖേനകരോമി

അർത്ഥം-പ്രസിദ്ധനും, (ഏതു മഹത്വത്തിനും) ഉപമാന ഹേതുവും സദ്ധനഭാതാവും വിജ്ഞാനമായ ആ ഇത്രന്നുവേണ്ടി അന്നെ, അവിടുത്തെ വൃദ്ധിക്കായി, അവിടേയ്ക്ക് പുഷ്ടികൂട്ടി വാൻ, ഹൃദയാവജ്ജകങ്ങളായ സ്തുതികളുടെ തെളിഞ്ഞ വാക്കുകൾകൊണ്ട് മഹത്തായ ആഘോഷത്തെ ഞാൻ മുഖംകൊണ്ട് (വാഗ്വിധിയംകൊണ്ട്) ഉണ്ടാക്കുന്നു.

4 അസ്മാഇടുസ്സോമംസംഹിനോമി
രഥംനതഷ്ടേവതൽസിനായ
ഗിർശ്ചഗിർവാഹസേ സുവൃക്തി-
ത്രായവിശ്വമിനാംമേധിരായ

അന്വയം:-

അസ്മൈ ഇൽ ഉ	— അസ്മൈ ഏവ ഇത്രായ
സ്സോമം	— ശത്രുരൂപം സ്സോത്രം
തൽ-സിനായ	— സിനം അന്നം, തേനരഥേന സിനംയസ്യസഃ തസ്മൈരഥ സ്വാമിനേ
തഷ്ടാ-ഇവ	— തഷ്ടാ, തക്ഷകഃ, രഥനിർമാതാ ഇവ
രഥം ന	— യഥാരഥം പ്രേരയതിതദാൽ (ഇവപുനരാവർത്തിഃ)

സം ഹിനോമി	— പ്രേരയാമി
ഗിവാഹസേ	— ഗീർഭിഃ, സ്തൂതിഭിഃ ഉഹ്യമാനായ
ഇത്രായ ഗിരഃ ച	— ശസ്ത്രസംബന്ധിനീഃ കേവലാഃ ഋചശ്ച
സു-വൃക്കി	— ശോഭനം, ആവർജ്ജകം യഥാ വേതിതഥാ (പ്രേരയാമി)
(തഥാ) മേധിരായ	— മേധാവിനേ (ഇത്രായ)
വിശ്വം-ഇന്ദ്രം	— വിശ്വവ്യാപകം, വിശ്വൈ വ്യാപ്തം, സമ്പ്രാപ്തൃഷ്ടം (ഹവിശ്വപ്രേരയാമി)

അർത്ഥം-ആ ഇത്രന്നായിക്കൊണ്ടുതന്നെ, അന്നം നിരപ്പ
രഥം ആക്കേണ്ടോ, ആ രഥിന്ത്യ, രഥനിമ്മാതാവായ തച്ചൻ
രഥം നേരെയൊക്കി ഓടിച്ചുകൊടുക്കുന്നപോലെ, ശസ്ത്രരൂപമായ
സ്തോത്രം ഞാൻ സമർപ്പിക്കുന്ന സ്തൂതികളാൽ വഹിക്കപ്പെടുന്ന
ഇത്രന്നായി ശസ്ത്രസംബന്ധികളായ സാധാരണ ഋണമന്ത്രങ്ങൾ
ഉപേക്ഷിച്ച് ഹോതൃകന്ധകമായ വിധത്തിൽ ചൊല്ലുന്ന മേധാവി
യായ ഇന്ദ്രന് വിശ്വം മുഴുവൻ വ്യാപിച്ചതും വിശ്വങ്ങളാൽ
വ്യാപിപ്പിച്ചുപെട്ടതുമായ (വിശ്വാത്മകമായ) സമ്പ്രാപ്തൃഷ്ടമായ
ഹവിസ്സും അർപ്പിക്കുന്നു

5 അസ്മാ ഇഹസപ്തിമിവശ്രവസ്യേ-

ത്രാതാക്കം ഭൂഹ്വാദ്യ സഭേ

വിരം ഭാനേകം വന്ദസ്യ

പുരാം ഗുരുശ്രവസം ദേമാണം

വ 27

അന്വയം -

അസ്മൈ ഇഹ ഉ ഇത്രായ	— അസ്മൈ ഏവ ഇത്രായ
അഹം	— സ്തൂതിരൂപം മന്ത്രം
ശ്രവസ്യ	— ശ്രവസ്യതാ അന്നലാഭേയോ
സപ്തി-ഇവ	— യഥാ അന്നലാഭായ ഗതുകാഃ അശ്വം രഥമെന്നെകീടരോതി തച്ചൻ

ജാഹ്യാ	— ആഹ്വാനസാധനേന
	വാഗിന്ദ്രിയേണ
സം അഞ്ചേ	— സമകതം കരോമി,
	ഏകീകരോമി
(ഏകീകൃത്യ) വീരം	— ശത്രുക്ഷേപണകൗശലം
ദാന-ഓകസം	— ദാനാനാമേകനിലയം
ഗുൺ-ശ്രവസം	— പ്രശസ്യാനം
പുരാം ദമ്ബാണം	— അസുരപുരാണം
	വീദാരയിതാരം (ഇത്രം)
വന്ദയൈ	— വന്ദിതും, സ്തോതും
	(പ്രവൃത്തോന്തി)

അർത്ഥം:-ആ ' ഇത്രന്നായിത്തന്നെ അന്നലാച്ഛേകൊണ്ടു സ്തൂതിരൂപമായ മന്ത്രത്തെ, സദ്യസ്തായി പോകുന്നവൻ കതിരയെ തേരിനോടു ചേർന്നുപോലെ, ഉച്ചരിക്കാനുള്ള ഉപകരണമായ വാഗിന്ദ്രിയത്തോടു ചേർന്നു. അതായതു് വാഗിന്ദ്രിയത്താൽ മന്ത്രങ്ങൾ ചൊല്ലുന്നു. അങ്ങിനെ വാഗിന്ദ്രിയത്തെയും മന്ത്രത്തെയും, ഏകീകരിച്ച ശേഷം, ദാനനിധിയും, പ്രശസ്തമായ അന്നത്തോടുകൂടിയവനും, അസുരപുരങ്ങളെ പിളർക്കുന്നവനായ ഇത്രനെ വന്ദിപ്പാനായി പുറപ്പെടുന്നു.

6 അസ്മാ ഇദൃത്യാ തക്ഷദ്വഭും
 സ്വപസ്മം സ്വര്യം ധരണായ
 വൃത്രസ്യ ചിദ്രിദദ്യേനമർമ്മ
 തുജനീശാനസ്തജ്ഞാകിയേധാഃ

അനന്തരം:-

തുജൻ	— ശത്രുൻ ഹിംസൻ
തുശാനഃ	— ഐശ്വര്യവാൻ
കിയേധാഃ	— ബലവാൻ (ഇത്രഃ)
തുജതാ യേന (വഭ്രൂണ)	— ഹിംസതാവഭ്രൂണ
വൃത്രസ്യ ചിദ്രിദമർമ്മ	— അസുരസ്യ മർമ്മസ്ഥാനം

വിദൻ	— പ്രാഹ്ലാഷീൽ
(തം) സ്വപഃ-തമഃ	— അതിശയേന ശോഭനകമ്മാണം
സ്വര്യം വഭ്രം രണായ	— സ്തുത്യം വഭ്രം യുദ്ധായ
അസ്മൈ ഇതി ഉ	— അസ്മൈ ഏവ ഇന്ദ്രായ
ത്വഷാ തക്ഷൽ	— വിശ്വകമ്മാ തീക്ഷ്ണമകരോൽ

അർത്ഥം:—ശത്രുഹന്താവും, ഐശ്വര്യവാനും, അപരിമിത ബലനമായ ഇന്ദ്രൻ, ഏതൊരു വഭ്രത്താൻ വൃത്രാസുരന്റെ മമ്മ സ്ഥാനം പിളന്നുവോ, ആ ശോഭനകമ്മപ്രവീണവും, സ്തുത്യവുമായ വഭ്രത്തെ ആ ഇന്ദ്രന് യുദ്ധത്തിനുവേണ്ടി വിശ്വകമ്മാ വാണു മുച്ഛിതീ കൊടുത്തതു്.

7 അസ്മൈ മാതുസ്സുപനേഷ്യസദ്യോ—

മഹഃപിതും പിപിവാഞ്ചാ വുണാ

മുഷായദിഷ്ടഃ പചതം സഹീയാൻ

വിധ്യഭാരാഹം തിരോ അഭ്രീമസ്താ

അന്വയം. —

മാതുഃ	— വൃക്ഷാടിയാണേന സകലസ്യ ജഗതോ നിമാതൃഃ
മഹഃ അസ്യ സപനേഷ്യ	— മഹതഃ യജ്ഞസ്യ ഭാവമവദൃതേഷ്യ ത്രിഷ്യ സപനേഷ്യ
പിതും	— സോഽലക്ഷണം അന്നം
സദ്യഃ പപി-വാൻ	— യദാഹേന ഉച്ചതേ തദാനീമേവ പാനം കൃതവാൻ
(തഥാ) ചാത അന്നാ	— ശോഭനാനി ഹവിഷി ച ഭക്ഷിതവാൻ
(കിഞ്ച) വിഷ്ടഃ	— സുപ്രതോജഗതാപ്യാപകഃ
പചതം	— പരിപക്വമസ്മാണാം ധനം
മുഷായൻ	— അപഹാൻ
സഹീയാൻ	— ശത്രുണാം നാശിഹിതാ

അഗ്നിഃഅസ്താ — അഗ്നിഃ, വ്യഗ്രസ്യക്ഷേപകഃ
 തിരഃ — പ്രാപ്തസ്തൻ
 വരാഹം വിധ്യൽ ഇതി ഉ — മോലം അതാവധ്യൽ വലു

അർത്ഥം—മഴപെയ്യിച്ചു ജഗത്തിനെ നിർമ്മിക്ക (നിലനിർത്തു) നന്നും മഹത്തമായ യജ്ഞത്തിന്റെ മൂന്ന് അവയവങ്ങളായ സവനങ്ങളിൽ ഹോമിച്ച ഉടനെ സോമാനവും, ശോഭനഹവിസ്സുകളും അവിടുന്ന് പാനംചെയ്തു, ഭക്ഷിച്ചു. സർവ്വജഗദ്യോപകനായി, അസുരധനാപഹാരിയായി, ശത്രുക്കളെ ജയിക്കുന്നവനായി, വ്യഗ്രം ഏറിയുന്നവനായ അവിടുന്ന് വന്ന് മേഘത്തെ പിളർത്തുവല്ലോ.

8 അസ്താഇദഗ്നാശ്ചിദ്രേവപത്നി-
 രിദ്രായാക്മഹിഹത്യൗവഃ
 പരിദ്യാവാപൃഥിവീജ്ജദ്യുഃ
 നാസ്യതേഹിമാനംപരിഷ്ഠഃ

അന്വയം:-

അസ്മൈ ഇതി ഉ	— അസ്മൈ ഏവ ഇത്രായ
അഹി-ഹത്യേ	— അഹേ, വ്യഗ്രസ്യഹനനേ നിമിത്തഭൂതേസതി
ഗ്നാ ചിരി	— ഗമനസ്വഭാവം അപിസ്ഥിതാഃ
ദേവ-പത്നിഃ	— ദേവാനാം പാലയിത്ര്യഃ ഗായത്ര്യാദോദേവതാഃ
അക്ം	— അച്ഛനസാധനം സ്തോത്രം
ൗവഃ	— സമതന്വത, ചക്രഃ
(സചഇത്യേ) ഉദ്യുഃ	— വിസ്മൃതേ
ദ്യാവാപൃഥിവീ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ
പരി ജദ്യേ	— സ്വതേജസാ അതിചക്രമ
തേ (ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ)	
അസ്യ	— ഇന്ദ്രസ്യ
മഹിമാനം ന പരിഷ്ഠഃ	— നപരിവേദ

അഥം—ആ ഇത്രനായി വ്യവധസമയത്തു് സ്വതേ സഞ്ചാരിണികളായ ദേവന്മാരുടെ രക്ഷിത്രികൾ, ഗായത്ര്യാദി ദേവതകൾ സ്തോത്രം ചെയ്തു ആ ഇത്രൻ വിസ്തൃതകളായ ദ്യാവാപൃഥ്വികളെ സ്വതേജസ്സാൽ അതിക്രമിച്ചു (അവിടുന്ന് അവരിലും ഏതയോ വലുതായി) ആ ദ്യാവാപൃഥ്വികൾക്കു് ഇത്രന്റെ മഹിമയെ അനുവാൻ പററിയില്ല

9 അസ്യേദേവ പ്രരിരിചേ മഹിത്വം
ദിവസ്പൃഥ്വിവ്യാഃ പര്യന്തരിക്ഷാൽ
സ്വരാളിത്രോ മേ ആവിഗ്ഗതാ—
സ്സരിരമത്രോ വവക്ഷേ രണായ

അന്വയം —

അസ്യ ഇൽ ഏവ	— അസ്യേന്ദ്രസ്യൈവ
മഹി-ത്വം	— മാഹാത്മ്യം
ദിവഃ പൃഥ്വിവ്യാഃ	— ദ്യുലോകാൽ ഭൂലോകാൽ
അന്തരിക്ഷാൽ പരി പ്ര	
രിരിചേ	— ഉപരി അതിരിച്യതേ
മേ	— മേയിതവ്യേ വിഷയേ
സ്വ-രാട്ട്	സ്വേദനേന തേജസാ രാജമാനഃ
വിഗ്ഗ-ഗതാഃ	— വിഗ്ഗതാസ്തി സപ്രസ്തിൻ
	കാര്യേസമത്വം
സു-അരിഃ	— അകത്സിതാരിഃ
അമത്രഃ	— മാത്രയാ ഇന്ദ്രതയാരഹിതഃ
ഇത്രഃ രണായ ആ	
വവക്ഷേ	— യഥായ ആചമതി, മേഘാൻ
	പ്രാപയതി

(മേഘൈഃ പരസ്സരം യജാ കാരന്തിത്വാ വൃഷ്ടിം കരോതി)

അഥം—ആ ഇത്രന്റെ തന്നെ മാഹാത്മ്യം സ്വർഗ്ഗത്തിൽ നിന്നും, ഭൂലോകത്തിൽ നിന്നും അന്തരിക്ഷലോകത്തിൽ നിന്നും മേലെ വേർപെട്ടു നില്ക്കുന്ന കീഴടക്കേണ്ടവരെ കീഴട

കുറന്ന വിഷയത്തിൽ, സ്വതേജസ്സുകൊണ്ട് പ്രകാശമാനനും, എല്ലാ കാര്യങ്ങളിലും സമത്വനും, പോന്ന ശത്രുക്കളോടു കൂടിയ വനം, അതുവരവനമായ ഇന്ദ്രൻ യുദ്ധത്തിനായി മേഘങ്ങളെ ആവഹിക്കുന്നു. അതായത് മേഘങ്ങളെ തമ്മിൽ കൂട്ടിമുട്ടിച്ചു മഴപെയ്യിക്കുന്നു.

10 അസ്യേ ദേവശവസാ ശുഷന്തം.

വിപ്രശ്വദഭ്രേണ വൃത്രമിദ്രുഃ

ഗാനപ്രാണാ അവനീരമഞ്ച-

ഭദ്രിശ്രവോ ദാവനേ സചേതാഃ

വ 28

അനന്യം:-

അസ്യ ഇതി ഏവ	— അസ്യേവേന്ദ്രസ്യ
ശവസാ ശുഷന്തം.	— ബലേന ശുഷ്യന്തം
വൃത്രം ഇദ്രുഃ വഭ്രേണ വി	
വൃശ്ചൽ	— വ്യക്തിനൽ
(തഥാ) ഗാഃ ന	— ചോരൈരപഹൃതാഗാവ ഇവ
പ്രാണാഃ	— വൃത്രേണാവൃതാഃ
അവനീഃ	— രക്ഷണഹേതുഭൂതാഃ അപഃ
അമഞ്ചൽ	— അവഷ്ഠീൽ
(തഥാ) ദാവനേ	— ഹവിദ്ഭാത്രേ യജമാനായ
സ-ചേതാഃ	— തേന യജമാനേന സമാന
	ചിത്തസ്സൻ
ശ്രവഃ	— കർമ്മഫലഭൂതമന്നം.
അഭി	— ആഭിമുഖ്യേന (ദോതി)

അർത്ഥം:-ആ ഇന്ദ്രന്റെ അന്നെ ബലംകൊണ്ട് ലോകത്തെ ശോഷിപ്പിക്കുന്നവനായ വൃത്രനെ വളംകൊണ്ട് മേമിട്ടു. വൃത്രനാൽ നേജ (തട്ടക്ക)പ്പെട്ട. ലോകരക്ഷകമായ ഇലത്തെ, കട്ടകൊണ്ടുപോയ പശുക്കളെ എന്നപോലെ, മോചിപ്പിച്ചു. ഹവിദ്ഭാതാപായ യജമാനൻ, അയാളോടു സമചിത്തനായി (ആ യജമാനന്റെ ആത്മാവിലായും അറിഞ്ഞു) കർമ്മഫലഭൂതമായ അന്നം ഇന്ദ്രൻ നേറെ കൊടുത്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

11 അസ്യേദ്യേചസാരണസിന്ധവഃ
 പരിയഭാഭ്രേണ സീമയച്ചൻ
 ഈശാനകൃട്ടാശ്ചാചമസ്യ
 ഇച്ഛിതയോഗധം തുച്ഛിനി: ക:

അനന്യം:—

യൻ	— യസ്യാൻ (അയമിത്രം)
വഭ്രേണ സിം	— ഏതാൻ സിന്ധുൻ
പരി അയച്ചൻ	— പരിതോ നിയമിതപാൻ
അസ്യ ഇത് ഉ	— അസ്യേവേഗസ്യ
യേചസാ	— ദീപ്തേന സ്വലേന
സിന്ധവഃ	— ഗംഗാദ്യാസ്സപ്തദ്യ:
രണ	— സ്വേസ്വേ സ്ഥാനേ രചനേ
(അപി ച) ഈശാന കൃത്	— വൃത്രാദി യേന ആത്മാന
ഭാഹ്വഷ്ച ചമസ്യൻ	— മൈശ്വര്യവാനം മച്ഛൻ (ഇത്രം)
	— ഹവിദ്യത്തപതേ യജമാനായ
ഇച്ഛിനി:	— ഇച്ഛിതാ, ശത്രുണാം
	— ഹിംസിതാ
ഇച്ഛിതയേ	— ഏതൽ സംജ്ഞകായ ഉദേകേ
	— നിമഗ്നായ ജ്വലയേ
ഗാധം ക:	— അവസ്ഥാനയോഗ്യം ധിഷ്ഠ്യ
	— പ്രദേശം അകാശീതി

അർത്ഥം:—തന്റെ വക്ത്രായുധംകൊണ്ട് യാതൊരിട്രൻ ഈ സിന്ധുക്കളെ നാലുപാടും നിയന്ത്രിച്ചുവോ, ആ ഇത്രന്റെ തന്നെ ജലദിക്കുന്ന സ്വലംകൊണ്ട് ആ നദികൾ (ഗംഗ മുതലായ ഏഴ് നദികൾ) സ്വസ്വസ്ഥാനങ്ങളിൽ രമിക്കുന്ന. വൃത്രവധാദി കർമ്മംകൊണ്ട് സ്വയം ഐശ്വര്യവാനാക്കി, ഇത്രൻ ഹവിദ്യാതാപായ യജമാനന് കർമ്മഫലം കൊടുക്കുന്നു. ശത്രുഹന്താവായ അവിടുന്ന് വെള്ളത്തിൽ മുങ്ങിയ ഇച്ഛിതി എന്ന ജ്വലിയെ കരയിൽ (കയറി) ഇരിപ്പാൻ യോഗ്യരായ സ്ഥാനമുണ്ടാക്കി.

12 അസ്താഇദപ്രരോരുതുജാനോ
 വൃത്രായവഭ്രമീശാനഃ കിയേധാഃ
 ഗോൻപദ്വിരദാതിര
 ശ്വേഷ്യനണ്ണാംസ്യപാംചരയൈ

അന്വയം—

(ഹേ ഇദ്ര, തപം)

രുതുജാനഃ	— തപരമാണഃ
ഈശാനഃ	— ഈശ്വരഃ
കിയേധാഃ	— അനവധൂത പരിമാണസ്യ ബലസ്യധാതാ

അസ്മൈ ഇൽ ഉ വൃത്രായ	
വഭ്രം പ്ര രേ	— ഇമംവൃത്രം വഭ്രേണപ്രഹര
(പ്രഹൃത്യച) അണ്ണാംസി	— വൃഷ്ടിജലാനി
ഇഷ്യൻ	— തസ്താൽവൃത്രാൽ ഗമയൻ (തപം)
അപാം ചരയൈ	— താസാമപാം ചരണായ, ഭൂപ്രദേശപ്രതിഗമനായ

(തസ്യമേലരൂപസ്യ)

പദ്വി	— അവയവസന്ധിം
തിരശ്ചാ	— തിര്യഗവസ്ഥിതേന വഭ്രേണ
ഗോഃ ന	— യഥാമാംസസ്യവികർത്താഃ പശോരവയവാൽ ഇതസ്തതഃ വിഭജന്തിതദാൽ

വി രദ	— വിലിഖ
-------	---------

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇദ്ര, സത്പരകർമ്മവും, സർവ്വപ്രഭുവും അപരിമിതബലനായ അവിടുന്ന്, ആ മേലരൂപനായ വൃത്രനെത്തന്നെ വഭ്രംകൊണ്ട് പ്രഹരിച്ചാലും. എന്നിട്ട്, ആ മേലന്തിൽനിന്ന് മഴവെളും ഭൂപ്രദേശത്തേക്ക് വിട്ട്, അവന്റെ (മേലരൂപനായ വൃത്രന്റെ) അവയവസന്ധികളെ, വിലങ്ങനെ പിടിച്ചു വഭ്രത്താൽ, കശാപ്പുകാൻ പശുവിന്റെ അംഗങ്ങളെ അവിടവിടെ മുറിക്കുന്ന പോലെ, ചേദിച്ചാലും.

13 അസ്യേദപ്രബൃഹി പൂർവ്വാണി

തുരസ്യകർമ്മാണി നവ്യ ഉദൈമഃ

യുധേയദിഹ്നാന ആയുധാ-

ന്യപ്ലാഘായമാണോ നിരിണാതി ശത്രുൻ

അന്വയം:-

ഉദൈമഃ നവ്യഃ	— ശസ്ത്രൈ സ്തവ്യഃ (യഃ ഇത്യഃ)
അസ്യ ഇൽ ഉ	— അസ്യേവ
തുരസ്യ	— യുദ്ധാർത്ഥം തപരമാണസ്യ (ഇത്യസ്യ)
പൂർവ്വാണി കർമ്മാണി (ഹേ സ്തോതഃ) പ്ര	— പൂർവ്വാണി ബലകർമ്മാണി
ബൃഹി	— പ്രശംസ
യൽ യുധേ	— യദായോധനായ
ആയുധാനി ഇഹ്നാനഃ	— വളാദിനി പ്രേരയൻ
ശത്രുൻ പ്ലാഘായമാണഃ	— ഹിംസൻ (ഇത്യഃ)
നി-രിണാതി	— അഭിമുഖം ഗച്ഛതി (അദാനിം പ്രബൃഹി)

അർത്ഥം:-അപ്ലഘോ സ്തോതാവേ, ശസ്ത്രമനുജ്ഞാൽ സ്തോതവ്യനായ യാതൊരിത്രുണ്ടോ, യുദ്ധത്തിന് വെമ്പുന്ന അവിടുന്ന് പണ്ടു നടത്തിയ വീരകർമ്മങ്ങളെ പ്രശംസിക്കുക. ഏപ്ലോഘം യുദ്ധത്തിനായി വളാദ്യായുധങ്ങൾ തെക്കി ശത്രുക്കളെ ഹിംസിച്ചുകൊണ്ട്, അവിടുന്ന് നേരിട്ടുവരുന്നവോ, അപ്ലോഘം അവിടുത്തെ വീരകർമ്മങ്ങളെ പ്രശംസിക്കുക.

14 അസ്യേദിയാഗിരയശ്ചട്ടജ്ഹാ

ദ്യാവാച ഭൂമാജനപ്തജേതേ

ഉപോദ്ധേനസ്യജോഗ്ദ്ധവാന ഓണിം

സദ്യോഭവ വിദ്യായ നോധാഃ

അന്വയം:-

അസ്യ ഇൽ ഉ	— അസ്യേവേദസ്യ
ഭിയാ	— പക്ഷച്ഛേദഭയേന
ഗിരയഃ ച ദൃള്ഹാഃ	— പവ്യാതാ അപി നിശ്ചലാഃ സ്വേസ്വേദേശേ അവതിഷ്ഠന്തേ
ജനഃ	— പ്രാദർഭൂതാൽ അസ്മാദേവേന്ദ്രാൽ ഭീത്യാ
ദ്യാവാ ഭൂമ ച	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യാവപി
തൃഭുതേ	— കസേതേ
(കിഞ്ച) വേനസ്യ	— കാന്തസ്യാസ്യ
മാണിം	— ദഃഖസ്യോപനായകം രക്ഷണം
ഉപോ ജോഗുവാൻ	— അനേകൈസ്സുഭൈരഃ പുനഃ പുനരപശന്വയൻ, ഉപദ്യോ കയൻ
നോധാഃ	— സുഹൃദ്യോഽപി
സഭ്യഃ	— തലാനീമേവ
വീര്യായ ഭവൽ	— വീര്യവാൻ അഭവൽ

അർത്ഥം:-ആ ഇന്ദ്രൻ ചിറകുമാറിപ്പോയെന്നു യേന പവ്യാതാദേവ ഇതുകൊണ്ടെ അതാതിടത്തു നില്ക്കുന്നു. ഇന്ദ്രൻ വന്നു എന്ന് കണ്ടു (പ്രാദർഭൂതനായി എന്നുകണ്ടു) ദ്യാവാ ഭൂവാ പേടിച്ചു വിറയ്ക്കുന്നു. കാന്തനായ അവിടുത്തെ ദഃഖനിവാരകമായ രക്ഷണത്തെപ്പറ്റി അനേക സുഹൃത്തുമാർ വീണ്ടും വീണ്ടും സ്തുതിച്ചു സുഹൃദ്യോവായ നോധസ്സു (ഇതുള്ളവൻ) അപ്പോൾ തന്നെ വീര്യവാനായി ഭവിച്ചു.

15 അസ്മാഇദൃത്യദേവായേഷാ
മേകോയദവന്ദേദേരീശാനഃ
പ്രൈതഗംസുര്യപസ്പധാനം
സൌഖ്യേസുഷിമാവദിത്രഃ

അനന്തം:—

ഏക:	— ഏകഏവ ഗതൃനേതും സമത്വം:
ഭൂതഃ ഇശാനഃ	— ബഹുവിധസ്യധനസ്യസ്വാമി (ഇത്)
യൽ (സ്തോത്രം) വപ്നേ	— യയാചേ
ഏഷാം	— സ്തോത്രണാം സംബന്ധി
ത്യൽ	— തൽ, പ്രസിദ്ധംസ്തോത്രം
അസ്മൈ ഇൽ ഉ	— അസ്താഏവേദായ
അനു ദായി	— അകാരി
(അയം) ഇത്:	
സൗഖ്യശ്ച	— സ്വശ്ചപത്രേ
സൂര്യ പസ്പധാനം	— സ്പർശമാനം
സുസിം	— സോമാനാം അഭിഷോതാരം
ഏതശം	— ഏതൽ സംജ്ഞകൃഷിം
പ്ര ആവൽ	— പ്രാരഭേൽ

അർത്ഥം.—തനിച്ചുതന്നെ ഗതൃക്കളെ ജയിക്കുവാൻ പോന്നവനും, ബഹുവിധ ധനത്തിന്റെ അധിപതിയുമായ ഇദ്ദേഹം ഏതു സ്തോത്രത്തെ ഇഷ്ടിച്ചുപോ, നോമസ്ത് ഹേഷിത്യുടെ കീഴ്തായ സ്തോത്രങ്ങളുടെ ആ പ്രസിദ്ധമായ സ്തോത്രം അവരായ് ഇത്രനായി ചൊല്ലപ്പെട്ട ഈ ഇദ്ദേഹം സ്വശ്ചപത്രനായ സൂര്യനായി സ്പർശിച്ചവനും, സോമം സംസ്തരിയ്ക്കുന്നവനുമായ ഏതശെന്നെ ഋഷിയെ രക്ഷിച്ചു. (സ്വശ്ചൻ എന്ന രാജാവ് സന്തതൃർത്ഥം സൂര്യനെ ഭജിച്ചു. സൂര്യൻ തന്നെ സ്വശ്ചപത്രനായി ജനിച്ച ആ സൂര്യനോട് ഏതശൻ സ്പർശിച്ചു)

16 ഏവാതേ ഹാരിയോജനാസുവൃക്തി

ത്ര ബ്രഹ്മാണി ഗോതമാസോ അക്രൻ

ഐഷ വിശ്വപേഷസം ധിയംധാ:

പ്രാതമ്മക്ഷുധിയാവസുജഗമയാൽ

അനന്തം -

ഹേ ഹാരി-യോജന,
ഇന്ദ്ര,

ഗോതമാസഃ
സു-വൃകതി

ബ്രഹ്മാണി
തേ ഏവ ആ അക്രീൻ
ഏഷ്വ
വിശ്വ-പേശസം
ധിയം ധാഃ

ധിയാ-വസു.
പ്രാതഃ മക്ഷ
ജഗദ്യാൾ

- ഹര്യോഃ യോജനം യസ്വിൻ
രഥേ സരഥഃ തസ്യസ്വാമിൻ
- ഗോതമഗോത്രോല്പന്നാഃ
- സുഷ്യാവജ്ജകാനി
അഭിമുഖീകരണ കശലാനി
- സ്തുതിരൂപാണി മന്ത്രജാതാനി
- തവൈവ ആ അക്രീൻ
- സ്തോത്രേഷ്വ
- ബഹുവിധ രൂപയുക്തം
- പശ്യാദി ബഹുവിധരൂപം
ധനം അഗ്നിഷ്ടോമാദികം
ബഹുവിധരൂപം കമ്മച യേഹി,
സ്ഥാപയ
- കമ്മണാപ്രാപ്തധനഃ ഇന്ദ്രഃ
- ഇദാനീം അപരേഭ്യരപിപ്രാതഃ
കാലേ ഗീശ്വരം
- ആഗച്ഛതു

അർത്ഥം.-ഹരിക്കളെപ്പുതിയ തേരോടുക്കുതിയ ഇന്ദ്ര, ഗോതമ ഗോത്രജന്മാർ ഏടയാവജ്ജകങ്ങളായി, അവിടുത്തെ പ്രത്യക്ഷമാക്കാൻ പോന്ന സ്പതിമന്ത്രങ്ങളെ അവിടേയ്ക്ക് സമർപ്പിച്ച സ്തോതാക്കൾക്ക് പശു മുതലായി ബഹുവിധരൂപമായ ധനവും, അഗ്നിഷ്ടോമം മുതലായി പല വിധത്തിലുള്ള കമ്മവും തന്നെത്തുമാറാകണം (ധനം തന്നെ കമ്മനിവൃഹണങ്ങൾക്കാണ് കർമ്മം അതല്ലെന്നും എന്നതുകൊണ്ട് കർമ്മം ചെയ്യാനുള്ള ഉപപ്രദാനയും ചുറ്റുപാടും ഉണ്ടാകണമെന്നർത്ഥം) ഇന്നും നാളയും (എന്നും) പ്രഭാതത്തിൽ കർമ്മത്താൽ സമ്പന്നനായ ഇന്ദ്രൻ ഗീശ്വരാചിയായി വന്നുചോടെ

അധ്യായപീഠിക

അഷ്ടകം-1 അധ്യായം-5

1 മുതൽ 5 കൂടി വശ്യങ്ങൾ ഇത്രദേവതാകളാണു 6-7-8-കളുടെ ദേവത മതത്തുകാണാം 9 മുതൽ 14 കൂടി വശ്യങ്ങൾ വിപാദ മന്ത്രങ്ങളാണു് അഗ്നിയാണു് ദേവത 15-16-17-18 വശ്യങ്ങളിൽ അഗ്നിതന്നെ ദേവത അഗ്നി, ദേവന്മാരിൽ നിന്നൊളിച്ചുപോയതും ദേവന്മാർ ഹവിസ്സു കിട്ടാതെ വിവചിച്ചു് അഗ്നിയെ അന്വേഷിച്ചു് കണ്ടെത്തുന്നതും ഇവിടെ പ്രതിപാദിക്കുന്ന 19-20-ാം, അഗ്നിസൂക്തം തന്നെ 21-22ൽ ഇദ്രാഗ്നികളാണു് ദേവത പല ദേവതകളും വേദത്തിൽ ഇരട്ടകളായി സൂതിക്കുപ്പെടുന്ന ഉദാ- മിത്രപരണന്മാർ, ഇദ്രാഗ്നികൾ മുതലായവ 23 മുതൽ 28 കൂടി വശ്യങ്ങൾ വീണ്ടും അഗ്നിതന്നെ 29-30-31ൽ ഇത്രന്റെ വ്യക്തപ്രകാരം തന്നെയാണു് വിവിധമായി വിവരിയ്ക്കുന്നതു്

അഷ്ടകം-1 അധ്യായം-5 വശ്യം 1-2-3 നോധാഃ ഋഷിഃ ഗീഷ്യപ്രഹരഃ ഇത്രോദേവതാ

1 പ്രമുഹേഷവസാനായശുഷ
മാഷഗുഷഗിര്യണസേ അഷഗിരസപത്
സുവൃക്തിഭിസ്സവതളഗ്മിയായാ-
ചാമാക്കംനരേ വിശ്രുതായ

അന്വയം -

ശവസാനായ

— ശവഃ ബലം യഥാബലം ശത്രുൻഹന്തി തഥാശത്രുണാം ഹന്താ, താദൃശായ

ഗിര്യണസേ

— ഗീർഭഃ സൂതിലക്ഷണൈഃ വപോഭിസ്സംജനിയായ (ഇത്രായ)

ശുദ്ധം ആംഗുഷ്ഠം	— സുഖഹേതുക്: സ്തോമഃ, ആഘോഷഃ
അംഗിരസ്വൽ	— അംഗിരസഇവ
പ്ര മന്ദഹേ	— വയം, സ്തോതാരഃപ്രകഷേണ അവഗച്ഛാമഃ
സുവൃക്ഷി-ഭിഃ	— അഭീമുഖീകരണ സമന്തൈഃ, സ്തോത്രൈഃ-
(അവഗത്യ ച) സ്തുവതേ	— സ്തോത്രംകുർവ്വതേ ഭൃഷയേ
(യഃ ഇന്ദ്രഃ അച്ഛനീയോ വേതി)	
ഭൃഗ്ംമിയായ	— അച്ഛനീയായ, സ്തുയമാനായ
നരേ	— സർവ്വേഷാംനേത്രേ
വി-ശ്രുതായ	— യഃസുവൃതയാവിശേഷേണ വിഖ്യാതായ (തണ്ണൈ)
അർക്കഃ അച്ഛാമ	— മന്ത്രരൂപം സ്തോത്രം ഉച്ഛാരയാമ, പുജയാമ

അർക്കം-ബലംകൊണ്ടു ശത്രുഹന്താവും, സ്തോത്രങ്ങളാൽ ജേ
നീയനായ ഇന്ദ്രനായി സുഖഹേതുക്കമായ സ്തുതിഘോഷം,
അംഗിരസ്സുകൾപോലെ, സ്തോതാക്കളായ ഞങ്ങൾ മുഴക്കുന്നു.
പ്രത്യക്ഷീകരിക്കാൻപോന്ന ഏദയഹാരി സ്തോത്രങ്ങളാൽ സ്തു
തിയ്ക്കുന്ന ഭൃഷിക്കു യാതൊരിന്ദ്രൻ അച്ഛനീയനാണോ, സ്തുത്യ
ഹ്നനും, സർവ്വനേതാവും, യാജ്യാഹ്നതകൊണ്ടു വിഖ്യാതനായ
അവിടുത്തേക്കായി മന്ത്രരൂപമായ സ്തോത്രം ചൊല്ലുന്നു.

2 പ്രവോമഹേമഹിനമോരേധ
മാങ്ഗുഷ്ഠംശവസാനായസാമ
ഘേനാനഃപുര്യ്പിതരഃ പദജ്ഞാ
അച്ഛന്നോഅങ്ഗിരസോഗാഅവിന്ദൻ

അന്വയം:-

(ഹേ ഭൃഗവിന്ദ) യേന

(ഇന്ദ്രേണ) നഃ

പിതാഃ പുര്യ്പി

— അന്യോക്തം

— പിതൃവിശേഷാഃ പുര്യ്പതഃ

അംഗിരസ്: പദ-ഉത്താ:	— പണിനാപഹൃതാനാം ഗവാഃ മാഗ്ധം ദാനന്ത: സന്ത:
(തം) അച്ഛന്ത:	— പുജന്ത:
ഗാ: അവിന്ദൻ	— അലഭന്ത
മഹേ ശവസാനായ	— മഹതേ, അതിബലായ (തസ്മൈ ഇത്രായ)
വ: മഹി നമ: ആംഗുഷ്യം സാമ	— യുയം പ്രൌഢം നമസ്താരം, ആഘോഷയോഗ്യം സാമ, രഥന്തരാദി സാമ (ച)
പ്ര ദരധം	— പ്രകഷേണ സമ്പാദയ

അർത്ഥം.—പിതൃഭൂതരായി, പുഷ്പന്മാരായ അംഗിരസ്സുകൾ. പണി എന്ന അസൂരന്മാർ അപഹരിക്കപ്പെട്ട പശുക്കളെ കൊണ്ടുപോയ വഴി അറിഞ്ഞവരായി, പ്രാത്ഥിച്ചപ്പോൾ യാതൊരിടത്തുനിന്നും പശുക്കൾ വീണ്ടുകിട്ടിയോ, മഹാനും അതിബലമായ ആ ഇത്രനായി, അല്ലയോ ഋതപിക്കുകളേ, നിങ്ങൾ മഹത്തായ നമസ്താരവും ആഘോഷയോഗ്യമായ രഥന്തരാദിസാമഗാനവും ചെയ്യുവാൻ തക്കതാകട്ടെ.

3 ഇത്രസ്യാങ്ഗിരസാം ചേഷൗ
വിദൽസരമാതനയായ ധാസി.
ബൃഹസ്പതിർഭിനദത്രി വിദംഗാ
സ്സുഹൃത്രിയാഭിവാവശന്തനര:

അന്വയം.—

ഇത്രസ്യ അംഗിരസാം ച	
(ഋഷീണാഞ്ച) ഇഷൗ	— പ്രേഷണേസതി
സരമാ തനയായ	— ദേവശൂനീസ്വപുത്രായ
ധാസി വിദൽ	— അന്നം അവിന്ദൻ
(തഥാ ഗോഷു നിവേദി താസ്യ) ബൃഹസ്പതി:	— ബൃഹതാം ദേവാനാംപതി: ഇത്ര:

- അഭിം ഭിനൽ — അത്താരമസുരം അവധിൽ
- (തേനാപഹൃതാഃ) ഗാഃ — അലഭേ
- വിഭൽ — നേതാരഃ ദേവാഃ
- (തതഃ) നരഃ — ഗോഭിസ്സഹ
- ഉസ്മിയാഭിഃ — ഭൃശം ഹർഷശബ്ദമകർവ്വൻ
- സം വാവശന്ത

അർത്ഥം:- (മുൻ ലഭിക്കിലെ, അപഹൃതഗോക്കളുടെ പുനരാ നയനം ഇവിടെ വിസ്തരിക്കുന്നു) സരമ ദേവതൂനി (പട്ടി) യാണ്. അംഗിരസ്സുകളുടെ പശുക്കൾ പണിയാൽ അപഹരി ക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ ഇന്ദ്രൻ സരമയെ വിളിച്ചു, അവ എവിടെയാ ണ് ഒളിപ്പിക്കപ്പെട്ടതെന്ന് പരിശോധിച്ചു വരാൻ പറഞ്ഞു, അപ്പോൾ സരമ, 'എന്റെ കട്ടികൾക്ക് ആ പശുക്കളുടെ പാൽ മുതലായ ഗവ്യങ്ങൾ തരാമെങ്കിൽ ഞാൻ പോയിത്തീരയാം' എന്നു പറഞ്ഞു. സരമ പോയി പശുക്കളെ ഒളിപ്പിച്ച സ്ഥലം കണ്ടുപിടിച്ചു, ഇന്ദ്രനെവന്നറിയിച്ചു.

ഇന്ദ്രന്റെയും ഭൃഷികളായ അംഗിരസ്സുകളുടെയും പ്രേരണ യിൽ (പ്രവർത്തിച്ചു) സരമ എന്ന ദേവതൂനി തന്റെ പുത്രന് അന്നം (പാൽ മുതലായവ) നേടി. ഇന്ന ദിക്കിൽ പശുക്കളു ണെന്നേറ്റിണത് ദേവപതിയായ ഇന്ദ്രൻ (പശു) ക്ഷേകനായ അസുരനെ കൊന്നു. അപഹരിക്കപ്പെട്ട പശുക്കളെ വീണ്ടു നേടി. അപ്പോൾ നേതാക്കളായ ദേവന്മാർ പശുക്കളുമൊത്തു ഏറ്റവും സന്തോഷാരവം മുഴക്കി.

4 സസൃഷ്ടുഭാ സസ്തഭാസപ്തപിബൈപ്ര
സ്സാരണാദിം സ്വര്യോ ¹/₂ ¹/₂ നവഗൈഃ
സരണ്യഭിഃ ഫലിഗമിത്ര ഗത
വലംരവേണ ദരയോ ദേശഗൈഃ

അന്വയം:-
ഹേ ഗത, ഇത്ര, — ഗമതിൽ, ഇത്ര.
നവ-ഗൈഃ ദേ-ഗൈഃ — നവമാസ്യശമാസ്യശ്ച
സത്രം കർവ്വണാ, നൈഃ

അംഗിരസ് പദ-ജ്ഞാ:	— പണിനാപഹൃതാനാം ഗവാം മാഗ്ധം ജാനന്തഃ സന്തഃ
(തം) അച്ഛന്തഃ	— പുജന്തഃ
ഗാഃ അവിന്ദൻ	— അലഭന്ത
മഹേ ശവസാനായ	— മഹതേ, അതിബലായ (തസ്മൈ ഇത്രായ)
വഃ മഹി നമഃ ആംഗുഷ്യം സാമ	— യുധം പ്രൌഢം നമസ്താരം, ആഘോഷയോഗ്യം സാമ, രഥന്തരാദി സാമ (ച)
പ്ര ദരധം	— പ്രകഷേണ സമ്പാദയേ

അർത്ഥം—പിതൃഭൂതരായി, പൂവ്വന്മാരായ അംഗിരസ്സുകൾ പണി എന്ന അസുരനാൽ അപഹരിക്കപ്പെട്ട പശുക്കളെ കൊണ്ടുപോയ വഴി അറിഞ്ഞവരായി, പ്രാത്ഥിച്ചപ്പോൾ യാതൊരിന്രുനാൽ പശുക്കൾ വീണ്ടുകിട്ടിയോ, മഹാനം അതിബലനായ ആ ഇത്രനായി, അല്ലയോ ഋഗ്വീഷ്ണുക്കളേ, നിങ്ങൾ മഹത്തായ നമസ്താരവും ആഘോഷയോഗ്യമായ രഥന്തരാദിസാമഗാനവും ചെയ്യുവാൻ ഒരുക്കുക

3 ഇത്രസ്യ¹ അംഗിരസാം¹ ചേഷു¹
വിദേ¹സരമാ¹തനയായ¹ ധാസി¹.
ബൃഹസ്പതി¹ർഷി¹നദി¹ഃ വിദേ¹ഗാ¹
സ്സമുത്ഥി¹യാദീ¹വാവശന്തനഃ¹

അന്വയം —

ഇത്രസ്യ അംഗിരസാം ച

(ഋഷീണാഞ്ച) ഇഷ്യേ

സരമാ തനയായ

ധാസി. വിദേ

(തഥാ ഗോഷു നിവേദി

താസു) ബൃഹസ്പതിഃ

— പ്രേഷണേസതി

— ദേവശൂനീസ്വപത്രായ

— അന്നം അപിന്ദൻ

— ബൃഹതാം ദേവാനാംപതിഃ ഇത്രഃ

അദ്രിം ഭിനൽ	— അത്താരമസുരം അവധിർ
(തേനാപഹൃതാഃ) ഗാഃ	
വിദൽ	— അലഭേ
(തതഃ) നരഃ	— നേതാരഃ ദേവാഃ
ഉസ്രിയാഭിഃ	— ഗോഭിസ്സഹ
സം വാവശന്ത	— ഭൃശം ഹർഷശബ്ദമകുപ്തൻ

അർത്ഥം—(മുൻ ലക്കിലെ, അപഹൃതഗോക്കളുടെ പുനരായനം. ഇവിടെ വിസ്തരിക്കുന്നു) സരമ ദേവതൂനി (പട്ടി) യാണ്. അംഗിരസ്സുകളുടെ പശുക്കൾ പണിയാൽ അപഹരിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ ഇന്ദ്രൻ സരമയെ വിളിച്ചു, അവ എവിടെയാണ് ഒളിപ്പിക്കപ്പെട്ടതെന്ന് പരിശോധിച്ചു വരാൻ പറഞ്ഞു, അപ്പോൾ സരമ, 'എന്റെ കട്ടികൾക്ക് ആ പശുക്കളുടെ പാൽ മുതലായ ഗവ്യങ്ങൾ തരാമെങ്കിൽ ഞാൻ പോയിത്തീരയാം' എന്നു പറഞ്ഞു. സരമ പോയി പശുക്കളെ ഒളിപ്പിച്ച സ്ഥലം കണ്ടുപിടിച്ചു, ഇന്ദ്രനെവന്നറിയിച്ചു.

ഇന്ദ്രന്റെയും ലുഷികളായ അംഗിരസ്സുകളുടെയും പ്രേരണയിൽ (പ്രവർത്തിച്ചു) സരമ എന്ന ദേവതൂനി തന്റെ പുത്രൻ അന്നം (പാൽ മുതലായവ) നേടി. ഇന്ന ദിക്കിൽ പശുക്കളെ നേണുറിയ്ക്കു് ദേവപതിയായ ഇന്ദ്രൻ (പശു) ക്ഷേപനായ അസുരനെ കൊന്ന അപഹരിക്കപ്പെട്ട പശുക്കളെ വീണ്ടു. നേടി അപ്പോൾ നേതാക്കളായ ദേവന്മാർ പശുക്കളെമൊത്തു് ഏറ്റവും സന്തോഷാരവം മുഴക്കി.

4 സസൃഷ്ടുഭാ സസ്തഭാസപ്തപിപ്രൈ
 സ്താഭേണാദ്രിം സ്വഭ്യോ ദ്വ ദ്വ നവ്വഗൈഃ
 സരണ്യഭിഃ ഫലിഗമിത്ര ശക്ര
 വലംഭവേണ ദേയോ ദശ്വഗൈഃ

അന്വയം:—

ഹേ ശക്ര, ഇത്ര, — ശക്തിമൻ, ഇത്ര.
 നവ്വ-ഗൈഃ ദശ-ഗൈഃ — നവമാസൈശ്വമാസൈശ്വ
 സ്ത്രം കല്പാണാഃ, തൈഃ

സരണ്യ-ഭി:	— സരണം, ഗോനോ ഗതിമിച്ഛദ്ഭി:
സപ്ത വിവൈപ്ര:	— സപ്തസംഖ്യാകൈ: മേധാതിഥി പ്രഭൃതിഭി: മേധാവിഭി:
സു-സ്തോ സ്വരേണ	— ശോഭനസ്തോജയമേതേന ഉദാത്താദി ശ്രവ്യസ്വരോപേ തേന
സ്തോ സ്വര്യ: സ:	— സ്തോത്രേണ സുഷുപ്രാപ്യ: സ (ത്വം)
അഗ്നിം ഫലി-ഗം വലം	— പവ്യം, മോലം — അസുരം (ച)
രവേണ ഭരയ:	— ആത്മീയേന ശബ്ദേന അബിഭൂ:

അർത്ഥം.--അല്ലയോ ശക്തിമാനായ ഇന്ദ്ര, നവഗന്ധാരനെന്നും, ശേഖരനെന്നും രണ്ടുവിധത്തിലറിയപ്പെടുന്ന അംഗിരസ്സുകുളിൽ സന്മാന്ദ്യേച്ഛയുള്ള മേധാതിഥി മുതലായ ഏഴു മേധാവികളാൽ, ഉചിതസ്തോജത്തോടുകൂടി, ഉദാത്താനദാത്തസ്വരീതസ്വരങ്ങളോടു കൂടിയ സ്തോത്രത്താൽ (അപക്വം) എളുപ്പം പ്രാപ്യനായിത്തീർന്നു ബാപിടനം, സ്വശബ്ദം കൊണ്ടു പവ്യത്തെ യം, മോലത്തെയും, വലന്നെന്ന അസുരനെയും പേടിപ്പിച്ചു (അംഗിരസന്മാർ രണ്ടുവിധക്കാരാണ് ബ്രഹ്മ മാതംകൊണ്ടു സത്രം ചെയ്തവർ നവഗന്ധാർ, പതുമാസം കൊണ്ടു ചെയ്തവർ ശേഖരന്മാർ).

5 ഗുണാനോ അങ്ഗിരോഭിട്ടസ്തവിവ

രഷസാ സുര്യേണ ഗോഭിരന്ധ:

വിഭക്ത്യാ അപ്രഥയ ഇന്ദ്രസാന

ഭിവോരജ ഉപരമസ്തോയ:

വ 1

അന്വയം. —

ഹേ ദേവ,

അംഗിര:—ഭി: ഗുണാന: — ദശനീയ, ഇന്ദ്ര. (ത്വം)

രഷസാ സുര്യേണ — ഋഷിഭിസ്തയമാനസ്സൻ

(ച സഹ) ഗോഭി: — കിരണൈ:

അന്ധ: വി വ:	— അന്ധകാരം വ്യവൃണോഃ, വ്യനാശയ:
(തഥാ) ഹേ ഇന്ദ്ര, (ത്വം) ഭൂമയാ:	— പൃഥിവ്യാ:
സാന	— സമുദ്രമിതപ്രദേശം
വി അപ്രഥയ:	— വിശേഷേണ വിസ്തീർണ്ണമകരോഃ (വിഷമാമിമാം സമീകൃതവാൻ)
(തഥാ) ദിവ: രജ:	— അന്തരീക്ഷസ്യ, രജസഃ ലോകസ്യ
ഉപരം	— ഉപ്ലം മുലപ്രദേശം
അസ്തഭായ:	— അസ്തഭ്നാ:
(യഥാ തസ്യമുലം ദൃശം വേതി തഥാകാഷിഃ)	

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ദർശനീയനായ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് അംഗീരസ്സുകളാൽ സ്മൃതിയ്ക്കുപ്പെടുന്നവനായി ഉഷസ്സുകൊണ്ടും സൂര്യനെക്കൊണ്ടും ഒപ്പം കിരണങ്ങളാൽ അന്ധകാരത്തെ നശിപ്പിച്ചു. അതുപോലെ ഭൂമിയുടെ ഉന്നതപ്രദേശം കണ്ടും കുന്നമായിത്തീർന്നു നിരത്തി. കൂടാതെ, അന്തരീക്ഷലോകത്തിന്റെ മുലഭാഗം ദൃശമായി ഉറപ്പിച്ചുനിർത്തി.

6 തദുപ്രയക്ഷതമമസ്യകമ്
സുസ്യചാതമമസ്തിഭംസഃ
ഉപഹാരേപരാ അപിത്വ
ന്ധ്വണ്ണസോ നദ്യ ി ശ്വതസ്രഃ

അന്വയം:—

സുസ്യ അസ്യ	— ദർശനീയസ്യ ഇന്ദ്രസ്യ
താ ഉ കമ	— തദേവകമ്
പ്രക്ഷ-തമം	— അതിഗന്ധേന പുച്ഛം
ഭംസഃ ചാത-തമം അസ്തി	— (തദേവ) കമ് അതിഗന്ധേന ശോഭനം വേതി

ഉപ-ഹാരം

— ഉപഹാരവേഗ്യ ഗണവേഗ്യ,
പ്രഥിവ്യാസ്തംബന്ധിനി
സമീപദേശേ

ഉപരാ:

— ഉപാ: സ്ഥാപിതാ:

മധു-അണ്ണസ:

— മധുരേ മഹാ:

ചതസ്ര: നദ്യ:

— ഗംഗാദീനദീ:

അപിനഗൽ

— അസിന്ധവ്

യദി- (ഏതദി കമ്മതാദി അന്യേന കത്തുമാകയാൽ പൂജ്യം)

അർത്ഥം-ശേനീയനായ ഇന്ദ്രന്റെ ഈ (പറയാൻ പോകുന്ന) കർമ്മം തന്നെ ഏതാലും പൂജ്യമാണ് ആ കർമ്മം ഏതാലും ശോഭനവുമാണ് ഭൂമിയെ സംബന്ധിച്ച് സമീപപ്രദേശത്തു്, സ്ഥാപിതപ്പെട്ടവയം മധുരമല്ലാത്തതോടു കൂടിയവയുമായ ഗംഗ മുതലായ നാലു പ്രധാന നദികളെ അവിടുന്ന് നന്നെ നിത്യജലപ്രവാഹവതികളാക്കി ഈ കർമ്മം മറ്റൊരാലും അശക്യമാകയാൽ ഏതാലും പൂജ്യമത്രെ

7 ചിതാവിവ്ശ്രേ സനജാസനീളേ

അയാസ്യസ്തവമാനേഭിരഭൈ:

ഭഗോനമേനേ പരമേവ്യോമ

നന്ധാരായ ദ്രോണീ സുഭംസാ:

അനന്ധം -

(സ:) അയാസ്യം

— യാസ: പ്രയത്ന: യുദ്ധരൂപൈ:
പ്രയത്നൈ: സാധയിതുമശക്യ:

സ്തവമാനേഭി:

— സ്തോത്രം കവുതഭി:

അഭൈ:

— ന നിരൂപണമത്രൈ:

(സ്തവമാനസ്സൻ ഇദ്ര: സുസാധ്യ:)

(ഏവം ഭൂതസ്സൻ ഇദ്ര:)

സന-ജാ

— നിത്യജാതേ

സ-നീളേ

— സമാനംനീളം ഓക: യയോ:
തേ സംലഭേദ്യാവാപൃഥി
വ്യഗ്ര

ദിതാ വി വര്യേ	— ദിയാ വിവൃതേ അകരോൽ, ഭേദേനാസ്ഥാപയൽ
മേനേ പരമേ	— മനനീയേ, ഉൽകൃഷ്ടേ
വി-ഓമൻ	— വിവിധരക്ഷണേനസേ (വത്തമാനഃ)
ഭഗഃ ന	— സൂര്യ ഇവ
സു-ഭംസാഃ	— ശോഭനകമ്മാ (ഇന്ദ്രഃ)
രോദസീ അധാരയൽ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗത്തപോഷയൽ

അർത്ഥം.—അവിടുന്ന് പ്രയത്നംകൊണ്ടു്, വീരതകൊണ്ടു്, യുദ്ധംകൊണ്ടു്, നേടാവുന്നവനല്ല. സ്തോത്രകാരന്മാരുടെ സ്തുതിരൂപങ്ങളായ മന്ത്രങ്ങളാൽ എളുപ്പം നേടാവുന്നവനത്രേ. അപ്രകാരമുള്ള ഇന്ദ്രൻ ചിരകാല ജാതകളായി, ഏകസ്ഥാനത്തിൽ (ഔറവിട്ടിൽ) ഒപ്പം ഉറച്ചു നിന്നവരായ ദ്യാവാപൃഥിവികളെ രണ്ടായി പിരിച്ചു സ്ഥാപിച്ചു മനനീയവും, ഉൽകൃഷ്ടവും വിവിധരക്ഷണങ്ങളോടു കൂടിയതുമായ അന്തരീക്ഷത്തിൽ സൂര്യനെനപോലെ ശോഭന കമ്മാവായ ഇന്ദ്രൻ ദ്യാവാപൃഥിവികളെ വളത്തി.

8 സനാദ്വിവം പരിഭൂമാവിത്രപേ
പുനർഭൂപായപതിസ്വേദിരേവൈഃ
കൃഷ്ണേദിരമേതാഷാഃശാഃഭി
വുപർഭിരാചാരോത്തന്യാന്യാ

അന്വയം. —

വി-രൂപേ	— ശുക്തകൃഷ്ണതയാ വിഷമരൂപേ
പുനഃ-ഭൂപാ	— പുനഃ പുനഃ പ്രതിഭിവസം ജായമാനേ
യ പതി	— തന്മണ്യൗ (രാത്ര്യധൗ)
ദിവം ഭൂമ	— ദൃലോകം ഭൂമി. (പ)
സനാദ്	— ചിരകാലാദാഭ്യ
സ്വേദിഃ ഏവൈഃ	— സ്വകീരൈർമുഖൈഃ

പരി (ചരതഃ)	— പര്യാവരേണതേ
അകതാ	— രാത്രിഃ
കൃഷ്ണഭീഃ	— അന്ധകാരരൂപൈഃ വരണ്ണിഃ
ഉഷാഃ (പ) തഗന്തീഭീഃ	
വപുഃഭീഃ	— ദീപ്യമാനൈഃ സ്വശരീരഭൂതൈഃ തേജോഭിരപലക്ഷിതാ
അന്യാ-അന്യാ	— പരസ്परവ്യതിഹാരേണ
ആ ചരതഃ	— ആവരേണതേ

അർത്ഥം:-വെളുത്തും കറുത്തുമായി വിഭിന്നരൂപകളും ദിവസം പ്രതി വീണ്ടും വീണ്ടും പിറക്കുന്നവരും നിത്യതരത്തികളുമായ രാത്രിയും ഉഷസ്സും ഭൂലോകത്തെയും ഭൂമിയെയും സ്വകീയ ഗമനങ്ങളാൽ ചുറ്റുന്നു. രാത്രി അന്ധകാരത്തിന്റെ കറുപ്പോടും, ഉഷസ്സ് തിളങ്ങുന്ന സ്വശരീരതേജസ്സോടും കൂടി, പരസ്പരം ക്രിയാവിനിമയത്തോടു കൂടി (ചെന്തിമാറാത്തോടു കൂടി) ആവർത്തിക്കുന്നു (ഇതെല്ലാം ഇത്ര, അവിടന്ന് ചെയ്യുന്നതാകുന്നു.)

9 സന്തേമിസഖ്യം സ്വപസ്യമാന

സ്തൂനഭാധാര ശ്വസാസുഭംസാഃ

ആമാസുചിദധിഷ്ഠപക്വന്തഃ

പയഃ കൃഷ്ണാസുതശ്ച ദ്രോഹിണീഷു

അന്വയം:-

സു-അപസ്യമാനഃ

— സ്വപഃ ശോഭനകമ്മ,
തദിവാചരൻ

ശ്വസാ സുതഃ

— ശ്വസഃ, ബലസ്യപുത്രഃ
(വിജകരിവ്യത്യയഃ)

സു-ഭംസാഃ

— ശോഭനകമ്മയുക്തഃ (ഇത്രഃ)

സഖ്യം സന്തേമി ഭാധാര

— യജമാനാനാം സഖിത്വം

(കിഞ്ച) ആമാസു ചിതഃ

— ചിരാന്ധാരയതി, പോഷയതി
ആർദ്രാസു, അപരിപക്വാസു
ഗോഷുച

അന്തഃ	— മധ്യേ
പക്ഷം പയഃ ദധിഷേ	— പരിപക്ഷം ക്ഷീരം ധാരയസി
(തഥാ) കൃഷ്ണാസു	
രോഹിണീഷു	— കൃഷ്ണരോഹിതവണ്ണാസുഗോഷു
(തദപിപരീതം) രശ്മി	— ദീപ്യമാനം, ശ്വേതവണ്ണം
	പയഃ ദധിഷേ

അർത്ഥം:—സൽകർമ്മശീലനും, ബലത്തിന്റെ മകനുമായ ഇന്ദ്രൻ ശോഭനകർമ്മയുക്തനായി യജമാനന്മാരുടെ സഖിത്വം സുചിരകാലമായി വളർത്തുന്നു. കൂടാതെ അവിടുന്ന് മുഴുപ്പത്താത്ത പശുക്കളിലും കൊഴുത്ത പാൽ ധരിക്കുന്നു. (ഉണ്ടാക്കുന്നു) അതുപോലെ കുറുത്തവയും ചുവന്നവയുമായ പശുക്കളിൽ തിളങ്ങുന്നതും വെളുത്തതുമായ പാൽ ധരിക്കുന്നു.

10 സ॒നാ॒ൽസ॒നീ॒ളാ॒ അ॒വ॒നീ॒ര॒വാ॒താ॒
 വ്ര॒താ॒ര॒ക്ഷ॒ന്തേ॒ അ॒തു॒താ॒സ്സഹോ॑ഭിഃ
 പു॒ത്ര॒സഹ॒സ്രാ॒ജന॑യോനപ॒തീ
 ഭൃ॒ഗു॒വ॒സ്യ॒ന്തി॒സ്വ॒സാരോ॑ അ॒ഹ്ര॑യാണം.

വ. 2

അന്വയം:—

സനാൽ	— ചിരകാലാദാരഭ്യ
സ-നീളാഃ	— സമാന നിവാസസ്ഥാനാഃ
അവാതാഃ	— വാതംഗമനം, തദ്രഹിതാഃ (ഏകപാണ്യവസ്ഥാനാൽ)
അവനീഃ	— അവനയഃ, അംഗുലയഃ
പുത്ര സഹസ്രാ	— പുത്രണി, ബഹുനി, അസംഖ്യാതാനി
വ്രതാ	— വ്രതാനി, ഇന്ദ്രസംബന്ധിനി കർമ്മാണി
അതുതാഃ	— പുനഃ പുനഃ കാരണേപ്യാലസ്യ രഹിതാഃ
സഹിഃ-ഭിഃ രക്ഷന്തേ	— നൃതമീരയർത്ഥ്യരവഃ പാലയന്നി

ച) സ്വസാരഃ — സ്വയമേവസരന്ത്യഃ അംഗുലയഃ
 — പാലയിത്രഃ
 ധാനം — ലഘുജാതമിതം, പ്രഗത്ഭം
 ന — ദേവപന്ത്യഇവ
 നി — പരിചരന്തി
 ചിബന്ധനേന ഇത്രം പ്രീണയന്തി)

രത്നം-പണ്ടേ തുടങ്ങി ഒരേ പാപ്പിടത്തോടുകൂടിയ (ഒരേ
 നല്ലുള്ള) വയറും, പിരിഞ്ഞുപാകാത്തവയും, ആയ വിര
 ഇത്രന്നുവേണ്ടിയ ആയിരമായിരം കഥകളെ വിണ്ടും
 അനുഷ്ഠിച്ചും ഭക്ഷ്യപദാർത്ഥം, ആത്മീയബലംകൊണ്ടും
 കഥകളെ) സംരക്ഷിക്കുന്ന മാത്രമല്ല, ചവന്നുശീലങ്ങ
 ആ വിരലുകൾ, രക്ഷിത്രികളായ ദേവപന്തികൾപോലെ
 മുമ്പായി, ലഘുജാതമായി അവിടുത്തെ പരിചരി
 അതായത് അഭിലിബന്ധം ചെയ്ത് ഇത്രന്നെ എപ്പോഴും
 ജ്ഞാനം

11 സനാ¹യു¹വോ¹നമ¹സാന¹വ്യോ¹ അ¹ക്കൈ
 വ്യാ¹സ്യയ¹വോ¹മത¹യോ¹സ്യേ¹ദൃഃ
 പ¹തിം ന¹പ¹ന്തി¹ത¹ശ¹തി¹ര¹ശ¹തം
 സ¹പ്ത¹ശ¹ന്തി¹ത്വാ¹ശ¹വ¹സാ¹വ¹ൻമ¹നി¹ഷാഃ

പയഃ -

ദസ്യ — ദശനീയ (ഇത്ര)
 കൈഃ നമസാ — ശസ്ത്രക്രമൈകൈര്യഃ,
 നമസ്താരേണ (ച)
 സ്വപം) നവ്യഃ — നൂതനഃ (ഭവസി)
 നാ-യവഃ — സനാതനമഗ്നിഹോത്രാദികമ്മ
 ആത്മനുള്ളതഃ
 ധ-യവഃ മതയഃ — ധനകാമാഃ, മേധാവിനഃ
 (തം സ്വാം)
 : — പ്രയാസേന ജഗ്തഃ

ഹേ ശവസാ—വൻ, (തൈ: പ്രയുക്താഃ)	— ബലവൻ, (ഇന്ദ്ര,)
മനീഷാഃ	— സ്തവയഃ
ഉശതീഃ പത്നീഃ ഉശന്തം	
പതിം ന	— കാമയമാനാഃ പത്നീഃ കാമയമാനം പതിമിവ
ത്വാ സ്പൃഗശന്തി	— ത്വാം പ്രാപ്നുവന്തി, സംജേന്തേ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ദർശനീയനായ ഇന്ദ്ര, ശത്രുരൂപങ്ങളും മന്ത്രങ്ങളാലും നമസ്കാരത്താലും യാതൊരവിടനും, വന്ദിക്കേണ്ടവനാണോ, ആ അവിടുത്തെ, അഗ്നിഹോത്രാദിസനാകർമ്മങ്ങളിൽ ശ്രദ്ധാലുക്കളും ധനകാമന്മാരുമായ മേധാവി (ഋതവിഗൃജമാനന്മാർ) പ്രയാസത്തോടുകൂടിയാണ് പ്രാപ്തം. ബലവാനായ ഇന്ദ്ര, ഞങ്ങളാൽ ചൊല്ലപ്പെടുന്ന നീക്കം, കാമപരികളായ ഭാര്യമാർ കാമവാനായ ഭർത്താവി എന്നപോലെ പ്രാപിക്കുന്നു, ജീയുന്നു.

12 സനാഭേവതവരായോഗഭിന്നേ
നക്ഷീയന്തേനോപദസ്യന്തിദസു
ദ്യുമാൻ അസിക്രതുമാൻ ഇന്ദ്രധീര
ശ്ലിഷ്ഠാശചീവസ്സുവന്ശ്ശചീഭിഃ

അന്വയം:—

ഹേ ദസു, തവ ഗഭിന്നേ	— ദർശനീയ, (ഇന്ദ്ര,)	തവഹസ്തേ
സനാൽ ഏവ	— ചിരകാലാഭാരദ്യസ്ഥിതാനി	
രായഃ ന ക്ഷീയന്തേ	— ധനാനിനവിനശ്യന്തി	
ന ഉപ ദസ്യന്തി	— സ്തോത്രദ്യോഭത്തമപിത്വമുസ	
	ഗതം ധനം ഉപക്ഷയം ന	
	പ്രാപ്നോതി (അപി തു വചഃ)	

ഹേ ഇന്ദ്ര, ധീരഃ (ത്വാം)

ദ്യു-മാൻ അസി

(തഥാ) ക്രതു-മാൻ

— ദീപ്തിമാൻ ഭവസി

— ലോകഹിതകർമ്മയുക്തഃ (അസ

ഹേ ശചി-വഃ, തവ

ശചിഭിഃ

നഃ ശിക്ഷ

— കഷ്ടവൻ, തവകഷ്ടഭിഃ

— അസുഭ്യം ധനം ദേഹി

അർത്ഥം.—ഗേനീയനായ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ കയ്യിൽ എത്രയോ പണ്ടുകാലം മുതലുള്ള ധനങ്ങൾ നശിപ്പിക്കുന്നില്ല സ്തോതാക്കൾക്ക് കൊടുത്തിട്ടും അത് കറുപ്പുന്നില്ല വാങ്ങിക്കൊള്ളുന്നതെല്ലാ അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ധീരനായ അവിടുന്ന് ശോഭാനനാകുന്നു, ലോകഹിതകരം ചെയ്യുന്നവനാകുന്നു. അല്ലയോ കഷ്ടപ്പെട്ടവൻ, അവിടുത്തെ കഷ്ടങ്ങളാൽ ബാധിക്കാൻ ധനം തന്നാണിയാലും.

13 സനായതേ ഗോതമ ഇന്ദ്രനപ്യ

മതക്ഷദ്ബ്രഹ്മ ഹരിയോജനായ

സുനീമായനസ്സവസാനനോധഃ

പ്രാതമക്ഷ്യധിയാപസുജഗമ്യാൽ

വ 3

അന്വയം. —

(സഃ ഇന്ദ്രഃ) സനാ-യതേ — നിത്യഃ, ആഭ്യഃ ഇവാപരതേ

ഹേ ശവസാന, ഇന്ദ്ര, — ബലവൻ, ഇന്ദ്ര,

ഹരി-യോജനായ — ഹരിരഥേ യോജയതി
ഹരിയോജനഃ, തസ്മൈ

സു-നീമായ — സുഷ്ണനേത്രേ (തുഭ്യം)

ഗോതമഃ നോധഃ നവ്യം

ബ്രഹ്മ — നൃതനം ഏതൽ സ്തോത്രരൂപം
സൂക്തം

നഃ അതക്ഷൽ — അസുഭേമമകരോൽ

(സഃ) പ്രാതഃ മക്ഷ്യ ധിയാ-

വസുഃ ജഗമ്യാൽ — ഇന്ദ്രഃ പ്രാതഃകാലേ ആഗച്ഛതു

അർത്ഥം.—ആ ഇന്ദ്രൻ ആഭ്യന്തരം, നിത്യന്തരം പോലെ ഭവിക്കുന്നു ബലവാനായ ഇന്ദ്ര, ഹരികളെന്ന അശ്വങ്ങളെ തേരിൽ പൂട്ടുന്നവനും നല്ല നേതാവുമായ അവിടുന്ന് ഗോതമപുത്രനായ

നോധസ്സു (ഞാൻ) ഈ സ്തോത്രരൂപമായ സൂക്തം ചൊല്ലിയ
ല്ലൊ. ഇന്നും നാളെയും (എന്നും) പ്രാതഃകാലത്തു് ഇന്ദ്രൻ ശീശ്ര
ഗാമിയായി വന്നുചേരട്ടെ.

വക്രം 4-5

1 ത്വം മഹാ ഇന്ദ്രയോഹശുഷ്യേ
ദ്യാവാജ്ജ്ഞാനഃ പൃഥിവീ അഥേധാഃ
യഥതേ വിശ്വാഗിരയശ്ചിദഭോ
ഭിയാദൃളഹാസഃ കിരണാനൈജൻ

അന്വയം:-

ഹേ ഇന്ദ്ര, ത്വം മഹാൻ	— ഗുണൈഃ സർവാധികഃ (വേസി)
യഃ ഹ	— യഃഖല (ത്വം)
അഥേ	— അസൂരകൃതേ ഭയേ സതി
ജ്ജ്ഞാനഃ	— തദാനീമേവ പ്രാദർഭൂതസ്സൻ
ശുഷ്യേഃ	— ശത്രുശോഷകൈർബ്ബലൈഃ
ദ്യാവാപൃഥിവീ ധാഃ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ അധാരയഃ
(താദൃശാൽ യോൽ അമൃതഃ)	
(കീഞ്ച) യൽ ഹ തേ	
ഭിയാ	— യസ്യ ഖല തവ സംബന്ധിന്യാ
	ഭിത്യാ
വിശ്വാ	— വിശ്വാനി, വ്യാപ്താനി
	ഭൂതജാതാനി
ഗിരയഃ പിത	— ശിലോച്ഛയാശ്ച
അഭോ	— അന്യാന്യപിമഹാന്തിയാനി
	സന്നിതാനി (തേപിസദ്യേ)
ദൃളഹാസഃ	— ദൃഢാഅപി
കിരണാഃ ന	— യഥാസൂര്യരശ്മയഃ ഇതസ്സതോ
	നഭസികമ്പതേ തദാൻ
ഐജൻ	— അകമ്പിഷത

അത്ഥം.-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് ഗുണങ്ങളാൽ സമ്പ്രാധികനാകുന്നു യാതൊരവിടുനാനോ അസൂരകൃതമായ ഭയം ഉണ്ടിച്ചപ്പോൾ ആവിർവിച്ഛി (മുന്നോട്ടുവന്ന്) തീക്ഷ്ണബലങ്ങളാൽ ദ്യാവാപൃഥ്വിഭിരളെ ഭക്ഷിച്ച കാത്തത് ആ ഭയത്തിൽ നിന്ന് മോചിപ്പിച്ചത്, ആ അവിടുത്തെപ്പറ്റിയ ഭയംകൊണ്ട്, ഏല്പാദം വ്യാപിച്ച ഭൂതജാതങ്ങളും, പവൃതങ്ങളും, മഹത്വമുള്ള മഹാദൈവ പരാചരങ്ങളും ഉറച്ചുനില്ക്കുന്നവരിലും, ആ കാശത്തിൽ സൂര്യശുക്രം അങ്ങിങ്ങു ഇടുകുന്നപോലെ, വിറച്ചു

2 ആയദ്ധർമ്മീന്ദ്രവിപ്രതാവേ

രാതേവദ്രംജരിതാബാഹോഘാൽ

യേനാവിഹര്യതക്രതോഅമിത്രാൻ

പുരഇഷ്ടാസിപതളതപുവീഃ

അന്വയം.-

ഹേ ഇന്ദ്ര (ത്വം) യൽ	— യദാ
വി-വ്രതാ ഹരി	— വിവിധകമ്മാണൗ
	ത്വദീയാവഗ്വൗ
ആ വേഃ	— രഥേആഗമയസി,
	യോജയസി
(തദാനിം) തേ ബാഹോഃ	— തവഹസ്തയോഃ
ജരിതാ	— സ്തോതാ
വദ്രം ആ ധാൻ	— സ്തോത്രേണസ്ഥാപയതി
ഹേ അവിഹര്യത-ക്രതോ	— പ്രേമംസിതകമ്മൻ
അമിത്രാൻ	— ശത്രുൻ
യേന (വദ്രേണ)	
ഇഷ്ടാസി	— അഭിഗച്ഛസി
ഹേപത-ഇത	— പുതഭിഃ, ബഹുഭിര്യജമാനൈഃ
	ആഹുത (ത്വം)
പുവീഃ പാഃ	— ബഹുനിഅസൂരപരാണി
	(മേന്തുഭിഗച്ഛസി)

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് എപ്പോൾ വിവിധ കർമ്മസമർത്ഥനുള്ള കതിരുകളെ തേരിൽപ്പടുത്തുവോ, അപ്പോൾ അവിടുത്തെ കൈകളിൽ സ്തോതാപ് വഭ്രായുധമെത്തിക്കുന്നു. (ഇന്ദ്രനും, ഇന്ദ്രന്റെ മഹത്വവും വഭ്രായുധവുമെല്ലാം സ്തോതാക്കളുടെ മന്ത്രപ്രഭാവംകൊണ്ട്, സങ്കല്പ ശക്തികൊണ്ട് ഉണ്ടായതും വർദ്ധിക്കുന്നതുമാണെന്ന് ആശയം) ഇഷ്ടകർമ്മമായ ഇന്ദ്ര, ആ വഭ്രംകൊണ്ടാണല്ലോ, വളരെ യജമാനന്മാരാൽ വിളിക്കപ്പെടുന്നവനെ, അവിടുന്ന് ശത്രുക്കളെ നേരിടുന്നത്, കണക്കറ്റ അസുരപുരങ്ങളെപ്പിളക്കാൻ പോകുന്നത്.

3 തപം സത്യഇന്ദ്രധൃഷ്ണരതാ
 സ്വപ്തഭക്ഷാനര്യസ്തപഃഷാട്
 തപം ശുഷ്ണം വൃജനേ പൃക്ഷന്തന്നേ
 യനേ കഥസായ ഭൃമതേ സചാഹൻ.

അന്വയം —

ഹേ ഇന്ദ്ര, തപം സത്യഃ	— സൽസുഭവഃ, സർവ്വോൽകൃഷ്ടഃ
ഏതാൻ (ശത്രുൻ	
അഭിഗതസ്തൻ) ധൃഷ്ണഃ	— തേഷാം ധർഷ്യിതാ,
	തിരസ്തതാ
(കിഞ്ച) തപം പ്രഭക്ഷാഃ	— പ്രഭുണാം അധിപതിഃ
നര്യഃ	— നൃഭ്യോഹിതഃ
(തഥാ) തപം ഷാട്	— ശത്രുണാമഭിവേദിതാ
(കിഞ്ച) പൃക്ഷേ	— വീരൈഃ യോദ്ധും പ്രാപ്തവ്യേ
ആന്നേ വൃജനേ	— സംഗ്രാമേ, യുദ്ധേ
ഭൃ-മതേ യനേ	— ദീപ്തിമതേ തരുണായ
കഥസായ സചാ തപം	— സഹായോഭൃതാ
ശുഷ്ണം അഹൻ	— ഏതൽസംജ്ഞമസുരം അവധിഃ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് സത്തുകളിൽ ഭവിച്ചുവന്നാകുന്നു, സർവ്വോൽകൃഷ്ടനാകുന്നു. ശത്രുക്കളെ നേരിട്ടു മടക്കിയവനാകുന്നു പ്രഭുക്കളെ ദേവന്മാരുടെ നാമനാകുന്നു.

മനുഷ്യർക്ക് ഹിതകാരിയാകുന്ന ശത്രുക്കളുടെ ജേതാവായ
കൂടാതെ വീരയോദ്ധാക്കളാൽ പ്രാപ്യമായ കഠിനമുഷ്ണത്തിൽ
ശോഭനം, യുദ്ധാവസ്ഥയിൽ കമംസസ്സ സഹായിയായി, ശത്രു
നെ അസുരനെ വധിച്ചു

4 തപഃ ഹത്യദിത്രപോരീസ്സഖാ

വൃത്രം യത്പ്രിന്ധവകമന്തഃനാഃ

യഥാശൂരവൃഷണഃ പരാചൈ

വ്വിസ്മ്യന്യോനാവക്തോ വൃഥാഷാട്

അന്വയം:-

ഹേ ഇത്ര തപഃ ഹ	— തപഃ ഖലു
സഖാ	— കമംസസ്സ സഹായസ്സൻ
ത്യൽ	— തൽ, പ്രസിദ്ധഃ ജയലക്ഷണം യശഃ
പോരീഃ	— പ്രേരിതവാൻ, അകാഷിഃ
ഹേ വൃഷ-കമന്തഃ, വക്രിൻ	— വൃഷ്ടുകേസേചന കഞ്ചോപേത, വക്രവൻ
വൃത്രം യത് ഹ ഉഭേനാഃ	— കമംസസ്സ ശത്രും യദോഖലു അഹിംസിഃ
ഹേ ശൂര, വൃഷ-മനഃ വൃഥാഷാട്	— വീര, കാമാഭിവാഞ്ചകമനസ്സ്, ¹ — അനായാസേന ശത്രുണാമഭി ഭവിതാ (ത്വം)
യൽ യോനൗ	— യദോഖലു വീരൈഃ മിശ്രണീയേ സംഗ്രാമേ
സ്യൂൻ	— കമംസസ്സോപക്ഷയിതൻ അന്യാൻ ശത്രുൻ
പരാചൈഃ വി അക്രതഃ	— പരാഗമനൈഃ പരാജ്യാഖാ യഥാ ഭവന്തി തഥാ വ്യക്തിനഃ (തദാനിം കമംസഃ സഖ്യം യശഃ പ്രാപ്തം)

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് കരുതന്റെ സഹായിയായി അദ്ദേഹത്തിന്ന് ജയകീർത്തിയുണ്ടാക്കി. അല്ലയോ മഴ പെയ്യിക്കുന്ന വര്യായ, ശുര, കാമവർഷണമനസ്സ്, എപ്പോൾ അവിടുന്ന് കരുതന്റെ ശത്രുവെ ഹിംസിച്ചുവോ, അനായാസമായി ശത്രുജയനായി എപ്പോൾ അവിടുന്ന് വീരന്മാർ ചേർന്നു യുദ്ധത്തിൽ കരുതന്റെ മറ്റു ശത്രുക്കളെയും പിന്മടക്കി ഓടിച്ചുവോ, അപ്പോൾ കരുതൻ എല്ലാ യശസ്സും നേടി.

5 തപം ഹത്യഭിദ്രാരിഷണ്യ

ദൃഢ് ഹസ്യചിന്താതാമജ്ജയൗ

വ്യഗ്ര സുഭാകാഷ്ഠാ അപ്തേവ-

ഛന്ദേവ വഭ്രിഞ്ജം നമിഹൃമിത്രാൻ

വ. 4

അന്വയം :-

ഹേ ഇന്ദ്ര, തപം ഹത്യേ	— തപം വലുതസ്യ
ദൃഢ് ഹസ്യചിന്താ	— ദൃഢസ്യ കസ്യചിന്താ
അരിഷണ്യൻ	— രേഷണം, ഹിംസാ അനിച്ഛൻ (ഭവസി)

(ഭവതാത്പരനാനൃഹിതത്വാൽ)

(തമാപി) കർത്താതാ	— സ്തോത്രണാമസ്മാകം
(ശത്രുഭിഃ) അജയൗ	— അപ്രീതൗ സത്യാം
അസുൽ അപ്തേ	— അസുഭീയാശ്ചായ (ഗന്തു)
കാഷ്ഠാഃ ആ വി വഃ	— ദിശഃ ആസമന്താത് വിദ്വതാഃ കരു

(കിഞ്ചതത്രത്യാൻ)

അമിത്രാൻ	— ശത്രുൻ
----------	----------

ഹേ വഭ്രിൻ, ഘനാ-ഇവ

എമിഹി	— കാലനേന വഭ്രേണ ഹൃദയേ നമി
-------	---------------------------

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് ഭവതാത്പരനായ മുമ്പുള്ള അനുഗ്രഹവുമായി, ആനുകൂല്യം ശക്തനായവനും, ഹിംസിക്കാൻ ഉന്നിച്ഛിക്കാറില്ല. എന്നാലും സ്തോതാക്കളായ ഞങ്ങളിൽ ശത്രുക്കൾ അപ്രീതന്മാരായവരും, ഞങ്ങളുടെ കതിരുകൾ (ഇഷ്ടവ

കാരം എവിടെ സഞ്ചരിയ്ക്കുന്നതിന്നും) വഴി മുറുകെ തുറക്കു പ്പെട്ടതാക്കണം. കൂടാതെ, അല്പയോ വള്രായുധ, അവിടങ്ങളി ലുള്ള ഗതുകളെ, കഠിനമായ വള്രത്താൽ വധിച്ചാലും.

6 ത്വാം ഹത്യഭിത്രാണിസാതൌ
 സ്വമീളംഹേനൻ ആജാഹവന്തേ
 തവസ്വധാവ ഇയമാസമര്യ
 ഊതിവ്യാജേഷ്വ തസായ്യാഭൂത്

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, അണി—സാതൌ	— അണിനാം ഗന്ത്യണാം, യുദ്ധേ പ്രവൃത്താനാം പുരുഷാണാം, സാതിഃ, ലാഭഃ യസ്മിൻ
സ്വ—മീളംഹേ	— മീഡം ധനം സുഷുധനം യസ്മിൻ
ആജാ	— ആജേ, സംഗ്രാമേ
ത്യൽ ത്വാം	— തൽ, പ്രസിദ്ധം ത്വാം (ഏവ).
നന്ദഃ ഹവന്തേ	— യോദ്ധുകാമാഃ സാഹായ്യാത്ഥം മാഹവന്തി
(തവ യദ്യുധം തത്ര സ്തോതാരഃ ത്വാം പ്രോത്സാഹയന്തി) ഹേ സ്വധാവഃ,	
സ—മര്യ	— അന്നവൻ (ഇന്ദ്ര,) സംഗ്രാമേ
തവ (സംബന്ധിനി)	
ഇയം (ഊതിഃ)	— ത്വഭിയമീദം രക്ഷണം
ആ ഭൂത്	— അസ്മാൻ ആഭിമുഖ്യേന വേതു
വാജേഷ്വ	— സംഗ്രാമേഷ്വ (യാ ഏഷാ)
ഊതിഃ അതസായ്യാ	— യോദ്ധുഭിഃ പ്രാപ്തവ്യാ (സാപവേതു)

അർത്ഥം.—അല്പയോ ഇന്ദ്ര, യുദ്ധോദ്യുക്തരായ ഭടന്മാരോടു ചേർന്നും, ധാരാളം അവരോട് ധനാഗമമുള്ളതുമായ യുദ്ധത്തിൽ പ്രസിദ്ധമായി അവിടുത്തെയാണല്ലോ യുദ്ധകാംക്ഷികൾ സഹായത്തിന്നു വിളിക്കുന്നത്. അവിടുന്ന് എവിടെ യുദ്ധം

ത്തിലുണ്ടോ, അവിടെ സ്തോതാക്കൾ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നു. അല്ലയോ അന്നവാനേ, യുദ്ധത്തിൽ അവിടുത്തെ ഈ രക്ഷണം ഞങ്ങൾക്ക് ആഭിമുഖ്യത്തോടുകൂടി ഭവിക്കട്ടെ, യുദ്ധങ്ങളിൽ ഈ രക്ഷണം യോദ്ധാക്കളായ ഞങ്ങളാൽ പ്രാപിക്കത്തക്കതായി ഭവിക്കട്ടെ.

7 ത്വം ഹത്യഭിന്ദ്രസപ്തയുധൻ
പുരോവജീൻ പുരുകമസായഭട്ടഃ
ബഹിന്യൽ സുഭാസേ വൃഥാവ
ശ്ശംഹോരാജൻ വരിവഃ പുരവേകഃ

അന്വയം:—

ഹേ വജ്രീൻ, ഇന്ദ്ര,

പുരു-കമസായ

യുദ്ധൻ ത്വം

ത്യൽ സപ്ത പുരുഃ ഭട്ടഃ ഹ

(അപിച) സു-ഭാസേ

അംഹോഃ

യൻ (ധനമസ്തിതിൽ)

വൃഥാ

ബഹിഃ ന വർക്

ഹേ രാജൻ

(തദനന്തരം) പുരവേ

വരിവഃ കഃ

— തന്നാമകായ ഭൃഷയേ

— യുദ്ധം കർച്ചാണസ്തപം (ഏവ)

— താഃ സപ്തസംഖ്യാകാനിനഗരാ

ണിവ്യഭാരയഃ, അഭൈരീഃ

ഖലു

— ഏതന്നാമകായരാജേണ

— ഏതൽസംജ്ഞസ്യോസ്മരസ്യ

സംബന്ധി

— അനായാസേന

— ബഹിരിവഅവൃണക്, അച്ഛിനഃ

— സ്വാമിൻ, ഇന്ദ്ര

— ത്വം ഹവിഷാപുരയതേ

തസ്മൈസുഭാസേ

— ധനം അകാഞ്ഛിഃ

അർത്ഥം—വജ്രായുധനായ ഇന്ദ്ര, പുരുകമസനെന്ന ഭൃഷിയ്ക്കുവേണ്ടി യുദ്ധം ചെയ്തുകൊണ്ട് അവിടുന്ന് (അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശത്രുക്കളുടെ) ഏഴു നഗരങ്ങൾ തകർത്തുവെല്ലോ. കൂടാതെ സുഭാസ്നേഹ രാജാവിനുവേണ്ടി അംഗുളവെന്ന അസുരന്റെ ധനം പ

പുപോലെ നശിപ്പിച്ചുവല്ലോ. സ്വാമിൻ, അതിന്നശേഷം അവിടേയ്ക്ക് നിറച്ച ഹവിസ്സുപ്രദാന സമാസ്തിന് യനവും കൊടുത്തുതരിച്ചി.

8 തപം ത്യാം¹ന¹ഇ¹ന്ദ്രദേവചിത്രാ

മി¹ഷമാ¹പോ¹നപീ¹പയഃ പരി¹ജ്¹മൻ

യ¹യാ¹ശുര¹പ്ര¹ത്യ¹സു¹ഭ്യം¹യം¹സി

അ¹നമു¹ജം¹ന വി¹ശ്വ¹ധ¹ക്ഷര¹ധൈ

അനയം:-

ഹേ ദേവ, ഇന്ദ്ര, തപം ന: — അസ്മാകം

ചിത്രാം ത്യാം ഇഷം — ചായനീയാം താം ഇഷം, അന്നം

പരി-ജ്¹മൻ — പരിതോവ്യാപ്തായാം ഭൂമൗ

ആപഃ ന — യഥാആപഃ, വൃഷ്ടുകോനി

ഭൂത്യാം വർഷണേന

പ്രവദ്ധയസി

(അഥാ) പീപയഃ — പ്രവദ്ധത, യഥാസർവ്വാഭൂമിരണേ
ന പരിപുണ്ണാവേതിതഥാകരു

ഹേശുര, (ഇന്ദ്ര) യയാ

(ഇഷം) അനം — ആത്മാനം

വിശ്വധ ക്ഷരധൈ

ഊജം ന — സർവ്വതഃ ക്ഷരിതും ഉദേകമിവ

അസുഭ്യം പ്രതി യംസി — പ്രയച്ചസി

(ബഹുലമുദേകമിവ പ്രാണധാരണരൂപം ജീവനമപി
പ്രയച്ചസി)

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ദേവതമാനനായ ഇന്ദ്ര, ഞങ്ങൾക്കു, ഭൂമിയിലെല്ലാഭവും പരത്ത് വ്യാപിജ്ഞന മഴവെള്ളം പോലെ, നിരന്നുനിറഞ്ഞ മനോഹരമായ അന്നം വർഷിപ്പിച്ചാലും അന്നംകൊണ്ട് ഭൂമി നിറയുന്നവണ്ണം ആക്കിയാലും അല്ലയോ ശുരനായ ഇന്ദ്ര, അന്നംകൊണ്ട് നിറയുന്നപോലെ ഏതും ഒഴുകുന്ന വെള്ളവും അവിടത്ത് തന്നെത്തന്നെ അതായത് ധാരാളം വെള്ളം പോലെ പ്രാണധാരണരൂപമായ ജീവനം (അന്നം)വും തന്നെത്തന്നെ

9 അകാരിത ഇത്ര ഗോതമേഭി

ബ്രഹ്മാണോക്താ നമസാ ഹരിഭ്യോ

സുപേശസംവാജമാഭിരാഗ:

പ്രാതർമക്ഷുധിയാവസുജഗമ്മയാൽ

വ. 5

അന്വയം:-

ഹേ ഇത്ര, തേ

— തവ

ഗോതമേഭി:

— തൽസംഗ്രഹേണഃ ലിഷിഭി:

അകാരി

— സ്തോത്രംകൃതം

ബ്രഹ്മാണി നമസാ

— മന്ത്രജാതാനി ഹവിർലക്ഷണേ
നാനേന സഹ

ഹരി-ഭ്യോ

— അശ്വാഭ്യോമുപേതായ തുഭ്യം

ആ-ഉക്താ

— ആഭിമുഖ്യേനോക്താനി

(സ: തപ:) സു-പേശസം

— ബഹുവിധരൂപയുക്തം

വാജം ന: ആ ഭേ

— അന്നമസുഭ്യം ആഹര, ഭേഹി

ധിയാ-വസു: പ്രാത:

— ഇത്ര: പ്രാത: കാലേ ഗച്ഛതു

മക്ഷ ജഗമ്മയാൽ

— ഇത്ര: പ്രാത: കാലേ ഗച്ഛതു

അർത്ഥം.-അല്പയോഗം ഇത്ര, അവിടേയ്ക്ക് ഗോതമന്മാരാൽ (ഞങ്ങളാൽ) സ്തോത്രം കൃതമായി. (ചൊല്ലപ്പെട്ട) ഹവിരന്നത്തോടുകൂടിയ മന്ത്രസമൂഹം, ഹരിക്കുളാടുകൂടിയ അവിടേയ്ക്കു വേണ്ടി ചൊല്ലപ്പെട്ടു. ബഹുരൂപമായ അന്നം ഞങ്ങൾക്കുളിയാലും. കർമ്മംകൊണ്ട് സമ്പന്നനായ ഇന്ദ്രൻ ഇന്നും നാളെയും (എന്നും) പ്രഭാതത്തിൽ ശീഘ്രഗാമിയായി വന്നുചേരട്ടെ. വക്ത്രം 6-7-8 ജഗതിത്രിഷ്ടുഭൂജന്ദ്രസീ, മന്ത്രോദേവതാ.

1 . വൃഷ്ണേശ്വരായ സുതഖായ വേധസേ

നോധസ്സുപക്തിം പ്രഭോമതഃഭ്യ:

അപോനധീരോമനസാ സുഹസ്തോ

ഗിരസ്സമഞ്ജേ വിദമേഷാഭവ:

അന്വയം:-

(പുര്വാർദ്ധ്വനോധാഃ പ്രേര്യതേ)

- ഹേ നോധഃ, വൃഷ്ണേ — കാമാനാം വർഷിത്രേ
- സു-മഖായ — ശോഭനയജ്ഞായ
- വേധസേ — പുഷ്പഫലാദീനാംകർത്രേ
- മരുതീ-ഭ്യഃ ശർധായ — മരുതാം സമൃദ്ധായ (വിഭക്തി വ്യത്യയഃ)
- സു-വൃകതിം പ്ര ഭര — സുഷ്വാപജ്ജകം സ്തോത്രം പ്രേരയ, സ്തുഹി

(പ്രേരിതോനോധാഃ ആഹ)

- ധീരഃ സു-ഹസ്ത്യഃ — ധീമാൻ, ശോഭനാംഗുലിയുക്തഃ, കൃതാഞ്ജലിഃ (അഹം)
- (യാഃ) ഗീരഃ വിദഥേഷ്യ — യജേഞ്ഞ്ഞ്
- ആ-ഭുവഃ — യഥാശാസ്ത്രം പ്രയുക്താഃ, ദേവ താഭിരുപീകരണസമർത്ഥാഃ വേനീതി ആഭുവഃ
- മനസാ (താദൃശാഃ ഗീരഃ) — സ്തുതിലക്ഷണാവാചഃ
- അപഃ ന — യഥാപജ്ജന്യഃ യഗപദേവ ബഹുഷ്യപ്രദേശേഷ്യ ബഹുശോജ ലാനിവർഷതിതദാർ
- സം അഞ്ജേ — സമ്യക്വ്യക്താഃ കരോമി

അർത്ഥം:- (പുര്വാർദ്ധ്വത്തിൽ നോധസ്സിനോടു കൂടുകാർ പറയുന്ന) അല്ലയോ നോധസ്സേ, കാമം വർഷിക്കുന്നതും ശോഭനയജ്ഞത്തോടുകൂടിയതും, പുഷ്പഫലാദികളെ ഉല്പാദിപ്പിക്കുന്നതുമായ മരുതസമൃദ്ധത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച് നല്ല, ഹൃദ്യമായ സ്തോത്രം ചൊല്ലുക (അപ്രകാരം പ്രേരിതനായ നോധസ്സ് സ്തുതിക്കുന്നു) ബുദ്ധികൊണ്ടോലോചിക്കുന്നവനും, കൂപ്പുകയ്യുമായ ഞാൻ, യാഗങ്ങളിൽ ദേവതകളെ പ്രത്യക്ഷീകരിക്കുന്നതിന്നു പററിയ ശാസ്ത്രമനുസരിച്ചുള്ള സ്തുതിവാക്കുകളെ, മേലം ഒരു സമയത്തു് പല ദിക്കിലും പെയ്തുന്ന പെള്ളുംപോലെ, വ്യക്തികരിക്കുന്നു, വെളിവാക്കുന്നു

2 തേജ്ജ്ഞിരേദിവ ഗുഷ്യാസുഖ്യാണോ
 തദ്രസ്യമര്യാഅസുരാഅരേപസഃ
 പാവകാസശ്ശുചയസ്സുര്യാഇവ
 സത്പാനോനദ്രഹ്സിനോഘോരവപ്സഃ

അനവയം:-

ഗുഷ്യാസഃ	— ദൌനീയാഃ
ഉക്ഷണഃ	— സേകന്താരഃ, യുവാനഃ
തദ്രസ്യ മര്യാഃ	— മര്യാഃ മനുഷ്യഃ, മരുതാംമർത്യ താസംഭവാൽ പുത്രാഃ
അസുരാഃ	— ശത്രുണാം നിരസിതാരഃ
അരേപസഃ പാവകാസഃ	— പാപരഹിതാഃ, സർവ്വേഷാം ശോധകാഃ
സുര്യാ-ഇവ ശുചയഃ	— ദീപ്താഃ
ദ്രഹ്സിനഃ	— വൃഷ്ട്യഭേബിന്ദുഭീര്യക്താഃ
സത്പാനഃ ന	— പരമേശ്വരസ്യ ഭൂതഗണാ ഇവ
ഘോര-വപ്സഃ	— ശത്രുണാം യേകരൂപാഃ
തേ ദിവഃ ജ്ജ്ഞിരേ	തേ (മരുതഃ) അന്തരീക്ഷാൽ പ്രാദുർഭൂതാഃ

അർത്ഥം:-ദൌനീയരും ധാരാളം ബലമുള്ളവരും, (യുവാക്കളും) തദ്രപുത്രന്മാരും, ശത്രുക്കളെ മടക്കുന്നവരും, പാപരഹിതരും, എല്ലാറ്റിനെയും ശുദ്ധീകരിക്കുന്നവരും, ആദിത്യനെന്ന പോലെ തേജസ്വികളും, മഴവെള്ളത്തുള്ളികൾ മേൽപ്പററിയവരും, പരമശിവന്റെ ഭൂതഗണങ്ങൾ പോലെ ശത്രുക്കൾക്ക് യേകരൂപന്മാരുമായ ആ മരുതന്മാർക്കും അന്തരീക്ഷത്തിൽ നിന്നുളവായി. ('തദ്രസ്യമര്യാഃ' എന്നിടത്തു് മര്യാൻ എന്നാൽ മനുഷ്യനെന്നർത്ഥമാണെങ്കിലും മരുതന്മാർക്കു് മനുഷ്യത്വം അസംഭാവ്യമാകയാൽ പുത്രന്മാർ എന്നർത്ഥമെടുക്കണം.)

3 യുവാ¹നോ²ത്ത്രാ³ അജ⁴രാ⁵ അഭോ⁶ഗ്ഘ⁷നോ⁸
 വവ⁹ക്ഷു¹⁰ര¹¹ഗ്രി¹²ഗാ¹³വഃ¹⁴ പ¹⁵വൃ¹⁶താ¹⁷ ഇ¹⁸വ
 ള്ള¹⁹ഹാ²⁰ചി²¹പി²²ശാ²³ ഭു²⁴വ²⁵നാ²⁶നി²⁷ പാ²⁸ത്ഥി²⁹വാ³⁰
 പ്ര³¹ച³²യാ³³വ³⁴യ³⁵ന്തി³⁶ ദി³⁷വ്യാ³⁸നി³⁹മ⁴⁰ജ⁴¹മ⁴²നാ⁴³

അനവയം -

യുവാ ¹ നഃ ² ത്രാഃ ³	— തത്തണാഃ, തദ്രുപത്രാഃ
അജ ⁴ രാഃ	— ജരാദഹിതാഃ
അഭോ ⁶ ക്-ഹനഃ ⁵	— യേ ദേവാൻ ഹവിർഭിൻ ഭോജയന്തി, തേഷാം ഹന
അഗ്രി ¹² -ഗാ ¹³ വഃ ¹⁴	— അഗ്രതഗമനാഃ, അനിവര ഗതയഃ
പവൃ ¹⁶ താഃ-ഇ ¹⁸ വ (ദൃശാംഗാഃ മതഃ) വവ ⁹ ക്ഷുഃ ¹⁰	— സ്തോതൃണാമഭിമതം പ്രാപയിതുമിച്ഛന്തി
(അപി ച) വിശാ ²³	
ഭു ²⁴ വ ²⁵ നാ ²⁶ നി	— സവ്യാണി സൽഭാവം പ്ര
പാ ²⁸ ത്ഥി ²⁹ വാ ³⁰	— പൃഥിവ്യാം ഭവാനി
ദി ³⁷ വ്യാ ³⁸ നി	— ദിവീവാനി (ചവസ്യന്
ള്ള ¹⁹ ഹാ ²⁰ ചി ²¹ ൽ	— ദൃശാന്യപി
മജ ⁴¹ മ ⁴² നാ ⁴³ പ്ര	
ച്യ ³⁵ വ ³⁴ യ ³⁵ ന്തി	— ശോധകേന ബലേന പ്രചാലയന്തി

അർത്ഥം—നിത്യയുവാക്കളും, തദ്രുപത്രന്മാരും, ഏ
 ബാധിക്കാത്തവരും, ദേവന്മാരെ ഹവിസ്സുകൊണ്ട് ഉ
 തടെ ഹന്താക്കളും (അതായത് നിത്യനൈമിത്തിക
 ദേവപ്രീതി കമ്മങ്ങൾ ചെയ്യാത്തവരെ, അതിന് വ
 കളെ, ഹനിക്കുന്നവർ) തെചിപാത്ത ഗ. 1 ൨ ൩ ൪ ൫

മാത്രമല്ല, മുത്തങ്ങളും ഭൂവിലും ദ്രോവിലും ഉള്ളവയുമായ എല്ലാറ്റിനെയും, കരുത്തുള്ളവയാണെങ്കിൽപോലും, തങ്ങളുടെ ശോധകമായ ബലംകൊണ്ട് പിടിച്ചു കലുക്കുന്നു, മറിച്ചിടുന്നു.

4 ചിത്രൈരഞ്ജിഭീവ്യപുഷ്പ വൃഞ്ജതേ
 വക്ഷസ്സതക്മാ അധിയേതിരേശുഭേ
 അംസേഷ്വേഷാം നിമിതുകുര്യഷ്ടയ
 സ്സാകം ജജ്ഞിരേ സ്വധയാഭിരോനരഃ

അനന്യം -

വപുഷേ	— രൂപായ, ശോഭാത്മം (മരുതഃ)
ചിത്രൈഃ അഞ്ജി-ഭിഃ	— നാനാവിധൈഃ, രൂപാഭി വൃഞ്ജനസമന്തൈഃ ആഭരണൈഃ സ്വശരീരാണി
വി അഞ്ജതേ	— വ്യക്തം കർച്ചന്തി, അലം കർച്ചന്തി
വക്ഷഃ-സു	— ഉജാതരേഷ്
തക്മാൻ	— രോചമാനാൻ ഹാരാൻ
ശുഭേ അധി യേതിരേ (അപിച) ഏഷാം	— ശോഭാത്മം ഉപരിചക്രിരേ
അംസേഷ്വ ഋഷ്ടയഃ	— ആയുധാനി
നി മിതുകുഃ	— നിമിഷാഃ സമിതാബദ്ധവഃ
(തൈരായുധൈ സ്സഹിതാഃ) നരഃ	— നേതാരഃ
ഭിവഃ	— അന്തരീക്ഷാൽ
സ്വധയാ സാകം ജജ്ഞിരേ	— സ്വകീയേന ബലേന സഹപ്രാദർഭൃതാഃ

അർത്ഥം.-ശരീരശോഭയ്ക്കു വേണ്ടി മരുത്തക്കൾ നാനാവിധങ്ങളായ, രൂപശോഭികളായ ആഭരണങ്ങളെ സ്വന്തം അംഗങ്ങളിൽ അണിയുന്നു തിളങ്ങുന്ന മാലകൾ ശോഭയ്ക്കുവേണ്ടി മാറിക്കത്തിൽ പൊക്കി അണിഞ്ഞിരിക്കുന്നു പുറമേ, അവരുടെ തോലുകളിൽ ആയുധങ്ങൾ പിടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു ആ ആയുധങ്ങളോടു കൂടിയാണ് നേതാക്കളായ അവർ അന്തരീക്ഷത്തിൽ നിന്ന് സ്വബലംകൊണ്ട് ഒപ്പം ജനിച്ചതു്.

5 ഈശാനകൃതോ യുതയോരിശാദസോ
 വാതാൻ വിദ്യേതസ്തവിഷീഭിരക്ത
 ദഹന്ത്യധിദ്വിവ്യാനി യുതയോ
 ഭൂമിപിമ്പന്തി പയസാപരിഭൂയഃ

വ 6

അന്വയം:—

ഈശാന-കൃതഃ	— സ്തോതാരം, ഈശാനം, ധനപതിം കർപ്പണാഃ
യുതയഃ	— (മോലാദിനാം) കമ്പയിതാരഃ
രിശാദസഃ	— രിശാനാം, ഹിംസകാനാം അന്താരഃ
(മരുതഃ) തവിഷീഭിഃ	— ആത്മീയൈസ്സഭൈഃ
വാതാൻ വി-ദ്യേതഃ	— വായുൻ, വിദ്യോതമാനാസ്സ ധിതഃ (ച)
ഭക്ത	— കർപ്പണി
(കൃതാച) പരി-ഭൂയഃ	— പരിതോഗന്താരഃ
യുതയഃ	— കമ്പയിതാരഃ
ദിവ്യാനി ഊയഃ	— ദിവീഭ്യാനി ഊയസ്ഥാനീ യാനി അഭ്രാണി
ദഹന്തി	— രക്തികർപ്പണി, ജലരഹിതാനി കർപ്പണി
(അനന്തരം) ഭൂമിപ യസാ പിമ്പന്തി	— മോലാനിക്രന്തേന ജലേന സിഞ്ചന്തി

അർത്ഥം.—സ്തോതാക്കളെ പ്രദക്ഷോഭിക്കുന്നവരും, മോലാദികളെ ഇളക്കുന്നവരും, ക്രൂരന്മാരെ ഒടുക്കുന്നവരും ആയ മരുതന്മാരെ സ്വകീയബലംകൊണ്ട് കാറ്റും ഇടിമിന്നലും ഉണ്ടാക്കുന്നു. എന്നിട്ട് സർവ്വത്ര ചരിച്ച് എല്ലാറ്റിനെയും വിറപ്പിച്ചു, ദ്യോവിന്റെ അകിടിന്റെ സ്ഥാനത്തുള്ള മോലങ്ങളെ കറന്ന്, അവയെ നിജജലങ്ങളാക്കുന്നു മോലാദികളിൽ നിന്ന് പുറത്തുവന്ന ജലം (മഴ) കൊണ്ട് ഭൂമിനെ നനയ്ക്കുന്നു

6 പിന്പന്ത്യപോ മരുതസ്സദാനവഃ
 പയോഘൃതവ ഖിദമേഷ്വാഭവഃ
 അത്യംനമിഹേ വിനയന്തിവാജിന
 മുഗ്സം ദഹന്തി സ്തനയന്തമക്ഷിതം

അനവയം:—

സു-ദാനവഃ മരുതഃ	— ശോഭനദാനാസ്തേ
പയഃ	— ക്ഷീരവൽ സാരവതീഃ
ആ-ഭവഃ	— ആവേന്തിത്യാഭവഃ, ഗൃതപിജഃ
ഖിദമേഷ് ഘൃത-വൽ	— യജ്ഞേഷ് യഥാഘൃതം സിഞ്ചന്തി തദ്വൽ
അപഃ പിനന്തി	— ജലം.സിഞ്ചന്തി
(തേ) അത്യം ന	— യഥാസാദിനഃ അശ്വം. യുദ്ധാത്മം ശിക്ഷന്തി തഥാ
വാജിനം മിഹേ വി നയന്തി	— വേഗവന്തം മേഘം വച്ഛ്നായ സ്വാധീനം കവ്വന്തി
(വിനീയപ) സ്തനയന്തം	
അക്ഷിതം ഉഗ്സം	— ഗർജന്തം അക്ഷീണം മേഘം
ദഹന്തി	— രക്തീകവ്വന്തി

അർത്ഥം.—ദാനവാന്മാരായ മരുതന്മാരും യജ്ഞങ്ങളിൽ
 ഗൃതപിജകൾ നെയ്യുതുകുന്ന പോലെ പാലിന തുല്യം സാരവ
 ത്തായ വെള്ളം പൊഴിക്കുന്നു. കതിരക്കാർൻ കതിരയെപ്പോ
 രിന്ന പരിശീലിപ്പിക്കുന്നപോലെ. വേഗമൊത്ത മേഘത്തെ
 അവർ വച്ഛ്നത്തിന്ന് വേണ്ടി സ്വാധീനമാക്കുന്നു പിന്നെ
 ഗർജിക്കുന്നതും അക്ഷീണവുമായ മേഘത്തെ കറക്കുന്നു, നിജ
 ലമാക്കുന്നു.

7 മഹിഷാസോമായിൻചിത്രാഭനവോ
 ഗിരയോനസ്വതവസോ രഘുഷ്ടഭഃ
 തൃഗാഇവഹസ്തിനഃ ഖാഭമാ വനാ
 യദാരുണീഷു തവിഷീരയുഗ്ധം.

അന്വയം:-

മഹിഷാസഃ മായിനഃ

ചിത്ര-ഭാനവഃ — മഹാന്തഃ, പ്രാജ്ഞാഃ, ശോഭന
 ദീപ്തയഃ

ഗിരയഃ ന സ്വ-തവസഃ — പവൃതാ ഇവ ബലേനയുക്താഃ
 രഘു-സൃഭഃ — ശീഘ്രഗമനാഃ

(ഘേ മരുതഃ യയം.)

ഹസ്തിനഃ തൃഗാഃ-ഇവ — ഹസ്തുപന്തഃ ഗജാ ഇവ
 വനാ — വനാനി, വൃക്ഷജാതാനി

ഖാഭമാ — ഭേഷയഥ, പ്രഭുങ്ക്ഥ

യദാ — യസ്മാൽ കാരണാൽ

ആരുണീഷു — അരുണവണ്ണാസുബദ്ധവാസു

തവിഷീഃ അയുഗ്ധം — ബലാനി സംയോജിതവന്തഃ
 (തസ്മാൽ വേതാം വാഹനസ്യ പ്രബലത്വാൽ വേന്തഃ സർവ്വം
 ഭഞ്ജന്തി)

അർത്ഥം:-മഹാമാന്ദം, പ്രാജ്ഞന്മാരും, ശോഭനപ്രകാശന്മാ
 രും, മലകൾ പോലെ ബലമുറുവതും, ശീഘ്രഗതികളുമായ
 മരുതരുകളേ, നിങ്ങൾ കൊമ്പനാനകൾ പോലെ വൃക്ഷകുളുങ്ങ
 ളെ ഭഞ്ജിക്കുന്നു, ഭേഷിയുന്ത നിങ്ങളുടെ വാഹനങ്ങളായ ചുക്
 ന പെൺകുതിരകളെ നിങ്ങൾ ബലവതികളാക്കീട്ടുണ്ടല്ലോ
 ആ വാഹനങ്ങളുടെ കരുത്താൽ നിങ്ങളെല്ലാം തകരുന്ന

8 സിംഹാ¹ഇ¹വ¹നാ¹നദ¹തി¹പ്ര¹ചേ¹തസഃ
 പിശാ¹ഇ¹വ¹സു¹പി¹ശോ¹വി¹ശ്വ¹വേ¹ദസഃ
 ക്ഷപോ¹ജി¹ന്വ¹ന്തഃ പൃ¹ഷ¹തീ¹ഭി¹രൂ¹ഷി¹ഭി¹
 സ്സ¹മി¹ൽ¹സ¹ബാ¹ധ¹ശ്ശ¹വ¹സാ¹ഹി¹മന്യ¹വഃ

അന്വയം:—

പ്ര-ചേതസഃ (മരുതഃ) — പ്രകൃഷ്ടജ്ഞാനാഃ
 സിംഹാഃ—ഇവ നാനദതി — യഥാസിംഹാഃ ഗിരിഗന്ധരേഷു
 ഗംഭീരശബ്ദം കർവ്വന്തിതഥാ
 മരുത്സുആഗതേഷുഗംഭീരശബ്ദഃ
 ഉൽപ്പദ്യതേ
 പിശാഃ—ഇവ സു—പിശാഃ — ശ്വേതബിന്ദുഭീരലംകൃതാഃ അഥ
 ഇവശോഭനോലങ്കാരയുക്താ
 വയവാഃ
 വിശ്വ-വേദസഃ — സർവ്വജ്ഞാഃ
 ക്ഷപഃ — ശത്രുണാം ക്ഷപയിതാരഃ
 ജിന്വന്തഃ — സ്തോത്രൻപ്രീണയന്തഃ
 ശവസാ അഹി—മന്യവഃ — ബലേനആഹനനശീലമന്യ
 യുക്താഃ, കോപനിയന്ത്രണ
 സമർത്ഥാഃ
 പൃഷ്തീഭിഃ — ശ്വേതബിന്ദുയുക്താഭിഃ മൃഗാഭിഃ
 ഋഷി-ഭിഃ — ആയുധൈഃ (ചസഹിതാസ്സന്തഃ)
 സ-ബാധഃ — ശത്രുഭിഃബാധിതാൻ യജമാനാൻ
 സം ഇൽ — സമാനമേവ, യുഗപദേവ
 (രക്ഷിതമാഗച്ഛന്തി)

അർത്ഥം—ഉൽകൃഷ്ടജ്ഞാനവാന്മാരായ മരുത്തുക്കൾ, സിംഹ
 ങ്ങൾ മലയിലെ മടകളിൽ നിന്നലരുന്നപോലെ, ഗംഭീര ശ
 ബ്ദം പുറപ്പെടുവിക്കുന്നു. മരുത്തുക്കൾ വരുമ്പോൾ ഗംഭീരശബ്ദം
 സ്വയം ഉയരുന്നു. വെള്ളപ്പള്ളികളണിഞ്ഞ കൃഷ്ണമൃഗങ്ങൾപോ

ലെ ശരീരാലങ്കാരങ്ങളോടുകൂടിയവരും, എല്ലാം അറിയുന്നവരും ശത്രുക്കളെ അമർക്കുന്നവരും, സ്നേഹാക്കളെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നവരും, കോപത്തെ സ്വസ്ഥലംകൊണ്ട് അടക്കാൻ കഴിവുള്ളവരും ആയ മരുതുക്കൾ സ്വഭാവമനുസരിച്ചുള്ള പുള്ളിമാനകളോടും, ആയുധങ്ങളോടുംകൂടി ശത്രുബാധിതരായ യജമാനന്മാരെ ഒരു സമയത്തു് രക്ഷിക്കുവാൻ എത്തുന്നു.

9 രോദസി ആവതോഗണശ്രീയോ—
 നൃപാച ഗുരോശ്വസാഹിമന്യവഃ
 ആവസ്യരേഷമതിന് ദശതാ
 വിദ്യുന്നതസ്ഥൗ മരുതോരഥേഷവഃ

അന്വയം —

ഗണ-ശ്രീയഃ,	— ഗണശഃ ശ്രീയമാണാഃ സപ്തഗണരൂപേണാവസ്ഥിതാഃ
നൃ-സാചഃ,	— നൃൻ ,യജമാനാൻ ഹവിസ്വീകരണായ സേവമാനാഃ
ഗുരോഃ,	— വീരാഃ മരുതഃ
ശവസാ അഹി-മന്യവഃ	— ബലേന ആഹനനശീലമന്യ യുക്താസ്തതഃ
രോദസി ആ വദത	— ദ്രോവാപ്തമിവൈ ആസമന്താൽ ശബ്ദയത
(കിഞ്ച) ഹേ മരുതഃ, വഃ	— യഷ്ടാകം (തേജഃ)
വസ്യരേഷ	— ബന്ധകകാപ്പനിമ്മിതം സാരഥേസ്ഥാനം വസ്യം, തേഷു
(തദ്യുക്തേഷു) രഥേഷു അമതിഃ ന	— യഥാ നിമലം രൂപം സഞ്ചൈദ്യുശൃതേ
ശതാ വി-ദ്യുൽ ന	— യഥാമേഘസ്യ വിദ്യുൽ സഞ്ചൈദ്യുശൃതേതഥാ

ആ തത്ത്വം — ആ തിഷ്ഠതി
(രഥേസ്ഥിതാനാം യുഷ്മാകം ജ്യോതിസ്സഭൈഃ ദൃശ്യതേ)

അർത്ഥം:—ഏഴു ഗണങ്ങളായി പിരിഞ്ഞ കൂടിനില്ക്കുന്നവരും, ഹവിസ്വികരണത്തിന് യജമാനന്മാരെ സേവിയ്ക്കുന്നവരും, ശൂരന്മാരുമായ മരുത്തക്കളേ, നിങ്ങൾ ബലംകൊണ്ടു കോപത്തെ അടക്കുന്നവരായി (പ്രസന്നന്മാരായി) ദ്യാവാപൃഥ്വികളോട് സംഭാഷിക്കുക, അപരദൈവങ്ങളെനിറച്ചും ശബ്ദമുണ്ടാക്കുക, അവരെ ശബ്ദപൂർണ്ണങ്ങളാക്കുക. കൂടാതെ, മരുത്തക്കളേ, തേരാളിയുടെ ഇരിപ്പിടത്തോടു കൂടിയ തേരുകളിൽ നിങ്ങളുടെ തേജസ്സ് നിർമ്മലരൂപംപോലെയും, ദർശനീയമായ ഇടിമിന്നൽപോലെയും എപ്പോഴും കാണാപ്പടുന്നു.

10 വിശ്വവേദസോരയിഭിസ്സുചോകസ—
സ്സംമിശ്രാസസ്സവിഷിഭിർവിരഹംശിനഃ
അസ്താര ഇഷം ദധിരേ ഗന്ധ്വേയാ
രനന്തശുഷ്യാ വൃഷ്വാദയോ നരഃ

വ. 7

അന്വയം:—

വിശ്വ-വേദസഃ	— സർവ്വജ്ഞാഃ
രയി-ഭിഃ സം-ഓകസഃ	— ധനൈഃ സമാനനിവാസാഃ, ധനപരയഃ
തവിഷീഭിഃ	
സം-മിശ്രാസഃ	— ബലൈഃ സംമിശ്രാഃ, സംയുക്താഃ
വി-രഹംശിനഃ അസ്താരഃ	— മഹാത്മാഃ, ശത്രുണാംനിര സിതാരഃ
അനന്ത-ശുഷ്യാഃ	— അനവച്ഛിന്നബലാഃ
വൃഷ-വാദയഃ, നരഃ	— വൃഷഭാഃ ഇന്ദ്രസ്യ ആയുധ സ്ഥാനീയാഃ മരുതഃ
ഗന്ധ്വേയാഃ	— ബാഹ്വേയാഃ
ഇഷം ദധിരേ	— ധനുർബാണാദികമായുധം ധാരയന്തി

അനന്തം-എല്ലാം അറിയാത്തവരും, ധനങ്ങളോടൊപ്പം നിവസിക്കുന്നവരും (ധനാധിപതികളും) ബലയാളന്മാരും, ശത്രുക്കളെ പിൻമടക്കുന്നവരും അപരിമിത ശക്തിമാന്മാരും ഇന്ദ്രന്റെ ആയുധസ്ഥാനീയനായ മരുത്തനോടൊക്കെകൂടി വില്ലമ്പുകൾ മുതലായ ആയുധങ്ങൾ ധരിച്ചിരിക്കുന്ന

11 ഹിരണ്യയേഭിഃ പവിഭിഃ പശോവൃധ
ഉജ്ജിഷ്ണന്തന്ത്രേപത്ഥോഽഗ്നപവൃതാൻ
മഖാസായാസസ്വന്തോധ്രവച്യതോ
ദൃഗൃതോമരുതോദ്രാജദൃഷ്ടയഃ

അന്വയം -

പയഃ-വൃധഃ	— പയസഃ, പൃഷ്ട്യകസ്യ വർദ്ധിതാരഃ
മഖാഃ	— മഖവന്തഃ, യജ്ഞവന്തഃ
അയാസഃ	— ദേവയജനദേശം പ്രതിഗതാഃ
സ്വ-സൃതഃ	— ശത്രുൻപ്രതി സ്വയമേവ സരന്തഃ, ഗച്ഛന്തഃ
ധ്രവ-ച്യതഃ	— ധ്രുവാണാം, നിശ്ചലാനാം, പവൃതാനാം ച്യോവയിതാരഃ
ദൃഗൃതഃ	— അന്യൈഃ ദർശ്യമാത്മാനം കവാണാം
ദ്രാജി-ദൃഷ്ടയഃ മരുതഃ	— ദീപ്യമാനായുധാഃ മരുതഃ
ഹിരണ്യയേഭിഃ	
പവി-ഭിഃ	— ഹിരണ്യയൈരഥമചക്രൈഃ
പവൃതാൻ	— ഗിലോച്ഛയാൻ
ആ-പത്ഥ്യഃ ന	— യഥാപഥിഗച്ഛൻരഥഃ • മാഗ്ധേവസ്ഥിതം നൃണാദിഭഃ ചുണ്ണീകൃത്യനയതിതഥാ
ഉജ്ജിഷ്ണന്തേ	— ഉർദ്ധ്വംഗമയന്തി, സ്ഥാനാൻ പ്രച്യോവയന്തി

അർത്ഥം.—മഴവെള്ളത്തെ വളർത്തുന്നവരും, യജ്ഞവാന്മാരും, ദേവയജനസ്ഥാനങ്ങളിൽ ഗമിക്കുന്നവരും, ശത്രുക്കൾക്കെതിരെ സ്വയം ചെല്ലുന്നവരും, നിശ്ചലങ്ങളായ പർവ്വതാദികളെ ഇളക്കിമറിയ്ക്കുന്നവരും ആത്മാവിനെ അന്യരാൽ കഴിയാത്തവിധമാക്കി ഏടുത്തവരും, തിളങ്ങുന്ന ആയുധങ്ങളോടുകൂടിയവരും ആയ മരുത്തക്കൾ, സ്വണ്ണമയങ്ങളായ തേർചക്രങ്ങളാൽ, വഴിയിലുള്ള പുൽചെടികളെ ഓടുന്ന തേർ ശകലീകരിക്കുന്നപോലെ, മലകളെ സ്ഥാനത്തിൽനിന്നിളക്കുന്നു.

12 ഘൃഷം പാവകം വനിനം വിചർഷണിം

തദ്രസ്യ സൂനം ഹവസാഗൃണീമസി

രജസ്തവസംമാരുതംഗണ

മുജീഷിണംവൃഷണംസശ്ചതശ്രിയേ

അന്വയം.—

ഘൃഷം	— ശത്രുണംബലസ്യധഷ്കം, വിനാശയിതാരം
പാവകം	— സർപ്പേഷാംശോധകം
വനിനം	— ഉഭേവന്തം, വൃഷ്ടിപ്രദം
വി-ചർഷണിം	— വിശേഷേണസമുസ്യദൃഷ്ടാദും
തദ്രസ്യ സൂനം	— മഹാദേവസ്യപുത്രഭൂതം (മരുതാം സമൃദ്ധം)
ഹവസാ ഗൃണീമസി	— ആഹ്വാനസാധനേനസ്തോത്രേണ — ശബ്ദയാമഃ, സ്തുമഃ
(ഹേ ഋത്വിഗ്യജമാനാഃ, യുയമപി) ശ്രിയേ	— ഐശ്വര്യായ
രജഃ-തരം	— പാത്ഥിവസ്യപാംസോഃ ത്വരയിതാരം, പ്രേരകം
തവസം	— പ്രവൃദ്ധം
ഋജീഷിണം	— തൃതീയസവനേ ഹിമരുതസ്തുയ ന്നേ, തത്രാദൃജീഷമഭിഷ്ണപന്തി

വൃഷണം മാരണം ഗണം
സശ്ചത

— കാമാനാം വർഷിതാരം
മരുൽഗണംപ്രാപ്നത

അർത്ഥം.—ശത്രുബലനാശകവും, എല്ലാവരെയും ശുദ്ധീകരിക്കുന്നതും, ഉഭയവത്തും (വൃഷ്ടിപ്രഭവം) എല്ലാവരിനെയും കാണുന്നതും, പരമശിവൻ പുത്രഭൂതവുമായ മരുത്സമൂഹത്തെ ആഹ്വാനസാധനമായ (വിളിക്കാനുള്ള ഉപായമായ) സ്തോത്രത്താൽ സ്മരിക്കുന്ന അല്ലയോ ഭൂതപിഗൃജമാനന്ദാരേ, നിങ്ങളും ഐശ്വര്യസിദ്ധിജ്ഞാതീ, മണ്ണിലെ പൊടി വേഗം പരത്തുന്നതും, പ്രവൃദ്ധവും, ഋജീഷിയും കാമവർഷകവുമായ മരുൽഗണത്തെ പ്രാപിപ്പിക്ക (മരുത്തുകൾക്ക് മൂന്നാംസവനത്തിലേ സ്മരിയുള്ള അവിടെ ഋജീഷമെന്നപേരിലുള്ള സോമം സംസ്കരിപ്പിച്ചുണ്ടു് അതുകൊണ്ടാണു് മരുത്തുകൾക്ക് ഋജീഷസംബന്ധം)

13 പ്രനുസമർതശ്ശ്വസാജനാഅതി
തസ്മൈവഊതിമരുതോയമാവത
അവൃഷ്ഠീവാജംരേതേധനാതൃഭി
രാപൃച്യത്ക്രതുമാക്ഷേതിപുഷ്യതി

അന്വയം. —

ഹേ മരുതഃ വഃ ഊതി	— യുഷ്ടാകമൃത്യോ രക്ഷണേന
യം (പുരുഷം) ആവത	— അരക്ഷത
സഃ മരുതഃ ശവസാ	— മർത്യഃ ബലേന
ജനാൻ അതി ന	— ജാതാൻ അന്ത്യാൻ പുരുഷാൻ അതിത്യക്ഷിപ്രം
പ്ര തസ്മൈ	— പ്രതിഷ്ഠിതോഭവതി
(അപിചസഃ പുരുഷഃ)	
അവൃഷ്ഠീ-	— അശ്വൈഃ
വാജം	— അന്നം
തൃ-ഭിഃ ധനാ ഭാരേ	— സ്വകീയൈഃ മനുഷ്യൈഃ ധനാനി (പ) സമ്പാദയതി

(തഥാ) ആ-പുഷ്പം	— ആപ്രഷ്ഠവ്യം, ശോഭനം
ക്രമം	— അഗ്നിഷ്ടോമാദികം കർമ്മം
ആ ക്ഷേതി	— ആപ്ലോതി
പുഷ്യതി	— പ്രജയാ പശുഭിഃ പുഷ്പോഭേതി (പ)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ മരുത്തന്മാരെ, നിങ്ങൾ രക്ഷണംകൊണ്ടു ഏതു മനുഷ്യനെ പാലിച്ചുവോ, ആ മനുഷ്യൻ ബലംകൊണ്ടു അന്യജനങ്ങളെ വേഗം മറികടന്നു നില്ക്കുന്നു. മാത്രമല്ല, ആ മനുഷ്യൻ കുതിരകളെകൊണ്ടു അന്നവും സ്വന്തം ആളുകളെകൊണ്ടു ധനങ്ങളും സ്വന്തമാക്കുന്നു. അതുപോലെ ശ്രേഷ്ഠമായ അഗ്നിഷ്ടോമാദികർമ്മം നേടുന്നു. സന്തതിയാലും, നാല്പാലിക, ഉാലും, പുഷ്പനായി വേർതിരുന്നു.

14 ചർകൃത്യം മരുതഃ പൃഥ്വീസുഭ്യർ

ദ്യു-മന്തം ശുഷും മഘവൽസുധത്തന

ധനസ്പൃതമുക്ഥ്യം വിശ്വചർഷണിം

തോകം പുഷ്പമരുതന്യം ശതം ഹിമാഃ

അനന്യം:—

ഹേ മരുതഃ, മഘവൽസു	— ഹവിർലക്ഷണധനയുഷേതഷ്ടയജമാനേഷു
ചർകൃത്യം	— കാര്യേഷുപനഃ പനഃ പരസ്തർത്ഥവും, സർവ്വകർമ്മകൾ.
പൃഥ്വീസു ഭൂമൗ.	— സംഗ്രാമേഷുഭവേനതാരിതവും അജേയം
ദ്യു-മന്തം	— ദീപ്തിമന്തം
ശുഷും	— ശത്രുണാം ശോഷകം, ബലവന്തം
ധനസ്പൃതം	— ധനാനാം സ്പൃഷ്ടാരം, ധനൈഃ പ്രീതം
ഉക്ഥ്യം	— സ്തോത്രാഹ്, പ്രശസ്തം
വിശ്വചർഷണിം	— വിശേഷണഭൂഷാരം, സർവ്വജ്ഞം

- തോകം തനയം ധത്തന — പുത്രംപൗത്രം(പ)
സ്ഥാപയത, ദത്ത
ശതം ഹിമാഃ — ഹേമന്തർത്തുപലക്ഷിതാൻ ശതം
സംവത്സരാൻ ജീവന്തസ്സന്തഃ
പുഷ്യേത — പോഷയേമ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ മരുത്തുക്കളേ, ഹവിർധനന്മാരായ യജമാനന്മാർക്ക്, കാര്യങ്ങളിൽ (കമ്മങ്ങളിൽ) എപ്പോഴും മുമ്പിൽ നിൽക്കാവുന്ന വിധം സമ്പുഷ്ടമാകശലനം, യുദ്ധങ്ങളിൽ ദുർജയനം, കാന്തിമാനം, ശത്രുക്കളെ കീഴടക്കുന്ന ബലത്തോടുകൂടിയവനും (സ്ത്രോത്രാർഹനാകത്തക്കവിധം) പ്രശംസനീയനും ഏല്പാം കാണുന്ന സമ്പുഷ്ടനും ആയ പുത്രനെയും പൗത്രനെയും നൽകിയാലും. അവർ നൂറുവത്സം ജീവിക്കുന്നവരായി പുഷ്പി പ്രാപിച്ചാവൂ

14 നൃഷിരം മതരോ വിരവ്ത

മൃതീഷാഹം രയിമസ്മാസുധത്ത

സഹസ്രിണ് ശതിനം ശുശുവാംസം

പ്രാതമ്മക്ഷ്യധിയാവസുർജഗമയാതി

(വ .8)

അന്വയം. —

- ഹേ മതരഃ, സ്ഥിരം — സ്ഥാസനം
വിരവതം — വിരോധപേതം
ഋതി-സഹം — ശത്രുണാം അഭിഭവിതാരം
സഹസ്രിണ് ശതിനം — ഏതൽ സംഖ്യാകധനവതം
(അതഃപ്രവ) ശുശു-വാംസം — പ്രവൃദ്ധം
ന — ക്ഷിപ്രം
രയി. അസ്മാസു ധത്ത — പുത്രലക്ഷണം ധനം സ്ഥാപയത
ധിയാ-വസുഃ പ്രാതഃ
മക്ഷ ജഗമയാതി — മതൽഗണം പ്രാതഃ ആഗമ്യതു

അർത്ഥം.—അല്ലയോ മരുത്തുക്കളേ, സ്ഥിരവും, വിരോധത്തോടുകൂടിയതും, ശത്രുജനവും, നൂറായിരവും കണക്കിൽ ധനത്തോടുകൂടിയതും അതുകൊണ്ടുതന്നെ പ്രവൃദ്ധവുമായ സന്താനസമ്പന്നരിയെ ഉണ്ടാക്കിയാലും. കഷ്ടതാൽ സമ്പന്നമായ മതൽഗണം ഇന്നും നാളയും (എന്നും) പ്രഭാതത്തിൽ വന്നുചേരട്ടെ.

വക്ത്രം-9-ശക്തിപുത്രം പരാശരഃ ഋഷിഃ ദ്വിപദാവിരാട്
 മന്ദഃ അഗ്നിദ്രേവതാ.

1 പശ്ചാത്തായുഷ്ഗുഹാ ചതന്തം

നമോയുജാനന്നമോ വഹന്തം

2 സജോഷാധീരാഃ പദൈരന്തം

നപത്വാസീദൻ വിശ്വേ യജത്രാഃ

അന്വയം:-

(പശ്ചാ ഇത്യാദീനി ഷട് സൂക്താനി ദ്വൈപാദാനി)

ധീരാഃ — മേധാവിനോദേവാഃ

സ-ജോഷാഃ — സമാനപ്രീതയസ്സന്തഃ

(ഹേ അഗ്നേ, ത്വാം)

പദൈഃ — മാഗ്നേപാദഗതൈഃ ലാഞ്ചരണൈഃ

പശ്ചാ തായുഷം ന — അപഹൃതേന പശൂനാ
 സഹവർത്തമാനം, സ്നേഹമിവ

അന്ത ഗുഹാ — അന്വഗുഹാ

ഗുഹാ ചതന്തം — അബ്ദ്രൂപായാം ഗുഹായാം
 ഗച്ഛന്തം, വർത്തമാനം

നമഃ യുജാനം നമഃ വഹന്തം — ഹവിർല്ലക്ഷണമന്നം ആത്മാനം
 സംയുജാനം, ദേവേഭ്യഃ പ്രത്തം
 ഹവിർവഹന്തം ത്വാം

യജത്രാഃ വിശ്വേ — യജനീയാസ്സവ്വേദേവാഃ

ഉപ സീദൻ — സമീപം പ്രാപ്തവൻ, ദദർശൂഃ.

അർത്ഥം:- (ഇതു മുതൽ ആറു സൂക്തങ്ങൾ ഇരുപാദങ്ങളായ
 ഋഷികളാണ്. അപ്രകാരമുള്ള ഇവർ ഋഷികൾ കൂടിയാണ്
 വ്യാഖ്യാനിക്കുന്നത്.) അല്ലയോ അഗ്നേ, ബുദ്ധിമാന്മാരായ
 ദേവന്മാർ രൂപ്യ താല്പര്യത്തോടുകൂടി വഴിയിൽ കാലടയാള
 ഞ്ഞു നോക്കി, പശുവിനെക്കൂടി കള്ളനെ എന്നപോലെ
 അവിടുത്തെ അന്വഗമിച്ചു. ജലമയമായ ഗുഹസ്ഥലത്തു്,
 ഹവിരുന്നത്തോടുകൂടിയവരും, അതു ദേവന്മാർക്കു് കൊണ്ടു്
 പോകുന്നവനുമായ അവിടുത്തെ പുഷ്യരായ എല്ലാ ദേവന്മാരും
 സമീപിച്ചു, കണ്ടെത്തി.

- 3 ഋതസ്യദേവാ അൻവ്രതാഗൃൻ
ഭുവൽപരിഷ്വിർ ദ്യൗന്നദ്രമ
- 4 വർധന്തിമാപഃ പന്വാസുശിശി
ഋതസ്യയോനാ ഗഭേസുജാതം

അനവയം:-

ദേവാഃ ഋതസ്യ	— ഗതസ്യ, പലായിതസ്യ (അഗ്നേഃ)
വ്രതാ	— വ്രതാനി, കമ്മാണി, ഗമനാവസ്ഥാനശയനാദിനി
അൻവ്രഃ (തദനന്തരം) പരിഷ്വിഃ ഭുവൽ	— അന്വേഷ്യമഗമൻ — പരിതസ്സവതോന്വേഷണം അഭവൽ
ദ്രമ	— ഭൂമിരപ്യഗ്നേരന്വേഷ്യഭി ഭേഭവഃ
ദ്യൗഃ ന	— സ്വർഗ്ഗ ഇവ (അഭൂൽ)
ആപഃ ഇം വർധന്തി	— അബ്ദേവതാഃ ഏനം പ്രവർദ്ധന്തി
പന്വാസു-ശിശി.	— സ്തോത്രേണ സുഷുപ്രവർദ്ധിതം
ഋതസ്യ യോനാ	— ഋതസ്യ, യജ്ഞസ്യകാരണ ഭൂതേ ജലേ
ഗഭേ	— ഗഭസ്ഥാനേമദ്ധ്യേ
സു-ജാതം.	— സുഷുപ്രാദർഭൂതം
(ഏവമപ്സുവന്തമാനജഗ്നിം ദേവേഭ്യഃ കസ്യഃ പ്രാവോചത്)	

അർത്ഥം.-ദേവന്മാർ ഋതിച്ചോടിപ്പോയ അഗ്നിയുടെ ഗമനാവസ്ഥാനശയനാദി കമ്മങ്ങളെ (പോയ ഇരിപ്പ്, കിടപ്പ് മുതലായ പ്രവൃത്തികളെ) അന്വേഷിച്ചുവന്ന് പോയി. എല്ലാ ദിക്കുകളിലും അന്വേഷണം നടന്നു അന്വേഷകരായ ദേവന്മാർ നിറഞ്ഞു ഭൂമിയും സ്വർഗ്ഗംപോലെയായി. ജലദേവതകൾ അവിടുത്തെ വളർത്തി. സ്തോത്രത്താൽ സൂതിച്ച് വൃദ്ധി

പ്രാപിച്ച അഗ്നി, യജ്ഞത്തിന്റെ മൂലാവലംബമായ ജലത്തിൽ, അതിലെ ഗർഭസ്ഥാനത്തു നില്പുറപ്പിച്ചു. അങ്ങിനെ ജലത്തിൽ വത്തിയ്ക്കുന്ന അഗ്നിയെ മത്സ്യം ദേവന്മാർക്ക് പറഞ്ഞു കൊടുത്തു.

5 പുഷ്പിൻരണ്ഡാക്ഷിതിൻപൂഥാ

ഗിരിൻഭജമക്ഷോഭോനശംഭ

6 അത്യോനാജമന്മസഗ്രപ്രതക്ത

സ്തിസ്യൻക്ഷോഭഃ ക ഈംവരാതേ

അന്വയം:-

(അഗ്നിഃ) പുഷ്പിഃ ന

— അഭിമതഫലാനാം
അഭിവൃദ്ധിരിവ

രണ്ഡാ

— രമണീയഃ, സർവ്വേഷാംരമണീയഃ
(ഐഹികാമുഷ്ടിക സകലവ്യവ
ഹാരസ്യ അഗ്ന്യധീനത്വാൽ)

(അഗ്നിഃ) പൂഥാ

ക്ഷിതിഃ ന

— വിസ്തീർണ്ണാഭൂമിരിവ (സർവ്വേഷു
ഭൂതേഷുജാരരൂപേണാവ
സ്ഥാനാൽ)

(അഗ്നിഃ) ഗിരിഃ ന ഭജമ

— സർവ്വേഷാം ഭോജയിതാ (ഗിരൌ
വിദ്യമാനംഫലമുലാദികമാഹൃ
ത്യസർവ്വേഭ്യഞ്ജതേതദാൽ)

(അഗ്നിഃ) ക്ഷോഭഃ ന

ശംഭ

— സുഖകരഃ (യഥാഉദകം സുഖം
കരോതിതദാൽ സർവ്വേഷാം
സുഖകാരീ)

(അഗ്നിഃ) അജമൻ

അത്യഃ ന

— അജമനി, സംഗ്രാമേ സതതഗ
മനശീലഃ ജാത്യശാസ്തവ

സഗ്ഗ-പ്രതമരഃ

— വിസജ്ജനേന പ്രഗമിതഃ
(സാദിനാപ്രേഷിതോശ്വഃ ഹന്ത
വ്യസമീപം ആശുഗച്ഛതി,
തഥൽസ്തോതുമിഃ പ്രേഷിതസ്സൻ,
ശത്രുനിഹന്തുംശീഘ്രംഗച്ഛതി)

(അപി ച) സിന്ധുഃ
ക്ഷോഭഃ ന

— സ്യന്തസീലമുദകമിവ,
ശീഘ്രഗാമി, നിമ്നപ്രദേശാഭി
മുഖോ ജലപ്രവാഹ ഇവ ദഗ്ധ
വ്യാഭിമുഖാഗ്നിഃ ദഗ്നിവാഃ

(യസ്മാദേവം തസ്മാൽ)

ഇം കഃ വരാതേ

— ഏനമഗ്നിം കഃ വാരയേൽ

അർത്ഥം.—അഗ്നി, അഭീഷ്ടഫലദ്രുതമായ ഉല്ല്ക്കഷ്ണൈരപ്പോ
ലെ ഏല്പാവക്ഃ കാമ്യനാകുന്നു. ഇഹലോകത്തിലേയ്ക്കും പര
ലോകത്തിലേയ്ക്കും വേണ്ട സകല കാര്യങ്ങളും അഗ്നിയുടേതാകുന്നു.
അഗ്നി, വിസ്മൃതയായ ഭൂമിപോലെയാകുന്നു. എ
ല്ലാ ഭൂതജാതങ്ങളിലും ജാതരൂപത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന അ
ഗ്നിയുടെ വ്യാപനം അസീമമാകുന്നു അഗ്നി പശ്ചിമപോലെ
ക്ഷേണഭാതാവാകുന്നു. പശ്ചിമത്തോളം തങ്ങളിലുള്ള ഫലമുലാഭി
കളെ പ്രാണികൾക്ക് ക്ഷേപ്താൻ കൊടുക്കുന്ന പോലെ പലക
നായ അഗ്നിയും സമീചിനാഹാരം കൊടുക്കുന്നു. അഗ്നി ജലം
പോലെ സുഖകാരിയാകുന്ന യുദ്ധത്തിൽ തന്ത്രിതഗാമിയായ
കുന്തിര, കതിരക്കാരന്റെ പ്രേരണകൊണ്ട് ശത്രുവിന്റെ അടു
ക്കൽ വേഗത്തിലെത്തുന്ന പോലെ, സ്തോതാക്കളാൽ പ്രീണി
തനായ അഗ്നി അവരുടെ ശത്രുക്കളെ അടക്കാൻ വേഗമെത്തുന്നു.
കൂടാതെ താഴ്ന്ന പ്രദേശത്തെയ്ക്കോഴുകുന്ന വെള്ളം പോലെ എ
രിയ്ക്കപ്പെടേണ്ടും വസ്തുവിന്ന് നേരെ വരുന്ന അഗ്നിയും തടക്ക
പ്പെടാൻ വയ്യാത്തവനാകുന്നു ഇപ്രകാരമെല്ലാമാകയാൽ ഈ
അഗ്നിയെ ആർ തടക്കും? ആക്കും തടക്കാൻ കഴികയില്ല.

7 ജാമിസ്സിന്ധുനാം ദ്രാതേവസ്വസ്രാ

മിദ്യാനരാജാവനാന്യതീ

8 യചാതജ്ഞതോവനാപ്യസ്ഥാ

ദഗ്നിഹ്വതീ രോമാപൃഥിവ്യാഃ

അന്വയം:—

(അഗ്നി:) സിന്ധുനാം	— സ്യന്ദനശീലാനാമപാം
സ്വസ്രാം ഭ്രാതാ—ഇവ	
ജാമി:	— സ്വസ്തുണാം ഭ്രാതേവ ബന്ധു: (‘അഗ്നേരാപ:’ ഇതിതാസാ മുല്പാദകത്വാൽ)
(അഗ്നി:) വനാനി	— മഹാനൃരണ്യാനി
രാജാ ഇദ്യാൻ ന അന്തി	— രാജാ ധനമപഹരൻ ധനീന ഇവ ഭക്ഷയതി, ഭഹതി
(അഗ്നി:) യൽ വാത—	
ജുത:	— യദാവാതേന പ്രേരിതസ്സൻ
വനം വി അസ്ഥാൽ	— അരണ്യാനി വിവിധമാ തിഷ്ഠതി, ഭഗ്ധും പ്രവർത്തേ
(തദാനീം) അഗ്നി: ഹ	— അഗ്നിരേവ
പൃഥിവ്യാ: ധോമ	— ഭൂമേ: സംബന്ധീനി ഔഷധി രൂപാണി രോമാണി
ഭാതി	— ചരിനന്തി

അർത്ഥം.—അഗ്നി, സ്യന്ദനശീലങ്ങളായ ജലങ്ങൾക്കു്, സഹോദരികൾക്കു് സഹോദരനെന്നപോലെ ബന്ധുവാകുന്നു. (അഗ്നിയിൽനിന്നു് വെള്ളമുണ്ടായി എന്ന ശ്രുതിവചനത്താൽ ബന്ധുത്വം സമുചിതം) അഗ്നി വൻകാടുകളെ, രാജാവു് ധനമപഹരിച്ചു് ധനവാന്മാരെ ഹനിക്കുന്നപോലെ, ഭക്ഷിക്കുന്നു, ദഹിപ്പിക്കുന്നു. എപ്പോൾ അഗ്നി, വായുവിനാൽ ഇളക്കപ്പെട്ടു് കാടുകളെ എരിയ്ക്കാൻ മുതിരുന്നവോ, അപ്പോൾ അഗ്നി തന്നെ ഭൂമിയുടെ രോമങ്ങളായ സസ്യൗഷധാദികളെ അരിഞ്ഞുകളയുന്നു.

- 9 ശ്വസിത്യപ്പൃഥംസോ നസിദൻ
ക്രത്വാചേതിഷ്ടോ വിശാമുഷർഭുൽ
- 10 സോമോനവേധാ ഗുതപ്രജാതഃ
പശുൻ ശിശ്വാവിളുർഭോ:

(വ. 9)

അന്വയം:-

ക്രത്വാ	— ക്രതുനാ, ജ്ഞാനഹേതുനാ, ആത്മീയേന-പ്രകാശേന
വിശാം ചേതിഷ്ഠഃ	— പ്രജാനാം അതിശയേന ചേതയിതാ (രാത്രൌ) അന്ധകാരാവൃതം സർവ്വം അഗ്നേഃ പ്രകാശാജ്ജനാജാനന്തി)
ഉഷ -ഭൂൽ	— ഉഷഃകാലെ അഗ്നിഹോത്രാദൗ പ്രബദ്ധഃ
സോമഃ ന വേധാഃ	— സോമ ഇവ വിധാതാ, സ്രഷ്ടാ (സോമഃ സകലം ഓഷധി രൂപം ഭോഗ്യജാതം സൃജന്തി)
ഋത-പ്രജാതഃ	— ഋതാൽ, ഉദകാൽ പ്രാഭർദ്ദതഃ
പശുഃ ശീശ്വാ ന	— ശീശ്വാ, ശീശൂനാ, ഗഭസ്തേന വത്സേന സഹിതാ ഗൌരിവ
വി-ഭുഃ	— പ്രഭൂതാവയവഃ
ദൂരേ-ഭാഃ	— ദൂരേ, വിപ്രകൃഷ്ടദേശേപി ഭാഃ പ്രകാശോഽസ്യസഃ
(അഗ്നിഃ ദേവേഭ്യഃ പലായിതാസൻ)	
അപ്-സു	— ഉദകേഷു
ഹംസഃ ന സീദൻ	— ഉദകമദ്ധ്യേ ഉപചിശൻ ഹംസ ഇവ സ്ഥിതഃ
ശ്വസിതി	— പ്രാണിതി, നിഗുഡേ വഞ്തതേ

അർത്ഥം.-ജ്ഞാനഹേതുവായ ആത്മപ്രകാശത്തോടുകൂടിയവനും, ഇരുട്ടുള്ള രാത്രിയിൽ സ്വപ്രകാശംകൊണ്ട് ജനങ്ങൾക്കു് ഇന്നതിന്നതെന്നറിയിക്കണമെന്നും, പ്രഭാതത്തിൽ അഗ്നിഹോത്രാദി ഹോമകർമ്മങ്ങളിൽ ഉണർന്നവനും, സന്ധ്യഋഷധിരൂപങ്ങളായ ഭോഗ്യവസ്തുക്കളെ സൃഷ്ടിയ്ക്കുന്ന സോമനൈനപോലെ വിധാതാവും, വെള്ളത്തിൽനിന്നു് ഉണ്ടായി വന്നവനും, ഗർഭസ്ഥമായ കുട്ടിയോടുകൂടിയ പശുപോലെ എല്ലാ അവയവങ്ങളോടും കൂടിയവനും, അകത്തേയ്ക്കുകൂടി പ്രകാശമെത്തിക്കുന്നവനും ആയ അഗ്നി, ദേവന്മാരിൽനിന്നും ഒളിച്ചൊടി വെള്ളത്തിന്റെ നടുവിൽ അരയന്നംപോലെ നിഗുഡമായി ശ്വസിയ്ക്കുന്ന, വഞ്തിക്കുന്ന

വർഗ്ഗം 10

1 രയിൻചിത്രാസുരോ ന സംഭ

ഗായന്നപ്രാണോ നിത്യോനസുനഃ

2 തക്യാനഭ്രണ്ണിവനാ സിഷക്തി

പയോനധേനശശ്രുചിവീഭാവോ

അനന്വയം -

(അയമഗ്നിഃ) രയിഃ ന

ചിത്രാ

സുരഃ ന സം-ഭക്തഃ

ആയുഃ ന പ്രാണഃ

നിത്യഃ സുനഃ ന

തക്യാ ന ഭ്രണ്ണിഃ

പയഃ ന ധേനുഃ

ശ്രുചിഃ വിഭാ-വാ

(സഃ അഗ്നിഃ) വനാ

സിഷക്തി

— ധനമിവ വിചിത്രരൂപഃ

— സൂര്യഇവ സമൃദ്ധഃ വസ്തുനാം ഭഗയിതാ

— യഥാ പ്രാണവായുഃ ആയുഃ ജീവനമവസ്ഥാപയതി, തഥാ ജാഠരരൂപേണ ആയുഷഃ അവസ്ഥാപയതിതാ

— ധ്രുവഃ പുത്രഃ ഇവപ്രിയകാരീ, യഥാ ഔരസഃപുത്രഃ പിതൃഹിതമേവാചരതി, തദ്വൽ ഹിതസ്യ പ്രാപയതിതാ

— ഗതിമാനശഃ ഭരതാഇവ, യഥാ അശഃ ഉപരയാശ്രദ്ധം പര്യഷഃ ബിഭേതി, ധാരയതി, തദ്വൽ

— പയ ഇവ പ്രീണയിതാ

— ദീപഃ വിശിഷ്ടപ്രകാശയുക്തഃ

— വനാനി, അരണ്യാനി

— ദേശ്യം സമവൈതി

അർത്ഥം-ഈ അഗ്നി ധനംപോലെ വിചിത്രരൂപനാകുന്നു സൂര്യൻപോലെ സമൃദ്ധവസ്തുക്കളെയും കാണിക്കുന്നവനാകുന്നു പ്രാണവായു ആയുസ്സിനെ നിലനിത്തുന്നപോലെ ഈ അഗ്നി ജാഠരരൂപത്തിൽ ആയുസ്സ് വളർത്തുന്ന ആയുഷ്വാനായ മകൻ അച്ഛൻ (ഗൃഹത്തിലേക്കും പരത്തിലേക്കും) ഹിതകാരിയാക,

ന്ന പോലെ ഈ അഗ്നി ഈ ലോകത്തിൽ ഹിതകാരിയായി (ഉപാസകനെ) സ്വർഗ്ഗത്തിലെത്തിക്കുന്നു. ഈ അഗ്നി, വേഗവാനായ അഗ്നി. പുറത്തുകയറിയ ആളെ ഭരിക്കുന്നപോലെ (ഉപാസകനെ) ഭരിക്കുന്നു. ഈ അഗ്നി പാൽപോലെ, പ്രീതിയെ ഉണ്ടാക്കുന്നു. ദീപ്തം, ഉൽകൃഷ്ടപ്രകാശനമായ ആ അഗ്നി കാഴ്ചകളെ ദഹിപ്പിക്കുവാൻ ഏതെന്നു.

3 ഭാധാരക്ഷേമമോകോനരണോ

യവോനപകോജേതാജനാനാം

4 ഋഷിനസ്തപോവിക്ഷപ്രശസ്തോ

വാജീനപ്രീതോവയോധോതി

അന്വയം -

(അയമഗ്നി:) ക്ഷേമം

ഭാധാര

ഓക: ന രണാ:

യവ: ന പകാ:

— ലംബസ്യധനസ്യരക്ഷണം

— (സ്തോത്രദ്യേ) ധാരയതി

— ഗൃഹമിവരമണീയ:

— യഥാപകോയവ: ഉപയോഗ്യ: വേതിതദാൽ അഗ്നിരപി. പാകാദി-ഫേതുഭൂതതയാ ഉപയോഗ്യ:

ജനാനാം ജേതാ

ഋഷി: ന സ്തപാ

— ശത്രുജനാനാം അഭിവേതി

— മന്ത്രദൃഷ്ടാ ഋഷിരിവഭേദതാം സ്തോതാ

വിക്ഷ പ്രശസ്ത:

— യജമാനലക്ഷണേഷു മനുഷ്യേഷു പ്രഖ്യാത:

വാജീ ന പ്രീത:

— യഥാശ്വോയുദ്ധാഭിമുഖം ഗന്തും ഹർഷയുക്ത: തദാൽഭേവാന്നാം ഹവിർവ്വഹനേഹർഷയുക്ത:

(സ: അഗ്നി:) വയ:

ധോതി

— അന്നം ദദാതു

അർത്ഥം—ഈ അഗ്നി സ്തോതാക്കൾ, ഉള്ള മുതലിനെ രക്ഷിച്ചുകൊടുക്കുന്നു. ഈ അഗ്നി ആർക്കും സ്വഗൃഹമെന്നപോലെ പ്രിയപ്പെട്ടതാകുന്നു. പാകംവന്ന യവം (ക്ഷേണധാന്യം) പോലെ, വേവിയ്ക്കുന്ന അഗ്നി ഉപയോഗയോഗ്യനാകുന്നു. അവിടുന്ന് ശത്രുജനങ്ങളെ ജയിക്കുന്നവനാകുന്നു. മന്ത്രദൃഷ്ടാവായ ഋഷിപോലെ ദേവന്മാരുടെ സ്തോതാവാകുന്നു. യജമാനന്മാരായ മനുഷ്യരുടെ ഇടയിൽ പ്രഖ്യാതനാകുന്നു. യുദ്ധത്തിന്നു നേരെപോകുന്ന കതിര ഉത്സാഹവാാനാകുന്നപോലെ, ദേവന്മാർക്ക് ഹവിസ്സുകൊണ്ടുപോകുന്നതിൽ അവിടുന്നു ഹർഷവാാനാകുന്നു. ആ അഗ്നി അന്നം തന്നരുളട്ടെ.

5 ദുരോകശോചിഃ ക്രതുനന്നിത്യോ

ജായേവയോനാവരംവിശ്വസൈ

6 ചിത്രോയദഭ്രാട്ഛോചതോനവിക്ഷു

രഥോനതക്മീത്വേഷസ്സമത്സു

അന്വയം:—

(അയമഗ്നിഃ)

ദുരോക-ശോചിഃ

— ദുഷ്പ്രാപതേജാഃ

ക്രതുഃ ന നിത്യഃ

— കർമ്മണാം കർത്താ കർമ്മസ്യവ്രുവഃ, അപ്രമത്തസ്സനിജാഗർത്തി, തദാൽ രക്ഷസാംഭാണേവ്രുവഃ ജാഗർത്തി

യോനൌ ജായാ-ഇവ

— ഗൃഹേവർത്തമാനായോഷിഭിവ, അഗ്നിഹോത്രഗൃഹേ വർത്തമാനോഗ്നിഃ

വിശ്വസൈ അരം

— സർവ്വസൈയഷ്ടുജനായ അലം, ഭൃഷണം ഭവതി

യൽ ചിത്രഃ (അഗ്നിഃ)

അഭ്രാട്

— യദാ വിചിത്രഭീഷിഃ ഭ്രാജതേ

(തദാഗ്നിഃ) ശോഭതഃ ന

— ക്രുഭവണ്ണ ആഭിത്യ ഇവ (വേതി)

(അഹനി സൂര്യ ഇവ രാത്രാവഗ്നിഃ പ്രകാശകഃ)

വിക്ഷു രഥഃ ന തക്മീ

— പ്രജാസു രഥ ഇവ സുവണ്ണവ ദ്രോചമാനഃ

സമത്-സു ത്വേഷഃ

— സംഗ്രാമേഷു ഭീഷിഃ

അതം—ഈ അഗ്നി അടുക്കാൻ വയ്യാത്ത തേജസ്സോടുകൂടി യവനാകുന്നു. കർമ്മികൾ പ്രമാദം (തൊറം, വീഴ്ച) പാറാതെ സൂക്ഷിക്കുന്ന പോലെ, ഈ അഗ്നി കമ്മങ്ങളിൽ രക്ഷസ്സുകളുടെ ബാധയെ (അവരെ ദഹിപ്പിച്ചു) അകറ്റി കാത്തുപോരുന്നു. ഗൃഹത്തിൽ ഭാര്യപോലെ (യജ്ഞഗൃഹത്തിൽ, അഗ്നിഹോത്ര സ്ഥാനത്തു്) ധർമ്മാക്കൾക്കും ഈ അഗ്നി അലങ്കാരമാകുന്നു. വിചിത്രപ്രകാശനായ ഈ അഗ്നി ശോഭിക്കുമ്പോൾ ശുഭവർണ്ണനായ ആദിത്യനു് തുല്യനാകുന്നു. (പകൽ സൂര്യനെന്ന പോലെ രാവീൽ അഗ്നിയാണല്ലോ സർവ്വപ്രകാശകൻ). ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ഒരു സ്വർണ്ണത്തേരുപോലെ അവിടുന്നു കാണപ്പെടുന്നു. യുദ്ധങ്ങളിൽ അവിടുന്നു് കത്തിക്കാളുന്നവനാകുന്നു.

7 സേനേവസ്യഷ്ടാമംഭയാത്യ
സ്തന്നദിദ്യുതേന്ദ്രപ്രതികാ

8 യമോഹ്യാതോയമോ ജനീത്വം
ജാരഃ കനീനാം പതിജജനീനാം

അന്വയം:—

സ്യഷ്ടാ സേനാ—ഇവ്	— പ്രേരിതാ സ്വാമിനാ സഹവർത്ത
(അയമഗ്നിഃ) അമം	മാനാഭസംഹതിരിവ
ഭയാതി	— ഗതൃണാം ഭയം വിധാതി,
	കരോതി
തേന്ദ്രപ്രതികാ അസ്തം	
ന ദിദ്യുൽ	— ദീപ്തമുഖാക്ഷേപ്യ സംബന്ധിനീ
(സായമാഭീഷയതേ, തപേദഗ്നിരപിരാക്ഷസാദീൻ ഭീഷയതി)	ഇഹ്വരിവ
യമഃ	— സ്തോത്രഭ്യഃ കാമാൻ യച്ഛതി,
	ദോഷിതിയമഃ അഗ്നിഃ; അഥവാ
	ഇന്ദ്രാഗ്നോഃ യുഗപദല്ലുന്നതാൻ
	യമത്വം
ജാരഃ	— ഉദ്ദിപന്നോഭൂതസംഘഃ യൽ

- ജനി-ത്വം — ജനയിതവ്യം, ഉല്പസ്യമാനം
യൽ പ
- യമഃ ഹ — അഗ്നിരേവ
- കനിനാം ജാരഃ — കന്യകാനാം ജരയിതാ,
വിവാഹസമയേ അഗ്നൗ
ലാജാദീദ്രവ്യഹോമേ സതി
താസാം കന്യാത്വം നിവർത്തതേ,
അതഃ ജരയിതാ
- (തഥാ) ജനിനാം പതിഃ — ജായാനാം, കൃതവിവാഹാനാം
ഭത്താ

അർത്ഥം.—നായകനാൽ നയിക്കപ്പെടുന്ന ഒരു സേനപോലെ, ഭടസമൂഹംപോലെ ഈ അഗ്നി ശത്രുക്കൾക്ക് യേമുണ്ടാക്കുന്നു. എയ്യുന്ന ഒരുമ്പോലെ ഈ അഗ്നി രാക്ഷസാദികളെ യേപ്പെടുത്തുന്നു സ്നോതാക്കൾക്ക് അഭീഷ്ടമുള്ളതന്ന (അല്ലങ്കിൽ ഇന്ദ്രാഗ്നികൾ ഒപ്പം പിറന്നവരാകയാൽ യമനായ) അഗ്നിതന്നെയാണു' ഇന്നുവരെ ഉണ്ടായ സമുദ്രജാതവും, എനി ഉണ്ടാകാൻ പോകുന്ന സകല ഭൂതജാതവും, ഈ അഗ്നി കന്യകകളുടെ (കന്യകാത്വത്തിന്റെ) ജരയിതാവാകുന്നു (വിവാഹസമയത്തു അഗ്നിയിൽ മലർ മുതലായതു് ഹോമിക്കുമ്പോൾ കന്യകകളുടെ കന്യകാത്വം അവസാനിക്കുന്നു, അഗ്നിഅവസാനിപ്പിക്കുന്നു) അതുപോലെ വിവാഹിതകളുടെ, ഭാര്യമാരുടെ ഭത്താവാകുന്നു (വിവാഹശേഷം ഔപാസനാദികളൊ, അഗ്നിഹോത്രാദികളോ ആയ കർമ്മങ്ങൾക്ക് അഗ്നിയെ ഗൃഹത്തിൽ സ്ഥാപിക്കുന്നതുകൊണ്ടു്, ആ അഗ്നി ഭാര്യയുടെ പതിയായി, രക്ഷകനായി കല്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.)

9 തം വശ്വരാമാവയം വസത്യാ
സ്തന്ന ഗാവോനക്ഷന്ത ഇദ്ധം

10 സിന്ധുന്ക്ഷോഭഃ പ്രനീചീരൈനോ
ന്നവന്തഗാവസ്വദ് ദൃശികേ

അന്വയം:-

(ഹേ അഗ്നേ), തം വഃ	— തം ത്വാം
ചരാഥാ	— ചരഥയാ. പശുപ്രഭവഹൃദയാദി സാധനയാ-ആഹൃത്യാ
വസത്യാ	— സ്ഥാപരണപ്രീഹ്യാദിനാ ആഹൃത്യാ (ച)
വയം ഇദ്യം	— പ്രദീപ്തം (ത്വാം)
അസ്തം ന ഗാവഃ	— യഥാഗാവഃ അസ്തം, ഗൃഹം വ്യാപ്തവന്തിതദേൽ
നക്ഷന്തേ	— വ്യാപ്തയാമ
(അയമഗ്നിഃ) സിന്ധുഃ	
ന ക്ഷോഭഃ	— സ്യന്തശീലമുദകമിവ
നീചീഃ	— ഇതസ്തതഃ നിതരാമുരീഗച്ഛന്തിഃ ജാലാഃ
പ്ര ഐനോൽ	— പ്രേരയതി
സ്വഃ ദൃശീകേ	— നരസി വത്തമാനേ ദർശനീയേ (തസ്മിന്നഗ്നൌ)
ഗാവഃ നവന്ത	— ഗമനശീലാരൂഢയഃ സംഗച്ഛന്തേ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗ്നേ, (യാഗ) പശുവിന്റെ ഹൃദയാദി വയവങ്ങളുടെ ആഹൃതികൊണ്ടും യവാദിധാന്യങ്ങളാൽ ഉണ്ടാക്കിയ പുരോധാശാദികളുടെ ആഹൃതികൊണ്ടും കത്തിജ്വലിക്കുന്ന അപിടന്തെ, തൊഴുത്തുനെയുന്ന പശുക്കളെന്നപോലെ ഞങ്ങളും പ്രാപിക്കണം. ഈ അഗ്നി ഒഴുകുന്ന ജലം പോലെ അങ്ങമിങ്ങും മേല്പോട്ടുയരുന്ന ജാലകളെ ഇളക്കിവിടുന്നു. ആ കാശത്തിൽ ദർശനീയനായി വരുന്നിടുന്ന അഗ്നിയുടെ ഗമനശീലങ്ങളായ രശ്മികൾ നാലുപാടും വന്നു ചിത്തുന്നു.

വക്ത്രം-11

- 1 വനേ¹ഷു²ജാ³യു⁴ജ്ഞേ⁵വ്യ⁶മി⁷ത്രോ
വൃ¹ണീ²തേ³ശു⁴ഷി⁵ രാ⁶ജേ⁷വാ⁸ജു⁹ര്യം
- 2 ക്ഷേ¹മോ²ന³സാ⁴ധുഃ ക്ര⁵തു⁶ന്ദ⁷മദ്രാ
ഭു¹വ²ൽ³സ്വാ⁴ധീ⁵ഹോ⁶താ⁷ഹവൃ⁸വാ⁹ട്

അന്വയം:-

(അയമഗ്നി:) വന്ദേഷ്യ	— അരണ്യേഷുജായമാനഃ
ജായഃ	— മനുഷ്യേഷുസഖാ (വേതി)
മന്തേഷു മിത്രഃ	— ക്ഷിപ്രമേവകർമ്മണാം അനുഷ്ഠാ
(സഃ) ശ്രഷ്ടിം	— താരായജമാനം
രാജാ-ഇവ അജുര്യം	— ജരാമരഹിതം, ദൃഢാംഗം, സർവ്വ
	കാര്യേഷുശക്തം യഥാരാജാ
	വൃണീതേ തഥാ
വൃണീതേ	— സംജേതേ
ക്ഷേമഃ ന സാധുഃ	— രക്ഷകഇവസാധയീതാ
ക്രിതഃ ന ഭദ്രഃ	— കർമ്മണാംകർത്താഇവജേനീയഃ
ഹോതാ ഹവ്യ-വാട്	— ദേവാനാം ആഹ്വതാ
	ഹവ്യവാഹനഃ (വേതി)
(ഏവംഭൂതോഗ്നിഃ)	— ശോഭനേകമാ
സു-ആധിഃ	— വേതു
ഭവൽ	

അർത്ഥം:- ഈ അഗ്നി കാടുകളിൽ ജനിച്ചവനാകുന്നു. മനുഷ്യർക്ക് ചങ്ങാതിയാകുന്നു കർമ്മങ്ങളുടെ ക്ഷിപ്രനിർവ്വഹണത്തിൽ ജാഗ്രതകനായ യജമാനനെ, രാജാവ് കാര്യനിർവ്വഹണത്തിൽ പ്രാപ്തനും ആരോഗ്യവാനുമായ കീഴ്ജീവനക്കാരനെ എന്നപോലെ, വരിക്കുന്നു, സ്വീകരിക്കുന്നു രക്ഷകനെന്നപോലെ കാര്യങ്ങൾ സാധിപ്പിക്കുന്നവനാകുന്നു. കർമ്മാനുഷ്ഠാനാവുപോലെ ജേനീയനാകുന്നു ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനാകുന്നു. അവർക്ക് ഹവിസ്സുകൊണ്ടുകൊടുക്കുന്നവനാകുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള അഗ്നി ശോഭനേകമാവായി ഭവിക്കട്ടെ (അഗ്നികൾ മൂന്നുവിധം ദേവന്മാർക്ക് ഹവ്യവാഹനൻ, പിതൃക്കൾക്ക് കവ്യവാഹനൻ, അസുരന്മാർക്ക് സഹരക്ഷസ്സ്)

3 ഹസ്തേ¹ധ്യാനോ¹ നൃമ¹ണാവിശ്വാ¹
 നൃമേദേവാ¹ന്ധാട്¹ഗുഹാനി¹ഷീദൻ

4 വിദന്തി¹മത്രനരോധിയന്ധാ¹
 ഹൃദായ¹അഷ്ടാ¹നന്ത്രാ¹അഗംസൻ

അന്വയം:—

വിശ്വാനി ഏമ്ണാ	— സർവ്വാണിഹവിർദ്വക്ഷണാ നിധനാന്തി
ഹസ്തേ ദധാനഃ (അയമഗ്നിഃ) ഗുഹാ നി-സിദന്	— സ്വകീയേബാഹൗധാരയൻ — ഗുഹായാം, അപ്സമദ്ധ്യേ വർത്തമാനസ്സൻ
ദേവാൻ അമേ ധാതൃ യൻ ഏദാ	— ദേവാൻഭയേ അസ്ഥാപയൽ — യദാഏദയാവസ്ഥിതയാബദ്ധ്യാ
തപ്സാൻ	— നിർമ്മിതാൻ, (അഗ്നിസ്തതി പരാൻ)
മന്ത്രാൻ അശംസൻ	— അസ്മവൻ, അവോചൻ
അത്ര നരഃ ധീര്യം-ധാഃ	— അസ്മിൻ കാലേനേതാരഃ, കർമ്മ ണാംധാരയിതാരഃ ദേവാഃ
ഈം വിദന്തി	— ഏതമഗ്നിം ജാനന്തി

അർത്ഥം:—ഏല്വാ കർമ്മങ്ങളിലും ഹോമിയിൽപ്പെട്ട ഹവിസ്സുക
ളാകുന്ന ധനം കയ്യിലേന്തി, ഈ അഗ്നി ജലമദ്ധ്യത്തിൽ ഒളിച്ചു
വർത്തിച്ച്, ദേവന്മാരെ ഭയത്തിൽ പെടുത്തി. ഏപ്പോൾ അ
വർ (ദേവന്മാർ) എൽഗന്തമായ ഭേതിയോടുകൂടി രവിച്ച്, അ
ഗ്നിസ്തതിപരങ്ങളായ മന്ത്രങ്ങൾകൊണ്ട് സ്മരിച്ചുവോ, അ
പ്പോൾ നേതാക്കളും കർമ്മധാരികളുമായ ദേവന്മാർ ഈ അഗ്നി
യെ അറിയുന്നു, കണ്ടെത്തുന്നു.

5 അജോനക്ഷാന്താധാരപൃഥിവീ.

തസ്മാദഭ്യോമന്ത്രേഭിസ്സന്തൈഃ

6 പ്രിയാപലാനിപശ്ചോനിപാഹി

വിശ്വാഭരണേഗുഹാഗുഹാഭാഗാഃ

അന്വയം:—

(അയമഗ്നിഃ) അജോന ക്ഷാം പൃഥിവീം (പ)	— ജന്മഹിതഃ സർവ്വേശ്വരസ്തുവ
ഭാധാ	— ഭൂമിജന്മാദിക്ഷം ച പ്രകാശക ത്വേനധാര 7

ദ്യാം സന്തൈ: മന്ത്രേഭി: — അവിതമാതൈർമ്മന്ത്രൈ: തസ്സംഭ — സ്തഭ്നാതി, യഥാധോ നപതതി തമാകരോതി

ഹേ അഗേ, വിശ്വ — വിശ്വംസർവ്വം ആയു: അന്നായ, ആയു: — സ്യസ: (ത്വം)

പശ്വ: പ്രിയർ പദാനി — പശോ: പ്രിയാണി, ശോനേ തുണോദകോപേതാനി, സ്ഥാനാനി

നി പാഹി — നിതരാപാലയ, മാ ധാക്ഷി: ഗുഹാ ഗുഹ: — ഗുഹായാ: അപിഗുഹം, സഞ്ചാ രയോഗ്യസ്ഥാനം

ഗാ: — ഗച്ഛ

അർത്ഥം—ഈ അഗ്നി അന്നാദിയായ സർവ്വേശ്വരനെന്നപോലെ ഭൂമിയെയും അന്തരീക്ഷത്തെയും പ്രകാശകത്വത്തോടുകൂടി ധരിയ്ക്കുന്നു. സഫലങ്ങളായ മന്ത്രങ്ങളാൽ ദ്യോവിന്റെ കീഴ്പോട്ടു വീഴാൻ ഉറപ്പിച്ചു നിൽക്കുന്നു. അല്ലയോ അഗേ, ലോകത്തിലുള്ള അന്നത്തിന്നു മുഴുവൻ ഉടമയായ അവിടുന്ന്, പുല്ലും നീരും ചേർന്ന പശുവിന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട മേച്ചിൽപ്പുറങ്ങൾ വേണ്ടപോലെ രക്ഷിച്ചാലും, കത്തിയ്ക്കരുതേ. (എന്നാൽ എവിടെയാണു വസിയ്ക്കേണ്ടതെന്നല്ലെ?) ഗുഹകൾക്കും ഗുഹയെ (നിഗൂഢത്തിലും വെച്ചു നിഗൂഢമായ സ്ഥാനത്തെ) പ്രാപിയ്ക്കുക.

7 യ ഈ ചികേത ഗുഹാർവ്വന്ത
മായസ്സസാധാരാതൃതസ്യ

8 വിധേച്ഛതന്ത്യതാ സ്വപ്ന
ആദിദ്വന്യനി പ്രവവാചാസ്മൈ

അന്വയം:-

യഃ ഈം ഗുഹാ വേന്തഃ	— ഏനം ഗുഹായാം സന്തഃ (അഗ്നിം)
ചികേത	— ജാനാതി
യഃ (ച) ഋതസ്യ ധാരാഃ	— സത്യസ്യധാരയിതാരഃ (അഗ്നിം)
ആ സസാദേ	— ആസീദതി, ഉപാസതേ
യേ (ച) ഋതാ സപന്തഃ	— ഋതാനി സത്യാനി സ്പഷ്ടന്തഃ (ഏതമഗ്നിം)
വി ച്യുതന്തി	— അഗ്നിമുദ്രിശ്യന്ത്യന്തി കർവ്വന്തി
ഭൂൽ ഇൽ	— സ്തുത്യന്തരമേവ
അസ്മൈ	— സർവ്വസ്മൈ സ്തോത്രജനായ
വസുനി പ്ര വവാച	— ധനാനി പ്ര കഥയതി

അർത്ഥം:-യാതൊരുവൻ ഈ ഗുഹാഗതനായ അഗ്നിയെ അറിയുന്നുവോ, യാതൊരുവൻ സത്യത്തിന്റെ ധാരയെ വിട്ടു ന്നു ഈ അഗ്നിയെ ഉപാസിക്കുന്നുവോ, യാവൻ സത്യങ്ങൾ വി ടാതെ ഈ അഗ്നിയെ സ്തുതിക്കുന്നുവോ, ഉടൻതന്നെ, ആ സ്തോ ത്രജനങ്ങൾക്ക് അഗ്നി, ധനമാനങ്ങൾ പ്രഖ്യാപിക്കുന്നു.

9 വി॒യോ വി॒തൽസുരോ॑ധ॒മഹി॒ന്യോ

തപ്ര॒ജാ ഉ॒തപ്ര॒സൃഷ്യാ॑ന്തഃ

10 ചി॒ത്തിര॒പാദ॑മേ വി॒ശായ॑

സ്സദ്മേ॒വ ധി॒രാസ്ത॑മായ ച॒തുഃ

(വ 11)

അന്വയം:-

യഃ (അഗ്നിഃ) വി॒തൽ സു	— ഓഷധീഷു
ഹി-ന്യാ	— മഹത്യാനി
വി ഓധൽ	— വിരണധി, നാവശേഷയതി
ഉത പ്ര-ജാഃ	— അപി ച പ്രകഷ്ണോല്പന്നാഃ, ഫലപുഷ്പാദിലക്ഷണാഃ

പ്ര-സൃഷ്ട ഉത	— ഉൽപാദയിത്രിഷ്ട, മാതൃസ്ഥാനീയാസോഷധീഷ്ടച
അന്തഃ	— മദ്ധ്യ (വിരണധി)
(തഥാ) ചിത്തിഃ	— ചേതയിതാ
അപാം ദമേ	— ജലാനാം മദ്ധ്യഭൂത ഗൃഹേ
വിശ്വ-ആയഃ	— സർവ്വാനഃ
(തമഗ്നിം) ധീരാഃ	
സം-മായ	— സമാനനം, പുഷ്കനം കൃതാ
സദ്മ-ഇവ	— യഥാഗൃഹം പ്രഥമതഃ സംപുഷ്ട പശ്ചാത്തത്ര കർമ്മാണാപരതി തഥാ

(സ്തുതിഭിഃ സ്തുത്വാ) ചക്രഃ— കർമ്മാണി കർവ്വന്തി

അർത്ഥം.—യാതൊരഗ്നി ചെടികൾ വലിപ്പം വെണ്ണുന്നതു തടഞ്ഞു നശിപ്പിക്കുന്നുവോ, കൂടാതെ വളർന്ന് ഫലപുഷ്പാദികളോടുകൂടിയ മരങ്ങൾക്കും നിശ്ശേഷം നാശം വരുത്തുന്നുവോ, അതുപോലെ എല്ലാം അറിയുന്നവനായി ജലമദ്ധ്യത്തിൽ സർവ്വ ഹവിസ്സുകളോടുകൂടി വർത്തിക്കുന്നുവോ ആ അഗ്നിയെ ധീരന്മാർ സ്വഗൃഹം പോലെ പുജിച്ചു സ്തുതിച്ചു കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യുന്നു. (ആദ്യം ഗൃഹപുജ-വാസ്തു ബലികഴിച്ചു പിന്നീടാണല്ലോ അവിടെ കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യുക പതിവു അഗ്നിയെ പുരസ്കരിച്ചാണ് എല്ലാ പ്രധാന കർമ്മങ്ങളും)

വർഗ്ഗം 12

1 ശ്രീണന്നപസ്ഥാദിവം ഭരണ്യ

സ്ഥാതുശ്ചരഥക്ഷത്രന്യുഷ്ണാൽ

2 പരിയദേഷാമേകോവിശേഷാം

ഭവദ്ഭേവോ ഭവോനാം മഹിത്വാ

അന്വയം -

വിശ്വേഷാം ദേവാനാം	— സർവ്വേഷാം ദേവാനാം മധ്യേ
ദേവഃ ഏകഃ	— ദ്യോതമാനഏകഏവ അയമഗ്നിഃ
ഏഷാം മഹി-ത്വാ	— സ്ഥാവരജംഗമാനാം മഹത്വാനി
യൽ പരി ഭുവൽ	— യസ്മാൽ കാരണാൽ പരിഭവതി, പരിതോ വ്യാപ്യ വത്തതേ
(തദാനിം) ഭരണ്യഃ	— ഹവിഷാംഭരതാ, ധാരയിതാ (പയഃ പ്രഭതിനാശ്രയണ ഭവ്യേണ സോമം ഇവതൈഃ ഹവിഭിഃ)
ശ്രീണൻ	— മിശ്രയൻ
ദിവം ഉപ സ്ഥാൽ	— ഉപതിഷ്ഠതി, പ്രാപ്നോതി
സ്ഥാതുഃ ചരഥം	— സ്ഥാവരം ജംഗമം ഉഭയാത്മകം ജഗൽ
അകത്വൻ	— സമ്പാരാത്രിശ്ച
വി ഊണ്ണാൽ	— സ്വതേജസാവിശേഷേണ ആച്ഛായേതി

അർത്ഥം:- എല്ലാദേവന്മാരുടേയും ഇടയിൽ പ്രകാശമാനനായി ഏകനായ ഈ അഗ്നി സ്ഥാവരജംഗമങ്ങളുടെ മഹത്വത്തെ ഏതുകാരണത്താൽ പുറം വ്യാപിച്ച് വത്തിയ്ക്കുന്നുവോ, ആ കാരണത്താൽ ഹവിസ്സുകളുടെ പതിയായ അഗ്നി, പാൽ മുതലായ ദ്രവ്യങ്ങൾ കൂട്ടിച്ചേർത്ത സോമംപോലെ ഹവിസ്സുകൾ കൂട്ടിച്ചേർത്ത് ദ്യോവിനെ പ്രാപിക്കുന്നു ചരാചരാത്മകമായ ജഗത്തിനെ എല്ലാരാത്രികളിലും സ്വപ്രകാശത്താൽ മൂടുന്നു, നിറയുന്നു

- 3 ആദിത്തേ വിശ്വേ കൃതും ഭൂഷന്ത
ശുഷ്വാദ്യദേവജീവോ ജനിഷാഃ
- 4 ജേതവിശ്വേ ദേവതാനാമ
ഋതം സപന്തോ അമൃതമേവൈഃ

അന്വയം:—

ഹേ ദേവ,	— ജ്യോതമാന, (അഗ്നേ)
ജീവ:	— പ്രജാലൻ
ശുക്ലാൽ	— നീരസാൽ, അരണിരൂപാൽ കാഷ്ഠാൽ
യൽ ജനിഷ്ഠാ:	— യദാമഥനേനോൽപദ്യസേ
ആൽ ഇൽ	— അനന്തരമേവ
വിശ്വേ	— സർവ്വേയജമാനാ:
തേ ക്രതുഃ ജുഷന്ത	— തുഭ്യം കർമ്മം സേവന്തേ, അനുതിഷ്ഠന്തി.
(തഥാ അനുഷ്ഠായച)	
വിശ്വേ	— സർവ്വേതേ
നാമ	— നാമകം
ഋതം ദേവ-ത്വം	— അവിതഥം ദേവതാത്വം *
അമൃതം	— അമരണം (ത്വം)
ഏവൈഃ സപന്തഃ	— ഗന്ത്യഭിഃ സ്തോത്രൈഃ പ്രാപ്സുവന്തഃ
ജേന്ത	— ജേന്തേ, പ്രാപ്സുവന്തി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ പ്രകാശമാനനായ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് ജാലിക്കുന്നവനായി അരണിരൂപമായ ഉണങ്ങിയ മരക്കഷണത്തിൽ കടയപ്പെട്ട് ഉൽപാദിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു. ഉടനെ എല്ലായജമാനന്മാരും അവിടേയ്ക്കു കർമ്മമനുഷ്ഠിക്കുന്നു. കർമ്മാനുഷ്ഠാനശേഷം അവരെല്ലാം ശാശ്വതനായ അവിടുത്തെ, ചൊല്ലപ്പെട്ട സ്തോത്രങ്ങളാൽ സമീപിച്ച് പുകഴുന്നതും, യഥാർത്ഥമായ ദേവത്വം പ്രാപിക്കുന്നു.

- 5 ഋതസ്യ പ്രേഷാ ഋതസ്യ ധീതി
വ്വിശ്വാമുവ്വിശ്വേ അപാംസി ചക്രഃ
- 6 യസ്മദ്യന്ദ്രാശാദ്യോവാന്തേ ശിക്ഷാ
അരന്തേ ചികിത്വാന്ത്രയിന്ദ്രസ്വ

അന്വയം -

ഋതസ്യ	— ഗതസ്യ, ദേവയജ്ഞം പ്രാപ്തസ്യ (അഗ്നേഃ)
പ്രേഷാഃ	— പ്രകഷേണേഷ്ടമാണാസ്തുതയഃ ക്രിയന്തേ
ധീതിഃ	— ധീയന്തേ സോമഃ, പീയന്തേ അസ്മിൻ ഇതിയാഗഃ (ച)
ഋതസ്യ	— ദേവയജനദേശം പ്രാപ്തസ്യ (അഗ്നേഃ ക്രിയന്തേ)
(അതഃ സോഗ്നിഃ)	
വിശ്വ-ആയഃ	— സവ്യാനഃ
(അസ്മൈ) വിശ്വ	— സവ്യേ, (യജമാനാഃ)
അപാംസി ചക്രഃ	— ദശപുണ്ണമാസാദിനി കമ്മാണി കവ്വന്തി
(ഹേ അഗ്നേ,) തുഭ്യം	
യഃ ഭാശാൽ	— ഹവിഷിദോതി
യഃ വാ	— അന്യോപിയായജമാനഃ
തേ ശിക്ഷാൽ	— ത്വദീയകമ്മകത്തം ഭൂയാസ്യ ഇതീച്ഛതി
തസ്മൈ (യജമാനായ)	
ചികിത്വാൻ	— ത്വൽകൃതമനുഷ്ഠാനം ജാനൻ
(ത്വം) രയിം ദയസ്വ	— ധനം ദേഹി

അർത്ഥം.-ദേവയാഗപ്രദേശം പ്രാപിച്ച അഗ്നിനിത്യം നല്ല പോലെ ഉദ്ദിഷ്ടസ്തുതികൾ ചൊല്ലപ്പെടുന്ന സോമപാനയുക്തമായ യാഗവും അവിടേയ്ക്കുവേണ്ടി ചെയ്യപ്പെടുന്ന ആ കാർണത്താൽ അഗ്നി സകല ഹവിസ്സുകളോടും കൂടിയവനാകുന്നു അവിടേയ്ക്ക് എല്ലായജമാനന്മാരും ദശപുണ്ണമാസാദികമ്മങ്ങൾ ചെയ്യുന്ന (വെളുത്തപക്ഷത്തിൽ ഐഹാസനാഗ്നിയിൽ സ്ഥാലീപാകത്തോടുകൂടി തുടങ്ങി രണ്ടുനേരവും അനുഷ്ഠിക്കുന്ന കമ്മമാണ് ദശപുണ്ണമാസം അത് ഗൃഹസ്ഥന്മാർക്ക് എന്നും വേണ്ടതാകുന്നു) അല്ലയോ അഗ്നേ ആർ ഹവിസ്സുപിക്കുന്നവോ, വേറെ ആർ അവിടുത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു കമ്മം ചെയ്യാൻ ഇടവരണമെ എന്നിച്ഛിക്കുന്നുവോ, ആ രണ്ടുപേരും അവർ ചെയ്തും ഇച്ഛിച്ചുമറിഞ്ഞ് അവിടുന്ന് ഐശ്വര്യമരുളിയാലും.

7 ഹോതാനിഷത്തോമനോരപത്യേ

സചിന്ധാസാംപതീരയിണം

8 ഇച്ഛന്തരേതോമിമസ്തന്തുഷ്യ

സഞ്ജാനതസ്സൈവദൃക്ഷൈരതൃഭാഃ

അനവയം -

(ഹേ അഗ്നേ, ത്വം) മനോഃ

അപത്യേ

— യജമാനരൂപായാം പ്രജായാം

ഹോതാ നി-സത്തഃ

— ദേവാനാമാഹ്യാതാസൻ
നിഷണ്ണഃ

സഃ ചിൽ ന ആസാം

(പ്രജാനാം) രയിണം

പതിഃ

— സ ഏവത്വം ഗവാദീനാം
ധനാനാം സ്വാമീ

(അതഃ താഃ പ്രജാഃ)

തന്തുഷ്യ

— ആത്മീയേഷുശരീരേഷു

മിമഃ

— സംസൃഷ്ടഃ, ഏകീകൃതം പത്ര
രൂപേണപരിണതം

രേതഃ ഇച്ഛന്ത

— വീര്യമൈച്ഛൽ, ത്വദനഗ്രഹേണ
പത്രമലന്തേ

(ലബ്ധ പത്രാഃ പ്രജാഃ)

അമൃതാഃ

— ആമൃതാസ്സത്യഃ

സ്സൈഃ ദക്ഷൈഃ

— സ്വകീയൈസ്സമന്തൈഃ
പുത്രൈസ്സഹ

സം ജാനത

— സമ്യഗവഗച്ഛന്തി, ചിരകാലം
ഭവന്തി

അർത്ഥം-അല്ലയോ അഗ്നേ, മനുഷ്യഗജന്മാതഃ യജമാനന്മാരായ പ്രജകളിൽ അവിടുന്ന് ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നേമ്പനായി ഇരിക്കുന്നു അവിടുന്ന്തന്നെയാണ് അവരെ പശുപുത്രലായ ധനശ്ലാഭൻ നാഥനും അദ്ദേഹിനെ അവളെ (അവിടുത്തെസ്സും ബന്ധിച്ചവനായാ) സ്രീപുത്രസ്വ സംഗതിയിൽ ഭാര്യസ്സ്

(വീര്യം) പുത്രരൂപമായി പരിണമിയ്ക്കുവാൻ അവിടുന്നിച്ഛിച്ചു. അപ്രകാരം പുത്രന്മാരെ ലഭിച്ച ആ പ്രജകൾ സമർത്ഥരായ അ വരോടു കൂടി വേണ്ടുംവണ്ണം ജീവിക്കുന്നു.

9 പിത॑ൺപുത്രാഃ കൃ॑തുംഭൂ॒ഷ॒ന്ത

ശ്രോ॒ഷ॒ൻയേ॒താ॒സ്യ॒ശാ॒സം॒തുരാ॑സഃ

10 വി॒രായ॑ഽഽഹ്ണാ॒ദ്യു॑രഃ പു॒ത്രക്ഷഃ

പി॒പേ॒ശ॒നാകം॑സ്തു॒ഭിദ്ഭു॑നാഃ

വ 12

അന്വയം:-

അസ്യ(അഗ്നേ) ശംസം— ശംസനം

തുരാസഃ — തപമാണാസ്സനഃ

യേ (യജമാനാഃ)

ശ്രോഷൻ — ശൃണോതി

(തേസവ്യേ) പിതഃ ന

പുത്രാഃ — യഥാപുത്രാഃ പിതൃരാജ്ഞാം കർവ്വന്തിതഥാ

(തേന അനുഷ്ഠിതം) കൃതം

ഭൂഷന്ത — കർമ്മസേവന്തേ

പുത്ര-ക്ഷഃ — ബഹുവന്തഃ (അഗ്നിഃ)

(പുഷ്പാം യജമാനാനാം)

ദാഃ — ദ്വാരാണി, യജ്ഞസ്യ ദ്വാരദൃതാനി

രായഃ വി ഽഹ്ണാഃ — വിവൃണോതി, പ്രകാശയതി, ദോതി

'അപി ച) ഭൂതാഃ — ദേവേ, യജ്ഞഗൃഹേ

നാകം — മനോയസ്യ സഃ

സ്തു-ഭിഃ പിപേശ — ദുഃഖഹിതം ദ്യുലോകം

— നക്ഷത്രൈഃ അവയവിചകാര, നക്ഷത്രൈര്യുക്തമകരോതി

അർത്ഥം:- ഈ അഗ്നിയുടെ ആജ്ഞയെ ക്ഷിപ്രകാരികളായി ഏതുയജമാനന്മാർ കേൾക്കുന്നുവോ, അവരെല്ലാം പിതാവിന്റെ ശാസനമനുസരിക്കുന്ന പുത്രന്മാർപോലെ അഗ്നി-യോടുകൂടി അനുഷ്ഠിക്കപ്പെട്ട കർമ്മത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. സമസ്ത ഹവിസ്സോടുകൂടിയ അഗ്നി ആ യജമാനന്മാർക്ക് യാഗത്തിന്റെ വാതിലായ (യാഗനിർവ്വഹണത്തിന് പ്രഥമാവശ്യകമായ) ധനത്തെ പ്രദാനം ചെയ്യുന്നു. കൂടാതെ, യജ്ഞഗൃഹ തല്പരനായ അവിടുന്ന് ദുഃഖരഹിതമായ സ്വർഗ്ഗത്തെ നക്ഷത്രപുണ്ണമാക്കിയിട്ടുണ്ട്. (യാഗകർമ്മക്കുടക്കം അവരുടെ പ്രദീപമായ പ്രാപ്യസ്ഥാനം കാണിച്ചുകൊടുക്കുന്നപോലെ.)

വക്രം 13

- 1 ശുക്രശ്ശുക്രാ¹ ഉഷോ² ന ജാരഃ³
പപ്രാ⁴സമീചീഭി⁵വാന ജ്യോതിഃ⁶
- 2 പരിപ്രജാതഃ⁷ ക്രത്വാ⁸ ബഭ്രു⁹
ഭുവോ¹⁰ ഭുവാനാം¹¹ പിതാ¹² പുത്രസ്സൻ¹³

അന്വയം:-

ശുക്രഃ	— ശുഭ്രവണ്ണഃ (അയമഗ്നിഃ)
ഉഷഃ ന ജാരഃ	— ഉഷസഃ ജരയിതാ സൂര്യ ഇവ
ശുശുക്രാൻ	— ശോചയിതാ, സമ്യസ്യ പ്രകാശയിതാ (ഭവതി)
(തഥാ) സം-ഈചീ	— സംഗതേ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ
ഭിവഃ ന ജ്യോതിഃ	— ദ്യോതമാനസ്യ സൂര്യസ്യ ജ്യോതിരിവ
പപ്രാ	— സ്വതേജസാ പൂരയിതാ (ഭവതി)
(ഏഹ അഗ്നേ,	
അനുഷ്ഠം) പ്ര-ജാതഃ	— പ്രാദർഭുതസ്സൻ
ക്രാവാ	— ജ്ഞാനഹേതുനാ പ്രകാശേന (സമ്യം ജഗദ്)
പാരി ബഭ്രു	— പരിതോ വയാപ്സോഽധി

ദേവാനാം	— ഋതപിജാം (ദിവ്യതീതിദേവാഃ ഋതപിജഃ)
പുത്രഃ സന്	— പുന്നാമാൽ നരകാൻ ത്രായകസ്സൻ
പിതാ ഭുവഃ	— പാലയിതാ ഭവസി

അർത്ഥം.—ശുഭപണ്ണനായ ഈ അഗ്നി, ഉഷസ്സിനെ ജനിപ്പിക്കുന്ന (പതുക്കേ നശിപ്പിക്കുന്ന) സൂര്യനെപ്പോലെ എല്ലാ റിനെയും പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നവനാകുന്ന അതുപോലെ കൂടി നില്ക്കുന്ന ദ്യാവാപൃഥിവിക്കളെ, ഭൗമമാനനായ സൂര്യന്റെ തേജസ്സുപോലെ സ്വപ്രകാശത്താൽ പുരിപ്പിക്കുന്നവനാകുന്ന അല്ലയോ അഗ്നേ, ആ കാരണംകൊണ്ട് ജ്ഞാനഹരമായ പ്രകാശത്താൽ അവിടന്ന് ജഗത്തു മുഴുവൻ വ്യാപിക്കുന്ന ഋതപിജകൾക്കു്, പുന്നാമായ നരകത്തിൽ നിന്ന് രക്ഷിക്കുന്ന പുത്രനായി, അവിടന്ന് അവരുടെ പിതാ (പാലയിതാ) വായി ഭവിക്കുന്നു

3 വേ॒ധാ അ॑ദൃ॒ഷ്ടാ അ॒ഗ്നി॑ർവി॒ജാ॒ന
നൃ॒ധൻ ഗോ॒നാം സ്വാ॑ദാ॒പി॒ത॒നാം

4 ജ॒നേ॒നശേ॑വ ആ॒ഹു॒ര്യസ്സൻ
മധ്യേ॒നി॒ഷ്ഠേ॒താ ര॒ണോ॑ദു॒രോ॒ണേ

അന്വയം. —

വേധാഃ	— വിധാതാ, സമ്പ്രസ്യകത്താ
അദൃഷ്ടഃ	— പ്രേരണിതഃ
വിജാനൻ	— കത്തവ്യാകത്തവ്യ വിഭാഗം ജാനൻ
അഗ്നിഃ ഗോനാം	
ഊധഃ ന	— പശുസ ആശ്രയഭൂതം സ്ഥാനമിവ
പിത॑നാം സ്വാദാ॑മ	ഭാനാനാം സ്വാദയിതാ, രന്ധിതാ (ഭവതി)

(യഥാ ഗോത്രായഃ പയഃ പ്രദാനേന സഞ്ചാണുനാനി സ്വാഭുനി കരോതി, തദ്വൽ അഗ്നിപാകേന സ്വാഭുനി കരോതി)

(അപി ച ഏവം

ഭൂതോഗ്നിഃ) ജനേ ന

ശേവഃ

— ജനപദേ ലോക സുഖകരഃ
പുരുഷ ഇവ

(യജ്ഞേന്യ) മധ്യേ

ആ-ഹുര്യഃ സൻ

— ആഹ്വതവ്യസ്തൻ

ദുരോണേ നി-സത്തഃ

രണഃ

— യജ്ഞഗൃഹേ നിഷ്ണുഃ രമയിതാ
(ഭവതി)

അത്ഥം-എല്ലാറ്റിനും കത്താവായി, ദേഹേഹിതനായി കൃത്യകൃത്യങ്ങളെ വിവേചിച്ചറിയുന്നവനായ അഗ്നി, പൈക്കളുടെ അകിടുപോലെ (അകിട്ടിലുള്ള ക്ഷീരം, ക്ഷീരജങ്ങൾ എന്നപോലെ) അന്നങ്ങൾക്ക് സ്വാദ്, രസമുണ്ടാക്കുന്നു. (പൈക്കളുടെ അകിടു പാൽ നല്ലി, ക്ഷേണസാധനങ്ങളെ സ്വാദ്യമുപയാക്കുന്നുപോലെ അഗ്നി, വേചിസ്തുൽകൊണ്ട് അപയെ സ്വാദ്യമുപയാക്കുന്നു) അപ്രകാരമുള്ള അഗ്നി നാട്ടിൻ പുറത്തു സുഖകരനായ, ക്ഷേമവാനായ ഒരാൾപോലെ, യജ്ഞങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ വിളിയില്ലെപ്പാവുന്നവനായി ഇരുന്നു, യാദകന്മാരെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നവനായി ഭവിക്കുന്നു.

5 പുത്രോനജാതോരണ്ഡോ ദുരോണേ

വാജീനപ്രീതോ വിശോവിതാരീൽ

6 വിശോയ ദഹോ നൃഭിസ്സനീളാ

അഗ്നിദ്രേവത്വാ വിശ്വാനൃഗ്യാഃ

അന്വയം:-

(അയഗ്നിഃ) പുത്രം ന

ജാതഃ

— പ്രാദർഭൂതഃ

ദുരോണേ രണഃ

— യജ്ഞഗൃഹേരമയിതാ (ഭവതി,

വാജീ ന പ്രീതഃ

— യഥാശ്വ ഇവ ഹഷയുക്തസ്സൻ

വിശഃ വി താരീൽ	— ശത്രുതാഃ പ്രജാഃ വിശേഷേണ തരതി, അതിക്രാമതി
(അപി ച) തൃ-ഭിഃ	— ജ്ഞാപിഷ്ഠക്ഷണൈഃ മനഃശയഃ (സഹിതഃ അഹം)
സ-നീളാഃ	— സമാന നിവാസസ്ഥാനാഃ
യൽ വിശഃ അഹേ	— യദാ ദൈവിഃ പ്രജാഃ ആഹവയാമി
(തദാനിം) അഗ്നിഃ	
വിശ്വാനി	— സർവ്വാനി
ദേവ-ത്വാ അശ്യാഃ	— ദേവത്വാനി അഗ്നതേ, പ്രാപ്തോതി. (സ്വയമേവ തത്ത്വദേവതാ രൂപോ ദേവതി)

അർത്ഥം.—ഈ അഗ്നി, (ജ്ഞാപിഷ്ഠങ്ങളുടെ) പുത്രനായി (മുൻ ജ്ഞാപി പരഞ്ഞപ്പോലെ പുനഃജനനത്തിൽ നിന്ന് രക്ഷിക്കുന്നവനായി) ജനിച്ച യജ്ഞഗൃഹത്തിൽ എല്ലാവരും 'സുഖിപ്പിക്കുന്നവനാകുന്ന അവിടന്ന്' പോർക്കുതിരപോലെ ഉത്സാഹയുക്തനായി ശത്രുക്കളായ മനുഷ്യരെ വേണ്ടപ്പോലെ അതിക്രാമിക്കുന്നു. ജ്ഞാപിഷ്ഠങ്ങളോടൊത്ത ഞാൻ, ഒരേ സ്ഥാനത്തു വസിക്കുന്ന ദേവപ്രജകളെ എപ്പോൾ വിളിക്കുന്നുവോ, അപ്പോൾ അഗ്നി എല്ലാ ദേവത്വങ്ങളും പ്രാപിക്കുന്നു. അതായത്, വിളിക്കപ്പെടുന്ന അതതു ദേവന്മാരുടെ രൂപം കൈക്കൊള്ളുന്നു. ('ത്വമഗ്നേ വരുണോ ജായസേയൽ ത്വം മിത്രോ ദേസിയൽ സമിദ്ധഃ' എന്ന് ഗുണപദത്തിൽ തന്നെ അന്യത്ര.)

- 7 നകീഷ്ഠ ഏതാപ്രതാമി¹ന്നതി
തൃദ്യോയദേദ്യ ബ്രഹ്മിഞ്ചകത്മം¹
- 8 തത്തതേ ദംസ്തോയദഹന്മ¹സമാനൈ
ന്യദിദ്യദേതാ വിവേരപാംസി¹

അന്വയം:-

(ഹേ അഗ്നേ) തേ	— തവ സംബന്ധീനി
ഏതാ പ്രതാ	— ഏതാനി പരിഭൃശ്യാമാനാനി
	കർമാണി
നകി: മിനന്തി	— രാക്ഷസാദയോബാധകാ:
	ന ഹിംസന്തി
യൽ (ത്വം) ഏഭ്യേ:	— യസ്മാൽ ത്വം
	കർമ്മസു വർത്തമാനേഭ്യേ:
ഇ-ഭ്യേ:	— യജ്ഞസ്യ നേതുഭ്യോ
	യജമാനേഭ്യേ:
ശ്രഷ്ടിം ചകർമ	— യജ്ഞഫലരൂപം സുഖം
	കൃതവാന്യസി (തവപ്രതാനാം
	ബാധകാ നസന്തി)
(ഹേ അഗ്നേ) തേ തൽ	
തു ദംസ:	— ത്വദീയം തദേവകർമ്മ
യൽ അഹൻ	— യദി (രാക്ഷസാഭി:) ഹന്തി,
	നാശയതി.
(തദാനിം) സമാനൈ:	
തു-ഭി:	— സപ്തഗണരൂപേണ സദൃശൈ:
	നേതുഭിർയജ്ഞഭി:
യക്ത: (ത്വം) രപാംസി	— ബാധകാനി രാക്ഷസാഭിനി
യൽ വിവേ:	— യസ്മാൽ ഗമയസി, പലായനം
	പ്രാപയസി
(തസ്മാൽ തവപ്രതാനി ന ഹിംസന്തി)	

അർത്ഥം:- അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടന്ന് കർമ്മാപ്തമാക്കിയ യജമാനന്മാർക്ക് യജ്ഞഫലരൂപമായ സുഖം, ശ്രേയസ്സ് ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കുന്നതുകൊണ്ട്, അവിടത്തെസ്സംബന്ധിച്ച കർമ്മങ്ങളെ രാക്ഷസാദികൾ ബാധിച്ചിരുന്നില്ല, നശിപ്പിച്ചിരുന്നില്ല. (കർമ്മഫലമായ മഹത്വംകൊണ്ട് അവർ സ്വയം അബാധിതരായിത്തീർന്നു.) അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടത്തെസ്സംബന്ധിച്ച കർമ്മത്തെത്തന്നെ രാക്ഷസാദികൾ ഹനിക്കുന്ന ഏകീകൃതമായ മന്ത്രത്തുപോലുള്ളി ആ പാപകാരികളെ ഓടിച്ചുനടയ്ക്കുകൊണ്ട്, അവയെ അവർ ബാധിച്ചിരുന്നില്ല.

- 9 ഉഷോനജാരോ വിഭാവോസ്യ
സ്സംജ്ഞാതരൂപശ്ചികേതദസ്മൈ
- 10 തമനാവഹനോ ദരോച്യുണ്വാൻ
നവന്തവിശ്വേസ്വ ദൃശീകേ

വ 13

അന്വയം -

ഉഷഃ ന ജാരഃ	— ഉഷസോ ജരയിതാ സൂര്യ ഇവ
വിഭാവോ	— വിശിഷ്ടപ്രകാശയുക്തഃ
ഉസ്യഃ	— നിവാസയിതാ
സംജ്ഞാത-രൂപഃ	— സഞ്ചൈഃ പ്രാണിഭിരവഗത സ്വരൂപഃ, ദേവതാന്തരവൽ അപ്രത്യക്ഷോ ന ചേതി
(അഗ്നിഃ) അസ്മൈ ചികേതൽ	— യജമാനായ മാനാതു, അഭിമതഫലം ദദാതു
(തഥാ അന്ധ്യരശ്മയഃ) തമനാ	— ആശമനൈവ, സ്വയമേവ
വഹന്തഃ	— ഹവിവഹനം കർവന്തഃ
ദരഃ വി ഉണ്വാൻ	— യജ്ഞഗൃഹദാരാണി വിശേഷേണ ഗച്ഛന്തി, വ്യാപ്തവന്തി
(തദനന്തരം) ദൃശീകേ സ്വഃ	— ദശനീയേ നഭസി
വിശ്വേ	— സമ്പ്രേതേ രശ്മയഃ
നവന്ത	— ഗച്ഛന്തി, ദേവാൻ പ്രാപ്തവന്തി

അർത്ഥം:-ഉഷസ്സിനെ ജ്ഞാപിക്കുന്ന സൂര്യനെന്ന്പോലെ അതിവ തേജസ്വിയും ഏല്പാവനെയും അതാതിടത്തു നിവസിപ്പിജ്ഞാന്നവനും, ഏല്പാ പ്രാണികൾക്കും, മറ്റു ദേവന്മാരെപ്പോലെയല്ലാതെ, പ്രത്യക്ഷനുമായ അഗ്നി ഈ യജമാനൻ അഭിഷ്ഠഫലം കൊടുക്കട്ടെ അതുപോലെ അവിടുത്തെ രശ്മി

കൾ, നാളങ്ങൾ സ്വയം ഹവിസ്സു വഹിച്ചുകൊണ്ടു യജ്ഞഗൃഹങ്ങളുടെ ഉമ്മറങ്ങളിൽ എത്തുന്നു. പിന്നെ ദർശനീയമായ നേസ്സിൽ ആ രശ്മികളെല്ലാം ദേവന്മാരെ പ്രാപിക്കുന്നു.

വക്ത്രം-14

- 1 വനേമ പുഷ്പീരര്യോമനീഷാ
അഗ്നിസ്സശോകോ വിശ്വാനൃശ്യാഃ
- 2 ആദൈവ്യാനി പ്രതാ ചികിത്വാ
നാമാനുഷസ്യ ജനസ്യ ജന.

അന്വയം:-

പുഷ്പീ:	— പ്രഭാതം ഇഷഃ, അന്നാനി
വനേമ	— സംഭജേമഹി, അഗ്നിദാതു
മനീഷാ	— മനീഷയാ, ബുദ്ധ്യോ
അര്യഃ, സ-ശോകഃ	— ഗന്തവ്യഃ, പ്രാപ്യവ്യഃ, ശോഭനഭീഷി:
അഗ്നി:	
ദൈവ്യാനി പ്രതാ	— ദേവേഷു ചോനി, പ്രതാനി, കർമ്മാണി
ആ ചികിത്വാൻ (തഥാ) മാനുഷസ്യ ജനസ്യ ജന	— ആസമന്താൽ ജാനൻ — മനുഷ്യജാതസ്യ ഉൽപത്തി രൂപം കർമ്മചികിത്വാൻ, ആഭിമുഖ്യേന ജാനൻ
വിശ്വാനി	— സർവാണി കർമ്മാണി
ആ അഗ്യാഃ	— ആഭിമുഖ്യേന അഗ്നന്തേ, വ്യാപ്നോതി

അർത്ഥം:- അഗ്നിവര അന്നം നമ്മൾ കാമചിക്കുന്നു, അഗ്നി അന്നമുളളെ. ബ്രാഹ്മിയാൻ, ധ്യാനത്താൻ പ്രാപ്യനും ശോഭനപ്ര കാശനും ആയ അഗ്നി, ദേവന്മാരുടെ ഇടയിലുള്ള കർമ്മങ്ങളെ മുഴുവൻ അറിഞ്ഞുകൊണ്ടു, മനുഷ്യജനങ്ങളുടെയും ജനപ്ര

തിയായ കമ്മത്തെ നേരിട്ടറിഞ്ഞുകൊണ്ടു് സകലത്തെയും നേരിട്ടു് വ്യാപിപ്പിക്കുന്നു

3 ഗഭോയോ അപാങ്ഗഭോവനാനാം

ഗഭശ്ചസ്ഥാതാംഭോഗഭശ്ചരഥാം

4 അത്രൈപിദസ്മാ അന്തർദ്വരോണേ

വിശന്നവിശോ അമൃതസ്വാധി:

അന്വയം -

യഃ (അഗ്നിഃ) അപാം

ഗഭഃ

— ഗഭവദന്വൃത്തി, അപാന്നപാൽ സംജ്ഞഃ

വനാനാം ഗഭഃ

— ദാവാഗ്നിരൂപേണ അരണ്യാനാം മദ്ധ്യേ വത്തമാനഃ

(യഃ) ച സ്ഥാതാം ഗഭഃ

— സ്ഥാവരാനാം, കാഷ്ഠാദീനാം അന്തരവസ്ഥാതാം

ചരഥാം ഗഭഃ

— മരണവതാം, ജംഗമാനാം ജാഠരൂപേണ ദേഹമദ്ധ്യേ വത്തമാനഃ

(ഏവം ഭൂതായ) അസ്മൈ (അഗ്നയേ)

ദരോണേ

— ദുസ്സര്യഗൃഹേ

അത്രൈ ചിത് അന്തഃ

— പവൃതേപിമദ്ധ്യേ

(യജമാനഃ ഹവിഃ പ്രയച്ഛന്തി)

(അയം) അമൃതഃ

— മരണധമ്മരഹിതഃ

സ-ആധിഃ

— ശോണേ ധ്യാനഃ

വിശഃ വിശാം ന

— നിവേശയിതാ, സുഖേനാ

വസ്ഥാപയിതാ രാജാ പ്രജാനാം

യഥാ രക്ഷണ കമ്മയുക്തേന

വേതി തഥാ അസ്മാകം വേദേ

അർത്ഥം.—യാതൊരഗ്നി അപാന്നപാൽ എന്ന പേരോടു കൂടി ജലത്തിനുള്ളിൽ വർത്തിക്കുന്നുവോ, ദാവാഗ്നി രൂപത്തിൽ അരണ്യമദ്ധ്യത്തിൽ വർത്തിക്കുന്നുവോ, വൃക്ഷാദിസ്ഥാ

വരങ്ങളുടെ ഉള്ളിൽ വത്തിയ്ക്കുന്നുവോ, ചരങ്ങളായ ജീവികളിൽ ജാഠരരൂപത്തിൽ വത്തിയ്ക്കുന്നുവോ, ആ അഗ്നിയിൽക്കായി ഗൃഹത്തിലും പവുതമധ്യത്തിലും യജമാനന്മാർ ഹവിസ്സു നല്കുന്ന ശാശ്വതനും, ശോഭനേധ്യാനനമായ അവിടുന്ന്, വേണ്ടിടത്തു പാപ്പിച്ചു, പ്രജകളെ പോറ്റുന്ന രാജാവുപോലെ നമുക്കു രക്ഷകനായി വേിയ്ക്കട്ടെ

5 സഹിക്ഷപാദ്യ് അഗ്നീരയീണാം

ദാശദ്യോ അസ്മാ അരംസ്യകൈതഃ

6 ഏതാചികിത്വാ ഭൂമാനിപാഹി

ദേവാനാഞ്ചന മന്താംശ്ച വിഭാൻ

അന്വയം -

സഃ ഹി അഗ്നിഃ

ക്ഷപാ-വാൻ — രാത്രിമാൻ

യഃ (യജമാനഃ) അസ്മൈ (അഗ്നയേ)

സ്യ-ഉകൈതഃ — സൃഷ്ടുകൈതഃ, യഥാ ശാസ്ത്രം പ്രയുകൈതഃ മന്ത്രൈഃ

അരം — അലം പര്യാപ്തം സ്കോത്രം, കരോതി

(തസ്മൈ) രയീണാം

ദാശൽ — ധനാനി ദാശതി, പ്രയച്ഛതി

ഹേ ചികിത്വാ, — ചേതനാവൻ, സമ്പൂജ്ഞ, അഗ്നേ

(ത്വം) ദേവാനാം

ജന മന്താൻ ച — ഇന്ദ്രാദീനാം ജന മന്ത്യാംശ്ച

വിഭാൻ — ജാനൻ

ഏതാ ഭൂ — ഏതാനി ഭൂമ്യുപലക്ഷിതാനി ഭൂതജാതാനി

നി പാഹി — നിതരാം പാലയ

അർത്ഥം—ആ അഗ്നി അന്നെ രാത്രിമാനാകന്ന-രാത്രിയോടു കൂടിയവൻ, രാത്രിയിൽ തേജോരൂപൻ, രാത്രിയുടെ നാഥൻ, പകലിനെ സൂര്യൻ എന്ന പോലെ രാത്രിയെ ഭരിക്കുന്നവൻ. അഗ്നിക്കായി ശാസ്ത്രപ്രകാരം വിധിച്ച മന്ത്രങ്ങൾ, അക്ഷരസ്വരയുക്തമായ സ്തോത്രം, ചൊല്ലുന്ന യജമാനൻ, അവിടുന്ന് ധനങ്ങൾ നല്കുന്നു. അല്ലയോ സർവ്വപേതനകളോടും സർവ്വജ്ഞാനങ്ങളോടും കൂടിയ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരുടെ ഉൽപ്പത്തിയെയും മനുഷ്യരെയും പറ്റി അറിഞ്ഞു, ഇക്കണ്ട ചരാചരങ്ങളെ നല്ലപോലെ രക്ഷിച്ചാലും.

7 വദ്ധാൻയപുർവ്വീഃ ക്ഷപോവിരൂപാ

സ്ഥാതുശ്ചരഥമൃതപ്രവിതം

8 അരാധിഹോതാ സ്വഗ്നിഷ്ഠഃ

കൃണൻ വിശ്വാനൃപാംസിസത്യാ

അന്വയം:—

പുർവ്വീഃ	— ബഹുഃ ഉഷസഃ
ക്ഷപഃ	— നിശാഃ (ച)
വി-രൂപാഃ	— ശുക്ലകൃഷ്ണതയാ വിവിധരൂപാഃ സത്യഃ
യം (അഗ്നിം) വദ്ധാൻ	— വദ്ധയന്തി
(തഥാ) സ്ഥാതുഃ രഥം ച	— സ്ഥാപരം രഹമാണം, ജംഗമം
ഋത-പ്രവിതം	— യജ്ഞേണ പ്രകാശേണവേഷ്ടിതം യം അഗ്നിം വദ്ധയന്തി
(സഃ അഗ്നിഃ) സ്വഃ	— സുഷ്കരണീയേ ദേവയജ്ഞേ
നി-സത്യാ	— നിഷ്ഠ്ണഃ, ഉപവിഷ്ഠസ്തൻ
വിശ്വാനി	— സർവാണി
സത്യാ	— സൽസ്യ, യജമാനേഷു ഭവാനി
അപാംസി കൃണൻ	— കർമ്മാണി കർച്ചൻ
ഹോതാ	— ദേവാനാമാഹ്യാതാ
അരാധി	— ജ്ഞപിഗ്ഭീഃ അരാധി, ആരാധിതഃ

അർത്ഥം:-എണ്ണമറ്റ ഉഷസ്സുകളും (പക്ഷികളും) രാത്രികളും വെളിച്ചം കറുപ്പുമാറ് വിവിധ രൂപങ്ങളോടുകൂടി യാതൊരു ഗ്നിയിലെ പച്ചിപ്പെടുത്തുന്നു, നില്ക്കുന്നതും ഇളകുന്നതുമായ പ്രപഞ്ചം യജ്ഞം കൊണ്ടു ചുറ്റപ്പെട്ട യാതൊരുഗ്നിയിലെ വളർത്തുന്നു, ആ അഗ്നി ശോഭനമായ യാഗദമിയിൽ ഇരുന്നു, യജമാനന്മാരിൽ ഭവിച്ച എല്ലാ കർമ്മങ്ങളും ചെയ്തുകൊണ്ടു, ദേവന്മാരെ വിളിയ്ക്കുന്നവനായി, ഋത്വികകളാൽ ആരാധിയ്ക്കപ്പെട്ടു വരുന്നു.

9 ഗോഷുപ്രശസ്തിം വനേഷധിഷേ

രേന്തവിശേഷ ബലിംസ്വണ്ണഃ

10 വിത്പാനരഃ പുരുത്രാസപര്യൻ

പിതൃന്ജിപ്രേച്ഛി വേദോരേന്ത

അന്വയം:-

(ഹേ അഗ്നേ, ത്വം)

വനേഷ ഗോഷു	— വനനീയേഷ, സംജനീയേഷ അസ്മദീയേഷ പശുഷു
പ്ര-ശസ്തിം ധിഷേ	— പ്രശംസാം ദധിഷേ, സ്ഥാപയസി
വിശേഷ	— സർവ്വേജനാഃ
നഃ സ്വഃ ബലിം	— അസ്മഭ്യം സുഷുപരണീയം ഉപായനരൂപം ധനം
രേന്ത	— ആഹരന്ത
ത്വാനരഃ	— ത്വാം മനുഷ്യാഃ
പുരുത്രാ	— ബഹുവുദേവയജനദേശേഷു
വി സപര്യൻ	— വിവിധം പുജയന്തി
(പുജയിത്വാ ച) ജിപ്രേഃ	
പിതൃഃ ന	— യഥാപത്രാഃ വൃദ്ധാൽ പിതൃസ്സുകാശാൽ ധനം ആഹാന്തി തദ്വൽ
വേദഃ വി ദാത	— സ്വത്തഃ വിശേഷേണ ഹരന്തി, ഗൃഹ്ണന്തി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ ജേനീയങ്ങളായ പശു മുതലായ ജന്തുക്കളിൽ പ്രശസ്തി (പുഷ്പി) ഉണ്ടാക്കുന്നു. എല്ലാ ജനങ്ങളും ഞങ്ങൾക്ക് നല്ല ഉപായനരൂപങ്ങളായ (കാഴ്ചകളായ) ധനങ്ങൾ കൊണ്ടുവരട്ടെ. മനുഷ്യർ നാനാ യാഗക്രിമികളിൽ അവിടുത്തെ വിവിധ രൂപത്തിൽ പുജിക്കുന്നു. അങ്ങിനെ പുജിച്ചിട്ട്, വൃദ്ധനായ അച്ഛനിൽനിന്ന് മകനെന്ന പോലെ, അവിടുത്തെ കയ്യിൽനിന്ന് ധനം ഗ്രഹിക്കുന്നു.

11 സാധുൻ ഗൃധ്നുരന്യേവശുരോ

യാതേവ ഭീരന്യേഷസ്സമൽസു

വ, 14

അന്വയം:—

(അയമഗ്നി:) സാധു: ന

ഗൃധ്നു:

— യഥാ സാധക: സാധ്യഫല
മാശു ഗൃഹ്ണാതി തദാൽ
അഗ്നി: സർവ്വംസ്വീകരോതി

അസ്മാ—ഇവ ശുര:

— യഥാ ഇഷ്ടുണാംക്ഷേപ്താ, ധനുഷ്ഠി
ശത്രുൻ പ്രേരയതി തദാൽ
അഗ്നി: ഹേൻ സർവ്വംപ്രാണി
ജാതം പ്രേരയതി

(തഥാ) യാതാ—ഇവ ഭീമ: — ഹിംസക ഇവ യോധക:

(അത:) സമൽ—സു

ഭ്യാവ:

— സംഗ്രാമേഷു ദീപ്സ്തൻ
(അസ്മാകം സഹായോ വേതു)

അർത്ഥം.—ഈ അഗ്നി, ഫലപ്രാപ്തിസമർത്ഥനായ ആരം സാധ്യഫലങ്ങളെ ഉടനെ നേടുന്നപോലെ, എല്ലാം സ്വീകരിക്കുന്നു. അന്വയമുള്ള വിദ്വാളി ശത്രുക്കളെ അടക്കുന്നപോലെ, ഹേനശീലനായി, എല്ലാവരിനെയും അവിടുന്ന് ഇല്ലാതാക്കുന്നു. പിന്നെ അവിടുന്ന്, ഒരു കൊലയാളി പോലെ യോധകനാകുന്നു. അതുകൊണ്ട്, തേജസ്സുറ്റ അവിടുന്ന് യുദ്ധങ്ങളിൽ നമുക്ക് സഹായവാനായി വേിയ്ക്കട്ടെ.

വക്രം 15, 16—തൃഷ്ടുപ് മന്ത്രം:

1 ഉപപ്രജിന്ദനശതീതശതം
 പതിനനിത്യജനയസ്സനീളാഃ
 സ്വസാരശ്യാവീ മരഷീമജ്ജൃഷ
 ബിത്രമുച്ഛിതിഷസന്നഗാവഃ

അന്വയം:—

ഉശതീഃ	— ഉശതൃഃ, കാമയമാനാഃ
സ-നീളാഃ	— സമാനനിവാസസ്ഥാനാഃ (ഏകപാണ്ഡവസ്ഥാനാൽ)
സ്വസാരഃ	— അംഗുലയഃ
ഉശതം	— കാമയമാനമഗ്നിഃ
ജനയഃ നിത്യം പതിം ന	— ജായാഃ അസാധാരണം ഭേതാരമീവ
ഉപ പ്ര ജിന്ദൻ	— ഉപേത്യ ഹവിശ്വഭാനേന പ്രീണയന്തി
(പ്രീണയിത്വാച)	
ചിത്രം	— ചായനീയം, പുഷ്നീയം തം
ഗാവഃ	— രഗ്നുഃ
ശ്യാവീം	— ശ്യാവവർണ്ണാം, കൃഷ്ണാം, രാത്രിം
(തത്) ഉച്ഛിതിം	— തമോവജ്ജയന്തിം
അരഷീം ഉഷസം ന	— ശുഭ്രരൂപയുക്താം ഉഷോഭേവതാഞ്ച ഇവ
(അഞ്ചലിബന്ധേന)	
അജ്ജൃഷൻ	— അസേവന്ത

അർത്ഥം—കാമവതികളായ, ഏകസ്ഥാനനിവാസികളായ (ഒരേ കയ്പടത്തിൽ ഉള്ള) വിരലുകൾ ഹവിഷ്വരമായ അഗ്നിയെ, ഭാര്യമാർ വിശിഷ്ട ഭേതാവിനെ എന്ന പോലെ, അടുത്തുചെന്ന് ഹവിശ്വഭാനം കൊണ്ട് സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നു.

അങ്ങിനെ സന്തോഷിപ്പിച്ചിട്ട്, കറുത്ത നിറമുററ രാത്രിയെ സൂര്യരശ്മികൾ ഇരുട്ടുകറുന്ന ശുഭ്രവണ്ണയായ ഉഷസ്സാക്കി മാറ്റുന്നപോലെ, കൈകൂപ്പി അഗ്നിയെ (ആ വിരലുകൾ) സേവിച്ചുവാഴുന്നു.

2 . വീ¹ളചി²ട്ടു³ള⁴ഹാ⁵ പി⁶തരോ⁷ന ഉ⁸ളി⁹മൈ

ര¹⁰ദ്രി¹¹.ത¹²ജ¹³ന്ന¹⁴ഓ¹⁵ഗി¹⁶ര¹⁷സോ¹⁸ര¹⁹വേ²⁰ണ

ച²¹ക്ര²²ദ്ദി²³വോ²⁴ ബൃ²⁵ഹ²⁶തോ²⁷ ഗാ²⁸തു²⁹മ³⁰സ്യേ

അ³¹ഹ³²സ്സ³³പി³⁴വി³⁵ദഃ³⁶ കേ³⁷തു³⁸മ³⁹സ്രാഃ

അന്വയം:-

നഃ പിതരഃ അംഗിരസഃ	— അസ്താകം പിതര ഏതൽ സംജ്ഞാ ലഭ്യയഃ
ഉളിമൈഃ	— ശരൈഃ (അഗ്നിം സ്തുത്വാ)
വീള ചിൾ ദ്രഹ്ളാ	— ബലവന്തം, ദൃഢാംഗമപി
അദ്രിം	— അത്താരം, പണിനാമാനമസുരം
രവേണ തജൻ	— സ്തുതിശബ്ദമാത്രേണൈവ അജ്ഞൻ
(കിം ച) ബൃഹതഃ ദിവഃ	
ഗാതുഃ	— ഹേതഃ ദൃഢോക്തസ്യ മാഗ്ഗം
അസ്യേ ചക്രഃ	— അസ്താകം കൃതവന്തഃ (അസുരസ്യ ഹതതഥാ)
(മാർഗ്ഗം കൃത്വാ ച) സ്വഃ	— സുഷുപരണീയം, അസുര രാഹിത്യേന സുഖേന
അഹഃ വിവിദഃ	— ദിവസം ലബ്ധവന്തഃ
(തഥാ) കേതുഃ	— കേതയിത്താരം, ജ്ഞാപയിത്താരം ആദിത്യം
ഉസ്രാഃ	— പണിനാപഹൃതാഗാവഃ (ചവിവിദഃ)

അർത്ഥം:-നമ്മുടെ പുത്രന്മാരായി, അംഗിരസ്സുകളെന്നറിയപ്പെടുന്ന ലഭ്യികൾ ശസ്ത്രമന്ത്രങ്ങളാൽ അഗ്നിയെ സ്തുതിച്ച്, പണി എന്ന പേരായ അസുരനെ, അവൻ ദൃഢാംഗനും ബല

വാൻമെങ്കിലും സൂതിശബ്ദം കൊണ്ടുതന്നെ കൊന്നു. അതായത്, ആ സൂതിയാൽ പ്രീതനായി അഗ്നി അവനെ കൊന്നു. പിന്നെ സ്വർഗ്ഗത്തിലേയ്ക്ക് നമുക്ക് അസുരഹിതിയാൽ തടസ്ഥ മററവഴി അവർ (ആ പൂർവ്വാർ) ഉണ്ടാക്കിത്തന്നു. അങ്ങിനെ വഴിയുണ്ടാക്കി നമുക്ക് അസുരരാഹിത്യത്താൽ സുദിനം ലഭിച്ചു. പിന്നെ എല്ലാം അറിയിക്കുന്ന ആദിത്യനും അപഹരിക്കപ്പെട്ട പശുക്കളും കാണായി. (ഇരുട്ടിൽ ഒളിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരുന്നതുകൊണ്ട് സൂര്യസന്ദർശനം മോചനത്തെ കുറിയ്ക്കുന്നു)

പണികൾ എന്ന അസുരന്മാർ ഗോക്കളെ അപഹരിക്കുന്നതായും അവയെ വിവിധ ദേവന്മാരുടെ സഹായത്തോടു കൂടി വീണ്ടു കിട്ടുന്നതായും പലേടങ്ങളിലും പ്രസ്താവമുണ്ട്. ഈ ഗോക്കൾ അധീതങ്ങളായ (പഠിച്ചുകഴിഞ്ഞ) വിജ്ഞാനങ്ങൾ വിസ്മൃതങ്ങളാകുന്നതിനെ അല്ലെ സൂചിപ്പിക്കുന്നത്? എന്നു ചിന്തനീയമാണ്. ഏകാഗ്ര ധ്യാനമാകുന്ന ദേവസഹായം കൊണ്ടു അവ വീണ്ടുകിട്ടുന്നു എന്നും വിചാരിക്കാം.

3 ദയന്നതം ധനയന്നസ്യ ധീതി
മാദിദരോദിധിഷോഽഗ്രവിദ്യാ.
അതുഷ്യന്തീരപസോയന്ത്യച്ഛാ
ദേവാഞ്ജനപ്രയസാ വദ്ധയന്തി:

അനന്തരം:-

(ദേവയജ്ഞനഭേദം പ്രാപ്താഃ മഹത്വയഃ ആംഗിരസഃ)

ജൂതം ഭഗവൻ

— ഗാർഹപത്യാഭിരൂപേണ അഗ്നിം
ധാരയൻ

അന്ധ്യ (അഗ്രേ) ധീതി.

— അഗ്നിഹോത്രാദികൾ

ധനയൻ

— ധനമകുപ്പിന്, ഇമാപുരുഷം:
ധനം സമ്പാദയതിതദ്വൽ
അഗ്നേഃ കർമ്മ അനന്തസിന്

ഭാര്യയും മകനും

— അനന്തരമേവ

ତା. ୧୫

— അര്യാഃ, ധനസ്യാ സ്വാമിന്യഃ

ദിധിഷ്ഠാ:	— തേന ധനേന അഗ്നിനാം ധാരണം കവൃത്യഃ, കൃതാഗ്നിന്യാധാനാഃ
വി-ഭൃതാഃ	— അഗ്നിഹോത്രാദീനി കഷമാണി വിഹരന്ത്യഃ
അതുഷ്യന്തിഃ	— വിഷയാൺ തൃഷ്ണാരഹിതാഃ
(അതഃ ഏവ) അപസഃ	— അപസാ കഷണായുക്താഃ
(ഏവം ഭൂതായജമാനലക്ഷണാഃ പ്രജാഃ)	
പ്രയസാ ദേവോൻ	— ഹവിർദ്വൈചണാനേന ഇത്രാദീൻ
ജന്ത	— ജാതാൻ മനുഷ്യാംശ്ച
വദ്ധന്തിഃ	— വദ്ധന്ത്യസ്സത്യഃ
(ഏതമഗ്നിം)	
അച്ഛ യന്തി	— ആഭിമുഖ്യേന പ്രാപ്യവന്തി

അർത്ഥം:—ദേവയാഗദമിയെ പ്രാപിച്ച മഹഷിമാരായ അംഗിരസ്സുകൾ ഗാഹപത്യാദീരൂപത്തോടു കൂടി അഗ്നിയെ സ്വയം ധരിച്ച ആ അഗ്നിക്കായി അഗ്നിഹോത്രം മുതലായ കർമ്മം പ്രപഞ്ചമായിച്ചെയ്ത്ത് ധനം സമ്പാദിച്ചു താല്പര്യത്തോടു കൂടി ചെയ്ത് അതിനുശേഷം ധനപതിത്വമുള്ളവരും അഗ്നിന്യാധാനം ചെയ്തവരും അഗ്നിഹോത്രാദി കർമ്മങ്ങളിൽ തല്പരരും മറ്റു വിഷയങ്ങളിൽ തൃഷ്ണയില്ലാത്തവരും (മനസ്സു ചെല്ലാത്തവരും) അതുകൊണ്ടുതന്നെ കർമ്മികളുമായ യജമാനപദവിയോടു കൂടിയ പ്രജകൾ, ഹവിരുന്നത്താൽ ഇത്രാദി ദേവന്മാരെയും ജന്തം പൂണ്ട മനുഷ്യരെയും വദ്ധിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ഈ അഗ്നിയെ നേരിൽ പ്രാപിക്കുന്നു

4 മഥീദ്യദീംവി¹ഭൃതോമാതരി¹ശ്ചാ
ഗൃഹേഗൃഹേശ്വേതോജേന്യോഭൃ¹തഃ
ആദീംരാജേണൈസഹീയസേസചാ¹
സന്നാഭൃത്യഗൃ¹ഭൃഗവാണോവിവായ

അനവധം:-

മാതരിശ്വാ	— വ്യാനവൃത്തിരൂപേണാവസ്ഥിതഃ, മുഖ്യപ്രാണഃ
ഈം യൽ മഥീൽ (തദാ സഃ) വി-ഭൃതഃ	— ഏനമഗ്നിഃ യദാതമഥ്നാൽ — പ്രാണാദിരൂപേണവിഭജ്യസ്ഥിതഃ
ശ്വേതഃ	— ശുഭ്രവണ്ണഃ (ഭൂത്വാ)
ഗൃഹേ-ഗൃഹേ (യദാ) ജേന്യഃ ഭൂൽ	— സപ്തസ്ഥിൻ യജ്ഞഗൃഹേ — പ്രാദർഭൃതഃ
ആൽ ഈം	— അനന്തരം ഏനം അഗ്നിഃ
ഭൃഗവാണഃ	— ഋഷിഃ ഭൂമുരിവ ആചരൻ യജമാനഃ
സ്ഥാ സൻ	— സഖാ വേൻ അന്യോരാജാ
സഹീയസേ രാജേണ ന	— യഥാപ്രബലായ രാജേണ സ്വപുരുഷം ഭൂതകമ്മ പ്രാപയതി തദാൽ
ഭൃത്യം ആ വിവായ	— ഭൂതകമ്മ ശാസ്ത്രമന്യാഭയാ പ്രാപയാമാസ

അർത്ഥം:-പഞ്ചപ്രാണ വായുക്കളിൽ മധ്യമനായി സ്ഥിതി ചെയ്യുന്ന വ്യാനൻ എന്ന മുഖ്യപ്രാണൻ ഈ അഗ്നിയെ എപ്പോൾ മഥിച്ചുവോ അപ്പോൾ പ്രാണാദി രൂപങ്ങളായി വിഭജിക്കപ്പെട്ടു. അങ്ങിനെ മഥനത്തിൽ നിന്നുണ്ടായ അഗ്നി ശുഭ്രവണ്ണനായിത്തീന്നു് എല്ലാ യജ്ഞഗൃഹങ്ങളിലും ഉള്ളവായപ്പോൾ ഭൂമിവെന്നപോലെ കർമ്മാചരണം ചെയ്യുന്ന ഒരു യജമാനൻ, ഒരു രാജാവു് തന്നെക്കൊൾ പ്രബലതരനായ രാജാവിങ്കൽ ഭൂതകമ്മത്തിന്നു് സ്വന്തം ആളെ അയക്കുന്നപോലെ, അഗ്നിയെ ശാസ്ത്രമന്യാഭ്യേകാരം ഭൂതകമ്മത്തിൽ ഏല്പെടുത്തി.

5 മഹേയൽപിത്ര ഈം രസംഭിവേക
രഥ്ഥ്സരൽപുശന്യശ്ചികിത്വാൻ
സുജദസ്താഗൃഷ്താദിഭ്യമന്യൈ
സ്വായാദേവോഽഹിതരിതപിഷിന്ധാൻ

അന്വയം -

മഹേ പിത്രേ ദിവേ	— മഹതേ പാലയിത്രേ ദ്യോതമാനായ ദേവഗണായ
ഇം രസം	— പൃഥിവ്യാസ്സാരദ്രുതംഹവിഃ
യൽ കഃ	— യദാ (യജമാനം) കനോതി
(തദാനിം) പൃശന്യഃ	— സൃശനകശലഃ രാക്ഷസാദിഃ
ചികിത്വാൻ	— ഹവിഃഷിവഹന്തം ത്വാം ജാനൻ
അവ മസരൽ	— ത്വന്യോർ പലായതേ
അസ്താ	— ഇഷ്ടക്ഷേപ്താ (അഗ്നിഃ)
ധൃഷ്താ	— ധഷഭേണ (ധനുഷാ)
അസ്മൈ	— പലായമാനായ രാക്ഷസാദയേ
ദിദ്യം സൃജൽ	— ദീപ്യമാനം (ബാണം) വിസൃജതി
ദേവഃ	— ദീപ്യമാനഃ
സ്വായാം ഭഹിതരി	— സ്വകീയായാം ഭഹിതൃവൽ സമനന്താഭാവിന്യാം ഉഷസി
ത്വിഷിം ധാൽ	— സ്വകീയാം ദീപ്തിം സ്ഥാപയതി
(ഉഷഃകാലേ സൂര്യകിരണൈഃ സ്വകീയം പ്രകാശമേകീക രോതി)	

അർത്ഥം.-മഹത്തായി ലോകഭൂവൻ പാലിച്ചപ്രകാശി
ജ്ഞ ദേവന്മുഹൂർത്തത്തിനായി ഭൂമിയുടെ സാരദ്രുതമായ ഹവി
സ് എപ്പോൾ യജമാനൻ അപ്പിജ്ഞാചാ അപ്പോൾ, തൊട്ട
വാൻവരുന്ന രാക്ഷസാദികൾ, ഹവിസ്സുകൊന്നുപോകുന്നതവി
ന്നോടൊന്നിത്തു് ഒത്തൊരി ഒന്നിപ്പോലും അടുത്തു
ഉഷഃകാലം പ്രാപിക്കുമ്പോൾ സ്വന്തം പ്രകാശത്തെ സ്വന്തം
മകളിലെന്നപോലെ ഉദവിച്ചുവരുന്ന ഉഷസ്സിൻ പകരുന്ന
സ്വന്തം തേജസ്സിനെ സൂര്യകിരണമുളോടുകൂടിക്കുന്ന

6 സ്വന്തമനുഭൂതമ ആവിഭാതി

നമോവാദാശാ ദേവതോ നന്ദധൂൻ

വചോ അഹേവയോ അസ്യദേവഹാ

യാസ്ടാതാ സന്ദം യം ദൂനാസി

അനവായം:-

ഹേ അഗ്നേ, തുഭ്യം	— ത്വം
സ്വേദമേ	— സ്വകീയേ യജ്ഞഗൃഹേ
യഃ (യജമാനഃ) ആ	
വി-ഭാതി	— ആസമന്താൽ സമിദാദിഭിഃ , പ്രജപയതി
അനു ദ്യുൻ ഉഗതഃ	— അനുദിവസം കാമയമാനായ (തുഭ്യം)
തമഃ വാ ദാശാൽ	— ഹവിർല്ലക്ഷണമന്നം വാ ദദ്യാൽ
അസ്യ (യജമാനസ്യ)	
ദി-ബഹഃ	— ദേവോഃ മദ്ധ്യോത്തമ സ്ഥാനയോഃ ബൃഹിതഃ, വദ്ധിതഃ ത്വം
വയഃ വദ്ധോ	— അന്നം വദ്ധ്യൈവ
സ-രഥം യം	— രഥേന സഹിതം യം പുരുഷം
ജനാസി	— യുദ്ധേപ്രേരയസി
(സഃ) രായാ ആ യാസൽ	— ധനേന സംഗച്ഛതേ

അർത്ഥം:- അല്ലയോ അഗ്നേ, സ്വന്തം യജ്ഞഗൃഹത്തിൽ ഏതു യജമാനൻ ചമത മുതലായതുകളാൽ അവിടുത്തെ തികച്ചും പ്രോജലിപ്പിക്കുന്നുവോ, അല്ലെങ്കിൽ ദിവസംപ്രതി ഹവിഷ്ഠാമനായ അവിടേയ്ക്ക് ഹവിസ്സുപ്ലിക്കുന്നുവോ, ആ യജമാനൻ, കണ്ഡത്തിന്റെ മദ്ധ്യോത്തമങ്ങളായ രണ്ടു സ്ഥാനങ്ങളിൽ പടർന്നുപിടിച്ച അവിടുന്ന് അന്നം വദ്ധിപ്പിക്കുകതന്നെ ചെയ്യാലും, ഏതു തോളിന്റെ അവിടുന്ന് യുദ്ധത്തിന്നയയ്ക്കുന്നുവോ അവൻ ധനത്തോടു ചേരുന്നു. അവന്ന് വിജയവും ധനലാഭവും ഉണ്ടാകുന്നു.

7 അഗ്നിം വിശ്വാ അഭി പൂഷ്സ്സപന്തേ
സമുദ്രന സ്രവതസ്സപ്തയഹവിഃ
നജാമിഭിർവിചികിതേ വയോനോ
വിദാദേവേഷു പ്രമതിന്വികിത്വാൻ

അന്വയം -

വിശ്വാഃ പൃഷ്ഠഃ	— സപ്താണുനാനി
യഹവിഃ സപ്ത സ്രവതഃ	
സമുദ്രം ന	— മഹത്യഃ സപ്ത
	ഗംഗാഭയാനഭ്യസ്സമുദ്രമിവ
അഗ്നിം അഭി സചന്തേ	— ആഭിമുഖ്യേന പ്രാപ്തവന്തി
ജാമി-ഭിഃ	— ജ്ഞാതിഭിഃ
നഃ വയഃ ന വി ചികിരേ	— തേഭ്യോദാതമന്നം അന്താകം
	പ്രദതം നാസ്തി
(അതഃ ഹേ അഗ്നേ, ത്വം)	
ദേവേഷു പ്ര-മതിം	— പ്രകൃഷ്ടം സ്തോത്രം
ചികിത്വാൻ	— അവഗച്ഛൻ
(ദേവേഷു) വിഭാഃ	— വേദേയ, ജ്ഞാപയ

അർത്ഥം—ചതുഷ്പദോദ്ധാശാദികളായ ഏല്പാ അന്നങ്ങളും, മഹതികളായ ഗംഗാദി ഏഴുനദികൾ സമുദ്രത്തെ എന്നപോലെ അവിടുത്തെ നേരെ വന്നചേരുന്ന ചാലക്കാക്ക് കൊടുക്കാൻ മതിയായ അന്നം ഞങ്ങളുടെ പക്കൽ ഇല്ല (എങ്കിലും ദേവന്മാർക്ക് കൊടുക്കുന്നു) അതുകൊണ്ട് അഗ്നേ, ഞങ്ങളുടെ മികച്ച സ്തോത്രം ഉൾക്കൊണ്ട് അതു ദേവന്മാരെ അറിയിച്ചാലും

8 ആയദീവേ നൃപതിനേജന്യന്ദ്

കൃച്ഛിരേതോനിഷിക്തന്യേനരീകേ

അഗ്നിശ്ശർധനവദ്യം യവാൻ

സ്വാധ്യഞ്ജനയൽ സുയേച്ഛ

അന്വയം -

(അഗ്നേഃ) യൽ തേജഃ

നൃ-പതിം

— നൃണാം ഋഗ്വിജാം പാലകം,
യജമാനം

കൃച്ഛിഃ ദ്യൗഃ

— ശുദ്ധം ദീപ്തം

ഇഷേ

— അന്നായ

ആനന്ദ്

— ജാതരൂപേണ

ആ	— സമന്താൽ വ്യാപ്തോൽ
(തേനതേജസാ	
പരിപക്വ മന്നം	
രസരൂപം) രേതഃ	— വീര്യം
അഭീകേ	— അഭ്യക്തേ, അഭിഗതേ, അഭി
	പ്രാപ്തേ, ഗർഭസ്ഥാനേ
നി-സീകതം	— നിതരാം സീകതം
അഗ്നിഃ (വക്ഷ്യമാണ	
ഗുണവിശിഷ്ടഃ പുത്ര	
രൂപേണ) ജനയൽ	— ജനയതു
ശബ്ദം	— ബലവന്തം
അനവദ്യം, യുവാനം	— അവദ്യരഹിതം, തരുണം
സു-ആധ്യം	— ശോഭനപ്രഭഞ്ചം (പുത്രം)
സൂദയൽ ച	— യോഗാഭികർമ്മസുപ്രേരയതു ച

അർത്ഥം.—അഗ്നിയുടെ ഏതൊരു തേജസ്സു് ശുദ്ധവും ദീപ്തവുമായ അണത്തിനായി ജാംരരൂപത്തിൽ യജമാനങ്കൽ നിറച്ചു വ്യാപിപ്പിക്കുന്നുവോ, ആ തേജസ്സിനാൽ പാകംവന്ന രസരൂപമായ അന്നം (ഭാര്യയുടെ) ഗർഭസ്ഥാനത്തു് ശുക്ലമായി പതിച്ചു് വിശിഷ്ടനായ പുത്രനായി അഗ്നി ജനിപ്പിക്കുക. ബലവാനും ദോഷരഹിതനും ജരബാധിക്കാത്ത യുവാവും പ്രഭഞ്ചായുക്കന്തുമായ ആ പുത്രനെ, അഗ്നി, യോഗാഭികർമ്മങ്ങളിൽ തല്പരനാക്കുക.

9 മനോനയോധനസ്സഭ്യഹൃത്യേ .

കസ്സത്രാസുരോവസ്വഹുശേ

രാജാനാമിത്രാവതന്നാസുപാണി

ഗോഷ്ടപ്രിയമൃതം രക്ഷമാണാ

അന്വയം:—

യഃ സുരഃ ഏകഃ	— സുര്യഃ ഏകാകീ,
	അസഹായസ്സൻ
അധ്വാനഃ	— ദിവ്യാന്മാഗ്നാൻ

അന്വയം -

വിശ്വാഃ പൃച്ഛഃ	— സപ്താഞ്യന്നാനി
യഹ്വിഃ സപ്ത സ്രവതഃ	
സമുദ്രം ന	— മഹത്യഃ സപ്ത
	ഗംഗാദ്യാനദ്യസ്സമുദ്രമിവ
അഗ്നിഃ അഭി സചന്തേ	— ആഭിമുഖ്യേന പ്രാപ്തവന്തി
ജാമി-ഭിഃ	— ജ്ഞാതിഭിഃ
നഃ വയഃ ന വി ചികിരേ	— തേജോദാതുമന്നം അസ്താകം
	പ്രഭൃതം നാനൃഗ്വി
(അതഃ ഹേ അഗ്നേ, ത്വം)	
ദേവേഷ്യ പ്ര-മതിഃ	— പ്രകൃഷ്ടം സ്തോത്രം
ചികിത്വാൻ	— അവഗച്ഛൻ
(ദേവേഷ്യ) വിദാഃ	— വേദയ, ജ്ഞാപയ

അർത്ഥം:-പരപുരോധാശാദികളായ എല്ലാ അന്നങ്ങളും, മഹതികളായ ഗംഗാദി ഏകനദികൾ സമുദ്രത്തെ എന്നപോലെ അവിടുത്തെ നേരെ വന്നുചേരുന്നു ചാച്ഛക്കാക്ക് കൊടുക്കാൻ മതിയായ അന്നം ഞങ്ങളുടെ പക്കൽ ഇല്ല (എങ്കിലും ദേവന്മാർക്ക് കൊടുക്കുന്നു) അതുകൊണ്ട് അഗ്നേ ഞങ്ങളുടെ മികച്ച സ്തോത്രം ഉൾക്കൊണ്ട് അതു ദേവന്മാരെ അറിയിച്ചാലും

8 ആയഭിഷേ നൃപതിന്തേജആനട്

ച്യുചിരേതോനിഷിക്തന്ദ്രൈരഭീകേ

അഗ്നിശ്ശിർയമനവദ്യം യുവാൻ

സ്വാധ്യജ്ഞനയൽ സുദയച്ച

അന്വയം -

(അഗ്നേഃ) യൽ തേജഃ	
നൃ-പതിഃ	— നൃണാം ഋത്വിജാം പാലകം,
	യജമാനം
ശുചിഃ ദ്യൗഃ	— ശുദ്ധം ദീപ്തം
ഇഷേ	— അന്നായ
ആനട്	— ജ്ഞാനരൂപേണ

ആ	— സമന്താൽ വ്യാപ്താൽ
(തേനതേജസാ	
പരിപക്വ മന്നം	
രസരൂപം) രേതഃ	— വീര്യം
അഭീകേ	— അഭ്യുക്തേ, അഭിഗതേ, അഭി
	പ്രാപ്തേ, ഗർഭസ്ഥാനേ
നി-സിക്തം.	— നിതരാം സിക്തം.
അഗ്നിഃ (വക്ഷ്യമാണ	
ഗുണവിശിഷ്ടഃ പുത്ര	
രൂപേണ) ജനയൽ	— ജനയതു
ശല്യം.	— ബലവന്തം.
അനവദ്യം, യുവാനം	— അവദ്യരഹിതം, തന്മണം
സു-ആധ്യം	— ശോഭനപ്രഭഞ്ചം (പുത്രം)
സുഭയൽ ച	— യാഗാദികർമ്മസുപ്രേരയതു ച

അർത്ഥം.—അഗ്നിയുടെ ഏതൊരു തേജസ്സു് ശുദ്ധവും ദീപ്തവു
മായ അന്നത്തിനായി ജാഠരരൂപത്തിൽ യജമാനങ്കൽ നിറച്ചു.
വ്യാപിപ്പിക്കുന്നുവോ, ആ തേജസ്സിനാൽ പാകംവന്ന രസരൂപമാ
യ അന്നം (ഭാര്യയുടെ) ഗർഭസ്ഥാനത്തു് ശുക്ലമായി പതിച്ചു്
വിശിഷ്ടനായ പുത്രനായി അഗ്നി ജനിപ്പിക്കുകയുണ്ടു്. ബലവാനും
ഭോഷരഹിതനും ജരബാധിക്കാത്ത യുവാവും പ്രജ്ഞായുക്തനും
മായ ആ പുത്രനെ, അഗ്നി, യാഗാദികർമ്മങ്ങളിൽ തല്പരനാ
ക്കുകയുണ്ടു്.

9 മനോനയോധനസ്തദ്യേഏത്യേ .

കസ്തൃത്രാസുരോവസ്വജ്ഞാശേ

രാജാനാമിത്രാവരണാസുപാണി

ഗോഷപ്രിയമമൃതം രക്ഷമാണാ

അന്വയം:—

യഃ സുരഃ ഏകഃ	— സുര്യഃ ഏകാകീ,
	അസഹായസ്സൻ
അധ്വാനഃ	— ദിവ്യാന്മാത്മാൻ

മനഃ ന സദ്യഃ ഏതി	— യഥാമനഃ ശിശ്രുഃഗച്ഛതിതഥാ
വസവഃ	— ധനസ്യ
സത്രാ ഈശേ	— സന്മാനഃ, യുഗപദേവ നുഷ്യേ
(തഥാ) രാജാനാ,	
സു-പാണീ	— രാജാണേ, ഹോമേമ്പാഹു
കിത്രാപന്തണാ	— ചിത്രാപന്തണാ
ഹോഷ്യ പ്രിയം അമൃതം	— പ്രീതികരം അമൃതവൻ
	സ്വാദ്യതംപതഃ
രക്ഷചൂണാ	— രക്ഷന്തേ (വഹന്തേ)
(ഹേ അഗ്നേ, തത്തദ്യുപേണ തപമേവൈവം വതന്തേ)	

അർത്ഥം—യാതൊരു സൂര്യൻ ഒരറുതു, അസഹായനായി, ആകാശമാഗ്നങ്ങളിൽ മനസ്സ് എന്നുപോലെ വേഗതയോടെ ഗമിയ്ക്കുന്നവോ, ആ സൂര്യൻ ദൈവമയത്ത് എല്ലാ ധനങ്ങളുടെയും ഈശാസം വഹിക്കുന്നു അതുപോലെ പ്രകാശമാനന്മാരും, ഹോമേമ്പാഹു (ദാനം കൊണ്ടു പാവനബാഹുക്കളി) മായ മിത്രവന്തണന്മാർ നമ്മുടെ പശുക്കളിൽ പ്രീതികരവും അമൃതംപോലെ മധുരവുമായ പാൽ (ഉണ്ടാക്കി) രക്ഷിച്ചുവത്തിരുന്നു അല്ലയോ അഗ്നേ സൂര്യമിത്രവന്തണാദി വിവിധരൂപങ്ങളോടെ അചിന്തനതന്നെമാണ് വത്തിക്കുന്നത്

10 മാനോ അഗ്നേ സഖ്യാപിത്യാണി

പ്രമുഷിഷാ അഭിവിദിഷ്വവിസ്സൻ

നഭോൻ രൂപഞ്ജരികാമീനാതി

പുരാതസ്യ അഭിശ്നേ രധീഹി

(വ 16)

അന്വയം —

ഹേ അഗ്നേ പിത്യാണി — പിതരും വസിഷ്ഠമുപ
കൃത്യാഗതാനി

നഃ സഖ്യാ — അസ്മാകം സഖിത്യാനി

മാ പ്ര മുഷിഷാഃ — മാ വിനാശയ

നഃ ന രൂപം — യഥാരൂപവന്തഃ സൂര്യരശ്മയഃ
അന്തരീക്ഷം ആച്ഛാദയന്തി തഥാ

- ജരിമാ മിനാതി — ജരാ മാം ഹിനസ്സി ഇതിയൽ;
തൽ
(തപം) കവി: സൻ — ക്രാന്തശീസൻ
അഭി വിഭു: — ആഭിമുഖ്യേന സർവ്വം വിദ്വാൻ
അഭി-ശസ്ത്രേ: തസ്യാ: — ഹിംസാഹേതോ: ജരായാ:
പുരാ അധി-ഇഹി — മാം ബദ്ധ്യസ്വ, സാ യഥാ ന-
പ്രാപ്തോതി തഥാ കര
(അമൃതത്വം പ്രയച്ച)

അർത്ഥം:—അല്ലയോ അഗ്നേ, പൂർവ്വനായ വസിഷ്ഠനാൽ ആരംഭിച്ച ഞങ്ങളുടെ ചങ്ങാതങ്ങളെ നശിപ്പിക്കരുതേ, സൂര്യ രശ്മി അന്തരീക്ഷത്തിൽ നിറയുന്നപോലെ ജര എന്നെ ഹനിക്കുന്നു എന്നതും, അവിടന്ന് എല്ലാവരിന്റെയും അപ്പുറം കാണുന്നവനായി, നേരിട്ട മുഴുവൻ അറിയുന്നുവല്ലോ. നാശഹേതുവായ ആ ജര (വർഷിക്കും മുമ്പ്) അത് പ്രാപിക്കാത്തവിധം ചെയ്തതാണ്. എന്നിട്ട് അമരത്വം തന്നതാണ്.

വക്രം 17-18

1. നികാപ്യാവേധസശ്ശപതസ്തു
ഹസ്ത്രേഭയാനോ നര്യപുത്രണി
അഗ്നിർഭവദ്രയിപതിരയിണാം
സത്രാചക്രാണോ അമൃതാനി വിശ്വാ

അന്വയം:—

- ശശ്വതഃ വേധസഃ — ശാശ്വതസ്യ, നിത്യസ്യ
വിധാതും, ബ്രഹ്മണം
സംബന്ധിനി
കാവയാ — കാവയാനി, മന്ത്രരൂപാണി
സ്തോത്രാണി
നര്യാ — നൃദ്യോഹിതാനി
പുത്രണി ഹസ്ത്രേ ഭയാനഃ — ബഹുജനീയനാനി ഹസ്ത്രേ

(അയമഗ്നിഃ) നി കഃ	— നിയമേന സ്വാത്മാഭിഭുവം കരോതി
(സഃ) അഗ്നിഃ രയിണാം രയി-പതിഃ	— ധനാനാം മദ്ധ്യേ ഉൽകൃഷ്ടാനാം സ്വാമീ
വിശ്വാ അതുതാനി	— വിശ്വാനി, സർവ്വാനി ഹിരണ്യാനി
(സ്തോത്രഭ്യഃ) സത്രാ പത്രാണഃ	— സഹൈവകർപ്പൻ, യുഗപൽ പ്രയച്ഛൻ
ഭവൽ	— വേതി

അർത്ഥം:—നിത്യം വിധാതാവുമായ ബ്രഹ്മാപിനെ സ്തോത്രം
സ്ഥിച്ച് മന്ത്രരൂപങ്ങളായ സ്തോത്രങ്ങളെ മനുഷ്യഹിതങ്ങളായ
പല പല ധനങ്ങൾ (ശ്രേയസ്സുകൾ) കയ്യിൽ ധരിച്ചുകൊണ്ട്,
നിത്യവും അഗ്നി ആത്മാഭിഭുവീകരിയ്ക്കുന്ന അതായത് അഗ്നി
യുടെ മഹത്വംകണ്ട് സ്തോതാക്കൾ സ്തുതിമന്ത്രങ്ങൾ അവിദേ
യ്ക്കഭിഭുവുമായി ചൊല്ലുന്നു, അവക്കവിടുന്ന് ഹസ്തഗതമായ
ധനനിധയം കൊടുക്കുന്നു ഈ അഗ്നി ധനങ്ങളിൽവെച്ച്
ഉൽകൃഷ്ടങ്ങളായ ധനങ്ങളുടെ നാമനായി ഏല്പാ സ്വർണ്ണങ്ങളും
സ്തോതാക്കൾക്ക് ഒരു സമയത്തു് കൊടുക്കണവനായി ഭവീ
യ്ക്കുന്നു (ഏത്ര കൊടുത്താലും അവിടുത്തെ ധനം വർദ്ധിക്കുകയ
ല്ലാതെ കുറയുന്നില്ല)

2 അസ്തേവഥസം പരിഷ്കൃതം നവിന്ദ
ന്നിച്ഛന്തോവിശ്വേ അതുതാ അമൃതാഃ
ശ്രമയുവഃ പദവ്യോധിയന്ധാ
സ്തസ്മദുഃ പദേപരമേ ചാവൃഗേഃ

അന്വയം:—

അസ്സേ വഥ്സം	— അസ്സാകം വത്സവദത്യന്തം പ്രിയം
പരി സന്തം	— സർവ്വത്ര വർത്തമാനം, (ദേവേഭ്യോ നിർഗ്ഗത്യ അശ്വത്ഥവേണാഭിഷ്ഠ വർത്തമാനം അഗ്നിം)
ഇച്ഛന്തഃ വിശ്വേ അമൃതാഃ—	സർവ്വേഭേവാഃ
അമൃതാഃ	— അമൃതാഃ മൃതതഃ (ച)
ന വിന്ദൻ (അലഭമാനാശ്ചതേ)	— (അഗ്നിം) ന അലഭന്ത
ശ്രമ-യുവഃ	— ഹവിഷാമ ഭാവാൽ തജജന്യേന ശ്രമേണ, ക്ലേശേന ഏകീഭൂതാഃ
(തസ്യ) അഗ്നേഃ (അന്വേഷണായ)	
പദ-വ്യഃ	— പദൈഃ ഗച്ഛന്തഃ
ധിതം-ധാഃ	— ധിതാം അഗ്നേഃ ശയനാസന സ്ഥാനാഭീനാം കർമ്മണാം ധാരയിതാരഃ
ചാത	— ചാതണി, ശോഭനേ
(അഗ്നേഃ) പരമേ പദേ	— ഉത്തമേപദേ, യത്രാഗ്നിർനി ലീനോ വർത്തതേ, തത്ര
തസ്ഥുഃ	— സ്ഥിതവന്തഃ (ബഹുവിധ, പ്രയാസേന അഗ്നിം ദദമുഃ)

അർത്ഥം.—നമുക്കു്, മകനെപ്പോലെ പ്രിയനും ദേവന്മാരിൽ നിന്നകന്നു് ആലുകളിലും ഓടകളിലും വസിക്കുന്നവനുമായ അഗ്നിയെ വീണ്ടുകിട്ടാനിച്ഛിച്ച എല്ലാ ദേവന്മാരും മന്വന്തരരും അഗ്നിയെ കിട്ടാതെ ഉഴന്നു. അഗ്നിയെ ലഭിക്കാത്ത അവർ, ഹവിസ്സുകിട്ടാതെ ശ്രമപ്പെട്ടു്, ക്ലേശിച്ചു് അഗ്നിയുടെ അന്വേഷണത്തിനായി കാർഷ്ഠ്യമായി അവിടുത്തെ ശയനാസനാവസ്ഥാനങ്ങളെ ഉള്ളിലോളംകൊണ്ടു്, ശോഭനമായ, പരമായ അവിടുത്തെ സ്ഥാനത്തെ അഗ്നിം നമുക്കായി

3 തിസ്രോയദഗേ ശരസ്തപാമി
 ചുപിങ്ഘതേന ശുചയസ്സപര്യാൻ
 നാമാനി ചിദധിരേ യജ്ഞിയാന്യ
 സുയേനതന്വ ി സ്സജാതാഃ

അന്വയം:-

ശുചയഃ	— ശോധയിതാഃ, മരുതഃ
ഹേ അഗേ, ശുചിം	
ത്വം ഇത്	— ശുദ്ധം ദേവേഭ്യോനിഗ്ഗതം
	ത്വമേവോദിശ്യ
തിസ്രഃ ശരഭഃ	— ത്രിൻ സംവത്സരാൻ
ഘതേന യൽ സപര്യാൻ	— ആഭ്യേന യദോപജാം കര്യഃ
(തദാനിം ത്വം ആവിരഭ്യഃ)	
(തദനന്തരം മരുതഃ ത്വയാനുഗൃഹീതാസ്സന്തഃ)	
യജ്ഞിയാനി	— യജ്ഞാഹാണി, യജ്ഞേ
	പ്രയോക്തം യോഗ്യാനി
നാമാനി ചിത് ദധിരേ	— നാമാന്യപി അധാരയൻ
(ഈദൃങ്, അന്യാദൃങ്, ഏതാദൃങ്, പ്രതിദൃങ്, മിതഃ,	
സംമിതഃ, സഭരഃ ഏതാനി നാമാനി)	
(നാമാനിധാരയിത്വാ ച)	
സു-ജാതാഃ	— പുഷ്പംരൂപം പരിത്യജ്യശോഭന
	മമൃതത്വം പ്രാപ്താസ്സന്തഃ
തന്വഃ	— സ്വകീയാനിശരീരാണി
അസുഭയന്ത	— സ്വശൃംഗപ്രാപിതവന്തഃ

അർത്ഥം:-ശുദ്ധീകരണാരായ മരുത്തുക്കൾ, അല്ലയോ അഗേ, ദേവന്മാരിൽ നിന്ന് അകന്നുപോയ അവിടുത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു മൂന്നു കൊല്ലക്കാലം നെഞ്ചാൽ പൂജിച്ചപ്പോൾ, അവിടുന്ന് വീണ്ടും ആവിർഭൂതനായി അവിടുത്തനുഗൃഹിച്ച മരുത്തുക്കൾ യജ്ഞത്തിൽ പ്രയോഗയോഗ്യങ്ങളായ ഈദൃങ്, അന്യാദൃങ്, ഏതാദൃങ്, പ്രതിദൃങ്, മിതൻ സമ്മിതൻ, സഭരസ്സു എന്നീ ഏഴു പേരുകൾ ധരിച്ചു (സമ്പാദിച്ചു) അപ്പോൾ അത് സപ്തകുലന്മാർ എന്ന് വിളിക്കപ്പെട്ട ആ നാമങ്ങൾ ധരിച്ചു

അവർ (മരുത്തക്കൾ) പുവ്വരൂപം തൃജിച്ചു ദേവത്വം പ്രാപിച്ചു, സ്വശരീരങ്ങളെ സ്വർഗ്ഗം പ്രാപിപ്പിച്ചു (അഗ്നിയെ നെയ്യുകൊണ്ടാറായിച്ചപ്പോൾ അവർ ശരീരാന്തരം കൈക്കൊണ്ടിരുന്നു. അതു വിട്ടു ദേവശരീരം വീണ്ടും പ്രാപിച്ചു)

4 ആരോദസിബൃഹതീവേവിദാനാഃ

പ്രതദ്രിയാജദ്രിരേയജ്ഞിയാസഃ

വിദന്തേതാനേമധിതാചികിത്വാ

നഗ്നിപദേപരമേതസ്ഥിവാംസം

അന്വയം:—

ബൃഹതീ രോദസി	— മഹതൈശ്വഭ്യാവാപൃഥിവ്യൗ
(കത്രാഗ്നിവൃത്തതേ ഇതി പരസ്തരം)	
ആ വേവിദാനാഃ	— വദന്തഃ, പുച്ഛന്തഃ (ഭ്യാവാപൃഥിവീ വ്യാജ്ഞേവർത്തമാനാഃ)
യജ്ഞിയാസഃ	— യജ്ഞാഹ്വഃ ദേവാഃ
തദ്രിയാ	— തദ്രസ്യാഹ്വാനിസ്തോത്രാണി
പ്ര ജദ്രിരേ	— പ്രജഹിരേ, ചക്രഃ
നേമധിതാ	— ഇന്ദ്രേണസഹിതഃ
(നേമഗന്ധഃ അമൃതവചനഃ, സമുഷ്ണഃ ദേവാനാം ഏകൈകോമഃ ഇന്ദ്രഃ, അമൃതാഗ്നേയീയതേ, ധാര്യതേ ഇതിനേമധിതഃ)	
മത്തഃ	— മരുഗ്ഗണഃ
പരമേ പദേ	— ഉത്തമേസ്ഥാനേ, അഗ്രതമാദൗ
തസ്ഥി-വാംസം അഗ്നിം	— സ്ഥിതവനതമഗ്നിം.
ചികിത്വാൻ വിദന്	— ജാനന് അലഭതേ

അർത്ഥം.—അഗ്നിയെപ്പിടിച്ചു, എന്ന് അന്വേഷണം ചെയ്തിട്ടുള്ള ഭ്യാവാപൃഥിവീകളുടെ ഇടയിൽ വാതിൽക്കണവരും യജ്ഞാഹ്വരമായ ദേവന്മാർ ആഗ്നിയെ വ്രതമായ സ്തോത്രം ചെയ്തി. (ദേവാസ്യാജ്ഞാഹ്വാനി അഗ്നി, ദേവധനം അപഹരിച്ച അതദേവന്മാർ കണ്ടുപിടിച്ചു മടക്കി വാങ്ങി. അപ്പോൾ അഗ്നി രോദനം ചെയ്തു. അക്കാലത്താണ് ആഗ്നിയായി.) എല്ലാ

ദേവന്മാരുടേയും അധ്യാശമായ ഇന്ദ്രനോടു കൂടി മരുത്സമൂഹം അന്തിമമായി അഗ്നി വർത്തിച്ച സ്ഥാനത്തു് അവിടുത്തെ കണ്ട റിഞ്ഞു വീണ്ടുംനേടി.

5   സഞ്ജാനാനാ ഉപസീദന്ദിജന്തു
      പത്നീവന്തോനമസ്യന്നമസ്യൻ
      രിരികപാംസസ്തന്വഃ കൃണാതസ്വാ
      സ്സഖാസഖ്യന്നിമിഷിരക്ഷമാണാഃ

(വ.17)

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ, ത്വാം)

സം—ജാനാനാഃ

ഉപ സീദൻ

(ഉപസത്തി. കൃത്വാ)

പത്നീ—വന്തഃ

നമസ്യഃ

അഭി—ജന്തു

നമസ്യൻ

(പൂജയിത്വാച) സഖ്യഃ

നി—മിഷി

രക്ഷമാണാഃ

സഖാ

സ്വാഃ തന്വഃ

രിരികപാംസഃ

കൃണാത

- സമ്യക് ജാനന്തഃ (ദേവാഃ)
- ഉപസീദന്തി, പ്രാപ്തവന്തി,
- സപത്നീകാസ്തന്തഃ
- നമസ്കാരാഹ്ം (ത്വാം)
- ആഭിമുഖ്യേനാവസ്ഥിത ജാതുകന്തഃ
- അപൂജയൻ
- മിത്രസ്യ (തവ)
- ദശനേ നിമിത്തഭൂതേ സതി
- ത്വയാ പരിരക്ഷ്യമാണാഃ
- സഖായഃ (ദേവാഃ)
- സ്വകീയാനി ശരീരാണി
- അനശനാദിരൂപേണ ദീക്ഷാ നിയമേന രിക്തീകൃന്തഃ,
- ശോഷയന്തഃ
- യാഗാനകവൃൻ

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുത്തെ നല്ലപോലെ അറിയുന്ന ദേവന്മാർ അടുത്തുവന്നു് പത്നീസഹിതന്മാരായി പൂജാഹ്നമായ അവിടുത്തെ മുമ്പിൽ മുട്ടുമടക്കി നമസ്കരിച്ചു.

അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ട് മിത്രമായ അവിടുത്തെ ദർശനം ഹേതുവായി, അവിടുനാൽ രക്ഷിക്കപ്പെടേണ്ട ചങ്ങാതികളായ വേവനാർ, ആഹാരത്യാഗാദിപ്രതങ്ങളാൽ സ്വശരീരങ്ങൾ മെലിപ്പിച്ചവരായി, (അവിടുത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച) യാഗങ്ങൾ ചെയ്തു.

6 ത്രിസ്തപ്തയദഗൃഹ്യാനിത്വേ ഇൽ
പദാവിദന്നിഹിതായജ്ഞിയാസഃ
തേഭീരക്ഷന്തേ അമൃതം സജോഷാഃ
പശുഞ്ചസ്ഥാതുഞ്ചരഥഞ്ചപാഹി

അന്വയം:-

ത്രിഃ സ്തപ്തഗൃഹ്യാനി	— ഏകവിംശതി സംഖ്യാകാനി
	— രഹസ്യാനി, വേദൈകസമധിഗമ്യാനി
യൽ പദാ (ഹേ അഗ്നേ,) ത്വേഇൽ നി-ഹിതായജ്ഞിയാസഃ	— യാനിപദാനി (യജ്ഞാനി) — ത്വായേവ — സ്ഥാപിതാനി — അർദ്ധിത്വസാമർത്ഥ്യവൈദുഷ്യാദിഭിഃ യജ്ഞാഹ്ഠഃ, യജമാനാഃ
(താനിപദാനി) അവിദൻ (ലബ്ധാപ) തേഭിഃ അമൃതം രക്ഷന്തേ സ-ജോഷാഃ	— അലഭന്ത — യജ്ഞലക്ഷണൈഃ പദൈഃ — അമരണധർമ്മാണം ത്വാം — പാലയന്തി, യജന്തി — തൈഃ യജമാനൈഃ സമാനപ്രീതഃ (ത്വം)
പശുൻ ച സ്ഥാതുൻ ചരഥം ച പാഹി	— ഗവാശ്വാദിൻ ച — വ്രീഹ്യാദി സ്ഥാവരാണി — പശുവ്യതിരിക്തമന്യദ്യുൽ പ്രാണിജാതമസ്മിതി തൽ ച — രക്ഷ

അതഥ—വേദൈകവേദ്യങ്ങളായി, രഹസ്യങ്ങളായ ഇരുപത്തൊന്ന് സ്വഗ്ഗമാഗ്ഗങ്ങൾ, യജ്ഞങ്ങൾ, അല്ലയോ അഗ്നേ, ഏവയാണോ അവിടുനിൽ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നത്, ആ യജ്ഞങ്ങളെയാണല്ലോ അർത്ഥമിത്വസാമർത്ഥ്യവൈദിഷ്യാദികളാൽ യജ്ഞാഹരായ യജമാനന്മാർ പ്രാപിയ്ക്കുന്നത് ആ യജ്ഞങ്ങളാലാണല്ലോ അവിടുത്തെ അവർ പാലിക്കുന്നത്, യജിക്കുന്നത് യജാക്കളായ അവരോടൊപ്പം സമാനപ്രീതിയോടുകൂടി അവിടുന്ന് പശു, കന്തിര മുതലായ ജഗങ്ങളെയും നെല്ല് മുതലായ സ്ഥാവരങ്ങളെയും മറ്റു ചരജന്തുസമൂഹത്തെയും രക്ഷിച്ചാലും. (യജ്ഞം ചെയ്യാനുള്ള അഹന്ത പ്രധാനമായി കുന്നെണ്ണമാണ്. അത്ഥിത്വം—എന്നെ യാഗം ചെയ്യിക്കണമെന്നത്ഥന, സാമത്വം—യാഗം നടത്താൻ ഉള്ള ആരോഗ്യവും ധനശക്തിയും, വൈദിഷ്യം—യാഗാദികമ്മങ്ങളെപ്പറ്റി വിപുലമായ വിദ്യയും. ഇരുപത്തൊന്ന് യജ്ഞങ്ങളിൽ ഔപാസനവൈശ്വദേവാദിപാകയജ്ഞങ്ങൾ ഏഴ് അഗ്നയാനദേശപുണ്ണമാസാദി ഹവിര്യജ്ഞങ്ങൾ ഏഴ്, അഗ്നിഷ്യാമാത്യഗ്നിഷ്യാമാദിസോമയജ്ഞങ്ങൾ ഏഴ്)

7 വിദ്വാൻ അഗ്നേ വയനാനി ക്ഷിതീനാം
 വിശ്വാനുഷക്വി ചാത്യയോ ജീവസേധാ
 അന്തർവിദ്വാൻ യഥനോ ദേവയാനാ
 നതദ്രോഹതോ അപോഹപിവാട്

അന്വയം —

ഹേ അഗ്നേ, വയനാനി	— സർവാണി ജ്ഞാതവ്യാനി
വിദ്വാൻ	— ജാനൻ (ത്വം)
ക്ഷിതീനാം ജീവസേ	— യജമാനലക്ഷണാനാം പ്രജാനാം ജീവിതം
ഗുരയഃ	— ക്ഷത്രിയപസ്യശോകസ്യരോധയിത്രിഃ ഇന്ദ്രഃ, അനാനി
ആനുഷക്വി വി യാഃ	— അനുഷക്തം, സന്തതം യഥാഭവതിത്ഥമാവിധേഹി, കരു

(അനന്തരം) ഹവിഃ-വാക്	— ദേവേഭ്യഃ പ്രത്തംഹവിവ്വഹൻ
ദേവ-യാനാൻ അധാനഃ	— ദേവാഃ യൈഃ മാർഗ്ഗൈഃ ഗച്ഛന്തിതാൻ
അന്തഃ-വിചാൻ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യോമ്മദ്ധ്യേ ജാനൻ
അതത്രഃ	— പുനഃ പുനർവ്വഹനേപ്യനലസഃ
ദൃതഃ അഭവഃ	— ദേവാനാം ദൃതോഭവസി

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അഗ്നേ, അറിയപ്പെടേണ്ടതു മുഴുവൻ അറിയുന്ന അവിടുന്ന്, യജമാനന്മാരായ പ്രജകൾക്ക് ജീവിതാനായി വിശപ്പടക്കുന്ന അന്നത്തെ എപ്പോഴും കിട്ടാൻ തക്കവിധം അരുളിയാലും. അതിന്നുശേഷം ദേവന്മാർക്ക് ഹവിസ്സേകുന്നവനും, ദേവന്മാരുടെ ഗമനമാർഗ്ഗങ്ങളെ, ദ്യാവാപൃഥിവികളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ വർത്തിച്ച് അറിയുന്നവനും, വീണ്ടും വീണ്ടും ഹവിസ്സു ചമന്നാലും ആലസ്യം ബാധിക്കാത്തവനുമായ ദേവദൂതനായി ഭവിക്കുന്നു.

8 സ്വാധ്യോദിവ ആസപ്തയഹി
 രായോദുരോവ്യുതജ്ഞാജാനൻ
 വിദേഗവ്യംസരമാദൃളഹരവ്വം
 യേനാനകംമാനുഷീഭോജതേവിട്

അന്വയം:-

ഹേ അഗ്നേ, സു-ആധ്യഃ	— ശോഭനകമ്മയുക്തതാഃ
യഹവിഃ	— യഹവ്യഃ, മഹത്യഃ
സപ്ത	— ഗംഗാദ്യാസ്സപ്തഭ്യഃ
ദിവഃ ആ	— ദൃലോകാദാഗത്യ പ്രവഹന്തി
(ഈദൃഗ്വിധാനഭ്യഃ ത്വയാസ്ഥാപിതാഃ അഗ്നൗ ഹോമേ സതി, തൃപ്തസ്സുര്യോവൃഷ്ടിം കരോതി അതഃ വൃഷ്ടിഭാരാ അഗ്നിരേവനദിഃ കരോതി)	
(തഥാ) ഋത-ജ്ഞാഃ	— യജ്ഞജ്ഞാഃ, അംഗിരസഃ
രായഃ	— വലനാസ്തസുരേണാപഹൃതസ്യ ഗോരൂപസ്യ ധനസ്യ
ദരഃ	— ചാരാണി, ഗമനമാഗ്നാണി

വി അജാനൻ

— ത്വയാജ്ഞാതവന്തഃ (ത്വൽസാ
ധ്യേന യാഗേന പ്രീതഃ ഇത്രഃ
ഗവാനന്വേഷണായ സരമാം ദേ
വതൂനിം പ്രേരിതവാൻ സാഗ
വാം സ്ഥാനമവഗത്യന്ത്യവേദ
യൽ, ഇത്രശ്ച അംഗിരസോഗാഃ
പ്രാപയൽ ഏതൽ സർവ്വം ത്വഥേവ
കൃതവാൻ)

(അംഗിരോഭ്യസ്സുകാശാൽ)

ഗവ്യം

— ഗവി ഭവം

ദുള്ഹം

— സ്ഥൂലം, ബഹുലം, ബലപ്രദം

(പയോലക്ഷണം) ഊവം

— അന്നം

സരമാ വിഭൽ

— അലഭേ

യേന ന കം

— യേനഹിഗവ്യേന

മാനുഷീ വിദ്

— മനോസ്സംബന്ധീനി പ്രജാ

ഭോജതേ

— ഇദാനീം ഭുക്തേ (തൽഗവ്യമപി
പരമ്പരയാ അഗ്നിരേവ
കരോതി)

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, സല്ലക്ഷണമുള്ളതായ മഹ
തികളായ ഗംഗ മുതലായ ഏഴുനദികൾ സ്വസ്തത്തിൽ നിന്നവ
ന്ന് ഇവിടെ ഒഴുകുന്ന ഇപ്രകാരമുള്ള നദികൾ അവിടന്ന്
സ്ഥാപിച്ചവയാകുന്നു, (അഗ്നിയിൽ ഹോമംകൊണ്ട് സൂര്യൻ
പ്രസാദിച്ചു മഴപെയ്യിക്കുന്നു ആ മഴ വഴി പുഴകളുണ്ടാകുന്ന
ത്, അപ്പോൾ അഗ്നിയാകുന്നു) അതുപോലെ യജ്ഞത്തെപ്പി
റ്റി എല്ലാമറിയുന്ന അംഗിരസ്സുകൾ വലനെന്ന അസുരനാൽ
അപഹരിക്കപ്പെട്ട പശുക്കളാകുന്ന ധനത്തെ ഒളിപ്പിച്ച സ്ഥല
ത്തിലേയ്ക്കുള്ള വഴി വേണ്ടപോലെ അറിഞ്ഞു, അഗ്നിമൂലം
മാത്രം സാധ്യമായ യാഗത്താൽ ഇത്രനെ പ്രസാദിപ്പിച്ചു,
സരമ എന്ന ദേവതൂനി തിരച്ചിലിനയയ്ക്കപ്പെട്ട സരമ ആ
സ്ഥാനം കണ്ടുപിടിച്ചു അറിയിച്ച ഇത്രൻ പശുക്കളെ വി
ണ്ടെടുത്തുകൊടുത്തു അതിനെല്ലാം മൂലകർത്തൃത്വം അവിടേ
യ്ക്കാണ് അംഗിരസ്സുകളുടെ അടുക്കൽ നിന്ന് പാൽചേർന്ന് ബ
ലപ്രദമായ അന്നം (ഹവിസ്സ്) ധാരാളം സരമ നേടി ആ
പാൽ ആണ് ഇന്നും മനുഷ്യൻ ഭുജിക്കുന്നത് അതാവട്ടെ പര
മ്പരയായി ഉല്പാദിപ്പിക്കുന്നത് അഗ്നിയാകുന്നു.

9 ആയേ വിശ്വാസപത്യാനിതസ്ഥുഃ
 കൃണാനാസോ അമൃതപായഗാതും
 മഹാമഹദ്ഭീഃ പൃഥിവീവിതസ്ഥേ
 മാതാപുത്രൈരഭിതിമായസേവേഃ

അന്വയം:-

യേ (ആദിത്യഃ) അമൃത-

പായ	— അമരണത്വ സിദ്ധയേ
ഗാതും കൃണാനാസഃ	— മാഗ്ധം, ഉപായം കർവ്വണാസ്സന്തഃ
വിശ്വാ	— വിശ്വാനി, സർവ്വാനി
സ-അപത്യാനി	— ശോഭനാനി അപതനഹേതു ഭൂതാനി ചതുർത്ഥ രാത്രഷ്ട്രിംശി ശത്രുരാദിത്യാനാം അയനാദീനി കർമ്മാണി
ആ തസ്ഥുഃ	— ആസ്ഥിതവന്തഃ, കൃതവന്തഃ
മഹൽഭീഃ	— അനുഷ്ഠാനേന മഹാനഭാവൈവൈസ്സേ

പുത്രൈഃ (സഹിതാ)

മാതാ	— ജനയിത്രി
അഭിതിഃ പൃഥിവീ	— അഭിനാഭിമിഃ
ധായസേ	— സർവ്വസ്യ ജഗതോ ധാരണായ
മഹാ	— സ്വകീയേന മഹത്വേന
വി തസ്ഥേ	— വിശേഷേണ തിഷ്ഠതി
'(ഹേ അഗ്നേ, യതസ്ത്വം) വേഃ	— ആദിത്യൈരനുഷ്ഠിതേഷു യാഗേഷു ചതപുരോധാശാദീനി ഹവിഃഷി അക്ഷേപയഃ അതഃ ഏതൽ സർവ്വംജാതം

അർത്ഥം:-അഭിതിപുത്രന്മാർ, ദേവന്മാർ, ശാശ്വതത്വത്തിനുള്ള മാഗ്ധം (ഉപായം) തേടുന്നവരായി പതിന്നാലും മുപ്പത്താറും രാത്രികൾ നിണ്ടുനില്ക്കുന്ന ആദിത്യന്മാരുടെ അയനങ്ങളാകുന്ന

കമ്മങ്ങളെ അനുഷ്ഠിച്ച ആ കമ്മാനുഷ്ഠാനംകൊണ്ട് മഹാനാ-
രായ പുത്രന്മാരോടുള്ളി ശ്രേഷ്ഠമായ ദ്രമി സ്വന്തം മഹത്വ-
ത്താൽ എല്ലാ ജഗത്തിന്റെയും ധാരണത്തിനായി വാനിക്കുന്ന
അല്ലയോ അഗ്നേ, നാദിതിപുത്രന്മാർ അനുഷ്ഠിച്ച യാഗങ്ങളി-
ലെ ചതപുരോധാശാദി ഫവിസ്സുകളെ അവിടന്ന് ക്ഷേിച്ചു.
അതുകൊണ്ടാണ് ഇതെല്ലാമുണ്ടായത്.

10 അധിശ്രിയന്നിദൃശ്ചാതമസ്മിൻ
ദിവോയക്ഷി ആതുതാ അകൃണ്ഡൻ
അധക്ഷരന്തി സിന്ധവോന സൃഷ്ടാഃ
പ്രനീചീരഗ്നേ അത്ഭിരജാനൻ

പ 18

അന്വയം -

അസ്മിൻ (അഗ്നൗ)
ചാതം ശ്രിയം.

അധി നി ദൃശഃ
(നിധായ ച) യൽ
അക്ഷി

അകൃണ്ഡൻ
(തദാനീം) ദിവഃ ആതുതാഃ

ഹേ അഗ്നേ, അധ
സൃഷ്ടാഃ
സിന്ധവഃ ന നിചീഃ

അത്ഭിഃ
ക്ഷരന്തി

- ശോഭനാം പരിസ്തരണ പരിഷ്ഠചനാദിരൂപാം യജ്ഞ സമ്പദം.
- യജമാനാഃ സ്ഥാപിതവന്തഃ
- യദാ
- യജ്ഞസ്യോജ്യഭാഗലക്ഷണേ ചക്ഷുഷി
- കവുന്തി
- ദൃലോകാൽ ദേവാഃ (യാഗസമ യോജാത ഇത്യവഗതയാഗച്ചന്തി)
- ആജ്യഭാഗാനന്തരം.
- അഗ്നേരൽപന്നാഃ
- ശിശ്രും ഗച്ഛന്ത്യേനദ്യ ഇവ നിതരാം സത്യാസദിക്ഷ ഗച്ഛന്തിഃ
- നിജലരൂപാഃ (ചാലാഃ)
- സഞ്ചരന്തി, സത്യാസദിക്ഷ ഗച്ഛന്തി

(ആഗതാദേവാശ്ച) പ്ര

അജാനൻ

— അസ്സാകം ഹോമായ ഈദ്ദശ്യോ
ജാലാഃ ഉൽപന്നാ ഇതി
ഏഷ്വാസ്സന്തഃ പ്രകച്ഛേണജാനന്തി

അർത്ഥം—ഈ അഗ്നിയിൽ പരിസ്തരണം (ദർപ്പൽകൊണ്ടു് അഗ്നിക്കു് നാലുപുറവും അതിർത്തിയിട്ടലങ്കരിക്കൽ.) പരിഷേപനം (ഹോമാഗ്നിക്കു ചുറ്റും ജലംകൊണ്ടു് വിളാകി ശുദ്ധിവരുത്തൽ) മുതലായ പുഷ്പിയെ യജമാനന്മാർ ഉണ്ടാക്കുന്നു. അങ്ങിനെ ഉണ്ടാക്കിയ ശേഷം, എപ്പോൾ യജ്ഞത്തിന്റെ കണ്ണുകളായ നെയ്യു് പകുക്കൽ നടക്കുന്നുവോ, അപ്പോൾ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ നിന്നു് ദേവന്മാർ യാഗസമയമായി എന്നറിഞ്ഞെത്തുന്നു. അല്ലയോ അഗ്നേ, നെയ്യു് പകുക്കലിനുശേഷം ദ്രുതഗമനകളായ നദികളെപ്പോലെ അഗ്നിയിൽ നിന്നുളവായ ജാലകൾ ഏല്പാടങ്ങളിലും വ്യാപിച്ചു് നിർമ്മലരൂപകളായി ആളിപ്പടരുന്നു. വന്നുചേർന്ന ദേവന്മാരും ഹോമത്തിന്നു് ഇത്തരം ജാലകൾ പടർന്നുവല്ലോ എന്ന് സത്തുഷ്ടരായി അതിനെ വേണ്ടവണ്ണം അറിഞ്ഞു കൊണ്ടാടുന്നു.

വക്ത്രം 19-20

1 രയിന്യഃ പിതൃവിത്തോ വയോധാ
സ്സുപ്രണീതിശ്ചികിതൃഷോ നശാസുഃ
സ്യോനശീരതിമിൻ പ്രിണാനോ
ഹോതേവ സദമവിധതോ വിതാരിൽ

അന്വയം:—

യഃ (അഗ്നിഃ) പിതൃ-

വിത്തഃ വയഃ—ധാഃ

രയിഃ ന

— യഥാ പൈതൃകം ധനം അന്നപ്രദം വേതി തദാൽ അഗ്നിരപി സർവ്വേഷാം യജ്ഞേഷു വ്യവഹൃതസ്സൻ അന്നപ്രദോ വേതി.
— ധർമ്മശാസ്ത്രാഭിജ്ഞസ്യ വിദുഷശ്ശാസനമിവ

ചികിതൃഷഃ ശാസുഃ ന

സു-പ്രതിതി:

— സുഖേന പ്രണേതവ്യഃ (യഥാ വിദ്യച്ഛാസനം സംശയ നിവാരണായ നീയതേ, തദാത് അഗ്നിരപി സദ്യേഷ യജേഞ്ഞ്യ പ്രണീയതേ.)

(യശ്ച) സ്യോന-ശീ:

— സുഖപ്രദേ ഗാർഹപത്യായത നാദൌ ശയാനഃ

അതിമി: ന

— അർദ്ധ്യപാദ്യാദിഭിസ്സൽകൃതഃ അതിമിരിവസുഖാസനേ ഉപവേശിതഃ

പ്രിണാന:

— ഹവിർഭിസ്സുപ്തണീയഃ

(സഃ അഗ്നിഃ) വിധത:

— പരിചരതഃ യജമാനസ്യ

സദമ

— ഗൃഹം

ഹോതാ-ഇവ

— ഹോതാ, ഹോമകർത്താ അധാര്യഃ തത്തൽ കർമ്മകരണേന ഫലൈഃ യജമാനസ്യ ഗൃഹം യഥാ വദ്ധയതി തഥാ

വി താരീൽ

— പ്രവദ്ധയതി

അർത്ഥം-യാതൊരഗ്നി, മകന് അച്ഛനിൽ നിന്ന് ലഭിച്ചധനം അന്നപ്രദം (ശ്രേയസ്സരം, ക്ഷേമകരം) ആകുന്നപോലെ, എല്ലായാഗങ്ങളിലും ഏർപ്പെട്ട് അന്നപ്രദനായി ഭവിക്കുന്നുവോ, ധർമ്മശാസ്ത്രാഭിജ്ഞനായ വിദ്വാന്റെ ശാസനം സംശയനിവാരണത്തിന് വഴിതെളിയിച്ച് എത്തിയെന്നപോലെ, എല്ലായജ്ഞങ്ങളിലും പ്രണയിക്കപ്പെടുന്നുവോ, യാതൊരഗ്നി ഗാർഹപത്യാദികളായ സുഖപ്രദങ്ങളായ സ്ഥാനങ്ങളിൽ കിടക്കുന്നുവോ, അർദ്ധ്യപാദ്യാദികളാൽ സല്ലരിക്കപ്പെട്ട് ഇരുത്തിയ അതിമിപോലെ ഹവിസ്സുകളാൽ തർപ്പിക്കപ്പെടുന്നുവോ, ആ അഗ്നി, തന്നെപരിചരിക്കുന്ന യജമാന്റെ ഗൃഹം, ഹോതാവ് തന്റെ കർമ്മകൊണ്ട് യജമാന്റെ ഗൃഹം (കുടുംബം) അഭിവൃദ്ധിപ്പെടുത്തുന്നപോലെ, അഭിവൃദ്ധിപ്പെടുത്തുന്നു.

2 ദേവാനയസ്സവിതാസത്യമന്താ
 ക്രത്വാ നിപാതിവൃജനാനിവിശ്വാ
 പുരുപ്രശസ്തോഅമതിൻസത്യ
 ആത്മേവശേഖോദിധിഷ്ഠായോഭൂത്

അനവയം:—

യഃ (അഗ്നിഃ) ദേവഃ ന
 സവിതാ

— ദ്യോതമാനസ്സർവ്വസ്യപ്രേരക
 സൂര്യഇവ

സത്യ-മന്താ

— സത്യജ്ഞാനഃ, യഥാർത്ഥമർ

ക്രത്വാ

— ആത്മീയേനകർമ്മണാ

വിശ്വാ വൃജനാനി

— സർവ്വേഷ്യസ്സംഗ്രാമഭ്യഃ
 (വിഭക്തിവ്യത്യയഃ)

നി-പാതി

— നിതരാഃ, പാലയതി

പുരു-പ്രശസ്തഃ

— പുരുഭിഃ യജമാനൈസ്തതഃ

അമതിഃ ന സത്യഃ

— യഥാപ്രഥമിവ്യാഭാസഃ സ്വരൂപം
 ആഗമാപായിഷ്ഠ വിശേഷേഷ്ഠ
 സർവ്വസ്വപിസ്വയമൈകരൂപേ
 ണനിത്യം വേതിതദ്വൽ അഗ്നി
 രപിഉച്ചാവചേഷ്ഠ സർവ്വേഷ്ഠ കർമ്മ
 സുസ്വയമൈകഏവ വ്യാവർത്തതേ

ആത്മാ-ഇവ ശേവഃ

— പരമപ്രേമാസ്സഭതയാ നിരതിശ
 യാനന്ദസ്വരൂപഃ ആത്മായഥാ
 സർവ്വാൻ സുഖയതി തഥാ
 സുഖയിതാ

ദിധിഷ്ഠായഃ ഭൂത്

— സർവ്വേഷ്ഠ യജമാനൈഃ ധരണീ
 യഃ, പരിത്യാഗേ വിരഹത്യാ
 ലക്ഷണോഭോഷോ വേതി

അർത്ഥം.—ഏതഗ്നി പ്രകാശമാനനും സർവ്വപ്രേരകനുമായ സൂ
 ര്യനെന്ന്പോലെ സത്യജ്ഞാനനാണോ, സർവ്വപരാചരങ്ങളുടെ
 യും ഉജ്ജ്വലം പുറവും യഥാർത്ഥമായി കാണുന്നവനാണോ, സ്വന്തം
 കർമ്മംകൊണ്ട് എല്ലാ യുദ്ധങ്ങളിൽ നിന്നും (ജീവിത യുദ്ധങ്ങളിൽ)

ളിൽ നിന്നും) നന്നായി രക്ഷിക്കുന്നുവോ, ബഹുസംഖ്യരായ യജമാനന്മാരാൽ സ്മരിക്കപ്പെട്ടവനാണോ, ഭൂമി മുതലായ പ്രകൃതിപ്രസ്തുതങ്ങളുടേതുപോലെ ഏതു കാഠിന്യത്തിലും രൂപഭേദം വരാത്തവനാണോ, നിരതിശയാനന്ദരൂപനായ ആത്മാവുപോലെ സുഖപ്രദനാണോ, ആ അഗ്നി ഏല്ലാ യജമാനന്മാരാലും ധരിക്കപ്പെടേണ്ടവനാണ്. അതായത്, ആഹവനീയാദിസ്ഥാനങ്ങളിൽ നിയതാഹുതികളോടുമിടി ഉപാസിച്ചു രക്ഷിക്കപ്പെടേണ്ടവനാണ്. അഗ്നിയെ പരിത്യജിക്കുന്നതിൽ വീരഹത്യോപാപമുണ്ടെന്നു ശ്രുതികൾ ശാസിക്കുന്നു.

3 ദേവാനയഃ പൃഥിവീം വിശ്വധായാ

ഉപക്ഷേതിഹിതമിത്രോനരാജാ.

പുരസ്സുഗൃഹസഭാനവീരാ

അനവദ്യാപതിജ്ഞേവനാരി

അന്വയം -

ദേവഃ ന	—	ഭ്യോതമാനഃ സൂര്യ ഇവ
യഃ (അഗ്നിഃ) വിശ്വ-		
ധായാഃ	—	സർവ്വസ്യ ജഗതോ ധത്താ
(സഃ അഗ്നിഃ) പൃഥിവീം	—	പൃഥിവ്യാം (വിഭക്തിവ്യത്യയം)
ഉപ-ക്ഷേതി	—	സർവ്വേഷാം പ്രിയസ്സൻ യജ്ഞ
		ഗൃഹാഭ്യം നിവസതി
ഹിത-മിത്രഃ രാജാ ന	—	യഥാസർവ്വജനമിത്രോ രാജാ
		തഥാ നഹ്യഗ്നിം കശ്ചനദിഷ്യേ
(യസ്യ അഗ്നേഃ) പുരഃ-		
സഭഃ	—	പുരസ്താൽ സീഭന്തഃ,
		ഉപവിശന്തഃ പുരുഷാഃ
ശമ-സഭഃ വീരാഃ ന	—	പിതൃഗൃഹേ വത്തമാനാഃ പുത്രാ
		ഇവ വത്തന്തേ
(സഃ അഗ്നിഃ) അനവദ്യാ	—	അനിന്ദിതാ
പതിജ്ഞാ-ഇവ നാരി	—	സ്വപതിതാ സ്വചിതതാ യോഷി
		ദിവ (അതിശയേന ശുദ്ധഃ
		വേതി)

അർത്ഥം:—പ്രകാശമാനനായ സൂര്യനെപ്പോലെ ഏതൊരു ജഗത്തിന്റെ മുഴുവൻ ധാരകനാണോ, ആ അഗ്നി ഭൂമിയിൽ സർവ്വജനസമ്മതനായ രാജാവുപോലെ പ്രിയനായി വർത്തിക്കുന്നു. യജുസ്സുഹാദികളിൽ വസിക്കുന്നു. അഗ്നിയെ ആരും ദോഷിയ്ക്കുന്നില്ല. ഏതൊരു നിയമത്തിന്റെയും മുഖിൽ ഇരിക്കുന്ന ഉപാസകർ പിതൃഗൃഹത്തിൽ വർത്തിയ്ക്കുന്ന പുത്രന്മാർപോലെയാണോ, ആ അഗ്നി, അനിനിതയും, ഭർത്തൃനനിതയുമായ സ്രീപോലെ, പരിതൃഷ്ടയായ പതിവ്രതപോലെ, ശുദ്ധിയുററതാകുന്നു.

4 തത്പാനരോമേ ആ നിത്യമിദ്ധം
മഗ്നേ സചന്ത ക്ഷിതിഷ്യ യുവാസു
അധിദ്യുക്തനി ദ്യൗർഭൂത്യസ്തിൻ
പോവിശ്വായുർധനുനോരയിണാം

അനവയം:—

ഹേ അഗ്നേ, തം ത്വാ	— പുഷ്പോക്തമുണ്ണപിശിഷ്യം ത്വാം
നരഃ	— നേതാരഃ, യജമാനാഃ
യുവാസു ക്ഷിതിഷ്യ	— നിശ്ചലാസു ഭൂമിഷ്യ, നിരപദ്രവേഷ്യ ഗ്രാമേഷ്യ
ദമേ	— സ്വകീയേ യജുസ്സുഹേ
നിത്യം ഇദ്ധം	— അനവരതം സമിത്വിഃ പ്രജലിതം (കൃത്വാ)
ആ സചന്ത	— ആഭിമുഖ്യേന സേവന്തേ
(കിം ച) അസ്തിൻ	
(അഗ്നൗ) ദ്യുക്തം	— ഹവിർല്ലക്ഷണമന്നം
അധി നി ദ്യുഃ	— സ്ഥാപിതവന്തഃ
സഃ (അഗ്നിഃ ത്വാം)	
വിശ്വ-ആയുഃ	— സർവ്വാനഃ (ഭൂത്വാ)
രയിണാം ധനുഃ ദേവ	— ധനാനാം ധാരയിതാദേവ
(അസ്യാകം ദാതുഃ ധനാനി ധാരയ)	

അതഥ—അല്പയോ അഗ്നേ, മുൻപാഞ്ഞ ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയ അവിടുത്തെ, നേതാക്കളായ യജമാനന്മാർ നിശ്ചലങ്ങളായ, നിരപദ്രവങ്ങളായ, നിശ്ശാന്തങ്ങളായ ഗ്രാമങ്ങളിൽ, സ്വന്തം യജ്ഞഗൃഹങ്ങളിൽ ചമത മുതലായതുകളാൽ ഇടവിടാതെ കത്തിച്ച് നേരേ സേവിക്കുന്നു കൂടാതെ, അഗ്നിയിൽ ചരപരോഡാശാദി ബഹുവിധ ഹവിസ്സുകൾ അർപ്പിക്കുന്നു ആ അഗ്നിയായ അവിടന്നു എല്ലാ അന്നങ്ങളോടും കൂടിയവനായി ഞങ്ങൾക്കു ധനധാരിയായി ഭവിച്ചാലും.

5 വിപുക്ഷോഅഗ്നേമാലപാനോ അശ്യു

വ്വിസുരയോദദതോവിശ്വമായുഃ

സനേമവാജംസമിമേഷ്വര്യോ

ഭാഗം ദേവേഷുശ്രൂപസേധാനാഃ

വ 19

അന്വയം —

ഹേ അഗ്നേ, മാലപാനഃ — ഹവിർലക്ഷണേന ധനേനയുക്താഃ യജമാനാഃ

പുക്ഷഃ വി അശ്യുഃ — അന്നാനിദ്യാപഃനവന്തു (ത്വയാനുഗൃഹീതാഃ സർവാണ്യന്നാനിലത്തോ)

(യേ) സുരയഃ — വിഭാംസഃ (ത്വാംസ്തുവന്തി)

ദദന്തഃ — യേഷതുഭ്യം ഹവിഃഷിപ്രയച്ഛന്തഃ വർത്തന്തേ

(തേസവ്യേ) വിശ്വം

ആയുഃ വി — സവ്യം ജീവിതം (വിഅശ്യുഃ)

(വയം ച) സം—ഇമേഷു — സംഗ്രാമേഷു

അര്യഃ വാജം സനേമ — അരേസ്സംബന്ധിനം അന്നം സംഭജേമഹി

(അനന്തരം) ദേവേഷു

ശ്രവസേ — ഇസ്രാദീഷയശസേ

ഭാഗം ധാനാഃ — ഹവിർഭാഗം സ്ഥാപയന്തഃ (ഭൂയാന്യ)

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, ഹവീരനും അവിടേയ്ക്കുപിറന്ന യജമാനന്മാർ അന്നങ്ങളെ സ്വയം പ്രാപിക്കട്ടെ. അവിടുത്തെ അനുഗ്രഹത്താൽ ഏറ്റവും പുഷ്പികളും നേടട്ടെ. ഏതേതു വിദ്വാന്മാർ അവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്നു, ഏതേതു ദാതാക്കൾ അവിടേയ്ക്കു ഹവീരനുമപ്പീടുന്നവരായി ഭവിക്കുന്നു, അവർ മുഴുമനയുണ്ണും പ്രാപിച്ചു ജീവിക്കട്ടെ. യുദ്ധങ്ങളിൽ ശത്രുസംബന്ധിയായ അന്നം ഞങ്ങൾ നേടാറു. അതായതു, അവരെ ജയിച്ചു, അവർ വശമുള്ള ധനധാന്യാദികൾ നേടാറു. (അല്ലങ്കിൽ ജീവിതായോഗ്യനത്തിൽ ശ്രേഷ്ഠമായ, പരിശുദ്ധമായ, സ്വപ്രയത്ന സമ്പാദിതമായ അന്നം പ്രാപിച്ചാറു.) പിന്നെ, ഇന്ദ്രാദി ദേവന്മാരിൽ 'യശസ്സിനായീക്കോണ്ടു', ഞങ്ങൾ ഹവിഷാഗം സ്ഥാപിക്കുന്നവരാവട്ടെ.

6 ഋതസ്യഹി ധേനവോവാവശാനാ
സസ്മദധാനിഃ പിപയന്തദ്യഭക്താഃ
പരാവത്സ്യമതിം ഭിക്ഷമാണാ
വിസിന്ധവസ്സമയാ സത്യരദ്രിം

അന്വയം —

വാവശാനാഃ	— (അഗ്നിം) പുനഃ പുനഃ കാമയമാനാഃ
സ്മൽ-ഉധാനിഃ	— സ്മൽ, നിത്യം, സർവ്വദാ പയസഃ പ്രദാത്ര്യഃ
ദ്യഭക്താഃ	— ദിവാ, പ്രകാശേന, തേജസാ സംശ്രിച്ഛാഃ
ധേനവഃ	— അഗ്നിഹോത്രാദി ഹവിഷാം ദോഗ്ധ്യഃ ഗാവഃ
ഋതസ്യ ഹി	— ദേവയജനദേശം പ്രാപ്തമഗ്നി മേവ
പിപയന്ത	— ക്ഷീരാദിലക്ഷണം ഗവ്യം അപായയന്ത
(അപിച) സിന്ധവഃ	— സ്യന്തഗ്നീലാനദ്യഃ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, മുൻപറഞ്ഞ ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയ അവിടുത്തെ, നേതാക്കളായ യജമാനന്മാർ നിശ്ചലങ്ങളായ, നിരപദ്രവങ്ങളായ, നിശ്ശാന്തങ്ങളായ ഗ്രാമങ്ങളിൽ, സ്വന്തം യജ്ഞഗൃഹങ്ങളിൽ ചമത മുതലായതുകളാൽ ഇടവിടാതെ കത്തിച്ച് നേരേ സേവിക്കുന്നു. കൂടാതെ, അഗ്നിയിൽ ചരപുരോധാശാദി ബഹുവിധ ഹവിസ്സുകൾ അർപ്പിക്കുന്നു. ആ അഗ്നിയാൽ അവിടന്ന് എല്ലാ അന്നങ്ങളോടും കൂടിയവനായി ഞങ്ങൾക്ക് ധനധാരിയായി ഭവിച്ചാലും.

5 വിപുക്ഷോഅഗ്നേമഘവാനോ അശ്യു

വ്വിസുരയോദദേതോവിശ്വമായുഃ

സനേമവാജംസമിഥേഷ്വര്യോ

ഭാഗം ദേവേഷുശ്രവസേധാനാഃ

വ. 19

അന്വയം:—

ഘേ അഗ്നേ, മഘ-വാന്: — ഹവിർദ്വക്ഷണേന ധനേനയു
കതാഃ യജമാനാഃ

പുക്ഷഃ വി അശ്യുഃ — അന്നാനിവിയാപ്നവന്തു
(ത്വയാനഗൃഹീതാഃ സർവ്വാണ്യന്നാനിലഭന്താം)

(യേ) സുരയഃ — വിഭാംസഃ (ത്വാംസ്തുവന്തി)

ദേതാഃ — യേചതുഭ്യം ഹവിഃഷി
പ്രയച്യന്തഃ വർത്തന്തേ

(തേസദ്വേ) വിശ്വം

ആയുഃ വി — സർവ്വം ജീവിതം (വിഅശ്യുഃ)

(വയം ച) സം-ഇഥേഷ്വ — സംഗ്രാമേഷ്വ

അര്യഃ വാജം സനേമ — അരേണ്യംബന്ധിനം അന്നം
സംഭജേമഹി

(അനന്തരം) ദേവേഷു

ശ്രവസേ

ഭാഗം ധ്യാനാഃ

— ഇന്ദ്രാദിഷ്ടയശസേ

— ഹവിർഭാഗം സ്ഥാപയന്തഃ
(ദ്രിയാസു)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, ഹവിരന്നം അവിടേയ്ക്കുപി-
യ്ക്കുന്ന യജമാനന്മാർ അന്നങ്ങളെ സ്വയം പ്രാപിക്കട്ടെ. അവിടു-
ത്തെ അനുഗ്രഹത്താൽ എല്ലാ പുഷ്പികളും നേടട്ടെ. ഏതേതു
വിദ്വാന്മാർ അവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്നു, ഏതേതു ദാതാക്കൾ
അവിടേയ്ക്കു ഹവിരന്നമർപ്പിക്കുന്നവരായി ഭവിക്കുന്നു, അവർ
മുഴുമനയുസ്സും പ്രാപിച്ചു ജീവിക്കട്ടെ. യുദ്ധങ്ങളിൽ ശത്രുസം-
ബന്ധിയായ അന്നം ഞങ്ങൾ നേടാവൂ. അതായതു്, അവരെ
ജയിച്ചു്, അവർ വശമുള്ള ധനധാന്യാദികൾ നേടാവൂ. (അല്ല
കിൽ ജീവിതായോധനത്തിൽ ശ്രേഷ്ഠമായ, പരിശുദ്ധമായ,
സ്വപ്രയത്ന സമ്പാദിതമായ അന്നം പ്രാപിച്ചാവൂ.) പിന്നെ,
ഇന്ദ്രാദി ദേവന്മാരിൽ യശസ്സിനായിക്കൊണ്ടു്, ഞങ്ങൾ
ഹവിർഭാഗം സ്ഥാപിക്കുന്നവരാവട്ടെ.

6 ഋതസ്യഹി ധേനവോവാവശാനാ
സസ്മദ്യന്നിഃ പീപയന്തദ്യുക്തോഃ
പരാവത്സ്തമതിം ഭിക്ഷമാണാ
വിസിന്ധവസ്തമയാ സത്സുരദ്രിം

അന്വയം:—

വാവശാനാ:	— (അഗ്നിം) പുനഃ പുനഃ കാമയമാനാ:
സ്മൽ-ഊയന്നിഃ	— സ്മൽ, നിത്യം, സർവ്വദാ പയസഃ പ്രദാത്വഃ
ദ്യു-ക്തോഃ	— ദിവാ, പ്രകാശേന, തേജസാ സംശ്രിഷ്ടാഃ
ധേനവഃ	— അഗ്നിഹോത്രാദി ഹവിഷാം ദോഗ്ധ്യുഃ ഗാവഃ
ഋതസ്യ ഹി	— ദേവയജനദേശം പ്രാപ്തമഗ്നി മേവ
പീപയന്ത	— ക്ഷീരാദിലക്ഷണം ഗവ്യം അപായയന്തി
(അപിച) സിന്ധവഃ	— സ്യന്തഗ്നീലാനദ്യുഃ

സു-മതി. ഭിക്ഷമാണാഃ — അസ്യ അനുഗ്രഹാത്മികാം
 ബദ്ധി. യാചമാനാസ്സത്യഃ
 അഭി. സമയാ — പവ്തസ്യ സമീപേ
 പരാ-വതഃ വി സത്യഃ — ദൂരദേശാൽ വിശേഷേണ
 പ്രവഹന്തി

അർത്ഥം.—അഗ്നിയിലെ ഏപ്പോഴും ഇഷ്ടപ്പെടുന്നവയും, നിത്യമായി പാൽ തരുന്നവയും, തേജസ്സോടു കൂടിയവയും, അഗ്നിഹോത്രാദികൾക്കു് ഹവിസ്സിനുള്ള കറവേകുന്നവയുമായ പശുക്കൾ, ദേവയാഗഭൂമിയിലെത്തിയ അഗ്നിയിലെത്തുന്നതാണ് (പാൽ) കടിപ്പിക്കുന്നത്. കൂടാതെ, ഒഴുകുന്ന നദികൾ അവിടുത്തെ അനുഗ്രഹബദ്ധിയെ യാചിച്ചുകൊണ്ടാണ് ദൂരദേശത്തിൽ നിന്നു് പവ്തസമീപത്തിൽ നന്നായൊഴുകുന്നത്.

7 ത്വേ അഗ്നേ സുമതി. ഭിക്ഷമാണാ

ദിവിശ്രവോ ദധിരേയജ്ഞിയാസഃ

നക്താപ ചക്രതൃഷസാ വിശ്രവേ

കൃഷ്ണബുധ്നമന്തണഞ്ചസസ്യഃ

അന്വയം.—

ഹേ അഗ്നേ, സു-മതി.

ഭിക്ഷമാണാഃ — അനുഗ്രഹാത്മികാം ബദ്ധി.
 യാചമാനാഃ
 യജ്ഞിയാസഃ — യജ്ഞാഹ്വാസ്സവേ ദേവാഃ
 ദിവി ത്വേ — ദ്യോതമാനേ ത്വയി
 ശ്രവഃ ദധിരേ — ഹവിർദ്വൈക്ഷണമനം ആ
 സ്ഥാപയൻ

(അനന്തരം യാഗാനുഷ്ഠാനായ)

വി-ശ്രവേ — വിവിധശ്രവേ
 ഉഷസാ നക്താപ — ഉഷഃകാലോപലക്ഷിതമഹഃ
 നക്തം, രാത്രി. ച
 ചക്ര — അകർപ്പൻ

കൃഷ്ണം ച വണ്ണം (രാത്ര്യം)

അരുൺ ച (അഹ്നി)

— ശ്യാമളവണ്ണമന്ധകാരം ശ്വേത
വണ്ണം തേജശ്ച

സം ധുഃ

— സമ്യക്സ്ഥാപിതവന്തഃ

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുത്തെ അനുഗ്രഹമെ
ലിജ്ജായി പ്രാർത്ഥിക്കുന്ന യജ്ഞാർഹന്മാരായ ദേവന്മാരെല്ലാം,
പ്രകാശമാനനായ അവിടുണിലാണല്ലോ ഹവിരണം നേടിവെ
ച്ചിട്ടുള്ളത്. പിന്നെ, അപ്രകാരമുള്ള യാഗാനുഷ്ഠാനത്തിന്റേ
വേണ്ടിയാണല്ലോ വിവിധ രൂപങ്ങളായ, കറുത്ത അന്ധകാര
വും വെളുത്ത തേജസ്സുമിയന്ന രാവു പകലും സ്ഥാപിച്ചത്.

8 യാത്രായേ മന്താൻമസൃഷ്ടദോ അഗ്നേ

തേസ്ത്വാമമാലവാന്റോവയഞ്ച

ഛായേവവിശ്വം ഭൂവനം സിസക്ഷയാ

പപ്രിവാന്റോദസി അന്തരീക്ഷം

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, (ത്വം)

യാൻ മന്താൻ

— മനുഷ്യാനസ്താൻ

രായേ സൃസൃദഃ

— അഗ്നിഹോത്രാദികർമ്മസു

പ്രേരയസി

തേ വയം ച മഘ-വാനഃ

സ്ത്വാമ

— ധനീനഃ ദേവേമ

രോദസി

അന്തരീക്ഷം (ച)

— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ

അന്തരീക്ഷം ച

ആപപ്രി-വാൻ

— സ്വതേജസാ ആപുരിതവാൻ

(ത്വം)

വിശ്വം

ഛായാ-ഇവ

— ഛത്രാഭേഃ ഛായാ ആതപാദി
ജനിതം ക്ലേശം നിവാര്യ
രക്ഷതി തദാത്

സിസക്ഷി

— സേവസേ, അനഗ്രഹ്യരക്ഷസി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, മനുഷ്യരായ ഞങ്ങളേവരെ അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് ധനസിദ്ധിയ്ക്കായി അഗ്നിഹോത്രാദി കർമ്മങ്ങൾക്ക് പ്രേരിപ്പിക്കുന്നുവോ, ആ ഞങ്ങൾ ധനവാന്മാരായി ഭവിക്കും. ദ്രോവാപൃഥിവീകളും അന്തരീക്ഷവും സ്വതേജസ്സുകൊണ്ട് നിറച്ചിരിക്കുന്ന അവിടുന്ന്, കടയുടെ തണൽ വെയിൽച്ചുകൊണ്ടുള്ള ക്ലേശമില്ലാതാക്കുന്നപോലെ, ജഗത്തു മുഴുവൻ രക്ഷിയ്ക്കുന്നു

9 അപ്തേഭിരഗ്നേ അപ്തോന്യഭിർനൃനീ

വീരൈവ്വിരാൻ വന്യാമാത്പോതാഃ

ഈശാനാസഃ പിതൃവിത്തസ്യരാധോ

വിസ്മയശ്ശതഹിമാനോ അഗ്നഃ

അന്വയം -

ഹേ അഗ്നേ, ത്വാ-ഊതാഃ	— ത്വയാ രക്ഷിതാസ്സനഃ
(വയം) അവ്വിഭി-ഭിഃ	— അസുഭീരൈരരൈശ്വഭഃ
അപ്തഃ	— ശത്രുസംബന്ധിനഃ അശ്വാൻ
ഏ-ഭിഃ നൃനീ	— അസുഭീരൈരഭിരൈഃ ശത്രുഭിരഭിരൈഃ
വീരൈഃ വീരാൻ	— അസുഭീരൈഃ പുത്രൈഃ
	ശത്രുപുത്രാംശ്ച
വന്യാമാ	— ഹന്യാമാ
പത്ര-വിത്തസ്യ	— പിത്രാദിപരമ്പരയാ ലബ്ധസ്യ
രാധഃ ഈശാനാസഃ	— ധനസ്യ സ്വാമിനഃ
സ്മയഃ നഃ	— വിധാംസഃ, അസ്മാകം
	(പുത്രാഃ)
ശത-ഹിമാഃ	— ശതസംവത്സാം (ജീവനസ്സനഃ)
വി അഗ്നഃ	— വിശേഷണ ഭജനം
(അപോമാമാഗ്നഃ ദീപ്തോഽഗ്നഃ ഭവതു)	

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുന്നാൽ രക്ഷിതരായി ഞങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ കതിരുകളെക്കൊണ്ട് ശത്രുക്കളുടെ കതിരുകളെയും, ഞങ്ങളുടെ ഭേദരെക്കൊണ്ട് ശത്രുക്കളുടെ ഭേദരെയും ഞങ്ങളുടെ മക്കളെക്കൊണ്ട് ശത്രുക്കളുടെ മക്കളെയും തോല്പിച്ചാലും. പിതൃപരമ്പരയായിലഭിച്ച ധനത്തിന്റെ ഉടമസ്ഥരായും പണ്ഡിതന്മാരായും ഞങ്ങളുടെമക്കൾ നൂറുകൊല്ലം ജീവിച്ച് സുഖമനുഭവിക്കട്ടെ. (അവർക്ക് ആരോഗ്യവും ദീർഘായുസ്സുമുണ്ടാവട്ടെ.)

10 ഏതാതേ അഗ്ന ഉചമാനിവേധോ

ജഷ്ഠാനിസന്തു മനസേ ഏദേ ച

ഗകേമരായസ്സധരോ യമന്തേ

ധിശ്രവോ ദേവകേതന്ധാനാഃ

വ 20

അന്വയം:-

ഹേ വേധഃ,	— മേധാവിൻ,
അഗ്നേ, ഏതാ ഉചമാനി	— അസ്താഭിഃ പ്രയുക്താനി
തേ മനസേ ഏദേ ച	— ഏതാനി സ്തോത്രാണി
ജഷ്ഠാനി സന്തു	— അവമനോവൃത്തയേ തദ്യുത്തി
തേ സ-ധരഃ രായഃ	— മതേ അന്നാകരണായ ച
യമം	— പ്രിയാണി ഭവന്തു
ദേവ-കേതം ശ്രവഃ	— തവസംബന്ധിനഃ
അധി ധാനാഃ	— സുഷ്ണിന്ദ്രാഹകസ്യ ധനസ്യ
	— നിയമനം (കർത്തം)
	— ദേവൈസ്സംജേനീയം
	— ഹവിർല്ലക്ഷണമന്നം
	— അഗ്നേന്ദ്രപാധാരയന്തഃ,
	— ഹവിർഭീരഗ്നൊ ഹോമം
	— കർത്വന്തഃ
ഗകേമ	— ഗകന്മാദ്യമാസു

അത്ഥം.—മേധാവിധായ അഗ്നേ, ഞങ്ങളാൽ ചൊല്ലപ്പെട്ട ഈ സ്തോത്രങ്ങൾ അവിടുത്തെ മനസ്സിന്നും, മനോവൃത്തിയെ ഭരിയ്ക്കുന്ന അന്തഃകരണത്തിന്നും പ്രിയങ്ങളായി ഭവിയ്ക്കട്ടെ ധർമ്മകാര്യങ്ങൾ നല്ലപോലെ നിറവേറുന്നതിന്നു് ധനത്തിന്റെ ആയവ്യയങ്ങൾ നിയന്ത്രിയ്ക്കാൻ, ദേവന്മാർക്കിഷ്ടമായ ഹവിസ്സു് അഗ്നിയിൽ ഹോമിയ്ക്കുന്നവരായ ഞങ്ങൾ ഗർഭിതരായിത്തീരട്ടെ

വശ്യം 21-22 രാഹുഗണോ ഗോതമഃ ഋഷിഃ ഗായത്രിച്ചന്ദഃ
ഇത്യാഗ്നി ദേവതാ

1 ഉപപ്രയന്തോ അധരം
മന്ത്രം വോചേമാഗ്നയേ
ആരേ അസ്മേ ച ശൃണവതേ

അന്വയം —

അധരം ഉപ-പ്രയന്തഃ — ഹിംസാപ്രത്യവായരഹിതം യജ്ഞം ഉപേത്യ പ്രകണ്ഠേണ ഗച്ഛന്തഃ സമ്യഗനുഷ്ഠിതവന്തഃ (വയം)

ആരേ അസ്മേ ച

ശൃണവതേ

— ആരേചദുരേപിസ്ഥിത്വാ അസ്മാകം സ്തുതിശൃണവതേ

അഗ്നയേ മന്ത്രം വോചേമ — ഏതൽ സൂക്തരൂപം സ്തോത്രം വക്താരോഭയാസു

(അസ്മാസു പ്രീത്യതിശയേന സമുദ്ര വതതമാനോഗ്നിഃ അസ്മദേവ സ്തോത്രം ശൃണോതി)

അത്ഥം.—ഹിംസാദോഷരഹിതമായ യജ്ഞത്തെ വേണ്ടപോലെ അനുഷ്ഠിക്കുന്ന ഞങ്ങൾ അടുത്തും അകലെയും സ്ഥിതിചെയ്തു് ഞങ്ങളുടെ സ്തുതികൾ കേൾക്കുന്ന അഗ്നിയ്ക്കായി ഈ സൂക്തരൂപമായ സ്തോത്രം ചൊല്ലാറു (ഞങ്ങളിൽ അമിതപ്രീതികൊണ്ടു് എല്ലാവരും വരുന്നിരുന്ന അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ സ്തോത്രം കേൾക്കണമെന്നു്)

2 യസ്തീഹിതീഷു പുവ്യ
സ്തജഗാനാസക്രിഷിഷു
അരക്ഷദ്രാശ്രഷേ ഗയം

അന്വയം:-

പുവ്യഃ യഃ	— ചിരന്തനഃ യഃ അഗ്നിഃ
സ്തീഹിതീഷു കൃഷിഷു	— വധകാരിണീഷു ശത്രുഭൃതാസു പ്രജാസു
സം-ജഗാനാസു	— സംഗതാസു സതീഷു
ദാശ്രഷേ	— ഹവിദ്ഭൃതവതേയജമാനായ
ഗയം അരക്ഷൽ	— ധനം രക്ഷതി

(തന്നെ മന്ത്രം വോചേമ)

അർത്ഥം-ശാശ്വതനായ ഏതാഗ്നി ഉപദ്രവകാരികളായ ശത്രുക്കളെ പ്രാപിച്ച് (അവരെ അടക്കി) ഹവിദ്ഭൃതാവായ യജമാനനായി ധനം (സമ്പാദിച്ചുകൊടുത്തു) രക്ഷിക്കുന്നുവോ, (അവരുടെ യോഗക്ഷേമങ്ങൾക്കകമെന്നുവോ) അവിടുത്തേയ്ക്കായി സ്തോത്രം പൊല്ലുന്നു.

3 ഉതബ്രുവന്തു ജന്തവ
ഉഗ്നിർവൃത്രഹാജനി
ധനഞ്ജയോരണേരണേ

അന്വയം:-

അഗ്നിഃ ഉദ അജനി	— അരണോസ്സകാശാൽ ഉൽപ്പന്നഃ
ഉത ജന്തവഃ	— അനന്തരം ജാതാഃ ഗൃതപിന്ദഃ
(യഃ) വൃത്ര-ഹാ	— ശത്രുണാം ഹന്താ
രണേ-രണേ ധനം-ജയഃ	— യുദ്ധേയുദ്ധേ ശത്രുധനാനാം ജേതാ
ബ്രുവന്തു	— (തമഗ്നിം) സുവന്തു

അർത്ഥം-അരണികളിൽ നിന്ന് അഗ്നി ഉൽപ്പന്നനായി. പിന്നീടുണ്ടായ ഗൃതപിന്ദകൾ, ശത്രുഹന്താവും എല്ലാ യുദ്ധങ്ങളിലും ശത്രുക്കളെ ജയിക്കുന്നവനും ആരോ, ആ അഗ്നിയെ സുതീക്ഷ്വേ.

4 യസ്യദൃതോഅസിക്ഷയേ
 വേഷിഹവ്യാനിവീതയേ
 ദസ്മൽക്രണോഷ്യധാരം

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ) യസ്യ ക്ഷയേ	— ദേവയജനലക്ഷണേഗൃഹേ
(ദേവാനാം) ദൃതഃ (ത്വം) അസി	— വേസി
(യസ്യപ) ഹവ്യാനി	— ചന്ദ്രപുരോധാശാദീനി ഹവിഃഷി
വീതയേ	— (ദേവാനാം) ക്ഷേണായ
വേഷി	— ഗമയസി
(യസ്യപ) അധാരം	— യജ്ഞം
ദസ്മൽ ക്രണോഷി	— സമൈർദ്വർഗ്ഗീയം കരോഷി (തംബ്രുവതു)

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, ഏതു യജമാനന്റെ യജന സ്ഥാനമായ ഗൃഹത്തിൽ ദേവന്മാരുടെ ദൃതനായ അവിടുന്ന് വർത്തിക്കുന്നുവോ, ഏതു യജമാനന്റെ ചന്ദ്രപുരോധാശാദി ഹവിസ്സുകൾ ദേവലോജനത്തിനായി എത്തിക്കുന്നുവോ, ഏതു യജമാനന്റെ യജ്ഞം അവിടുന്ന് എല്ലാവർഷം ദർശനീയമാകുന്നുവോ, ആ അഗ്നിയിലെ സ്തുതിക്കൂട്ടം.

5 തമിൾസഹവ്യമങ്ഗിര
 സ്സദേവംസഹസോയഹോ
 മനാആഹുസ്സബഹിഷം

(വ.21)

അന്വയം:—

ഹേ സഹസഃ യഹോ	— ബലസ്യപുത്ര
അംഗിരഃ	— അംഗനാദിഗുണയുക്ത, (അഗ്നേ)

(യ: യജമാന: ഏവമുക്ത:)

തം ഇതി	— തമേവയജമാനം
സു-ഹവ്യം	— ശോഭനഹവിഷ്ഠം
സു-ദേവം	— ശോഭനദൈവതം
സു-ബർഹിഷം	— ശോഭനയജ്ഞം
ജനാ: ആഹു:	— സർവ്വേമനുഷ്യാ: കഥയന്തി

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ബലത്തിന്റെ മകനായ അഗ്നേ, മുൻപറഞ്ഞ പ്രകാരമുള്ള യജമാനനെ ജനങ്ങൾ നല്ല ഹവിസ്സോടുകൂടിയവനെന്നും ഉൽകൃഷ്ടദേവനോടുകൂടിയവനെന്നും, ഉത്തമയജ്ഞത്തോടുകൂടിയവനെന്നും പറയുന്നു.

6 ആ ചവഹാസിതാ ഇഹ
ദേവാ ഉപപ്രശസ്തയേ
ഹവ്യം സശുഭ്രവീതയേ

അന്വയം:-

ഹേ സു-ചന്ദ്ര	— ശോഭനോദ്ഭാസന (അഗ്നേ)
താൻ ദേവാൻ ഇഹ	
പ്ര-ശസ്തയേ	— അസ്തിൻ കമ്മണി സ്തുതയേ
ഉപ ആ വഹാസി	— അസ്മൽ സമീപം ആവഹ, പ്രാപയ
(ആഗതേഭ്യസ്തേഭ്യ:)	
ഹവ്യം ച	— ചന്ദ്രപുരുഷോശാഭീനി
	ഹവിഷി ച
വീതയേ	— ക്ഷണായ (പ്രാപയ)

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ശോഭനോദ്ഭാസകനായ അഗ്നേ, ആ ദേവന്മാരെ (എല്ലാം) ഈ കമ്മത്തിൽ സ്തുതിയ്ക്കായി ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ ആനയിച്ചാലും. എത്തിച്ചേരുന്ന അപച ചന്ദ്രപുരുഷോശാഭി ഹവിസ്സുകളും ക്ഷണത്തിന് കൊണ്ടുകൊടുക്കാലും.

7 നയോ¹രപ¹ണ്ണി¹രശ്വ¹
 ശ¹ശ്രണോ¹രഥ¹സ്യ¹കപ¹ചന¹
 യദഗ¹നേ¹യാ¹സി¹ദൃ¹ത്യം

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നേ, യൽ — യദാ
 ദൃത്യം യാസി — ദേവാനാം ദൃതത്വം പ്രാപ്തോഷി
 കൽ ചന — കദാചന (തദാനീം സർവ്വഭാപി)
 യോ: — ഗച്ഛത: (തവ)
 രഥസ്യ അശ്വ: ഉപണ്ണി: — അശ്വൈരത്ഥപാദിത:
 ശ്രവണാർഹശ്ശബ്ദ:
 ന ശ്രണോ — നശശ്രവതേ
 (രഥസ്യശീശ്രഗമനേന ശബ്ദംനോപലഭ്യതേ)

അർത്ഥം:—അല്ലയോ അഗ്നേ, ഏപ്പോൾ അവിടുന്ന് ദേവന്മാരുടെ ദൃതത്വം പ്രാപിജ്ഞാപോ, അപ്പോഴൊന്നും അവിടുന്ന് സഞ്ചരിക്കുന്ന തേരിന്റെ കതിരുകൾ പുറപ്പെടുവിക്കുന്ന ശ്രവണസുഖമായ ശബ്ദം കേൾക്കപ്പെടാറില്ല. (തേരിന്റെ ഗതിവേഗം കൊണ്ട് ശബ്ദം കേൾക്കാറില്ല).

8 തോ¹തോ¹വാ¹ജ്യ¹പ്രയോ¹
 റീ¹പു¹സ്താ¹പേ¹ര:
 പ്രാ¹ശ്യാ¹ അഗ്¹നേ¹ അസ്ഥാ¹തി

അന്വയം:—

(യ: പുരുഷ:) പുസ്താതി — സ്വസ്താഭധികാരാൽ
 അപര: — നികൃഷ്ട: (വേതി)
 ഹേ അഗ്നേ, (സ:
 തദാനീം) ദാഗ്ധാൻ — ഇദ്യംഹവിംഷി ദാതാസൻ
 സ്വാ-ഉത: — സ്വയാരക്ഷിത:

വാജീ, അഗ്രയഃ — അന്നവാൻ, ലജ്ജാരഹിതസ്സൻ
അഭി പ്ര അസ്ഥാൽ — ഐശ്വര്യമഭിപ്രാപ്യ
പ്രതിതിഷ്ഠതി സർവ്വോൽകൃഷ്ടോ
വേതി

അർത്ഥം.—യാതൊരുവൻ തനിക്കധികാരമില്ലാത്ത, വിധി കല്പിക്കാത്ത കർമ്മം (അപരകർമ്മം) ചെയ്ത്, സ്വയം വിട്ടുപരയം പ്രാപിച്ചു, നികൃഷ്ടനായി ഭവിക്കുന്നുവോ അവൻ, അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടേയ്ക്ക് ഹവിസ്സർപ്പിച്ചു, അവിടന്നാൽ രക്ഷിതനായി അന്നവാൻ. (അവിഹിത കർമ്മംചെയ്ത്) ലജ്ജവിട്ടവനുമായി സർവ്വൈശ്വര്യം പ്രാപിച്ചു, സകലോൽകൃഷ്ടനായി ഭവിക്കുന്നു. ('ശ്രോതാൻ സ്വയംമോ-വിഗുണഃ പരധർമ്മോയോവഹഃ' എന്ന് ഗീത. അപ്രകാരമുള്ള പരധർമ്മചാരിയായ പാപി കൂടി, അഗ്നീപാസനകൊണ്ട് ഉൽകൃഷ്ടനായി ഭവിക്കുന്നു.).

9 ഉതദ്യമൽസുവീര്യം

ബൃഹദ്ഗ്നേ വിവാസസി

ദേവേഭ്യോ ദേവദാശുഷേ

വ 22

അന്വയം:—

ഉത, ഹേ ദേവ, അഗ്നേ,— ഭ്യോതമാനാഗ്നേ,
ദേവേഭ്യഃ ദാശുഷേ — ഹവിഷ്വിദത്തവതേ യജമാനായ
ബൃഹൽ ദ്യ-മൽ സു-വീര്യം—പ്രോവാം, ദീപ്തം, ശോഭനം
വീര്യോപേതം (ധനം)
വിവാസസി — ഗമയിതുമിച്ഛസി, പ്രാപയസി

അർത്ഥം.—കൂടാതെ, അല്ലയോ പ്രകാശവാനായ അഗ്നേ, ദേവന്മാർക്ക് ഹവിസ്സർപ്പിക്കുന്ന യജമാനന് അവിടന്ന് മഹത്താം ശോഭനവും വീര്യവത്തുമായ ധനത്തെ എത്തിക്കുന്നു.

വക്രം 23

1 ജ്ഞസ്വ സപ്രഥസ്തമം
 വചോഭേവഹ്സരസ്തമം
 ഹവയാജ്ജഹ്വാന ആസനി

അന്വയം:-

(ഹേ അഗ്നേ,) സപ്രഥ:-

തമഃ-

ഭേവഹ്സരഃ-തമഃ

വചഃ

ആസനി

ഹവയാ

ജ്ജഹ്വാനഃ

ജ്ഞസ്വ

— അതിശയേന വിസ്തീർണ്ണം

— ഭേവാനാം പ്രീണയിതൃതമം

— സ്തോത്രലക്ഷണമസ്തദീയം
 വചനം

— (തവ) ആസ്യേ

— ഹവയാനി, സ്തോകലക്ഷണാനി
 ഹവിഷി

— പ്രക്ഷിപൻ

— സേവസ്വ

(ഇമാനിസ്തോകലക്ഷണാനി ഹവിഷി വൃഥാമാദൃശ്. തന് സപ്തം ത്വദീയേന മുഖേന സ്വീകൃതം)

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അഗ്നേ, ഏതരവും വിസ്തീർണ്ണവും ഭേവനാഭേതരവും പ്രിയങ്കരവുമായ ഞങ്ങളുടെ സ്തുതിവചനം, അവിടുത്തെ മുഖത്തിൽ വരവുവരായി ചിന്നിയ ഹവിസ്സുകൾ ഏതരുകൊണ്ട് സ്വീകരിച്ചാലും. (ഈ വരവു വരായ ഹവിസ്സുകൾ വെറുതെ പോകരുത്. അവയെല്ലാം അവിടുത്തെ മുഖം കൊണ്ടു സ്വീകരിച്ചാലും.)

2 അഥാതേ അഘ്നിരസ്തമാ

ഗേവേധസ്തമ പ്രിയം

വോചേച്ഛൃഷ്ണസാനസി

അന്വയം:-

ഹേ അംഗിരഃ-തമ,	— അംഗനാദീ ഗുണയുക്ത,
വേധഃ-തമ,	— അതിശയേന മേധാവിൻ,
അഗ്നേ, അഥ തേ	
സാനസി	— തുഭ്യം സം ജേനീയം
പ്രിയം ബ്രഹ്മ വോചേമ	— പ്രീതികരം സ്തോത്രം വക്താഭാരോ ഭൂയാസ്വ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ പ്രകാശമാനനും മേധാവിയുമായ അഗ്നേ, ഇതാ ഇപ്പോൾ അവിടേയ്ക്ക് പ്രശംസനീയവും, പ്രീതികരവുമായ സ്തോത്രം ഞങ്ങൾ ചൊല്ലുന്നു.

3 കസ്തേജാമിജ്ജനാനാ
മഗ്നേകോദാശധാരഃ
കോഹികസ്തിന്നസിശ്രിതഃ

അന്വയം:-

ഹേ അഗ്നേ, ജനാനാം	— മനുഷ്യാണാം മദ്ധ്യേ
തേ കഃ ജാമിഃ	— തവകോ ബന്ധുഃ? (ത്വം സന്ദൈർഗ്ദ്ധമേതരധികഃ തവാന്തരൂപോ ബന്ധുനാസ്തി)
കഃ ദാശൂ-അധാരഃ	— ദത്തഃ അധാരഃ, യജ്ഞഃ യേന സതഥോക്തഃ
(ത്വം യജ്ഞമപിസമർത്ഥഃ കോപിനാസ്തി)	
കഃ ഹ	— കഥംഭൂതസ്ത്വം (ഈദൃക്രൂപ ഇതിസന്ദൈർഗ്ദ്ധഃ നജ്ഞായതേ)
കസ്തിൻ (സ്ഥാനേ) ശ്രിതഃ	
അസി	— ആശ്രിതഃ വർത്തസേ
(തൽസ്ഥാനമപി ന കേചിൻ ജ്ഞായതേ)	

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗ്നേ, മനുഷ്യരുടെ ഇടയിൽ അവിടേയ്ക്കു ആർ ബന്ധുവാകുന്നു? (സർവ്വഗുണനീധിയായ അവിടേയ്ക്ക് അന്തരൂപനായ ബന്ധുവാരുമില്ല) അവിടേയ്ക്ക് യജ്ഞം

നല്ലന്നവൻ ആരുണ്ട്? (അവിടുത്തെ യജിക്കാൻ അർഹതയുള്ള, കഴിവുള്ള ആരുമില്ല) അവിടുന്ന് ഏതുസ്ഥാനത്തു്, എത്രരൂപത്തിൽ വർത്തിക്കുന്നു? (അവിടുത്തെ സ്ഥാനവും എല്ലാവളുമുജ്ഞാതമാണ് ഇവിടെ പ്രത്യക്ഷനായ അഗ്നിയെയല്ല, പരമാത്മസ്വരൂപനായ പരമേശ്വരനെയാണ് പരാമശിക്കുന്നതെന്ന് സ്പഷ്ടം)

4 ത്വഞ്ചാമിജനാനാ
മഗ്നേതിത്രോഅസിപ്രിയഃ
സഖാസഖിഭ്യനുഡ്യഃ

അന്വയം -

ഹേ അഗ്നേ, ത്വം	— അചിന്ത്യരൂപോപി അനഗ്രഹിതൃത്യാ
(സവ്യേഷാം) ജനാനാം	
ജാമിഃ അസി	— ബന്ധുഭവസി
(തഥാ) പ്രിയഃ (ത്വം യജമാനാനാം) മിത്രഃ (അസി)	
നുഡ്യഃ	— സ്മൃതിഭിഃ സ്മൃത്യഃ (ത്വം)
സഖി-ഭ്യഃ സഖാ	— സമാനഖ്യാനേഭ്യഃ ഋതഗിഗ്ഭ്യഃ സഖിവദത്യന്തം പ്രിയഃ (അസി.)

അർത്ഥം:—അല്ലയോ അഗ്നേ, അജ്ഞേയരൂപനെങ്കിലും അവിടുന്ന് അനഗ്രഹബുദ്ധികൊണ്ട് എല്ലാ ജനങ്ങൾക്കും ബന്ധുവാകുന്നു പ്രിയനായ അവിടുന്ന് യജമാനന്മാക്കിഷ്ടനാകുന്നു സ്മൃതികളാൽ പ്രശസ്തനായ അവിടുന്ന് സമാനധർമ്മികളായ ഋതദിക്കർക്കും അോഴനെന്നപോലെ പ്രിയനാകുന്നു

5 യജാനോമിത്രാവരുണാ
യജാദേവ്യാഋതംബൃഹദ്
അഗ്നേയക്ഷിസ്വന്തം

അന്വയം -

ഹേ അഗ്നേ, നഃ	— അസ്മദത്ഥം
മിത്രാവരണാ യജ	— ഏതൽ സംജ്ഞൈകൗ ദേവേൗ ഹവിഷാ പുജയ
(തഥാ) ദേവാൻ യജ	— ഇന്ദ്രാദീൻ പുജയ
ഋതം	— സത്യം, യഥാർത്ഥഫലം യജ്ഞം (പ) യജേത
(തദത്ഥം) ബൃഹൽ സ്വം	
ദമം	— പ്രേരഡം സ്വകീയം യജ്ഞഗൃഹം
യക്ഷി	— യജ, സംഗച്ഛസ്വ
	(ത്വയ്യുത്തർദ്വിദ്യമാനേ സതിഹി, യജ്ഞഗൃഹം പുജ്യതേ)

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗ്നേ, ഞങ്ങൾക്കുവേണ്ടി മിത്രവരണന്മാരെ ഹവിസ്സുകൊണ്ട് പുജിച്ചാലും. അതുപോലെ ഇന്ദ്രാദീദേവന്മാരെ പുജിച്ചാലും. സത്യത്തെ, യഥാർത്ഥഫലാത്മകമായ യജ്ഞത്തെ അനുഷ്ഠിച്ചാലും. അതിനുവേണ്ടി അവിടുത്തെ സ്വന്തമായ യജ്ഞഗൃഹത്തിൽ എഴുന്നള്ളിയാലും. (അഗ്നി ഉള്ളിൽ ജ്വലിച്ചാലേ യജ്ഞഗൃഹം പുജ്യമാകൂ)

വഗ്ഗം-24-ത്രിഷ്ടുപ്തങ്ങൾ:

- 1 കാത ഉപേതിമ്മനസോവരായ
ഭുവദഗ്നേശന്തമാകാമനീഷാ
കോവായജൈന്തഃ പരിദക്ഷന്ത ആപ
കേനവാതേമനസാദാശേമ

അന്വയം -

ഹേ അഗ്നേ, തേ	— തവ
മനസഃ വരായ	— നിവാരണായ, അസ്മാസ്വവ
	സാദാശേമ

- കാ ഉപ-ഇതിഃ ഭവൽ — കീദൃശമുപഗമനം ഭവേൽ,
 നകാപ്യസ്തി തവോചിത
 മപഗമനം കർത്തം വയം
 നശക്നമഃ
- മനീഷാ — സ്തുതിഃ
 ഗം-തമാ കാ? — തവ അതിശയേന സുഖകരി
 കീദൃശീ (ഭവേൽ?) തവോചിത
 സ്തുതിരപിനാസ്തി
- കഃ വാ (യജമാനഃ)
 (യജ്ഞൈഃ)
 ദക്ഷഃ പരി ആപ? — തവ സംബന്ധിഭിര്യോഗൈഃ
 — വൃദ്ധിം പരയാപ്നോൽ? ന
 കോപീത്യർത്ഥഃ തവോചിതാൻ
 യാഗാനനഷ്ടായതൈഃ ഫലം
 പ്രാപ്യതേ ഇത്യേതദപി ഭാഷ്യ
 മേവ
- (ഉപഗമനാദികം താവദാസ്താം, തസ്യ സർവ്വസ്യ സാധന
 ഭൂതം മന ഏവാസ്താകം ദർശ്യം)
 (ഹേ അഗ്നേ) തേ — തുഭ്യം
 കേന വാ മനസാ — കീദൃശ്യാബദ്ധ്യം
 തേ ദാശേമ — ഹവിംഷി പ്രയച്ഛാമ
 (തവോപഗമനാഭ്യനുരൂപം മനഃ അസ്താകം നോൽപദ്യതേ)

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുത്തെ മനസ്സ് ഞങ്ങളിൽ പതിയുവാൻ (അതിന് ഞങ്ങളുടെ മനസ്സ് അവിടുത്തിൽ പതിയണമല്ലോ) എങ്ങിനെ വഴിയുണ്ടാവും? ഉചിതമായി അവിടുത്തെ ഉള്ളിൽ കടക്കാൻ ഞങ്ങൾ ശക്തരല്ല. ഏതു സ്തുതിയാണ് അവിടേയ്ക്കു ഏറ്റവും സുഖകരിയായി ഭവിക്കുക? അവിടുത്തെ മഹത്വത്തിന്നു ചേർന്ന സ്തുതിയില്ല. ഏതു യജമാനനാണ് അവിടുത്തെ സംബന്ധിച്ച യജ്ഞങ്ങളാൽ വൃദ്ധിയെ പ്രാപിക്കുന്നത്? അവിടേയ്ക്കു ചേർന്ന യാഗങ്ങളനുഷ്ഠിച്ച ഫലം നേടുക എന്നതു വിഷമമാകുന്നു. എല്ലാറ്റിന്നും സാധനഭൂതമായ മനസ്സവേണം. അതാണ് ഞങ്ങൾക്ക് സ്വാധീനമല്ലാത്തത്. അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടേയ്ക്കു എപ്രകാരമുള്ള മനസ്സോടു കൂടിയാണ് ഞങ്ങൾ ഹവിസ്സർപ്പിക്കേണ്ടതു്? അതു് ഞങ്ങൾക്കില്ലല്ലോ അതുണ്ടാക്കിത്തരണമെന്ന് ഭാവം.

2 ഏഹ്യഗഇഹഹോതാനിഷീദാ
ദണ്ഡസ്സപുരഹ്താഭവാനഃ
അവതാന്തപാരോദസിവിശ്വമിന്ദ്രേ
യജാമഹേസൗമനസായഭേവാൻ

അനന്യം -

ഹേ അഗ്നേ, ആ ഇഹി - ആഗച്ഛ

ഇഹ ഹോതാ (സൻ)

നി സീദ

— അസ്തിന്യജേത ഭേവാനാം
ആഹ്വതാസൻ ഉപവിശ

നഃ പുരഃ-ഹ്താ സു ഭവ

(യസ്മാൽത്വം) അദണ്ഡഃ

(താദൃശം) ത്വാ വിശ്വം-

ഇന്ദ്രേ

രോദസി അവതാം

(രക്ഷിതസ്സൻ) മഹേ

സൗമനസായ

ഭേവാൻ യജ

— അസ്മാകം പുരോഗന്താസുഷ്ടഭവ

— രാക്ഷസാദിഭിരഹിംസ്യഃ

— സവ്യംപ്രാപ്നുവന്ത്യേ

— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗരക്ഷതാം

— മഹതേ

— സൗമനസ്യായ

— ഇന്ദ്രാദീൻഹവിഭിഃ പൂജയ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അഗ്നേ, വന്നാലും ഈ യജ്ഞത്തിൽ ഭേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനായി ഇരുന്നാലും. ഞങ്ങൾക്ക് പുരോഗമിയായി ഭവിച്ചാലും. രാക്ഷസാദികളാൽ അജന്യനായ അവിടുത്തെ, സവ്യവ്യാപിനികളായ ദ്യാവാപൃഥിവീകൾ രക്ഷിക്കട്ടെ അങ്ങിനെ രക്ഷിതനായി അവിടുന്ന് മഹത്തായ അനുഗ്രഹത്തിനുവേണ്ടി ഇന്ദ്രാദീഭേവന്മാരെ ഹവിസ്സുകൾകൊണ്ടു് പൂജിച്ചാലും.

3 പ്രസുവിശ്വാന്നക്ഷസോ ധക്ഷ്യഗ്നേ

ഭവായജ്ഞാനാമഭിശസ്തിപാവ്യാ

അമാവഹസോമപതിഹരിദ്യാ

മാതിത്ഥ്യമിസ്മൈ ചക്രമാസുഭാവന്

അന്വയം:-

ഹേ അഗ്നേ, വിശ്വാൻ

രക്ഷസഃ

— സർവ്വാൻ രാക്ഷസാൻ

പ്ര സു യക്ഷി

— പ്രകഷേണദഹ

(ഭഗ്യാച) യജ്ഞാനാം— അസ്താഭിരനുഷ്ടേയാനാം
യാഗാനാം

അഭിശസ്തീ-പാവാ ഭവ — അഭിശസ്തേഃ, ഹിംസായാഃ
പാതാ, രക്ഷിതാ ഭവ

അഥ സോമ-പതിം

— ഇദ്രം

ഹരി-ഭ്യം ആ വഹ

— തദീയാശ്വാഭ്യം യജ്ഞം
പ്രാപയ

(ആഗതായ) അസ്മൈ

സു-ഭാവ്നേ

— ശോഭനഫലഭാത്രേ

ആതിഥ്യം ചക്രമ

— അതിഥ്യംസല്ലാരം കർമ്മം

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അഗ്നേ, (യജ്ഞൗലാതികളായ) എല്ലാ രാക്ഷസന്മാരെയും ചുട്ടെരിച്ചാലും പിന്നെ ഞങ്ങളനുഷ്ഠിക്കേണ്ട യാഗത്തെ ഹിംസയിൽനിന്നു രക്ഷിക്കുന്നവനായി ഭവിക്കാലും എല്ലാ സോമങ്ങളുടെയും നാഥനായ ഇദ്രനെ, അവിടുത്തെ കതിരുകളോടുകൂടി കൊണ്ടുവന്നാലും അങ്ങിനെ ഏഴുനുള്ളുന്ന ആ മഹാഫലഭാതാവിനു അതിഥിയ്ക്കുചേർന്ന സല്ലാരങ്ങൾ ഞങ്ങൾ ചെയ്യുന്നുണ്ട്.

4 പ്രജാവതാവചസാ വഹ്നിരാസാ

ചതുവേ നിചസമസീഹദേവൈഃ

വേഷിഹോത്രമുതപോത്രം യജത്ര

ബോധിപ്രയന്തജനിതവൃസുനാം

അന്വയം -

പ്രജാ-വതാ

— അപത്യാദി ഫലോപേതേന

വചസാ

— ബ്രോത്രേണ സ്തുതഃ

(യഃ അഗ്നിഃ)

ആസാ

— ആസ്യസ്ഥാനീയയാ ചാലയാ

വഹ്നിഃ

— ദേവേഭ്യോ ഹവിഷാം വോഽഹം

(തമഗ്നിം) ആ ച

ഹവേ — ആഹവയാമി

(ആഹുതസ്സൻ ഹേ

അഗ്നേ, തപം) ഇഹ — അസ്മിൻകർമ്മണി

ദേവൈഃ (സഹ) നി

സമ്സി ച — നിഷീദേ

(നിഷദ്യ) ഹേ യജത്ര

ഹോത്രം — യജനീയ, (അഗ്നേ)

ഉത പോത്രം വേഷി — ഹോത്രാക്രിയമാണം കർമ്മം

വസുനാം പ്ര-യന്തഃ — അപി ച പോത്രാകൃതം

ഹേ ജനിതഃ — കർമ്മകാമയസ്വ

ബോധി — ധനാനാം പ്രകാശേണനിയന്തഃ,

ജനയിതഃ (അഗ്നേ) — വസുനൃസുഭായത്താനികർമ്മം

ബോധി — ആഹുതിഭാരാ സർവ്വസ്യ

ജനയിതഃ (അഗ്നേ) — ജനയിതഃ (അഗ്നേ)

ബോധി — അസ്മാൻ ബോധയ

അർത്ഥം—സന്തത്യാദി ഫലങ്ങളോടുകൂടിയ സ്തോത്രങ്ങളാൽ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്ന ഏതഗ്നി, മുഖത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തുള്ള ജ്വാലകൊണ്ട് ദേവന്മാർക്ക് ഹവിസ്സു വഹിക്കുന്നവനായി ഭവിക്കുന്നുവോ, ആ അഗ്നിയെ വിളിക്കുന്നു. അല്ലയോ അഗ്നേ, വിളിക്കപ്പെട്ട അവിടുന്ന്, മറ്റു ദേവന്മാരോടുകൂടി ഈ കർമ്മത്തിൽ ഇരുന്നാലും. ഇരുന്നത്, പുഷ്പനായ അഗ്നേ, ഹോതാവിനാലും പോതാവിനാലും ചെയ്യപ്പെടുന്ന കർമ്മം ഇഷ്ടപ്പെട്ട സ്വീകരിച്ചാലും. ധനങ്ങളുടെ നിയന്താവായി ആഹുതിവഴിയ്ക്കു എല്ലാറ്റിന്റെയും ജനയിതാവായ അഗ്നേ, ഞങ്ങളെ അറിഞ്ഞാലും. (ആഹുതി വഴിക്കു് ജനിതുത്വം എന്നുവെച്ചാൽ, ആഹുതി മൂലം ദേവപ്രീതി, ദേവപ്രീതിമൂലം വൃഷ്ടി, വൃഷ്ടിമൂലം സസ്യവൃദ്ധി, ഈ ക്രമത്തിൽ അഗ്നിക്ക് സർവ്വജനകത്വം).

5 യഥാ വിപ്രസ്യ മൻഷോഹവിർഭി

ദ്ദേവ് അയജഃ കവിഭിഃ കവിസ്സൻ

ഏവാ ഹോതസ്സത്യതരത്വമദ്യാ

ഗ്നേഽത്രയാജ്ഞായജസ്വ.

അന്വയം -

ഹോതഃ,	— ഹോമനിഷ്ഠാദക
സത്യ-തര,	— അതിശയേന സൽസുസായോ
അഗ്നേ, തപഃ	
കവിഃ സൻ	— ക്രാന്തദശീസൻ
കവി-ഭിഃ	— മേധാവിഭിഃ ജുതഗീഗ്ഭിഃ (സഹ)
വിപ്രസ്യ മനുഷഃ	— മേധാവിനഃ മനോഃ (യജേണ)
ഹവിഃ-ഭിഃ	— ചരുപുരോധാശാഭിഭിഃ
യഥാ ദേവാനാ അയജഃ	
ഏവ അഭ്യ	— തഥാ അസ്മിൻ യജേണ
മന്ത്രയാ ജുഹ്വാ	— ഹിഷയിത്രയാ ഹോമസാധന ഭൂതയാസ്രൂപാ
യജസഃ	— ദേവാനാ പൂജയ

അർത്ഥം.—ഹോമനിഷ്ഠാഹകനും, ഏതരവും സത്തുക്കളിൽ വെച്ച് സത്തുമായ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് എല്ലാവരിനും അപ്പുറം കാണുന്നവനായി, വിചിന്താമായ ജുതഗീഭകളോടുകൂടി, ജ്ഞാനിയായ മനുവിന്റെ യാഗത്തിൽ ചരുപുരോധാശാഭി ഹവിസ്സുകളെക്കൊണ്ട് ദേവന്മാരെ യജിച്ചപ്പോലെ, ഈ യജ്ഞത്തിലും ഹിഷകരമായി ഹോമസാധനമായ സ്രൂപംകൊണ്ട് ദേവന്മാരെ തപ്സിച്ചാലും.

വഗ്ഗം-25

- 1 കഥാദാശേമാഗന്യേകാണൈ
ദേവജ്യേഷാപ്യതേഭാതിനേഗിഃ
യോമർത്യേഷാപ്യതേജുതാവാ
ഹോതായജിഷ്ടം ഇതി കൃണോതിദേവാനാ

അന്വയം -

അത്യന്തം	— മരണാഹിതഃ
ഋത-വാ	— ജുതവാൻ, സത്യവാൻ, യജ്ഞവാൻ

ഹോതാ	— ദേവാനാമാഹാതാ
യജിഷ്ഃ	— അതിശയേനയഷ്ടാ
യഃ (അഗ്നിഃ) മരേത്യഷ	— മരണധർമ്മേഷ്വസ്തുവർത്ത മാനസ്സൻ
ദേവാൻ ഇൽ കൃണോതി (താദൃശായ) അസ്മൈ	— ഹവിർഭീര്യക്താൻ കരോത്യേവ
അഗ്നയേ കഥാ ദാശേമ	— കഥം ഹവിഃഷിദദാമ വയമധേന രനുരൂപം യജ്ഞം കർത്തുമശക്താഃ
(അഥവാ) ഭാമിനേ	— തേജസ്വിനേ (അഗ്നയേ)
ദേവ-ഭൂഷാ	— ദേവൈസ്സേവിതവ്യാ
ഗ്നിഃ കാ ഉച്യതേ	— കീദൃശീസ്തുതിരിഹ ഉച്യതേ, തദഹം സ്തുതിമപികർത്തും ന ശക്താഃ

അർത്ഥം:-ശാശ്വതനും സത്യവാനും (യജ്ഞാത്ഥാവും) ദേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനും, ഏറ്റവും യാഗകർത്താവും ആയ യാതൊരു അഗ്നി മരണധർമികളായ ഞങ്ങളിൽ വർത്തിച്ചു, ദേവന്മാരെ സിദ്ധഹവിസ്സുകളാക്കുന്നുവോ, അപ്രകാരമുള്ള അഗ്നിസ്തുതി എങ്ങിനെ ഞങ്ങൾ ഹവിസ്സുപിടിക്കും? അവിടേയ്ക്കു നരൂപമായ യജ്ഞം ചെയ്യാൻ ഞങ്ങളശക്തരാണ്. അല്ലങ്കിൽ തേജസ്വിയായ അഗ്നിസ്തുതി ദേവന്മാരാൽ സേവിക്കപ്പെടേണ്ടുന്ന ഏതുസ്തുതിചൊല്ലും? അവിടേയ്ക്കു യോജിച്ച സ്തുതി ചൊല്ലാനും ഞങ്ങൾ ശക്തരല്ല

2 യോ¹അ¹ധാ¹രേ¹ഷ്ട¹ശ¹ന്ത¹മ¹ഗ്ദ¹താ¹വാ
 ഹോ¹താ¹ത¹മു¹ന¹മോ¹ഭീ¹രാ¹ക്ര¹ണ¹ധാ¹
 അ¹ഗ്നി¹ര്യ¹ദേ¹ർമ്മ¹ത്താ¹യ¹ദേ¹വാ
 നമ¹സ¹ചാ¹ബോ¹ധാ¹തി¹മ¹ന¹സാ¹യ¹ജാ¹തി

അന്വയം:-

(ഹേ ഗുപ്തദീപഃ) യഃ

(അഗ്നിഃ) മർത്തായ

അധാരേഷ്ട

— മനുഷ്യായ

— യാഗേഷ്ട യജമാനാർത്ഥം.

ശം-തമഃ, ഋത-വാ	— സുഖകരീ, സത്യവാൻ
ഹോതാ	— ദേവാനാമാഹ്വതാ (വേതി)
യൽ (അയം) അഗ്നിഃ	
ദേവാൻ വേഃ	— യദാ വേതി, ഗച്ഛതി
(തദാനീം) സഃ (യഷ്യവ്യാൻ സവ്യാൻ ദേവാൻ)	
ബോധാതി ച	— ജാനാതി ച
(ജ്ഞാത്വാ ച) മനസാ	
യജാതി	— നമസാഹവിർഭീശ്വ പുജയതി
തം ഉ നമഃഭിഃ	— തമേവാഗ്നിം സ്തോത്രൈഃ
ആ കൃണധം	— അഭിമുഖീകരത

അർത്ഥം—ഋത്വികകളേ, യാതൊരഗ്നി, മരണധമ്മിയായ മനുഷ്യന്, യജമാനന് വേണ്ടി യാഗങ്ങളിൽ സുഖകാരിയായും സത്യവാനായും ദേവന്മാരെ വിളിയ്ക്കുന്നവനായി ഭവിക്കണമെന്നോ, ഏപ്പോൾ ഈ അഗ്നി ദേവന്മാരെ പ്രാപിക്കണമെന്നോ, അപ്പോൾ അവിടുന്ന് എല്ലാദേവന്മാരെയും (വേർതിരിച്ച്) അറിയുന്ന അറിഞ്ഞിട്ട്, നമസ്കാരം കൊണ്ടും ഹവിസ്സുകൾ കൊണ്ടും അവരെ പുജിയ്ക്കുന്ന ആ അഗ്നിയെ സ്തോത്രങ്ങളെ കൊണ്ട് പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തുക.

3 സഹിത്രസ്യ ഋതസ്യ ധമി

ഋതോ ന ഋതസ്യ ധമിഃ

തമ്മേധ്യ പ്രഥമം നേവയന്തി

വിഗ് ഉപസ്തവതേ ദസ്തമാരിഃ

അന്വയം —

സഃ ഹി (അഗ്നിഃ) കൃതഃ	— കർമ്മണാം കർത്താ
സഃ (ഏവ) മാധ്യ	— മാർയ്യിതാ, വിശ്വസ്യാപ സംഹർത്താ
സാധ്യഃ	— സാധ്യതാ ഉൽപാദയിതാ
മിത്രം ന	— യഥാസഖാ ധനാനി പ്രാപയതി
സഃ (ഏവ) അഋതസ്യ ധമിഃ	— അഋതസ്യ, അലബ്ധസ്യ ധനസ്യ രഹിതാ, പ്രാപയിതാ

ഭൂതം	— ഭവതി
തം (ഏവ) മേധേഷു	— യജ്ഞേഷു
ദേവ-യന്തിഃ	— ദേവയന്ത്യഃ, ദേവാൻ ആത്മന ഇച്ഛന്ത്യഃ
ദസ്യം	— ദശനീയം (തമഗ്നിം)
ആരിഃ	— ഗച്ഛന്ത്യഃ, ജേന്ത്യഃ
വിശഃ പ്രഥമം ഉപ	
ബ്രൂവതേ	— സ്തുതിഭിഃ ഉപേത്യ പ്രധാനഭൂത ഇതി കഥയന്തി

അർത്ഥം:—ആ അഗ്നിതന്നെയാണ് കർമ്മങ്ങൾക്കു കർത്താവു്, അതായതു ലോകസ്ഥിതിരക്ഷകൻ. അവിടുത്തെയാണ് ലോകത്തിന്നു് സംഹാരാവും, അവിടുത്തെയാണ് ലോകത്തിന്റെ സ്രഷ്ടാവും. (വിഷ്ണുശിവബ്രഹ്മമുർത്തിത്രയം അഗ്നിതന്നെയാണ്) അവിടുത്തെത്തന്നെയാണ് ദേവന്മാരുടെ അനുഗ്രഹം കാംക്ഷിക്കുന്ന പ്രജകൾ യജ്ഞങ്ങളിൽ ദശനീയനായി ജേിച്ചുകൊണ്ടു് സ്തുതികളാൽ സമീപിച്ചു്, സർവ്വ പ്രധാനനെന്നു് പുകഴ്ത്തുന്നതു്

4 സനോ¹നൃണാ²ന്യത³മോ⁴രിശാ⁵ഭാ⁶
 അഗ്നി⁷ശ്ശിരോ⁸വസാ⁹വേതു¹⁰ ധീ¹¹തിം.
 തനാ¹²ചയേ¹³മഘ¹⁴വാ¹⁵നശ്ശ¹⁶വിഷ്വാ¹⁷
 വാ¹⁸ജപ്ര¹⁹സുതാ²⁰ ഇ²¹ഷയ²²ന്ത മന്²³

അന്വയം:—

നൃണാം നൃ-തമഃ	— യജ്ഞസ്യനേതൃണാം മദ്ധ്യേ അതിശയേന നേതാ
രിശാഭാഃ	— രിശതാം, ഹിംസതാം അസിതാ, നിരസിതാ,
സഃ അഗ്നിഃ നഃ ഗിരഃ	— അസ്മാകം സ്തുതിഃ
അവസാ	— ഹവിർദ്വേഷണാനേന യുക്താം
ധീതിം വേതു	— കമ്മ (ച) കാമയതാം

(അപി) ച യേ	
(യജമാനാഃ) തനാ	— വിസ്തുതേന ധനേന
മഘ-വാൻ ശവിഷാഃ	— ധനവന്തഃ ബലിനഃ (ച സന്തഃ)
വാജ-പ്രസുതാഃ	— പ്രസുതം, പ്രേരിതം വാജഃ, ഹവിർല്ലക്ഷണമനഃ യൈഃ താദൃശാ ഭൂത്വാ
മന്ത ഇഷയന്ത	— മന്തനരൂപം സ്തോത്രം ഏഷയന്തി ഋപിഭിഃ കാരയിതുമിച്ഛന്തി
(തേഷാമപിസ്തതീഃ അഗ്നിഃ കായതാം)	

അർത്ഥം.—യജ്ഞനേതാക്കളുടെ ഇടയിൽ ഏറ്റവും നേതാവും ഉപദ്രവകാരികളെ ഭാകുനീമാനമാനപനമായ അഗ്നി നമ്മളുടെ സ്തുതികളെയും ഹവിസ്സോടു കൂടിയ കമ്മത്തെയും ഇഷ്യപ്പെട്ടെട്ടെ കൂടാതെ വിസ്തുതമായ ധനം കൊണ്ടു പുഷ്പന്മാരായവർ ബല വാന്മാരായി, ഹവിരെന്നത്തെ ഉൽപാദിപ്പിക്കുന്നവരായി ഭവീ ച്യ, ഋപിഭ്യേകളെക്കൊണ്ടു അവിടുത്തെക്കുറിച്ച സ്തുതികൾ ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. അപ്രകാരമുള്ള സ്തുതികൾ അവിടുനിഷ്പെട്ടെട്ടെ.

5 ഏവാഗ്നിഗോതമേഭിരൂതാവാ
വിപ്രേഭിരസ്മോഷ്യാജാതവേദാഃ
സഏഷദ്യേന്ധിപയൽസവാജം
സപുഷ്ടിയാതിജോഷമാചികിത്വാൻ

വ. 25

അന്വയം.—

ഋത-വാ ജാത-വേദാഃ

അഗ്നിഃ

— ഋതവാൻ, യജ്ഞവാൻ,
ജാതപ്രജേണാഗ്നിഃ

വിപ്രേഭിഃ ഗോതമേഭിഃ

അസ്മോഷ്യാ

— ഗോതമൈഃ ഋപിഭിഃ

(സുതശ്ച) സഃ (അഗ്നിഃ)

— സുതോദാൻ

ഏഷ (ഗോതമേഷ) ദ്യേന്ധഃ — ദ്യോതമാനം സോമം

പീപയൽ	— അപിബൽ
സഃ ഏവ വാജം	— ഏവം ഫവിസ്വീകൃത്യ
ജോഷം	— അസ്താഭിഃ കൃതംസേവനം
ആ ചികിത്വാൻ	— ആസമന്താൽ ജാനൻ
സഃ പുഷ്പിം യാതി	— അസ്താകംധനാനിപോഷം
	പ്രാപയതു

അർത്ഥം.—യജ്ഞാത്മാവും മഹാപ്രാജ്ഞനുമായ അഗ്നി, വിദ്വാന്മാരും ഗോതമഗോത്രജന്മാരുമായ ഋഷികളാൽ സ്തുതിക്കപ്പെട്ടു. സ്തുതനായ അഗ്നി ആ ഗോതമന്മാരിൽ നിന്ന് പ്രകാശമാനമായ സോമം കുടിച്ചു. അങ്ങിനെ സോമഹവിസ്സു സ്വീകരിച്ച്, നമ്മളാൽ ചെയ്യപ്പെട്ട സേവനത്തെ തികച്ചും അറിഞ്ഞ് നമ്മുടെ ധനങ്ങളെ പോഷിപ്പിക്കുകയുണ്ടു്.

വക്ത്രം 26—ഗായത്രിച്ഛന്ദഃ

1 അഭിത്വാഗോതമാഗിരാ
ജാതവേദോവിചിച്ഛണേ
ദൃഗ്ദൈരഭിപ്രണോനമഃ

അന്വയം:—

ഹേ ജാത-വേദഃ, വി-
ചിച്ഛണേ

— ജാതാനാംവേദിതഃ വിശേഷേ
ണസർവ്വസ്യ ദ്രഷ്ടുഃ (അഗ്നേ)

ത്വാ ഗോതമാഃ

— ത്വാം സൂക്തദ്രഷ്ടാ (പൂജാർത്ഥം
ബഹുവചനം)

ഗിരാ അഭി (അസ്സൈൽ)

— സ്തോത്രലക്ഷണയാ വാചാ
ആഭിമുഖ്യേന അസ്സൈൽ

(തദപചയം ത്വാം) ദൃഗ്ദൈരഃ—

ത്വദീയഗുണപ്രകാശകൈർ
തൈരഃ

അഭി പ്രണോനമഃ

— ആഭിമുഖ്യേന പുനഃ പുനഃ സ്തമഃ

അർത്ഥം.—ഉളവായതെല്ലാം അറിയുന്നവനും എല്ലാം കാണുന്നവനുമായ അഗ്നേ, അവിടുത്തെ സൂക്തദ്രഷ്ടാവായ ഗോതമൻ (ഗോത്രപ്രാതിനിധ്യംകൊണ്ടും പൂജാർത്ഥമായും ഗോതമന്മാർ

എന്നു പറയുന്നു) സ്തുതിവചനങ്ങളാൽ നേരിട്ടു വാഴ്ത്തുന്നു. അതു പോലെ ഞങ്ങൾ അവിടുത്തെ മഹത്വങ്ങളെ വെളിപ്പെടുത്തുന്ന മന്ത്രങ്ങളാൽ നേരെ വീണ്ടുംവീണ്ടും സ്തുതിക്കുന്നു,

2 തർത്ഥാ ഗോതമോ ഗിരാ

രായസ്തോമോദവസ്യതി

ദ്യുന്തൈരഭിപ്രണോനമഃ

അന്വയം:-

രായ'-കാമഃ ഗോതമഃ — ധനകാമഃ ഗോതമഃ

(യമഗ്നിം) ഗിരാ

ദവസ്യതി — സൂര്യോ പരിചരതി

ഹേ അഗ്നേ, തം ഉ ത്വാ — തമേവ ത്വാം

ദ്യുന്തൈഃ അഭി പ്ര ണോനമഃ— ദ്യോതമാദനെ സ്തോത്രൈഃ
ആദിഭ്യേന സ്തമഃ

അർത്ഥം:-ധനകാമിയായ ഗോതമൻ ഏതനിയെ സ്തുതിയാൽ ഉപാസിക്കുന്നുവോ, ആ അഗ്നിയായ അവിടുത്തെ ശബ്ദാത്മപ്രകാശങ്ങളായ സ്തോത്രങ്ങളാൽ നേരെ വീണ്ടുംവീണ്ടും വാഴ്ത്തുന്നു.

3 തർത്ഥാവാജസാതമ

മങ്ഗിരസ്വദ്ധവാമഹേ

ദ്യുന്തൈരഭിപ്രണോനമഃ

അന്വയം:-

(ഹേ അഗ്നേ,)

വാജ-സാതമം

— വാജാനാം, അന്നാനാം

സന്നിതാനാം, ദാതാനാം

തം ഉ ത്വാ

— തമേവ ത്വാം

അംഗിരസ്വൽ — അംഗിരസ് ഇവ
 ഹവാനഹേ — ആഹ്വായം:
 ദൃക്തേ: അഭി പ്ര
 നോനമ: — ഗുണപ്രകാശകൈ സ്തോത്രൈ:
 ആഭിമുഖ്യേന സ്തമ:

അർത്ഥം:—അല്ലയോ അഗ്നേ, അന്നദാതാവായ അവിടുത്തെ
 തന്നെ അംഗിരസ്സുകളെന്നപോലെ ഞാൻ വിളിക്കുന്നു അ
 വിടുത്തെ ഗുണങ്ങളെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന സ്തോത്രങ്ങളാൽ വീ
 ണ്ടുവീണ്ടും നേരെ സ്തുതിക്കുന്നു

4 തമതപാവ്യത്രഹന്തം
 യോദസ്യുരവധുനഷേ
 ദൃക്തേ: അഭി പ്രണോനമ:

അനന്യം —

(ഹേ അഗ്നേ) യ: (ത്വം)
 ദസ്യൻ — രാക്ഷസാദീൻ
 അവധുനഷേ — സ്ഥാനാൻ പ്രചുവയസി
 വ്യത്രഹന്തം തം ഉ തപാ — വ്യത്രാണാം, പാപമാനാം
 അതിശയേനഹന്താരം തപാമേവ

ദൃക്തേ: അഭി പ്ര
 നോനമ: — ഗുണസ്സഷ്ടീകരണസ്തോത്രൈ:
 ആഭിമുഖ്യേന സ്തമ:

അർത്ഥം:—അല്ലയോ അഗ്നേ, യാതൊരവിടുന്നാണോ, രാക്ഷ
 സാദികളെ (ദൃഷ്ടന്മാരെ) സ്ഥാനത്തിൽ നിന്ന് വീഴ്ത്തുന്നത്,
 പാപികളെ തികച്ചും ഒടുക്കുന്ന ആ അവിടുത്തെത്തന്നെ ഗുണ
 പ്രശംസികളായ സ്തോത്രങ്ങളാൽ നേരെ വന്ദിക്കുന്നു.

5 അവോപാമരഹ്വഗണാ
 അഗ്നയേമധ്യമദപ്ത:
 ദൃക്തേ: അഭി പ്രണോനമ:

അന്വയം:—

രഘുഗണാ: — രഘുഗണസ്യപുത്രാ: ഗോതമാ:
 അഗ്നയേ മധു-മൽ വച: — മാധുര്യോപേതം വചനം
 അവോചാമ — പ്രാവചീഷ്യ
 (തദ്വചനരൂപൈ:)
 ദ്യുര്യൈ: അഭി പ്ര നോനമ: — ഗുണപ്രകാശകൈ: സ്തോത്രൈ:
 ആഭിമുഖ്യേന സ്തവ:

അർത്ഥം:—രഘുഗണപുത്രനായ ഗോതമൻ അഗ്നിജ്ഞായി മധുരസ്തുതികൾ ചെയ്യുന്നു. ആ സ്തുതിരൂപമായ, തിളങ്ങുന്ന വാക്കുകളാൽ നേരെ സ്തുതിക്കുന്നു.

വശ്നം 27-28. ത്രിഷുബ്ജിഗ്ദ്ധായത്രിച്ചന്ദാസി, അഗ്നിഭേവതാ.

(വൈദ്യതാഗ്നി: കേവലാഗ്നിശ്ച)

1 ഹിരണ്യകേശോരജസോവിസാരേ
 ഹിര്യുനിവാതതുവഗ്രുജിമാൻ
 ശുചിദ്രാജാഉഷസോനവേദോ
 യശസ്വതീരപസ്യവോനസത്യോ:

അന്വയം:—

ഹിരണ്യ-കേശ: — സുവർണ്ണവദ്രോചമാനചാല:
 അഹി: ധനി: — മേലാനാംഹന്താ, കമ്പയിതാ
 വാത:—ഇവ ഗ്രുജിമാൻ — വായുരിവശീശ്രഗതിയുക്ത:
 (വൈദ്യതോനനി:)
 രജസ: — ഉദകസ്യ
 വി-സാരേ — വിസരണേ, മേലാൽ നിഗ്രമണേ
 ശുചി-ദ്രാജാ: — ശോഭനദീപി: (സൻ)
 (മേലാൽ ജലാനി നിഗ്രമയിതും ജാനാതി)
 ഉഷസ: നവേദാ: — ഉഷോദേവതാ: ന ജാനന്തി
 (അജ്ഞാനേ ദൃഷ്ടാന്ത:)

യശസ്വതി: — അന്നവത്യ:
 അപസ്യവ: — കമ്മ ആത്മന ഇച്ഛന്ത്യ:
 സത്യം ന — അവിതമാരംഭോ: പ്രജാ ഇവ

അർത്ഥം.—കേശസ്ഥാനീയങ്ങളായ സുവർണ്ണചാലകളോടു കൂടിയവനും മേഘങ്ങളെപ്പിളർക്കുന്നവനും അവയെ ഇളക്കുന്നവനും വായുപോലെ ഗതിവേഗമുള്ളവനുമായ വൈദ്യുതാഗ്നി, ജലത്തിന്റെ വിസർജ്ജനത്തിൽ ശോഭനപ്രകാശനായി; മേഘത്തിൽ നിന്ന് ജലം പുറത്തുകൊണ്ടുപരുവാൻ അറിയുന്നവനാകുന്നു. ധനവാന്മാരും കമ്മേച്ഛുക്കളും സഫലക്രിയരുമായ ജനങ്ങളെപ്പോലെ (യജമാനന്മാരെപ്പോലെ) ഉഷോദേവതകൾക്ക് ഇതറിയില്ല. (സഫലക്രിയന്മാരായ യജമാനന്മാരുടെ കമ്മങ്ങളുടെ ഫലമായിട്ടാണ് വൈദ്യുതാഗ്നി മേഘംപിളർക്കുന്നതും മഴ പെയ്യുന്നതും. ആ കമ്മം ഉഷോദേവതകൾക്ക്, പ്രകാശശീലകളെങ്കിലും അറിയുകയില്ല. അതായത്, ഉഷോദേവതകൾക്ക് വൃഷ്ടികർത്തൃത്വമില്ല. ഇവീടെ ഉഷോദേവതകളെ നിന്ദയില്ല. അഗ്നിയെക്കുറിച്ച് സ്തുതിയേ ഉള്ളൂ.).

2 ആതേസുപണ്ണാ അമിനന്താഃ ഹവൈ:

കൃഷ്ണാനോനാവ വൃഷഭോയഭീദം

ശിവഭീൻസുയമാനാഭിരാഗാൽ

പതന്തിമിഹസ്തനയന്ത്യഭ്രാ

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ,)

തേ സു-പണ്ണാ:

ഹവൈ:

അമിനന്ത ആ

(പ്രഹൃതശ്ച) കൃഷ്ണ:

വൃഷഭ:

നോനാവ

— തവശോഭനപതനാരശ്ചയ:

— ഗന്ത്യഭീർമരുഭീ: (സഹ)

— സമന്താൽ (മേഘം) ഹിംസന്തി

— വഷ്ണായ താഡയന്തി

— കൃഷ്ണവണ്ണ്:

— വഷ്ഠിതാ (മേഘം)

— ഭൃശം ശബ്ദമകരോൽ

യദി ഇദം	— യദാ ഇഹൃദഗം കർമ്മം (തദാനീം)
ശിവാഭിഃ	
സുയമാനാഭിഃ ന	സുഖകാരിണീഭിഃ ഹസനവതീഭിഃ കാന്താഭിരിവ
ആ അഗാൽ	— വൈദ്യതാഗ്നിപ്രേരിതഃ പർജന്യഃ ആഗച്ഛതി
(തദനന്തരം) മിഹഃ	
പതന്തി	— ആപഃ പ്രവൃഷ്ടാ വേന്തി
അദ്രാ	— അദ്രാണി, അത്ഭിഃ പുണ്ണാമോലാഃ
സ്തനയന്തി	— ഇതസ്തതസ്തസ്തം കർവ്വന്തി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുത്തെ ശോഭനപതനങ്ങളായ രശ്മികൾ സഞ്ചാരശീലരായ മരുതുക്കളോടുകൂടി മോലത്തെ മുറുപ്പം, മഴപെയ്യാനായി, ഉടയ്ക്കുന്നു. ഉടയ്ക്കപ്പെട്ട, കുറഞ്ഞും വഷിക്കുന്നതുമായ മോലം ഉറക്കെശ്ശബ്ദമുണ്ടാക്കി. ഈ സംഗതി വേിച്ചപ്പോൾ വൈദ്യതാഗ്നിയാൽ തുളയ്ക്കപ്പെട്ട മോലം സുഖകാരിണിയും മന്ദസ്ഥിതവതിയുമായ കാനയെപ്പോലെ വരുന്നു അനന്തരം ജലം പ്രവർഷിക്കുന്നു. വെള്ളം നിറഞ്ഞ മോലങ്ങൾ അങ്ങിങ്ങു ശബ്ദിക്കുന്നു.

3 യദീതൃതസ്യ പയസാപിയാനോ
നയന്നുതസ്യ പഥിഭീരഭിശ്ചൈഃ
അര്യമാമിത്രോവർത്തഃ പരിജാമാ
ത്വപംപൃഞ്ചന്ത്യപരസ്യയോനൌ

അന്വയം:—

യദി ഇം പ്രതസ്യ	— യദാ അയമഗ്നിഃ ഉദകസ്യ
പയസാ പിയാനഃ	— പയോവൽസാരഭൂതേന രസേന ജഗദാപ്യായനം കർവ്വൻ
(ആപ്യായീതം ച ജഗദ്)	
പ്രതസ്യ	— ഉദകസ്യ സംബന്ധിഭിഃ

രജിഷ്ട്രം പരി-ഭി:	—	ഋജുതമൈ: മാഗ്ഗ്:
		സ്നാനപാനാദിഭി:
നയൻ	—	പ്രാപയൻ (വർത്തതേ)
(തദാനീം) അര്യമാ മിത്ര:		
വരണ: പരി-ജ്വാ	—	പരിതോഗന്താ മരുതഗണ: (ച)
ഉപരസ്യ യോനൗ	—	മേഘസ്യ വൃഷ്ട്യഭക്തോപത്തി
		സ്ഥാനേ
ത്വപം പൂജ്ഞി	—	വൃഷ്ട്യഭക്തോപതിപ്രദേശം
		സ്വകീയൈരായുധൈ:
		സംയോജയന്തി, ഉൽപാദയന്തി

അർത്ഥം.—എപ്പോൾ ഈ വൈദ്യന്താഗ്നി ജലത്തിന്റെ സാര ഭൂതമായ രസംകൊണ്ട് ലോകത്തെ വളർത്തി, അങ്ങിനെ പ്രവൃദ്ധമായ ലോകത്തെ ജലത്തിന്റെ ഏറ്റവും നേരായ മാർഗ്ഗങ്ങളിലൂടെ, ജീവികളുടെ സ്നാനപാനാദികളോടു കൂടി എത്തിയെന്നു വോ, അപ്പോൾ അര്യമാവും മിത്രം വരണവും മരുതഃപവും മേഘത്തിന്റെ വർഷോൽപത്തിസ്ഥാനമായ പുറംതോലിനെ സ്വകീയായുധങ്ങൾ തട്ടിച്ച് തുറക്കുന്നു

4 അഗ്നേ വാജസ്യ ഗോമത
 ഈശാനസ്സഹസോയഹോ
 അസ്മേധേഹി ജാതവേദോ മഹിശ്രവ:

അന്വയം. —

ഹേ സഹസ: യഹോ — ബലസ്യപുത്ര
 ഹേ അഗ്നേ, ത്വം ഗോ—
 മത: വാജസ്യ ഈശാന: — ബഹുഭിശ്ശോഭിര്യുക്തസ്യ
 അനസ്യ സ്വാമി (അസി)
 (അത:) ഹേ ജാതവേദ:
 അസ്മേ മഹി ശ്രവ: ധേഹി — അസ്മാസ്യപുത്രമന്നം ന

അർത്ഥം—അല്ലയോ ബലപുത്രനായ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് വളരെ ഗോക്കളോടുകൂടിയ അന്നത്തിന്റെ, ഐശ്വര്യത്തിന്റെ ഈശനാകുന്നു അതുകൊണ്ട്, ജാതധന, അവിടുന്ന് ഞങ്ങളിൽ ധാരാളമായ അന്നം, പുഷ്പി ഉണ്ടാക്കിയാലും.

6 സ ഇധാനോ വസുഷ്ഠവി

രഗ്നിരീളേന്യോഗിരാ

രേവദസുഭ്യം പൂർണ്ണീകദീദിഹി

അന്വയം —

സഃ അഗ്നിഃ ഇധാനഃ	— ദീപനശീലഃ
വസുഃ, കവിഃ	— സർവ്വേഷാം നിവാസയിതാ,
	ക്രാന്തദശനഃ
ഗിരാ ഈളേന്യഃ	— സ്തോതവ്യഃ (ഭവതി)
ഹേ പുത്ര—അനീക	— അനീകം മുഖം, ബഹുഭിഃ
	അനീകസ്ഥാനിയാഭിഃ
	ജാലാഭിഃ യുക്ത, (അഗ്നേ,)
അസുഭ്യം രേവൽ ദീദിഹി—	ധനയുക്തമന്നം യഥാ ഭവതി
	തഥാ ദീപ്യസ്വ

അർത്ഥം— ആ അഗ്നി ദീപനശീലനും, എല്ലാവരെയും അതാതിടത്ത് വസിപ്പിടുന്നവനും എല്ലാദിഗ്വിന്റെയും അപ്പറം കാണുന്നവനും സ്തോത്രങ്ങളാൽ സ്തുത്യനമാകുന്നു അല്ലയോ മുഖസ്ഥാനീയങ്ങളായ ബഹുജാലകളോടുകൂടിയ അഗ്നേ, ഞങ്ങൾക്ക് എപ്രകാരമായാൽ ധനത്തോടുകൂടിയ അന്നം, പുഷ്പി ഉണ്ടാകുമോ, അപ്രകാരം ജ്വലിച്ചാലും ഹോമകർമ്മങ്ങളിൽ അഗ്നി സമുഷ്ണനാവുമ്പോഴാണ് നന്നായി ജ്വലിക്കുക അവിടുത്തെ സന്നോഷം ഐശ്വര്യപ്രദമാണ്)

6 ക്ഷപോരാജന്നതത് മനാ

ഗേവദസോന്യോഷസഃ

സതിഗ്മംഭരക്ഷസോദഹപ്രതി

അന്വയം:—

ഹേ രാജൻ, അഗ്നേ,
ക്ഷപ:

— രാജനശീല അഗ്നേ, രാക്ഷസാ
ദീൻ സ്വകീയൈ: പുരുഷൈ:
ബാധസ്വ

ഉത ത്വനാ

— അപീച നകേവലമന്യൈരേവ
ആത്മനാചതാൻ ബാധസ്വ

വസന്തോ: ഉത ഉഷസ:

— സദ്യേഷപഹസ്സ, രാത്രിഷുബാധ
സ്വ (ഉഷ: ഉപലക്ഷണേന
രാത്രി)

ഹേ തിഗ്മ-ജംഭ
രക്ഷസ: (ക്ഷപയിത്വാ)

— തീക്ഷ്ണമുഖ, (അഗ്നേ)

സ: (ഏവത്വം) പ്രതി ദഹ— പ്രത്യേകംദഹ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ പ്രകാശനശീലനായ അഗ്നേ, അവിടു
ന്ന രാക്ഷസാദികളെ സ്വന്തം ആരാക്കാരെക്കൊണ്ട് ബാധിച്ചാ
ലും. ആരാക്കാരെ വിടുന്നതിനുപുറമെ, അവിടുന്നുതന്നെ എല്ലാ
രാപ്പകലുകളിലും അവരെ ബാധിച്ചാലും. അല്ലയോ തീക്ഷ്ണ
ജാല, ബാധിച്ചശേഷം രക്ഷസ്സുകളെ ഓരോരുത്തനെയും ദഹി
പ്പിച്ചാലും.

7 അവാ¹നോ അഗ്ന¹ഉതി¹ഭി

ഗ്നായ¹ത്രസ്യ¹പ്ര¹ഞ്ച¹ണി

വിശ്വാ¹സുധീ¹ഷുവ¹ന്ത്യ

അന്വയം:—

വിശ്വാസു ധീഷു വന്ത്യ,

അഗ്നേ

— സത്യാസുകർമ്മസുസ്തുത്യ അഗ്നേ

ഗായത്രസ്യ

— ഗായത്രസാഹ്:

പ്ര-ഞ്ചണി

— പ്രഭരണേന, സമ്പാദനേന നി
മിത്തഭൂതേനസതി

ന: ഉതി-ഭി: അവ

— അസ്മാൻ ത്വമീയൈ:
പാലന്തൈ: രക്ഷ

അത്ഥം—എല്ലാ കമ്മങ്ങളിലും (ഒഴിച്ചുകൂടാതെ) സ്തുത്യനായ അഗ്നേ, ഞങ്ങൾ ഗായത്രസാഹം ചെയ്യുന്നതോടുകൂടി, അവിടുത്തെ പാലനത്താൽ ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും.

8 ആനോ അഗ്നേ രയിംഭര

സത്രാസാഹം വരേണ്യം

വിശ്വാസുപുൽസുദൃഷ്ടരം

അന്വയം —

ഹേ അഗ്നേ,

സത്രാ—സഹം

— യുഗപദേവ ദാരിദ്ര്യസ്യനാശകം

വരേണ്യം

— സഞ്ചൈവരണീയം

വിശ്വാസു പുൽ—സു

ദൃഷ്ടരം

— സമ്പ്രേഷ സംഗ്രാമേഷു

ശത്രുഭിസ്തരിതമശക്യം

രയിം നഃ ആ ഭര :

— അസൃഭ്യം ധനം പ്രയച്ച

അത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, ഉടനെ ദാരിദ്ര്യമകറ്റുന്നതും എല്ലാവരാലും വരണീയവും (സന്താഗ്ഗത്തിലൂടെ, സല്ലക്ഷത്തിലൂടെ, ഹിംസനവഞ്ചന ചൂഷണങ്ങളില്ലാതെ സമ്പാദിച്ചതും) ഏതു യുദ്ധത്തിലും (ജീവിതസമരങ്ങളിൽ) ശത്രുക്കൾക്കെതിരെ ഏത്താൽ കഴിയാത്തതുമായ ധനം ഞങ്ങൾക്കു തന്നെത്തിയാലും.

9 ആനോ അഗ്നേ സുചേതുനാ

രയിം വിശ്വായുപോഷസം

മാർധികന്ധേഹി ജീവസേ

അന്വയം —

ഹേ അഗ്നേ, നഃ ജീവസേ

— അസ്മാകം ജീവനായ

സു—ചേതുനാ

— ശോഭനേന ജ്ഞാനേനയുക്തം

മാർധികം

— മൃധികം സുഖം, തലേതുദ്രതം

വിശ്വായു—പോഷസം

— സർവ്വസ്മിന്നായുഷി, യാവ

ജീവം അസൃഭപഭോഗപര്യാപ്തം

രയിം ആ യേഹി

— ധനം ആ സ്ഥാപയ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗ്നേ, ഞങ്ങൾക്ക് ജീവനത്തിനു് മഹത്തായ ജ്ഞാനത്തോടുകൂടിയതും, സുഖഹേതുവും, ജീവിതത്തിനുള്ളതാകാലം ഉപഭോഗത്തിനു് പറ്റിയതുമായ ധനം ഉണ്ടാക്കിത്തന്നാലും. (വേദത്തിൽ ധനമെന്ന പദത്തിനു് പണമെന്ന സങ്കല്പിതാർത്ഥം എടുക്കുവാൻ പാടില്ല. സുചേതുനാ എന്നപദംകൊണ്ടു് ജ്ഞാനധനം എന്നു സൂചിപ്പിക്കുന്നു. മാർദ്ദികം എന്നതിനും സുഖഭോഗമല്ല, മനശ്ശാന്തിയുടെ സുഖം എന്നർത്ഥമെടുക്കണം. യാവജ്ജീവമുപഭോഗത്തിനു് എന്നതിനു് ജീവിതം കഴിഞ്ഞുകൂടാൻ എന്നേ അർത്ഥം വിചാരിപ്പാൻ പാടുള്ളു. സമ്പാദിച്ചുകൂട്ടിവെക്കാനും സന്താനപരമ്പരയ്ക്ക് വിട്ടുപോകാനുമുള്ള ലോഭിയുടെ ധനമല്ല അർത്ഥിക്കുന്നതു്)

10 പ്രപുതാസ്തിശ്ശോചിഷേ

വാചോഗോതമാഗന്യേ

ഭർത്സാസ്തയുഗ്ഗിരഃ

അന്വയം:-

ഹേ ഗോതമ	— സുകതദ്രവ്യം
സുത-യഃ	— സുതം, ധനമാത്മനഇച്ഛൻ തപഃ
തിശ്ശോചിഷേ	
അഗന്യേ	— തീക്ഷ്ണജ്വാലായാഗന്യേ
പുതാഃ വാചഃ	— അഗ്നേർഗുണാൻ സമ്യഗധിദധതിഃ
ഗിരഃ പ്ര ഭേത്സ	— സ്തരിഃ പ്രകഞ്ചേണസമ്പാദയ

അർത്ഥം:-ഇവിടെ സുകതദ്രവ്യാവായ ഗുഹി നൃത്തസംബോധനം ചെയ്തു പറയുന്നു. (അല്ലെങ്കിൽ ഗുഹിദ്രവ്യം പറയുന്നു)

അല്ലയോ ഗോതമ, ധനം സ്വയമിച്ഛിക്കുന്ന അങ്ങനാ് തീക്ഷ്ണജ്വാലനായ അഗ്നിജ്വലായി അവിടുത്തെ ഗുണങ്ങളെ പ്രകീർത്തിക്കുന്ന സ്തരികൾ തേടിപ്പൊലുക.

11 യോനോഅഗേഭിദാസ
 തൃന്തിദൂരേപദീഷ്ടസഃ
 അസ്മാകചീദ്വൃഥേവ

അന്വയം:-

ഹേ അഗേ, നഃ — അസ്മാൻ
 അന്തി ദൂരേ — അന്തികേ, വിപ്രകൃഷ്ടദേശേചാ
 വസ്ഥിതഃ

യഃ (ശത്രുഃ)

അഭി-ദാസതി — ഉപക്ഷയതി
 സഃ (ശത്രുഃ) പദീഷ്ട — പതതു, നശ്യതു
 (ത്വം ച) അസ്മാകം ഇൽ — അസ്മാകമേവ
 വൃഥേ വേ — വലന്നായവേ

അർത്ഥം.-അല്പയോ അഗേ, ഞങ്ങളുടെ അടുത്തും അകലെയും നിലകൊള്ളുന്ന യാതൊരു ശത്രു ഉപദ്രവിക്കുന്നുവോ അവൻ വീഴട്ടെ, നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടട്ടെ അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്കു് മാത്രം അഭിവൃദ്ധിക്കായി വേിച്ചാലും.

12 സഹസ്രാക്ഷോവിചക്ഷണി
 രക്താംസി സേധതി
 ഹോതാഗൃണീതഉക്ഥ്യഃ

വ 28

അന്വയം:-

സഹസ്ര-അക്ഷഃ — അസംഖ്യാതജ്വാലഃ
 വി-ചക്ഷണിഃ — വിശേഷണ സമ്പ്രസൃദ്ധ്യാ
 (അയം) അഗ്നിഃ — പ്രതിഷേധതി
 രക്താംസി സേധതി — ശരൈരസ്മാഭിസ്തയമാനസ്സൻ
 (സചാഗ്നിഃ) ഉക്ഥ്യഃ — ശബ്ദോന്മാഹാതാ (ഭൂത്വാ
 ഹോതാ ഗൃണീതേ — ബോനാമാഹാതാ (ഭൂത്വാ
 താൻ) ബ്ലോതി

അർത്ഥം.-കണക്കറെ ജാലകളോടുകൂടിയവനും, എല്ലാം വേണ്ടപോലെ കാണുന്നവനുമായ ഈ അഗ്നി രക്ഷസ്സുകളെ എതിരിടുന്നു. ആ അഗ്നി, ഞങ്ങളാൽ ശത്രുക്കളെക്കൊണ്ട് സ്മരിക്കപ്പെടുന്നവനായി, ഞങ്ങൾക്ക് വേണ്ടി ദേവന്മാരെ വിളിച്ചു, അവരെ സ്മരിക്കുന്നു.

വക്രം 29-30-31 പംക്തി: ഛന്ദ: ഇന്ദ്രോദേവതാ.

1 ഇതമാഹിസോമ ഇന്ദ്രേ
ബ്രഹ്മാചകാരവർധനം
ശവിഷ വഭ്രീനോജസാ
പൃഥിവ്യാനിശ്ശ്വാ അഹി
മച്ഛന്നൻ സ്വരാജ്യം

അന്വയം: -

ഹേ ശവിഷ,	— അതിശയേന ബലവൻ, (ഇന്ദ്ര,)
ഇതമാ ഹി	— ഇതമുദേവ, അന്നേന ശാസ്ത്രേകതപ്രകാരേണ
മദേ	— മദകരേ, ഹിഷ്കരേ
സോമേ (ത്വയാപിതേസതി)	
ബ്രഹ്മാ	— ബ്രാഹ്മണം സ്കോതാ
വർധനം ഇൻ	— തവവൃദ്ധികരം ഹിന്ദോത്രം
ചകാര	— അന്നേന സുഭരേണ കൃതവാൻ നൃനം
ഹേ വഭ്രീൻ,	— വക്ത്രായധ,
(ത്വം) രാജസാ	— ബലേന
സ്വ-രാജ്യം	— സ്വസ്വരാജ്യം. രാജത്വം
അനു അച്ഛൻ	— അനലക്ഷ്യ അച്ഛൻ, സ്വസ്വ സ്വാമിത്വം പ്രകടനൻ

പൃഥിവ്യഃ (സകാശാൽ)

അഹിം

— ഹന്താരം വൃത്രം

നിഃ ശശാഃ

— നിശ്ശേഷേണ അശാഃ,
മാബാധസ്വ ഇതിശാസനം
കൃത്വാ നിരഗമയഃ

അർത്ഥം.—ഏതരവും ബലവാനായ ഇത്ര, ശാസ്ത്രോക്തപ്രകാരം അതായത് യാഗത്തിൽ സംസ്കരിച്ചവിധം അവിടുന്ന് സോമം കടിച്ചപ്പോൾ, സ്തോതാവ് അവിടേയ്ക്ക് വൃദ്ധികരമായിത്തന്നെ ഈ സുകന്മകൊണ്ട് സ്തോത്രവും ചെയ്തു. അല്ലയോ വഭ്രായുധ, അവിടുന്ന് സ്വബലംകൊണ്ട് തന്റെ രാജത്വത്തെ, സ്വാമിത്വത്തെ പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ഭൂമിയുടെ സമീപത്തിൽ നിന്ന് ഹന്താവായ വൃത്രനെ (വൃത്രസദൃശനായ ശത്രുവിനെ) ശാസിച്ചുകുറിച്ചാലും.

2 സത്വമഭ്യേഷാമഭ
സ്തോമശ്വേനാഭൃതസ്തതഃ
യേനാവൃത്രനിരഭ്ദ്യോ
ജ്വലനമവഭൃതിനോജസാ
ചന്നസ്വരാജ്യം

അന്വയം -

(ഹേ ഇത്ര) വൃഷാ, മദഃ
ശ്വേന-ആഭൃതഃ

— സേചനസ്വഭാവഃ, മദകരഃ
— ശ്വേനരൂപമാപന്നയാ പക്ഷ്യാ
കാരയാ ഗായത്ര്യാ ദിവസ്സകാശാ
ഭാഹൃതഃ

സഃ സുതഃ സോമഃ
ത്വാ അമഭ്യേ

— അഭിഷുതഃ സോമഃ
— ത്വാം അമഭ്യേ, ഹർഷം
പ്രാപയൻ

ഹേ വഭ്രീൻ

— വഭ്രവൻ (ഇത്ര)

യേന (പീതേനസോമേന)

ഓജസാ — ബലകരേണ

അൽ-ഭ്യഃ — അന്തരിക്ഷസ്യസകാശാൽ

സ്വ-രാജ്യം അനു അച്ഛൻ — സ്വസ്വാമിത്വം പ്രകടയൻ

വൃത്രം നിഃ ജ്വലന്മ — ഹതവാനസി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, തുളുമ്പുന്നതും ഹർഷകരവും, ഒരു പരന്തിന്റെ രൂപം പൂണ്ടു് ഗായത്രി സ്വർഗ്ഗത്തിൽ നിന്നു് കൊത്തിക്കൊണ്ടുവന്നതും, സംസ്കരിച്ചതുമായ ആ സോമം അവിടുത്തെ ഹർഷിപ്പിച്ചു. ആ സോമം കടിച്ച ഓജസ്സുകൊണ്ടാണല്ലോ, അല്ലയോ വഭ്രായുധ, അവിടുന്ന് അന്തരിക്ഷാന്തികത്തിൽ നിന്നു് തന്റെ സ്വാമിത്വം പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് വൃത്രനെ കൊന്നതു്.

3 പ്രേഹ്യദീഹിയുഷ്മഹി

നതേവഭ്രോനിയംസതേ

ഇന്ദ്രനമ്ണംഹിതേശവോ

ഹനോവൃത്രഞ്ജയാഅവോ

ച്ഛന്നസ്വരാജ്യം

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, പ്ര ഇഹി

— പ്രകർഷണഗച്ഛ

അഭി ഇഹി

— ഹന്തവ്യാൻ ഗത്രുൻ ആഭിമുഖ്യേന പ്രാപ്നഹി

(പ്രാപ്യവ) ധൃഷ്ണഹി

— താൻ അഭിവേ

തേ വഭ്രഃ ന നി

യംസതേ

— അവഭ്രഃ ഗത്വിഃ ന നിയമ്യതേ, അപ്രതി ഹന്ത ഗതിഃ

(തഥാ) തേ ഗവഃ നമ്ണം— ബലം നൃണാം അഭിവേകം

ഹി

— യസ്മാദേവം തസ്മാദ്

സ്വ-രാജ്യം അനു അച്ഛൻ — സ്വസ്വാമിത്വം പ്രകടയൻ
 വൃത്രം ഹനഃ — മോഘം ജഹി
 (തേന നിരദ്ധാഃ) അപഃ — ഉദകാനി
 ജയാഃ — ജയ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഒരങ്ങിപ്പാപ്പെട്ടാലും, കൊല്ലേണ്ട ശത്രുക്കളെ നേരെ പ്രാപിച്ചാലും. പ്രാപിച്ചു, അവരെ തോല്പിച്ചാലും. അവിടുത്തെ വളം ശത്രുക്കളാൽ കീഴടക്കപ്പെടാവുന്നതല്ല, തടുക്കപ്പെടാവുന്നതല്ല. അതുപോലെ അവിടുത്തെ ശക്തി മനസ്സരെ തോല്പിക്കുവാൻ പോന്നതാകുന്നു. ഇപ്രകാരമാകയാൽ സ്വന്തം സ്വാമിത്വത്തെ പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് മോഘത്തെ ഉടച്ചാലും. മോഘം തടുത്തുനിർത്തിയ ജലത്തെ ജയിച്ചാലും, വിട്ടാലും.

4 നിരിന്ദ്രഭൂമ്യോ അധി

വൃത്രജാലന്മ നിദ്രിവഃ

സുജാമതത്പതിരവ

ജീവധന്യാ ഇമാ അപോ

ച്ഛന്നസ്വരാജ്യം

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, ഭൂമ്യോഃ അധി — ഭൂലോകസ്യാപരി
 വൃത്രം നിഃ ജാലന്മ — നിശ്ശേഷേണഹതവാനസി
 (തഥാ) ദിവഃ നിഃ (ജാലന്മ) — ഭൂലോകാൽ ഹതവാനസി
 (ഹത്യാ ച) സ്വ-രാജ്യം
 അനു അച്ഛൻ — സ്വസ്വാമിത്വം പ്രകടയൻ
 മതത്പതിഃ — മരുതീന്ദ്രസ്യ യുക്താഃ
 ജീവ-ധന്യാഃ — യാജിഃ പ്രാണിനോധന്യാഃ,
 ഇമാ അപഃ — വൃഷ്ടുകോനി
 അവ സുജ — അധഃ പാതയ

അർത്ഥം—അല്പയോ ഇത്ര, ഭൂലോകത്തിന്റെ മുകളിൽ അവിടുന്ന് വൃത്രനെ നിശ്ശേഷം കൊന്നു അതുപോലെ ദൃലോകത്തിൽ നിന്നും കൊന്നു. അങ്ങിനെ കൊന്നിട്ട്, തന്റെ സ്വാമിത്വം പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് മരുത്തുക്കളോടുകൂടിയവയും പ്രാണിജാതങ്ങൾക്കു് ആശ്വാസം കൊടുക്കുന്നവയുമായ ആ ജലങ്ങളെ കീഴ്പ്പോട്ടു വീഴ്ത്തിയാലും.

5 ഇത്രോവൃത്രസ്യ ദോധത
സ്താനം വഭ്രേണ ഹീളിതഃ
അഭിക്രമ്യാവ ജിഹ്വതേ
പസ്സന്തായ ചോദയ
നച്ഛന്നൻ സ്വരാജ്യം

വ 29

അന്വയം —

ഹീളിതഃ ഇത്രഃ	— ക്രമഃ ഇത്രഃ
അഭി-ക്രമ്യ	— ആഭിമുഖ്യേന ഗത്വാ
ദോധതഃ വൃത്രസ്യ സാനം	— ഭൃശം കമ്പമാനസ്യ വൃത്രസ്യ സമുച്ഛിതം ഹനപ്രദേശം
അപഃ സന്തായ ചോദയൻ	— ജലസ്യ സരണായ, നിഗ്രമനായ
സ്വ-രാജ്യം അന അച്ഛൻ	— പ്രേരയൻ
വഭ്രേണ അവ ജിഹ്വതേ	— സ്വസ്വാമിത്വം പ്രകടയൻ
	— പ്രഹരതി

അർത്ഥം—ക്രോധംപൂണ്ട ഇത്രൻ നേരെ ചെന്നു്, വിറച്ചു നില്പുന്ന വൃത്രന്റെ (മേഘത്തിന്റെ) ഉയന്ന മുഖഭാഗത്തെ, വെളുത്ത ടെക്കുവാൻ വേണ്ടി പ്രേരിപ്പിച്ചു് സ്വന്തം സ്വാമിത്വം പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് വളുത്താൻ പിടിക്കുന്ന

6 അധിസാനൈനി ജിഹ്വതേ

വഭ്രേണ ഗതപവുണാ

മന്ദാന ഇത്രോ അന്ധസ

സ്സഖിഭ്യോഗാതുചിച്ഛ

ത്യച്ഛന്നസ്വരാജ്യം

അന്വയം -

(ഇത്ര) ഗതപവുണാ — ഗതസംഖ്യാകയാരാജി: യുക്തേന
വഭ്രേണ സാനൈ — (സമുച്ഛിതേ വൃത്രസ്യ)

കപോലാദൈ സ്ഥാനേ

അധി നി ജിഹ്വതേ — നിതാംഹിനസ്സി

(സ്വ) ഇത്ര: സ്വ-രാജ്യം

അന്ധ അച്ഛൻ — സ്വസ്വാമിത്വം പ്രകടയൻ

മന്ദാന: — മന്ദാന: സ്തുതമാന: (സൻ)

സഖി-ഭ്യ: — സമാനഖ്യാനേഭ്യ: സ്തോതുഭ്യ:

അന്ധസ: ഗാതു: ഇച്ഛതി — അന്നസ്യമാഗ്നം, ഉപായം ഇച്ഛതി

അർത്ഥം-ഇത്രൻ നൂറു മനകളുള്ള വജ്രായുധത്താൽ വൃത്രന്റെ ഉയന്ന താടിയില്ലിൽ ആഞ്ഞു കത്തുന്ന ആ ഇത്രൻ സ്വന്തം സ്വാമിത്വം പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് (ഉപാസകരാൽ) സ്തുതിക്കപ്പെട്ട്, തോഴരായ സ്തോതാക്കളോടൊപ്പം അന്നത്തിന്റെ, അതിന്ന് ഹേതുഭൂതമായ മഴയുടെ മാർഗ്ഗം ഇച്ഛിക്കുന്ന

7 ഇത്രനുഭ്യമിദ്രിഹോ

ന്ദാനം വഭ്രിൻ വീര്യം

യദ്ധത്യം മായിനം കൃഗം

തകൃപം മായയപധി

റച്ഛന്നസ്വരാജ്യം

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നി-വദ,	— വാഹനരൂപ മേഘയുക്ത
വജ്രീൻ, ഇന്ദ്ര, തുഭ്യം ഇൽ	— തവൈവ (ഘഷ്ട്യതേ ചതുർത്ഥി)
വീര്യം അനന്തം ഉ	— സാമർത്ഥ്യം
	ശത്രുഭീരതിരസ്കൃതം ഹി
യൽ ഹ	— യസ്മാൽ വലു
മായിനം ത്യം	— മായാവിനം തം, പ്രസിദ്ധം
	വഞ്ചയിതാർ.
ഊഗം തം	— ഊഗരൂപമാപന്നം വൃത്രം
സ്വ-രാജ്യം അനു അച്ഛൻ	— സ്വസ്വാമിത്വം പ്രകടയൻ
ത്വം മായയാ (ഏവ)	
അവധി:	— ഹതവാനസി

അർത്ഥം.—മേഘവാഹനനും വജ്രീയുമായ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ ശൌര്യം ശത്രുക്കളാൽ തിരസ്ക്കരിക്കപ്പെടാത്തതാകുന്നു അതുകൊണ്ടാണല്ലോ മായാവിനും ഊഗാകൃതി പുണഃവനമായ ആ വൃത്രനെ, സ്വന്തം സ്വാമിത്വം പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു്, മായകൊണ്ടു് തന്നെ അവിടുന്നു കൊന്നതു്.

8 വിത്രേ വജ്രാസോ അസ്ഥിര

നവതിന്നാവ്യോ ധ്വജാൻ

മഹത്ത ഇന്ദ്ര വീര്യം

ബാഹോസ്തേ ബലം ഹിത

മച്ഛന്നാസ്വരാജ്യം

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, തേ വജ്രാസ:	— ത്വൽ സകാശാൽ നിഷ്ക്രതാ
	ന്യായധാനി
നാവ്യോ:	— നവാ താര്യോ:
നവതി.	— നവതിസംഖ്യാകാ വ്യത്രേണ
	നിവധാനാദി:

സ്വ-രാജ്യം അനു അർച്ചൻ— സ്വസ്വാമിത്വം പ്രകടയൻ
 അനു വി അസ്ഥിരൻ — ഉപലക്ഷ്യ വിവിധം
 അസ്ഥിഷ്ഠ തവവഭ്രൂഃ
 ഏകോപ്യനേക ഇവാസീൽ
 (കിം ച) തേ വീര്യം
 മഹൽ — അന്യൈരജേയം
 (തഥാ) തേ ബാഹ്യോഃ
 ബലം ഹിതം — ഹസ്തയോഃ ബലം നിഹിതം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ പക്കലുള്ള ആയുധങ്ങൾ (പലതായി ചമഞ്ഞ വഭ്രൂഃ) വ്യക്തൻ തടഞ്ഞനിത്തിയ തൊണ്ണൂറ് നദികളെയും തോണിയാലെന്നപോലെ കടന്നെത്തി, തന്റെ സ്വാമിത്വം പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് എങ്ങും വ്യാപിച്ചു നില്പായി. അവിടുത്തെ വീര്യം ആരാലും അജയ്യമാണ്. ബാഹ്യങ്ങളിലും അതീവ ബലം നിലകൊള്ളുന്നു.

9 സഹസ്രം സാകമച്ഛത
 പരിഷ്കോഭതവിംശതിഃ
 ശതൈനമനാനോനവ
 രിന്ദ്രായ ബ്രഹ്മോദ്യത
 മച്ഛന്നൻസ്വരാജ്യം

അന്വയം:—

സഹസ്രം	— സഹസ്രസംഖ്യാകമനുഷ്ഠാഃ
ഏകം ഇന്ദ്രം സാകം	
അച്ഛത	— യുഗപദേവാപുജയൻ
(തഥാ) വിംശതിഃ	— ഷോഡശർത്ഥിജഃ, യജമാനഃ, പത്നി, സദസ്യഃ, ശമിതാച
പരിഷ്കോഭത	— പരിതഃ, സർവ്വതഃ അസ്തൈര്യം
(തഥാ ച) ശതം	— ശതസംഖ്യാകാലഃ

അന്ന അന്നോനവു: — പുന: പുനരസ്സവൻ
 (അന്നെസ്സ ഏവ) ഇത്രായ
 ബ്രഹ്മ — ഹവിർലക്ഷണമന്നം
 ഉൽ-യതം. — ഓതുദ്യദ്ധംധൃതം.
 (അത: ഏവംവിധ: ഇത്ര:)
 സ്വ-രാജ്യം അന്ന അർച്ചൻ — സ്വസ്വാമിത്വം പ്രകടയൻ
 വൃത്രമവധീൽ

അർത്ഥം:-ആയിരക്കണക്കിൽ മനുഷ്യർ ഈ ഇത്രനെ ഒരേ സമയത്തു് പൂജിച്ചു. പതിനാറു് ദൃതപിക്കുകയും യജമാനനും പത്നിയും സദസ്യനും ശമിതാവുകൂടി ഇരുപതുപേർ അവിടുത്തെ എല്ലാ വിധത്തിലും സ്തുതിച്ചു. നൂറുകണക്കിൽ ദൃഷ്ടികൾ അവിടുത്തെ വീണ്ടും വീണ്ടും വാക്കി. അപ്രകാരമുള്ള ഇത്രനായി ഹവിസ്സുനല്പാൻ ഇതാ ഉയർത്തിപ്പിടിക്കുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള ഇത്രനാണല്ലോ തന്റെ സ്വാമിത്വം പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് വൃത്രനെ കൊന്നതു്. (ശമിതാവു്-യാഗത്തിൽ പശുചിനെ ഹോമയോഗ്യമാക്കാൻ ഹിംസിക്കുന്നവൻ)

10 'ഇത്രോ വൃത്രസ്യ തവിഷിം
 നിരഹന്ഥം സഹസാസഹഃ
 മഹത്തദസ്യ പൌംസ്യം
 വൃത്രഞ്ചലന്വാം അസൃജ
 ഭൂഷ്ണൻ സ്വരാജ്യം

വ. 30

അന്വയം:-

ഇത്ര: വൃത്രസ്യ തവിഷിം. — ബലം
 (സ്വകീയേന ബലേന)
 നി: അഹൻ — ഹതവാൻ
 സഹസാ — അഭിവസാധനേനായുധേന
 സഹ: — അഭിവസാധനം വൃത്രാഭധം
 (നിരഹൻ)

അസ്യ തൽ പൌരസ്ത്യം

മഹൽ — ബലം അതിപ്രൌഢം

സ്വരാജ്യം അന അർച്ചൻ — സ്വസ്വാമിത്വം പ്രകടയൻ
(യസ്മാൽ) വൃത്രം

ജഘന്നാൻ — ഹതവാൻ

(തം ഹതവാച നിരുദ്ധാഃ

ആവാ) അസൃജൽ — നിരഗമയൻ

അർത്ഥം.—ഇത്രൻ വൃത്രന്റെ ശക്തിയെ സ്വകീയബലം കൊണ്ട് അടിച്ചമർത്തി. തന്റെ ജയസാധനമായ ആയുധങ്ങൾ വൃത്രന്റെ ജയസാധനമായ ആയുധത്തെ തകർത്തു. അവിടുത്തെ ആ പൌരസ്ത്യം അപ്രതിമമാണ്, മഹത്താണ്. അതുകൊണ്ടാണല്ലോ തന്റെ സ്വാമിത്വം പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് അവിടുന്ന് വൃത്രനെ കൊന്നതും, അവൻ തടുത്തുവെച്ച വെള്ളങ്ങളെ വിട്ടതും..

11 ഇമേ ചിത്തവമന്യവേ

വേപേതേ ഭീയസാമഹി

യദിത്രവഭ്രിനോജസാ

വൃത്രം മരുതാ അവധി

രച്ഛന്നൻ സ്വരാജ്യം

അന്വയം. —

ഹേ വഭ്രിൻ, ഇത്ര, യൽ — യദാ

മരുതാൻ — മരുതഭീരുക്കൾ (ത്വം)

സ്വരാജ്യം അന അർച്ചൻ — സ്വസ്വാമിത്വം പ്രകടയൻ

ഓജസാ വൃത്രം അവധി — ഹതവാനസി

(തദാനീം) മഹി — മഹത്തേയ

ഇമേ ചിൽ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യാവപി

ത്വ മന്യവേ — ത്വദീയകോപാൽ

ഭീയസാ വേപേതേ — ഭീത്യാകമ്പേതേ

അർത്ഥം—അല്ലയോ വക്ത്രായുധനായ ഇന്ദ്ര, എപ്പോൾ മരുതൻ ക്ഷോഭ കൂടിയ അവിടുന്ന് തന്റെ സ്വാമിത്വം പ്രകടിപ്പിച്ചു കൊണ്ടു്, സ്വബലത്താൽ വ്യക്തനെ കൊന്നുവോ, അപ്പോൾ മഹതികളായ ഈ ദ്യാവാപൃഥിവീകൾ കൂടി അവിടുത്തെ ക്രുദ്ധഭാവം കാരണം പേടിയാൽ വിറച്ചിരുന്നു.

12 നവേപസാനത്ത്യതേ

നും വൃത്രോവിബീഭേൽ

അഭ്യേനം വക്ത്രേത്യസ

സ്സഹസ്രഭൃഷിരായതാ

ച്ഛന്നസ്വരാജ്യം.

അന്വയം:—

വൃത്രഃ ഇന്ദ്രം വേപസാ	— സ്വകീയേന കമ്പനേന
ന വി ബീഭേൽ	— ഭീതം നാകരോൽ
(തഥാ) തന്ത്യതാ ന	— ഘോരേണ ഗർജനശബ്ദേന
	ന വിബീഭേൽ
(അപി ച) സ്വരാജ്യം	
അന അർച്ചൻ	— സ്വസ്വാമിത്വം പ്രകടയൻ
(ഇന്ദ്രേണ വി സൃഷ്ടഃ)	
ആയസഃ	— അയോമയഃ
സഹസ്ര-ഭൃഷിഃ വക്ത്രഃ	— അനേകധാരായുക്തഃ വക്ത്രഃ
ഏനം അഭി ആയത	— ഹതുമാഭിമുഖ്യേനാഗച്ഛൽ

അർത്ഥം—വിറപ്പിജ്ജ്വൽകൊണ്ടു് ഇന്ദ്രനെ പേടിപ്പെടുത്താൻ വ്യക്തന്നു പററിയില്ല. അതുപോലെ യേങ്കരമായ അലർച്ചയുടെ ശബ്ദം കൊണ്ടും യേപ്പെടുത്താൻ കഴിഞ്ഞില്ല. തന്റെ സ്വാമിത്വം പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് ഇന്ദ്രനാൽ വിടപ്പെട്ട നാനൂറുകൾക്കുള്ള ഇരുമ്പുവക്ത്രമാകട്ടെ, അവന്റെ നേരെ കൊല്ലാൻ എന്തു കാര്യം ചെയ്തു.

13 യദ്വൃത്ര¹നവ¹പാശ¹നി.

വഭ്രൂ¹ണസമയോ¹യയഃ

അഹി¹മി¹ന്ദ്രജി¹ഘാ¹സതോ

ദിവി¹തേ ബഭ¹ബധേ ശവോ

മൂ¹ന്നന്ത¹സ്വരാ¹ജ്യം

അന്വയം,—

ഹേ ഇന്ദ്ര, യൽ വൃത്രം

— യദാവൃത്രം

തവ

— ഹനനാത്മം തേനവിസൃഷ്ടാം

അശനിം ച (ത്വം)

വഭ്രൂണ

സം അയോയയഃ

— സമ്യക് പ്രാഹാർഷിഃ

(തദാനിം) അഹിം

-

ജിഘാസതഃ

— വൃത്രം ഹത്തമിച്ചതഃ

തേ ശവഃ

— തവബലം

സ്വരാജ്യം അന അർച്ചൻ

— സ്വസ്വാമിത്വം പ്രകടയൻ

ദിവി ബഭബധേ

— ബധം, അനസ്യതം

വയാപ്തമാസീൽ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഏപ്പോൾ അവിടുന്ന് വൃത്രനെ യും, അവിടുത്തെ ഹനിക്കാൻ അവൻ വിട്ടു ഇടിമിന്നലിനെ യും വഭ്രൂത്താൽ വേണ്ടപോലെ അടിച്ചമർത്തിയോ, അപ്പോൾ വൃത്രനെ കൊല്ലാനിച്ഛിക്കുന്ന അവിടുത്തെ ശക്തി സ്വന്തം സ്വാമിത്വം പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ദ്യോവിൽ നിരന്തരമായി വയാപിച്ചു

14 അജി¹ഷ്യനേതേ അഗ്രി¹വോ

യൽസ്ഥാ ജഗ¹മുരേജതേ

ത്വഷ്ട¹ ചിത്ത¹വമന്യ¹വ

ഇദ്രു¹വേപി¹ജ്യതേജി¹യാ

മൂ¹ന്നന്ത¹സ്വ രാ¹ജ്യം

അന്വയം:—

ഹേ അദ്രി-വഃ, ഇന്ദ്ര	— വഭ്രവൻ, ഇന്ദ്ര,
തേ അഭി-സ്തനേ	— സിംഹനാഭേ സതി
സ്ഥാഃ ജഗൽ ച യൽ	— സ്ഥാവരം ജംഗമം യദസ്തി തദയേം
രേജതേ	— കമ്പതേ
ത്വഷ്ടാ ചിത്	— വഭ്രനിർമ്മാതാ ത്വഷ്ടാ ച
ത്വ മന്യവേ	— ത്വദീയായ കോപായ
ഭിയാ വേവിജ്യതേ	— ഭൃശം കമ്പതേ
(സഃ തപം) സ്വരാജ്യം	
അനു അർച്ചൻ	— സ്വസ്വാമിത്വം പ്രകടയൻ (വത്തസേ)

അർത്ഥം.—ഹേ വഭ്രായുധ, ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ സിംഹനാഭ സമാനമായ ശബ്ദത്തിൽ സ്ഥാവരജംഗമങ്ങൾ മുഴുവൻ വിറയ്ക്കുന്നു വഭ്രായുധ നിർമ്മാതാവായ ത്വഷ്ടാവുകൂടി അവിടുത്തെ കോപത്തിൽ പേടിപ്പൂണ്ടു് ഏറ്റവും വിറയ്ക്കുന്നു അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് സ്വന്തം സ്വാമിത്വം പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് വത്തിക്കുന്നു.

15 നഹിനയാ ഭധീമസി
 1 റുങ്കോ വീര്യാപരഃ
 തസ്തിന്നമുണ മുതക്രതുഃ
 ദേവാ ഓജാസി സന്ധ്യ
 രച്ചന്നസ്വരാജ്യം

അന്വയം —

(യസ്മാൽ) തസ്തിൻ	
(ഇന്ദ്രേ) ദേവാഃ ധൃച്ഛം	— ധനം
ഉത ക്രതുഃ	— അപിച വീര്യകമ്മ
ഓജാസി	— ബലാനി (ച)

സം ദധുഃ	— സ്ഥാപയാചക്രേ
(തസ്മാൽ) പരഃ	— പരസ്താൽ, അതിദൂരസ്ഥാനേ
വീര്യം	— വീര്യേണസാമന്ത്യേന വർത്തമാനം.
ഇത്രം കഃ	— കഃ മനഷ്യഃ ജാനീയാൽ? (നകോപി)
(അല്ലാവയം) യാൽ	— യാതം, സർവ്വത്രവ്യാപ്യവർത്ത മാനം (ഇത്രം)
ന ഹി ന അധി-ഇമസി	— നഹ്യവഗച്ഛാമഃ
(സഃ ഇത്രഃ) സ്വ-രാജ്യം	
അന അർച്ചൻ	— സ്വസ്വാമിത്വം പ്രകടയൻ (വർത്തതേ)

അർത്ഥം.—യാതൊരു കാരണത്താൽ ആ ഇത്രുകൾ ദേവന്മാർ
ധനവും വീര്യവും ബലങ്ങളും സ്ഥാപിച്ചുവോ, ആ കാരണ
ത്താൽ അതിവിദൂരത്തിൽ ശക്തിസാമന്ത്യത്തോടുകൂടി വർത്തി
യ്ക്കുന്ന ഇത്രനെ ഏതു മനഷ്യനറിയുന്നു? ആരുമില്ല. അല്ലന്മാ
രായ നമ്മൾക്ക് സർവ്വത്രവ്യാപിച്ചു വിലസുന്ന അവിടുത്തെ
പ്രാപിക്കുവാൻ കഴിയുന്നില്ല. ആ ഇത്രൻ സ്വന്തം സ്വാമി
ത്വം പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് വർത്തിക്കുന്നു.

16 യാഥാർത്ഥ്യമാനുഷ്ഠിതാ

ദധുഷ്ഠിയിതമത

തസ്മിൻബ്രഹ്മാണിപുഷ്പമേ

ഋക്മാസമഗ്തതാ

ച്ഛന്നസ്വരാജ്യം

അന്വയം:—

അഥവാ	— ഏതൽസംജ്ഞകഃ ഭൂഷിഃ
പിതാ മനഃ	— സത്യാസാംപ്രജാനാം പിതൃഭൂതഃ മനഃ
ഭധ്യഞ്ഃ	— അഥവ്വണ്ണപുത്രഃ ഭൂഷിഃ
യാം ധിയം അത്ത തസ്തിൻ (കർമ്മണിയാനി)	— യൽ കർമ്മ അതന്വത, അകർവ്വൻ
ബ്രഹ്മാണി	— ഹവിർലക്ഷണാനൃണാനി
ഉക്തമാ	— ശത്രുരൂപാണി സ്തോത്രാണി (സന്തി)
(താനിസത്യാണി തസ്തിൻ)	
ഇന്ദ്രേ പൂർവ്വ-ഥാ	— പൂർവ്വേഷാമന്യേഷാം യജ്ഞേഷു യഥാഹവിഃഷി സ്തോത്രാണി ഇന്ദ്രേണസംഗച്ഛന്തേതഥാ
സം അഗ്നമത	— സംഗച്ഛന്ത
(സഃ ഇന്ദ്രഃ) സ്വ-രാജ്യം	
അനു അർച്ചൻ	— സ്വസ്വാമിത്വം പ്രകടയൻ (വർത്തതേ)

അർത്ഥം.—അഥവാവ് എന്ന ഭൂഷിയും എല്ലാ മനുഷ്യരുടെയും പിതൃഭൂതനായ മനവും അഥവാവിന്റെ പുത്രനായ ഭധ്യഞ്ഃ എന്ന ഭൂഷിയും ഏതു കർമ്മത്തെ ചെയ്താലോ, ആ കർമ്മത്തിൽ ഏതേതു ഹവിസ്സുകളും ശത്രുരൂപങ്ങളായ സ്തോത്രങ്ങളുമുണ്ടായോ, അവയും, മുന്യ് മറ്റു ഭൂഷികളുടെ യജ്ഞങ്ങളിലെ ഹവിസ്സുകളും സ്തോത്രങ്ങളും എങ്ങിനെ ഇന്ദ്രകുലത്തിലേയ്ക്കുവോ, അപ്രകാരം ഇന്ദ്രനോടു ചേന്നു ആ ഇന്ദ്രൻ തന്റെ സ്വാമിത്വം പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു വർത്തിക്കുന്നു (ഈ ഭൂക്കിനു് ഇന്ദ്രനു് പുറമെ അഥവാവും മനവും ഭധ്യഞ്ഃ ദേവതകളാകുന്നു)

അധ്യായ പീഠിക

അഷ്ടകം-1 അധ്യായം-6

1-മുതൽ 8 കൂടി വർഗ്ഗങ്ങളിൽ ഇത്രനാണ് ദേവത. 9 മുതൽ 14 കൂടി മരുത്തക്കളാണ്. 7 പേരോടുകൂടിയ 7 ഗണങ്ങൾ ചേർന്ന 49 പേരാണ് മരുത്തക്കൾ. അവർ സമാനവയസ്സുമാരും അജ്യേഷ്ഠാനുജന്മാരും തുല്യരൂപമാണ്. 15 മുതൽ 18 കൂടി വിശ്വദേവകളാണ് ദേവത. 15-ഉം, 16-ഉം, വർഗ്ഗങ്ങൾ വളരെ മംഗളകരങ്ങളും അഭീഷ്ടപ്രദങ്ങളുമാണ്. ആ വർഗ്ഗങ്ങൾ 'ആനോദ്യം' എന്ന പേരിൽ സന്ധ്യാവന്ദനത്തിൽ ജപിച്ച് പെടുന്നു. 18-ാം വർഗ്ഗത്തിൽ ആദ്യത്തെ 3- ഋക്കുകൾ ശ്രാദ്ധജപ്യങ്ങളാണ്. 19 മുതൽ 23 കൂടി ദേവത സോമനാകനും. 24-25 വർഗ്ഗങ്ങൾ പ്രസിദ്ധങ്ങളായ ഉഷസ്തതികളാണ്. അതിൽ 10-ാം മന്ത്രം അത്യധികം അത്ഥഗർഭവും അനുഭവവേദ്യവുമാണ്. 16 മുതൽ 18 കൂടി മന്ത്രങ്ങൾ അഗ്നിസ്തതികളാണ്. 26 മുതൽ 29 കൂടിയ വർഗ്ഗങ്ങൾക്ക് അഗ്നിസോമന്മാരാണ് ദേവത. 30-31-32 വർഗ്ഗങ്ങൾ ആഗ്നേയങ്ങളാണ്.

അഷ്ടകം 1 അധ്യായം 6 വർഗ്ഗം 1-2 പംക്തിശ്ചരന്ദ്രഃ

1 ഇത്രോമദായ വാപ്യധേ
ശവസേ വൃത്രഹാതാഃ
തമിന്ദഹൻസ്വാജിഷു
തേമദേ ഹവാമഹേ
സവാജേഷു പ്രനോവിന്ദൽ

അന്വയം:-

വൃത്ര-ഹാ	— ശത്രുഹന്താ
ഇത്രഃ മദായ ശവസേ	— ഹിഷാത്ഥം ബലാത്ഥം ച
തൃ-ഭിഃ	— നേത്രഭിഃ ജ്വലിഗ്ഭിഃ

വവൃധേ	— സ്തോത്ര ശസ്ത്രരൂപാഭിഃ സ്തുതിഭി വദ്ധിതോബഭൂവ
തം ഇത്	— തമേവേദം
മഹൽ—സു ആജിഷ്യ	— പ്രഭൃതേഷു സംഗ്രാമേഷു (അസ്താകം രക്ഷണായ)
ഹവാമഹേ	— ആഹവയാമഹേ
ഉത ഇം	— അപിച ഏനം
അഭേ	— അല്ലേ (സംഗ്രാമേ ച ഹവാമഹേ)

(അസ്താഭിരാഹുതഃ) സഃ

വാജേഷു നഃ പ്ര

അവിഷൽ

— സംഗ്രാമേഷു അസ്താൻ പ്രാവതു,
പ്രകർഷേണ രക്ഷതു

അർത്ഥം.—ശത്രുഹന്താവായ ഇന്ദ്രൻ ഹർഷത്തിനും ബലത്തിനുമായി പ്രതാപിക്കുകയാൽ സ്തോത്രശസ്ത്രരൂപങ്ങളായ സ്തുതികളെക്കൊണ്ട് വാഴ്ത്തപ്പെട്ടു വദ്ധിച്ചു. (സ്തുതികളാലാണ് ദേവന്മാർക്ക് വലിപ്പം കൂടുന്നത്) ആ ഇന്ദ്രനെത്തന്നെ വലിയ യുദ്ധങ്ങളിൽ രക്ഷണത്തിനായി വിളിക്കുന്നു. കൂടാതെ, ചെറിയ യുദ്ധങ്ങളിലും വിളിക്കുന്നു. (വലിപ്പചെറുപ്പങ്ങൾ മനുഷ്യക്കേളുള്ളത്. അവിടെക്ക് വലുതും ചെറുതാണ്. മനുഷ്യക്ക് ചെറുതും വലുതായി തോന്നും. ജീവിതയാത്രയിലെ സ്വാഭാവിക സംഘർഷങ്ങളെയാണ് യുദ്ധങ്ങളായി പറയുന്നതെന്ന് കരുതിയാലും തെറ്റില്ല. ചെറുതും വലുതുമായ വിഷമങ്ങളിലൊക്കെ അവിടുത്തെ വിളിക്കുന്നു എന്നൊക്കെ) നമ്മളാൽ വിളിക്കപ്പെടുന്ന ഇന്ദ്രൻ യുദ്ധങ്ങളിൽ (ജീവിതസംഘർഷങ്ങളിൽ) നമ്മളെ വേണ്ടപോലെ രക്ഷിക്കട്ടെ.

2 അസിഹി വിരസേന്യോ

സിന്ധൂരി പരാദഭിഃ

അസിന്ദ്രസ്യ ചിദ്വധോ

യൗമാനായ ശിക്ഷസി

സുന്ദതേ ശ്രീതേവസു.

അന്വയം -

ഹേ വീര,	— ശത്രുക്ഷേപണകശല, (ഇത്ര)
സേന്യഃ അസി	— തപഃ സേനാഹോ ഭവസി
ഹി	— യസ്മാദേവം തസ്മാൻ
ഭൂരി പരാ-ദദിഃ അസി	— ശത്രുണാം പ്രഭൃതം ധനം പരാദാതാ, ശത്രുണാം പരാജയം യഥാവേതി തഥാ ആദാതാവേസി
ഭദ്രസ്യ ചിൽ	— അല്പസ്യോപിതവസ്തോതഃ
വ്യധഃ അസി	— വധ്യയിതാ ഭവസി
(തഥാ) യജമാനായ	— യാഗം കർവ്വതേ
സമ്പന്തേ	— സോമാഭിഷവം കർവ്വതേ
ശിക്ഷസി	— അപേക്ഷിതം ധനം ദദാസി
തേ വസു ഭൂരി	— തവധനം ബഹുലം, അക്ഷയം

അർത്ഥം—ശത്രുക്കളെ വീഴ്ത്തുന്നതിൽ സമർത്ഥനായ ഇത്ര, അവിടുന്ന് ഏകനായിത്തന്നെ ഒരു സൈന്യത്തിന്ന് തുല്യനാണ്. അതുകൊണ്ടാണല്ലോ ശത്രുക്കളുടെ മികച്ച ധനത്തെ, അവരോടു മുഖം തിരിച്ച് മടക്കി, അവിടുന്ന് നേടുന്നത് സ്വല്പനായ സ്തോതാവിനുകൂടി അവിടുന്ന് അഭിവൃദ്ധികരനായി ഭവിക്കുന്ന യാഗകത്താലായ യജമാനനും സോമം സംസ്കരിക്കുന്നവനും അവരതരിക്കുന്ന ധനം കൊടുക്കുന്നു. അവിടുത്തെ ഐശ്വര്യം ബൃഹത്തും അക്ഷയവുമാണല്ലോ

3 യദദീ¹ത ആജയോ¹

യുഷ്ണവേ¹ ധീയതേ ധനാ¹

യക്ഷപാമ¹ദ്വപ്യതാഹരി¹

കംഹനഃ¹ കംവസൌഭധാ¹

സ്മാ ഇ¹ത്ര വസൌഭധഃ¹

അനന്തം —

യൽ ആജയഃ ഉൽ—ഇതരതേ—	യദാ സംഗ്രാമാഃ ഉൽഗച്ഛന്തി, ഉൽപദ്യന്തേ
(തദാനീം) ധനാ	— ധനം
ധൃഷ്ടവേ ധീയതേ	— ശത്രുണാം ധഷ്ടിതേ, ജേതേ നിധീയതേ
(ഹേ ഇന്ദ്ര, ത്വം താദൃശേഷ്യ യുദ്ധേഷ്യ പ്രവൃത്തേഷ്യ)	
മദ-ധൃതാ	— ശത്രുണാം മദസ്യ, ഗവ്വസ്യ ചയാവയിതാരേ
ഹരീ യക്ഷാ	— ത്വദീയാവശ്വൗ രഥേയോജയ
(യോജയിത്വാച) കം	— കഞ്ചിൽ രാജാനം, തവപരിചരണമകവൃന്തം
ഹനഃ	— ഹന്യാഃ
കം	— കഞ്ചനത്വം പരിചരന്തം
വസൌ ഭധഃ	— വസൂനി, ധനേ സ്ഥാപയസി
(തസ്മാൽ) ഹേ ഇന്ദ്ര,	
അസ്മാൻ	— അസ്മദീയാൻ രാജന്തഃ
വസൌ ഭധഃ	— ധനേ സ്ഥാപയ

അർത്ഥം.—രഘുഗണ പുത്രനായ ഗോതമൻ കരുണയുള്ളതായതുകൊണ്ടു പുരോഹിതനായിരുന്ന ഒരിക്കൽ അവർക്ക് ശത്രുക്കളായി യുദ്ധം വന്നപ്പോൾ ഈ സൂക്തംകൊണ്ടാണ് ഗോതമൻ ജയാർത്ഥം ചെല്ലുന്നത്

യുദ്ധങ്ങളുണ്ടാകുമ്പോൾ ധനം ശത്രുധഷ്ടകനായ ജേതാവിന്നു ചേരുന്ന (യുദ്ധത്തിൽ ജയിക്കുന്നവനാണ് ധനം) അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അപ്രകാരം യുദ്ധങ്ങളിൽ പൊരുത്തുന്നവർക്കുവേണ്ടി, ശത്രുക്കളുടെ അഗതിയെ തെറ്റിപ്പിടിച്ചു അവിടുത്തെ അശ്വങ്ങളോടുകൂടി പുതിയവയും അങ്ങിനെ പുതിയവയും അവിടുത്തെ സേവിക്കുന്നവനെ ധനത്തിൽ സ്ഥാപിച്ചാലും അല്ലെങ്കിൽ സംബന്ധിച്ച രാജാക്കന്മാർ, (അവർക്കുവേണ്ടി സേവിക്കുന്നവരാകയാൽ) ധനത്തിൽ സ്ഥാപിച്ചാലും.

4 ക്രതാമഹാ അനുഷധം
 ഭീമ ആവാപ്യധേശവഃ
 ശ്രിയദ്യുഷ്ഠിപാകയോ
 ണി ശിപ്രിഹരിവാന്ധയേ
 ഹസ്തയോവ്ജ്രമായസം

അന്വയം:—

ക്രതാ മഹാൻ	— കർമ്മണാ (പ്രജ്ഞയാ)
	സർവാധികഃ
ഭീമഃ	— ശത്രുണാം യേകരഃ (ഇന്ദ്രഃ)
അനു—സ്വധഃ	— സ്വധായാം സോമലക്ഷണാ
	നസ്യപാനേ സതി
	(വിഭക്ത്യന്തേ അപ്യയീഭാവഃ)
ശവഃ ആ വപ്യധേ	— ആത്മീയഃ ബലഃ ആഭിമുഖ്യേന
	പ്രാവർദ്ധ്യതേ
(തദനന്തരം) ദ്യുഷഃ	— ഭൗമീയഃ
ശിപ്രി	— ശിപ്രേഹന്ത, തദ്യുക്തഃ
ഹരി—വാൻ	— ഹരിനാമകാശോപേതഃ (ഇന്ദ്രഃ)
ഉപാകയോഃ ഹസ്തയോഃ	— സമീപവർത്തിനോഃ ബാഹ്വോഃ
ആയസം വദ്യം	— അയോമയം വദ്യം
ശ്രിയേ നി ദധേ	— സമ്പദന്തം നിദധാതി,
	സ്ഥാപയതി

അർത്ഥം.—കർമ്മംകൊണ്ടു് അല്ലെങ്കിൽ ജ്ഞാനംകൊണ്ടു് എല്ലാവരിലും മേലെയുള്ളവനും ശത്രുക്കൾക്കു് യേകരനുമായ ഇന്ദ്രൻ സോഭാനും കടിച്ചു് സ്വന്തം ശക്തി നേരെ വലിപ്പിച്ചു. അതിന്നുശേഷം ഭൗമീയനും നല്ല താടിയെല്ലോടു കൂടിയവനും ഹരി എന്ന കതിരയോടൊത്തവനുമായ ഇന്ദ്രൻ പാശ്ചാത്തലുള്ള കൈകളിൽ ഇരുമ്പുവളം ധനാത്മമായി എടുക്കുന്ന (സോമപാനം കൊണ്ടു് തൃപ്തനായ ഇന്ദ്രൻ ശത്രുഹനനത്തിന്നായി കൈകളിൽ വളം ധരിക്കുന്നു)

5 ആപ്രെപ്രപാത്മി¹വം രജോ
 ബഭ്ബധേ രോചനാഭി¹വി
 നത്വാവാ¹ ഇത്ര കശ്വന
 ന ജാതോന ജനിഷ്യ¹തേ
 തി വിശ്വം വവക്ഷി¹മ

വ. 1

അന്വയം:-

(ഇത്ര: സ്വതേജസാ)
 പാത്മി¹വം

— പൃഥ്വിയാസ്സംബന്ധി
 വസ്തുജാതം

രജ:

— അന്തരിക്ഷലോകം (ച)

ആ പരേപ്ര

— ആ പുരയതി

(തഥാ) ഭിവി രോചനാ

ബഭ്ബധേ

— ഭൂലോകേ രോചനാനി,
 നക്ഷത്രാണി ബബന്ധ,
 സ്ഥാപിതവാൻ

(അതഃ) ഹേ ഇത്ര, ന

ത്വാ-വാൻ

— ത്വൽസദൃശഃ നാസ്തി

ക്ഷ ചന ന ജാതഃ

— നോൽപന്നോസ്തി

ന ച ജനിഷ്യതേ

— ഉൽപത്സ്യമാനോപി നാസ്തി

(താദൃശസ്ത്വം) വിശ്വം

— (രക്ഷിതവ്യം) സർവ്വം ജഗൽ-

അതി വവക്ഷി¹മ

— അതിശയേനവോന്യമിച്ഛസി

(സർവ്വസ്യ ജഗതോ നിർവാഹകോ ഭവസി)

അർത്ഥം:-ഇത്രൻ സ്വതേജസ്സുകൊണ്ട് ദ്രുതിയിലുള്ള ചരാ
 ചരസമൂഹത്തിലും അന്തരിക്ഷലോകത്തിലും നിറഞ്ഞുനില്ക്കു
 ന്ന. അതുപോലെ ദ്രോവിലെ മിന്നുന്ന നക്ഷത്രങ്ങളെ സ്ഥാ
 പിച്ച്വന്നാകുന്നു. അതുകൊണ്ട് അല്പയോ ഇത്ര, അവിടുത്തോടു
 തുല്യനായി ആത്മീയ; പിറന്നിട്ടില്ല, പിറക്കുകയുമില്ല. അ
 പ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് രക്ഷിക്കേണ്ടുന്ന ദുഷ്ടനും മുഴുവൻ നന്നാ
 യി ഏറ്റുതില്ലാൻ തുച്ഛിക്കുന്നു. സകല ജഗത്തിന്റെയും നി
 ്ർവാഹകൻ അവിടുത്താകുന്നു.

6 യോ അര്യോ¹മ¹ന്തരോ¹ജനം.
 പരാദോ¹തി ദാ¹ശുഷേ
 ഇ¹ന്ദ്രോ അസു¹ഭ്യം ശി¹ക്ഷതു
 വി¹ജോ ഭൂ¹രിതേ¹വസു
 ക്ഷേ¹യിതവരാ¹ധസഃ

അനവയം. —

അര്യഃ യഃ	— സ്വാമീ, പാലയിതാ യഃ ഇന്ദ്രഃ
മന്തരോജനം.	— മനശ്ശൈത്യരൂപഭോജ്യമന്നം
ദാശുഷേ പരാദോതി	— ഹവിദ്യന്തപതേ യജമാനായ പ്രയച്ഛതി
(സഃ) ഇന്ദ്രഃ അസുഭ്യം ശിക്ഷതു	— താദൃശമന്നം ദോതു
(ഹേ ഇന്ദ്ര, അസുഭ്യം ദാതും ധനം) വി ജേ	— വിഭക്തം കന്ത
(യതഃ) തേ വസു ഭൂരി	— തവധനം ബഹുലം.
(അതഃ) തവ രാധസഃ	— ധനസ്യ (ഏകദേശം)
ക്ഷേയിത	— ഭജേയ, പ്രാപ്തായാം.

അർത്ഥം.—സമുസ്വാമിയായ യാതൊരിന്ദ്രൻ ഹവിസ്സേകുന്ന യജമാനനും, മനുഷ്യരും ഭോജ്യമായ അന്നം നല്കുന്നുവോ, ആ ഇന്ദ്രൻ നമുക്കും അപ്രകാരമുള്ള അന്നം തന്നതുകൊണ്ട് അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഞങ്ങൾക്കും നല്കാനായി ധനത്തെ വിഭജിച്ചാലും അവിടുത്തെ ധനം അസംഖ്യമാണല്ലോ ആ ധനത്തിൽ നിന്നും ഒരു ഭാഗം ഞങ്ങൾ പ്രാപിച്ചാവൂ

7 മദേമദേഹിനോദദി
 രൂപമാഗവാ ഊളകൃതുഃ
 സങ്ഗ്രഹേയ പുത്രശതോ
 യോഹസ്ത്യാവസ
 ശിശിഹിരായ ആരേ

അന്വയം:—

മദേ-മദേ	— സോമപാനേഹരേഷ് ഹിഷ്ട്സതി
ഊള-കൃതുഃ	— ഊളകന്മാ (സ ഇന്ദ്രഃ)
നഃ ഗവാഃ യുമാ	— അസുഭ്യം ഗവാഃ യുമാനി
ദദിഃ ഹി	— ദാതാവലു
(ഹേ ഇന്ദ്ര, സത്വം) പുത്ര	— പുത്രണി, പ്രഭുതാനി
ശതാ	— ശതസംഖ്യാകാനി, അപരിമിതാനി
വസു	— വസുനി, ധനാനി
ഉയോഹസ്ത്യാ	— ഉഭാഭ്യോം ഹസ്ത്യാഭ്യോം
സം ഗ്രഹേയ	— (അസുഭ്യം ദാതും) സമ്യക്ഗ്രഹാണ
രായഃ	— ഹസ്ത്യോസ്ഥിതാനിധനാനി
ആ രേ	— ആഹര, പ്രയച്ച
(അപിച) ശിശിഹി	— തീക്ഷ്ണീകരു, നിശിതബുദ്ധി യുക്താൻ കരു

അർത്ഥം—സോമപാനം കൊണ്ടു വീണ്ടും വീണ്ടും ഹിഷ്ട്സതിൽ വർത്തിക്കുന്ന സത്യകർമ്മാവായ ഇന്ദ്രൻ നമുക്കു പശുക്കളെ ഞങ്ങളെ തരുന്നവനാണല്ലോ. അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് നൂറു കണക്കിൻ, അളവറ്റ ധനങ്ങളെ രണ്ടു തൃക്കൈകളെക്കൊണ്ടും (ഞങ്ങൾക്കു നരാനായി) വാരിയെടുത്താലും. തൃക്കൈകളിലെ ധനങ്ങളെ ഞങ്ങൾക്കു തന്നെത്തന്നിയാലും. ചൂടാതെ, ഞങ്ങളുടെ ബുദ്ധിക്ക് ഭൂരിച്ച കൂട്ടിയാലും. തെറ്റിച്ചമിയ ററിയാലും.

8   മായേസ്വസുതേസ്വചാ
       ശവസേ ശുരദായസേ
       വിദ്മാഹിത്വാ പുത്രവസു
       ഉപകാമാനമസസൃജമഹേ
       ഥാനോവിതാ വേ

അന്വയം:—

ഹേ ശുര	— ശൈര്യവൻ, (ഇന്ദ്ര)
സുതേ	— സോമേഭീഷതേ സതി (ആഗത്യ)
സ്വചാ	— അസ്താകം സഖാ (സൻ)
ശവസേ രായസേ	— ബലാത്മം, അസ്താകം ധനാത്മം ച
മായേസ്വ	— തേന സോമേന തൃപ്തോ വേ
ത്വാ പുത്ര—വസു	
വിദ്മാഹി	— ത്വാം ബഹുധനം വയം ജാനിമഃ വലു
(അതഃ അസ്മഭീയാൻ)	
കാമാൻ	— മാത്രാഗവാ വത്സാനിവത്വയാ
ഉപ സസൃജമഹേ	— സ്വയാഖലു ഏകീകർമ്മഃ
അഥ നഃ അവിതാ വേ	— അഭിലഷിതഫലപ്രദാനേന രക്ഷിതാ വേ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ശുരനായ ഇന്ദ്ര, സോമം സംസ്കരിക്കു
 ബോധം എത്തി ഞങ്ങളുടെ തോഴനായി, അവിടുത്തെല്ലു ബല
 ത്തിനായും ഞങ്ങൾക്ക് ധനത്തിനായും ആ സോമത്താൽ തൃപ്
 നായി മദിച്ചാലും. അവിടുത്തെ കണക്കറ്റ ധനമുള്ളവനായി
 ഞങ്ങളറിയുന്നു. അതുകൊണ്ട്, തള്ള പശുക്കളികളിലെന്ന പോ
 ലെ, ഞങ്ങളിൽ കാമങ്ങളെ ഇണക്കിയാലും. പിന്നെ അഭി
 ലാഷ പുരണത്താൽ ഞങ്ങൾക്ക് രക്ഷിതാവായി വേിച്ചാലും.

9 ഏതേതേ¹ ഇന്ദ്രജന്തവോ¹
 വിശ്വം പുഷ്യന്തിവാ¹ര്യം.
 അന്തർ¹ ഖ്യാജനാനാ¹
 മര്യോവേദോ അഭാ¹ശ്രുഷാം.
 തേഷാ¹ന്നോവേദ ആ¹രേ

വ 2

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, തേ	— തവ സ്വഭൂതാ:
ഏതേ ജന്തവ:	— യജമാനലക്ഷണാ ജനാ:
വിശ്വം വാര്യം പുഷ്യന്തി	— സർവ്വം സംജേനീയം ഹവി:
	വർദ്ധന്തി
അഭാശ്രുഷാം	— ഹവിഷാമഭാതുണാം
ജനാനാം അന്ത:	— മദ്ധ്യേവിദ്യമാനം
വേദ:	— ധനം
അര്യ:	— സർവ്വേഷാം സ്വാമീ (ത്വം)
ഖ്യ: ഹി	— പശ്യസിഹി, ജാനാസി
തേഷാം വേദ:	— അയജമാനാനാം ധനം
ന: ആ രേ	— അസൃഭ്യം ആഹര, പ്രയച്ഛ

(അയജമാനസ്യ ധനം യാഗാനുപയുക്തത്വത്വാൽ വ്യക്തമേവേ
 വേൽ. അന്ത: തസ്യസാർത്ഥകത്വായ യജമാനേഭ്യ: പ്രയച്ഛ)

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ സ്വന്തക്കാരായ ഈ യജമാനന്മാർ എല്ലാവരാരും പുഷ്യമായ ഹവിസ്സിനെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു. ഹവിസ്സുനല്ലാത്ത ജനങ്ങളുടെ ഇടയിലുള്ള ധനത്തെ സർവ്വപ്രദമായ അവിടുന്ന് കാണുന്നുണ്ടല്ലോ, അറിയുന്നുണ്ടല്ലോ. അയജമാനന്മാരുടെ ആ ധനം ഞങ്ങൾക്ക് അവിടുന്ന് നേടി വരുന്നതും (അയജമാനന്മാരുടെ, സല്ലക്ഷങ്ങൾ ചെയ്യാത്തവരുടെ ധനം യാഗത്തിന്ന്, സല്ലക്ഷത്തിന്ന് ഉപയുക്തമല്ലാതെ വരുന്നതുകൊണ്ട് അന്തെടുത്ത് സല്ലക്ഷാർത്ഥമായി ക്ഷമാവാഴ്ച കൊടുക്കുന്നതിൽ തൊരില്ല എന്നർത്ഥം)

8 മാദയസ്വസുതേ സചാ
 ശവസേ ശൂരരാധസേ
 വിദ്മാഹിത്വാ പുത്രവസു
 ഉപകാമാന്മസസൃജമഹേ
 മാനോവിതാവേ

അന്വയം:—

ഹേ ശൂര	— ശൌര്യവൻ, (ഇത്ര)
സുതേ	— സോമേഭീഷ്ടതേ സതി (ആഗത്യ)
സചാ	— അസ്യാകം സഖാ (സന്)
ശവസേ രാധസേ	— ബലാത്മം, അസ്യാകം ധനാത്മം ച
മാദയസ്വ	— തേന സോമേന തൃപ്തോ വേ
ത്വാ പുത്ര-വസു	
വിദ്മാഹി	— ത്വാം ബഹുധനം വയം ജാനീമഃ ഖലു
(അതഃ അസൃഭീയാൻ)	
കാമാൻ	— മാത്രാഗവാ വത്സാനിവത്പയാ
ഉപ സസൃജമഹേ	— ത്വയാഖലു ഏകീകമ്മഃ
അഥ നഃ അവിതാവേ	— അഭിലഷിതഫലപ്രദാനേന രക്ഷിതാവേ

അത്ഥം—അല്പയോ ശൂരനായ ഇത്ര, സോമം സംസ്കരിക്കു
 മ്പോൾ ഏതെങ്കിലും ഞങ്ങളുടെ തോഴനായി, അവിടുത്തെത്തു ബല
 ത്തിന്നായും ഞങ്ങൾക്ക് ധനത്തിന്നായും ആ സോമത്താൽ തൃപ്ത
 നായി മദിച്ചാലും. അവിടുത്തെ കണക്കറ്റ ധനമുള്ളവനായി
 ഞങ്ങളറിയുന്നു. അതുകൊണ്ട്, തള്ള പശുകുട്ടികളിലെന്ന പോ
 ലെ, ഞങ്ങളിൽ കാമങ്ങളെ ഇണക്കിയാലും പിന്നെ അഭി
 ലാഷ പുരണത്താൽ ഞങ്ങൾക്ക് രക്ഷിതാവായി വേിച്ചാലും.

9 ഏതേതേ ഇന്ദ്രജന്തവോ
 വിശ്വം പുഷ്യന്തിവാര്യാം
 അന്തർവി ബ്രോജനാനാ
 മര്യോവേദോ അഭാശുഷാം
 തേഷാനോവേദ ആരേ

വ 2

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, തേ	— തവ സ്വഭൂതാഃ
ഏതേ ജന്തവഃ	— യജമാനലക്ഷണാ ജനാഃ
വിശ്വം വാര്യാം പുഷ്യന്തി	— സർവ്വം സംഭജനീയം ഹവിഃ വർദ്ധന്തി
അഭാശുഷാം	— ഹവിഷാമഭാമുണാം
ജനാനാം അന്തഃ	— മദ്ധ്യേവിദ്യമാനം
വേദഃ	— ധനം
അര്യാഃ	— സർവ്വേഷാം സ്വാമീ (ത്വം)
ഖ്യഃ ഹി	— പശ്യസിഹി, ജാനാസി
തേഷാം വേദഃ	— അയജമാനാനാം ധനം
നഃ ആ രേ	— അസ്മഭ്യം ആഹര, പ്രയച്ഛ

(അയജമാനസ്യ ധനം യാഗാനുപയുക്തത്വത്വാൽ വ്യക്തമേവേ വേൽ. അതഃ തസ്യസാർത്ഥകത്വായ യജമാനേഭ്യഃ പ്രയച്ഛ)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ സ്വന്തക്കാരായ ഈ യജമാനന്മാർ എല്ലാവരാരും പുഷ്യമായ ഹവിസ്സിനെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു. ഹവിസ്സുനല്ലാത്ത ജനങ്ങളുടെ ഇടയിലുള്ള ധനത്തെ സർവ്വപ്രഭുവായ അവിടുന്ന് കാണുന്നുണ്ടല്ലോ, അറിയുന്നുണ്ടല്ലോ. അയജമാനന്മാരുടെ ആ ധനം ഞങ്ങൾക്ക് അവിടന്നു നേടിത്തന്നാലും. (അയജമാനന്മാരുടെ, സമൃദ്ധിങ്ങൾ ചെയ്യാത്ത വരുടെ ധനം യാഗത്തിന്ന്, സമൃദ്ധിത്തിന്ന് ഉപയുക്തമല്ലാതെ വരുന്നതുകൊണ്ട് അതെടുത്ത് സമൃദ്ധിമാർമായി കർമ്മവാന്മാർ കൊടുക്കുന്നതിൽ തൊറ്റില്ല എന്നുചിത്രായം)

വക്ത്രം 3 പംക്തിജ്ജഗത്യുച്ഛന്ദസി

1 ഉപോഷ്ടൃണാമീഗിരോ
 മലവന്മാതമാഇവ
 യദാനസ്സുനതാവതഃ
 കരത്രേതഥ്യാസഇ
 ദ്യോജാനിഗൃതോഹരി

അന്വയം:—

ഹേ മല-വൻ — ധനവൻ (ഇന്ദ്ര)
 ഗിരഃ ഉപോ സൃ ശൃണാമി — അസ്മഭീയാ സ്മതിഃ ഉപഗത്യ
 സമ്യക്ശൃണ
 അതമാഃ—ഇവ — യഥാ വിധസ്ത്വം തദ്വിപാീതഃ
 മാ (ഭൂഃ) — യഥാനഗ്രഹബുദ്ധിയുക്തഃ തഥാ
 വിധഃപ്രവേ
 (അപിച) നഃ സുനതാ—
 വതഃ — തയാസ്സതിരൂപയാവാചാ
 യുക്താൻ
 യദാ കരഃ — കരോഷി
 ആൽ അത്ഥ്യാസേ ഇൽ — അനന്തരം തപപിയാചസേ
 ഏവ, നതദാസ്സേ
 (അസ്മാകം സ്മതിഃ സ്വീകരോഷി)
 (അതഃ) ഹേ ഇന്ദ്ര, തേ
 ഹരി ന യോജ — തദ്വിയാവശോ ക്ഷിപ്രംരഥേ
 യോജയ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ധനവാനായ ഇന്ദ്ര, ഞങ്ങളുടെ സ്മതി കളെ അടുത്തുവന്നു വേണ്ടപോലെ കേട്ടാലും.. അവിടുന്ന് ഏതു വിധമാണോ അതിന്ന് വിപരിതമാകുന്നത്. അതായത് മുമ്പ് ഞങ്ങളിൽ അനഗ്രഹബുദ്ധിയായതുപോലെ ഇനിയും വേറുണ്ടു്. എപ്പോൾ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളെ സത്യപ്രിയ

വാക്കുകൾ ചേർന്നു സ്തോത്രസ്തോതാക്കളാക്കുന്നുവോ, അപ്പോൾ അവിടുന്ന് ഉദാസീനത കാണിക്കാതെ, ആ സ്തുതികളെ കൈക്കൊള്ളുന്നു. (നല്ലവാക്കുകളോടുകൂടിയ സ്തുതികൾ പൊലിയില്ലെന്നതും സ്വീകരിക്കുന്നതും അവിടുന്നാണ്.) അതുകൊണ്ട് അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ കതിരുകളെ വേഗം തേരിൽ പൂട്ടിയാലും.

2 അക്ഷന്നമീമന്തഹ്യ
 വപ്രിയാ അധുഷത
 അസ്തോഷത സ്വഭാനവോ
 വിപ്രാനവിഷയാ മതീ
 യോജാൻപിന്ദുതേ ഹരീ

അന്വയം:—

(ഹേ ഇന്ദ്ര), അക്ഷൻ	— (ത്വയാദത്താനി അന്നാനി യജമാനാഃ) ഭൂതവന്തഃ
(ഭൂതപാ ച)	
അമീമന്ത ഹി	— തൃപ്താശ്ചാസൻ
പ്രിയാഃ അവ അധുഷത	— സ്വകീയസ്തന്തുഃ അകമ്പയൻ
(അതിഗയിതരസാസ്വാദനേന വകതുചശക്തവന്തഃ ശരീരാന്യകമ്പയൻ)	
(തദനന്തരം) സ്വഭാനവഃ	— സ്വായത്തദീപ്തയഃ
വിപ്രാഃ	— മേധാവിനഃ (തേ)
നവിഷയാ മതീ	— നവിതൃതമയാ മത്യാ, സൂത്യാ
അസ്തോഷത	— അസ്തുവൻ
ഹേ ഇന്ദ്ര തേ ഹരീ ന	
യോജ	— ത്വദീയാവശ്യാക്ഷിപ്രം രഥേയോജയ

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് ഉളിയ അന്നത്തെ യജമാനന്മാർ ഭക്ഷിച്ചു. ഭക്ഷിച്ചു തൃപ്തരായി. അതിരറ്റ രസാസ്വാദനംകൊണ്ട് അവർ മിണ്ടാനാവാതെ ശരീരമിട്ടിളക്കുന്നു.

പിന്നെ ആത്മപ്രകാശമായ ആ മേധാവികൾ ഏറ്റവും പുതിയ സ്തുതികളാൽ അവിടുത്തെ സ്തുതിച്ചു. (അപ്രകാരം സ്തുതനായ) ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ കതിരുകളെ വേഗം പുട്ടിയാലും.

3 സുസന്ദൃഗ്¹സ്താവയം
 മഘവൻ¹ വന്ദിഷീമഹി¹
 പ്രനതം¹ പുണ്ണവസ്യര¹
 സ്തുതോ¹യാഹി¹വശാ¹ അന¹
 യോജാ¹ന്നപി¹ത്രതേഹരി¹

അന്വയം:-

ഹേ മഘ-വൻ, (ഇന്ദ്ര)

സു-സന്ദൃഗം ത്വാ

— അനുഗ്രഹദൃഷ്ട്യാ സർവ്വസ്യ
 ദൃഷ്ടാരംത്വാം.

വയം വന്ദിഷീമഹി

— സ്തുവിമഹി, സ്തുതികർത്താരോ
 ഭൂയാസു

സ്തുതഃ (ത്വം)

പുണ്ണ-വസ്യരഃ

— ന്യോതൃദ്യോഭേദൈർലഭ്യൈഃ
 പൂരിതേന രഥേന യുക്തസ്സൻ

വശാൻ അന

— കാമയമാനാനന്യാൻ യജമാനാൻ
 പ്രതി

നതം പ്ര യാഹി

— അവശ്യം പ്രതിഷ്ഠാസ്വ

ഹേ ഇന്ദ്ര, തേ ഹരി ന

യോജ

— ത്വദീയാവശ്യാപരക്ഷിപ്രം
 രഥേയോജയ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ മഘവാവേ, ഇന്ദ്ര, അനുഗ്രഹബുദ്ധി യോടു കൂടി ഏവരെയും നോക്കുന്ന അവിടുത്തെ ഞങ്ങൾ വന്ദി ച്ചാപ്പു. അപ്രകാരം ഞങ്ങളാൽ സ്തുതനായ അവിടുന്ന് ന്യോതാ കൾക്ക് കൊടുക്കാനുള്ള ധനങ്ങൾ നിറച്ച തേരോടു കൂടി, അഭീഷ്ടാർത്ഥികളായ അന്യയജമാനന്മാരുടെ അടുക്കലേക്ക്

തീർച്ചയായും പോയ്ക്കൊണ്ടാലും (ഞങ്ങളുടെ മാത്രം തന്നാൽ പോരല്ലോ മറ്റുള്ളവർക്കും അതുപോലെ കൊടുക്കുന്നത് സന്തോഷമാണ്) അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ കുതിരകളെ വേഗം പൂട്ടിയാലും

4 സഖാതം വൃഷ്ണം രഥം
 മധിതിഷ്ഠാതി ഗോവിദം
 യഃ പാത്രം ഹാരിയോജനം
 പുണ്ണമിന്ദ്രചികേതതി
 യോജാന്നിന്ദ്രതേഹരി

അനവധം -

സഃ ഖ	— സഖദ്വപിന്ദ്രഃ
വൃഷ്ണം, ഗോ-വിദം	— കാമാഭിവഷകം ഗോപ്രദം
തം രഥം അധി തിഷ്ഠാതി	— രഥേ അധിതിഷ്ഠതു
ഹേ ഇന്ദ്ര, യഃ (രഥഃ)	
ഹാരി-യോജനം	— ഏതൽ സംജ്ഞകം ധാനാമിശ്രിതം
പുണ്ണം	— സോമേനപുണ്ണം
പാത്രം ചികേതതി	— ജ്ഞാപയതി (തം രഥമധിതിഷ്ഠ)

(അധിഷ്ഠായ ച) ഹേ

ഇന്ദ്ര തേ ഹരി ന യോജ - ത്വദഭിയാവശ്വൈര്യോജയ

അർത്ഥം.—ആ ഇന്ദ്രൻതന്നെ കാമാഭിവഷകവും ഗോപ്രദവുമായ ആ തേരിൻ കയറട്ടെ അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഏതുരഥമാണോ ഹാരിയോജനമെന്ന യവനാൻ മിശ്രിതമായ സോമം കൊണ്ടു പുണ്ണമായി (അതിന്റെ) പാത്രമായി പ്രസിദ്ധമായത്, ആ രഥത്തിൽ കയറിയാലും അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അങ്ങിനെ കയറി അവിടുത്തെ കുതിരകളെ പൂട്ടിയാലും.

5 യുക്തസ്തേ അസ്തദക്ഷിണ
 ഉതസവ്യശ്ശതക്രതോ
 തേന ജായാമപപ്രിയാം
 മന്ദാനോയാഹ്യസ്യസോ
 യോജാനപിരൂതേ ഹരീ

അന്വയം -

ഹേ ശതക്രതോ, തേ	— തപദീയേ രഥേ
ദക്ഷിണഃ യുക്തഃ അസ്ത	— ദക്ഷിണപാശ്വസേമാശ്വഃ യോജിതഃ ഭവതു
ഉത സവ്യഃ	— വാമപാശ്വസഥഃ (അപിയുക്തഃ അസ്ത)
തേന (രഥേന) അന്ധസഃ	— സോമലക്ഷണാണസ്യ പാനേന
മന്ദാനഃ	— മന്തഃ (ത്വം)
പ്രിയാം ജായാം ഉപ യാഹി	— പ്രീണയിത്രിം ജായാം ഉപഗച്ഛ
(തദേതം) ഹേ ഇദ്ര,	
തേ ഹരീ ന യോജ	— തപദീയാവശ്യേന ക്ഷിപ്രം യോജയ

അർത്ഥം.—അല്പയോ ശതക്രതുവായ, ബഹുക്രമവാനായ ഇദ്ര, അവിടുത്തെ രഥത്തിലെ വലതുഭാഗത്തെ കതിര പുട്ടുപ്പെടുട്ട ഇടതുഭാഗത്തേയും പുട്ടുപ്പെടുട്ടേ സോമപാനത്താൽ ഹൃഷ്ടനായ അവിടുന്ന് ആ രഥത്തിൽ പ്രിയകാരിണിയായ ഭാര്യയുടെ സമീപത്തിലേക്കുഗമിച്ചാലും അതിനായി ഇദ്ര, അവിടുത്തെ കതിരകളെ വേഗം പുട്ടിയാലും.

6 യുനജ്¹മിതേ ബ്രഹ്മണാ¹കേശിനാ¹ഹരീ
 ഉപ പ്രയാഹി¹ഭയിഷേ ഗഭേന്യോഃ
 ഉത്പാ സുതാസോരഭസാ അമന്വിഷുഃ
 പുഷ്പാൻ വ¹ഭൂതിന്മ¹സമുപ¹ത്യാമഭഃ

വ. 3

അന്വയം:—

(ഹേ ഇന്ദ്ര) കേശിനാ
 തേ ഹരീ

— കേശയുക്തേ, ശിഖാവന്തേ
 ത്വദീയാവശ്വൈ

ബ്രഹ്മണാ (രഥേ)

യുനജ്¹മി

— മന്ത്രേണ സംയോജയാമി

(തേനരഥേന) ഉപ പ്ര

യാഹി

— ത്വൽഗൃഹമുപഗമ്യ

ഗഭേന്യോഃ

— ബാഹ്വോഃ (രശ്മിൻ)

ഭയിഷേ

— ധാരയസ്വ

ത്വാ സുതാസഃ

— ത്വാം യജ്ഞഭിഷ്യതാഃ സോമാഃ

രഭസാഃ

— വേഗവന്തഃ, ക്ഷിപ്രമദകാ
 രിണഃ

ഉൽ അമന്വിഷുഃ

— ഉൽക്ലൃഷ്ടമദയുക്തമകാർഷുഃ

ഹേ വഭൂതിൻ (അതസ്സപം സ്വ

ഗൃഹംഗത്വാ) പുഷ്പാൻ—

വാൻ

— സോമപാനജനിതയാ പുഷ്പാ
 യുക്തഃ (സന്)

പത്യാ (സഹ) സം ഉ

ത്യാമഭഃ

— സമ്യഗേവത്രപ്തോഭവ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ക്ഷിപ്രരോമങ്ങളുള്ള അവിടുത്തെ കതിരുകളെ മന്ത്രരത്നാൽ ഞാൻ തേരിൽ പൂട്ടുന്നു. ആ രഥത്തിൽ സ്വഗൃഹത്തിലേയ്ക്ക് ഏഴുന്നള്ളിയാലും. കൈകളിൽ കടിഞ്ഞാൺ ധരിച്ചാലും. യാഗത്തിൽ സംസ്കരിച്ച സോമങ്ങൾ വേഗത്തിൽ ഹർഷമുള്ളവാക്കി, ഉത്തമമായ ആനന്ദം അവിടേയ്ക്കു ബാക്കിയിരിക്കുന്നു. അദ്വൈതം.

ണ്ടുണ്ടായ പുഷ്പിയോടു കൂടി പത്നിയോടൊത്തു (ക്രീഡിച്ചു) നല്ലപോലെ തൃപ്തനായി ഭവിച്ചാലും (ഇത്രന്റെ ഹർഷപാരമ്യംകൊണ്ടു് കതിരുകളെ തേരിൽ പൂട്ടാനും കടിഞ്ഞാണെടുക്കാനും കഴിയുന്നില്ല മന്ത്രത്താൽ പൂട്ടപ്പെട്ടു. കടിഞ്ഞാൺ തൃക്കയിൽ കൊടുക്കപ്പെട്ട ഇതെല്ലാം ഉപാസകന്റെ അനുഭവസമമായ സങ്കല്പമായിട്ടും കരുതാം.)

വഗ്. 4 ജഗതിച്ചന്ദ്ര:

1 അശ്വാവതിപ്രഥമോഗോഷ്വഗച്ഛതി
 സുപ്രാവിരിദ്രമർത്യസ്ത്വേതിഭിഃ
 തമിത്പുണക്ഷിവസുനാഭവീയസാ
 സിന്ധുമാപോയമാഭിതോവിചേതസഃ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, (യഃ) മർത്യഃ — മനുഷ്യഃ

തവ ഊതി-ഭിഃ സുപ്ര-

അവിഃ

— തപഃദൈവഃ രക്ഷണൈഃ സുഷ്ഠി
 പ്രരക്ഷിതഃ (ഭവതി)

(സമർത്ഥ്യഃ) അശ്വാ-വതി — ബഹുദിരശ്വൈര്യുക്തേ
 (ഗൃഹേവർത്തമാനഃ)

ഗോഷ്വ (പ്രാപ്തവ്യേഷു)

പ്രഥമഃ ഗച്ഛതി

— സമ്പ്രേഷുഃ പൂർവ്വമേവ ഗോമാൻ
 ഭവതി

തം ഇൽ

— തമേവപരന്ദ്രം (ത്വം)

ഭവീയസാ വസുനാ

— ബഹുതരേണധനേന

യഥാ വി-ചേതസഃ

— വിശിഷ്ടജ്ഞാനഹേതുയുക്താഃ

ആപഃ അഭിതഃ

— സത്യാസുഭിക്ഷ

സിന്ധുഃ

— സമുദ്രം (പുരയന്തി തദാൽ)

പുണക്ഷി

— സംപൂർണ്ണം, സമ്പൂർണ്ണം കരോഷി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഏതു മനുഷ്യൻ അവിടുത്തെ രക്ഷ
 ണങ്ങളാൽ വേണ്ടുവണ്ണം പ്രപാലിതനാണോ, ആ മനുഷ്യൻ
 അനേകാഗ്രങ്ങളോടുകൂടിയ ഗൃഹത്തിൽ വസിക്കുന്നവനും ലഭ്യ
 ണമായ പശുക്കളുടെ ഉടമസ്ഥതയിൽ മുഖനമായി ഭവിക്കുന്നു.
 അവനെത്തന്നെ അവിടുന്ന് ബഹുവിധങ്ങളായ ധനങ്ങളാൽ,
 ജ്ഞാനഹേതുക്കളായ നദീജലങ്ങൾ എല്ലാടങ്ങളിലും പരന്ന്
 സമുദ്രത്തെ ചെന്നുനിറയുന്നപോലെ, സമ്പുഷ്ടനാകുന്നു.

2 ആപോ ന ദേവീരപയന്തി ഹോത്രിയ
 മവഃ പശ്യന്തി വിതതം യഥാ രജഃ
 പ്രാചൈദ്ദേവാസഃ പ്രനയന്തിദേവഃ
 ബ്രഹ്മപ്രിയഞ്ജോഷയന്തേ വരാഹവ

അന്വയം:—

ദേവീ: ആപ: ന	— ദ്യോതമാനാ ആപോയഥാ
ഹോത്രിയം ഉപ യന്തി	— ഹോതു: സ്വഭൂതം ചമസമുപഗച്ഛന്തി
(തദാൽ ഉപരിവർത്തമാനാ: ദേവാ: ഏതമേവചമസം)	
വി-തതം രജ:	— വിഷ്ണീണ്ണം സൂര്യസംബന്ധി ജ്യോതി:
യഥാ	— (നിരന്തരമവസ്താൽ പതതി)
(തഥാ) അവ: പശ്യന്തി	— അവസ്താൽ പശ്യന്തി
ദേവാസ:	— ദേവാ: ജഗതിജ:
ദേവ-ഃ.	— ദേവാൻ കായമമാനമേതൽ ചമസം.
പ്രാചൈ: പ്ര നയന്തി	— അഗ്രതോധാരയന്തി
വരാ:—ഇവ	— (കന്യകാ)
ബ്രഹ്മ-പ്രിയം	— ബ്രഹ്മണാ, സോമലക്ഷണേനാ ന്നേന പുരിതം തം ചമസം.
ജോഷയന്തേ	— സേവന്തേ

അർത്ഥം.—പ്രകാശവത്തുകൾക്കായ ജലങ്ങൾ ഹോതാവിന്റെ ചമസത്തിൽ (വാലൻമതികയിൽ) ചെന്നുചീഴുമ്പോൾ, മുകളിൽ വത്തിയ്ക്കുന്ന ദേവന്മാർ ആ ചമസത്തെത്തന്നെ, സൂര്യന്റെ പരന്ന തേജസ്സ് കീഴ്പ്പോട്ടുവരും പോലെ, കീഴ്പ്പോട്ടു നോക്കിക്കൊണ്ടു ഋത്വികർക്കും, ദേവന്മാരെ കാമിക്കുന്ന, ആ ചമസത്തെ മുന്തിലെത്തിയ്ക്കുന്നു. എല്ലാ ദേവന്മാരും, വരന്മാർ കന്യകയെ (ഇവളെനീക്കു ചേർന്നതാണ്, എന്നിങ്ങു ചേർന്നതാണ് എന്നു പറഞ്ഞുക്കുന്ന പോലെ) എന്നപോലെ സോമം നിറച്ച ആ ചമസത്തിന്റെ പാശങ്ങളിൽ (ഈ സോമം എന്നിങ്ങാണ്, എന്നിങ്ങാണ് എന്നു പറഞ്ഞു) വന്നുനില്ക്കുന്നു

3 അധിപയോദധാഉക്ഥ്യംവചോ

യതസ്രുചാമിമുനായാസപര്യതഃ

അസംയത്തോവ്രതേതേക്ഷേതിപുഷ്യതി

ഭദ്രാഗതിര്യജമാനായസന്വതേ

അന്വയം.—

(ഹേ ഇദ്ര) യത-സ്രുചാ — യതാഃ, സംബദ്ധാഃ സ്രുചഃ

ഗ്രഹചക്രാദി ലക്ഷണാനി

പാത്രാണിയയോസന്തേ

മിമുനാ

— യഗദിദ്രപേണ വത്തമാനേ

യാ

— യേ ഹവിർധാനേ (ത്വാം)

സപര്യതഃ

— പുഷ്യതഃ (തയോഃ)

വയോഃ (ഹവിർധാന

യോഃ) ഉക്ഥ്യം

— ഉക്ഥിം ശസ്ത്രം, തദ്യോഗ്യം

വചഃ അധി അദധാഃ

— മന്ത്രരൂപം വചനം നിമിത്ത

വാനസി

(ഉക്ഥ്യം വചനരൂപി യജന്തിയംകേമ)

(കിംവ ഊദക്രൂപഹവിർധാനയുക്തോ യജമാനഃ)

അസം-യത്തഃ

— ഗതദിസ്സാദ്ധം യജാതമന

ഭിഗതസ്സൻ

തേ വ്രതേ ക്ഷേതി

— ത്വാദിയേ കമ്മണിനിവസതി

തി — പ്രജയാപഗ്രഭീശ്വപുഷ്പോഭേതി
തേ യജമാനായ — ത്വദേവത്യേ യാഗേസോമാഭി ।
ഷവം കർവ്വതോയജമാനസ്യ
രതിഃ — ഉൽകൃഷ്ടം ബലം (ഭേതി)
ൽ സപ്തം ഹവിർദ്ധാനയോരക്ഥസ്യ വചസഃ അധിനിധാ
ത്വയാകൃതം)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഗ്രഹചമസാദി (ഉൾലിന്റെ
തിയിൽ കണ്ടൻ മരികഗ്രഹം, വാലൻ മരികചമസം)
ങ്ങളോട് ബന്ധപ്പെട്ടവയും ഇരട്ടയായുള്ളവയും ആയ
മത്ര ഹവിർദ്ധാനങ്ങളിൽ, സോമഹവിസ്ത് സംസ്കൃതവും
സംസ്കൃതവുമായ സംരേണസ്ഥാനങ്ങളിൽ, രണ്ടിന്നും
പ്രാദികമായി, രക്ഷകമായി ശസ്ത്രയോഗ്യമായി മന്ത്രരൂപ
വചനം അവിടന്ന് ചേർത്തു വെണ്ണുന്നു (ശസ്ത്രമന്ത്രവും
തകമ്മത്തിന്റെ ഭാഗം തന്നെ) കൂടാതെ ഇപ്രകാരം ഹവി
രത്തോടുകൂടിയ യജമാനൻ, ശത്രുക്കളുമായി യുദ്ധം ചെയ്
ട്ട് പോകേണ്ടിവരാതെ അവിടത്തെ സേവാകമ്മത്തിൽ
ന വത്തിയ്ക്കുന്നു സന്തതിയാലും പശുക്കളാലും പുഷ്പി
പിയ്ക്കുന്നു അവിടന്ന് ദേവനായുള്ള യാഗത്തിൽ സോമം
സ്തുരിക്കുന്ന യജമാനന് ഉൽകൃഷ്ടമായ ബലം ഉണ്ടാകുന്നു.
മദിനെ ഹവിർദ്ധാനത്തോട് കൂടിയ മന്ത്രവചസ്ത് അവിടന്നു
കരിച്ചതുകൊണ്ട്, എല്ലാം അവിടന്നുണ്ടാക്കിയതാണ്.

4 ആദേംഗിരാഃ പ്രഥമം ദധിരേവത
ഇദ്ധാഗ്നയഗ്നക്യായേ സകൃത്യയാ
സർവ്വം പണേസ്സർവ്വിനന്ദോജന
മഗ്ധാവതം ഗോമന്തമാപഹന്നരഃ

അന്വയം -

(യദാപണിഭിശ്ശാഖോപഹൃതാഃ തദാനീം)

അംഗിരാഃ പ്രഥമം വയഃ

ദധിരേ

— അംഗിരസഃ പൂർവ്വം, അഗ്രതഃ
ഹവിർല്പക്ഷണമനം ഇദ്രാതഥം
സമ്പാദിതവന്തഃ

ആൽ യേ (അംഗിരസഃ)

— അനന്തരം താദൃശാഃ അംഗിരസഃ

ഇദ്ധ-അഗ്നയഃ

— പ്രജലിതാഗ്നിയാകതാസ്സന്തഃ

സ-കൃത്യയാ ശമയാ

— ശോഭനകാരണോപേതേന
കചണാ, യാഗേന (ഇദ്രം
അയജൻ)

(തേ) നരഃ

— യജ്ഞസ്യനേതാരഃ

പണേഃ

— ഏതന്നാജ്ഞോസുരസ്യ

അഗ്ന-വന്തം ഗോ-മന്തം

ആ

— അശൈശ്വര്യകം ഗോഭിര്യകം
ച (ആകാരസ്സമച്ചയേ)

സവ്യം ഭോജനം സം

അപിന്ദന്

— ധനം സമലഭന്

പശുഃ

— ഗവാശ്വപൃതിരിക്തം അന്യൽ
പശുജാതം (പ്രസമവിന്ദന്)

അർത്ഥം.-പണിയെന്ന അസുരനാൽ തങ്ങളുടെ പശുക്കൾ
അപഹരിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ, അംഗിരസ്സുകൾ ഒന്നാചതായി ഇദ്ദേ
സ്സ് ഹവിസ്സൊരുക്കി പിന്നെ പ്രജലിയ്ക്കുന്ന ബാഹസനാഗ്നി
ഹോത്രാദഗ്നികളോടുകൂടിയ അവർ, തെളിഞ്ഞ മനോവാക്കാ
യങ്ങളോടുകൂടിയ കചത്താൽ, ശോഭനയാഗത്താൽ, ഇദ്ദേനെ യ
ജിച്ചു, പൂജിച്ചു. ആ യജ്ഞനേതാക്കൾ പണിയെന്ന അസുര
നിൽ നിന്ന് കതിരകളോടും പശുക്കളോടും കൂടിയ സവ്യധനവും
നേടി പശുകതിരകളല്ലാത്ത മറ്റു ജന്തുസമൂഹവും നേടി

5 യജ്ഞേണമവാ പ്രഥമഃ പഥസ്തതേ

തത്സ്യുക്തോ വൃതപാപേന ആജ്ഞി

ആഗാ ആജുഗ്നാ കവ്യസ്സചാ

യമസ്യ മാതാമൃതം യദാഹേ

അ 1. അ 6. വ 4 . .

അന്വയം:—

അഥവാ	— ഏതൽ സംജ്ഞഃ ഗുണിഃ
യജ്ഞഃ പഥഃ പ്രഥമഃ	— ഗോസംബന്ധിനോ മാഗ്ഗാൻ
തതഃ	— പൂർവ്വമേവകൃതവാൻ
തതഃ പ്രതപാഃ	— പ്രതാനാം, കർമ്മണം
വേനഃ സൂര്യഃ	— കാന്തഃ, സൂര്യരൂപ ഇന്ദ്രഃ
ആ അജനി	— ഗവാം പ്രശ്നനായ, ആവിരഭൂതം
(തതഃ അഥവാ താഃ)	— ആഭിമുഖ്യേന പ്രാപ്തോൽ
ഗാഃ ആ ആജൻ	— കവേഃ പുത്രഃ
(താദൃശസ്യ ഇന്ദ്രസ്യ)	— (ഭൂഗുഃ അസുരനിരസനായ
കാവ്യഃ	— സഹായോഭൂതം)
ഉശനാ സചാ	— അസുരാണാം നിയമനാത്മം
യമസ്യ	— പ്രാദുർഭൂതം മരണരഹിതം
ജാതം അമൃതം	— (തമിന്ദ്രം)
യജാമഹേ	— ഹവിർഭിഃ പൂജയാമഃ

അർത്ഥം.—അപഹരിക്കപ്പെട്ട പശുക്കളെ തിരയുന്നതിൽ അഥവാവെന്ന ഗുണി യജ്ഞങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഒന്നാമനായി പുറപ്പെട്ടു. അനന്തരം കർമ്മപാലകനും ശോഭാനനം സൂര്യാത്മാവുമായ ഇന്ദ്രൻ പശുക്കളെ കാണിച്ചുകൊടുപ്പാൻ ആവിർഭവിച്ചു. അപ്പോൾ അഥവാവ് പശുക്കളെ നേരിട്ടു കണ്ടുമുട്ടി. അപ്രകാരമുള്ള ഇന്ദ്രന് കവിപുത്രനായ ശുക്രൻ അസുരന്മാരെ അകറ്റുന്നതിൽ സഹായഭൂതനായി. അസുരന്മാരെ അമർദ്ദവാൻ വേണ്ടി ജനിച്ചവനും അനശ്വരനുമായ ആ ഇന്ദ്രനെ നാം ഹവിസ്സുകളാൽ പൂജിക്കുന്നു.

6 - ബഹിഷ്ഠായൻ സ്വപത്യായവൃജ്യതേ

കോവാഗ്ദോകമാഘോപതേ റിവി

ഗ്രാവാത്ര വദതി കാതകം മൃഗ

സുസ്യേദിത്രോ അഭിപിരേപ്താസ്യാതി

അന്വയം:-

സു-അപത്യായ	— ശോഭനോപതനഹേതുഭൂതായ കർമ്മണേ
യൽ ബഹിഃ വൃജ്യതേ വാ	— യദാഹിദ്യതേ (യാഗാത്ഥം)
(യദാ) അക്തഃ വാ	— സ്തോത്രാനിഷ്ഠാദകോഹോ താ വാ
ശ്ലോകം ദിവീ ആ-	
ഘോഷതേ	— സ്തുതിരൂപാംവാചം ദ്യോതമാനേ യജ്ഞഉച്ഛാരയതി
യത്ര ഗ്രാവാ	— യസ്മിൻകാലെ അഭീഷ്ഠാത്ഥം പ്രവൃത്തഃ ഉപലഃ
കാതഃ ഉക്തിമ്യഃ	— സ്തോതാ യഥാഭിമതശബ്ദം കരോതിതദ്വൽ
വദതി	— ശബ്ദം കരോതി
(തദാനിം) തസ്യ അഭി-	
പിരേപ്യ	— പുഷ്പാകതസ്യ സർവ്വസ്യ അഭിപ്രാപ്തിഷ്ഠ
ഇന്ദ്രഃ രണ്യതി ഇൽ	— രഥതേ ഏവ

അർത്ഥം-പതനപരിഹാരമായ, സന്തത്യർത്ഥമായ സല്ലർത്ഥത്തിനായി, അതായത് യാഗത്തിനായി എപ്പോൾ അധ്വര്യവാൻ ഭേദപൂർവ്വം മുറിയ്ക്കപ്പെടുകയോ, അല്ലങ്കിൽ സ്തുതിനിർമ്മാതാവായ ഹോതാവ് പ്രകാശമാനമായ യജ്ഞത്തിൽ സ്തോത്രം ഉച്ചരിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നവോ, എപ്പോൾ പിടിക്കപ്പെട്ട് സോമം സംസ്കരിക്കുന്ന പ്രവൃത്തിയിൽ ഏർപ്പെട്ട്, സ്തോതാവ ശസ്ത്രമന്ത്രത്തിന്റെ ശബ്ദം പുറപ്പെടുവിക്കുന്നപോലെ, ശബ്ദിക്കുന്നവോ, അപ്പോൾ ഇതിന്റെയെല്ലാം അഭിലാഷത്തിന് ഇന്ദ്രൻ തുലോം ഹർഷിക്കുന്നു.

വക്രം 5-6-7-8. അനഷ്ടബുദ്ധിമപംകതിർഗായത്രീ ബ്രഹ്മ
തീ സതോബ്രഹ്മത്യശ്ചമരദാംസി.

1 അസാവിസോമ്നുരൂതേ
ശവിഷ്യുഷ്ണവാഗ്ഹി
ആത്മാപുണൺകൃപിത്രിയം
രജസ്സര്യോനരശ്ചിഃ

അനവയം:-

ഹേ ഇന്ദ്ര, തേ സോമഃ

അസാവി

— അഭി ചതോഽശ്വ

ശവിഷ്യ

— അതിഗയേന ബലവാൻ

(അതി ഏവ) ധൃഷ്ണാ, ആ

ഗ്ഹി

— ശത്രുണാം ധർഷയിനഃ,
വേദയമനദേശമാഗച്ഛ

(ആഗന്തം) സ്വാ

ഇന്ദ്രിയം

— ത്വാം സോമപാനോർപന്നം
പ്രഭുനഃ സാമന്ത്യം

രജഃ രശ്മിഃ സൂര്യഃ ന

— അന്തരിക്ഷഃ സൂര്യഃ കിരരണഃ
പുഷ്പതിതചാൻ

ആ പുണക്തു

— ആ പുരയതു

അർത്ഥം:- അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിശ്വോമി സോമം സംസ്ഥ
രിച്ചുവെച്ചിരിക്കുന്നു. ഏതും ബലവാൻ, ശത്രുക്കളായ
വേദഗായകന്മാരിൽ നിന്നും. രാജ്യം ന്ന അവിഷ്ണു
അന്തരിക്ഷാൽ ചിരദാ സൂര്യൻ പുരിപ്പിക്കുന്നതായും,
വേദപാനംകൊണ്ടുപോകുന്ന ധൃഷ്ണാ നിന്ദിപ്പുരിപ്പിക്കും.

2 ഇന്ദ്രമിദ്ധരീവഹതോ
 പ്രതിഷഠശവസം.
 ഋഷിണാഞ്ച സുതീരപ
 യജണഞ്ചമാനഷാണാം.

അന്വയം:-

അപ്രതിഷഠ-ശവസം.

ഇന്ദ്രം ഇതി — കേനാപ്യഹിംസിതബലം
 ഇന്ദ്രമേവ

ഋഷിണം

മാനഷാണാം ച — അന്യേഷാം മനുഷ്യാണാം ച

സുതീഃ യജ്ഞം ച ഹരി

ഉപ വഹതഃ — അശ്വൗ സമീപം പ്രാപയതഃ

അർത്ഥം:-എതിരറാ ബലത്തോടു കൂടിയ ഇന്ദ്രകുലേജ്ഞ തന്നെ യാണ് ഋഷികളുടേയും മറ്റു മനുഷ്യരുടേയും സുതീകളെയും യജ്ഞത്തെയും (ഇന്ദ്രന്റെ) കതിരുകളെത്തിയ്ക്കുന്നത് എവിടെ യെവിടെ സുതീയോ യജ്ഞമോ ഉണ്ടോ, അവിടെവിടെ അവ ഇന്ദ്രനെ നയിക്കുന്നു

3 ആതിഷഠവൃത്രഹരഥം.
 യുക്താതേബ്രഹ്മണാഹരി
 അവ്യാചീനം സുതേമനോ
 ഗ്രാവാകൃണോതുവഗ്നനാ

അന്വയം:-

ഹേ വൃത്ര-ഹരി,

(യസ്മാൻ) തേ ഹരി — അശ്വൗ

ബ്രഹ്മണാ യുക്താ — മന്ത്രേണാസ്മാദിരഥ മയോജിതൌ

(തസ്സാൽ ത്വം) രഥം

ആ തിഷ്ഠ

ഗ്രാവാ

— ആരോഹ

— അഭിഷവാത്ഥം പ്രവൃത്തഃ
പാഷാണഃ

തേ മനഃ വശ്കുനാ

— വചനീയാഭിഷപശബ്ദേന

അവാചീനം സ കൃണോതു— അസ്മഭിമുഖം സുഷുകരോതു

അർത്ഥം:—അല്ലയോ വൃത്രാഹന്താവേ, അവിടുത്തെ കതിരകളെ ഞങ്ങൾ മന്ത്രത്താൽ തേരിൽ പുട്ടിയതുകൊണ്ട്, അവിടന്നു തേരിൽ കയറിയാലും. സോമം ചതയ്ക്കുന്ന കല്ല് അതിന്റെ പ്രശംസനീയമായ ശബ്ദംകൊണ്ട് അവിടുത്തെ മനസ്സിനെ ഞങ്ങൾക്കഭിമുഖമാക്കിച്ചെയ്യട്ടെ.

4 ഇമമിത്രസുതംപിബ

മേഘേഷ്വമർത്ഥംമദം

ശുക്രസ്യത്വാമൃതം

സ്വാഹാജ്ഞസ്യസാമനേ

അന്വയം:—

ഹേ ഇത്ര, മേഘഃ

— അതിഗന്ധേനപ്രശസ്തം

മദഃ അമൃതം

— മദ്യം ദാമാദം

സുതം ഇമം (സോമം)

പിബ

— പാനംകര

(തഥാ) ജ്ഞസ്യ സാമനേ

— യജ്ഞസ്യഗൃഹേ (വാന്തമാനാ)

ഉക്തസ്യ

— വിപുസ്യ (തസ്യസോമസ്യ)

ധാരാ ത്വാ അഭി

അക്ഷാൻ

— ത്വാം ആമിദമേവേന സഞ്ചാ
നാ, പാപ്നന്വാ

5 ഇന്ദ്രായന്തനമർച്ചതോ
 ക്ഷമാനിച ബ്രവീതന
 സുതാം മസുരിന്ദവോ
 ജ്യേഷ്ഠന്നമസ്യതാ സഹഃ

വ 5

അന്വയം -

(ഹേ ഋഗ്വിജഃ) ഇന്ദ്രായ
 ന്തനം അർച്ചത — ക്ഷിപ്രം പുജനം കരുത
 ഉഷ്മാനി ച ബ്രവീതന — സ്തോത്രാണി ബ്രൂത
 സുതാം ഇന്ദവഃ (തം)
 അമമസ്യഃ — അഭിഷുതാസ്സോമാഃ മന്തം
 കവന്തു
 (അന്നന്തരം) ജ്യേഷ്ഠഃ — പ്രശസ്യതാം
 സഹഃ — സഹസധിനം ബലപന്തം (തം)
 നമസ്യത — നമസ്കരുത

അർത്ഥം:-ഋഗ്വിജകളേ ഇന്ദ്രനായി വേഗത്തിൽ അർച്ച
 ന ചെയ്യുക സ്തോത്രം ചൊല്ലുക സംസ്കരിച്ച സോമങ്ങൾ
 അവിടുത്തെ ഏഷ്ടനാക്കളെ പിന്നെ ഏറ്റവും പ്രശംസനീയ
 നും ബലവാനുമായ അവിടുത്തെ നമസ്കരിക്കുക

6 നകിഷ്വാദ്രഥീതരോ
 ഹരീയദിന്ദ്രയച്ചസേ
 നകിഷ്വാന്മജമനാ
 നകിസ്ത്വശ്ച ആനശേ

അന്വയം -

ഹേ ഇന്ദ്ര യൽ ത്വൽ
 ഹരി — യസ്മാൽ ത്വദീയാപശൈഃ
 യച്ചസേ — രഥേയോജയസി

(തസ്സാൽ ത്വത്തോന്യഃ കശ്ചിത്) രഥി-തരഃ	— അതിശയേന രഥവാൻ
നകിഃ	— നാസുതി
ത്വാ അനു മജ്ജനാ	— ത്വാമനുലക്ഷ്യബലേന (സദൃശഃ അപി)
നകിഃ	— നാസുതി
സു-അശ്വഃ	— ശോഭനോശ്വോന്യശ്ച (ത്വാം)
നകിഃ ആനശേ	— ന പ്രാവ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ കുതിരകളെ തേരിൽ പൂട്ടുവാവല്ലോ. അവിടുന്നിൽ നിന്നന്യനായി തേരാളി വീരനല്ല. അവിടുത്തെ ബലത്തോടു സദൃശനായും ആരുമില്ല. ഹരികളല്ലാതെ മറ്റൊരു കുതിര അവിടുത്തെ പ്രാപിക്കുന്നില്ല. (ഇന്ദ്രസദൃശനായ തേരാളിയും ബലവാനും അശ്വവാനും വേറെ ഇല്ല).

7 യ ഏക ഇദ്രിയേതേ
 വസുമത്തായദാശുഷേ
 ഈശാനോ അപ്രതിഷ്ഠിത ഇന്ദ്രോ അങ്ഗ

അന്വയം:-

യഃ (ഇന്ദ്ര) ഏകഃ ഇത്	— ഏക ഏവ
ദാശുഷേ മർത്തായ	— ഹവിർത്ത്വതേ മനുഷ്യായ, യജമാനായ
വസു വി-ഭയതേ	— ധനം വിശേഷേണ ദോതി
അപ്രതി-സ്കൃതഃ	— പരൈഃ അപ്രതിശബ്ധിതഃ, പ്രതികൂലശബ്ധരഹിതഃ (സഃ)
ഇന്ദ്രഃ അംഗ	— ക്ഷിപ്രം
ഈശാനഃ	— സർവ്വസൃജനസ്വാമി (ഭവതി)

അർത്ഥം:-യാതൊരിന്ദ്രൻ ഒറ്റയ്ക്കുതന്നെ, ഹവിസ്സേകന യജമാനസ്സു നന്നായിധനം കൊടുക്കുന്നുവോ, എതിരില്ലാത്ത (ആയം എതിർശബ്ദം പുറപ്പെടുവിക്കാത്ത) ആ ഇന്ദ്രൻ വേഗം ക്ഷിപ്രം സർവ്വസൃജനസ്വാമി (ഭവതി)

8 കദാമന്തമരാധസം

പദാക്ഷമ്പമിവസാഹരൻ

കദാനശ്ശുശ്രവദഗീര ഇന്ദ്രോ അങ്ഗ

അന്വയം -

അരാധസം മർത്തം

— ഹവിർല്ലക്ഷണേന രാധസാ,
ധനേനരഹിതം, അനാരാധ
യന്തം, അയശ്ചാരം മനുഷ്യം

(ഇന്ദ്ര:) പദാ

ക്ഷമ്പം—ഇവ

— പാദേന അഹിച്ചത്രകമിവ

കദാ സ്മരൻ?

— സ്മരിഷ്യതി, വധിഷ്യതി?

(കദാ ഇന്ദ്ര: അസ്പഷ്ടത്വം ഹനിഷ്യതി?)

ന: ഗീര:

— യശ്ചുണ്ണാമസ്മാകംവാച:

ഇന്ദ്ര: കദാ

— കസ്മിൻകാലേ

അംഗ ശുശ്രവൻ?

— ക്ഷിപ്രം ശ്രോഷ്യതി?

അർത്ഥം—ഹവിർല്ലക്ഷണമിതനായ, അനാരാധകനായ, അയ
ശ്ചാവായ (കണ്ഠവിരോധിയായ) മനുഷ്യനെ ഇന്ദ്രൻ എപ്പോ
ഴാണ് കാൽകൊണ്ടു കൂണിനെ എന്നപോലെ തട്ടി
വീക്കിക്കൊല്ലുക? നമ്മുടെ ശത്രുക്കളെ എപ്പോഴാണ് ഹനിക്കുക?
യശ്ചാക്കളായ, ആരാധകരായ നമ്മുടെ സ്തുതിവചനങ്ങൾ
എപ്പോഴാണ് ഇന്ദ്രൻ വേഗത്തിൽ കേൾക്കുക? (രണ്ടും ഇപ്പോൾ
തന്നെ വേണമെന്നർത്ഥം)

9 യശ്ചിദ്ധിത്വാ ബഹുഭ്യ ആ

സുതാപ് ആവിവാസതി

ഉഗ്രാപതി പത്യതേ ശവഇന്ദ്രോ അങ്ഗ

അന്വയം:—

ബഹു-ഭ്യഃ (മനുഷ്യഭ്യസ്ത
കാശാൽ) യഃ ചിത് ഹി — യ ഏവ വലു യജമാനഃ
സുത-വാൻ — അഭിഷുത സോമയുക്തഃ (സൻ)
ത്വാ ആ-വിവാസതി — ത്വാം പരിചരതി
തൽ ഉഗ്രം ശവഃ — തസ്മൈ ഉൽഗുണ്ണംബലം
ഇദ്രഃ അംഗ ആ പത്യതേ— ക്ഷിപ്രം പാതയതി, പ്രാപയതി

അർത്ഥം—ഭൂരിമനുഷ്യരുടെ ഇടയിൽ നിന്നു ഏതെങ്കിലും
മൊരാൾ സംസ്കരിച്ച സോമത്തോടുകൂടി അവിടുത്തെ സേവി
ജ്ഞാപോ, ആ യജമാനനു ഇദ്രനായ അവിടുന്ന് മഹത്തായ
ബലത്തെ വേഗത്തിൽ പ്രാപിപ്പിക്കുന്നു.

10 സ്വാദോരിത്ഥാവിഷുവതോ

മധഃപിബന്തിഗൌര്യഃ

യാഇന്ദ്രേണസയാവരി

വൃഷ്ണമഭന്തിശോഭസേ

വസവീരൻസ്വരാഭ്യം

വ 6

അന്വയം:—

സ്വാദോഃ	— സ്വാദഭൂതസ്യ, രസയുക്തസ്യ
ഇത്ഥാ വിഷു-വതഃ	— അനേനപ്രകാരേണ സർവ്വയജ്ഞേ ഷു വ്യാപ്തിയുക്തസ്യ
മധഃ	— മധുരരസസ്യ സോമസ്യ
ഗൌര്യഃ പിബന്തി	— ഗൌരവണ്ണാഗ്രാവാഃ പിബന്തി
യാഃ (ഗ്രാവാഃ) ശോഭസേ	— ശോഭാത്മം
വൃഷ്ണ ഇന്ദ്രേണ	— കാമാഭിവർദ്ധകേണേന്ദ്രേണ
സ-യാവരിഃ	— സഹയാന്ത്യഃ, ഗച്ഛന്ത്യഃ (സന്ത്യഃ)

മദന്തി	— ഹൃഷ്യാഭവന്തി
(ഇന്ദ്രപീതസ്യ സോമസ്യശേഷം താഃ പിബന്തി)	
വസവീഃ	— പയഃ പ്രദാനേന നിവാസ കാരിണ്യഃ ഗാവഃ
സ്വ-രാജ്യം അന	— ഇന്ദ്രസ്യരാജത്വമനുലക്ഷ്യ (അവസ്ഥിതാഃ)

അർത്ഥം:-സ്വാദുള്ളതും, രസമുള്ളതും, എല്ലാ യജ്ഞങ്ങളിലും വ്യാപിച്ചു നില്പതുമായ മധുരരസത്തെ, സോമത്തെ വെള്ളപ്പശുക്കൾ കടിയുന്നു കാമവഷകനായ ഇന്ദ്രന്റെ ശോഭയോടു ചേർന്നു നടക്കുന്ന ആ പശുക്കൾ ഇന്ദ്രൻ കടിച്ച സോമത്തിന്റെ ബാക്കി കടിച്ചാണ് മദനപീതകളായി ഭവിക്കുന്നത് പാലേകി ഏവരേയും അതാതിടത്ത് (സുഖമായി) വസിപ്പിക്കുന്ന അവ (പശുക്കൾ) ഇന്ദ്രന്റെ രാജത്വത്തെ, പ്രഭാവത്തെ, ഉന്നം വെച്ച് സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു

11 താഅസ്യപൃശനായവ

സ്തോമംശ്രീണന്തിപൃശ്നയഃ

പ്രിയാഇന്ദ്രസ്യധേനവോ

വഭ്രംഹിന്വന്തിസായകം

വസവീരൻസ്വരാജ്യം

അന്വയം -

താഃ അസ്യ പൃശന-ഔവഃ — പുരോക്താഃ ഇന്ദ്രസ്യ

സ്വശനകാമാഃ

പൃശ്നയഃ

— നാനാവർണ്ണഗാവഃ

(ഇന്ദ്രണപാതവ്യം)

സോമം (പയസാ)

ശ്രീണന്തി

— മിശ്രീകൃന്തി

ഇന്ദ്രസ്യ പ്രിയഃ ധേനവഃ— പ്രീതിഹേതു ഭൂതാഗാവഃ
 സായകം വഭ്രുഃ — ശത്രുണാമന്തകമായുധം
 ഹിമ്പന്തി — ശത്രുഷുപ്രേരയന്തി
 വസ്യഃ സ്വ-രാജ്യം അനു — പയഃ പ്രഭാനേന നിവാസ
 കാരിണ്യഃ ഗാവഃ ഇന്ദ്രസ്യരാജ
 ത്വം അനുലക്ഷ്യ (അവസ്ഥിതാഃ)

അർത്ഥം—മുൻപറഞ്ഞവയും ഇന്ദ്രന്റെ (തലോടൽ മുതലായ) സ്വർഗ്ഗത്തെ ഇച്ഛിക്കുന്നവയുമായ പല നിറങ്ങളിലുള്ള പശുക്കൾ ഇന്ദ്രനാൽ കുടിയ്ക്കപ്പെടേണ്ട സോമത്തിൽ തങ്ങളുടെ പാൽ ചേർക്കുന്നു. ഇന്ദ്രനു് പ്രീതിവളയ്ക്കുന്ന ആ പശുക്കൾ ശത്രുക്കളിൽ വധായുധമേല്പിക്കുന്നു. (സോമത്തിൽ പാൽ ചേർത്ത്, ഇന്ദ്രനു് ഉത്സാഹം ജനിപ്പിച്ചു്, ശത്രുക്കളെ കൊല്ലുവാൻ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു.) ഏവരെയും പാൽ കൊടുത്തു് അതാതിടത്തു് വസിപ്പിക്കുന്ന ആ പശുക്കൾ ഇന്ദ്രന്റെ പ്രഭാവത്തെ ഉന്നംവെച്ച സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു.

12 താ¹അ¹സ്യ¹നമ¹സാ¹സഹ¹
 സ്സ¹പ¹ര്യ¹ന്തി¹പ്ര¹ചേ¹തസഃ¹
 വ്ര¹താ¹ന്യ¹സ്യ¹സ¹ശ്ചി¹രേ¹
 പ¹ത്ര¹ണി¹പു¹വ്വ¹ചി¹ത്ത¹യേ¹
 വ¹സ¹ധീ¹ര¹ന്¹സ്വ¹രാ¹ജ്യം¹

അന്വയം:—

പ്ര-ചേതസഃ താഃ — പ്രകൃഷ്ടാജ്ഞാനാഗാവഃ
 അസ്യ സഹഃ — ഇന്ദ്രസ്യബലം
 നമസാ സപര്യന്തി — സ്വകീയേനപയോ രൂപേണാ
 ന്നേന പരിചരന്തി
 അസ്യ പത്രണി വ്രതാനി — ഇന്ദ്രസ്യ ബഹുനീശത്വവധാദി
 രൂപാണി വീര്യകർമ്മാണി

- പുഷ്പ-ചീത്തയേ — യുഷുസുനാം ശത്രുണാം
 പുഷ്പമേവ പ്രജ്ഞാപനായ
 സശ്ചിരേ — സിദ്ധേവിരേ, ജ്ഞായന്തേ
 വസവിഃ സ്വരാജ്യം — പയഃ പ്രദാനേന നിവാസകാരി
 അൻ — ന്യഃ ഗാവഃ ഇന്ദ്രസ്യരാജത്വം
 അനലക്ഷ്യ (അവസ്ഥിതാഃ)

അർത്ഥം.—ഉത്തമജ്ഞാനത്തോടുകൂടി ആ പശുക്കൾ സ്വന്തം പാലാകുന്ന അന്നംകൊണ്ട് ഇന്ദ്രന്റെ ബലത്തെ പരിചരിക്കുന്നു. (വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു) ശത്രുക്കൾക്ക് എന്നിയിപ്പിന്നായി ഇന്ദ്രന്റെ ശത്രുവയാടി വീരകർമ്മങ്ങളെ (ഈ പശുക്കൾ) അറിഞ്ഞു കൊണ്ടാടുന്നു. ഏവരെയും പാൽ കൊടുത്തു അതാതിടത്തു നിവസിപ്പിക്കുന്ന അപ ഇന്ദ്രന്റെ പ്രഭാവം ഉന്നംവെച്ചു സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു

13 ഇന്ദ്രോഽധീപോഅസ്ഥഭി

വൃത്രാണ്യപ്രതിഷ്ഠതഃ

ജഘാനനവതിനവ

അന്വയം —

- അപ്രതി-സ്കതഃ — പരൈരപ്രതിശബ്ദിതഃ,
 പ്രതികൂലശബ്ദരഹിതഃ
 ഇന്ദ്രഃ ധേവീപഃ അസ്ഥഭിഃ — ഏതരസംജ്ഞകസ്യ ആഥവേണ
 സ്യുച്ഛേഷഃ അശ്വശിരസ്സംബ
 സ്ഥിഭിരസ്ഥിഭിഃ
 നവതിഃ നവ — നവസംഖ്യാകനവതിഃ ദശോത്ത
 രാഷ്ട്രശതസംഖ്യാകാഃ
 വൃത്രാണി ജഘാന — ആവരകാണ്യസുരജാതാനി
 ഹതവാൻ

ഇവിടെ ഒരു ഇതിഹാസം സൂചിതമാണ്: അഥർവ്വണപുത്രൻ ദധ്യങ്ങിന്റെ (ധീചിയുടെ) സ്വർഗ്ഗപ്രാപ്തികൊണ്ട് അസുരന്മാരെല്ലാം ഭൂമിയിലേയ്ക്കുപോന്നു. ഭൂമി അവരെക്കൊണ്ട് നിറഞ്ഞു. അവരോട് യുദ്ധം ചെയ്യാൻ ഇന്ദ്രന് കഴിഞ്ഞില്ല. അപ്പോൾ ഇന്ദ്രൻ ദധീചിയോട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശേഷിച്ചുവെട്ടിയ അംഗവും ഭൂമിയിലുണ്ടോ എന്നു ചോദിച്ചു. കരുക്ഷേത്രത്തിന്നടിയിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു കതിരത്തലയുണ്ടെന്ന് പറഞ്ഞു. ആ തലയിലെ എല്ലുകൊണ്ട് ഇന്ദ്രൻ അസുരന്മാരെ മുഴുവൻ കൊന്നു.

അതും ഇന്ദ്രൻ അഥർവ്വണപുത്രനായ ദധീചിയുടെ കതിരത്തലയിലെ എല്ലുകൾകൊണ്ട് എണ്ണുററിപ്പത്തു ശതക്കുട്ടങ്ങളെ കൊന്നു. (ഒമ്പതു് തൊണ്ണൂറ്) ലോകത്രയവർത്തികളായ ദേവന്മാരെ ജയിക്കാൻ അസുരന്മാരുടെ മായ ആദ്യം മൂന്നിരട്ടിയായി. അതീതാദി മൂന്നു കാലങ്ങളെ പ്രാപിച്ചു. അപ്പോൾ ഒമ്പതായി. പിന്നെ ഉത്സാഹാദിശക്തിത്രയത്തെ പ്രാപിച്ചു. അങ്ങിനെ ഇരുപത്തേഴായി. ആ ഇരുപത്തേഴു മായകൾ സാത്വികാദിഗുണത്രയത്തെ പ്രാപിച്ചപ്പോൾ എൺപത്തൊന്നായി. ആ എൺപത്തൊന്നു മായകൾ കിഴക്കേമുതലായ നാലുദിക്കുകളിലും അഗ്നികോൺ മുതലായ നാലു് വിദിക്കുകളിലും മുകളിലും ചുവട്ടിലും വ്യാപിച്ചപ്പോൾ എണ്ണുററിപ്പത്തായി. എണ്ണുററിപ്പത്തു് ശതക്കുട്ടങ്ങളെ കൊന്നു എന്നതിന്നു് എൺപത്തൊന്നു് വിധത്തിൽ പത്തു ദിക്കുകളിൽ വ്യാപിച്ച ആസുരികളായ മായകളെ ഹനിച്ചു എന്നർത്ഥമാകുന്നു. ദധീചിയെപ്പോലെ തപസ്വിയും ധർമ്മിയുമായ ജ്ഞിവര്യൻ സ്വർഗ്ഗപ്രാപിച്ചപ്പോൾ ലോകത്തിൽ ഉയർന്നവന്ന അധർമ്മപ്രവണതകൾ, അസുരകർമ്മവാസനകൾ, ദീർഘകാലങ്ങളെ ബാധിച്ച പാപങ്ങൾ ആവാം ഇവിടെ ഉദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതു്.

14 ഇച്ഛന്നശ്ചസ്യയച്ചിരഃ
പദ്യന്തസ്ഥപത്രിനഃ
തദ്വിദ്യേഷ്യന്മാപതി

അന്വയം -

പവ്യതേഷു അപ-ക്രിതം — പവ്യവത്സുഗിരിഷു അപഗത്യ സ്ഥിതം.

അഗ്നസ്യ യൽ ശിരഃ

ഇച്ഛൻ

— അഗ്നസംബന്ധി ദധീചഃ
യൽശിരഃ ഇച്ഛൻ (ഇദ്രഃ
വന്തതേ)

തൽ (ശിരഃ) ശര്യണാ-

വതി

— ഏതാൻ സംജ്ഞകേ സരസി

വിദൽ

— അജ്ഞാസീൻ

(ജ്ഞാത്വാ തദാഹത്യ തദീദൈരസ്ഥിഭിഃ പൃത്രാണിജഘ്രാത)

അർത്ഥം-അടുക്കുകയായുള്ള ഗിരികളിൽ വീണുകിടന്ന ദധീചിയുടെ ഏതു കതിരത്തലയെ ഇദ്രൻ അന്വേഷിച്ചുവോ, അതു ശര്യണാവത്തെന്ന സരസ്സിൽ നിന്ന് കണ്ടെത്തി എടുത്തുകൊണ്ടുവന്ന് ആ എല്ലുകൾകൊണ്ടാണു് ശത്രുക്കളുടെ കൈനതു്

15 അത്രാഹഗോരമന്വത

നാമത്വപ്യുരപീച്യം

ഇത്ഥാചക്രമസോഗ്രഹേ

വ 7

അന്വയം -

അത്ര അഹ ഗോഃ

— അസ്തിന്നേവഗതാഃ

ചക്രമസഃ ഗ്രഹേ

— ചക്രമണ്ഡലേ

ത്വപ്യുഃ

— ഭീഷസ്യാഭിത്യസ്യ സംബന്ധി

അപീച്യം

— രാത്രാവന്തഹിതം സ്വകീയം
യൽ

നാമ

— തേജഃ (ആഭിത്യസ്യരശ്മയഃ)

ഇത്ഥാ അമന്വത

— ഇത്ഥം, അന്നേനപ്രകാരേണ
അജാനൻ

(ഇദ്ദേഹഭൂതതേജസായുക്തഃ സൂര്യശ്ചഇദ്ര ഏവ ഓദശാസ്വാഭിത്യേഷ ഇദ്രസ്യോപി പരിഗണിതത്വാൽ)

- ക: യുദ്ധം — കോനാമ നിയോക്തം
ശക്തോതി? നകോപി
യ: (യജമാന:) ഏഷാം — ഇദ്ദേശാനാമശ്യാനാം
ഭൃത്യം — ഭരണക്രിയാം, രഥവാഹന
ക്രിയാം
ഗുണധർമ്മ — സമർത്ഥത, സ്പെഷ്യതി
സ: (യജമാന:) ജീവാൽ — ജീവനവാൻ (ഭവേൽ)

യദാ-ക: (പ്രജാപതി:) ഗുണസ്യ (യജ്ഞസ്യ) ധൂരി (നി
വ്യാഹേ) ശിമീവത: (പ്രതിപാദൈ: കർമ്മഭിര്യുക്താൻ) ഭാമി
ന: (ഉജ്ജ്വലാൻ) ദർശണായുൻ (പ്രേദാധ്യയന നിത്യത്വാൽ ഹാ
തുമശക്യാൻ) ആസന്നിഷുൻ (ആസന്നി, ആസ്യേ, ഇഷ്ടം, ഏ
ഷണം, ഗമനം, ഉച്ചാരണം യേഷാം താൻ) എൽസ്വസ: (എൽ
സു, ഏദയേഷ ദീപ്യമാനാൻ) മയോഭൂൻ (അധ്യയന പ്രവേശ്യ
അഭ്യുജ്ജ്വലസ്യ സുഖസാധനസ്യ ഭാവയിത്രൻ) ഗാ: (വേദരൂപാൻ
വാഗ്വിശേഷാൻ) അദ്യ (ഇദാനിം) യംകേത (സംയോജയതി)
യ: (യജമാന:) ഏഷാം (വചസാം) ഭൃത്യം (ഭരണക്രിയാം)
ഗുണധർമ്മ (ഗുണമതിം കരോതി) സ: (യജമാന:) ജീവാൽ
(സ ഏവജീവതി)

അർത്ഥം-ഈ കമ്മത്തിന് വരുന്ന ഇന്ദ്രന്റെ രഥത്തിന്റെ
കതിരുകളെ പൂട്ടുന്നിടത്തു് വിര്യകമ്മങ്ങളോടുകൂടിയവയും, തേ
ജസ്സറവയും, ശത്രുക്കളുടെ കടുത്ത കോപത്തിന് പാത്രീഭവി
ച്ചവയും മുഖത്തു് ശത്രുക്കളുടെ നേരെ ചെന്നു തറയ്ക്കേണ്ടുന്ന അമ്പ
കൾ ഉറപ്പിച്ചവയും, ശത്രുക്കളുടെ നെഞ്ഞുകളിൽ സ്വന്തം കാൽ
കുത്തുന്നവയും, സ്വന്തക്കാക്കു് സുഖത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നവയും, വേ
ഗവത്തുകളുമായ കതിരുകളെ ആർ പൂട്ടും? ആരും അതിന് ശ
ക്തരല്ല ഏതു യജമാനൻ ഇപ്രകാരമുള്ള കതിരുകളുടെ തേർ
വലിമിടക്കിനെ സ്തുതിക്കുന്നുവോ, ആ യജമാനൻ സഫലമാ
യ ജീവിതം നേടുന്നു.

അല്ലകിൽ പ്രജാപതി, യജ്ഞനിവൃദ്ധിയിൽ പ്രതിപാ
ദ്യങ്ങളായ കമ്മങ്ങൾ ഉൾക്കൊണ്ടവയും, ഉജ്ജ്വലങ്ങളും (വേദാ
ധ്യയനത്തിന്റെ നിത്യത്വം കാരണം) ഹനിയ്ക്കപ്പെടാൻ കഴി
യാത്തവയും, മുഖങ്ങളിൽ ഉച്ചാരണരൂപത്തിൽ വരുന്നവയും

ഏദയത്തിൽ പ്രകാശിക്കുന്നവയും ചൊല്ലുമ്പോൾ അദ്ദേഹമായുണ്ടാകുന്ന സുഖാനുഭൂതിയോടുകൂടിയവയും ആയ വേദരൂപങ്ങളായ വചസ്സുകൾ ഇപ്പോൾ (ഈ യജ്ഞത്തിൽ) യോജിപ്പിക്കുന്നു. ഏതു യജമാനൻ ഈ വചസ്സുകളുടെ പ്രവൃത്തിപ്രഭാവത്തെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നുവോ ആ യജമാനൻ മാത്രമേ സഫലമായി ജീവിക്കുന്നുള്ളൂ.

17 ക് ഇഹവതേ തുഭ്യതേകോബീദായ
കോമംസതേസന്തമിന്ദ്രാദംകോഅന്തി
കസ്തോകായക ഇദായോതരായേ
ധിബ്രവത്തന്വേദകോജനായ

അന്വയം. —

(അനുഗ്രഹിതരി ഇന്ദ്രേ ആഗതേ സതി)

ക: ഇഹവതേ? — ശത്വാഭീതസ്സൻ നിർദ്ദിഷ്ഠി? നകോപി

ക: തുഭ്യതേ? — ഹിംസ്യതേ? നകോപി

ക: ബീദായ? — ബീഭേതി? നകോപി

(ഇന്ദ്രേ രക്ഷകേസതി ഭയമപിനോൽപദ്യതേ)

അന്തി സന്തം. — അസ്താകം രക്ഷകത്വേന സമീപേ വത്തമാനം.

ഇന്ദ്രം ക: മംസതേ? — ജാനാതി (വയമേവ ജാനീമ: നാന്യം).

(യുദ്ധോസഹായാത്ഥം ഇന്ദ്രേ ആഗതേ സതി)

ക: (യജമാന:) തോകായ — പുത്രായ

അധി ബ്രവാ? — “ഹേ ഇന്ദ്ര അസുഭീയം പുത്രം രക്ഷ” ഇതിഅധിവചനം, പക്ഷപാതരൂപം വചനം കര്യാ? (സ്വയമേവേന്ദ്രോ രക്ഷതി)

ഇദായ ക: — ഗന്ധായ ക: (അധിബ്രവാ)

ഇത രായേ

— അപിച ശത്രുദിരപഹ്രിയമാ
ണായധനായ

കഃ (അധിബ്രവത്)?

തന്വേ

— സ്വകീയായ ശരീരായ

ജനായ

— പരിജനായ (പ) കഃ
അധിബ്രവത്?

(ശരീരരക്ഷാതം. പരിജനരക്ഷാതം. വാ ഇന്ദ്രസ്യ അധി
വപനം നാപേക്ഷിതം. സ്മൃത്യാപ്രീതഃ ഇന്ദ്രഃ സ്വയമേവ ര
ക്ഷതി)

അർത്ഥം—അനുഗ്രഹശീലനായ ഇന്ദ്രൻ അടുത്തുവന്നിരിക്കുന്നു
ആർ ശത്രുയേക്കാൾ ഓടിപ്പോകുന്നു? ആത്മമിച്ഛ ആർ ശത്രു
ക്കളോൾ ഹിംസിക്കപ്പെടുന്നു? ആത്മമിച്ഛ. ആർ ഭയപ്പെടുന്നു?
ആത്മമിച്ഛ ഇന്ദ്രൻ രക്ഷിതാവായിരിക്കുന്നു യേം തന്നെ ഉദ്യോ
കുന്നിച്ഛ നമ്മുടെ രക്ഷയ്ക്ക് ഇന്ദ്രൻ അടുത്തു വരുന്നതാണ് ആ
രറിയുന്നു? നമുക്ക് മാത്രം അറിയാം. യുദ്ധത്തിൽ സഹായി
യ്ക്കാൻ വന്നെത്താവേ, ഏതു യജമാനൻ തന്റെ പുത്രനായി “ഇ
ന്ദ്ര, പുത്രനെ രക്ഷിച്ചാലും” എന്ന് പക്ഷപാതപരമായി അ
ർത്ഥമിച്ഛുന്നു? ഇന്ദ്രൻ തന്നെത്താൻ രക്ഷിക്കുമല്ലോ. ആനയ്ക്കുവേ
ണ്ടി ആർ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു? ശത്രുക്കളാൽ അപഹരിക്കപ്പെടുന്ന ധ
നത്തിനുവേണ്ടി ആർ അർത്ഥമിച്ഛുന്നു? തന്റെ ശരീരത്തിനും
പരിജനങ്ങൾക്കുംവേണ്ടി ആർ അർത്ഥമിച്ഛുന്നു? ശരീരരക്ഷയ്ക്കും
പരിജനരക്ഷയ്ക്കും അപേക്ഷിതമാതെ തന്നെ അവിടുന്ന് സ്മൃതി
യാൽ പ്രീതനായി രക്ഷിക്കുന്നു

ഇവിടെ കഃ എന്ന പദത്തിന് പ്രജാപതി എന്നർത്ഥമെടു
ത്താൽ സർവ്വേശ്വരൻ രക്ഷിക്കുന്നു എന്നർത്ഥം വരും.

ഇന്ദ്രൻ തങ്ങളുടെ അടുത്തുള്ളതെന്ന് തങ്ങൾ മാത്രമറിയുന്നു
എന്ന പറഞ്ഞതിൽ ഭക്തിയുടെ ഒരു നിഗൂഢരത്നം കിടക്കുന്നു
ഭക്തന് തന്റെ ഇഷ്ടദേവത കൂടെയുണ്ടെന്ന് അനുഭവവേദ്യമാ
യിത്തോന്നും. അടുത്തു കാണും, അറിയും, മററുള്ളവർ കാണുക
യില്ല, അറിയുകയില്ല അധികപക്ഷവും വിശ്വസിക്കുകയില്ല)

18 കോ അഗ്നിമീട്ടേഹവിഷാഘൃതേന
സ്രൂപായജാതാഘൃതഭീർധ്രുവേഭിഃ
കന്യൈസ്തേവോ ആവഹാനാശ്രഹോമ
കോമംസതേവീതിഹോത്രസ്തേവേഃ

അന്വയം:-

- കഃ (യജമാനഃ) അഗ്നിം — ഇന്ദ്രാത്ഥം ഹവിന്നിരപ്യ അഗ്നിംസ്തേജി
- ഈട്ടേ — ജഹാ
- (കോവാ ഇന്ദ്രയാഗാ ത്മമഗ്നിം) സ്രൂപാ — ധ്രുവേഃഃ ഘൃത-ഭിഃ — ധ്രുവൈഃ, നീത്യൈഃ വസന്താദികാലൈഃ
- ഘൃതേന ഹവിഷാ — യജേൽ നകോപി
- യജാതൈ കന്യൈ (യജമാനായ) — ഹാതവ്യം പ്രശസ്യാധനം
- ഹോമ — ശീഘ്രം
- ആശു — ആവഹന്തി നകന്യാ അപി
- ഭേവാഃ ആ വഹാൻ — പ്രാപ്തയജ്ഞഃ
- വീതി-ഹോത്രഃ — ശോഭേ ദേവതാകഃ
- സ-ഭേവഃ — ഇന്ദ്രം സമ്യക്ജാനാതി?
- കഃ (യജയമാനഃ) — നകോപി
- മംസതേ? — (ചിരകാലോപാസനേനൈവ ഇന്ദ്രഃ പ്രത്യക്ഷോഭേതി)

അർത്ഥം:-ഇന്ദ്രനെ ഉദ്ദേശിച്ചു ആർ വേർഷപോലെ അഗ്നിയെ ഹവിസ്സേകി സ്തുതിക്കുന്നു? (ഇന്ദ്രന്റെ രൂപവും മഹത്വവും അറിയാത്തതുകൊണ്ടാണ് അഗ്നിയെ സ്തുതിക്കുന്നതും ഹോമി കുന്നതും) ആർ ഇന്ദ്രോപാസനത്തിനായി, ഇന്ദ്രനെ ഉദ്ദേശിച്ചു യാഗത്തിനായി, നിയതമായ വസന്താദി കാലങ്ങ

ളിൽ ജുഹുവാൻ (നെയ്യ് ഹോമിക്കുന്ന ഉപകരണം) നെയ്യ് കൊണ്ടും ഹവിസ്സുകൊണ്ടും യജിക്കുന്നത് ആത്മമില്ല എത്ര യജമാനൻ പ്രശംസനീയമായ ധനം വേഗത്തിൽ ദേവന്മാർ എത്തിക്കുന്നു? ആകുമ്പോൾ ധനം എത്തിക്കുന്നത് ഇത്രു മാത്രമാണ് യജ്ഞം അനുഷ്ഠിച്ചവനെങ്കിലും നല്ല ഇഷ്ടദേവതയോടുകൂടിയവനെങ്കിലും എത്ര യജമാനൻ ഇത്രനെ വേണ്ടപോലെ അറിയുന്നു? ആത്മമില്ല സുചിരതപസ്സുകൊണ്ടു മാത്രമേ ഇത്ര പ്രത്യക്ഷമാകൂ (ഇവിടെ അനിയേയോ മറ്റു ദേവന്മാരെയോ കുറിച്ച് നിന്ദയില്ല ഇത്രന്റെ സമ്പ്രദായികത്വം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു എന്നു മാത്രം)

19 തപഃസ്തപ്രശംസീഷോ

ദേവശ്ശവിഷ്ണുർമർത്യം

നതപദന്യേർമഃലവന്നസ്തിമധിതേ

ബ്രഹ്മവിമിതേവചഃ

അനന്യം -

അംഗ	— അഭിമുഖ
ശവിഷ്ണു	— ബലവത്തമ (ഇത്ര)
ദേവഃ തപഃ മത്തത്യം	— തപഃ സുതവന്തം പുരുഷം
പ്രശംസീഷഃ	— സമ്യഗേവസ്തുതഃ ഇതിപ്രശംസ
ഹേ മഃല-വൻ ഇത്ര	
തപഃ അന്യഃ	— തപദന്യഃ കശ്ചിത്
മധിതാ ന അസ്തി	— സുഖയിതാനാസ്തി
(അതഃ) തേ വചഃ	
ബ്രഹ്മവിമി	— തുഭ്യം ഇദംസ്തുതിലക്ഷണം വചനം ഉച്ഛാരയാമി

അർത്ഥം.-അഭിമുഖനായിരിക്കുന്ന അതിബലനായ ഇത്ര ദേവനായ അവിടുന്ന് അവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്നവനോടു് നന്നായിസ്തുതിച്ചു എന്നു പ്രശംസിച്ചു പറഞ്ഞാലും അല്ലയോ മഃലവൻ ഇത്ര അവിടുത്തെല്ലാതെ സുഖദാതാവല്ല അതുകൊണ്ടു് അവിടുത്തെക്കുറിച്ച് സ്തുതിവചനം ചൊല്ലുന്നു

20 മാതേരാധാംസിമാത ഉതയോവസോ
 സാൻകദാചനാഭേൻ
 വിശ്വാചനഉപമിമീഹിമാനഞ്ച
 വസുനിചഷ്ണിഭ്യആ

വ. 8

അന്വയം:—

ഹേ വസോ	— നിവാസയിതഃ (ഇദ്ര)
തേ രാധാംസി	— തവഭൂതാനി
അസ്മാൻ കദാ ചന മാ	
ഭേൻ	— മാവിനാശയന്തു
(തഥാ) ഉതയഃ	— ധൃതയഃ, കമ്പയിതാരഃ
തേ മാ	— ത്വഭിയാമന്തശ്ച (മാഭേൻ)
ഹേ മാനഷ	— മനുഷ്യഹിത (ഇദ്ര)
ചഷ്ണി-ഭ്യഃ	— മന്ത്രദൃഷ്ട്യഭ്യഃ
നഃ വിശ്വാ വസുനി ച	— വിശ്വാനി, സർവാണി ധനാനിച
ആ ഉപ-മിമീഹി	— സർവ്വതഃ ആഹൃത്യ അസ്മൽ സമീപേകരു

അർത്ഥം:—ഏവരെയും അതാതിടത്തു വസിപ്പിക്കുന്ന ഇദ്ര, അവിടുത്തെ ഭൂതങ്ങൾ ഞങ്ങളെ ഒരിക്കലും നശിപ്പിക്കരുത്. അതുപോലെ എല്ലാം ഇളക്കുന്ന മരുതുക്കൾ ഞങ്ങളെ നശിപ്പിക്കരുത്. അല്ലയോ മനുഷ്യഹിത, മന്ത്രദൃഷ്ടാക്കളായ ഞങ്ങൾക്ക് എല്ലാ ധനവും എല്ലാത്തന്നിനും ആഹരിച്ച് സമീപമെത്തിച്ചാലും, സ്വാധീനമാക്കിയാലും. (ഇവിടെ കൂനം നാലും പാദങ്ങളിലെ അർത്ഥം അതായത് എല്ലാ ധനവും അർത്ഥിക്കുന്ന എന്നത് ആദ്യം ചേർത്ത് ഒന്നും രണ്ടും പാദങ്ങളിലെ അർത്ഥം പിന്നീട് പറയുകയാണെങ്കിൽ ഗുപ്തകാരം വരുത്താം: ഞങ്ങൾക്ക് എല്ലാ ധനവും സ്വാധീനമാക്കുക എന്നാൽ അവിടുത്തെ രാധസ്സുകൾ (ധനങ്ങൾ) ഞങ്ങളെ നശിപ്പിക്കരുത്. രാവിടുത്തെ ഉതികൾ (രക്ഷണങ്ങൾ) ഞങ്ങളെ നശിപ്പിക്കരുത്.

അതായത് ധനംകൊണ്ട് ഗവ്വിഷ്വരായും രക്ഷണംകൊണ്ട് അലസരായും ഞങ്ങൾ നശിക്കരുത് ഗവ്വിഷ്വരാക്കാരത്തത്ര, ജീവിയാൻ അത്യാവശ്യമായ ധനമേ തന്നെയാവൂ കമ്മോനുവരെയെ കെടുത്തുന്ന രക്ഷണവും തന്നെയാണത്)

വക്രം 9-10 ത്രിഷുബ്ജഗത്യഛന്ദസി മതരോ ദേവതാ

1 പ്രയേത്രം നേജനയോ നസപ്തയോ
യാമന്ത്രേദ്രസ്യസുനവസ്സദംസസഃ
രോദസിഹിമതത്ത്വക്രിരേവ്യധേ
മദന്തിവീരാവിദേമേഷ്ഠഷ്ഠപയഃ

അനവയം -

സപ്തയഃ

— സപ്തണശീലാഃ

ത്വേദ്രസ്യ സുനവഃ

— രോദയതി സവ്വമന്ത്യകാലേ
ഇതിതദ്രഃ തസ്യപത്രാഃ

ഹി

— യസ്മാൽ കാരണാൽ

രോദസി വ്യധേ ചക്രിരേ

— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗവൃഷ്ടി പ്രദാ
നേന വലനായകൃതവന്തഃ

(തസ്മാൽ) സു-ദംസസഃ

— ശോഭനേ കമ്മാണഃ

വീരാഃ

— വിശേഷേണ ശത്രുക്ഷേപണ
ശീലാഃ

ഘൃഷ്ഠപയഃ

— ഘൃഷ്ണശീലാഃ മഹീരഹാദേ
ഭംജകാഃ

യേ ജനയഃ ന

— ജായാഃ, യോഷിത ഇവ

യാമൻ

— യാമനി, ഗമനേ നിമിത്ത
ഭൂതേസതി

പ്ര ശുഭനേ

— സ്വകീയാന്യംഗാനി അലം
കവൃന്തി

(തേ) മതതഃ വിദമേഷ്ഠ

മദാന്തി

— യജേന്തേഷു സോമപാനേ
ഘൃഷ്ഠി

അത്ഥം:-എപ്പോഴും ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവരും എല്ലാവരെയും കടശ്ശിയിൽ കരയിക്കുന്ന തുടൻറെ (പരമേശ്വരൻറെ) മക്കളും യാതൊരു കാരണത്താൽ മഴപെയ്യിച്ചു് ദ്യാവാപൃഥ്വികളെ വളത്തുന്നുവോ, ആ കാരണത്താൽ ശോഭനകമ്മാക്കളും ശത്രുക്കളെ പിഴുതെറിയുന്നവരും മരങ്ങളും മലകളും മറിക്കുന്നവരും മായ യാവർ, യാത്രക്കിറങ്ങിയ സ്രീകൾ സ്വാവയവങ്ങളെ അലങ്കരിക്കുന്നപോലെ, തങ്ങളെത്തന്നെ ഏറ്റവും അലങ്കരിക്കുന്നു, ആ മരുത്തുകൾ യജ്ഞങ്ങളിൽ സോമപാനത്തിൽ ഹഷ്ടിക്കുന്നു, ആനന്ദിക്കുന്നു.

2 തളക്ഷിതാസോമഹിമാനമാശത
ദിവിരുദ്രാസോ അധിപക്രിരേസഭഃ
അച്ഛന്തോ അക്ഷ്ണനയന്തഇന്ദ്രിയ
മധിശ്രിയോധിരേപൃഷ്ഠിമാതരഃ

അനവയം:-

തേ (മരുതഃ) ഉക്ഷിതാസഃ	- ദേവൈരഭിഷിക്താഃ (സന്തഃ)
മഹിമാനം ആശത	- മഹത്വം ആപ്നവൻ
രുദ്രാസഃ	- രുദ്രപുത്രാഃ (ജന്മേ ജനകശബ്ദഃ)
(തേ) ദിവി സഭഃ	- നസേസിസഭനം, സ്ഥാനം
അധി പക്രിരേ	- അധികം, സമുപാൽകൃഷ്ടം
	കൃതവന്തഃ
അക്ഷ്ണം അച്ഛന്തഃ	- അച്ഛനിയമിത്രം പുജയന്തഃ
ഇന്ദ്രിയം ജനയന്തഃ	- ഇന്ദ്രസ്യവിര്യം ഉൽപാദയന്തഃ
പൃഷ്ഠി-മാതരഃ	- നാനാരൂപാ യാ ദ്രുമേ പുത്രാഃ
	(തേ മരുതഃ)
ശ്രിയഃ അധി ദധിരേ	- ഐശ്വര്യാണി ആധികേനാ
	ധാരയന്

അത്ഥം:-ആ മരുത്തുകൾ ദേവന്മാരാൽ അഭിഷേകം ചെയ്തു പ്പെട്ട് മഹത്വത്തെ പ്രാപിച്ചു. രുദ്രപുത്രരായ (ഇവിടെ ജന്മത്തിന് ജനകശബ്ദം പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുകയാണ്. വേദാന്തം

പലയിടങ്ങളിലും ഇതു കാണാം) അവർ നമസ്കരിക്കൽ സമ്പ്രദായം കൃഷ്ണമായ വാസസ്ഥാനം നിർമ്മിച്ചു. പുണ്യമായ ഇത്രനെ പുജിക്കുന്നവരും ഇത്രസ് (വിഷമഘട്ടങ്ങളിൽ പ്രോത്സാഹനവചനങ്ങളാൽ) വീര്യമുളവാക്കുന്നതും നാനാരൂപയായ ഭൂമിയുടെ മക്കളായ ആ മരുതുക്കൾ ഐശ്വര്യങ്ങളെ മികവുറ്റത് നേടി.

3 ഗോമാതരോയച്ഛ്യേന്തേ അഞ്ചിഭി
 തന്തൃഷ്യ ശുഭ്രാഭിരേ വിതക്മതഃ
 ബാധന്തേ വിശ്വഭിമാതിനമപ
 വർത്മാന്യേഷാ മനുരീയതേ ഛ്യതം

അന്വയം,—

ഗോ—മാതാഃ	— ഗോരൂപാ ഭൂമിർമാതായേഷാം തേ, മരുതഃ
അഞ്ചി—ഭിഃ	— രൂപാഭി വ്യഞ്ജനൈരാഭരണൈഃ
യാൻ ശുഭ്രേന്തേ	— യദോസ്യാംഗാനി ശോഭായുക്താനി കർപ്പന്തി
(തദാനീം) ശുഭ്രാഃ	— ദീപ്താഃ
തന്തൃഷ്യ വിതക്മതഃ	— ശരീരേഷു രോചമാനാനലങ്കാരാൻ
ഭാഭിരേ	— ധാരയന്തി
(അപിച) വിശ്വം	
അഭി—മാതിനം	— സമ്പൂർണ്ണം
അപ ബാധന്തേ	— ഹിംസന്തി
ഏഷാം വർത്മാനി അന	— മരുതാം മാഗ്രമനുസൃത്യ
ഛ്യതം രീയതേ	— ക്ഷരണശീലമുകേ സ്രവതി
(യത്ര മരുതോ ഗച്ഛന്തി വൃഷ്ടുകേ തത്ര ഗച്ഛതി)	

അന്വയം—പശുരൂപം പുണ്ട ഭൂമിയുടെ മക്കളായ മരുതുക്കൾ ഏല്പാൽ തങ്ങളുടെ അംഗങ്ങളെ ശോഭനങ്ങളാക്കുന്നു, അല്പാൽ അവർ ദീപ്തയായി, ദേഹങ്ങളിൽ മിന്നുന്ന ആഭരണങ്ങളണിയുന്ന കൂടാതെ, ശുശ്രൂക്കളെ മുഴുവൻ ഓടിക്കൊണ്ടു അവരുടെ വരവുപരിയേതുവാൻ, ഒലിക്കുന്ന വെള്ളമൊഴുകുന്നു. (കാൻ നസരിച്ചാണ് കാറിന്റേയും തീരിന്റേയും ഗതി)

4 വിധേ ഭ്രാജന്തേ സമഖാസ ലുഷ്ടിഭിഃ
 പ്രചയാവയന്തോ അച്യതാചിഭോജസാ
 മനോജുവോയന്മന്തതോ രഥേഷ്വാ
 വൃഷപ്രാതാസഃ പൃഷതീരയുഗ്ധം

അന്വയം:-

സ-മഖാസഃ	— ശോഭനയജ്ഞാഃ
യേ ലുഷ്ടി-ഭിഃ	
വി ഭ്രാജന്തേ	— ആയുധൈഃ വിശേഷേണ ദീപ്യന്തേ
(തേ മന്തതഃ) അച്യതാ ചിൽ	— ചയാവയിതുമശക്യാനി ദൃഡാനി പദ്യതാന്യപി
ഭോജസാ പ്ര-ച്യവയന്തഃ	— സ്വകീയേണ ബലേന പ്രകഷേണ ചയാവയിതാരഃ (വേന്തി)
ഹേ മന്തതഃ മനഃ-ജുവഃ	— മനോവൽ വേഗഗതയഃ
വൃഷ-പ്രാതാസഃ	— വൃഷ്ടുകേസേചന സന്തോഃ (യുധം)
(ആത്മീയേഷു) രഥേഷു പൃഷതീഃ	— പൃഷത്യഃ, ശ്വേതബിന്ദുഭിര്യുക്താ മൃഗീഃ
യന് ആ നായുഗ്ധം	— യഥാ ആഭിമുഖ്യേന നിയുക്താഃ അകൃദ്ധം
- (തദാനിം പദ്യതാദികം പ്രച്യവതേ)

അർത്ഥം.-ശോഭന കർമ്മാക്കൂട്ടായ ഏവർ ആയുധങ്ങളോടുകൂടി ഏറ്റവും ശോഭിക്കുന്നവോ, ആ മന്തന്തക്കാരെ വീക്ഷിപ്പാൻ വയ്യാതെ, ഉറച്ച ചേകളെടുത്ത് സ്വബലം കൊണ്ട് മറിച്ചിടുന്നവരായി ഭവിക്കുന്നു. അല്ലയോ മന്തന്തക്കാരേ, മനസ്സിനൊത്ത ശിശ്യാഗതിയുള്ളവരും മഴവെള്ളം പൊഴിക്കുന്നവനുമായ നിങ്ങൾ സ്വന്തം തേരുകളിൽ വെള്ളപ്പുളികളുള്ള പെൺമാനകളെ നേരെ പുട്ടുമ്പോഴാണ് പദ്യതാദിയെ മറിച്ചിടുന്നത്.

5 പ്രയത്രമേഷു പൃഷ്ഠിരയുഗ്ധം

വാജേ അദ്രിമ്മരുതോരംഹയന്തഃ

ഉതാരഷസ്യ വിഷ്ണുനിധാരാ

ശ്ചമ്മേവോദേ വൃന്തനിഭ്രമ

അനന്യം -

ഹേ മരുതഃ വാജേ	— അന്നേ നിമിത്തഭൂതേ സതി
അദ്രിം രംഹയന്തഃ	— മേഘം വഷണാത്മം പ്രേരയന്തഃ
യൽ പൃഷ്ഠിഃ	— യദാഭൃഗിഃ
രമേഷു പ്ര അയുധധാ.	— പ്രായുയുജത
ഉത അരുഷസ്യ	— തദാനിം ആരോചമാനസ്യ വൈദ്യതാഗ്നഃ (സകാശാൽ) വൃഷ്ട്യഭേദധാരാഃ
വി സൃന്തി	— വിമുഞ്ചന്തി
(വിമുക്താ സ്താം) ധാരാഃ	
ഉദ-ഭിഃ	— ഉദഭൈഃ
പത്മ-ഇവ	— പരിമിതപത്മ യഥാ അപ്രയത്നേന ക്ലേദ്യന്തേ തഥാ
ഭ്രമ വി ഉന്തന്തി	— സത്യാം ഭ്രമിം വിശേഷേണ ആർദ്രാം കച്ഛന്തി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ മരുത്തക്കളേ അന്നസിദ്ധിശായി മഴക്കാടുകളെ പെയ്യാൻ പ്രേരിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് എപ്പോൾ തേരുകളിൽ പെൺപുറ്റളിമാനുകളെ വേണ്ടപോലെ പൂട്ടുന്നവോ അപ്പോൾ മിന്നിത്തീളുന്ന വൈദ്യതാഗ്നിയിൽ നിന്നു് വൃഷ്ടി ജലധാരകളെ നിങ്ങൾ വിടുന്നു അപ്രകാരമുള്ള ധാരകൾ വെള്ളങ്ങളാൽ ഭ്രമിയെ മുഴുവൻ ഒരു ചെറുതോലിനെ എന്നപോലെ എളുപ്പത്തിൽ നന്നുവാക്കുന്ന

6 ആവോവഹത്തു സപ്തയോരഘഷ്ടഭോ
 രഘപത്മാനഃ പ്രജിഗാതബാഹുഭീഃ
 സീദതാബഹ്വിരുരുവസ്സഭസക്രതം
 മാദയധം മരുതോമധോ അന്ധസഃ

വ. 9

അന്വയം:-

(ഹേ മരുതഃ,) വഃ	— യുഷ്മാൻ
രഘ-സ്യഭഃ	— ലഘു, ശീഘ്രം സ്യന്മാനഃ, വേഗേന ഗച്ഛന്തഃ
സപ്തയഃ ആ വഹത്തു	— സർപ്പണശീലാ അശ്വാഃ, അസുഭ്യജ്ഞം പ്രാപയന്തു
രഘ-പത്മാനഃ	— ലഘു, ശീഘ്രം പത്മന്തഃ, ഗച്ഛന്തഃ (യുയം)
ബാഹു-ഭീഃ	— സ്വകീയൈഹൈസ്തരസുഭ്യോ ഭാതവ്യം ധനമാഹൃത്യ
പ്ര ജിഗാത	— പ്രകുഷേണ ഗച്ഛത
ഹേ മരുതഃ, വഃ സഭഃ	— യുഷ്മാകം സഭനം, വേദിസ്ഥാനം
ഉരു കൃതം	— വിസൃണ്ണം കൃതം
(തത്രയദാസ്സിണ്ണം)	
ബഹ്വിഃ (തൽ) ആ സീദത—	ഉപവിശ
(ഉപവിശ്യ ച) മധഃ	
അന്ധസഃ	— മധുരസ്യസോമലക്ഷണാന്നസ്യ പാനേന
മാദയധം	— തൃപ്താഭവത

അർത്ഥം:-അല്പയോ മരുതന്മാരേ, നിങ്ങളെ വേഗഗാമികളും സഞ്ചാരശീലങ്ങളുമായ കതിരുകൾ ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിനെത്തിയ്ക്കട്ടെ. വേഗം പരക്കുന്നതുന്ന നിങ്ങൾ സ്വന്തം കൈകളിൽ ഞങ്ങൾക്ക് തമ്പവാന്മാരു ധനമേന്തി വന്നാലും. അല്പയോ മരുതന്മാരേ, യജ്ഞവേദിയിൽ നിങ്ങൾക്കു് സ്ഥാനം

വിസ്തീർണ്ണമായി (നാല്പത്തൊമ്പതു ഇരിപ്പിടങ്ങൾ വേണമല്ലോ) തെക്കിയിരിക്കുന്നു. അവിടെ നൂതന് മധുരമായ സോമം കുടിച്ച് തൃപ്തരായാലും.

7 തേവമന്ത സ്വതവസോ മഹിത്വനാ
നാകന്തസ്ഥു തന്തപ്ക്രിഭേസഭഃ
വിഷ്വര്യധാവദ്യുഷ്ണഃ മദച്യുതഃ
വയോനസിന്നേധി ബഹ്വിഷിപ്രിയേ

അന്വയം:-

സ്വ-തവസഃ തേ	— സ്വാശ്രയബലാഃ വൃദ്ധിംഗതാഃ
(മരുതഃ) അവമന്ത	— മഹിമ്നാ, മഹത്വേന
(വൃദ്ധിം പ്രാപ്യവ)	— സ്വസ്തമാസ്ഥിത്വത്തഃ
മഹി-ത്വനാ	— സ്വകീയനിവാസായ നഭോ
നാകം ആ തസ്ഥുഃ	ലക്ഷണം സ്ഥാനം
സഭഃ ഉത ചക്രിഭേ	നിർമ്മിതവത്തഃ
യൽ	— യേഭ്യഃ, യദർത്ഥം
വൃഷ്ണഃ മദ-ച്യുതഃ	— കാമാഭിവാഷ്കം, മദസ്യ,
	ഹർഷസ്യ ആസേകതാരം
വിഷ്വഃ ഹ ആവൽ	(യജ്ഞം)
(തേ മരുതഃ) വയഃ ന	— വിഷ്വരേവാഗത്യരക്ഷതി
(ശീഘ്രമാഗത്യ) പ്രിയേ	— പക്ഷിണഃ യഥാ
ബർഹിഷി	— അസുദിയേ പ്രീതികരേ യജ്ഞേ
അധി സിദൻ	— സിദന്തു, ഉപവിശന്തു

അർത്ഥം:-സ്വാശ്രയബലത്താലായ ആ മരുത്തുക്കൾ വൃദ്ധി പ്രാപിച്ചു. പിന്നെ സ്വന്തം മഹത്വംകൊണ്ട് സ്വസ്തത്തിൽ ആസ്ഥാനമാർപ്പിച്ചു. തങ്ങളുടെ നിവാസത്തിന്ന് ആകാശമെന്ന വിസ്തീർണ്ണമായ ഇരിപ്പിടമുണ്ടാക്കി. (യജ്ഞസ്വരൂപനായ)

വിഷ്ണു ആർക്കുവേണ്ടിയാണോ അഭീഷ്ടപ്രദവും ഹർഷം പൊഴി
യുന്നതുമായ യജ്ഞത്തെ രക്ഷിച്ചുപോന്നത്, ആ മന്ത്രത്തുകൊണ്ട്
പക്ഷികളെപ്പോലെ വേഗത്തിൽ എത്തി, നമ്മളുടെ പ്രീതി
കരമായ യജ്ഞത്തിൽ വന്നിരിക്കട്ടെ.

8 ശുഭാഭിഷേകാഭിഷേകം ന ജഗത്കയ-
ശ്രവസ്യവോ ന പൃതനാസയേതിരേ
യേന്തേ വിശ്വാഭവനാ മന്ത്രഭ്യോ-
രാജാന ഇവതേഷസന്ധ്യശോനരഃ

അന്വയം:-

ശുഭാഭിഷേകം	— ശൗഭാഗ്യോപേതാഃ യുയത്സവഃ
ഇവ	ഇവ ച
യുയത്സവഃ ന	— ശത്രുഭിര്യുദ്ധമാനാഃ പുരുഷാഃ
	ഇവ ച
ജഗത്കയഃ	— ശീഘ്രഗച്ഛന്തഃ (മന്ത്രഃ)
ശ്രവസ്യവഃ ന	— അന്നമാരമന ഇച്ഛന്തഃ പുരുഷാഃ
	ഇവ
പൃതനാസ യേതിരേ	— സംഗ്രാമേഷു പ്രയത്നേ
(യേ) നരഃ	— ദൃഷ്ട്യാദേനേതാരഃ (മന്ത്രഃ)
രാജാനഃ-ഇവ	— രാജമാനാന്തപതയ ഇവ
തേഷ-സംഘാഃ	— ദീപ്തരൂപതയാ ദൃഷ്ട്യമശക്യാഃ
	(വേന്തി)
(തേഷ്യഃ) മന്ത്രഃ-ഭ്യഃ	
വിശ്വാ ഭവനാ	— സർവാണിഭൂതജാതാനി
യേന്തേ	— ബിഭൃന്തി

അർത്ഥം.-വീരന്മാരായ യുദ്ധോദ്യോഗികന്മാരും ശത്രുക്ക
ളോടു പൊരുത്തുന്നവർക്കും ശീഘ്രഗതികളായ മന്ത്രത്തു
ക്കൊ, അന്നമിച്ഛിക്കുന്ന പുരുഷന്മാർ (ഭോജന ശാലയിലേയ്ക്ക്)
എന്നപോലെ യുദ്ധഭൂമിയിലേയ്ക്കുപോകുന്ന മഴ പെയ്യിക്കുന്ന

നേതാക്കളായ ഏവർ ശോഭനന്മാരായ രാജാക്കന്മാർപോലെ നേരിട്ടു നോക്കാൻവയ്ക്കാത്തവരായി ഭവിയ്ക്കുന്നവോ, ആ മന്ത്രങ്ങളിൽ നിന്ന് എല്ലാ ദ്രുതജാതങ്ങളും ഭയപ്പെടുന്നു

9 തപഷ്ടായദ്രോസക്രതം ഹിരണ്യം.
 സഹസ്രഭൃഷിംസ്വപാ അവത്തയൽ
 ധത്തഇത്രോനര്യപാംസികത്തവേ
 ഹന്നപൃത്രനിരപാമൗബ്ജണ്ണവം

അന്വയം —

സു—അപാ:	— ശോഭനകന്മാ
തപഷ്ടാ	— വിശ്വനിമ്മാതാ
സു—ക്രതം ഹിരണ്യം.	— സമൃദ്ധ്നിഷ്ഠാദിതം, സുവണ്ണമയം.
സഹസ്ര—ഭൃഷിം.	— അനേകാഭിദ്ധാരാദിര്യക്തം
യൽ വദ്രം അവത്തയൽ	— ഇദം പ്രത്യഗമയൽ, ഭത്തവാൻ
(തദ്രോ) ഇത്ര: നരി	— സംഗ്രാമേ
അപാംസി കത്തവേ	— ശത്രുഹനനാദിക ഇതു.
ധത്തേ	— ധാരയതി
(തേനൈവ വഭ്രേണ)	
വൃത്രം.	— വൃഷ്ടാപരകം.
അണ്ണവം.	— അണ്ണസാ ഉദകേനയുക്തം (മേഘം)
അഹൻ	— അവധീൻ
അപാം	— തേന നിത്യമാ അപശ്വ (സഃ)
നിഃ ഓബ്ജൽ	— നിശ്ശേഷേണായോമുഖ മപായാൻ

അർത്ഥം—ശോഭനകന്മാരും വിശ്വനിമ്മാതാവുമായ തപഷ്ടാവ് നല്ലപോലെ പണിത്തും സ്വപ്നമായും ആയിരം മനകളോടുകൂടിയതുമായ യാതൊരു രൂപം ഇത്രന്ന് കൊടുത്തുവോ, അത് ഇത്രൻ യുദ്ധത്തിൽ ശത്രുവധത്തിന് വേണ്ടി ധരിയ്ക്കുന്നു

ആ വരും. കൊണ്ടത്രേ മഴയെ തടുത്തുനിർത്തിയ ജലയുക്കമായ മേലത്തെ പിളർത്തു്. തടുത്തുനിർത്തിയ വെള്ളം അവിടുന്ന് ബാക്കിവെണ്ണാതെ താഴോട്ടൊഴുകുകയും ചെയ്തു. (ഇവിടെ ഇരുന്നെയാണ് സ്തുതിച്ചിട്ടുള്ളതെങ്കിലും ഇരുന്നെ സന്തതസഹായികളായ മരുത്തുകൾക്കും പ്രഷ്ടികർത്തൃത്വമുള്ളതുകൊണ്ട് അവർക്കും കൂടി സ്തുതിയാണ്.)

10 ഉർധ്വാനുദ്രവതന്ത ഓജസാ
ദാദഹാണഞ്ചിട്ബിഭിദ്യുപി പർവ്വതം
ധമന്തോ വാണമ്മരുതസ്സദാനവോ
മദേസോമസ്യരണ്യാനി ചക്രിരേ

അന്വയം:—

തേ (മരുത:) അവതം	— കൂപം
ഉർധ്വം	— ഉപരി യഥാ ദേവി തഥാ
ഓജസാ നുദ്രേ	— സ്വകീയേന ബലേന പ്രേരിതവന്തഃ ഉൽഖാതവന്തഃ
(ഏവം കൂപമുൽഖായ ഭൂഷേരാശ്രമം പ്രതിനയന്തഃ മരുതഃ മാഗ്ഗമധ്യേ) ദാഹാണം—പ്രപൃദ്ധം, ഗതിനിരോധകം	
പർവ്വതം ചിർ	— പർവ്വതം ശിലോച്ചയമപി
വി ബിഭിദ്:	— വിശേഷേണ ബഭഞ്ജ:
സു—ദാനവഃ മരുതഃ	— ശോഭനദാനാ മരുതഃ
വാണം	— ശതസംഖ്യാഭി: തന്ത്രീഭിര്യുക്തം വീണാവിശേഷം
ധമന്തഃ	— വാദയന്തഃ
സോമസ്യ മദേ	— സോമപാനേന ഹർഷേ സതി
രണ്യാനി	— സ്തുത്യാനി, രമണീയാനി ധനാനി
ചക്രിരേ	— സ്തോത്രഭ്യഃ കർച്ചന്തി

അർത്ഥം.—ഇവിടെ ഒരു കഥ സൂചിതമായിരിക്കുന്നു. ഗോതമർഷി ഒരിക്കൽ ദാഹത്താൽ വലഞ്ഞു. അപ്പോൾ മരുത്തുകൾ ഉൾപ്പെടെ വെള്ളം യാചിച്ചു അവർ അടുത്തുള്ള ഒരു കിണറും തൊട്ടിയും പൂക്കുകൊണ്ടു വന്നു ആശ്രമത്തിൽ സ്ഥാപിച്ച് ഗൃഷിയുടെ ദാഹം തീർത്തു.

ആ മരുത്തുകൾ കിണർ സ്വശക്തികൊണ്ടു് മേൽപ്പൊട്ടുവരുമാനു് പൂക്കുക. (ഗൃഷിയുടെ ആശ്രമത്തിലെത്തിച്ചു) വഴിമുടക്കിയ ഉയന്നുനില്ക്കുന്ന കുന്നിനെക്കൂടി അവർ പിളന്നു് ശകലീകരിച്ചു. ദാനശീലരായ അവർ നൂറുകമ്പികളുള്ള ഒരു വിശിഷ്ടവീണ വായിച്ചുകൊണ്ടു്, സോമപാനത്തിന്റെ ഹർഷത്തിൽ ലയിച്ചു്, സ്നോതാക്കൾക്കു മഹത്തായ ധനം കൊടുത്തു

11 ജിഹ്വാനന്ദോവതന്തയാദിശാ

സിഞ്ചനമസം ഓഗോതമായ തൃഷ്ണജേ

ആഗച്ഛന്തിമവസാ ചിത്രഭാനവഃ

കാമം വിപ്രസ്യതസ്ത്വന്തയാമഃ

അന്വയം.—

(മരുതഃ) അവതം

— ഉദ്ധൃതം കൂപം യസ്യം ദിശി
ഗൃഷിർവസതി

തയാ ദിശാ ജിഹ്വം

— വക്ത്രം, തിര്യഞ്ചം

നന്ദോ

— പ്രേരിതവന്തഃ

(ഏവം കൂപം നിത്യാ ഗൃഷ്യാശ്രമേ അവസ്ഥാപ്യ)

തൃഷ്ണ-ജേ ഗോതമായ

— തൃഷ്ണിതായ ഗൃഷ്ണയേ

ഉമസം

— ജലപ്രവാഹം കൂപാദദ്ധൃത്യ

അസിഞ്ചന്

— ആഹാരവേ അവാനയൻ

(ഏവം കൃത്യാ) ഇം

— സ്നോതാരമൃഷിം

ചിത്ര-ഭാനവഃ

— വിചിത്രദീപ്തയഃ (മരുതഃ)

അവസാ

— ഈദൃശേന രക്ഷണേന (സഹ)

ആ ഗച്ഛന്തി

— തൽസമീപം പ്രാപ്തവന്തി

(പ്രാപ്യ) വിപ്രസ്യ

കാമം

— മേധാവിനോ

ഗോതമസ്യാഭിലാഷം

ധാമ-ഭി: തപ്തയന്ത

— ആയുഷോ ധാരകൈര്യദകൈര
തപ്തയൻ

അർത്ഥം.—മരുത്തുകൾ പുഴക്കിപ്പൊക്കിയ കിണറിനെ, ഋഷി ഇരുന്നരുളുന്നിടത്തു് വക്രമായി (കിണറിന്റെ മുഖം ആശ്രമാഭിമുഖമായി) എത്തിച്ചു നിത്തി. അങ്ങിനെ കിണറിത്തിരിച്ചു് ആശ്രമത്തിൽ നിത്തി ദാഹാത്തനായ ഗോതമ ഷിജ്ജു്, കിണറിൽ നിന്നു് ഒഴുകുന്ന വെള്ളത്തെ തൊട്ടിയിലേക്കൊഴിച്ചു കൊടുത്തു ഇപ്രകാരം ചെയ്തിട്ടു്, വിചിത്രപ്രകാരമായ മരുത്തുകൾ ഈടുശമായരക്ഷണത്തോടുകൂടി ഋഷിയെ സമീപിച്ചു മേധാവിയായ ഗോതമന്റെ അഭീഷ്ടം സാധിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് ആയുഷ്യമായ ജലത്താൽ തൃപ്തനാക്കി

12 യാപശ്ശുക്ക ശശമാനായ സന്തി
ത്രിധാതുനിദാശ്രഷേയച്ചതാധി
അസുഭ്യന്താനി മരുതോ വിയന്ത
രയിന്നോധത്ത വൃഷണസ്സവീരം

വ. 10

അന്വയം —

(ഹേ മരുതഃ) വ:

— യക്ഷാകം സംബന്ധിനി

ത്രി-ധാതുനി

— പൃഥിവ്യാദിത്രിഷു സ്ഥാനേഷു
വസ്ഥിതാനി

യാ ശമ്മ

— ശമ്മാണി

ശശമാനായ

— യുഷ്മാൻ സ്തുതിഭിജ്ജമാനായ
ദാതും സമ്പാദിതാനി

സന്തി

— വേന്തി

(യാനിപ) ദാശ്രഷേ

— ഹവിർഭുത്തവതേ യജമാനായ

അധി യച്ചത

— അധികം പ്രയച്ചഥ

ഹേ മരുതഃ, താനി

— സപ്താണി ശമ്മാണി

അസൃദ്യം വി യന്ത — പ്രയച്ചത
 (കിംച) ഹേ വൃഷണഃ — കാമപന്ധിതാരഃ (മരുതഃ)
 നഃ സു-വീരം രയിം ധത്ത — അസൃദ്യം പുത്രാദിഭിര്യുക്തം
 ധനം ഹത്ത

അർത്ഥം.—അല്ലയോ മരുതന്മാരെ, ഭൂമുന്തരിക്ഷ സ്വർഗ്ഗങ്ങളിൽ നിങ്ങളെസ്സംബന്ധിച്ച മംഗല്യങ്ങളേവയാണോ, സ്മൃതികളാൽ ഉപാസിക്കുന്നവർക്ക് കൊടുപ്പാൻ ഒരുക്കിട്ടുള്ളവയും ഹവിദ്വാതാവായ യജമാനന്മാർ കൊടുപ്പാനുള്ളവയും ഏവയോ, ആ മംഗല്യങ്ങളെല്ലാം ഞങ്ങൾക്ക് തന്നതളിയാലും പിന്നെ, കാമപന്ധികന്മാരേ, ഞങ്ങൾക്ക് സൽസന്താനവൃദ്ധിയോടു കൂടിയ ധനപുഷ്പി തന്നതളിയാലും.

വർഗ്ഗം 11-12. ഗായത്രീച്ചന്ദഃ

1 മരുതോയസ്യഹിക്ഷയേ
 പാഥാദിവോവിഹസഃ
 സസുഗോപാതമോജനഃ

അന്വയം:—

ഹേ വി-ഹസഃ മരുതഃ — വിശിഷ്ട പ്രകാശാഃ മരുതാ
 ദിവഃ — അന്തരീക്ഷലോകാദാഗത്യ
 യസ്യ ഹി ക്ഷയേ പാഥ — യസ്യഖല യജമാനസ്യ യജ്ഞ
 ഗൃഹേസോമംപിബഥ
 സഃ ജനഃ — ജാതോയജമാനഃ
 സു-ഗോപാതമഃ — ശോഭനൈഃ പാലകൈരത്യന്തം
 യുക്തോഭവതി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ വിശിഷ്ട പ്രകാശരായ മരുതന്മാരെ, അന്തരീക്ഷത്തിൽ നിന്ന് പുറപ്പെട്ടവന്ന് നിങ്ങൾ ഏതു യജമാനന്റെ യജ്ഞശാലയിൽ സോമം കുടിക്കുന്നു, ആ യജമാനൻ തെളിഞ്ഞ രക്ഷകന്മാരാൽ ഏറ്റവും രക്ഷിതനായി.

2 യജ്ഞോപായജ്ഞാപാഹസോ

വിപ്രസ്യവാമതീനാം

മരുതശ്ശൃണതാഹവം

അന്വയം.—

ഹേ യജ്ഞ-വാഹസഃ

മരുതഃ — യജ്ഞസ്യുപോധാരഃ (യുധഃ)

യജ്ഞന്തഃ വാ — യജ്ഞന്തഃ

മതീനാം — സ്തുതീനാം സംബന്ധിനഃ

വിപ്രസ്യ വാ — അയജമാനസ്യ മേധാവിനശ്ച

ഹവം ശൃണത — ആഹ്വാനം ശൃണത

(യജ്ഞപതോ യജമാനസ്യ യാഗരഹിതസ്യ സ്തോതുശ്ച ആഹ്വാനം വേദജിശ്രോതവ്യം)

അർത്ഥം.—യജ്ഞത്തെ വഹിക്കുന്ന മരുത്തുകളേ, നിങ്ങൾ യജ്ഞം ചെയ്യുന്ന യജമാനന്റെയും, യജ്ഞം ചെയ്യാതെ നിങ്ങളെ സ്തുതിക്കുന്ന മേധാവിയിടേയും (സ്തോതാവിന്റേയും) വിളിക്കേണ്ടമാറാകണം.

3 ഉത വായസ്യ വാജിനോ—

നവിപ്രമതക്ഷത

സഗന്താഗോമതിവ്രജേ

അന്വയം.—

ഉത വാ യസ്യ — അപിച യജമാനസ്യ

വാജിനഃ — ഹവിർലക്ഷണോപേതാ
ഋതപിജഃ

വിപ്രം — മേധാവിനം മരുതഗണം

അന അതക്ഷത — ഹവിശ്ചഭാനാദിനാ തീക്ഷ്ണി
കർവ്ത്തി

സഃ (യജമാനഃ)

ഗോ-മതി — ബഹുഭിശ്ശോഭിര്യുക്തേ

വ്രജേ ഗന്താ — ഗോഷ്ഠേ ഗമനശീലഃ (വേതി)

അർത്ഥം:—അതിന്നു പുറമേ, ഏതു യജമാനന്റെ ഹവിസ്സേന്തിയദ്രിതപിക്കുകയോ മരുൽഗണത്തിന്നു ഹവിദ്വാനാദികളാൽ ഉറക്ക കൂട്ടുന്നു, ആ യജമാനൻ ധാരാളം പശുക്കൾ നിറഞ്ഞ തൊഴുത്തിൽ ചെല്ലുന്ന (അദ്വൈതത്തിന്റെ തൊഴുത്തിൽ നിറയെ പശുക്കളുണ്ടാകുന്നു)

4 അസ്യവീരസ്യ ബഹിഷി
സുതസ്സോമോദിവിഷിഷ്യ
ഉക്തമമ്മശ്വശസ്യതേ

അർത്ഥം:—

ദിവിഷിഷ്യ ബഹിഷി	— യജനീയ ദിവസേഷു, യജേണ
വീരസ്യ അസ്യ	— ശത്രുക്ഷേപണ കശലസ്യ മരുൽ
	ഗണസ്യ (പാനായ)
സോമഃ സുതഃ	— അഭിഷുതഃ (ഭവതി)
ഉക്തമം	— മരുദ്ദേവതാകം ശത്രുഃ
മദഃ ച	— മാരുതീ നിവിച
(മരുൽഗണസ്യ ഹഷായ)	
ശസ്യതേ	— ഹോത്രാ പാഠ്യതേ

അർത്ഥം:—യാഗമനുഷ്ഠിക്കേണ്ട ദിവസങ്ങളിൽ, യജ്ഞത്തിൽ, ശത്രുക്കളെ അമർത്തുന്ന മരുൽഗണത്തിന്നു കടിയുണ്ടായി സോമം ചതച്ചു വെച്ചിരിക്കുന്നു മരുത്തുക്കൾദേവതയാൽ ശത്രുവും മരുത്തുക്കൾക്കുള്ള നിവിത്തും (ഒരു ആഹുതിവിശേഷം അതിന്റെ മന്ത്രം) അവരുടെ ഹർഷത്തിനായി ഹോതാവനാൽ ചൊല്ലപ്പെടുന്നു

5 അസ്യശ്രോഷന്മാളവോ
വിശ്വായശ്വഷണിരഭി
സുരഞ്ചിൻ സത്യഷിരിഷി

അനന്തം —

യഃ (മരുഗ്ഗണം)

വിശ്വാഃ ചർഷണിഃ — സമ്പാൻ ശത്രുഭൂതാൻ മനുഷ്യാൻ

അഭി ഭൂവഃ — അഭിവേതി

(താദൃക്ഗണാകാരാ മരുതഃ)

അസ്യ — യജമാനസ്യ (സ്തതിം)

ആ ശ്രോഷന്ത — ആഭിമുഖ്യേനശൃണവന്ത

സൂരം ചിത് — സൂരതഃ പ്രേരയിതാരഃ
യജമാനമപി

ഇഷഃ സസ്രഗുഷിഃ — മരുഗ്ഗ് പ്രത്താന്യന്നാനി
പ്രാപ്താനിവേന്തു

അർത്ഥം.—യാതൊരു മരുഗ്ഗണം ശത്രുക്കളായി വേിച്ച എല്ലാ മനുഷ്യരെയും ജയിക്കുന്നുവാ ഗണരൂപരായ ആ മരുത്തക്കൾ യജമാനന്റെ സ്തതിയെ നേരെ കേൾക്കട്ടെ സ്തതിപ്രേരകനായ യജമാനൻ മരുത്തക്കളെല്ലുന്ന അന്നത്തെ (ക്ഷേമത്തെ) പ്രാപിപ്പിക്കട്ടെ

6 പുഷ്പീഭിഹിദോശിമ

ശരഭ്ഭിമ്മരുതോവയം

അവോഭിശ്ചർഷണിനാം

അനന്തം,—

ഹേ മരുതഃ പുഷ്പീഭിഃ

ശരഭ്-ഭിഃ — ബഹവീഭിഃ ബഹുഭിസ്സംവത്സരെഃ

ചർഷണിനാം — സമ്പസ്യദൃഷ്ടുണാം (വേതാം) സംബന്ധിഭിഃ

അവഃ-ഭിഃ — രക്ഷണൈര്യുക്താഃ (സന്തഃ)

വയം ദോശിമ — യുഷ്യഭ്യം ഹവിഃഷി ഭത്തവന്തഃ

ഹി — യസ്മാദേവം തസ്മാൻ ഇദാനീമപിഹവിസ്വീകരണായോഗച്ഛത

അർത്ഥം.—അതിന്നു പുറമേ, ഏതു യജമാനന്റെ ഹവിസ്സേന്തിയജ്ഞാപിക്കുകയോ മരുൽഗണത്തിന്നു ഹവിദ്വാനാദികളാൽ ഉഷകൂട്ടുന്ന, ആ യജമാനൻ ധാരാളം പശുക്കൾ നിറഞ്ഞ തൊഴുത്തിൽ ചെല്ലുന്നു. (അദ്ദേഹത്തിന്റെ തൊഴുത്തിൽ നിറയെ പശുക്കളുണ്ടാകുന്നു.)

4 അസ്യവീരസ്യ ബർഹിഷി
സുതസ്സോമോദിവിഷിഷ്യ
ഉക്തിമമ്മശ്വശസ്യതേ

അനവയം:—

ദിവിഷിഷ്യ ബർഹിഷി — യജനീയ ദിവസേഷ്യ, യജ്ഞ
വീരസ്യ അസ്യ — ശത്രുക്ഷേപണ കശലസ്യ മരുൽ
ഗണസ്യ (പാനായ)
സോമഃ സുതഃ — അഭിഷുതഃ (വേതി)
ഉക്തിമം — മരുദ്ദേവതാകം ശസ്ത്രം
മദഃ ച — മാരുതി നിവിച്ഛ
(മരുൽഗണസ്യ ഹിഷായ)
ശസ്യതേ — ഹോത്രാ പാഠ്യതേ

അർത്ഥം.—യാഗമനുഷ്ഠിക്കേണ്ട ദിവസങ്ങളിൽ, യജ്ഞത്തിൽ, ശത്രുക്കളെ അമർത്തുന്ന മരുൽഗണത്തിന്നു കടിയ്ക്കാനായി സോമം ചതച്ചു വെച്ചിരിക്കുന്നു. മരുത്തുക്കൾദേവതയായ ശസ്ത്രവും മരുത്തുക്കൾക്കുള്ള നിവിത്തും (ഒരു ആഹുതിവിശേഷം അതിന്റെ മന്ത്രം) അവരുടെ ഹർഷത്തിന്നായി ഹോതാവിനാൽ ചൊല്ലപ്പെടുന്നു.

5 അസ്യശ്രോഷന്മാപാളവോ
വിശ്വായശ്വഷ്ണിരദി
സുർഷ്വിൻ സസ്രുഷിരിഷഃ

അനന്തം:-

യഃ (മരുതഗണം)

വിശ്വാഃ ചർഷണിഃ — സർവാൻ ശത്രുഭൂതാൻ മനുഷ്യാൻ

അഭി ഭൂവഃ — അഭിമവതി

(താദൃക്ഗണാകാരാ മരുതഃ)

അസ്യ — യജമാനസ്യ (സ്തുതിം)

ആ ശ്രോഷന്ത — ആഭിമുഖ്യേനശൃണാന്ത

സൂരം ചിൻ — സ്തുതേഃ പ്രേരയിതാരഃ
യജമാനമപി

ഇഷഃ സസ്രഗുഷിഃ — മരുത പ്രത്താന്യന്നാനി
പ്രാപ്താനിവേന്ത

അർത്ഥം:-യാതൊരു മരുതഗണം ശത്രുക്കളായി വേിച്ച എല്ലാ മനുഷ്യരെയും ജയിക്കുന്നുവാ, ഗണരൂപരായ ആ മരുത്തുക്കൾ യജമാനന്റെ സ്തുതിയെ നേരെ കേൾക്കട്ടെ. സ്തുതിപ്രേരകനായ യജമാനൻ മരുത്തുക്കളെല്ലുന്ന അന്നത്തെ (ക്ഷേമത്തെ) പ്രാപിപ്പിക്കട്ടെ.

6 പുർവ്വിഭിഹിദോശിമ

ശരഭിഭിർമ്മതതോവയം

അവോഭിശ്ചർഷണീനാം

അനന്തം:-

ഹേ മരുതഃ, പുർവ്വിഭിഃ

ശരഭി-ഭിഃ — ബഹുഭിഃ ബഹുഭിസ്സംവത്സരൈഃ

ചർഷണീനാം — സർവ്വസ്യഭൃഷ്ടാണാം (വേതാം) സംബന്ധിഭിഃ

അവഃ-ഭിഃ — രക്ഷണൈര്യുക്താഃ (സന്തഃ)

വയം ദദോശിമ — യുഷ്ട്യേ ഹവിംഷി ഭത്തവന്തഃ

ഹി — യസ്മാദേവം തസ്മാൻ ഇദാനീമപിഹവിസാധികരണായോഗച്ഛത

അർത്ഥം—അദ്വയോ മതത്തുകൾ, വളരെ കൊല്ലങ്ങളായി എല്ലാം കാണുന്ന നിങ്ങളുടെ രക്ഷണത്തോടുകൂടിയവരായിട്ടാണു് എല്ലാ ഞങ്ങൾ നിങ്ങൾക്കു ഹവിസ്സുകിപ്പാനതു്. അപ്രകാരമാകയാൽ ഇപ്പോഴും ഞങ്ങൾ നല്കുന്ന ഹവിസ്സ് സ്വീകരിപ്പാൻ വന്നെത്തിയാലും.

7 സുഗ്രേസ്തപ്രയദ്യവോ
മന്തോഅസ്തമർത്യഃ
യസ്യപ്രയാസിപർഷഥ

അന്വയം:—

ഹേ പ്ര-യദ്യവഃ, മതഃ — പ്രകർഷണ യഷുവ്യാഃ മന്തഃ
യസ്യ പ്രയാസി
പർഷഥ — ഹവിർലക്ഷണാനുനാനി
ആത്മനിസിത്വേഥ, സ്വീകൃതഥ
സഃ മർത്യഃ സു-ഗ്രേഃ അസ്തു— മനഷ്യഃ, യജമാനഃ ശോഭേ
ധനോഭവതു

അർത്ഥം—നല്ലപോലെ യജിക്കപ്പെടേണ്ട മതത്തുകൾ, ഏവന്റെ ഹവിരണം നിങ്ങളുടെ ആത്മാവിൽ അർപ്പിക്കപ്പെടുന്നു, നിങ്ങൾ സ്വീകരിക്കുന്നു, ആ യജമാനൻ ശോഭനമായ ഐശ്വര്യത്തോടുകൂടിയവനായി ഭവിക്കട്ടെ.

8 ശശമാനസ്യ വാനര
സേദസ്യ സത്യശ്വസഃ
വിദാകാമസ്യ വേനതഃ

അന്വയം:—

ഹേ സത്യ-ശ്വസഃ നരഃ — അവിതഥബലാഃ നേതാരഃ
(മതഃ)
ശശമാനസ്യ — യുഷാൻ സ്തുതിഭിസ്സുജേമാനസ്യ

സ്വേദസ്യ വാ	— സ്തവോച്ചാരണ ജനിതേന ശ്രമേണ സ്വിദ്യമാന ഗാത്രസ്യ (വാശബ്ദസ്യമുചയേ)
വേനതഃ	— കാമയമാനസ്യ
കാമസ്യ	— കാമം, അഭിലാഷം
വിഭ	— ലംഭേത, പ്രയച്ചത

അർത്ഥം—സഹല ബലന്മാരായ നേതാക്കളേ, മന്ത്രത്തു
ക്കളേ, നിങ്ങളെ സ്തവങ്ങൾ കൊണ്ടു ഭജിക്കുന്നവനും സ്തുതികൾ
ഉറക്കെച്ചൊല്ലി ശ്രമം കൊണ്ടു വിയക്കുന്നവനും അഭിലാഷാ
ത്മിയുമായ സ്തോതാവിന്റെ ആഗ്രഹം നേടിക്കൊടുത്താലും

9 യുയന്തൽ സത്യശവസ

ആവിഷ്ഠത്തമഹിത്വനാ

വിധ്യതാവിദ്യതാരക്ഷഃ

അന്വയം —

ഹേ സത്യ-ശവസഃ	— അപ്രഗൃഷ്ടബലഃ (മന്ത്രഃ)
യുയം തൽ	— പൂത്രവധാദി പ്രസിദ്ധം മാഹാത്മ്യം
ആവിഃ കത്ത	— ആവിഷ്ഠത, പ്രകാശയത
വി-ദ്യതാ മഹി-ത്വനാ	— വിദ്യോത്തമാനേന മഹത്വേന
രക്ഷഃ	— അസ്താകുപദ്രവകാരിണം രാക്ഷസാദികം
വിധ്യത	— താഡയത, നാശയത

അർത്ഥം—അപ്രഗൃഷ്ടശക്തികളായ മന്ത്രത്തുക്കളേ, നിങ്ങൾ
പൂത്രവധാദികളിൽ പ്രസിദ്ധമായ മാഹാത്മ്യത്തെ ആവിഷ്ഠരി
ച്ചാലും, പ്രകാശിപ്പിച്ചാലും ഞങ്ങളെ ഉപദ്രവിയ്ക്കുന്ന രാക്ഷ
സാദികളെ തേജസ്സുറ മഹത്വം കൊണ്ടു അമർത്തിയാലും.

10 ഗുഹിതാഗുഹ്യതമോ

വിയാതവിശ്വമത്രിണം

ജ്യോതിഷ്ഠതായഭ്യശ്സി

അന്വയം:-

(ഹേ മരുതഃ) ഗൃഹ്യം	— ഗൃഹായാംസ്ഥിതം, സർവ്വത്ര വ്യാപ്തം
തമഃ ഗൃഹത	— അന്ധകാരം സംവൃതം കരുത
(യഥാ അസ്താഭിന്നദൃശ്യതേ തഥാ അഭൗനഃ പ്രാപയത)	
വിശ്വം അത്രിണം	— സർവ്വമന്താരം, രാക്ഷസാദികം
വി യാത	— വിവിധം യാപയത, സകാശാ ന്നിർഗ്ഗമയത
യൽ ജ്യോതിഃ	— സൂര്യാദികം പ്രകാശം
(വയം) ഉശ്നുസി (തൽ)	
കർത്ത	— കാമയാമഹേ തൽകരുത

അഥവാ—ഗൃഹ്യം (ഗൃഹായാം, ഗൃഹാഭിരൂപേ ഏദയേഭവം)
തമഃ (ഭാവരൂപാജ്ഞാനം) ഗൃഹത (വിനാശയത) അത്രിണം
(പുരുഷാത്മസ്യ അന്താരം, കാമക്രോധാദികം സർവ്വം) വിയാ
ത (വിന്നിർഗ്ഗമയത) യൽ ജ്യോതിഃ (പരതത്വസാക്ഷാത്കാര
രൂപം ജ്ഞാനം) ഉശ്നുസി (കാമയാമഹേ) (പ്രാണാപാനാഭി പ
ഞ്ചവൃത്തിരൂപാഃ മരുതഃ തൽ) കർത്ത (കരുത)

അർത്ഥം.—അല്ലയോ മരുത്തുക്കളേ, ഗൃഹയിൽ ഉള്ളവായി എ
ല്ലാവരും വ്യാപിച്ച ഇരുട്ടിനെ അകറ്റിയാലും. ആ ഇരുട്ട് ഞ
ങ്ങൾക്ക് കാണാതാക്കിയാലും. എല്ലാം കേൾക്കുന്ന രാക്ഷ
സാദികളെ ഞങ്ങളുടെ സമീപത്തിൽ നിന്ന് ഓടിച്ചാലും. സൂ
ര്യാദികളായി ഞങ്ങൾ കാമിക്കുന്ന പ്രകാശം ഉണ്ടാക്കിയാലും.

അല്ലെങ്കിൽ—ഗൃഹാരൂപമായ ഏദയത്തിലുള്ള അന്ധകാരരൂ
പമായ അജ്ഞാനത്തെ നശിപ്പിച്ചാലും. പുരുഷാത്മങ്ങളെ വിഴി
ഞ്ഞു കാമക്രോധാദികളെല്ലാം ദൂരികരിച്ചാലും. പാ
രത്വ സാക്ഷാത്കാരരൂപമായ ഏതു ജ്ഞാനത്തെയോണോ
ഞങ്ങൾ കാമിക്കുന്നത്. ആ ജ്ഞാനം, പ്രാണാപാനാഭി
പഞ്ചവൃത്തിയാകായ മരുത്തുക്കളേ, നിങ്ങളുണ്ടാക്കിത്തന്നാലും.

വഗ്ഗം 13 ജഗതിച്ചുരു:

1 പ്രപക്ഷസു: പ്രവസോ വിരഹം ശിന്റോ
നാനതാ അവിധുരാ ജ്ജിഷിണം
ജ്ജുതമാസോനൃതമാസോ അഞ്ചിഭി
വ്യാനഭ്രേ കേചിദുസ്രാഹവ സ്തുഭി:

അന്വയം:-

പ്ര-വസ:	— പ്രത്യു ബലോപേതാ:
പ്ര-പക്ഷസ:	— ശത്രുണാം പ്രകഷ്ണ തന്തുകർത്താര: ശത്രുപാതിന:
വി-രഹം ശിന:	— മഹാന്ത:
ജ്ജിഷിണം:	— രസാനാം പ്രാജ്ഞയിതാര:
അനാനതാ:	— ആനതിരഹിതാ:, സദ്യോൽകൃഷ്ടാ:
അവിധുരാ:	— അവിധുക്താ:, സപ്തഗണ രൂപേണ സംഘിതാ:
ജ്ജു-തമാസ:	— അതിശയേനയഷ്ടഭി: ചംഘ സേവിതാ:
നൃ-തമാസ:	— അതിശയേന മോലാഭേനേതാര:
സ്തു-ഭി: അഞ്ചി-ഭി:	— ശരീരാച്ഛാദകൈ:, രൂപാഭി: വ്യഞ്ജകൈരാഭരണൈ:
കേ ചിത് ഉസ്രാ:-ഇവ	— കേചന സൂര്യരശ്മിയോ യഥാ തദ്രൂപം
വി ആനഭ്രേ	— നസേവിവൃത്താദശ്യന്തേ

അർത്ഥം:-ഏകദിവം ബലവാന്മാരും ശത്രുപാതികളും, മഹാ
ന്മാരും, രസങ്ങളെ വലിച്ചെടുക്കുന്നവരും, ആരെയും വണങ്ങാ
ത്തവരും, ഒരിയ്ക്കലും വേർപിരിയാത്തവരും (ഏഴേഴു ഗണങ്ങ
ളാൽ സംഘടിതരും) യഷ്ടാക്കളാൽ ഏകദിവം സേവിതന്മാരും,
മഴക്കാറിനെയും മറ്റും നയിക്കുന്നവരും, ശരീരം മറയ്ക്കുന്ന ആഭര
ണങ്ങളണിഞ്ഞവരുമായ മരുതുരുക്കരും, ചില സൂര്യരശ്മികൾ
ശോഭിക്കുന്നപോലെ, ആകാശത്തിൽ വ്യക്തമായി കാണപ്പെ
ടുന്നു

2 ഉപഹാരേഷു യദപിധം യയി.
വയസുവമതതഃ കേനചിത്പഥാ
ശ്ചോതന്തികോശാ ഉപവോരഥേഷാ
ഘൃതമുഷ്ണതാമധുവണ്ണമച്ഛതേ

അന്വയം:-

ഹേ മതന്തി ഉപ-ഹാരേഷു ഗന്തവ്യേഷു അന്യോകം സന്നി
യതി യയി. — യദാ ഗതിമന്തം മേഘം
അപിധം. — വർഷണസാമന്തേന്ദ്രനോപേതം
കരുതം

വയഃ-ഇവ പക്ഷിണഇവ
കേന ചിത് പഥാ ഉപ കേനചിദാകാശമാഗ്നേണ
ശീഘ്രം ഉപഗച്ഛതഃ

(തദാനിം) കോശാഃ — മേഘാഃ
വ റഥേഷു — യഷ്ടാകം റഥേഷ്വാസകതാഃ
ശ്ചോതന്തി — ജലം മുഞ്ചന്തി

(യസ്മാദേവം തസ്മാൽ ഹേ മതതഃ യയം)
അച്ഛതേ — യഷ്ടാൻ ഹവിർഭിഃ പുജതേ
(മധ്യം)

മധു-വണ്ണം — മധുസമൃദ്ധരൂപം, സ്വച്ഛം
ഘൃതം ആ ഉക്ഷത — വൃഷ്ടുകേമാസമന്താൽ സിഞ്ചത

അർത്ഥം.-അല്ലയോ മരുന്നുകാളേ, അടുത്തുള്ള ആകാശ പ്രദേശത്തു് എപ്പോൾ ഗതി ശീലമായ മേഘത്തെ പെയ്യാൻ ഒരു ക്ഷണവോ അപ്പോൾ പക്ഷികൾപോലെ ആകാശത്തിൽ ഒരു മാർഗ്ഗത്തിലൂടെ വേഗത്തിൽ ഗമിക്കുന്ന ആ നിങ്ങളുടെ തേതകളോടടുപ്പിച്ചു് നിങ്ങൾ വെള്ളം പെയ്യിക്കുന്നു. അപ്രകാരമാകയാൽ അല്ലയോ മരുന്നുകാളേ, നിങ്ങൾ ഹവിസ്സുകളാൽ നിങ്ങളെ പുജിക്കുന്ന എന്നെ തേറിനാത്ത നിമ്ബലമായ മഴവെള്ളംകൊണ്ടു് നന്നാക്കാലും. അതായതു് തങ്ങളാഗ്രഹിക്കുന്ന വിധം മഴ പെയ്യിച്ചാലും.

3 പ്രൈശ്ചാമജ്ജ്വലേഷുവിമുരേവരേജതേ
 ഭൂമിര്യാമേഷുയലയുഞ്ജതശുഭേ
 തേക്രിളയോധുനയോഭ്രാജദ്യായ
 സ്വയമ്മഹിത്വം പനയന്തധുതയഃ

അന്വയം:-

യൽ ഹ	— യദാവലു (ഏതേ മരുതഃ)
ശുഭേ യുഞ്ജതേ	— ശോഭനായവൃഷ്ട്യഭക്തായ മോലാൻ സജ്ജികൃന്തി
(തദാനീം) അജ്ജ്വലേഷു	— മോലാനാം ഉൽക്ഷേപഭേഷു
ഏഷാം യാമേഷു	— മരുതാം സംബന്ധിഷു നിയമനേഷു സത്സ്യ
ഭൂമിഃ വിമുരാ-ഇവ	— യഥാ ഭീതരൂപിയാകതാ ജായാ രാജോപദ്രവാഭിഷു സൽസ്യ നിരാലംബാസതീ കമ്പതേ തദാൽ
പ്ര രേജതേ	— പ്രകണ്ഠേണ കമ്പതേ
തേ ക്രീളയഃ ധുനയഃ	— താദൃശാവിഹാരശീലാഃ, ചലന സ്വഭാവഃ
ഭ്രാജൽ-ഭ്രഷ്ടയഃ	— ദീപ്യമാനായുധാഃ (മരുതഃ)
ധുതയഃ	— പവ്യാദീൻ ധുനാന്തഃ (സന്തഃ)
സ്വയം മഹി-ത്വം	
പനയന്ത	— സ്വകീയമഹിമാനം വിഹരന്തി.

അർത്ഥം:-ഏകപ്രാഴാണോ ഈ മരുത്തുകൾ പെന്തുവെള്ളത്തിനായി മഴക്കാടുകളെ ഒങ്ങമന്നതു്, അപ്പോൾ മോലങ്ങളെ അങ്ങിങ്ങു നയിക്കുന്ന മരുത്തുകളുടെ പ്രവൃത്തിയിൽ ഭൂമി, ഭീതരൂപിയാകത്തായ സ്ത്രീ രാജോപദ്രവാദികളാൽ അലംബാവിരജുന്നപോലെ, ഏതൊരു വിരജുന്ന വിഹാരാലയം ചലനസ്വഭാവതം മിന്നുന്ന ആയുധങ്ങളോടുകൂടിയവരായ മരുത്തുകൾ പവ്യാദികളെ പിഴുതു്, സ്വന്തം മഹിമയെ പ്രകടിപ്പിക്കുന്നു. (അപ്പോഴാണ് ഭൂമി വിരജുന്നതു്.)

4 സഹിസ്വസ്യൻ പൃഷ്ഠശ്ച യുവാഗന്യോഽഽ
 യാ ഇശാനസ്ത്വിഷീഭിരാവൃതഃ
 അസിസത്യഗുണയാവാന്യേദ്യോ
 സ്യധീയഃ പ്രാവിതാമാ വൃഷാഗ്നഃ

അന്വയം:-

സ്വസ്യൻ	— സ്വയമേവസരൻ, പ്രേരകരഹിതഃ
പൃഷ്ഠ-അഗ്നിഃ	— അഗ്നിസ്ഥാനിയാഃ ശ്വേത ബിന്ദാകിതാഃ ദൃഗ്യഃ യസ്യസഃ
യവാ	— നിത്യ തരുണഃ
ത്വിഷീഭിഃ ആ-വൃതഃ	— ബലൈഃ പരിവേഷിതഃ
സത്യഃ	— സൽക്കർമ്മാഹഃ
ഗുണ-യാവാ	— ന്യോതൃണാ ഗുണസ്യാപഗമയീതാ
അന്യേദ്യഃ	— സഹൈരനിന്ദിതഃ
വൃഷാഗ്നഃ	— ജലാനാം വഷിതാമരതീഗ്നഃ
സഃ ഹിഗ്നഃ	— സഖല മരതീഗ്നഃ
അഥ ഇശാനഃ	— സ്യുസ്യ ജഗത ഇശാനാശീലഃ (വേതി)
(ഏവം ഭൂതോ മരതീഗ്നഃ)	
അസ്യധീയഃ	— അസ്മദീയസ്യാസ്യകർമ്മണഃ
അഥ പ്ര-അവിതാ	
അസി	— പ്രകഷേണ രക്ഷിതാ വേതി

അഥം.-അന്യപ്രോണയില്ലാതെ സ്വയം ചാരിയുന്നതും
 തേർകതിരരുടെ സ്ഥാനത്തു വെള്ളപ്പള്ളികളുടെ പേടമാനക
 മോടകളായിട്ടും നിത്യയുപവൃതമാണെന്നും ബലങ്ങളാൽ ചുറ്റപ്പെ
 ട്തും സല്ലാജങ്ങളാലും ന്യോതാക്കളുടെ കടബാധയെ തീർക്ക
 ന്നതും (ധാരാളം ധനം നല്കുന്നതും) ആരാലും നിന്ദിക്കപ്പെടാത്ത
 തും വെള്ളം വഷിടുന്നതുമായ ആ മരതകമാണല്ലോ ലോക

ത്തിന്നുമുഴുവൻ നാഥത്വത്തിൽ വേിയ്ക്കുന്നത്. അപ്രകാരമുള്ള മരുൾസമൂഹം നമ്മുടെ കർമ്മത്തിന്നു് (അതിൽ പങ്കുകൊണ്ടുനഗ്രഹിച്ചു് തികച്ചും) രക്ഷാകർത്തൃത്വത്തിൽ വേിയ്ക്കട്ടെ.

5 പിതഃ പ്രതസ്യ ജനനാവദാമസി

സോമസ്യ ജിഹ്വാ പ്രജിഗാതി ചക്ഷസാ

യദീമിത്രം ശമ്യകാണ ആശതാ

ദിനാമാനി യജ്ഞിയാനി ദധിരേ

അന്വയം:—

പ്രതസ്യ പിതഃ യൽ	— ചിരന്തനസ്യാംസാകം ജനകസ്യ രഹുഗണസ്യ സകാശാൽ യജ്ഞം, തേന വയം.
വദാമസി	— ബ്രൂമഃ
സോമസ്യ	— യജ്ഞേഷ്വദീഷ്യതസ്യ സോമസ്യ
ചക്ഷസാ	— പ്രകാശമാനയാ ആഹുത്യാ (സഹിതാ)
ജിഹ്വാ	— സ്തൂതിരൂപാവാങ്
പ്ര ജിഗാതി	— മരുൾഗണം പ്രകുഷ്ണ ഗച്ഛതി
(യസ്മാൻ) ഇതം ഏനം ശമി	— ഇത്രം
ഋകാണഃ	— വ്യവ്രഥയാദിരൂപേ കർമ്മണി
	— "പ്രഹര ഗേവോ ജഹി വീര യസ്വ" ഇത്യേവം രൂപയാ സ്തൂത്വായുക്താസ്സനഃ
ആശത	— പ്രാപ്തവൻ, നപര്യത്യാക്ഷഃ
ആൽ ഇൻ	— ഏവമിത്രപ്രാപ്തനന്തരമേവ
യജ്ഞിയാനി നാമാനി	— യജ്ഞാഹ്വാനി നാമാനി ഇത്ര സകാശാൽ ലബ്ധാ
ദധിരേ	— ധൂതവന്തഃ
(തസ്മാദേഷാം യജ്ഞേ സോമാഹുതിശ്ചക്രിയതേ)	

അതും:-പുരാതനനായ അച്ഛൻ രഹുഗണകൽനിന്നുള്ള ജനനംകൊണ്ട് ഞാൻ പറയുന്നു: യജ്ഞങ്ങളിൽ സംസ്കരിച്ച സോമദ്രവ്യത്തിന്റെ പ്രകാശമാനമായ ആറ്റുതിയോടൊത്തു സ്തുതിരൂപമായ വാക്കും മന്ത്രഗണത്തെ വേണ്ടപോലെ പ്രാപിക്കുന്നു. വ്യക്തവധാദിരൂപങ്ങളായ കർമ്മങ്ങളിൽ ഇവർ "ഗേവൻ, അടിക്കുക, ജയിക്കുക" എന്ന് പറഞ്ഞു പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചു, വിടാതെന്നിന്നു. അങ്ങിനെ, ഇന്ദ്രന്റെ കൂടെത്തന്നെ നിന്നതിന്നശേഷമാണ് അവർ യജ്ഞാഹ്ങ്ങളായ നാമങ്ങൾ ലഭിച്ചു ധരിയ്ക്കുന്നത്. അതുകൊണ്ടുവർക്കിന്നു, സോമാഹുതിയും സ്തുതിയും നടത്തപ്പെടുന്നു.

6 ശ്രിയസേകം ഭാനഭിസ്സമിമിക്ഷിരേ
തേ രശ്മിഭിസ്സു ഗൃകഭിസ്സുഖായഃ
തേവാഗീമന്ന ഇഷ്ടിണോ അഭിരവോ
വിഭ്രൂപ്രിയസ്യ മാതൃതസ്യ ധാജഃ

വ. 13

അന്വയം:-

മതഃ	— പുണ്യാക്കന്മാ മതന്മാ:
ഭാന-ഭി: രശ്മി-ഭി:	— ഭാനശീലൈ: ദീപ്യമാനൈ: സൂര്യരശ്മിഭി: (സഹ)
കം ശ്രിയസേ	— വൃഷ്ട്യദേകം ശ്രുതിതു:
സം മിമിക്ഷിരേ	— സമ്യക് പൃഥിവി:
	സേവന്യമിച്ഛന്തി
(ഏവം വൃഷ്ടിമുതപാദ്യ)	
തേ ഗൃകഭി:	— മരുത: സ്തുതിമന്മാഭി: ഗൃതഗീഗ്ഭി: (സഹ)
സു-ഖായഃ	— ഗോനേന്ദ്രവിഷോഭക്ഷയിതാ: (ഭവന്തി)
വാഗീ-മന്ന:	— ഗോനേന്ദ്രാസ്തുതിവാപോ
	പേതാ:
ഇഷ്ടിണ:	— ഗതിമന്ന:
അഭിരവ:	— യേഹിതാ:

തേ പ്രിയസ്യ	— സദ്യാഭിമതസ്യ
മാരുതസ്യ ധാതുഃ	— മരുതീസംബന്ധിനഃ സ്ഥാനം
വിഭ്രേ	— ലബ്ധവന്തഃ

അർത്ഥം.—മുൻ പറഞ്ഞ മരുത്തുകൾ മിന്നിത്തിളങ്ങുന്ന സൂര്യ രശ്മികളോടുകൂടി, പ്രാണികൾക്കു് ജീവനാശ്രയമായി മഴപെള്ളത്തെ പെയ്യിച്ചു് ഭൂമിയെ നനയ്ക്കാനിച്ഛിച്ചു. അപ്രകാരം മഴപെയ്യിച്ചു് അപർ സ്തുതികാരന്മാരായ ജ്യോതിഷകളോടുകൂടി നല്ല ഹവിസ്സു ക്ഷേപിക്കുന്നവരായി. ശോഭനസ്തുതിയോരപരം ഗതിശീലരും നിത്യേന്ദ്രമായ ആ മരുത്തുകൾ സർവ്വകം പ്രീതികരമായ മാരുതസ്ഥാനം നേടിയവരായി.

വശ്യം 14

1 ആവിദ്യന്മേഭിമന്തതസ്വകൈർ
 രഥേഭിദ്യാതഃപ്രാപ്തമേഭിരഗ്രപണ്ണൈഃ
 ആവപിഷ്ഠയാനഇഷാ
 വയോനപപ്സതാസുമായാഃ

അന്വയം:—

ഹേ മരുതഃ വിദ്യന്മേഭിഃ—	വിശിഷ്ടഭീഷ്ഠിയുക്കെതഃ
സു—അകൈർ	— ശോഭനഗമനയുക്കെതഃ
പ്രാപ്തമേഭിഃ	— ശക്തിരൂപൈരായുഃ യൈര്യുക്കെതഃ
അഗ്രപണ്ണൈഃ	— അഗ്രാനാം പതനം, ഗമനം യേഷാം താദൃശൈഃ
രഥേഭിഃ ആ യാത	— ആത്മീയൈരഥൈഃ ആഗച്ഛത
ഹേ സു—മായാഃ	— ശോഭനകർമ്മാണഃ
വപിഷ്ഠയാ ഇഷാ	— പ്രവൃദ്ധന്മാരായ അസുഭ്യം ഭാതച്ഛേദനാന്നേന (സഹ)
നഃ വയഃ ന ആ പപ്സത	— അസ്ഥാൻ പ്രതിപക്ഷിണ നവ ശീഘ്രമാപതന്ത, ആഗച്ഛത

അന്തം.-അല്ലയോ മരുത്തന്മാരെ വിശിഷ്ട പ്രകാശത്തോടും ശോഭന ഗമനത്തോടും ശക്തിരൂപത്തോടും ആയുധങ്ങളോടും കൂടിയവയും കതിരുകളുടെ ഗീഘ്രഗതിയോടു കൂടിയവയുമായ സ്വന്തം തേരുകളിൽ നിങ്ങൾ വന്നുചെന്നാലും.. ശോഭന കമ്മാക്കളേ, ഞങ്ങൾക്ക് തരാനുള്ള സമൃദ്ധമായ അന്നത്തോടുകൂടി, പക്ഷികൾപോലെ വേഗത്തിൽ ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ ഇറങ്ങിവന്നാലും..

2 തേരുണേദീർമാപിശങ്ഗൈ
 ശ്ശുഭേകോയാനിരഥതുഭിരശ്ശൈഃ
 തക്മോനചിത്രസ്വധിതിവാൻപവ്യോ
 രഥസ്യജങ്ഘനന്തദ്രുത

അന്വയം:-

തേ	— പുഷ്പാകരാമരുത:
തേരുണേദീ:	
പിശങ്ഗൈ:	— അരുണവരണ്ണ: പിംഗളവ ഞ്ഞുരുപേന്തൈ:
രഥതുഭി: അശ്വൈ:	— രഥസ്യപ്രേരയിതുഭി: അശ്വൈ:
വരം കം	— ദേവാനാം വരിതാരം, സുവന്തം രജമാനം
ശുഭേ	— തസ്യശോഭാം കത്തും
ആ യാന്നി	— ആഗച്ഛന്തി
(തേഷാം മരുതാം ഗണഃ)	
തക്മ: ന ചിത്ര:	— രോചമാനം സുവണ്ണമിവ ദർശനീയ:
സ്വധിതി-വാൻ	— ശത്രുണാം ഖണ്ഡകേനായ യേനോപേത:
(ഏവം വിധാണ രൂപാമരുത:) രഥസ്യ പവ്യോ	— ചക്യാരന്താ
ദ്രുത ജങ്ഘനന്ത	— ദ്രുതി. അത്യന്തം ഏന്തി
(മരുതാം ഭാമസഹചാന്നാ ദ്രുതിരതി പിഡിതാ ബദ്രവ)	

അർത്ഥം.—മുൻപറഞ്ഞ മരുത്തക്കൾ ചുകപ്പം ഇളംമഞ്ഞയു
മായ നിറങ്ങളോടുകൂടിയവയും തേർവലിഞ്ഞുവയ്ക്കുന്നവയുമായ കുതി
രകളൊത്തു്, ദേവന്മാരെ വരിഞ്ഞുവരും സ്തുതിക്കുന്നവരുമായ
യജമാനന്റെ സമീപം, അദ്ദേഹത്തിന്നു് നന്മചെയ്വാനായി
വന്നുചേരുന്നു. ആ മരുത്തക്കളുടെ സമൂഹം, തിളങ്ങുന്ന സ്വ
ണ്ണപോലെ ദർശനീയവും ശത്രുക്കളെ ഖണ്ഡിക്കുന്ന ആയുധത്തോടു
കൂടിയതുമാകുന്നു. ഗണരൂപരായ മരുത്തക്കൾ രഥചക്രത്തിന്റെ
ഉരുളിച്ചുകൊണ്ടു് ഭൂമിയെ തെക്കുന്നു. മരുത്തക്കളുടെ കനം
താങ്ങാനാവാതെ ഭൂമി കഴങ്ങുന്നു. (ഇവിടെ കുതിരകൾ, എന്നു
പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടെങ്കിലും ആ സ്ഥാനത്തുള്ള പുളളിമാൻപേടകളെ
യാണദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ളതു്)

3 ശ്രീയേകംവോ അധിതനുഷ്ടവാശീ

മേധാവനാകൃണവന്തൗർധവാ

യുഷ്ട്യംകംഭരതസ്സജാതാ

സ്തുവിദ്യുക്താസോധനയന്തേഅഭി.

അന്വയം:—

(ഹേ മരുത:) വ: തനുഷ്ട - യുഷ്ടാകം ശരീരേഷു, അസപ്ര
ദേശേഷു

വാശീ: — ശത്രുക്കളോടുകൂടെയുദ്ധം

ശ്രീയേ കം അധി — ഐശ്വര്യം (വർത്തം)

(താദൃശാ മരുത:) വനാ ന — ഉപരിതാൻ പ്രജസമൂഹാനിവ

മേധാ — മേധാൻ, യജ്ഞാൻ

ൗർധവാ — ഊർധ്വാൻ, ഏകാഹ്വാനി
സത്രരൂപേണോപരിതാൻ

കൃണവന്തേ — യജമാനൈ: കാരയന്തി

ഹേ സ-ജാതാ: — ശോഭന ജനനയുക്താ:

മരുത: യുഷ്ട്യം കം — യുഷ്ടർത്ഥം സുഖകരം

അഭി. — സോമാഭിഷേവേ പ്രവൃത്തം
ഗ്രാവാണം.

തുവി-ദ്യുക്താ: — പ്രകാശനാ:

ധനയന്തേ — ധനം കർത്രി, യുഷ്ടാകം

യാഗായ ഗ്രാപദിദിഷ്ണവന്തി

അർത്ഥം.-അല്ലയോ മരുത്തുക്കളേ, നിങ്ങളുടെ തോളിൽ ഗ
ത്രക്കളുടെ നേരെ അലറുന്ന കന്തും ശോഭയ്ക്കായി നിലക്കൊള്ളുന്നു.
ആ മരുത്തുക്കൾ പടിപടിയായി ഉയർന്നുപോകുന്ന വൃക്ഷസമൂഹ
ങ്ങളെപ്പോലെ യജ്ഞങ്ങൾക്കു ഏകാധിപം, അഹിനം, സത്രം, ഏ
ന്നിങ്ങനെ ക്രമത്തിൽ ഉയർത്തിയുയർത്തി യജമാനന്മാരെക്കൊണ്ടു
ചെയ്യിക്കുന്നു, അതിന്നു് പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു, അനുകൂലപരിതസ്ഥി
തികളുണ്ടാക്കുന്നു. അല്ലയോ ശോഭനജന്മാക്കളേ, മരുത്തുക്കളേ,
നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി മികച്ച ധനവാന്മാർ സുഖകരമായ പിടി
ക്കല്ലിനാൽ യാഗത്തിന്നു് സോമം പതച്ചു സംസ്കരിക്കുന്നു. ആ
പിടിക്കല്ലിനെ സോമസംസ്കാരംകൊണ്ടു് ഒരു ധനമാക്കുന്നു.
യാഗത്തിന്നു സോമം സംസ്കരിക്കുന്നു.

4 അഹിനിഗൃദ്ധാഃ പശ്യാവ ആഗൃ
രിമാന്ധിയം വാക്ക്കാര്യാഞ്ചദേവീം
ബ്രഹ്മഹൃണാനോഗോതമാസോഽഭൈഷ
ത്രീധന്നനദ്രാഹസധി. പിബധൈ

അന്വയം:-

(ഹേ ഗോതമാഃ) ഗൃദ്ധാഃ	— ജലാഭികാംക്ഷായുക്താൻ
വഃ	— യുഷ്മാൻ
അഹിനി	— ശോഭനോദകോപേതാനി
	ഭിനാനി
പരി ആ അഗൃഃ	— പശ്യാഗതാനി, പരിതഃ ആഭി
	മുഖ്യേന പ്രാപ്താനി വേന്തി
(പ്രാപ്യ ച) വാക്ക്കാര്യാം	— വാഭീഃ, ഉദൈകൈന്നിഷ്ഠാഭ്യോം
ഇമാം ധിയം ച	— ജ്യോതിഷ്ഠോമാദിലക്ഷണം
	കർമ്മ ച
ദേവീം	— ജ്യോതമാനമകുന്ദൻ
(യേ യഹസ്സ) ബ്രഹ്മ	— ഹവിർദ്വിലക്ഷണമന്നം
അഭൈഷ	— മന്ത്രസാദ്ധ്യൈസ്സോക്തൈഃ
	(സഹ)

ആ കൃണാഗതഃ	— മരുതഭ്യഃ കവ്വന്തഃ
ഗോതമാസഃ	— ഗോതമാ ഗൃഷയഃ
ഉമ്സ ധിം	— കൂപം
പിബധൈ ഉർധം	
നൗദ്രേ	— സ്വകീയപാനായനനദീരേ, ദേശാന്തരേ വന്തമാനം കൂപ മുൽഖാതവന്തഃ

അർത്ഥം.—ദാഹബാധിതന്മാരായ ഗോതമന്മാരാൽ സ്തുതി
ക്കപ്പെട്ട മരുത്തക്കൾ അന്യത്ര നില്ക്കുന്ന ഒരു കിണർ പൂക്കി
ക്കൊണ്ടുവന്നുകൊടുത്തുവല്ലോ അതിനെ ഉള്ളിൽ വെച്ച് മറന്ന്
ഗൃഷിമാർ ഗോതമന്മാരോടു പറയുകയാണ്

അല്പഃയാഗോതമന്മാരേ, ദാഹിച്ച് ജലം കാംക്ഷിച്ച നി
ങ്ങൾ തെറ്റിത്തെ വെള്ളത്തോളകൂടിയ ദിവസങ്ങളെ പ്രാപിച്ച
വല്ലോ അങ്ങിനെ പ്രാപിച്ച് (നിങ്ങൾ ദാഹം തീക്കുക മാത്ര
മല്ല) ജലംകൊണ്ടു സാധിയ്ക്കേണ്ടതായ ജ്യോതിഷ്ഠാമകമ്മം
വെടുപ്പായി ചെയ്തു മന്ത്രസാധ്യങ്ങളായ സ്തോത്രങ്ങളോടുകൂടി
മരുത്തക്കളെസ്സേവിച്ച്, മഹർഷിമാർ കിണർവെള്ളംകുടി
പ്പാനായി അന്യദിക്കിൽ നിന്നു പൊക്കി എടുത്തു വരുത്താ
യല്ലോ (ഈ ഗുഹയിൽ ഗോതമന്മാരോടാണ് പറയുന്നതെങ്കി
ലും മരുത്തക്കളുടെ അത്ഭുതകമ്മം പറയുന്നതുകൊണ്ട് മരുത്
സ്തുതിതന്നെ)

5 ഏതതൃണ യോജനമധേനി
സസ്വഹയന്മതതോ ഗോതമോവഃ
പശ്യന് ഹിർണ്യപക്രാ നയോദംഷ്ഠാൻ
വിധാവതോ വരാഹ്വൻ

അന്വയം:—

ഏ മരുതഃ,

ഏതാൻ യോജനഃ

വ്യൽ ന

— സ്മാരത്രപം സ്തോത്രം

— പ്രസിദ്ധന്യോദംഷ്ഠാ
സ്തോത്രമിവ

അചേതി — സന്ധൈർജ്ഞാനമേ
വ. യൽ — യുഷ്മദേവം യദേതൻ സുഹൃദപം
സ്നോത്രം

ഗോതമഃ

ഹിരണ്യ-ചക്രാൻ — ഹിരണ്യചക്രമാത്രധാൻ

ഭയം-പദം-പുൻ — അയോധീപിഃ

ചക്രയാഭാഠീഭൃതാൻ

വിധാപതഃ വരാഹൻ — വിവിധമിതസ്തതഃ പ്രപത്ത

മാനാൻ, ശത്രുഹിപാൻ

പശ്യൻ — സമ്യക്ജാനൻ

സന്ധഃ ഹ — ഉച്ചാരിതവാൻ ഖലു

(ഗോതമഃ യൽ സ്നോത്രം കൃതവാൻ തദേതൻ സമ്യോൽകൃഷ്ടം സൻ അസ്മാഭിരുപലഭ്യതേ)

അർത്ഥം.-അല്ലയോ മരുതന്മാരെ, സുഹൃതരൂപമായ ഈ സ്നോത്രം (മരുൽസ്നോത്രം) പ്രസിദ്ധമായ മറു് ഉത്തമസ്നോത്രം പോലെ എല്ലാവരാരും അറിയപ്പെടുന്ന സ്വണ്ണചക്രങ്ങളോടു കൂടിയ തേരിൻ ആരൂഢന്മാരും ചക്രങ്ങൾക്കു് ഇരുമ്പു പല്ലകളോടുകൂടിയവരും അങ്ങിങ്ങു പല വിധത്തിൽ വന്നിരുന്നവരും ഉരക്കനായ ശത്രുവിനെ ഹനിക്കുന്നവരുമായ നിങ്ങളെ ഉള്ളിൽ കണ്ടുകൊണ്ടാണു് ഗോതമൻ ആ സുഹൃതരൂപമായ സ്നോത്രം ചൊല്ലിയതു് ഗോതമൻ ഉച്ചരിച്ച ആ സമ്യോൽകൃഷ്ടമായ സ്നോത്രം നമുക്കു് ലഭിക്കാനിടയായി

6 ഏഷാസ്യോവോ മതതോനഭർത്രി

പ്രതിഷ്ഠോഭേനി വാലതോനവാണി

അസ്തോഭേവ്യഥാസാ

മനുസ്വധാസുഗഭസ്തോഃ

വ 14

അന്വയം. —

ഹേ മരുതാഃ, സ്യ ഏഷാ — സാ അസ്മദീയാ സ്തൃതിഃ

വഃ അനഭർത്രി — യുഷ്മാൻ അനഹരന്തി, യുഷ്മൻ ഗുണസമൃദ്ധി

പ്രതി സ്തോഭതി	— പ്രത്യേകം സ്തോഭതി
(തഥാ യദാ) ഗഭസ്തോഃ	— അസ്തദീയയോഃ ബാഹോഃ
സ്വധാം അന	— ബഹുവിധമന്നം (മരുതഃ- സ്ഥാപയന്തി)
(തദാ) വാഘതഃ	
ന വാണീ	— ഇദാനീം ഋതാർക്കസംബന്ധിനീ വാഗപി
വൃഥാ	— അനായാസേന
ആസാം	— ആഭിഃ ഋഭിഃ
അസ്തോഭയൻ	— അസൗതോൽ

അർത്ഥം.—അല്പംയോ മരുതരുകളേ, നിങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങൾക്കു് സദൃശിയായി, ഞങ്ങളുടെ ആ സ്തുതിയെ പ്രത്യേകം ചൊല്ലുന്നു. ഏപ്സോര ഞങ്ങളുടെ കൈകളിൽ ബഹുവിധമായ അന്നം മരുതരുകൾ വെച്ചുതരുന്നുവോ, അപ്സോര അർന്നസരിച്ച് ഋതാർക്കകൾ ചൊല്ലുന്ന വാക്കുകൂടി അനായാസമായി ആ ഋക്കുകളോടു കൂടെ ഞങ്ങൾ ചൊല്ലിയിരുന്നു.

വ്യാ. 15-16-രാഹുറന്നോ ഗോതമഃ ഋഭിഃ ജഗതീ വിരാഠ സ്ഥാനാത്രിഷ്ടശേഘാദാംസി വിശ്വേ ദേവാ ദേവതാ.

1 ആനോ ഋഭഃ കൃതവോയന്തു വിശ്വതോ

ദേവോസോ അപരീതാസ ഉദഭിഭഃ

ദേവാനോ യഥാസദമിദ്ധ്യയേ അസ

ന്നപ്രായുവോ രക്ഷിതാരോദിവേദിവേ

അന്വയം:—

ഋഭഃ	— കല്യാണാഃ
അദേവോസഃ	— അഹി.സിതാഃ
അപാരി-തതാസഃ	
ഉദ-ഭിഭഃ	— അപ്രതിവധാ ഉദഭിഭോഃ (ഗൗരവം)

ക്രമവ: ന:	— മഹായജ്ഞാ: അസ്മാൻ
വിശ്വത: ആ യത്തു	— സർവ്വേദ്യോദിഗ്ദ്യ: ആഗച്ഛതു
അപ്ര-ആയുവ:	— രക്ഷിത്വധർമ്മപരിത്യജ്ഞ:
ദിവേ-ദിവേ	- പ്രതിദിവസം.
രക്ഷിതാര: ദേവാ: ന:	— രക്ഷാകർത്താ ദേവാ: അസ്മാകം
നഭ: ഇതി വ്യധേ	— സദൈവവർദ്ധനായ
യഥാ അസൻ	— ഭവേത്യ: (തഥാ ആഗച്ഛതു)

അർത്ഥം:-മഹായജ്ഞങ്ങളും കേരളേപിക്കപ്പെടാത്തവയും ഏതിരില്ലാത്തവയും ശത്രുക്കളെ അകറ്റുന്നവയുമായ മഹായജ്ഞങ്ങൾ എല്ലാ ദിക്കുകളിൽ നിന്നും ഞങ്ങൾക്കുനേരെ വന്നെത്തട്ടെ. രക്ഷിക്കേണ്ടതിനെ പരിത്യജിക്കാത്തവരും നിത്യമായ രക്ഷ ചെയ്യുന്നവരുമായ ദേവന്മാർ എപ്പോഴും ഞങ്ങളുടെ അഭിവൃദ്ധിയ്ക്കായി എപ്പകാരും വേിക്കേണമോ അപ്രകാരം വന്നുചേരട്ടെ.

2 ദേവാനാം ഭൂതാസ്മതിര്യുക്തയതാം

ദേവാനാം രാതിരഭിനോനിവർത്തതാം

ദേവാനാം സഖ്യരൂപസേദിമാവയം

ദേവാന ആയു: പ്രതിരന്തുജീവസേ

അന്വയം:-

ഭൂതാ	— സുഖയിത്രീ
ദേവാനാം സ-മതി:	— ശോഭനാമതി:, അനുഗ്രഹാത്മികാബദ്ധി:, (അസ്മാകമസ്തു)
യുക്ത-യതാം	— ആർജ്ജവയുക്തം അനുഷ്ഠാനം സ്വായത്തികത്തുമിച്ഛതാം
ദേവാനാം രാതി: ന:	
അഭി നി വർത്തതാം	— ദേവാനാം ദാനം ആഭിമുഖ്യേന വർത്തതാം (തദഭിമതഫല പ്രദാനമപ്യസ്മാകം ഭവതു)

വയം ദേവാനാം സഖ്യം

ഉപ സേദിമ — സഖിതം പ്രാപ്തവാമ

ദേവാഃ നഃ ആയുഃ

ജീവസേ — ജീവിതം

പ്ര തിരന്തു — വദ്ധയന്തു

അർത്ഥം:-ദേവന്മാരുടെ സുഖദായിനിയായ, അനുഗ്രഹാർത്ഥി കബുദ്ധി, സന്മനസ്സു് ഞങ്ങളിലുണ്ടാകട്ടെ. നേതന്മാ അനുഷ്ടാ താവിനെ സ്വന്തമാക്കാനിച്ഛിക്കുന്ന ദേവന്മാരുടെ ദാനം ഞ ണ്ടരക്കു നേരെ വർത്തിക്കട്ടെ, അഭിമതഫലത്തിന്റെ സിദ്ധി ണ്ടെടരക്കു വേിക്കട്ടെ. ഞങ്ങൾ ദേവന്മാരുടെ സഖിത്വം പ്രാ പിച്ഛാമു. ദേവന്മാർ ഞങ്ങളെ ജീവിതാൻ ആയുസ്സു് പ്പേ ണ്ടേപോലെ വദ്ധിപ്പിക്കട്ടെ.

3 താൻ പുഷ്പയാനിവിദാഹമഹേവയം

ഭഗം മിത്രമഭിതിനക്ഷമസ്രിയം

അര്യമണം വരണംസോമമശ്വിനാ

സർസ്വതീനസ്സഭഗാമയസ്തരൻ

അന്വയം:-

വയം താൻ (ദേവാൻ)

പുഷ്പയാ — പുഷ്പ കാലീനയാ, നിത്യയാ

നി-വിദാ — വേദാർത്ഥികയാ വാചാ

ഹമഹേ — ഇവേമ

ഭഗം — ദാദശാനാമാദിത്യാ
നാമന്യതമം

മിത്രം — അഹരഭിമാനീനംദേവം

അഭിതിനക്ഷമം — ദേവമാതരം

ഭക്ഷം — സർവ്വപ്രാണീപുവർത്തമാനം
ഹിരണ്യഗർഭം

അസ്രിയം — മരുൽഗണം

അര്യമണം, — സൂര്യം

വരണം	— രാത്ര്യഭിമാനിനംദേവം
സോമം	— ഭൂവിലതാത്രപേണ, ദിവീചത്ര ത്രപേണവർത്തമാനംദേവം
അശ്വിനാ	— അശ്വിനൌ (പ) ഇവേമ
സു-ഭഗാ സരസ്വതീ	— ശോഭന ധനോപേതാസരസ്വതീ
നഃ മയഃ കരൽ	— സുഖം കരോതു.

അർത്ഥം:— നാം ആ ദേവന്മാരെ, പണ്ടു മുതൽക്കേ ഉള്ളതും നിത്യവുമായ വേദാന്തകവാടിനാൽ വിളിക്കുന്നു. പന്ത്രണ്ടാ ദിത്യന്മാരിൽപ്പെട്ട ഗേനെയും, പകലിന്റെ അഭിമാനദേവനായ മിത്രനെയും, ദേവമാതാവായ അദിതിയെയും, ഏല്പാ പ്രാണികളിലും വർത്തിക്കുന്ന ഹിരണ്യ ഗർഭനെയും, മരുത്സമൂഹത്തെയും, സൂര്യനെയും രാത്ര്യഭിമാനദേവനായ വരണനെയും ഭൂമിയിൽ ലതാത്രപത്തിലും, ദ്യോവിൽ ചന്ദ്രത്രപത്തിലും വർത്തിക്കുന്ന സോമനെയും അശ്വികളെയും വിളിക്കുന്ന ഐശ്വര്യവതിയായ സരസ്വതീ നമുക്ക് സുഖം തന്നെട്ടുളളെ.

4 തന്നോവാതോഽയോഭവാതുഭേഷജം

തന്മാതാപൃഥിവീതൽ പിതാഭ്യൗഃ

തദ്ഗ്രാവാണഃസ്സാമസുതോഽയോഭുവ

സ്വദേഹിനാഗ്രൗൺധിഷ്ഠായുവം

അന്വയം:—

(യൽ) ഭേഷജം മയഃ-ഭ	— ഔഷധം, സുഖസ്യ ഭാവയിതു
തൽ നഃ വാതഃ വാതു	— ഔഷധമസ്മാൻ വായുഃ പ്രാപയതു
മാതാ പൃഥിവീ തൽ	— ജനനി ഭൂമിഃ (തൽഭേഷജം വാതു)
പിതാ ഭ്യൗഃ തൽ	— അൽഭേഷജം വാതു
സോമ-സുതഃ	— സോമാഭിഷവം കുർവ്വന്തഃ
മയഃ-ഭുവഃ	— സുഖഭാവയിതാരഃ
ഗ്രാവാണഃ തൽ	— സോമാഭിഷവോപയോഗിനഃ പാഷാണാഃ (തൽഭേഷജം വാതു)
ഹേ ധിഷ്ഠാ, അശ്വിനാ,	— ധിഷ്ഠായ, ധിഷണായമെതൗ, അശ്വിനൌ,
യുവം തൽ ഗ്രൗൺതം	— യുവാം ആകണ്ഠയതം

അർത്ഥം—യാതൊരൈഷധം സുഖമുണ്ടാക്കുന്നതാണോ, ആ ഔഷധം നമ്മളെ വായു പ്രാപിപ്പിക്കുന്നു. അമ്മയായ ഭ്രമി ആ ഔഷധം പ്രാപിപ്പിക്കുന്നു. അച്ഛനായ ദ്രോവ് ആ ഔഷധം പ്രാപിപ്പിക്കുന്നു. സോമം ചതക്കുന്നവയും, സുഖമുണ്ടാക്കുന്നവയും, ആയ പിടിക്കല്ലുകൾ ആ ഔഷധം പ്രാപിപ്പിക്കുന്നു. സുദ്ധിമന്മാരായ അശ്വതികളേ, നിങ്ങൾ അത്—(ഞങ്ങളുടെ വചനം) കേൾക്കുമാറാകണം.

5 തമീശാനഞ്ജഗതസ്തസ്ഥുഷസ്തതി.

ധീയഞ്ജിനമവസേഹമഹേ വയം

പുഷാനോയഥാ വേദസാമസദ്യധേ

രക്ഷിതാപായരഭ്വ സ്തസ്തയേ

വ. 15

അന്വയം:—

വയം ജഗതഃ തസ്ഥുഷഃ

പതിം

— ജംഗമസ്യ സ്ഥാവരസ്യ
സ്വാമിനം

ധീയം—ജിനം

— ധീഭിഃ, കർമ്മഭിഃ
പ്രിണയിതവ്യം

തം ഈശാനം

— ഐശ്വര്യവന്തം

അവസേഹമഹേ

— രക്ഷണായ ആഹ്വായാമഃ

പുഷാനഃ വേദസാം വൃധേ

— ധനാനാം വദ്ധനായ

യഥാ രക്ഷിതാ അസന്

— ഭവതി

(തഥാ) അഭ്വഃ

— അഹിംസിതഃ (സഃ)

സ്തസ്തയേ പായഃ

— അവിനാശായ രക്ഷിതാ (വേതു)

അർത്ഥം—ജംഗമത്തിന്റെയും, സ്ഥാവരത്തിന്റെയും, നാഥനും, കർമ്മങ്ങൾ പ്രീതിപ്പെടുന്നവനും, ആയ ആ ഐശ്വര്യവാനെ (സർവ്വേശ്വരനെ) രക്ഷണത്തിനായി നാം വിളിക്കുന്നു. പുഷാവെന്ന ദേവൻ നമുക്ക് ധനങ്ങളുടെ വൃദ്ധിയ്ക്കായി എപ്രകാരമാണോ ഭവിക്കേണ്ടത്, അപ്രകാരം കേടല്ലാത്ത അവിടുന്ന് നമുക്ക് അവിനാശത്തിനായി, മംഗളത്തിനായി രക്ഷിതാവായി ഭവിക്കട്ടെ.

6 സ്വസ്തിനളത്രോസ്വധശ്രവാ
 സ്വസ്തിനഃ പൃഷ്ഠാവിശ്വവേദാഃ
 സ്വസ്തിനസ്താർക്ഷ്യോഅരിഷ്ടനേമി
 സ്വസ്തിനോ ബൃഹസ്പതിദയാതു

അന്വയം:-

വൃദ്ധ-ശ്രവാഃ ഇത്രഃ	— പ്രഭൃത-ശ്രവഃ യസ്യസഃ ഇത്രഃ
നഃ സ്വസ്തി ധയാതു	— കരോതു
വിശ്വ-വേദാഃ	— വിശ്വാനിവേദാംസി (ധനാനി ജ്ഞാനാനിവാ) യസ്യസഃ
പൃഷ്ഠാ നഃ സ്വസ്തി	— ധയാതു, കരോതു
അരിഷ്ട-നേമിഃ	— അഹി-സിന്തോ നേമിഃ യസ്യ (നേമിരിതി ആയുധനാമ)
താർക്ഷ്യഃ നഃ സ്വസ്തി	— ഗതഃ സ്വസ്തിധയാതു
ബൃഹസ്പതിഃ നഃ സ്വസ്തി (ധയാതു)	

അർത്ഥം-മികച്ച അന്നത്തോടുകൂടി ഇത്രൻ നമുക്ക് മംഗളം ഉണ്ടാക്കട്ടെ എല്ലാ ധനങ്ങളും (ജ്ഞാനങ്ങളും) ആകെ ചേർന്നതാണോ, ആ പൃഷ്ഠാവ് നമുക്ക് മംഗളം ഉണ്ടാക്കട്ടെ കേടപററാത്ത ആയുധത്തോടുകൂടിയ ഗതന്ധൻ നമുക്ക് മംഗളമുണ്ടാക്കട്ടെ. ബൃഹസ്പതി നമുക്ക് മംഗളമുണ്ടാക്കട്ടെ

7 പൃഷ്ഠശോമന്തതഃ പൃശ്നിമാശര
 ശ്യാശ്വേയോവാനോവിദഥേഷ്ടഗ്നഃ
 അഗ്നിജിഹ്വാമനവസ്സർവ്വക്ഷസോ
 വിശ്വോനോഭോ അവസാഹമന്നിഹ

അനന്തം:—

പുഷ്പം-അശ്വം:	— പുഷ്പം: ശ്വേതബിന്ദുഭി രൂപം: അശ്വം യേഷാം തേ
പുഷ്പം-മാതര:	— പുഷ്പം: (നാനാപണ്ണാഗൗഃ) മാതായേഷാം തേ
ശുഭം-യാവാന:	— ശ്വേതേന യാന്തി ഇതി ശുഭം യാവാന:
വിദഗ്ദ്ധേ ജഗത്യ:	— യജേന്യേ ഗമനശീലാ:
അഗ്നി-ജിഹ്വാ:	— അഗ്നേ: ജിഹ്വായാം വത്തമാനാ:
മനവ:	— മനനശീലാ:
സൂര-ചക്ഷു:	— സൂര്യസ്യവപ്രകാശാ: യേഷാം തേ
മരുത: ന: ഇഹ	— മരുതേ സംജന്തിതാ: അസ്മാനസ്മിൻ കാലേ
വിശ്വേ ദേവാ:	— സർവ്വേ ദേവാ:
അവസാ ആ ഗമൻ	— രക്ഷണേന ആ ഗച്ഛത്ത

അർത്ഥം:—വെള്ളപ്പുഴകളോടുകൂടിയ കതിരുകളുള്ളവരും, വിവിധ വസ്ത്രമായ പുഷ്പം എന്ന പശുവാകുന്ന അമ്മയോടുകൂടിയവരും, ശ്വേതവർണന്മാരും യാഗങ്ങളിൽ പോകുന്നവരും അഗ്നിയുടെ നാഭിന്മേൽ വത്തിക്കുന്നവരും വിചാരശീലരും സൂര്യന്റേതുപോലുള്ള പ്രകാശത്തോടുകൂടിയവരും, മരുത്തക്കളെന്ന പേരോടുകൂടിയവരും ആയ എല്ലാദേവന്മാരും ഇപ്പോൾ രക്ഷണത്തോടുകൂടി നമ്മളെ പ്രാപിക്കട്ടെ

8 ഭൂൺകണ്ണേഭി ദൃണയാമ ദേവാ

ഭൂം പശ്യേമാക്ഷഭിര്യജത്രാ:

സ്ഥിരൈരഞ്ജൈഗസ്തസ്യുവാംസസ്തനുഭി

വ്യശേമദേവഹിതം യദായ:

അന്വയം:-

ഹേ ദേവാ: (വയം)

കണ്ണിഭി:	— കണ്ണി:
ഭദ്രം ശ്രണയാമ	— നുകണ്ണിയാമ
ഹേ യജത്രാ:	— യജുവ്യാ:
അക്ഷഭി: ഭദ്രം പശ്യേമ	— അക്ഷിഭി:
സ്ഥിരൈ: അംഗൈ:	
തന്വഭി:	— ശ്വരൈ: (പ)
തുസ്ത-വാംസ:	— യുഷ്മാൻ സുവന്ത: (വയം)
യൽ ആയു: ദേവ-ഹിതം	— പ്രജാപതിനാ സ്ഥാപിതം (തൽ)
വി അശ്വേമ	— പ്രാപ്നയാമ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, ഞങ്ങൾ ചെവികളാൽ നല്ലതു കേൾക്കുമാറാകട്ടെ. അല്ലയോ യജിക്കപ്പെടേണ്ടവരേ, കണ്ണുകളാൽ നല്ലതു കാണുമാറാകട്ടെ. ദൃഢങ്ങളായ അംഗങ്ങളാലും ശരീരങ്ങളാലും നിങ്ങളെ സ്പർശിക്കുന്ന ഞങ്ങൾ ബ്രഹ്മാവിനാൽ വിധിക്കപ്പെട്ട ആയുസ്സ് ഏതോ അതു പ്രാപിയ്ക്കുമാറാകണം.

9 ശതമിന്നശരഭോഅന്തിദേവോ
യത്രാനശ്വത്രാജരസന്തസ്മിനാം
പുത്രാസോയത്രപിതരോഭവന്തി
മാനോമധ്യാരീരിഷതായുഗ്തന്തോ:

അന്വയം:-

ഹേ ദേവാ: , അന്തി	— അന്തികേ
ശരഭ: ശതം ഇൽ ന	— സംവത്സരാ: ശതമേവഖല
ന: ആയു: ഗന്തോ:	— കൃഷ്ണസ്യ ആയുഷ: ഗമാനാൽ
	പുത്രം
മധ്യാ	— മധ്യേ
മാരിരിഷത	— മഹിംസിഷ

ന: തന്മുനം — ശരീരാണാം.
 ജരസം യത്ര ചക്ര — ജനംയദാ അകാർഷിഷ്യ
 യത്ര പുത്രാസ: പിതര: — യാവൽപുത്രാ: രക്ഷിതാര:
 ഭവന്തി (താവൽ ന: മാ രിരിഷത)

അർത്ഥം—അല്ലയോ ദേവന്മാരെ, ഇവിടെ ഈ ലോകത്തിൽ (ആയുസ്സ്) നൂറുവർഷങ്ങളാണല്ലോ. നിശ്ചിതമായ ആയുസ്സ് കഴിയും മുമ്പ്, മദ്ധ്യത്തിൽ ഞങ്ങളെ ഹിംസിക്കരുതേ, ഞങ്ങളുടെ ശരീരങ്ങൾക്ക് എപ്പോൾ ജരബാധിക്കുന്നുവോ, എപ്പോൾ പുത്രന്മാർ പിതാക്കളാകുന്നുവോ, (ഞങ്ങൾക്കു രക്ഷിതാക്കളാകുന്നുവോ അല്ലങ്കിൽ അവരും അച്ഛന്മാരാകുന്നുവോ) അതുവരെ ഞങ്ങളെ ഹിംസിക്കരുതേ.

10 അഭിതിർദ്ദേശഭിതിരന്തരിക്ഷ

മഭിതിച്ഛാതാസ്പിതാസപുത്ര:

വിശ്വേദേവാഅഭിതി: പഞ്ചജനാ

അഭിതിജ്ജാതമഭിതിജ്ജനിത്വം

വ. 16*

അന്വയം:—

അഭിതി: — അഭിനാപ്യഥിവീ, ദേവമാതാവാ
 ദേശ: — ദേശാതന ശീലോനാക:
 അഭിതി: അന്തരിക്ഷം — അന്തരാളക്ഷ്യതേ
 ഇത്യന്തരിക്ഷം.
 അഭിതി: മാതാ — നിച്ഛാത്രീ, ജഗതോ ജനനി
 സ: പിതാ — ഉൽപാദക:
 സ: പുത്ര: — ഉൽപന്ന: സുന്ദ:
 അഭിതി: വിശ്വേ ദേവാ: — സർവ്വേദേവാ:
 (അഭിതി:) പഞ്ച ജനാ: — ഗന്ധർവ്വ പിതൃദേവാസുര
 രക്ഷാ:സി
 അഭിതി: ജാതം — പ്രജാനാമുല്പത്തി:
 അഭിതി: ജനി-ത്വം — ജന്മാധാരം

അർത്ഥം.—ദേവമാതാവായ അദിതിയാണ് പ്രകാശിയ്ക്കുന്ന സ്വർഗ്ഗം. ഇടയിൽ കാണപ്പെടുന്ന അന്തരീക്ഷം അദിതിയാണ്. അദിതിയാണ് ഈ അതിന്റെ ജനനി, ജഗൽസൃഷ്ടികാരിണി. അവിടന്നാണ് ഏല്പാവരുടെയും ഉൽപാദകനായ അച്ഛൻ. അവിടന്നാണ് എല്പാവർക്കും ഉൽപന്നനായ പുത്രൻ. എല്പാ ദേവന്മാരും അദിതിയാണ്. അദിതിയാണ് ഗന്ധർവ്വന്മാർ, പിതൃക്കൾ, ദേവന്മാർ, അസുരന്മാർ, രക്ഷസ്സുകൾ എന്നീ പഞ്ചജനങ്ങൾ. അദിതിയാണ് പ്രാണികളുടെ ഉല്പത്തി. അദിതിയാണ് അവരുടെ ജന്മത്തിന്നാധാരം.

വക്തൃം 17-18. ഗായത്ര്യനുഷ്ടുജേചുനസി.

1 ഋജുനീതീനോ വരണോ
മിത്രാനയതുവിദോൻ
അര്യമാദേവൈസ്സജോഷാഃ

അന്വയം:—

മിത്രം	— അഹരഭിമാനീ ദേവഃ
വരണഃ	— രാത്ര്യഭിമാനീ ദേവഃ
(മിത്രശ്ച വരണശ്ച)	
വിദോൻ	— നേതവ്യമുത്തമംസ്ഥാനം ജാനൻ
നഃ ഋജുനീതീ	— ഋജുനീത്യാ, കൌടില്ലാ രഹിതേന ഗമനേന
നയതു	— അഭിമതം ഫലം പ്രാപയതു
(തഥാ) ദേവൈഃ	
സ-ജോഷാഃ	— സമാനപ്രീതിഃ
അര്യമാ	— അഹോരാത്രവിഭാഗസ്യ കർത്ത സുര്യഃ (ഋജുഗമനേന അഭിമതം സ്ഥാനം പ്രാപയതു)

അർത്ഥം.—പകലിന്റെ അഭിമാനദേവനായ മിത്രനും, രാവിന്റെ അഭിമാനദേവനായ വരണനും, എത്തിയ്ക്കേണ്ട ഉത്തമ സ്ഥാനമറിഞ്ഞ് നമ്മളെ വളവില്ലാത്ത വഴിയിലൂടെ, ധർമ്മ മാർഗ്ഗത്തിലൂടെ അഭീഷ്ടസ്ഥാനം, അഭീഷ്ടഫലം പ്രാപിപ്പി

ജ്ഞെ. പകലിനെയും രാവിനെയും വിഭജിക്കുന്ന അരുമാവു,
സൂര്യൻ, മററ് ഇത്രാദിഭേവന്മാരോടൊപ്പം പ്രീതിയോടുകൂടി
നമ്മളെ സത്യമാർഗ്ഗത്തിലൂടെ പ്രാപ്യസ്ഥാനമെത്തിക്കുന്നു.

2 തേഹിവസ്തോവസവാൻ

സ്തേഅപ്രമുരാമഹോദിഃ

പ്രതാരക്ഷന്തേവിശ്വാഹാ

അന്വയം:—

തേ ഹി	— പുഷ്പോഷ്താഃ മിത്രാദയഃ
വസ്വഃ വസവാനാഃ	— ധനസ്യവാസകാഃ, സർവ്വംജഗൽ ധനേനാച്ഛാദയിതാരഃ
തേ അപ്ര-മുരാഃ	— അപ്രമുർച്ഛിതാഃ, അമൃദ്ധാഃ, പ്രാജ്ഞാഃ (സന്തഃ)
മഹഃ-ഭിഃ	— ആത്മീയൈസ്തേജോഭിഃ
വിശ്വാഹാ	— സർവാണ്യഹാനി, സർവ്വേഷ്വഹസ്സു
പ്രതാ	— ജഗന്നിർവാഹകരൂപാണി സ്വകീയാനികർമ്മാണി
രക്ഷന്തേ	— പാലയന്തി

അർത്ഥം.—മുൻപറഞ്ഞ മിത്രാദിഭേവന്മാർ ഐശ്വര്യംകൊ-
ണ്ടു ലോകം മുഴുവൻ മുട്ടുന്നവരാകുന്നു. എപ്പോഴും മുർച്ഛയേല്പാ-
ത്തവരായി, (മോഹാലസ്യ വിസ്മൃതി സ്വാപാദികൾ പററാ-
ത്തവരായി) അറിവുറവരായി, തങ്ങളുടെ ആത്മീയ തേജസ്സു-
കളാൽ അവർ നിത്യവും ജഗൽ കാര്യനിർവ്വഹണകർമ്മങ്ങൾ
പാലിക്കുന്നു.

3 തേഅസുഭ്യംശമയംസ

ന്നമൃതാമർത്യേഭ്യഃ

ബാധമാനാ അപചിഷഃ

അന്വയം -

അമൃതാഃ തേ	— അമരണധമ്മാണഃ വിശ്വേദേവാഃ
മർത്യേഭ്യഃ അസൃഭ്യം	— മരണധമ്മഭ്യഃ അനഷ്ടാമൃഭ്യഃ
ദീപ്തഃ അപ ബാധമാനാഃ	— അസ്മദീയാൻ പാപരൂപാൻ ശത്രുൻവിനാശം പ്രാപയന്തഃ
ശമ യഃസൻ	— അമൃതലക്ഷണം സുഖയച്ചതു പ്രയച്ചതു

അർത്ഥം.-ശാശ്വതന്മാരായ ദേവന്മാർ, നശ്വരന്മാരായ അനഷ്ടാമാക്കൾക്കു് (നമുക്കു്) നമ്മുടെ (പാപരൂപരായ) ശത്രുക്കളെ (പാപവാസനകളെ) നശിപ്പിച്ചു് നിത്യമായ സുഖത്തെ തന്നു തളിളിട്ടു്

4 വിൻ പഥസ്സവിതായ്
ചിയന്തിത്രോ മതതഃ
പുഷാഭഗോവന്ത്യാസഃ

അന്വയം -

ഇന്ദ്രഃ മതതഃ, പുഷാ, ഭഗഃ	— തേ ദേവാഃ
വന്ത്യാസഃ	— വന്തനീയാഃ
സുവിതായ	— സുഷുപ്രാപ്തവ്യായ സ്വഗ്ഗാദി ഫലായ
നഃ പഥഃ	— അസ്മാകം മാഗ്ഗാൻ
വി ചിയന്തു	— വിചിന്തന്തു, അശോഭനേഭ്യോ മാർദ്ദേഭ്യസ്സകാശാൽ പൃഥക് കവന്തു

അർത്ഥം.-ഇന്ദ്രൻ മരുത്തുക്കൾ, പുഷാവു്, ഭഗൻ എന്നീ വന്ദിജ്ഞപേടങ്ങളു ദേവന്മാർ, സുപ്രാപ്യമായ സ്വർഗ്ഗാദി ഫലസിദ്ധിജ്ഞായീ നമ്മുടെ മാർഗ്ഗങ്ങളെ അസത്തിൽ നിന്നു് വേർതിരിച്ചു് ശോഭനത്തിൽ നയിക്കുളെ

5 ഉതനോധിയോഗോത്തഗ്രാഃ
 പുഷൻ വിഷ്ണുവേവയാവഃ
 കർത്താനസ്സപസ്തിമതഃ

വ. 17

അന്വയം:—

ഹേ പുഷൻ,	— പോഷക,
വിഷ്ണോ,	— വ്യാപനശീല
ഏവ—യാവഃ,	— മരുൽഗണ
(തേ സർവ്വേ യുയം)	
നഃ ധിയഃ	— അസ്സാകം അപ്സോര്യാമലക്ഷണാനി കമ്മാണി
ഗോ—അഗ്രാഃ	— പശുഗ്രാണി, അസ്സൽ സകാ ശാൽ ഭൂഷൈഃ പശുഭിര്യുക്താനി
കർത്ത	— കരുത
ഉത നഃ സപസ്തി—മതഃ	— അപിച അസ്സാൻ അവിനാശിനഃ (കരുത)

അർത്ഥം.—അല്പയോ പുഷാവേ, വ്യാപനശീലനായ വിഷ്ണോ, വേഗവത്തുള്ളായ അശ്വങ്ങളിൽ ചരിക്കുന്ന മരുത്സമൂഹമേ, നിങ്ങളെല്ലാം ഞങ്ങളുടെ അപ്സോര്യാമകർമ്മത്തെ (ഒരയജ്ഞവിഭാഗം) നഷ്ടപ്പെട്ടപശുക്കളെ മുൻനിർത്തിയതാക്കി ചെയ്യുക. കൂടാതെ ഞങ്ങളെ അവിനാശികളാക്കി ചെയ്യുക.

6 മധുവാതാ ഗൃതായതേ
 മധുക്ഷരന്തി സിന്ധവഃ
 മാധ്വീൻസ്സന്തോഷധിഃ

അന്വയം.—

ഗൃത—യതേ	— ഗൃതം, യജ്ഞം, ആത്മനളച്ചതേ യജമാനായ
വാതാഃ	— വായവഃ
മധു	— മാധുര്യോപേതം കമ്മഹലം

ക്ഷരന്തി	— വർഷന്തി, പ്രയച്ഛന്തി
(തഥാ) സിന്ധവഃ	— സ്യന്തസംശിഖാനഭ്യഃ
മധു	— മാധുര്യോപേതം സ്വരസം (ക്ഷരന്തി)
(ഏവം) നഃ ഓഷധീഃ	— അസ്മഭ്യം ഫലപാകാന്താഃ ഓഷധയഃ
മാധവീഃ സന്തു	— മാധുര്യോപേതാവേന്തു

അർത്ഥം—സ്വാത്മാവിന്നു് ജ്ഞം (സത്യം, യജ്ഞം, സജ്ജ്ഞം) ഇച്ഛിജ്ഞായജമാനന്തം (എന്നിഷദ്) വായുക്കൾ (ആന്തരബാഹ്യവായുക്കൾ) മധുരമായ, അഭീഷ്ഠാനസാരിയായ, ശ്രേയസ്സരമായ കർമ്മഫലം തന്നതളെ അതുപോലെ ഒഴുകുന്ന നദികൾ മധുരരസമൊഴുക്കളെ അപ്രകാരം ഫലപാകങ്ങളായ ഔഷധങ്ങൾ സർഫലയുക്തങ്ങളാകട്ടെ

7 മധുനകതമുതോഷസോ
മധുരപാത്ഥിവിരജഃ
മധുദ്യോസ്തനഃ പിതാ

അന്വയം -

നകതഃ	— രാത്രിഃ
നഃ മധു അസ്മ	— അസ്മാകം മധുമതി മാധുര്യോ പേതഫലപ്രദാ (ഭവതു)
ഉത ഉഷസഃ	— അപീലളഷഃ കാലോപലക്ഷി താനിഅഹാനി (ച മധുമതി ഭവതു)
പാത്ഥിവിരജഃ	— പൃഥിവ്യാസ്സംബന്ധീലോകഃ (അസ്മാകം)
മധു-മതി	— മാധുര്യവിശിഷ്ടഫലയുക്തം (ഭവതു)
പിതാ ദ്യോഃ	— വൃഷ്ടിപ്രദാനേന സമ്പ്ലേഷം പാലയിതാദ്യലോകഃ (അപി)
മധു	— മധുയുക്തഃ (ഭവതു)

അർത്ഥം-രാത്രി എന്നിങ്ങനെ മധുരമതി, വിശുദ്ധ നിദ്രാസുഖപ്രദ
യാവട്ടെ. ഉഷസ്സുകളായാരംഭിക്കുന്ന പകലുകൾ എന്നിങ്ങനെ സല്ല
ർത്ഥങ്ങൾ ഉണ്ടാവട്ടെ. ഭൂലോകം എന്നിങ്ങനെ അഭിഷ്ഠപ്രദമാകട്ടെ.
വൃഷ്ടികരനായി, എല്ലാ ചരാചരങ്ങൾക്കും പാലകനായ ദേവോ
വ് എന്നിങ്ങനെ സുഖപ്രദനാവട്ടെ.

8 മധുമാനോവനസ്സതി

മധുമാഅസ്തസൂര്യഃ

മാധ്വീർഗ്വാവോവേന്തുനഃ

അന്വയം:-

നഃ വനസ്സതിഃ	— അസ്താകം വന്ദനം പാലയിതാ യുപാഭിമാനീഭവഃ
മധു-മാൻ അസ്ത	— മധുര്യോപേതഫലവാൻ, താദൃശഫലമസ്തഭ്യം പ്രയച്ഛതു
സൂര്യഃ മധു-മാൻ	— സർവ്വസ്യ പ്രേരകസ്സവിതാ (ച) താദൃശോസ്ത
ഗാവഃ	— അഗ്നിഹോത്രാദൃതം യേനവഃ (ച)
നഃ മാധ്വീഃ വേന്തു	— അസ്താകം മധുര്യോപേത പയസാ യക്താഃ (ഭവന്തു)

അർത്ഥം-യുപാഭിമാനഭവനായ വനങ്ങളുടെ പാലയിതാ
വ് എന്നിങ്ങനെ സർവ്വഫലദാതാവായി ഭവിക്കട്ടെ. എല്ലാവർ
ക്കും ആന്തരപ്രചോദകനായ സൂര്യൻ ഇഷ്ടഫലപ്രദനാവട്ടെ.
അഗ്നിഹോത്രാദികൾക്കുള്ള പശുക്കൾ മധുരക്ഷീരപ്രദകളാ
വട്ടെ.

9 ഗനോ മിത്രശ്ശിവതേജഃ

ശ്ശ്വനോവേതപര്യമാ

ഗന്ത ഇന്ദ്രോ ബൃഹസ്പതി

ശ്ശ്വനോ വിഷ്ണുരതകൃതഃ

അന്വയം -

മിത്രം നഃ ശം	— അസ്മാകം സുഖകരഃ (ഭവതു)
വരണഃ ശം ഭവതു	— സുഖകരഃ (ഭവതു)
അര്യമാ നഃ ശം	— സുഖകരഃ (ഭവതു)
ബൃഹസ്പതിഃ	— ബൃഹതാം ദേവാനാം പാലന്തിതാ
ഇന്ദ്രഃ (ച) നഃ ശം	— സുഖകരഃ (ഭവതു)
ഉരു-ക്രമഃ	— ലോകാൻ പദത്രയത്രപേണാ ക്രാന്തവാനി
വിഷ്ണുഃ (ച) നഃ ശം	— സുഖകരഃ (ഭവതു)

അർത്ഥം—പകലിന്റെ അഭിമാനദേവനായ മിത്രൻ നമുക്ക് സുഖകരനായി വേർതിരുത്തട്ടെ. രാപിന്റെ അഭിമാനദേവനായ വരണൻ നമുക്ക് സുഖദാതാവായി വേർതിരുത്തട്ടെ. അഹോരാത്രങ്ങളെ പ്രഖ്യാപിക്കുന്ന അര്യമാവ് നമുക്ക് സുഖദായകനായി വേർതിരുത്തട്ടെ. മികച്ച ദേവന്മാരുടെ പാലകനായ ഇന്ദ്രൻ നമുക്ക് സുഖം തരുന്നവനായി വേർതിരുത്തട്ടെ. വാമനാവതാരത്തിൽ ലോകങ്ങളെ പാദത്രയംകൊണ്ട് ക്രമിച്ച വിഷ്ണു നമുക്ക് സുഖപ്രദനായി വേർതിരുത്തട്ടെ.

വക്യം 19 20-21-22-23 ഉഷ്ണിഗ്ദ്ധയത്രിത്രിഷ്ടുശ്ശമന്ദാംസി സോമോ ദേവതാ

- 1 തപഃസോമപ്രചികിതോ മനീഷാ
 തപഃ രജിഷ്ഠ മന്ദനേഷി പന്ഥാം
 തവപ്രണീതി പിതരോ ന ഇന്ദോ
 ദേവേഷു രത്നമജ്ഞേ ധീരാഃ

അന്വയം -

ഹേ സോമ, തപഃ മനീഷാ - മനീഷയാ, അഷ്ടദീയയാ ബ്രഹ്മയാ

പ്രചികിതഃ — പ്രകാശേണ ജ്ഞാതഃ (അസി)

(അതഃ)-ത്വം രജിഷ്ഠം	—	ഋജുതമം, അകടിലം
പന്ഥാം	—	പന്ഥാനം, കണ്ഠഫലാവാപ്തി ഹേതുഭൂതംമാഗ്ഗം
അനു നേഷി	—	അസ്യാൻ അനുക്രമേണ പ്രാപയസി
(കിഞ്ച) ഹേ ഇന്ദോ	—	ഉന്മനശീല, സർവ്വംജഗദമൃതേന ക്ലേഡിതഃ സോമ
ത്വ പ്ര-നിതി	—	പ്രണീത്യാ, ത്വൽകർത്തൃകേന പ്രകൃഷ്ടനയനേന
ധീരാഃ	—	ധീമന്തഃ, കമ്മവന്തഃ
നഃ പിതരഃ	—	അസ്യാകം പിതരഃ
ദേവേഷു രതം അജേന്ത	—	ഇന്ദ്രാദിഷുധനം പ്രാപ്തവൻ
(അസ്യാനപി താദൃശം ധനം പ്രാപയ)		

അർത്ഥം:-അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് ബുദ്ധിയാൽ നല്ലപോലെ അറിയപ്പെട്ടവനാകുന്നു അതുകൊണ്ടുതന്നെ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളെ വളവില്ലാത്ത, സത്യമായ മാർഗ്ഗത്തിലൂടെ, കണ്ഠഫലപ്രാപ്തിയുതകുന്ന വഴിയിലൂടെ ക്രമമായി നയിക്കുന്നു. കൂടാതെ, ജഗത്തുമുഴുവൻ അമൃതംകൊണ്ടു നനയ്ക്കുന്ന സോമ, കണ്ഠപാന്ഥാരായ ഞങ്ങളുടെ പൂർവ്വന്മാർ ഇന്ദ്രാദി ദേവന്മാരിൽ നിന്ന് ഐശ്വര്യം നേടി. അപ്രകാരമുള്ള ഐശ്വര്യം ഞങ്ങൾക്കും തന്നെത്തുളിയാലും,

2 ത്വം സോമക്രതുഭിസ്സക്രതുർഭു
സ്താൻദൈവൈസ്സദക്ഷോവിശ്വവേദാഃ
ത്വം വൃഷാഽവൃഷ്യത്വേഭിർഹിതാ
ദ്യുക്തേഭിർദ്യുക്തവോനൃപക്ഷാഃ

അന്വയം:-

ഹേ സോമ, ത്വം

ക്രതു-ഭിഃ

സു-ക്രതുഃ ദുഃ

— ആത്മീയൈർജ്ഞാനൈഃ

— ശോഭനപ്രഭഞ്ചഃ ഭവസി

(തഥാ) വിശ്വ-വേദോഃ

ത്വം

ഭക്ഷേഃ സു-ഭക്ഷേഃ

— സർവ്വധനസ്ത്വം

— ആത്മീയൈബ്ബലൈഃ ശോഭനേ
ബലഃ (വേസി)

(തഥാ) ത്വം വൃഷ ത്വേദിഃ— വൃഷത്വൈഃ, കാമാഭിവർഷണൈഃ

മഹി-ത്വാ വൃഷാ

— മഹത്വേന കാമവർഷിതാ
(വേസി)(തഥാ ത്വം) നൃ-പക്ഷാഃ — നൃണാം, യജ്ഞസ്യനേത്രണാം
യജമാനാനാം അഭിമതഫലസ്യ
സന്ദർശിതാ (സൻ)

ഭൃതേഭിഃ

— ഭൃതൈഃ, തൈർഭൃതൈർവിർല്ല
ക്ഷണാണൈഃ

ഭൃതീ അവേഃ

— പ്രഭൃതാനഃ (വേസി)

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് ആത്മീയജ്ഞാനങ്ങളാൽ മഹാ പ്രാജ്ഞനായി വേദിയ്ക്കുന്നു അതുപോലെ സർവ്വേശ്വര്യയുക്തനായ അവിടുന്ന് സ്വബലങ്ങൾകൊണ്ട് സുശക്തനായി വേദിയ്ക്കുന്നു. പിന്നെ (ഉപാസകർക്ക്) അഭിവർഷണങ്ങൾ കൊണ്ട് മാഹാത്മ്യത്തോടുകൂടി കാമാഭിവർഷകനായി വേദിയ്ക്കുന്നു അതുപോലെ യജ്ഞനേതാക്കളായ യജമാനന്മാർക്ക് ആഗ്രഹിച്ച ഫലത്തെ കാണിച്ചുകൊടുത്തുകൊണ്ട് അവിടുന്ന് അവർ നല്ലവനായി ഹവിരണങ്ങളാൽ മികച്ച അന്നവനായി വേദിയ്ക്കുന്നു.

3 രാജേണാനതേ വരണസ്യ പ്രതാനി

ബൃഹദ്ഗീരന്തവസോമധാമ

ശുചിഷ്വാമസി പ്രിയോ നമിത്രോ

ഭക്ഷായോ അര്യമേവാസി സോമ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, രാജന്തഃ

വരണസ്യ ന

തേ പ്രതാനി

— രാജമാതസ്യ വരണസ്യേവ

— തവകമ്മാണി ലോകഹിത
കാരിണി

തവ ധാമ	— ത്വദീയം തേജഃ
ബ്രഹ്മൻ, ഗഭീരം	— മഹത്, ഗംഭീര്യോപേതം (ച)
ഹേ സോമ, ത്വം പ്രിയഃ	
ന മിത്രഃ	— സദ്വേഷാം അനക്തലഃ മിത്ര ഇവ
ശുചിഃ അസി	— ശോധകഃ ഭവസിഃ
(തഥാ) അര്യമാ-ഇവ	— അസ്യാഭീർദ്ദൃശ്യമാനസൂര്യ ഇവ
ദക്ഷായുഃ അസി	— സദ്വേഷാം വൽകോ ഭവസി
(അഹനിസൂര്യ ഇവ നിശി ത്വം സവ്യം വൽയസി)	

അർത്ഥം.—അല്ലയോ സോമ, കാന്തിമാനായ വരണന്റെയെന്നപോലെ അവിടുത്തെ കർമ്മങ്ങൾ ലോകഹിതകരങ്ങളാകുന്നു. അവിടുത്തെ തേജസ്സ് മഹത്തും ഗംഭീരവുമാകുന്നു. അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് എല്ലാവർക്കും അനക്തലനായ, പ്രീതികരനായ മിത്രനെന്നപോലെ ജഗത്തിനെ ശുദ്ധീകരിച്ചുവന്നാണ് അതുപോലെ നാം കാണുന്ന സൂര്യനെന്നപോലെ എല്ലാവരിനെയും വളർത്തുന്നവനാണ്. പകൽ സൂര്യൻ ജഗത്തിനെ വളർത്തുന്നപോലെ രാവിൽ അവിടുന്ന് വളർത്തുന്നു. (ഇവിടെ സേമനെ ചന്ദ്രനായി കാണുന്നു.)

4 യാതേയാമാനിദിവിയാപ്തഥിവ്യാം
 യാപവൃതേഷോഷധീഷ്വപസു
 തേഭീനോവിശൈസ്സമനാഅഹേള
 [ന്നാജനംസോമപ്രതിഹവ്യാഗ്രായേ

അന്വയം.—

ഹേ രാജൻ, സോമ, തേ	
ദിവി യാ	— രാജമാനസോമ, യാനി
ധാമാനി	— തേജാംസി (വർത്തന്തേ)
പൃഥിവ്യാം യാ	— ഭൂമൗ (യാനിവർത്തന്തേ)
(തഥാ) പവൃതേഷു യാ	— പവ്വവത്സുശിലോച്ഛയേഷു (യാനിവർത്തന്തേ)
(തഥാ) ഔഷധീഷു	

അപ്-സു	—	പ്രീഹ്യാദിഷു ജലേഷുച (യാനിവർത്തന്തേ)
തേഭിഃ വിശൈഃ	—	തൈസ്സുവൈസ്സേജോഭിഃ (യുക്തഃ)
സു-മനാഃ അഹേളൻ (ഏവം ഭൂതസ്തപം) നഃ ഹവ്യം	—	ശോഭനമനാഃ, അക്രമ്യൻ
പ്രതി ഗൃഹായ	—	അസ്മാഭിർത്താനി ഹവിഷി
	—	പ്രതിഗൃഹാണ

(അർത്ഥം:—അല്ലയോ പ്രകാശമാനനായ സോമ, അവിടുത്തെ എപ്രകാരമുള്ള തേജസ്സുകൾ ദ്യോവിലുണ്ടോ, ഭൂവിലുണ്ടോ, മാ മലകളിലുണ്ടോ, നെല്ലുമതലായ സസ്യങ്ങളിലും ജലങ്ങളിലുണ്ടോ, ആ എല്ലാ തേജസ്സുകളോടും ചേർന്ന് പ്രീതമനസ്സായി, ക്രോധരഹിതനായി അവിടുന്ന് ഞങ്ങളാൽ നിവേദിക്കപ്പെടുന്ന ഹവിസ്സ് സ്വീകരിച്ചാലും,

5 തപം സോമാസിസൽപതി

സ്തപംരാജോതപ്തരൂഹാ

തപം ഭദ്രോഅസിക്രതുഃ

വ. 19

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, തപം

സൽ-പതിഃ അസി — സതാം പതിഃ ഭവസി

ഉത രാജാ തപം വൃത്ര-ഹാ — രാജമാനസ്തപം ശത്രുോഹന്താ
(അസി)

തപം ഭദ്രഃ അസി — ശോഭനഃ ഭവസി

(തപം) ക്രതുഃ — അഗ്നിഷ്ടോമാദിയാഗരൂപഃ
(യാഗാനാം തപൽ സാദ്ധ്യത്വാൽ)

അർത്ഥം:—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് സത്തുകളുടെ, സ ല്ലക്ഷ്യാന്മാരുടെ നാമനാകുന്നു. കൂടാതെ പ്രകാശമാനനായ അവിടുന്ന് ശത്രുക്കളുടെ ഹന്താവാനാകുന്നു അവിടുന്ന് കല്യാണ ഗുണനാകുന്നു. യാഗരൂപനാകുന്നു (അവിടുന്നാണ് യാഗം സാധിപ്പിക്കുന്നത്)

6 ത്വഞ്ചസോമനോ വശോ

ജീവാതുനമരാമഹേ

പ്രിയസ്തോത്രോ വനസ്തതിഃ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, നഃ ജീവാതുഃ— അസ്താകം സ്തോത്രം
ജീവനെഷധം

പ്രിയ-സ്തോത്രഃ ത്വം — ബഹുഭീസ്തോതവ്യഃ ത്വം

വശഃ ച — കാമയേമാഃ ചേൽ

(തദാനീം വയം)

ന മരാമഹേ — ന ശ്രീയാമഹേ

(ത്വം) വനസ്തതിഃ — വനാനാം, ഓഷധീനാം പതിഃ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ സോമ, വളരെ ജനങ്ങളാൽ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് ജീവനെഷധം ഇച്ഛിക്കുന്നുവെങ്കിൽ (ഞങ്ങൾ ജീവിക്കണമെന്നാഗ്രഹിക്കുന്നുവെങ്കിൽ) പിന്നെഞങ്ങൾ മരിക്കുകയില്ല. അവിടുന്ന് വനങ്ങളുടെ സസ്യേഷധികളുടെ നാഥനാണ്.

7 ത്വം സോമമഹേ ഭഗം

ത്വം യുന ഋതായതേ

ഭക്ഷന്ധാസി ജീവസേ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ മഹേ

ഋത-യതേ

— മഹതേ, ഋതം, യജ്ഞം ആത്മന ഇച്ഛതേ വൃദ്ധായ പുരുഷായ

ജീവസേ ഭക്ഷം

— ജീവിതം ഉപഭോഗസമർത്ഥം

ത്വം ഭഗം ധ്യാസി

— ധനം വിധ്യാസി, കരോഷി

(ത്വം) ത്വം യുനേ

— തന്മണായ (ജീവിതം ധനം ധ്യാസി)

അത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് മഹാനം ആത്മാവിൽ യജ്ഞമിച്ഛിക്കണമെന്നായ വൃദ്ധന് ജീവിജ്ഞാൻ പര്യപ്തമായ ധനം കൊടുക്കണം. അതുപോലെ യുവാവായ യജ്ഞച്ഛുവിനും കൊടുക്കണം.

8 ത്വന്നസ്തോമവിശ്വതോ

രക്ഷാരാജന്നാലായതഃ

നരിഷ്യേത്സോവതസ്സഖാ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, രാജൻ, ത്വം — രാജനശീല, ത്വം

അല—യതഃ — അലം, പാപം, ദുഃഖമസ്താകം
കത്തുമിച്ചതഃ

വിശ്വതഃ — സർവ്വസ്തോമവിപുരുഷാൽ

നഃ രക്ഷ — അസ്താനുപാലയ

ത്വാ—വതഃ സഖാ ന

രിഷ്യേത് — ത്വൽ സദൃശസ്യസഖാ നഹി
വിനശ്യേത്

(കീമുവക്തവ്യം ത്വൽ സഖാ ന വിനശ്യതീതി)

അത്ഥം—പ്രകാശശീലനായ സോമ, അവിടുന്ന്, കഷ്ടപ്പാടേണുവാൻ പുറപ്പെടുന്ന എല്ലാവരിൽ നിന്നും ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും. അവിടുത്തോടു തുല്യനായ ഒരുത്തന്റെ തോഴൻ നശിക്കുന്നില്ല. പിന്നെ അവിടുത്തെ തോഴൻ നശിക്കുകയില്ലെന്ന പറയേണ്ടതുണ്ടോ?

9, സോമയാസ്തോമയോളവ

ഊതയസ്സന്തി ഭാഗൃഷേ

താദീനോവിതാ വേ

അന്വയം:-

ഹേ സോമ, തേ	— തവസംബന്ധിത്യം
ദാശ്രഷേ	— ചതപുരോഡാശാദിദത്തവതേ യജമാനായ
മയഃ-ഭവഃ	— സുഖസ്യ ഭാവയിത്യുഃ
യാഃ ഊതയഃ സന്തി	— രക്ഷാഃ വിദ്യന്തേ
താഭിഃ ന അവിതാ ഭവ	— രക്ഷാഭിഃ അസ്താകം രക്ഷിതാ ഭവ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ സോമ, അവിടുത്തേക്ക് ചതപുരോ
ഡാശാദി ഹവിസ്സുകൾനല്കുന്ന യജമാനന് സുഖദായകങ്ങളായ
രക്ഷണങ്ങൾ ഏകദേശം ഉള്ളതു്? ആ രക്ഷണങ്ങളാൽ ഞ
ങ്ങളുടെ പാലയിതാവായി ഭവിക്കാലും.

10 ഇമം യജ്ഞമിദം വചോ

ജ്ജുഷാണ ഉപാഗഹി

സോമതപനോ വൃധേ ഭവ

വ. 20

അന്വയം:-

ഹേ സോമ, ത്വം ഇമം	— അസ്താഭിഃ ക്രിയമാണം
യജ്ഞം, ഇദം വചഃ	— യാഗം, ഇദാനീം ക്രിയമാണം സ്തുതിലക്ഷണം വചനം (വ)
ജ്ജുഷാണഃ	— സേവമാനഃ (സൻ)
ഉപ-ആ ഗഹി	— ഉപാഗച്ഛ, പ്രാചീനഗൃഹം പ്രാപ്തം
(പ്രാപ്യ) നഃ വൃധേ ഭവ	— അസ്താകം യജ്ഞസ്യ വർദ്ധനായ ഭവ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് ഞങ്ങളാൽ ചെയ്യ
പ്പെടുന്ന ഈ യജ്ഞത്തെയും, ചൊല്ലപ്പെടുന്ന ഈ സ്തോത്രവച
നത്തെയും സ്വീകരിയ്ക്കുന്നവനായി, കിഴക്കിനിയിൽ വന്നുചേ
ന്നാലും. വന്നിട്ട് ഞങ്ങളുടെ ഈ യജ്ഞത്തിന്റെ പുഷ്പി
(കാരണഭൂതനായി) ഭവിക്കാലും.

11 സോമഗീർഷ്യാവയം.

വർധയാമോവപോവിദഃ

സുതളീകോന ആവിശ

അന്വയം:-

ഹേ സോമ, ത്വം

വചഃ-വിദഃ

— ത്വം സ്മൃതിലക്ഷണാനാം
വചസാംവേദിതാരഃ

വയം ഗീഃ-ഭിഃ

— അനുഷ്ഠാതാരഃ സ്മൃതിലക്ഷണൈ
വ്യാപോഭിഃ

വർധയാമഃ

— പ്രവൃദ്ധംകർമ്മഃ

(താദൃശസ്താം) നഃ

സു-തളീകഃ ആ വിശ

— അസ്മാകം ശോഭനം സുഖം
കർവ്വൻ സൻ ആഗച്ഛ

അർത്ഥം-അല്പയോ സോമ, അവിടുത്തെ, സ്തോത്രപണ്ഡി
തന്മാരും, അനുഷ്ഠാതാക്കളുമായ ഞങ്ങൾ സ്മൃതിവചനങ്ങളാൽ
വളർത്തുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് നല്ല സുഖം
മണയ്ക്കുന്നവനായി വന്നുതളിയാലും.

12 ഗയസ്ഫാനോഅമീവഹാ

വസുവിൽപുഷ്ടിവർധനഃ

സുമിത്രസ്സോമനോഭവ

അന്വയം:-

ഹേ സോമ, (ത്വം) നഃ

ഗയ-സ്ഫാനഃ

— അസ്മാകം ഗയസ്യ, ധനസ്യ
വർദ്ധിതാ

അമീവ-ഹാ

— അമീവാനാം, രോഗാണാംഹന്താ

വസു-വിൽ

— ധനസ്യലംഭിതാ പ്രാപയിതാ

പുഷ്ടി-വർധനഃ

— പുഷ്ടഃ, സമ്പദ്ഃ വർദ്ധിതാ

സു-മിത്രഃ ഭവ

— ശോഭനമിത്രോപേതോഭവ

അർത്ഥം—അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് ഞങ്ങളെക്കുറിച്ചു ഐശ്വര്യം വളർത്തുന്നവനും. രോഗം തളർത്തുന്നവനും, ധനം ഉണ്ടാക്കുന്നവനും, അഭിവൃദ്ധി നേടിത്തരുന്നവനും, നല്ല ചങ്ങാതികളോടു കൂടിയവനുമായി ഭവിച്ചാലും.

13 സോമരാ¹രന്ധിനോ²ഹൃദി

ഗാവോ³നയവസേ⁴ഷ്വാ

മര്യ⁵ഇവസ്വ⁶ഓക്യേ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, (ത്വം)

ന: ഹൃദി

— ഹൃദയേ

ഗാവ: ന യവസേഷ്വ

— ഗാവ: ശോഭനേതുണേഷ്വിവ

സ്വ ഓക്യേ

— സ്വകീയേഓകസി, ഗൃഹേ
പത്രാഭിഭിസ്സഹ

മര്യ:—ഇവ

— മരണധമ്മാമനുഷ്യ: യഥാരമതേ
തദൽ

ആ രരന്ധി

— സമന്താൽ രമസ്വ

(അന്യോഭിർഭത്തേന ഹവിഷാതുപ്ലസ്സൻ അന്യോസ്വേവ അവതിഷ്വസ്വ, നാനൃത്രഗച്ഛ)

അർത്ഥം—അല്ലയോസോമ, അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ ഹൃദയത്തിൽ, നല്ല പല്ലിൽ പശുക്കളെന്നപോലെയും, സ്വഗൃഹത്തിൽ കട്ടികളോടുകൂടി മരണധമ്മിയായ മനുഷ്യൻ (ഗൃഹസ്ഥൻ) എപ്രകാരം രമിക്കുന്നുവോ അതുപോലെയും പൂർണ്ണമായി രമിച്ചാലും ഞങ്ങളാൽ നല്ലപ്പെടുന്ന ഹവിസ്സിനാൽ തൃപ്തനായി വേറെ എന്തുംപോകാതെ ഞങ്ങളിൽത്തന്നെ വസിച്ചാലും. (ഞങ്ങളുടെ ഹൃദയത്തിൽ രമിക്കുക എന്നതുകൊണ്ട് ഞങ്ങളവിടുത്തെ എന്നും മരിക്കാതിരിക്കുമാറാകണമെന്നും അർത്ഥം)

14 യസ്സേദമസഖ്യേതവ്
 രാരണദ്രേചമർത്യഃ
 തന്ദക്ഷസ്സപതേ കവിഃ

അന്വയം —

ഹേ ദേവ സോമ, തവ
 സഖ്യേ

— ത്വദീയേ സഖ്യേ നിമിത്തഭൂതേ
 സതി

യഃ മർത്യഃ രാരണൽ

— മരണധർമ്മായഃ യജമാനഃ ഏതൻ
 സ്തോത്രരൂപേണ ത്വാം സ്തുതീ

തം (യജമാനം) കവിഃ,
 ദക്ഷഃ

— ക്രാന്തദശീ, സമ്പ്രകാര്യസമർത്ഥഃ
 (ത്വം)

സപതേ

— സേവസേ, അനഗ്രഹണാസി

അർത്ഥം.—അല്പയോ ദ്യോതമാനനായ സോമ, അവിടുത്തെ സഖിത്വം കാരണമായി ഏതു മരണധർമ്മിയായ യജമാനൻ ഈ സ്തോത്രംകൊണ്ടുവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്നുവോ, ആ യജമാനനെ സമ്പ്രകാര്യങ്ങളുടെയും അപ്പരം കാണുന്നവനും, സമ്പ്രകാര്യസമർത്ഥനുമായ അവിടുന്ന് അനഗ്രഹിക്കുന്നു

15 ഉത്ഷ്യാനോ അഭിശന്യേ
 സ്സോമനിപാഹ്യംഹസഃ
 സഖാസുശേവ ഏധിനഃ

വ, 21

അന്വയം —

ഹേ സോമ, (ത്വം) നഃ

— അസ്താൻ

അഭി-ശന്യേ ഉത്ഷ്യ

— അഭിശംസനാൽ, അഭിശാപ
 രൂപാണിനനാൽ ദക്ഷ

(തഥാ) അഹസഃ നി
പാഹി

— അസ്സൽ കൃതാൽ പാപാൽ
നിതരാപാലയ

(ഏവമസ്മദീയം പാപം
പരിഹൃത്യ) സു-ശേവഃ
സഖാ

— അസ്സദ്യം ഭാതവ്യേന ശോഭനേന
സുഖേന യുക്തസ്സഖാസൻ

നഃ ഏധി

— നൃപിതകാരിഭവ

അർത്ഥം:—അല്പയോ സോമ, അവിടുന്ന് ഹാനികരമായ
നിന്ദയിൽ നിന്ന് ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും. അതുപോലെ ഞ
ങ്ങളാൽ ചെയ്യപ്പെട്ട പാപത്തിൽ നിന്ന് തികച്ചും രക്ഷിച്ചാ
ലും. പാപം പരിഹരിച്ച് ഞങ്ങൾക്ക് തരേണ്ട സുഖത്തോടു
കൂടിയ സഖാവായി ഞങ്ങൾക്ക് ക്ഷേമകാരിയായി ഭവീ
ച്ചാലും.

16 ആപ്തായസ്വസമേതുതേ

വിശ്വതസ്സോമ വൃഷ്ടം

പോവാജസ്യസങ്ഗമേ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ, (തപം) ആ

പ്തായസ്വ

— വർദ്ധസ്വ

തേ വൃഷ്ടം

— തവ വൃഷ്ണത്വം, വീര്യം,
സാമത്വം

വിശ്വതഃ സം ഏതു

— സർവ്വതസ്സംഗച്ഛതാം, ത്വയാ
സംയുക്തം ഭവതു

(ഏവം ഭൂതസ്സം) വാജസ്യ

സം-ഗമേ

— അന്നസ്യ സംഗമനേ

ഭവ

— (അസ്മാകമന്നപ്രദഃ) ഭവ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ സോമ, അവിടുന്ന് വർദ്ധിച്ചാലും. അവിടുത്തെ വീര്യം, ശക്തി അവിടുത്തോട് ചേർന്നില്ലട്ടേ. (വേർപിരിയാതെ) അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് ഞങ്ങളെപ്പോലെ അന്ന ലബ്ധിജ്ഞായി (അന്നപ്രദനായി) ഭവിച്ചാലും.

17 ആപ്യായസാമഭിന്നാ

സോമവിശ്വഭിരംശുഭി:

ഭവാനസ്സശ്രവസ്സുഷസ്സഖാ വൃധേ

അന്വയം:-

ഹേ മഭിൻ-അമ, സോമ — അതിശയേന മദവൻ, സോമ,

വിശ്വഭി: അംശു-ഭി: — സന്ദൈവ്: ലതാവയവൈ:

ആ പ്യായസാ — ആസമന്താൽ വർദ്ധസാ

(സ: തപ:) സശ്രവ: -തമ: — അതിശയേന ശോഭനാന

യുക്തസ്സൻ

ന: വൃധേ സഖാ ഭവ — അസ്സാകം വർദ്ധനായ മിത്രീഭവ

അർത്ഥം:-ഏതാവും ഹിഷ്ണോടുള്ളിയ സോമ, (ലതാശ്രപനായ) അവിടുന്ന് ഏല്ലാ അവയവങ്ങളാലും മുഴുക്കെ വളർന്നാലും. ആ അവിടുന്ന് നല്ല അന്നത്തോടുള്ളി ഞങ്ങളുടെ മേൽ ജ്ഞായി ചങ്ങാതിയായി ഭവിച്ചാലും.

18 സന്തേപയാംസി സമയത്തുവാജാ

സ്സംപ്രജ്യാന്യഭിമാതിഷാഹ:

ആപ്യായമാനോ അമൃതായ സോമ

ഭിവിശ്രവാംസ്യത്തമാനി ധിഷ്ഠ

അന്വയം:-

ഹേ സോമ, അഭിമാതി-

സഹഃ തേ	— അഭിമാതിനാം, ശത്രുണാം ഹനുസ്സവ, ത്വാം
പയാംസി	— ശ്രുയണാത്മാനി ക്ഷീരാണി
സം യന്തു	— സംഗച്ഛന്താം
(ത്വം) വാജാഃ ഉ	— ഹവിർല്ലക്ഷാണാനി അന്നാനിച
(ത്വം) സം	— സംഗച്ഛന്തു
വൃഷ്യാനി സം	— വീര്യാണി (ച) സംഗച്ഛന്താം
(ത്വം) ആ-പ്യായമാനഃ	
അമൃതായ	— ആസമന്താൽ വദ്യമാനഃ അസ്മാ കമൃതത്വായ, അമരണത്വായ
ദിവി	— നഭസി, സ്വഗ്നേ
ഉൽ-തമാനി ശ്രവാംസി	
ധിഷ്ഠ	— അസ്മാകംഭോക്തവ്യാനി ഉൽകൃഷ്ടാനുനാനിധാരയ

അർത്ഥം-അല്ലയോ സോമ, ശത്രുഹന്താവായ അവിടുത്തെ ഹവിസ്സിൽ ചേർന്നായി പാൽ വന്നുചേരട്ടേ. അതുപോലെ ഹവീരങ്ങളും അവിടുത്തെത്തേക്കുത്തിച്ചേരട്ടേ. അവിടുന്ന് പ്രവൃദ്ധനായി ഞങ്ങൾക്ക് അമൃതത്വത്തിനായി, മരണമില്ലാത്ത സ്ഥിരത്വത്തിനായി, ദ്യോവിൽ ഞങ്ങൾക്ക് നല്ല അന്നങ്ങൾ ധരിച്ചുവെച്ചാലും.' (അമൃതത്വത്താൽ ഞങ്ങൾ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ ചിരംജീവിക്കുകയായിത്തീരമെന്നാശയം)

19 യാതേയാമാനിഹവിഷായജ്ഞി
താതേവിശ്വാപരിഭൂസ്സയജ്ഞം
ഗയസ്ഫാമനഃ പ്രതരണസ്സവീരോ
വീരഹാപ്രചരാസോമമര്യാൻ

അന്വയം:-

ഹേ സോമ, തേ
യാ ധാമാനി

— ത്വദീയാനിയാനിദ്യപ്രഭൃതിഷ്ഠ
വസ്ഥിതാനിതേജാംസി

ഹവിഷാ യജന്തി

— ചതപുരോധാശാഭിനാ
യജമാനാഃ പുജയന്തി

താ തേ വിശ്വാ

— ത്വദീയാനിതാനി സപ്താണി
ധാമാനി

യജന്തഃ പരി-ഭൂഃ അസ്മു

— അസ്മദീയമധാരം പരിതഃ
പ്രാപ്താനിസത

(താദൃശൈർദ്ധാമഭിരുപേതഃ)

ഗയ-സഹാനഃ

— ധനസ്യവദ്ധയിതാ

പ്ര-തരണഃ

— പ്രകഷേണ ഭൂരിതാൻ താരയിതാ

സു-വീരഃ

— ശോഭൈരവ്യിരൈരുപേതഃ

അവീര-ഹാ

— വീര്യാൽഭായതേ ഇതിവീരാഃ
പത്രാഃ തേഷാം അഹന്താ

(ത്വം) ദുര്യോൻ

— പ്രാപ്താനി വംശലക്ഷണാൻ അസ്മ
ദീയാൻ ഗൃഹാൻ

പ്ര ചര

— പ്രകഷേണഗച്ഛ

അർത്ഥം:-അദ്വയോ സോമ, അവിടുത്തേതായി ദ്യോവില്പം
മറ്റുമുള്ള ഏതേതു തേജസ്സുകളെ ചതപുരോധാശാഭി ഹവിസ്സു
കൾ കൊണ്ട് യജമാനന്മാർ, പുജിക്കുന്നുവോ, ആ എല്ലാ തേജ
സ്സുകളും ഞങ്ങളുടെ യാഗത്തിന്നുപുറം പ്രാപ്തങ്ങളായി ഭവിക്കു
ന്തെ അപ്രകാരമുള്ള തേജസ്സുകളോടുകൂടിയവനായി, പാപ
ത്തിൽ നിന്ന് തികച്ചും കരകയറുന്നവനായി, നല്ല വീരന്മാ
രോടുകൂടിയവനായി, പുത്രന്മാരെ രക്ഷിക്കുന്നവനായ അപ
• ങ്ങൻ ഞങ്ങളുടെ പഴംമുളകൾകൊണ്ടു പണിത ഗൃഹങ്ങളിൽ
വേണ്ടപോലെ വന്നാലും

20 സോമോധേനം സോമോ അവ്വന്തമാശ്രം

സോമോവീരൻ കമ്മണ്യന്ദാതി

സാദന്യം വിദന്ത്യം സഭേയം

പിതൃശ്രവണം യോദോശദസൈ

വ. 22

അന്വയം:-

യഃ (യജമാനഃ) ദദാശത് — സോമായ ഹവിർല്ലക്ഷണാന്യ
ന്നാനിദയാൽ

അസൈ (യജമാനായ)

സോമഃ ധേനം

— സവത്സം ദോശ്വീംഗം

ദദാതി

— പ്രയച്ഛതി

(തഥാ) ആശ്രം അവ്വന്തം

— ശീഘ്രഗമനമശം (ദദാതി)

(തഥാ) കമ്മണ്യം

— ലൌകികകമ്മസു കശലം

സദന്ത്യം

— സദനംഗൃഹം, തദഹം,

ഗൃഹകാര്യകശലം

വിദന്ത്യം

— വിദമാഃ യജ്ഞാഃ, തദഹം

യജ്ഞാനുഷ്ഠാനപരം

സഭേയം

— സഭായാംസാധും, സകല

ശാസ്ത്രാഭിജ്ഞം

പിതൃ-ശ്രവണം

— പിതൃശ്രുതേ, പ്രഖ്യാതേ

യേനപത്രേണതാദൃശം

വീരം

— പുത്രം (ദദാതി)

അർത്ഥം.-ഏതു യജമാനൻ സോമനായി ഹവിരന്നം കൊടുക്കുമോ, ആ യജമാനൻ സോമൻ കിടാവോടുകൂടിയ കറവു പശുവിനെ കൊടുക്കുന്നു. ഗതിവേഗമുള്ള കുതിരയെ കൊടുക്കുന്നു. അതുപോലെ ലൌകിക കമ്മങ്ങളിൽ കശലനും ഗൃഹകാര്യങ്ങളിൽ സമർത്ഥനും യജ്ഞാനുഷ്ഠാനങ്ങളിൽ തല്പരനും, സകല ശാസ്ത്രജ്ഞനായി സഭയിൽ ശോഭിക്കുന്നവനും, തന്റെ അച്ഛനെ പ്രസിദ്ധനാക്കുന്നവനുമായ പുത്രനെ കൊടുക്കുന്നു.

21 അഷാഠ്ഹം യുതിസ്യപുതനാസുപപ്രിം

സ്വഷാമഹ്സാം വൃജനസ്യ ഗോപാം

ഭരേഷ്ജാം സുക്ഷിതിം സശ്രവസം

ജയന്തസ്വാമനമദേമസോമ

അന്വയം:-

ഹേ സോമ, യുതി-സു	— യുദ്ധേഷു
അഷാഠ്ഹം	— ശത്രുഭിരനഭിവേനീയം
(തഥാ) പുതനാസു പപ്രിം—	സേനാസു ജയസ്യ പൂരയിതാരം
സ്വഷ-സാം	— സ്വർഗ്ഗസ്യ സന്നിതാരം, ഭാതാർഹം
അഹ്സാം	— വൃഷ്ടുകോനാം ഭാതാരം
വൃജനസ്യ ഗോപാം	— ബലസ്യ ഗോപയിതാരം, രക്ഷിതാരം
ഭരേഷ്-ജാം	— യാഗേഷു പ്രാദുർഭവന്തം
സു-ക്ഷിതിം	— ശോഭന നിവാസസ്ഥാനം
സ-ശ്രവസം	— ശോഭനയശസ്ത്രം
ജയന്തം	— ശത്രുൺ അഭിവേന്തം
ത്വാം അൻ മദേമ	— അനലക്ഷ്യഹയ്യാകൃതാവേമ

അർത്ഥം:-അല്ലയോസോമ, യുദ്ധങ്ങളിൽ ശത്രുക്കളാൽ അജയ്യൻ, സേനകളിൽ (സേനകളെക്കൊണ്ടു യുദ്ധംചെയ്തിച്ച്) ജയം പൂർത്തിയാക്കുന്നവനും, സ്വർഗ്ഗത്തെ കൊടുക്കുന്നവനും, മഴ വെള്ളം പൊഴിക്കുന്നവനും, ശക്തിയുടെ രക്ഷിതാവും, യാഗങ്ങളിൽനിന്നുളവാകുന്നവനും, നല്ലനിവാസസ്ഥാനത്തോടുളടിയവനും മഹത്തായ കീർത്തിചേന്നവനും, ശത്രുജയനമായ അവിടുത്തെ നോക്കി ഞങ്ങളാനന്ദിക്കാവും.

22 ത്വമിമാ ഓഷധീസ്സോമവിശ്വാ
 സ്വപമപോ അജനയസ്വപഃഗാഃ
 ത്വമാതതന്മോവ്യാതരിക്ഷം
 ത്വം ജ്യോതിഷാവിതമോവവതം

അന്വയം:—

ഹേസോമ ത്വം ഇമാഃ	— ഭൂമ്യം വർത്തമാനാഃ
വിശ്വാഃ ഓഷധീഃ	
അജനയഃ	— സർവ്വാഃ ഓഷധീഃ
	ഉൽപാദിതവാനസി
(ത്വമാ) ത്വം അപഃ	— ഓഷധീനാം കാരണഭൂതാനി
	വൃഷ്ട്യുകോനി (അജനയഃ)
(ത്വമാ) ത്വം ഗാഃ	— പശുൻ (ഉദപാദയഃ)
ഉരു അന്തരിക്ഷം ത്വം	
ആ തതന്മ	— വിസ്താരിതവാനസി
(തസ്മിൻ അന്തരിക്ഷേ	-
യൽ) തമഃ	— ദൃഷ്ടിനീരോധകമന്ധകാരം
(തദപി) ത്വം ജ്യോതിഷാ	— ആത്മീയേന പ്രകാശേന
വി വവതം	— വിപുതം, വിനഷ്ടംകൃതവാനസി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ സോമ, ഭൂമിയിലുള്ള എല്ലാവിധ സസ്യാദികളെയും അവിടന്നാണ് മുളപ്പിച്ചത്. അതുപോലെ ആ സസ്യാദികൾക്ക് ആശ്രയഭൂതമായ മഴവെള്ളത്തെ അവിടന്നാൽപാദിപ്പിച്ചത്. അവിടന്നാണ് പശുക്കളെ ജനിപ്പിച്ചത്, അവിടന്നാണ് അന്തരിക്ഷത്തെ വിസ്തീർന്നുമാക്കിയത്. ആ അന്തരിക്ഷത്തിൽ കാഴ്ചമുടക്കുന്ന ഇരുട്ടിനെ സ്വകീയപ്രകാശംകൊണ്ട് അകറ്റിയതും അവിടന്നാണ്.

- 23 ഭേവേനനോമനസാ ഭേവസോമ
 രായോഭാഗംസഹസാവന്നഭീഷ്യ
 മാത്പാതനഭീശിഷേവീര്യസ്യോ
 ഉഭയേഭ്യഃ പ്രചികിമ്സാഗവിഷ്ണൗ വ. 23

അന്വയം:—

- ഹേ ഭേവ, സഹസാ—വൻ,
 സോമ — ദ്യോതമാന, ബലവൻസോമ
 ഭേവേന മനസാ — ദ്യോതമാനയാ
 ത്വഭീയയാബുദ്ധ്യോ
 രായഃ ഭാഗം — ധനസ്യാംഗം
 നഃ അഭീ യുദ്ധ്യ — അസ്താനഭിലക്ഷ്യപ്രേരയ
 ത്വാ മാ ആ തനൗ — താദൃഗം ത്വാം കശ്ചിദപിശത്രി
 ക്ലേശേന ആതതംമാ കാഷ്ഠീന്,
 മാഹിംസീന്
 ഉഭയേഭ്യഃ — ഉഭയേഷാം യുദ്ധ്യമാനാനാം
 സംബന്ധിനഃ
 വീരസ്യ (ത്വം)
 ഈശിഷേ — ഈശ്വരോ ഭവസി
 (സഃ ത്വം) ഗോ-ഇഷ്ണൗ — സംഗ്രാമേ
 പ്ര ചികിമ്സ — അസുഭീയമുപദ്രവം പരിഹര

അർത്ഥം.—പ്രകാശമാനനും, ബലവാനുമായ സോമ, ദ്യോ
 തമാനമായ അവിടുത്തെ (അനുഗ്രഹ) ബുദ്ധികൊണ്ടു് ഐശ്വ
 ര്യത്തിന്റെ അംഗം ബാങ്ങാടിക്കേറേറെ അയച്ചാലും. അപ്രകാ
 രമുള്ള അവിടുത്തെ ഒരു ശത്രുവും കഷ്ടപ്പെടുത്താതിരിക്കട്ടെ, ഹിം
 സിക്കാതിരിക്കട്ടെ. (ഈപ്പാഞ്ചത്തു് രാഹുകേതുക്കളെ ഉദ്ദേശി

പ്രാൺ.) യുദ്ധത്തിൽ പൊരുതുന്ന ഇരുഭാഗക്കാരുടേയും ബലത്തിന്നു് ഈശ്വരൻ അവിടുന്നാകുന്നു. ആ അവിടുന്ന് യുദ്ധത്തിൽ, ഞങ്ങൾക്കുപ്രദവമില്ലാതാക്കിയാലും.

വക്ത്രം 24, 25, 26, 27 ജഗത്തുഷ്ണിക് ത്രിഷുശേഷമന്ദാംസി ഉഷാഃ അശ്വിനൈവ ദേവതാ.

1 ഏതാഉത്യാ ഉഷസഃകേതുമക്രത
പുര്യേ അഭേ രജസോ ഭാനമഞ്ജതേ
നിഷ്ണപാനാ ആയുധാനിവയുഷ്ണവഃ
പ്രതിഗാവോരഷീര്യന്തിമാതരഃ

അന്വയം:-

ത്യാഃ ഏതാഃ ഉഷസഃ	— താഃ പ്രഭാതകാലാഭിമാനീന്ത്യോ ദേവതാഃ
കേതും	— അന്ധകാരാവൃതസ്യ ജഗതഃ പ്രജ്ഞാപകം പ്രകാശം
ഉ അക്രത	— അകൃഷ്ത, കൃതവത്യഃ
(തസ്മാൽ ഉഷസഃ) രജസഃ	— അന്തരീക്ഷ ലോകസ്യ
പുര്യേ അഭേ	— പ്രാചീനദീർഘഭാഗേ
ഭാനം അഞ്ജതേ	— പ്രകാശാ വ്യക്തീ കർപ്പന്തി
യുഷ്ണവഃ	— ധഷണശീലായോദ്ധാരഃ
ആയുധാനി-ഇവ	— യഥാ അസിപ്രഭൃതിന്യായുധാനി സംസ്കർപ്പന്തി
(തഥാ) നിഃ-കൃണ്വാനാഃ	— സ്വഭാസാജഗൽ സംസ്കൃച്ഛാണാഃ
ഗാവഃ, അരഷീഃ	— ഗമനസ്വഭാവാഃ, ആരോചമാനാഃ
മാതരഃ പ്രതി യന്തി	— ജഗജ്ജനന്ത്യഃ പ്രതിദിവസം ഗച്ഛന്തി

അർത്ഥം.—പ്രസിദ്ധകളായ ഈ പ്രഭാതാഭിമാനദേവതകൾ, ഉഷസ്സുകൾ ഇരുട്ടുകൊണ്ടുണ്ടുടിയ ജഗത്തിന്നു തിരിച്ചറിയാനുള്ള വെളിച്ചമുണ്ടാക്കി. ആ ഉഷസ്സുകൾ അന്തരീക്ഷത്തിന്റെ കീഴ്ക്കടിക്കിൽ വെളിച്ചം അലങ്കരിയ്ക്കുന്നു, പരത്തുന്നു. കൂസലില്ലാത്ത പടയാളികൾ വാൾ മുതലായ ആയുധങ്ങൾ ഏർച്ചയ്ക്കുന്നതുപോലെ, സ്വന്തം പ്രകാശംകൊണ്ടു സംസ്കരിക്കുന്നവരും, ഗമനശീലകളും, പ്രകാശവതികളുമായ ഈ ജഗജ്ജനനികൾ (ഉഷസ്സുകൾ) ദിവസംപ്രതി വന്നുവേരുന്നു.

2 ഉപപുനരണാഭാസോ വൃഥാ
 സ്വായുജോ അന്തർഷീഗ്ദ്ധാ അയുഷ്വത
 അക്രന്താശ്ചാസോവയുനാനിപുർവ്വഥാ
 തശ്ചന്നം ഭാനന്തർഷീരശിശ്രുയഃ

അന്വയം:—

അന്തരോ ഭാനവഃ	— ആരോപമാനാഃ
	ഓഷസ്സോദീപ്തയഃ
വൃഥാ ഉന്ത അപപുന്ത	— അനായാസേന, സ്വയമേവ
	ഉഗ്രേമൻ
(തദനന്തരം) ഉഷസഃ	
സു-ആയുജഃ	— സുഖേനരഥേ ആയോക്തൃം
	ശക്യാഃ
അന്തർഷീഃ ഗാഃ	— ശുഭ്രവണ്ണാശ്ചതുഷ്പദീർഗ്ദ്ധാഃ
അയുഷ്വത	— സ്ഥാനമേയോജയൻ
(ഏവം ഗോദിര്യന്തം മഥ	
മാന്തഹ്യ) പുർവ്വ-ഥാ	— അതീതേഷ്വഹസാധിവ
വയുനാനി അക്രന്ത	— സർവ്വേഷാം പ്രാണിനാം
	ജ്ഞാനാനി അകാദീഷഃ
(ഉഷസിഹിസർവ്വേപ്രാണിനഃ ജ്ഞാനമുക്താഭവന്തി)	

(തദനന്തരം) അരുഷിഃ	— ആരോചമാനാഃ (ഉഷസഃ)
രശന്തം ഭാനം	— ശുഭ്രവണ്ണം സൂര്യം
അശിശ്രയഃ	— അസേവന്ത, തേനസഹ ഏകീഭവന്തി

അർത്ഥം.—പ്രകാശമാനങ്ങളായ ഊഷസ്യ (ഉഷസ്സിന്റെ) ദീപ്തികൾ അനായാസമായി, സ്വയം ഉദിച്ചുവരുന്നു. പിന്നെ ഉഷസ്സുകൾ, വിഷമം കൂടാതെ തേരിൽ പൂട്ടാവുന്ന വെളുത്ത പശുക്കളെ പൂട്ടി, ആ തേരിൽ കയറി എല്ലാ പ്രാണികൾക്കും ചേതനയുണ്ടാക്കുന്നു. (ഉഷഃകാലത്താണല്ലോ ഉറങ്ങിക്കിടന്ന പ്രാണികളുടെ ചേതന ഉണരുന്നത്) പിന്നെ പ്രഭാവതികളായ ഉഷസ്സുകൾ ശുഭ്രവണ്ണനായ ആദിത്യനെ സേവിയ്ക്കുന്നു, 'ആദിത്യനോടു ചേന്ന് ലയിച്ച് ഒന്നാകുന്നു. • ('അരുണോഗാവ ഉഷസാം' എന്ന പ്രമാണ പ്രകാരം ഉഷസ്സിന്റെ വാഹനങ്ങൾ വെള്ളപ്പശുക്കളാണ്. ആദ്യംവരുന്ന രശ്മികളെന്നും എടുക്കാം).

3 അച്ഛിന്താരിരപസോനവിഷ്ഠിഭീ
സ്സമാനേനയോജനേനാപരാവതഃ
ഇഷംവഹന്തീസ്സകൃതേ സദാനവേ
വിശ്വേദഹയജമാനായസുന്ദതേ

അന്വയം.—

നാരിഃ	— നേത്ര്യഃ ഉഷസഃ
സു-കൃതേ	— ശോഭനസ്യകമ്മണഃ കർത്തേ
സുന്ദതേ	— സോമാഭിഷവം കർത്ത്വേ
സു-ദാനവേ	— ജുതപിഷ്ട്യഃ കല്യാണാക്ഷിണാഃ ദേവേ

അതം—പ്രസിദ്ധകളായ ഈ പ്രഭാതാഭിമാനദേവതകൾ, ഉഷസ്സുകൾ ഇരുട്ടുകൊണ്ടുടിയ ജഗത്തിന്നു തിരിച്ചറിയാനുള്ള വെളിച്ചമുണ്ടാക്കി ആ ഉഷസ്സുകൾ അന്തരീക്ഷത്തിന്റെ കീഴ് കടലിൽ വെളിച്ചം അലങ്കരിയ്ക്കുന്നു, പരത്തുന്നു കൂസലില്ലാത്ത പടയാളികൾ വാർ മുതലായ ആയുധങ്ങൾ എടുത്തു തുടയ്ക്കുന്നപോലെ, സ്വന്തം പ്രകാശംകൊണ്ട് സംസ്കരിക്കുന്നവരും, ഗമനശീലകളും, പ്രകാശവതികളുമായ ഈ ജഗജനനികൾ (ഉഷസ്സുകൾ) ദിവസംപ്രതി വന്നുചേരുന്നു

2 ഉദപപ്നതണാഭാനവോ വൃഥാ

സ്വായുജോ അതഷിഗ്വാ അയുക്ഷത

അക്രന്നഷാസോവയനാനിപുവൃഥാ

തഗന്തം ഭാനമതഷിരശിശ്രയഃ

അന്വയം —

അതണാ: ഭാനവ:

— ആരോചമാനാ:

ഔഷസ്യോദീപ്തയ:

വൃഥാ ഉൻ അപപ്നൻ

— അനായാസേന, സ്വയമേവ ഉദഗമൻ

(തദനന്തരം) ഉഷസ:

സ്യ-ആയുജ:

— സുഖേനരഥേ ആയോക്തൃശക്യാ:

അതഷി: ഗാ:

— ശുഭ്രവണ്ണാശ്ചതുഷ്പദീർഗ്ഗാ:

അയുക്ഷത

— സ്വരഥേയോജയൻ

(ഏവം ഗോദീര്യക്തം മഥ

മാതഹ്യ) പുവൃ-ഥാ

— അതീതേഷ്വഹസ്വിവ

വയനാനി അക്രൻ

— സഞ്ചേഷാം പ്രാണിനാം ജ്ഞാനാനി അകാർഷ:

(ഉഷസിഹിസവ്യപ്രാണിന: ജ്ഞാനയുക്താഭവന്തി)

(തദനന്തരം) അരുഷീ:	— ആരോചമാനാഃ (ഉഷസഃ)
രശന്തം ഭാനം	— ശുഭ്രവണ്ണം സൂര്യം
അശിശ്രുയുഃ	— അസേവന്ത, തേനസഹ ഏകീഭവന്തി

അർത്ഥം—പ്രകാശമാനങ്ങളായ ഔഷസ്വ (ഉഷസ്സിന്റെ) ദീപ്തികൾ അനായാസമായി, സ്വയം ഉദിച്ചവരാണ് പിന്നെ ഉഷസ്സുകൾ, വിഷമം കൂടാതെ തേരിൽ പൂട്ടാവുന്ന വെളുത്ത പശുക്കളെ പൂട്ടി, ആ തേരിൽ കയറി എല്ലാ പ്രാണികൾക്കും ചേതനയുണ്ടാക്കുന്നു (ഉഷഃകാലത്താണല്ലോ ഉറങ്ങിക്കിടന്ന പ്രാണികളുടെ ചേതന ഉണരുന്നത്) പിന്നെ പ്രഭാവതികളായ ഉഷസ്സുകൾ ശുഭ്രവണ്ണനായ ആദിത്യനെ സേവിയ്ക്കുന്നു, 'ആദിത്യനോടു ചേർന്ന് ലയിച്ച് ഒന്നാകുന്നു' ("അരുണോഗാവ ഉഷസാം" എന്ന പ്രമാണ പ്രകാരം ഉഷസ്സിന്റെ വാഹനങ്ങൾ വെള്ളപ്പശുക്കളാണ് ആദ്യംവരുന്ന രശ്മികളെന്നും എടുക്കാം).

3 അച്ഛന്തിനാരിരപസോനവിഷ്വഭീ
സ്സമാനേനയോജനേനാപരാവതഃ
ഇഷംവഹന്തീസ്സകൃതേ സദാനവേ
വിശ്വേദഹയജമാനായസുന്ദതേ

അന്വയം.—

നാരിഃ	— നേത്ര്യഃ ഉഷസഃ
സു-കൃതേ	— ശോഭനസ്യകമ്മണ്ഃ കർത്തേ
സുന്ദതേ	— സോമാഭിഷവം കർത്തേ
സു-ദാനവേ	— ഋതപിക്വഃ കല്യാണാക്ഷിണാഃ ദേവേ

യജമാനായ വിശ്വാ

ഇൽ അഹ

ഇഷം വഹന്തി:

വിഷി-ഭി:

സമാനേന യോജനേന

ആ പരാ-വത:

അപസ: ന

അച്ഛന്തി

— സർവ്വമേവ

— അന്നമാവഹന്ത്യ:, പ്രയച്ഛന്ത്യ:

— നിവേശകൈ

സ്വപകീയൈസ്തേജോഭി:

— ഏകേണൈവോദ്യോഗേന

— ആ ദൂരദേശാൽ

— യുദ്ധകർമ്മോപേതാ: പുരുഷാ:

യഥാസ്വകീയൈരായുധൈ:

ധാടീമുഖേന സർവ്വംദേശം

വ്യാപ്നവന്തി തഥാ

— നഭ: പ്രദേശം പുജയന്തി,

കൃൽസ്തം ജഗൽ യുഗപദേവ

വ്യാപ്നവന്തി

അർത്ഥം.—(കാലത്തെമുന്നോട്ട്) നയിക്കുന്നവരായ ഉഷസ്സ് കൾ സൽക്കർമ്മിയും, സോമം സംസ്കരിക്കുന്നവനും, ഭൃത്യ ക്കെകൊണ്ട് നല്ല ഭക്ഷണകൊടുക്കുന്നവനുമായ യജമാനൻ, അന്നമേന്തിക്കൊണ്ട് എങ്ങും ചിതറിയ തേജസ്സുകളോടുകൂടി ഏകപരിശ്രമത്തിൽ ദൂരദിക്കിൽ നിന്നുവരുന്ന ഒരു യോദ്ധാവ് തന്റെ ആയുധങ്ങളോടുകൂടി ശത്രുക്കളെ എതിർക്കുന്നാടക്കും എത്തുന്നപോലെ ആകാശദേശം മുഴുവൻ അവർ വ്യാപിയ്ക്കുന്നു.

4 അധിപേശാംസിവപതേന്തരുവാ

പോർണതേവക്ഷ ഉസ്രേവ ബജ്ജഹം

ജ്യോതിർവിശ്വസൈ ഉവനായ കൃണതീ

ഗാവോനവ്രജം വ്യഗ്ന്ധാ ആവതമ:

അന്വയം:-

ഉഷാഃ പേശാംസി	— ജഗൽസ്വാശ്രിഷ്ഠാനി കൃഷ്ണവണ്ണാനി തമാംസി
നൃതഃ-ഇവ	— നൃത്യന്തീയോഷിഭിവ്
അധി വപതേ	— സ്വാത്മന്യധികം ധാരയതി
(ഏവം പ്രഥമതഃ അന്ധകാരം സ്വകിരണൈർനിരസ്യ)	
ബലജഹം	— പയസഃ ഉൽപത്തിസ്ഥാനം (ദോഹനസമയേ)
ഉസ്രാ-ഇവ	— ഗൌഃ യഥാ ആവിഷ്ഠരോതി തദ്വൽ
വക്ഷഃ അപ് ഉർണ്ണതേ	— തമസാ അനാച്ഛാദിതം കരോതി, സ്വയമാവിർവതി
(ഏവമുക്തപ്രകാരേണ)	
ഗവഃ ന വ്രജം	— യഥാഗവഃ സ്വകീയം ഗോഷ്ഠം സ്വയമേവശീലം പ്രാപ്നവന്തി തഥാ പ്രാചീംഭിശംപ്രാപ്യ
വിശ്വസ്മൈ ഭവനായ	— സർവ്വസ്മൈലോകായ
ജ്യോതിഃ കൃണാതീ	— പ്രകാശംകർവ്തീ (ഉഷാഃ)
തമഃ വി ആവഃ	— വിപ്രതം, അപശ്ശിഷ്ടമകരോൽ

അർത്ഥം.-ജഗത്തിനെ മുടിയ കറുത്ത ഇരുട്ടിനെ നീക്കി നൃത്യംചെയ്യുന്ന ഒരു തരുണി (സ്വവേഷ ഭൂഷാദികളെക്കൊണ്ട്) പ്രകാശവതിയാകുന്നപോലെ ഉഷസ്സ് സ്വാത്മാവികൾ അധി കന്തേജസ്സധരിക്കുന്നു. അപ്രകാരം ആദ്യം ഇരുട്ടുനീക്കി, കറവു സമയത്തു് അകിടകാട്ടുന്ന പശുപോലെ, തന്റെ മാനിടം കാട്ടി ഇരുട്ടില്ലാതാക്കുന്നു. പശുക്കൾ സ്വന്തം തൊഴുത്തിൽ സ്വയം വേഗമണയുന്നപോലെ, ലോകത്തിനു മുഴുവനായിക്കൊണ്ട് പ്രകാശം പരത്തി ഉഷസ്സ് കിഴക്കുഭാഗത്തിൽ ആവിർവീര്യം, തമസ്സിനെ അകറ്റുന്നു.

5 പ്രത്യച്ഛിതശ്ചൈവ അഭി

വിതിഷ്ഠതേബാധതേകൃഷ്ണമലം

സ്വതന്നപേശോവിദമേഷ്വജ

ബ്രിത്രന്ദിവാദഹിതാഭാനമശ്രേ

വ. 24

അന്വയം:-

അസത്യാ (ഉഷസഃ)

തശൽ അച്ഛി:

പ്രതി അഭി

വി തിഷ്ഠതേ

(സർവ്വദിശോവ്യാപ്യ)

അലം

കൃഷ്ണം ബാധതേ

വിദമേഷ് സ്വതം ന

അഞ്ജൻ

പേഷ:

(തന്നേന്നം) ചിത്രം ഭാനം - ചായനീയം സൂര്യം

ദിവഃ ദഹിതാ അശ്രേ - ദൃഢോകാദൽപന്നോഷാഃ അസേവത

— ദീപ്യമാനം തേജഃ

— സരൈഃ പൂർവ്വസ്യംദിശി
പ്രഥമതോദൃശ്യതേ

— സർവാസുദിക്ഷുചിവിധമവതി
ഷ്ഠതേ, വ്യാപ്നോതി

— അതിശയേനവിപുലം, മഹൽ

— കൃഷ്ണവർണ്ണമന്ധകാരം
അപസാരയതി

— സ്വതന്നാസ്താശകലേനയുക്തം
യുപം ആജ്യേനയഥാ അധാര്യവഃ

— അഞ്ജന്തിതദൽ

(നരസിസ്വകീയം)

— രൂപം (ഉഷാഃ അനന്തരി,
സംശ്ലിഷ്ടം കരോതി)

അർത്ഥം:-ആ ഉഷസ്സിന്റെ തിളങ്ങുന്ന തേജസ്സ് എല്ലാവരും കിഴക്കുദിക്കിൽ ഒന്നാകുമായി കാണപ്പെടുന്നു. ആ പ്രകാശം എല്ലാ ദിക്കുകളിലും വിവിധം വ്യാപിക്കുന്നു. അങ്ങിനെ സർവ്വവ്യാപിച്ചു പരന്നുപിടിച്ചതും, കുന്നത്തും കുറുത്തുമായ ഇരുട്ടിനെ അകറ്റുന്നു. യജ്ഞത്തിൽ സ്വത എന്നപേരായ ശകലത്തോടുകൂടിയ യുപത്തെ നെയ്യുകൊണ്ട് അധാര്യവക

മിനുപ്പിയിരുന്നപോലെ, ആകാശത്തിലാകെ ഉഷസ്സ് സ്വന്തം രൂപം (വെളിച്ചം) ചേർക്കുന്നു. അതിനുശേഷം സ്വർഗ്ഗപുത്രിയായ ഉഷസ്സ് മോഹനനായ സൂര്യനെ സേവിച്ച് (ആ സൂര്യങ്കൽ) ലയിക്കുന്നു.

6 അതാരിഷ്ടതമസസ്സാരമസ്യോ
 ഷാ ഉച്ഛന്തീവയനാകൃണോതി
 ശ്രിയേഹന്ദോനസ്യതേ വിഭാതി
 സുപ്രതീകാസൌമനസായാജീഗഃ

അന്വയം:-

അസ്യ (നൈശസ്യ)

തമസഃ പാരം	— സമാപ്തിപ്രദേശം
അതാരിഷ്ട	— ഉത്തീർണ്ണാ അഭ്രമ
(അനന്തരം) ഉച്ഛന്തീ	— നൈശന്തമോ വജ്രയന്തീ
ഉഷാഃ വയനാ കൃണോതി	— വയനാനി, സന്വേഷാഃ പ്രാണിനാം ജ്ഞാനാനി നിർമ്മിതേ
ശ്രിയേ ഹന്ദഃ ന	— സമ്പത്തും ഉപച്ഛന്ധിതാ വശീകരണേ സമർത്ഥഃ ആഡ്യ സമീപം പ്രാപ്യതൽ പ്രിയാത്മം.
സ്യതേ	— ഹസതി (ഹൃദം)
വിഭാതി	— വിശിഷ്ടപ്രകാശം കർവ്വതി
സുപ്രതീകാ	— പ്രകാശരൂപവത്ഭവേന ശോഭനാംഗീ സതി
സൌമനസായ	— സന്വേഷാഃ സൌമനസ്യായ
അജീഗഃ	— അന്ധകാരം ക്ഷയിതവതി

അർത്ഥം.—രാവിരുട്ടിന്റെ അപാനഭാഗം കടന്നുകഴിഞ്ഞു. പിന്നെ ഇരുട്ടുകരുന്ന ഉഷസ്സ് എല്ലാ പ്രാണികൾക്കും ജ്ഞാനങ്ങളുണ്ടാക്കുന്ന ഒരു മുഖസ്തുതിസമത്വം പണക്കാരന്റെ മുമ്പിൽ അവന്റെ പ്രീതിനേടി പണം കിട്ടാൻ ചിരിയ്ക്കുന്ന പോലെ, പ്രകാശരൂപമായ ഈ സൂര്യൻ, ഉഷസ്സ് എല്ലാവർക്കും മാനസോല്ലാസത്തിനായി ഇരുട്ടിനെ വിഴുങ്ങുന്നു.

7 ഭാസ്വതീനേത്രീ സൂനതാനാം

ദിവസ്സുവേദഹിതാ ഗോതമേഭിഃ

പ്രജാവതോ നൃവതോ അശ്വബുധാ

നഷോ ഗോഅഗ്രാ ഉപമാസി വാജാൻ

അന്വയം. —

ഭാസ്വതീ	— തേജസ്വിനി
സൂനതാനാം നേത്രീ	— പ്രിയസത്യോന്മീകാനാം വാചാംപ്രണേത്രീ, കാരയിത്രീ
ദിവഃ ദഹിതാ	— ദൃലോകാദുപനോഷാഃ
ഗോതമേഭിഃ സുവേ	— ജ്ഞിദിരസ്മാദിസ്മയതേ
ഹേ ഉഷഃ (അസ്മാദിസ്മതാത്വം)	
പ്രജാ-വതഃ	— പ്രജാഭിഃ, പുത്രപൗത്രാദി ഭിര്യക്താൻ
നൃ-വതഃ	— ദാസലക്ഷണൈന്യഭിര പേതാൻ
അശ്വ-ബുധാൻ	— അശ്വമുലാൻ
ഗോ-അഗ്രാൻ	— അഗ്രേ, പ്രമുഖേഗോഭിര്യക്താൻ
വാജാൻ ഉപ മാസി	— പ്രമുഖ

അർത്ഥം.—തേജസ്വിനിയും, പ്രിയവും സത്യവുമായ വാക്കുകളെ പ്രേരിപ്പിപ്പിടുന്നവനും, സ്വഗൃഹപുത്രിയുമായ ഉഷസ്സ് ഗോതമകലജന്മാനായ നമ്മളാൽ സ്തുതിയ്ക്കപ്പെടുന്ന അല്ലയോ ഉഷസ്സേ, ഞങ്ങളാൽ സ്തുതിയ്ക്കപ്പെടുന്ന അവിടന്ന് പുത്രപൗത്രാദി സന്താനവൃദ്ധിയോടും, സഹായികളായ ജനങ്ങളോടും, അന്ന

മുലങ്ങളായ കതിരകളോടും (കതിരകളെ പാടങ്ങളിൽ പൂട്ടുന്ന തുകൊണ്ടാണ് അന്നമുലങ്ങളെന്നു പറയുന്നത്.) മുമ്പിൽ നില്പുന്ന പശുക്കളോടും കൂടിയ പുഷ്പികൾ തന്നെതന്നെ. (1) സത്യപ്രിയവാക്കുകളുടെ പ്രണേതൃ എന്നതുകൊണ്ട് പ്രഭാതത്തിൽ ആദ്യം ചൊല്ലുക മന്ത്രങ്ങളാണല്ലോ എന്നും രാവിലെ നല്ലവാക്കുകൾ പറയാൻ കൂടുതലിടയുണ്ട് എന്നും 'കാണക.' (2) അന്നങ്ങൾ (വാജങ്ങൾ) എന്നതുകൊണ്ട് ക്ഷേമം, പുഷ്പികൾ എന്നെ അർത്ഥമാക്കേണ്ടതുളളു.

8 ഉഷസ്സമശ്യാം യശസ് സുവീരം

ദാസപ്രവക്തൃം രയിമശ്വധ്യം

സുഭംസസാശ്രവസായാവിഭാസി

വാജപ്രസൂതാസുഭഗേബൃഹന്തം

അന്വയം:—

ഹേ സു-ഭഗേ, ഉഷഃ,

സു-ഭംസസാ

ശ്രവസാ

വാജ-പ്രസൂതാ

ബൃഹന്തം

യാ രയിം

വി-ഭാസി

യശസം

സു-വീരം

ദാസ-പ്രവക്തൃം

അശ്വ-ബധ്യം

തം (രയിം) അശ്യാം

— ശോഭനേന കർമ്മണായുരേതേന

— ശ്രവണീയേന സ്രോത്രേണ പ്രീതാത്വം

— അസൃഭ്യം ദത്താന്നാസതീ

— പ്രൌഢം

— യം രയിം, ധനം

— വിശേഷേണ പ്രകാശയസി

— യശസാ, കീർത്യായുക്തം,

സമുദ്യുഃ പ്രശസ്യം

— ശോഭനൈവ്യാഭരൈഃ

പത്രാഭിഭിര്യുക്തം

— അനേകൈർഭൃതൈരുപേതം

— അശ്വാഃ ബോദ്ധവ്യാഃ യേന ധനേന താദൃശം

— പ്രാപ്തയാം

1 അത്ഥം.-ശോഭനധനയായ ഉഷസ്സേ, സല്ലാഹത്തോടുകൂടിയ, ശ്രവണസുഖമായ സ്തോത്രത്താൽ സന്തുഷ്ടയായ അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് അന്നഭാഗ്രിയായി മഹത്തായ ഏതുധനത്തെ തിളക്കിക്കാട്ടുന്നുവോ, കീർത്തികൊണ്ട് എല്ലാവരാലും പ്രശംസനീയവും സർപ്പത്രാദി സന്താനങ്ങളോടുകൂടിയതും നാനാഭൂത്യരോടുകൂടിയതും കതിരകളെ രക്ഷിച്ഛാൻ മതിയായതുമായ ആ ധനം ഞങ്ങൾ പ്രാപിച്ചാവൂ (ഇവിടെയും ധനത്തിന് ക്ഷേമമെന്നത്ഥം)

9 വിശ്വാ¹നിദേവീ ഭുവ²നാഭിപക്ഷ്യ³
 പ്രതീ⁴ചിപക്ഷ്യ⁵ഊർവിയാവിഭാ⁶തി
 വിശ്വ⁷ജീവഞ്ചരസേബോധയന്തി
 വിശ്വ⁸സ്യ വാക്മവിഭന്തനായോഃ

അന്വയം -

ദേവീ	— ദ്യോതമാനോഷാഃ
വിശ്വാ ¹ നി ഭുവ ² നാ	— സൗമിനി ഭുവനാനി, ഭൂതജാതാനി
അഭി-പക്ഷ്യ ³	— അഭിപ്രകാശ്യ, പ്രകാശവന്തി കൃത്വാ
(അനന്തരം) പ്രതീ ⁴ ചി പക്ഷ്യഃ ⁵	— പ്രത്യങ്മുഖീ സതീ, പ്രകാശേന, തേജസാ
ഊർവിയാ വി ഭാ ⁶ തി	— ഊർവി, വിസ്തീർണ്ണാസതീ, പ്രകാശതേ
(അപിച) വിശ്വം ജീവം	— സർപ്പം പ്രാണിജാതം
ചരസേ ബോധയന്തി	— ചരണായ, സ്വസ്വപ്യാപാരേഷ്വ പ്രവർത്തനായ, നിദ്രാതസ്സകാ ശാൽ ഉത്ബോധയന്തി

വിശ്വസ്യ മനായോഃ — സർവ്വസ്യമനസായുക്തസ്യ
 വാഗ്വ്യവഹാരസമത്മസ്യ,
 പ്രാണിജാതസ്യയാവാഗസ്തിതാം
 വാചം അവിദൽ — അലഭതേ, അതഃ ഉഷസഃ
 സൃഗൃതാവതീസംജേണോപപന്നാ

അർത്ഥം:-പ്രകാശവതിയായ ഉഷസ്സ് ഭവനത്തെ, ചരാചരങ്ങളെ മുഴുവൻ പ്രകാശിപ്പിച്ചശേഷം മുഖംതിരിച്ച് തന്റെ തേജസ്സുകൊണ്ട് വിസ്തൃതയായ ഭൂമിയെ തെളിയിക്കുന്നു. കൂടാതെ, എല്ലാ പ്രാണിസമൂഹങ്ങളെയും സ്വസ്ഥവ്യാപാരങ്ങളുടെ പ്രവർത്തനത്തിനായി ഉണർത്തി, മനസ്സോടുകൂടി, ആ പ്രാണിസമൂഹങ്ങൾ ഉച്ചരിക്കുന്ന വാക്കേതോ, അതറിയുന്നു, നേടുന്നു. (ഉഷസ്സ് സൃഗൃതവതിയാണെന്ന് മുന്പു പറഞ്ഞതിന്ന് ഇതു് ഐക്യം കുറിക്കുന്നു.)

10 പുനഃ പുനഃ ജായമാനാപുരാണീ

സമാനം വണ്ണമഭിശൂഭമാനാ

ശ്വാലംനിവൃത്തുവ്വിജആമിതാനാ

മർത്ത്യസ്യദേവീജരയന്ത്യായഃ

വ. 25

അന്വയം:-

പുനഃ-പുനഃ ജായമാനാ — പ്രതിദിവസം സൂര്യോദയാൽ
 - പുഷ്പപ്രാദഭവന്തി
 പുരാണീ — ചിരന്തനീ, നിത്യാ
 സമാനം വണ്ണം അഭി " "
 ശൂഭമാനാ — ഏകമേവരൂപം
 പ്രാപ്യശോഭമാനാ
 ദേവീ — ദേവനശീലോഷാഃ
 മർത്യസ്യ ആയഃ — മരണധർമ്മഃ, സർവ്വസ്യ
 പ്രാണിജാതസ്യ ആയഃ
 കൃത്യഃ ശ്വാലീ-ഇവ — കർമ്മനശീലാവ്യാധിസ്രീവ

വിജ: ആ-മിനാനാ — ചലത: പക്ഷിണ്: പക്ഷാഭി
 സായമാഹേദേനഹിംസന്തി
 തേഷാമായുർജ്ജരയതിതത്വൽ
 ജരയന്തി — ഊനയന്തി (വത്തതേ)

അത്ഥം.-ദിവസംപ്രതി സൂര്യോദയത്തിനുമുമ്പ് വീണ്ടും വീണ്ടും ഉളവാകുന്നവളും അനാദികാലം മുതൽക്കു നിത്യവും ഒരരൂപത്തെ കൈക്കൊണ്ടു് ശോഭിക്കുന്നവളും പ്രകാശശീലയുമായ ഉഷസ്സ് മരണധമ്മത്തോടു കൂടിയ ഏല്പാ പ്രാണികളുടെയും ആയുസ്സിനെ, മുറിയ്ക്കൽ ശീലമായ ഒരു വേടത്തി, പറക്കുന്ന പക്ഷികളുടെ ചിറകുമുതലായവ അരിഞ്ഞു്, അവയുടെ ആയുസ്സ് അറക്കുന്നപോലെ, കുറച്ചു കുറച്ചുകൊണ്ടുവരുന്ന ഓരോ പ്രഭാതവും ജീവികളുടെ ആയുസ്സിനെ കനേറ്റു മുറിച്ചെടുക്കുന്നു.

11 വൃർണ്ണതീദിവോ അന്താഅബോ
 ധൃപസ്വസാരം സന്തര്യയോതി
 പ്രമിനതിമനുഷ്യായുഗാന്തി
 യോഷാജാരസ്യപക്ഷസാവിഭാതി

അന്വയം:-

ദിവ: അന്താൻ — നഭസ: പ്രാന്താൻ
 വി-ഊർണ്ണതീ — വിപുതാൻ, തമസാവിയുക്താൻ
 കർവ്വതി (ഉഷാ:)
 അബോധി — സർവ്വൈർജ്ജ്ഞാതാഭൂൽ
 (തദനന്തരം) സ്വസാരം — ഉഷസ: പ്രാദഭാവേസതി
 സ്വയമേവസരന്തിം നിശാം
 സന്ത: അപ യയോതി — അന്തർിതപ്രദേശേ അപഗമ
 യുപ്യഥക് കരോതി
 മനുഷ്യാ യുഗാന്തി — മനുഷ്യാണാം സംസ്ഥിതി
 കൃതശ്രേതാഭിനീ
 പ്ര-മിനതി — സ്വഗമനാഗമനാഭ്യാം
 പ്രകഷേണഹിംസന്തി

ജാരസ്യ യോഷാ	— രാത്രേർജ്ജരയിതുസ്സുര്യസ്യ ജായോഷാഃ
ചക്ഷസാ വി ഭാതി	— ആത്മീയപ്രകാശേന വിശേഷേ ണ പ്രകാശതേ

അർത്ഥം.—ആകാശത്തിന്റെ നാലുഭാഗത്തുമുള്ള പ്രദേശങ്ങളിലെ ഇരുട്ടകുറി, ഉഷസ്സ് എല്ലാവരാലും അറിയപ്പെട്ടവളായി. പിന്നെ, ഉഷസ്സിന്റെ വരവിൽ സ്വയം 'നീങ്ങിപ്പോകുന്ന രാവിനെ മറഞ്ഞ (ഏതോ) പ്രദേശത്തേയ്ക്കയച്ചുകൊണ്ടു മനുഷ്യരുടെ (ആയുസ്സിനെക്കൊണ്ടെന്നപോലെ) കൃതത്രേതാദിയുഗങ്ങളെ, തന്റെ വരവുപോക്കുകയുണ്ടാകും' കത്തിരിയുന്നവളായി, രാവുകൊണ്ടു സൂര്യന്റെ ഭാര്യയായ ഉഷസ്സ് ആത്മീയ പ്രകാശത്താൽ ഏറ്റവും ശോഭിക്കുന്നു.

12 പശുനചിത്രാസുഗോപ്രമാനാ

സിന്ധുനക്ഷോഭഃ ഉച്ഛിയാവ്യശൈൽ

അമിനതീവൈവ്യാനിവ്രതാനി

സൂര്യസ്യചേതിരശ്വിഭീട്ട്യശാനാ

അന്വയം.—

സു-ഗോ ചിത്രാ	— ശോഭനേധനാ, ചായനീയാ ഉഷാഃ
പശുൻ ന	— യഥാ പശുൻ ഗോപാലകഃ അരണ്യേ വിസ്താരയതിതഥാ
പ്രമാനാ	— തേജാ-സി വിസ്താരയന്തി
ഉച്ഛിയാ	— ഉച്ഛി, മഹതി
സിന്ധുഃ ന ക്ഷോഭഃ	— സ്യന്ദനശീലമുദകം യഥാ നിമ്ന ദേശേ വ്യാപ്നോതി തദാൽ
വി അശൈൽ	— സർവ്വം ജഗദ്വ്യാപ്നോൽ
(സൈവോഷാഃ) സൂര്യസ്യ	
രശ്മി-ഭിഃ	— കിരണൈസ്സഹ

ദൈവ്യാനി പ്രതാനി	— ദേവസംബന്ധിനി അഗ്നി
	ഹോത്രാദിനി കർമ്മാണി
അമിനതീ	— അഹിംസതീ, അനുഷ്ഠാനം
	പ്രവത്തയന്തീ
ദൃശാനാ ചേതി	— ദൃശ്യമാനാ പ്രജ്ഞാതാസിന്.

അർത്ഥം.-ശോഭനേധനയും പുജനീയയുമായ ഉഷസ്സ്, മേപ്പുകാരൻ മാടകളെ വിട്ടുപറഞ്ഞുനപോലെ, സ്വന്തം തേജസ്സുപരത്തി, മഹതിയായി, ഔകന്നവെള്ളം താഴ്ന്നപ്രദേശത്തെ വേഗത്തിൽ പ്രാപിക്കുന്നപോലെ, (തന്റെ തേജസ്സ്) ഭൂവനം മുഴുവൻ വ്യാപ്തമാക്കുന്നു. ആ ഉഷസ്സുതന്നെ ദേവസംബന്ധികളായ അഗ്നിഹോത്രാദികളുടെ കേടുവരുത്താതെ അനുഷ്ഠിച്ചുകൊണ്ട്, പുഷ്പിപ്പെടുത്തികൊണ്ട്, കാണപ്പെടുന്നു, അറിയപ്പെടുന്നു.

13 ഉഷസ്സുച്ഛിത്രമാരോ

സൂര്യം വാജിനീവതി

യേന തോകഞ്ചതന്യഞ്ചധാമഹേ

അന്വയം:-

ഹേ വാജിനീ-വതി

ഉഷഃ,

— ഹവിര്യുക്ത ക്രിയായുക്തേ,
ഉഷഃ;

യേന തോകം ച

തന്യം ച

— യേന ധനേന പുത്രം,
തൽപുത്രഞ്ച

ധാമഹേ

അസൂര്യം ചിത്രം തൽ

ആ രേ

— ദേവ്യാമഹേ, ധാരയാമഃ

— ചായനീയം ധനം ആഹര,
പ്രയത്ന

അർത്ഥം.-ഹവിര്യുക്തങ്ങളായ ക്രിയകളോടുകൂടിയ ഉഷസ്സേ, ഏതുധനം പുത്രനെയും പൗത്രനെയും നിലനിത്തുമോ, (അവകളുടേയും ക്ഷേമാധാരമായ ധാമവും ഉളവാക്കുമോ,) ആ പുര്യമായ ധനം (സുസ്ഥിതി) ബാധിക്കാക്കുന്നതല്ല.

14 ഉഷോ അദ്യേഹഗോമ
 തൃശ്ശാവതിവിഭാവരി
 രേവദന്യേവ്യുച്ഛസുതാവതി

അന്വയം:—

ഹേ ഗോ-മതി. അശ്വ-
 വതി, വിഭാ-വരി, സു
 തൃതാ-വതി, ഉഷ:

— അസുദ്യം ദാതവൈദ്യുഗോഭീ
 രൂക്ഷേ, അശ്വൈരൂക്ഷേ, വി
 ശിഷ്യ പ്രകാശോപേതേ, പ്രിയ
 സത്യവർമ്മകയാ വാചായ്ക്കേ,
 ഉഷ:

അദ്യ ഇഹ അന്യേ

— ഇദാനിം, പ്രഭാതസമയേ,
 അസ്തിൻദേശേ-അസ്താകം

രേവൽ വി ഉച്ഛ

— ധനയുക്തം കമ്മയഥാ ഭവതി
 തഥാ നൈശന്തമോനിവാന്യ

അർത്ഥം:—ഞങ്ങൾക്ക് നല്ലാനുള്ള പുതുക്കളോടും കുതിരക
 ലോടും കൂടിയവളും, മഹത്തായ പ്രകാശമുറുവളും, പ്രിയവും
 സത്യവുമായ വാക്കോട് ചേർന്നവളുമായ ഉഷസ്സേ, ഇപ്പോൾ,
 ഈ പ്രഭാതത്തിൽ, ഇവിടെ ഞങ്ങൾക്ക് ധനത്തോട് (പുഷ്പി
 യോട്) കൂടിയ കമ്മം നടക്കത്തക്കവിധം രാവീകൃതിനെ അക
 റിയാലും.

15 യുഷ്യാ ഹിവാജിനീവ

തൃശ്ശാ അദ്യാരുണോ ഉഷ:

അഥനോ വിശ്വാസൗഭാഗാന്യാപഹ

അന്വയം:-

ഹേ വാചിനി-വതി,

ഉഷഃ അതന്നാൻ

അശ്വാനൻ

— അതന്നവർണ്ണാൻ

— അശ്വസ്ഥാനീയാൻ

ഗോവിശേഷാൻ

അദ്യ യുഷ്ഠ ഹി

— അസ്തിൻ കാലേ രഥേ

യോജയൈവ

അഥ വിശ്വാ സൌഹോനി — അനന്തം (രഥമാന്തര്യ)

സർവാണി സൌഹോനി

നഃ ആ വഹ

— അസൃദ്യമാനയ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഹവിര്യുക്തമായ ക്രിയകളോടുകൂടിയ ഉഷസ്സേ, കതിരുകളുടെ സ്ഥാനത്തുള്ള പശുക്കളെ ഇപ്പോൾ തേരിൽ പൂട്ടിയാലും, തേരിലേറിയിട്ട് ഞങ്ങൾക്കൊല്ലാ സൌഹൃദങ്ങളും എത്തിച്ചുതന്നാലും.

16 അശ്വിനാ വർത്തിരസൃദാ

ഗോമുട്ടസ്ത്രാഹിരണ്യവൽ

അർവാഗ്രഥം സമനസാനിയച്ചതം

അന്വയം:-

ഹേ അശ്വിനാ, ദസ്രാ,

അസൃൽ വർത്തി:

ആ ഗോ-മൽ,

ഹിരണ്യവൽ

— അശ്വിനൗ. ദസ്രൗ

— അസ്മാകം വർത്തനഹേതും ഗൃഹം

— ആസമന്താൽ ഗോഭിര്യുക്തം,

ഹിരൺമണീയ ധനയുക്തം ച

യഥാഭവതിതഥാ

സ-മനസാ

— സമാനമനസ്സൗസന്തൗയുവാം

(യുഷ്മദീയം) രഥം അർവാക് — അർവാചീനം, അസൃഭഭിമുഖം

നിയച്ചതം

— ആവർത്തയതം

അത്ഥം—അല്ലയോ അശ്വികളേ, ശത്രുഹന്താക്കളേ, ഞങ്ങളുടെ ഗൃഹം ഗോക്കളെക്കൊണ്ടും, ശ്രേയസ്സുരവും ശോനേവുമായ ധനംകൊണ്ടും നിറയത്തക്കവിധം നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും ഒരേ മനസ്സോടു കൂടി (പ്രസാദിച്ചു) നിങ്ങളുടെ തേർ ഞങ്ങളുടെ നേരെ തിരിച്ചുവിടണം. (ഞങ്ങളുടെ സമീപം വരുമാറാകണം)

LD

17 യാപി¹ത്ഥാ²ശ്ലോക³മാദി⁴വോ

ജ്യോതി¹ജനായ² ചക്ര³ഥിഃ

ആന¹ ഊജ²ം വഹതമശി³നായു⁴വം

അന്വയം. —

LD

ഹേ അശ്വിനാ, യൌ — അശ്വിനൌ, യൌ യുവാം.
ദിവഃ ശ്ലോകം ജ്യോതിഃ — ദൃലോകാൽ, ഉപശ്ലോകനീയം, പ്രശംസനീയം തേജഃ.
ഇത്ഥാ ജനായ ആ ചക്രഥിഃ — ഇത്ഥം, അസ്സാഭിരനഭ്രയമാനേന പ്രകാരേണ, കൃതവന്തൌ
(തൌ) യുവം നഃ ഊജം — യുവാമസ്മഭ്യം ബലപ്രദേനം
ആ വഹതം. — ആനയതം, പ്രയച്യന്തം.

അത്ഥം—അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളേവർ ഇപ്രകാരം ഞങ്ങൾക്ക് അനുഭവിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ ജനങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ദൃലോകത്തിൽ നിന്ന് സ്തുത്യഹമായതേജസ്സ് ഉണ്ടാക്കുന്നുവോ ആ നിങ്ങൾ ഞങ്ങൾക്ക് ബലപ്രദമായ അന്നം എത്തിച്ചു തന്നാലും. (അശ്വികൾ സൂര്യചന്ദ്രന്മാർ തന്നെ എന്നു് ഒരു പക്ഷം. ഉച്ചസ്സംബന്ധിതം ആ പക്ഷപ്രകാരമാവാം.)

18 ഏഹദേവാമയോ¹വാ

ദൃശാഹി¹രസ്യവാ²നാതി

ദി¹വ²പ³പ⁴പ⁵പ⁶പ⁷പ⁸പ⁹പ¹⁰പ¹¹പ¹²പ¹³പ¹⁴പ¹⁵പ¹⁶പ¹⁷പ¹⁸പ¹⁹പ²⁰പ²¹പ²²പ²³പ²⁴പ²⁵പ²⁶പ²⁷പ²⁸പ²⁹പ³⁰പ³¹പ³²പ³³പ³⁴പ³⁵പ³⁶പ³⁷പ³⁸പ³⁹പ⁴⁰പ⁴¹പ⁴²പ⁴³പ⁴⁴പ⁴⁵പ⁴⁶പ⁴⁷പ⁴⁸പ⁴⁹പ⁵⁰പ⁵¹പ⁵²പ⁵³പ⁵⁴പ⁵⁵പ⁵⁶പ⁵⁷പ⁵⁸പ⁵⁹പ⁶⁰പ⁶¹പ⁶²പ⁶³പ⁶⁴പ⁶⁵പ⁶⁶പ⁶⁷പ⁶⁸പ⁶⁹പ⁷⁰പ⁷¹പ⁷²പ⁷³പ⁷⁴പ⁷⁵പ⁷⁶പ⁷⁷പ⁷⁸പ⁷⁹പ⁸⁰പ⁸¹പ⁸²പ⁸³പ⁸⁴പ⁸⁵പ⁸⁶പ⁸⁷പ⁸⁸പ⁸⁹പ⁹⁰പ⁹¹പ⁹²പ⁹³പ⁹⁴പ⁹⁵പ⁹⁶പ⁹⁷പ⁹⁸പ⁹⁹പ¹⁰⁰പ¹⁰¹പ¹⁰²പ¹⁰³പ¹⁰⁴പ¹⁰⁵പ¹⁰⁶പ¹⁰⁷പ¹⁰⁸പ¹⁰⁹പ¹¹⁰പ¹¹¹പ¹¹²പ¹¹³പ¹¹⁴പ¹¹⁵പ¹¹⁶പ¹¹⁷പ¹¹⁸പ¹¹⁹പ¹²⁰പ¹²¹പ¹²²പ¹²³പ¹²⁴പ¹²⁵പ¹²⁶പ¹²⁷പ¹²⁸പ¹²⁹പ¹³⁰പ¹³¹പ¹³²പ¹³³പ¹³⁴പ¹³⁵പ¹³⁶പ¹³⁷പ¹³⁸പ¹³⁹പ¹⁴⁰പ¹⁴¹പ¹⁴²പ¹⁴³പ¹⁴⁴പ¹⁴⁵പ¹⁴⁶പ¹⁴⁷പ¹⁴⁸പ¹⁴⁹പ¹⁵⁰പ¹⁵¹പ¹⁵²പ¹⁵³പ¹⁵⁴പ¹⁵⁵പ¹⁵⁶പ¹⁵⁷പ¹⁵⁸പ¹⁵⁹പ¹⁶⁰പ¹⁶¹പ¹⁶²പ¹⁶³പ¹⁶⁴പ¹⁶⁵പ¹⁶⁶പ¹⁶⁷പ¹⁶⁸പ¹⁶⁹പ¹⁷⁰പ¹⁷¹പ¹⁷²പ¹⁷³പ¹⁷⁴പ¹⁷⁵പ¹⁷⁶പ¹⁷⁷പ¹⁷⁸പ¹⁷⁹പ¹⁸⁰പ¹⁸¹പ¹⁸²പ¹⁸³പ¹⁸⁴പ¹⁸⁵പ¹⁸⁶പ¹⁸⁷പ¹⁸⁸പ¹⁸⁹പ¹⁹⁰പ¹⁹¹പ¹⁹²പ¹⁹³പ¹⁹⁴പ¹⁹⁵പ¹⁹⁶പ¹⁹⁷പ¹⁹⁸പ¹⁹⁹പ²⁰⁰പ²⁰¹പ²⁰²പ²⁰³പ²⁰⁴പ²⁰⁵പ²⁰⁶പ²⁰⁷പ²⁰⁸പ²⁰⁹പ²¹⁰പ²¹¹പ²¹²പ²¹³പ²¹⁴പ²¹⁵പ²¹⁶പ²¹⁷പ²¹⁸പ²¹⁹പ²²⁰പ²²¹പ²²²പ²²³പ²²⁴പ²²⁵പ²²⁶പ²²⁷പ²²⁸പ²²⁹പ²³⁰പ²³¹പ²³²പ²³³പ²³⁴പ²³⁵പ²³⁶പ²³⁷പ²³⁸പ²³⁹പ²⁴⁰പ²⁴¹പ²⁴²പ²⁴³പ²⁴⁴പ²⁴⁵പ²⁴⁶പ²⁴⁷പ²⁴⁸പ²⁴⁹പ²⁵⁰പ²⁵¹പ²⁵²പ²⁵³പ²⁵⁴പ²⁵⁵പ²⁵⁶പ²⁵⁷പ²⁵⁸പ²⁵⁹പ²⁶⁰പ²⁶¹പ²⁶²പ²⁶³പ²⁶⁴പ²⁶⁵പ²⁶⁶പ²⁶⁷പ²⁶⁸പ²⁶⁹പ²⁷⁰പ²⁷¹പ²⁷²പ²⁷³പ²⁷⁴പ²⁷⁵പ²⁷⁶പ²⁷⁷പ²⁷⁸പ²⁷⁹പ²⁸⁰പ²⁸¹പ²⁸²പ²⁸³പ²⁸⁴പ²⁸⁵പ²⁸⁶പ²⁸⁷പ²⁸⁸പ²⁸⁹പ²⁹⁰പ²⁹¹പ²⁹²പ²⁹³പ²⁹⁴പ²⁹⁵പ²⁹⁶പ²⁹⁷പ²⁹⁸പ²⁹⁹പ³⁰⁰പ³⁰¹പ³⁰²പ³⁰³പ³⁰⁴പ³⁰⁵പ³⁰⁶പ³⁰⁷പ³⁰⁸പ³⁰⁹പ³¹⁰പ³¹¹പ³¹²പ³¹³പ³¹⁴പ³¹⁵പ³¹⁶പ³¹⁷പ³¹⁸പ³¹⁹പ³²⁰പ³²¹പ³²²പ³²³പ³²⁴പ³²⁵പ³²⁶പ³²⁷പ³²⁸പ³²⁹പ³³⁰പ³³¹പ³³²പ³³³പ³³⁴പ³³⁵പ³³⁶പ³³⁷പ³³⁸പ³³⁹പ³⁴⁰പ³⁴¹പ³⁴²പ³⁴³പ³⁴⁴പ³⁴⁵പ³⁴⁶പ³⁴⁷പ³⁴⁸പ³⁴⁹പ³⁵⁰പ³⁵¹പ³⁵²പ³⁵³പ³⁵⁴പ³⁵⁵പ³⁵⁶പ³⁵⁷പ³⁵⁸പ³⁵⁹പ³⁶⁰പ³⁶¹പ³⁶²പ³⁶³പ³⁶⁴പ³⁶⁵പ³⁶⁶പ³⁶⁷പ³⁶⁸പ³⁶⁹പ³⁷⁰പ³⁷¹പ³⁷²പ³⁷³പ³⁷⁴പ³⁷⁵പ³⁷⁶പ³⁷⁷പ³⁷⁸പ³⁷⁹പ³⁸⁰പ³⁸¹പ³⁸²പ³⁸³പ³⁸⁴പ³⁸⁵പ³⁸⁶പ³⁸⁷പ³⁸⁸പ³⁸⁹പ³⁹⁰പ³⁹¹പ³⁹²പ³⁹³പ³⁹⁴പ³⁹⁵പ³⁹⁶പ³⁹⁷പ³⁹⁸പ³⁹⁹പ⁴⁰⁰പ⁴⁰¹പ⁴⁰²പ⁴⁰³പ⁴⁰⁴പ⁴⁰⁵പ⁴⁰⁶പ⁴⁰⁷പ⁴⁰⁸പ⁴⁰⁹പ⁴¹⁰പ⁴¹¹പ⁴¹²പ⁴¹³പ⁴¹⁴പ⁴¹⁵പ⁴¹⁶പ⁴¹⁷പ⁴¹⁸പ⁴¹⁹പ⁴²⁰പ⁴²¹പ⁴²²പ⁴²³പ⁴²⁴പ⁴²⁵പ⁴²⁶പ⁴²⁷പ⁴²⁸പ⁴²⁹പ⁴³⁰പ⁴³¹പ⁴³²പ⁴³³പ⁴³⁴പ⁴³⁵പ⁴³⁶പ⁴³⁷പ⁴³⁸പ⁴³⁹പ⁴⁴⁰പ⁴⁴¹പ⁴⁴²പ⁴⁴³പ⁴⁴⁴പ⁴⁴⁵പ⁴⁴⁶പ⁴⁴⁷പ⁴⁴⁸പ⁴⁴⁹പ⁴⁵⁰പ⁴⁵¹പ⁴⁵²പ⁴⁵³പ⁴⁵⁴പ⁴⁵⁵പ⁴⁵⁶പ⁴⁵⁷പ⁴⁵⁸പ⁴⁵⁹പ⁴⁶⁰പ⁴⁶¹പ⁴⁶²പ⁴⁶³പ⁴⁶⁴പ⁴⁶⁵പ⁴⁶⁶പ⁴⁶⁷പ⁴⁶⁸പ⁴⁶⁹പ⁴⁷⁰പ⁴⁷¹പ⁴⁷²പ⁴⁷³പ⁴⁷⁴പ⁴⁷⁵പ⁴⁷⁶പ⁴⁷⁷പ⁴⁷⁸പ⁴⁷⁹പ⁴⁸⁰പ⁴⁸¹പ⁴⁸²പ⁴⁸³പ⁴⁸⁴പ⁴⁸⁵പ⁴⁸⁶പ⁴⁸⁷പ⁴⁸⁸പ⁴⁸⁹പ⁴⁹⁰പ⁴⁹¹പ⁴⁹²പ⁴⁹³പ⁴⁹⁴പ⁴⁹⁵പ⁴⁹⁶പ⁴⁹⁷പ⁴⁹⁸പ⁴⁹⁹പ⁵⁰⁰പ⁵⁰¹പ⁵⁰²പ⁵⁰³പ⁵⁰⁴പ⁵⁰⁵പ⁵⁰⁶പ⁵⁰⁷പ⁵⁰⁸പ⁵⁰⁹പ⁵¹⁰പ⁵¹¹പ⁵¹²പ⁵¹³പ⁵¹⁴പ⁵¹⁵പ⁵¹⁶പ⁵¹⁷പ⁵¹⁸പ⁵¹⁹പ⁵²⁰പ⁵²¹പ⁵²²പ⁵²³പ⁵²⁴പ⁵²⁵പ⁵²⁶പ⁵²⁷പ⁵²⁸പ⁵²⁹പ⁵³⁰പ⁵³¹പ⁵³²പ⁵³³പ⁵³⁴പ⁵³⁵പ⁵³⁶പ⁵³⁷പ⁵³⁸പ⁵³⁹പ⁵⁴⁰പ⁵⁴¹പ⁵⁴²പ⁵⁴³പ⁵⁴⁴പ⁵⁴⁵പ⁵⁴⁶പ⁵⁴⁷പ⁵⁴⁸പ⁵⁴⁹പ⁵⁵⁰പ⁵⁵¹പ⁵⁵²പ⁵⁵³പ⁵⁵⁴പ⁵⁵⁵പ⁵⁵⁶പ⁵⁵⁷പ⁵⁵⁸പ⁵⁵⁹പ⁵⁶⁰പ⁵⁶¹പ⁵⁶²പ⁵⁶³പ⁵⁶⁴പ⁵⁶⁵പ⁵⁶⁶പ⁵⁶⁷പ⁵⁶⁸പ⁵⁶⁹പ⁵⁷⁰പ⁵⁷¹പ⁵⁷²പ⁵⁷³പ⁵⁷⁴പ⁵⁷⁵പ⁵⁷⁶പ⁵⁷⁷പ⁵⁷⁸പ⁵⁷⁹പ⁵⁸⁰പ⁵⁸¹പ⁵⁸²പ⁵⁸³പ⁵⁸⁴പ⁵⁸⁵പ⁵⁸⁶പ⁵⁸⁷പ⁵⁸⁸പ⁵⁸⁹പ⁵⁹⁰പ⁵⁹¹പ⁵⁹²പ⁵⁹³പ⁵⁹⁴പ⁵⁹⁵പ⁵⁹⁶പ⁵⁹⁷പ⁵⁹⁸പ⁵⁹⁹പ⁶⁰⁰പ⁶⁰¹പ⁶⁰²പ⁶⁰³പ⁶⁰⁴പ⁶⁰⁵പ⁶⁰⁶പ⁶⁰⁷പ⁶⁰⁸പ⁶⁰⁹പ⁶¹⁰പ⁶¹¹പ⁶¹²പ⁶¹³പ⁶¹⁴പ⁶¹⁵പ⁶¹⁶പ⁶¹⁷പ⁶¹⁸പ⁶¹⁹പ⁶²⁰പ⁶²¹പ⁶²²പ⁶²³പ⁶²⁴പ⁶²⁵പ⁶²⁶പ⁶²⁷പ⁶²⁸പ⁶²⁹പ⁶³⁰പ⁶³¹പ⁶³²പ⁶³³പ⁶³⁴പ⁶³⁵പ⁶³⁶പ⁶³⁷പ⁶³⁸പ⁶³⁹പ⁶⁴⁰പ⁶⁴¹പ⁶⁴²പ⁶⁴³പ⁶⁴⁴പ⁶⁴⁵പ⁶⁴⁶പ⁶⁴⁷പ⁶⁴⁸പ⁶⁴⁹പ⁶⁵⁰പ⁶⁵¹പ⁶⁵²പ⁶⁵³പ⁶⁵⁴പ⁶⁵⁵പ⁶⁵⁶പ⁶⁵⁷പ⁶⁵⁸പ⁶⁵⁹പ⁶⁶⁰പ⁶⁶¹പ⁶⁶²പ⁶⁶³പ⁶⁶⁴പ⁶⁶⁵പ⁶⁶⁶പ⁶⁶⁷പ⁶⁶⁸പ⁶⁶⁹പ⁶⁷⁰പ⁶⁷¹പ⁶⁷²പ⁶⁷³പ⁶⁷⁴പ⁶⁷⁵പ⁶⁷⁶പ⁶⁷⁷പ⁶⁷⁸പ⁶⁷⁹പ⁶⁸⁰പ⁶⁸¹പ⁶⁸²പ⁶⁸³പ⁶⁸⁴പ⁶⁸⁵പ⁶⁸⁶പ⁶⁸⁷പ⁶⁸⁸പ⁶⁸⁹പ⁶⁹⁰പ⁶⁹¹പ⁶⁹²പ⁶⁹³പ⁶⁹⁴പ⁶⁹⁵പ⁶⁹⁶പ⁶⁹⁷പ⁶⁹⁸പ⁶⁹⁹പ⁷⁰⁰പ⁷⁰¹പ⁷⁰²പ⁷⁰³പ⁷⁰⁴പ⁷⁰⁵പ⁷⁰⁶പ⁷⁰⁷പ⁷⁰⁸പ⁷⁰⁹പ⁷¹⁰പ⁷¹¹പ⁷¹²പ⁷¹³പ⁷¹⁴പ⁷¹⁵പ⁷¹⁶പ⁷¹⁷പ⁷¹⁸പ⁷¹⁹പ⁷²⁰പ⁷²¹പ⁷²²പ⁷²³പ⁷²⁴പ⁷²⁵പ⁷²⁶പ⁷²⁷പ⁷²⁸പ⁷²⁹പ⁷³⁰പ⁷³¹പ⁷³²പ⁷³³പ⁷³⁴പ⁷³⁵പ⁷³⁶പ⁷³⁷പ⁷³⁸പ⁷³⁹പ⁷⁴⁰പ⁷⁴¹പ⁷⁴²പ⁷⁴³പ⁷⁴⁴പ⁷⁴⁵പ⁷⁴⁶പ⁷⁴⁷പ⁷⁴⁸പ⁷⁴⁹പ⁷⁵⁰പ⁷⁵¹പ⁷⁵²പ⁷⁵³പ⁷⁵⁴പ⁷⁵⁵പ⁷⁵⁶പ⁷⁵⁷പ⁷⁵⁸പ⁷⁵⁹പ⁷⁶⁰പ⁷⁶¹പ⁷⁶²പ⁷⁶³പ⁷⁶⁴പ⁷⁶⁵പ⁷⁶⁶പ⁷⁶⁷പ⁷⁶⁸പ⁷⁶⁹പ⁷⁷⁰പ⁷⁷¹പ⁷⁷²പ⁷⁷³പ⁷⁷⁴പ⁷⁷⁵പ⁷⁷⁶പ⁷⁷⁷പ⁷⁷⁸പ⁷⁷⁹പ⁷⁸⁰പ⁷⁸¹പ⁷⁸²പ⁷⁸³പ⁷⁸⁴പ⁷⁸⁵പ⁷⁸⁶പ⁷⁸⁷പ⁷⁸⁸പ⁷⁸⁹പ⁷⁹⁰പ⁷⁹¹പ⁷⁹²പ⁷⁹³പ⁷⁹⁴പ⁷⁹⁵പ⁷⁹⁶പ⁷⁹⁷പ⁷⁹⁸പ⁷⁹⁹പ⁸⁰⁰പ⁸⁰¹പ⁸⁰²പ⁸⁰³പ⁸⁰⁴പ⁸⁰⁵പ⁸⁰⁶പ⁸⁰⁷പ⁸⁰⁸പ⁸⁰⁹പ⁸¹⁰പ⁸¹¹പ⁸¹²പ⁸¹³പ⁸¹⁴പ⁸¹⁵പ⁸¹⁶പ⁸¹⁷പ⁸¹⁸പ⁸¹⁹പ⁸²⁰പ⁸²¹പ⁸²²പ⁸²³പ⁸²⁴പ⁸²⁵പ⁸²⁶പ⁸²⁷പ⁸²⁸പ⁸²⁹പ⁸³⁰പ⁸³¹പ⁸³²പ⁸³³പ⁸³⁴പ⁸³⁵പ⁸³⁶പ⁸³⁷പ⁸³⁸പ⁸³⁹പ⁸⁴⁰പ⁸⁴¹പ⁸⁴²പ⁸⁴³പ⁸⁴⁴പ⁸⁴⁵പ⁸⁴⁶പ⁸⁴⁷പ⁸⁴⁸പ⁸⁴⁹പ⁸⁵⁰പ⁸⁵¹പ⁸⁵²പ⁸⁵³പ⁸⁵⁴പ⁸⁵⁵പ⁸⁵⁶പ⁸⁵⁷പ⁸⁵⁸പ⁸⁵⁹പ⁸⁶⁰പ⁸⁶¹പ⁸⁶²പ⁸⁶³പ⁸⁶⁴പ⁸⁶⁵പ⁸⁶⁶പ⁸⁶⁷പ⁸⁶⁸പ⁸⁶⁹പ⁸⁷⁰പ⁸⁷¹പ⁸⁷²പ⁸⁷³പ⁸⁷⁴പ⁸⁷⁵പ⁸⁷⁶പ⁸⁷⁷പ⁸⁷⁸പ⁸⁷⁹പ⁸⁸⁰പ⁸⁸¹പ⁸⁸²പ⁸⁸³പ⁸⁸⁴പ⁸⁸⁵പ⁸⁸⁶പ⁸⁸⁷പ⁸⁸⁸പ⁸⁸⁹പ⁸⁹⁰പ⁸⁹¹പ⁸⁹²പ⁸⁹³പ⁸⁹⁴പ⁸⁹⁵പ⁸⁹⁶പ⁸⁹⁷പ⁸⁹⁸പ⁸⁹⁹പ⁹⁰⁰പ⁹⁰¹പ⁹⁰²പ⁹⁰³പ⁹⁰⁴പ⁹⁰⁵പ⁹⁰⁶പ⁹⁰⁷പ⁹⁰⁸പ⁹⁰⁹പ⁹¹⁰പ⁹¹¹പ⁹¹²പ⁹¹³പ⁹¹⁴പ⁹¹⁵പ⁹¹⁶പ⁹¹⁷പ⁹¹⁸പ⁹¹⁹പ⁹²⁰പ⁹²¹പ⁹²²പ⁹²³പ⁹²⁴പ⁹²⁵പ⁹²⁶പ⁹²⁷പ⁹²⁸പ⁹²⁹പ⁹³⁰പ⁹³¹പ⁹³²പ⁹³³പ⁹³⁴പ⁹³⁵പ⁹³⁶പ⁹³⁷പ⁹³⁸പ⁹³⁹പ⁹⁴⁰പ⁹⁴¹പ⁹⁴²പ⁹⁴³പ⁹⁴⁴പ⁹⁴⁵പ⁹⁴⁶പ⁹⁴⁷പ⁹⁴⁸പ⁹⁴⁹പ⁹⁵⁰പ⁹⁵¹പ⁹⁵²പ⁹⁵³പ⁹⁵⁴പ⁹⁵⁵പ⁹⁵⁶പ⁹⁵⁷പ⁹⁵⁸പ⁹⁵⁹പ⁹⁶⁰പ⁹⁶¹പ⁹⁶²പ⁹⁶³പ⁹⁶⁴പ⁹⁶⁵പ⁹⁶⁶പ⁹⁶⁷പ⁹⁶⁸പ⁹⁶⁹പ⁹⁷⁰പ⁹⁷¹പ⁹⁷²പ⁹⁷³പ⁹⁷⁴പ⁹⁷⁵പ⁹⁷⁶പ⁹⁷⁷പ⁹⁷⁸പ⁹⁷⁹പ⁹⁸⁰പ⁹⁸¹പ⁹⁸²പ⁹⁸³പ⁹⁸⁴പ⁹⁸⁵പ⁹⁸⁶പ⁹⁸⁷പ⁹⁸⁸പ⁹⁸⁹പ⁹⁹⁰പ⁹⁹¹പ⁹⁹²പ⁹⁹³പ⁹⁹⁴പ⁹⁹⁵പ⁹⁹⁶പ⁹⁹⁷പ⁹⁹⁸പ⁹⁹⁹പ¹⁰⁰⁰

അന്വയം:—

ഉഷഃ-ബുധഃ	— ഉഷസിപ്രബുദ്ധാഃ അഗ്വാഃ
ഇഹ സോമ-പിതയേ	— അസ്മിൻയാഗേ സോമപാനായ
ദേവോ	— ദേവനഗ്നീലൗ
മയഃ-ഭുവാ	— സുഖസ്യഭാവയിതാൻതേ
ഹിരണ്യ-വത്തനി ദസ്രാ	— സുവണ്ണരഥയുക്തൗ അഗ്നിൗ
ആ വഹന്തു	— ആനയന്തു

അർത്ഥം:—രാവിലെ ഉണർന്നു കിരുകൾ, ഈ യാഗത്തിൽ സോമപാനത്തിനായി പ്രകാശവാന്മാരും സുഖഭാഗാക്കളും സ്വണ്ണന്തേരോടുകൂടിയവർക്കായ അഗ്നികളെ വത്തങ്ങളെ

വർഗ്ഗം 28-29. അനുഷ്ടുപ്ഗായത്രിത്രിഷ്ടുശ്ലോകനാംസി, അഗ്നിഷോമൗദേവതാ

1 അഗ്നിഷോമാവിമസുമേ
 ശൃണതഃപൃഷ്ണാഹവം
 പ്രതിസുക്താനിഹര്യതം
 ഭവന്താശുഷേമയഃ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നിഷോമൗ	— വൃഷണൗ, കാമാനാം
ഇമം മേഹവം സ ശൃണതം	— വന്ധിതാൻതേ, അഗ്നിഷോമൗ
സു-ഉക്താനി	— ഇദാനിം പ്രയുജ്യമാനം മദിയമാ
പ്രതി ഹര്യതം	— ഹ്വാനം സമ്യഗവഗച്ഛതം
(തദനന്തരം) മാശുഷേ മയഃ	— ശോഭനാനി സ്തുതിവചനാനി
ഭവതം	— പ്രത്യേകം കാമയേഥാം
	— ഹവിർത്തവതേ യജമാനായ
	സുഖസ്യഭാഗാൻതേഭവതം

അർത്ഥം: കാര്യവർഷികളായ അഗ്നിസോമന്മാരെ, ഇപ്പോൾ എന്റെ ഈ വിളി വേണ്ടപോലെ കേൾക്കുമാറാകണം. എന്റെ സ്തുതിവചനങ്ങൾ അവിടുന്ന് പ്രത്യേകം ഇഷ്ടപ്പെടണം. പിന്നെ ഹവിസ്സുനല്കുന്ന യജമാനന് (എനിക്ക്) സുഖഭാഗാവായി ഭവിക്കണം.

2 അഗ്നിഷോമായോ അഭ്യവാ

മിദംവചസ്സപര്യതി

തസ്മൈധത്തം സുവിദ്യം

ഗവാംപോഷംസാഗ്യം

അന്വയം:—

ഘേ അഗ്നിഷോമാ,

യഃ അഭ്യ

— യഃ യജമാനഃ അസ്മിൻ
കർമ്മണി

വാം ഇദം വചഃ

സപര്യതി

— യവാഭ്യാം, യഷ്ടന്തേം സ്തുതി
ലക്ഷണം വാക്യം പുജിതം
കരോതി

തസ്മൈ സു-വിദ്യം

— ഗോഭനേന വിദ്യേണ,
സാമന്തേന്ത്യനോപേതം

സ-സാഗ്യം

— ഗോഭനൈനാശൈശ്വര്യം

ഗവാം പോഷം ധത്തം

— പശുനാഭിവിധിം പ്രയച്ചതം

അർത്ഥം.—അദ്വയോ അഗ്നിസോമന്മാരേ, ഏതു യജമാനൻ ഈ കർമ്മത്തിൽ നിന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു ഈ സ്തുതിവചനം അർപ്പിക്കുന്നുവോ ആ യജമാനന് നല്ല വിദ്യയുള്ളതും നല്ല കർമ്മങ്ങളും പ്രദാനമാർഹ പശുസമൃദ്ധി നൽകുമാറാകണം. അതായത് കർമ്മകൃഷ്ണം പുഷ്പം ധർമ്മം പ്രദാനമാർഹമാകണം.

3 അഗ്നിഷോമായ ആഹുതിം
 യോവാന്ദാശാദ്ധവിഷ്ണുതം
 സപ്രജയാസുവീര്യം
 വിശ്വമായുപ്യശ്നുവൽ

അന്വയം:—

ഘേ അഗ്നിഷോമാ, യഃ

ആഹുതിം

— അഗ്നിഷോമൗ, യഃ യജമാനഃ
 ആജ്യാഹുതിം

വാം ദാശാൽ

— യുവാഭ്യോം ദദ്യാൽ

(അഥവാ) ഹവിഃ-കൃതിം

— ചന്ദ്രപരോഡാശാഭിനാ
 ഹവിഷാകൃതാമാഹുതിം

യഃ (യജമാനഃ ദദ്യാൽ)

സഃ പ്ര-ജയാ സു-വീര്യം

— പുത്രപൗത്രാഭിനായുക്തം
 ശോഭനവീര്യയുക്തം

വിശ്വം ആയുഃ വി

അശ്നുവൽ

— സർവ്വം ജീവനം വ്യാപ്നോതു

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നിസോമന്മാരേ, ഏവൻ നിങ്ങൾ
 ക്ഷേ് നെയ് ഹോമിപ്പിന്നുവോ, അല്ലങ്കിൽ ചന്ദ്രപരോഡാശാഭി
 ഹവിസ്സുകൊണ്ടുള്ള ആഹുതി തരുന്നവോ, ആ യജമാനൻ പുത്ര
 പൗത്രാദികളോടുകൂടിയതും വീര്യയുക്തവുമായി മുഴുവനായുസ്സും
 പ്രാപിപ്പിട്ടു

4 അഗ്നിഷോമാചേതി തദ്വീര്യം വാം

യദ്വേഷ്ണീതമവസം പണിങ്ഗാഃ

അവാതിരതം ബ്രസയസ്യ ശേഷോ

വിനതഞ്ജോതിരേകം ബഹുഭ്യഃ

അനന്തം:-

ഹേ അഗ്നിഷോമാ

യൽ വാം ഗാഃ അവസം — യേനവീര്യേണയുവയോഃ
ഗോരൂപമന്നം

പണിം അമൃഷ്ണീതം — പണേഃ (വിഭക്തിവ്യത്യയഃ)
ഏതന്നാജ്ഞാസുരാൽ
അപാഹാർഷ്ടം

(തഥാ) ബൃസയസ്യ

ശേഷഃ — തപശ്ചനാമകാസുരാഭ്യേണ
മപത്യം, വൃത്രം

അവ അതിരതം — അവധിഷ്ടം (പ്രാണാപാന
രൂപയോഃ യുവയോഃ വൃത്രേ
അവസ്ഥാനാൽ സമരണം
പ്രാപ്തഃ)

(തതഃ, വൃത്രവധാനന്തരം)

ദ്യോതിഃ — ദ്യോതമാനം സൂര്യം

ഏകം — നഭസിഗച്ഛന്തം

ബഹു-ഭ്യഃ — ബഹുനാം ജനാനാമത്മായ

അവിന്ദതം — അലഗ്നാമാം

വാം തൽ വീര്യം — വക്ഷ്യമാണവീര്യം

ചേതി — അസ്മാഭിർജ്ഞാതം

അർത്ഥം:-യാതൊരു വീര്യംകൊണ്ടാണോ, അല്ലയോ അഗ്നിസോമന്മാരേ, പണി എന്നു പേരായ അസുരകുടുംബിനീസ് നിങ്ങളുടെ പശുരൂപമായ ധനത്തെ വിടുവിച്ചുകൊണ്ടുവന്നത്, അതുപോലെ തപശ്ചാഖ്യേണ അസുരന്റെ പുത്രനായ വൃത്രനെ (പ്രാണാപാന രൂപന്മാരായ നിങ്ങൾ വൃത്രകൾ സ്ഥിതിചെയ്യാതെ) കൊന്നത്, അതിനുശേഷം എല്ലാ ജനങ്ങൾക്കുംവേണ്ടി ആകാശത്തിൽ പ്രകാശകനായ സൂര്യനെ നിർത്തിയത് അപ്രകാരമെല്ലാമുള്ള നിങ്ങളുടെ സ്തുത്യയായ സാമർത്ഥ്യം ഞങ്ങൾക്കറിയാം..

5 യുവചേതാനിവിവിരോചനാ
 നൃഗ്നിശ്ചസോമസക്തന്യതം
 യുവംസിന്ധൂരദിഗ്നേരവദ്യാ
 ദഗ്നിഷോമാവദ്യഞ്ചാത്ഗൃഹീതാൻ

അന്വയം:—

ഹേ സോമ (ത്വം) നഗ്നി:

ച സക്ത

— സമാനകർമ്മാണാംസന്തേ

യുവം

— യുവാം.

രോചനാനി

— രോചമാനാനി, ദീപ്യമാനാനി

ഏതാനി

— അസ്മാദിന്നിശിദൃശ്യമാനാനി

താരാഗ്രഹാദിനിദ്യോതിഷി

ദിവി അന്യതം

— ദൃഢോകേ അധാരന്യതം

ഹേ അഗ്നിഷോമേ,

ഗൃഹീതാൻ

— വൃത്രവധരൂപേണ ബ്രഹ്മഹത്യം

ശേനപാപേന ഗൃഹീതാൻ,

ആക്രാന്താൻ

സിന്ധൂൻ

— നദീവിശേഷാൻ

അഭി-ഗ്നേഃ അവദ്യാൻ

— അഭിഗ്നേയമാവാൻ പാപാൻ

യുവാം അമൃഞ്ചതം

— മുക്തവന്തം

അർത്ഥം.—അല്ലയോസോമ, അവിടുന്ന് അഗ്നിയും ഇല്ലാക
 മാക്കളായി പ്രകാശമാനങ്ങളും, ഞങ്ങളാൽ രാത്രി ആകാശ
 ത്തിൽ കാണപ്പെടുന്നവയുമായ ഗ്രഹനക്ഷത്രാദി ദ്യോതിസ്തൃ
 കളെ ധരിയ്ക്കുന്നുവല്ലോ. അല്ലയോ അഗ്നിസോമന്മാരെ, വൃത്ര
 വധംമൂലം ബ്രഹ്മഹത്യാപാപം ബാധിച്ച നദികളെ ആ പാപ
 ത്തിൽനിന്ന് നിങ്ങളാണല്ലോ മോചിപ്പിച്ചത്. (ഇത്രനെ
 ബാധിച്ച ബ്രഹ്മഹത്യാദോഷം ഭൂമിയിലും വൃക്ഷങ്ങളിലും സ്രീ
 കളിലും നദികളിലും ഇത്രൻ പകർന്നുകൊടുത്തു. അവയിൽ
 നദികളുടെ പാപം സോമാഗ്നികൾ പരിഹരിച്ചു.)

6 ആന്യന്ദി¹വോ¹മാ¹തരി¹ശ്ചാ¹ജഭാരാ
 മ¹മ¹നാഭന്യം പരിശ്വേ¹നോ അഭ്യേഃ
 അഗ്നി¹ഷോമാ ബ്രഹ്മ¹ണാവാ¹വ്യധാനോ
 ത്വജ്ഞായ പക്രമു¹രുലോകം

വ. 28

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നിഷോമാ,

(യുവയോമധ്യേ) അന്യം — ഏകം, അഗ്നിം
 മാതരിശ്ചാ ദിവഃ — വായുഃ ദൃലോകാൽ
 ആ ജഭാര — ഭൂഗവേ, യജമാനായ ആജഹാര
 ശ്വേതഃ — ശംസനീയ ഗതിമാൻ പക്ഷി,
 പക്ഷ്യാകാരാഗായത്രി

അന്യം അഭ്യേഃ പരി

അമമ¹നാൽ — സോമം മേരോരുപരൂപസ്ഥി
 താൽ സ്വർഗ്ഗാൽ ബലാഭാ
 ഹൃതവതീ

(ഏവം മഹാനഭാവൈ

യവാം) ബ്രഹ്മണാ — സ്രഷ്ടാ
 വവ്യധാനാ — വർഷാണൈ
 യജ്ഞായ — അന്യേഷാം ദേവാനാം യാഗായ
 ഉരുഃ ലോകം — വിഷ്വീണ്ണം സ്ഥാനം
 പക്രമുഃ ഉ — കൃതവന്താവേവ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നിസോമന്മാരേ, നിങ്ങളിൽ ഏക
 നെ, അഗ്നിയെ വായു ദൃലോകത്തിൽനിന്ന് യജമാനനായ
 ഭൂഗവിന്നുവേണ്ടി കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്ന പക്ഷിരൂപയായ ഗാ
 യത്രി അന്യനെ, സോമനെ മഹാമേരുവിന്നും മുകളിലുള്ള
 സ്വർഗ്ഗത്തിൽ നിന്ന് ബലംപ്രയോഗിച്ചു കൊണ്ടുപോന്നു. അ
 പ്രകാരം മഹാനഭാവന്മാരായി, സ്രഷ്ടാവായ ബ്രഹ്മാവിനാൽ
 വൃദ്ധിനേടിയ നിങ്ങൾ മറ്റുദേവന്മാരെ ഉദ്ദേശിച്ച യജ്ഞാതി
 ന് വിഷ്വീണ്ണമായ സ്ഥാനമുണ്ടാക്കി. (യജ്ഞാതിൽ ആദ്യ

മാഗദേവതകളായ അഗ്നിസോമന്മാർക്ക് ഹോമകണ്ഡത്തിൽ വടക്കെ പകുതിയിലും തെക്കെ പകുതിയിലും ഹോമിച്ചു. മറ്റു ദേവന്മാർക്ക് നട്ടാമം ഹവിസ്സ് ഹോമിച്ചു.)

7 അഗ്നിഷോമാഹവിഷഃ പ്രസ്ഥിതസ്യ

വീതം ഹര്യതം വൃഷണാബൃഷേമാം.

സുഗന്മാണാസ്വപസാഹിദ്രത

മഥാധത്തം യജമാനായ ശം യോഃ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നിഷോമാ,

പ്ര-സ്ഥിതസ്യ

— ഹോമാത്മാഹവനീയ സമീപം പ്രാപ്തസ്യ

ഹവിഷഃ വീതം.

— ഇദംഹവിഃ (വിഭേതിവ്യത്യയി) ക്ഷേയതം.

(തദനന്തരം) ഹര്യതം

— അസ്മാൻ കാമയേമാം (ച)

ഹേ വൃഷണാ

— വൃഷണൗ, കാമാനാം വഷിതാരൗ

ബൃഷേമാം

— അസ്മദീയം പരിചരണം സേവേമാം

(തദനന്തരം)

സു-ഗന്മാണാ

— ശോഭനസുഖൗ

സു-അവസാ ഹി

— ലോഭനലക്ഷണൗച

ഭൂതം

— അസ്മാകം ഭവതം

അഥ യജമാനായ

— ഹവിദ്വത്തവതേ

ശം യോഃ

— രോഗാണാം ശമനം

— യോനാം യാവനം ച

ധത്തം

— വിധത്തം, കരുതം

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നിസോമന്മാരേ, ഹോമിക്കാനായി ആഹവനീയാഗ്നിയുടെ സമീപത്തെത്തിച്ച ഈ ഹവിസ്സിനെ ഭക്ഷിക്കുമാറാകണം. പിന്നെ ഞങ്ങളെ ഇഷ്ടപ്പെടണം. കാമ

വഷകരേ, ഞങ്ങളുടെ പരിചരണം സ്വീകരിയ്ക്കണം. ഞങ്ങൾ ക്ഷേമം നല്ല സുഖവും രക്ഷയും തരുന്നവരായി ഭവിയ്ക്കണം. ഹവിസ്സു നല്കുന്ന യജമാനൻ (എനിയ്ക്ക്) രോഗശമനവും യേശുരീകരണവും ഉണ്ടാക്കിത്തരണം.

8 യോഗീഷോമാഹവിഷാസപര്യാ
 ദേവദ്രീചാമനസായോഘ്വതേന
 തസ്യവ്രതം രക്ഷതം പാതമംഹസോ
 വിശേഷനായമഹിശമ്മയച്ഛതം

അനവയം -

യഃ അഗ്നിഷോമാ,	— അഗ്നിഷോമോ
ദേവദ്രീചാ	— ദേവതാപരായണേന ശ്രദ്ധായുക്തേന
മനസാ	— അന്തഃകരണേനയുക്തസ്സൻ
ഹവിഷാ സപര്യാൽ	— സപര്യാതി, പരിചരതി
യഃ ഘ്വതേന	— ആജ്യേന (അഗ്നിഷോമോ പരിചരതി)
തസ്യ (യജമാനസ്യ)	
വ്രതം രക്ഷതം	— കർമ്മരക്ഷതം
അംഹസഃ പാതം	— പാപാൽ സംരക്ഷതം
വിശേഷനായ	— യാഗേഷു പ്രവിശതേ തദൈശ്വര്യജമാനായ
മഹി ശമ്മ യച്ഛതം	— പ്രഭൃതം സുഖം ദത്തം

അർത്ഥം.-യാതൊരാൾ അഗ്നിസോമന്മാരെ അവരിലൂന്നി ധൃഢയോടുചിത മനസ്സാൽ, ഉൾക്കൊള്ളാൻ ഹവിസ്സുപിച്ച് സേവിയ്ക്കുന്നു, യാതൊരാൾ അഗ്നിസോമന്മാരെ നെയ്കൊണ്ട് (നെയ് ഹോമിച്ചു) സേവിയ്ക്കുന്നു, ആ യജമാനന്റെ കർമ്മത്തെ നിശ്ചയ പാവിയ്ക്കുന്നു. ആ യജമാനനെ പാപത്തിൽ നിന്ന് രക്ഷിയ്ക്കണം. യാഗങ്ങളിൽ പ്രവേശിയ്ക്കുന്ന യാഗോപാധിസ് മികച്ച സുഖം നല്കണം.

9 അഗ്നിഷോമാസവേദസാ
 സഹിതീവനതഃഗിരഃ
 സന്ദേവത്രാബദ്രവഥുഃ

അന്വയം:-

ഹേ അഗ്നിഷോമാ,	— അഗ്നിഷോമൗ, (യുവാം)
സ-വേദസാ	— സമാനേനൈകേന വേദസാ ഹവിർദ്വ്യക്ഷണനാനേന യുക്തൗ
സ-ഹിതീ	— സമാനാഹ്വാനൗ (ച സന്തൗ)
ഗിരഃ വനതഃ	— അസുദീയാസ്തൃതിഃ സംഭജേമാം
ദേവ-ത്രാ	— ദേവേഷു സദ്യേഷു (യൌയുവാം)
സഃ ബദ്രവഥുഃ	— സംഭൃതൗ, സംഭാവിതൗ പ്രശസ്തൗ സ്ഥഃ

അർത്ഥം-അല്ലയോ അഗ്നിസോമന്മാരേ, നിങ്ങൾ ഒരേ തരത്തിലുള്ള ഹവിസ്സുറവരായി, ഒരേ വിധത്തിൽ വിളിയുപ്പെടുന്നവരായി ഞങ്ങളുടെ സ്തൂതികളെ പ്രാപിയ്ക്കൂ (സ്വീകരിയ്ക്കൂ) മാറാകണം. എല്ലാ ദേവന്മാരുടേയും ഇടയിൽ നിങ്ങൾ ബഹു മതരം പ്രശസ്തമാണല്ലോ (ദേവന്മാരിൽ അഗ്നിസോമന്മാർ രാജാക്കളെന്ന് ശ്രുതി)

10 അഗ്നിഷോമാവനേനവാം
 യോവാങ്ഘൃതേനദാശതി
 തസ്മൈദീയേതം ബൃഹൽ

അന്വയം:-

ഹേ അഗ്നിഷോമൗ വാം	— യുവയോസ്സംബന്ധി
യഃ അനേന ഘൃതേന	— ഉൽപവനാദിഭിഃ സംസ്കൃതേ നാജ്യേനയുക്തം ഹവിഃ

വാം ദാശതി	— യുവാഭ്യോം പ്രയച്ഛതി
തന്നൈ (യജമാനായ)	
ബൃഹൽ	— പ്രഭൃതംധനം
ദീദയതം	— പ്രകാശയതം, പ്രയച്ഛതം

അർത്ഥം.—അഗ്നിസോമന്മാരേ, ഏതു യജമാനൻ പവിത്രം കൊണ്ടു് ഇളക്കി അരിച്ചു് സംസ്കരിച്ച (ശുദ്ധിവരുത്തിയ) ഈ നെയ്യോടുകൂടിയ ഹവിസ്സു്, നിങ്ങൾക്കു് പ്പിന്നുവോ, ആ യജമാനനു് മികച്ച ധനം പ്രകാശിപ്പിന്നുണം, കൊടുക്കണം.

11 അഗ്നിഷോമാവിമാനിനോ

യുവം ഹവ്യാജ്ജോഷതം

ആയാതമപനസ്സചാ

അന്വയം:—

ഹേ അഗ്നിഷോമേ,

യുവം — യുവാം

നഃ ഇമാനി ഹവ്യാ — അസ്മദീയാനി ഹവിഃഷി

ജ്ജോഷതം — സേവേമാം

(തദർത്ഥം) നഃ സചാ

ഉപ ആ യാതം — യുവാംസഹ ഉപാഗച്ഛതം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നിസോമന്മാരേ, നിങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ ഈ ഹവിസ്സുകൾ സ്വീകരിപ്പിന്നു. അതിന്നുവേണ്ടി ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വന്നതളണം.

12 അഗ്നിഷോമാപിപുതമവ്തോന

ആപ്യായന്താമുസ്രിയാഹവ്യസുഭഃ

അസ്മേബലാനിമഘപാസ്യയത്തം

ഘോരാനോ ധയാം പ്രഷ്ടിമന്തം

അനന്വയം -

ഹേ അഗ്നിഷോമാ, നഃ

അവൃതഃ പിപൃതം

— അസ്മാകമഗ്യാൻ പാലയതം

ഹവ്യ-സുഭഃ

— ക്ഷീരാദിഹവിഷാഃ

ഉത്പാദേയിത്രഃ

ഉന്ത്രിയാഃ

— അസ്മദേയ ഗാവഃ (ച)

ആ പ്യായന്താം

— പ്രവൃദ്ധാസ്സതു

മംലവൽ-സു

— ഹവിർദ്വൈകുലധനയുമേതവഃ

അസ്മേ ബലാനി ധത്തം

— അസ്മാസു ബലാനി സ്ഥാപയത

(തഥാ) നഃ അധാരം

— അസ്മാകം യാഗം

ശ്രഷ്ടി-മന്തം കൃണതം

— ധനയുക്തം കരുതം

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നിസോമന്മാരേ, ഞങ്ങളുടെ കതിരുകളെ കാത്തുരക്ഷിച്ചാലും. പാൽ മുതലായ ഹവിസ്സുകളിൽ പാദിപ്പിടുന്ന ഞങ്ങളുടെ പശുക്കൾ വൃദ്ധിയെ പ്രാപിക്കട്ടെ. ഹവിർദ്ധനന്മാരായ ഞങ്ങളുടെ യാഗം ധനയുക്തമാക്കിയാലും അതായത് അത് നിവൃത്തിപ്പെടാൻ ധനശ്ലേഷമില്ലാതാക്കിയാലും. വൃഗ് 30-31-32 ആത്ംഗിരസഃ കഥംസഃ ഭൃഷിഃ ത്രിഷ്ടപ് ജഗത്യുച്ഛന്ദസി അഗ്നിഭൂവതാ

1 ഇമംസ്തോമമഹതേ ജാതവേദസേ

രഥമിവസമ്മഹേമാ മനീഷയാ

ഭദ്രാഹിനഃ പ്രമതിരസ്യ സംസ

ദ്യേനേസഖ്യേമാരിഷാമാവയന്തവ

അനന്വയം -

അഹതേ ജാത-വേദസേ

— പുജ്യായ അഗ്നയേ

മനീഷയാ ഇമം സ്തോമം

— നിശിതയാ ബദ്ധ്യാ ഏതൽ

സുക്തരൂപം സ്തോത്രം

രഥം-ഇവ

— യഥാതക്ഷാരഥം സംസ്തരോതി തഥാ

സം മഹേമ	— സമൃദ്ധി പുജിതംകൃത്ത്
അസ്യ സം-സഭി	— അഗ്നേഃ സംഭജനേ
നഃ പ്ര-മതിഃ	— അസ്താകം പ്രകൃഷ്ടാബ്ധിഃ
ഭദ്രാ ഹി	— കല്യാണീ, സമത്മാ വലു (അതസ്ത്യാ ബുദ്ധ്യാസ്തമഃ)
ഹേ അഗ്നേ, തവ സഖ്യേ	— അസ്താകം ത്വയാ സഹസഖിത്വേ
വയം മാ രിഷാമ	— ഹിംസിതാ ന ഭവോമ

അത്ഥം—പുജ്യനായ അഗ്നിസ്തായിക്കൊണ്ടു്, നിശിതമായ ബുദ്ധിയാൽ സൂക്തരൂപമായ ഈ സ്തോത്രം, തച്ചന്മാർ തേർ ഉഴിഞ്ഞു് വെടുപ്പാക്കുന്നപോലെ സംസ്തരിച്ചു് വേണ്ടപോലെ സമർപ്പിക്കുന്നു അഗ്നിയുടെ ജനത്തിൽ (ആശ്രയത്തിൽ) ഞങ്ങളുടെ ഉത്തമബുദ്ധി മംഗളമുററതാകമല്ലൊ, (ആ ബുദ്ധികൊണ്ടു് സ്തുതിക്കുന്നു.) അഗ്നേ, ഞങ്ങൾക്കു് അവിടുത്തോടു് സഖ്യമുള്ളപ്പോൾ ഞങ്ങൾ (ആരാലും) ദ്രോഹിക്കപ്പെടുകയില്ല

2 യ₁സൈ₂ത്വ₃മാ₄യജസേ₅ സ₆സാ₇ധ
 ത്യ₁ന₂വ്യാ₃ക്ഷേ₄തി₅ധേ₆തേ₇ സു₈ചീ₉ര്യം
 സ₁തു₂താ₃വ₄നൈ₅നമ₆ശ്ലോ₇ത്യം₈ഹ₉തി
 രഗ്നേ₁സ₂ഖ്യേ₃മാ₄രി₅ഷാ₆മാ₇വ₈യ₉ന്ത₁₀വ്

അന്വയം:—

യസൈ (ഹേ അഗ്നേ)

ത്വം ആ-യജസേ

— ദേവാൻ ആഭിമുഖ്യേന യജസി

സഃ (യജമാനഃ) സാധതി

— സ്വാഭീലാഷം സാധയതി,
പ്രാപ്നോതി

(കിഞ്ച സഃ യജമാനഃ)

അനന്ത്വാ

— ശത്രുഭിരപ്രാപ്തസ്തൻ

ക്ഷേതി

— നിവസതി

(ത്ഥമാ) സു-ചീര്യം ധേതേ

— ഗോഭനവീര്യോപേതം ധനം
ധാരയതി, പ്രാപ്നോതി

(ധൃത്വാച) സ: തുതാവ	— വദ്ധതേ
ഏനം അഹതി:	— ആത്തി: ദാരിദ്ര്യം
ന അശ്നോതി	— ന പ്രാപ്നോതി
ഹേ അഗേ തവ സഖ്യേ	— അസ്മാകം സ്വയാ സഹ സഖിത്വേ
വയം മാ രിഷാമ	— ഹിംസിതാ ന വോമ

അർത്ഥം.—അല്പയോ അഗേ, യാതൊരാൾക്കുവേണ്ടി അവിടുന്ന് ദേവന്മാരെ അഭിമുഖീകരിച്ച് യജ്ഞിക്കുന്നവോ, ആ യജമാനൻ സ്വന്തം അഭിലാഷം നേടുന്ന മാത്രമല്ല ശത്രുക്കളാൽ അബാധിതനായി വസിക്കുന്ന പിന്നെ ശോഭന വീര്യത്തോടു കൂടിയ ധനത്തെ പ്രാപിക്കുന്ന (ധനവാനായി) ആ യജമാനൻ അഭിവൃദ്ധി പ്രാപിക്കുന്നു ആ യജമാനൻ ദുഃഖം, ദാരിദ്ര്യം ഒരിക്കലും പ്രാപിക്കുന്നില്ല. അല്പയോ അഗേ ഞങ്ങൾക്ക് അവിടുത്തോടു സഖ്യമുള്ളപ്പോൾ ഞങ്ങൾ (ആരാലും) ദ്രോഹിക്കപ്പെടുകയില്ല

3 ശകേ¹ത്വാ²സമി³ധം സാധ⁴യാധിയ⁵
 സ്തേ⁶ദേവാഹവി⁷രന്തോ⁸ഹതം.
 ത്വമാദി⁹ത്യാ¹⁰ ആവഹ¹¹താൻ¹²ഹ്യഗ്നു¹³
 സ്യഗേ¹⁴സഖ്യേമാ¹⁵രിഷാ¹⁶മാവ¹⁷യന്തവ¹⁸

അന്വയം:—

(ഹേ അഗേ,) ത്വാ

സം—ഇധം ശകേ

— ത്വാം സമ്യഗിദ്ധം കത്തം
 ശക്താഭ്യയാസു

(ത്വഞ്ച) ധിയ: സാധയ

— അസ്മദീയാനി ശേപുണ്ണ
 മാസാദിനികമ്മാണി നിഷ്വാദാ

ത്വേ ആഹതം ഹവി:

— ത്വയി പ്രക്ഷിപ്തം ഹവി:

ദേവാ: അദന്തി

— ഭക്ഷയന്തി

(അപിച) താം

ആദിത്യൻ

— അഭിതേ: പുത്രൻ, സർവ്വൻ
ദേവൻ

ആ വഹ

— അസുഭ്യജ്ഞാത്ഥമാനയ

(വയം) താൻ ഹി ഉശ്വസി — താനേവ കാര്യമാമഹേ
ഹേ അഗ്നേ, തവ സഖ്യേ

വയം മാ രിഷാമ

— അസ്മാകം തപയാ സഹ
സഖിത്വേ ഹിംസിതാ ന ഭവേമ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുത്തെ ഉജ്ജ്വലിപ്പിയ്ക്കുവാൻ (ആളിക്കത്തിയ്ക്കുവാൻ) ഞങ്ങൾക്ക് കഴിയുമാറാകട്ടെ. അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ ദേഹപുണ്ണിമാസാദികൾക്കുള്ള സാധിപ്പിയ്ക്കണം, നിവൃത്തിയുതരണം. (കർമ്മനിർവാഹകനാണല്ലോ അഗ്നി.) അവിടുത്തിൽ (അഗ്നിയിൽ) പ്രക്ഷേപിച്ച ഹവിസ്സാണല്ലോ ദേവന്മാർ ഭക്ഷിയ്ക്കുന്നത്. (അതുകൊണ്ടവിടുത്താണ് കർമ്മങ്ങൾ സാധിപ്പിയ്ക്കേണ്ടത്.) കൂടാതെ, എല്ലാ ദേവന്മാരെയും ഞങ്ങളുടെ ഈ യജ്ഞത്തിനാനയിച്ചാലും. അവരെ (അവരുടെ അനുഗ്രഹത്തെ) ഞങ്ങൾ കാമിയ്ക്കുന്നു. അല്ലയോ അഗ്നേ, ഞങ്ങൾക്ക് അവിടുത്തോട് സഖ്യമുള്ളപ്പോൾ ഞങ്ങൾ (ആരാലും) ദ്രോഹിയ്ക്കപ്പെടുകയില്ല.

4 ഭോമേയ്ക്കു മന്ത്രവാദാ ഹവിംസിതേ

ചിതയന്തഃ പർവ്വണാ പർവ്വണാവയം

ജീവാത്വേ പ്രതരം സാധയാധിയോ

ഗ്നേസഖ്യമാരിഷാമാ വയനാവ

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ,) വയം

പർവ്വണാ—പർവ്വണാ

— പ്രതിപക്ഷം ആവൃത്താഭ്യം
ദേഹപുണ്ണിമാസാഭ്യം

ചിതയന്തഃ

— തപം പ്രജ്ഞാപയന്തഃ

വയം മാ ഭവേമ

— ഏകവിംശാത്യാത്മകം സമീ
സദൃശം സമ്പാദയാമ

(തദനന്തരം) തേ ഹവിഃഷി

വയം കൃണവാമ — കരവാമ

(സഃ തപഃ) ജീവാതവേ — അസ്മാകം ജീവനോഽപായായ,
ചിരകാലാവസ്ഥാനായ

ധിയഃ പ്ര-തരം സാധയ — കർമ്മാണി പ്രകൃഷ്ടതരം
നിഷ്ഠാഭയേ

ഹേ അഗ്നേ തവ സഖ്യേ

വയം മാ രിഷാമ — അസ്മാകം തപയാസഹസവിന്ദോ
ഹിംസിതാ ന ഭവാമ

അർത്ഥം-ഞങ്ങൾ പക്ഷത്തിൽ പക്ഷത്തിൽ ആവർത്തിച്ചു വരുന്നവർവിന്റെ ഒട്ടകത്തെ കാലിൽ, ആ തിമി അറിയിച്ചു കൊണ്ട്, അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടേയ്ക്ക് ഇരുപത്തൊന്ന് ചര തകളോടുകൂടിയ ഇയ്യമത്തെ അർപ്പിക്കുന്നു, ഹോമിക്കുന്നു. അതിന്നുശേഷം അവിടേയ്ക്കു ഹവിസ്സർപ്പിക്കുന്നു. (ഇവിടെ വാവിന്റെ നാലാം കാലിലൊ, പ്രതിപദത്തിൻ നാളിലൊ അവശ്യം അനുഷ്ഠേയമായ സ്ഥാലീപാകമെന്ന കർമ്മമാണ് ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ളത്) അപ്രകാരമുള്ള അവിടന്ന് ദീപ്തായുസ്സിനുള്ള ഔഷധത്തിനായി അതായത് ദീപ്തായുർല്ലാഭത്തിനായി, കർമ്മങ്ങൾ വേണ്ടപോലെ നിർവ്വഹിച്ചാലും. അല്ലയോ അഗ്നേ, ഞങ്ങൾക്ക് അവിടത്തോടു സഖ്യമുള്ളപ്പോൾ ഞങ്ങൾ (ആലും) ദ്രോഹിക്കപ്പെടുകയില്ല.

5 വിശാങ്ഗോപാ അസ്യചരന്തിജനപോ

ദിപച്ചയദതപതുഷ്ഠദക്തഭിഃ

ചിത്രഃ പ്രകേതഉഷസോമഹാ അ

സ്യഗ്നേസഖ്യമാരിഷാമാവയത്വ

വ. 30

അന്വയം:-

അസ്യ ജനവഃ

— അഗ്നേർജ്ജാതാ രഗ്ധയഃ

വിശാം ഗോപാഃ

— സന്ദൃഷാം പ്രാണിനാം
രക്ഷകാസ്സന്തഃ

ചരന്തി	— ഉൽഗച്ഛന്തി
(തദനന്തരം) യൽ	
ദി-പൽ ച	— ദിപാൽ മനഷ്യാദികം (അസ്തി)
ഉത ചതുഃ-പൽ	— ചതുഷ്ഠാൽ, ഗവാദികം (യദസ്തി)
(തദഭയം) അക്തു-ഭിഃ	— അഞ്ജനൈഃ അസ്യരശ്മിഭിഃ അകതം, ആശ്രിഷ്ടം അഭൂൽ
(ഹേ അഗ്നേ) ചിത്രഃ	— വിചിത്രദീപ്തിയുക്തഃ
പ്ര-കേതഃ	— രാത്രാവസ്ഥകാരാവൃതാനാം സമ്യേഷാം പ്രജ്ഞാപയിതാ
ഉഷസഃ മഹാൻ അസി	— ഉഷോദേവതായാഃ അപി ഗുണൈരധികഃ ഭവസി
(ഉഷാസ്തരാത്രേഃ ചരമഭാഗേ പ്രകാശയതി, അഗ്നിസ്തു സമ്യക്സ്യം രാത്രൗ പ്രകാശയതി).	
ഹേ അഗ്നേ തവ സഖ്യേ	
വയം മാ രിഷാമ	— അസ്താകം ത്വയാസഹസഖിത്വേ ഹിംസിതാ ന ഭവോമ

അർത്ഥം.—അഗ്നിയിൽ നിന്ന് പുറപ്പെടുന്ന രശ്മികൾ എല്ലാ പ്രാണികളുടേയും രക്ഷകരായി മേൽപ്പോട്ടുയരുന്നു. ഇതുകാലികളായ മനഷ്യാദികളും നാല്ക്കാലികളായ പശ്യാദികളും ആ രശ്മികളാൽ ആശ്രയിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് വിചിത്ര പ്രകാശം രാത്രിയിൽ ഇരുട്ടു മുടിയ എല്ലാറ്റിനെയും വേർതിരിച്ചറിയിക്കുന്നവനും ഗുണംകൊണ്ട് ഉഷസ്സിനേക്കാൾ മേലേയുമാകുന്നു (ഉഷസ്സ് രാവിക്കുറേ അവസാനഘട്ടത്തിൽ മാത്രമാണല്ലോ വെളിച്ചം വിശുന്ധത്. അഗ്നിയാകട്ടെ രാത്രി മുഴുവൻ പ്രകാശം പരത്തുന്നു). അല്ലയോ അഗ്നേ, ഞങ്ങൾക്കവിടുത്തോടു് സഖ്യമുള്ളപ്പോൾ ഞങ്ങൾ (ആരാലും) ദ്രോഹിക്കപ്പെടുകയില്ല.

6 ത്വച്ഛാശ്വതഃപാതാസിപുവ്യഃ
പ്രാസ്താപോതാജനഷാ പുരോഹിതഃ
വിശ്വാവിദ്വാ ആർചിദ്വധീരപുഷ്യ
സ്യഗ്നേ സഖ്യോഭാരിഷാമാവന്തവ്

അന്വയം:-

(ഹേ അഗ്നേ) തപം

അധാര്യഃ — അധാരസ്യ, യാഗസ്യനേതാ,
ദേവാനാ പ്രതി പ്രേരയിതാ
(അധാര്യേ മനുഷ്യേ ജാഠരരൂപഃ വാഗിന്ദ്രിയായീഷാതുത്വേന
യാഗനിഷ്ഠാഭക്തഃ)

ഉത പുഷ്പ്യഃ ഹോതാ

അസി — അപിചമുഖ്യഃ ദേവാനാ
മാഹ്യാതാ, ഹോതര്യവസ്ഥായ
ഹൈത്രസ്യകർമ്മണഃ കർത്താ

(മാനുഷോ ഹോതാ അമുഖ്യഃ, തദപേക്ഷയാമുഖ്യത്വം)

(തഥാ) പ്രശാന്താ

— സദ്യേഷാം ശിക്ഷകോസി
(‘ഹോതര്യേ, പോതര്യേ’ ഇത്യാദിനാപ്രേഷണ ശാസ്ത്രീതി
മൈത്രാവരണഃ പ്രശാന്താ തസ്മിന്നവസ്ഥായ യാഗനിഷ്ഠാഭ
കോസി)

(തഥാ) പോതാ

(തഥാ) ജനഷാ

പുരഃഹിതഃ

— തന്നാമക ഋഗ്വിഗ്വസി
ദേവപുരോഹിതസ്യ
ബ്രഹ്മസ്തതഃ പ്രതിനിധിരസി

(ബ്രഹ്മണി അവസ്ഥായ തദൃപസ്തൻ)

വിശ്വാ ആർത്ഥിജാ

വിഭാൻ

ഹേ ധീര (അഗ്നേ)

പുഷ്യസി

— പ്രാജ്ഞ, നൃനാധിക
ഭാവരാഹിത്യേന
സമ്പന്നാനികരോഷി

ഹേ അഗ്നേ തവ സഖ്യേ

വയംമാ രിഷാമ

— അസ്മാകം തായാ സഹ സഖിത്വേ
ഹിംസിതാ ന ഭവോമ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് യാഗത്തിന്റെ
നേതാവായ, ദേവന്മാരെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്ന അധാര്യവാകനും.
മനുഷ്യനായ അധാര്യവിൽ ജാഠരരൂപത്തിൽ വാഗിന്ദ്രിയത്തി
ന്ന് മൂലമായി വർത്തിച്ച് യാഗനിന്ായി ഭവിക്കുന്നു.

കൂടാതെ അവിടുന്ന് മുഖ്യനായ ഹോതാവു, ദേവന്മാരെ വിളി
 ജ്ഞനവനാകുന്നു. മനുഷ്യനായ ഹോതാവിനുള്ളിൽ സ്ഥിതി
 ചെയ്തു ഹൈന്ദവ കർമ്മത്തിന്റെ കർത്താവ് ആകുന്നു. മനുഷ്യനായ
 ഹോതാവല്ല, അവിടുന്നാണ് മുഖ്യൻ. അതുപോലെ അവിടു
 ന്നു പ്രശാസ്താവു, എല്ലാവർക്കും ശിക്ഷകൻ ആകുന്നു. അതായത്
 'ഹോതാവേ യജിക്കേ, പോതാവേ യജിക്കേ' എന്നിങ്ങനെ
 പ്രൈശ്ചത്താൽ ശാസിക്കുന്ന മൈത്രാവരണനാകുന്നു. അവിടു
 ന്നു പോതാവു യജ്ഞത്തിന്നു ശുദ്ധി വരുത്തുന്നവൻ ആകുന്നു.
 പോതാവിന്റെ ഉള്ളിലിരുന്ന്, യാഗനിർവ്വാഹകനായി ഭവിക്കുന്നു.
 പിന്നെ സ്വാഭാവികമായി, പുരോഹിതനാകുന്നു. അതായത്
 ദേവപുരോഹിതനായ ബൃഹസ്പതിയുടെ പ്രതിനിധിയായ ബ്രഹ്മനാകുന്നു.
 ബ്രഹ്മന്റെ ഉള്ളിൽ വർത്തിച്ച് എല്ലാ കർമ്മങ്ങളും അറിയുന്ന അവിടുന്ന്, അല്ലയോ പ്രാജ്ഞനായ
 അഗ്നേ, യാഗത്തെ, ഏറ്റക്കുറച്ചിൽ വരാതെ, സമ്പൂർണ്ണമാക്കി
 ചെയ്യുന്നു. അല്ലയോ അഗ്നേ അവിടുത്തോടു സഖ്യമുള്ളപ്പോൾ
 ഞങ്ങൾ (ആരാലും) ദ്രോഹിക്കപ്പെടുകയില്ല.

7 യോ വിശ്വതസ്സപ്രതീകസ്സദൃങ്സി
 ദുരേപിൾ സന്തളിദിവാതിരോചസേ
 രാത്രയാശ്ചിദന്യോ അതിദേവപശ്യ
 സ്യഗേ സഖ്യമാരിഷാമാവയന്തവ

അന്വയം:-

(ഹേ അഗ്നേ) യഃ (ത്വം)

സു-പ്രതീകഃ — ശോഭനാദഗ്നിസ്തൻ
 വിശ്വതഃ സ-ദൃങ്അസി — സർവ്വസാദപ്യന്യന്തഃ,
 സദുശോഭവസി

(സഃ ത്വം) ദുരേ ചിൾ

സൻ — ദുരേപി വത്തമാനസ്തൻ
 തളിൾ-ഇവ — അന്നിദേ വത്തമാന ഇവ
 അതി രോചസേ — അതിശയേനദീപ്യസേ
 രാത്രയാ ചിൾ — രാത്രേരപി,
 രാത്രേണ്യബന്ധിനം.

അന്ധ:	— ബഹുലമന്ധകാരമപി
ഹേ ദേവ, അതി	
പശ്യസി	— ദ്യോതമാന, അതിത്യ പ്രകാശസേ
ഹേ അഗ്നേ, തവ സഖ്യേ	
വയം മം രിഷാമ	— അസ്താകം ത്വയാസഹ സഖി
	ത്വേ ഹിംസിതാനഭവാമ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടന്ന് പ്രകാശിക്കുന്ന അഗ്നിഗർഭങ്ങളോടുകൂടി ഒന്നിയിൽനിന്നും കറവില്ലാതെ, എല്ലാറ്റിനും തുല്യനായി, അകലെ വരുന്നവനോടും അടുത്തിരിക്കുന്നവനോടും ഏകദേശം ശോഭിക്കുന്നു അല്ലയോ പ്രകാശശീലനായ അഗ്നേ, രാത്രിയുടെ പരന്ന ഇരുട്ടിനെക്കൂടി മറികടന്ന് അവിടന്ന് പ്രകാശിക്കുന്നു അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുത്തോടു സഖ്യമുള്ളപ്പോൾ ഞങ്ങൾ (ആരാലും) ദ്രോഹിക്കപ്പെടുകയില്ല

8 പുഷ്പോദേവാവേതു സമ്പത്തോരഥോ

സ്താകംശംസോ അഭ്യന്തരസ്തൃ:

തദോജാനീതോതപുഷ്യതാവചോ

ഗോസഖ്യമാരിഷാമാവയന്തപ

അനന്തരം -

ഹേ ദേവാ:	— അഗ്നവയവഭൂതം സഖ്യേദേവാ:
സമ്പത്ത: രഥം.	— സോമാഭിഷേവം കവുതോ യജമാനസ്യ രഥം.
പുഷ്യ: വേതു	— യജമാനാനാം രഥേഭ്യോമുഖ്യേ വേതു
(അപിച) അസ്താകം	
ശംസ.	— ശംസനീയം അഭിശാപരൂപം പാപം.
ദേ-ധ്യ:	— ദുർധീയ: പാപബുദ്ധീൻ അനി

അഭി അസ്തു	— അഭിവേതു, ബാധതാം
തൽ ആ ജാനീത	— ഇദം മദ്ധ്യം ആഭിമുഖ്യേനാ വഗച്ഛത
ഉത വചഃ പുഷ്യത	— അപിച തദ്വചനം തദത്ഥാചര ണേ പ്രവചയത
അഗ്നേ തവ സഖ്യേ വയം മാ രിഷാമ	— അസ്താകം ത്വയാസഹ സഖിത്വേ ഹിസിതാ ന ഭവോമ

അർത്ഥം—അഗ്നവയവഭൂതരായ ദേവന്മാരേ, സോമം സംസ്കരിക്കുന്ന യജമാനന്റെ തേർ അയജമാനന്മാരായ അന്യരുടെ തേരുകളേക്കാൾ മുഖ്യമായി ഭവിക്കട്ടെ. കൂടാതെ ശാപരൂപമായ് ഞങ്ങളുടെ പാപം (ശാപപാത്രത്വം വഴിക്കോ ശാപകർത്തൃത്വം വഴിക്കോ ഉള്ളത്) പാപബുദ്ധികളും അനിഷ്ടാചരണന്മാരായ ശത്രുക്കളെ ബാധിക്കട്ടെ. എന്റെ ഈ വാക്ക് നേരേ മനസ്സിലാക്കിയാലും. (അർത്ഥാനുസാരമായി പുഷ്പിപ്പിച്ചെത്തിയാലും.) അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുത്തോടു സഖ്യമുള്ളപ്പോൾ ഞങ്ങൾ (ആരാലും) ദ്രോഹിക്കപ്പെടുകയില്ല.

9 വയൈർദ്വുഗ്ഗംസാ അപദുസ്സോ ജഹി
ദുരേവായേ അന്തിവാകേ ചിത്രീണഃ
അഥായജ്ഞായ ഗുണതേ സുഗന്ധു
ധ്യഗ്നേ സഖ്യമാരിഷാമാവയന്തവ

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ ത്വം) വയൈ	— ഹനനസാധനൈരാജ്ഞൈഃ
ദുഃ-ശംസാൻ	— ദുഃഖേനകീർത്തനീയാൻ
ദുഃ-ധ്യഃ	— ദുഃധീയഃ, പാപബുദ്ധീൻ
അപ ജഹി	— വധം പ്രാപയ
യേ കേ ചിരീ	— യേകേചന
ദുരേ വാ അന്തി വാ	— വിപ്രകൃഷ്ടേ, സമീപേ വാ ദേശേ (വാർത്താവാകാ)

അത്രിണം

— അത്താരം, രാക്ഷസാദയഃ
(താനപിജഹി)

അഥ യജ്ഞായ

— യജ്ഞപതയേ

ഗൃണതേ സ-ഗം കൃധി

— ത്വാം സുവതേ യജമാനായ
ശോഭനം മാഗ്ധം കരു

അഗ്നേ, തവ സഖ്യേ

വയം മാ രിഷാമ

— അസ്താകം ത്വയാ സഹ സഖിത്വേ
ഹിംസിതാ ന ഭവाम

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുന്ന് വധായുധങ്ങളാൽ പേർപറയാൻ കൊള്ളാത്ത ദുർബ്ബുദ്ധികളെ ഹനിച്ചാലും. ദൂരത്തിലോ ചാരത്തിലോ ഉള്ള സർപ്പഭക്ഷകരായ രാക്ഷസാദികൾ യാവരോ, അവരെയും കൊന്നാലും. അനന്തരം യജ്ഞപതിയും അവിടുത്തെ സ്മരിക്കണവനുമായ യജമാനന്െ തെളിഞ്ഞ മാഗ്ധമുണ്ടാക്കിയാലും. അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടുത്തെ സഖ്യമുള്ളപ്പോൾ ഞങ്ങൾ (ആരാലും) ദ്രോഹിയല്ലെപ്പകയില്ല

10 യദയുക്ഥിമാ അന്യഃ റോഹിതാരഥേ

വാതപുതാപൃഷ്ടസ്യേവതേരവഃ

ആഭിന്വസി വനിനോധുചകേതുനാ

ഗേസഖ്യേമാരിഷാമാ വയന്വ

വ 31

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ) അന്യഃ
വാത-പുതാ
റോഹിതാ

— അന്യഃ, ആരോചമാനേ
— വാതപുതേ, വായുവേഗേ
— റോഹിതേ, ലോഹിതവർണ്ണേ,
അഗ്നേ അഗ്നേ

രഥേ യദയുക്ഥിമാഃ
(ത്വാനിം ബൃഹതഃ)

— യദാ നായോജയഃ

നേ വയഃ

— വയഗബ്ധഃ

പൃഷ്ടസ്യേ-ഇവ

— ദൃപുസ്യമഹോക്ഷസ്യ ഇവ
(ഗംഭീരമാല 1)

ആൽ വനിന:	— അനന്തരം വനസംബദ്ധാൻ വൃക്ഷാൻ
ധൂമ-കേതുനാ	— ധൂമഃ കേതുഃ പ്രജ്ഞാപകഃ യസ്യ താദൃശേന രശ്മിനാ
ഇന്ദ്രസി	— വ്യാപ്തോഷി
അഗ്നേ തവ സഖ്യേ	
വയം മാ രിഷാമ	— അസ്മാകം ത്വയാ സഹ സഖിത്വേ ഹിംസിതാ ന ഭവाम

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, തെളിഞ്ഞുമിന്നുന്നവയും വായു വേഗങ്ങളുമായ അവിടുത്തെ രോഹിതങ്ങളെന്നപേരായ ചെങ്കു തിരകളെ എപ്പോൾ തേരിൽ പൂട്ടുന്നവോ, അപ്പോൾ അവിടു ത്തെ ശബ്ദം ഉൾക്കൊണ്ട ഒരു കാളക്കുറ്റനേർത്തുപോലെ ഗംഭീരമാ കുന്നു. ആ ശബ്ദമുണ്ടാക്കിയശേഷം കത്തിക്കാളുന്ന അവിടുത്തെ രശ്മികൾ, പുകയാകുന്ന കൊടിയുയർത്തലോടുകൂടി വനവൃക്ഷങ്ങളെ എമ്പാടും വ്യാപിപ്പിക്കുന്നു. അഗ്നേ, അവിടുത്തോടു സഖ്യമുള്ളപ്പോൾ ഞങ്ങൾ (ആരാലും) ദ്രോഹിക്കപ്പെടുകയില്ല.

11 അധ്വസാനാദതബിഭ്യഃ പതന്ത്രിണോ
ദ്രഹ്സായത്തേയവസാദോവ്യസ്ഥിരൻ
സ്വഗന്തത്തേ താവകേഭ്യോരഥേഭ്യോ
ഗ്നേസഖ്യേമാരിഷാമാവയന്തവ്

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ,) അധ്വ — ദഗ്ധം വനപ്രവേശാനന്തരം
സാനാൽ — പുഷ്പാക്കു ഗംഭീരശബ്ദാൽ
പതന്ത്രിണഃ ഉത ബിഭ്യഃ — പക്ഷിണോപിയേ. പ്രാപ്തവന്തി .
(ഉൽപതന്നേന ദേശാന്തരം പ്രാപ്തം സമർത്ഥം പക്ഷിണോപി യദായേ. പ്രാപ്തവന്തി, കിമവതവ്യമന്യേഷാം തത്രത്യാനാം. വ്യാപ്തവന്തി.)

തേ ദ്രഹ്സാഃ — തവജ്വാലൈകദേശാഃ
 യവസ-അഭഃ — യവസാനാം,
 യൽ വി അസ്ഥിരൻ — ള്യാനാമത്താരസ്സന്തഃ
 തൽ തേ സു-ഗം — തദാ തവ സർവ്വമരണ്യം സുഖേന
 ഗന്തുംശക്യം
 (അതഃ) താവകേഭ്യഃ രഥേഭ്യഃ (തദരണ്യം സുഗം വേതി)
 അഗ്നേ തവ സഖ്യേ വയം
 മാ രിഷാമ — അസ്യാകം തപയാ സഹ
 സഖിത്വേ ഹിംസിതാ ന വോമ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അഗ്നേ, ഒഹിപ്പിണ്ണാനായി അവിടു
 ന്നു കാട്ടിൽ കടക്കുമ്പോൾ, മുൻപറഞ്ഞ അവിടുത്തെ ശബ്ദം
 കാരണം പക്ഷികൾ കൂടി പേടിഞ്ഞു (മേൽപ്പോട്ടുപറന്നു)
 അന്യദിക്കിൽ പോകാൻ കഴിവുള്ള പക്ഷികൾ കൂടി പേടിഞ്ഞു
 മ്പോൾ അവിടെയുള്ള മറ്റു ജന്തുക്കളുടെ പേടി പറയാനാണോ?)
 അവിടുത്തെ ചില ജാലാപ്രസരങ്ങൾ കാട്ടിലെ പുൽകളെ
 തിന്നു (ഒഹിപ്പിച്ചു) തീക്കുമ്പോൾ, കാട്ടുമുഴവൻ അവിടേക്കു്
 സുഗമമായിത്തീരുന്ന ഭരകാരണത്താൽ അവിടുത്തെ തേരു
 കൾക്കു് കാട്ടിലൂടെ നിശ്ചയാസം പോകാറാവുന്ന അഗ്നേ,
 അവിടുത്തോടു സഖ്യമുള്ളപ്പോൾ ഞങ്ങൾ (ആരാലും) ദ്രോഹി
 ജ്ഞപ്പെടുകയില്ല

12 അയം മിത്രസ്യ വഴ്ന്നസ്യധായസേ
 വയാനാമതതാം ഹേദോ അഭ്യാതഃ
 ഉദാസനോ ദ്രുതേചാമനഃ പുന
 രഗ്നേ സഖ്യേമാരിഷാമാവയന്തവ

അനന്തം —

അയം	— അഹേസ്തോതാ
മിത്രസ്യ വരണസ്യ	— അഹരഭീമാനിനഃ രാത്ര്യഭീമാനിനശ്ച ദേവസ്യ സംബന്ധിനേ
ധായസേ	— ധാരണായ, അവസ്ഥാപനായ (വേതു)
(മിത്രാവരണാവിമമഗ്നേ സ്തോതാരം ധാരയതാം)	
അവ-യാതാം	— അധസ്താൽ ഗച്ഛതാം, സ്വഗ്ഗലോ കസ്യാധസ്താൽ അന്തരീക്ഷേ വർത്തമാനാനാം
മതതാം ഹേളഃ	— തൽസംജ്ഞാനാം ദേവാനാം ക്രോധഃ
അഭ്ളുതഃ	— മഹാൻ (വേതി)
(തസ്താൽ ക്രോധാൽ സ്തോതാരം മിത്രാവരണൈരക്ഷതാം)	
(അപിച) സ മൂഢ	— സുഖയ
നഃ	— അസ്താൻ
ഏഷാം മനഃ പുനഃ ഭൂത	— മതതാം മനഃ പുനർപിപ്രസന്നം വേതു
അഗ്ന തവ സഖ്യേ വയം	
മാ രിഷാമ	— അസ്താകം ത്വയാ സഹ സഖിത്വേ ഹിംസിതാ ന ഭവ്യാമ

അർത്ഥം:-അഗ്നിയെ സ്തുതിക്കുന്ന ഈയുളളവൻ പകലിന്റെ അധിദേവനായ മിത്രന്റെയും രാവിന്റെ അധിദേവനായ വരണന്റെയും ധാരണത്തിൽ (സംരക്ഷണത്തിൽ) വേറിയല്ല. ആ ദേവന്മാർ രക്ഷിക്കു. സ്വഗ്ഗത്തിനതാഴെ അന്തരീക്ഷത്തിൽ വരതിരിക്കുന്ന മന്തുക്കളുടെ കോപം വലുതാണ്. ആ കോപത്തിൽനിന്ന് മിത്രവരണന്മാർ അഗ്നിസ്തോതാവിനെ രക്ഷിക്കട്ടെ. കൂടാതെ, ഈയുളളവനെ സുഖിപ്പിച്ചാലും. മന്തുക്കളുടെ മനസ്സു വീണ്ടും പ്രസന്നമാക്കട്ടെ അഗ്നേ, അവിടുത്തെ സഖ്യവേപ്പോലാകട്ടെ (ആരാലും) ദ്രോഹിക്കപ്പെടുകയില്ല.

13 ദേവോ ദേവാനാമസിമിത്രോ അഭ്ജതോ
 വസുവ്സുനാമസി ചാത് രധ്വരേ
 ശമന്മസ്യാമത്വ സപ്രഥസ്തമേ
 ഗേസഖ്യമാരിഷാമാവയന്ത്വ

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ,) ദേവ:	— ദ്യോതമാന: (ത്വം)
(സർവ്വേഷാം) ദേവാനാം	
അഭ്ജത: മിത്ര: അസി	— പ്രൊഡസ്സുവാവേസി
(തഥാ) അധ്വരേ ചാത്:	— യജ്ഞേ ശോഭന: (ത്വം)
വസുനാം വസു: അസി	— ധനാനാം നിവാസയിതാ വേസി (അത: അസ്മാകം വസുനിഭേഹി)
(കിഞ്ച) സപ്രഥ:—തമേ	— പൃഥുതമേ, അതിശയേന വിസ്തീർണ്ണ
ത്വ ശമന്	— ത്വത്സംബന്ധിനി ശമണി, യജ്ഞഗൃഹേ
സ്യാമ	— വർത്തമാനാ ഭവേമ
അഗ്നേ ത്വ സഖ്യ	
വയം മാരിഷാമ	— അസ്മാകം ത്വയാ സഹ സഖിത്വേ ഹിംസിതാ ന ഭവാമ

അർത്ഥം.—അല്പയോ അഗ്നേ, പ്രകാശമാനനായ അവിദ്ന്ത് എല്ലാ ദേവന്മാരും ഒരുത പഞ്ചാതിയാകുന്നു. അതുപോലെ യാഗത്തിൽ ശോഭമാനനായ അവിദ്ന്ത് എല്ലാ ധനങ്ങളും അതാതിടത്തു സ്ഥാപിജ്ഞനവനാകുന്നു. അല്ലെങ്കിൽ ധനങ്ങൾക്കും ധനമാകുന്നു. (അതുകൊണ്ട് ഞങ്ങൾക്കും ധനം തന്നെത്തീരൂ ലം.) പിന്നെ അതിവിസ്തീർണ്ണമായ അവിദ്ന്തെ ഗൃഹത്തിൽ, യജ്ഞശാലയിൽ, ഞങ്ങൾ വത്തിച്ചാവ അഗ്നേ, അവിദ്ന്തോടു സഖ്യമുള്ളപ്പോൾ ഞങ്ങൾ (ആരാലും) ദ്രോഹിജ്ഞപ്പെടുകയില്ല.

14 തത്തേഭ്രം യൽ സമീലസോദമേ
 സോമാഹതോ ജരസേതുളയത്തമഃ
 ദധാസിരത്നദ്രവിണഞ്ചദാശുഷേ
 ഗേസഖ്യമാരിഷാമാവയന്തവ

അന്വയം.—

സോദമേ	— സ്വകീയേ ഉത്തരവേദി ലക്ഷണേ നിവാസസ്ഥാനേ
സം—ഇലഃ	— സമ്യഗീദ്ധഃ, പ്രജാലിതഃ
സോമ—ആഹുതഃ	— ഹുതേന സോമരസേന സന്തപ്പിതസ്സൻ
ജരസേ യൽ (ഹേ അഗ്നേ തേ തൽ) ഭ്രം	— ഭജനീയം
(സഃ ത്വം) തുളയൽ—തമഃ	— അതിശയേന സുഖയിതാ ഭൂത്വാ
രത്നം ദ്രവിണം ച	— രമണീയം കമ്മഹലം ധനം ച
ദാശുഷേ ദധാസി	— ഹവിദ്വത്തവതേ യജമാനായ പ്രയച്ഛസി
അഗ്നേ തവ സഖ്യേ വയം മാരിഷാമ	— അസ്താകം ത്വയാ സഹ സഖി ത്വേ ഹിംസീതാ ന വോമ

അർത്ഥം.—സ്വന്തമായ, ഉത്തരവേദിയിലെ ഇരിപ്പിടത്തിൽ വേണ്ടപോലെ കത്തിക്കാളിക്കൊണ്ടും, ഹോമിയ്ക്കപ്പെട്ട സോമ രസത്താൽ തൃപ്തനായും, അവിടന്ന് സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നത് അവിടേക്ക് സ്വീകരണീയമാണല്ലോ അപ്രകാരമുള്ള അവിടന്ന് ഏറ്റവും സുഖപ്രദനായി, നല്ല കമ്മഹലവും ധനവും ഹവിദ്വാ രാവായ യജമാനന് കൊടുക്കുന്നു അഗ്നേ, അവിടുത്തോടു സഖ്യമുപ്പോരാത്തതോ (ആരാലും) ദ്രോഹിക്കപ്പെടുകയില്ല.

15 യസ്മൈ¹ത്വം² സു³ദ്രവി⁴ണോ⁵ദോ⁶ശോ⁷
 നാഗാ⁸സ്ത്വ⁹മദി¹⁰തേ¹¹സ¹²വൃ¹³താ¹⁴താ¹⁵
 യം¹⁶ഭദ്രേ¹⁷ണ¹⁸ശ¹⁹വ²⁰സാ²¹ചോ²²ദയാ²³സി²⁴
 പ്ര²⁵ജാ²⁶വ²⁷താ²⁸രാ²⁹ധ³⁰സാ³¹തേ³²സ്യ³³ാ³⁴മ

അന്വയം.—

ഹേ സു-ദ്രവിണഃ അദിതേ—	ശോഭനേ ധന, അവണ്ഡനീയ (അഹേ)
സവൃ-താതാ	— സവ്യാസുകമ്മതതിഷ്ഠ വരതമാനായ
യസ്മൈ അനാഗാഃ-ത്വം	— അപാപത്വം, പാപരാഹിത്യേന കമ്മാഹ്തം.
ത്വം ദോശഃ	— പ്രയച്ചസി (സയജമാനഃ സമൃദ്ധോഭവതി)
യം ഭദ്രേണ	— ജേനീയേന
ശവസാ ചോദയാസി	— ബലേന സംയോജയസി (സോപിസമൃദ്ധോ ഭവതി)
(വയഞ്ചഞ്ജോതാരഃ)	
പ്രജാ-വതാ	— പ്രജാഭിഃ, പുത്രപൗത്രൈര്യു ³ ക്തേന
തേ രാധസാ സ്യാമ	— വയാദത്തേന ധനേനയുക്താഃ ഭവേമ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ശോഭനധന, അവണ്ഡനീയ, അഹേ, എല്ലാ കമ്മങ്ങളിലും ഏല്പിട്ട ഏതു യജമാനന് അപാപത്വം കൊടുത്തു കമ്മത്തിന്നഹത അവിടുന്ന് ഉണ്ടാക്കുന്നവോ, ആ യജമാനൻ സമൃദ്ധനായി ഭവിക്കുന്ന ഏതു യജമാനനെ നേടേണ്ടും ബലത്തോടുകൂടിയവനാക്കുന്നവോ, ആ യജമാനനും സമൃദ്ധനായിത്തീർന്നു അവിടുത്തെ സോതാക്കളായ ഞങ്ങളും പുത്രപൗത്രാദികളോടും അവിടുത്തുള്ള ധനത്തോടും കൂടിയവരാകാമ.

16 സത്വമഗേ സൗഭഗത്വസ്യവിഭാ
 നസ്താകമായഃ പ്രതിരേഹദേവ
 തന്നോമിത്രോവർത്തനോമാമഹന്താ
 മദിതിസ്സിന്ധഃ പൃഥിവീഉതദ്യൗഃ

വ 32

അന്വയം -

ഹേ ദേവ, അഗേ	
സഃ ത്വം	— പുഷ്പോമതഗുണവിശിഷ്ടസ്വം
സൗഭഗ-ത്വസ്യ	
വിഭാൻ	— സുഭഗത്വം സൗഭഗ്യം ജാനൻ
ഇഹ അസ്താകഃ ആയഃ	
പ്ര തിര	— അസ്തിൻ കമ്മണി ആയഃ പ്രവർദ്ധ
(ത്വയാപ്രവർദ്ധിതം)	
നഃ തൽ	— അസ്താകമായഃ
മിത്രഃ വർത്തനോമി.	
സിന്ധഃ പൃഥിവീ ഉത ദ്യൗഃ	
മഹന്താം	— പുഷ്പനാം രക്ഷസ്ത

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ദാനശീലനായ അഗേ, മുൻപറഞ്ഞ ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയ അവിടുന്ന് സൗഭഗ്യം അറിയുന്നവനായി ഈ കമ്മത്തിൽ (വെച്ച്) ഞങ്ങളുടെ ആയുസ്സിനെ വർദ്ധിപ്പിച്ചാലും അപ്രകാരം അവിടുന്ന് വർദ്ധിപ്പിച്ച ആയുസ്സിനെ മരണത്തിൽ നിന്നു രക്ഷിക്കുന്ന മിത്രം, അനിഷ്ടപരിഹരത്തായ വർത്തനം, ദേവമാതാവായ അദിതിയും ഉദകദേവതയായ സിന്ധുവും, പ്രഥമമായ ഭൂമിയും, പ്രകാശമാനമായ ദ്യോവും കൊണ്ടാടട്ടെ, രക്ഷിതൃഭ്യേ

അധ്യായ പീഠിക

അഷ്ടകം-1 അധ്യായം-7

1-മുതൽ 4 കൂടി വസ്ത്രങ്ങൾ ആഗേയങ്ങൾ. അഗ്നിയുടെ സൂര്യാത്മകവും വിദ്യുദാത്മകവും പ്രഥമവ്യാത്മകവുമായ ഭാവങ്ങൾ വിവിധ രീതികളിൽ വർണ്ണിക്കുന്നു. 4ാം വസ്ത്രത്തിൽ 8-ാം മന്ത്രം പുണ്യാഹമന്ത്രങ്ങളിൽ പെടുന്നു. ദീപ്തായുഃ പ്രാർത്ഥനകളിലും ഒന്നാണ്. 5ാം വർഗ്ഗം അഗ്നിദേവതാകവും പശ്വാത്താപംകൊണ്ട് പാപം തീരാനുള്ള അർത്ഥനയുമാണ്. 6 വൈശ്വാനരാഗ്നിദേവത. 7ാം വർഗ്ഗം ഒരു മന്ത്രമേ ഉള്ളൂ. അത് അത്യന്തം ശക്തിയുടനതാണ്. ത്രിഷുപ് എന്ന പേരിലറിയപ്പെടുന്നു. രോഗശാന്തിയും പാപനാശത്തിനും ആപന്നി വൃത്തിയും സാമ്യത്രികമായുപയോഗിക്കപ്പെടുന്നു. 8 മുതൽ 19 കൂടി വസ്ത്രങ്ങളിൽ ഇത്രയും ദേവത. 12-ാം വസ്ത്രത്തിൽ ഒന്നാം മന്ത്രം ഗർഭിണികൾ കേട്ടുകൂടാത്തതാണ്. കേട്ടാൽ ഗർഭം ഛിദ്രിക്കുമെന്നു പറയപ്പെടുന്നു. 20 മുതൽ 23 കൂടി കിണററിൽ തള്ളപ്പെട്ട 'ത്രിതൽ' എന്ന ഋഷിയുടെ രക്ഷാപ്രാർത്ഥനയാണ്. വളരെ മാനുഷികത്വമുള്ള ത്രിതവാക്യം അനുകമ്പാവഹമാണ്. 24-25. വിശ്വദേവന്മാർ. 26-27-28-ഇന്ദ്രാഗ്നികൾ. 29-30-31. ഋഷിജനം. ഇവിടെ അവരുടെ അതുല്യതകൾ വിവരിക്കുന്നു. 32-33 കൂടിയ വസ്ത്രങ്ങളിൽ ദേവതയായ അഗ്നികളുടെ ധീരകർമ്മങ്ങൾ വർണ്ണിക്കുന്നു. ഒരു കർമ്മംതന്നെ ഉടനീളം സംഹിതയിൽ പല ദിഷ്ഠികളും വിവരിച്ചിട്ടുണ്ട്.

അഷ്ടകം-1- അധ്യായം 7-വസ്ത്രം 1-2 ആംഗിരസക്രമംസം ഋഷിഃ ത്രിഷുപ് മുന്ദഃ അഗ്നിദേവതാ

1 ദേവീത്രപേചരത്സപത്നം

അന്യാന്യാവഥ്സമുപധാപയേതേ

ഹരിരന്യസ്യാം ഭവതി സ്വധാവാ

ഏകോ അന്യസ്യാദേവേ സുവച്ഛാഃ

അന്വയം:—

സു—അത്ഥേ — സ്വരണേ, ശോഭനഗമനാ
ഗമനേ

വി—രൂപേ — വിഷമരൂപേ, ശുക്ലകൃഷ്ണതയാ
നാനാരൂപേ

ദേവ ചരതഃ — അഹോരാത്രേ പുനഃ പുനഃ
പര്യാവർത്തതേ

(തേ അഹോരാത്രേ അഗ്നേഃ സൂര്യസ്യ ച ജനന്ത്യേ തത്ര രാ
ത്രേഃ പുത്രസ്സുര്യഃ അഹനഃ പുത്രോഗ്നിഃ)

(തേ അഹോരാത്രേ)

വമസം — സ്വം സ്വം പുത്രം

അന്യാ—അന്യാ — പരസ്തവ്യതിഹാരേണ

ഉപ ധാപയേതേ — സ്വകീയം രസം പായയതഃ

(യൽ രാത്രയാ കർത്തവ്യം, സ്വപുത്രസ്യാഭിത്യസ്യ രസസ്യപാ
യനം തദഗ്നഃ കരോതി; അഹ്നാ കർത്തവ്യം അഗ്നേഃ പായനം
രാത്രിഃ കരോതി)

(യസ്മാദേവം തസ്മാൽ)

അന്യസ്യാം — അഹരാത്ഥികായാം
അഗ്നേജ്ജനന്യാം

ഹരിഃ സ്വധാ—വാൻ

ഭവതി — ആഭിത്യഃ
ഹവിർലോക്ഷണാന്നവാൻ ഭവതി

ശുക്രഃ — നിഷ്കലഭീഷ്ഠിരഗ്നിഃ

അന്യസ്യാം — രാത്രയാം, ആഭിത്യസ്യ ജനന്യാം

സു—വച്ഛഃ ദദൃശേ — ശോഭനഭീഷ്ഠിയുഷ്മസ്തൻ ദൃശ്യതേ

അർത്ഥം.—ഭംഗിയുള്ള പോക്കവരവുകളോടുകൂടി, വെളുത്തും
കറുത്തുമുള്ള വിവിധരൂപങ്ങളുള്ള രണ്ടുപേർ, പകലും രാവും,
വീണ്ടും വീണ്ടും പുററുനടക്കുന്നു. ആ പകലിരവുകൾ അഗ്നി
യുടെയും സൂര്യന്റെയും അമ്മമാരത്രെ—രാവിന്റെ പുത്രൻ സൂ
ര്യനും, പകലിന്റെ മകൻ അഗ്നിയും. (രാത്രിയുടെ ഗർഭ
ത്തിൽ നിന്നാണല്ലോ സൂര്യൻ പിറക്കുന്നത്. പക്ഷെ മങ്ങിയ
തീയിന്റെ വെളിച്ചം രാവിലാണല്ലോ ശോഭിക്കുന്നത്. അ
പ്പോൾ പകലിന്റെ ഗർഭത്തിൽ നിന്നാണ് തീ പിറക്കുന്നത്.)
ആ പകലിരവുകൾ സ്വന്തം പുത്രനെവിട്ട് മറ്റേ ആളുടെ പുത്ര

ന്നു മാറി മുഖ കൊടുക്കുന്നു സ്വപുത്രനായ സുര്യന്നു രാത്രി കൊടുക്കേണ്ടു മുഖപ്പാൽ, പകൽ കൊടുക്കുന്നു അഗ്നിജ്ഞ പകൽ കൊടുക്കേണ്ടു മുഖപ്പാൽ രാത്രികൊടുക്കുന്നു ഇപ്രകാരമാകയാൽ അഗ്നിമാതാവായ പകലിങ്കൽ നിന്നു ആദിത്യന്നു ഹവിരണം കിട്ടുന്നു നിമലപ്രകാശനായ അഗ്നിയാകട്ടെ ആദിത്യമാതാവായ രാത്രിയിങ്കൽ നിന്നു ദീപ്തിലഭിച്ചവനായി കാണപ്പെടുന്നു (സുര്യന്നു ആഹുതി പകലും, അഗ്നിജ്ഞ രാത്രിയുമെന്നതു സാമാന്യനിയമം)

2 ദേശേമന്തപഷ്ടുജനയന്ത ഗഭ
മതത്രാസോ യവതയോ വിഭൃതം
തിഥാനീകം സ്വയശസഞ്ജനേഷു
വിരോചമാനം പരിഷിന്നയന്തി

അന്വയം -

അതത്രാസഃ

— ജഗതഃ പോഷണേ സ്വകാര്യേ
അനലസാഃ, ജാഗരൂകാഃ

യവതയഃ

— നിത്യതരുണ്യഃ, ജരാമരണ
രഹിതാഃ

ദേശ

— പ്രാചയാദ്യാ ദേശസംഖ്യാകാദിശഃ

ഗഭഃ

— മേഘേഷു

ത്വഷ്ടുഃ

ഗഭരൂപേണാനുവൃത്തമാനം

ജനയന്ത

— ദീപ്താൽ മധ്യമാൽ

വി-ഭൃതം

വായോസ്സുകാശാൽ

— വൈദ്യേതാഗ്നിമുൽപാദയന്തി

— സഞ്ചേഷ ഭൂതേഷു വിഹൃതം,

ജാഗരൂപേണ

വിജ്യേവത്തമാനം

തിഥ-അനീകം

— തീക്ഷ്ണമുഖം,

തീക്ഷ്ണതേജസം

സ്വ-യശസഃ

— സ്വായത്തയശസ്സം

ജനേഷു വി-രോപമാനം — ജനപദേഷു വിശേഷേണ
ദീപ്യമാനം
സീ. ഇമം പരി നയന്തി — ഏതമഗ്നിം പരിതഃ, സർവ്വതഃ
പ്രാപയന്തി
(ബഹുനാമുപകാരകമഗ്നിം സ്വസ്യാപകാരായ സർവ്വേജനാഃ
സ്വകീയം ദേശം പ്രാപയന്തി.)

അർത്ഥം.-ജഗൽപോഷണ വിഷയമായ സ്വകർത്തവ്യത്തിൽ
അലസകളാകാതെ, ജാഗരൂകകളായി, ജരാമരണരഹിതകളാ
യ നിത്യതന്ത്രണികളായി കിഴക്കു മുതലായ പത്തുദിക്കുകൾ
(ദിഗ്ദേവതകൾ) മഴക്കാറുകൾക്കുള്ളിൽ ഗർഭരൂപത്തിൽ വർത്തി
ക്കുന്ന പ്രകാശമാനനായ വൈദ്യുതാഗ്നിയെ മധ്യമവായുവി
കൽ നിന്ന് ഉൽപാദിപ്പിക്കുന്നു. സർവ്വഭൂതങ്ങളിലും ജാഠരത്വ
പത്തിൽ സ്വയം പിരിഞ്ഞു വർത്തിക്കുന്നതും, വിഹരിക്കുന്ന
തും, നോക്കാൻ വയ്യാത്ത തേജസ്സോടുകൂടിയതും, താൻ തന്നെ
നേടിയ യശസ്സോടുകൂടിയതും, ജനവാസ സ്ഥാനങ്ങളിൽ വി
ശേഷിച്ചു വെളിച്ചം വിതറുന്നതുമായ ഈ അഗ്നിയെ (ദിക്കു
കൾ) എല്ലാവരും എത്തിക്കുന്നു. (എല്ലാവർക്കും ഉപകാരകനായ
അഗ്നിയെ, അപനവന്റെ ഉപയോഗത്തിന്ന് എല്ലാ ജനങ്ങ
ളും സ്വസ്വപ്രദേശത്തേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോകുന്നു).

3 ത്രിണിജാനാപരിഭൃഷന്ത്യസ്യ
സമുദ്രഏകന്ദിവ്യേകമപ്സു
പുഷ്താമനുപ്രദിശം പാത്ഥിവാനാ
ഉരുൻപ്രശാസദിഭയാവനുഷ്ഠ

അനവം:-

അസ്യ (അഗ്നേഃ)
ത്രിണി — ത്രിസംഖ്യാകാനി
ജാനാ പരി ഭൃഷന്തി — ജനനാനി, ജനാനിപരിതഃ,
സർവ്വതഃ അപ. നിന്തി

- സമുദ്രേ ഏകഃ — അഞ്ചു ബഡവാൻലരൂപം ഏകം ജനം;
- ദിവി ഏകം — ദൃലോകേ ആദിത്യാത്മനാ ഏകം ജനം;
- അപ്-സു (ഏകം) — അന്തരീക്ഷേ വൈദ്യതാഗ്നി രൂപേണ ഏകം ജനം
- . (ഏവമഗ്നിഃ ത്രോധാത്മാനം വിജദ്യ ത്രിഷുസ്ഥാനേഷു വർത്തതേ)
 (ആദിത്യാത്മനാവർത്തമാനോഗ്നിഃ) ഋതൻ — വസന്താദ്യാൻഷഡ്യതൂൻ
 അന പ്ര-ശാസൻ — അനക്രമേണ പ്രകഞ്ചേണ വിഭക്തതയാജ്ഞാപയൻ
- പാത്മിവാനാം — പൃഥിവ്യാസ്സംബന്ധിനാം സഞ്ചേഷാം പ്രാണിനാം
- പുഷ്പം പ്ര ദിശം — പ്രാചീം പ്രകൃഷ്ടാംകകിഷേ
 അനഷ്ട വി ദധൗ — സമ്യക്, അനക്രമേണ (അവ്യയം) കൃതവാൻ
- (അഖണ്ഡയോദ്ദീകാലയോഃ പ്രാച്യാദിഭേദഃ വസന്താദിഭേദശ്ച സൂര്യഗതാനിഷ്ടാദ്യതേ. അതഃസൂര്യ ഏവ തയോഃ കർത്വാ)

അർത്ഥം.-ഈ അഗ്നിയെ മൂന്നു ജനങ്ങൾ എന്നൊഴമലങ്കരിക്കുന്നു. സമുദ്രത്തിൽ ബഡവാഗ്നിരൂപത്തിൽ ഒരു ജനം; ദൃലോകത്തിൽ ആദിത്യാത്മകമായി മറ്റൊരു ജനം, അന്തരീക്ഷത്തിൽ വൈദ്യതാഗ്നയാകൃതിയായി വേറെ ഒരു ജനം. ഇപ്രകാരം അഗ്നി ത്രിവിധരൂപനായി പിരിഞ്ഞു മൂന്നു സ്ഥാനങ്ങളിൽ വർത്തിക്കുന്നു. ആദിത്യാകാരനായി വർത്തിക്കുന്ന അഗ്നിയാണ് വസന്തംമുതൽ ആറു ഋതുക്കളെ വേണ്ടപോലെ വിഭജിച്ച് കാലചരിയിക്കുന്നത്. ഭൂമിയിലുള്ള പ്രാണികൾക്ക് കിഴക്കെന്ന ഉൽകൃഷ്ട ദിക്ഷ് വേണ്ടപോലെ ക്രമത്തിൽ ഉണ്ടാക്കിയതും ആദിത്യവപുസ്സായ അഗ്നിയാണ്. സ്വന്തവേ അവണ്ഡങ്ങളായ ദീർഘകാലങ്ങൾക്ക്, കിഴക്കു മുതലായ ദേവങ്ങളും വസന്തം മുതലായ മാറ്റങ്ങളും സൂര്യഗതികൊണ്ടാണുണ്ടാകുന്നത്. അതുകൊണ്ട് സൂര്യൻ തന്നെയാണ് ദീർഘകാലങ്ങളുടെ കർത്വാവു്. ആ സൂര്യൻ അഗ്നിതന്നെയാകുന്നു.

4 ക ഇമംവോനിണ്യമാചികേത
 വമസോമാതുജനയതസ്വധാഭിഃ
 ബഹീനാങ്ഗഭോ അപസാമുപസ്ഥാ
 നഹാൻ കവിന്നിശ്ചരതി സ്വധാവാനൻ

അന്വയം:--

(ഹേ പ്രതാപിഗൃജമാനാഃ)

നിണ്യം-

— നിണ്ണീതം, അന്തർഹിതം
 (അപാംഗർഭസ്ഥം)

ഇമം (അഗ്നിം) വഃ കഃ

— യഷ്ടാകം മധ്യേ കഃ

ആ ചികേത

— ജാനാതി, നകോപീത്യത്ഥഃ

(സോയമഗ്നിഃ) വമസഃ

— മേഘസ്ഥാനാമപാം വൈദ്യ
 താഗ്നിരൂപേണ
 പുത്രസ്ഥാനീയസ്സൻ

മാതുഃ

— തസ്യ മാതൃസ്ഥാനീയാനി
 വൃഷ്ടുകോനി

സ്വധാഭിഃ ജനയത

— ഹവിർല്ലക്ഷണൈരനൈരത്ത്
 പാദയതി

(അപിച) ബഹീനാം

ഗർഭഃ

— മേഘസ്ഥാനാമപാം വൈദ്യത
 രൂപേണ ഗർഭസ്ഥാനീയഃ
 സോഗ്നിഃ

അപസാം ഉപ-സ്ഥാൻ

— സമുദ്രാൻ

മഹാൻ കവിഃ

— തേജസാ പ്രേതവഃ, ക്രാന്തദശീ

സ്വധാ-വാൻ

— ഹവിർല്ലക്ഷണായുക്തഃ
 (സോഗ്നിഃ)

നിഃ പരതി

— ഔഷസാഗ്നിരൂപേണ
 ആദിത്യഃ സന്നിർഗച്ഛതി

(ഏക ഏവാഗ്നിഃ ഹോമനിഷ്ഠാഭക ലക്ഷണേന പാത്ഥിവ
 രൂപേണ, വൈദ്യതാത്മനാ, ഔഷസരൂപേണാദിത്യാത്മനാപ
 വിഭജ്യവത്തതേ)

അനന്തം—അല്ലയോ ഋഗ്വേദഗുണമാനന്തം, ജലഗർഭസ്ഥിതനായി മറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഈ അഗ്നിയിലെ നിങ്ങളിൽ ആരാണ് ആരുമറിയുന്നില്ല ആ അഗ്നി മേഘസ്ഥങ്ങളായ ജലങ്ങളുടെ വൈദ്യുതാഗ്നിരൂപമായ മകനായി, തന്റെ മാതൃസ്ഥാനമുള്ള മഴവെള്ളങ്ങളെ ഹവിരന്നങ്ങളാലുൽപാദിപ്പിക്കുന്നു ("അഗ്നിയിൽ പ്രാഹുതമായ ഹവിസ്സു" ആദിത്യകളെ ഇതുന്നു ആദിത്യകൾ നിന്നു വൃഷ്ടി, വൃഷ്ടിയിൽ നിന്നു ജനങ്ങളും" എന്ന മനസ്സുതി) കൂടാതെ മേഘങ്ങളിലെ വെള്ളങ്ങളിൽ വൈദ്യുതിയായി മറഞ്ഞിരിക്കുന്ന അഗ്നിതന്നെയാണു് സമുദ്രത്തിൽ നിന്നു അതീവ തേജസ്സോടുകൂടി എല്ലാറ്റിന്റെയും അപ്പുറം കാണുന്നവനായി, ഹവിരന്നത്തോടുകൂടിയവനായി, പ്രഭാതത്തിൽ ആദിത്യനായി ഉദിച്ചവരുന്നതു്. മഹേ അഗ്നിയാണു് (ഹോമനിവൃഹണത്തിന്നു്) പാശ്ചാത്യരൂപത്തിലും വൈദ്യുതരൂപത്തിലും (ഉഷസ്സിങ്കൽ) ആദിത്യരൂപത്തിലും വത്തിക്കുന്നതു്

5 ആവിഷ്വോവർധതേചാരുനസു

ജിഹ്വാൻകൂർധസ്സപയശാഉപസ്ഥേ

ഉഭേതപ്സുബ്ധിഭ്യതുജാതമാനാൻ

പ്രതീചീസി.ഹ. പ്രതിഭോഷയേതേ

വ 1

അന്വയം. —

ആസു

— മേഘസ്ഥാസ്വപ്സു വൈദ്യുതാജനാവൃത്തമാനോഗ്നിഃ

ചാരുഃ

— ശോഭനഭീഷിസ്സൻ

ജിഹ്വാൻ.

— കടിലാനാം, മേഘേഷ്വതിര്യഗവസ്ഥിതാനാം താസാമപാം

ഉപ-സ്ഥേ

— ഉസംഗേ

സ്വ-യശാഃ

— സ്വാതന്ത്രയഗന്ധഃ

ഉർധ്വഃ

— ഉർദ്ധ്വചലനഃ, സ്വകാരണഭ്രാസ്വപ്സു തിര്യഗവസ്ഥിതാസ്വപിസ്വയകൃദ്ധം ജലൻ

ആവിഃ-ത്യഃ വദ്ധതേ	— ആവിർഭൂതഃ പ്രകാശമാനോ വൃദ്ധിം പ്രാപ്നോതി
(അപിച) ഉഭേ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ
ത്വഷ്ടുഃ ജായമാനാൽ	— ദീപ്താൽ ഉൽപദ്യമാനാദസ്പാദഗ്നഃ
ബിഭൃതുഃ (തദനന്തരമുൽപന്നം)	— യേംപ്രാപതുഃ
സിംഹം	— സഹനശീലം, അഭിവേനശീലം (അഗ്നിം)
പ്രതിചി	— പ്രത്യഞ്ചന്ത്യൗ, പ്രതിഗച്ഛന്ത്യൗ, ആഭിമുഖ്യേന പ്രാപ്തവന്ത്യൗ
പ്രതി ജോഷയേതേ	— സേവേതേ

അർത്ഥം—മേഘങ്ങളിലുള്ള വെള്ളങ്ങളിൽ വൈദ്യുതരൂപത്തിൽ വർത്തിക്കുന്ന അഗ്നി, ശോഭനപ്രകാശനായി, വളഞ്ഞു പിരിഞ്ഞ മേഘങ്ങളിൽ വിലങ്ങനെ നില്ക്കുന്ന വെള്ളങ്ങളുടെ മടിയിൽ സ്വയം നേടിയ യശസ്സോടുകൂടി മേല്പോട്ടുയർന്നു ജാലകളോടു ചേർന്നു പുറത്തുവന്നു വളച്ചുയെ പ്രാപിക്കുന്നു. (വെള്ളങ്ങളിൽ വിലങ്ങനെ കിടന്നാലും ഇടിമിന്നലായി മേല്പോട്ടുയരുമ്പോൾ സ്വയം വലുതാവുന്നു) കൂടാതെ തേജസ്സിൽ നിന്നുൽപന്നമായ ഈ അഗ്നിയെ ദ്യാവാപൃഥിവീകൾ യേശ്വെപ്പടുന്നു. എല്ലാറ്റിനെയും ജയിക്കുന്ന ആ അഗ്നിയെ നേരിട്ട് അണഞ്ഞുചെന്നു ദ്യാവാപൃഥിവീകൾ സേവിക്കുന്നു, പരിചരിക്കുന്നു.

6 ഉഭേഭ്യേജോഷയേതേനമേനേ
ഗാവോനവാശ്രാ ഉപതസ്ഥുരേവൈഃ
സദക്ഷാണാനക്ഷപതിബ്ദുവാ
ജന്തിയന്ദക്ഷിണതോ ഹവിഭിഃ

അന്വയം:—

- യം (അഗ്നിം) ദക്ഷിണതഃ — ആഹവനീയസ്യദക്ഷിണ
ഭാഗേവസ്ഥിതാഃ ഗൃതപിജഃ
ഹവിഃ—ഭിഃ അഞ്ജന്തി — ചതപുരോധാശാഭിഭിഃ ആർദ്വി,
കവ്ന്തി, തപ്തയന്തി
(ഏനമഗ്നിം) ഉഭേ — അഹശ്ചരാത്രിശ്ച. ദ്യാവാ
പൃഥിവ്യൗ, അരണീ വാ
ഭദ്രേ മേനേ
ജോഷയേതേ ന — ശോഭനാംങ്ഗ്യൈശ്ശ്രീയൗ
ചാമരഹസ്തേ രാജാനം
സേവേതേ ഇവ
(അപിച) വാശ്രാഃ
ഗാവഃ ന — ഹംഭാരവം കവ്തന്ത്യഃ ഗാവഇവ
(യഥാ) ഏവൈഃ — സ്വകീയപരിത്രൈഃ ആരോതി
ശയേന വത്സാൻ
ഉപ തസ്ഥുഃ — സംഗച്ഛന്തേ (നമേമമഗ്നിം
ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ ഉപസ്ഥിതേ
വേതഃ)
സഃ (അഗ്നിഃ) ദക്ഷാണാം — ബലാനാം.
ദക്ഷ-പതിഃ ബഭ്രവ — ബലാധിപതിഃ ആസീൽ

അർത്ഥം.—ഏതൊരഗ്നിയെ ആഹവനീയത്തിന്റെ തെക്കുഭാഗത്തു നില്ക്കുന്ന ഗൃതപിജകൾ ചതപുരോധാശാഭി ഹവിസ്സുകൾ ആരേപ്യം അപ്പിച്ച് പ്രീതിപ്പെടുത്തുന്നവോ, ആ അഗ്നിയെ ദ്യാവാപൃഥിവികൾ (അല്ലങ്കിൽ അഹോരാത്രങ്ങൾ, അല്ലങ്കിൽ അരണികൾ) ശോഭനംഗികളും കൈകളിൽ ചാമരമേന്തിയ വരമായ രണ്ടു സ്ത്രീകൾ രാജാവിനെ വീശിപ്പരിചരിക്കുന്ന പോലെ, സേവിക്കുന്ന ഹംബാ ശബ്ദം മുഴക്കി പശുക്കൾ വാത്സല്യധാരികൃത്തോടുകൂടി പൈശ്ചിയിലെ പ്രാപിക്കുന്ന (നക്കിത്തുടച്ചോമനിക്കുന്ന) പോലെ ദ്യാവാപൃഥിവികൾ അഗ്നിയെ അടുത്തുചെന്നു പരിചരിക്കുന്നു ആ അഗ്നി ബലങ്ങൾക്കു ബലത്തിന്നു് അധിപതിയായിരിക്കുന്നു

7 ഉദ്യംയമീതി സവിതേവബാഹു
 ഉഭേസിചൈയതതേ ഭീമ ഭൃഞ്ജൻ
 ഉച്ഛൂക്രമച്ഛൂമജതേ സിമസ്താ
 നവാമാത്രഭ്യോവസനാജഹാതി

അന്വയം:—

(ഔഷസോഗ്നിഃ)

സവിതാ-ഇവ	— സർവ്വസ്യപ്രേരകഃ ആദിത്യോ യഥാ
ബാഹു	— ബാഹുസ്ഥാനീയാൻ രശ്മീൻ
ഉൽ യംയമീതി	— ഭൃശം ഉദ്യതാനി, ഉർധ്വാഭിമുഖാനി കരോതി
(തദനന്തരം) ഭീമഃ	— സർവ്വേഷാം യേകരോഗിഃ
ഉഭേ സിചൈ	— ഉഭേ ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ
ഭൃഞ്ജൻ	— പ്രസാധയൻ, സ്വതേജസ്വഃ കർപ്പൻ
യതതേ	— സ്വവ്യാപാരേ പ്രയതതേ
(തദനന്തരം) സിമസ്താൽ	— സർവ്വസ്താൽ ഭൂതജാതാൽ
ശൂക്രം അൽകം	— ഹിപ്തം സാരഭൂതം രസം
ഉൽ അജതേ	— രശ്മിഭിഃ ഊർധ്വാമാദന്തേ
(അപിച) മാത്ര-ഭ്യഃ	— സ്വമാത്രസ്ഥാനീയേഭ്യോവൃഷ്ട്യ ദേകേഭ്യഃ സകാശാൽ
നവാ വസനാ	— നവാനി, പ്രത്യഗ്രാണീസർവ്വ ജഗതഃ ആച്ഛാദകാനി തേജാംസി
ജഹാതി	— ഉൽഗമയതി

അർത്ഥം:—അഗ്നി, സർവ്വപ്രേരകനായ സവിതാവു തന്റെ കരങ്ങളെ (രശ്മികളെ) ഉയർത്തുന്നപോലെ തന്റെ കൈകളാൽ രശ്മികളെ ഊർധ്വം മേല്പോട്ട് നേരെ ഉയർത്തുന്നു. പിന്നെ എല്ലാവർക്കും യേകരനായ അവിടുന്ന് ദ്യാവാപൃഥിവികളെ രണ്ടുപേരെയും, സ്വതേജസ്സുകൊണ്ടുലങ്കരിച്ച് സ്വസ്വവ്യാപാരങ്ങളിൽ പ്രയത്നിക്കുന്നു. അതിനുശേഷം എല്ലാ ഭൂതജാതങ്ങളെ

ഉൾ നിന്നും ദീപ്തവും സാരഭൂതവുമായ രസം, തന്റെ രശ്മികളാൽ മേല്പോട്ടെത്തിയെന്നു. ഇടത്തെ തന്റെ അമ്മയുടെ സ്ഥാനത്തുള്ള മഴവെള്ളങ്ങളുടെ അടുക്കൽ നിന്നു നവങ്ങളും ജഗത്തു മുഴുവൻ മുട്ടുന്നവയുമായ തേജസ്സുകളയത്തുന്നു.

8   ത്വേഷംരൂപംകൃണത ഉൽതരംയൽ
      സംപൃഞ്ചാനസ്സഭനേഗോഭീരഭ്ഭിഃ
      കവിബൃധ്നം പരിമമ്മുജ്യതേധി
      സാദേവതാതാസമിതിബ്രൂവ

അന്വയം:—

സഭനേ	— അന്തരീക്ഷേ
ഗോഭിഃ അൽ-ഭിഃ	— ഗന്ത്രിഭിഃ, മേഘസ്ഥാഭി രഭ്ഭിസ്സഹ
സം-പൃഞ്ചാനഃ	— വൈദ്യുതരൂപേണ സംപൃകതസ്സൻ
ത്വേഷം	— ദീപ്തം, സന്ദൈർഘ്യമശക്തം
ഉൽ-തരം രൂപം	— ഉൽകൃഷ്ടതരം വൈദ്യുതം പ്രകാശം
യൽ കൃണതേ	— യദാകരോതി, തദാനീം
കവിഃ ധിഃ	— ക്രാന്തദശീ, സന്ദൃഷ്ടാം ധാരകഃ (അഗ്നിഃ)
ബൃധ്നം	— സർവ്വസ്യോദകസ്യ മുലഭൂതമന്തരീക്ഷം
പരി മമ്മുജ്യതേ	— പരിതോമാർഷ്ടി, സ്വതേജസാച്ഛദയതി
സാ ദേവ-താതാ	— ദേവേന, ദേവനശീലേന അഗ്നി നാ തതാ, വിസ്താരിതാ ദീപ്തിര
സം-ഇതിഃ ബ്രൂവ	— സാദിഃ സ്തുതാ സതീ സംഹതിർവതി

അർത്ഥം.-അന്തരിക്ഷത്തിൽ ഗമനസ്വഭാവങ്ങളായ മേഘങ്ങളിലുള്ള ജലങ്ങളോടുകൂടി വൈദ്യുതരൂപത്തോടു ചേർന്ന്, ആർക്കും നോക്കുവാൻ വയ്യാത്തവിധം പ്രകാശമയമായി, ഊർജസ്വലമായ രൂപം (ഇടിമിന്നൽ) എപ്പോൾ (അഗ്നി) ഉണ്ടാകുന്നുവോ, അപ്പോൾ എല്ലാറ്റിന്റെയും അപ്പുറം കാണുന്നവനും എല്ലാം കയ്യടക്കിയവനുമായ അവിടുന്ന്, ഉദകാധാരമായ അന്തരിക്ഷത്തെ സ്വതേജസ്സുകൊണ്ട് മൂടുന്നു. ആ അഗ്നിയുടെ സർവ്വരൂപവ്യാപ്തമായ പ്രകാശം നമ്മളാൽ സ്തുതിക്കപ്പെട്ട് കൂട്ടം കൂടുന്നു.

9 ഉരുതേജ്രയഃ പര്യേതിബ്രധ്നം
വിരോചമാനമഹിഷസ്യധാമ
വിശ്വേഭിരഗ്നേസ്വയശോഭിരിഭോ
ഭണ്വേഭിഃ പായുഭിഃ പാഹ്യസ്താൻ

അന്വയം:-

- മഹിഷസ്യ തേ ജ്രയഃ — മഹതഃ തവ (രാക്ഷസാദീനാം) അഭിഭാവകം
- വി-രോചമാനം ഉരുധാമ — ദ്യോതമാനം വിസ്തീർണ്ണം തേജഃ
- ബ്രധ്നം പരി ഏതി — അപാം മൂലാധാരമന്തരിക്ഷം പരിതോവ്യാപ്തോതി
- ഹേ അഗ്നേ, ഇദ്ധഃ — അസ്താഭിഃ പ്രജലിതസ്തൻ
- അഭണ്വേഭിഃ പായു-ഭിഃ — രാക്ഷസാദീഭിരഹിംസിതൈഃ പാലനശീലൈഃ
- വിശ്വേഭിഃ സ്വയശഃ-ഭിഃ — സർവ്വൈരാത്മീയൈസ്തേജോഭിഃ
- അസ്താൻ പാഹി — രക്ഷ

അർത്ഥം.-മഹത്തും രാക്ഷസാദികളെ വെല്ലുന്നതുമായ അവിടുത്തെ ദ്യോതമാനവും വിസ്തീർണ്ണവുമായ തേജസ്സ്, ജലങ്ങളുടെ ഇരിപ്പിടമായ അന്തരിക്ഷത്തിൽ നിറച്ചു വ്യാപിക്കുന്നു. അല്ലയോ അഗ്നേ, രാക്ഷസാദികളാൽ ബാധിക്കപ്പെടാത്തവയും, രക്ഷണശീലങ്ങളും ആയ അവിടുത്തെ എല്ലാ ആത്മീയ തേജസ്സുകളിലും ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും.

10 യന്വന്തം¹സ്രോതഃ¹ കൃണതേ¹ഗാതു¹മുച്ഛി¹.

ശുക്രൈ¹ശ്രു¹മി¹ഭീ¹രഭി¹നക്ഷ¹തിക്ഷാ¹.

വിശ്വാ¹സനാ¹നി¹ ജാ¹രേഷു¹ധത്തേ¹

അ¹ന്നവാ¹സു¹ചര¹തി¹ പ്ര¹സൃ¹ഷ്വ¹

അന്വയം: -

യന്വന്തം ഗാതു. മുച്ഛി. — നരസി ഗമനശീലമുദകസംഘം
(അയമഗ്നിഃ) സ്രോതഃ — സ്രോതസാ, പ്രവാഹരൂപേണ
കൃണതേ — യുക്തം കരോതി

ശുക്രൈഃ മുച്ഛി-ഭിഃ — നിമ്മലൈഃ ജലസംഘൈഃ
ക്ഷാം അഭി നക്ഷതി — ഭൂമിം അഭിവ്യാപ്നോതി

(പശ്ചാൽ) വിശ്വാ — സമ്പ്രാണ്യന്നാനി
സനാനി — അപസ്ഥാപയതി
ജാ¹രേഷു ധത്തേ — വൃഷ്യനന്തരമുൽപന്നാസു
(തദേതം) നവാസു — സമുഷ്ണാമന്നാനാം
പ്ര-സൃഷ്വ — പ്രസവിത്രീഷ്ണോഷധീഷ്വ
പാകാത്ഥം.

- അന്തഃ ചരതി — മദ്ധ്യേവത്തതേ
(അന്തരവസ്ഥിതേന ജൈമാഗ്നിനാ സമ്പ്രാ ഛേഷധതഃ പ
ച്യന്തേ)

അർത്ഥം:-ആകാശത്തിലുള്ള ഗമനശീലങ്ങളായ ഉദകസമു
ഹങ്ങളെ ഈ അഗ്നി ഒഴുകോട്ടുകുടിയവയാക്കുന്നു നിമ്മലങ്ങ
ളായ ആ ജലസമൂഹങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഭൂമിയെ പ്രാപിപ്പിച്ച്
നനക്കുന്നു ഭൂമിയിൽ വഷിജ്ജുന്നു (വഷഫലങ്ങളായ) ഉള
വാകുന്ന എല്ലാ അന്നങ്ങളെയും വയറുകളിൽ സ്ഥാപിജ്ജുന്നു
അതിന്നുവേണ്ടി മഴയ്ക്കുശേഷം മുളയ്ക്കുന്നവയും എല്ലാ അന്നങ്ങളെ
ടയും അമ്മമാരുമായ സസ്യാദികളുടെ ഉള്ളിലിരുന്ന് അവക്ക്
മുപ്പുണ്ടാക്കുന്നു

11 ഏവാ¹നോ¹ അഗേ¹ സമി¹യാ¹വൃ¹ധാ¹നോ¹
 രേവൽ¹ പാ¹വക¹ശ്ര¹വസേ¹ വി¹ഭാ¹ഹി¹
 തനോ¹മി¹ത്രോ¹ വ¹രു¹ണോ¹ മാ¹ഹന്താ¹
 മ¹ദി¹തി¹സ്സി¹ന്ധഃ¹ പൃ¹ഥി¹വീ¹ ഉ¹ത¹ദ്യേ¹ഃ

വ. 2

അനവയം:-

ഹേ പാവക,	അഗേ,	—	ശോധകാഗേ,
സം-ഇധാ ഏവ വൃധാനഃ	—	അസ്താഭിദ്ത്തേന സമിഭാഭി	
			ദ്രവ്യേണ ഉക്തപ്രകാരേണ
			വർദ്ധമാനസ്സൻ
രേവൽ	—	രയിമതേ,	ധനയുക്തായ
നഃ ശ്രവസേ	—	അസ്താകമനായ	
വി ഭാഹി	—	വിശേഷേണ ദീപ്യസ്വ	
നഃ തൽ	—	അസ്താകമനം.	
മിത്രഃ വരുണഃ അഭിതിഃ			
സിന്ധഃ പൃഥിവീ ഉത			
ദ്യേഃ മഹന്താഃ	—	പുജയന്താം; രക്ഷന്തു	

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ശുദ്ധീകരനായ അഗേ, ഞങ്ങൾ ചമത മുതലായ ദ്രവ്യങ്ങൾ ഹോമിച്ചു അവിടുന്ന് മുൻപറഞ്ഞ പ്രകാരം വളൻ, ഞങ്ങൾക്ക് ധനവത്തായ അന്നത്തിനായി (അന്നസിദ്ധിക്കായി) വേണ്ടപോലെ ശോഭിച്ചാലും. അവിടു ന്നുള്ളന്ന ഞങ്ങളുടെ ആ അന്നത്തെ മിത്രനും വരുണനും അഭി തിയും സിന്ധുവും പൃഥിവിയും ദ്യോവും കൊണ്ടാടട്ടെ.

വക്ത്രം 3-4

1 സപ്ര¹തഥാ¹സഹ¹സാ¹ മാ¹യമാ¹ന
 സ്സ¹ദ്യഃ കാ¹വ്യാ¹നി¹ബ¹ള¹ധ¹ത്ത¹വി¹ശ്വാ¹
 ആ¹പശ്ച¹മി¹ത്ര¹സി¹വ¹ണാ¹ച¹സാ¹ധ¹
 ദേ¹വാ അ¹ഗ്നി¹ന്ധാ¹ര¹വ¹രൂ¹വി¹ണോ¹മാ¹.

അന്വയം —

സഹസാ ജായമാനഃ	— ബലേന, നിമ്മമനേനോൽപദ്യമാനഃ
സഃ (അഗ്നിഃ) സഭ്യഃ	— ഉൽപത്യുന്നന്തരമേവ
പ്രത-ഥാ	— പ്രതഃ, ചിരന്തനഇവ
വിശ്വാ കാവ്യാനി	— സപ്താണി ക്രാന്തദർശിനഃ കമ്മാണി
ബദ്ധ് അധത്ത	— സത്യം അധാരയൽ
(മേഘേഷ്വവസ്ഥിതാഃ)	
ആപഃ ച ധിഷണാ ച	— മാധ്യമികാവാക് ച
(ഇമമഗ്നിഃ) മിത്രം	
സാധൻ	— സഖിഭൂതം സാധയന്തി, കവുന്തി
(തമിമം) ഭൂവിണഃ-ഭാ.	— ഭൂവിണസ്യ, ധനസ്യ ഭാതാരം
അഗ്നിഃ ദേവാഃ	— ഭൂതപിത.
ധാരയൻ	— ഗാർഹപത്യരൂപേണ ധാരയന്തി

അർത്ഥം.—ബലത്താൽ അരണികൾ കടഞ്ഞു്, ഉളവാകുന്ന ആ അഗ്നി ഉണ്ടായ ഉടനെ മുസുമുഖ ഉള്ളവനെന്നപോലെ ക്രാന്തദർശിയായ തന്റെ കമ്മ. (ദേവന്മാർക്കു് ഹവിസ്സുത്തിയ്ക്കൽ മുതലായവ) സത്യമായും ഏറെദത്തു മേഘങ്ങളിലുള്ള വെള്ളങ്ങളും മാധ്യമികയായ വാക്കും ഈ അഗ്നിയെ തോഴനാക്കിയിരിക്കുന്നു ധനഭാതാവായ ഈ അഗ്നിയെ ഭൂതപിതകൾ ഗാർഹപത്യരൂപത്തിൽ ധരിയ്ക്കുന്നു

- 2 സപുച്ഛയാ¹നിവി¹ഭാ¹കവ്യ¹തായോ¹
 രി¹മാഃ പ്ര¹ജാ അ¹ജനയന്തന്ത¹നാം.
 വി¹വസ്വ¹താ ച¹ക്ഷസാ¹ദ്യാ¹മപ¹ശ്വ¹
 ദേ¹വാ അ¹ഗ്നി¹ന്ധാരയ¹ഭൂ¹വി¹ണോ¹ഭാ.

അനവയം:-

സഃ (അഗ്നിഃ) പൂർവ്വയാ	— പ്രഥമയാ (അഗ്നിദേവേഭ്യ ഇത്യാദിനാ)
നി-വിദാ കവൃതാ	— ഗുണിനിഷ്ഠ ഗുണാഭിധാന ലക്ഷണം. സ്തുതിം കർവ്വതാ
ആയോഃ	— മനോസ്സംബന്ധിനോക്തേന സ്തുതമാനഃ
മന്ത്രനാം ഇമാഃ പ്ര-ജാഃ	— മനോസ്സംബന്ധിനീഃ പ്രജാഃ
അജനയൽ	— ഉദപാദയൽ
(മനനാസ്തുതസ്സൻ മാനപീസ്സുവ്യാഃ പ്രജാഃ അജനയൽ)	
വിവസ്വതാ	— വിവാസനവതാ, വിശേഷണാച്ഛാദയതാ
പക്ഷസാ	— ആത്മീയേന തേജസാ
ഭ്യാം അപഃ പ	— ഭ്യലോകമന്തരിക്ഷഞ്ച (വ്യാപ്നോതി)
(തമിമം) ദ്രവിണഃ-ഭാം	
അഗ്നിം ദേവാഃ ധാരയൻ	— ധനസ്യഭാതാരം ദൃതപിജഃ ഗാഹപത്യരൂപേണ ധാരയന്തി

അർത്ഥം:-ആ അഗ്നി 'അഗ്നിദേവേഭ്യഃ' എന്നു തുടങ്ങിയ ആഭ്യനിവിത്താൽ (ഗുണമുള്ളവന്റെ ഗുണം ചൊല്ലുന്ന സ്തുതി വിശേഷത്താൽ) സ്തുതിക്കുന്ന, (മനവിനെസ്സംബന്ധിച്ച) ഉക്തമാത്താൽ (സ്തോത്രത്താൽ) പുകഴ്ത്തിപ്പെട്ട്, മനവിന്റെ സന്തതികളായ പ്രജകളെ (മനുഷ്യരെ) ഉൽപാദിപ്പിച്ചു. പരന്ന ആത്മീയ തേജസ്സുകൊണ്ട് ഭ്യലോകവും അന്തരിക്ഷവും നിറച്ചു. ഈ ധനഭാതാവായ അഗ്നിയിലെ ദൃതപിജകൾ ഗാഹപത്യരൂപത്തിൽ ധരിക്കുന്നു.

3 തമീളിതപ്രഥമം യജ്ഞസാധം.

വിശ ആത്മീയാർത്ഥത്തുണ്ടസാനം.

ഉജ്ജഃ പുത്രം ഭരതം സുപ്രാപനം.

ദേവാ അഗ്നിസാരരൂപവിണോദാം.

അന്വയം. —

ഹേ വിശഃ,	— സർവ്വേ മനുഷ്യാഃ,
ആരീഃ	— അഗ്നിം സ്വാമിനം ഗച്ഛന്ത്യഃ യുധം.
പ്രഥമം	— സർവ്വേഷു ദേവേഷു മുഖ്യം
യജ്ഞ-സാധം.	— യജ്ഞസ്യസാധകം, നിഷ്വാദകം
ആ-ഹുതം.	— ഹവിർഭിസ്സുപിതം
ഋണസാനം	— സ്തോത്രൈഃ പ്രസാദ്യമാനം
ഋജഃ പുത്രം	— അന്നസ്യപുത്രം
ഭരതം	— പ്രാണരൂപേണ സർവാസാം ഭരതാരം.
സുപ്ര-ദാനം	— സപ്തണശീലദാനയുക്തം, അവി ച്ഛേദേന ധനാനിപ്രയച്ചന്തം
തം (അഗ്നിം) ഹുത	— സുധം.
(തമിമം) ഭൂവിണഃ-ദാം	
അഗ്നിം ദേവാഃ ധാരയന്തി	— ധനസ്യദാതാരം അഗ്നിം ഭൂതപിജഃ ഗാർഹപത്യരൂപേണധാരയന്തി

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ജനങ്ങളേ, മനുഷ്യരേ, അഗ്നിയെ സ്വാമിയായിക്കരുതുന്ന നിങ്ങൾ, ദേവന്മാരിൽ മുഖ്യനും, യജ്ഞനിഷ്വാഹകനും, ഹവിസ്സുകൾ ഹോമിക്കുപ്പെട്ടവനും, സ്തോത്രങ്ങളാൽ അലങ്കരിക്കപ്പെടുന്നവനും അന്നത്തിന്റെ പുത്രനും (ഭക്ഷിച്ച അന്നം ജാരാഗ്നിയെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അന്നപുത്രത്വം) പ്രാണരൂപത്തിൽ ഏല്ലാ ജീവികളെയും ഭരിക്കുന്നവനും ഏണ്ടും പരിച്ചുകൊണ്ട് ദാനം ചെയ്യുന്നവനുമായ (അഭീഷ്ടം കൊടുക്കുന്നവനുമായ) ആ അഗ്നിയെ സ്മരിക്കുക ഈ ധനദാതാവായ അഗ്നിയെ ഭൂതപിജകൾ ഗാർഹപത്യരൂപത്തിൽ ധരിക്കണം.

- 4 സമാ¹തരി¹ശാ¹പു¹ത്വാ¹ർപു¹ഷ്ടി
 വ്വിദേ¹ഗാ¹തു¹ന്ന¹യായ¹സ്വ¹ർഗ്ഗി¹ൽ
 വിശാ¹ന്ദ¹ഗോ¹പാ¹ജ¹നി¹താ¹രോ¹ദ¹സ്യോ
 ദ്വേ¹വാ¹ജ്ഞാ¹ഗ്നി¹ധാര¹യ¹രൂ¹പി¹ണോ¹ദാം.

അന്വയം:-

മാതരിശ്വാ	— മാതരി, സർവ്വജഗതോ നിമ്മാതരി അന്തരിക്ഷേശ്വസൻ വത്തമാനം
പുരുവാര-പുഷ്പി:	— പുരുഭിഃ, ബഹുഭിഃ വാരാ, വര ണീയാ പുഷ്പിഃ, അഭിവൃദ്ധിഃ യസ്യ, സഃ
സ്വഃ-വിൽ	— യാഗദ്ധാരണ സ്വഗൃന്ധ ലംഭേയിതാ
വിശാം ഗോപാഃ	— സർവാസാം പ്രജാനാം രക്ഷിതാ
രോദസ്യോഃ ജനിതാ	— ജനയിതാ, ഉൽപാദയിതാ
സഃ (അഗ്നിഃ) ത്നയായ	— അസ്പദീയായ പുത്രായ
ഗാതും വിദൽ	— അനുഷ്ഠാനമാഗ്നം ലംഭേതു
(ഇമം) ദ്രവിണഃ-ഭാം	
അഗ്നിം ദേവാഃ ധാരയൻ	— ധനദാതാരം പ്രതപിജഃ ധാരയന്തി

അർത്ഥം.-സർവ്വജഗത്തിനും കാരണകൃതമായ, ജഗത്തിന്റെ നിമ്മാതാവായ അന്തരിക്ഷത്തിൽ ശ്വസിച്ചുകൊണ്ട്, സ്പഹ ലിംഗങ്ങൾ ഉതിർത്തുകൊണ്ട് വത്തിയുന്നവനും, എല്ലാവർക്കും കാമിയുത്തക്ക അഭിവൃദ്ധിയോടുകൂടിയവനും, യാഗമാഗ്നത്തിലൂടെ സ്വഗ്നം നേടിക്കൊടുക്കുന്നവനും, സർവ്വജനങ്ങളുടെയും രക്ഷിതാവും, ദ്യാവാപൃഥ്വികളുടെ അച്ഛനുമായ ആ അഗ്നി എന്റെ പുത്രൻ കർമ്മാനുഷ്ഠാനമാഗ്നം നേടിത്തരട്ടെ. ധനദാതാവായ ഈ അഗ്നിയെ പ്രതപിക്കുക ഗാർഹപത്യരൂപത്തിൽ ധരിയുന്നു.

5 നക്ഷത്രാഷ്ടാസാവണ്ണമാമേമ്മുയാനേ
ധാപയേതേ ശിശുമേകം സമീചി
ദ്യാവാക്ഷാമാന്വക്മോ അന്വപിഭാതി
ദേവാ അഗ്നിന്ധാരയത്രവിണോദാം

അന്വയം -

നകേതാഷസാ വണ്ണം	— രാത്രിരഹശ്ചസ്വകീയം രൂപം
ആ-മേമ്മയാനേ	— പരസ്വരം പുനഃ പുനർഹിംസന്തേ
സം-ഈചി	— സംഗതേ, സംഗ്രിഷ്ടേ,
ഏകം ശീശൂം ധാപയേതേ	— അഹ്തഃ പുത്രമഗ്നിം ഹവിഷി പായയേതേ
അകിമഃ	— രോപമാനസ്സോഗ്നിഃ
ദ്യാവാക്ഷമാ	— ദ്യാവാപൃഥിവ്യോഃ
അന്തഃ വി ഭാതി	— മധ്യേവിശേഷേണ പ്രകാശതേ
(ഇമം) ഭൂവിനഃ-ഭാഃ	
അഗ്നിം ദേവാഃ ധാരന്ത	— ധനദാതാരം പ്രതിജഃ ധാരന്ത

അർത്ഥം-രാവുപകല്പം സ്വന്തം സ്വന്തം രൂപത്തെ പരസ്വരം ഹനിച്ചുകൊണ്ടു്, കൂടിച്ചേന്നു് ഒരു ശീശൂവിനെ, പകലിന്റെ മകനായ അഗ്നിയെ ഹവിസ്സുടുന്നു പ്രകാശമാനനായ ആ അഗ്നി ദ്യാവാപൃഥിവീകളുടെ മധ്യത്തിൽ വിശേഷിച്ചും പ്രകാശിക്കുന്നു ധനദാതാവായ ഈ അഗ്നിയെ പ്രതിജകൾ ഗാഹ പത്യരൂപത്തിൽ ധരിക്കുന്നു

6 രാ¹യോ ബ്ര¹ധ്നസ്സു¹ഓ¹ഗമ¹നോ വസു¹നാം
യ¹ജ്ഞ¹സ്യ¹കേ¹തു¹മ്മ¹സാ¹ധ¹നോ വേഃ
അ¹തു¹ത¹പം ര¹ക്ഷ¹മാ¹ണാ¹സ ഏ¹നം
ദേ¹വാ അ¹ഗ്നി¹ന്ധാ¹രന്ത¹ഭൂ¹വി¹ണോ¹ഭാഃ

അന്വയം.-

(യോഗിഃ) രായഃ

ബ്രധ്നഃ

— ധനസ്യമൂലഭൂതഃ (ആഹുതിഭാരാ
സഞ്ചേഷാം ധനാനാം
കാരണത്വാൽ)

വസുനാം സം-ഗമനഃ

— ധനാനാം സംഗമയിതാ,
പ്രാപയിതാ

യജ്ഞസ്യ കേതുഃ — കേതയിതാ, ജ്ഞാപയിതാ?
 വേഃ മന്മ-സാധനഃ — ആത്മാനമഭിഗച്ഛതഃ പുരുഷസ്യ
 മനനീയസ്യ, അഭിലഷിതസ്യ
 സംധയിതാ

അമൃത-ത്വം
 രക്ഷമാണാസഃ ദേവാഃ — സ്വകീയാമരണത്വം- നിമിത്തം
 പാലയന്തഃ ഋതപിജഃ

(ഏനം) ഭൂവിണ്ഃ-ഭാം
 അഗ്നിം ധാരയന്തി — ധനഭാതാരം ഗാർഹപത്യരൂപേണ
 ധാരയന്തി

അർത്ഥം-ഏതൊരഗ്നി ആഹുതിവഴിയ്ക്കു് ധനത്തിന്റെ കാ
 രണത്വംകൊണ്ടു് (ഉപാസകർക്കു്) ധനം നേടിക്കൊടുക്കുന്നവ
 നാണോ, യജ്ഞത്തെ (സല്ലഭത്തെ) വീളിച്ചോതുന്നവനാ
 ണോ, തന്നെ സമീപിയ്ക്കുന്ന പുരുഷന്റെ അഭീഷ്ടം സാധിപ്പി
 യ്ക്കുന്നവനാണോ, ആ ധനഭാതാവായ അഗ്നിയെ സ്വന്തം അമ
 രണത്വം പാലിയ്ക്കുന്ന ഋതപിജകൾ ഗാർഹപത്യാഗ്നിരൂപ
 ത്തിൽ ധരിയ്ക്കുന്നു

7 നൃപപുരാചസദനം രയിണാം.

ജാതസ്യ ച ജായമാനസ്യ ചക്ഷാം.

സതശ്ചഗോപാം വേതശ്ച ഭൂരേ

ദ്വേവാ അഗ്നിന്ധാരയരൂവിണോഭാം.

അന്വയം. —

ന ച പുരാ ച — അദ്യ, അന്യീനികാലേ,
 അതീതകാലേ ച
 രയിണാം സദനം — ധനാനാമാവാസസ്ഥാനം
 ജാതസ്യ ച ജായമാനസ്യ
 ച ചക്ഷാം. — ഉൽപന്നസ്യ ഉൽപദ്യമാനസ്യ
 ച നിവാസയിതാ

സതഃ ച വേതഃ ച — സർവ്വാവിദ്യമാനസ്യ,
നിത്യസ്യ, സൽഭാവം
പ്രാപ്തവതഃ
ഭൂതഃ ഗോപാം — അന്യസ്യ ച ഭൂതജാതസ്യ
രക്ഷിതാരം

ഭൂവിണഃ—ഭാം അഗ്നിഃ
ദേവാഃ ധാരയന്തി — ധനഭാതാരം ഋഗ്വിജഃ ധാരയന്തി

അർത്ഥം—ഇപ്പോഴും പോയകാലത്തും ധനങ്ങളുടെ ഇരിപ്പിടവും, ജനിച്ചവനെയും ജനിക്കുന്നവനെയും അതാതിടത്തു നിവസിപ്പിക്കുന്നവനും (ആകാശം മുതലായ) നിത്യത്തിന്റെയും ഭാവം പ്രാപിക്കുന്ന മറ്റു ഭൂതസമൂഹത്തിന്റെയും രക്ഷിതാവും ധനഭാതാവുമായ അഗ്നിയെ ഋഗ്വിജ്ജ്ഞാനം ഗാർഹപത്യരൂപത്തിൽ ധരിക്കുന്നു

|| 1 ||

8 ഭൂവിണോഭാഭൂവിണസസ്തരസ്യ
ഭൂവിണോഭാസ്തനരസ്യ പ്രയംസൽ
ഭൂവിണോഭാവിരപതിമിഷ്ണോ
ഭൂവിണോഭാരാസതേ ദീപ്തമായഃ

അന്വയം:—

ഭൂവിണഃ—ഭാഃ — ഭൂവിണസ്യ, ധനസ്യഭാതാ
(അഗ്നിഃ)
തുരസ്യ — തപരമാണസ്യ, ചലതഃ
ജംഗമസ്യ
ഭൂവിണസഃ — ധനസ്യ ഏകദേശം
പ്രയംസൽ — അസുഭ്യം പ്രയച്ചതു
(തഥാ) ഭൂവിണഃ—ഭാഃ
സനാസ്യ — സനനീയസ്യ, സംജനീയസ്യ,
സ്ഥാവരരൂപസ്യ ധനസ്യ
(ഏകദേശം യേ ന)

(അപിച) ഭൂവിണഃ-ഭാഃ

വീര-വതീം ഇഷം — വീരൈഃ പുത്രാദിഭിര്യുക്താം
ഇഷം, അന്നം.

നഃ (പ്രയച്ഛതു)

(തഥാ) ഭൂവിണഃ-ഭാഃ

ഭീഷം ആയുഃ രാസതേ — അസുഭ്യം പ്രയച്ഛതു

അർത്ഥം-ധനഭാഗാവായ അഗ്നി ജംഗമധനത്തിന്റെ കറെ
ഭാഗം ഞങ്ങൾക്ക് തന്നരുളട്ടെ. അതുപോലെ സ്ഥാവരധന
ത്തിന്റെ ഏതാനും ഭാഗം തന്നരുളട്ടെ. വീരപുത്രന്മാരോടുകൂടി
യ അന്നം (പുഷ്ടി) ഞങ്ങൾക്ക് തന്നരുളട്ടെ. അതുപോലെ ഭീ
ഷമായ ആയുസ്സ് ഞങ്ങൾക്ക് തന്നരുളട്ടെ.

9 ഏവാ¹നോ അഗ്നേ¹സമി¹യാവൃ¹ധാനോ

രേവ¹ൽപാവ¹കശ്രു¹വ്സേ¹വിഭാ¹ഹി

തനോ¹മിത്രോ¹വൽ¹ണോ¹മാമഹ¹ന്താ

മദി¹തിസ്സി¹ന്ധഃ പൃ¹ഥിവീ¹ഉത¹ദ്യോഃ

വ. 4

അനവയഃ:-

ഹേ പാവക, അഗ്നേ, — ശോധകാഗ്നേ,

സം-ഇധാ ഏവ പൃധാനഃ — അസ്മാഭിർത്തേന സമിഭാദി
ഭൂവ്യേണ ഉക്തപ്രകാരേണ
വർദ്ധമാനസ്സൻ

രേവൽ — റയിമതേ, ധനയുക്തായ

നഃ ശ്രവസേ വി ഭാഹി — അസ്മാകമന്നായ വിശേഷേണ
ദീപ്യസ്വ

നഃ താ — അസ്മാകമന്നം.

മിത്രം വൗണഃ അദിതിഃ സിന്ധഃ പൃഥിവീ ഉതദ്യോഃ
മാഹന്താ.

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ശുദ്ധീകരനായ അഗ്നേ, ഞങ്ങൾ ചമതമുതലായ ദ്രവ്യങ്ങൾ ഹോമിച്ചു് അവിടുന്ന് മുൻപറഞ്ഞ പ്രകാരം വളർന്നു് ഞങ്ങൾക്കു് ധനവത്തായ അന്നത്തിനായി വേണ്ടപോലെ ശോഭിച്ചാലും. അവിടുന്നുളന്ന ഞങ്ങളുടെ ആ അന്നത്തെ മിത്രനും വരണനും അഭിതിയും സിന്ധവുപുമാവിയും ദ്യോവു കൊണ്ടാടട്ടെ.

വക്ത്രം-5. ഗായത്രീച്ചന്ദഃ

1 അപനശ്ശോശുപദഃ
മഗ്നശ്ശുഗ്ധ്യാരയി.
അപനശ്ശോശുപദഃ

അന്വയം:-

ഹേ അഗ്നേ, നഃ അപഃ — അസ്താകം പാപം
അപ ശോശുപതീ — ശോകഗ്രസ്തം സദിനശ്യതു
(അപിചാസ്താകം) രയി.
ആ ശുശുധി — ആസമന്താൽ പ്രകാശയ
നഃ അപഃ അപ
ശോശുപതീ — ശോകഗ്രസ്തം സദിനശ്യതു

അർത്ഥം.-ഇവിടെ ഒരു കഥയുണ്ട് ദീർഘജീഹ്വി എന്ന രാക്ഷസി എല്ലാം തൊട്ടനുകണനവളായി യജ്ഞങ്ങളെ ദഹിപ്പിച്ചുവന്നു. അവളെക്കൊല്ലാൻ സാധിയ്ക്കാതെ ഇരുന്ന മിത്രനായ കൗസനോടു് അവളെക്കൊല്ലുവാനാവശ്യപ്പെട്ടു കൗസൻ മന്ത്രശക്തികൊണ്ടു് അവളെ കൊന്നു. കൗസനോടു് വാശേവി പറഞ്ഞു. “അങ്ങീച്ചെല്ലതു് അനപിതമായി. എല്ലാവരും സുഹൃദ്ഭൂതനായ അങ്ങ് ഈ ക്രൂരകമ്മം ചെയ്യുവല്ലോ” ഭൃഷി ജഭഃവമായി. ഈ സൂക്തംകൊണ്ടു കൗസൻ അഗ്നിയെ സ്തുതിച്ചു് ദഃവവും പാപവും തീർക്കുകയാണു്.

അല്ലയോ അഗ്നേ, എന്റെ പാപം ശോകഗ്രസ്തമായി നശിച്ചുട്ടെ. അതാമതു് പശ്ചാത്താപത്തിൽ നീനി നശിച്ചുട്ടെ. കൂടാതെ ധനത്തെ (പുണ്യത്തെ) പൂർണ്ണമായി പ്രകാശിപ്പിച്ചാലും. എന്റെ പാപം നിറുനശിക്കട്ടെ.

2 സുക്ഷേത്രീയാസുഗാതുയാ
 വസുയാചയജാമഹേ
 അപനശ്ശോശ്രൂചഭാലം

അന്വയം:-

സു-ക്ഷേത്രീയാ	— ദേവയജനലക്ഷണ ശോഭനേ
	ദേശസംബന്ധിനാ
സുഗാതു-യാ	— ശോഭനമാർഗ്ഗേച്ഛയാ
വസു-യാ ച	— ധനേച്ഛയാനിമിത്ത ഭൂതയാച
യജാമഹേ	— അഗ്നിം ഹവിഷാ പുജയാമഃ
നഃ അലം അപ	
ശോശ്രൂചൽ	— അസ്മാകം പാപംശോകഗ്രസ്തം
	സദാനിനശ്യാത്

അർത്ഥം:-യാഗംകൊണ്ട് ശോഭനേ (പരിശുദ്ധ) ദേശത്തെ സ്തംബസ്ഥിച്ച, സന്മാർഗ്ഗത്തിൽ ഇച്ഛയോടും (അതായത് സല്ലക്ഷേച്ഛയോടും) ധനത്തിങ്കൽ (പാപപരിഹാരങ്ങളായ ദാനാദി കരം ചെയ്ത് വാൻവേണ്ടി) ഇച്ഛാനിമിത്തമായും ഞാൻ അഗ്നിയെ, ഹവിസ്സുകളെക്കൊണ്ട് പുജിക്കുന്നു. എന്റെ പാപം നിന്നി നശിക്കട്ടെ

3 പ്രയത്നേനീഷു ഏഷാം
 പ്രാസാകാസശ്ചസ്മരയഃ
 അപനശ്ശോശ്രൂചഭാലം

അന്വയം:-

യൻ ഏഷാം	— യഥാസ്തോത്രണം മദ്ധ്യേ
(കന്യാ അഹം) പ്ര	
യേനീഷുഃ	— പ്രകർഷണസ്തോത്രതമഃ

(ഏവം) അസ്മാകാസഃ

സൂരയഃ ച പ്ര

— ആസ്മാകീനാസ്മോതാരഃ
സ്മോതൃതമാവേന്തി -

നഃ അഘം

അപ ശോശുചൽ

— ശോകഗ്രന്ധം സദീനശ്യതു

അർത്ഥം.-സ്മോതാക്കളുടെ ഇടയിൽ കത്സനായ ഞാൻ എപ്പകാരം മികച്ച സ്മോതാവാണോ, അപ്രകാരം എന്നെ സംബന്ധിച്ച സ്മോതാക്കളെല്ലാം ഏറ്റവും മികച്ചവരാകുന്നു (അതായത് പാപനാശത്തിനുള്ള ഏന്റെ ഈ സ്തുതിയിൽ എന്നെപ്പോലും ബന്ധിച്ചവരെല്ലാം ചേരുന്ന) ഏന്റെ പാപം നീനി നശിപ്പിക്കട്ടെ

4 പ്രയത്തേ അഗ്നേസൂരയോ

ജായേമഹിപ്രതേവയം

അപനശ്ശോശുചഭഘം

അനവയം -

ഹേ അഗ്നേ, യാ

തേ സൂരയഃ പ്ര

— യസ്മാൽ

— തവസ്മോതാരഃ പ്രജായന്തേ,
പുത്രപൗത്രാദിരൂപേണ
ബഹുധാവേന്തി

(തസ്മാൽ) വയം (ച) തേ — തവസ്മോതാരഃ

പ്ര ജായേമഹി

— പുത്രപൗത്രാദിഭിരൂപേണ
വേവേ

നഃ അഘം അപ

ശോശുചൽ

— ശോകഗ്രന്ധം സദീനശ്യതു

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അഗ്നേ എന്തുകാരനാവാൽ അവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്നവർ പുത്രപൗത്രാദിരൂപത്തിൽ വലിയൊരവോ, ആ കാരണത്താൽ അവിടുത്തെ സ്തുതിക്കുന്ന ഞങ്ങളും (പാപം നശിച്ചു) പുത്രപൗത്രാദികളോട് ചേർന്നവരാകാൻ ഏന്റെ പാപം നീനി നശിപ്പിക്കട്ടെ

5 പ്രയദഗേസ്സഹസ്വതോ
വിശ്വതോയന്തി ഭാനവഃ
അപനശ്ശോശുചഭഃ

അന്വയം:-

സഹസ്വതഃ	— സഹസ്വതഃ, ശത്രുനഭിവേതഃ
അഗ്നേഃ ഭാനവഃ	— ദീപ്തയഃ
വിശ്വതഃ പ്ര യന്തി	— സർവ്വസ്ഥാൽ പ്രദേശാൽ പ്രകാശംനോൽഗച്ഛതി
യന്തി	— യസ്മാദേവം തസ്മാൽ
നഃ അഃ	
അപ ശോശുചൽ	— ശോകഗ്രസ്തം സദാനശ്ചതു

അർത്ഥം-ബലവത്തുള്ളതായ, ശത്രുക്കളെ ജയിക്കുന്ന അഗ്നി യുടെ പ്രകാശങ്ങൾ എല്ലാദിക്കുകളിൽനിന്നും മേൽപ്പോട്ടുയർന്നു വരുന്നു. അതുകൊണ്ട്, ആ ദീപ്തികൾകൊണ്ട്, എന്റെ പാപം നീറിനശിക്കട്ടെ.

6 താം ഹി വിശ്വതോമുഖ
വിശ്വതഃ പരിഭ്രാസി
അപനശ്ശോശുചഭഃ

അന്വയം:-

വിശ്വതഃ-മുഖ,	— സർവ്വതോഭാല, അഗ്നേ,
വിശ്വതഃ	— സർവ്വതഃ, സർവ്വസ്ഥാദപ്യ പര്യവർത്താൽ
പരി-ഭ്രഃ അസി	— അസ്ഥാകം പരിഗ്രഹിതാ ഭവ
നഃ അഃ	
അപ ശോശുചൽ	— ശോകഗ്രസ്തം സദാനശ്ചതു

അർത്ഥം-എല്ലാപുറവും ജാലയോടുകൂടിയ അഗ്നേ, എല്ലാ ഉപദ്രവങ്ങളിൽ നിന്നും എണ്ണ കൈപിടിച്ചു കയറുന്നവനായിത്തീർന്നു. എന്റെ പാപം നീറിനശിക്കട്ടെ.

7 ദിഷോ നോ വിശ്വതോമുഖാ

തിനാവേവപാരയ

അപനശ്ശോശുചഭഃ

അന്വയം:—

ഹേ വിശ്വതഃ—മുഖ, — സർവ്വതോമുഖ, അഗ്നേ,
നാവാ—ഇവ — നാവാ നദീമിവ
ദിഷഃ നഃ അതി പാരയ — അതിക്രമ്യ പ്രാപയ
നഃ അഃ അപ
ശോശുചൽ — ശോകഗ്രസ്തം സദാനശ്ചതു

അർത്ഥം:—എമ്പാടും മുഖത്തോട് (ചാലയോട്) കൂടിയ അഗ്നേ, തോണിയാൽ നദിയെപ്പോലെ ഞങ്ങളെ ശത്രുക്കളിൽ നിന്ന് (രാഗഭേഷാദികളിൽ നിന്ന്) അപ്പുറം കടത്തിയാലും, എന്റെ പാപം നീറി നശിക്കട്ടെ

8 സനസ്സിന്ധമിവനാവയാ

തിപർഷാസ്വസ്തയേ

അപനശ്ശോശുചഭഃ

വ 5

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നേ) സഃ

(സ്വം) നഃ

നാവയാ സിന്ധം—ഇവ

സ്വസ്തയേ അതി പർഷ

നഃ അഃ അപ

ശോശുചൽ

— അസ്മാൻ

— നാവാ നദീമിവ

— ക്ഷോഭാർത്ഥം ശത്രുനി അതി
ക്രമ്യപാപയ

— ശോകഗ്രസ്തം സദാനശ്ചതു

അർത്ഥം—അല്ലയോ അഗ്നേ, (പാപഹർത്താവായ) അവിടുന്ന് എന്ന തോണിയാൽ നദിയെ എന്നപോലെ, ക്ഷേമത്തിനായി ശത്രുക്കളിൽ (രാഗഭേഷാദികളിൽ) നിന്നക്കരെക്കടത്തി രക്ഷിച്ചാലും എന്റെ പാപം നീറി നശിക്കട്ടെ

വഗ്ഗം 6 ത്രിഷുപ്ഛന്ദഃ

1 വൈശ്വാനരസ്യ സുമതൈസ്യാമ
രാജാഹികം ഭുവനാനാമഭിശ്രീഃ
ഇതോ ജാതോവിശ്വമിദം വിചഷ്ടേ
വൈശ്വാനരോയതതേ സുര്യേണ

അന്വയം —

(യഃ) വൈശ്വാനരഃ	— വിശേഷാൽ നരാണാം സ്വാമി
ഇതഃ ജാതഃ	— അസുരരണിഭയാൽ ജാതമാത്ര ഏവ
ഇദം വിശ്വം വി ചഷ്ടേ	— സർവ്വം ജഗദവിശേഷേണപശ്യതി
സുര്യേണ	— പ്രാതരുദ്യതാ ആദിത്യേന (ച)
യതതേ	— സംയതതേ, സംഗച്ഛതേ
(തസ്യ) വൈശ്വാനരസ്യ	— അഗ്നേഃ
സു-മതൈ സ്യാമ	— ശോഭനായാം, അനുഗ്രഹാത്മി കായാം ബുദ്ധൗഭവേമ
ഹികം	— സഹിവൈശ്വാനരഃ
അഭി-ശ്രീഃ	— അഭിശ്രയണശീലഃ, സേവിതവ്യസ്തൻ
ഭുവനാനാം രാജാ	— സ്വാമി (വേതി)

അർത്ഥം—ഏലാനരന്മാരുടേയും (ലോകാന്തരങ്ങളുടെ കൂടി) നാഥനായ ഏതഗ്നി ഈ അരണികളിൽനിന്നുവായ ഉടൻ തന്നെ, ഈ ജഗത്തിനെ ചുവൻ നന്നായിക്കൊണ്ടുവോ, പ്രാതരാനിദ്ധിയിടുന്ന സൂര്യനോടുചേരുന്നവോ, ആ വൈ

ശ്വാസനരണി (അഗ്നിയിൽ) അനുഗ്രഹാത്മകമായ ബലിയിൽ ഞങ്ങളെത്താവി. ആ വൈശ്വാനരനാണല്ലോ ആരാധനയ്ക്കായി ലോകങ്ങളുടെ സ്വാമിയായി ഭവിക്കുന്നത്.

2 പൃഷ്ഠോദിവി പൃഷ്ഠോ അഗ്നി: പൃഥ്വിയാം

പൃഷ്ഠോ വിശ്വാ ഓഷധീരാവിവേശ

വൈശ്വാനരസ്സഹസാ പൃഷ്ഠോ അഗ്നി

സ്സനോദിവാസരിഷ: പാതനമം

അന്വയം:-

(അയം വൈശ്വാനരഃ)

അഗ്നി: ദിവി

— ദൃഢോക്തേ ആദിത്യാത്മനാ

പൃഷ്ഠ:

— സംസ്പൃഷ്ഠഃ, നിഹിതഃ
(വർത്തതേ)

(തഥാ) പൃഥ്വിയാം പൃഷ്ഠഃ — ഗാർഹപത്യോദിത്രപേണ
നിഹിതഃ

(തഥാ) വിശ്വാ: ഓഷധി:

പൃഷ്ഠഃ

— സംസ്പൃഷ്ഠസ്സോഗ്നി:

ആ വിവേശ

— പാകാത്മമന്തഃ പ്രവിഷ്ഠവാൻ

സഹസാ പൃഷ്ഠഃ

വൈശ്വാനരഃ

— പരേഷാം അസാധാരണ
ബലേന സംസ്പൃഷ്ഠഃ അഗ്നി:

സ: ന: ദിവാ

— അഹ്നി

രിഷ: പാത

— ഹിംസതഃ രക്ഷതു

(തഥാ) സ: ന: അതം

— രാത്രാവപ്യസ്മാൻ ഹിംസകാൽ
പാത

അതും.—ഈ വൈശ്വാനരാഗ്നി ദ്യോവിൽ ആദിത്യ രൂപത്തിൽ നിഹിതനായി വത്തിയ്ക്കുന്നു ഭൂമിയിൽ ഗാഹപത്യാഭ്യാകാരങ്ങളിൽ സ്ഥിതനായി വത്തിയ്ക്കുന്നു എല്ലാ സസ്യാദികളിലും ഉള്ള ആ അഗ്നി അവ മുപ്പിക്കുവാൻ ഉള്ളിൽ പ്രവേശിയ്ക്കുന്നു ശത്രുക്കളുടെ(പോലും) അസാധാരണ ബലത്തിൽ നിഹിതനായ അഗ്നി ഉപഭൂവിയ്ക്കുന്നവരിൽനിന്ന് ഞങ്ങളെ രാവും പകലും രക്ഷിയ്ക്കട്ടെ

3 വൈശ്വാ¹നരതവ²തൽസത്യ³മ്
 സ്താ⁴സ്താനായോ⁵ മഘവാ⁶നസ്സചന്താ⁷
 തന്നോ⁸മിത്രോ⁹വരു¹⁰ന്നോ¹¹മാമഹന്താ¹²
 മദി¹³തിസ്സി¹⁴ന്ധഃ പൃഥി¹⁵വി¹⁶ഉതദ്യേ¹⁷ഃ

വ 6

അന്വയം —

ഹേ വൈശ്വാനര,	
തവ തൽ	— അസ്താദിഃ ക്രിയമാണം കമ്മ
സത്യം അസ്തു	— അവിതഥഫലം വേതു
(തതഃ) അസ്താൻ	
മഘ വാനഃ	— ധനവന്തഃ
രായഃ	— ധനവതേപ്രിയഃ പുത്രഃ
സചന്താ.	— സേവന്താ.
(ഏവമസ്താദിഃ പ്രാത്ഥിതം)	
തൽ നഃ മിത്രഃ വരുണഃ	
അഭിതിഃ സിന്ധഃ പൃഥിവി	
ഉതദ്യേഃ മമഹന്താ.	— പുജയന്താ.

അതും.—അല്ലയോ വൈശ്വാനര, അവിടുത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു ഞങ്ങളനുഷ്ഠിയ്ക്കുന്ന കമ്മം പൂർണ്ണഫലമായി വേിയ്ക്കട്ടെ പിന്നെ ധനവാന്മാരും ധനംപോലെ പ്രിയന്മാരുമായ പുത്രന്മാർ ഞങ്ങളെ വേണ്ടപോലെ സേവിയ്ക്കട്ടെ, പരിചരിയ്ക്കട്ടെ ഇപ്രകാരം പ്രാത്ഥിയ്ക്കപ്പെടുന്നതിനെ മിത്രം വരുണനും അഭിതിയും സിന്ധുവും പൃഥിവിയും ദ്യോവും കൊണ്ടാടട്ടെ

വഗ്നം 7 മാരിചഃ കശ്യപഃ ഋഷിഃ ത്രിഷ്ടുപ്ഛനഃ ജാതവേ
ദാ അഗ്നിദേവതാ

1 ജാതവേദസേ സുനവാമസോമം
മരാതിയതോനിഭാതിവേദഃ
സനഃ പർഷദതിദ്ഗ്ഗ്യാണിവിശ്വാ
നാവേവസിസ്യന്ദുരിതാത്യഗ്നിഃ

വ 7

അന്വയം —

ജാത-വേദസേ	— ജാതാനാം സപ്തേഷാം വേദിത്രേ അഗ്നയേ
(ലതാരൂപം) സോമം സുനവാമ	— യഷ്യം സോമാഭിഷവം കരവാമ
(സഃ അഗ്നിഃ) അരാതി- യതഃ	— ശത്രുമിവാസ്യാനാചരതഃ, ശത്ത്രോഃ
വേദഃ നി ഭാതി	— ധനം നിതരാം ഭഹതു ഭസ്മീകരോതു
(അപിച) സഃ നഃ വിശ്വാ ദഃ-ഗാനി	— അസ്താൻ — സത്യാണിദ്ഗ്ഗ്യാണി, ഭോക്തൃ മശക്യാനി ദഃഖാനി
നാവാ-ഇവ സിസ്യം	— നാവാ കണ്ണധാരഃ ഗ്രാഹാദ്യാ കലിതാം നഭീമിവ
അതി പർഷദ്	— അതിപാരയതു, അതിക്രമ്യ ദഃഖരഹിതം സുഖം പ്രാപയതു
(തഥാ) അഗ്നിഃ ദഃ-ഇതാ അതി (പാരയതു)	— ദഃഖഹേതുകാനി പാപാനി

അർത്ഥം—ജഗന്നിൻ ജന്മം പുനഃ എല്പാറിയെന്നും അറി
യുന്ന ഭാഗിജ്ഞായി, അവിടുത്തെ യജിജ്ഞാനായി ലതാരൂപ
മായ സോമം ഞാൻ സംസ്കരിച്ചു്ഞ ആ അഗ്നി, എന്നെ ശത്രു
വായി കരുതുന്നവന്റെ, ശത്രുവിന്റെ ധനത്തെ തിരേ നശി

പിച്ച് വെണ്ണീരാക്കട്ടെ. (ഇവിടെ ധനമെന്നത് ശത്രുവിന്റെ ഉപദ്രവിജ്ഞാനമുള്ള ശക്തിയാണ്.) കൂടാതെ ആ അഗ്നി പൊറുക്കാൻ വയ്യാത്ത ദുഃഖങ്ങളിൽ നിന്ന്, നാവികൻ തോണിയാൽ ക്ഷുദ്രജന്തുക്കൾ നിറഞ്ഞ പുഴയെ എന്നപോലെ, എന്നെ അക്കരെയെത്തിയ്ക്കട്ടെ. എന്നീക്ക ദുഃഖരഹിതമായ സുഖമണിയ്ക്കട്ടെ. അതുപോലെ ദുഃഖകാരണങ്ങളായ പാപങ്ങളിൽനിന്നും എന്നെ കരകയറ്റട്ടെ.

വക്രം 8 9 10 11 വൃഷാഗിരഃ പതദൃതാഃ ഋഗ്രാശ്വാദയഃ പഞ്ചരാജയഃ ഋഷയഃ-ത്രിഷുപ്ഥനുഃ ഇന്ദ്രോദേവതാ.

1 സയോവൃഷാ വൃഷ്ണേഭിസ്സമോകാ
മഹോദിവഃ പൃഥിവ്യാശ്ച സമ്രാട്
സതീനസത്പാഹവ്യോ ദേരേഘ
മത്ത്വാനോ വേതപിത്വ ഊതി

അന്വയം:-

യഃ (ഇന്ദ്രഃ) വൃഷാ	— കാമാനാം വഷിതാ
വൃഷ്ണേഭിഃ സം-ഓകാഃ	— വീരൈഃ സമ്യക്സമവേതഃ, സംഗതഃ
മഹഃ ദിവഃ പൃഥിവ്യാഃ ച	— മഹതഃ ഭൂലോകസ്യ പൃഥിതായാ ഭൂമേശ്വ
സം-രാട്	— ഈശ്വരഃ
സതീന-സത്പാ	— സതീനമുദകം, സത്പാ സാദയിതാ, ഗമയിതാ
ദേരേഘ ഹവ്യഃ	— സംഗ്രാമേഷ്വാഹ്വതവ്യഃ
മത്ത്വാനി	— മത്ത്വനിര്യുക്തഃ
സഃ ഇന്ദ്രഃ നഃ ഊതി വേതു	— ഊതയേ, രക്ഷണായ വേതു

അഥം.-യാതൊരിത്രൻ അഭീഷ്ടവഹിതാവും വീര്യങ്ങളോടുചേർന്നവനും മഹത്തായ സ്വസ്തിത്തിന്റെയും ദ്രമിയുടെയും അധീശ്വരനും ജലങ്ങളെ അന്തരീക്ഷത്തണിയിക്കുന്നവനും യുദ്ധങ്ങളിൽ വീളിത്തപ്പേടേബനമാണോ, മത്തുക്കളോടുകൂടിയ ആ ഇന്ദ്രൻ നമുക്കു രക്ഷയ്ക്കായി വേദിക്കട്ടെ.

2 യസ്യാനാപ്തസൂര്യസ്യവയാമോ
 ഭേരേഭേ വൃത്രഹാഗൃച്ഛോ അസ്തി
 വൃഷന്തമസ്സവിഭി സ്വേഭിരേവൈ
 മന്തപാനോ വേത്വിത്ര ഉതി

അനവയം:-

യസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ) യാമഃ	— ഗതിഃ
സൂര്യസ്യ-ഇവ	— സൂര്യസ്യഗതിരിവ
അനാപ്തഃ	— പരൈപ്രാപ്തഃ
സ്വേഭിഃ ഏവൈഃ	
സവി-ഭിഃ	— ആത്മീയൈഃ ഗമനഗീരൈഃ മിത്രഭൂതൈരമന്തമസ്സഹ
വൃഷന്-തമഃ	— അതിശയേന കാമാനാം വഹിതാ
ഭേരേ-ഭേരേ	— സർവ്വേഷു സംഗ്രാമേഷു
വൃത്ര-ഹാ	— ശത്രുണാം ഹന്താ
ഗൃച്ഛഃ അസ്തി	— സർവ്വേഷാമസുരാണാം ശോഷകഃ വിദ്യതേ
(സഃ) മന്തപാൻ ഇത്രഃ	
നഃ ഉതി വേതു	— രക്ഷണായ വേതു

അഥം.-യാതൊരിത്രന്റെ ഗതി സൂര്യന്റെതുപോലെ അന്യരാർ പ്രാപിജ്ഞാൻ കഴിയാത്തതാണോ, യാതൊരിത്രൻ സ്വന്തം തോടും ഗമനഗീരമായ മന്തന്തരങ്ങളോടുകൂടി ഏറ്റവും അഭീഷ്ടഭാവാണോ, എല്ലാ യുദ്ധങ്ങളിലും ഗതുകളെ

ഒടുക്കുന്നവനാണോ, എല്ലാ അസുരന്മാർക്കും ശക്തിക്ഷയകര
നാണോ, മരുത്തക്കളോടുകൂടിയ ആ ഇന്ദ്രൻ നമുക്ക് രക്ഷയ്ക്കായി
വേിയ്ക്കട്ടെ.

3   ഭിവോനയസ്യരേതസോ ഓലാനാഃ
          പന്മാസോയന്തിശവസാപരിതാഃ
          തരഭ്രോഷാസ്സാസഹിഃ പൌംസ്യേഭി
          മ്രുതാനോ വേതിത്ര ഊതി

അനവധം:-

ശവസാ	— ബലേന സഹിതാഃ
അപരി-ഇതാഃ	— പരൈരനഭിഗതാഃ, ദൃഷ്ടപ്രാപാഃ
യസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ)	
പന്മാസഃ	— രശ്മയഃ
രേതസഃ ഓലാനാഃ	— പൃച്ഛ്യുകാനി ഭൂമന്തഃ പ്രവർഷന്തഃ
ഭിവഃ ന	— യഥാഭ്യോതമാനസ്യസൂര്യസ്യ കിരണാഃ വിഷ്ടിംകുല്പന്തഃ നസ്ഥലാൽ നിർഗ്ഗച്ഛന്തിതദ്വൽ
യന്തി	— നിർഗ്ഗച്ഛന്തി, ദൃഢോകാദിത സ്തതഃ പ്രസരന്തി
(സോയമിന്ദ്രഃ) തരൽ-	
ഭോഷാഃ	— ഭോഷാംസി, ശത്രുംസ്തരൻ, ജിതശത്രുകഃ
പൌംസ്യേഭിഃ	— ബലൈഃ (സഹിതഃ)
സസഹിഃ	— ശത്രുണാം അഭിവേതിതാ (വേതി)
(സഃ) മരുതാൻ ഇന്ദ്രഃ നഃ	
ഊതി വേതു	— രക്ഷണായ വേതു

നഗരം-സ്ഥലത്തിൽ ഉറച്ചുവെച്ചു. അന്യരാൽ നേരിടാൻ വ
 യാതവയും ആയ യാതൊരിത്രന്റെ രശ്മികൾ മഴവെള്ളങ്ങളാ
 ല്ലു മിശ്റുന്നവയായി, പ്രകാശമാനമായ സൂര്യന്റെ കിരണ
 ന്നാൽ ആകാശത്തിൽ നിന്ന് മഴപെയ്ത് പുറത്തുവരുന്നപോലെ,
 ഭൂതലോകത്തിൽ നിന്ന് പുറത്തുവന്ന് പരക്കുന്നവോ, ആ ഇന്ദ്രൻ
 കരുണയെ ജയിച്ചവനായി സ്വസ്ഥലങ്ങളോടുകൂടി ഭാരതീയനാ
 മി, ഭവിയ്ക്കുന്ന ഭാരതീയക്കളോടുകൂടിയ ആ ഇന്ദ്രൻ നമുക്കു രക്ഷ
 ന്നായി ഭവിയ്ക്കട്ടെ

4 സോഅൻഗിരോഭിരൻഗിരസ്സമോദ്ര
 ച്യഷാഘൃഷഭിസ്സഖിഭിസ്സഖാസൻ
 ഋഗ്വിഭിര്യഗ്വിഗാതഭിർഭ്യേഷാ
 മതത്പാനോവേതപിരൂഘതീ

അന്വയം. -

സഃ (ഇന്ദ്രഃ) അൻഗിരഃ-

ഭിഃ — അൻഗന്തിഗച്ഛന്തി, ഗന്യാഭിഃ

(തേഭ്യഃ) അൻഗിരഃ-

തമഃ ഭൂൽ — അതിശയേന ഗന്താഭവതി

വൃഷ-ഭിഃ വൃഷാ — വഷിതൃഭ്യഃ അതിശയേന
 വർഷിതാ

സഖി-ഭിഃ സഖാ സൻ — മിത്രഭൂതേഭ്യോപിഹിത
 കാരിസൻ

ഋഗ്വി-ഭിഃ ഋഗ്വി — അച്ചനീയേഭ്യോപ്യച്ചനീയഃ

ഗാത-ഭിഃ ഭ്യേഷഃ — ഗാതവ്യേഭ്യഃ, സ്തോതവ്യേഭ്യഃ
 അപ്യതിശയേന സ്തോതവ്യഃ
 (വേതി)

(സഃ) മതത്പാൻ ഇന്ദ്രഃ

നഃ ഊതി വേതു — രക്ഷണായ വേതു

അർത്ഥം.—ആ ഇന്ദ്രൻ ഗമനശീലരിൽവെച്ച് അത്യന്തം ഗമനശീലനാകുന്നു. വർഷിയിക്കുന്നവരിൽവെച്ച് മികച്ച വർഷിതാവാകുന്നു. (അഭീഷ്ടഭാതാക്കളിൽവെച്ച് മികച്ച അഭീഷ്ടഭാതാവാകുന്നു) മിത്രഭൂതരിൽവെച്ച് ഹിതകാരിയായ മിത്രമായി, പുജ്യന്മാരിൽവെച്ച് പുജ്യനാകുന്നു. സ്തുതിക്കപ്പെടേണ്ടവരിൽ മുഖനാകുന്നു. ആ മരുത്തുക്കളോടുകൂടിയ ആ ഇന്ദ്രൻ നമുക്കു രക്ഷയ്ക്കായി ഭവിക്കട്ടെ.

5 സസുനഭീൻ അഭ്രേഭീര്യഭോ

തൃഷാഹ്യ സാസഹാൻ അമിത്രാൻ

സന്നീളേഭി ശ്രവസ്യാനി തുർവ്വൻ

മരുതാനോഭവേത്വനി ഉതീ

വ 8

അന്വയം:—

സുന-ഭീ: ന	— പുത്രൈരിവ
അഭ്രേഭീ:	— അഭ്രപുത്രൈർമരുതഭീര്യഭത:
ഭൂഭോ സ:	— മഹാനിന്ദ്ര:
തൃ- സഹ്യ	— തൃഭീ: പുരുഷൈ: സോഢവ്യ സംഗ്രാമേ
അമിത്രാൻ സസഹാൻ	— ശത്രുനഭീഭൂതവാൻ
(അപിച) സ-നീളേഭി:	— സമാനനിലയൈർമരുതഭീസ്സഹ
ശ്രവസ്യാനി	— ശ്രവ: അന്നം, തഭ്യേതു ഭൂതാനുകോനി
തുർവ്വൻ	— മോലാൽ പ്രചയാവയൻ
(സ:) മരുതാൻ ഇന്ദ്ര:	
ന: ഉതീ ഭവതു	— രക്ഷണായ ഭവതു

അർത്ഥം.—സ്വന്തം പുത്രന്മാരോടെന്നപോലെ അഭ്രപുത്രരായ മരുത്തുക്കളോടുകൂടി മഹാനായ അവിടന്ന് (ഇന്ദ്രൻ) യോദ്ധാക്കളെപ്പറ്റുന്ന യുദ്ധത്തിൽ ശത്രുക്കളെ ജയിച്ചവനാകുന്നു. കൂടാതെ തന്റെ കൂടെ വർത്തിക്കുന്ന മരുത്തുക്കളോടുകൂടി അന്നമുലക്കായ ജലങ്ങളെ മോലത്തിൽ നിന്ന് വിച്ഛേദിക്കുന്നു. മരുത്തുക്കളോടുകൂടിയ ഇന്ദ്രൻ രക്ഷയ്ക്കായി ഭവിക്കട്ടെ.

6 സമന്യമീസ്സമദനസ്യകത്താ
 സാകേഭിന്യഭിസ്സര്യംസനന്ദി
 അസ്തിനഹനമസല്പതി: പുരുഹുതോ
 മരുതപാനോ ഭവതപിത്ര ഊതി

അന്വയം -

സ: (ഇത്ര:) മന്യ-മീ: — അഭിമന്യമാനസ്യ ശത്രുാർഹി:
 സക:

(അപിച) സ- മദനസ്യ
 കത്താ

— സംഗ്രാമസ്യ കർത്താ

സൽ-പതി: പുരു-ഹുത: — സതാം പാലയിതാ
 ബാഹുഭിര്യജമാനൈരാഹുത:

(സ:) അസ്തിൻ അഹൻ — അസ്തിൻ ദിവസേ

അസാകേഭി: നൃ-ഭി: — അസുഭിര്യൈ: പുരുഷൈ:

സുര്യം സനന്ദി — സുര്യപ്രകാശം സംഭരണം
 കരോത

(ശത്രുപുരുഷൈസ്ത ദൃഷ്ടി നിരോധമന്യകാരം സംയോജയതു)

(സ:) മരുതപാൻ ഇത്ര: ന:

ഊതി ഭവതു — രക്ഷണായ ഭവതു

അർത്ഥം.-ആ ഇത്രൻ ഏതിർ വരുന്ന ശത്രുവിനെ അമർത്തുന്ന
 വനാണ് യുദ്ധത്തിന്റെ കത്താവാൻ സത്തുക്കളുടെ പാല
 കനാണ് വളരെ യജമാനന്മാരാൽ വിളിയുപ്പെടുന്നവനാണ്
 അപിടന്ത് ഇന്ന്, ഞങ്ങളെ സ്സംബന്ധിച്ചവക്ക് സുര്യപ്രകാ
 ശം പ്രാപ്തമാക്കിത്തരട്ടെ അതായത് ശത്രുക്കളെ ആ പ്രകാശം
 കിട്ടാതെ കാഴ്ചമറയ്ക്കുന്ന ഇരുട്ട് ബാധിയ്ക്കട്ടെ മരുത്തുക്കളോടു
 കൂടിയ ആ ഇത്രൻ നമുക്കു രക്ഷയ്ക്കായി ഭവിട്ടെ

7 തമുതയോരണയഞ്ചരൂരസാതൌ
 തം ക്ഷേമസ്യക്ഷിതയഃ കൃണപതത്രാം
 സവിശ്വസ്യ കരുണസ്യേശ ഏകോ
 മരുതപാനോ വേതപിത്ര ഊതീ.

അന്വയം:-

തം (ഇത്രം) ശുര-സാതൌ — വീരൈഃ പുരുഷൈഃ
 സംജേനീയേ സംഗ്രാമേ
 ഊതയഃ രണയൻ — ഗന്താരോമതതോരമയന്തി
 (അപി ച) ക്ഷിതയഃ തം — മനുഷ്യാഃ ഇത്രം
 ക്ഷേമസ്യ ത്രാം കൃണപത — രക്ഷണീയസ്യ സർവ്വസ്യ ധനസ്യ
 ത്രാതാരം കർവ്വന്തി
 സഃ വിശ്വസ്യ കരുണസ്യ — സർവ്വസ്യ അഭിമതഫല
 നിഷ്ഠാനേ രൂപസ്യ കർമ്മണഃ
 ഏകഃ ഊശേ — അസഹായ ഏവ ഊഷേ
 (സഃ) മരുതപാൻ ഇത്രഃ നഃ
 ഊതീ വേതു — രക്ഷണായ വേതു

അർത്ഥം:-ഇത്രനെ, വീരന്മാരേപ്പെട്ട യുദ്ധത്തിൽ ഗമനശീലരായ മരുത്തക്കാരെ പ്രീണിപ്പിക്കുന്നു. കൂടാതെ മനുഷ്യർ, രക്ഷിക്കപ്പെടേണ്ട എല്ലാ ധനത്തിനും അവിടുത്തെ രക്ഷിതാവാകുന്നു. അഭീഷ്ടഫലദായകമായ എല്ലാ കർമ്മത്തിനും അവിടുന്ന് ഒരൊറ്റ ഊശനായി, പാലായിതാവായി ഭവിക്കുന്നു. മരുത്തക്കളോടു കൂടിയ ആ ഇത്രൻ നമുക്കു രക്ഷയ്ക്കായി ഭവിക്കട്ടെ.

8 തമഹ്സന്തശ്വസ ഉൽസവേഷു
 നരോനരവസേതന്ധനായ
 സോ അന്ധേചിത്തമസിജ്യാതിർവ്വീദ
 നരുതപാനോവേതപിത്രഊതീ

അന്വയം:—

(യസ്മാൻ) സഃ (ഇത്രഃ)

തമസി	— ദൃഷ്ടിപ്രതിബന്ധകേ
അന്ധേ ചിദി	— ചിത്തവ്യാമോഹകരേപി സംഗ്രാമേ
ജ്യോതിഃ വിദൻ	— വിജയലക്ഷണം പ്രകാശം ലഭയേതി
(തസ്മാൻ) നരഃ	— നേതാരഃ, സ്തോതാരഃ
ശവസഃ ഉദി-സവേഷ	— ബലസ്യ സംബന്ധിഷ്ഠ സംഗ്രാമേഷു
നരം തം അവസേ	— ജയസ്യനേതാരമിത്രം രക്ഷണാത്മം
(തഥാ) ധനായ തം	— ധനാത്മം ച
അഹ്സന	— പ്രാപ്തവന്തി
(സഃ) മനുത്വാൻ ഇത്രഃ	
നഃ ഉദതി ചേതു	— രക്ഷണായവേതു

അർത്ഥം:—ഇത്രൻ കാഴ്ചചെയ്യുന്ന ഇന്ദ്രി്യം മനസ്സിന്നു ഭ്രംശമുണ്ടാക്കുന്ന യുദ്ധത്തിലും (തന്നെ സേവിക്കുന്നവർ വിജയപ്രദമായ) പ്രകാശം നേടിക്കൊടുക്കുന്ന. അതുകൊണ്ട് അവിടുത്തെ ഭക്തരായ സ്തോതാക്കൾ ബലവത്തുക്കളായ യുദ്ധങ്ങളിൽ ജയനേതാവായ ഇത്രനെ രക്ഷക്കാരും, അതുപോലെ ധനത്തിന്നുവേണ്ടിയും പ്രാപിക്കുന്ന. മന്ത്രത്തുക്കളോടുകൂടിയ ആ ഇത്രൻ നമുക്കു രക്ഷയായി ഭവിക്കട്ടെ.

9 സസവ്യേനമതിപ്രാധ്യാനം
 സചിന്നേസന്ഗൃഹീതാകൃതാനി
 സകീറിണാചിതീസന്താധനാനി
 ചൈവാനോദ്ധവീത്ര ഉദതി

അ 1. അ 7 വ 9

അന്വയം:—

സ: (ഇത്ര:) സവ്യേന	— വാമഹസ്തേന
പ്രാധത: ചിൻ യമതി	— മഹത്സ്വതൃനപി നിയമതി
സ: ദക്ഷിണേ	— ദക്ഷിണഹസ്തേന
കൃതാനി സം-ഗൃഹീതാ	— യജമാനൈർത്താനി ഹവിഷി സമ്യക്ഗൃഹ്ണാതി
(അപിച) സ: കീരിണാ ചിൻ	— കീർത്തിത്രാസ്തോത്രാ സ്തതശ്ചസൻ
ധനാനി സനിതാ	— ധനപ്രദാനശീലോ വേതി
(സ:) മരുതപാൻ ഇത്ര: ന: ഊതി വേതു	— രക്ഷണായ വേതു

അർത്ഥം.—അവിടുന്ന് (ഇന്ദ്രൻ) ഇടത്തെ കൈകൊണ്ട് ശത്രുക്കളെ ഊക്കുവാൻറെങ്കിലും, അടക്കിനിൽക്കുന്നു. വലത്തെ കൈകൊണ്ട് യജമാനന്മാരാൽ നല്കപ്പെട്ട ഹവിസ്സ് വേണ്ടപോലെ സ്വീകരിയ്ക്കുന്നു. കൂടാതെ പ്രകീർത്തിക്കുന്ന സ്തോതാവിനാൽ പുകഴ്ന്നവനായി ധനദാനശീലനായി ഭവിയ്ക്കുന്നു. (ഹവിർഭാതാവിനെന്ന പോലെ സ്തോതാവിന്നും ഐശ്വര്യമുണ്ടാകുന്നു) മരുതക്കളോടുകൂടിയ ആ ഇന്ദ്രൻ നമുക്ക് രക്ഷയ്ക്കായി ഭവിക്കട്ടെ.

10 സഗ്രാമേദിസ്സനിതാസരഥേദി

പ്തിദേ വിശ്വാഭി: കൃഷ്ടിഭിൻപദ്യ

സപൈംസ്യേദിരഭിഭൂശസ്തീ

മരുതപാനോ വേതിത്ര ഊതി

വ 9

അന്വയം. —

സ: (ഇത്ര:) ഗ്രാമേഭി:	— മരുതസംഘൈസ്സഹ
സനിതാ	— ഫലാനാം പ്രദാതാ (വേതി)
സ: അദ്യ ന	— അസ്തിന്നഹനിക്ഷിപ്രം
വിശ്വാഭി: കൃഷ്ടി-ഭി:	— സന്ദൈവ്വമനവൈ:

രഥേഭിഃ വിഭേ	— ഇന്ദ്രസംബന്ധിഭീരഥൈവീ
	ജ്ഞായതേ
(അപി ച) സഃ	
പെരംസ്യഭിഃ	— ബലൈഃ
അഗസ്തീഃ	— അഗംസനിയാൻ ശത്രുൻ
അഭി-ഭൂഃ	— അഭിഭവൻ വത്തതേ
(സഃ) മരുത്വാൻ ഇന്ദ്രഃ നഃ	
ഊതീ വേതു	— രക്ഷണായ വേതു

അർത്ഥം--അവിടുന്ന് (ഇന്ദ്രൻ) മരുത്തക്കളുടെ സമൂഹത്തോടു കൂടി (കമ്മങ്ങരംഗം) ഫലദാതാവായി ഭവിക്കുന്നു അവിടുന്ന്, ഇപ്പോൾ ഇതാ എല്ലാ മനുഷ്യരാലും അവിടുത്തെ തേരുകളാൽ അറിയപ്പെടുന്നു കൂടാതെ സ്വന്തം ബലങ്ങളാൽ അവിടുന്ന് നിന്ദ്യരായ ശത്രുക്കളെ കീഴടക്കി വത്തിക്കുന്നു മരുത്തക്കളോടു കൂടിയ ആ ഇന്ദ്രൻ നമുക്ക് രക്ഷയ്ക്കായി ഭവിക്കട്ടെ

11 സജാമിഭിര്യൽ സമജാതിമീദ്ഘേ

ജാമിഭിവാപുരുഹുത ഏവൈ

അപാന്തോകസ്യ തനയസ്യജേഷേ

മരുത്വാനോ വേതപിന്ദ്ര ഊതീ

അന്വയം -

പുരുഹുതഃ സഃ	— ബഹുഭിര്യ "മാനൈരാഹുത ഇന്ദ്ര
മീദ്ഘേ	— മീദ്ഘം ധനം തദ്ധേതുത്വാൻ സംഗ്രാമേ
ജാമി-ഭിഃ അജാമി-	
ഭിഃ വാ	— ബന്ധുഭിരബന്ധുഭിവാ
ഏവൈഃ	— മരുതഭിഃ സഹ (ഋദ്ധാത്ഥം)
യൽ സം-അജാതി	— യദാ സംഗമ്യതേ

(തേഷാം ഉയേവിധാനാം)

അപാം — ഇത്രം പ്രാപ്തവതാം
പുരുഷാണാം

തോകസ്യ തനയസ്യ

ജേഷേ — പുത്രസ്യ തൽപുത്രസ്യ ജയ
പ്രാപ്തയേ വേതി

(കിമു വക്തവ്യമസ്സാകം സ്തോതൃണാം ജയോ വേതീതി?)

(സഃ) മരുതപാൻ ഇത്രഃ

നഃ ഊതീ വേതു — രക്ഷണായ വേതു

അത്ഥം—വളരെ യജമാനന്മാരാൽ വിളിയ്ക്കപ്പെട്ട ഇന്ദ്രൻ യുദ്ധത്തിൽ ബന്ധുക്കളെയും അബന്ധുക്കളെയും സഹായിയ്ക്കുവാൻ മരുതന്മാർക്കുളോടുകൂടി എത്തുന്നു അപ്പോൾ അവിടുത്തെ പ്രാപിയ്ക്കുന്ന, ആശ്രയിക്കുന്ന രണ്ടു വിധം ജനങ്ങൾക്കും അവരുടെ പുത്രനും പൗത്രനും അവിടുന്ന് ജയപ്രാപ്തിയുണ്ടാക്കുന്നു അങ്ങിനെയിരിക്കെ, സ്തോതാക്കളായ നമുക്ക് ജയം വേറികെമെന്ന് പറയേണ്ടതുണ്ടോ? മരുതന്മാർക്കുളോടുകൂടിയ ആ ഇന്ദ്രൻ നമുക്ക് രക്ഷയായി വേറികെട്ടെ

12 സപ്തഭൂട്ടസ്യഹാഭീമ ഉഗ്ര

സ്സഹസ്രപേതാശ്രുതനീമഗ്ദ്ധാ

ചക്രീഷോന ശവസാ പാണ്ഡുജന്യോ

മരുതപാനോവേതപിത്ര ഊതീ

അന്വയം. —

സഃ (ഇത്രഃ) വഭ്ര-ഭൂട്ട — അനൈകമന്ത്രമശക്യസ്യ
വഭ്രസ്യഭർത്താ

സേന്ധു-ഹാ — സേന്ധനാം, അസുരാണാം ഹന്താ
ഭീമഃ, ഉഗ്രഃ — സമുപ്ലവം യേഹേതഃ,
ഉദ്യമസ്തേജഃ

സഹസ്ര-ചേതാഃ	— ബഹുവിധജ്ഞാനം, സർവ്വജ്ഞം
ശത-നീമഃ	— ബഹുവിധ പ്രാപനം
ഋഭോ	— ഉത്തമോസമാനം
ചക്രിഷഃ ന	— ചക്ഷസേ രസാത്മനാവസ്ഥിതഃ സോമ ഇവ
ശവസാ പാഞ്ച-ജന്യഃ	— ബലേന പഞ്ചജനേഷു രക്ഷകത്വേന ഭവഃ
(സഃ) മരുതാൻ ഇന്ദ്രഃ	
നഃ ഊതീ വേതു	— രക്ഷണായ വേതു

അർത്ഥം.—അവിടുന്ന് (ഇന്ദ്രൻ) വളരെയധികമായിട്ടാണ് ഉപദ്രവകാരികളായ അസുരന്മാരുടെ ഹന്താവാണ് എല്ലാവരും ഭയഭരനാണ്. മീനന്ന തേജസ്സോടു കൂടിയവനാണ്. ആയിരം കൂട്ടമായിത്തന്നെയാണ്. സർവ്വജ്ഞനാണ്. പല പദവികളിലേയ്ക്കും സ്വാശ്രിതരെ ഏൽക്കുന്നവനാണ്. ഏറ്റവും പ്രകാശമാനനാണ്. മരപ്പാത്രത്തിൽ രസരൂപത്തിലിരിക്കുന്ന സോമം പോലെ തന്റെ ബലത്താൽ ഗന്ധർവാഹ്സരഭേ വാസുരരാക്ഷസരായ പഞ്ചജനങ്ങളുടെ രക്ഷിതാവാണ്. മരുതരുളോടുകൂടിയ ആ ഇന്ദ്രൻ നമുക്ക് രക്ഷയ്ക്കായി വേർതിരിയട്ടെ.

13 തസ്യ വഭ്രഃ ക്രന്ദതി സ്പഷാ
ദിവോനത്രേച്ഛോരപഥശ്ശിമീവാൻ
അസ്പന്തേ സനയസ്യധനാനി
മരുതാനോ വേതാഗ്രി ഉതതി

അന്വയം:—

തസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ) വഭ്രഃ	— കലിശഃ
സ്പഷാ ക്രന്ദതി	— ദൃശം ശത്രുനാക്രന്ദയതി, രോദയതി
(യഃ ഇന്ദ്രഃ) സ്വപ്നാഃ	— ശോഭനസ്വപ്നാദകസ്യ ഭാരാ
ദിവഃ ന ത്രേഷഃ	— സൂര്യ ഇവ ദീപ്തഃ

രവമഃ	— ഗജ്ജനലക്ഷണസ്യ ശബ്ദസ്യ കർത്താ
ശിമീ-വാൻ	— ശിമീകർമ്മ, ലോകാനുഗ്രാഹകേ കർമ്മണാ യുക്തഃ
തം (ഇന്ദ്രം) സന്യഃ	— ധനസ്യ ദാനാനി
സചന്തേ	— സേവന്തേ
(അഥാ) തം ധനാനി	— (സചന്തേ)
(സഃ) മരുതപാൻ ഇന്ദ്രഃ നഃ	
ഉതീ ഭവതു	— രക്ഷണായ ഭവതു

അർത്ഥം.—ഇന്ദ്രന്റെ വജ്രായുധം ശത്രുക്കളെ ഏറ്റവും കരയിടുന്നു. യാതൊരിന്ദ്രൻ നല്ലവെള്ളം കൊടുക്കുന്നതും (മഴപെയ്യിക്കുന്നവനും) സൂര്യനെപ്പോലെ പ്രകാശമാനതും, ഗജ്ജനശബ്ദം മുഴക്കുന്നവനും, ലോകാനുഗ്രാഹകരമായ കർമ്മത്തോടുകൂടിയവനാണോ, ആ ഇന്ദ്രനെ ധനദാനം സേവിക്കുന്നു. (ദാനഭേദം ഇന്ദ്രനെ അങ്ങോട്ടുപരിചരിയ്ക്കുന്നു.—അതായത് അത്യധികം ദാനശീലനാകുന്നു.) അതുപോലെ ധനങ്ങളും അവിടുത്തെ സേവിയ്ക്കുന്നു. (ധനങ്ങളെ അവിടുന്ന് തേടുകയല്ല, ഇങ്ങോട്ടു വന്നുചേരുകയാണു്.) മരുത്തുകളോടുകൂടിയ ആ ഇന്ദ്രൻ നമുക്കരക്ഷയ്ക്കായി ഭവിക്കട്ടെ.

14 യസ്യാജസ്രം ശവസാമാനമുക്തം.
പരിഭജദ്രോണീവിശ്വതസ്സിം.
സപാരിഷൽക്രതുഭീർമന്ദസാനോ
മരുതപാനോഭവത്പിന്ദ്ര ഉതീ

അന്വയം:—

യസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ) ഉക്തം — പ്രശസ്തം
ശവസാ മാനം — ബലേന സർവ്വസ്യ പരിച്ഛേദകം
രോദസീ വിശ്വതഃ സിം — ദയാവാപൃഥിവീൗ സർവ്വതഃ
അജസ്രം പരി-ഭജൻ — അനവരതം പരിതഃ, സർവ്വതഃ
- ഭുജതീ, പാലയതീ

സഃ (ഇന്ദ്രഃ) കൃതു-ഭിഃ	— അസ്താഭിഃ കൃതൈര്യോഗൈഃ
മന്ദസാനഃ	— മോദമാനസ്സൻ
പാരിഷൽ	— അസ്താൻ ദുരിതാൽ പാരയതു
(സഃ) മന്ദത്വാൻ ഇന്ദ്ര നഃ	
ഉതീ ഭവതു	— രക്ഷണായ ഭവതു

അർത്ഥം:-യാതൊരിന്ദ്രന്റെ പ്രശസ്തവും ബലംകൊണ്ടു് എല്ലാറ്റിനെയും പരിഹരിക്കുന്നതും (അജ്ഞാതനിച്ച പേർപ്പെടുത്തുന്നതും) ആയ മഹത്വം ദ്യാവാപൃഥിവിക്കളെ നിരന്തരം ഏമ്പാടും പാലിക്കുന്നുവോ, ആ ഇന്ദ്രൻ നമ്മുടെ യാഗങ്ങളാൽ സത്തുഷ്ടനായി, ദുരിതങ്ങളിൽ നിന്നു് നമ്മുടെ അക്കരയ്ക്കുതീക്കട്ടെ. മന്ദത്തുക്കളോടു ചൂടിയ ആ ഇന്ദ്രൻ നമുക്കു രക്ഷയ്ക്കായി വേിക്കട്ടെ.

15 നയസ്യ ദേവാദേവതാനമത്താ
 ആപശ്ചനശ്ചവസോ അന്താപഃ
 സപ്രരിക്വാ തപക്ഷസാക്ഷോഭിവശ്ച
 മരുതാനോ ഭവതപിത്ര ഉതീ.

വ 10

അന്വയം:-

ദേവതാ	— ദേവസ്യ, ദാനാദി ഗുണയുക്തസ്യ
യസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ) ശവസഃ	
അന്തം	— ബലസ്യാവസാനം
ദേവാഃ ന ആപഃ	— വസാഭയോ ദേവാഃ ന ആനശിരേ
മന്താഃ ആപഃ ചന ന	— മനുഷ്യാഃ ആപോപിനപ്രാപഃ
സഃ (ഇന്ദ്രഃ) തപക്ഷസാ	— ശത്രുണാം തന്തുകർത്വാ ആരമീയേന ബലേന

കുടുംഭിവാഃ ച — പൃഥ്വിവാഃ സ്വസ്തിവാഃ ച
 പ്ര-രികാ — പ്രകാശേണരേചകോ ഭവതി
 (ലോകഭയാദപ്യസ്യ ബലമതിരീകൃതേ)
 (സഃ) മരുതാൻ ഇന്ദ്രഃ നഃ
 ഊതീ ഭവതു — രക്ഷണായ ഭവതു

അർത്ഥം.—ദാനാദി ഗുണയുക്തനായ യാതൊരിന്ദ്രന്റെ ബല
 മതിന്റെ അവസാനം വസുക്കൾ മുതലായ ദേവന്മാർ പ്രാപി
 ച്ചിട്ടില്ല, മനുഷ്യരും ജലന്ദ്രും പ്രാപിച്ചിട്ടില്ല, (മറ്റു ദേവ
 നാടും ജലദേവതകൾക്കും മനുഷ്യർക്കും അവിടുത്തെ ബലത്തി
 ന്റെ അവസാനത്തെപ്പറ്റി എന്തും പിടിയുമില്ല) ആ ഇന്ദ്രൻ
 ശത്രുക്കളെ ക്ഷീണിപ്പിക്കുന്ന ശക്തിയാൽ ഭൂമിയെയും സ്വസ്തി
 ന്തെയും കവിഞ്ഞു നില്ക്കുന്നു. ആ രണ്ടു ലോകങ്ങളെയുംകാൾ
 ചൂടുതലാകുന്നു അവിടുത്തെ ബലം. മരുതന്മാരെപ്പോലെയുള്ള ആ
 ഇന്ദ്രൻ നമുക്കു രക്ഷയായി വേരിക്കട്ടെ.

16 രോഹിതവണ്ണാ, ശ്യാമവണ്ണാ
 സുമൽ-അംശുഃ
 ദൃക്ഷാ രാജേ
 വൃഷണന്തംബിഭൂതീധുഷ്ഠരഥം
 മന്ത്രാപികേത നാഹുവീശ്വവിക്ഷ

അന്വയം:—

രോഹിതം, ശ്യാവാ — രോഹിതവണ്ണാ, ശ്യാമവണ്ണാ
 സുമൽ-അംശുഃ — സുമൽ, സ്വതഃ പ്രാമുഃ,
 ദീപാവയവാ
 ഉയോഃ പാശായോഃ
 ഉയേവീധ വണ്ണയുക്താ
 ലലാമിഃ — പുണ്യവതീ
 ദൃക്ഷാ — ദൃലോകേ കൃതനിവാസാ
 ഋഭു-അശ്വസ്യ രാജേ — ഏതൽ സംജ്ഞകസ്യ രാജർഷേഃ
 ധനാത്ഥം

വൃഷഭം-വനം	— വൃഷഭം, സേമിത്രാ ഇത്രേണയം.
രഥം യു:—സു ബിപ്രതി	— യു: സംബന്ധിപ്പ വഹനപ്രദേശേ വഹനി
മത്സ്യം	— സമ്യോദ്ധാമാഹ്യാദകരി അഗ്രപംക്തി:
നാഹുധിപ്പ വിഷ്വ	— മനസ്സംബന്ധിനിപ്പ സേനാ ലക്ഷണാസു പ്രമാസ (നഹുധാ മനസ്യാ)
ചികേത	— ഉത്തായം—ഇത്യാഗ്രപംക്തിയാ യംകര: ഇത്ര: സംഗ്രാമേഷ്വന ഗ്രാഹകതയാ പ്രാദർഭവതി)

അർത്ഥം—ചകന്നതു കറുത്തതുമായി രണ്ടു പുറത്തും രണ്ടു നി
റങ്ങലുള്ളതു. നിന്നു കൈകാലുകയോടുകൂടിയതു മുഖത്തു
മുക്തോപിഷ്ഠിയോടുകൂടിയതു സ്വർഗ്ഗത്തിൽ വാസസ്ഥാനത്തോ
ടുകൂടിയതു രാജർഷിയായ ഋഗ്വേദം ധനമാനത്തിന്നു പുറ
പ്പെട്ടു. അഭിഷ്ഠവർഷകനായ ഇത്രനോടുകൂടിയതുമായ രഥത്തെ
നകപ്രദേശത്തിൽ വഹിക്കുന്നതു എല്ലാവർഷം ആഗ്യാദം കൊടു
ക്കുന്നതുമായ അഗ്രപംക്തിയെ (കതിരനിരയെ) മനസ്സായ
സേനാജനങ്ങൾ അറിയുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള അഗ്രപങ്ങളോടുകൂ
ടിയ ഇത്രൻ അനഗ്രഹബദ്ധിയോടുകൂടി യുദ്ധങ്ങളിൽ സഹായ
ത്തിനെത്തുന്നു.

- 17 ഏതത്യത്തഇത്രവൃഷ്ഠ ഉക്തം
വാർഷാഗിരാ അഭിഗ്നണിരാധഃ
ഋഗ്വേദം പ്രഷ്ടിഭിരംബരീഷഃ
സ്സഹദേവോയേമാനസ്സരാധഃ

അന്വയം:-

ഹേ ഇന്ദ്ര, വൃഷ്ണേ തേ	— കാമാനാം വർദ്ധിതസ്സവ
ത്യൽ ഏതൽ ഉക്തം	— തൽസ്തോത്രം സംരാധകം
രാധഃ	— താൽപ്രീതിഹേതു
വാർഷാഗിരാഃ	— വൃഷാഗിരഃ രാജന്തഃ പുത്രാഃ
	— ഋഭ്രാശ്വാഭയഃ
അഭി ഗുണന്തി	— ആഭിമുഖ്യേനവന്തേ
ഋഭ്ര-അശ്വഃ പ്രഷി-ഭിഃ	— പാശ്ചണ്ഡമരന്തേഃ ഋഷിഭി
	സ്സഹ (ഇന്ദ്രമന്യുജാൽ)

(പാശ്ചണ്ഡാ ഋഷയഃ)

അംബരീഷഃ സഹ-ഭവഃ യേമാനഃ സു-രാധാഃ-(ഇത്യേതേ ചതാരഃ)

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, കാമവർദ്ധിതാവായ അവിടുത്തെ ഈ പ്രസിദ്ധമായ ഈ സ്തോത്രം പ്രീതികരമാണല്ലോ. വൃഷാഗീരെന്ന രാജാവിന്റെ പുത്രന്മാർ, ഋഭ്രാശ്വാൻ മുതലായവർ അവിടുത്തെ മുമ്പിൽ അതുചൊല്ലി. ഋഭ്രാശ്വാൻ സമീപസ്ഥരായ അംബരീഷൻ, സഹഭാവൻ, യേമാനൻ, സുരാധസ്സു എന്നീ നാലുരാജ്ഞികളോടൊത്താണ് ഇന്ദ്രനെ സ്തുതിച്ചത്.

18 ദസ്യുജരിക്യുശ്ചപുരുതഃ ഏവൈ
 ചന്താപുഥിവ്യാം ശസ്ത്രാനിബന്ധിത
 സനൽക്ഷേത്രം സഖിഭിശ്ചിത്യേഭി
 സ്സനൽസുര്യം സനപസ്സവഭൂഃ

അന്വയം:-

പുരു-ഹുതഃ	— ബഹുവിര്യജമാനൈരാഹുതഃ
	(ഇന്ദ്രഃ)
ഏവൈഃ	— ഗമനശീലൈരമരന്തേ
	രുകതസ്സൻ
പുഥിവ്യാം ദസ്യുൻ	— ഭ്രമേതുവത്തമാനാനി
	ഉപക്ഷയിതൂൻ ശത്രുൻ

ശിഷ്യൻ ച ഹത്യാ	— ശമയിത്രൻ, വധകാരിനഃ രാക്ഷസാദീംശ്ച ഹത്യാ
ശുദ്ധാ നി ബർഹീൻ (ഏവം ശത്രുന്നിരസ്യ) ശ്ചിത്യേഭിഃ	— ഹിംസാകന വഭ്രൂണാവധിൻ — ശ്വേതവണ്ണൈരലതാനേണ മീപ്ലാഞ്ചൈഃ
സഖി-ഭിഃ	— മിത്രഭൃതൈരമൃതതീസ്സഹ
ചേവത്രം സന്തൻ	— ശത്രുണാം സ്വഭൃതഃ പ്രഥിം സമഹാക്ഷിൻ
(തഥാവൃത്രേണ തിരോഹിതം) സൂര്യം സന്തൻ	— അഭജത, പ്രാപ്തവാൻ
(തഥാ) സ-വഭ്രുഃ	— ഇന്ദ്രഃ (വൃത്രേണനിരദ്ധാഃ)
അപഃ സന്തൻ	— വൃഷ്യകോനി സമഭജത

അർത്ഥം.—പല യജമാനന്മാരായും വിളിക്കപ്പെട്ട ഇന്ദ്രൻ, സഞ്ചാരശീലരായ മരുത്തക്കളോടുകൂടി, ഭൂമിയിൽ ഉപദ്രവകാരികളായ ശത്രുക്കളെയും, കൊലയാളികളായ രാക്ഷസാദികളെയും അടക്കി വളായുധത്താൽ അവരെ കൊന്ന അങ്ങിനെ ശത്രുക്കളെ അകറ്റിയ ശേഷം, വെളുത്തു്, ആരേണങ്ങളണിഞ്ഞ ഗോഃനാങ്ഗരായ സുഹൃത്തുക്കളായ മരുത്തക്കളോടുകൂടി ശത്രുക്കളുടെ സ്വന്തം നാടു് സ്വാധീനമാക്കി അതുപോലെ വൃത്രനാൽ മറയ്ക്കപ്പെട്ട സൂര്യനെ പ്രാപിച്ചു (പ്രകാശിപ്പിച്ചു) വളായുധനായ അവിടുന്ന് വൃത്രനാൽ തടയപ്പെട്ട മഴവെള്ളത്തെയും പ്രാപിച്ചു (ഔകിച്ചു)

19 വിശ്വാഹേന്ദ്രോ അധിവക്താനോ അ
സ്തപരിഹ്വതാസ്സനയാമവാഭം.
തന്നോമിത്രോ വർണോമാമഹന്താ
മദിതിസ്സിന്ധുഃ പൃഥിവീ ഉതദ്യൈഃ

അനവധം:-

വിശ്വാഹാ നഃ — സർവ്വകാലമസ്താകം
 ഇന്ദ്രഃ അധി-വക്താ അസ്തു — പക്ഷപാത വിചനയുക്തോ വേതു
 (വയം) അപരി-ഹൃതാഃ — അകടില ഗതയസ്സന്തഃ
 വാജം സനയാമ — ഹവിർല്ലക്ഷണമനം
 സംജോമഹേ

(യദനേന സുഹേതനാസ്താഭിഃ പ്രാർത്ഥിതം) നഃ തൽ മിത്രം
 വരണഃ അഭിതിഃ
 സിന്ധുഃ പൃഥിവീ
 ഉത ദ്യോഃ മമഹന്താം — പുഷ്യന്താം

അർത്ഥം:-ഏത കാലത്തും ഇന്ദ്രൻ നമുക്ക് അധിപക്താവു്
 (അധിപചനം പക്ഷപാതവചനം, ഉള്ളതിലധികം ഗുണം
 പറയുന്നവൻ) ആയി വേിയ്ക്കട്ടെ. ഞങ്ങൾ നേർവഴിക്കാരാ
 യി ഹവിരനം പ്രാപിച്ചാവു. ഈ സൂക്തം കൊണ്ട് പ്രാർത്ഥി
 ച്ചതിനെ മിത്രനും വരണനും അഭിതിയും സിന്ധുവും പൃഥി
 വിയും ദ്യോവും കൊണ്ടാടട്ടെ.

വർഗ്ഗം 12 13 ആംഗിരസഃ കത്വഃ ഋഷിഃ ത്രിഷ്യുബ് ജഗത്യു
 ക്ഷന്ദസി, അപക്രാമത ഗഭീണ്ഡഃ

1 പ്രമന്ദിനേപിതുമദേപ്താവചോ
 യഃ കൃഷ്ണഗർഭാ നിരഹന്നുജീഗ്ധനാ
 അവസ്യവോ വൃഷ്ണം വരൂദക്ഷിണം
 മത്ത്വന്തം സഖ്യായ ഹവാമഹേ

അനവധം:-

(ഹേ ഋഗ്വിജഃ) മന്ദിനേ — സ്തുതിമതേ, സ്തോതവ്യായ
 (ഇന്ദ്രായ)
 പിത-മൻ വചഃ — ഹവിരനയുക്തം സ്തുതിവചനം
 പ്ര അച്ഛത — പ്രകർഷണോച്ചാരയത
 യഃ (ഇന്ദ്രഃ) ഋജീഗ്ധനാ — ഏതൻ സംജ്ഞകേന രാജ്ഞാ
 സഖ്യം സഹിതസ്സൻ

- കൃഷ്ണ-ഗർഭാഃ — കൃഷ്ണനാണു കേനചിസ്മരണ
നിഷിക്തഗർഭാഃ, തദീയാ ഭാര്യാഃ
- നിഃ-അഹൻ — അവധിർ
- അവസ്യവഃ — രക്ഷണോച്ചവോവയഃ
- വൃഷണം, വഭ്ര-മചിണ്ഃ — കാമാനാം വർഷിതാരം, വഭ്ര
ലുഭേന ദചിണ്ണഹസ്തേനോ
പേതം
- (തം) മരുത്പാതം സഖ്യായ — സഖ്യഃ ക്ഷമണേ
ഹവാമഹേ, — ആഹവയാമഹേ
യഥാസ്ഥാനം ഗർഭിണ്യഃ

അതഃ-ഗർഭിണികൾ നിങ്ങിനിലുണ്ട്.

യാതൊരിന്റുൻ നോഴനായ ഋജിശ്വാണെന്ന രാജാവിനോടു ചേന്ന്, കൃഷ്ണനെപ്പോലായ അസുരനിരീനിന്റുഗർഭം ധരിച്ച ഭാര്യമാരെ കൊന്നുവോ, സ്തോതവ്യനായ ആ ഇന്ദ്രൻ, ദീപിക്കുകയുള്ള, ഹവിരുന്നത്തോടുകൂടി സുതീനല്ലപോലെ ചൊല്ലുക. (കൃഷ്ണസുരനെ കൊന്ന് അയാളുടെ സന്തതിയും വർഷിതാരമെന്നു കരുതിയാണ് ഗർഭിണികളായ ഭാര്യമാരെ കൊന്നതു് ഗർഭിണികളെ കൊന്നു എന്ന പ്രസ്താവമുള്ളതുകൊണ്ടാണ് ഈ ഋഗ്ഗദ് ഗദ്യമുള്ള സൂറികൾ കേൾക്കരുതെന്നു നിയമിച്ചിട്ടുള്ളതു്) രക്ഷണമിച്ചിക്കുന്ന ഞങ്ങൾ കാമവർഷകൾ വലഞ്ഞ കയ്യിൽ വഭ്രായുധത്തോടുകൂടിയവരും മരുത്തുകളോടു ചേന്നവനുമായ ഇന്ദ്രനെ സഖ്യത്തിനായി വിളിക്കുന്നു.

ഗർഭിണികൾ മുൻസ്ഥാനത്തുവരാം.

- 2 യോവ്യം സഞ്ജാഹ്വായണേന മന്യുനാ
യഗ്നം ബരം യോ അഹൻ പിപ്രുമവ്രതം
ഇന്ദ്രോ യഗ്നം മഹാഷണാ വൃണഞ്
മരുത്പാതം സഖ്യായ ഹവാമഹേ

അന്വയം:-

- യഃ (ഇന്ദ്രഃ) ജഹ്വഷാണേന മന്യുനാ വി-അംസം (വൃത്രം) അഹൻ — പ്രവൃദ്ധേനമന്യുനാ വിഗതഭുജഃ വൃത്രമവധീൽ
- യഃ (ഇന്ദ്രഃ) ശംബരം (തഥാ) യഃ അബ്രതം പിപ്രൂഃ — യാഗാദേഃ കർമ്മണോ വിരോധിനം തത്ത്വം ഉത്തമസുരം (അവധീൽ)
- യഃ ഇന്ദ്രഃ അശുഷം ശുഷ്ണം നി അപ്സണക് (തം) മത്ത്വന്തം സഖ്യായ ഹവാമഹേ — ജഗച്ഛോഷകം തം നാമകമസുരം സമൃദ്ധം ഹതവാൻ സഖ്യഃ കർമ്മണേ ആഹവയാമഹേ

അർത്ഥം:-യാതൊരിന്ദ്രൻ വർദ്ധിച്ച ക്രോധത്തോടുകൂടി കൈ മുറിഞ്ഞ വൃത്രനെ കൊന്നുവോ, യാതൊരിന്ദ്രൻ ശംബരനെ അസുരനെക്കൊന്നുവോ, അതുപോലെ യാഗാദി കർമ്മങ്ങൾക്ക് വിരോധിയായ പിപ്രൂ എന്ന അസുരനെക്കൊന്നുവോ, യാതൊരിന്ദ്രൻ ലോകത്തെ ശോഷിപ്പിക്കുന്ന (ക്ഷീണിപ്പിക്കുന്ന) ശുഷ്ണനെ അസുരനെക്കൊന്നു വംശമുലം മുറിച്ചുവോ, ആ മരത്തുകളോടുകൂടിയ ഇന്ദ്രനെ സഖ്യത്തിനായി വിളിക്കുന്നു.

3 യസ്യദ്യാവാപൃഥിവീപൌസ്യം മഹ
ദ്യസ്യവ്രതേ വർത്തോയസ്യ സൂര്യഃ
യസ്യേന്ദ്രസ്യ സിന്ധവസ്സശ്വതിവ്രതം
മത്ത്വന്തം സഖ്യായ ഹവാമഹേ

അന്വയം:-

- യസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ) മഹൻ പൌസ്യം — വിപുലം ബലം
- ദ്യാവാപൃഥിവീ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ (അനുവർത്തതേ)

യസ്യ പ്രതേ	— നിയമരൂപേ കർമ്മണി
വരണഃ വർത്തതേ	— (വരണോപീദം നാതിക്രാമതി)
സൂര്യഃ (അപി) യസ്യ (പ്രതേവർത്തതേ)	
(തഥാ) യസ്യ ഇദ്രസ്യ	
പ്രതം	— കർമ്മ
സിന്ധവഃ സ്വർച്ചതി	— നദ്യഃഗച്ഛന്തി (വചനവ്യത്യയഃ) ഇദ്രേണാനശിഷ്ടാഃ പ്രവഹന്തി
(തം) മരുത്പന്തം	
സഖ്യായ ഹവാമഹേ	— സഖ്യഃ കർമ്മണേ ആഹ്വായാമഹേ

അർത്ഥം.—യാതൊരിന്ദ്രന്റെ വിപുലമായ ബലം ദ്യാവാപൃഥ്വിവികൾ അനുവർത്തിക്കുന്നു, യാതൊരിന്ദ്രന്റെ നിയന്ത്രണത്തിൽ വരണൻ നില്ക്കുന്നു, യാതൊരിന്ദ്രന്റെ കർമ്മപദ്ധതിയിൽ സൂര്യൻ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു, യാതൊരിന്ദ്രന്റെ അനുശാസനപ്രകാരം നദികൾ ഒഴുകുന്നു, ആ മരുത്തക്കളോടുകൂടിയ ഇന്ദ്രനെ സഖ്യത്തിനായി വിളിക്കുന്നു.

- 4 യോ അശ്വാ¹നാം യോഗവാ²ങ്ഗോപതി³വ്യാശീ⁴
 യ ആരിതഃ കർമ്മണികർമ്മണിസ്ഥിരഃ
 വീളോശ്വിരീദ്രോയോ അസുന്ധതോവധോ
 മരുത്പന്തം സഖ്യായഹവാമഹേ

അന്വയം:—

യഃ (ഇന്ദ്രഃ) അശ്വാ¹നാം

(പതിഃ) യഃ ഗവാഃ

ഗോ—പതിഃ

— സാകല്യേന അശ്വാ¹നാം

ഗവാഃ അധിപതിഃ

വശീ

— അപരാധീനഃ, സ്വതന്ത്രഃ

യഃ കർമ്മണി—കർമ്മണി

സ്ഥിരഃ

— നൈശ്ചല്യേനാവതിഷ്ഠമാനഃ

ആരിതഃ

— സ്തുതിഭിഃ പ്രത്യുതഃ, പ്രാപ്തഃ

യഃ ഇന്ദ്രഃ അസുന്ധതഃ — സുന്ധതാം, യാഗാനുഷ്ഠാനം
 വിരോധിനഃ
 വീരോഃ ചിതഃ വധഃ — ദുഃസ്വാപിശത്രോഃ ഹന്താ
 (തം) മതത്വന്തം സഖ്യായ
 ഹവാമഹേ — സഖ്യഃ കർമ്മണേ ആഹവയാമഹേ

അർത്ഥം—യാതൊരിന്ദ്രൻ എല്ലാ കതിരകൾക്കും പശുക്കൾക്കും നാമനാണോ, അപരാധിന (സ്വതന്ത്ര) നാണോ, ഏപ്പെട്ട ഓരോകർമ്മത്തിലും ഇളകാതെ ഉറച്ചുനില്ക്കുന്നവനാണോ, സ്തുതി കളാൽ പ്രാപിക്കുപ്പെട്ടവനാണോ, യാഗാനുഷ്ഠാനവിരോധികളുടെ ഹന്താവാനോ, ആ മതത്തുകൾക്കോടു കൂടിയ ഇന്ദ്രനെ സഖ്യത്തിനായി വിളിക്കുന്നു.

5 യോ വിശ്വസ്യ ജഗതഃ പ്രാണതസ്ത്വി
 ദ്യോബ്രഹ്മണേ പ്രഥമോ ഗാ അവിന്ദൽ
 ഇന്ദ്രോയോസ്യേന്ദ്രധർമ്മം അവാതിര
 നൃത്വന്തം സഖ്യായ ഹവാമഹേ

അനന്ധം.—

യഃ (ഇന്ദ്രഃ) വിശ്വസ്യ
 ജഗതഃ — ഗച്ഛതഃ
 പ്രാണതഃ പതിഃ — പ്രശ്വസതഃ പ്രാണിജാതസ്യ
 സ്വാമി
 യഃ ബ്രഹ്മണേ — ബ്രാഹ്മണജാതിഭ്യോ
 ഓംഗീരോഭ്യഃ
 പ്രഥമഃ — അന്യേഭ്യോദേവേഭ്യഃ പൂർവ്വ
 ഭാവീ സന്-പണിമിരപഹൃതാഃ
 ഗാഃ അവിന്ദൽ — അലഭതേ
 (അപിച) യഃ ഇന്ദ്രഃ
 ദസ്യൻ — അസുരാൻ
 അധരാൻ അവ-അതിരൽ — നികൃഷ്ടാൻ കൃത്വാ അവധിൻ
 (തം) മതത്വന്തം സഖ്യായ
 ഹവാമഹേ — സഖ്യഃ കർമ്മണേ ആഹവയാമഹേ

അതും—യാതൊരിന്ദ്രൻ ചരിയുന്നവയും ശ്വസിയുന്നവയും പ്രാണി സമുഹത്തിന്റെയെല്ലാം നാമനാണോ, യാതൊരിന്ദ്രൻ ബ്രാഹ്മണരായ അങ്ഗിരസ്സുകൾക്ക് പന്നികളാൽ അപഹരിക്കപ്പെട്ട പശുക്കളെ, മറ്റുദേവന്മാരോടൊന്നു കൂടെ ഒന്നാകുമായി വന്ന് നേടിക്കൊടുത്തുവോ, യാതൊരിന്ദ്രൻ ദ്രോഹകാരികളായ അസുരന്മാരെ കീഴ്പെടുത്തിക്കൊന്നുവോ, ആ മനുഷ്യക്കുളോടുകൂടിയ ഇന്ദ്രനെ സഖ്യത്തിനായി വിളിയുന്നു

6 യശ്ശരേദിഹവ്യായശ്ച ഭീരുഭി

ര്യോധാവദ്ഭീർഹ്യതേ യശ്ച ജിഗൃഭിഃ

ഇന്ദ്രം യം വിശ്വാ ഭവ്നാഭിസന്ദധ

മന്തന്തം സഖ്യായ ഹവാമഹേ

വ 12

അന്വയം —

യഃ (ഇന്ദ്രഃ) ശുരഭിഃ

ഹവ്യഃ

— ശൗര്യോപേതൈഃ പുരുഷൈഃ

യോദ്ധുമാഹ്യാതവ്യഃ

യഃ ച ഭീരു-ഭിഃ

— ഭയശീലൈഃ, കാതരൈഃ

സഹായാത്മം (ഹവ്യഃ)

യഃ ധാവന്ദി-ഭിഃ ഹ്യതേ

— പരാജയേന പലായമാനൈഃ

രക്ഷാത്മകാഹ്യതേ

യഃ ച ജിഗൃ-ഭിഃ

— പ്രാപ്തജ്ഞൈഃ (ഹ്യതേ)

യം ഇന്ദ്രം വിശ്വാ ഭവ്നാ

— സഖ്യാണി ഭൂതജാതാനിസ്വേഷ്വ

സ്വേഷ്വകാര്യേഷ്വ

അഭി സം-ഭ്യഃ

— ആഭിമുഖ്യേന സ്ഥാപയന്തി

(തം) മന്തന്തം സഖ്യായ

ഹവാമഹേ

— സഖ്യഃ കഷണേ ആഹ്വായാമഹേ

അർത്ഥം:-യാതൊരിന്ദ്രൻ വീര്യത്തോടുകൂടിയ യുദ്ധോദ്യത
രാൽ പൊരുതുവാൻ വിളിക്കപ്പെടുന്നു, യാതൊരിന്ദ്രൻ ഭീരുക്ക
ളായ പോരാളികളാൽ സഹായാർത്ഥമായി വിളിക്കപ്പെടുന്നു,
യാതൊരിന്ദ്രൻ യദ്ധത്തിൽ തോറ്റൊടുങ്ങുവരാൻ രക്ഷയ്ക്കായി
വിളിക്കപ്പെടുന്നു, യാതൊരിന്ദ്രൻ പോരിൽ ജയം പ്രാപിച്ച
വരാൽ (കൃതജ്ഞതയോടുകൂടി) വിളിക്കപ്പെടുന്നു, യാതൊരിന്ദ്ര
നെ എല്ലാ ഭൂതജാതങ്ങളും താന്താങ്ങളുടെ കാര്യങ്ങളിൽ മുൻനി
ർത്തുന്നു, ആ മരത്തുകളോടുകൂടിയ ഇന്ദ്രനെ സഖ്യത്തിനായി
വിളിക്കുന്നു.

7   തദ്രാണാം മേതിപ്രദീശാ വിചക്ഷണോ
         തദ്രേഭിര്യോഷാ തനതേ പൃഥുഭൂയഃ
         ഇന്ദ്രം മനീഷാ അഭ്യർച്ചതി ശൂതം
         മരുത്വന്തം സഖ്യായ ഹവാമഹേ

അന്വയം:-

വി-ചക്ഷണം:	— സുരയാത്മനാ പ്രകാശമാനഃ (ഇന്ദ്രഃ)
തദ്രാണാം പ്ര-ദീശാ ഏതി	— തദ്രപത്രാണാം മരുതാം പ്രദേശനേന, ഭൂതേഷുഭ്യഃ പ്രദാ നേന സഹ അന്തരിക്ഷേ ഗച്ഛതി
(അപിച) തദ്രേഭിഃ	— മരുതഭിഃ
യോഷാ	— മാധ്യതികാവാക്
പൃഥു ഭൂയഃ തനതേ	— വിസ്തീർണ്ണം വേഗം വിസ്താരയതി
(പ്രസംഗാദത്ര മരുതാം സ്തുതിഃ, തൈഷ്ണിമത്തിർത്ഥമാനം)	
ശൂതം ഇന്ദ്രം	— പ്രഖ്യാതമിന്ദ്രം
മനീഷാ അഭി അർച്ചതി	— സ്തുതിലക്ഷണവാക് ആഭിമുഖ്യേന സ്തുതി
(തം) മരുത്വന്തം സഖ്യായ ഹവാമഹേ	— സഖ്യഃ കഷ്ടണേ ആഹ്വായാമഹേ

അർത്ഥം.—സുര്യോത്തമാവായി പ്രകാശിക്കുന്ന ഇന്ദ്രൻ തദപത്രരായ മന്തന്തുകളുടെ സഖ്യത്തോടുകൂടി മനഷ്യർക്ക് അഭീഷ്ടാനം ചെയ്തുകൊണ്ട്, അന്തരീക്ഷത്തിലെത്തുന്ന കൂടാതെ മന്തന്തുകളാൽ (സൂക്ഷ്മമായ) മധ്യസ്ഥാനവാക്ക് മഹത്തായ വേശത്തോടുകൂടി രൂപപ്പെട്ടു പറക്കുന്നു. ആ മന്തന്തുകളോടുകൂടി വർത്തിക്കുന്ന ഇന്ദ്രനെ, സുര്യോത്തമാവായി പ്രസിദ്ധനായ ഇന്ദ്രനെ, സ്തൂതിരൂപമായ വാക്ക് നേരെചെന്ന് അർപ്പിക്കുന്നു, ആരാധിക്കുന്നു. ആ മന്തന്തുകളോടുകൂടിയ ഇന്ദ്രനെ സഖ്യത്തിനായി വിളിക്കുന്നു.

8 യദാ മന്തപഃ പരമേ സധസ്ഥേ
 യദാവമേവ്വജനേ മാദയാസേ
 അത ആയാഹ്യധാരണോ അച്ഛാ
 സ്തായാ ഹവിശ്ചക്രമാസത്യരാധഃ

അന്വയം. —

ഹേ മന്തപഃ,	മന്തന്തിരൂകത, (ഇന്ദ്ര)
യദീ വാ പരമേ	
സധ-സ്ഥേ	— യദീവാ ഉൽകൃഷ്ടേ സഹസ്ഥാനേ, ഗൃഹേ
മാദയാസേ	— റൂപോവർത്തസേ
യദീ വാ അവമേ വ്വജനേ	— യദീവാ അച്ഛാചീനേ ഗൃഹേ മാദയാസേ
അതഃ നഃ അധാരം	— അസ്താകം യജ്ഞം
അച്ഛ ആ യാഹി	— ആഭീഷ്ടേണ ആഗച്ഛ
ഹേ സത്യ-രാധഃ	
സ്തായാ	— ഹേ സത്യധന, സ്താ കാരണാ വതം.
ഹവിഃ പക്വ	— കൃതവന്തഃ

അർത്ഥം—അല്ലയോ മനുഷ്യക്കളോടുകൂടിയ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് ഉൽകൃഷ്ടമായ (സ്വർഗ്ഗ) ഗൃഹത്തിൽ സന്തുഷ്ടനായി വർത്തിക്കുകയായാലും, പുതിയ ഒരു ഗൃഹത്തിൽ മോദിയ്ക്കുകയായാലും (രണ്ടുദിക്കുകളിൽ നിന്നായാലും) അവിടെനിന്ന് ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിന്ന്, നേരെവന്നുചേരുന്നാലും. അല്ലയോ സത്യമാകുന്ന ധനത്തോടുകൂടിയവനേ, അവിടുത്തോടുള്ള കൂറോടുകൂടി, ഞങ്ങളിതാ ഹവിസ്സൊരുക്കിയിരിയ്ക്കുന്നു.

9 ത്വായേത്ര സോമം സുഷമാസുകേഷ
 ത്വായാ ഹവിഷ്യകൃമാ ബ്രഹ്മവാഹഃ
 അധാനിയത്വസ്സഗ്നോ മതദ്ഭി
 രസ്മിൻ യജേഞ്ചബ്ഹിഷിമാഭയസവ

അന്വയം:—

ഹേ സു—ക്ഷേ, ഇന്ദ്ര,	— ശോഭനബല, ഇന്ദ്ര,
ത്വാ—യാ സോമം സുസുമാ	— ത്വൽ കാമനയാ വയം ഭഭീഷുതവന്തഃ
ഹേ ബ്രഹ്മ—വാഹഃ	— ബ്രഹ്മണാ, മന്ത്രരൂപേണ സ്തോത്രേണോഹ്യമാന, 'പ്രാപ്യമാണ, (ഇന്ദ്ര)
ത്വാ—യാ	— ത്വൽ കാമനയാ ആഹവനീയേ പുരോധാശാദിഭക്ഷണം
ഹവിഃ ചകൃമ	— കൃതവന്തഃ
ഹേ നിയുതഃ,	— നിയുതോഗാഃ, അഗ്രവൻ,
അധ മതൽ—ഭിഃ	— അനന്തരം സപുഗ്ഗണൈ രപേതൈർമ്മതഭിഃ
സ—ഗണഃ	— ഗണസഹിതസ്സൻ
അസ്മിൻ യജേഞ്ച	— വർത്തമാനേ യജേഞ്ച
ബ്ഹിഷി മാഭയസവ	— ആസ്തിഷ്ണേ ദഭേ ഉപവിശ്യ യുപോദ്ധേ

അർത്ഥം.—ശോഭനവലതോടുകൂടിയ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തോടു കൂറ്റൻ ഞങ്ങൾ സോമം സംസ്കരിച്ചു. മന്ത്രരൂപമായ സ്തോത്രത്താൽ പ്രാപ്യനായ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തോടു കൂറ്റൻ, ആഹവനിയത്തിൽ പുരോധാശാദി ഹവിസ്സു ഞങ്ങൾ ഒരുക്കിയിരിക്കുന്നു. നിയന്തുക്കളെന്ന കന്തിരകളോടുകൂടിയ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് എനി ഏഴ് ഗണങ്ങളായി വരുന്നതെന്ന മന്ത്രത്തുക്കളുടെ എല്ലാ ഗണങ്ങളേയും കൂടി, ഈ യജ്ഞത്തിൽ വിരിച്ചു ഭക്തപ്പല്ലിൽ വന്നിരുന്ന് സത്തുഷ്ടനായി ഭവിച്ചാലും.

10 മാദയസ്വ ഹരിഭിര്യേത ഇന്ദ്ര
 വിഷ്യസ്വ ശിപ്രേ വിസൃജസ്വ ധേനേ
 ആത്മാസു ശിപ്രഹർയോ വഹന്തു
 ഗന്ധവ്യാനി പ്രതിനോ ജുഷസ്വ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, ഹരി-ഭി:	— അശ്വൈ:
മാദയസ്വ	— സംഗ്രഹോഭവ
ധേനേ (അഗ്നി: തദർത്ഥം, സോമപാനായ)	
ശിപ്രേ വി സൃജസ്വ	— ഹന്ത സംഹന്തേ, വിവൃതേ കൗ
(തഥാ) ധേനേ	— പാനസാധനഭൂതേ
	ജിഹ്വാപദിഹിതേ
വി സൃജസ്വ	— സോമപാനാത്മം വിദ്വിഷ്യേ കൗ
ഹേ സു-ശിപ്ര	— ശോഭനാനനോ, ഇന്ദ്ര,
ത്വാ ഹായ ആ വഹന്തു	— വാ. അഗ്നി: അസൃദിയം
	വജ്രം പ്രാപന്തു
(ത്വം ച) ഉഗൻ	— അസ്മാൻ കാമയമാന:
ന: ഹവ്യാനി പ്രതി	
ജുഷസ്വ	— ഹവിഷി പ്രത്യേകം സേവസ്വ,
	ചാ ഉദാസിഷ്യാ:

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, കതിരകളെക്കൊണ്ട് അവിടുന്ന് സന്തോഷിച്ചാലും. അവയേവയോ അവയ്ക്ക് സോമപാനത്തിനായി താടിയെല്ലുകളെ വിടത്തുക. അതുപോലെ ഇറക്കാൻ പററുമാറു അവയുടെ നാവും ചെറുനാവും വേർപെടുത്തി നിത്തുക. നല്ല താടിയെല്ലോടുകൂടിയ (സുന്ദരനായ) ഇന്ദ്ര, ഹരികളെന്ന ആ കതിരകൾ അവിടുത്തെ ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിലെത്തിയ്ക്കട്ടെ. അവിടുന്ന് ഞങ്ങളിൽ തല്പരനായി ഞങ്ങളുടെ ഹവിസ്സുകളിൽ ഓരോന്നും സ്വീകരിച്ചാലും. ഉദാസിന നാകന്തേ.

11 മരുതീന്ധോത്രസ്യ വൃജനസ്യഗോപാ

വയമിന്ദ്രേണ സന്യാമവാജം.

തന്നോമിത്രോ വരണോമാമഹന്താ

മദിതിസ്സിന്ധുഃ പൃഥിവീ ഉതദ്യേതഃ

വ 13

അന്വയം:—

മരുതീന്ധോത്രസ്യ	— മരുതീസ്സഹന്ധോത്രം യസ്യ തസ്യ
വൃജനസ്യ	— ശത്രുണാം ക്ഷേപ്തഃ (ഇന്ദ്രസ്യ) സംബന്ധിനഃ
ഗോപാഃ	— ഗോപായനീയാഃ, രക്ഷണീയാഃ
വയം ഇന്ദ്രേണ വാജം	
സന്യാമ	— അന്നം ലഭേമഹി
(യദേതദന്ധോഭിഃ പ്രാർത്ഥിതം) തൽ നഃ മിത്രം	
വരണഃ അദിതിഃ സിന്ധുഃ	
പൃഥിവീ ഉതദ്യേതഃ	
മഹന്താഃ	— പുജയന്താഃ

അർത്ഥം.—മരുതുകളോടൊത്തു സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നവനും, ശത്രുക്കളെ അകറ്റുന്നവനുമായ ഇന്ദ്രന്റെ സംബന്ധികളും രക്ഷിക്കപ്പെടേണ്ടവരുമായ ഞങ്ങൾ ഇന്ദ്രനെക്കൊണ്ട് അന്നം നേടുന്ന, നേടാവുന്ന, ഞങ്ങൾ പ്രാർത്ഥിച്ച ഇതിനെ മിത്രനും വരണനും അദിതിയും സിന്ധുവും പൃഥിവിയും ദേവ്യവും കൊണ്ടാടട്ടെ.

വക്രം 14-15

1 ഇമാന്തേധിയം പ്രഭരേ മഹോമഹി
 മസ്യന്യോത്രേ ധിഷണായത്ത ആനജേ
 തമിസവേച പ്രസവേചസാസഹി
 മിത്രദേവാസശ്ശിവസാമനന്തം.

അന്വയം:—

(ഹേ ഇന്ദ്ര,) മഹഃ തേ	— മഹതസ്ത്വേ
ഇമാം മഹിം ധിയം.	— ഇദാനിം ക്രിയമാണാം മഹതീം സ്തുതിം.
പ്ര ഭരേ	— പ്രകഷേണ സമ്പാദയാമി
തേ ധിഷണാ അസ്യ	
ന്യോത്രേ	— ത്വദീയാംവചി: സ്തോത്രാർത്ഥം സ്തുതൌ
യൽ ആനജേ	— യസ്മാൽ അമതാ, സംശ്ലിഷ്യാ സീൽ (തസ്മാൽ തവപ്രിയാം സ്തുതിം കരോമി)
സസഹിം തം ഇന്ദ്രം	— ശത്രുണാമഭിവേദിതാരം തമിന്ദ്രം.
ദേവാസഃ	— കർമ്മസഭീവൃന്തഃ, ഋഗ്വിജഃ
ശവസാ	— സ്തുതിഭി: കീർത്തിതേന ബലേന
ഉൽ-സവേ ച	— ഉത്സവാർത്ഥം, അഭിവൃദ്ധ്യർത്ഥം
പ്ര-സവേ ച	— ധനാനാമുല്പത്ത്യർത്ഥഞ്ച
അന അമന്തേ	— അന്തരക്രമേണ ഹവ്ഷം പ്രാപയൻ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഇപ്പോൾ ചെയ്യപ്പെടുന്ന ഉൽകൃഷ്ടമായ സ്തുതി വേണ്ടപോലെ ഇതാ ഒരുക്കുന്നു അവിടുത്തെ ബദ്ധിസ്തോതാവായ എന്റെ സ്തുതിയിൽ ആസക്തമാകയാൽ (താല്പര്യയുക്തമാകയാൽ) അവിടേയ്ക്ക് പ്രിയമായ ആ സ്തുതി ചൊല്ലുന്നു. (ഇതുവരെ ഇന്ദ്രനോടു നേരിട്ട പാഠ്യുന്നതാണ്.

അടുത്ത അദ്ധ്യായം പരോക്ഷമാണ്) ശത്രുഞ്ജയനായ ഇന്ദ്രനെ കമ്മദീപ്തനായ ദൃതപിക്കകൾ സ്തുതികളാൽ പ്രശസ്തമായ ബലം കൊണ്ട് അഭിവൃദ്ധിയാക്കുകയും ധനോൽപത്തിയാക്കുകയും ക്രമേണ ഹിംശ പ്രാപിപ്പിച്ചു

2 അസ്യ ശ്രവോനദ്യസ്തപ്ത ബിഭ്രതി
 ദ്യാവാക്ഷാമാ പൃഥിവീദശതം വപുഃ
 അസ്മേ സൂര്യാചന്ദ്രമസാഭിപക്ഷേ
 ശ്രദ്ധേകമിന്ദ്രചരതോ വിതത്തുരം

അന്വയം:-

അസ്യ (ഇന്ദ്രസ്യ) ശ്രവഃ — യശഃ
 സപ്ത നദ്യഃ ബിഭ്രതി — ഗംഗാദയാഃ ധാരയന്തി
 (വൃത്രഹനനേന ഇന്ദ്രസ്യ യൽ വൃഷ്ടേഃ പ്രഭാതൃത്വം തൽ പ്രഭൃതേ ജലോപേതാനദ്യഃ പ്രകടയന്തി)
 (അപിച) ദ്യാവാക്ഷാമാ
 പൃഥിവീ — ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ അന്തരീക്ഷ
 യേ അസ്യ സൂര്യാത്മനാ
 വത്തമാനസ്യ ഇന്ദ്രസ്യ
 ദശതം വപുഃ — സഞ്ചൈഃ പ്രാണിഭിദൃശനീയം
 രൂപം (ധാരയന്തി)
 (കിംച) ഹേ ഇന്ദ്ര, അസ്മേ — അസ്താകം
 അഭി-പക്ഷേ — ഭൂഷ്ണവ്യാനാം പദാത്മാനാം
 ആഭിമുഖ്യേന പ്രകാശനാത്മം
 ശ്രദ്ധേ കം — ശ്രദ്ധാത്മം (ചക്ഷുഷാ ദൃഷ്ടേ
 ഹി വസ്തുനി ഇദം സത്യം ഇതി
 ശ്രദ്ധോൽപദ്യതേ)
 (തദയോരത്ഥം) സൂര്യാ
 ചന്ദ്രമസാ — സൂര്യാചന്ദ്രമസൗ

- വി-തത്തരം — പരസ്വരവ്യാതിഹാരേണ
തരണം, പുനഃ പുനശ്ചമനം യഥാ
ഭേതി തഥാ
- ചരതഃ — വർത്തതേ (ത്വമേതദൃപസ്സൻ
വർത്തസേ)

അർത്ഥം.—ഈ ഇന്ദ്രന്റെ കീർത്തിയെ ഗംഗാദികളായ ഏഴ് നദികൾ ധരിയ്ക്കുന്നു (വ്യക്തവധം കൊണ്ട് ഇന്ദ്രൻ വൃഷ്ടിപ്രദനായി ഈ നദികൾക്ക് സമൃദ്ധമായ ജലം കൊടുത്തതിനാൽ അവ ഇന്ദ്രനെ പുകഴ്ത്തുന്നു) കൂടാതെ ദ്രാഗ്, ദ്യോവം, അന്തിക്ഷവം, സൂര്യാത്മാവായ ഇന്ദ്രന്റെ, സമ്പ്രാപ്താനികൾക്കും ഭഗനീയമായ രൂപത്തെ ധരിയ്ക്കുന്നു (അതായത് ആ രൂപം ത്രിസ്ഥാനങ്ങളിലും പതിഞ്ഞിരിക്കുന്നു) പിന്നെ അല്പയോ ഇന്ദ്ര, ഞങ്ങൾക്ക് കാണേണ്ടതു കാണാൻ കഴിയുമാറു് നേരെ തെളിയിയ്ക്കുവാൻ വേണ്ടിയും, കണ്ട്, ഉള്ളിൽ സത്യമാണെന്നു് ബോദ്ധ്യപ്പെടുവാൻ വേണ്ടിയും സൂര്യചന്ദ്രന്മാർ അന്യോന്യം മാറിമാറി വീണ്ടും വീണ്ടും വന്നു പോയും ചരിക്കുന്ന ഈ സൂര്യചന്ദ്രന്മാരുടെ രൂപത്തിൽ വർത്തിക്കുന്നതു, അവിടുത്തെ

3 തംസ്മാദംഭം ച വൻ പ്രാവസാതയേ
ജൈത്രം യന്തേ അനമദാമസങ്ഗമേ
ആജാനതൃമനസാപുരുഷ്യത
ത്വായദ്ദ്യോമാലവഞ്ചരായച്ചനഃ

അന്വയം. —

ഹേ മാല-വൻ, ഇത്ര,

സാതയേ

തം സ്മദം പ്ര അവ

ഹേ പുരുഷ്യത

നഃ മനസാ തേ

— അസ്മാകം ധനലാഭായ

— തത്വേദം പ്രേരയ, വാതയ

— ബഹുശസ്ത്രത

— അസ്മാകം ബുദ്ധ്യാതവസാദതം

ജൈത്രം യം സം-ഗമേ — ജയശീലം യം രഥം ശത്രുഭീഷ്ണഹ
സംഗമനേ

ആജാ അനു-മദാമ — ആജൗ, യുദ്ധേസതിവയമനു
ക്രമേണസ്തമഃ

(അപിച) ഹേ മഘ-വൻ

ത്വായൽ-ഭ്യഃ — ത്വാം കാമയമാനേഭ്യഃ

നഃ ശൺ യച്ഛ — അസ്തഭ്യം സുഖംഭേഹി

അർത്ഥം-അല്ലയോ ഐശ്വര്യവാനായ ഇന്ദ്ര, ഞങ്ങൾക്ക് ധന സിദ്ധിക്കായി (ധനം തന്നരുളാനായി) അവിടുത്തെ ആ രഥത്തെ (ഇങ്ങോട്ടു) തിരിച്ചാലും. പലപാട്ടു സുതിരിയ്ക്കപ്പെടുന്ന ഇന്ദ്ര, ഞങ്ങളുടെ ബുദ്ധിയികൊണ്ട് അവിടുത്തെ ജയശീലമായ തേർ യുദ്ധത്തിലേപ്പെടുമ്പോൾകൂടി, ഞങ്ങൾ ക്രമമായി സുതിരിയ്ക്കുന്നു. അല്ലയോ മഘവൻ, അവിടുത്തോടു കൂറ്റൻ ഞങ്ങൾക്ക് സുഖം, മംഗളം തന്നരുളിയാലും.

4 വയഞ്ജയേമത്വായായുജാദ്യത
മസ്താകമംശമുദവാഭേഭരേ
അസ്തഭ്യമിന്ദ്രവരിവസ്സഗങ്ക്രധി
പ്രശത്രുണാമഘവന്നപുഷ്പാരുജ

അന്വയം:-

(ഹേ ഇന്ദ്ര,) യുദ്ധ ത്വായാ — അസ്താഭിര്യമേതേന സഹായ
ദ്രുതേനത്വായാ

വൃതം — ആവൃണ്വന്തം ഗത്രം

വയം ജയേമ — സ്തോതാരോ വയമഭിഭവേമ

ഭേര-ഭരേ — സംഗ്രാമേ സംഗ്രാമേ

അസ്താകം അംഗം

൭൯ അപ — അസ്തഭ്യം ഹംഗം ശത്രുത
പിഡാപരിഹാരോണ ദക്ഷ

(തഥാ) ഹേ ഇന്ദ്ര

അസൃജ്യം വരിവഃ

സുഗം കൃധി

(തഥാ) ഹേ മാല-വൻ,

ശത്രുണാം

വൃഷ്ട്വാ പ്ര തജ

— ധനം സുഗമം, സുപ്രാപം കരു

—

— അസൃജ്യപദവകാരിണം

— വൃഷ്ട്വാനി, വീര്യാണി

പ്രഭഞ്ധി, ബാധസ്വ

അർത്ഥം.— അല്ലയോ ചന്ദ്ര, സഹായദ്രുതനായി ഞങ്ങളോടു അവിടുന്ന് ചേന്ന് വളഞ്ഞെന്നു ശത്രുവിനെ സ്നോതാക്കളായ ഞങ്ങൾ ജയിക്കുമാറാകണം. ഓരോ യുദ്ധത്തിലും ശത്രു ചെയ്യുന്ന പീഡനത്തിന്റെ പരിഹാരം കൊണ്ട് ഞങ്ങളുടെ ഭാഗത്തെ രക്ഷിക്കണം. ഇന്ദ്ര, ധനം ഞങ്ങൾക്ക് എളുപ്പത്തിൽ പ്രാപ്യമാകണം. പിന്നെ മാലവൻ, ഞങ്ങളെ ഉപദ്രവിക്കുന്നവരുടെ വീര്യങ്ങൾ അവിടുന്ന് ഭഞ്ജിക്കണം.

6 നാനാഹിതാ ഹവമാനാ ജനാ ഇമേ

ധനാനാസ്താവസാ വിപന്യവഃ

അസൃക് സ്മാരഥമാതിഷ്ടസാതയേ

ജൈത്രം ഹിന്ദ്രനിട്ട്തമ്മനസ്സവ.

വ. 14

അന്വയം.—

ഹേ ധനാനാം ധത്തഃ

— ഗോഹിരണ്യാദി രൂപാണാം

ധനാനാം ധാരയിതഃ

വിപന്യവഃ ഇമേ ജനാഃ

— സ്നോതാര ഇമേജനാഃ

അവസാ ത്വാ ഹവമാനാഃ

— രക്ഷണേന നിമിത്തേന

ത്വാമാഹ്വയന്തഃ

നാനാ ഹി

— വിഭിന്നാഃ വലു

(തേഷാം മധ്യേ)

അസൃക് സ

— അസൃക്മേവ

സാതയേ രഥം ആതിഷ്ട — ധനലഭായ രഥം ആരോഹ

ഹേ ഇന്ദ്ര, നി-ഭൃതം തവ

മനഃ — അവധാകലം ചിത്തം

ജൈത്രം ഹി — ജയശീലം വലു

അർത്ഥം:-പശു, സ്വർണ്ണം മുതലായ ധനങ്ങൾ ധരിയ്ക്കുന്ന ഇന്ദ്ര, സ്തോതാക്കളായ ഈ കണ്ട ജനങ്ങളൊക്കെ രക്ഷണമുദ്രേ ശിച്ഛ് അവിടുത്തെ വിളിയ്ക്കുന്നു. അവർ വളരെയാണു്. ഭിന്നോ ദ്രേശക്കാരാണു്. അവരുടെ ഇടയിൽ ഞങ്ങളുടെ ധനലാഭത്തിനായിത്തന്നെ (ഞങ്ങളുടെ യാഗത്തിൽ വന്നു് അനുഗ്രഹിപ്പാനായി) അവിടുന്ന് തേരിലേറിയാലും. അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, തെളിഞ്ഞ അവിടുത്തെ മനസ്സു് ജയശീലമാണല്ലോ.

6 ഗോജിതാബാഹു അമിതക്രതുസ്സിമഃ . . .

കർമ്മൻ-കർമ്മജനകൃതിഃ വജ്രം-കരഃ

അകല്പഇന്ദ്രഃ പ്രതിമാനമോജസാ

മാജനാവിഹായനേസിഷാസവഃ

അന്വയം:-

(ഹേ ഇന്ദ്ര, തവ) ബാഹു — ഹസ്തേ

ഗോ-ജിതാ — ജയേനഗവാഃലംഭയിതാരൗ

(ത്വം ച) അമിത-ക്രതുഃ

സിമഃ — അപരിച്ഛിന്നജ്ഞാനഃ, ശ്രേഷ്ഠഃ

കർമ്മൻ-കർമ്മൻ — സ്തോത്രണാം കർമ്മണി കർമ്മണ്യപസ്ഥിതേ

ഗതം-ഊതിഃ — ബഹുവിധരക്ഷണോപേതഃ

വജ്രം-കരഃ — വജ്രഃ സംഗ്രാമഃ, തന്യുകർത്താ

അകല്പഃ — കല്പേനാന്യേനരഹിതഃ, സ്വതന്ത്രഃ .

മാജസാ പ്രതി-മാനം — സദ്യേഷാം പ്രാണിനാം ബലേനപ്രരിതിധിത്വേനമിതാനഃ

(യസ്മാദേവം ഗുണ
വിശിഷ്ടം) ഇത്രഃ അഥ — അതഃ കാരണാൽ
സിന്ധാസവഃ ജനാഃ — ധനം ലബ്ധുകാമാഃ ജനാഃ
(തം) വി ഹവന്തേ — വിവിധമാഹവന്തി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇത്ര, അവിടുത്തെ തൃക്കാകൾ ജയം കൊണ്ടു പശുക്കളെ നേടുന്നവരായാകുന്നു. അവിടുന്ന് പുണ്യജനാനാകുന്നു, ശ്രേഷ്ഠനാകുന്നു സ്തോതാക്കളുടെ ഓരോകമ്മത്തിലും സ്ഥിതിചെയ്തു, നൂറുവിധം രക്ഷണങ്ങൾ നല്കുന്ന യുദ്ധകർത്താവായാകുന്നു. അനന്യതുല്യനായാകുന്നു. എല്ലാ പ്രാണികളുടെയും ഓജസ്സിന്റെ, മനോബലത്തിന്റെ പ്രതിനിധിയായി ഗണിക്കപ്പെടുന്നവനായാകുന്നു. ഇപ്രകാരം ഗുണവിശിഷ്ടനായാകയാലാണല്ലോ ഐശ്വര്യേച്ഛയുള്ളവരായ ജനങ്ങൾ അവിടുത്തെ പല പാടും വിളിക്കുന്നത്.

7 ഉത്തേശതാൻഘവന്നച്ചഭ്രൂവഃ

ഉൽസഹസ്രാദിരിചേകൃഷ്ടിശ്രവഃ

അമാത്രാധിഷ്ഠാതിത്വിഷേമ

ഹ്യധാവ്യത്രാണിജിഹ്വസേപുരന്ദര

അന്വയം:—

ഹേ മഘ-വൻ (ഇന്ദ്ര)

കൃഷ്ടിശ്ച

തേ ശ്രവഃ

ശതാൽ

ഉൽ റിരിചേ

(അപിച) ഭ്രൂവഃ

ഉൽ (രിരിചേ)

(കിം ബഹുനാ)

— സ്തോത്രഞ്ച മനുഷ്യഞ്ച

— തപയാദീയമാനം യദന്നമസ്തി,
തൽ

— ശതസംഖ്യാകാലനാൽ

— ഉദ്രീകതം, അധികം ഭവതി

— ശതസംഖ്യാകാലപി

ബഹുതരാലനാൽ

— അധികം ഭവതി

സഹസ്രാൽ ഉൽ	— സഹസ്രസംഖ്യാകാദപി അധികം ഭവതി (ത്വയാദത്തമന്നമക്ഷയം)
(അപിച) അമാത്രം ത്വാ	— മാത്രയേയത്തയാരഹിതം പരിഗണിതമശക്യഃ സഞ്ചൈർഗുണൈരധികം ത്വാം.
മഹീ ധിഷണാ	— മഹതീ അസുഭീയാ സ്തുതിലക്ഷണാവാക്
തിത്വിഷേ ച	— ഭീപയതി, ത്വൽസംബന്ധി നോഗുണാൻ പ്രകാശയതിച
ഹേ പുരം-ദര,	— ശത്രുണം പുരം ദാരയിതഃ,
അധ വ്യത്രാണി ജിഹ്വസേ	— സ്തുത്യനന്തരം ആവരകാൻ ശത്രുൻ ഹംസി, വിനാശയസി

അർത്ഥം—അല്ലയോ മഹവൻ, ഇത്ര, സ്തോതാക്കളായ മനുഷ്യർക്ക് അവിടുന്ന് തന്നെ യാതൊരു അന്നം (പുഷ്പി, ശ്രേയസ്സ്, ക്ഷേമം) ഉണ്ടോ അത്, നൂറുകണക്കിലുള്ള (മററ്) ധനത്തേക്കാൾ അധികമാകുന്നു പോരാ, നൂറിനേക്കാൾ എത്രയോ അധികമായ മറ്റു ധനത്തേക്കാൾ മികച്ചതാകുന്നു എന്തിനധികം? ആയിരക്കണക്കിലുള്ള മറ്റു ധനത്തേക്കാൾ കവിഞ്ഞതാകുന്നു അവിടുന്ന് തന്നെയും അക്ഷയമാകുന്നു അളവാര, ഗണിപ്പാൻ വയ്യാത്ത സമ്പത്തുണ്ടാകുകയും മേലേയായ അവിടുത്തെ, മഹത്വമേറിയ ഞങ്ങളുടെ ഈ സ്തുതിവചനം പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു, അവിടുത്തെ ഗുണങ്ങളെ തെളിയിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന അല്ലയോ ശത്രുപാനാശന, സ്തുതികൊണ്ട് പ്രീതനായ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളെ വളയുന്ന ശത്രുക്കളെ (രാഗഭേഷാദികളെ) നശിപ്പിക്കുന്നു

8 ത്രിവിഷിയാതുപ്രതിമാനമോഃസ
സ്തിസ്രോമീർന്നുപതേത്രീണിരോചനാ
അതിദം വിശ്വം ഉവനം വവക്ഷിമാ
ശത്രുനിനജനഷാസനാദസി.

അന്വയം:-

ഹേ നൃ-പതേ,	— നൃണാം പാലയിതഃ, (ഇന്ദ്ര, തപഃ)
ഓജസഃ	— സർവ്വേഷാം പ്രാണിനാം ബലസ്യ
ത്രിവിഷ്ടി-ധാതു	— ധാതുശബ്ദഃ രജ്ജ്വപനഃ, യഥാ ത്രിവിഷ്ടിഃ, ത്രിഗുണിതാരജ്ജ്വ ദ്രവീയസീ, തഥാ ഇന്ദ്രോപി ദൃഢതഃ
പ്രതി-മാനം (ക്രിം ച തപഃ) തിസ്രഃ ഭൂമിഃ ത്രിണി രോചനാ	— പ്രതിനിധിരസി — ത്രിൻലോകാൻ — ത്രിണി തേജാംസി, ദിവ്യാദിത്യം, അന്തരിക്ഷേ വൈദ്യുതാഗ്നിഃ, പൃഥിവ്യം ആവഹനീയാദി രൂപേണ വത്തമാനമഗ്നിഞ്ച
അതി വവക്ഷിഥ (അപിച) ഇദം വിശ്വം ഉവനം	— അതിശയേന വോഡുമിച്ഛസി — സർവ്വം ഭൂതജാതം (ചവോഡുമിച്ഛസി)
(യസ്മാൽ) ഹേ ഇന്ദ്ര, (തപഃ) സനാൽ ജനശ്ചാ അശതൃഃ അസി	— ചിരകാലാദാരഭ്യ — ജന്മനാ സപത്തരഹിതഃ വേസി

അർത്ഥം:-അല്ലയോ മനുഷ്യപാലകനായ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് എല്ലാ പ്രാണികളുടെയും ആകത്തുകയായ ഓജസ്സിന്റെ, മുപ്പിറിക്കയർ പോലെ ഉറപ്പേറിയ, പ്രതിനിധിയാകുന്നു. പിന്നെ മൂന്നു തേജസ്സുകളെയും, അതായത് ദ്യോവിൽ ആദിത്യൻ, അന്തരിക്ഷത്തിൽ വൈദ്യുതാഗ്നി, ഭൂമിയിൽ ആഹവനീയാദി രൂപത്തിലുള്ള അഗ്നി എന്നീ തേജസ്സുകളെയും ഗർഭിതയോടുകൂടി താങ്ങുവാൻ മനസ്സുവാനാകുന്നു മാത്രമല്ല, ഇക്കണ്ട ഉവനത്തെ മുഴുവൻ ഗർഭിതയോടുകൂടി താങ്ങുവാൻ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നവനാകുന്നു. അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് സുചിരകാലമായി, പിറവിമുതൽമുതൽ, ശത്രുരഹിതനാണല്ലോ.

9 ത്വാനേവേഷ്യ പ്രഥമം ഹവാമഹേ
 ത്വം ബഭ്രുവ പുതനാസു സാസഹിഃ
 സേമനഃ കാരുപമന്യുഭൂഭീദ
 മിത്രഃ കൃണോതു പ്രസവേരഥം പുരഃ

അന്വയം:—

(ഹേ ഇന്ദ്ര), ദേവേഷ്യ

പ്രഥമം ത്വം ഹവാമഹേ — ശ്രേഷ്ഠം ത്വം
 യാഗാത്മമാഹവായാമഹേ

(ത്വഥാ) ത്വം പുതനാസു

സസഹിഃ ബഭ്രുവ — സംഗ്രാമേഷു ശത്രുണാം
 അഭിവൃദ്ധിതാസി

സഃ ഇന്ദ്രഃ കാരു

— യുദ്ധസ്യുക്തന്മാരും

ഉപ-മന്യുഃ

— ഉപഗതേന, പ്രാപ്തേന മന്യുനാ,
 ക്രോധേനയുക്തം

ഉൽ-ഭീദഃ

— മാഗ്നേവസ്ഥിതാനാം വൃക്ഷാ
 ഭീനാം ഉൽഭേത്താരം,
 അതിശയേന ഭേദിതാരം

ഇഥം നഃ രഥം പ്ര-സവേ

— യുദ്ധോൽപ്പത്തൗ അസുഭീയം
 രഥം

പുരഃ കൃണോതു

— അന്യേഭ്യോ രഥേഭ്യഃ പുരതോ
 വത്തമാനം കരോതു

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ദേവന്മാരിൽ മുന്പനായ അവിട്ട
 ത്വെ, യാഗത്തിനായി വിളിയ്ക്കുന്ന അവിട്ടന് യുദ്ധങ്ങളിൽ
 ശത്രുക്കളായി ഭവിയ്ക്കുന്ന (ഇവിടുന്നങ്ങോട്ട് പരോക്ഷം)
 ആ ഇന്ദ്രൻ, യുദ്ധത്തിലേപ്പെട്ടതും ക്രോധമേന്തി ചീറിപാഞ്ഞു്
 വഴിയിലുള്ള വൃക്ഷാദികളെ പഴുക്കി മറിച്ചിടുന്നതുമായ ഈ
 തോറിനെ യുദ്ധാരംഭത്തിൽ തന്നെ മറ്റു തേജകാരു മുന്പി
 ലൊത്തിയുളളെ.

10 ത്വഞ്ചിഗേഥ ധനാതരോധിഥാ
 ഭേഷ്വാജാമാലവൻ മഹൽസുച
 ത്വാകൃഗ്രമവസേ സംശിശിമ
 സ്യമാന ഇന്ദ്രഹവനേഷു പോദയ

അന്വയം -

(ഹേ ഇന്ദ്ര,) ത്വം
 ജിഗേഥ

— ശത്രുൻ ജയസി

(തഥാ) ധനാ
 തരോധിഥ

— ശത്രുഭ്യോപഹൃതാനി ധനാനി

— നാവതണത്സി, സ്തോത്രഭ്യഃ
 പ്രയഹസി

ഹേ മാല-വൻ, അഭേഷ്വാ
 ആജാ

— അല്ലേഷു ആജിഷു, സംഗ്രാമേഷു

മഹൽ-സു ച

— പ്രൌഢേഷു സംഗ്രാമേഷുച

അവസേ ഉഗ്രം ത്വാം

— രക്ഷണാത്ഥം അധികബലം
 ത്വാം

സം ശിശിമസി

— സ്തോത്രൈഃ തീക്ഷ്ണീകൃതഃ

അഥ ഹേ ഇന്ദ്ര, (ത്വം)

ഹവനേഷു

— യുദ്ധാത്ഥമാഹ്വാനേഷുസത്സു
 ആഗത്യ

നഃ പോദയ

— അസ്താൻ സംഗ്രാമേഷുപ്രേരയ,
 ജയംപ്രദപയ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് ശത്രുക്കളെ ജയിക്കുന്ന ശത്രുക്കളിൽ നിന്ന് പിടിച്ചെടുത്ത ധനങ്ങൾ തടഞ്ഞുവെക്കുന്നില്ല, സ്തോതാക്കൾക്കു് കൊടുക്കുന്ന അല്ലയോ മാലവൻ, ചെറിയ പോതകളിലും വലിയ യുദ്ധങ്ങളിലും ഞങ്ങളുടെ രക്ഷയ്ക്കായി ഊക്കുറ അവിടുത്തെ സ്തോത്രങ്ങളാൽ ഞങ്ങൾ കൂടുതൽ ഊക്കുറ വനാക്കുന്നു, ഊക്കിന് മുപ്പകുട്ടുന്ന പിന്നെ ഇന്ദ്ര, പോരിനുള്ള വിളികളുണ്ടാവുമ്പോൾ ഞങ്ങളെ ധൈര്യപ്പെടുത്തിയാലും, ജയം പ്രാപിപ്പിച്ചാലും.

11 വിശ്വാഹേന്ദ്രോ അധിവക്താനോ അ
 സ്തപ്തപരിഹൃതാസ്സനയാമവാജം
 തന്നോമിത്രോവരുണോമാമഹന്താ
 മദിതിസ്സിന്ധുഃ പൃഥിവീഉതദ്യൈഃ

വ. 15

അനവയം:-

വിശ്വാഹാ നഃ — സപ്തകാലമസ്താകം
 ഇന്ദ്രഃ അധി-വക്താ
 അസ്ത — പക്ഷപാത വചനയുക്തോഭവതു
 (വയം) അപരി-ഹൃതാഃ — അകടിലഗതയുസ്സനഃ
 വാജം സനയാമ — ഹവിർലക്ഷണമന്നം
 സംജോമഹേ
 (യൽ പ്രാർത്ഥിതം) തൽനഃ
 മിത്രഃ വരുണഃ അദിതിഃ
 സിന്ധുഃ പൃഥിവീ ഉതദ്യൈഃ
 മമഹന്താഃ — പുജയന്താഃ

അർത്ഥം:-ഏതുകാലത്തും ഇന്ദ്രൻ നമുക്ക് അധിവക്താവാ
 യി ഭവിക്കട്ടെ. നമ്മൾ നേർവഴിക്കൊരായി ഹവീരന്നും പ്രാ
 പിച്ഛാവും. ഈ പ്രാർത്ഥനയെ മിത്രനും വരുണനും അദിതിയും
 സിന്ധുവും പൃഥിവിയും ദ്യോവും കൊണ്ടാടുന്നു.

വക്തം 16-17 ത്രിപുഷ്പം:

1 തത്ത്വേന്ദ്രിയം പരമം പരാമൈ
 ധ്യാനയന്തകവയഃ പുരേദം
 ചമേദന്യദുവിദ്യന്യസ്വ
 സമീപച്യതേ സമനേവകേതുഃ

അനന്തം -

(ഹേ ഇന്ദ്ര,) നേ പരമം	— ത്വദീയമുൽകൃഷ്ടം
തൽ ഇദം ഇന്ദ്രിയം	— പ്രസിദ്ധം വന്തമാനം ബലം
പുരാ കവയഃ	— പുവ്വസ്മിൻകാലെ ക്രാന്തശീനസ്തോതാരഃ
പരാചൈഃ	— പരാചീനം, പരാങ്മുഖം, യുദ്ധാഭിമുഖമേവ
അധാരയന്ത	— ഗൃതപന്തഃ
(അപിച) അസ്യ	
(ഇന്ദ്രസ്യ) അന്യൻ	— ഏകം
ഇദം ക്ഷമാ	— അഗ്ന്യാഖ്യം ജ്യോതിഃ, ക്ഷമായാം, ഭ്രമൗവത്തതേ
അന്യൽ ദിവി	— ഏകം, സൂര്യാഖ്യം ദ്യലോകേ വത്തതേ
ഇതഃ	— തദിദമുയവിധ മിന്ദ്രസ്യ ജ്യോതിഃ
സമനാ-ഇവ കേതുഃ	— യഥാസമനേ, സംഗ്രാമേ യുദ്ധമാനയോരുരയോഃ കേതുഃ, ധ്വജഃ, ധ്വജാന്തരേണ സംയുജ്യതേ തഥാ
സം-പ്രച്യതേ	— പരസ്പരം സംയുജ്യതേ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ ഉത്തമവും പ്രസിദ്ധവുമായ ഈ ബലത്തെ മുൻകാലത്തെ കവികൾ (ക്രാന്തശീകളായ സ്തോതാക്കൾ) യുദ്ധത്തെ നേരിട്ടുകൊണ്ടു തന്നെ ധരിച്ച അന്തായത്ത് പാടിപ്പുകഴ്ത്തി അവിടുത്തെ അഗ്നിയെന്നതെ ജ്യോതിസ്സ് ഭൂവില്പം സൂര്യനെന്ന മഹാനന്തരേജസ്സ് ദ്യോവില്പം വത്തിയ്ക്കുന്നു ഇതവിധത്തിലുള്ള ഈ ജ്യോതിസ്സ് പോരിൽ പടപൊരുത്തുന്ന രണ്ടു വിഭാഗങ്ങളുടെ കൊടികൾ (കൊടീരങ്ങൾ) പൊരുത്തപ്പെടുന്നപോലെ, അന്യോന്യം പൊരുത്തപ്പെടുന്ന (രാത്രിയിൽ ആദിത്യൻ അഗ്നിയോടു ചേരുന്ന പകൽ അഗ്നി സൂര്യനോടു ചേരുന്ന അഗ്നി-വാവാദിത്യസ്സായ പ്രവിശതി തത്സാദഗ്നിർഭരാനാകം ദൃശ്യം എന്നും, ഉദ്യേഗം വാവാദിത്യം അഗ്നിരനസമാരോഹതി തത്സാദ്ധ്യം ഏവാഗ്നേഹീവാദദേശേ, നം. 1 തികൾ)

2 സധാരയൽ പൃഥ്വിം പപ്രഥ്വ
 വഭ്രേണ ഹത്യാ നിരപസ്സുസജ്ജ
 അഹന്നഹിമഭീനദ്രോഹിണം
 വ്യഹന്നധ്യംസം മഘവാശചീഭിഃ

അനവയം:-

സഃ (ഇന്ദ്രഃ) പൃഥ്വിം	— അസുരരെ: പീഡിതാം ഭൂമിം
ധാരയൽ	— ഗുതവാൻ,
	പീഡാരഹിതാമകരോൽ
(തദനന്തരം) പപ്രഥ്വ	— താംവിസ്തീർണ്ണാമകരോൽ,
(അപി ച) വഭ്രേണ	
ഹത്യാ	— ഹന്തവ്യാൻ വൃത്രാദിൻ ഹത്യാ
അപഃ നിഃ സസജ്ജ	— വൃഷ്ടുകോനി മോലാന്നിഗ്നമയാ
	മാസ
(ഏതദേവസ്സഷ്ടീ കരോതി)	
അഹിം അഹൻ	— അന്തരിക്ഷേ വർത്തമാനം മോലം
	വഭ്രേണ വർഷ്ണാത്ഥമതാഡയൽ
രൗഹിണം വി അഭീനൻ	— കഞ്ചിദസുരം വ്യഭോയൽ
(അപി ച) മഘ-വാ	
ശചീഭിഃ	— ആത്മീയൈര്യുദ്ധകർമ്മഭിഃ
വി-അംസം (വൃത്രം)	
അഹൻ	— അവധീൽ

അർത്ഥം:- ആ ഇന്ദ്രൻ അസുരന്മാരായി പീഡിപ്പിച്ചുപെട്ട ഭൂമിയെ (അവതടെ ഉപദ്രവമില്ലാതാക്കി) ധരിച്ചു. രക്ഷിച്ചു. പിന്നെ ആ ഭൂമിയെ വിസ്തീർണ്ണമാക്കി വഴായുധത്താൽകൊല്ലപ്പെടേണ്ട വൃത്രാദികളെക്കൊന്നും, മഴപെയ്തും ഉഷ്ണമുണ്ടാക്കിയും (ഇതിനെ വീണ്ടും വ്യക്തമാക്കുന്നു) അന്തരിക്ഷത്തിലുള്ള മോലത്തെ മഴപെയ്യാൻ വേണ്ടി ഉടച്ചു. രൗഹിണൻ എന്ന അസുരനെ അവിടുന്നു പിടിച്ചു. കൂടാതെ മഘവാസ്യസ്ഥനും യുദ്ധകർമ്മങ്ങളാൽ കൈമുറിഞ്ഞ വൃത്രനെ കൊന്നു.

3 സജാതുമോശ്രൂട്ടയാന ഓജഃ
 പുരോവിഭിന്ദന്നപുരവിഭാസിഃ
 വിഭാൻ വഭ്രിന്ദസ്യവേഹേതിമ
 സ്യാര്യം സഹോവദ്ധയാ ഭൃക്തമിദ്ര

അന്വയം:-

ജാത-മോശ്രൂട്ടയാന - ജാത ഇത്യശനിനാമ, അശനി
 ഓജഃ ശ്രൂട്ട-ധ്യാനഃ - രൂപമായം യസ്യസഃ
 - ഓജസാ, ബലേന നിഷ്ഠാഭ്യം
 - കാര്യം ആദോതിശയേന
 കാര്യമാനഃ
 സഃ (ഇന്ദ്രഃ) ഭാസിഃ പുരഃ - സ്യസംബന്ധിനി പുരാണി
 വി-ഭിന്ദൻ വി അപരൽ - വിനാശയൻ, വിവിധമഗച്ഛൽ
 ഹേ വഭ്രിൻ, വിഭാൻ - സ്തുതിഃ വിജാനൻ (ത്വം)
 അസ്യ (സ്തോത്രഃ)
 സ്യവേ - ഉപക്ഷയകാരിണേ ശത്രുവേ
 ഹേതിഃ - ആയുധം (വിസൃജ)
 (അപിച്) ഹേ ഇന്ദ്ര, -
 ആര്യം സഹഃ - സ്തോത്രണം ബലം
 വദ്ധയ - അതിവൃദ്ധം കരു
 (ത്വമാ) ഭൃക്തം - തദീയം യഗഃ (ച വദ്ധയ)

അർത്ഥം:-ഇടിവാളാകുന്ന ആയുധത്തോടുകൂടിയവനും, ബലംകൊണ്ടു നേടേണ്ട കാര്യത്തിൽ അതീവ തല്പരനുമായ അവിടുന്ന് (ഇന്ദ്രൻ) സ്യ (ശത്രു) കളുടെ നഗരങ്ങളെ നശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടാണല്ലോ നടന്നതു്. അല്ലയോ വഭ്രായുധ, സ്തുതികൾ നല്ലപോലെ അറിയുന്ന അവിടുന്ന് ഈ സ്തോത്രം വിൻദൻ (എൻറെ) ശത്രുവിൻറെ നേരെ ആയുധം വിട്ടാലും അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, സ്തോത്രാക്കളുടെ ബലത്തെ വർദ്ധിപ്പിച്ചാലും അവരുടെ യശസ്സിനെയും വർദ്ധിപ്പിച്ചാലും.

4 തദ്യുച്ഛേ മാനുഷേമായുഗാനി
 കീർത്തന്യതാലവാനാമ ബിഭ്രൽ
 ഉപപ്രയന്ദസ്യഹതായവഭ്രീ
 യദ്ധസുനശ്രവസേ നാമഭധേ

അന്വയം:—

നാമ തൽ	— ശത്രുണാം നാമകം ഇന്ദ്രസ്യ ബലം
ഉച്യുച്ഛേ	— ഉക്തവതേ, സ്തുതവതേ യജമാനായ
കീർത്തന്യം (നാമകം തൽബലം)	— കീർത്തനീയം, സ്തുത്യം
ബിഭ്രൽ മഘ-വാ	— ധാരയൻ ഇന്ദ്രഃ
മാനുഷാ ഇമാ യുഗാനി	— മനുഷ്യസംബന്ധീനി ഇമാനി ദൃശ്യമാനാനി, അഹോരാത്ര സംബന്ധനിഷ്ഠാഭ്യമാനാനി, കൃതത്രേതാദീനി സൂര്യാത്മനാ നിഷ്ഠാഭയതി
(കിം പുനസ്തം നാമ?)	
ദസ്യ-ഹതായ	— ദസ്യന്താം, വൃത്രാദീനാം ഹനനായ
ഉപ-പ്രയൻ	— ഗൃഹസമീപാനിഗ്ച്ഛൻ
വഭ്രീ, സുനഃ	— വഭ്രുവാൻ, ശത്രുണാം പ്രേരയിതാ (ഇന്ദ്രഃ)
യൽ ഹ നാമ	— യൽ ഖലു ശത്രുണാം നാമകം
ശ്രവസേ ഭധേ	— യശസേ ധൃതവാൻ

അർത്ഥം:—ശത്രുക്കളുടെ പേരോടു കൂടിയ (ഇന്നിന്ന ശത്രുവി-
 രരെ കൊന്ന എന്നതുകൊണ്ട്) പ്രസിദ്ധമായ, വൃത്രാരി, വല-
 രിപുരുതലായ) ഇന്ദ്രന്റെ ബലം സ്തുതിപരനായ യജമാനൻ
 (ഐച്ഛോഃ) കീർത്തനീയമാണ്, ഗേയമാണ്. ആ പേരോ-
 രത്തബലം ധരിയ്ക്കുന്ന ഇന്ദ്രൻ പകലിരവുകളുണ്ടാകുന്ന ഇക്ക

ണ്ടകാലത്തെയും കൃതത്രേതാദിപതുര്യഗങ്ങളെയും സൂര്യാത്മാവാ
യി ഉണ്ടാകുന്നു പിന്നയോ? വൃത്രാദികളായ ദേവകളുടെ
വധത്തിനായി സ്വനിവാസ സ്ഥാനത്തു നിന്ന് പുറത്തുവന്ന
വക്ത്രാദയനായ ഇന്ദ്രൻ ശത്രുക്കളെ ഇളക്കിവിട്ടു, തോൽപ്പി
ച്ചയച്ചിട്ടാണ് ശത്രുക്കളുടെ പേരോടുകൂടിയ (ഇന്നിന്ന ശത്രുക്ക
ളെക്കൊന്നു എന്ന് പേരെടുത്തു പറയാവുന്ന) യശസ്സു നേടിയതു്.

5 താ¹സ്യേദം പ¹ശ്യതാ ഭൂരി¹പുഷ്യം
ശ്രു¹ദി¹ത്രസ്യ ധന്തന വീ¹ര്യായ
സഗാ അ¹വിന്ദാ സോ അ¹വിന്ദശാ
ന്മ¹സ ഓഷ¹ധീസ്സോ അ¹പസ്സവനാനി

വ. 16

അന്വയം -

- സഃ (ഇന്ദ്രഃ പണിഭിരപ
എതാഃ) ഗാഃ അവിന്ദാ — യേന വീര്യേണ അലഭത
(തഥാ ശൈരപഹൃതാൻ)
അശ്വാൻ സഃ അവിന്ദാ — യേന വീര്യേണ അലഭത
(അപിച) സഃ ഓഷധീഃ — ഓഷദ്ധ്യുപലക്ഷിതാം സർവ്വാ
ഭൂമി-യേന വീര്യേണാലഭത
(തഥാ വൃത്രേണ നിരദ്ധാഃ)
അപഃ സഃ — വൃഷ്ടുകോനിയേന
വീര്യേണാലഭത
(തഥാ) വനാനി സഃ — വനനീയാനി, സംഭജനീയാനി
ധനാനി യേന വീര്യേണ
പ്രാപ്താൻ
(ഹേ ജൃതപിഗ്യജ്ഞാനാഃ)
അസ്യ ഇന്ദ്രസ്യ താൻ
ഇദം പുഷ്യം — വീര്യം പ്രവൃദ്ധം
(അന്തഃ ഏവ)
ഭൂരി പശ്യത — വിബുദ്ധീണ്ണമാലോകയത
(തത്ത്വേ) വീര്യായ ശ്രു
ധന്തന — ബഹുമാനം കന്തത

¹അർത്ഥം.—ആ ഇന്ദ്രൻ പണികളെന്ന അസുരന്മാരാൽ അപഹരിയ്ക്കപ്പെട്ട പശുക്കളെ യാതൊരു വീര്യം കൊണ്ട് വീണ്ടെടുത്തുപോ, അതുപോലെ അവരാൽ അപഹരിക്കപ്പെട്ട കതിരുകളെ ഏതു ബലംകൊണ്ടു നേടിയോ, സസ്യപുണ്ണായ ഭൂമിയെ മുഴുവൻ ഏതു ശക്തികൊണ്ട് കീഴടക്കിയോ, അതുപോലെ വൃത്രനാൽ തടയപ്പെട്ട മഴവെള്ളത്തെ എപ്രകാരമുള്ള ഊക്കുകൊണ്ട് നേടിയോ, (ഭൂമിയിലെത്തിച്ചുപോ), നേടേണ്ട ധനങ്ങൾ എങ്ങിനെയുള്ള സാമർത്ഥ്യംകൊണ്ട് പ്രാപിച്ചുപോ, ആ ഇന്ദ്രന്റെ പ്രസിദ്ധമായ ഈ മഹത്വം പ്രവൃദ്ധമാകുന്നു. അതുകൊണ്ടുതന്നെ വിസ്തീർണ്ണമായ അതിനെ, (പരന്നു നിരന്ന ആ വീര്യാവലിയെ) അല്ലയോ ഋത്വിഗ്യജമാനന്മാരേ, നോക്കിക്കാണുക. അവിടുത്തെ ആ വീര്യത്തെ ശ്രദ്ധിക്കുക ബഹുമാനിക്കുക.

6 ഭൂരികർമ്മണേ വൃഷഭായവൃഷ്ണേ
 സത്യശുഷായ സുനവാമസോമം
 യ ആദൃത്യാപരിപന്ഥീവ ശുരോ
 യജനോ വിജേണേതി വേദഃ

അന്വയം:—

ഭൂരി-കർമ്മണേ	— ബഹുവിധേന, ശത്രുവധാദി രൂപേണ കർമ്മണായുക്തായ
വൃഷഭായ	— വൃഷവേൽ, സവ്യേഷ ദേവേഷ ശ്രേഷ്ഠായ
വൃഷ്ണേ, സത്യ-ശുഷായ	— സേചന സമർത്ഥായ, അവിതഥ ബലായ (ഇന്ദ്രായ)
സോമം സുനവാമ	— ഹോമാർത്ഥം രസരൂപം കരവാമ
ശുരഃ യഃ (ഇന്ദ്രഃ) ആ-ദൃത്യ	— ധനവിഷയമാദരം കൃത്വാ
അയജനഃ വേദഃ	— അയജമാനസ്യ ധനം
വി-ജേൻ	— തന്യാദയജമാനാൽ വിഭക്തം കവ്വൻ

പരിപന്നമി-ഇവ

— മാർഗ്ഗനിരോധകശ്ചോരഃ തഥാ
പുരുഷാണാം ധനം ബലാജ്ഞാതേ
— യജമാനേഭ്യസ്തദ്ധനം ദാതും
ഗച്ഛതി

ഏതി

അർത്ഥം:-ബഹുവിധങ്ങളായ ശത്രുവധാദി കർമ്മങ്ങളോടു
കൂടിയവനും ദേവന്മാരിൽ ശ്രേഷ്ഠനും കാമവർഷിതാവും സമല
മായ ബലത്തോടു കൂടിയവനുമായ ഇരുന്നായി (ഇരുന്നാ ഹോ
മിജുവാനായി) സോമം ചെച്ചു രസരൂപമാക്കുന്നു. ഈരായ
ഇരുന്ന ധനവിഷയത്തിൽ ആദരത്തോടുകൂടി, ഒരു കള്ളൻ വഴി
പോക്കന്റെ മുതലപഗരിക്കുന്നപോലെ, യാഗവിരോധിതന്റെ
ധനം പിടിച്ചെടുത്തു യാഗകർത്താക്കൾക്ക് കൊടുക്കുവാൻ
എത്തുന്നു.

7 തദിത്രപ്രേവവിര്യഞ്ചകർത്ഥം

യദസസന്തം വഭ്രേണാബോധയോഹിം

അന്ത്യാപന്തിഹൃഷിതംവയശ്ച

വിശ്വേദോസോ അമന്നേന്ത്യാ

അന്വയം:-

സസന്തം

അഹിം വഭ്രേണ

യദാബോധയഃ

ഹൃഷിതം

പന്തിഃ ത്വാ അന്ത അമൻ

(അപിച്വ) വയഃ ച

— സ്വപന്നം, മദോന്മത്തം

— വൃത്രം കലിശന

— യേനവീര്യേണ പ്രബോധിത
സ്സൻ (മയാസഹായം കരോ
ത്സിതിജാഗരിതവാനസി)— താദൃശസ്യവൃത്രസ്യഹനനേന
പ്രാപ്തവ്യം ത്വാം— ദേവപന്തിഃ പശ്യാൽ
ഹവ്യംപ്രാപ്തം

— ഗൗരവശീലാമന്തരോപി

(തമാ) വിശ്വേ ദേവോസഃ

ത്വാ — അന്യേപസവ്വേദേവാഃ
ത്വാം (അനുഅമദന്)

ഹേ ഇന്ദ്ര, തൽ വീര്യം

പ്ര-ഇവ — പ്രഖ്യാതമിവ

ചകരഥ — അകാർഷിഃ

അർത്ഥം—മദോഹത്തനായി ഉറങ്ങിയിരുന്ന വൃത്രനെ വഭ്രം കൊണ്ട് ഏതു വീര്യത്താൽ ഉണർത്തി, “എന്നോടുകൂടി ഭവാൻ യുദ്ധം ചെയ്തെ” എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞെഴുന്നേല്പിച്ചുവോ, അ പ്രകാരമുള്ള വൃത്രന്റെ വധംകൊണ്ട് ഹർഷം പ്രാപിച്ച അവിടുത്തെ (ഏതു വീര്യത്തെ) ദേവപതിമാർ അനുമോദിച്ചുവോ, ഗമനശീലരായ മരുത്തുകളും മറെറല്ലാ ദേവന്മാരും അനുമോദിച്ചുവോ, അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ആ വീര്യം അവിടുന്ന് പ്രഖ്യാതമായിട്ടാണ് നിർവ്വഹിച്ചത്

8 ശുഷ്ഠഃപിപ്രൂഢ് കയവം വൃത്രമിന്ദ്ര
യദാപ്ധിവിപുരശ്ശംബരസ്യ
തന്നോമിത്രോവരുണോമാമഹന്താ
മദിതിസ്സിന്ധുഃ പൃഥിവീ ഉത ദ്യേതഃ

വ 17

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, (ത്വാ) ശുഷ്ഠഃ, പിപ്രൂഢ്, കയവം, വൃത്രം, യദാ അവധിഃ

(തദാനീം)

ശംബരസ്യ പുരഃ — നഗരാണി

വി (ഭാരിതവാനസി)

(പ്രാത്ഥിതം) തൽ നഃ

മിത്രഃ വരുണഃ അദിതിഃ

സിന്ധുഃ പൃഥിവീ ഉത ദ്യേതഃ

മഹഹന്താം

— പൂജയന്താം

അതും—അല്ലയോ ഇത്ര അവിടുന്ന് ഇഷ്ടൻ, പിപ്രു, കയവൻ, വ്യഗ്രൻ എന്നീ അസുരന്മാരെ എപ്പോൾ കൊന്നുവാ അപ്പോഴാണല്ലോ ശംബരന്റെ നഗരങ്ങളെ തകർത്തത് ഞങ്ങളുടെ പ്രാത്ഥനയെ മിത്രനും വരുണനും അഭിതീയും സിന്ധവുപുലിനീയും ദേവ്യം കൊണ്ടാടട്ടെ

വർഗ്ഗം 18-19

1 യോനിഷു ഇത്ര നിഷഭേ അഹരി
തമാനിഷീസോപാനോനാവാ
വിമുച്യാവയോവസായാശ്വാ
ഹോഷാവസ്തോവഹീയസഃ പ്രപിത്വേ

അനന്തരം

ഹേ ഇത്ര യോനിഃ	— വേദാഖ്യംസ്ഥാനം
തേ നി-സഭേ അഹരി	— തപനിഷദനായ ഉപവേശനായ കൃതം അസ്താഭിഃ കല്പിതമുദൻ
വയഃ വി-മുച്യ	— അശ്വബന്ധനാത്മാൻ രശ്മീൻ രഥാവിഗ്രിഷ്യ
പ്ര-പിത്വേ	— യാഗകാലേ പ്രാപ്തേ
ഹോഷാവസ്തോ.	— രാത്രാവഹനിച
വഹീയസഃ	— ആദരാതീശയേനവോദ്ധ്യൻ
അശ്വാൻ അവ-സായ	— രഥേയോജിതാനശ്വാൻ വിമുച്യ
സ്ഥാനഃ അവാ ന	— ഹോഷാശബ്ദം കവൻ അശ്വഃ സ്വകീയം സ്ഥാനം യഥാശീഘ്രമാഗച്ഛതിതദന്ത
തം (യോനിം) ആ നി സീദ	— ശീഘ്രമാഗത്യ തത്രോപവിശ

അതും—അല്ലയോ ഇത്ര വേദിയെന്ന സ്ഥാനം അവിടെ ജ്ജിരുന്നതാണായി ഞങ്ങളാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതൊരുങ്ങിയിരിക്കുന്ന കതിരുകളുടെ കടിഞ്ഞാണുകളായ്ച്ച്, യാഗകാലമായതു

മുതൽ രാവം പകലും തേർവലിയുന്നവയും തേരിൽ പുതിയവയുമായ കതിരുകളെ വിട്ട്, ഹേഘാശങ്കും പുറപ്പെടുവിച്ച് വേഗത്തിൽ സ്വസ്ഥാനത്തു വന്നെത്തുന്ന കതിരപോലെ അവിടുന്നു ആ വേദിയിൽ വേഗം വന്നിരുന്നാലും.

2 ഓത്യേനര ഇന്ദ്രമൃതയേ ഗു
 ന്തചിത്താനന്ദസദ്യോ അധാനോ ജഗമ്മാൽ
 ദേവാസോ മന്യന്മാസസ്യശ്വന്ത
 നേന ആപക്ഷന്മസുവിതായ വണ്ണം

അന്വയം:—

ത്യേ നരഃ ഉതയേ	— യജ്ഞസ്യ നേതാരഃ, യജമാനാഃ രക്ഷണായ
ഇന്ദ്രം ഓ ഗുഃ	— ആ ഉ ഇത്യേതന്നിപാത സമുദായഃ, ആകാരാത്മഃ, ആഗച്ഛതി
(സചേന്ദ്രഃ ആഗതാൻ) താൻ ന ചിത്	— ക്ഷിപ്രം
സദ്യഃ അധാനഃ ജഗമ്മാൽ	— തദാനീമേവ അനുഷ്ഠാന മാർഗ്ഗാൻ പ്രാപയതു
ദേവാസഃ ദാസസ്യ മന്യം ശ്വന്തൻ	— ദേവാഃ ഉപക്ഷയിതുരസുരസ്യ — ക്രോധം ഭക്ഷയന്തു, ഹിംസന്തു
(അപിച്വ) തേ (ദേവാഃ) നഃ സുവിതായ വണ്ണം ആ വക്ഷൻ	— സുഷുപ്രാപ്സുവ്യായ യജ്ഞായ — അനിഷ്ഠനിവാദകമിന്ദ്രമാ വഹന്തു

അർത്ഥം.—ആ യജ്ഞനേതാക്കളായ യജമാനന്മാർ ഇന്ദ്രനെ പ്രാപിയ്ക്കുന്നു. ചെന്നചേൻ അവരെ ഇന്ദ്രൻ വേഗത്തിൽ, അപ്പോൾതന്നെ, അനുഷ്ഠാന മാർഗ്ഗത്തിലെത്തിയ്ക്കട്ടെ. ദേവ

ന്മാർ ദ്രോഹകാരിയായ അസുരന്റെ കോപത്തെ ഫനിക്കുളി
കൂടാതെ ആ ദേവന്മാർ, വേണ്ടപോലെസാധിക്കേണ്ടും യജ്ഞ
ത്തിന് അനിഷ്ടനിവാരകമായ ഇന്ദ്രനെ ആനയിക്കുളി

3 അവത്മനാ ഭരതേ കേതവേദാ
അവത്മനാ ഭരതേഹേനമുദേനി
ക്ഷീരേണ സ്താതഃ കയവസ്യയോഷേ
ഹതേതേസ്യതാം പ്രവണേശിഹായാഃ

അന്വയം —

കേത-വേദാഃ	— കേതം. ഉത്താതിം വേദഃ, പരേഷാം ധനംയേന സ.താദൃശഃ കയവഃ
ത്വമനാ അവ ഭരതേ	— ആത്മനാ, സ്വയമേവ പരേഷാം ധനമപഹരതി
(അപിച സോസുരഃ)	
ഉദേനി	— ഉദകേന്ദ്രവൃത്തമാനസ്സൻ
ഹേനം ത്വമനാ അവ ഭരതേ	— ഹേനയുക്തമുദകം സ്വയമേ വാപഹരതി
ക്ഷീരേണ	— ക്ഷീരേണശീലേനതേനാപഹരേ നോദകേന
കയവസ്യയോഷേ	— ഭാര്യേ
സ്താതഃ	— സ്താനം കല്പാതേ, താദൃശ്യേ സ്രിയേ
ശിഹായാഃ	— ശിഹാനാമനദീ, തസ്യാഃ
പ്രവണേ	— നിന്ദേ പ്രവേഷ്യമശക്യേഗാധേ പ്രദേശേ
തേ ഹതേ സ്യതാം	— നഷ്ടഭവേതാം
(ഹേ ഇന്ദ്ര ത്വം, പരേഷാം ധനമപഹരത്യ അനൈത്യുദാരഗാഹേ ഉദകസ്യമദ്ധ്യേ വന്തമാനം കയവം സകടംബമവധിഃ)	

അർത്ഥം—അന്യരുടെ മുതൽ (ഇന്നതെന്നും ഇന്നിടത്തെന്നും, ഇത്രയെന്നും അറിയുന്ന കവയനെന്ന് അസൂരൻ ആ ധനങ്ങൾ സ്വയമപഹരിയ്ക്കുന്നു. കൂടാതെ ആ അസൂരൻ വെള്ളത്തിന്റെ ഉള്ളിൽ കടന്നുകൂടി, നരയുള്ള വെള്ളത്തെ സ്വയം കവന്നെടുക്കുന്നു. (നദികളും മറ്റും വഹിയ്ക്കുന്നു.) അവനാൽ അപഹരിക്കപ്പെട്ട ഒഴുക്കുവെള്ളംകൊണ്ട് കവയന്റെ രണ്ടു ഭാര്യമാർ കളിയ്ക്കുന്നു. ശിഫാനദിയുടെ അടിത്തട്ടിൽ, ആർക്കും ചെന്നെത്തുവാൻ പറ്റാത്ത പ്രദേശത്തു് അവർ ഹതകളായി (മടങ്ങിവരാത്ത വിധം മരിച്ചവരായി). അതായതു് പരധനം അപഹരിച്ചു് ദുഷ്ട മരായ ജലമദ്ധ്യത്തിൽ വത്തിയ്ക്കുന്ന കവയനെ ഇന്ദ്രൻ ഒടുവിൽ സകടംബം വധിച്ചു.

4 യുയോപനാഭീരുപരസ്യായോഃ
 പ്രപുവ്വാഭീസ്തിരതേരാഷ്ട്രിശൂരഃ
 അഞ്ജസീകലിശീവീരപത്നി
 പയോഹിനാനാ ഉഭഭീർരതേ

അന്വയം —

ഉപരസ്യ	— ഉദകമദ്ധ്യേവസ്ഥിതസ്യ
ആയോഃ	— പരേഷാമുപദ്രവാർത്ഥമിതസ്തു തോഗച്ഛതഃ കയവസ്യാസൂരസ്യ
നാഭിഃ	— സന്നദ്ധമാവാസസ്ഥാനം
യുയോപ	— ഗുഡമാസീൽ
(അപിച) പുവ്വാഭിഃ	— പുരയിത്രിഭിഃ ആത്മനാപഹൃതാ ഭീരഭ്ഭിഃ
പ്ര തിരതേ	— സോസുരഃ പ്രവർത്തേ
(സച) ശൂരഃ രാഷ്ട്രി	— രാജഭക്തേ, ആത്മീയേന ശൌര്യേണ പ്രഖ്യാതോ ഭവതി

(തം അസുരം) അഞ്ജസി,

കലിശി, വീര-പത്നി — ഏതൽ സംജ്ഞികാസ്തി
സ്രോതസ്തഃ

പയഃ ഹിന്യാനാഃ — പയസാ പ്രീണയന്ത്യഃ

ഉദ-ഭിഃ ഭരന്തേ — ആത്മീയൈരുദഭൈഃ ധാരയന്തി

അർത്ഥം.-വെള്ളത്തിനുള്ളിൽ വർത്തിച്ച് മറുളളവകൾ ഉപ
ദ്രവ്യത്തിനായി അന്യമിങ്ങും നടക്കുന്ന കയവനെന്ന അസുര
ന്റെ, യുദ്ധസന്നാഹങ്ങളോടു കൂടിയ നിവാസസ്ഥാനം നിഗൂഢ
മായിരുന്നു. അന്യർക്കറിയാനും കാണാനും വയ്യാത്ത വിധത്തി
ലായിരുന്നു കൂടാതെ, താൻ അപഹരിച്ചവയും മുകളിൽ മുടി
നില്ക്കുന്നവയുമായ വെള്ളങ്ങളാൽ ആ അസുരൻ തഴച്ചു വളന്നു
വന്ന, ശോഭിച്ചു പ്രഖ്യാതനായി ആ അസുരനെ അഞ്ജസി,
കലിശി, വീരപത്നി എന്നീ പേരുകളോടുകൂടിയ നദികളാൺ
പ്രീണിപ്പിച്ചു തങ്ങളുടെ വെള്ളങ്ങളാൽ ധരിച്ചതു്, രക്ഷിച്ചു
പോന്നതു്.

5 പ്രതിയൽസ്യാനിമാംശിദസ്യോ

രോകോനാച്ഛാ സദനഞ്ജാനതീഗാൽ

അധ്വസ്മാനോഽലവഞ്ചക്വതാദി

താനോമഘേവ നിഷ്ഠപീപാദാഃ

വ 18

അന്വയം:-

യൽ നിമാ

— യദാഗമന ഹേതുഭൂതാ

സ്യോ പ്രതി അശി

— സാ പദവി അസ്മാഭിദ്യഷ്ടാഭ്യോ

(സാ പദവി) ദസ്യോഃ

— ഉപക്ഷയിതഃ കയവാസുരസ്യ

സദനം.

— ഗൃഹം.

ജാനതി ഓകഃ ന

— സ്വകീയം വത്സം.

അഭിജാനതീഗൌഃ സ്വകീയം

ഗോഷഃ യഥാ ഋജുപ്രാപ്തോതി

തദാർത്ഥം

അച്ഛ ഗാൽ

— ആഭിമുഖ്യേന ഗതഃ, പ്രാപ്തഃ

അധ സു ഹേ മഘ-വൻ

— അഥ, അനന്തരമേവഹേ ഇത്യം.

ചക്രതാൽ	— പുനഃ പുന സ്തേനാസുരേണ കൃതാഭുപദ്രവാൽ
നഃ ഇൽ	— അസ്താൻ (രക്ഷ)
(അസ്താഭിർജ്ഞാതേന മാഗ്ദേണഗത്യാ അസ്താഭുപദ്രവകാരിണ മസുരം ജഹി)	
നിഷ്പഷ്പി	— സ്രീകാമഃ, വിനിഗ്ഗതസപഃ, വിനിഗ്ഗതശേപഃ, വിനിഗ്ഗത മേധ്രഃ യഥേഷ്ടപാരി ഭാ സിപതിഃ
മഘാ-ഇവ	— യഥാ ധനാനുസ്ഥാനേ പരിത്യ ജതിതഥാ
നഃ മാ പരാ ഭാഃ	— അസ്താൻ മാപരിത്യാക്ഷിഃ

അർത്ഥം—(കയവാസുരന്റെ) ആഗമനത്തിന്റെ വഴി ഞ
ങ്ങൾ കണ്ടെത്തി. ആ വഴി അസുരന്റെ ഗൃഹത്തിലേയ്ക്ക്,
തന്റെ കട്ടിയെ അറിയുന്ന തള്ളപ്പശു തന്റെ തൊഴുത്തിലേ
യ്ക്കെത്തുന്നപോലെ, നേരേ എത്തുന്നു. അതുകൊണ്ട് അല്പയോ
മഘവൻ, വീണ്ടും വീണ്ടുമുള്ള ആ അസുരന്റെ ഉപദ്രവത്തിൽ
നിന്ന് ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും. ഞങ്ങൾക്കറിവുകിട്ടിയ ഈ
വഴിയേപ്പോയി ദ്രോഹിയായ അസുരനെ കൊന്നാലും. (ഏ
നിവൃതിരേകത്തോടുകൂടിയ ഒരു ദൃഷ്ടാന്തം പറയുന്നു.) സ്രീ,
കാമനും, കോണകംപോലുമുടക്കത്തവനും താന്തോന്നിയു
മായ ആ ഭാസിപതിതന്റെ കാമമൗഢ്യത്തിൽ ധനങ്ങൾ
അസ്ഥാനത്തുണ്ടിങ്ങുപേക്ഷിക്കുന്നപോലെ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളെ
പരിത്യജിക്കരുതേ. (കയവാസുരന്റെ കാമാന്ധതയും കാമം
കൊണ്ടുള്ള പ്രാർത്ഥനയും അനുഭവപ്പെടുത്തുവാനാണ് അയാളെ
കോണകമുടക്കാതെ, ലിംഗം പുറത്തിട്ടവനായി പറയുന്നത്.
തിരുവനന്തപുരത്ത് പത്മനാഭസ്വാമിക്ഷേത്രത്തിൽ മോഹിനി
യുടെ പിന്നാലെ ഓടുന്ന സന്യാപസുന്ദന്മാരെ ഈ വിധം കൊ
ത്തിവെച്ചിട്ടുണ്ട്. കാമോന്മത്തകൊണ്ടുവാകുന്ന ആത്മവി
സ്തൂതി, നിർദ്വജത എന്നിവ കാണിയാനാണിങ്ങനെ ചെ
ഴ്ത്തിട്ടുള്ളത്. കയവൻ ആ കാമാന്ധതയിൽ തന്നെ തന്റെ ധന
ങ്ങൾ അസ്ഥാനങ്ങളിലുപേക്ഷിക്കുന്നതും സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.
അയാൾ ധനങ്ങളുപേക്ഷിക്കുന്നമാതിരി ഞങ്ങളെ ഉപേക്ഷിക്കു
രുതേ എന്ന് പറഞ്ഞിട്ടത് വ്യതിരേകോപമു)

6 സത്വന്ന ഇത്ര സുര്യേസോ അപ്പാ
 നാഗാസ്ത ആ ജ ജീവശംസേ
 മാനന്തരം ജ്ജമാരിരിഷോന
 ശ്ശ്രദ്ധിതന്നേ മഹത ഇന്ത്രിയായ്

അന്വയം:-

ഹേ ഇത്ര സ: ത്വം ന: — അസ്താൻ
 സുര്യേ ആ ജ്ജ — സർവ്വസ്യപ്രേരകേ ആദിത്യേ
 ആഭാജയ, ആഭിമുഖ്യേന
 ഭക്താൻ കരു

(തഥാ) സ: (ത്വം)

അപ്-സ — അബ്ഭേവതാസ്യ (അസ്താൻ
 ആഭാജയ)

(അപിച) ജീവ-ശംസേ — പ്രാണിഭിശ്ശംസനീയേ, കാമയി
 തവ്യേ

അനാഗാ:-ത്വേ — അപാപത്വേ, പാപരാഹിത്യേ
 (അസ്താൻ ആഭാജയ)

(അപിച) ന: അന്തരം — അസ്താകം ഗദഗ്രപേണ
 അന്തവൃത്തമാനാം

ജ്ജം — പാലനീയാം പ്രജാം

ആ മാരിരിഷ: — ആ സമന്താൽ മാഹിംസീ:

തേ മഹതേ ഇന്ത്രിയായ് — തവ പ്രഭുതായ ബലായ്

ശ്രദ്ധിതം — അസ്താഭി: ശ്രദ്ധാനംകൃതം,
 ത്വദീയം ബലം ബഹുമാന
 പൂവുകൾ സ്മര:

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇത്ര, അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾ
 ഒരു സർവ്വപ്രേരകനായ ആദിത്യൻ ആഭിമുഖ്യത്തോടു കൂടി
 ഭക്തന്മാരാക്കിയിരിയ്ക്കും. അതുപോലെ ജലദേവതകളിൽ ഞങ്ങൾ
 ഒരു ഭക്തന്മാരാക്കിയിരിയ്ക്കും; പ്രാണികൾക്കെല്ലാം ആശാസ്യമായ അ
 പാപത്വത്തിൽ (ത്രികരണങ്ങളെക്കൊണ്ടും പാപം ചെയ്യാത്ത

യ്ക്കുന്ന ഞങ്ങളുടെ സന്താനത്തെ ഒരു വിധത്തിലും ഹിംസിക്കരുതേ. (എല്ലാ വിധത്തിലും രക്ഷിക്കണേ,) അവിടുത്തെ മഹത്തായ ബലം ഞങ്ങളാൽ ശ്രദ്ധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അതായത് ഞങ്ങളെപ്പോഴും ആ ബലത്തെ ബഹുമാനപൂർവ്വം സ്തുതിക്കുന്നു.

7 അധാമന്യേശ്രുതേ അസ്താ അധായി
 വൃഷാചോദസമഹതേ ധനായ
 മാനോ അകൃതേ പൃതഹൃതയോനാ
 വിനൃക്ഷധ്യഭ്യോവയ് ആസുതിനാഃ

അന്വയം:-

(ഹേ ഇന്ദ്ര,) അധ (ത്വം)

മന്യേ — മനസാജാനാമി

തേ അസ്മൈ (ബലായ)

ശ്രുതേ അധായി — തവബലായ അസ്താഭിഃ
 ശ്രദ്ധാകൃതാ

വൃഷാ (ത്വം) മഹതേ

ധനായ ചോദസ — അസ്താൻ പ്രേരയ.

ഹേ പൃത-ഹൃത, — പൃതഭിര്യജമാനൈരാഹൃത,
 (ഇന്ദ്ര)

അകൃതേ യോനൌ — അനിഷ്ടാഭിതേ, ധനശൂന്യേ
 സ്ഥാനേ

നഃ മാ (ധാഃ)

— അസ്താൻ മാ നിധേഹി
 (ധനധാന്യപുണ്യേ ഹൃഹേ
 അസ്താൻ വാസയ)

(അപിച) ഹേ ഇന്ദ്ര,

ക്ഷധ്യൻ-ഭ്യഃ — ബുഭുക്ഷിതേഭ്യഃ അന്യേഭ്യോപി
 ന്നോതുഭ്യഃ

വയഃ ആ-സുതി.

ദാഃ — അന്നം, പേയം (ക്ഷീരാദികം)

— ദേഹി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഞാൻ അവിടുത്തെ മനസ്സുകൊണ്ടു
റിയുന്നു. അവിടുത്തെ ആ ബലത്തിന്നു എന്റെ ശ്രദ്ധ, ബഹു
മാനം സമർപ്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. കാമവർഷിതാവായ അവിടു
ന്നു മഹത്തായ ധ്വനത്തിന്നു (അതുണ്ടാവാനുള്ള പ്രയത്നത്തി
ന്നു) എന്നെ പ്രേരിപ്പിച്ചാലും. പല യജമാനന്മാരായും വിളി
ക്കപ്പെട്ട ഇന്ദ്ര, എന്നെ ഒരിക്കലും നിമ്നമായ ഗൃഹത്തിൽ
വെക്കരുതേ (എത്തിക്കരുതേ. വരുന്ന ജന്മങ്ങളിലും എന്ത
സാരം) ധനധാന്യപുഷ്പമായ ഗൃഹത്തിൽ നിവസിക്കട്ടെ.
കൂടാതെ, അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, വിശന്നവലയുന്ന അവിടുത്തെ മറ്റു
പാസകർക്കും ഭക്ഷിക്കാനന്നവും കുടിക്കാൻ പാൽ മുതലായതും
കൊടുത്താലും. (അപ്രകാരമുള്ള പരിതസ്ഥിതിയിലെത്തി
ച്ചാലും.)

8 മാനോവധിരിത്രമാപരാദാ

മാനഃ പ്രിയാഭോജനാനി പ്രമോഷിഃ

ആണ്ഡാമാനോമഘവഞ്ചത്രനിഭേ

ന്മാനഃ പാത്രാഭേദസഹജാനഷാണി

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, മാ വധിഃ	— അന്യോൻ മാഹിംസിഃ, സുപ്രഭാ രക്ഷ
നഃ മാ പരാദാഃ	— മാ പരിത്യാക്ഷിഃ
നഃ പ്രിയാഭോജനാനി	— പ്രിയാണ്യപഭോഗ്യാനിധനാനി
മാപ്രമോഷിഃ	— മാപഹർഷിഃ
ഹേ മഘവൻ, ഗത്ര,	— സുപ്രകാര്യശക്ത, (ഇന്ദ്ര.)
നഃ ആണ്ഡാ	— അണ്ഡസംബന്ധിനി ഗർഭരൂപേണ നിഷികതാന്യ പത്യാനി
മാനിഃ ഭേദി	— മാഭിനഃ

ന: പാത്രം	— പതന്തി ഗച്ഛന്തി, ഗമനസമ ത്ഥാനിയാനിതാന്യപത്യാനി
സഹ-ജാനഷാണി	— ജാനദ്യാം യാനിഭൂമിം സനന്തി താന്യപത്യാനി
മാ ഭേൽ	— മാ ഭിദ:

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുന്ന് ഞങ്ങളെ വലയ്ക്കുതതെ, എപ്പോഴും രക്ഷിക്കുന്നേ, ഒരിക്കലും ഞങ്ങളെ ഉപേക്ഷിക്കുതതെ. ഞങ്ങളുടെ പ്രിയപ്പെട്ട, അനുഭവയോഗ്യങ്ങളായ ധനങ്ങളെ അപഹരിക്കുതതെ (ഇല്ലാതാക്കുതതെ) അല്ലയോ മഹവൻ, സർവ്വകാര്യശക്തനായ ഇന്ദ്ര, ഗർഭത്തിൽ അണ്ഡരൂപത്തിൽ ഉല്പാദിപ്പിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഞങ്ങളുടെ സന്തതികളെ (ഭൃണങ്ങളെ) പിളർക്കുതതെ. കൂടാതെ ഓടിനടക്കുന്ന ഞങ്ങളുടെ കുട്ടികൾക്കും മുട്ടുകുത്തി നടക്കുന്ന കിടാങ്ങൾക്കും കേടുപരുത്തരുതേ.

9 അവാങ്ദേഹി സോമകാമന്തപാഹു	
രയം സുതസ്തസ്യ പിബാമദായ	
ഉരുവ്യചാ ജാര ആ വൃഷസ്യ	
പിതേവനശ്ശൃണഹി ഹുയമാന:	വ. 19

അന്വയം:—

(ഹേ ഇന്ദ്ര,) ത്വം സോമ-

കാമം ആഹു:	— ത്വാം പുരാവിദ: കഥയന്തി
അയം സുത:	— അസ്മദേയ: സോമ: ഋതപിഗ്ഭീ രഭീഷുത:
അവാങ്ദേ ആ ഇഹി	— അസ്മദഭീമുഖ: ആഗച്ഛ
(ആഗത്യ ച) മദായ	
തസ്യ പിബ	— തമഭീഷുതം സോമം പിബ
(ഏതദേവസ്തസ്മി ക്രിയതേ)	
ഉരു-വ്യചാ:	— ഉരു, വിസ്തീർണ്ണം വ്യചാ, വ്യാപനം യസ്യസഃ (മഹാവയവ: ഭൂത്വാ)

ജാരേ ആ വൃഷ്ടാ	— ആത്മീയേ ഉദരേ
	സോമമാസിഞ്ച, ആസമന്താ
	ദദരം പുരയ
(ത്വം) ഹ്യയമാനഃ	— സുതിഭിരാഹുയമാനസ്സൻ
പിതാ-ഇവ	— പുത്രാണാം വാക്യം യഥാ
	ശൃണോതി തഥാ
നഃ ശൃണാഹി	— അസ്മാകം വാക്യാനി ശൃണ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ സോമകാമനെന്ന് പഴങ്കഥ അറിയുന്നവർ പറയുന്നു. ഇതാ ഞങ്ങളുടെ സോമം പ്രദാനം ചെയ്തുകൊടുത്ത സന്ധ്യയിൽപ്പെട്ടുവെച്ചിരിക്കുന്ന അഭിമുഖമായി വന്നാലും, വന്ന്, ആ പഴയ സോമം ഹിഷത്തിനായി കഴിച്ചാലും. (കുറച്ചുകൂടി വിശദമാക്കുന്നു) അവിടുന്ന് പെരുത്ത അവയവങ്ങളോടുചേർന്നവനായി, സ്വന്തം വയറിൽ സോമം വീഴ്ത്തി നിറച്ചാലും. സുതികളാൽ വിളിയിക്കപ്പെടുന്ന അവിടുന്ന്, അച്ഛൻ മക്കളുടെ വാക്കുകൾ കേൾക്കുംപോലെ, ഞങ്ങളുടെ വാക്കുകൾ കേട്ടാലും.

വശ്നം 20-21-22-23 ത്രിതഃ ആപ്യഃ ആഞ്ചിരസഃ കഥം സോവാ ഗൃഹിഃ പഞ്ചതിര്യവമധ്യാ മഹാബൃഹതി ത്രിഷു ഭൗമന്മാനാസി വിശ്വേദേവാ ദേവതാ

- 1 ചന്ദ്രമാ അപ്സസ്തന്തരാ
- സുപണ്ണോധാവതേദിവി
- നവോഹിരണ്യനേമയഃ
- പദം വിന്ദന്തി വിദ്യതോ
- വിത്തമ്മേ അസ്യരോദസി

അന്വയം.-

അപ്-സു അന്തഃ	— അന്തരീക്ഷേ ഉദകമയേ
	മണ്ഡലേ മദ്ധ്യേ വത്തമാനം
സു-പണ്ണഃ	— സുഷുപ്തോഭ്യേന സുഹൃദ്ഭിനാ
	യുക്തഃ

ചന്ദ്രമാ: ദിവി ആ ധാവതേ— ഏകേനൈവപ്രകാരേണ ദിവി
ധാവതേ, ശീഘ്രം ഗച്ഛതി

(താദൃശസ്യ ചന്ദ്രമസ:)

ഹിരണ്യ-നേമയ: ' — സുവർണ്ണസദൃശപര്യന്താ:
വി-ദ്യുത: — വിദ്യോതമാനാരശ്മയ:
വ: പദം — യുഷ്യാകം പാദസ്ഥമാനീയമഗ്രം
ന വിന്ദന്തി — മദീയാനീന്ദ്രിയാണി കൃപേനാ വൃതത്പാൽ നലഭന്തേ

(അത: അസ്സാൽ കൃപാൽ മാമുത്താരയത്)

(അപിച) ഹേ രോദസീ,

മേ അസ്യ വിത്തം — മദീയമിദം ദു:ഖം ജാനീതം

അർത്ഥം:—ഇവിടെ ഒരു കഥയുണ്ട്. ഏകൻ, ദ്വിതൻ, ത്രിതൻ എന്നീ മൂന്നുപേർ മർദ്ദമിയിൽ പെട്ടു ദാഹിച്ചു വലഞ്ഞു. അവിടെ ഒരു കിണർ കണ്ടെത്തി; ത്രിതൻ അതിൽ നിന്ന് വെള്ളം കോരി കുടിച്ചു. ഏകതനും, ദ്വിതനും കുടി, ജ്വാൻ കോരിക്കൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. വെള്ളം കുടിച്ചശേഷം ഏകതനും ദ്വിതനും കൂടി ത്രിതനെ കിണറ്റിൽ തള്ളിവിട്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പണവും കൊണ്ട് നടന്നുകൂടുമെന്നു പോകും. മുമ്പ് കിണർ ഒരു തേർചക്രത്താലടക്കുകയും ചെയ്തു. ആ കിണറ്റിൽ കിടന്നുകൊണ്ട് ത്രിതന്റെ സ്തുതിയാണിത്. അന്യത്ര ത്രിതൻ കിണറ്റിൽ വീണപ്പോൾ അസുരന്മാർ വന്നു കിണറടച്ചുവെന്നും കാണുന്നു. ഏതായാലും കിണറ്റിൽ വീണ ത്രിതന്റെ പരിഭവനമാണിത്. കരുണയെന്ന ഗുണിയും ദുരിതം കിണറ്റിൽ വീണിട്ടുണ്ട്. അദ്ദേഹത്തിന്റെയാണു സ്തുതി എന്നും പക്ഷാന്തരമുണ്ട്. അതുകൊണ്ട് ഈ സൂക്തത്തിന്റെ ഗുണി ത്രിതൻ അല്ലെങ്കിൽ കൃഷ്ണൻ എന്നേ പറയുവാൻ നിവൃത്തിയുള്ളൂ.

അന്തരീക്ഷത്തിലുള്ള ജലമണ്ഡലത്തിൽ (ചന്ദ്രമണ്ഡലത്തിൽ) വർത്തിക്കുന്നവനും സൂക്ഷ്മം എന്ന സൂര്യരശ്മിയോടു കൂടിയവനും (ആ രശ്മിയാവണം ചന്ദ്രനെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നത്) ആയ ചന്ദ്രൻ നിയതമായ ഒരു പ്രകാരത്തിൽ ഓടിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ആ ചന്ദ്രന്റെ സ്വർണ്ണവർണ്ണങ്ങളായ വക്കകളോടു കൂടിയ പ്രകാശമാനങ്ങളായ രശ്മികളെ, നിങ്ങളു

ടെ പാദസ്ഥാനത്തുള്ള അററം (ഭൂമിയിലെത്തുന്നഭാഗം) കിണററിൽ വീണ് കിടക്കുക കാരണം എനിക്കു കിട്ടുന്നില്ല. അതുകൊണ്ട് എന്നെ കിണററിൽ നിന്ന് കയറ്റിയാലും. അല്ലയോ ദ്യാപാപ്മിവികളേ, എന്റെ ഈ ദുഃഖമറിഞ്ഞാലും.

2 അത്ഥമിദാ ഉ അത്ഥിന
 ആജായായുവതേപതി.
 തുജാതേ വൃഷ്ടംപയഃ
 പരിദായരസനുമേ
 വിത്തതേ അസ്യരോദസി

അന്വയം:—

അത്ഥിനഃ	—	ധനമപേക്ഷമാണോ: പുരുഷാ:
അത്ഥം ഇത് വൈ ഉ	—	അപേക്ഷിതം ധനം
		പ്രാപ്തോത്യേവ
(കൃപേ പതിതോഹം ന പ്രാപ്തോമി)		
(അപിച) ജായാ പതി.	—	അഭ്യഭീയാ ഭാര്യാസ്വപതിഃ
ആ യുവതേ	—	ആഭിമുഖ്യേന പ്രാപ്തോതി
(മദീയാതുമദിരഹാൽ ഹതാ)		
(അപിച സംയുക്തൗതൗ		
ജായാപതി) വൃഷ്ടം	—	വിര്യരൂപം
പയഃ തുജാതേ	—	ഉദകം പ്രജനനായ അന്യോന്യ സംഘട്ടനേന പ്രേരയതഃ
(തദനന്തരം) രസം	—	പുരുഷസ്യ സാരഭൂതംവീര്യം
പരി-ദായ	—	ഗർഭാഗയേനാദായ ഗഭരൂപേണ ഗൃത്ഥം
ദഹേ	—	ദഗ്ധേ, പുത്രരൂപേണ ജനയതി
(കൃപേപതിതസ്യ മേ പുത്രോപിനോൽപദ്യതേ)		
ഹേരോദസി മേ അസ്യ		
വിത്തം	—	മദീയം ഇദം ദുഃഖം ജാനിതം

അർത്ഥം.—ധനാർത്ഥികൾ ആവശ്യമായ ധനം പ്രാപിക്കുന്നു. കിണറ്റിൽ കിടക്കുന്ന ഞാൻ അതു പ്രാപിക്കുന്നില്ല. അന്യന്റെ ഭാര്യ സ്വന്തമാക്കി നേരെ പ്രാപിക്കുന്നു. എന്റെ ഭാര്യയാകട്ടെ എന്റെ വിരഹത്താൽ അവശയായിരിക്കുന്നു. ഭാര്യഭർത്താക്കൾ യോജിച്ച് വീര്യരൂപമായ വെള്ളം ഉല്പാദിപ്പിക്കാനായി അന്യോന്യം മുട്ടിപ്രേരിപ്പിച്ച്, പുരുഷന്റെ സാരഭൂതമായ വീര്യത്തെ, ശുക്ലത്തെ, ഭാര്യ, ഗർഭാശയത്തിൽ സ്വീകരിച്ച്, ഗർഭരൂപത്തിൽ ധരിച്ചാണല്ലോ പുത്രരൂപത്തിൽ പുറത്തു വരുന്നത്. കിണറ്റിൽ കിടക്കുന്ന എനിക്കു പുത്രനും ഉൽപാദിക്കപ്പെടില്ലല്ലോ. അല്ലയോ ദ്യാവാപൃഥ്വികളേ, എന്റെ ഈ ദുഃഖമറിഞ്ഞാലും.

3 മോഷ്ടേവാ അഭസ്പാ
രവപാദിഭിവസ്വരി
മാസോമ്മ്യസ്യശംഭവ
ശ്ശുനേന്ദ്രമകദാപന
വിത്തമ്മേ അസ്യരോദസീ

അനവയം:—

ഹേ ദേവാ, സ്വ:	— സ്വപ്നേവർത്തമാനം.
അഭ:	— തദസ്മദീയം പിതൃപിതാമഹ പ്രപിതാമഹാത്മകം സന്താനം.
ഭിവ: പരി	— ഭിവശ്ചോപരിവർത്തമാനം.
മോ സ അവ പാദി	— അവപന്നം, വിപന്നം, പ്രാപ്യം, മാദൃച്ഛി (മേ പുത്രാഭാവം)
(അനാവയം)	
സോമ്മ്യസ്യ	— സോപാനാർത്ഥസ്യ പിതൃഗണസ്യ
ശം-ഭവ	— സമസ്യ ഭാവമിതി പുത്രസ്യ
ഭൂത	— അപശഭനേ
കദാ ചന	— കദാചിദപി

മാത്രം

— യുഷ്മൽ പ്രസാദാൽ മമ പുത്രാഃ
ജായന്താം.

ഹേ രോദസീ മേ
അസ്യവിത്തം.

— മദീയമിദം ദുഃഖം ജാനീതം.

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ദേവന്മാരെ, സ്വഗൃത്തിൽ വത്തിക്കുന്ന എന്റെ അച്ഛൻ, മുത്തച്ഛൻ, മുതുമുത്തച്ഛൻ മുതലായവരുടെ സമൂഹം എന്റെ അപുത്രത്വം കാരണമായി സ്വഗൃത്തിൽനിന്ന് ഭ്രഷ്ടരായി വീഴുവാൻ ഇടവരുത്തേ സോമപാനമഹിക്കുന്ന ആ പിതൃഗണത്തിന് സുഖം ചേർക്കുന്ന പുത്രന്റെ അഭാവം ഒരിക്കലും വേറിക്കരുതേ. നിങ്ങളുടെ അനഗ്രഹംകൊണ്ട് (ഈ കിണററിൽ നിന്ന് കയറപ്പെട്ട്) എനിക്കു പുത്രന്മാരുണ്ടാവണമെന്നു പ്രാർത്ഥിച്ചിരിക്കട്ടെ എന്റെ ഈ ദുഃഖമറിഞ്ഞാലും.

4 യജ്ഞം പൂജാർത്ഥ്യവമം.

സതദ്വൃതോ വിവോചതി

കുപ്തം പൂർവ്വംഗതം

കസ്തദബിഭേതിത്യുക്തനോ

വിത്തമേ അസ്യരോദസീ

അന്വയം:—

യജ്ഞം അവതം

— യജനീയം, സർവ്വേഷാം ദേവാനാമാദിഭൂതം.

(അഗ്നിം) പൂജാർത്ഥം

—

(യൽ മയാപൂഷ്മം) തൽ (ദേവാനാം) ദൂതഃ സഃ (അഗ്നിഃ) വിവോചതി

— വിവിചിത്ര കഥയതു

(ഹേ അഗ്നേ തവദീയം)

പൂർവ്വം

— പൂർവ്വകാലീനം.

ഋതം

— ഭൂം, സ്തോത്രഭ്യഃ കൃതം ശ്രേയഃ

കുപ്തം?

— കത്രോദാനിം വത്തന്തേ?

നൂതനം ക: — നവതരം, തപത്തോന്യം
പുരുഷം ക:

തൽ (ഭദ്രം) ബിഭേന്തി? — ധാരയതി?
(യദി തപയുവർത്തിഷ്യത മമേദൃശീദശാപി നാഭവിഷ്യൽ)
ഹേ രോദസീ, മേ അസ്യ
വിത്തം — മദീയമിദം ദഃഖം ജാനീതം

അർത്ഥം:-യജിജ്ഞുപ്പെടേണ്ടവരിൽ മുമ്പനായ അഗ്നിയോടു ഞാൻ ചോദിക്കുന്നു. ഞാൻ ചോദിക്കുന്നതിനു് ദേവന്മാരുടെ ദൂതനായ ആ അഗ്നി വ്യക്തമായി മറുപടി പറയട്ടെ. അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടനു് മുൻകാലത്തു് ധരിച്ചിരുന്ന, നന്മ സ്നോതാ കരംകളുള്ള ശ്രേയസ്സ് ഇപ്പോൾ എവിടെയുണ്ട്? അവിടുന്ന ലാഭത്തെ പുതിയ വല്ലവരുമാണോ ഇപ്പോൾ അതു് ധരിയ്ക്കുന്നതു്? അവിടത്തെ കയ്യിലായിരുന്നുവെങ്കിൽ എനിജ്ജു് ഈ സ്ഥിതി പോലും വരുമായിരുന്നില്ല. ദ്യാവാപൃഥ്വികളേ, എന്റെ ഈ ദഃഖമറിഞ്ഞാലും.

5 അമീയേ ദേവാസ്ഥന
ത്രിഷ്യാരോചനേഭിവഃ
കുപ്തഗുതം കദൃതം
കുപ്രതാവ ആഹുതി
വ്വിത്തമേ അസ്യരോദസീ

പു. 20

അന്വയം:-

ഹേ ദേവാഃ, (യാനിസ്ഥാനാനി)
ആ രോചനേ — സൂര്യസ്യ ദീപ്തി വിഷയേഷു
ത്രിഷ്യ — പൃഥ്വിവ്യാദിഷു ത്രിഷ്യസ്ഥാനേഷു
യേ അമീ (യുയം) സ്ഥന — വർത്തമാനാഭൂമ
(തേഷാം) വാ ഗുതം കദഃ? — യുഷാകം സംബന്ധിസ്നോത
വിഷയം സത്യം കസ്മിൻ ദേശേ
വർത്തതേ?

- അനൃതം കൽ? — ദോഷ്യവിഷയേ സത്യം (ച)
കത്രാസീത്?
- (അപിച) പ്രതാ — ചിരകാലീനാ
വഃ ആ-ഇതിഃ ക്വ? — യുഷാകം സംബന്ധിനി
ആഇതിഃ മയാ പൂർവ്വമനുഷ്ഠിതോ
യാഗഃ കത്രാസീത്?
- (ഈദ്യർഭൂതദഃഖാനഭവേന മയാപൂർവ്വമനുഷ്ഠിതോ യാഗസമൂഹഃ
യുഷാൻ ന പ്രാപ്തോൽ ഇത്യനചിമേ)
ഹേ രോദസി മേ അസ്യ
വിത്തഃ : — മദീയമിദം ദഃഖം ജാനീതഃ

അത്ഥം.—അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, സൂര്യപ്രകാശ വിഷയങ്ങളായ പൃഥ്വി, അന്തരീക്ഷം, സ്വർഗ്ഗം എന്നീ മൂന്നു സ്ഥാനങ്ങളിൽ നിങ്ങൾ യാവർ വത്തിക്കുന്നവോ, ആ നിങ്ങൾ സ്തോതാക്കളുടെ, ഉപാസകരുടെ വിഷയത്തിൽ കാണിക്കുന്ന സത്യം (അനുഗ്രഹരൂപമായ അഭിഷുപ്രാപണം) എവിടെ? ദോഷാക്കളിൽ പ്രയോഗിക്കുന്ന അസത്യം (അനിഷ്ടാനുഭവം) എവിടെ? ചിരകാലമായി നിങ്ങളെ ഉദ്ദേശിച്ച് എന്നാൽ അനുഷ്ഠിക്കപ്പെട്ട യാഗം എവിടെപ്പോയി? ഇപ്രകാരമുള്ള ദഃഖാനുഭവം കൊണ്ട് ഞാൻ മുമ്പനുഷ്ഠിച്ച യാഗസമൂഹം നിങ്ങളുടെ അടുക്കലെത്തീട്ടില്ലെന്ന് അനുമാനിക്കേണ്ടിവരുന്ന അല്ലയോ ദ്യാവാപൃഥ്വികളേ എന്റെ ഈ ദഃഖമറിഞ്ഞാലും.

6 കഃ¹ഋതസ്യ² ധർമ്മസി

കഃ¹ഭരണസ്യ²ചക്ഷണം

കഃ¹ഭര്യമ്²നോമഹസ്തഥാ

തിക്രാമേമദൃസ്ത്യാ

വിത്തമേ¹ അസ്യ²രോദസി

അന്വയം:-

(ഹേ ദേവാ:) വ:

ദൃതസ്യ — യുഷ്ടാകം സംബന്ധിനഃ
സത്യസ്യ, അഭിമതഫല
പ്രാപണസ്യ

ധണ്ണസി കർ? — ധാരണം കത്രഗതം?

വരണസ്യ ചക്ഷണം
കർ?

— അനിഷ്ട നിവാരകസ്യ ദേവസ്യ
അനുഗ്രഹദൃഷ്ടയാദാണം കപഗതം?

മഹഃ അര്യമന്തഃ പഥാ — മഹതഃ അരീണാം നിയന്തുഃ
ദേവസ്യ സംബന്ധിനാ ശോഭേ
മാർഗ്ഗേണ അഭീഷ്ടപ്രാപണം
കർ? — കപഗതം?

(ഏതൽ സർവ്വം യുഷ്ടാസോപവ വർത്തതേ, ന കത്രാപിഗതം)

(അതോവയം) ദഃ-ധ്യഃ — ഭൂമിയഃ, പാപബദ്ധീൻ, അസ്ത്വ
ദേവിഷ്ടാചരണപരാൻ ശത്രുൻ

അതി ശ്രാമേ — അതിതരേമ

(തൈഃ കൃതാദസ്സാൽ കൃപപാതഭവോദ്യഃഖാൽ വയമുത്തീണ്ണാ
ഭവേമ)

ഹേ രോദസീ മേ

അസ്യ വിത്തം — മദീയം ഇദം ദഃഖം ജാനീതം

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, നിങ്ങളുടെ സത്യത്തിന്റെ ധാരണം (സത്യവ്രതം) കർമ്മാനുസാരമായ ഫലത്തിന്റെ പ്രാപണം എവിടെപ്പോയി? അനിഷ്ടനിവാരകനായ വരണന്റെ അനുഗ്രഹാത്മകമായ നോട്ടം എവിടെപ്പോയി? അരികളെ തൊടുന്ന അര്യമാവിന്റെ, നല്ല വഴികളുള്ള അഭീഷ്ടപ്രാപണം എവിടെപ്പോയി? അതെല്ലാം ഇപ്പോഴും നിങ്ങളിൽ തന്നെയുണ്ട്. എവിടെയും പോയിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ട് പാപബദ്ധികളായ, അനിഷ്ടാചരണന്മാരായ ശത്രുക്കളെ ഞാൻ ജയിച്ചു കടന്നാവു. അവരാൽ വരുത്തപ്പെട്ട, ഈ കിണറ്റിൽ വീഴ്ന്നു പെട്ട ദഃഖത്തിൽ നിന്ന് ഞാൻ കരകയറാവു. അല്ലയോ ദ്യാവാപൃഥിവീകളേ എന്റെ ഈ ദഃഖമറിഞ്ഞാലും.

7 അഹംസോ അസ്മി¹യഃ പ²രാ
 സുതേവദാമികാനിചി¹ൽ
 തത്ത്വാവ്യന്ത്യാധേയാ¹ദ്ദ്
 വൃകോന തൃഷ്ണ¹ജം മൃഗം
 വിത്തമേ അസ്യ രോദസീ

അന്വയം —

(ഹേ ദേവാഃ) പ ² രാ	— പൂവൃന്തിൻ കാലേ
സുതേ	— യുഷ്ടദൃഗാത്ഥം സോമേ അഭിഷുതേ
കാനി ചി ¹ ൽ യഃ അഹം	
വദാമി	— കതിപയാനി സ്തോത്രാണി ഉക്തപാനസ്മി
സഃ (ഏവാഹം) അസ്മി	— നത്വന്യഃ കശ്ചിത്
(തസ്മാൽ കിമത്ഥം മാം പരിത്യജമ?)	
തം മാ ആ-ധ്യഃ	— താദൃഗം മാം അഭിലക്ഷിത പത്രാഭ്യപ്രാപ്യാജനിതാ മാനസ്യോ വ്യഥാഃ
തൃഷ്ണ-ജം മൃഗം	— ജാതതൃഷ്ണം, പിപാസന്തം ഉദകം പ്രതിഗച്ഛന്തം മൃഗം
വൃകഃ ന വൃന്തി	— യഥാ അരണ്യഗ്വാ മദ്ധ്യേ മാഗ്നിഃ ക്ഷേയന്തി തഥാ ക്ഷേയന്തി
ഹേ രോദസീ മേ	
അസ്യ വിത്തം	— മദീയമിദം ദുഃഖം ജാനീതം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, മുമ്പ് നിങ്ങളെ ഉദ്ദേശിച്ച യാഗത്തിനായി സോമം ചതച്ച് സംസ്കരിച്ചപ്പോൾ എത്രയോ സ്തോത്രങ്ങൾ ഞാൻ ചൊല്ലുകയുണ്ടായല്ലോ ഇത് ആ ഞാൻ തന്നെയാണു്, മറ്റൊരുമല്ല അതുകൊണ്ടു് എന്തിനു് നിങ്ങളെ ഞെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നു? അപ്രകാരമുള്ള എന്നെ, (ഇപ്പോൾ സന്ത

തിയില്ലായ്മയാലുള്ള മനോഭംഗങ്ങൾ) ഭാവിച്ച് വിശ്നം
തണ്ണീർ തേടിപ്പോകുന്ന മാനിനെ ചെന്നായകൾ ക്ഷേപിക്കുന്ന
പോലെ, ക്ഷേപിക്കുന്ന അല്പയോ ദ്യാവാപൃഥ്വികളേ എന്റെ
ഈ ദുഃഖമറിഞ്ഞാലും

8 സമാതപന്ത്യഭിത്

സ്തപന്തിരിവപശവഃ

മുഷോനശിശ്നാവ്യന്തിമാധ്യ

സ്തോതാരന്തേ ശതക്രതോ

വിത്തമ്മേ അസ്യരോദസി

അനവയം—

(ഹേ ഇന്ദ്ര,) പശവഃ

— പാശ്ചാത്ഥീനി അത്രസാമ
തഥാൽ പർശുസ്ഥാനീയാഃ
കുപഭിത്തയഃ

മാ അഭിതഃ

— മാംസവൃതഃ

സ്തപന്തിഃ—ഇവ

— സമാനഃ ഏകഃ പതിഃ
യാസാംതാഃ യഥൈകം പതിഃ
അഭിതഃ പീഡയന്തിതദ്വൽ

സം തപന്തി

— സമ്യക് പീഡയന്തി

ഹേ ശത—ക്രതോ

— ബഹുകമ്മൻ (ഇന്ദ്ര,)

തേ സ്തോതാരം മാ

ആ-ധ്യഃ

— അസമ്പദ്യമാനൈഃ യാഗദാനാ
ഭിഭിരുൽപാദിതാഃ മാനസ്യഃ
പീഡാഃ

ശിശ്നാ മുഷഃ ന

— ശിശ്നാനി കവിന്ദേനവായീതാ
നി അന്നരസേനാലിപ്താനി
സൂത്രാണീക്ഷേയന്തിതദ്വൽ

വി അഭന്തി

— വിവിധം ക്ഷേയന്തി

(ന ചൈതൽ തവസ്തോതുർന്യായം തസ്മാൽ കൂപാൽ മാമുത്താ
രയ)

ഹേ രോദസി മേ

അസ്യ വിത്തം

— മദീയമിദംഭവം ജാനീതം

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഓങ്ങുന്ന മഴക്കുറുപ്പോലെ നില്പുന്ന ഈ മതിലുകൾ എന്നെ എമ്പാടും സപത്തിമാർ ഒരു ഭർത്താവിനെക്കൊണ്ടുപോലെ വല്ലാതെ പീഡിപ്പിക്കുന്നു. അല്ലയോ ശതക്രതോ, അവിടുത്തെ സ്നോതാവായ എന്നെ, നെത്തുകാരൻ അന്നരസം പുരട്ടിയ നൂലുകളെ എലി എന്നപോലെ, ഫലിക്കാത്ത യാഗഭാനാദികളാൽ ഉളവായ മനോവ്യഥകൾ ഭക്ഷിക്കുന്നു. അവിടുത്തെ സ്നോതാവിനോടു ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നത് ന്യായയുക്തമല്ല. അതിനാൽ എന്നെ ഈ കിണറ്റിൽ നിന്ന് കരകയറ്റിയാലും. അല്ലയോ ദ്യാവാപൃഥിവീകളേ, എന്റെ ഈ ദുഃഖമറിഞ്ഞാലും.

9 അമിയേ സപ്തരശ്മയ
സ്തത്രാമേനാഭിരാതതാ
ത്രിതസ്തദേദാപ്യ
സ്തദാമിത്വായരേഭേ
വിത്തമേ അസ്യരോദസി

അന്വയം:-

യേ അമി സപ്ത രശ്മയ:	— ദൃലോകേ വർത്തമാനാ: സൂര്യസ്യ സപ്തസംഖ്യാകാ:
	കിരണാസ്സന്തി
തത്ര	— തേഷു സൂര്യരശ്മിഷു അധ്യാത്മം സപ്തപ്രാണരൂപേഷു വർത്തമാനേഷു
മേനാഭി: ആ-തതാ	— മരീയാനാഭി: സംബദ്ധാ
(ഋഷിരാത്മാനമേവ പരോക്ഷത്വയാ നിർദ്ദിശന്തി)	
ത്രിത:	— തിണ്ണതമ:
	തിരസ്കൃതാജ്ഞാന:
ആപ്യ:	— അപാ. പുത്ര: (ഋഷി:)
അഭിവേദ	— പുത്രോക്തം വൃത്താന്തം ജാനാതി. നാന്യ:

സ: (ജാനന്നുഷി:) —
 ജാമി-ത്വായ — ഉപാൽ നിഗ്നന്യത്വായ
 രേതേ — താൻ രശ്മിൻ സ്നേഹി
 ഹേ രോദസീ, മേ —
 അസ്യ വിത്തം — മദീയമിദം ദേവം ജാനീതം

അർത്ഥം.—ഭൂലോകത്തിൽ വർത്തിക്കുന്ന സൂര്യന്റെ ഏഴു രശ്മികൾ യാവാധോ, ആ രശ്മികളിൽ, സപ്തപ്രാണരൂപങ്ങളിൽ വർത്തിക്കുന്ന അവയിൽ, എന്റെ 'നാഭിയും ബദ്ധമാണു്; അതായത് എന്റെ സപ്തപ്രാണങ്ങളിലും ആ രശ്മികളാണു് ഉള്ളത് (മേൽപ്പോട്ടു തന്നെപ്പറ്റിത്തന്നെ പരോക്ഷമായി പ്രഥമ പുരുഷനിൽ പറയുന്നു.) അജ്ഞാനമകന്ന ത്രിതൻ, ജലപുത്രനായ ഋഷി, മുൻപറഞ്ഞ സംഗതി അറിയുന്നു. മൂറാരുമാറിയുന്നില്ല. അദ്ദേഹം അതറിയുന്നവനായി ഈ കിണററിൽ നിന്നു് പുറത്തു കടക്കാൻ വേണ്ടി ആ രശ്മികളെ സ്തുതിക്കുന്നു. ദ്യാവാപൃഥ്വികളേ, എന്റെ ഈ ദേവമാറിത്താലും.

10 അമീയേപഞ്ചോക്ഷണോ
 മധ്യേതസ്ഥഗ്നഹോദിവഃ
 ദേവത്രാനപ്രവാച്യം
 സഗ്രീചീനാനിവാവൃത
 വ. 21
 ഉച്ചിത്തമേ അസ്യരോദസീ

അന്വയം:—
 ഉക്ഷണഃ പഞ്ച — സേമന്താരഃ, കാമവർഷകാഃ—
 പഞ്ചസംഖ്യാകാഃ ഇന്ദ്രഃ വരണഃ
 അഗ്നിഃ അര്യമാ സവിതാചഃ
 യേ അമീ — പഞ്ചസംഖ്യാകാദേവാഃ—
 മഹഃ ദിവഃ മധ്യേതസ്ഥഗ്നഃ— മഹതഃ ഭൂലോകസ്യ മധ്യേ
 തിഷ്ഠന്തി, ആസതേ
 ദേവ-ത്രാനപ്ര-വാച്യം — ദേവേഷുക്ഷിപ്രം പ്രശംസനി
 യം, ദേവാനാം യോഗ്യം മദീയം
 സ്തോത്രം പ്രതി

സദ്ഗ്രീചീനാഃ — യുഗപദാഗച്ഛന്തഃ (തേദേവാഃ
മദീയം പരിചരണം
സ്വീകവൃന്തി)
(അനന്തരം) നി വവൃതുഃ — തൃപ്താസ്സന്തോ നിവത്തന്തേച
ഹേ രോദസി മേ
അസ്യ വിത്തം — മദീയമിദം ദഃഖം ജാനീതം

അർത്ഥം—കാമാഭിവാർഷകന്മാർ അഞ്ചാണ്. ഇന്ദ്രൻ, വരുണൻ, അഗ്നി, അരുമാവു, സവിതാവു. പഞ്ചസംഖ്യരായ ആ ദേവന്മാർ യാവരോ മഹത്തായ ദൃലോകത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽ വർത്തിക്കുന്നത്. അവർ ദേവന്മാക്കിടയിൽ വേഗത്തിൽ പ്രശസ്തമായ, ദേവന്മാക്കു ചേർന്ന എന്റെ സ്തോത്രം സ്വീകരിപ്പാനായി ഒപ്പുവന്നു, എന്റെ പരിചരണത്തെ സ്വീകരിക്കും. പിന്നെ തൃപ്തരായി മടങ്ങിപ്പോകും. (അങ്ങിനെ യായിരുന്നു പതിവു) അല്ലയോ ദ്യാവാപൃഥിവീകളേ, എന്റെ ദഃഖമറിഞ്ഞാലും.

11 സുപണ്ണാഃ ഏത ആസതേ
മധ്യആരോധനേഭിവഃ
തേസേധന്തിപഥോവൃകം
തരന്തം യഹപതിരപോ
വിത്തമേ അസ്യ രോദസി

അന്വയം -

സുപണ്ണാഃ ഏതേ	— ശോഭനപതനാഃ സൂര്യരശ്മയഃ
ആരോധനേ	— സമുത്സാഹരകേ, വ്യാപ്തേ
ഭിവഃ മധ്യേ ആസതേ	— അന്തരീക്ഷാഗ്നൗ മദ്ധ്യേ വത്തന്തേ
തേ പഥഃ	— സൂര്യരശ്മയഃ മാഗ്നാൽ
യഹപതിഃ അപഃ തരന്തം	— മഹതീം നദീം അതിക്രാമന്തം
വൃകം സേധന്തി	— അരണ്യശ്ചാനം നിഷേധന്തി. നിവാരയന്തി

ഹേ രോദസി മേ അസ്യ
വിത്തം.

— മദീയമിദം ദഃഖം ജാനീതം

അർത്ഥം:-ഒരിക്കൽ ത്രിതനെ കടിച്ചതിന്നാൻ ഒരു പുഴയുടെ അക്കരയിൽ നിന്ന് ഒരു ചെന്നായ നീന്തിവരുവാൻ ശ്രമിച്ചു. മുൻപറഞ്ഞ സൂര്യന്റെ സപ്തരശ്മികൾ ത്രിതനിൽ വ്യാപിച്ചു കണ്ടപ്പോൾ ഇതു തത്ത്വമല്ലെന്നു കരുതി പിന്മാറി. ഈ കഥാംശം ഋക്കിൽ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

പ്രകാശത്തോടുകൂടി പടരുന്ന ഈ സൂര്യരശ്മികൾ എങ്ങും നിറഞ്ഞു് ദ്വോവിന്റെ മധ്യത്തിൽ വർത്തിക്കുന്നു. ആ രശ്മികൾ വലുതായ പുഴ കടക്കാൻതുനിഞ്ഞ ചെന്നായയെ പിടിച്ചുടക്കി. (അപ്രകാരമല്ലാം അന്ന് സഹായഭൂതങ്ങളായ ആ രശ്മികൾ ഇന്നുമെന്നെ രക്ഷിക്കുതേ എന്നു് ഭാവം.) അല്ലയോ ദ്വാവാപഥിവികളേ, എന്റെ ഈ ദഃഖമറിഞ്ഞാലും.

12 നവ്യന്തദക്¹മ്യം¹ഹിതം

ദേവാസസ്സപ്രവാചനം

ഋതമർഷന്തിസിന്ധവ

സ്സത്യന്താതാനസൂര്യോ

വിത്തമേ അസ്യരോദസീ

അന്വയം:-

ഹേ ദേവാസ:

— ദേവാ:

നവ്യം, ഉക്¹മ്യം,

സു-പ്രവാചനം

— നവതരം, പ്രശസ്തം, സഷ്ട ഋതവിഗ്¹ഭി: വാചയിതം ശക്യം

തൽ ഹിതം

— ബലം യഷ്ടാസുനിഹിതം

(യഷ്ടദീയേന ബലേന)

സിന്ധവ:

— നദ്യ:

ഋതം അർഷന്തി

— ഉദകം സർവ്വാ പ്രേരയന്തി, പ്രവഹന്തി

(തഥാ) സൂര്യ: സത്യം

— സർവ്വാ വിദ്യമാനം സ്വകീയം തേജ:

തതാന

— ആതനോതി, വിസ്താരയതി

ഹേ രോദസീ മേ

അസ്യവിത്തം

— മദീയമിദം ദഃഖം ജാനിതം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, പുത്രനും, സ്തൃതിയുത്തമനും, പ്രതിഷേധകൾക്ക് വേണ്ടപോലെ പുകഴ്ത്തുവാൻ പററിയതു മായ ബലം നിങ്ങളിൽ നിക്ഷിപ്തമാണ് നിങ്ങളുടെ ആ ബലം കൊണ്ടാണ് നദികൾ എപ്പോഴും വെള്ളത്തെ മുന്നോട്ടോഴുകുന്നത് അതുപോലെ സൂര്യൻ സത്യത്തെ, അസ്തിത്വ ദ്രോതകമായ തേജസ്സിനെ, പരത്തുന്നതും (നിങ്ങളുടെ ബലം കൊണ്ടാണ്) അല്ലയോ ദ്യാവാപൃഥ്വികളേ എന്റെ ഈ ദഃഖമറിഞ്ഞാലും

13 അഗേ തവത്യദുക്രിമ്യം

ദേവേഷ്വസ്ത്യാപ്യം

സന്സ്തത്തോ മനുഷ്വഭാ

ദേവാൻ യക്ഷിവിദുഷ്വരോ

വിത്തമേ അസ്യരോദസീ

അന്വയം —

ഹേ അഗേ, തവ ത്യരി

ഉക്രിമ്യം ആപ്യം

ദേവേഷ്വ അസ്തി

(തസ്താൻ) സഃ

വിദഃ—തരഃ

നഃ സത്തഃ

മനുഷ്വൻ

ദേവാൻ ആ യക്ഷി

ഹേ രോദസീ, മേ

അസ്യ വിത്തം

— പ്രശസ്യം ബന്ധുഭാവം

— ഇക്രാദീഷു വിദ്യതേ

— വിഭജത്തരഃ (ത്വം)

— അസ്താകം നിഷ്സ്തസ്തൻ

— യഥാ മനുനാം യജേണ തദാൽ

— ഇക്രാദീൻ ശാസ്ത്രമന്യാദയോ

ഹവിർഭിര്യജ, പുജയ

— മദീയമിദം ദഃഖം ജാനിതം

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അഗ്നേ, അവിടേയ്ക്ക് പ്രശംസനീയമായ ബന്ധുത്വം ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരിലുണ്ടല്ലോ. അതുകൊണ്ട് മഹാവിജ്ഞനായ അവിടുന്ന് എന്റെ യജ്ഞത്തിൽ (കിണറിൽ അവശനായി കിടപ്പാകുകൊണ്ട്) മാനസ യജ്ഞത്തിൽ മനുക്കളുടെ യജ്ഞത്തിൽ ചെയ്തപ്പോലെ വന്നിരുന്നു, ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരെ, ശാസ്ത്രപ്രിയപ്രകാരം യജിച്ചാലും. പുജിച്ചാലും. അല്ലയോ ദ്യാവാപൃഥ്വികളേ, എന്റെ ഈ ദഃഖമറിഞ്ഞാലും.

14 സത്തോഹോതാ മനുഷ്വദാ

ദേവം അച്ഛാവിദുഷുരഃ

അഗ്നിൻ വ്യാസുഷുഭതി

ദേവോദേവേഷുമേധിരോ

വിത്തമ്മേ അസ്യരോദസി

അന്വയം:-

മനുഷ്വദാ	— മനോരിവാസ്താകം യജ്ഞേ
സത്തഃ ഹോതാ	— നിഷ്ണോ ദേവാനാമാഹ്യാതാ
വിദുഃ-തരഃ ദേവഃ	— വിദ്വത്തരഃ ദേവഃ
ദേവേഷു മേധിരഃ	— സർവ്വേഷ്ചിന്ദ്രാദിഷു മദ്ധ്യേ മേധാവി
അഗ്നിഃ (താൻ) ദേവാൻ	
അച്ഛ	— ആഭിമുഖ്യേന
ഹവ്യാ ആ സുസുഭതി	— ശാസ്ത്രമുക്യാദയോ ഹവ്യാനി, അസ്മദീയാനി ഹവിഃഷി, പ്രേരയതു
ഹേ രോദസി, മേ	
അസ്യ വിത്തം	

അർത്ഥം-മനുവിന്ദോതിനെന്നപോലെ ഏന്റെ യാഗത്തിലും വന്നിരുന്നുവേവന്മാരെ വിളിക്കുന്നവനും മഹാജ്ഞാനിയും പ്രകാശവാനും ഇന്ദ്രാദി ദേവന്മാരുടെ ഇടയിൽ മേധാവിയായ അഗ്നി ആ ദേവന്മാർക്ക് ഏന്റെ ഹവിസ്സുകൾ ശാസ്ത്രോക്ത പ്രകാരം നേരെ എത്തിയ്ക്കട്ടെ അല്ലയോ ദ്യാവാപൃഥിവീകളേ, ഏന്റെ ഈ ദഃഖമറിഞ്ഞാലും.

15 ബ്രഹ്മാകൃണോതി വരണോ
ഗാതുവിദന്മീമഹേ
വ്യുണ്ണോതിഏദാമതി.
നവ്യോജായതാമൃതം
വിത്തമ്മേ അസ്യരോദസി

വ 22

അന്വയം. -

(യഃ) വരണഃ	— അനിഷ്ടനിവാരയിതാദേവഃ
ബ്രഹ്മ കൃണോതി	— പരിവൃദ്ധം, തദ്രക്ഷണരൂപം കമ്മകരോതി
തം ഗാതു-വിദം.	— ഗാതോഃ, മാഗ്ഗസ്യ ദഃഖ നിവാരകസ്യ ലംഭയിതാരം (വരണം)
ഈമഹേ	— അഭിമതഫലം യാചാമഹേ
(തസ്മൈ വരണായ	
അസ്മദീയ സ്തോതാ) ഏദാ	— ഏദേയേന
മതി. വി ഊണ്ണോതി	— മനനീയാം സ്മൃതിം വിവൃണോതി പ്രകാശയതി, ഉച്ഛാമയതി
(സോയം) നവ്യഃ	— സ്മൃത്യഃ (വരണം)
(അസ്മാകം) ഋതം	
ജായതാം.	— സത്യഭൂതോസ്ത
ഹേ രോദസി, മേ	
അസ്യ വിത്തം.	— മദീയമിദം ദഃഖം ജാനിതം

അർത്ഥം:—അനിവൃത്തിവാദകനായ യാതൊരു വരണൻ രക്ഷണരൂപമായ കർമ്മ ചെയ്യുന്നുവോ, ദുഃഖനിവാദകനായ മാഗ്ഗം നേടിത്തരുന്ന ആ വരണനോടു് അഭിമതഫലസിദ്ധി യാചിക്കുന്നു. ആ വരണനായി എന്റെ സ്കോതാവു് ഏയേ തേന്തടുക്കി ഗംഭീരസ്തുതിയെ പ്രകാശിപ്പിക്കും, ചൊല്ലും. ആ സ്തുത്യനായ വരണൻ എന്നിങ്ങു് സത്യഭൂതനായി, കർമ്മാസാരമായ ഫലം നല്കുന്നവനായി, ഭവിക്കട്ടെ. ദ്യാവാപൃഥ്വികളേ, എന്റെ ഈ ദുഃഖമറിഞ്ഞാലും.

16 അസൗകൃതം: പന്ഥാ ആദിത്യോ

ദിവിപ്രവാച്യങ്ക്ത:

1
നസദേവാ അതിക്രമേ

தி. மீன்தானோன பிசும

പിത്തമേ അസ്യരോദസീ

അനുകൂലം:-

പ്രസ്താവം:

— ബ്രഹ്മലോകം ഗച്ഛതാം,
ഉപാസകാനാംമാർഗ്ഗഭൂതഃ

യ: അസമ ആദിത്യ:

ଶିକ୍ଷା

— ഭൂലോകം

പ്ര-വാച്യം കൃതം.

— പ്രകർഷണവചനം യഥാ
 വേതിതമാനിച്ഛിതഃ (യഥാ
 സഞ്ചൈഃ പ്രാണിഭിർദ്യുശ്യാതേ
 തഥാവർത്തമാനഃ)

ഹേ ദേവോഃ, സഃ

(ആദിത്യ:) ന അന്തി-

சூழல்

— അപ്പാലിനാഥി അതിക്രമിതം
നഗരം: (അപ്പാലിനാഥിനാഥി
അപ്പാലിനാഥിനാഥി)

(ഏകദേശം ചുരുക്കി) ഏകദേശം

മുത്താസ:

— പാപകൃതോ മനുഷ്യഃ

തം (സൂര്യം യുയം)

ന പശ്യഥ

— നജാനീഥ

(ഏതച്ചകൃപേ പാതയിത്യാ നിഗ്ഗന്തൗ ഏകതഭിതൗ പ്രതി
നിന്ദനം അഹമേവ മന്ത്രദൃഷ്ടാ തം സൂര്യം ജാനാമി പാപകൃ
തൗയുവാം ന ജാനീഥഃ)

ഹേ രോദസീ, മേ

അസ്യ വിത്തം

— മദീയമിദം ദഃഖം ജാനീതം

അത്ഥം.—ബ്രഹ്മലോകത്തേയ്ക്കുപോകുന്ന ഉപാസകക്കു് മാഗ്ഗ
ഭൂതനായ (' സൂര്യഭാരണേതേ വിരജാഃ പ്രയാന്തി'—സൂര്യ
നിൽ കൂടെയാണു് ആ വിശുദ്ധന്മാർ പോകുന്നത് എന്ന് ശ്രു
തി) യാതൊരു സൂര്യൻ ദൃലോകത്തിൽ ഏറ്റവും സ്തുത്യനായി
നിലകൊള്ളുന്നുവോ, എല്ലാ പ്രാണികൾക്കും കാണത്തക്കവണ്ണം
വത്തിയുന്നുവോ, അല്ലയോ ദേവന്മാരേ, ആ ആദിത്യൻ നിങ്ങ
ളാലും അതിക്രമിക്കപ്പെട്ടവാൻ ശക്യനല്ല കാരണം, നിങ്ങളു
ടെ ജീവനം സൂര്യശ്രയമാണു് (സൂര്യനാണു് ഋതുക്കളുണ്ടാക്കു
ന്നതു് ഋതുക്കളനുസരിച്ചാണു് യാഗം യാഗങ്ങളിലാണു്
നിങ്ങളുടെ ജീവനം) അങ്ങിനെയിരിയ്ക്കേ, (ദേവന്മാർക്കുകൂടി
സൂര്യൻ അധ്യപ്യനായിരിയ്ക്കേ) അല്ലയോ പാപികളായ മനുഷ്യ
രേ, നിങ്ങളാ സൂര്യനെ കാണുന്നില്ല, അറിയുന്നില്ല (ഇവി
ടെ പാപികളെന്ന് നിന്ദിക്കുന്നത് തന്നെ കിണറ്റിൽ വീഴ്ചി
യ ഏകതഭിതന്മാരെയാണു് മന്ത്രദൃഷ്ടാവായ ഞാൻ മാത്രം
ആ സൂര്യനെ അറിയുന്ന പാപംകൊണ്ടു മൂഢരായ നിങ്ങളെ
അറിയുന്നില്ല എന്നു ഭാവം) ദ്യാവാപൃഥിവീകളേ, എന്റെ ഈ
ദഃഖമറിഞ്ഞാലും.

17 ത്രിതഃ കൃപേ വഹിതോ—

ദേവാനാ൬ ഹവതഃതായേ

തച്ഛൂശ്രാവ ബ്രഹ്മസൃതിഃ

കൃണാണാമുണാദേവ

വിത്തമേ അസ്യ രോദസീ

അന്വയം:—

കൂപേ അവ—ഹിതം

ത്രിതഃ ഊതയേ	— രക്ഷണായ
ദേവാൻ ഹവതേ	— സ്തുതിഭിരാകാരയതി
(യദേതൽ ത്രിതസ്യാ ഹ്വാനം) ബൃഹസ്പതിഃ	— ബൃഹതാം, മഹതാം ദേവാനാം രക്ഷകഃ, ഏതൽ സംജ്ഞാദേവഃ

തൽ (ആഹ്വാനം)

അംഹരണാൽ	— അംഹസഃ, പാപരൂപാദസ്മാൽ കൂപപാതാഭനീയ
ഉരു കൃണൻ	— ശോഭനം കർപ്പൻ
ശുശ്രാവ	— ശ്രുതവാൻ
ഹേ രോദസി, മേ	
അസ്യ വിത്തം	— മദീയമിദം ദഃഖം ജാനീതം

അർത്ഥം:—കിണറിൽ കിടന്ന ത്രിതൻ രക്ഷയ്ക്കായി ദേവന്മാരെ സ്തുതികളാൽ വെപ്പേറെ വിളിച്ചത്, മഹാത്മാരായ ദേവന്മാരുടെ രക്ഷകനായ ബൃഹസ്പതി, ആ ദുരിതരൂപമായ കിണറിൽ നിന്ന് കയറി നല്ല നിലയിൽ എത്തിച്ചുകൊണ്ട് കേട്ടു. (കേൾക്കലും അദ്ദേഹത്തെ രക്ഷിയ്ക്കലും ഒപ്പമായിരുന്നു. കേട്ടുകൊണ്ടു രക്ഷിച്ചു. രക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു കേട്ടു. എന്നിട്ടും ത്രിതൻ ദ്യാവാപൃഥ്വികളെ വിളിയ്ക്കുന്നു) ദ്യാവാപൃഥ്വികളേ, എന്റെ ഈ ദഃഖമറിഞ്ഞാലും.

18 അരുണോമാസകൃഷ്ണകഃ

പഥായന്തന്ദശഹി

ഉജ്ജിഹീതേ നിപാത്യാ

തപ്തേവ പൃഷ്യാമയി

വിത്തമേ അസ്യ രോദസി

അന്വയം:—

അരുണ: വൃക:	— അരുണവണ്ണ: ലോഹിതവണ്ണ:, അരുണശ്വാ
സകൃൽ പഥാ യന്തം മാ	— മാഗ്ദേണ ഗച്യന്തം മാം
ദേശം ഹി	— ദൃശ്യവാൻ
നി-പായ	— ദൃശ്യാപമാം ജിഹ്വക്ഷസ്സൻ
തഷ്ടാ-ഇവ പൃഷ്ടി-	
ആമയീ	— യഥാതക്ഷണജനിതപൃഷ്ട കൃഷ: തഷ്ടാ വൽകി: തദപനോദനായ ഊർദ്ധ്വാഭി മുഖോ ഭവതിതദാൽ
ഉൽ ജിഹ്വിതേ	— ഉൽഗച്യതിസു
ഹേ രോദസീ, മേ	
അസ്യ വിത്തം	— മദീയമിദം ദഃഖം ജാനിതം

അർത്ഥം:—ഒരിയ്ക്കൽ വഴിക്കു പോകുന്ന ഏതെ ഒരു ചെമ്പൻ ചെന്നായ കണ്ടു, ഏതെ പിടിയ്ക്കാതൊരുങ്ങി: അധികനേരം കമ്പിട്ടിരുന്ന് പണിചെയ്ത ഒരാശാരി മുതുകവേദന മാറുവാൻ നിവൺ നേരെ മുഖമുയർത്തുന്ന പോലെ, എന്റെ നേരെ വന്നു. (ആപത്തിൽ പെട്ട ത്രിതൻ മുഖനഭവിച്ച കഷ്ടതയും ഓർമ്മ പറയുകയാണ്). ദ്യാവാപൃഥ്വികളേ, നിങ്ങളെന്റെ ഈ ദഃഖമറിഞ്ഞാലും..

19 ഏനാദംഗുഷേണ വയമിത്രവന്തോ
ഭിഷ്യാമവൃജനേ സർവ്വവീരാം
തന്നോമിത്രോ വർഷണോമാമഹന്താം
മദീതിസ്സിന്ധു: പൃഥ്വിഃ ഉതഭ്യേ:

അന്വയം:—

ഏകാ ആത്മേഷണ — അന്നേന ആഘോഷണയോഗ്യേ
നസ്തോത്രേണ ഹേതുഭൂതേന
ഇത്ര-വന്തഃ — അനുഗ്രാഹകേണേന്ദ്രേണ യുക്താഃ
സദ്വ-പീരാഃ — സഞ്ചിപ്തീരൈഃ പുത്രൈഃ
പൌത്രാദിഭിശ്ചോപേതാഃ
വയം പൂജനേ അഭി സ്യാമ— സംഗ്രാമേ ശത്രുൺ അഭിഭവേമ
(പ്രാർത്ഥിതം) നഃ തൽ
മിത്രം വന്തഃ അഭിതിഃ
സിന്ധുഃ പൃഥ്വിഃ ഉതദ്യൗഃ
മമഹന്താഃ — പുജയന്താം

അർത്ഥം.—ഘോഷമായി ചൊല്ലാൻ പററിയ ഈ സ്തോത്രം (ഈ സൂക്തം) കൊണ്ടു്, അനുഗ്രാഹകനായ ഇന്ദ്രനോടു കൂടിയ വരായി, പുത്രപൌത്രാദികളോടു ചേന്നവരായി നമ്മൾ യുദ്ധത്തിൽ ശത്രുക്കളെ ജയിക്കുമാറാകും. ഞങ്ങളുടെ ഈ പ്രാർത്ഥന മിത്രം വന്തഃ അഭിതിയും സിന്ധുവും പൃഥ്വിയും ദ്യോവും കൊണ്ടാകട്ടെ.

വർഗ്ഗം 24 കഥംസഃ ഋഷിഃ ജഗതിത്രിഷ്വരേഷ്വനസി, വിശ്വേ ദേവാദേവതാ.

1 ഇത്രം മിത്രം വന്തമഗ്നിമൃതയേ
മാന്തം ശയോ അഭിതിഹവാമഹേ
രഥന്നദഗ്ദ്ധാഭസവസ്സഭാനവോ
വിശ്വസ്യാനോ അഹസോനിഷ്ഠിപന്തന

അന്വയം:—

(വയം) ഊതയേ — രക്ഷണായ
ഇത്രം മിത്രം വന്തം
അഗ്നിഃ മാന്തം ശയഃ
അഭിതിഃ — മത്സരമുഹൂത്രപം
ബലം ചാഭിതിഃ, ദേവമാനസം

ഹവാരഹേ	— ആഹവാരഹേ
ഹേ വസവഃ,	— നിവാസയിതാരഃ,
സു-ദാനവഃ,	— ശോഭനദാനാഃ, ഇന്ദ്രാദയഃ,
രഥം ന ദഃ-ഗാഭി	— ഗന്തുമശക്യാൻ നിഷ്കാണതാൻ സ്ഥാനാൻ സാരഥയഃ യഥാരഥം പാലയന്തി തദാൻ
വിശ്വസ്താൻ അഹസഃ	— സുവസ്താൻ പാപാൻ
നഃ നിഃ പിപാതന	— അസ്താൻ നിഗ്രമയ പാലയന്ത

അർത്ഥം—ഞങ്ങൾ രക്ഷയ്ക്കായി ഇന്ദ്രനെയും മിത്രനെയും വരണനെയും അഗ്നിയെയും മത്സരകൃഹരൂപമായ ബലത്തെയും ദേവമാതാവായ അഭിതിയെയും വിളിക്കുന്ന ഏല്പാവരെയും അതാതിടത്തു് വസിപ്പിക്കണമെന്നു. ദാനശീലമായ ഇന്ദ്രാഭി ദേവന്മാരേ, നിഷ്കാണതമായി ദുസ്സമമായ സ്ഥാനത്തിൽ നിന്നു് സാരഥികൾ രഥത്തെ രക്ഷിക്കുന്നപോലെ ഞങ്ങളെ ഏല്പാ പാപത്തിൽ നിന്നും പുറത്തുകടത്തി രക്ഷിച്ചാലും.

2 ത ആഭിത്യാ ആഗതാ സുവ്യാതായേ
ഭൂതദേവാ വൃത്രതുര്യേഷ ശംഭവഃ
രഥണ ദർഗ്ഗാ ദാസവസ്സദാനവോ
വിശ്വസ്താനോ അഹസോനിഷ്ഠി പത്തന

അന്വയം. —

ഹേ ആഭിത്യാഃ ദേവാഃ	— അഭിതേഃ പുത്രാഃ ദേവാഃ
തേ സുവ്യാതായേ	— യുയം സഞ്ചൈവ്വിരപതന്വൈഃ തതായ, യഥായ (യുദ്ധേ അസ്താകം സാഹായം കത്തം)
ആ ഗത	— ആഗച്ഛത
(അപിച) വൃത്ര-തുര്യേഷ	— സംഗ്രാമേഷു
ശം-ഭവഃ ഭൂത	— സുഖസ്യ ഭാവയിതാരോ ഭവത

വസവഃ സു-ഭാനവഃ

രഥം നഭഃ-ഗാൽ വിശ്വ

സ്വാൽ അഹസഃനഃ നിഃ

പിപത്ത്ന

— നിവാസയിതാരഃ ശോഭേ
ഭാനാഃ ഇന്ദ്രാഭയഃ നിന്ദോന്നതാൽ
സ്ഥാനാൽ സാരഥയഃ യഥാരഥം
പാലയന്തി തദ്ദേഹ് സർവ്വസ്വാൽ
പാപാൽ അസ്താൻ നിർഗ്രമയു
പാലയത

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അഭിതിപുത്രന്മാരേ, ദേവന്മാരേ, നിങ്ങൾ വിരപുരുഷന്മാർനിറഞ്ഞ യുദ്ധത്തിൽ ഞങ്ങൾക്കു സാഹായ്യം ചെയ്യാൻ വരുമാറാകണം. കൂടാതെ യുദ്ധങ്ങളിൽ നിങ്ങൾ സുഖപ്രദന്മാരായി, ജയപ്രദന്മാരായി ഭവിക്കണം. ഇന്ദ്രാഭി ദേവന്മാർ, നിന്ദോന്നതമായ സ്ഥാനത്തു നിന്നു സാരഥികൾ രഥത്തെ രക്ഷിയ്ക്കുന്നപോലെ ഞങ്ങളെ എല്ലാ പാപത്തിൽ നിന്നും പുറത്തുകൊണ്ടിരിക്കുമാറാകണം.

3 അച്ഛനഃ പിതരസ്സപ്രവാചനാ

ഉതദേവി ദേവപുത്രേ ഋതവൃധാ

രഥന്ന ദർശ്യാമസവസ്സ ഭാനവോ

വിശ്വസ്താനോ അഹസോ നിഷ്പിപത്ത്ന

അന്വയം:-

സു-പ്രവാചനാഃ

— സുഖേനപ്രവചന്തും, സ്കോതും
ശക്യാഃ

പിതരഃ നഃ അവതു

— അഗ്നിഷ്വാത്താഭയഃ, അസ്താൻ
രക്ഷന്തു

ഉത ദേവ-പുത്രേ

— ദേവാഃ പുത്രസ്ഥാനീയായയോഃ
തേ

ഋത-വൃധാ

— ഋതസ്യ, സത്യസ്യ
വധയിരക്ത്യം

ഹവാചഹേ	— ആഹവയാചഹേ
ഹേ വസവഃ,	— നിവാസയിതാഃ,
സു-ദാനവഃ,	— ശോണേദാനാഃ, ഇത്രാദയഃ,
രഥം ന ദുഃഗാദി	— ഗന്തുചശക്യാൻ നിക്ലോന്നതാൻ സ്ഥാനാൻ സാരഥയഃ യഥാരഥം പാലയന്തി തദാൻ
വിശ്വസ്യാൻ അഹസഃ	— സുപ്തസ്യാൻ പാപാൻ
നഃ നിഃ പിപാതന	— അസ്യാൻ നിഗ്നൃത്യ പാലയന്

അർത്ഥം.—ഞങ്ങൾ രക്ഷയ്ക്കായി ഇത്രനെയും മിത്രനെയും വന്ദനനെയും അഗ്നിയെയും മനുഷ്യഹൃദയപരമായ ബലത്തെയും ദേവമാതാവായ അദിതിയെയും വിളിക്കുന്ന, എല്ലാവരെയും അതാതിടത്തു് വസിപ്പിക്കുന്നവൻ. ദാനഗീലഭമായ ഇത്രാദി ദേവന്മാരേ, നിക്ലോന്നതമായി ദൃഢമായ സ്ഥാനത്തിൽ നിന്നു് സാരഥികൾ രഥത്തെ രക്ഷിക്കുന്നപോലെ ഞങ്ങളെ എല്ലാ പാപത്തിൽ നിന്നും പുറത്തുകടത്തി രക്ഷിപ്പാലും.

2 ത ആദിത്യാ ആഗതാ സുപ്താതയേ

ഭൂതദേവാ വൃത്രതര്യേഷ്യ ശംഭവഃ

രഥന്ന ദുർഗ്ഗാ മസവസ്സദാനവോ

വിശ്വസ്യാനോ അഹസോനിഷ്ഠി പാതന

അന്വയം:—

ഹേ ആദിത്യാഃ ദേവാഃ	— അദിതേഃ പുത്രാഃ ദേവാഃ
തേ സുപ്ത-താതയേ	— യുയം സന്ദൈവ്വീരപുരുഷൈഃ തതായ, യദ്ധായ (യുദ്ധേ അസ്യാകം സാഹായം കത്തും)
ആ ഗത	— ആഗച്ഛത
(അപിച) വൃത്ര-തര്യേഷ്യ	— സംഗ്രാമേഷ്യ
ശം-ഭവഃ ഭൂത	— സുഖസ്യ ഭാവയിതാരോ ഭവന്

വസവഃ സു-ഭാനവഃ

രഥം നഭഃ-ഗാൽ വിശ്വ

സ്താൽ അഹസഃനഃ നിഃ

പിപത്ഥന

— നിവാസയിതാരഃ ശോഭേ
ഭാനഃ ഇന്ദ്രാഭയഃ നിന്ദോന്നതാൽ
സ്ഥാനാൽ സാരഥയഃ യഥാരഥം
പാലയന്തി തദാൽ സർവ്വസ്താൽ
പാപാൽ അസ്താൻ നിർഗ്രമയ
പാലയത

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അഭിതിപുത്രന്മാരേ, ദേവന്മാരേ, നിങ്ങൾ വിരപുരുഷന്മാർനിറഞ്ഞ യുദ്ധത്തിൽ ഞങ്ങൾക്കു സാഹായ്യം ചെയ്യാൻ വരുമാറാകണം. കൂടാതെ യുദ്ധങ്ങളിൽ നിങ്ങൾ സുഖപ്രദനോരായി, ജയപ്രദനോരായി വേർജ്ജണം. ഇന്ദ്രാഭി ദേവന്മാർ, നിന്ദോന്നതമായ സ്ഥാനത്തു നിന്നു സാരഥികൾ രഥത്തെ രക്ഷിയ്ക്കുന്നപോലെ ഞങ്ങളെ എല്ലാ പാപത്തിൽ നിന്നും പുറത്തുകടത്തി രക്ഷിക്കുമാറാകണം.

3 അച്ഛനഃ പിതരസ്സുപ്രവാചനാ

ഉതദേവി ദേവപുത്രേ ഋതവൃധാ

രഥന്ന ദുർഗ്ഗാദ്ദസവസ്ത ഭാനവോ

വിശ്വസ്താനോ അഹസോ നിഷ്പിപത്ഥന

അന്വയഃ:-

സു-പ്രവാചനഃ

— സുഖേനപ്രവക്തൃം, സ്തോത്രം
ശക്യാഃ

പിതരഃ നഃ അവതു

— അഗ്നിഷ്വാത്താഭയഃ, അസ്താൻ
രക്ഷതു

ഉത ദേവ-പുത്രേ

— ദേവാഃ പുത്രസ്ഥാനീയായയോഃ
തേ

ഋത-വൃധാ

— ഋതസ്യ, സത്യസ്യ
വദ്ധയിത്യേവ

ദേവീ

— ദേവനാദി ഗുണയുക്തേ
 ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ അസ്മാൻ
 രക്ഷതാം

ഹേ വസവഃ, സു-ഭാനവഃ,
 രഥം ന ഭി-ഗാൽ വിശ്വസ്മാൻ
 അഹസഃ നഃ നിഃ
 പിപർത്തന

— ഇത്രാദയഃ നിന്ദോന്നതാൻ
 സ്ഥാനാൻ സാരഥയഃ
 യഥാരഥം പാലയന്തി തദാൽ
 സർവ്വസ്മാൻ പാപാൻ അസ്മാൻ
 നിർഗ്രമയ പാലയത

അർത്ഥം:-എളുപ്പത്തിൽ സ്തുതിക്കപ്പെടാവുന്ന (സ്തുതികൊണ്ടെളുപ്പത്തിൽ സന്തോഷിയാക്കുന്ന) അഗ്നിഷ്വാത്താദികളായ പിതൃക്കൾ ഞങ്ങളെ രക്ഷിയാക്കട്ടെ. അതിന്നുപുറമേ, ദേവമാന്മാർക്കും സത്യത്തെ വർദ്ധിപ്പിയാക്കുന്നവരും പ്രകാശവതികളായ ദ്യാവാപൃഥിവീകൾ ഞങ്ങളെ രക്ഷിക്കട്ടെ. ഇത്രാദി ദേവന്മാരേ, നിന്ദോന്നതമായ സ്ഥാനത്തു നിന്ന് സാരഥികൾ രഥത്തെ രക്ഷിക്കുന്നപോലെ ഞങ്ങളെ എല്ലാ പാപത്തിൽ നിന്നും പുറത്തുകടത്തി രക്ഷിച്ചാലും.

4 നരാശംസം വാജിനം വാജയന്നിഹ
 ക്ഷയദീരം പുഷണം സുതൈരീമഹേ
 രഥന്നദുർഗ്ഗാഭസവസ്സഭാനവോ
 വിശ്വസ്മാനോ അഹസോ നിഷ്പിപർത്തന

അന്വയം:-

(അഹം) നരാശംസം
 വാജിനം

— ശംസനീയം അന്നവന്തം
 (അഗ്നിം)

വാജയൻ
 ഇഹ

— ഉപവാജയൻ, പ്രജലയൻ
 — അസ്മിൻകാലെ (സ്നേഹമി)

- (തഥാ) ക്ഷയൽ-വീരം — അതിബലിനം യസ്തിൻ
സർവ്വവീരാഃ ക്ഷീയന്തേ,
ഏവം രൂപം
- പുഷണം സുതൈഃ
ഇതഥേവ — സുഖകരൈഃ (സ്നോതൈഃ)
യാചാമഹേ, അഭീഷ്ടം
പ്രാർത്ഥയാമഹേ
- ഹേ വസവഃ, സു-ഭാനവഃ, രഥം ന ഭഃ-ഗാൽ വിശ്വസ്താൽ
അഹസം നഃ നിഃ
പിപത്നത — ഇത്രാദയഃ നിന്ദോന്നതാൽ
സ്ഥാനാൽ സാരഥയഃ
യഥാരഥം പാലയന്തി തദ്വേൽ
സർവ്വസ്താൽ പാപാൽ അസ്താൻ
നിർഗ്രമയ്യ പാലയത

അർത്ഥം—പ്രശംസാർഹനും ഹവീരന്നയുക്തനുമായ അഗ്നി
യെ ആളിക്കത്തിച്ചുകൊണ്ട് ഇതാ ഞാൻ സ്തുതിക്കുന്നു. അതു
പോലെ ഏല്ലാ വീരന്മാരെയും ക്ഷീണിപ്പിക്കുന്ന അതിബല
വാനായ പുഷാവിനോടു് സുഖകരങ്ങളായ സ്നോത്രങ്ങളാൽ
അഭീഷ്ടസിദ്ധിയ്ക്കായി യാചിക്കുന്നു. ഇത്രാദിദേവന്മാരേ,
നിന്ദോന്നതമായ സ്ഥാനത്തുനിന്ന് സാരഥികൾ രഥത്തെ
രക്ഷിക്കുന്നപോലെ, ഞങ്ങളെ ഏല്ലാ പാപത്തിൽ നിന്നും
പുറത്തുകടത്തി രക്ഷിച്ചാലും.

൩ ബ്രഹ്മസ്യതേ സഭിന്നസ്സഗത്ക്രിയ
ഗംയോര്യന്തേ മനഹിതന്തദീമഹേ
രഥന്ന ദൃഗ്ദാപസവസ്സദാനവോ

അന്വയം -

ബൃഹസ്പതേ, സദഃ ഇതി

നഃ സുഗം കൃധി

(അപിച) തേ ശഃ യോഃ

— സദൈവാസ്മാകം സുഖം കരു

തവസ്വഭൂതം രോഗാണാം

ഉപശമനം, യോനാം യാവനം

(ച)

മനുഃ-ഹീതം യതി

— മനനാ, ബ്രഹ്മണാഹിതം,

ത്വയ്യവസ്ഥാപിതം യദന്യീ

തൽ ഇമഹേ

— യാചാമഹേ

ഹേ വസവഃ, സുഭാനവഃ

രഥം ന ദുഃഗാൽ വിശ്വ

സ്മാൽ അഹസഃ നഃ നിഃ

പിപത്തന

— ഇന്ദ്രാദയഃ നിന്ദോന്നതാൽ

സ്ഥാനാൽ സാരഥയഃ യഥാ

രഥം പാലയന്തിതദേൽ സവ്ര

സ്മാൽ പാപാദസ്മാൻ നിർഗ്രമന്തു

പാലയന്ത

അർത്ഥം—അല്ലയോ ബൃഹസ്പതേ, എപ്പോഴും എനിക്കു ന. ഖം തന്നാലും മാത്രമല്ല, രോഗശമനത്തിന്റേയും യേദൂരീകരണത്തിന്റേയും സ്വഭൂതമായ ശക്തി ബ്രഹ്മാവിനാൽ സിദ്ധമായിട്ടുള്ളതു് യാതൊന്നോ അതിന്നും (രോഗശമനത്തിന്നും യേദൂരീകരണത്തിന്നും) അർത്ഥമില്ലെന്നു ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരോനിന്ദിക്കുന്നതായ സ്ഥാനത്തു് നിന്നു് സാരഥികൾ രഥത്തെ രക്ഷിക്കുന്നപോലെ ഞങ്ങളെ എല്ലാ പാപത്തിൽ നിന്നും പുറത്തു കടത്തി രക്ഷിച്ചാലും.

6 ഇന്ദ്രാദയഃ കഥം സോവൃത്രഹണശചിപതിഃ

കാദേനിബാളഹഃ ഋഷിരഹാദൃതയേ

രഥന്നദുഗ്ദ്ധാഭസവസ്സഭാനവോ

അനന്തരം:-

കാഭേ നി-ബാളംഹഃ — കൃപേ നിപതിതഃ
 ഋഷിഃ കഥംസഃ ഉതയേ — രക്ഷണായ
 വൃത്രഹനം ശചീ-പതിം
 ഇന്ദ്രം — വൃത്രഹന്താരം, ശചിദാന്താരം
 ഇന്ദ്രം
 അഹപൽ — ആഹവയതിസു
 ഹേ വസവഃ, സു-ഭാനവഃ
 രഥംന ഭൂ-ഗാൽ വിശ്വ
 സ്മാൽ അഹസം നഃ നിഃ
 പ്രിപത്ന — ഇന്ദ്രാഭയഃ നിന്ദോന്നതാൽ സ്ഥാ
 നാൽ സാരഥയഃ യഥാരഥം
 പാലയന്തി തദാൽ സപ്തസ്മാൽ
 പാപാഭസ്മാൻ നിഗ്ദമ്യ
 പാലയത

അർത്ഥം:-കിണറിൽ വീണ ഋഷി കത്സൻ രക്ഷണത്തിനായി വൃത്രഹന്താവും ശചിയുടെ ഭർത്താവുമായ ഇന്ദ്രനെ വിളിച്ചു. (കത്സനെ ഇന്ദ്രൻ രക്ഷിച്ചു അതുപോലെ പാപകൂപത്തിൽ വീണ ഞങ്ങളെയും രക്ഷിക്കണമെന്നഭാവം) ഇന്ദ്രാഭീഭേവന്മാരേ നിന്ദോന്നതമായ സ്ഥാനത്തു നിന്ന് സാരഥികൾ രഥത്തെ രക്ഷിക്കുന്നപോലെ ഞങ്ങളെ ഏറ്റവും പാപത്തിൽ നിന്നും പുറത്തുകടത്തി രക്ഷിച്ചാലും.

7 ദേവൈനോദേവ്യഭിതിർനിപാതു
 ദേവസ്മാതാത്രായതാമപ്രിയച്ഛൻ
 തന്നോമിത്രോ വർത്തോ മാമഹന്താ
 മഭിതിസ്സിന്ധഃ പ്രഥിവീ തഭയേഃ

അന്വയം:-

ദേവീ അഭിതി:	— ദാനാദി ഗുണയുക്താ ദേവമാതാ
ദേവൈ:	— സ്വകീയൈ: പുത്രൈസ്സഹ
ന: നി പാതു	— അസ്മാകം നിതരാം രക്ഷതു
ദേവ: ത്രാതാ	— സന്യേഷാം രക്ഷക: സഖിതാ
അപ്ര-യച്ചൻ	— അപ്രമാദ്യൻ, അസൂദക്ഷണേ മാഗരുകസ്സൻ
ത്രായതാം	— അസ്മാൻ പാലയതു
(പ്രാർത്ഥിതം) ന: തൽ	
മിത്ര: വരണ: അഭിതി:	
സിന്ധ: പൃഥിവീ	
ഉത ദ്യോ: മഹന്താം	— പുജയന്താം

അർത്ഥം:-ദാനാദി ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയ ദേവമാതാവായ അഭിതി, സ്വപുത്രന്മാരായ ദേവന്മാരോടുകൂടി നമ്മളെ നന്നായി രക്ഷിക്കട്ടെ. പ്രകാശശീലനും സർവ്വരക്ഷകനുമായ സഖിതാവു വീഴ്ചവരാതെ, മാഗരുകനായി നമ്മളെ രക്ഷിക്കട്ടെ. നമ്മളുടെ പ്രാർത്ഥനയെ മിത്രനും വരണനും അഭിതിയും സിന്ധുവും പൃഥിവിയും ദ്യോവും കൊണ്ടാടട്ടെ.

വർഗ്ഗം:-25. ത്രിഷുപ് ഛന്ദഃ

1 യജേണാദേവാനാം പ്രത്യേതിസുത

മാദിത്യാസോ വേതാമുജയന്തഃ

ആവോഹ്വാചീസുമതിവൃത്യാ

ദംഹോശ്ചിദ്യാവരിവോവിത്താംസൽ

അന്വയം:-

(അസ്മദേയഃ) യജ്ഞഃ

ദേവാനാം

— ഇന്ദ്രാദിനാം

സുതം പ്രതി ഏതി

— സഖം പ്രാപ്തോതു

(അപിച) ഹേ

ആദിത്യാസഃ, ഉജയന്തഃ

വേത

— ആദിത്യാ: അസ്മാൻ സഖയന്തഃ
വേത.

- (തമാ) വ: സു-മതി: — യുഷ്ടാകം ശോഭനോ, അനുഗ്രഹ
പരാ ബുദ്ധി:
- അച്ഛാപീ ആ വവൃത്യാൽ — അസ്മദഭിമുഖീ ആവർത്താ-
യാ (മതി:) അംഹോഃ
- ചിൽ — ഭാരിദ്യ പ്രാപ്തസ്യാപി
പുരുഷസ്യ
- വരിവോവിൽ-തരാ
അസൽ — അതിശയേന ധനസ്യ
ലംഭേയിത്രി ഭവേൽ
- (സൈഷാമതിരസ്മാൻ രക്ഷിതം വർത്താം)

അർത്ഥം:-ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞം ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരെ സുഖം പ്രാ-
പിപ്പിക്കുട്ടെ. അല്ലയോ അഭിതിപുത്രന്മാരായ ദേവന്മാരേ,
നിങ്ങൾ ഞങ്ങളെ സുഖിപ്പിക്കുന്നവരായി ഭവിക്കുക. നിങ്ങ-
ളുടെ ശോഭനമായ അനുഗ്രഹബുദ്ധി ഞങ്ങൾക്കു നേരേ തിരിയ-
ട്ടെ. നിങ്ങളുടെ ഏതു ബുദ്ധി (മനസ്സുകളും) ഭാരിദ്രനും അത്യ-
ന്തം ധനം നേടിക്കൊടുക്കുമോ, ആ ബുദ്ധി ഞങ്ങളെ രക്ഷിക്കു-
ന്നായി വർത്തിക്കട്ടെ.

- 2 ഉപനോ ദേവാ അവസാഗ്ഗമ
അബ്ഗിരസാം സാമഭി സ്യയമാനാഃ
ഇന്ദ്ര ഇന്ദ്രിയൈർമ്മതതോ മതദ്ഭി
രാദിത്യൈനോ അഭിതിഗ്ലർമ്മയംസൽ

അനവധം:-

- അബ്ഗിരസാം — ഏതൽ സംജ്ഞകാനാം
ദൃഷീണാം സംബന്ധിഭി:
- സാമ-ഭി: സ്യയമാനാഃ
ദേവാഃ — സർവ്വേ ദേവാഃ
- അവസാ ന: ഉപ ആ
ഗമന്തു — രക്ഷണേനയുക്താഃ അസ്മാൻ
ഉപാഗമന്തു

(അപി ച) ഇത്രഃ
ഇത്രീയൈഃ

— സ്വസംബന്ധിഭിരസുഭ്യേ
ഭാതവൈഃ ധനൈസ്സഹ
അസ്മാനപാഗച്ഛതു

(തഥാ) മരുതഃ

— സപ്തഗണരൂപാഃ, ഏകോന
പഞ്ചാശൽ സംഖ്യാകാഃ,
ഈദൃങ്, അന്യദൃങ് ച ഇത്യേ
വമാദിനാമാനഃ ദേവാഃ

മരുത-ഭിഃ

— സ്വാവയവഭൂതൈഃ പ്രാണാ
പാനാദിരൂപേണ വർത്തമാനൈഃ
വായുഭിസ്സഹ അസ്മാൻ
ഉപാഗച്ഛതു

(തഥാ) അദിതിഃ
ആദിത്യൈഃ

— ദേവമാതാ സ്വകീയൈഃ
പുത്രൈസ്സഹ

നഃ ശമ്മ യഃസൽ

— അസുഭ്യേ സുഖം യച്ഛതു

അർത്ഥം.—അങ്ഗിരസ്സുകളെന്ന ദൃഷിമാരുടെ സാമഗാനങ്ങളാൽ സ്മരിക്കപ്പെടുന്ന ഏല്വാ ദേവന്മാരും രക്ഷണത്തോടുകൂടി നമ്മളുടെ അടുക്കൽ വന്നുചേരട്ടെ ഇത്രൻ, അവിടുത്തെ സംബന്ധിച്ചവയും നമുക്കു തരുവാനുള്ളവയുമായ ധനങ്ങളോടുകൂടി നമ്മളെ പ്രാപിയ്ക്കട്ടെ അതുപോലെ ഏഴു ഗണങ്ങളായി, എണ്ണത്തിൽ നാല്പത്തൊമ്പതു വരുന്നവരും, ഈദൃങ്, അന്യദൃങ് മുതലായ പേരുകളോടുകൂടിയവരുമായ മരുതന്മാരും, അവരുടെ അവയവങ്ങളിൽ നിന്ന് പിറന്ന് പ്രാണാപാനാദി രൂപങ്ങളിൽ വർത്തിക്കുന്ന വായുക്കളോടുകൂടി, നമ്മളുടെ അടുക്കൽ വന്നെത്തട്ടെ പിന്നെ, ദേവമാതാവായ അദിതി സ്വന്തം പുത്രന്മാരോടുകൂടി നമുക്കു സുഖം തരട്ടെ

3 തന്ന ഇത്രസ്സുചരണസുഭഗീ
സ്തദ്രുമാതൽ സവിതാചനോധാൻ
തന്നോമിത്രോ വരുണോ മാമഹന്താ
മദിതിസ്സിന്ധുഃ പൃഥിവീ ഉതദ്യേഃ

അനന്തം:—

തൽ ചന്ദ്ര: — അസ്താഭി: പ്രാത്ഥ്യമാനംയൽ
തദന്നം
ന: ഇന്ദ്ര: ധാൽ — ധോതു, ദോതു
(ഏവം) തൽ വരണ: (ധാൽ)
തൽ അഗ്നി: (ധാൽ)
തൽ അര്യമാ (ധാൽ)
തൽ സവിതാ (ധാൽ)
തൽ മിത്ര: വരണ:
അഭിതി: സിന്ധു:
പൃഥിവീ ഉത ദ്യോ:
മമഹന്താം — പുജയന്താം

അത്ഥം.—നമ്മളാൽ പ്രാർത്ഥിക്കപ്പെടുന്ന യാതൊരു അന്നം (പുഷ്പി ക്ഷേമം) ഉണ്ടോ, അത് ഇന്ദ്രൻ തന്നെതളെ അത് വരണൻ തന്നെതളെ അത് അഗ്നി തന്നെതളെ, അത് അര്യമാവ് തന്നെതളെ അത് സവിതാവ് തന്നെതളെ അതിനെ മിത്രനും വരണനും അഭിതിയും സിന്ധുവും പൃഥിവിയും ദ്യോവും കൊണ്ടാട്ടെ

വശ്വം 26-27-28 ത്രിഷുപ്തം: ഇന്ദ്രാഗ്നിദേവതാ

1 യ ഇന്ദ്ര ഗ്നി ചിത്രതമോരഥോവാ
മഭിവിശ്വാന്തി ഭുവനാനിചക്ഷേ
തേനായാതം സരഥന്തസ്ഥിവാംസാ
ഥാസോമസ്യ പിബതം സുതസ്യ

അനന്തം: —

ഘേ ഇന്ദ്രാഗ്നി,
ചിത്ര-തമ: — അതിശയേന ചായനീയ:
വാം യ: രഥ: — യുവയോസ്സംബന്ധിയോ രഥ:

വിശ്വാനി, ഭുവനാനി

അഭി ചക്ഷേ

— സർവ്വാനി ഭൂതജാതാനി ആഭി
മുഖ്യേന പശ്യതി, സുവർണ്ണമയ
ത്വാൽ, രത്നഖചിതത്വാൽ
സ്വപ്രഭാഭിഃ കൃൽസ്സം ജഗൽ
ഭാസയതി

തേന (രഥേന) ആ യാതം— അസൃദ്യാഗമാഗച്ഛതം

സ-രഥം

— സമാനമേകം രഥം

തസ്മി-വാംസാ

— ആസ്ഥിതവന്തൗ യുവാം
ന പര്യായേണാഗച്ഛതം

അഥ സുതസ്യ സോമസ്യ

പിബതം

— അഭിഷൃതം സോമം സ്വാംശ
ലക്ഷണം പാനം കരുതം

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ, ഏതറവും മനോഹരമായ നിങ്ങളുടെ തേർ എല്ലാ ചരാചരങ്ങളെയും നേരിട്ടു കാണുന്നു. അതായത് സുവർണ്ണമയവും രത്നം പതിച്ചതുമായാൽ സ്വപ്രകാശം കൊണ്ട് ജഗത്തു മുഴുവൻ ശോഭിപ്പിക്കുന്നു. ആ രഥത്തിൽ ഞങ്ങളുടെ യാഗത്തിന് വന്നാലും ഒരേ രഥത്തിൽ (നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും) ഒപ്പം ഇരുന്നവനാലും, ഊഴമായിട്ടല്ലാതെ വന്ന ശേഷം പ്രതികേകൾ പതച്ച സംസ്കരിച്ച സോമത്തിന്റെ, തന്റെ തന്റെ, അംശം കടിച്ചാലും.

2 യാവദഭിഭം ഭുവനം വിശ്വമ

സ്വ്യരുവൃപാ വരിമതാഗഭീരം

താവ്യാ അയം പാതിവേസോമോ അ

സ്വപരമിന്ദ്രാഗ്നീമനസേ യുവദ്യോ

അന്വയം.—

ഉരു-വൃപാ

— വിസ്തീർണ്ണവ്യാപനം,
സമ്പ്രവ്യാപകം

വരിമതാ ഗഭീരം

— ആത്മീയേന ഗൌരവേണ
ഗാംഭീര്യോപേതം

വിശ്വം ഇദം ഭൂവനം

യാവൽ അസ്തി

— സർവ്വം ജഗൽ യാവൽ
പരിമാണം ഭവതി

ഹേ ഇന്ദ്രാഗ്നി, യുവ-ഭ്യോം

പാതവേ സോമഃ

— യുവാഭ്യോം പാതം സോമഃ

താവൻ അസ്തു

— താവൽ പ്രമാണോ ഭവതു

(തഥാ) അയം മനസേ

അരം

— യുവയോരന്തഃ കരണായ
സസോമഃ പര്യാപ്നോ ഭവതു

അർത്ഥം.—സർവ്വവ്യാപകവും സ്വന്തം ഗരിമയാൽ ഗംഭീരവുമായ ഈ സർവ്വജഗത്തും ഏതളവുകാലം വരെ ഉണ്ടാവുമോ, അല്ലയോ ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ, നിങ്ങൾക്ക് പാനം ചെയ്യാനുള്ള സോമം ആ അളവുള്ളതായി ഭവിക്കട്ടെ അതുപോലെ നിങ്ങളുടെ അന്തഃകരണത്തിന് ആ സോമം പര്യാപ്തമായി ഭവിക്കട്ടെ

3 ചക്രാമേ ഹിസ്യു १ ഓനാമഭ്യോം
സ്യുചിനാ വൃത്രഹണാ ഉതസ്ഥഃ
താവിന്ദ്രാഗ്നി സ്യുഞ്ചാനിഷദ്യാ
വൃഷ്ണസ്തോമസ്യ വൃഷണാ വൃഷേമാം

അന്വയം.—

ഹേ ഇന്ദ്രാഗ്നി, ഭ്യോം നാമ — കല്യാണം സ്വകീയം
നാമധേയം

സ്യുക് ചക്രാമേ — സഹഗതമിന്ദ്രാഗ്നി ഇത്യേവം
സംയുക്തം യുവാം കൃതവന്തേ

ഉത ഹേ വൃത്ര-ഹന്തേ — അപി ച വൃത്രസ്യ
ഹന്താരാവിന്ദ്രാഗ്നി

സ്യുചിനാ സ്ഥഃ — സഹാഞ്ചന്തേ, വൃത്രവധാർത്ഥം
സംഗതേ ഭവഥഃ

ഹി ഹേ വൃഷണാ, — യസ്മാദേവം തസ്മാൽ കാമാനാം
വഷിതാദന്തേ

താ സത്യഞ്ചാ	— യുവാം സഹിതൗ സന്തൗ
നി-സദ്യ	— വേദ്യാമുപവിശ്യ
പുഷ്പഃ സോമസ്യ	— സേഷ്വതൃസ്സോമസ്യോത്ഥീയം ഭാഗം.
ന വൃഷേമാം	— സ്വകീയേ ഉദന്തേ ആസിഞ്ചേമാം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ, ഇന്ദ്രാഗ്നി എന്നിങ്ങനെ കൂടിച്ചേർന്ന സ്വകീയമായ നല്ലപേർ നിങ്ങളുണ്ടാക്കിയതാണല്ലോ. (നിങ്ങളുടെ കൂടിച്ചേരൽകൊണ്ട് ഉണ്ടായതാണല്ലോ.) അല്ലയോ വൃത്രഹന്താക്കളേ, വൃത്രവധത്തിന് നിങ്ങൾ ഒപ്പം ചേന്നുവല്ലോ. അപ്രകാരമാകയാൽ, കാമവഷിതാക്കളേ, നിങ്ങൾ കൂടിച്ചേർന്ന് ഈ യാഗവേദിയിലിരുന്ന്, (കാമപ്രദമായ) സോമത്തിന്റെ സ്വകീയാംഗം സ്വന്തം വയറിൽ വീക്ഷിച്ചാലും, (സോമരസംകൊണ്ട് വയർ നനച്ചാലും.)

4 സമീദ്ധേഷഗ്നിഷ്യാനജാനാ
യതസ്രൂപാബഹിതതിസ്തിരാണാ
തീവ്രൈസ്സോമൈഃ പരിഷിക്തേഭിരൂപ്താ
ഗേത്രാഗ്നിസൗമനസായ യാതം.

അനവയം:-

(അധ്യരൂപ്രതി

പ്രസ്ഥാതാരൌ) അഗ്നിഷ്— ഗാർഹപത്യാദിഷ്

അന്ധാധാനാദിനാ

സം-ഇദ്ധേഷ്യ — സമ്യഗിദ്ധേഷ്യ, ദീപ്തേഷ്യ
സർവ്വ

ആനജാനാ — ഹവിഷ്യോജ്യേനാഞ്ജന്തൗ

യത-സ്രൂപാ — യാഗാർത്ഥം ഗൃഹീതസ്രൂപൌ

ബഹിഃ ഉ തിസ്തിരാണാ — വേദ്യാം ബഹിരൂപി
ആസ്തിർണ്ണം കൃതവന്തൗ

(തഥാസതി) ഹേ

ഇന്ദ്രാഗ്നി, തീവ്രൈഃ — ക്ഷിപ്രം മദകന്തൈഃ

പരി-സിക്കേതഭി: — പരിത: സവേഷു
 ഗ്രഹചമസാദിഷ ആസിക്തൈ:
 സോമൈ: സൌമനസായ — (ഹേതുഭൂതൈ:) സൌമനസായ
 അസ്താകമനഗ്രഹാത്മം
 അവാക് ആ യാതം — അസുഭേദവമാഗച്ഛതം

അർത്ഥം:-അധ രൂപ്രതിപ്രസ്ഥാതന്മാരെന്ന ഗുരുപിഷകൾ ഗാഹപത്യാദ്യഗ്നികൾ, അന്ധാധാനാദിയാൽ വേണ്ട പോലെ സമീപങ്ങൾ (ദീപ്തങ്ങൾ) ഉൾക്കൊള്ളി, ഹവിസ്സുകളിൽ നെയ്യു പശ്ശുരിച്ച് യാഗത്തിനുവേണ്ടി സൂക്ഷകൾ കയ്യിലേന്തി, വേദിയിലുപറത്തുകൂടി ദേവേന്ദ്ര പരത്തി വിരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ സ്ഥിതിയിൽ അല്പയോ ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ, വേഗത്തിൽ ഹിഷമുളവാക്കുന്നവയും നാലുപറത്തുള്ള ഗ്രഹം ചമസം മുതലായ മറ്റി കകളിൽ ഒഴിക്കപ്പെട്ടവയുമായ സോമങ്ങൾക്കുവേണ്ടി, ഞങ്ങളുടെ പേരിൽ സൌമനസ്യ (അനുഗ്രഹം) അറിഞ്ഞുകൊണ്ടു നേരെ വന്നാലും

5 യാനീന്ദ്രാഗ്നീ ചക്രമുവീര്യാണി

യാനിരൂപാണ്യതവൃഷ്ണാനി

യാവാം പ്രതാനി സഖ്യാശിവാനി

തേഭിസ്സോമസ്യ പിബതം സുതസ്യ

വ. 26

അന്വയം -

ഹേ ഇന്ദ്രാഗ്നീ, യാനി വീര്യാണി

— വൃത്രവധാദിരൂപാണി വീരകമ്മാണി

ചക്രമു:

— യവാം കൃതവന്തൗ

യാനി രൂപാണി

— നിരൂപ്യമാണാനി ഗവാശ്വ രൂപാണി ഭൂതജാതാനി ച കൃതവന്തൗ

ഉത (യാനി) വൃഷ്ണാനി

— വൃഷ്ണീഭവാനി, വൃഷ്ണീപ്രദാനാദി രൂപാണി കമ്മാണി കൃതവന്തൗ

വാം പ്രണാനി ശിവാനി	— യവയോഃ ചിരന്തനാനി
	ശോനോനി
യാ സഖ്യാ	— യാനി സഖിത്യാനി സന്തി
തേഭിഃ	— തൈസ്സ്യൈസ്സഹീതൌ യവാം
സുതസ്യ സോമസ്യ	
പിബതം	— അഭിഷുതം സോമം പിബതം

അർത്ഥം.—അല്പയോ ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ, വ്യത്രവധാദിരൂപങ്ങളായ ഏതേതു വീരകമ്മങ്ങൾ നിങ്ങൾ ചെയ്തവോ, ആകാശങ്ങളോടുകൂടി പശു, കതിര മുതലായ ഏതേതു ദ്രുതജാതങ്ങളെ സൃഷ്ടിച്ചവോ, മഴപെയ്യിക്കുവാൻ തുടങ്ങിയ ഏതേതു കമ്മങ്ങൾ ചെയ്തവോ, നിങ്ങൾക്കു് (തമ്മിൽ) പുരാതനമായി, മംഗളകരമായ ഏതേതു വിധമുള്ള സഖ്യങ്ങളുണ്ടോ, അവയോടെല്ലാം കൂടിയ നിങ്ങൾ ചതച്ചുസംസ്കരിച്ച സോമം പാനം ചെയ്താലും.

6 യദബ്രവം പ്രഥമം വാം വൃണാനോഽ
 യംസോമോ അസുരൈരനോവിഹവ്യഃ
 താംസത്യാം ശ്രദ്ധാമദ്ധോഹിയാത
 മമാസോമസ്യ പിബതം സുതസ്യ

അന്വയം.—

(ഹേ ഇന്ദ്രാഗ്നി,) പ്രഥമം	— കമ്മോപക്രമേ ഏവ
വാം വൃണാനഃ	— യവാം സംഭേമാനഃ
യൽ അബ്രവം	— സോമേന പ്രീണയിഷ്യാ
	മീതിയദവോചം
സത്യാം താം ശ്രദ്ധാ	— യഥാർത്ഥം, ആദരാതിശയേന
	കൃതാമുകതി.
അഭി ആ ഹി യാതം	— അഭിലക്ഷ്യ ആഗച്ഛതമേവ,
	നോദാസാഥം.
അഥ സുതസ്യ സോമസ്യ	
പിബതം	— അഭിഷുതം സോമംപാനം
	കരുതം.

(തമാസതി) അസുരൈഃ — ഹവിഷാം പ്രക്ഷേപണൈഃ
 ഭൃതപിഗ്ഭിഃ

അയം നഃ സോമഃ

വി-ഹവ്യഃ — വിശേഷേണ ഹോതവ്യോ
 വേതി, ഇതരമാവൃതംഃ സ്യാൽ
 (തസ്മാദിദ്രാഗ്നി ആഗച്ഛതം)

അത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ, കമ്മാരംതേതിൽ തന്നെ നിങ്ങളെ വരിയ്ക്കുന്ന ഞാൻ, 'നിങ്ങളെ സോമംകൊണ്ടു സന്തോഷിപ്പിച്ചു കൊള്ളാം' എന്ന യാതൊരു വാക്കു പറഞ്ഞുവോ, യഥാത്ഥവും ആദരാതിശയത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞതുമായ ആ വാക്കിനെ ഗണിച്ചു, മുൻനിത്തി, നിങ്ങൾ വരുകതന്നെ വേണം. ഉദാസിനതയത്തേ, പിന്നെ സോമം കുടിച്ചാലും, ഇപ്രകാരമായാലാണല്ലോ ഹവിദ്വാതാക്കളായ ഭൃതപിഗ്ഗളാൽ എന്റെ ഈ സോമം വേണ്ടപോലെ ഹോതവ്യം (ഹോമിക്ക്പ്പെടുവുന്നതു്) ആകുന്നതു്. അല്ലെങ്കിലതു് വ്യത്ഥമാണു്. അതുകൊണ്ടു് ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ, നിങ്ങൾ വന്നാലും.

7 യദിദ്രാഗ്നി മഥസ്യേ ദുരോണേ

യദബ്രഹ്മണി രാജനിവായജത്രാ

അതഃ പരിവൃഷണാ വാഹിയാത

മഥാസോമസ്യ പിബതം സുതസ്യ

അന്വയം —

ഹേ യജത്രാ ഇന്ദ്രാഗ്നി,	— യജുവ്യാവിദ്രാഗ്നി
സ്യേ ദുരോണേ യൽ	—
മഥഃ	— സ്വകീയേ ഗൃഹേ യദി ഏഷ്യഥ
യൽ വാ ബ്രഹ്മണി	— യദിവാബ്രാഹ്മണേ, അന്യസ്മിൻ,
	യജമാനേ ഹവിസ്വീകരണായ
	ഗത്വാഏഷ്യഥഃ
(യദിവാ) രാജനി	— ക്ഷത്രിയേ യദേ സാഹായ്യം
	കർത്തും ഗത്വാ ഏഷ്യഥഃ

അതഃ പരി

— പരിതോസ്മാൽ, സർവ്വസ്മാൽ
സ്ഥാനാൽ

ഹേ വൃഷണേ, ആ

* യാതം ഹി

— കാമാനാം വർഷിതാനേ, ആഗച്ഛതമേവ

അഥ സുതസ്യ സോമസ്യ പിബതം.

അർത്ഥം.—യജനീയ (പുജനീയ) രായ ഇന്ദ്രാഗ്നികളെ, നിങ്ങൾ സ്വന്തം ഗൃഹത്തിൽ ഹർഷിപ്പിക്കുകയാവട്ടെ, ബ്രഹ്മണനായ മറ്റൊരു യജമാനകൾ ഹവിസ്സുചികരണത്തിനെത്തി ഹർഷിപ്പിക്കുകയാവട്ടെ, വല്ല രാജാവിങ്കലും യുദ്ധസഹായത്തിനെത്തി ഹർഷിപ്പിക്കുകയാവട്ടെ, അങ്ങിനെ ചുറ്റുമുള്ള എവിടേനിന്നായാലും, അല്ലയോ കാമവർഷിതാക്കളേ, നിങ്ങൾ തീർച്ചയായും വന്നാലും. എന്നിട്ട് ചതച്ച സംസ്കരിച്ച സോമം കുടിച്ചാലും.

8 യദിന്ദ്രാഗ്നീയദേവതുർവ്വശേഷ

യദ്രഹ്യഷാനഷ പുരുഷസ്ഥഃ

അതഃ പരിവൃഷണാവാഹിയാത

മഥാസോമസ്യ പിബതം സുതസ്യ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്രാഗ്നി, യൽ

യദേഷ സ്ഥഃ

— യദി

— നിയതേഷു, പരേഷാമഹിംസകേഷു മനുഷ്യേഷു ഭവഥാ, വരേന്തഥേ

(യദിവാ) തുർവ്വശേഷ

— ഹിംസകേഷു മനുഷ്യേഷു വരേന്തഥേ

യൽ ദ്രഹ്യഷ

— യദിവാ ദ്രോഹം, പരേഷാ മുപദ്രവചിച്ഛത്സു മനുഷ്യേഷു വരേന്തഥേ

- (യദിവാ) അനുഷ്ടുപം — പ്രാണസ്യ, സഹലൈഃ
പ്രാണൈര്യുക്തേഷു, ജ്ഞാതൃഷു
അനുഷ്ടുപം മനുഷ്യേഷു
വർത്തമേ
- (അന്യേഷാംഹി പ്രാണാനിഷ്ഠലാഃ, ജ്ഞാതാഹിനത്വാൽ, അനു
ഷ്ടാനാഭാവോച)
- (തഥാ) പൃതൃഷു — കർമ്മൈഃ പൂരയിതവ്യേഷ്വന്യേഷു
സ്തോത്രജനേഷു വർത്തമേ
- അതഃ പരി — പരിതോസ്താൽ, സർവ്വസ്താൽ
സ്ഥാനാൽ
- ഹേ വൃഷണേ, ആ
യാതം ഹി — ആഗച്ഛതമേവ
- അഥ സുതസ്യ സോമസ്യ പിബതം

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ, നിങ്ങൾ നിയതചി
ത്തരും പരോപകാരികളുമായ മനുഷ്യരുടെ ഇടയിലൊ, പര
ഹിംസകരമായ മനുഷ്യരുടെ ഇടയിലൊ, എല്ലാവരെയും ദ്രോഹി
യ്യാനിഷ്ഠിയ്ക്കുന്ന മനുഷ്യരുടെ ഇടയിലൊ, അറിവുള്ളവരും അനു
ഷ്ടാതാക്കളുമായി, സഹലങ്ങളായ പ്രാണങ്ങളോടു കൂടിയവരുടെ
ഇടയിലൊ, കർമ്മങ്ങൾകൊണ്ട് സ്വയം പോഷിപ്പിക്കുന്ന മ
നുഷ്യരുടെ ഇടയിലൊ-എവിടെയായാലും അവിടെ നിന്നെ
ല്ലാം, അല്ലയോ കാമവർഷിതാക്കളേ, നിങ്ങൾ തീർച്ചയായും വ
ന്നാലും. പിന്നെ ചതച്ച സംസ്കരിച്ച സോമം കടിച്ചാലും.
(യദ, ഇവ്ശൻ, ദൃഹ്യ, അനു, പൃതൃ എന്നിവർ പൂരാണങ്ങൾ
പ്രകാരം യയാതിയുടെ പുത്രന്മാരാണ്. അവരുടെ കലങ്ങളെ
ഉദ്ദേശിച്ചുകൊണ്ട് യദാകളിൽ എന്നും മറ്റും ബഹുവചനമായി
പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത്. ആ വാക്കുകളുടെ അർത്ഥം പരിഗണിച്ച് വി
വിധ സ്വഭാവരായ മനുഷ്യരെ ഏകത്താണ് സായണാചാര്യൻ
അർത്ഥം പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത്)

- 9 യദിന്ദ്രാഗ്നി അപമന്ത്യാപൃഥിവ്യോ
മ്മധ്യമന്ത്യാപരമന്ത്യാമൃതസ്ഥഃ
അതഃ പരിവൃഷണോവാഹിയാത
മഥാസോമസ്യപിബതം സുതസ്യ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്രാഗ്നി, അവമസ്യാം

പൃഥിവ്യാം — സന്നിതൃഷ്ടായാം അസ്യാം
ഭൂമ്യാം

യൽ സ്ഥഃ — യദിവത്തമാനൌ ഭവഥഃ

(യദിവ) മധ്യമസ്യാം

(പൃഥിവ്യാം) — അന്തരീക്ഷലോകേ

ഉത പരമസ്യാം

(പൃഥിവ്യാം) — ഉൽകൃഷ്ടായാം, ദൂരേവർത്ത
മാനായാം ഭൂലോകേ വത്തേഥേ

അതഃ പരി ഹേ വൃഷണൌ,

ആ യാതം ഹി — ആഗച്ഛതഥേവ

അഥ സുതസ്യ സോമസ്യ പിബതം

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ, സമീപത്തുള്ള ഈ ഭൂമിയിൽ നിങ്ങൾ വത്തിച്ചാലും, മധ്യത്തിലുള്ള അന്തരീക്ഷത്തിൽ വത്തിച്ചാലും, പരമമായ, ഉൽകൃഷ്ടമായ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ വത്തിച്ചാലും, അവിടെ നിന്നെല്ലാം, അല്ലയോ കാമവന്ദിതാക്കളേ, തീർച്ചയായും വന്നാലും, എന്നിട്ട് ചതച്ച സംസ്കരിച്ച സോമം കുടിച്ചാലും.

10 യദിന്ദ്രാഗ്നിപരമസ്യാം പൃഥിവ്യാം

മധ്യമസ്യാം പരമസ്യാം യൽസ്ഥഃ

അതഃ പരിവൃഷണോവാഹിയാത

മഥാസോമസ്യ പിബതം സുതസ്യ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്രാഗ്നി, യൽ (യദി)

പരമസ്യാം പൃഥിവ്യാം — ഭൂലോകേ

മധ്യമസ്യാം (പൃഥിവ്യാം)— അന്തരീക്ഷേ

ഉത അവമസ്യാം

(പൃഥിവ്യാം) സ്ഥഃ — ഭൂമ്യാം വത്തേഥേ

അതഃ പരി ഹേ വൃഷ്ണൌ
 ആ യാതം ഹി — ആഗച്ഛതമേവ
 അഥ സുതസ്യ സോമസ്യ പിബതം.

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ; സ്വഗൃത്തിലോ, അന്തരിക്ഷത്തിലോ, ഭൂമിയിലോ നിങ്ങൾ വർത്തിച്ചാലും അവിടെ നിന്നെല്ലാം അല്ലയോ കാമവഷിതാക്കളേ, തീർച്ചയായും വന്നാലും എന്നിട്ടു ചതച്ചു സംസ്കരിച്ച സോമം കുടിച്ചാലും.

11 യദിന്ദ്രാഗ്നിദിവീഷോയൽ പൃഥിവ്യം.

യൽപവ്വതേഷ്യോഷധീഷ്വപസ്യ

അതഃ പരിവൃഷ്ണവാഹിയാത

മഥാസോമസ്യ പിബതം സുതസ്യ

അന്വയം:-

ഹേ ഇന്ദ്രാഗ്നി, ദിവീ

യൽ സ്ഥഃ — യദിദ്യലോകേ ഭവഥഃ

യൽ പൃഥിവ്യം,

പവ്വതേഷ്യ, ഓഷധീഷ്യ

അപസ്യ — യദിവാഭൂലോകേ,
 മേന്യാദീഷ്യ, തിലമാഷപ്രീഹ്യാ
 ദീഷ്യ, ഉദകേഷ്യസ്ഥഃ

ഹേ വൃഷ്ണൌ അതഃ

പരി ആ യാതം ഹി — ആഗച്ഛതമേവ

അഥ സുതസ്യ സോമസ്യ പിബതം.

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ, നിങ്ങൾ സ്വഗൃത്തിലോ, ഭൂമിയിലോ, മേൽ മുതലായ പവ്വതങ്ങളിലോ, നെല്ല്, ഉഴുന്ന്, എള്ള് തൊട്ടു സസ്യാദികളിലോ വെള്ളങ്ങളിലോ വർത്തിച്ചാലും. അല്ലയോ കാമവഷകരേ, അവിടെ നിന്നെല്ലാം വന്നാലും എന്നിട്ടു ചതച്ചു സംസ്കരിച്ച സോമം കുടിച്ചാലും.

12 യദിത്രാഗ്നി ഉദിതാ സൂര്യസ്യ
 മധ്യേദിവസ്സധയാ മാദയേഥേ
 അതഃപരിവൃഷണോ വാഹിയാത
 മമാസോമസ്യ പിബതം സുതസ്യ

അന്വയം:-

ഹേ ഇത്രാഗ്നി, ഉൽ-ഇതാ

സൂര്യസ്യ — ഉദയം പ്രാപ്തസ്യോദിത്യസ്യ
 സംബന്ധിനഃ

ദിവഃ മധ്യേ — ദ്യോതമാനസ്യാന്തരീക്ഷസ്യ
 മധ്യഭാഗേ

സ്വധയാ യൽ മാദയേഥേ — ആത്മീയേന തേജസാ യസ്മാൽ
 തൃപ്തവേഥഃ

(തസ്മാൽ) ഹേ വൃഷണോ

അതഃ പരി ആ യാതം ഹി — ആഗച്ഛതമേവ

അഥ സുതസ്യ സോമസ്യ പിബതം.

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഇത്രാഗ്നികളേ, ഉദിച്ചയൻ സൂര്യനെ
 സ്സംബന്ധിജ്ഞാത ദ്യോതമാനമായ അന്തരീക്ഷത്തിന്റെ നടു
 വിൽ നിങ്ങൾ സ്വതേജസ്സുകൊണ്ട് (ലോകോപകാരത്തിന്നാ
 യി) യാതൊരു കാരണത്താൽ വർത്തിക്കുന്നവോ, ആ കാരണ
 ത്താൽ, അല്ലയോ കാമവഷിതാക്കളേ, അവിടെ നിന്ന് തീർച്ച
 യാതും വന്നാലും. ഏന്നിട്ട് ചതച്ച സംസ്തരിച്ച സോമം
 കുടിച്ചാലും.

13 ഏവേത്രാഗ്നിപപിവാംസാസുതസ്യ

വിശ്വാസുഭ്യം സഞ്ജയതസ്ഥിനാനി

തന്നോമിത്രോ വർക്കോമാമഹന്താ

മദിതിസ്സിന്ധഃ പൃഥിവീ

അന്വയം:-

ഹേ ഇന്ദ്രാഗ്നി, സുതസ്യ
ഏവ പപി-വാംസാ — അഭിഷ്ഠം സോമമേവ
പീതവന്തേ യവാം

അസുഭ്യം വിശ്വാ ധനാനി
സം ജയന്തം — പ്രയച്ഛതം

(യൽ പ്രാത്ഥിതം) തൽ
നഃ മിത്രം വരണഃ
അഭിതിഃ സിന്ധുഃ
പിഥിവീ ഉത ദ്യോഃ
മമഹന്താം

— പുജയന്താം

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ, ചതച്ച സംസ്തരിച്ച സോമം ഇപ്രകാരം കടിച്ചു നിങ്ങൾ ഞങ്ങൾക്ക് എല്ലാ ഐശ്വര്യങ്ങളും തന്നരുളണം. ഈ പ്രാർത്ഥിതത്തെ മിത്രനും വരണനും അഭിതിയും സിന്ധുവും പൃഥിവിയും ദ്യോവും കൊണ്ടാടട്ടെ.

വഗ്ഗം 28-29

1 വിഹ്യവ്യം മനസാ വസ്യ ഇച്ഛ
നിന്ദ്രാഗ്നീജ്ഞാസ ഉതവാസജാതാൻ
നാന്യായുവൽ പ്രമതിരസ്തീമഹ്യം
സവാന്ധിയം വാജയന്തീമതക്ഷം

അന്വയം -

ഹേ ഇന്ദ്രാഗ്നി, വസ്യഃ
ഇച്ഛൻ — പ്രശസ്തം ധനം കാര്യമാനോഹം
ജ്ഞാസഃ ഉത വാ സ-
ജാതാൻ — ജ്ഞാതീനപിവാ
ബന്ധവാൻ
മനസാ വി ഹി അഖ്യം — യുവാമേവജ്ഞാതിരൂപേണ,
ബന്ധുരൂപേണ ച
വ്യജ്ഞാസിഷം

യുവൽ അന്യോ	— യുവാഭ്യോം അന്യേനകേനചിത്
മഹ്യം (ദത്തം) പ്ര-മതി:	— പ്രകൃഷ്ടാബദ്ധി:
ന അന്യീ	— മദീയൈഷാ പ്രകൃഷ്ടാബദ്ധി:
	— യുവാഭ്യോമേവദത്താ
സ: (അഹം) വാ:	— യുവയോസ്സംബന്ധിനി.
വാജ-യന്തിം ധിരം.	— അന്നമസൃഭ്യമിച്ഛന്തിം സൂതി.
അതക്ഷം	— അകാർഷം.

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ, പ്രഗസ്തമായ ഐശ്വര്യം കാംക്ഷിക്കുന്ന ഞാൻ ചാച്ഛക്കാറെയോ, (മററു) ബന്ധുക്കളെയോ (അവർ ധനദാതാക്കളാണെങ്കിലും) ഗണിയുന്നില്ല. ചാച്ഛക്കാരായും ബന്ധുക്കളായും നിങ്ങളെത്തന്നെയാണ് കണക്കാക്കുന്നത്. നിങ്ങളാലല്ലാതെ, അന്യനാരാലും നല്ലപ്പെട്ടതല്ല എന്റെ മികച്ച ബദ്ധി. അപ്രകാരമുള്ള ഞാൻ നിങ്ങളെസ്സംബന്ധിച്ചതും, എനിക്കു (പുഷ്പി) പ്രാർത്ഥിക്കുന്നതുമായ സൂതി ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്നു.

2 അശ്രുവംഹിദ്രിദാവത്തരാവാം
വിജാമാതൃതവാഘാസ്യാലാൽ
അമാസോമസ്യപ്രയതീയുവഭ്യോ
മിന്ദ്രാഗ്നിസ്തോമജനയാമിതവ്യം.

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്രാഗ്നി, വാ:	— യുവാം.
വി-ജാമാതൃ:	— ശ്രുതാഭിരൂപയാദിഗുണൈർവിഹിത: ജാമാതായമാകന്യാവതേ ബഹുധനം പ്രയച്ചതി, തതോതിഗയേന
ഉത വാ സ്യാലാൽ	— സ്യം ശുപ്തം, തസ്മാൻവാജാൻ ആപചതി (വിവാഹകാലേ ഇതിന്ത്യാലാ: കന്യാഭ്രാതാ) സയമാ ഗേനീപ്രീത്യർത്ഥം ധനം പ്രയച്ചതിതതോപ്യതിഗയേന

ഭൂരിഭാവം-തരാ	— അതിശയേന ബഹുധനസ്യ ഭാതാരൌ
അശ്രുവം ഹി	— അശ്രുഷം വലു
(തമാചസതി) അഥ	
യുവ-ഭ്യോം സോമസ്യ	— അഭിഷുതസോമസ്യ
പ്ര-യതീ	— പ്രഭാനേന സഹ
നവ്യം സ്തോമം	
ജനയാമി ഘ	— നവതരംസ്തോത്രം നിഷ്യാദയാമി

അർത്ഥം.—അല്പയോ ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ, വിഭവവും സൗന്ദര്യവുമില്ലാത്ത ജാമാതാവ് (മകളെ വിവാഹം ചെയ്യുന്നവൻ) കന്യകാരക്ഷിതാവിന് ബഹുധനം കൊടുക്കുന്നതിലും എത്രയോ അധികവും, വിവാഹ വേളയിൽ മുറത്തിലെ മലർ കന്യകയ്ക്കടുത്തു കൊടുക്കുന്ന ഭൂതാവ് (അളിയൻ) സഹോദരിയെ സ്നേഹിച്ച് ധാരാളം ധനം കൊടുക്കുന്നതിലും വളരെ അധികവും, ധനം കൊടുക്കുന്നപരാൺ നിങ്ങളെന്ന് കേട്ടിട്ടുണ്ടല്ലോ, അപ്രകാരമിരിയ്ക്കേ, നിങ്ങൾക്ക് ചതച്ച സംസ്കരിച്ച സോമത്തോടൊപ്പം പുതുതായ സ്തോത്രവും ഉണ്ടാക്കുന്നു.

3 മാച്ഛേ¹മരശ്ശീ²രിതിനാ³ധമാനാഃ
പിതൃ⁴നാം ശക്തീ⁵രന്യച്ഛമാനാഃ
ഇന്ദ്രാഗ്നി⁶ഭ്യോഽംകം വൃ⁷ഷ്ണോമദന്തി
താഹ്യ⁸ദ്രീധിഷ്ണായാ ഉപ⁹സ്ഥേ

അന്വയം:—

രശ്മിൻ	— യഥാരശ്മയഃ, രജജവഃ ദീപ്താഃ, അവിച്ഛിന്നാവേന്തി ഏവമവി ച്ഛിന്നാൻ പുത്രപൌത്രാദീൻ
മാ ഹേദമ ഇതി	— മാവിച്ഛിന്നാൻ കർമ്മ ഇതിബുദ്ധ്യോ
നാധമാനാഃ	— ഇന്ദ്രാഗ്നോസ്തുകാശാൽ തഥാ വിധാൻ പുത്രാദീൻ യാചമാനാഃ

(തമനന്തരം) പിതൃണാം

ശക്തിഃ — ശക്ത്യന്തപാദകാൻ, വിദ്യോൻ
പാദകാൻ താൻ പുത്രാദിൻ

അന-യച്ചമാനാഃ — അനക്രമേണ നിയതാൻ കർത്ത

വൃഷണഃ — സേവന്താരഃ, പുത്രോൽപാദന
സമർത്ഥാഃ, സപത്നികാഃ
(യജമാനാഃ)

ഇന്ദ്രാഗ്നി-ഭ്യാം കം — സുഖം യഥാഭവതിതഥാ

മദന്തി — സ്മവന്തി

ഹി അഭി താ — യസ്മാൽ ശത്രുൻ ആദൃണന്തേ,
ഹിംസന്തോ, വിഭാരയന്തോ
താവിന്ദ്രാഗ്നി

ധിഷണായാഃ ഉപ-സ്ഥേ — സ്മത്യാഃ ഉപസ്ഥാനേ, സമീപേ
(ഭവതഃ)

(തസ്മാൽ തൽസാന്നിദ്ധ്യായ സ്മവന്തി)

അർത്ഥം.—നീണ്ട കയറുകൾ പോലെ പുത്രപൗത്രാദി പൗ
സ്വര മുറിയായ് നില്ക്കണമെന്നുകരുതി, ഇന്ദ്രാഗ്നിയുടെ അടു
ക്കൽ ആ വിധം പുത്രന്മാരെ യാചിക്കുന്നവരായി, പിന്നീട്
പിതാക്കളുടെ ശക്തികളെ, വീര്യത്തെ, സ്വയം ഉല്പാദിപ്പിക്കുന്ന
(അതായത് സ്വയം സന്നാഹോൽപാദനം ചെയ്യുന്ന) ആ പുത്ര
ാദികളെ ക്രമത്തിൽ വളത്തി നിയതശീലന്മാരാക്കി, അവർ
സപത്നികരായി, പുത്രോൽപാദന സമർത്ഥരായി അപ്രകാ
രമുള്ള യജമാനന്മാരാണ്. (പിതൃദത്തന്മാരുടെ പ്രാർത്ഥനയും
നിയന്ത്രണവും കൊണ്ട് സന്തോഷത്തിൽ ചരിച്ച് ഹൃദയത്തിൽ
ളായ യജമാനന്മാരാണ്) ഇന്ദ്രാഗ്നികൾക്ക് എപ്രകാരമായാൽ
ഇപ്പോൾ ഭവിയുമോ, അപ്രകാരം, സ്മരിക്കുന്നത് ശത്രുക്കളെ
പിളക്കുന്നവരായ ഇന്ദ്രാഗ്നികൾ സ്മരിക്കുകയാൽ എന്തെന്നു
കൊണ്ട്, അവരുടെ സാന്നിദ്ധ്യത്തിനായി ആ യജമാനന്മാർ
സ്മരിക്കുന്നു.

4 യുവാ¹ഭ്യാ¹ദേവീ¹ധിഷണാ¹മദായേ
 ത്രാ¹ഗ്നി¹സോമ¹മുശതി¹ സുനോതി¹
 അശ്വി¹നാ ഭ്രേ¹ഹസ്താ¹സുപാണീ¹
 ആ¹ധാവ¹തമ്മധു¹നാ പൃ¹ങ്ക്തമപ്¹സു

അനവയം -

ഹേ ഇന്ദ്രാഗ്നി, യുവാഭ്യാം

മദായ — യുവയോഹ്ഷായ
 ദേവീ ഉശതി ധിഷണാ — ഭ്യോതമാനാ യുവാം കാമയമാനാ
 മന്ത്രരൂപാവാക്

സോമം സുനോതി — സംസ്കൃതി

അശ്വിനാ ഭ്രേ-ഹസ്താ — അശ്വവന്തൗ,
 ശോഭനഭോദ്യണ്യൗ

സു-പാണീ — (മണിബന്ധാഭ്യുപാഗം :
 പാണി:) ശോഭനപാണീ

തൗ (യുവാം) ആ

ധാവതം — ശീഘ്രമാഗച്ഛതം

(ആഗത്യപ) അപ്-സു — ഉദകേഷു (വത്തമാനേന)

മധുനാ — മാധുര്യോപേതേന സാരാംശേന

പൃങ്ക്തം — അസ്പദീയം സോമം
 സംയോജയതം

അവയം.-അല്ലയോ ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ, നിങ്ങളുടെ ഹിഷത്തിനായി തിളങ്ങുന്നതും, നിങ്ങളെ കാമത്തോടുകൂടി ഉററുനോക്കുന്നതുമായ (നിങ്ങളുടെ സ്വീകാരത്തിൽ താല്പര്യമുള്ള) മന്ത്രരൂപമായ വാക്കാണ് സോമത്തെ സംസ്കരിയ്ക്കുന്നത് കതിരകളോടുകൂടിയവരും, (ദാനംകൊണ്ട്) മംഗളഹസ്തന്മാരും, (ശക്തികൊണ്ട്) ശോഭനപാണികളുമായ ആ നിങ്ങൾ വേഗത്തിൽ വന്നാലും വന്നിട്ട് വെള്ളത്തിലുള്ള മധുരമായ സാരത്തോടു ഞങ്ങളുടെ സോമത്തെ സംയോജിപ്പിച്ചാലും.

5 യുവാമിത്രാഗ്നീ വസുനോവിഭാഗേ

തവസ്തമാശുശ്രവ വൃത്രഹത്യേ

താവസദ്യോ ബഹിഷിയജേണ അസ്മിൻ

പ്രചർഷണീ മാദയേമാം സുതസ്യ

വ 28

അന്വയം:-

ഹേ ഇത്രാഗ്നീ, വസുനഃ

വി-ഭാഗേ

— സ്തോത്രഭ്യേ: ധനസ്യഭാനേ
വിഭജനേ (താല്പര്യേണ
വർത്തമാനേ)

യുവാം വൃത്ര-ഹത്യേ

— വൃത്രാസുരസ്യ ഹനനേ

തവാ-തമാ

— അതിശയേന ബലിനേ

ശുശ്രവ

— അശ്രോഷം

ഹേ ചർഷണീ,

— സർവ്വസ്യദ്രഷ്ടാരേ

തൌ (യുവാം) അസ്മിൻ

യജേണ ബഹിഷി

— വേദ്യോമാസ്തിഷ്ണ ദഭേ

ആ-സദ്യേ

— ഉപവിശ്യ

സുതസ്യ പ്ര മാദയേമാം — പ്രകർഷണേ തൃപ്തൌ ഭവതം

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇത്രാഗ്നികളേ, സ്തോതാക്കൾക്ക് (അഹ്താനസാരമായി) ധനം വിഭജിപ്പിക്കുന്നതിൽ താല്പര്യമുള്ള നീങ്ങൽ വൃത്രവധത്തിൽ അത്യന്തം ബലശാലികളായിരുന്നവെന്ന് കേട്ടിട്ടുണ്ട്. അല്ലയോ എല്ലാവരിനെയും കാണുന്നവരേ, ആ നീങ്ങൽ ഈ യജ്ഞത്തിൽ വേദിയിൽ വിരിച്ച ദഭേയിൽ വന്നിരുന്നത്, ചതച്ച സംസ്ഥാരിച്ച സോമത്തിന്റെ പാനത്താൽ ഏറ്റവും തൃപ്തരായി ഭവിച്ചാലും.

6 പ്രചർഷണീഭ്യേ പുതനാഹവേഷു

പ്രപൃഥിവ്യാരിരിചാഥേ ദിവശ്ച

പ്രസിന്ധുഭ്യേ പ്രഗിരിഭ്യോമഹിതാ

പ്രേത്രാഗ്നീവിശ്വാ ഉവനാത്യന്യാ

അന്വയം -

ഹേ വഭ്രു-ബാഹു,

ഇന്ദ്രാഗ്നി, ആ ഭരതം — അസ്മദേവം ധനമാഹരതം

(ആഹുത്യം) ശിക്ഷതം — അസ്മദ്യേദത്തം

(അപിച) അസ്മാൻ

ശചിഭിഃ അചതം — അനഘാത്യൻ ആത്മിയൈഃ
കമ്മഭിഃ രക്ഷതം

(കിഞ്ച) സൂര്യസ്യ യേഭിഃ — സൂര്യാത്മനഃ ഇന്ദ്രസ്യ യൈഃ
അച്ഛിഭിഃ, രശ്മിഭിഃ

നഃ പിതരഃ — അസ്മാകം പുച്ഛപുരുഷാഃ

സ-പിതം — സഹപ്രാപ്തവ്യം സ്ഥാനം

ആസൻ — ബ്രഹ്മലോകമഗച്ഛൻ
(അച്ഛിരാദിമാന്യേണഹി
ഉപാസകാ ബ്രഹ്മലോകം
ഗച്ഛന്തി)

നേ രശ്മയഃ ഇമേ ന — ഇദാനിമസ്മാഭിദ്യുശ്യമാനാഃ
ഏത ഏവ ഖലു

(സൂര്യാത്മന ഇന്ദ്രസ്യ യേ രശ്മയഃ, ത ഏവാഗേരപി, തസ്മാൻ
സൂര്യസ്യ രശ്മിനാ, സ്വപന്നേന ഇന്ദ്രാഗ്നയാതഭേയാരപിസ്തന്തി
സ്തിദ്ധാ)

അർത്ഥം-—അല്ലയോ വഭ്രുപാണികളായ ഇന്ദ്രാഗ്നികളേ,
ഞങ്ങൾക്ക് ധനം കൊണ്ടുവരണം, തരണം കൂടാതെ കമ്മാന
ഘാതാകളായ ഞങ്ങളെ കമ്മങ്ങളാൽ രക്ഷിക്കണം. പിന്ന
യോ, സൂര്യാത്മാവായ ഇന്ദ്രന്റെ ഏതേത് അച്ഛിസ്സു (രശ്മി)
കളിലൂടെ ഞങ്ങളുടെ മാനുഷന്മാർ, ആ രശ്മികളോടൊന്നി
ച്ചുപോകാവുന്ന ബ്രഹ്മലോകം പ്രാപിച്ചുവോ അവ നന്നെയോ
ണ(ആ രശ്മികൾ തന്നെയോ)ല്ലോ ഞങ്ങളാലിപ്പോൾ കാണ
പ്പെടുന്നത് (സൂര്യാരശ്മികളിലൂടെയാണ് ബ്രഹ്മലോക
പ്രാപി ഏത ഭക്തി സാധനമായാ, തന്നെൻ്റെ രശ്മികൾ

8 പുരന്ദരാശിക്ഷതം വഭ്രഹസ്താ
 സ്താഹുഗ്രാഹി അവതംഭരേഷു
 തന്നോമിത്രോവരണോമാമഹന്താ
 മദിതിസ്സിന്ധുഃ പൃഥിവീഉതദ്യോഃ

അനവയം.—

ഹേ വഭ്ര—ഹസ്താ, പുരം—

ദരം, ഇഗ്രാഹി

— വഭ്രഹസ്തേ, അസുരപുരാണ
 ഭാരയിതാരൈ,

ശിക്ഷതം

— അസുഭപേക്ഷിതം ധനം
 പ്രയച്ഛതം

(അപിച) ഭരേഷു

അസ്താൻ അവതം

— സംഗ്രാമേഷു രക്ഷതം

(യൽ പ്രാർത്ഥിതം) നഃ

തൽ മിത്രഃ വരണഃ

അദിതിഃ സിന്ധുഃ

പൃഥിവീ ഉത ദ്യോഃ

മമഹന്താം

— പുജയന്താം

അർത്ഥം—അല്ലയോ വഭ്രപാണികളും അസുരപുരങ്ങൾ ഉക്തപരമായ ഇഗ്രാഹികളെ, ഞങ്ങളുമായിച്ച ധനം തന്നണം. കൂടാതെ യുദ്ധങ്ങളിൽ ഞങ്ങളെ രക്ഷിക്കണം. ഈ ത്വമിതത്തെ മിത്രം വരണവും അദിതിയും സിന്ധുവും പൃഥിവീയും ദ്യോവും കൊണ്ടാടട്ടെ

വശ്വം 30-31. ശ്രീഷ്ടുബ്ജഗത്യുചനസീ ലുഭോഭേ

അന്വയം -

ഹേ ഋഭവഃ മേ അപഃ തതഃ - മയാ അഗ്നിഷ്ടോമാദിരൂപം
കമ്മേബഹുഗഃ വിസ്താരിതം
പുവ്വമനുഷ്ഠിതം

തൽ ഉ പുനഃ തായതേ - തദേവപുനഃ വിസ്താര്യതേ,
അനുഷ്ഠീയതേ

(തത്ര) സ്വാദിഷ്ടാ ധീതിഃ - സ്വാദുതമാ, അതിശയേന
പ്രീതികരാസ്തതിഃ (ച)

ഉചമായ ശസ്യതേ - സ്തുത്യായ യുഷ്മൽഗണായ
പാഠ്യതേ

(അപി ച) ഇഹ സമുദ്രഃ

അയം - അസ്തിൻ യാഗേ സമുദ്രനഗീലഃ,
സോമരസഃ

വിശ്വ-ദേവ്യഃ

- വിശ്വദേവോ ദേവേഭ്യഃ
പര്യായോ യഥാ ഭവതി തഥാ
സസ്വാദിതഃ

(തസ്യ) സ്വാഹാ-കൃതസ്യ-

സ്വാഹാകാരേണാഗ്നൗ
പ്രക്ഷിപ്തസ്യ സോമസ്യ
പാനേന

സം ഉ തൃപ്ണത

- സമ്യഗേവ തൃപ്താഭവത

അർത്ഥം-അല്ലയോ ഋഷഭേ ഏന്നാൽ മുമ്പ് അഗ്നിഷ്ടോ
മാദി കമ്മം ധാരാളമായി അനുഷ്ഠിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട് അതുതന്നെ
വീണ്ടും (ഇതാ) അനുഷ്ഠിക്കപ്പെടുന്ന അതിൽ ഏറ്റവും മധുര
മായ നിങ്ങൾക്കു പ്രീതികരമായ സ്തുതിയും പൊലുപ്പെടുന്ന
കൂടാതെ ഈ യാഗത്തിൽ തിളച്ച മേല്ലോട്ടു വരുന്ന സോമരസം
എല്ലാ ദേവന്മാർക്കും തികയത്തക്കവിധം ഒരുക്കിയിരിക്കുന്ന
സ്വാഹാശബ്ദത്തോടുകൂടി അഗ്നിയിൽ ഹോമിക്കപ്പെടുന്ന ആ
സോമത്തിന്റെ പാനത്താൽ നിങ്ങൾ സന്തൃപ്തരായി ഭവി
ച്ചാലും.

2 ആഭോഗയം പ്രയദിച്ചുന്ത ഐതനാ
 പാകാഃ പ്രാഞ്ചോമമകേചിദാപയഃ
 സൗധന്വനാസശ്ചരിതസ്യ ഭൂമനാ
 ഗച്ഛത സവിതുദാശ്രഷോ ഗൃഹം.

അന്വയം -

(ഹേ ജഭവഃ), അപാകാഃ	— പരിപക്വജ്ഞാനാഃ
പ്രാഞ്ചഃ മമ ആപയഃ	— പൂവ്വകാലീനാമമജ്ഞാതയഃ
കേ ചിത് (ഏവ)	— ഏവം ഭൂതായേകേചനയ്യം
ആഭോഗയം ഇച്ഛതഃ	— ഉപഭോഗ്യം സോമമിച്ഛതഃ
യൽ പ്ര ഐതന	— യദാ തപശ്ചരിതമരണ്യം ഗതവന്തഃ
ഹേ സൗധന്വനാസഃ, (തദാനിം) ചരിതസ്യ ഭൂമനാ	— സുധന്വനഃ പുത്രാഃ, — സമുപാജ്ജിതസ്യ തപസഃ ഭൂമി, ബഹുത്വേന
ദാശ്രഷഃ സവിതുഃ ഗൃഹം അഗച്ഛത	— തപസാലബ്ധ സോമാസ്സന്തഃ സവിതുസ്സംബന്ധി യജ്ഞഗൃഹം കൃതപാനാഃ യ്യം ഗതവന്തഃ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ജഭക്കളേ, തികഞ്ഞ ജ്ഞാനത്തോടു കൂടിയവരായ എന്റെ പൂവ്വന്മാരായ ജ്ഞാനികളിൽ ചിലരായ നിങ്ങൾ ഉപഭോഗ്യമായ സോമത്തെ ഇച്ഛിക്കുന്നവരായി എപ്പോൾ തപസ്സനുഷ്ഠിപ്പാൻ കാട്ടിൽ പോയോ അപ്പോഴാണ് ഒല്ലാ, സൗധന്വനന്മാരേ, (സുധന്വാവിന്റെ പുത്രന്മാരേ,) ചെല്ല തപസ്സിന്റെ മഹത്വംകൊണ്ട് ദാതാവായ സവിതാവിന്റെ യജ്ഞഗൃഹത്തിലെത്തി, തപസ്സുകൊണ്ട് സോമം ലഭിച്ചവരായും കടിച്ചവരായും നിങ്ങൾ പോന്നതു്

3 തൽസവിതാവോതൃതപമാസുവ
 ദഗോഹ്യം യച്ഛവയന്ത ഐതന
 ത്യബിച്ഛമസമസുരസ്യക്ഷണ
 മേകംസന്തമകൃണതാ ചതുവ്യയം

അന്വയം:—

(ഹേ ഋഭവ:) യൽ	— യദാ (യുയം)
അഗോഹ്യം	— ഗുഹിതമശക്യം, സന്ദൈർഘ്യം മാനം സവിതാരം
ശുവയന്ത:	— അപേക്ഷിതം സോമപാനം വിജ്ഞാപയന്തസ്സന്ത:
ഐതന	— ആഗച്ഛത
(യസ്മാൽ യുയം ദേവൈരാജ്ഞാപിതാസ്സന്ത:)	
അസുരസ്യ	— തപഷ്ടുസ്സംബന്ധിനം, തേനനിമിതം
ക്ഷണം	— സോമപാനസാധനം
ത്യം ചമസം	— തം പാത്രം
ഏകം ചിത് സന്തം	— അസഹായമേവ
ചതു:വയം അകൃണത	— ചതുവ്യധിം കൃതവന്ത:
(സൃഷ്ടാദൗ തപഷ്ടാ കൃതം ചമസം ഹോതൃചമസാദിമഖ്യ ചമസപതുഷ്ടയത്രപേണ ഋഭവ: കൃതവന്ത:)	
തൽ സവിതാ	— തദാ സവ്യസ്യ പ്രേരകോദേവ:
വ: അതൃത-ത്വം ആ	
അസുവൻ	— യഷ്ടാകം ദേവത്വം ആഭിമുഖ്യേന തേനവാൻ

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ഋഭവേ, നിങ്ങൾ, ആകാം മരിക്കാൻ കഴിയാത്ത, ഏവകാം കാണപ്പെടുന്ന സവിതാവിനോടു് ആഗ്രഹിക്കുന്ന സോമപാനം അറിയിക്കുന്നവരായിച്ചെന്നു്, ദേവന്മാരാൽ കല്പിക്കപ്പെട്ടവരായി, തപഷ്ടാചെന്ന അസുരനാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട സോമപാന പാത്രമായ ചമസത്തെ (ഒന്നായിത

ന്നതിനെ) ഹോതുചമസം മുതലായി നാലാക്കിചെയ്തു. അപ്പോൾ സർവ്വപ്രേരകനായ സവിതാവു നിങ്ങൾക്ക് ദേവത്വം നേരിട്ടു നല്ലകയാണല്ലോ ഉണ്ടായതു്.

4 വിഷ്വപീശമീതരണിത്വേന പാലതോ
മത്താസസ്സന്തോ അതുതത്വമാനശുഃ
സൌധന്വനാജ്വേസ്സുരചക്ഷസ
സ്സംവഥ്സരേസമപ്യന്തധീതിഭിഃ

അന്വയം:-

വാഘതഃ	— ജ്വതപിജഃ, അത്രതൈരുപേതാ ജ്വേഃ
ശമീ	— യാഗദാനാദീനി കമ്മാണി
തരണി-ത്വേന	— ക്ഷിപ്രത്വേന, ശൈശ്രേണ
വിഷ്വപീ	— വ്യാപ്യ, കൃത്വാ
മത്താസഃ സന്തഃ	— മനുഷ്യാസ്സന്തോപി
അതുത-ത്വം ആനശുഃ	— കൃതൈഃ കമ്മഭിരാന്തശിരേ, ലേഭിരേ
(ദേവത്വം പ്രാപ്യച)	
സൌധന്വനാഃ	— സുധ്വന്വനഃ പത്രാഃ
സൗ-ചക്ഷസഃ ജ്വേഃ	— സൂര്യസമാന പ്രകാശാഞ്ജേ
സംവഥ്സരേ	— സംവഥ്സരാവയവഭൂതേവസ ന്താദികാലേ അനുഷ്ഠേയൈഃ
ധീതി-ഭിഃ	— അഗ്നിഷ്ടോമാദികമ്മഭിഃ
സം അപ്യന്ത	— സംയുക്താ അവേൻ, ഹവിർഭാ ഗാഹ്വ ബഭ്രവഃ

അർത്ഥം.-ജ്വതപിജകളോടുകൂടിയ ജ്വലക്കൾ യാഗം, ദാനം മുതലായ കമ്മങ്ങളെ, വേഗതയോടുകൂടി (ആലസ്യമില്ലാതെ, ഒന്നിനുമേൽ ഒന്നായി) ചെയ്തിട്ട്, മനുഷ്യരായിരുന്നിട്ടും, ചെയ്യപ്പെട്ട കമ്മങ്ങളാൽ, ദേവത്വം പ്രാപിച്ച ദേവത്വം പ്രാപിച്ചിട്ടു, സൌധന്വനന്മാർ സൂര്യന് നല്ലപ്രകാശമുള്ള ജ്വലക്കൾ

ഉായ വസന്താദികാലങ്ങളിൽ അനഷ്ടിസ്തൃപ്പേണേ അഗ്നിഷ്ടോ
മാദി കമ്മങ്ങളോട് ചേർന്നുവരായി അതായത് അവയിൽ ഹ
വിഭാഗത്തിന്നുപോലായി.

5 ക്ഷേത്രമിവവിമമുന്മേജനേന്
ഏകംപാത്രമുവോജേഹമാനം.
ഉപസ്തതാ ഉപമനാധമാനാ
അമർത്യേഷശ്രവ ഇച്ഛമാനാഃ

വ. 30

അന്വയം:-

ഉപ-സ്തതാഃ ഋഭവഃ	— സമീപസ്ഥൈഃ ഋഷിഭിസ്തതാഃ ഋഭവഃ
ജേഹമാനം	— ഹോമക്രിയാഃപ്രതി പ്രയത്നമാനം.
ഏകം പാത്രം	— പാനസാധനം തപശ്ചാനിമ്മിതം ചമസംമാനദണ്ഡേന
ക്ഷേത്രം-ഇവ	— ഭൂമിമിവ
ഉപ-മം നാധമാനാഃ	— സന്യേഷാമുപമാനഭൂതം, പ്രശ സ്തം സോമലക്ഷണമെന്നം യാചമാനാഃ
തേ ജനേന	— തീക്ഷ്ണേന ശസ്ത്രേണചമസം ചതുഷ്വയരൂപേണകത്തം
വി മദഃ	— വിശേഷേണമാനം കൃതവന്തഃ
അമർത്യേഷ	— മരണധർമ്മനിത്യേഷദേവേഷ മദ്ധ്യേ
ശ്രവഃ ഇച്ഛമാനാഃ	— ഹവിർലുക്ഷണമെന്നമിച്ഛന്തഃ (തല്പാദായചമസം ചതുരഃ

അർത്ഥം:—ഋഷികളാൽ അടുത്തിരുന്ന് സ്തുതിക്കപ്പെട്ട ഋഷി
ക്കൾ ഹോമക്രിയയ്ക്കൊരുക്കിയതും തപശ്ചാവിനാൽ നിർമ്മിക്കു
പ്പെട്ടതുമായ പാനപാത്രത്തെ (ചമസത്തെ) ഭൂമിയെപ്പോലെ
അളന്ന്, ഉപമാനഭൂതവും ഉൽക്കൃഷ്ടവുമായ സോമരസം ആഗ്ര
ഹിക്കുന്നവരായി, മുച്ഛയുള്ള ആയുധംകൊണ്ട് നാലാകത്തക്ക
വിധം മുറിച്ചു. ദേവന്മാരുടെ ഇടയിൽ തങ്ങൾക്കും ഹവീരന്ന
മിച്ഛിച്ച അവർ അതു കിട്ടാൻവേണ്ടിയാണ് ചമസത്തെ നാ
ലാക്കിയത്.

6 ആമ്നീഷാ മന്തരിക്ഷസ്യ നൃഭ്യേ
സ്സുപാ-ഇവ ഘൃതം ജഹവാമവിഭംനാ
തരണിത്പായേ പിതൃരസ്യസശ്ചിര
ഋഭോ വാജമതഹന്ദിവോരജഃ

അന്വയം:—

അന്തരിക്ഷസ്യ നൃ-ഭ്യഃ	—	അന്തരിക്ഷലോകസ്യ സംബന്ധിഭ്യഃ നേത്രഭ്യഃ ഋഭ്യഃ
സുപാ-ഇവ	—	യഥാസുപാ, ജഹാ
ഘൃതം ആ ജഹവാമ	—	ആഭ്യോപേതം ഹവിഃ യഥാശാസ്ത്രം പ്രയച്ചാമ
(ഏവമേവ) മനീഷാം വിഭംനാ	—	സ്തുതിംജ്ഞാനേന (കർമ്മം)
(അപിച) യേ ഋഭവഃ പിതൃഃ	—	സർവ്വസ്യ ജഗതഃ പാലകസ്യ
അസ്യ തരണി-ത്പാ	—	സൂര്യസ്യ തരണിത്പാനി, തരണകൗശലാനി
സശ്ചിരേ	—	സൂര്യരശ്മി ഭൂതാസ്സന്തഃ പ്രാപഃ
(തേ) ദിവഃ രജഃ	—	ഋഭവഃ ദ്യോതമാനസ്യ സ്വർഗ്ഗലോകസ്യ സംബന്ധിനം
വാജം അതഹന്	—	യാഗദാനാദിഭിഃ കർമ്മഭിഃ ചമസചതുഷ്ടയകരണാദി

അർത്ഥം:-അന്തരീക്ഷലോകത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിലുള്ളവരും യജ്ഞനേതാക്കളുമായ ഋട്ടക്കൾക്ക് ജുഹുകൊണ്ടെന്നപോലെ നെയ്യുപസ്സരിച്ച ഹവിസ്സ് ശാസ്ത്രപ്രകാരമർപ്പിക്കുന്നു, (ഹോമിക്കുന്നു) അതുപോലെത്തന്നെ ജ്ഞാനത്തോടുകൂടി സ്തുതിചൊല്ലുന്നു കൂടാതെ, യാവരായ ഋട്ടക്കൾ സവ്യജഗൽപാലകനായ സൂര്യന്റെ അനുഗ്രഹത്തോടുള്ള (ഘൃഷ്ടങ്ങളിൽ നിന്ന് കരകടത്താനുള്ള സാമർത്ഥ്യങ്ങളെ) സൂര്യരശ്മികൾ തന്നെയായിത്തീർന്ന് പ്രാപിച്ചവോ, അവർ (ഋട്ടക്കൾ) പ്രകാശിക്കുന്ന സ്വർഗ്ഗത്തിന്റെ സോമരസത്തെ യാഗഭാനാദി കർമ്മങ്ങളാലും, ചമസത്തെ നാലാക്കി ചെയ്യാലും പ്രാപിച്ചു

7 ഋട്ടൻ ഇന്ദ്രശ്വസാ നവീയാ
 ഋട്ടോഽഭിവിസുഭിഷ്ടുഭിഃ
 യഷ്ടാകന്ദോ അവസാനിപ്രിയേ
 ഭിതിഷേമ പൃഥ്വീസുതീരസന്ധതാം

അന്വയം:-

(ഋട്ടവിഭാവാജ്ഞിതയഃ സുധന്വനഃ പുത്രാഃ)

(തത്ര) ശവസാ

നവീയാൻ

ഋട്ടഃ നഃ ഇന്ദ്രഃ

(അപി ച) വാഭേഭിഃ

വസു-ഭിഃ

ഋട്ടഃ വസുഭിഃ

ഹേ ദേവാഃ,

യഷ്ടാകം അവസാ

— ബലേന നവതരഃ പ്രശസ്തതരഃ

— അസ്താകം രക്ഷകഃ

— അന്നൈഃ, നിവാസഹേതുഭൂതൈർ
 മന്നൈഃ (ച)

— അസ്താകം നിവാസയിതാ,
 അന്നാനാം ധനാനാം ച ഭാതാ
 (വേതു)

— ഋട്ടപുത്രയഃ,

— രക്ഷണേന യുക്തേ

(അപി ച) സൗധന്വ
നാസ: നര:

സു-അപസ്യയാ

— സുധന്വന: പുത്രാ നേതാര:

— ശോഭനകർമ്മച്ഛയാ, യാഗാദോ
ചരണേന

ജിപ്രി പിതരാ,

— വൃദ്ധൗ മാതാപിതരൗ

യുവാനാ അകൃണോതന

— പുനർയ്യൗവ്വനോപേതൗ
അകൃദ്ധം

അർത്ഥം:-പണ്ട് ഒരു പ്രധിയുടെ പശു ചത്തു. ആ പ്രധി പൈക്കട്ടിയെക്കണ്ട് പ്രഭുക്കളെ സ്തുതിച്ചു. പ്രഭുക്കൾ അതുപോലെ മറ്റൊരു പശുവിനെ ഉണ്ടാക്കി, ചത്ത പശുവിന്റെ തോൽ കൊണ്ട് മുടി പൈക്കട്ടിയോടു ചേർത്തു. വൃദ്ധരായ തന്റെ പിതാക്കൾക്ക് അവർ വീണ്ടും യൗവ്വനം കൊടുത്തു. അതു രണ്ടുമാണ് ഈ പ്രകാശി സൂചിപ്പിക്കുന്നത്.

അല്ലയോ പ്രഭുക്കളേ, നിങ്ങൾ തോലുകൊണ്ട് പശുവിനെ തികച്ചും യോജിപ്പിച്ചുവല്ലോ. പിന്നെ തള്ളപ്പയ്യിനെ പൈക്കട്ടിയോടു വേണ്ടപോലെ ചേർക്കുകയും ചെയ്തു കൂടാതെ അല്ലയോ സുധന്വപുത്രന്മാരേ, നേതാക്കളേ, യാഗാദികർമ്മങ്ങളിലുള്ള ശ്രദ്ധകൊണ്ടും ആചരണം കൊണ്ടും നിങ്ങൾ വൃദ്ധരായ മാതാപിതാക്കളെ വീണ്ടും യുവാക്കളാക്കി.

9 വാദേഭിനോ വാജസാതാവവിസ്താ

ഭവാ ഇപ്രചിത്രമാർഹിരാധ:

തന്നോമിത്രോ വത്സോ മാമഹന്താ

മദിതിസ്സിന്ധ: പൃഥിവീ ഉതഭ്യേ:

(അപി ച) ചിത്രം രാധഃ

ആ ദർശി

— ചായനീയം ധനം അസ്സഭ്യം
ദാതും ആദ്രിയസ്വ

(യൽ പ്രാർത്ഥിതം) തൽ

നഃ മിത്രഃ വരണഃ

അഭിതിഃ സിന്ധുഃ

പ്രഥിവീ ഉത ദ്യോഃ

മഹത്താം

— പൃഥ്വിയന്താം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ഋഗ്വേദങ്ങളോടു കൂടിയ അവിടുന്ന് യുദ്ധത്തിൽ കതിരുകളാൽ (സഹായിച്ചു) ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും. കൂടാതെ മനോഹരമായ ധനം ഞങ്ങൾക്കു തരുവാൻ ശ്രദ്ധിച്ചാലും. ഞങ്ങളുടെ ഈ പ്രാർത്ഥനയെ മിത്രം വരണവും അഭിതിയും സിന്ധുവും പ്രഥിവിയും ദ്യോവും പുകൾക്കു

വക്തൃ 32

- 1 തക്ഷന്ത്രം സുവൃതം വിദ്മനാപസ
സ്തക്ഷന്ഹരി ഉദ്രവാഹാ വൃഷണസു
തക്ഷൻ പിതൃഭ്യോമുഭവോ യവദയ
സ്തക്ഷൻവഥസായ മാതരംസചാഭവം

അന്വയം.—

വിദ്മനാ-അപസഃ

ഋഭവഃ

— ഉൽകൃഷ്ടേന ജ്ഞാനേന നിഷ്ഠാഭ്യ
കർമ്മാണഃ, ലബ്ധകർമ്മാണഃ നേ

(അശ്വിനോഃ) രഥം

സു-വൃതം

തക്ഷൻ

(ത്ഥമാ) വൃഷൻ-വസു

— ശോഭനവർത്തനം

— അകർവ്വൻ

— സേചനസമരേണ ധനേന
യുക്തേ

ഇന്ദ്ര-വാഹാ ഹരി

*63

— ഇന്ദ്രസ്യ വാഹനഭൂതാവശോ

തക്ഷൻ	— കൃതവന്തഃ
(അപിച) പിതൃ-ഭ്യം	— സ്വകീയാഭ്യം വൃദ്ധാഭ്യം മാതാപിതൃഭ്യം
യുവൽ വയഃ	— യൌവ്വനോപേതമായഃ
തക്ഷൻ	— കൃതവന്തഃ
(അഥാ) വഥ്സായ	
മാതരം (ഗാം)	
സപാ-ഭവം	— സഹവത്തമാനം
തക്ഷൻ	— അകർവ്വൻ

അർത്ഥം:-ഉൾകൃഷ്ടജ്ഞാനത്താൽ കർമ്മം നേടിയവരായ
ഋഷഭരും അഗ്നികളുടെ അർക്കം നന്നാക്കി അതുപോലെ ദാനോ
സ്സകമായ ധനത്തോടു കൂടിയ ഇന്ദ്രപാഹനങ്ങളായ ഹരികളെ
ന്ന കർമ്മങ്ങളെ അവരാണെന്നാക്കിയതു് കൂടാതെ വൃദ്ധരായ
സ്വന്തം മാതാപിതാക്കൾക്കു് പുത്രന്മാരായി യൌവ്വനമുണ്ടാക്കി
അതുപോലെ പൈക്കട്ടിയെ തള്ളപ്പയ്യിനോടു ചേർത്തു (രണ്ടോ
മധ്യായത്തിൽ ഒന്നാം വഗ്ഗത്തിൽ 'തക്ഷൻനാസത്യാഭ്യം'
എന്നു തുടങ്ങുന്നതും പിന്നത്തേതും ഋക്കുകളിൽ ഇതേ സംഗതി
പ്രതിപാദിക്കുന്നു)

2 ആനോയജ്ഞായതക്ഷതഃ ഋഭവേയഃ
 ക്രത്യേദക്ഷായസുപ്രജാപതിമിഷം
 യഥാക്ഷയാമസപ്തപീരയാവിശാ
 തന്നശ്ശർദ്ധായധാസമാസിപ്രിയം

അന്വയം ~

(ഹേ ഋഭവേ) നഃ

യജ്ഞായ

ഋഭ-മൽ വയഃ

ആ തക്ഷത

— അസ്മാകം യജ്ഞാത്ഥം

— ഉരുഭാസമാനം ഹവിർലക്ഷണ
മന്നം

— ആസമന്താദലപാദയത

കൃത്യേ ദക്ഷായ	— കൃതവേ, അസുഭീയായകമ്ണേ ബലായ (ച)
സു-പ്രജാവതീം ഇഷം	— ശോഭനാഭിഃ പുത്രപൗത്രാഭി ലക്ഷണാഭിഃ പ്രജാഭിര്യുക്തമന്നം (ആതക്ഷത)
(അപിച) സർവ്വ-വീരയാ	— സർവ്വവീരൈഃ പുത്രാഭിഭിര പേതയാ
വിശാ	— പ്രജയാസഹ
യഥാ ക്ഷയാമ	— സുഖേനനിവസേമ
തൽ ഇന്ദ്രിയം	— താദൃശം ധനം
നഃ ശദ്ധായ സു ധാസഥ	— അസ്താകം ബലാത്ഥം സുഷ്ടുധത്ത പ്രയച്ചത

അർത്ഥം:-അല്പയോ ലഭിക്കട്ടേ, ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിന്് തെളിഞ്ഞെളി മിന്നുന്ന ഹവിസ്സിനുള്ള അന്നം പൂണ്ണമായുല്പാദിപ്പിച്ചാലും. ഞങ്ങളുടെ കർമ്മത്തിന്നും ബലത്തിന്നുംവേണ്ടി സർവ്വപുത്രപൗത്രാദികളോടുകൂടിയ പുഷ്പിയുണ്ടാക്കിയാലും. കൂടാതെ വീരപുത്രാദികളോടുകൂടിയ ഞങ്ങൾ സസുഖം നിവസിക്കാം. ആ സുഖത്തിന്് പര്യാപ്തമായ ധനം ഞങ്ങളുടെ ബലത്തിനായി നന്നായിത്തന്നതളിയാലും.

3 ആതക്ഷതസാതിമസ്യേതുവേ

സ്സാതിംരഥായസാതിമപ്രതേനരഃ

സാതിനോജൈത്രീം സമ്മഹേതവിശ്വഹാ

ജാമിമജാമിം പൃതനാസുസക്ഷണിം

അന്വയം. -

ഹേ നരഃ ലഭേവഃ

അസുഭ്യം

സാതിം ആ തക്ഷത

— അനുഷ്ഠാതുഭ്യഃ

— സംഭജനീയം ധനം ആ
സമന്താൽ കരുത

(അസുഭീയായ)

രഥായ സാതിം

— (ആതക്ഷത)

(തഥാ) അർവ്വതേ സാതി.	— അശ്വായാനം (ആതക്ഷത)
(കിഞ്ച) വിശ്വഹാ നഃ	— സവ്യേഷ്വഹസ്വസ്മാകം
ജൈത്രീം സാതി.	— ജയശീലചപരിമിതം ധനം
സം മഹേത	— സർവ്വോജനഃ സമ്യക്പുജയതു
(വയഞ്ച) പൃതനാസു	— സംഗ്രാമേഷു
സക്ഷണി.	— അസ്ഥാനഭിഭവന്തം
ജാമി. അജാമി.	— സഹജാതം, സഹാനൽപന്നം
	ശത്രു.

(യുഷ്മൽ പ്രസാദാഭിഭവേത)

അർത്ഥം.—അല്പയോ നേതാക്കളായ ഋഭുക്കളേ, അനുഷ്ഠാതാക്കളായ ഞങ്ങളെക്കുറേ, നേടേണ്ടും ധനം തികച്ചുണ്ടാക്കിയാലും. ഞങ്ങളുടെ രഥത്തിന് പുഷ്പിയുണ്ടാക്കിയാലും. കതിരയ്ക്ക് അന്നം തികച്ചുണ്ടാക്കിയാലും. കൂടാതെ ഞങ്ങളുടെ ജയശീലവും അപരിമിതവുമായ ധനത്തെ എന്നും എല്ലാ ജനങ്ങളും മാനിക്കട്ടെ. യുദ്ധങ്ങളിൽ എതിരിടുന്ന ശത്രുവിനെ, പാർശ്വക്കാരനായാലും അല്പകിലും നിങ്ങളുടെ പ്രസാദംകൊണ്ട് ഞങ്ങൾ ജയിച്ചാവൂ.

4 ഋഭുക്ഷണമിന്ദ്രമാഹുവളാതയ

ഋഭുൻവാജാൻ മരുതസ്സോമപീതയേ

ഉഭാമിത്രാവരുണാനൃഗമശ്വിനാ

തേനോഹിമ്പതൃസാതയേധിയേജിഷേ

അന്വയം.—

ഋഭുക്ഷണം ഇന്ദ്രം ഊതയേ

ആ ഹിവേ

— മഹാനന്ദമിന്ദ്രം രക്ഷണായാഹ്വയാമി

(തഥാ) ഋഭുൻ വാജാൻ

മരുതഃ (പ) സോമ-

പീതയേ

— ശ്രീൻ സുധന്വനഃ പുത്രാൻ

— സോമപാനാർത്ഥം (ആഹ്വയാമി)

(തഥാ) ഉഭാ	— യുഗളരൂപേണ സംഹത്യ വത്തമാനൌ
(ഭൌ) മിത്രാവരണാ അശ്വിനാ	— മിത്രാവരണാവശ്വിനൌച
നൃനം	— അവശ്യം സോമപാനാത്ഥം (ആഹ്വയാമി)
(അപിച ആഹുതാഃ ഇന്ദ്രാദയഃ) തേ നഃ	— അസ്സാൻ
സാതയേ, ധിയേ	— ധനായ, ധനസാദ്ധ്യായ കമ്മണേ
ജിഷേ	— ശത്രുണാം ജയാത്ഥം (ച)
ഹിമ്പന്തു	— പ്രേരയന്തു, ഗമയന്തു

അർത്ഥം—മഹാനായ ഇന്ദ്രനെ രക്ഷയ്ക്കായി വിളിക്കുന്നു അതുപോലെ ഋഭു, വിഭാവു, വാജൻ എന്നീ ഋഭുക്കളെയും മരുതന്മാർക്കളെയും സോമപാനത്തിനായി വിളിക്കുന്നു ഇരട്ട കളായി വത്തിയ്ക്കുന്ന മിത്രാവരണന്മാരെയും അശ്വികളെയും സോമപാനത്തിനു് അവശ്യം വിളിക്കുന്നു അങ്ങിനെ വിളിയ്ക്കപ്പെട്ട ഇന്ദ്രാദിവേവന്മാർ ഞങ്ങളെ ധനത്തിലേയ്ക്കും, ധനപ്രാപ്തിയുള്ള കമ്മത്തിലേയ്ക്കും ശത്രുജയത്തിലേയ്ക്കും എത്തിയ്ക്കട്ടെ

5 ലുഭുർഭായസംശിശാതുസാതിം
സമര്യജിഭാഭോ അസ്സാ അവിഷ്ടു
തന്നോമിത്രോ വരണോമാമഹന്താ
മദിതിസ്സിസുഃ പൃഥിവീ ഉതഭ്യേഃ

വ 32

അന്വയം —

ഋഭുഃ സാതിം	— പ്രഥമഃ അസ്സാകം ധനം
ഭായ സം ശിശാതു	— സംഗ്രാമാത്ഥം തീക്ഷ്ണീകരോതു (സംഗ്രാമോചിതധനമസൃഭ്യം പ്രയച്ഛതു)

(തഥാ) സമര്യ-ജിതീ

വാജഃ

അസ്മാൻ അവിഷ്യു

— സംഗ്രാമജേതാ തൃതീയഃ

— സ്തോത്രപുൻ അവതു

സംഗ്രാമാദ്രക്ഷതു

(യൽ പ്രാത്ഥിതം) തൽ നഃ മിത്രം വരണഃ അഭിതിഃ സിന്ധുഃ
പൃഥിവീ ഉത ദ്യോഃ മഹഹന്താം-പുരുഷന്താം.

അർത്ഥം.-ഋഗ്വേദത്തിൽ ഒന്നാമൻ ഞങ്ങളുടെ ധനത്തിന്ന് യുദ്ധത്തിന്നു വേണ്ട മുപ്പ് കൂട്ടട്ടെ. അതായത് യുദ്ധാവശ്യമായ ധനം തന്നെക്കൂട്ടട്ടെ. അതുപോലെ യുദ്ധോദ്യമേതാവായ വാജൻ, ഋഗ്വേദത്തിൽ മൂന്നാമൻ, ഞങ്ങളെ യുദ്ധത്തിൽ രക്ഷിക്കൂട്ടട്ടെ. ഞങ്ങളുടെ ഈ പ്രാത്ഥനയെ മിത്രം വരണം അഭിതിയും സിന്ധുവും പൃഥിവിയും ദ്യോവും കൊണ്ടാടട്ടെ.

വർഗ്ഗം 33-34-35-36-37. ദ്യാവാപൃഥിവ്യാവശ്യശ്ചിന്നോ ദേവതാ

1 ഇതേദ്യാവാപൃഥിവീ പൃച്ഛിതയേ
ഗ്നിഷഃഘർമ്മം സുരപം യാമന്നിഷയേ
യാജിർഭേകാരമംശായജിനാഥ
സ്താഭിത്രുഷുതീഭിരശ്ചിന്നാഗതം.

അന്വയം:-

(അഹം) ദ്യാവാപൃഥിവീ

പൃച്ഛിതയേ ഇതേ

(അപിച്ഛ) യാമൻ

ഇഷയേ

— ദ്യാവാപൃഥിവ്യൗ

— അന്യദീയസ്തോത്രാൽപുച്ഛം

അന്യദീയസ്തോത്രസ്യ അശ്ചി

നോഃ പ്രജ്ഞാപനായസ്തോമി

— യാമനി. അശ്ചിനോരാഗ

മനേസതി

— തദീയയാഗാത്ഥമാഹവനീയ

— രൂപേണസ്ഥാപിതം

ഘമ്മം, സു-രൂപം അഗ്നിം — പ്രവൃണ്ണനേനദീപ്തം, അതഃശ്വ
ശോഭനകാന്തിയുക്തം (സ്നേഹി)

ഹേ അശ്വിനാ ഭരേ

അംശായ — സംഗ്രാമേ യുഷ്മദീയ ഭാഗായ
ജയപ്രാപ്തയേ

യാഭിഃ ഊതി-ഭിഃ — രക്ഷാസംവിധാനൈസ്സഹ
(ആഗത്യ)

കാരം ജിന്വഥഃ — ശബ്ദകാരിണം ശംഖം
സുഖേനാപുരയഥഃ

താഭിഃ (ഊതിഭിസ്സഹ) ഉ — ഉസമുച്ഛയേ, അസ്മാനപി
സു ആ ഗതം — സുഷുആഗച്ഛതം

അർത്ഥം—മററുള്ളവരുടെ സ്തോത്രങ്ങൾക്കുമുമ്പ് ഏന്റെ സ്തോ
ത്രം അശ്വികൾക്കറിയില്ലാതായി ഭാവപ്രാപ്തിവികളെ സ്തുതി
ക്കുന്നു. കൂടാതെ അശ്വികൾ അവരുള്ള യാഗത്തിനായി വരു
മ്പോൾ, ആഹവനീയരൂപത്തിൽ സ്ഥാപിച്ച് വീശിക്കത്തി
ച്ച്, അതുകൊണ്ടുതന്നെ ശോഭനപ്രകാശമറ്റ അഗ്നിയെ സ്തുതി
ക്കുന്നു അല്ലയോ അശ്വികളേ, യുദ്ധത്തിൽ നിങ്ങളുടെ ഭാഗമാ
യ ജയപ്രാപ്തിക്ക് ഏതേത് രക്ഷണവിധാനങ്ങളോടുകൂടിവ
ന്നു, നിങ്ങൾ ശംഖശബ്ദം മുഴക്കുന്നുവോ, ആ രക്ഷണങ്ങളോട
കൂടി ഞങ്ങളുടെ അടുക്കലും വേണ്ടപോലെ ആഗമിച്ചാലും.

2 യുവോദ്യായസുരോ അസശ്വതോ
രഥമാതസ്ഥുവ്വചസന്നമന്തവേ
യാഭിർധിരോവഥഃ കമ്മന്നിഷ്യയേ
താഭിരൂഷുഊതിഭിരശ്വിനാഗതം

അന്വയം.—

സു-ഭരാഃ — ശോഭനസ്തോത്രഭരണാഃ
അസശ്വതഃ — അന്യത്രാനാസക്താഃ
(സ്തോതാരഃ)

(ഹേ അശ്വിനേ) യുവോഃ

- രഥം ദാനായ — യുവയോഃ രഥസമീപേദാനായ
- വചസം ന — യഥാ ന്യായോപേതേന
വചസായുക്തം, വിപശ്ചിതം.
- മന്തവേ — ബൃഹത്സിതാത്മ പ്രതിപത്തയേ
സ്തോതാരഃ പ്രാപ്നവന്തിതദ്വേ
- ആ തസ്മധുഃ — ആതിഷ്ഠന്തി, പ്രാപ്നവന്തി
- (അപിച) കർമ്മൻ ഇഷ്ടയേ — കർമ്മണിയാഗാത്മം പ്രവൃത്താൻ
- ധിയഃ — ധ്യാതൃൻ, വിശിഷ്ടജ്ഞാ
നോപേതാൻ
- യാഭിഃ അവഥഃ — യവാഃ രക്ഷഥഃ
- ഹേ അശ്വിനാ, താഭിഃ
- ഊതി-ഭിഃ ഉസ ആ ഗതം — സുഷു ആഗച്ഛതം.

അർത്ഥം:-നല്ല സ്തോത്രങ്ങളെ ഭരിക്കുന്നവരും (സ്തോത്രങ്ങൾ ഏദിസ്ഥങ്ങളായവരും) മറ്റൊന്നിൽ ആസക്തിയില്ലാത്തവരായ സ്തോതാക്കൾ, അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളുടെ തേരിന്നടുത്ത് നിങ്ങൾ തരുന്ന ദാനത്തിനായി, ന്യായവായമായ വിദ്വാനെ ഉദ്ദിഷ്ടാത്മപ്രാപ്തിക്ക് സ്തോതാക്കൾ സമീപിക്കുന്നപോലെ, വന്നുനിൽക്കുന്നു കൂടാതെ യാഗാത്മമായ കർമ്മത്തിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന ധ്യാനശീലന്മാരെ വിശിഷ്ട ജ്ഞാനികളെ നിങ്ങൾ ഏതേതു രക്ഷണങ്ങളാൽ പാലിക്കുന്നുവോ, ആ രക്ഷണങ്ങളോടുകൂടി ഞങ്ങളുടെ അടുക്കലേയ്ക്കും വേണ്ടപോലെ ആഗമിച്ചാലും.

- 3 യുവന്താസാത്ഥിവ്യസ്യ പ്രശാസനേ
- വിശാങ്ക്ഷയഥോ അമൃതസ്യ മജ്ജനാ
- യാഭിർധേനമസം പിന്ധഥോ നരാ
- താഭിരൂഷ ഊതിഭിരശ്വിനാഗതം.

അന്വയം:-

ഹേ നരാ,	— നേതാരാവശ്യമെന്നു,
ദിവ്യസ്യ അമൃതസ്യ	— ദിവ്യഭവസ്യ സോമസ്യ (പാനേനോൽപന്നേന)
മജ്ജിമനാ യുവം	— ബലേന യുക്തേ യുവാം
താസാം	— യാസ്മിഷ ലോകേഷു വർത്തന്തേ താസാം സർവാസാം
വിശാം പ്ര-ശാസനേ	— പ്രജാനാം പ്രകൃഷ്ടാനുശാസനേ, ശിക്ഷണേ
ക്ഷയഥഃ	— ഈശാഥേ, സമർത്ഥേ മവഥഃ
(അപിച) യാഭിഃ	— രക്ഷാഭിഃ
അസ്ഥം ധേനുഃ	— പ്രസവാ സമർത്ഥാം ഗാം ശയനാഗ്നേ ജൃഷയേ
പിന്ധഥഃ	— സിഞ്ചഥഃ, പയസാ പുരിതവന്തേ

ഹേ അശ്വിനാ, താഭിഃ

ഊതി-ഭിഃ ഉ സ ആ ഗതം— സുഷ്ടു ആഗച്ഛതം

അർത്ഥം.-നേതാക്കളായ അശ്വികളേ, സ്വസ്തത്തിലുള്ള സോമം കുടിച്ച് ബലത്തോടു കൂടിയ നിങ്ങൾ, മൂന്നു ലോകങ്ങളിലും വർത്തിക്കുന്ന എല്ലാവരെയും വേണ്ടപോലെ ശാസിച്ചുകൊണ്ട് ഈശ്വരന്മാരായി ഭവിക്കണം. കൂടാതെ, ഏതേതു രക്ഷകളാൽ ശയ്യ എന്നു പേരായ ജൃഷിസ്സുവേണ്ടി മച്ചിറയായ പശുവിന്ന് പാൽ നിറച്ചുണ്ടാക്കി (കറക്കാരാക്കി)യോ, ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അശ്വികളേ, ഞങ്ങളുടെ അടുക്കലും വേണ്ട പോലെ ആഗമിച്ചാലും.

4 യാഭിഃ പരിജ്ജാതന്യസ്യമജ്ജിമനാ

ദിമാതാരുഷ്ട തരണിർദ്വിഭൃഷതി

യാഭിസ്മിമന്തരഭവദിപക്ഷണ

സ്താഭിരൂഷ ഊതിഭിരശ്വിനാഗതം

അന്വയം.—

- പരി-ജ്ഞാ തന്മയസ്യ — പരിതോഗത്താ വായു: ആത്മീയ
സ്യ പുത്രസ്യാഗോഃ
മജ്ജിനാ, — ബലേനയുക്തസ്സൻ
ഭി-മാതാ — മായോർലോകയോഃ, പൃഥിവ്യ
തരിക്ഷയോഃ നിർമാതാ
(ഹേ അശ്വിനേ, ഏവം ഭൂതോ വായുഃ)
യാഭി: തുർഷ — തരിത്രഷ
തരണി: — അതിശയേന ശീഘ്രഗാമി
വി-ഭ്രഷ്ടി — വിഭവതി, വ്യാപ്തോഭവതി,
വിശേഷേണ സർവ്വമലങ്കരോതി
(അപി ച) ത്രി-മന്തു: — ത്രയാണാം മന്താ, ത്രിവിധേഷ
പാകയജ്ഞ ഹവിര്യജ്ഞ സോമ
യജ്ഞേഷു ആസാദിതജ്ഞാനഃ
(കക്ഷിവാൻ)
യാഭി: വി-പക്ഷണ്: — വിശിഷ്ടജ്ഞാനയുക്തോഭവതി
അവേൽ — വിശിഷ്ടജ്ഞാനയുക്തോഭവതി
ഹേ അശ്വിനാ, താഭി:
ഉതി-ഭി: ഉ സ ആ ഗതം— സഷ ആഗച്ഛതം

അർത്ഥം.—അഞ്ചുമിങ്ങും ചരിയ്ക്കുന്ന വായു തന്റെ ആത്മീയ
പുത്രനായ അഗ്നിയുടെ ബലത്തോടു കൂടിച്ചേർന്ന്, ഭൂമി, അന്ന
രീക്ഷം എന്നീ ലോകങ്ങളുടെ നിർമാതാവായി. (അഗ്നി ഭൂമി
യുടെയും വായു അന്തരിത്തിന്റെയും റ്റണ്ടും കൂടമ്പോൾ രണ്ടി
ന്റെയും നിർമാതൃത്വം). അല്ലയോ അശ്വികളേ, അപ്രകാരമു
ള്ള വായു ഏതേതു രക്ഷകളാൽ സഞ്ചാരവേഗമുള്ളവരിൽവെച്ച്
ശീഘ്രസഞ്ചാരിയായി, എങ്ങും വ്യാപിച്ചു എല്ലാമലങ്കരിയ്ക്കു
ന്നവോ, (അതിന്നു പുറമെ) പാകയജ്ഞം, ഹവിര്യജ്ഞം, സോ
മയജ്ഞം എന്നീ മൂന്നുവിധം യാഗങ്ങളിൽ ജ്ഞാനം നേടിയ
കക്ഷിവാൻ നിങ്ങളുടെ ഏതേതു രക്ഷകളാൽ മഹാവിജ്ഞാനാ
യി ഭവിച്ചുവോ, ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അശ്വികളേ, ഞങ്ങളു
ടെ അടുക്കലും വേണ്ടപോലെ വന്നാലും. (പഞ്ചപ്രാണന്മാരിൽ
വ്യാനന്റെ മണ്മണത്താൽ ഉണ്ടാകുന്നതുകൊണ്ട് അഗ്നികു് വ
ഴുപുത്രത്വം പ്രതിസിദ്ധം.)

6 യാഭിരന്തകഞ്ചസമാനമാർണേ
 ഭജ്യം യാഭിരവ്യഥിഭിജിജിന്വാഥിഃ
 യാഭിഃ കർക്കസ്യം വയുഞ്ചേജിന്വാഥ
 സ്താഭിരൂഷ്യ ഊതിഭിരശ്വിനാഗതം

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിനേ,) — ഊതിഭിഃ

യാഭിഃ — അഗാധേ കൂപാദൗ അസുരൈഃ

ആ-അർണേ പ്രക്ഷിപ്തം

ജസമാനം അന്തകം — തൈഹി.സ്യമാനം അന്തകം

(തഥാ) ഭജ്യം സംജ്ഞേഷി. അവഥഃ

— സർവ്വസ്യപാലകം ഏതൽ
 സംജ്ഞം.സമുദ്രമദ്ധ്യേ നിമഗ്നം
 തുഗ്രസ്യപത്രം രാജഷി.

യാഭിഃ അവ്യഥി-ഭിഃ — വ്യഥാരഹിതാഭിഃ നൌഭിഃ

ജിജിന്വാഥഃ — യുവാം അതസ്ത്വതം

(അപീഡ) കർക്കസ്യം

വൈയു. ച — അസുരൈഃ പീഡ്യമാനൌ

ഏതൽ സംജ്ഞകാവൃഷി

യാഭിഃ ജിന്വാഥഃ — ഊതിഭിഃ പ്രീണയഥഃ

ഹേ അശ്വിനാ, താഭിഃ

ഊതി-ഭിഃ ഉ സു ആ ഗതം— സുഷ്ട ആഗച്ഛതം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വികളേ, ഏതേതു രക്ഷാവിധാനങ്ങളാൽ നിങ്ങൾ കണ്ടുകഴിയിൽ തള്ളപ്പെട്ട് ഉപദ്രവിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന അന്തകനെന്ന ഋഷിയെ രക്ഷിച്ചുവോ, അതുപോലെ സർവ്വരക്ഷകനും, സമുദ്രമദ്ധ്യത്തിൽ മുങ്ങിയവനുമായ തുഗ്രന്റെ പത്രൻ ഭജ്യവെന്ന ഋഷിയെ ക്രേശരഹിതമായ തോണിയിലേറ്റി ഏതേതു വിധാനങ്ങളാൽ രക്ഷിച്ച സന്തോഷിപ്പിച്ചുവോ, കൂടാതെ അസുരന്മാരാൽ പീഡിതരായിരുന്ന കർക്കസ്യ, വ

യുൾ എന്നീ ഋഷിമാരെ ഏതേതു പ്രകാരങ്ങളാൽ പ്രീണിച്ചുവോ, ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അശ്വതികളേ, ഞങ്ങളുടെ അലം വേണ്ടപോലെ വന്നാലും.

7 യാഭീശ്ശുചന്തിന്ധനസാം സുഷംസദം
- തപ്തം ലബ്ധമോഹ്യാവന്തമത്രയേ
യാഭീ: പൃഷ്ഠിഗുപ്തകഥ്സമാവ്തം
താഭീരൂഷ്ഠിരൂതിഭീരശ്വതിനാഗ്തം

അനന്തം:-

(ഹേ അശ്വതിനേ)

ധന-സാം ശുചന്തിം	— ധനസ്യസംഭേതാരം ഏതന്നാമാനം
സു-സംസദം	— ശോഭനസദനം, സുഗൃഹയുക്തം
യാഭീ:	— ഉത്തിഭീ: അകരതം
(തഥാ) അത്രയേ	— യാഭീരൂതിഭീ:
തപ്തം ലബ്ധം	— (ശതദാരായത്രഗൃഹേ അസു രൈ: പീഡ്യമാനായ) ഭീഷ്മം താപകാരിണം
ഓഹ്യാ-വന്തം	— സുഖവന്തം, സുഖേനസുപ്ര ശക്തം (യാഭീരൂതിഭീ: അകരതം)

യുൻ എന്നീ ജ്ഞിമാരെ ഏതേതു പ്രകാരങ്ങളാൽ പ്രീണിപ്പിച്ചുവോ, ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അശ്വികളേ, ഞങ്ങളുടെ അടുക്കലും വേണ്ടപോലെ വന്നാലും.

7 യാഭീശ്ശുചന്തിന്ധനസാം സുഷംസദം

തപ്തം ലബ്ധമോച്ഛയാവന്തമത്രയേ

യാഭീ: പുശ്നിഗുപ്തകഥം സമാവതം

താഭീരൂഷുളുതിഭീരശ്വിനാഗതം

അന്വയം:-

(ഹേ അശ്വിനേ)

ധന-സാം ശുചന്തി.

— ധനസ്യസംഭേതാരം

ഏതന്നാമാനം

സു-സംസദം

— ശോഭനസദനം, സുഗൃഹയുക്തം

യാഭീ:

— ഉതിഭീ: അകുരുതം

(തഥാ) അത്രയേ

— യാഭീരൂതിഭീ:

തപ്തം ലബ്ധം

— (ശതദ്വാരേയന്ത്രഗൃഹേ അസുരൈ: പീഡ്യമാനായ) ദീപ്തം, താപകാരിണം

ഓച്ഛയാ-വന്തം

— സുഖവന്തം, സുഖേനസുപ്രഷ്ടം ശക്യം (യാഭീരൂതിഭീ: അകുരുതം)

(യഥാ അസ്മൈസുഖം ഭവതി തഥാ ഹിമേനോദകേനതമഗ്നി മഹാരയേഥാം)

(അപി ച) യാഭീ: പുശ്നി-

ഗുപ്തകഥം (ച)

ആവതം

— അരക്ഷതം

ഹേ അശ്വിനാ താഭീ:

ഉതി-ഭീ: ഉ സു നൃ ഗതം — സുഷു ആഗച്ഛതം

അർത്ഥം.—അല്പയോ അഗ്നികളേ, ധനകാംക്ഷിയായ ശുചി
ന്തിയെ ഏതേതു രക്ഷകളാൽ നല്ല ഗൃഹത്തോടു കൂടിയവനാക്കി
യോ, അതുപോലെ നൂറു തുളകളുള്ള കത്തിച്ചുടന്ന യന്ത്രഗൃഹത്തി
ലിട്ട പീഡിപ്പിക്കപ്പെട്ട അത്രി എന്ന മഹാഷിക്ഷ്, അതു് (ആ
യന്ത്രഗൃഹം) സുഖവത്താക്കിയതു് (സുഖമായി സ്വർഗ്ഗിക്കാവുന്ന
തും മഞ്ഞുനീരാൽ ചൂടാത്തതാക്കിയതു്) ഏതേതു രക്ഷകളാലാ
ണോ, കൂടാതെ പൃഥ്വി, പരകത്സൻ എന്നിവരെ രക്ഷിച്ചതു്
ഏതേതു രക്ഷകളാലാണോ, ആ രക്ഷകളോടു കൂടി അഗ്നികളേ,
ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വേണ്ടപോലെ വന്നാലും.

8 യാദിശ്ശപീഭിർവൃഷണാപരാവൃജം

പ്രാസം ശ്രോണഞ്ചക്ഷസ ഏതവേ കൃതഃ

യാദിർവൃത്തികാഭംഗ്രസിതാമമഞ്ചതം

താഭിരൂഷ ഊതിഭിരഗ്നിനാഗതം.

അന്വയം. —

ഹേ വൃഷണാ,	— കാമാനാം വഷിതാരതേ,
യാഭിഃ ശപീഭിഃ	— കമ്മഭിഃ
പരാവൃജം	— ഏതന്നാമകമുഷിം പശും സന്തം അപംഗമകരുതം
(തഥാ) അന്വം	— ദൃഷ്ടിരഹിതം സന്തം പ്രഭാശ മുഷിം
ചക്ഷസേ	— പ്രകാശായ സമ്യക്ചക്ഷുഷാ ഭഗനായ യാദിരൂതിഭിഃ
പ്ര കൃതഃ	— പ്രകർഷണേ കരുതഃ
(യാഭിഃ) ശ്രോണം	— വിഗതജാനകം ദൃഷി.
ഏതവേ	— ഗതും (പ്രകൃതഃ)
(അപി ച) യാഭിഃ	
വന്തികാം	— ചടകസദൃശസ്യപക്ഷിണഃ സ്രിയം.
ഗ്രസിതാം	— വ്യകേണഗ്രസ്താം
അമഞ്ചതം	— വ്യകാസ്യാന്നിമുക്താമകരുതം
താഭിഃ ഊതി-ഭിഃ ഹേ	
അഗ്നിനാ ഉ സ ആ ഗതം	— സുഷ്ടു ആഗച്ഛതം

അതും—അല്ലയോ കോമവഷിതാക്കളായ അശ്വതികളേ,
 ഏതേതു കർമ്മങ്ങളാൽ നിങ്ങൾ മുടന്തായി പരാവൃജൻ എന്ന്
 ഗ്ലഷിയെ നേർന്നു കൊണ്ടിരിക്കുകയോ, അതുപോലെ കണ്ണുകാണാ
 ത്ത ഗ്ലോശ്വാനെന്ന് ഗ്ലഷിക്കു മുട്ടൊടിഞ്ഞ ശ്രോണനെന്ന്
 ഏതേതു രക്ഷകളാലാണോ, കൂട്ടാതെ വർത്തിക്കുന്നത് പെൺ
 പക്ഷി ചെന്നായയാൽ പിടിക്കപ്പെട്ട് അതിന്റെ വായിൽ
 നിന്ന് വിടുത്തിയത് ഏതേതു രക്ഷകളാലാണോ, ആ രക്ഷക
 ലോടു കൂടി അശ്വതികളേ, ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വേണ്ടപോലെ
 വന്നാലും.

9 യാദീസ്സിസ്യമ്മധുർമ്മസശ്ചതം

വസിഷ്ഠം യാദീരജരാവജിന്വതം

യാദീ: കഥംസംശ്രുതര്യന്നര്യമാവതം

താദീശ്രഷ്ടൗതിദീ രശ്വിനാഗതം

അന്വയം:—

ഹേ അജരേ,

(അശ്വതിനേ,) സിന്ധു — സുന്ദരശീലാണഭിം

മധു-മന്തം

— മധുസദഗേനോദകേനപൂർണ്ണം

യാദീ: അസശ്ചതം

— അഗമയതം, പ്രാവാഹയതം

വസിഷ്ഠം യാദീ:

അജിന്വതം

— അപ്രീണയതം

യാദീ: കഥംസംശ്രുതര്യം

ന്യം (പ) ആവതം

— അരക്ഷതം

താദീ: ഊതി-ഭി:

അശ്വിനാ, ഉ സ ആ ഗതം — സുഷു ആഗച്ഛതം

അർത്ഥം:—അല്പയോ നിത്യതുവാക്കളായ അശ്വികളേ, പ്രവാഹ രൂപയായ സിന്ധുനദിയെ, നിങ്ങൾ ഏതേതു രക്ഷണങ്ങളാൽ തേനൊത്ത നീരുറത്താക്കിയോ, വസിപ്പുനെന്ന ഋഷിയെ ഏതു രക്ഷണങ്ങളാൽ പ്രീണിപ്പിച്ചുവോ, കത്സൻ, ശ്രുതര്യൻ, നര്യൻ എന്നീ ഋഷികളെ ഏതേതു വിധാനങ്ങളാൽ രക്ഷിച്ചുവോ ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അശ്വികളേ, ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വേണ്ടപോലെ വന്നാലു.

10 യാഭിച്ഛിശ്പലാന്ധനസാമവ്യം

സഹസ്രമീളംഹ ആജാവജിന്വതം

യാഭിവൃശ്മശ്വം പ്രേണിമാവതം

താഭിരൂഷ ഉതിഭിരശ്വിനാഗതം

വ 34

അന്വയം —

(ഹേ അശ്വിനൊ)

ധന—സാം അഥവ്യം

— ധനം സംജമാനാം, അഗച്ഛന്തി.
ഹിന്നജംലാത്വേന
ഗതുമസമത്ഥം.

വിശ്പലാം

— ഏതൻ സംജനാം അഗന്വ്യ
പരോഹിതസ്യ വേലസ്യ
സംബന്ധിനീ.

സഹസ്ര—മീളംഹ

ആജൗ

— ബഹുധനോപേതേന സംഗ്രാമേ

യാഭി: അജിന്വതം

— ഗതും സമത്ഥമാകരുതം

യാഭി: അശ്വം,

പ്രേണി. വശം

— അശ്വപുത്രം സ്മതേ
പ്രേരയിനാരഘ്വി.

ആവതം

— അരക്ഷതം.

താഭി: ഉതിഭി: ഹേ

അശ്വിനാ ഉസ ആ ഗതം.— സുഷു ആഗച്ഛതം.

അത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വപികളേ, ധനകാമയും, കാൽമുട്ടു മുറിഞ്ഞു നടക്കാൻ വയ്യാത്തവളുമായ, അഗസ്ത്യപുരോഹിതൻ വേലന്റെറ ചാച്ഛക്കാരി വിശ്വപലയെ, അധികധനാർജ്ജനത്തിന്നാസ്പദമായ യുദ്ധത്തിൽ, നിങ്ങൾ നടക്കാരാക്കിയതു് ഏതേതു രക്ഷകളാലാണോ, ഏതുവിധാനങ്ങളാൽ അശ്വന്റെറ മകനും സ്തോത്രനിർമ്മാതാവുമായ വശൻ എന്ന ഋഷിയെ രക്ഷിച്ചുവോ, ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അശ്വപികളേ, ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വേണ്ടപോലെ ആഗമിച്ചാലും.

11 യാഭിസ്സദാന്തഃശിജായ വണിജേ
 ദീർഘശ്രവസേ മധുകോശോ അക്ഷരൽ
 കക്ഷിവന്തം സ്തോതാരം യാഭിരാവതം
 താഭിരൂഷ ഉതിഭിരശ്വിനാഗതം

അന്വയം. —

ഹേ സു-ദാന്ത,	— ശോഭനദാനാവശ്വിനൗ,
വണിജേ ഹിജായ	
ദീർഘ-ശ്രവസേ	— വാണിജ്യം കവൃതേ ഉശികു പുത്രായ ദീർഘശ്രവസേ (ദീർഘശ്രവാഃ ദീർഘതമസഃ ഉശിജിജാതഃ പുത്രഃ)
യാഭിഃ കോശഃ	— മോലഃ
മധു അക്ഷരൽ	— മാധുര്യോപേതം വൃഷ്ടിജലമ സിഞ്ചത്
(ഋഷ്യൻ പ്രസാദാദപേക്ഷിതാവൃഷ്ടിജലാതാ)	
(അപിച ഉശിജഃ പുത്രം)	
സ്തോതാരം കക്ഷിവന്തം—	ഋഷി.
യാഭിഃ ആവതം	— അക്ഷതം.
താഭിഃ ഉതി-ഭിഃ	
അശ്വിനാ, ഉ സ ആ ഗതം—	സൃഷ്ടി ആഗച്ഛതം.

അത്ഭുതം.-അല്ലയോ ഭാനുശീലരായ അശ്വികളേ, ദീപ്തമസ്സിന് ഉശിക് എന്ന പതിയിൽ ജനിച്ചവനും, കച്ചവടത്തിൽ ഏല്പ്തവനുമായ ദീപ്തശ്രവസ്സിനുവേണ്ടി ഏതേതു രക്ഷകളാൽ മേഘം മധുരമായ മഴവെള്ളം പെയ്തപ്പോ, (അതായത് നിങ്ങളുടെ പ്രസാദത്താൽ മഴപെയ്തിരിക്കപ്പെട്ടപ്പോ) ഉശിക്കിന്റെ പുത്രനും സ്തോതാവുമായ കക്ഷീവാനെ ഏതേതു രക്ഷകളാൽ കാത്തുവോ ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അശ്വികളേ, ഞങ്ങളുടെ അടുക്കലും വേണ്ടപോലെ ആഗമിച്ചാലും.

12 യാഭീരസാഃക്ഷോഭസോഭനഃ പിപിനഥ

രനശ്വായാഭീരഥമാവതജിഷേ

യാഭീസ്രിശോകഉസ്രിയാ ഉഭാജത

താഭീസ്രഷ്ഠുതീഭീരശ്വിനാഗതം

അന്വയം.-

(ഹേ അശ്വിനേ) യാഭീ:

രസാഃ

— അനാവൃഷ്ടാജലരഹിതാന്നഭീഃ

ക്ഷോഭസാ ഉഭനഃ

— ഉലാനിസംപിഷതാ ഉഭകേന

പിപിനഥഃ

— യുവാംപുരിതവന്തൗ

(തഥാ) യാഭീ: അനശ്വം

രഥം

— അശ്വരഹിതം രഥം

ജിഷേ ആവതം

— ജേതും അഗമയതം

(അപിഥ) യാഭീ:

ത്രി-ശോകഃ

— കണ്ഡപുത്രഃ ഋഷിഃ

ഉസ്രിയാഃ ഉൽ-ആജത

— അപഹൃതാ ഗാഃ അസുരസകാശാൽലേഭേ

താഭീ: ഊതി-ഭീ:

അശ്വിനാ, ഉ സു ആ ഗതം.— സുഷ്ണ ആഗമ്യതം

അത്ഭുതം.-അല്ലയോ അശ്വികളേ, ഏതേതു രക്ഷകളാൽ നിങ്ങൾ മഴയില്ലായ്മകൊണ്ട് വെള്ളം വരറിയ പഴഞ്ചു കരകൾ തകർന്ന വെള്ളംകൊണ്ട് നിറച്ചുവോ, ഏതേതു രക്ഷകളാൽ

കതിരകളിലാത്ത തേർ ജയിയ്ക്കാനയച്ചുവോ, അതുപോലെ കണപുത്രനായ ത്രിശോകൻ അസുരന്മാർ കട്ടുകൊണ്ടുപോയ പശുക്കൾ നിങ്ങളുടെ ഏതേതു രക്ഷകളാൽ വീണ്ടുകിട്ടിയോ, ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അശ്വികളേ, ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വേണ്ട പോലെ വന്നാലും.

13 യാഭിസ്സുര്യം പരിയാമഃ പരാവതി
 മന്ധാതാരം ക്ഷേത്രപത്യേഷ്വാവതം
 യാഭിവിപ്രം പ്രഭോജമാവതം
 താഭിരൂഷ ഉതിഭിരശ്വിനാഗതം

അന്വയം:-

(ഹേ അശ്വിനേ,)

പരാ-വതി

— ദുരഭേദശേഷിതം.

സുര്യം

— തമോരൂപേണ സ്വഭാനനാപൃത
 മാഭിത്യം തസ്മാൽ തമസോ
 മോചയിതു.

യാഭിഃ പരി-യാമഃ

— യുവാം പരിതോഗച്ഛമഃ

(തഥാ) മന്ധാതാരം

ക്ഷേത്ര-പത്യേഷു

— തന്നാമകൃഷിം ക്ഷേത്രപതി
 സംബന്ധിഷു കർഷു

ആവതം

— അരക്ഷതം.

(അപി ച) യാഭിഃ വിപ്രം

ഭോ-വാജം

— മേധാവിനം തന്നാമകൃഷിം.

പ്ര ആവതം

— അന്നപ്രദാനേനാരക്ഷതം.

താഭിഃ ഉതി-ഭിഃ

അശ്വിനാ ഉ സ ആ ഗതം — സഷ്ട ആഗച്ഛതം.

അർത്ഥം—അല്പയോ അശ്വികളേ, ദൂരസ്ഥാനത്തുള്ള സൂര്യനെ തരോരൂപനായ രാഹു മറച്ച് ആ ഇരുട്ടിൽ നിന്ന് (ലോകത്തെ) മോചിപ്പിച്ചുവാൻ ഏതേതു രക്ഷകളാൽ നിങ്ങൾ അങ്ങമിങ്ങും ഗമിച്ചുവോ, അതുപോലെ മന്ധാതാവെന്ന ഋഷിയെ വയലുകളിൽ കൃഷിസംബന്ധിച്ച കർമ്മങ്ങളിൽ കാത്തുവോ, ഏതേതു രക്ഷകളാൽ മേധാവിയായ ഭാഭാജനെന്ന ഋഷിയെ അന്നദാനം കൊണ്ട് പാലിച്ചുവോ, ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അശ്വികളേ, ഞങ്ങളുടെ അടുക്കലും വേണ്ടപോലെ ആഗമിച്ചാലും.

14 യാഭീ¹ർഹാ¹മതി¹മിഗ¹ഷ¹ക്¹ശോ¹ജ¹വം.

ദിവോ¹ദാസം ശംബര¹ഹത്യ¹ ആവ¹തം.

യാഭിഃ¹ പൃ¹ഭീ¹ദ്യേ¹ത്രസ¹ദ്യ¹മാവ¹തം.

താഭി¹ത്രഷ¹ ഊ¹തി¹ഭി¹ര¹ശ്വി¹നാ¹ഗ¹തം.

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിനേ,) മഹാ.

അതിമി-ഗം.

— മഹാനം, അതിമിഭിഗ്നവ്യം.

കശഃ-ജവം.

— അത്യരഭിത്യാ ഉദേകം പ്രവേഷ്യം ഗന്താരം.

ദിവഃ-ദാസം.

— ഏതൽ സംജ്ഞകം രാജഷിം.

ശംബര-ഹത്യേ

— ശംബരസ്യ ഹനനേ വിഷയഭൂതേ സതി

യാഭിഃ ആവതം.

— അക്ഷതം.

(അപിച) യാഭിഃ

പൃ-ഭീദ്യേ

— പുരാണി ഭീദ്യന്തേ അന്യീൻ ഇതി പൃഭീദ്യഃ സംഗ്രാമഃ, തന്യീൻ

ത്രസദ്യേ ആവതം.

— പുഷകന്തസ്യപത്രം ഋഷിം അക്ഷതം.

താഭിഃ ഊതി-ഭിഃ

അശ്വിനാ, ഉ സ ആ ഗതം— സുഷ്ണ ആഗച്ഛതം.

അത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വികളേ, മഹാനും അതിഥികൾക്കു് എപ്പോഴും ചെല്ലാവുന്നവനും അസുരന്മാരെ യേപ്പെട്ടു വെള്ളത്തിൽ ചാടവാൻ പോയിരുന്നവനുമായ ദിവോദാസനെന്ന രാജർഷിയെ, ശംബരനെന്ന അസുരനെ ഹനിച്ച യുദ്ധത്തിൽ, ഏതേതു രക്ഷകളാൽ കാത്തുവോ, പുത്രകുത്സന്റെ മകനായ ത്രസദസ്യപിനെ, നഗരം തകരുന്ന യുദ്ധത്തിൽ, ഏതേതു രക്ഷകളാൽ പാലിച്ചുവോ, ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അശ്വികളേ, ഞങ്ങളുടെ അടുക്കലും വേണ്ടപോലെ ആഗമിച്ചാലും.

15 യാദീവൃത്രം വിപിപാനമുപസ്തതം

കലിം യാദീവൃത്ത ജാനിനുവസ്യഥഃ

യാദീവൃശ്ച മുതപൃഥി മാവൃതം

താദീത്രഷ്ട ഉതതിഭീരശ്ചിനാഗതം

വ 35

അന്വയം —

(ഹേ അശ്വിനേ)

വി-പിപാനം

— വിശേഷേണ പാത്ഥീവം രസം പിബന്തം

ഉപ-സ്തതം വത്രം യാദീഃ

— സമീപസ്ഥൈഃ സമ്യക്സ്തതം, വിവസനസ്യ പുത്രമൃഷിം യാദീരക്ഷാഭിഃ

(തഥാ) വിത്ത-ജാനിം

കലിം

— ലബ്ധഭാര്യം കഞ്ചിദൃഷിം

യാദീഃ ദേവസ്യഥഃ

— രക്ഷാമഃ

ഉത വി-അശ്വം പൃഥിം

— വിഗതാശ്വം വൈനം രാജഷിം

യാദീഃ ആവതം

— അരക്ഷതം

താദീഃ ഉതതി-ഭിഃ

അശ്വിനാ, ഉസൃആഗതം— സൃഷ്ടു ആഗച്ഛതം

അനന്തം—അല്ലയോ അശ്വതികളേ, ഭൂമിയിലെ വെള്ളം മാത്രം കടിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നവനും, അടുത്തുള്ളവരാൽ പുകഴ്ത്തപ്പെട്ടവനും വിവസനന്റെ പുത്രനുമായ വക്രനെന്തെല്ലാജനിയേയും, സഭാര്യനായ കലി എന്ന ജനിയേയും ഏതേതു രക്തകളാൽ കാത്തുവോ, പിന്നെ കതിര നഷ്ടപ്പെട്ട വേനപുത്രൻ പൃഥ്വിയിൽ ഏതേതു രക്തകളാൽ പാലിച്ചുവോ, ആ രക്തകളോടുകൂടി അശ്വതികളേ, ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വേണ്ടപോലെ ആഗമിച്ചാലും. (ഭാഗവതത്തിലെ പൃഥ്വിയായിരിക്കാം ഈ പൃഥ്വി.)

16 യാദീനാശാഗയവേയാദീരത്രയേ
 യാദീ: പുരാമനവേഗാതുനീഷഥി:
 യാദീഗ്ഗാരിരാജതം സ്മരശ്ചയേ
 താദീരൂഷ ഊതിഭിരഗ്നിനാഗതം.

അന്വയം:—

- ഹേ നരാ, പുരാ ഗയവേ — നേതാന്റെ, പൂർവ്വസ്ഥിനികാലം
 ഏതൽ സംജ്ഞകായ ജ്ഞയേ
 ഗാതു. — ദുഃഖാനിഗ്നമനലക്ഷണം മാർഗ്ഗം
 യാദീ: ഈഷഥി: — യുവാം വാഞ്ചരിതവന്തോ,
 കൃതവന്തോ
 (തഥാ) അത്രയേ — ശതലാഭേ യത്രഗൃഹേ പീഡ്യ
 മാനായ ശീതകരണലക്ഷണം
 ഗാതു.
 യാദീ: (ഊതിഭി:)
 (തഥാ) മനവേ — യുവാം കൃതവന്തോ
 — ഏതന്നാഭേരാജഞ്ചയേ യവ
 വാപനാദീരൂപം ഭാരിഗ്ന
 നിർഗ്നമനഹേതു. ഗാതു.
 യാദീ: (ഊതിഭി:)
 (അപി) സ്മര-ശ്ചയേ — യുവാം കൃതവന്തോ
 യാദീ: ശാരീ: — ഏതൽ സംജ്ഞകായ ജ്ഞയേ
 — ശരോന്നമ വേണവീശേഷ:
 തലികാരദൃതാ ഇഷ്ട:
 ആജനം. — ഗതൃൻ പ്രതിപ്രേരയതം
 താദീ: ഊതി-ഭി:
 അഗ്നിനാ ഉ സ ആ ഗതം. — സുഷ്ട ആഗച്ഛതം.

അതഥം-അല്ലയോ നേതാക്കളേ, പണ്ടു് ശയ്യ എന്ന ഗൃഹി ക്ക് കഷ്ടപ്പാടിൽ നിന്നു് ഏതേതുരക്ഷകളാൽ പോംവഴി ഉണ്ടാ ക്കിക്കൊടുത്തുപോ, നൂറു് തുളകളുള്ള യന്ത്രഗൃഹത്തിൽ അസുര നാരാൽ വേവേലിയിരുപ്പട്ട അത്രിയു് തണുപ്പിയറുന്ന മഞ്ഞു നീരാൽ പൊറുതി ഏതേതു രക്ഷകളാൽ ഉണ്ടാക്കിയോ, അതുപോലെ മനുപെന്ന രാജ്ഞിയു് യവം വിതച്ചു് ഭാരിദ്യം അകറാനുള്ള വഴി (നാട്ടിൽ കൃഷിചെയ്തു ഭാരിദ്യം നീക്കാ നുള്ള വഴി) ഏതേതു രക്ഷകളാൽ നിമ്മിച്ചുവോ, കൂടാതെ സ്യമരശ്മി എന്ന ഗൃഹിയു് ഏതേതു രക്ഷകളാൽ ശരം എന്ന പേരുള്ള ഓടയുടെ അമ്പുകര ശത്രുക്കൾക്കു് നേക്കയപ്പാൻ സാ ധിപ്പിച്ചുവോ, ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അശ്വികളേ, ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വേണ്ടപോലെ ആഗമിച്ചാലും.

17 യാഭിഃ പാപ്താ ജാരസ്യമജ്മനാ

ഗിന്നാഭീദേച്ചിത ഇദ്ധോ അജ്മനാ

യാഭിശ്ശ്യാതമവമോ മഹായനേ

താഭിത്രഷ ഊതിഭീരശ്ചിനാഗതം

അനവയം:-

(ഹേ അശ്വിനേ,

ജാരസ്യ	— ജാരോപലക്ഷിതസ്യ ശരീരസ്യ
മജ്മനാ	— ബലേനയുക്തസ്സുൻ
പാപ്താ അജ്മനി	— ഏതൽ സംജ്ഞകഃ ഗൃഹിഃ അജ്മനി, സംഗ്രാമേ
ചിതഃ ഇദ്ധഃ അഗ്നിഃ ന	— കാഷ്ഠൈരഭീചിതഃ യജ്ഞഗൃഹേ ഗൃഹിശിഃ പ്രജലിതഃ അഗ്നിര്യഥാ പ്രകാശതേ തദാൽ
യാഭിഃ ആ അഭീദോ	— സമന്താൽ ആഭീപൃത
(അപിച) ശത്വാതം	— ഇന്ദ്രേണ സഹസ്സധമാനം മാനവം.

മഹാ-ധനേ — മഹത്താം ധനോപേതേ,
 സംഗ്രാമേ
 യാദിഃ അവഥഃ — രക്ഷഥഃ
 താദിഃ ഊതി-ഭിഃ
 അശ്വിനാ ഉ സു ആ ഗതം — സുഷു ആഗച്ഛതം

. അർത്ഥം.-അല്ലയോ അശ്വികളേ, നല്ല ശരീരബലമുള്ള പാർവ്വതവെന്ന പ്രിയ യുദ്ധത്തിൽ ഏതേതു രക്ഷകളാൽ, ജ്യാപിക്കുകയാൽ യാഗശാലയിൽ മേലേറി കൂട്ടിക്കത്തിച്ച തീ പ്രകാശിക്കുന്ന പോലെ നിറച്ചു പ്രകാശിച്ചുവോ, (അടുക്കാൻ വയ്യാത്തവനായി നിന്നുവോ,) കൂടാതെ വളരെ ധനവിഷയമുൾപ്പെട്ട യുദ്ധത്തിൽ ഇത്രനോടു സുഖിയ്ക്കുന്ന ശത്രുതനെന്ന മനസ്സനെ ഏതേതു രക്ഷകളാൽ കാത്തുവോ, ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അശ്വികളേ, ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വേണ്ടപോലെ ആഗമിച്ചാലും.

18 യാദി¹ഭ²ഭ³ഗീ⁴ഭാ⁵ച⁶ന⁷സാ⁸ നിരണ്യ⁹ഥോ

ഗ്ര¹ഭ²ഗച്ഛ³ഥോ⁴പി⁵വ⁶രേ⁷ഗോ⁸ഭ⁹ണ്യസഃ

യാദി¹മ്ന² ഗ്ര³ഭ⁴മി⁵ഷാ⁶സ⁷മാ⁸വ⁹തം

താദി¹ത്ര²ഷ³ ഊ⁴തി⁵ഭി⁶ര⁷ഗി⁸നാ⁹ഗ¹⁰തം

അന്വയം:-

(ആത്മാനം സംബോധ്യസ്തതാവൃഷി പ്രേരയതി)

ഘോ അംഗിരഃ — അംഗിരോഗോത്രജാത
 (ബ്രഹ്മശിന്നേ സ്മഹി)

(ഘോ അശ്വിനോ,

മനസാ — മനനീയേന സ്തോത്രേണ
 (പ്രീതൗസന്താ യവാം)

യാദിഃ നി-രണ്യഥഃ — നിതരാം സ്തോത്രം രമയഥഃ

(തഥാ) ഗോ-ഭണ്യസഃ — ഗോരൂപസ്യാഭാണീയസ്യ
 ധനസ്യ പണിഭിർഗൃഹായാം
 നിഹിതസ്യ

- വി-വരേ — വിവരണം, ഗുഹാഭാരസ്വേതാൽ
ഘാടനേന പ്രകാശനേ നിമിത്ത
ഭൂതേസതി
- (യാഭിരൂതിഭിസ്സം
യവാം) അഗ്രം ഗച്ഛഥഃ — സർവ്വേഭ്യോ ദേവേഭ്യഃ
പുരസ്താൽ ഗച്ഛഥഃ
- (അപി ച) ശൂരം മനഃ — വീര്യവന്തം മനഃ
ഇഷാ — പൃഥ്വിവ്യാമുഷ്ണേനയവാഭി ധാന്യ
രൂപേണാനേന
- യാഭിഃ സം-ആവതം — സമ്യഗാരക്ഷതം
- താഭിഃ ഊതി-ഭിഃ
- അശ്വിനാ, ഉ സു ആ ഗതം — സുഷു ആഗച്ഛതഃ

അർത്ഥം-ആദ്യം ആത്മാവിനെ സംബോധനം ചെയ്ത്
ഋഷി (ആംഗിരസനായ കണാൻ) സ്തുതിയ്ക്ക് പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു.
അല്ലയോ അംഗിരോഗോത്രജാത, അശ്വികളെ സ്തുതിക്കുക.
(എന്നി അപ്രകാരം സ്തുതിക്കുന്നു) അല്ലയോ അശ്വികളേ,
ആലോചനാമൃതങ്ങളായ സ്തോത്രങ്ങളാൽ സന്തോഷിച്ച നി
ങ്ങൾ, ഏതേതു രക്ഷകളാൽ സ്തോതാക്കളെ രമിപ്പിച്ചവോ,
അതുപോലെ പണികളെന്ന അസുരരാൽ പശുക്കളെന്ന ധനം
ഗുഹയിൽ ഒളിപ്പിയില്ലെട്ടത് ഗുഹയുടെ വാതിൽ തുറന്ന് പ്ര
കാശിച്ചപ്പോൾ എല്ലാ ദേവന്മാരെക്കാളും മുമ്പ് അവിടെ ഏ
ത്തിയോ, വീര്യവാനായ മനവിനെ ഭൂമിയിൽ വിതച്ച യവം
തൊട്ട ധ്യാനങ്ങളായ അന്നത്താൽ, ഏതേതു രക്ഷകളാൽ കറ
ത്തുവോ, ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അശ്വികളേ, ഞങ്ങളുടെ അടു
ക്കൽ വേണ്ടപോലെ ആഗമിച്ചാലും.

19 യാഭിഃ പത്നിർവിമദായന്യഹഥ
രാഘവായാഭിരത്നണീരശ്വിക്ഷതം
യാഭിസ്സദാസ ഊഹഥസ്സദേവ്യ
താഭിരൂഷ ഊതിഭിരശ്വിനാഗതം

അന്വയം:-

(ഹേ അശ്വിനേ,

വി-മദായ

— ഏതന്നാഗ്നേ ദൃഷ്ടയേ

യാഭി: പതി:

— ഭാര്യം പുരുമിത്രസ്യ ദൃമിതരം

നി-ഉഹമി: ഘ

— നിതരാം യുവാം

പ്രാപിതവന്തേഹി

(തഥാ) വാ

യാഭി: അരുണി:

— അഥവാ അരുണവർണ്ണാഗാ:

ആ അശ്വിക്ഷതം

— ആഭിമുഖ്യേന അഭന്തം

(തഥാ) സു-ദാസേ

— പിജവനപത്രായ കല്യാണ

ദാനായ രാജേണ

സു-ദേവ്യം

— പ്രശസ്തം (ധനം)

യാഭി: ഉഹമി:

— പ്രാപിതവന്തേ

താഭി: ഊതി-ഭി:

അശ്വിനാ ഉ സു ആ ഗതം — സുഷു ആഗച്ഛതം

അർത്ഥം:- അല്പയോ അശ്വികളേ, ഏതേതു രക്ഷകളാൽ നിങ്ങൾ വിമരണേണ ദൃഷ്ടിക്ക് ഭാര്യയായി പുരുമിത്രന്റെ മകളെ പ്രാപിപ്പിച്ചുവോ, അല്പകീഴ് ഏതേതു രക്ഷകളാൽ അദ്ദേഹത്തിന് പുക്ക പൈക്കളെ നേരിട്ടു കൊടുത്തുവോ, പിജവനപത്രമായ സുദാസ്യേണ ദാനശീലനായ രാജാവിന് പ്രശസ്തമായ ധനം ഏതേതു രക്ഷകളാൽ എത്തിച്ചുവോ, ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വേണ്ട പോലെ ആഗമിച്ചാലും

20 യാഭിശ്ശതാതി വേമോ ദദാശുഷേ

ഭുഭ്യം യാഭിരവേമോ യാഭിരപ്രിഗം

ദാഹ്യാവതിം സുഭരാമൃതസ്തഭം

താഭിത്രഷ ഊതിഭിരശ്വിനാഗതം

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിനേ,

ദോശ്യേ

— ഹവിഷിത്തവതേ
യജമാനായ

യാഭി: ശം—താതീ വേമ: — സുഖസ്യ കർത്താൻതേ വേമ:

യാഭി: ഭജ്യം അവമ: — തുഗ്രസ്യപത്രം

യാഭി: അദ്ധി-ഗു,

ഗുത-സ്തഭം — ഏതന്നാമാനേ ഗുഷി

രാത്യാ-വതീ. സ-രോം — സുഖയുക്താം സുഖേന
രേണിയാം തുഷം.

(യാഭിരൂതിഭി: പ്രാപയഥ:)

താഭി: ഊതി-ഭി:

അശ്വിനാ ഉ സ ആഗതം — സുഷു ആഗച്ഛതം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വികളേ, ഹവിസ്സേകുന്ന യജമാനന് ഏതേതു രക്ഷകളാൽ നിങ്ങൾ സുഖപ്രദന്മാരായി വേദിയുണ്ടാവാ, തുഗ്രന്റെ മകൻ ഭജ്യവിനെ ഏതേതു രക്ഷകളാൽ കാത്തുവാ, അദ്ധിഗു, ഗുതസ്തപ് ഏന്നിവരെയും ഏതേതു രക്ഷകളാൽ സുഖയുക്തവും സൂക്ഷിപ്പാവുന്നതുമായ അന്നം പ്രാപിപ്പിച്ചുവോ, ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അശ്വികളേ, ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വേണ്ടപോലെ ആഗമിച്ചാലും. (അദ്ധിഗു, ദേവന്മാരുടെ രണ്ടു ശമിതാക്കളിൽ ഒരുവനാകുന്നു.)

21 യാഭി: കൃശാന്തമസന്നേദവസ്യഥോ—

ദവേയാഭിരൂനോ അവ്തമാവതം

മധ്യപ്രിയം ഭരഥോയൽ സരഡ്ഭ്യ

സ്താഭിരൂഷ ഊതിഭിരശ്വിനാഗതം

അന്വയം:—

കൃശാന്തം അസന്നേ

— സോമപാലേഷ് ഏകം,
സംഗ്രാമേ

(ഹേ അശ്വിനേ,

യാഭി: ദവസ്യഥ:

— രക്ഷഥ:

(തഥാ) യാഭി: ജവേ
യുന: അർപ്പന്തം.

ആവതം.

(അപിച) യൻ മധു
പ്രിയം.

സരട്-ഭ്യ:

— വേഗേ പ്രവൃത്തം.

— തത്ത്വസ്യ പുരുഷസ്വസ്വ അഗ്നം.

— അരക്ഷതം.

— ക്ഷേത്രം.

— സർവ്വേഷാമനമൃതം (തൽ)

— മധുരക്ഷികാഭ്യ: യാഭി: ച
ഊതിഭി:

— സമ്പാദയഥ:

ഭരഥ:

താഭി: ഊതി-ഭി:

അഗ്നിനാ ഉ സു ആ ഗതം — സുഷു ആഗച്ഛതം.

അർത്ഥം.—സോമപാലന്മാരിൽ ഒരുവനായ കൃശാനവിനെ, അല്പയോ അഗ്നികളേ, യുദ്ധത്തിൽ ഏതേതു രക്ഷകളാൽ കാത്തുവോ, ചെറുപ്പക്കാരനായ പുരുഷന്റെ പേഗവത്തായ കതിരയെ ഏതേതു രക്ഷകളാൽ കാത്തുവോ, മധുരമായ യാതൊരു തേൻ ഏല്പാവടം പ്രിയമാണോ അതിനെ തേനീ ചുക്കളിൽ നിന്നു ഏതേതു രക്ഷകളാൽ നേടിയോ, ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അഗ്നികളേ, നിങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വേണ്ടപോലെ ആഗമിച്ചാലും.

22 യാഭിൻരട് ഗോഷ്യയ്യന്നുഷാഹേത്യ

ക്ഷേത്രസ്യസാതാതന്യസ്യ ജിന്വഥ:

യാഭിരഥാ അവഥോയാഭിരർപ്പത

സ്താഭിരൂഷ ഊതിഭിരഗ്നിനാഗതം.

അന്വയം:—

(ഹേ അഗ്നിനേ,)

ഗോഷ്യ-യ്യം.

നരം.

യാഭി: നൃ-സഹേത്യ

ജിന്വഥ:

— ഗോവിന്ദയം യുദ്ധം കർപ്പന്തം.

— യജ്ഞസ്യനേതാരം യജമാനം.

— നൃസിന്ധോദ്ധവേ സംഗ്രാമേ
പ്രീണയഥ: രക്ഷഥ:

(തഥാ) ക്ഷേത്രസ്യ	
തനയസ്യ	— ഗൃഹാദിരൂപസ്യ ധനസ്യ
സാതാ യാഭിഃ	— സാതയേ സംഭജനാത്ഥം, യജമാനം രക്ഷഥഃ
യാഭിഃ രഥാൻ	— യജമാനാനാം രഥാൻ രക്ഷഥഃ
(തദീയാൻ) അവൃതഃ	— അശ്വാംശ്ചയാഭിഃ
അവഥഃ	— രക്ഷഥഃ
താഭിഃ ഉതി-ഭിഃ	
അശ്വിനാ, ഉ സ ആ ഗതം— സുഷ്ടു ആഗച്ഛതം	

അർത്ഥം:— അല്പയോ അശ്വികളേ, പശുക്കൾക്കുവേണ്ടി യുദ്ധം ചെയ്യുന്ന യജ്ഞനേതാവായ യജമാനനെ ഉഗ്രമായ യുദ്ധത്തിൽ ഏതേതു രക്ഷകളാൽ കാത്തുവോ, ഗൃഹാദിരൂപമായ ധനം നേടുവാൻ യജമാനനെ ഏതേതു രക്ഷകളാൽ കാത്തുവോ, ഏതേതു രക്ഷകളാൽ യജമാനന്മാരുടെ തേരുകളെ കാത്തുവോ, ആ രക്ഷകളോടുകൂടി അശ്വികളേ, ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വേണ്ടപോലെ ആഗമിച്ചാലും.

23 യാഭിഃ കഥ്സമാർജ്ജനേയം ശതക്രതു
 പ്രതുർവിതിംപ്രച ഭീതിമാവതം
 യാഭീര്യധസന്തിം പുതഷന്തിമാവതം
 താഭിരൂഷ ഉതിഭീരശ്വിനാഗതം

അന്വയം:—

ഹേ ശതക്രതു,	— ബഹുവിധ കമ്മാണാവശ്വിനേ,
ആർജ്ജനേയം	— അർജ്ജുനസ്യ, ഇന്ദ്രസ്യ പുത്രം
കഥ്സം യാഭിഃ പ്ര	
ആവതം	— പ്രകണ്ഠണാരക്ഷതം
(തഥാ) തുർവിതിം ഭീതിം ച (യാഭിരൂതിഭിഃ)	
പ്ര (ആവതം)	— അക്ഷതം

(യൽ പ്രാർത്ഥനം) തൽ നഃ

മിത്രഃ വരണഃ അഭിതിഃ

സിന്ധുഃ പൃഥിവീ ഉത ദ്യൗഃ

മമഹന്താഃ

— പുഷ്യന്താഃ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വികളേ, പകലിരവുകളിൽ സ്തോതാക്കളായ ഞങ്ങളെ ഏന്ത്യാടം രക്ഷിച്ചാലും. അതുപോലെ കേടുപറ്റാത്ത ഭാഗ്യങ്ങളാൽ, ഭാഗ്യനിഭാനങ്ങളായ ധനങ്ങളാൽ ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും. ഈ പ്രാർത്ഥനയെ മിത്രനും വരണനും അഭിതിയും സിന്ധുവും പൃഥിവിയും ദ്യോവും മാനിന്യുട്ടെ.

അധ്യായ പീഠിക

അഷ്ടകം-1 അധ്യായം-8

1-മുതൽ 4 കൂടി വർഗ്ഗങ്ങൾ ഉഷോദേവതാകം. 5-6 വർഗ്ഗങ്ങൾ തദ്രസുകതങ്ങളിൽ പെട്ടതാണ്. അതിൽ ഉപാസകന് വേണ്ടിയല്ലാതെ ഗ്രാമത്തിന്, സമുദായത്തിന് വേണ്ടിയ പ്രാർത്ഥനയും സ്പഷ്ടമായി കാണുന്നു. 7-ാം വർഗ്ഗം സൗരമന്ത്രങ്ങളിൽ പെട്ടതാണ്. 'സൂര്യ-ആത്മാ ജഗതസ്സഥമുഷശ്ച' (സൂര്യൻ ചരാചരങ്ങൾക്കൊത്മാവാകുന്നു, എന്ന) പ്രാകൃതികവും ആധ്യാത്മികവുമായ തത്വം ഇതിൽ കാണാം. ഇതിൽ ഒന്നാമത്തെ മന്ത്രം എല്ലാ ഹോമങ്ങൾക്കും ആഹുതിയ്ക്കുപയോഗിക്കുന്നതാണ്. 8 മുതൽ 23 കൂടി വർഗ്ഗങ്ങൾ ആശ്വിനങ്ങളാണ്. ആശ്വികളുടെ നാനാവിധങ്ങളായ അതുഭൂതകർമ്മങ്ങളെ വിവരിയ്ക്കുന്നു. പല കഥാ സൂചനകളുമുണ്ട്: ച്യവനന് നവയൌവനം വീണ്ടും കൊടുത്തതും വിശ്വപല എന്ന സ്രീയ്ക്ക് മുറിഞ്ഞ കാലിന് പകരം ഇരമ്പുകാൽ വെച്ചുകൊടുത്തതും പേരമാറിയ പശുവിനെ പ്രസവിപ്പിച്ചതും മറ്റും ഇവയിൽ പെടുന്നു. 24-25-26 കളിൽ ഇന്ദ്രൻ ദേവതാ.

അഷ്ടകം-1-അധ്യായം 8, വർഗ്ഗം 1-2-3-4 ആംഗിരസഃ കഥസഃ ദൃഷിഃ ത്രിഷ്ടുപ്ഛന്ദഃ ഉഷോദേവതാ.

1 ഇദം ശ്രോഷഞ്ജ്യോതിഷാഞ്ജ്യോതിരാഗാ
ചിത്രഃ പ്രകേതോ അജനിഷ്ടവിഭാ
യഥാ പ്രസൂതാസവിതുസ്സവായ
ഏവാരാത്ര്യഷസേ യോനിമാരെക

അന്വയം:-

ജ്യോതിഷാഃ

— ദ്യോതമാനാനാം ഗ്രഹനക്ഷത്രാദീനാം മദ്ധ്യേ

ഇദം ജ്യോതിഃ ശ്രോഷം

— ഉഷ ആഖ്യം ജ്യോതിഃ പ്രശസ്തതമം

(നക്ഷത്രാദികം ജ്യോതിഃ സ്വാത്മാനമേവപ്രകാശയതി. ചന്ദ്രസ്തദ്യു പ്യന്യൽ പ്രകാശയതി തഥാപി നവീണ്യഷ്ട പ്രകാശഃ ഔഷസംജ്യോതിഃ യുഗപദേവ സർവ്വസ്യ ജഗതഃ പ്രകാശകം.)

- (താദൃശം ജ്യോതിഃ) ആ അഗാൽ — പുഷ്പസ്യാംഭിശി ആഗമൽ
- (ആഗതേ ച തസ്മിൻ) — ചായനീയഃ അന്ധകാരാവൃതസ്യ ജഗതഃ പ്രജ്ഞാപകഃ
- ചിത്രഃ പ്ര-കേതഃ — വിളി, വ്യാപ്തസ്തൻ
- (തദീയോ രശ്മിഃ) വി-ഭാ — പ്രാദരഭൂൽ
- അജനീഷ്ട — രാത്രിഃ സ്വയം സൂര്യ സകാശാൽ
- (കിഞ്ച) യഥാ രാത്രി — ഉൽപന്നാ, സൂര്യോഹി
- സവിതുഃ അസ്തംഭംഗച്ഛൻ രാത്രിം ജനയതി
- പ്ര-സൂതാ
- (രാത്രിരപി) ഏവ — ഏവമേവ ഉഷസഃ ഉൽപത്തയേ
- ഉഷസേ സവായ — സ്ഥാനമാരോചിതവതീ, കല്പിതവതീ
- യോനിഃ അരൈകം

അർത്ഥം.—വിളങ്ങുന്ന ഗ്രഹനക്ഷത്രാദി ജ്യോതിസ്സുകളുടെ ഇടയിൽ ഉഷസ്സെന്ന ഈ ജ്യോതിസ്സ് ഏറ്റവും പുകഴ്ന്നതാകുന്നു. (നക്ഷത്രാദി ദീപ്തികൾ തങ്ങളെ മാത്രമേ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നുള്ളൂ. ചന്ദ്രനാകട്ടെ പ്രകാശകരനെങ്കിലും സ്പഷ്ടശോഭനല്ല. ഉഷസ്സിന്റെ പ്രകാശം ഒരേ സമയത്തു ജഗത്തിനെ മുഴുവൻ തെളിയിക്കുന്നു.) അപ്രകാരമുള്ള 6 ജ്യോതിസ്സ് കിഴക്കേദിക്കിലെ അരികഴിഞ്ഞു അവിടെ എത്തിയ ആ ജ്യോതിസ്സിൽ, മനോഹരവും, ജഗത്തിനെ മുഴുവൻ തെളിച്ചു കാട്ടിക്കൊടുക്കുന്നതുമായ രശ്മി എമ്പാടും വ്യാപിച്ചു പുറത്തുവന്നിരിക്കുന്നു. കൂടാതെ, രാത്രി എങ്ങിനെ സൂര്യൻ നിന്നുളവായോ, (സൂര്യൻ അന്ധമിജ്ജമ്പോൾ രാത്രിയെ ജനിപ്പിക്കുന്നു സൂര്യൻ മറഞ്ഞില്ലങ്കിൽ രാത്രി പിറക്കുകയില്ലല്ലോ) അതുപോലെ രാത്രി അന്യയാമത്തിൽ ഉഷസ്സിന്റെ ഉൽപത്തിയ്ക്കായി തന്റെ സ്ഥാനം ഒഴിഞ്ഞുകൊടുത്തുവളായി. (അന്യത്ര സൂര്യൻ രാത്രിയുടെ മകനാണെന്ന് കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു.)

2   തശദമ്സാതശതീശ്വേത്യാഗാ
       ദാറെഗുക്ഷാസദനാനൃസ്യഃ
       സമാനബന്ധു അമൃതേ അനുചീ
       ദ്യാവാവണ്ണഞ്ചരത ആമിനാനേ

അനവയം:—

തശതീ, ശ്വേത്യാ	— ദീപ്താ, ശ്വേതവണ്ണാ (ഉഷാഃ)
തശൽ-വമ്സാ	— ദീപ്തസൂര്യ: വത്സോയസ്യഃ സാ (യഥാമാതുസ്സമീപേ വത്സസ്സഞ്ച രതി, ഏവമുഷസസ്സമീപേ സൂര്യസ്യാവസ്ഥാനാൽ തദാത്സത്വം)
ആ അഗാൽ	— ആഗതവതി
അസ്യഃ കൃഷ്ണാ സദനാനി	
അരെങ്കി ഉ	— ഉഷസ: കൃഷ്ണവണ്ണാരാത്രിഃ സ്വകീയാനി അഭയാമ ലക്ഷണാനി സ്ഥാനാനി, ആരേചിതവതീച
(ഏതേരാത്രിഷസൗ)	
സമാന-ബന്ധു	— സമാനേനൈകേന സൂര്യാവേഗേന ബന്ധുനായുഷേത
അമൃതേ	— മരണരഹിതേ (കാലാത്മകതയാ നിത്യത്വാൽ)
അനുചീ	— അനുബന്ധന്തേ, പ്രഥമം രാത്രിഃ പശ്ചാദുഷാഃ, ഇതിക്രമേണ ഗച്ഛന്തേ
വണ്ണം ആ-മിനാനേ	— സമുഷ്ണം പ്രാണിനാം രൂപം ജരയന്തേ
ദ്യാവാ ചരതഃ	— ദ്യോതമാനേ പ്രതി- ദിവസമാവരേതേ

അത്ഥം:-പെട്ടെത്തുമിന്നന്ന ഉഷസ്സ് പ്രകാശവാനായ സൂര്യനാകുന്ന കട്ടിയോടുകൂടി (അമ്മയുടെ അടുക്കൽ കട്ടി എന്നപോലെ ഉഷസ്സിന്റെ അടുക്കൽ സൂര്യന്റെ നില്പാൽ) വന്നുചേർന്നുവെല്ലാ ആ ഉഷസ്സിന്നു കറുത്ത രാത്രി തന്റെ ഒടുക്കത്തെ യാമത്തിന്റെ പകുതിസ്ഥാനം ഒഴിഞ്ഞുകൊടുത്തു ഈ രാത്രിയുഷസ്സുകൾ സൂര്യനാകുന്ന പൊതുബന്ധുവോടുകൂടിയവരായി, വിനാശരഹിതമായ നിത്യത്വത്താൽ ഒന്നിന്നു പിന്നാലെ ഒന്നായി (രാത്രി, ഉഷസ്സ്, വീണ്ടും രാത്രി, ഉഷസ്സ് എന്നിങ്ങനെ ക്രമത്തിൽ) എല്ലാ പ്രാണികളുടേയും ശരീരത്തെ (ദിവസം പ്രതി) ജരിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് (വാൽകൃമിയററിക്കൊണ്ടു്, ക്ഷീണിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു്, മരണത്തോടടുപ്പിച്ചുകൊണ്ടു്) പ്രകാശവതികളായി ആവത്തിച്ചു ചരിക്കുന്നു

3 സമാനോ അധ്യാസ്വസ്ത്രോരനന്ത
സ്തമന്യാന്യാചരതോ ദേവശിഷ്യേ
നമേമേതേനതസ്ഥതുസ്സമേകേ
നദേതാഷാസാസമനസാവിത്രപേ

അന്വയം :-

സ്വസ്ത്രോ:	— ലഗ്നിന്ത്യോഃ, രാത്രിയുഷസോഃ
അധ്യാ സമാനഃ	— മാഗ്ന ഏകാഹുവ, ആകാശമാഗ്നേണ ഉഷാഃ നിഗ്നച്ഛതിരാത്രിശ്ച
(സമാർഗ്ഗം) അനന്തഃ	— അവസാനരഹിതഃ
തം (മാഗ്നം) ദേവശിഷ്യേ	— ദേവേന ദ്യോതമാനേന സൂര്യേണ അനുശിഷ്യേ ശിക്ഷിതേ സത്യേ
അന്യാ-അന്യാ ചരതഃ	— ഏകൈകാന്തചരതഃ
(അപിച) സമേകേ	— ശോഭനമേഹനേ, സവ്യേഷാഭൂപാദകത്വാദി ശോഭനപ്രജനനേ

നക്ഷത്രാക്ഷസാ	— രാത്രിതൃഷാശ്വ
വി-രൂപേ	— തമഃ പ്രകാശലക്ഷണാഭ്യോം വിരുദ്ധരൂപാഭ്യോം യുക്തേ
(അപി) സ-മനസാ	— സമാനമനസ്സേ ഐകമത്യം പ്രാപ്തേസത്യേ
ന മേമേതേ	— പരസ്परരംഭനഹിംസ്തഃ
(തഥാ) ന തസ്ഥതുഃ	— ക്ഷപിഭപിനതിഷ്ഠതഃ സർവ്വഭാ ലോകാനുഗ്രഹാത്ഥം ഗച്ഛതഃ

അർത്ഥം:-സഹോദരിമാരായ രാത്രിയുഷസ്സുകളുടെ മാർഗ്ഗം (വി-
ന്നപോകുന്ന വഴി) ഒന്നാകുന്നു ആ മാർഗ്ഗം അതിരറ്റതാകുന്നു.
ആ മാർഗ്ഗത്തിലൂടെ പ്രകാശിയ്ക്കുന്ന സൂര്യനാൽ അനുശാസിയ്ക്കു
പ്പെട്ട്, അവർ ഒറ്റയ്ക്കൊറ്റയ്ക്ക് (മാറിമാറി) ചരിക്കുന്നു. കൂടാ
തെ ശോഭനങ്ങളായ ഉൽപാദനേന്ദ്രിയങ്ങളോടുകൂടിയ (ഭവന
ത്തിലെല്ലാമുൽപാദിപ്പിക്കുന്നത് അവരാണ്ല്ലൊ) രാത്രിയുഷസ്സു
കൾ ഇരുട്ടും വെളിച്ചവുമാകുന്ന ഭിന്നരൂപങ്ങളോടുകൂടിയവർ
കിലും, ഐകമനസ്സാത്തവരായി, ഐകമത്യവതികളായി വ
ർത്തിച്ച് പരസ്പരമൊരിക്കലും ഹിംസിയ്ക്കുന്നില്ല (കൂട്ടുകാരിയു
ടെ പ്രഴിമുടക്കിയോ മറ്റോ) എവിടേയും നില്ക്കുന്നില്ല. എപ്പോ
ഴും ലോകാനുഗ്രഹത്തിനായി ചരിക്കുന്നു

4 ഭാസ്വതീനേത്രീസുതാനാ

മപേതിചിത്രാവിഭരോന ആവഃ

പ്രാർപ്യാജഗദ്യനോരായോ അഖ്യ

ഭുഷാഅജീഗർഭവനാനിവിശ്വാ

അന്വയം:-

ഭാസ്വതീ	— വിശിഷ്ട പ്രകാശനയുക്താ
സുതാനാം നേത്രീ	— വാചം ഉല്ലാഭയിത്രി
അപേതി	— അസ്യാഭിഃ അജ്ഞായി
ചിത്രാ (സാ) നഃ ദരഃ	— അസ്യാകം തമസാതിരോഹിതാ നിദ്ധാരാണി
വി ആവഃ	— വ്യവ്വഹാരം

(യഥാസ്ഥാഭിർദ്യുശ്യന്തേ തഥാതഥാനിവാത്യ പ്രകാശയതി)

(അപിച) ജഗൽ

പ്ര-അസ്തി

— സർവ്വം ഭൂവനം പ്രകാശം
ഗമയിത്വാ

ന: രായ:

വി അഖ്യൽ ഉ

— അസ്താകം ധനാനി

— വിശിഷ്ടപ്രകാശനയുക്താനു
കരോൽ

(സൈഷാ) ഉഷാ: വിശ്വാ

ഭവനാനി

— സർവാണിഭൂതജാതാനിതമസാ
തിരോഹിതത്വേന അവിദ്യമാ
നകല്യാനി

അജീഗ:

— ഉൽഗിരതി, സ്വാമുഖാനിർദ്ദൃ
മയതി

(സ്വകീയേന പ്രകാശേന തഥാനിസ്സാര്യ പുനരുല്പന്നാനിവ
കരോതി)

അർത്ഥം:-ഏറ്റവും പ്രകാശിജ്ഞാപരം വാക്കുകളല്ലാതില്ലാ
ജ്ഞാപരം (പ്രഭാതത്തിലാണല്ലോ പശുപക്ഷിമൃഗാദികളും മനു
ഷ്യരും ഉലകത്തെ ശബ്ദമായമാനമാക്കുന്നത്) ആയ ഉഷസ്സ്
നമ്മളാൽ അറിയപ്പെടുന്നു മനോഹാരിണിയായ അവൾ
ഇരുട്ടുമുടിയ നമ്മുടെ പടിവാതിലുകൾ തുറക്കുന്നു (നമുക്ക്
എല്ലാം കാണത്തക്കവിധം ഇരുട്ടുകുറു തെളിയിക്കുന്നു) ഭൂവ
നത്തിൽ മുഴുവൻ വെളിച്ചം പരത്തി നമ്മുടെ ധനങ്ങളെ
(കൃഷി, ഗൃഹം മുതലായവയെ) പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു. ആ ഉഷ
സ്സ് ഇരുട്ടു ബാധിച്ചു, ഇന്നിന്നതെന്നറിയാതായിരുന്ന എല്ലാ
ഭൂതജാതങ്ങളെയും സ്വാമുഖത്തിൽ നിന്നും (വായകൊണ്ട് തൃപ്തി
നേർപോലെ) പുറത്തുകൊണ്ടുവരുന്നു സ്വന്തം പ്രകാശം കൊണ്ട്
ഇരുട്ടുകുറു വീണ്ടും സൃഷ്ടിച്ചപോലെ തെളിയിക്കുന്നു.

5 ജിഹ്വേശ്ച ചരിതവേമഘോ

ന്യാഭോഗത് ഇഷ്ടയേ രായ ഉത്പാ

ഭൂഃ പശ്യേഭ്യ ഉദ്വിതാ വിപക്ഷ

ഉഷാ അജീഗർഭവനാനി വിശ്വാ

അനന്തം:-

മഹോലാനി	— ധനവതി (ഉഷാഃ)
ജിഹ്വ-ശ്ലോ	— വക്ത്രം ശയനായ പുരുഷായ
ചരിതവേ	— ചരിത്രം, ശയനാഭ്യുത്ഥായ സ്വാപേക്ഷിതം പ്രതിഗത്തം വ്യക്തതീഭവതി
വചം ആ-ഭോഗയേ	— ഏകം പ്രതി ആഭോഗ്യായ, ശബ്ദാദിവിഷയാത്മം തമാ അപരം പ്രതി
ഇഷ്ടയേ	— യോഗാത്മം തമാ അന്യം പ്രതി
രായേ ഉ	— ധനാത്മം ച, വ്യക്തതീ
(അപിച) ഭൂം	
പശ്യൽ-ഭൂഃ	— അന്ധകാരാവൃതത്വേന ഈഷദ്രഷ്ട്യഭ്യോ മനുഷ്യഭ്യഃ
വിചക്ഷേ	— വിശിഷ്ടപ്രകാശായ വ്യക്തതീ
ഉച്ഛിയാ ഉഷാഃ	— ഉച്ഛി, വിസ്തീർണ്ണാ
വിശ്വാ ഭവനാനി	
അജിഗഃ	— തമസാതിരോഹിതാനി, സത്യാണി ഭൂതജാതാനി പ്രകാശ ഭാനേന ഉൽഗ്രീണ്ണാനിവ കരോതി

അർത്ഥം:-ശ്രീമതിയായ ഉഷസ്സ്, ചന്ദ്രന്റെ കീഴടക്കുന്ന മനുഷ്യനെ ചരിത്രാനായി കിടക്കയിൽ നിന്ന് എഴുന്നേൽപ്പിച്ചു, സ്വപ്നപ്രകാരം പോകാൻ വഴി തെളിയിക്കുന്നു. ഒരുത്തനെ സുഖഭോഗത്തിനായും മറ്റൊരുത്തനെ യോഗാദികർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിനായും വേർതിരിക്കുന്ന പണം സമ്പാദിപ്പാനുള്ള വൃത്തിയിലേപ്പെടാനായും ഉഷസ്സ് വഴി തെളിച്ചു വിടുന്നു. ഇരുട്ടാണ്ടത്തുമുഖം കാഴ്ചപോയ മനുഷ്യർക്ക് നല്ല വെളിച്ചമിരുറിക്കൊണ്ടു്, എമ്പാടും പരന്നുനിരുന്ന ഉഷസ്സ് ഇരുട്ടിലാണ്ട ചരാചരങ്ങളെ മുഴുവൻ വീണ്ടും സൃഷ്ടിച്ചപോലെ തെളിയിക്കുന്നു.

6 ക്ഷത്രായത്വം ശ്രവസേത്വമഹീയാ
ഇഷ്ടയേത്വമർത്ഥിവത്വമിത്യേ
വിസദശാ ജീവിതാഭിപ്രപക്ഷ
ഉഷാ അജിഗർഭവനാനിവിശ്വാ

അനന്തം...

- ക്ഷത്രായത്വം — ധനാർത്ഥമേകം പ്രതിവൃച്ഛന്തി
- (തഥാ) ശ്രവസേത്വം — അന്നാർത്ഥമേകം പ്രതിവൃച്ഛന്തി
- മഹീയൈ ഇഷ്ടയേത്വം — മഹിതൈ, അഗ്നിഷ്ടോമാദി
മഹായജ്ഞാർത്ഥം ഏകം
വൃച്ഛന്തി
- (തഥാ) അർത്ഥം-ഇവ — അപേക്ഷിതാർത്ഥം പ്രതി
- ഇത്യേത്വം — ഗമനാർത്ഥമേകം പ്രതി വൃച്ഛന്തി
- (അപിച) വി-സദശാ — വിലക്ഷണാനി നാനാ രൂപാണി
- ജീവിതാ — ജീവിതാനി ജീവിതോപായ
ഭൂതാനി കൃഷ്യാദിനി
- അഭി-പ്രപക്ഷ — ആഭിമുഖ്യേന പ്രകാശയിതം
വൃച്ഛന്തി
- ഉഷാ: വിശ്വാ ഭൂവനാ — സർവാണി ഭൂതജാതാനി
- നി അജിഗ: — ഉൽഗ്രിഗ്ഗ്നാനിവകരോതി

അർത്ഥം-ഒരുത്തനെ ധന (സമ്പാദന)ത്തിനായിക്കൊണ്ടും മറ്റൊരുത്തനെ അന്നത്തിനായിക്കൊണ്ടും വേറൊരുത്തനെ അഗ്നിഷ്ടോമാദി മഹായജ്ഞാനുഷ്ഠാനത്തിനായിക്കൊണ്ടും നാലാമതൊരുത്തനെ ഉദ്ദിഷ്ടകാര്യത്തിന് പോകാനായി കൊണ്ടും (ഇതുകുററി) വെളിച്ചം പരത്തുന്നവളായും നാനാ വിധങ്ങളായ ജീവിതങ്ങളെ, കൃഷി, കച്ചവടം മുതലായ ജീവിതോപായങ്ങളെ നേരിട്ട് തെളിയിക്കുന്നവളായും ഉഷസ്സ് എല്ലാ ഭൂതജാതങ്ങളെയും വീണ്ടും സൃഷ്ടിച്ചുപോലെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു.

7 ഏവാദിവാദിതാ പ്രത്യഭി
 വൃച്ഛതീയവതിശ്ശുക്വാസാഃ
 വിശ്വസ്യേശാനാ പാത്മിവസ്യവസ്വ
 ഉയോ അഭ്യേഹസഭേവ്യച്ഛ

അന്വയം:-

യവതിഃ	— നിത്യയൗവനോപേതാ
ശുക്ര-വാസാഃ	— ശ്വേതവസനാ
വിശ്വസ്യ പാത്മിവസ്യ	
വസ്വഃ ഈശാനാ	— പൃഥ്വിവ്യാസ്തംബന്ധിനഃ ധനസ്യേശ്വരി
ഭിവാഃ ഭാമിതാ	— വ്യോമോഭാമിതസ്ഥാനീയാ
(സാ) ഏഷാ (ഉഷാഃ)	
വി-ഉച്ഛതീ	— തമോ വർജ്ജയന്തീ
പ്രതി അഭി	— സർവ്വഃ പ്രാണിഭിർവ്യഷാഭൂൽ
ഹേ സ-ഭഗേ, ഉഷഃ,	
അഭ്യ	— അസ്തിൻ കാലേ (ത്വം)
ഇഹ വി ഉച്ഛ	— അസ്തിൻ ദേവയജനദേശേ തമാംസി വർജ്ജയ

അർത്ഥം:-നിത്യയൗവതിയും വെളുത്ത വസ്ത്രം ധരിച്ചവളും ഭൂമിയുടെ എല്ലാ ധനങ്ങളുടെയും ഈശ്വരിയും ആകാശപത്രിയായ ആ ഉഷസ്സ് ഇരുട്ടകറുന്നപോഴായി എല്ലാ പ്രാണികളാലും കാണപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു അല്ലയോ സന്തരിയായ ഉഷസ്സേ ഇപ്പോഴുപിടുന്നു ഈ ദേവയജനദേശത്തു ഇരുട്ടകുറുപ്പൊഴെയാക്കി (ഇവിടെ ഇരുട്ടകളെന്നതിന്നു മനസ്സാവിം ദേവന്മാരുടെ ഇടവേയാദ്യജ്ഞാനങ്ങളെന്നു കൂടി അർത്ഥം)

8 പരായതീനാമന്യേതിപാഥ
 ആയതിനാം പ്രഥമാശ്ശപതിനാം
 വ്യുച്ഛത്തി ദിവ്യദീരയ
 ന്യുഷാതുതഞ്ചകഞ്ചനബോധയന്തി

അനന്യം -

പരാ-യതിനാം
 പാഥം

— പരാഗച്ഛത്തിനാം, അതിനാനാം
 — അന്തരിക്ഷൈകദേശലക്ഷണം
 സ്ഥാനം

(അഭ്യുതന്യുഷാഃ) അന
 ഏതി

— അനഗച്ഛതി

(തഥാ) ആ-യതിനാം
 ശ്ശപതിനാം

— ആഗച്ഛത്തിനാം, ബഹിനാ
 മുഷസാം

പ്രഥമാ

— ആദ്യോ (വേതി)

(താദൃശീ) വി-ഉച്ഛതി

ഉഷാഃ

— തമോവജ്ജന്യന്തി ഉഷാഃ

ജീവം

— പ്രാണിനാം, ജീവാത്മാനം

ഉൽ-ഇരയന്തി

— ശയനാദുർധം, പ്രേരയന്തി

മൃതം

— സ്വാപസമയേ പ്രലീനേന്ദ്രിയ
 ത്വാൽമൃതമിവസന്തം

കം ചന

— കഥപി പുരുഷം

ബോധയന്തി

— പുനരിന്ദ്രിയ പ്രവേശനേ
 ചേതനം കച്ഛതി (പ്രവൃത്തതേ)

അർത്ഥം:-കഴിഞ്ഞുപോയ ഉഷസ്സുകളുടെ അന്തരിക്ഷസ്ഥനം (തന്നെ) ഇന്നത്തെ ഉഷസ്സ് അനഗമിക്കുന്നു അതുപോലെ വരാൻപോകുന്ന കണക്കറ്റ ഉഷസ്സുകളിൽ അവയം (ഇന്നത്തെ ഉഷസ്സ്) ഒന്നാമത്തവളായി ഭവിക്കുന്നു അപ്രകാരം ഇത് റ്റുനം പ്രാണികളുടെ ജീവാത്മാവിനെ കിടക്കയിലിവിതോപായപ്പെടുന്നവളായും, ഉറക്കത്തിൽ ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ ഏറ്റവും ഭൂതജാതങ്ങളെയും ഉൾക്കൊള്ളുന്ന വിഷയം ഇന്ദ്രിയപ്രവൃത്തിയെന്നു വിവർത്തിക്കുന്നു

9 ഉഷോയദഗ്നിം സമീധേചകർമ്മ

വിയദാവശ്വക്ഷസാസൂര്യസ്യ

യന്മാനഷാൻയക്ഷ്യമാണാം അജീഗ്

സ്തദ്രേവേഷ്വചകൃഷ്ണഭദ്രമപ്

അന്വയം:—

ഹേ ഉഷഃ (ത്വം)

അഗ്നിം സം.—ഇധേ

— ഗാർഹപത്യാദിരൂപമഗ്നിം
സമീധ്യനായ, പ്രജപനാത്മം.

യൽ ചകർമ്മ

— കൃതവതി

(അപിച തമസാതിരോ

ഹിതം ജഗൽ) സൂര്യസ്യ

ചക്ഷസാ

— പ്രകാശേന

യൽ വി ആവഃ

— വ്യവൃണോഃ, തമസാ
വിശ്രിഷ്ടമകരോഃ

(ത്വഥാ) മാനഷാൻ

യക്ഷ്യമാണാൻ

— മനുഷ്യാൻ യാഗം കരിഷ്യതഃ

(ത്വം) യൽ അജീഗഃ

— തമസാഗ്രസ്താൻ പ്രകാശേന
ഉൽഗീഷ്ണാനിവാകരോഃ

(ഹേ ഉഷഃ) ദേവേഷു

(മദ്ധ്യേത്വമേവ) ഭദ്രം

— ഭജനീയം

തൽ അപ്ഃ ചകൃഷ്ണേ

— ഏതൽ ത്രിവിധം കർമ്മകൃതവതി

അർത്ഥം.—അല്പയോ ഉഷസ്സേ, അവിടുന്ന് ഗാർഹപത്യാദി, രൂപത്തിലുള്ള അഗ്നിയെ ജ്വലിപ്പിച്ചുവാൻ (പ്രഭാതത്തിലാണ് ഒല്ലാ അഗ്നികളെ ഹോമത്തോടുകൂടി വിശിഷ്ടിപ്പിച്ചിരുന്നത്) യാതൊന്ന് ചെയ്യുമ്പോ, പുറമെ ഇത്താണ ജഗത്തിനെ സൂര്യന്റെ പ്രകാശംകൊണ്ട് യാതൊരു പ്രകാരം തെളിയിച്ചുവോ, അതുപോലെ യാഗം ചെയ്യുന്ന മനുഷ്യരെ യാതൊരു പ്രകാരത്തിൽ ഇത്തരക്കാറി പുതുതായി പിറന്നവരോട് പ്രാപ്തയാക്കിയോ, ഈ മൂന്നു വിധത്തിലുള്ള സല്യർവും ദേവന്മാരുടെ ഇടയിൽ അവിടുന്ന് മാത്രം ചെയ്യുന്ന.

12 യാവയദോഷാഃ ഋതപാപ്രതേജാ
 സുതാവരീ സുതതാ ഹുരയന്തി
 സമന്ഗലീർബിഭ്രതിഭേവവീതി
 മിഹാഭ്യോഷശ്ശ്രോഷതമാവ്യുച്ഛ

അന്വയം:—

യവയൽ-ദോഷാ:	— യാവയത്തിദോഷാംസി, ദോഷ്യൂണി, രാക്ഷസാഭീനി, അസൂതതഃ പൃഥക്കൃതാനി യയാസാ (നിശാചരാന്യേ ഉഷസി ജാതായാം ന അവതിഷ്ഠന്തേ)
ഋത-പാ:	— ഋതസ്യ, സത്യസ്യപാലയിത്രീ
ഋത-ജാ:	— യജ്ഞാത്ഥം പ്രാദർഭൃതാ (സത്യമുഷസി അഹനിയാഗാ അനുഷ്ഠിയന്തേ)
സുത-വരീ	— സുഖവതി
സുതതാ: ഹുരയന്തി	— പശുപക്ഷിമൃഗഭീനാം വചാംസി പ്രേരയന്തി, ഉല്ലാഭയന്തി
സമന്ഗലീ:	— പത്യാകദാചിദപി നവിയുക്താ
ഭേവ-വീതിം ബിഭ്രതി	— യജ്ഞം ധാരയന്തി
ഹേ ഉഷ: ശ്രോഷ-തമാ	
ഇഹ	— തപഃ അസ്മിൻ ദേവയജനദേശേ
അഭ്യ വി ഉച്ഛ	— അസ്മിൻ യാഗസമയേ വിവാസയ

അർത്ഥം:—ദോഷങ്ങളെയും ദോഷാക്കളെയും (രാക്ഷസാഭികളെ) നമ്മളിൽ നിന്നകറ്റുന്നവളും (രാത്രിയുരന്മാരായ രാക്ഷസന്മാരും മറ്റും ഉഷസ്സ് പിറന്നാൽ നില്പില്ലല്ലൊ) സത്യം രക്ഷിക്കുന്നവളും, യജ്ഞാത്ഥം പിറന്നവളും (ഉഷസ്സ് പിറന്നാലാണല്ലോ യാഗാദികർമ്മങ്ങളനുഷ്ഠിക്കപ്പെടുന്നത്) സുഖത്തികയും പശുപക്ഷിമൃഗാദികൾക്ക് വാക്, (ശബ്ദം) ഉല്ലാഭിപ്പി

ജ്ഞാനവളം ഭക്താവിനോടു് (സൂര്യനോടു്) ഒരിക്കലും വേർപെടാത്ത മദ്ഗുല്യവതിയും യജ്ഞത്തെ സ്വയം ധരിയ്ക്കുന്നവളും മഹത്തമയുമായ ഉഷസ്സേ, അവിടുന്ന് ഈ ദേവയജനദേശത്തിൽ, ഈ യാഗപേളയിൽ ഇരുട്ടുകുററിയാലും. (ജ്ഞാനസ്വരൂപമായ പ്രകാശം കൊണ്ട് തങ്ങളിലെ തമോരൂപമായ അജ്ഞാനം നീക്കുവാനർത്ഥിയ്ക്കുന്നു. അടുത്തു് മുമ്പൊരു മന്ത്രത്തിൽ സൂര്യനെ ഉഷസ്സിന്റെ മകനായി കല്പിച്ചു. ഇവിടെ ഭക്താവായി കല്പിച്ചിരിയ്ക്കുന്നു. രണ്ടും ഭാവോചിതം തന്നെ).

13 ശശ്വൽ പുരോഷാവ്യവാസദേവ്യ
 മോ അദ്യേദം വ്യാവോമഘോനി
 അഥോവ്യച്ഛാദത്തരാ അനുദ്യ
 നജരാമൃതാചരതിസ്വധാഭിഃ

അനവയം:—

ദേവീ ഉഷാഃ	— ദേവനശീലോഷാഃ
പുരാ ശശ്വൽ വി ഉവാസ	— പൂർവ്വസ്തിൻ കാലേ നിത്യം സതതം വെട്ടുച്ചുൽ
അഥോ അദ്യ മഘോനി	— ധനവതി
(തമസാ തിരോഹിതം)	
ഇദം	— സർവ്വം ജഗൽ
വി ആവഃ	— പ്രകാശേന തമസാ വിജ്ഞാതമകരോൽ
അഥോ ഉൽ-തരാൻ	— ഉജ്ജ്വലതരാൻ, ഭാവിനഃ
ദ്യുൻ അനു	— ദിവസാൻ അനുലക്ഷ്യ
(ആഗാമിഷ്വപിദിവസേഷ്യ)	
വി ഉച്ഛാൻ	— വിവാസയതി
(അതഃ കാലത്രയ വ്യാപിനീസോഷാഃ)	
അജരാ അമൃതാ	— ജരാഹിതാ, മരണരഹിതാചസതീ
സ്വധാഭിഃ ചരതി	— ആത്മീയൈസ്സേജോഭിശ്ചരതി

അതഥ-പ്രകാശവതിയായ ഉഷസ്സ് മുഖമുള്ളകാലത്തു നിത്യം നിരന്തരമിരട്ടുകാറി ഇപ്പോഴും ധനവതിയായ ഉഷസ്സ് ഇരട്ടിലാണ്ടു ജഗത്തു മുഴുവൻ വെളിച്ചംകൊണ്ടു തെളിയിക്കുന്ന വരാൻ പോകുന്ന ദിവസങ്ങളെയും ആ ഉഷസ്സ് തെളിയിക്കാൻ പോകുന്ന അങ്ങിനെ കാലത്രയവ്യാപിനിയായ അവിടുന്ന് ജരബാധിക്കാതെ, മരണരഹിതയായി ആത്മീയ തേജസ്സുകളാൽ ചരിക്കുന്നു

14 വ്യുജ്ജി¹ഭി²ദ്വി³വ ആ⁴താ⁵സ്യ⁶ദ്യൗ
 പേ⁷കൃ⁸ഷ്ണാ⁹ന്നി¹⁰ണ്ണി¹¹ജന്മേ¹²വ്യാവഃ
 പ്രബോധ¹³യന്ത്യ¹⁴രുണേ¹⁵ദിരശ്ശൈ
 രോഷാ¹⁶യാതി¹⁷സ്യ¹⁸യുജാ¹⁹രഥേ²⁰ന

അന്വയം -

ദിവഃ ആതാസു

— നണ്ഡു. ബന്ധിനീഷ
 ആതതാസു, വിസ്തീർന്നാസുദീക്ഷ

(ഉഷാഃ) അജി-ഭിഃ

— വ്യുജ്ജകൈഃ, പ്രകാശകൈഃ
 തേജോഭിഃ

വി അദ്യൗൽ

— വിദ്യോതതേ, പ്രകാശതേ

(സാ) ദേവീ കൃഷ്ണം

— രാത്രികൃതം കൃഷ്ണം രൂപം

നിഃ-നിജഃ

— അപാവുണോൽ, പ്രകാശേന
 തിരസ്കൃതവതി

അപ ആവഃ

(അപിച) അരുണേഭിഃ

— ലോഹിതവണ്ണൈഃ വ്യാപന
 ശീലൈഃ കിരണൈഃ

അശ്ശൈഃ

ഉഷാഃ സു-യുജാ രഥേന

— സമ്യക്യുക്തേന രഥേന

പ്ര-ബോധയന്നി

— സുപ്താൻ പ്രാണിനഃ പ്രബുദ്ധാൻ
 കവൃതീ

ആ യാതി

— ആഗമ്യതി

അർത്ഥം—വിസ്മൃതങ്ങളായ ആകാശഭാഗങ്ങളിൽ ഉഷസ്സ് പ്രകാശകങ്ങളായ തേജസ്സുകളോടുകൂടി ശോഭിക്കുന്നു. രാത്രിയാൽ നിർമ്മിതമായ കറുത്തരൂപത്തെ, ആ ദേവി പ്രകാശത്താൽ നിറക്കിയകറ്റുന്നു. കൂടാതെ, ചുറ്റുന്നവയും എങ്ങും പരന്നവയുമായ സ്വരശ്ലീകളാൽ ഉഷസ്സ്, നല്ലപോലെ പൂട്ടിയ തേരിൽ ഉറങ്ങുന്ന പ്രാണികളെ ഉണർത്തിക്കൊണ്ടു വന്നുചേരുന്നു.

15 ആവഹന്തീ പോഷ്യാ വാര്യാണി

ചിത്രം കേതു കൃണതേ ചേകിതാനാ

ഈയുഷീണാമുപമാശ്ശപതിനാം

വിഭാതിനാം പ്രഥമോഷാപ്യശൈൽ

വ. 3

അന്വയം:—

പോഷ്യാ	— യാവജ്ജീവം പോഷണ സമർത്ഥാനി
വാര്യാണി	— വരണീയാനി ധനാനി
ആ-വഹന്തീ	— അസ്പദ്യമാനയന്തീ
ചേകിതാനാ ഉഷാഃ	— സർപ്പം ജഗൽ പ്രജ്ഞാപയന്തിസാ
ചിത്രം കേതു കൃണതേ	— ചായനിയം, പ്രജ്ഞാപകം രശ്മിം സ്വാത്മനഃ പ്രകാശാൽ കൃത്സ്നം ജഗൽ പ്രകാശന സമത്വം കരുതേ
(ഭിസേഷാ) ഈയുഷീണാം	— ഗമനവതിനാം, പുവ്വനിഷ്ഠനാനാം
ശ്ശപതിനാം (ഉഷസാം)	
ഉപ-മാ	— ബഹവീനാം ഉപമാദ്രതാ
വി-ഭാതിനാം പ്രഥമാ	— വിശേഷേണ പ്രകാശമാനാനാം ആഗമനീനാമുഷസാമാദ്യാ
വി അശൈ	

അർത്ഥം:-ജീവകാലം മുഴുവൻ പോഷിപ്പിട്ടുവന്നതും ശ്രേഷ്ഠമായ ഐശ്വര്യം നമുക്ക് കൊണ്ടുവരുന്നപോൾ ജഗത്തിനെ മുഴുവൻ (വെളിച്ചംകൊണ്ട് തന്നെ) അറിയിക്കുന്നപോലായ ഉഷസ്സ് മനോഹരവും തന്റെ വാചപ്രഖ്യാപിക്കുന്നതുമായ രശ്മിയെ, ആത്മപ്രകാശത്താൽ ജഗതിപ്രകാശനം സാധിച്ചുകൊണ്ട്, പരമമായ ആ ഉഷസ്സ് മുമ്പു കഴിഞ്ഞുപോയ കണക്കറ്റ ഉഷസ്സുകൾക്ക് തുല്യയായി, വരാൻപോകുന്ന പ്രകാശവതികൾക്ക് (ഉഷസ്സുകൾക്ക്) ഒന്നാമത്തവളായി പ്രവൃദ്ധയായിരിക്കുന്നു.

16 ഉദീർധാജീവോഅസ്മിൻ ആഗാ

പ്രപ്രാഗാതമ ആജ്യോതിരേതി

ആരൈകീപന്മാ യാതവേ സൂര്യായാ

ഗന്ധത്രപ്രതിരത ആയഃ

അന്വയം:-

(ഹേ മനുഷ്യാ:) ഉൽ

ഈർധം

ന: അസു: ജീവ: ആ

അഗാൽ

— ഗന്ധനം പഠിത്യജ്യ ഉൽഗച്ഛത

— അത്യാകം ഗാഠസ്യ പ്രേരയിതാ
ജീവാത്മാ ആഗതവാൻ

തമ: അപപ്ര അഗാൽ

— അപക്വാതം

ജ്യോതി: ആ ഏതി

— സൂര്യ: ആഗച്ഛതി

സൂര്യായ യാതവേ പന്മാ

അരൈകീ

— ഗമനായമാഗ്ങ് വിവിക്തി
കരോതി

യത്ര ആയഃ പ്ര-തിരതേ

— യസ്മിൻദേശേ ഉഭാരാ:

(തസ്മിൻ ദേശേ) അഗത

— അന്നം പ്രവർദ്ധയന്തി

— ഗച്ഛാമ:

അർത്ഥം:-അല്ലയോ മനുഷ്യരേ, കിടപ്പിൽ നിന്നൊഴുന്നള്ളി നമ്മുടെ ഗാഠത്തെ കൊണ്ടുനടക്കുന്ന ജീവാത്മാവ് വന്നു കഴിഞ്ഞു ഇത് പുറത്തായി തെളങ്ങു വന്നപ്പോൾ സൂര്യന് യാത്രയ്ക്കുള്ള വഴി (ഈ ഉഷസ്സ്) തെളിച്ച് ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു. ഏകദേശം അഞ്ചു മണി അന്നം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നവോ, നാമവിടെപ്പോവുക.

17 സ്യു¹മ¹നാ¹വാ¹ച ഉ¹ദീ¹യ¹ത്ത്¹വി¹ഹ¹നി
 സ¹സ്ത¹വാ¹നോ¹രേ¹ ഉ¹ഷ¹സോ¹വി¹ഭാ¹തീഃ
 അ¹ഭ്യോ¹ത¹ദ്വ¹ഗു¹ണ¹തേ¹മ¹ഘോ
 ന്യ¹സ്മേ¹ ആ¹യു¹ന്നി¹ദീ¹ഭീ¹ഹി¹പ്ര¹ജാ¹വൽ

അന്വയം:—

വഹനിഃ രേഭഃ	— സ്തോത്രാണാം വോഡാ, സ്തോതാ
ഉഷസഃ വി-ഭാതീഃ	— തഥോപനോദനേന പ്രകാശമാനാ ഉഷോദേവതാ
സ്തവാനഃ	— സ്തുവൻ
വാചഃ സ്യുതാ ഉൽ ഇയർത്തി	— വേദരൂപായാഃ സംബന്ധിനി അനുസ്യുതാനി സന്തതാ ന്യക്മാനി ഉൽഗമയതി, ഉച്ഛാരയതി
(അതഃ) ഹേ മഘോനി,	— ധനവതി, (ഉഷഃ,)
അഭ്യ ഗുണതേ	— അസ്തിൻസമയേ സ്തുവതേ പുരഷായ
തൽ ഉച്ഛ	— ദൃഷ്ടിനിരോധകം നൈശംതമഃ വജ്രയ
അസ്മേ പ്രജാ-വൽ	— അസ്താകം പുത്രപൗത്രാദിഭി ര്യക്തം.
ആയഃ നി ദീഭീഹി	— അന്നം നിതരാം പ്രകാശയ

അർത്ഥം—(ഹൃദിസ്ഥങ്ങളായ) സ്തോത്രങ്ങൾ വഹിക്കുന്ന സ്തോതാവു്, ഇത്യാകരണി പ്രകാശിക്കുന്ന ഉഷോദേവതകളെ സ്തുതിച്ചുകൊണ്ടു് പേദ (സാമ) സംബന്ധിയും തുടരെതുടരെ ഏകദേശമായ ഉക്തങ്ങളെ ചൊല്ലുന്ന അതുകൊണ്ടു് ധനവതിയായ ഉഷസ്സേ, ഈ സമയത്തു് സ്തോത്രകർത്താവിനായി കാർത്തവ്യമുള്ള ഇത്യാകരണിയാലും ഞങ്ങൾക്കു പുത്രപൗത്രന്മാരോടുകൂടിയ അന്നം (പുഷ്ടി) പ്രകാശിപ്പിച്ചു തന്നാലും.

18 യാഗോമതിത്വസസ്സുപ്വിരാ

വ്യച്ഛിന്തി ദാശുഷേമർത്യായ

വായോരിവ സുതാനാമുദക്കേ

താ അശ്വദാ അശ്വവൽ സോമസുതാ

അന്വയം. —

ദാശുഷേ മർത്യായ

— ഹവിഷിദത്തവതേ
യജമാനായ

ഗോ-മതിഃ സുപ്-വിരാഃ — ബഹുഭിശ്ചോഭിര്യുക്താഃ, സദൈവ്വ
ശുരൈര്യുക്താഃ

വായോഃ-ഇവ സു

താനാം ഉത്-അക്കേ

— വായുപച്ഛിശ്വം പ്രവത്തമാനാ
നാം സ്തുതിരൂപാണാം വാചാം
സമാപ്തേ

യാഃ ഉഷസഃ വി-ഉച്ഛിന്തി — തമോവർജ്ജയന്തി

അശ്വ-ദാഃ താഃ

— അശ്വദാത്രിഃ ഉഷസഃ

സോമ-സുതാ

— സോമാനാം അഭിഷോതാ
യജമാനഃ

അശ്വവൽ

— വ്യാപ്നോതു

അർത്ഥം.—ഹവിസ്സുകളേകുന്ന യജമാനൻ, ബഹുപശുക്കളോടുകൂടിയവരും എല്ലാ ശുരന്മാരോടും ദൂടിയവനുമായ യാവരായ ഉഷോദേവതകൾ, വായുവേഗത്തിൽ ചൊല്ലുന്ന സ്തോത്രങ്ങളുടെ അവസാനത്തിൽ ഇന്ത്യകുറിക്കൊടുക്കുന്നാവാ, അശ്വദാത്രികളായ അവർ (ഉഷോദേവതകൾ) സോമം പതപ്പ് സംസ്കരിയ്ക്കുന്ന യജമാനനെ പ്രാപിയ്ക്കട്ടെ, വ്യാപിയ്ക്കട്ടെ

19 മാതാ ദേവാനാമദിതേരനീകം
 യജ്ഞസ്യ കേതുർബൃഹതി വിഭാഹി
 പ്രശസ്തികൃദ്ബ്രഹ്മണേനോ വ്യഭിജ്ഞാ
 നോജനേ ജനയ വിശ്വവാരോ

അനവയം:—

(ഹേ ഉഷഃ, തപം)	
ദേവാനാം മാതാ	— ജനനി
(ഉഷസിസദ്യേദേവോ: സ്മൃത്യാ പ്രബോദ്ധ്യന്തേ അതഃ സാ ത	
യജനനവതി)	
(അതഃ ഏവ) അദിതേ:	
അനീകം	— ദേവാനാം മാതാ: പ്രത്യനീകം,
	പ്രതിസ്തദ്ധിനി
യജ്ഞസ്യ കേതു:	— കേതയിത്രീ, ജ്ഞാപയിത്രീ
ബൃഹതി വിഭാഹി	— മഹതിസതി പ്രകാശസ്വ
(അപിച) പ്രശസ്തി-കൃത്	— സ്തുതിമതി, പ്രശംസന: കർത്രി
നഃ ബ്രഹ്മണേ വി ഉച്യ	— അസ്മഭിയാ യ മന്ത്രരൂപായ
	സ്തോത്രായ വിവാസയ
(തദനന്തരം) ഹേ വിശ്വ-	
വാരോ	— സദ്യേവ്യാരണീയേ ഉഷഃ
നഃ ജനേ	— അസ്മാൻ ജനപദേ
ആ ജനയ	— ആഭിമുഖ്യേനാവസ്ഥാപയ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഉഷസ്സേ, അവിടുന്ന് ദേവന്മാരുടെ അമ്മയാകുന്നു. (ഉഷസ്സിൽ എല്ലാ ദേവന്മാരും സ്മൃതികളാൽ ഉണർത്തപ്പെടുന്നു. അതുകൊണ്ട് അവരുടെ നിത്യപ്രബോധനരൂപമായ ജനനത്തിന് ഹേതുഭൂതം.) അക്കാരണംകൊണ്ട് തന്നെ ദേവമാതാവായ അദിതിയ്ക്ക് എതിരാളിയാകുന്നു. അവിടുന്ന് യജ്ഞത്തെ അറിയില്ലെന്നുപോകുന്നു (അപ്രകാരമുള്ള അവിടുന്ന്) മഹതിയായി പ്രകാശിച്ചാലും. അതിന്നുപരമേ, സ്തുതിമതിയായ (അതായത് സ്തുതികളെ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന) അവിടുന്ന്

ഞങ്ങളുടെ മന്ത്രരൂപമായ സ്തോത്രോച്ചാരണത്തിനായി (ചില സ്തോത്രങ്ങൾ സൂര്യനടിച്ച ശേഷമേ ചൊല്ലാൻ പാടുള്ള) ഇരുട്ടകുറിച്ചാലും. അതിനുശേഷം സർവാദൃതയായ ഉഷസ്സേ, ഞങ്ങളെ നാട്ടിൽ നേരെ വസിപ്പിച്ചാലും, നിലനിർത്തിയാലും.

20 യച്ചിത്രമപ്തഉഷസോവഹന്തി
ജാനായശശമാനായഭൂഃ
തനോമിത്രോവതണോമാമഹന്താ
മദിതിസ്സിന്ധുഃ പൃഥിവീഉതദ്യോഃ

വ. 4

അന്വയം:—

ചിത്രം അപ്തഃ യൽ	— ചായനീയം പ്രാപ്തവ്യം യൽ ധനം.
ഉഷസഃ വഹന്തി	— ആനയന്തി
ഈജാനായ	— ഹവിർഹിഷ്ഠവതേ
ശശമാനായ	— സ്തുതിഭിസ്സുജമാനായ പുരുഷായച
ഭൂഃ (തൽഭവതി)	
(യൽ പ്രാർത്ഥിതം) തൽ	
നഃ മിത്രഃ വരണഃ അഭിതിഃ	
സിന്ധുഃ പൃഥിവീ ഉത ദ്യോഃ	
മമഹന്താഃ	— പുജയന്താഃ

അർത്ഥം.—മനോഹരവും നേടേണ്ടതുമായ യാതൊരു ധനം ഉഷസ്സുകൾ കൊണ്ടുവരുന്നവോ, ശ്രേഷ്ഠമായ അത് ഹവിസ്സുകൾ ഉൽ യജിതുന്നവനും സ്തുതികളാൽ ഭജിക്കുന്നവനും വന്നു ചേരുന്ന. ഞങ്ങളുടെ ഈ പ്രാർത്ഥനയെ മിത്രനും വരണനും അഭിതിയും സിന്ധുവും പൃഥിവീയും ദ്യോവും മാനിജ്ഞെ.

വക്രം 5-6. ആഞ്ചിരസഃ കഥസഃ ള്ഷിഃ ജഗതീത്രിഷ്ടഭൗ
ഛരസീ, തദ്ദോ ദേവതാ.

- 1 ഇമാ തദ്രായതവസേകപട്ടിനേ
ക്ഷയപീരായ പ്രഭോമഹേമതീഃ
യഥാശമസഭിപദേ ചതുഷ്ഠേ
വിശ്വം പുഷ്പംഗ്രാമേ അസ്തിന്നതാതരം.

അന്വയം:—

തവസേ, കപട്ടിനേ	— പ്രവൃദ്ധായ, ജടിലായ
ക്ഷയത്-പീരായ തദ്രായ	— ക്ഷയത്തെ വീരാഃ യസ്മിൻ താദൃശായ
യഥാ അസ്തിൻ ഗ്രാമേ	— അസ്മദീയേ ഗ്രാമേ
ഭി-പദേ ചതുഃപദേ	— മനുഷ്യായ, ഗവാശ്ചപ്രത്യയേ
ശം അസൽ	— രോഗാണാമുപശമനം ഭവേൽ
(യഥാ) വിശ്വം അതാതരം.	
പുഷ്പം	— സർവ്വം രോഗരഹിതം പ്രവൃദ്ധം (ഭവതു)
(തഥാ) മതീഃ ഇമാഃ	— മനനീയാഃ ഇമാസ്സതീഃ
പ്രഭോമഹേ	— പ്രകാശേണ നിഷ്ഠാദയാമഃ

അർത്ഥം.—യാതൊരു വിധമായാൽ ഞങ്ങളുടെ ഗ്രാമത്തിൽ
മനുഷ്യനും കന്നുകാലിക്കും രോഗശമനം ഭവിക്കുമോ, ഗ്രാമത്തി
ലെല്ലാവരും അരോഗം സമ്പന്നരായി വരുമോ, അതിന്നു
തക്കവിധം പ്രവൃദ്ധനും ജടാശ്ശനും ശത്രുഹന്താവുമായ തദ്ദ്രു
യിക്കൊണ്ടു മനനീയങ്ങളായ ഈ സ്ത്രീകളുടെ ഞങ്ങൾ നി
ഷ്ഠാഭിഷിക്തനും ഉണ്ടാക്കിക്കൊള്ളുന്നു.

- 2 തുളാനോരുദ്രോതനോമയസ്കൃധി
ക്ഷയപീരായ നമസാവിധേമതേ
യച്ഛബ്ധയോശ്ചമനരാതേജപിതാ
തദൃശായതവ സദ്രപ്രണിതിഷ്ഠ

അന്വയം:-

ഹേ മീഡഃ, തദ്ര,	— സേക്കതഃ, കാമാഭിപ്രർഷക,
(വയം) തേ ദേവ-	
യജ്യയാ	— ത്വദ്ദേവത്യേന യജേണേന
ക്ഷയൽ-വീരസ്യ തവ	— ക്ഷപിതപ്രതിപക്ഷസ്യതേ
സു-മതിഃ അശ്യാമ	— കല്യാണീമനഗ്രമാത്മികാഃ
	ബുദ്ധിഃ പ്രാപ്തവാമ
(ത്വം) അസ്താകം വിശഃ	— പ്രജാഃ
സുഹൃ-യൻ ഇൽ ആ ചര	— സുഖമിച്ഛൻ, സുഖപ്രദഃ ആഗച്ഛ
(വയം) അരിഷ്ട-വീരാഃ	— വീര്യാജ്ജായന്തേ ഇതിവീരാഃ
	പ്രജാഃ, അഹിംസിതാഃ
	പ്രജായേഷാം തമാഭൃതാഃ
തേ ഹവിഃ	— തുഭ്യം ചരുപുരോധാശാദികം
ഭൂഹവാമ	— ചോദിതാധാരേ പ്രക്ഷിപാമ

അർത്ഥം.-താല്പര്യോ കാമവർഷക, തദ്ര, ഞാൻ അവിടുന്ന് ദേവനായ യജ്ഞത്താൽ, അവിടുത്തെ ഉപാസനയാൽ, ശത്രു ഹന്താപായ അവിടുത്തെ മംഗളാത്മികയും അനുഗ്രഹവതിയുമായ ബുദ്ധിയെ പ്രാപിക്കുമാറാകട്ടെ. അവിടുന്ന് ഞങ്ങളുടെ പ്രജകൾക്ക് (സന്താനങ്ങൾക്ക്) സുഖപ്രദനായി വന്നാലും. അഹിംസിതരായ ആ പുത്രന്മാരോടുകൂടി അവിടേക്ക് നിശ്ചിത സ്ഥാനത്തു് ചരുപുരോധാശാദി ഹവിസ്സുകളെ ഞാൻ സമർപ്പിക്കാവു.

- 4 തേഷാം വയം തദ്രം യജ്ഞസാധം
 വങ്ക്വേകവിമവസേനിഷ്ഠയാമഹേ
 ആരേ അസുട്ടൈവ്യം ഹേളോ അസ്യതു
 സമതിമിദ്രായമസ്യോവ്വണിമഹേ

അന്വയം -

ത്വേഷം, യജ്ഞം-സാധം — ദീപ്തം, യജ്ഞസ്യസാധയിതാരം
 വങ്ക്ം, കവിം, തദ്രം — കടിലഗ്ന്താരം, ക്രാന്തദശിനംതം
 അവസേ വയം
 നി ഹ്വായാമഹേ — രക്ഷണായനിദരാം ആഹ്വായാമഃ
 (സതദ്രം) ദൈവ്യം
 ഹേളഃ — ദേവസംബന്ധിനം ക്രോധം
 അസ്മൽ ആരേ അസ്യതു — അസ്മത്തോ ദൂരദേശേപ്രേരയതു
 വയം അസ്യ സു-മതിഃ
 ഇതി — അനുഗ്രഹരൂപം ബദ്ധിമേവ
 ആ പൂണീമഹേ — ആഭിമുഖ്യേന സംജോമഹേ

അർത്ഥം-ദീപ്തം, യജ്ഞം സാധിപ്പിക്കുന്നവനും (ആക്ഷം അറിയാൻ വയ്ക്കാത്ത) കടിലഗതിയോടുകൂടിയവനും ക്രാന്തദശി യുമായ തദ്രനെ നമ്മൾ ഉറപ്പിച്ചു വിളിക്കുന്ന ആ തദ്രൻ ദേ വന്തരങ്ങളെ ക്രോധത്തെ നമ്മളിൽ നിന്നകലെ അയയ്ക്കട്ടെ നമ്മളവിടുത്തെ അനുഗ്രഹരൂപമായ ബദ്ധിയെത്തന്നെ നേരെ വരി ജ്ജ്ഞാ, ജ്ജിജ്ജ്ഞാ

5 ദിവോവരാഹമത്വഷങ്ക്വദിനം

ത്വേഷംരൂപന്നമസാനിഹ്വായാമഹേ

ഹസ്തേബിദ്രുഷേജാവാര്യാണി

ശമ്മവമ്മച്ഛിദ്രസ്യഭ്യംയംസൽ

വ 5

അന്വയം -

വരാഹം, അത്വഷം,
 കവദിനം

— വരാഹവൽഗുഡാംഗം, രോച്ഛമാനം, ദടായുക്തം

ത്വേഷം, രൂപം

— തേജസാഭിപ്രമാനം, നിരൂപണീയം വേദാഭൈരഭിഗമ്യം തദ്രം

നമസാ ദിവഃ നി	
ഹവയാമഹേ	— നമസ്സാരേണ ദൃലോകാൽ നിതരാമാഹവയാമഃ
(സ ആഹുതോരുദ്രഃ)	
ഹസ്തേ വാര്യാണി	— വരണീയാനി
ഭേഷജാ ബിഭ്രൽ	— രോഗശമനഹേതുഭൂതാനി ഭേഷജ്യാനിധാരയൽ
അസ്സദ്യം	— സ്തോത്രഭ്യഃ
ശാമ, വർമ്മ,	— ആരോഗ്യലക്ഷണം സുഖം, ആയുധാനാംനിവാരകം കവചം
ഹരിഃ യഃസൽ	— ഗൃഹം ച പ്രയച്ഛതു

അർത്ഥം.—പന്നിയെപ്പോലെ കരുത്തനും പ്രകാശയുക്തനും ജടായുക്തനും തേജസ്സുകൊണ്ടു് ജ്വലിക്കുന്നവനുംജ്ഞാനംകൊണ്ടു് നിരൂപണീയ (അഭിഗമ്യ) നും ആയ തദ്ര്വനെ നമസ്സാരത്തോടുകൂടി ദ്വോവിൽനിന്നു് നമ്മൾ ഉറപ്പിച്ചുവിളിക്കുന്ന വിളിയില്ലെങ്കിൽ തദ്ര്വൻ കയ്യിൽ ശ്രേഷ്ഠങ്ങളായ രോഗശമനഃഘോഷധങ്ങൾ ധരിച്ചുകൊണ്ടു് സ്തോതാക്കൾക്കു്, ഉപാസകരായ നമ്മൾക്കു്, ആരോഗ്യസുഖവും ആയുധങ്ങളെ തട്ടക്കന്ന കവചവും ഗൃഹവും നല്കട്ടെ.

6 ഇദംപിത്രേമതതാ മുച്യതേവച
സ്തോഭോ സ്വാദീയോ തദ്രായവർണം
രാസ്വാപനോ അമൃതമഞ്ജരോജനം
തമനേതോകായതനയായമൃത

അന്വയഃ—	
സ്വാഭോഃ സ്വാദീയഃ	— മധുഘൃതാദേരപി സ്വാദുതരം
വർണം	— സ്തുത്യസ്യ പ്രവർണം
ഇദം വചഃ	— സ്തുതിലക്ഷണം വചഃ
മതതാം പിത്രേ തദ്രായ	
ഉച്യതേ	— ഉച്യാദ്യതേ
ഹേ അമൃത,	— മരണാഹിത, (തദ്ര.)

മർത്ത്യം-ഭോജനം നഃ രാസ്വ — മനശ്ചാണാം ഭോഗപാദ്യാപം
 യൽ തൽ അസുഭ്യം പ്രയച്ഛ
 (തഥാ) അനേ — മാം (ദ്രിതീയാന്മേ ചതുർത്ഥി)
 തോകായ തനയായ മൂള — പുത്രം തൽപുത്രം ച സുഖയ

അർത്ഥം:- തേൻ, നെയ്യ് ഇതുകളെക്കാൾ മധുരതാപും
 സ്തുതിക്കപ്പെടുന്ന ദേവന് വലിപ്പം കൂടുന്നതുമായ ഈ സ്തുതി
 വചസ്സ്, മരുത്തുകളുടെ പിതാവായ നന്ദനായി ഉച്ഛരിക്ക
 പ്പെടുന്നു. അല്ലയോ നാശരഹിത, തദ്വ, മനശ്ചക്ഷുഃ ഭോഗത്തി
 ന് (ധാർമികമായ സുഖത്തിന്) പര്യായമായത് ഞങ്ങൾ
 ക്ക് നല്കിയാലും. അതുപോലെ ഏതെന്നും മകനെയും മക
 ന്റെ മകനെയും സുഖിപ്പിച്ചാലും.

7 മാനോമഹാന്തമുതമാനോ അർകം
 മാന ഉക്ഷന്തമുതമാന ഉക്ഷിതം
 മാനോവധിഃ പിതരമോതമാതരഃ
 മാനഃ പ്രിയാസ്സന്ധോരുദരിരിഷഃ

അന്വയം:-

ഹേ രുദ്ര, നഃ — അസ്താകം മദ്ധ്യേ
 മഹാന്തം മാ വധിഃ — വൃദ്ധം മാ ഹിംസിഃ
 ഉത നഃ അർകം മാ — അപി ച അസ്താകം ബാലം മാ
 ഹിംസിഃ
 (തഥാ) നഃ ഉക്ഷന്തം മാ — അസ്താകം മദ്ധ്യേ മദ്ധ്യവയസ്സം
 യുവാനം മാ ഹിംസിഃ
 ഉത നഃ ഉക്ഷിതം മാ — അപി ച അസ്താകം ഗർഭരൂപേണ
 സ്രീഷ്ണിഷിതരഥപത്യം
 മാ ഹിംസിഃ
 (തഥാ) നഃ പിതരഃ മാ — അസ്താകം ജനകം മാ ഹിംസിഃ
 ഉത മാതരഃ മാ — അപി ച ജനനീം മാ ഹിംസിഃ
 (തഥാ) നഃ പ്രിയാഃ തന്വഃ — അസ്താകം സ്നേഹവിഷയാനി
 മാ രിരിഷഃ — ശരീരാണി മാ ഹിംസിഃ

അർത്ഥം—‘മാ വധിഃ’ എന്നതുകൊണ്ട് കൊല്ലരുത് ആയുസ്സുക്കരുത്, ഹിംസിക്കരുത്, കഷ്ടപ്പെടുത്തരുത് എന്നിങ്ങനെ പലവിധത്തിലും അർത്ഥം പറയാം. ഈ ഋക്കിൽ വിവിധാർത്ഥങ്ങൾ വരുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ ആത്മനാശം വരുത്തരുത് എന്നാണ് ആധ്യാത്മികമായി അർത്ഥം പറയേണ്ടത്. നമ്മുടെ പൂർവ്വന്മാരായ ഋഷിവര്യന്മാർ ശരീരനാശത്തിൽ പരിഭ്രമിക്കുന്നവരായിരുന്നില്ലല്ലോ.

അല്ലയോ തന്ത്ര, ഞങ്ങളുടെ ഇടയിൽ നിന്ന് വൃദ്ധനെ വധിക്കരുത്. ഞങ്ങളുടെ ബാലനെ വധിക്കരുത്. അതുപോലെ ഞങ്ങളുടെ ഇടയിൽ മദ്ധ്യവയസ്സനെ, യുവാവിനെ വധിക്കരുത്. ഗർഭിണിയിൽ ഉള്ള ഞങ്ങളുടെ സന്തതിയെ വധിക്കരുത്. അതുപോലെ ഞങ്ങളുടെ അച്ഛനെ വധിക്കരുത്. അമ്മയേയും വധിക്കരുത്. ഞങ്ങൾക്ക് സ്നേഹവിഷയങ്ങളായ ശരീരങ്ങളെ വധിക്കരുത്.

8 മാ¹ന¹സ്തോ¹കേ¹ത¹ന¹യേ¹മാ¹ന¹ ആ¹യൗ
 മാ¹നോ¹ഗോ¹ഷു¹ മാ¹നോ¹ അ¹ശോ¹ഷു¹ രീ¹രി¹ഷഃ
 വീ¹രാ¹ന്മാ¹നോ¹ ത¹ന്ത്രോ¹മി¹തോ¹വധീ
 ഹ്വി¹ഷ്ട¹ത¹സ്സമേ¹ത്വാ¹ ഹ¹വാ¹മഹേ

അന്വയം:—

ഹേ തന്ത്ര, നഃ തോകേ	— അസ്താകം പുത്രേ തൽപുത്രേ
തനയേ മാ	— പുത്രപൗത്രവൃതിരീകേതവ്യ
നഃ ആയൗ മാ	അസൃദീയേഷ മനന്ധ്യഷ
നഃ ഗോഷു അശോഷു	
(ച) മാ രീരിഷഃ	— ഹിംസാം മാ കൃമാഃ
(തഥാ) ഹേ തന്ത്ര,	
വീരാൻ നഃ	— വിക്രാന്താൻ, ശൌര്യോപേ
	താൻ (അസൃദീയാൻ)
മാമിതഃ നഃ മാ വധിഃ	— ക്രുദ്ധഃ മാ ഹിംസിഃ

(വയം) ഹവിഷ്വന്തഃ
സഭം ഇൽ ത്വാ
ഹവാമഹേ

— ഹവിർഭിര്യക്താഃ
— സദൈവത്വാം ആഹവയാമഹേ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ തദ്ര, ഞങ്ങളുടെ പുത്രനിലും, പൌത്രനിലും ഞങ്ങളെ സംബന്ധിച്ച മറ്റുള്ളവരിലും പശുതൊട്ട ജീവികളിലും കതിരുകളിലും ഹിംസ ചെയ്യരുത്. അല്ലയോ തദ്ര, ഞങ്ങളിൽ വിരന്മാരെ ക്രൂരനായി അവിടന്ന് വധിക്കരുത്. ഹവിസ്സേന്തി ഞങ്ങളെപ്പോഴും അവിടുത്തെ വിളിക്കുന്നു.

9 ഉപതേസ്തോമാൻ പശുപാഇവാകരം
രാസാപിതർമ്മതതാംസുസ്തമസ്മേ
ദ്രോഹിതേസുമതിർമ്മ്യളയത്തമാ
മാവയമവഇതേവ്യണീമഹേ

അന്വയം:-

(ഹേ തദ്ര) സ്തോമാൻ തേ	— സ്തുതിരൂപാൻ മന്ത്രാൻ തുഭ്യം
പശുപാഃ-ഇവ	— ഗോപാഃ പ്രാതഃ കാലേസ്വ സൈസമപ്പിതാൻ പശുൻസായം കാലേസ്വാമിഭ്യഃ പ്രത്യുപ്യന്തി, തദാൻ
ഉപ ആ അകരം	— ഉപാകരോമി, സമപ്തയാമി, ത്വൽസകാശാൽ ലബ്ധാൻ സ്തുതിരൂപാൻ മന്ത്രാൻ സ്തുതി സാധനതയാതുഭ്യം പ്രത്യുപ്യ യാമി
ഹേ മതതാം പിതഃ (തദ്ര)	— മതതാം ഉല്ലാഭേ
അസ്മേ സുസ്തം രാസവ	— അസ്മഭ്യം സുഖം ദേഹി
(അപിച) തേ സു-മതിഃ	
മുളയൽ-തമാ	— ത്വദീയാകല്യാണീബുദ്ധിഃ അതിശയേന സുഖ ചിത്രതമാ
അഥ ഇൽ	— അത ഏവ

ഭദ്രാ ഹി
(യസ്താദേവം തസ്താൽ)
വയം തേ അവഃ

— ജേനീയാഹി

വൃണിമഹേ

— ത്വദീയം രക്ഷണം സംജോമഹേ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഭദ്ര, മാതൃമേപ്പുകാർ രാവിലെ ഏറ്റവും വാങ്ങിയ പശുക്കളെ സന്ധ്യക്കു ഉടമസ്ഥനും മടക്കി ഏല്പിക്കുന്നപോലെ, അവിടുത്തെ കയ്യിൽ നിന്നും ഞങ്ങൾക്കു കിട്ടിയ, കേതരായ ഞങ്ങളിൽ പ്രസാദിച്ചു, പ്രചോദിപ്പിച്ചുണ്ടായ, സ്തുതിരൂപങ്ങളായ മന്ത്രങ്ങളെ അവിടേക്കു തന്നെ സമർപ്പിക്കുന്നു. മന്ത്രങ്ങളുടെ പിതാവേ, ഭദ്ര, ഞങ്ങൾക്കു സുഖം തന്നാലും. പിന്നെ അവിടുത്തെ മംഗളമുററു ബുദ്ധി ഏറ്റവും സുഖം തരുന്നതാകുന്നു അതുകൊണ്ടുതന്നെ ജേനീയവുമാകുന്നു. ഞങ്ങൾ അവിടുത്തെ രക്ഷയെ ആശ്രയിക്കുന്നു.

10 ആരേതേഗോഽപ്തപുരുഷഃ
ക്ഷയദീര സുഹൃമസ്മേതേ അസ്മു
ഉളാപനോ അധിപശ്രൂഹിഭോ
ധാപനശ്ശതയച്ഛദിബഹഃ

അന്വയം —

ഹേ ക്ഷയൻ-വീര
തേ ഗോ-ഽപ്തം

— ക്ഷയിത ശത്രുജന,
— ത്വദീയം ഗോഹനന
സാധനമായും

ഉത പുരുഷ-ഽപ്തം

— അവിച പുരുഷ ഹനനായും
(തദൃതേം)

ആരേ

— ദൂരേ, അസ്മത്തോവി
പ്രകൃഷ്ടദേഹേ (ഭവതു)

അസ്മതേ സുഹൃം അസ്മ
(അധിപ) ഉദ നഃ അധി
ശ്രൂഹി ച

— അസ്മാസു ത്വദീയം സുഖം ഭവതു
— അസ്മാൻ സുഖയ, അധിവാചനം,
പക്ഷപാതേനവചനം ശ്രൂഹി

ഹേ ദേവ, അധ ച

ചി-ബഹ്വഃ

— ദേവ, അനന്തരം ചായോഃ
സ്ഥാനയോഃ, പൃഥിവ്യോ
മന്തരിക്ഷേപ ജ്ഞാന
കമ്മണോർവാ പരിവൃദ്ധഃ
സ്വാമീ (ത്വം)

നഃ ശമൻ യച്ഛ ച

— അസൃദ്യം സഖം ദേഹി ച

അർത്ഥം—അല്ലയോ ശത്രുനാശക, അവിടുത്തെ ഗോഹനനായ
യുദ്ധവും (പുരജ്ഞാക്കളെയും യുദ്ധവാഹനങ്ങളെയും ഹനിക്കുന്ന
ആയുധം) മനുഷ്യഹനനായുദ്ധവും രണ്ടും ഞങ്ങളിൽ നിന്നകലെ
ഭവിക്കട്ടെ, ഞങ്ങളെ സമീപിയാതിരിക്കട്ടെ ഞങ്ങളിൽ അ
വിടുന്നതല്ലെന്ന സഖം ഭവിക്കട്ടെ കൂടാതെ ഞങ്ങളെ സഖിപ്പി
ച്ചാലും, (മറ്റു ദേവന്മാരോട്) ഞങ്ങളെപ്പറ്റി അനുകൂലമായി,
പക്ഷപാതപരമായി സംസാരിച്ചാലും പിന്നെ ഭൂമിക്കും അ
ന്തരീക്ഷത്തിനും (കർമ്മത്തിനും ജ്ഞാനത്തിനും) അധിപതി
യായ അവിടുന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് സഖം തന്നതല്ലിയാലും.

11 അപോചാമനോ അസ്മാ അവസ്യവ്

ശ്ശ്രണോതുനോ ഹവ്. തദ്രോമതപാൻ

തന്നോമിത്രോ വരണോമാമഹന്താ

മദിതിസ്സിന്ധഃ പൃഥിവീ ഉതദ്യേതഃ

വ 6

അന്വയം —

അവസ്യവഃ

— രക്ഷണമിച്ഛന്തഃ (വയം)

അപോചാമ

— ഏതൽ സൂക്തരൂപം സ്തോത്രം
അവാദിഷു

അസ്മൈ നമഃ

— തദ്രായ നമസ്താരോസ്ത

മന്തപാൻ തദ്രഃ

— മന്തദ്ഭിര്യുക്തഃ സഃ

നഃ ഹവഃ ശ്രണോതു

— അസ്മാകമാഹ്വാനം സ്വീകരോതു

(യൽ പ്രാത്ഥിതം) തൽ നഃ

മിത്രഃ വരണഃ അദിതിഃ

സിന്ധഃ പൃഥിവീ

ഉത ദ്യേതഃ മഹിന്താ

— പുജയന്താ

അർത്ഥം.—അവിടുത്തെ രക്ഷയിച്ചീടുന്ന ഞങ്ങൾ ഈ സൂക്ത രൂപത്തിൽ സ്തോത്രം ചെയ്യുന്നു. ആ തദ്ദേഹം നമസ്കാരം ഭവിക്കട്ടെ. മരുതന്മാരോടുകൂടിയ തദ്ദേഹം, ഞങ്ങളുടെ വിളികൾക്കു ടെ, സ്വീകരിക്കട്ടെ. ഈ പ്രാർത്ഥനയെ മിത്രം വരണമെന്നും അതിനും സിന്ധുവും പൃഥ്വിയും ദ്യോവും കൊണ്ടാടട്ടെ.

വർഗ്ഗം 7 കഥസഃ ഋഷിഃ ത്രിഷുപ്തമനഃ സുര്യോദേവതാ

- 1 ചിത്രവേദാനാമുദഗാമനീകം
ചക്ഷുർമിത്രസ്യവരണസ്യോഗേഃ
ആപ്രാദ്യാവാപൃഥ്വി അന്തരീക്ഷം
സൂര്യആത്മാജഗതസ്തസ്ഥുഷ്ട

അന്വയം:—

മിത്രസ്യ, വരണസ്യ

അഗ്നേഃ, ദേവാനാം

— മിത്രവരണാഗ്നൗപലക്ഷി
താനാം ദേവാനാം

അനീകം ചിത്രം

— സമുഹരൂപം സൂര്യമണ്ഡലമാശ്ച
ര്യകരം

ഉൽ അഗാൽ

— ഉദയാപലം പ്രാപ്തമാസീൽ

(തദുപലക്ഷിതാനാം

ജഗതാം) ചക്ഷുഃ

— പ്രകാശകം ചക്ഷുഃ

ദ്യാവാപൃഥ്വി

അന്തരീക്ഷം

— ദിവം പൃഥ്വിമന്തരീക്ഷം ച

അപ്രാഃ ആ

— സ്വകീയേന തേജസാസമന്താ
പുരയൻ

സൂര്യഃ

— അന്തര്യാമിതയാ സമുസ്യ
പ്രേരകഃ പരമാത്മാ

ജഗതഃ തസ്ഥുഷ്ടഃ ച

— ജഗതസ്യസ്ഥാവരസ്യ ച

ആത്മാ

— സ്വരൂപതഃ (വേതി)

അർത്ഥം—മിത്രം, വത്സം, അഗ്നി മുതലായ ദേവന്മാരുടെ സമൂഹരൂപമായി, ആശ്ചര്യകരമായ സൂര്യതണ്ഡലം ഉദയാചലത്തെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു. ദേവന്മാർക്കുമുള്ള ജഗത്തിനെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന ആ പക്ഷ്യസ്ത്വം, ദ്യോവിനെയും ഭൂവിനെയും അന്തരിക്ഷത്തെയും സ്വതഃസ്സുകൊണ്ട് മുഴുവൻ പുരിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അന്തര്യാമിതംകൊണ്ട് സർവ്വപ്രേരകനായ, പരമാത്മാവായ സൂര്യൻ ജഗത്സമാവരാജകമായ വിശ്വത്തിന്റെ സ്വരൂപഭൂതനായി, ആത്മാവായി ഭവിക്കുന്നു.

2 സൂര്യോദേവീമുഷസംരോചമാനാം

മര്യോനയോഷാമദ്യേതിപശ്ചാൽ

യത്രാനരോദേവയനോയുഗാനി

വിതന്വതേപ്രതിഭ്രായഭ്രോ

അന്വയം:—

യത്ര	—	യസ്യം ഉഷസിജാതായാം
ദേവ—യന്തഃ നരഃ	—	ദേവം, സൂര്യം യഷ്ടമിച്ഛന്തഃ
		മനുഷ്യം
യുഗാനി	—	കാലേകർത്തവ്യാനികർമ്മാണി
		യുഗാനിഭൂതാ, പതിസഹിതഃ
വി—തന്വതേ	—	വിസ്താരയന്തി
(തത്ര) മര്യഃ ന യോഷാം	—	മനുഷ്യഃ യഥാ ശോഭനാചയവാം
		യവതി.
സൂര്യഃ ദേവി.		
രോചമാനാം ഉഷസം	—	ദാനാദിഗുണയുക്താം
		ഭീപ്യമാനാം
പശ്ചാൽ അഭി ഏതി	—	പ്രാദർഭാവാനന്തരം താമസിലക്ഷ്യ
		ഗച്ഛതി
(ഏവം വിധം) ഭ്രോ	—	കല്പ്യാണം (സൂര്യം)
പ്രതി ഭ്രായ	—	കല്പ്യാണരൂപായ കർമ്മഫലായ
		(സ്തമഃ)

അർത്ഥം:-ഉഷസ്സുൽഭൂതമായപ്പോൾ സൂര്യദേവനെ ഉപാസിക്കാൻ ഇച്ഛിക്കുന്ന മനുഷ്യർ പത്നീസമിതന്മാരായി, ഇണചേർന്നു കാല്പകർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യുന്നു. അപ്പോൾ മനുഷ്യൻ (യുവാവ്) സന്ദരിയായ ഒരു സ്ത്രീയെ എന്നപോലെ സൂര്യൻ ദാനവതിയും ദീപ്യമാനയുമായ ഉഷോദേവിയെ പിന്തുടർന്നുവന്നെത്തുന്നു. 'ഇപ്രകാരം മംഗളകരനായ സൂര്യനെ കല്പ്യാണരൂപമായ കർമ്മഫലത്തിനായിക്കൊണ്ടു സ്തുതിക്കുന്നു. (ഇവിടെ സൂര്യനെ ഉഷസ്സിന്റെ കാമുകനായിട്ടാണ് കല്പിച്ചിരിക്കുന്നത്.)

3 ഭദ്രാ അശ്വാഹരിതസ്സൂര്യസ്യ

ചിത്രാ ഏതഗ്വാ അനമാദ്യാസഃ

നമസ്യന്തോ ദിവ ആപ്തഃ പൃഥുഃ

പരിദ്യാവാപൃഥിവീയന്തിസഭ്യഃ

അന്വയം:-

സൂര്യസ്യ ഭദ്രാഃ ചിത്രാഃ

അശ്വാഃ

— കല്പ്യാണാഃ, വിചിത്രാവയവ്വാഃ
അശ്വാഃ രശ്മയോവാ

ഹരിതഃ

— ഹർത്താരഃ, രസാഹരണ രീലാഃ

അനമാദ്യാസഃ

— അനക്രമേണ മാദനീയാഃ

(സൂര്യസ്യ) ഏതഗ്വാഃ

— അശ്വാഃ

നമസ്യന്തഃ

— അസ്താഭിന്നമസ്യമാനാസ്സന്തഃ

ദിവഃ പൃഷ്ഠഃ ആ അന്വധുഃ

— അന്തരീക്ഷസ്യ ഉപരിപ്രദേശം
ആതിപ്പുന്തി, പ്രാപ്തവന്തി

(നൃസമായ) ദ്യാവാപൃഥി

വീസഭ്യഃ പരി യന്തി

— പരിതോഗച്ഛന്തി,
വ്യാപ്തവന്തി

അർത്ഥം:-സൂര്യന്റെ മംഗല്യഭാവവും വിചിത്രാവയവങ്ങളാണെന്നുള്ളതായ അശ്വങ്ങളും, അല്ലെങ്കിൽ രശ്മികൾ രസത്തെ ഹരിക്കുന്നവയായി മദ (ആന) ജനകങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു. അ

വിടുത്തെ അശ്വങ്ങൾ നമ്മളാൽ നമസ്കരിക്കപ്പെടേണ്ടവയായി,
അനരിക്കഷത്തിന്റെ ഉപരിപ്രദേശത്ത് സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു.
സ്ഥിതി ചെയ്തിട്ട് ദ്യാവാപൃഥ്വികളെ വേഗത്തിൽ മുറുപ്പു
പ്രാപിക്കുന്നു

4 തൽ സൂര്യസ്യ ദേവതാന്തർഹിതം.

മധ്യരക്തേതാർഹിതം സഞ്ജാര

യദേദമുക്ത ഹരിതസ്സ്യസ്ഥാ

ദാദ്രാത്രീ വാസസ്താനതേസിമൈസു

അന്വയം:—

(യൽ) കത്തോ:
മധ്യം വി-തം.

— കൃഷ്യാദി ലക്ഷണസ്യ കർമ്മം:
— മദ്ധ്യം, അപരിസമാപ്തം,
വിസ്തൃണ്ണം (സ്വകീയം
രശ്മിജാലം)

(അസ്തം ഗച്ഛൻ സൂര്യഃ)

സം ജാര

— അസ്താൽ ലോകാൽ സ്വാതന്ത്രി
ഉപസംഹരതി

(കർമ്മകരശ്ച അപരിസമാപ്തേവ പ്രവൃത്തം വിസൃജതി)

യദാ ഇത് ഹരിതഃ

— യദൈവ രസഹരണശീലാൻ
രശ്മീൻ

സധ-സ്ഥാൻ

— സഹസ്ഥാനാൻ,
അസ്താൻപാത്മി വാൽലോകാൻ
(ആദായ)

അയുക്ത

— അന്യത്ര സംയുക്താൻ കരോതി

സൂര്യസ്യ തൽ (ഏവ)
ദേവ-ത്വം.

— ഈശ്വരത്വം.

(തൽ ഏവ) മഹി-ത്വം.

— മാഹാത്മ്യം സ്വാതന്ത്ര്യം.

ആത് രാത്രി

— അനന്തം നിശാ

വാസഃ — ആച്ഛാദേയിതൃതമഃ
 സിമണ്ണൈ തനുതേ — സർവ്വസ്തിൻ ലോകേ
 വിസ്താരയതി

അർത്ഥം:—കൃഷി മുതലായ പ്രവൃത്തികൾ ചെയ്യുന്നവർ അതു മുഴുവിക്കാതിരിക്കുന്നു. തന്റെ രശ്മിജലത്തെ സൂര്യൻ ഈ ലോകത്തിൽ നിന്ന് ആത്മാവിലേക്ക്, ഉൾവലിക്കുന്നു അപ്പോൾ തൊഴിലാളി മുഴുവിക്കാത്ത വേലയും നിത്തുന്നു രസഹരണശീലങ്ങളായ രശ്മികളെ ഭൂലോകത്തിൽ നിന്ന് പിൻവലിച്ച് (ഭൂലോകത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗത്തു നിന്നെന്നാവാം ഉദ്ദേശം) മറ്റൊരിടത്തു സംയോജിപ്പിക്കുന്നു അതാണ് സൂര്യന്റെ ദേവത്വം അതുതന്നെയാണ് സൂര്യന്റെ മഹത്വം, സ്വാതന്ത്ര്യം. സൂര്യൻ അങ്ങിനെ സ്വരശ്മികൾ പിൻവലിച്ചാൽ രാത്രി ലോകത്തെ മുഴുവൻ ഇരുട്ടുകൊണ്ടുളളി വ്യാപിക്കുന്നു

5 തന്മിത്രസ്യ വരണസ്യാഭിചക്ഷേ
 സൂര്യോരൂപഃ കൃണതേ ദ്യോരുപസ്ഥേ
 അനന്തമന്യ ഭൂശഭസ്യപാജഃ
 കൃഷ്ണമന്യദ്ധരിതസ്സംഭരന്തി

അന്വയം. —

തൽ മിത്രസ്യ വരണസ്യ — തദാനിം, ഉദയസമയേ തദഭയോ
 പലക്ഷിതസ്യ സർവ്വസ്യ ജഗതഃ
 അഭി-ചക്ഷേ — ആഭിമുഖ്യേന പ്രകാശനായ
 ദ്യോഃ ഉപ-സ്ഥേ — നഭസഃ മദ്ധ്യേ
 സൂര്യഃ രൂപം കൃണതേ — സ്വസ്ത്യ പ്രേരകഃ സർവ്വസ്യ
 നിരൂപകം, പ്രകാശകം തേജഃ
 കരോതി
 (അപിച) അസ്യ
 (സൂര്യസ്യ) ഹരിതഃ — രസഹരണശീലാ രശ്മയഃ
 അനന്തം. — അവസാനരഹിതം,
 ജഗദ്വ്യാപകം

അഗതി പാലം:	— ദീപ്യമാനം, ബലയുക്തം, നൈശ്വര്യമോനിവാറണസമാർത്ഥം.
അന്യൻ	— തമസോവിലക്ഷണം തേജ:
സംഭരണി	— സ്വകീയാഗമനേന നിഷ്ഠാദയനീ
(തഥാ) കൃഷ്ണം അന്യൻ	— തമഃ, സ്വകീയാപഗമനേരാത്രൗ സംഭരണി
(അസ്യ രശ്മയഃ, അപി തേജസ്വരൂപനിഷ്ഠാദയനീ)	

അതും--ഉദയസമയത്തു മിത്രവരണനാരടക്കമുള്ള ജഗത്തിന് മുഴുവൻ നേരിട്ട പ്രകാശത്തിനായി ദ്യോപിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽ സൂര്യൻ സർവ്വപ്രകാശകമായ തേജോരൂപം ഉണ്ടാകുന്നു. പിന്നെ ആ സൂര്യന്റെ രസഹാണഗീലങ്ങളായ രശ്മികൾ അവസാനരഹിതമായി, ജഗദ്യാപകമായി രാപിരിട്ടു നീക്കാൻ ബലവത്തായി ഒരു തേജോ വിശേഷം സ്വകീയാഗമനം കൊണ്ടുണ്ടാകുന്നു. അതുപോലെ സ്വകീയാഗമനത്തിൽ (രാത്രിയിൽ) മറെറാന്നും, ഇതട്ട് ഉണ്ടാകുന്നു. അവിടുന്നാണ് തേജസ്സും തമസ്സുണ്ടാകുന്നതു്. (മിത്രൻ പകലിന്റെയും വരണൻ രാത്രിയുടെയും അഭിമാന ദേവതകൾ.)

6 അദ്യാഭോ ഉദിതാ സൂര്യസ്യ
നിരഃഹസഃ പിപ്ലതാനിരവദ്യാൻ
തന്നോമിത്രോ വരണോമാമഹന്താ
മദിതിസ്സിന്ധഃ പൃഥിവീ ഉതഭ്യതഃ

Q. 7

അനുകൂലം :-

പേരേവാ:, — ദ്വോതമാനാ: സൂര്യഗമ്യ:,
 അദ്യ സൂര്യസ്വ ഉൽ-ഇതാ — അന്ധിൻ കാലേ, സൂര്യോദയേ
 (ഇതസ്തത: പ്രസരണോഽയം)
 അവദ്യാൽ നി: — നിന്യാൽ നിഷ്ക്രത്യ

അഹസ: നി: പിപുത — പാപാൽ നിഷ്കൃഷ്ട
പാലയത

(യൽ പ്രാർത്ഥിതം) തൽ ന:

മിത്ര: വരണ: അഭിതി:

സിന്ധ: പൃഥിവീ

ഉത ദ്യോ: മഹന്താം — പുജയന്താം

അർത്ഥം:-സൂര്യരശ്മികളായ ദേവന്മാരേ, ഇപ്പോൾ, ഉഭയ കാലത്തിൽ 'അങ്ങിങ്ങ്' പ്രസരിച്ചു നിറയുന്ന നിങ്ങളെ ഞങ്ങളെ നിന്ദൃത്തിൽനിന്നും പാപത്തിൽ നിന്നും വലിച്ചു കയറ്റി രക്ഷിച്ചാലും. (സൂര്യരശ്മികൾക്ക് ബാഹ്യശുദ്ധി യുണ്ടാകുന്നപോലെ ആന്തരശുദ്ധിയുണ്ടാക്കാൻ കെല്പുണ്ടു്.) ഈ പ്രാർത്ഥനയെ മിത്രനും വരണനും അഭിതീയും സിന്ധുവും പൃഥിവിയും ദ്യോവും കൊണ്ടാടട്ടെ.

വക്രം 8-9-10-11-12. കക്ഷിവാൻ ദീപ്തമസു: ഭൗശിജ: ഋഷി: ത്രിഷുപ്ച്യന്ദ: അശ്വിനൗ ദേവതാ.

- 1 നാസത്യാഭ്യാം ബഹിരിവപ്രവൃണ്ണേ
സ്തോമാ ഇയച്ഛ്യദ്രിയേവവാത: പ
യാവർഗായ വിമദായ ജായാം
സേനാജവാന്നൃഹിതരഥേന

അർത്ഥം:-

(യഥാ കശ്ചിദ്യജമാനോയാഗാർത്ഥം)

ബഹി:—ഇവ പ്ര വൃണ്ണേ — പ്രകല്പേണ, അന്യനാനതി
രികതം പര്യാപ്തം ഭക്തം
വൃഷ്ഠേത, മഹിനത്തി

(ഏവമഹം) അർഗായ — ബാലായ
വി-മദായ — ഏതൽ സംജ്ഞായ രാജസ്വയേ
സേനാ-ജവാ — ശത്രുസേനായാ: പ്രേരകേണ,
ശത്രുജിദ്യുഷ്പ്രാപേണ

രഥേന യൌ (അശ്വിനേന)

ജായാം — ഭാര്യാം

നി-ഊഹതഃ — ശത്രുന്നിഹത്യ തദീയം ഗൃഹം
പ്രാപയാമാസതഃ

(താഭ്യം) നാസത്യാഭ്യം — അശ്വിഭ്യം

അഭിയാ-ഇവ വാതഃ — അഭ്യേവ്യ, മേഘേവ്യ
അവസ്ഥിതാനുകോനി
വാതഃവർഷണാത്ഥം യഥാ
പ്രേരയതി തദാദി

സ്നോമാൻ ഇയത്ഥി — സ്തുതിഃ സമ്പാദയാമി

അർത്ഥം.-വിമദൻ എന്ന രാജകുമാരൻ സ്വയംവരത്തിൽ
തന്നെ വരിച്ചു വധുവിനോടുകൂടി പോകുമ്പോൾ കന്യകയെ
കിട്ടാത്ത മറ്റു രാജാക്കന്മാരാൽ ആക്രമിക്കപ്പെട്ടു. വിമദൻ
അവരെ എതിരിട്ട് ജയിക്കാൻ ശക്തിയില്ലായിരുന്നു. അശ്വി
കളുടെ സഹായത്താൽ ആ ആക്രമിരാജാക്കന്മാരെ തോല്പിക്കപ്പെട്ടു.
വിമദൻ ഭാര്യയെ സ്വയം ലഭിച്ചു. ഈ കഥ ഇവിടെ സൂചിത
മായിരിക്കുന്നു.

യാഗത്തിനായി തൈവൻ ഏറ്റക്കുറച്ചിലില്ലാതെ ദേ
പ്ലപ്ല മുറിച്ചൊരുക്കുന്നപോലെ, ബാലനായ വിമദനെന്ന്
രാജർഷിക്കുവേണ്ടി ശത്രുക്കളാൽ അടക്കാൻ വയ്ക്കാത്ത തേരോട്
കൂടി, യാവരായ അശ്വികളേവർ ശത്രുക്കളെ അമർത്തി നവവധു
വിനെ (ഭർത്താ) ഗൃഹം പ്രാപിപ്പിച്ചുവോ, സത്യശീലരായ ആ
അശ്വികൾക്കായി, മേഘത്തിന്റെ ഉള്ളിലെ വെള്ളത്തെ
വർഷിക്കുന്നതായി കാറ്റു പ്രേരിപ്പിക്കുന്നപോലെ, ഞാൻ
സ്നോത്രങ്ങളൊരുക്കിച്ചൊല്ലുന്നു. (കാറ്റു വർഷത്തെ പ്രസാദി
ക്കുവാൻ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നപോലെ, നിങ്ങൾ പ്രസാദിക്കുവാൻ
ഞാൻ സ്തുതിക്കുന്നു.)

2 വീളപത്മഭിരാശ്രഹേമഭിന്ദാ
 ദേവാനാം വാ ജ്ഞിഭിശ്ശാശാനാ
 തദ്രാസഭാനാസത്യാസഹസ്ര
 മാജായമസ്യപ്രധനേ ജിഗായ

അന്വയം.—

ഹേ നാസത്യാ,	— അശ്വിനേ,
വീളപത്മ-ഭി:	— ബലവദ്യുതനൈ:
ആശ്രഹേമ-ഭി: വാ	— ശീഘ്രഗമനൈശ്ച (അശ്വൈ:)
ദേവാനാം ജ്ഞി-ഭി: വാ	— പ്രേരണൈശ്ച
	(വാശബ്ദസ്സമുച്ചയേ)
ശാശാനാ	— ശാശദ്യമാനയോ: അത്യന്തം
	പ്രേര്യമാണയോ:
	യുവയോച്ചാഹനഭൃത:
(യ:) രാസഭ: (പ്രജാപതിനാദന്ത:)	
യമസ്യ പ്ര-ധനേ ആജാ	— വൈവസ്വതസ്യ പ്രീതികരേ
	പ്രകീണ്ണധനോപേതേ ആജൈ,
	സംഗ്രാമേ
തൽ (ശത്രുണാം)	
സഹസ്രം ജിഗായ	— ജിതവാൻ
(വൈവസ്വത: ബഹുനാം മരണഹേതുനാ സംഗ്രാമേണ തൃപ്ത:)	

അർത്ഥം.—അല്ലയോ സത്യശീലരേ, അശ്വികളേ, ബലത്തോടുകൂടി ഉയരത്തിൽ കതിക്കുന്നവരും വേഗത്തിലോടുന്നവരുമായ കതിരുകളോടുകൂടിയവരും ദേവന്മാരുടെ പ്രേരണയോടുകൂടി പ്രോത്സാഹിതമായ നിങ്ങളുടെ കഴുത, പ്രജാപതിയാൽ നല്കപ്പെട്ടത് യമന് ഇഷ്ടമായതും ചിതറിച്ചിലാകുന്ന ധനങ്ങളോടുകൂടിയതുമായ യുദ്ധത്തിൽ, ആയിരക്കണക്കിന് ശത്രുക്കളെ ജയിച്ചുവല്ലോ. (വളരെ മരണങ്ങൾക്ക് ഹേതുവായ യുദ്ധംകൊണ്ട് യമൻ സന്തോഷിക്കുമല്ലോ)

3 തുഗ്രോഹമുദൃഗ്ഗാഗിനോദമേവ
 രയിന്നകശ്ചിന്ദുവം അവാനാഃ
 തദ്യഹിമുനോഭിരാതമനാതീഭി
 രന്നരിക്ഷപ്രൂഢിരപോദകാഭിഃ

അന്വയം:-

തുഗ്രഃ ഹ	— തുഗ്രഃ ഖലു (പുഷ്പം ശതഭിഃ പീഡിതസ്സന് തലജ്ജ്വാലം.)
ഉദ-മേഘഃ	— ഉദകൈഃ മിഹ്യതേ, സിദ്ധ്യതേ ഇതി ഉദമേഘഃ സമുദ്രഃ, തസ്മിൻ
ഉദൃം	— ഏതൽ സംജ്ഞം പ്രിയം പത്രം
മത്വ-വാൻ	— ത്രിയമാണസ്സന്
(ധനലോഭി) കഃ ചിൻ	
(മനഷ്യഃ) രയിം ന	— യഥാ ധനം പരിത്യജതി താപത്
അവ അഹാഃ	— നാവാഗന്തു പര്യത്യാക്ഷിത്,
ഹേ അശ്വിനാ, തം	— അശ്വിനേന, മദ്ധ്യേസമുദ്രം നിമഗ്നം ഉദൃം
ആത്മൻ-വതീഭിഃ	— യവയോഃ സ്വദ്രതാഭിഃ
അന്നരിക്ഷപ്രൂഢി-ഭിഃ	— അതിസ്വച്ഛത്വാൻ അന്നരിക്ഷേ ജലസ്യ ഉപരിഷ്ടാ ദേവഗത്രിഭിഃ
അപ-ഉദകാഭിഃ	— സൂദ്രിഷ്ടത്വാൻ അപ്രവിഷ്ടോദ കാഭിഃ
നൌഭിഃ ഉഹമിഃ	— പിതൃസമീപം യവാം പ്രാപിതവന്തേ

അർത്ഥം:-ഇവിടെ ഒരു കഥാസൂചനയുണ്ട്. തുഗ്രൻ എന്ന പേരായ അശ്വികൾക്ക് പ്രിയനായ ഒരു രാജ്ഞിയുണ്ടായിരുന്നു. ദ്വീപാന്തരവാസികളായ ശതകളാൽ അദ്ദേഹം ദ്രോഹി ജ്ഞപ്പെട്ടു. അവരെ ജയിക്കുവാനായി പുത്രനായ ഉദൃവിനെ പത്തേക്കാരായിലയച്ചു. ആ പത്തേക്കാരെ സമുദ്രമദ്ധ്യത്തിൽ കാറ്റി

നാൽ പിളന്നു. അപ്പോൾ അയോനരരഹിതനായ ഭൂഭൃ അശ്വികളെ സ്തുതിച്ചു. തുഷ്യാരായ അശ്വികൾ സ്വന്തം പത്തേക്കാരിയിൽ സന്തോഷനായ ഭൂഭൃവിനെ മൂന്നു രാപ്പകലുകളാൽ കരകയററി രക്ഷിച്ചു, പിതൃസമീപമെത്തിച്ചു. ഇതു മുതൽ മൂന്നു പ്രദക്ഷിണകളിൽ ഈ കഥ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

പ്രസിദ്ധനായ തുഗ്രൻ എന്ന രാജാവിന്റെ പണ്ടു ശത്രുക്കളാലുപദ്രവിച്ചപ്പോൾ, അവരെ ജയിക്കാനായി തന്റെ പ്രിയപുത്രനായ ഭൂഭൃവിനെ, ധനലോഭിയായ ഒരു മനുഷ്യൻ മരണസമയത്തു പണം കൈവിടുന്നപോലെ, സമുദ്രത്തിൽ പത്തേക്കാരിയിൽ പോകാനായി ഉപേക്ഷിച്ചു. (അയച്ചു) അല്ലയോ അശ്വികളേ, സമുദ്രമധ്യത്തിൽ മുങ്ങിയ ഭൂഭൃവിനെ നിങ്ങൾ സ്വന്തങ്ങളും അതിലാലുപത്താൽ വെള്ളത്തിന്നു മുകളിൽ കൂടെ മാത്രം പോകുന്നവരും നന്നായ ചേർച്ചകൊണ്ടു വെള്ളമുള്ളിൽ കടക്കാത്തവരുമായ പത്തേക്കാരികളാൽ രക്ഷിച്ചു, അപ്പോൾ അടുക്കൽ എത്തിച്ചുവല്ലോ.

4 തിസ്രഃ ക്ഷപസ്രിരഹാതിവ്രജഭീ
 നാസത്യാഭൂഭൃദൃഹഃ പതഞ്ജൈഃ
 സമുദ്രസ്യ ധനന്നാർദ്രസ്യ പാരേ
 ത്രിഭീരമൈശ്വതപഭീഷ്ഷളശൈഃ

അന്വയം:-

ഹേ നാസത്യാ.	— നാസത്യേത, (സേനയാസഹ ഉദകേനിമഗ്നം)
ഭൂഭൃം തിസ്രഃ ക്ഷപഃ	— ത്രിസംഖ്യാകാരാത്രിഃ
ത്രിഃ അഹാ	— ത്രിവാർഷികാനുഷംഗാനി (ച)
അതിവ്രജ്-ഭീഃ	— അതിക്രത്യഗതഭീഃ, ഏതാവനം കാലമതിവയാപ്യ വാർത്തമാനൈഃ
പതഞ്ജൈഃ	— പതഭീഃ

ശതപതി-ഭി:	— ശതസംഖ്യാക്കൈ ചക്രവർമ്മ നൈ പാദദൈവപേരൈ:
ഷട്-അശ്വൈ:	— ഷഡ്ചിരശ്ശൈവ്യരൈ:
പ്രി-ഭി: രശ്മൈ: ധന്വനി	— ധന്വനി, മലയാർജുനീതേ പ്രദേശേ
ആർദ്രസ്യ സമുദ്രസ്യ പാദേ	— ഉദകേനാർദ്ദ്രീകൃതസ്യ സമുദ്രസ്യ തീരദേശേ
ഉഹഫ:	— യുവാം ഉറവവരൈ:

അർത്ഥം:-അല്ലയോ സത്യശീലരേ, സൈന്യമോട്ടുകൂടി വെള്ളത്തിൽ മുക്കിയ ഉജ്വലിനെ മൂന്നാവകളിലും മൂന്നു പകലുകളിലും, അതിവേഗം പോകുന്നവയും പാഴാകുന്നവയും അസംഖ്യങ്ങളായ ചക്രപാദങ്ങളോടുകൂടിയവയും ആറ് കതിരുകളോടുകൂടിയവയുമായ മൂന്നു തേരുകളാൽ വെള്ളമില്ലാത്ത, നന്നായ സമുദ്രതീരത്തിൽക്കൂടെ കൊണ്ടുപോയല്ലോ.

5 അനാരംഭേണതദവിരയേഥാ
മനാസ്ഥാനേ അഗ്രഭേണസ്മുദ്രേ
യദശ്വിനാളുഹിഗർഭജമന്യം
ശതാർത്ഥിത്രാണാവമാതസ്ഥിവാംസം

വ. 8

അന്വയം:-

ഘോരശാധിനൈ,

അനാരംഭേണ

അനാസ്ഥാനേ

അഗ്രഭേണ

— ആലംബരഹിതേ

— ആസ്ഥാനോ ഭൂപ്രദേശേ:
തദ്രഹിതേ

— ഫസ്തേനഗ്രാഹ്യം ശാഖാദികം
യത്രാനാമ്നി തസ്മിൻ

— കയ്

- അവീരയേഥാം — വിക്രാന്തം കൃതവന്തേ (യുവാം)
(സമുദ്രമഗ്നം) ഭൂഭൃം
ഗത-അരിത്രാം — ബഹുപരിത്രാം, യൈഃ കാഷ്ഠൈഃ
പാശ്ചന്തോബദ്ധൈഃ ജലാലോ
ഡനേസതി നൗഃ ശീഘ്രം
ഗച്ഛതി താനിഅരിത്രാണി
- നാവം ആതസ്ഥി-
വാംസം — ആസ്ഥിതവന്തം ആരൂഢവന്തം
കൃതാം
- അസ്തം യൽ ഉഹമഃ — (പിതൃസ്തൃഗൃസ്യ) ഗൃഹം
പ്രാപിതവന്തേ
- (തൽ പ്രാപണം അന്യൈർഭൂതം യുവാം കൃതവന്തേ)

അർത്ഥം-അവലംബമില്ലാത്തതും നിലയില്ലാത്തതും (ഭൂമിയെ തൊട്ടവാൻ സാധിക്കാത്തതും) പിടിയില്ലാൻ കൊമ്പുകളും മറുമില്ലാത്തതുമായ സമുദ്രത്തിൽ ആ കർമ്മം നിങ്ങൾ വീരതയോടുകൂടി ചെയ്തുവല്ലോ. സമുദ്രത്തിൽ മുങ്ങിയ ഭൂഭൃവിനെ നൂറു തൂക്കമോടു (ചക്കാന്തകമോടു) കൂടിയ പത്തേക്കാരിയിൽ കയറി അച്ഛന്റെ ഗൃഹത്തിൽ എത്തിച്ചുവല്ലോ. ആ കർമ്മം മറ്റൊരാളും ചെയ്യപ്പെടാൻ അസാധ്യമായിരുന്നു.

6 യശ്ചിനാദഭിശ്ചൈതമശ്ച
മഹാശ്ചായ ശശ്ചഭിരസ്പന്ധി
താപാദാത്രാഹ്ണി കീർത്തന്യംഭൂതം
പൈഭോവാജീ സമമിദ്ധവ്യോഅര്യഃ

അന്വയം:-

ഹേ അശ്ചിനാ (യുവാം)
അഹ-അശ്ചായ — അഹന്തവ്യാശ്ചായ (പേടനാസ്തേ
രാജർഷയേ)
യം ശ്ചൈതം അശ്ചാദഭിഃ — ശ്ചൈതവണ്ണമശ്ചാദൈതവന്തേ

(സോശാ: തന്നെ)

സ്വസ്തി	— ജയലക്ഷണം മംഗളം
ശശപൽ ഇൽ	— നിത്യമേവചകാര
വാം തൽ മാത്രം	— യുവയോസ്തുദാനം
മഹി, കീർത്തനം ഭൂൽ	— മഹൽ, ഗംഭീരം, കീർത്തിനീയം, പ്രശസ്തം അഭൂൽ
(തസ്യാൽ) പൈദാ:	— പേദോസ്സംബന്ധി, ശീശ്രഗാമി
അര്യ: വാചി	— യുദ്ധേഷു പ്രേരയിതവ്യ: വേദനവാൻസോശാ:
സദം ഇൽ ഹവ്യ:	— സദൈവാസ്വാഭീ രാഹ്യാതവ്യ:

അർത്ഥം:-അശ്വധികര പേദ എന്ന രാജർഷിജം, സ്തുതിയാൽ പ്രീതരായി, ഒരു വെളുത്ത കതിരയെ കൊടുത്തു അത് അദ്ദേഹത്തിന് യുദ്ധങ്ങളിൽ ജയത്തിന്, ശ്രേയസ്സിനാകുകരിച്ച ഈ സംഗതി ഈ ഋക്കിൽ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

അല്ലയോ അശ്വധികളേ, നിങ്ങൾ പേദ എന്ന രാജർഷിയ്ക്ക് കൊല്ലപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്ത യാതൊരു വെള്ളക്കുതിരയെക്കൊടുത്തുപോ, അതദ്ദേഹത്തിന് നിത്യമായ ക്ഷേമം, ജയംപേതു. യുദ്ധങ്ങളിൽ മുന്നോട്ടു നയിക്കാവുന്ന, പേദധിന്റെ ശീശ്രഗാമിയായ കതിരെ ഞങ്ങളാൽ എപ്പോഴും വിളിക്കു (ആരാധിക്കു) പ്പെടേണ്ടതാകുന്നു.

7 യുവന്നരാസ്തുവതേപത്രിയാൽ
കക്ഷീവതേ അരദതം പൂർണ്ണിം
കാരോതരാച്ഛമാശ്വസ്യവൃഷ്ണി
ഗുതങ്ക്രംഭോ അസിഞ്ചതം സുരായാ:

അന്വയം:-

ഹേ നരാ, യുവം	— നേതാരാവശ്യമെന്നു, യുവാം
പത്രിയാൽ	— അംഗീരസാം കലേ ജാതായ
കക്ഷീവതേ സ്തുവതേ	— യുവയോ: സ്തുതി. കർവ്വതേമഹ്യം

- പുരം-ധി. — പ്രഭുതാം ധിയം, ബുദ്ധി.
 അരദതം — വ്യലിഖതം
 (യഥാസർപ്പാർത്ഥഗോചരാഭവേതി തഥാകൃതവന്തേ)
 (അപി ച) കാരോതാൽ — വൈദലശ്ചർമ്മവേഷിതോ
 ഭാജനവിശേഷഃ, യസ്മിൻ
 സുരായാഃ സ്രാവണം ക്രിയതേ
 യഥാസുരായാഃ സമ്പാദകഃ താഃ
 സമ്പാദയതി)
 (ഏവമേവ യുവാം) വൃഷ്ണഃ — സേചനസമർത്ഥസ്യ
 യഷ്ടദീയസ്യ
 അശ്വസ്യ ശഹാൽ — ഖുരാൽ
 സുരായാഃ ശതം കംഭാൻ — അസംഖ്യാകാൻ സുരാഘടാൻ
 അസിഞ്ചതം — അക്ഷാരയതം, അപൂരയതം
 (യേജനാഃ സൌത്രാമണ്യാദി കമ്മണി യഷ്ടദ്യാഗായ സുരാം
 യാചന്തേതേഷാം)

അർത്ഥം.-പണ്ടു കക്ഷിവാണെന്ന ആംഗിരസഗോത്രജാതനായ ഋഷി തമോബാധിതനായി നഷ്ടപ്രജ്ഞനായി അശ്വികളെ സ്തുതിച്ച അവർ അദ്ദേഹത്തിനു മഹത്തായ ജ്ഞാനം കൊടുത്തതുകൊണ്ട് അതിവിടെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു കക്ഷിവാൻ പറയുകയാണ്.

അല്ലയോ നേതാക്കളായ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ ആംഗിരസകുലജാതനും നിങ്ങളെ സ്തുതിക്കുന്നവനുമായ കക്ഷിവാനായ ഏനിഷ്ട സർപ്പാർത്ഥദശനക്ഷമമായ, എല്ലാം അറിയാൻ കഴിവുള്ള ബുദ്ധിയെ തന്നതുകൊണ്ടല്ലോ കൂടാതെ, തോലിട്ടവരിഞ്ഞ മുളംപാനിയിൽ ചെത്തുകാർ കള്ളനിറയ്ക്കുമ്പോലെ, നിങ്ങളുടെ നന്നുവറ കരിരക്കളമ്പിൽ നിന്നു അസംഖ്യങ്ങളായ കള്ളകടങ്ങൾ (കള്ളപോലെ മധുരമായ പാനിയങ്ങൾ) നിറച്ച (സൌത്രാമണ്യം മുതലായി നിങ്ങൾ ഉദ്ദേശിച്ച യാഗങ്ങളിൽ സുരാപാനത്തിനിഷ്ഠിമാണവരെന്നിരിക്കുന്നു)

'സൌത്രാമണ്യം' എന്നാൽ പുരുഷമവ്യം ദേവനവ്യം ഉടിയ ദിവസം രണ്ടു പശുഭിന്നങ്ങളോടും സുരാഗ്രഹത്തോടും ഉടിയ കമ്മവിശേഷം' ഏകം രാജൻ നമ്പൂതിരി, അനാദി പുസ്തകം 3 ലക്കം 8)

8 ഹിമേനാഗ്നിഃപ്രംസമ്വാദയേമാം.

പിതൃമതീകുലജന്മാ അധത്തം.

ഋബീസേ അത്രിമശ്വിനാവനിത

മന്നിന്യശ്ശസ്തൃഗണം സ്വന്തി

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വിനാ, ഹിമേന — അശ്വിനൗ, ഹിമവച്ചീതേനോ
ദകേന

പ്രംസം അഗ്നിം. — ദീപ്യമാനം, അത്രേബ്ദാ
ധനാത്ഥം അസുരൈഃ പ്രക്ഷിപ്തം
തുഷാഗ്നിം.

അവാദയേമാം. — യവാം നിവാരിതവന്തൗ,
ശീതികൃതവന്തൗ

(അപി ച) അസൈ — അസുരപിഡയാകാർഷ്ട്യം
പ്രാപ്തായാത്രയേ

പിതൃ-മതീം. — അന്നമുക്തം.

ഉജ്ജം. — ബലപ്രദം രസാത്മകം
ക്ഷീരാദികം.

അധത്തം. — പുഷ്യത്ഥം പ്രായച്ഛതം.

ഋബീസേ — അപഗത പ്രകാശേ
പീഡായത്രഗൃഹേ

അവ-നിതം. — അവാങ്മുഖതയാ അസുരൈഃ
പ്രാപിതം.

അത്രിം സപ്ത-ഗണം. — സർവ്വേഷാമിന്ത്രിയാണാം.

ഗണാനാം സമുഹാനാമുപേതം

സ്വന്തി ഉൽ നിത്യശ്ച. — അപിനാശോയമാ ഭവതിതഥാ
തന്മാൽ ഉൽഗമയ്യ, യവാം
സ്വഗൃഹം പ്രാപിതവന്തൗ

അർത്ഥം—അത്രിമഹർഷിയെ അസൂരന്മാർ അസംഖ്യം തുള കളുള്ള ഒരു പീഡായന്ത്രഗൃഹത്തിൽ കടത്തി, കമിഴ്ത്തിക്കിടത്തി ഉമിത്തീ കത്തിച്ചു. അത്രിയാൽ പ്രാർത്ഥിക്കപ്പെട്ട അശ്വികൾ മഞ്ഞൊത്തു തണുത്ത വെള്ളത്താൽ തീ കെടുത്തി അദ്ദേഹത്തെ രക്ഷിച്ചു. ഈ കഥാംശം ഈ ഗ്രന്ഥിൽ സൂചിതമാണ്.

അല്ലയോ അശ്വികളേ, ജ്വലിച്ചതും, അത്രിയെ പീഡിപ്പിക്കുവാൻ അസൂരന്മാർ ഇട്ടതുമായ ഉമിത്തീയ്ക്കിനെ മഞ്ഞുനീരാൽ നിങ്ങൾ നിവാരണം ചെയ്തു, തണുപ്പിച്ചു. മാത്രമല്ല അസൂരപീഡയേററ അദ്ദേഹത്തിന് അന്നത്തോടുകൂടി, ക്ഷീണഹരമായ പാൽ മുതലായവ പുഷ്പിണ്ഡായിക്കൊടുത്തു. ഇതര നിറഞ്ഞ പീഡായന്ത്രത്തിൽ കീഴ്മുഖമായി കിടത്തപ്പെട്ടിരുന്ന അത്രിയെ ഇന്ദ്രിയ സമൂഹങ്ങൾ ഒരു കേടും വരാത്തവിധം നിങ്ങൾ സ്വവാസസ്ഥാനം പ്രാപിപ്പിച്ചു.

9 പരാവതന്നാസത്യാനുഭവോ
 മുചാബ്ധയ്നഞ്ചക്രമുജ്ജിഹ്വബാരം
 ക്ഷരന്നാപോ നപായനായരായേ
 സഹസ്രായ തൃപ്യതേ ഗോതമസ്യ

അന്വയം:—

ഹേ നാസത്യാ (യുവാം)

അവതം

പരാ അനുഭവോ

(തദനന്തരം തം ഉപം)

ഉചാ-ബ്ധയ്നം

ജിഹ്വ-ബാരം

ചക്രമു:

*68

— ഉപം

— ഗോതമസ്യ ദൃഷ്ടേ: സമീപേ പ്രൈരിഷാമാം

— ഉച്ഛൈ: ഉപരിഷ്ഠാൽ ബ്ധയ്നം മുലം യസ്യസ:

— അധസ്താഭാർത്ഥമാനതയാവക്രം ബാരം, ദാരം യസ്യ സ:

— യുവാം അമൃഷാമാം

(തസ്യാൽ ഉപാൽ)

തൃഷ്ടതേ
സഹസ്രായ രായേ

- വിപാസതഃ
- സഹസ്രസംഖ്യാകായ ധനായ
ഹവിഷി ഭത്തവതഃ
- പാനാത്ഥം
- ആപശ്വപ്രവാഹരൂപേണ നിര
ഗമൻ (നശബ്ദശ്ചാത്ഥേ)

ഗോതമസ്യ പായനായ
ആപഃ ന ക്ഷരൻ

അർത്ഥം.—രീതികൾ ഒരു മരുഭൂമിയിൽപെട്ട ബ്ലോതാമായ
ഗോതമഷ്ടിയുടെ മുമ്പിൽ അശ്വികൾ ഒരു കിണർ പാറിച്ചെടുത്തു
കൊണ്ടുപന്നു് മേൽക്കീഴായി നിർത്തി ഭാഹം തീർത്തുകൊടുത്ത
കഥ ഇതിൽ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

അല്ലയോ സത്യശീലരേ, നിങ്ങൾ ഗോതമഷ്ടിയ്ക്കു് ഒരു
കിണർ അടുത്തെത്തിച്ചുവല്ലോ. പിന്നെ ആ കിണർ കീഴ്മേ
ലായി നിർത്തി, അതിൽ നിന്നു് ഭാഹബാധിതനും അസംഖ്യേ
യമായ ധനത്തിന്നു് (ശ്രേയസ്സിന്നു്) വേണ്ടി നിങ്ങൾക്കു് ഹ
വിസ്തപ്പിക്കുന്നവനുമായ ഗോതമനു് കുടിയ്ക്കാൻ പെള്ളും ഒഴക്കോ
ടുള്ളടി ഏത്തിച്ചുകൊടുക്കുകയും ചെയ്യൂ.

10 ഉജ്ജ്വലോനാസത്യോത്പവി.
പ്രാമുഖ്യേനാപിതിവച്യമാനാൻ
പ്രാതിരതജ്ഞിതസ്യായുദ്യസ്രാ
ദിൻപതിമകുണ്ഡതന്തുകനീനാം.

വ. 9

അന്വയം:—

ഹേ നാസത്യോ,
ഉജ്ജ്വലഃ
ച്യവാനാൻ
വവി.

- മീണ്ണാത്
- ച്യവനാഖ്യാഘോഷസ്തുകാശാത്
- കൗസ്ഥം ശരീരമോപയാബന്ധി
നാം മദാം.

ദ്രാപിം-ഇവ	— കവചമിവ, യഥാകൃത്സ്നശരീ രവ്യാപകം കവചംഗൃതാ പശ്ചാൽ ശരീരാൽ പൃഥക്കരോ തി തദാൽ
പ്ര അമുഞ്ചതം	— പ്രകഷ്ണോമോചയതം
ഉത ഹേ ദസ്രാ, ജഹിതസ്യ	— പുത്രാഭിഭി: പരിത്യക്തസ്യ ഋഷേ:
ആയു: പ്ര അതിരതം	— ജീവിതം പ്രാവല്യയതം
ആൽ ഇൽ	— അനന്തരമേവയുവാസനം
കനീനാം പതിം	
അകൃണതം	— കന്യകാനാം ഭത്താരമകൃണതം

അർത്ഥം.—ജരാനുകൂല ബാധിച്ചു, പുത്രാഭി ബന്ധുക്കളാൽ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ട ച്യവാനൻ (ച്യവനൻ) എന്ന ഋഷി അശ്വികളെ സ്തുതിച്ചു അർവർ ഋഷിയുടെ ജന്മകന്ദി വീണ്ടും യുവാവാക്കി എന്ന കഥ ഇതിൽ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

അല്ലയോ സത്യശീലരേ, ചുക്കിച്ചളിഞ്ഞ അംഗങ്ങളോടുകൂടിയ ച്യവനൻ മെയ്യാകെ ബാധിച്ച ജരയെ, ദേഹത്തിൽ ധരിച്ച ഒരു കവചം ഉൾക്കൊള്ളുന്നപോലെ, മോചിപ്പിച്ചു കൊടുത്ത ഭഗവാനായരേ, പിന്നെ പുത്രാഭികളാൽ ഉപേക്ഷിതനായ അദ്ദേഹത്തിന് ആയുസ്സ് വർദ്ധിപ്പിച്ച അതിന്നുശേഷം അദ്ദേഹത്തെ പെൺകിടാങ്ങളുടെ ഭത്താവാക്കിയെ

- 11 തപാന്നരാശംസ്യം രാധ്യഞ്ചാ
ഭിഷ്വിമന്നാസത്യാവരൂഥം
യഭിഭാംസാനിധിമിവാപഗുഹ
മുഗ്ധതാദൃപമുവൃന്തായ

അന്വയം:-

നന്ദാ, നാസത്യോ	— ആരോഗ്യനേതാകാ, നാസത്യേ
വാം അഭിഷ്ഠി-മതി	— യുവയോസ്സംബന്ധി, ആഭിമുഖ്യേന പ്രാപ്യം
(തഥാ) വരൂഥം ച	— വരണീയം, കാമയിത്വം ച
തൽ ശംസ്യം	— തൽകൃത അസ്താഭിഃ പ്രശംസനീയം
രാധ്യം	— ആരാധനീയം
(കിം പുനഃ തൽകൃതം?)	
വിദ്വാംസാ	— ജാനന്തായുവാം
നിധിം-ഇവ	— നിക്ഷിപം ധനമിവ
അപ-ഗൃഹം	— അന്നേ, നിർജ്ജനേദേശേ അസുരൈഃ നിപാതിതം
വന്ദനായ (ഋഷിം)	
ദർശതാൽ	— അധ്വൈഃ പിപാസുഭിഃ ദൃഷ്ട്യാൽ കൂപാൽ വന്ദനം (ദ്രിതീയാത്മേ ചതുർഥി)
ഉൽ ഉപഥഃ	— ഉദഹാർഷം
(ഏവം) യൽ	— ഏതാൽ ഉപാദൃദ്ധരണം നാദാധ്യം

അർത്ഥം:-ആരോഗ്യനേതാകാകാളായ സത്യശീലരോ അറിവുറവരായ നിങ്ങൾ ഭൂമിയിൽ കിടന്നിട്ടു ധനംപോലെ ജനവാസമില്ലാത്ത ഒരു കാട്ടിൽ ദാരിദ്ര്യവഴിപോക്കാൻ മാത്രം കാണപ്പെടുന്ന ഒരു കിണറിൽ അസുന്മാരാൽ തള്ളപ്പെട്ട വന്ദനെന്ന ഋഷിയെ ഉദ്ധരിച്ചുവെല്ലാ നിങ്ങളുടെ ശ്രേഷ്ഠം, കാമ്യവും, സ്തുതികൊണ്ടു പ്രാപ്യവുമായ ആ കമ്മം ഞങ്ങൾ പ്രശംസനീയമാകുന്ന ആരാധനീയമാകുന്ന (വന്ദനം എന്ന ഋഷിയെ അസുന്മാർ ഒരു കിണറിൽ തള്ളിയിട്ടു കണ്ഠവാൻ പാറാറാ അദ്ദേഹം അശ്വകൊടു സ്തുതിച്ചു അപർകൃതാർ കഴിച്ച് ആ കഥ ഇവിടെ സൂചിതം)

12 തദ്വാനുസന്ധേഃസംഗ്രഹ

മാവിഷ്ഠുനോമിതന്യതുന്വഷി.

ഭഗവദ്യജ്ഞാനധാമമുനോവാ

മശ്വസ്യശീർഷ്ണ പ്രയദീമവാച

അനന്തം -

ഹേ നരാ, വാഃ

— യുവയോസ്സംബന്ധി

ഉഗ്രം ഭംസഃ

— അന്യൈർഭുജ്ജ്വലം കമ്മ

തൽ സന്ധേ

— ധനലാഭാത്

തന്യതുഃ ന

— യഥാമോഘസ്യശബ്ദഃ

വൃഷിഃ

— മോഘാന്തസ്തത്ഭവകം
പ്രവർഷണേന സമുദ്രം
പ്രകടയതി, തദാ

ആവിഃ കൃണോമി

— പ്രകടീകരോമി

(കിം തൽ കമ്മ?)

ആമവൃണഃ ഭഗവദ്

— അമവൃണപുത്രഃ ഏതൽ
സംജ്ഞകഃ ദൃഷ്ടിഃ

അശ്വസ്യ ശീർഷ്ണ

— യുഷ്മൽ സാമന്തേന
പ്രതിഹിതേന ശീരസാ

വാഃ ഇഹ മധു

— യവാഭ്യം ഇമാം മധുവിഭ്യം

യൽ ഹ പ്ര ഉവാച

— യദാവല പ്രോക്തവാൻ

(തദാനം അശ്വസ്യ ശീരസഃ സന്ധാനം, പുനമ്മാനുഷസ്യ ശീരസസ്സന്ധാനഞ്ച)

യൽ

— ഭവദീയം കമ്മ (തൽആവി
ഷ്ഠുനോമി)

അർത്ഥം.—ഭഗവദ് (ഭഗവദ്) മഹർഷിക്കു ദൃഗ്യജ്ഞാനമെന്നു ഉദ്ദേശിച്ചു പ്രവർഗ്യവിഷയമായ മധുവിഭ്യയെന്ന മന്ത്രം ഉൾക്കൊണ്ട ബ്രാഹ്മണം ഇദ്ദേഹം ഉപദേശിച്ചു “ഇതു മറ്റൊരാൾക്കു പഠിപ്പിക്കുകൊടുത്താൽ തലവെട്ടും” എന്ന താക്കീതം ചെയ്തു. അശ്വസ്യ ഭഗവദ്യോടു മന്ത്രോപദേശമരുത്തി ഇദ്ദേഹം നിശ്ചയമറിയിച്ചപ്പോൾ അവർ ഭഗവദ്യുടെ മനുഷ്യശീരസ്സു

റിപ്പെടുത്തു ഭദ്രമായിവെച്ചു് തൽസ്ഥാനത്തു് ഒരു കതിരത്ത
പിടിപ്പിച്ചു ആ കതിരത്തലയോടുമിടി മഹഷി അശ്വി
കൾക്കു് മധുവിദ്യയുപദേശിച്ചു ഇതറിഞ്ഞ ഇന്ദ്രൻവന് വ
ട്ടത്താൽ തലവെട്ടി അപ്പോൾ അശ്വികൾ മാറിവെച്ചു മന
ഷ്യ ശിരസ്സ് വീണ്ടും ദധീചിയുടെ കഴുത്തിൽവെച്ചുറപ്പിച്ചു
ആ കഥയാണിവിടെ സൂചിപ്പിക്കുന്നതു്

അല്ലയോ നേതാക്കളേ അന്യർക്കു് ചെയ്യാൻ കഴിയാത്ത
നിങ്ങളുടെ ആ കർമ്മം, മേഘത്തിന്റെ ശബ്ദം (ഇടി) മഴയെപ്പ
റത്തുകൊണ്ടുവന്നു് തെളിച്ചു കാണിയ്ക്കുന്നപോലെ ഞാൻ വെളി
വായി പറയുന്നു (ആ കർമ്മമേതെന്നോ?) അഥവ്വണ്ണ പുത്രനാ
യ ദധ്യുങ്ങ് എന്ന ജ്യേഷ്ഠി നിങ്ങളുടെ സാമന്തമൃത്താൽ കതിര
ത്തലകൊണ്ടു് ആ മധു വിദ്യയെ നിങ്ങൾക്കു് പഠിപ്പിച്ചതെന്നുപ
ല്ലോ അപ്പോൾ നിങ്ങൾ ആദ്യം ജ്യേഷ്ഠി, മനുഷ്യത്തല മാ
റി കതിരത്തലവെച്ചതും പിന്നീടുമാറി മനുഷ്യത്തല ത
ന്നെ വെച്ചതുമായ കർമ്മം യാതൊന്നൊ അതിനെയാണു് ഞാൻ
വെളിവാക്കിയു് പറയുന്നതു്

13 അജോഹവീന്നാസത്യാകരാവാം.

മഹേയാമൻ പുരുഷോപർണ്ഡി.

ശ്രുതജ്ഞാസരിവവഗ്രിമത്യാ

ഹിർണ്യഹസ്തമശ്വിനാവദത്തം.

അന്വയം. -

ഹേ പുരുഷോ-ജ്ഞാ നാസത്യാ- ബഹുനാം പാലകൗ

അശ്വിനൗ

മഹേ യാമൻ

— മഹനീയേ സ്തോത്രേ

കരാ വാം.

— അഭിമതഫലസ്യ കത്താരൌ,
യുവാം.

പുരുഷ-ധി:

— ബഹുധി:

വഗ്രി-മത്യാ:

— വഗ്രിമതീ വഗ്രിഃ ഘണ്യക
തദ്വതി (ഏതൻ സംജ്ഞാ
രാജപുത്രീ തസ്യാഃ)

അജോഹവീൽ	— പുനഃ പുനഃ സ്തുത്യം പുത്രലാഭാർത്ഥം ആളുതവതീ
(യുവാഞ്ചതൽ ആഹ്വാനം) ശാസ്യം-ഇവ	— യഥാശാസ്യഃ, ആചാര്യസ്യ വചനം ശിഷ്യഃ അവഹിതസ്സൻ ഐകാഗ്രേണ ശ്രണോതി തഥൽ
തൽ ശ്രുതം	— അശ്രുണതം
(ശ്രുതാച) ഹേ അശ്വിനേ, (തസ്യൈ) ഹിരണ്യ-ഹസ്തം	— സുവർണ്ണമയപാണിം, ഏതൽ സംജ്ഞമപി പുത്രം
അഭത്തം	— പ്രായച്ഛതം

അർത്ഥം-വധൂഃ എന്ന ഒരു നപുംസകന്റെ ഭാര്യ (വധൂ മതി എന്നു പേരായ രാജപുത്രി) സന്താനലാഭത്തിനായി അശ്വികളെ പിന്നെയും പിന്നെയും വിളിച്ചു സ്തുതിച്ചു. അവൾക്കുവർ ഹിരണ്യഹസ്തനെന്ന മകനെ കൊടുത്തു. ഈ കഥാംശമാണിവിടെ സൂചിപ്പിക്കുന്നത്.

ഏതുയോപേരുടെ രക്ഷകരായ സത്യശീലരേ, മഹത്തായ സ്തുതിയിൽ അഭിമതം സാധിപ്പിച്ചുകൊടുക്കുന്ന നിങ്ങളെ ബലിമതിയായ വധൂമതി, നപുംസകനായ വധൂ എന്ന ഭർത്താവോടുകൂടിയവൾ പുത്രലാഭത്തിനായി വീണ്ടും വീണ്ടും വിളിച്ചു. നിങ്ങളാവട്ടെ വധൂമതിയുടെ ആ വിളി, ഗുരുവിന്റെ വാക്ക് പ്രണതനായ ശിഷ്യൻ ഏകാഗ്രതയോടുകൂടി കേൾക്കുന്ന പോലെ, കേട്ടു. അശ്വികളേ, കേട്ടിട്ട് അവൾക്ക് ഹിരണ്യഹസ്തനെന്ന പുത്രനെ നൽകി അനുഗ്രഹിച്ചു.

14 ആസ്സോഘ്നസ്യവർത്തികാമഭീകേ
യുവന്നരാനാസത്യാമുക്തം
ഉതോകവിം പുരുഷോ യവം ഹ
കൃപമാണമകൃണതം വിചക്ഷേ

അനന്തരം:-

ഹേ നരാ നാസത്യം യവം-	നേതാരോ, യവം
അഭികേ	- അഭിഗതേ വൃകവർത്തികയോ സ്സംഗ്രാമേ
വൃകസ്യ ആസ്ത:	- വികർഷകസ്യഗുണ: ആസ്യാൻ
വർത്തികാം അമുക്തം	- ചടകസ്യീം അമോചയതം
ഉതോ പുരു-ഭജാ	- അപിപമഹാബാഹു
യവം ഹ	- യവം ബല
കൃപമാണം കവിം	- സ്തുവതം ഏതൻ സംജ്ഞം ജ്ഞിം
വി-ചക്ഷേ	- വിശേഷേണ ദ്രഷ്യം സമത്വം
അകൃണതം	- അകൃണതം

അത്വം-വർത്തിക എന്നാൽ ചടകത്തിനൊത്ത ഒരു പെൺ പക്ഷി. അതിനെ ഒരു ചെന്നായ പിടിച്ചു, അശ്വവികൽ വിട്ടു വിട്ടു എന്ന കഥ ഇതിൽ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

അല്ലയോ നേതാക്കളേ, സത്യശീലരേ, നിങ്ങളുടെ അടുക്കൽവെച്ചു നടന്ന ചെന്നായിന്റെയും, വർത്തിക എന്ന പെൺ പക്ഷിയുടെയും സമൗത്തിൽ ചെന്നായുടെ വായിൽ നിന്ന് വർത്തികയെ വിടുർത്തി. കൂടാതെ, മഹാബാഹുക്കളായ നിങ്ങൾ, നിങ്ങളെ സ്തുതിച്ച കവി എന്ന അന്ധനായ ജ്ഞിഷ്ഠ നല്ലപോലെ കാണാനുള്ള കഴിവുണ്ടാക്കി.

15 ചരിത്രം ഹിവേരിവാച്ഛേദിപണ്ണ

മാജാഖേലസ്യപരിതക്ത്വായാം

സദ്യോജ്ഞാലാഭായസി. വിശ്വപലായൈ

ധനേഹിതേസന്തപ്തേ പ്രത്യധത്തം

വ. 10

അനന്തരം:-

ആജാ	- ആജാ, സംഗ്രാമേ
(അഗസ്ത്യ പുരോഹിതസ്യ)	
ഖേലസ്യ	- രാജന്ത: സംബന്ധിത്യാ: വിശ്വപലായാ:

ചരിത്രം	— ചരണം
വേ:-ഇവ പണ്ണം	— പക്ഷിണം പതത്രമിവ
അച്ഛേദി ഹി	— പുരാഹ്നിനമഭൂതവലു
(ഹേ അശ്വിനേ, യുവാം പുരോഹിതേനാഗസ്ത്യേന സുതൗ സന്തൗ)	
പരി-തക്ത്വായാം	— രാത്രൗ (ആഗത്യ)
സഭ്യഃ	— തദാനീമേവ
ഹിതേ ധനേ	— ശത്രുഷ്വനിഹിതേ ജേതവ്യേ വിഷയഭൂതേസതി.
സന്തവേ	— സന്തം, ഗന്തം
വിശ്വപലായൈ	
ആയസീം ജങ്ഘാം	— അയോമയം ജങ്ഘാംപലക്ഷിതം പാദം
പ്രതി അധത്തം	— സന്ധാനം കൃതവന്തൗ.

അർത്ഥം:-യുദ്ധത്തിൽ അഗസ്ത്യപുരോഹിതനായ (അഗസ്ത്യനെന്ന പുരോഹിതനോടുകൂടിയ) വേലൻ എന്ന രാജാവിന്നു് ബന്ധപ്പെട്ട വിശ്വപല എന്ന സ്ത്രീയുടെ കണകാൽ ഒരു പക്ഷിയുടെ ചിറകെന്നപോലെ മുറിക്കപ്പെട്ടുപോയി. പുരോഹിതനായ അഗസ്ത്യനാൽ അശ്വികളേ, സൂതിയ്ക്കുപ്പെട്ട നിങ്ങൾ രാത്രിയ്ക്കു രാത്രിവന്നു്, അപ്പോൾതന്നെ, ശത്രുക്കളിൽ നിന്നു് നേടേണ്ട ധനം അങ്ങിങ്ങു് കിടക്കവേത്തന്നെ, നടക്കാരാകുംവണ്ണം വിശ്വപലയ്ക്കു് ഇരുമ്പുകൊണ്ടു്, കണകാലിന്റെ സ്ഥാനത്തു്, കാൽവെച്ചുകൊടുത്തുവല്ലോ. (ഏഴാമധ്യായത്തിൽ 34ാം വർഗ്ഗത്തിൽ ഈ വിക്രമം എടുത്തുപറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്.)

16 ശതമേഷാമ്പ്യുകേ പക്ഷഭാന

മൃഗാശ്വന്തംപിതാസഞ്ചകാര

തസ്മാ അക്ഷീനാസത്യാവിപക്ഷ

ആയത്സാദസ്രാഭീഷമാവനവ്സി

അനന്യം:—

(യഃ) ശതം മേഷാൻ	— ശതസംഖ്യാകാൻ മേഷാൻ
വൃക്ഷേ	— ആത്മനാപോഷിതായൈവൃക സ്രിയൈ (ശകലീകൃത്യപ്രാദാൽ)
തം ചക്ഷദാനം	— ശകലീകൃത്യത്തേവതം
ഋഭൂ-അശ്വം പിതാ	— വൃഷാഗീഃ (ശാപേന)
അന്യം ചകാര	— ദൃഷ്ടിഹിനം കൃതവാൻ
ഭിഷജേ,	
ഹേ നാസത്യാ, ട്രോ,	— സത്യശീലാവശ്വിനേ
അനവ്വൻ	— അനവ്വണി. ദൃഷ്ടവ്യംപ്രതി പിതൃശാപാൽ ഗമനരഹിതേ
അക്ഷി വി-ചക്ഷേ	— ചക്ഷുഷി ദൃഷ്ട്യം സമത്വം
തസ്മൈ ആ അധത്തം	— ജൂഗോശായ വ്യധത്തം, അകുരുതം.

അർത്ഥം—വൃഷാഗീരിന്റെ മകൻ ജൂഗോശനെന്ന രാജർഷി
യുടെ മുമ്പിൽ അശ്വകളുടെ വാഹനമായ കഴുത, ഒരു പെൺ
പെണ്ണായയായി വന്നുകൂടി. തന്നാൽ രക്ഷിയ്ക്കപ്പെടേണ്ട അതി
ന്റെ ഭക്ഷണത്തിനായി ജൂഗോശൻ നാട്ടുകാരുടെ നൂറൊന്നാഴ
കളെ വെട്ടിമുറിച്ചു കൊടുത്തു. നാട്ടുകാർ് ദ്രോഹമായ ഈ
പ്രവൃത്തി ചെയ്ത മകനെ അച്ഛൻ ശാപത്താൽ കണ്ണുപൊട്ടനാ
ക്കി. തങ്ങളുടെ വാഹനം കാരണം ജൂഗോശനാവുന്ന കഷ്ടതയ
റിഞ്ഞ് അശ്വകൾ അദ്ദേഹത്തിന് വീണ്ടും കാഴ്ചകൊടുത്തു.
ഈ കഥയാണ് ജൂക്കിൽ സൂചിപ്പിക്കുന്നത്.

യാതൊരുവൻ നൂറുകണക്കിൽ ആടുകളെ (തന്റെ അടുത്തു
വന്ന്) താൻ വളർത്തുന്ന പെൺപെണ്ണായയ്ക്ക് (ഭക്ഷണത്തി
ന്) വെട്ടിനൂറുകിക്കൊടുത്തുവോ, അങ്ങിനെ നൂറുകിക്കൊടു
ത്ത ജൂഗോശനെ അച്ഛൻ, വൃഷാഗീത് ശാപംകൊണ്ട് കണ്ണു
പൊട്ടനാക്കി. ദേവവൈദ്യരും, സത്യശീലരും, ദർശനീയരു
മായ അശ്വകളേ, നിങ്ങൾ കാഴ്ചയില്ലാതെ, എങ്ങും പോകാ
തെ കഴിഞ്ഞ ആ ജൂഗോശന് കാണാൻ കഴിവുള്ള കണ്ണുകൾ
വെച്ചുകൊടുത്തു.

17 ആവാംരഥന്ദഹിതാസൂര്യസ്യ
കാർഷ്വവാതിഷ്ടദ്വതാ ജയന്തി
വിശ്വേദേവാ അന്വമന്യന്തഹൃദഭി
സ്സമശ്രിയാനാസത്യാസചേമേ

അന്വയം:—

- ഹേ നാസത്യാ വാ. രഥം— അശ്വീനൗ യുവയോ രഥം
കാർഷ്വ-ഇവ — കാഷ്വമിവ, ആജിയാവനസ്യ
അവധിതയാ നിർദ്ദിഷ്ടം ലക്ഷ്യം
ആശുഗാമി, സന്വേദ്യോധാ
വതദ്യ: പുരും പ്രാപ്നോതി
എവമേവ സന്വേദ്യോദേവേദ്യ:
പുരും
അവ്താ — ശീശ്രമവധിം പ്രാപ്തവതാ
യുഷ്ടഭിയേനാശോപന
കാരണഭൂതേന
ജയന്തി — വിജീയമാനാ
സൂര്യസ്യ ദഹിതാ — സവിതൂ: പുത്രീ, സൂര്യാ
ആ അതിഷ്ഠൽ — ആരൂഢവതി
വിശ്വേ ദേവാ: — സന്വേ ഇതരേദേവാ:
(ഏതൽ) ഹൃൽ-ഭി: — ആരോഹണസ്ഥാനം ഹൃദയൈ:
അന്വ അമന്യന്ത — അന്വജാനൻ
(തദാനീം) ശ്രിയാ — ലുക്സഹസ്രലാഭരൂപയാ
സമ്പദാ, കാന്ത്യാ
(യവാം) സം സചേമേ ഉ— സംഗച്ഛേമേ ഹി

അർത്ഥം—സവിതാവു് (സൂര്യൻ) തന്റെ മകൾ സൂര്യയെ സോമനു് കൊടുക്കാൻ ഇച്ഛിച്ചു. ആ കന്യകയെ ദേവന്മാരെല്ലാം കാമിച്ചിരുന്നു. ‘‘ആദിത്യനെ അതിർ കററിയാക്കി നമുക്ക് ഓടുക നമ്മളിൽ ആർ ജയിക്കുന്നുവോ, അയാൾക്കു് അവളെ കിട്ടും’’ എന്ന ദേവന്മാർ പരസ്പരം പറഞ്ഞു അശ്വികളിൽ ജയിച്ചു. അവൾ അവരുടെ രഥത്തിൽ കയറി. (പക്ഷേ

വിവാഹം ചെയ്തത് പിന്നീട് വന്നു. (പിന്നീട് വന്നു എന്നർത്ഥം.)
 എട്ടാമപ്പകുത്തിലുള്ള വിവാഹ സൂക്തത്തിൽ വ്യക്തമാവുന്നു.)
 ആ കഥ ഇവിടെ സൂചിതമാണ്.

അല്ലയോ സത്യശീലരായ അശ്വികളേ, നിങ്ങളുടെ തേർ
 ഓട്ടപ്പന്തയത്തിൽ ഉന്നമായ അതിർ കററിയെ, ഓട്ടത്തിൽ വേ
 ഗക്കാരൻ മുൻപുതന്നപോലെ, എല്ലാ ദേവന്മാർക്കും മുൻപു ഗ
 തിവേഗമുള്ള കതിരുകളാൽ എത്തി ജയിക്കുവാനുണ്ടെന്നപോലെ സൂ
 ര്യന്റെ മകൾ (നിങ്ങളുടെ തേരിൽ) കയറി. മറ്റു ദേവന്മാ
 രെല്ലാം ഈ രഥാരോഹണം ഉള്ളാൽ സമ്മതിച്ചു. നിങ്ങൾ (സൂ
 ര്യയോടൊപ്പം പന്തയവസ്തുവായി പ്രഖ്യാപിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ആ
 യിരം ലൂക്കുകളുടെ ലാഭത്താൽ പ്രകാശവിശേഷത്തോടു ചേർന്നു
 വരായി. മിന്നിത്തിളങ്ങുന്നവരായി.)

18 യദയാതന്വിപോദാസായവർതി
 ഭർവാജായാശ്വിനാഹയന്താ
 രേവദ്വാഹസചനോരഥോവാം
 വൃഷഭശ്ചശിശുമാരശ്ചയുക്താ

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വിനാ, ഹയന്താ	— സുതിഭിരാഹ്ലയമാനൈ യവാം
ഭരതീ—വാജായ	— സംഭ്രിയമാണഹവിർലക്ഷണാ
	നായ യജമാനായ
ഭിവ:—ദാസായ	— ഏതൽ സംജ്ഞായ രാജഷ്യേ
	അഭീഷ്ടം ഫലം ഓതു.
വർതി: യൽ അയാതം	— തഭിയം ഗൃഹം യദാ ആഗച്ഛതം
(തദാനീം) രേവൽ	— ധനയുക്തകണം
വാം സചന: രഥ:	— യവയോ: സേവന: രഥ:
ഉവാഹ	— തസ്മൈഭിപോദാസായ
	പ്രാപയാമാസ
(അപിചതസ്മിൻ രഥേ)	
വൃഷഭ: ച	— അനഡ്ധാൻ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അശ്വികളേ, സ്തുതികളാൽ വിളി
പ്പെടുന്നവരായി നിങ്ങൾ ഹവിസ്സ് ഒരുക്കുന്ന യജമാനന്മാ
ദിവോദാസൻ എന്ന രാജഷിസ്ത് അഭീഷ്ടഫലം കൊടുപ്പാ
യി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗൃഹത്തിൽ ചെന്നുവല്ലോ. അപ്പോ
നിങ്ങളെപ്പേർപ്പിക്കുന്ന തേർ ധനത്തോടുകൂടിയ അന്നം, ആ
വോദാസനെത്തിച്ചു കൊടുത്തു. കൂടാതെ ആ തേരിൽ പര
രവിരോധികളായ കാളയെയും, മുതലയെയും നിങ്ങൾ സ
ർത്ഥം പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് പൂട്ടിയിരുന്നു.

19 രയിംസുക്ഷത്രം സ്വപത്യമായ്
സ്വവീര്യനാസത്യാവഹന്താ
ആജനാവിംസമനസോപവാജൈ
സ്മിരഹോഭാഗന്ധതീമയാതം

അന്വയം:-

ഹേ നാസത്യാ,

സു-ക്ഷത്രം രയിം — ശോഭനബലം ധനം

സു-അപത്യം, സു-വീര്യം

ആയുഃ

— ശോഭനൈഃ പുത്രാദിഭി

രുപേതം, ശോഭനവീര്യോപേ
മന്നം

വഹന്താ

— ധാരയന്തെയുവാം

സ്വ-മനസാ

— സമാനമനസ്സോ സന്തോ

വാജൈഃ

— ഹവിർലക്ഷണൈ
രന്നൈരുപേതാം

അഹനഃ

— അഹനി അനുഷ്ഠയസ്യ
സോമയാഗസ്യ പ്രാതസ്സവന
രൂപസ്യ

- ത്രിഃ ഭാഗം ദധതി. — ത്രിധാവിഭക്തമംശംബിഭൃതി.
 ജഹ്നാവി. — ജഹ്നോഃ മഹർഷേ
 ഉപ ആ അയാതം. — സ്സംബന്ധിനി പ്രജാ.
 — ആഭിമുഖ്യേന സമീപമാഗച്ഛതം.

അർത്ഥം.—അല്പയോ സത്യശീലരേ, നല്ല ബലം, ധനം, സൽപത്രാദികളോടും നല്ല വീര്യത്തോടും കൂടിയ അന്നം എന്നിവ കയ്യിലേന്തിക്കൊണ്ടാണല്ലോ നിങ്ങൾ, ഹവിസ്സോടുകൂടി സോമയാഗത്തിലെ പ്രാതസ്സവനത്തെ മൂന്നായി ഭാഗിച്ച അംശത്തെ ധരിച്ചവളായ ജഹ്നുരഹർഷിയെസ്സംബന്ധിച്ച സ്ത്രീയുടെ അടുക്കൽ ഏകമനസ്സരായി നേരെ ചെന്നതു്. (ആ സ്ത്രീ പ്രതനിഷ്ഠയായ യജമാനപത്നയാവാം.)

20 പരിവിഷുജാഹുഷം വിശ്വതസ്സി.

സുഗേഭിനക്ത ഹിഹിമുരഭോഭിഃ

വിഭിന്ദുനാസത്യാരഥേന

വിപദ്യതാഅജരയുഅയാതം.

വ 11

അന്വയം —

ഹേ നാസത്യാ, വിശ്വതഃ

പരി-വിഷുഃ

ജാഹുഷം

അജരയു

വി-ഭിന്ദുനാ രഥേന

നക്തം

സു-ഗേഭിഃ രജഃ-ഭിഃ

ഊഹിമഃ സീം

(നിഗൃതേനതേനസഹ)

പദ്യതാൻ

വി അയാതം

— ശത്രുഭിസ്സുവൃതഃ പരിവൃതം

— ഏതന്നാമാനം രാജാനം

— ജരാഭിതം (യുവാം)

— വിശേഷേണ ഭേദകേന രഥേന

— രാത്രൗ

— സുഷുപ്തം ശക്തൈഃ,

രജൈഃ മാത്രൈഃ

— ശത്രുസമൂഹാനിരഗമയതംഹി

— ശത്രുഭിരാഭോദ്ധ്യമശക്യാൻ

ശിലോച്ഛയാൻ

— വിശേഷേണാഗച്ഛതം

അർത്ഥം.-അല്ലയോ സത്യശീലരേ, ശത്രുക്കളാൽ നാലു പുറവും വളയപ്പെട്ട ജാഹ്ലഷനെന്ന് രാജാവിനെ നിത്യയുവാക്കളായ നിങ്ങൾ എല്ലാവരിനെയും പിളർക്കുന്ന തേരിൽ രാത്രി സുഗമങ്ങളായി, ഇണക്കമറ്റ വഴികളിലൂടെ ശത്രുസമൂഹത്തിൽ നിന്ന് പുറത്തുകടത്തിയല്ലോ. അങ്ങിനെ പുറത്തുകടന്ന അദ്ദേഹത്തോടുകൂടി ശത്രുക്കൾക്ക് കയറാൻ വയ്യാത്ത മലകളിൽ ചെന്നുചേർന്നു.

21 ഏകസ്യാവസ്തോരാവതം രണായ
 വശംശ്ചിനാ സനയേ സഹസ്രാ
 നിരഹതന്തുച്ഛുനാ ഇന്ദ്രവന്താ
 പൃഥ്വീശ്രവസോ അരാതീഃ

അന്വയം:-

ഹേ അശ്ചിനാ, വശം	— ഏതൽ സംജ്ഞതൃഷിം
ഏകസ്യാഃ വസ്തോഃ	— ഏകസ്യ അഹ്നഃ
രണായ സഹസ്രാ	
സനയേ	— രമണീയായ സഹസ്ര സംഖ്യാകായ ധനലാഭായ
ആവതം	— അരക്ഷതം
(അപിച) ഹേ വൃഷണ്ണേ,	— കാമാനാം വഷിതാരൈ
ഇന്ദ്ര-വന്താ	— ഇന്ദ്രേണ സംയുക്തേ (യുവാം)
ഭേച്ഛുനാഃ	— ദഃഖസ്യ കർത്തൃൻ
പൃഥ്വീ-ശ്രവസഃ അരാതീഃ	— വിന്ധീർണ്ണയശസഃ ശത്രുൻ
നിഃ അഹതം	— നിശ്ശേഷേണാവധീഷുഃ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അശ്ചികളേ, നിങ്ങൾ വശൻ എന്ന ഗുണിയെ ഒരു ദിവസത്തിന്ന് അഭികാമ്യമായ ആയിരക്കണക്കിലുള്ള ധനം ഉണ്ടാകത്തക്കവിധം രക്ഷിച്ചു. (ദിവസംപ്രതി മികച്ച ധനാഗമമുണ്ടാവാൻ അനുഗ്രഹിച്ചു.) അല്ലയോ കാമവഷ്കരേ, ഇന്ദ്രനോടുകൂടിയനിങ്ങൾ, അതിന്നുപുറമെ, ക്രേശകാരികളായ, വമ്പരായ ശത്രുക്കളെ നിശ്ശേഷം കൊന്നൊടുക്കി.

22 ശരസ്യപിദാച്ഛ്വകസ്യവതാദാ
 നിപാദ്യോപക്രമഃ പാതവേവാഃ
 ശയവേചിന്നാസത്യാ ശപീഭി
 ജ്ജസുരയേസ്സര്യം പിപ്യഥ്വീശ്വാഃ

അന്വയം:—

ഹേ നാസത്യാ, (ഭവം)

ആച്ഛ്വക-കസ്യ ശരസ്യ — പ്രപല്യപത്രസ്യ ഏതാ
 സംജ്ഞസ്യഞ്ചോരുഃ
 പാതവേ — (പിപാസിതസ്യ) പാനാർത്ഥം
 നിപാൽ ചിൽ അതാൽ — നിമിന്നാപി ഉപാൽ
 ഉച്ഛാ — ഉദ്വേഗഃ ഉപാശ്ചാൽ
 വാഃ ആ ചക്രമഃ — ഉദകം ആഭിമുഖ്യേനകൃത്വവഞ്ചാ
 (തഥാ) ശപീഭിഃ — യുഷ്മദീയൈഃ കർമ്മഭിഃ
 ജസുരയേ ശയവേ ചിൽ — ശ്രാന്തായശയനാഗ്രേ പ്രഷയേപി
 സ്സര്യം ശാഃ — നിവൃത്തപ്രസവാഃ (ജഗ്നിഹോ
 വാഗ്) പയസോ
 പാപ്യഥ്വീഃ — പയസാ ആപുരിതവഞ്ചാ

അർത്ഥം.—അല്പയോ സത്യശീലരേ, പ്രപല്യന്റെ മകനായ ശരണേന സ്തോതാതാവിന് ഭാഹുബാധിതനായപ്പോൾ താഴെത്തള്ള കിണാറിൽ നിന്ന് കടിയുറൻ വെള്ളം മുക്കുളിൽ നിങ്ങൾ നേരെ എത്തിച്ചുകൊടുത്ത അതുപോലെ ശ്രാന്തനായ ശയ എന്ന പ്രാണിജ ജഗ്നിഹോത്രത്തിന് പാൽ കറന്നിരുന്നതും, പേരുമാറിയതായ പശുവിനെ പാൽമുററിയതാക്കി, വീണ്ടും കറവുററതാക്കി

23 അവസ്യതേസ്തവതേകൃഷ്ണിയായ
 പ്രജ്യയതേനാസത്യാശപീഭിഃ
 പശുനനഷ്ടമിവശനായ
 വിഷ്വാപദദമുഷ്ടിശ്ചകായ

അന്വയം:—

ഹേ നാസത്യാ, (യുവാം)

അവസ്യതേ	— അവനും, രക്ഷണമാത്മന ഇച്ഛതേ
സ്തുവതേ കൃഷ്ണിയായ	— സ്തുതിം കർവ്വതേ കൃഷ്ണനാമകസ്യ പത്രായ
ഋജു-യതേ	— ആർജ്ജവമിച്ഛതേ
വിശ്വകായ	— ഏതൽ സംജ്ഞായ ഋഷയേ
ശപീഭി:	— ആത്മീയൈ: കർമ്മഭി:
വിഷ്ണാപാം	— തന്നാമാനം വിനഷ്ടംപത്രം
പശൂം ന നഷ്ടം-ഇവ	— യഥാകശ്ചിത് വിനഷ്ടം പശൂം സ്വാമീനോ ദൃഷ്ടിപഥം പ്രാപയതി തദാൽ
ഭക്നായ ഭദമ:	— ഭത്തവന്തേ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ സത്യശീലരേ, രക്ഷണം സ്വയമിച്ഛി
 യ്ക്കുന്നവനും സ്തുതിയ്ക്കുന്നവനുമായ കൃഷ്ണനെ ഒരുമിട്ട് മകനും
 നേർപഴിക്കാരനുമായ വിശ്വകൻ എന്ന ഋഷിസ്തു സ്വകർമ്മങ്ങ
 ളാൽ നിങ്ങൾ വിഷ്ണാപാനെന്ന നഷ്ടപ്പെട്ട മകനെ, പോയ്ക്കോയ
 ഒരു പശു ഉടമസ്ഥന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽ പെടുന്നപോലെ, കാണു
 മാറാക്കിക്കൊടുത്തു

24 ഭശാത്രീരശിവേനാനുപദ്യ
 നവനഭം ശ്ലഥിതമസ്തപ്തം
 വിപ്രുതംരേഭേദേനിപ്രപൃഷ്ത
 മുനിന്യമുണ്ണോമമിവസ്രുവേൻ

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിന, യുവാം)

അപ്-സു അന്ത:	— കൂപാന്തർഗ്ഗത ജലേഷുമദ്ധ്യേ അസുരൈ: പതിതം
അശിവേന അവ-നഭം	— ദിവഹേതുനാ ദാന്താബദ്ധം

- ശ്രമിതം — ശത്രുഭീർഹിംസിതം
 ശൈലാശ്രിതം നവ ഭൂമി — ശൈലംഖ്യാകാനിശാഃ, നവ
 സംഖ്യാകാന്തൃഹാനി (പ)
 (ഏതാവനംകാലം കൃപേവസ്ഥിതം അത ഏവ)
 ഉദനി വി-പ്രകൃതം — ഉദകേ വിപ്രകൃതം, വ്യാക്ഷിപ്ത
 സർപ്പംഗം.
 പ്ര-വൃത്തം — പ്രവൃത്തനേന സന്തപ്തം
 രേഖം — തന്നാമകൃഷിം
 സ്രവേണ സോമം-ഇവ — അഗ്നിഹോത്രഹോമാന്തം
 അഭിഷ്ഠത സോമരസം
 കൃപസദൃശേ സ്ഥാലീമദ്ധ്യേ
 വാതമാനം അധ്വായം യഥാ
 ഉന്നയതി അപേ
 ഉൽ നിന്ത്യഥി — തന്യാൽ കൃപാൽ ഉന്നിർണ്ണം
 കൃതവന്തം

അന്വയം:-

ഹേ അശ്വിനേ, വാഃ

ദംസാംസി	— യുവയോഃ പുരാകൃതാനി കർമ്മാണി
പ്ര അവോചം	— പ്രസ്താവ്യമുക്തവാനസ്തി
(സോഹം)സു-ഗവഃ	— ശോഭനഗോയുക്തഃ
സു-വീരഃ	— ശോഭന വീര്യഃ (ച ഭൂത്വാ)
അസ്യ പതിഃ സ്യാം	— രാഷ്ട്രസ്യ അധിപതിഃ ഭവേയം
ഉത പശ്യൻ	— അപിച അക്ഷാഭ്യോം പശ്യൻ, സദൈർവ്വിരീന്ദ്രിയൈഃ സ്വസ്വ വിഷയോപയോഗസമർത്ഥഃ (അക്ഷ്യപലക്ഷണം)
ദിംഛം ആയഃ	— വഷ്ശതരൂപേണ ആയതം ജീവിതം
അശ്വവൻ	— പ്രാപ്തവൻ
അസ്തം-ഇവ ഇത്	— ഗൃഹമിവ, യഥാഗൃഹം സ്വാമി പ്രവിശതിതദ്വദേവ
ജരിമാണം ജഗച്ഛാം	— ജരാം പ്രാപ്തയാം

അർത്ഥം-അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ പണ്ടുചെയ്ത കർമ്മങ്ങളെ ഞാൻ വിശദമായി പറഞ്ഞുവെല്ലാം. അപ്രകാരമുള്ള ഞാൻ നല്ല പശുക്കളോടുകൂടിയവനും, നല്ല വീര്യത്തോടുകൂടിയവനുമായി രാഷ്ട്രത്തിന്റെ അധിപതിയായി ചേർച്ചാവു. കൂടാതെ അതാനു വിഷയങ്ങളിൽ ഉപയോഗസമർത്ഥങ്ങളായ എല്ലാ ഇന്ദ്രിയങ്ങളോടും കൂടി (നൂറുകൊല്ലം) നീണ്ട ആയുസ്സു നേടി ഒരു ഗൃഹസ്ഥൻ തന്റെ ഗൃഹത്തിലേയ്ക്ക് സ്വൈരമായി കടന്നുചെല്ലുന്നപോലെ വാർദ്ധക്യത്തിൽ പ്രവേശിച്ചാവു.

വശ്ശം 13-14-15-16-17

- 1 മധ്യസ്തോമസ്യാശ്വിനാമദായ
പ്രണോഹോതാവിവാസതേവാം
ബഹിഷ്ഠിരാതിർവിശ്രിതാഗ്നി
രിഷായാതന്നാസത്യോപവാജൈഃ

അന്വയം:-

ഹേ അശ്വിനാ, മധ്യഃ സോമസ്യ	— മാധുര്യോപേതേന സോമേന (തൃതീയാഭേമംഷഷ്ടീ)
മദായ	— യുവയോർമ്മദാത്ഥം.
പ്രതഃ ഹോതാ	— ചിരന്തനഃ ഹോമനിഷ്ഠഭേകോ യജമാനഃ
വാം ആ വിവാസതേ (അപിച) രാതിഃ ബഹിഷ്ഠതീ	— യുവാം യഥാശാസ്ത്രം പരിചരതി — ദാതവ്യംഹവിഃ യഷ്ഠമദത്ഥം ബഹിഷ്യാസാദിതം.
(തഥാ) ഗിഃ വി-ശ്രിതാ	— സ്മൃതിലക്ഷണാവാക്ഃ ഋഗ്വിഷ്ണു സമപേതാ, സ്മൃതിരപിക്രിയതേ
ഹേ നാസത്യോ ഇഷാ വാഞ്ചൈഃ	— അസൃദ്യം ദാതവ്യനാനേന — ബലൈസ്സഹ (യുവാം)
ഉപ യാതം	— അസൃദ്യം സമീപം പ്രാപ്തം.

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളുടെ ഹർഷത്തിനായി മധുരമായ സോമത്തോടുകൂടി, ചിരകാലമായി ഹോമം കഴിയുന്ന (അഗ്നിഹോത്രാദി കർമ്മങ്ങളനുഷ്ഠിച്ചു വരുന്ന) യജമാനൻ നിങ്ങളെ പരിചരിക്കുന്നു, ഉപാസിക്കുന്നു. കൂടാതെ, നിങ്ങൾക്കു സമർപ്പിക്കുവാനുള്ള ഹവിസ്സ് ഭേദപ്പെട്ടിരിക്കാൻ വെച്ചിരിക്കുന്നു. ഋഗ്വിഷ്ണുക്കൾ സ്മൃതിയും ചൊല്ലപ്പെടുന്നു. അല്ലയോ സത്യശീലരെ, ഞങ്ങൾക്കു തരാനുള്ള അന്നത്തോടു കൂടി ബലത്തോടുകൂടി ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വന്നാലും.

- 2 യോവാമശ്വിനാമ്സോജപീയാ
 ന്രഥസ്സാശോവിശ് ആജിഗാതി
 യേനഗച്ഛഥസ്സകൃതോദരോണം.
 തേനനരാവർത്തിരസൃദ്യം യാതം.

അനന്തം:-

ഹേ അശ്വിനാ, വാം	— അശ്വിനേ, യുവയോഃ
മനസഃ ജവീയാൻ	— മനസോപ്യതിശയേന വേഗവാൻ
സു-അശ്വഃ യഃ രഥഃ	— ശോഭനാശ്വഃ യഃ രഥഃ
വിശഃ ആ-ജിഗാതി	— പ്രജാഃ ആഭിമുഖ്യേന ഗച്ഛതി
യേന (രഥേന) സു-കൃതഃ	— ശോഭനയാഗം കർത്തഃ യജമാനസ്യ
ദുരോണം ഗച്ഛഥഃ	— ദേവയജനലക്ഷണം ഗൃഹം ഗച്ഛഥഃ
ഹേ നരാ, തേന അസൂഭ്യം	— തേന രഥേനാസൂകം
വർത്തിഃ യാതം	— വർത്തനാധികരണം ഗൃഹം ആഗച്ഛതം

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അശ്വികളേ, മനസ്സിനേക്കാൾ വേഗമുള്ളതും നല്ല കൃതിരയോടു കൂടിയതുമായ നിങ്ങളുടെ ഏതു തേർ പ്രജകളെ നേരെ പ്രാപിപ്പിക്കുന്നുവോ, ഏതു തേരിനാൽ മഹത്തായ യാഗം ചെയ്യുന്ന യജമാനന്റെ ശാലയിലെത്തുന്നുവോ, അല്ലയോ നേതാക്കളേ, ആ തേരിൽ ഞങ്ങളുടെ ഗൃഹത്തിലും വന്നാലും.

3 ഋഷിനരാവംഹസഃ പാണ്ഡുജന്യ

മൃഗീസാദത്രിമുഞ്ചമോ ഗണേന

മിനന്താദന്യോരശിവസ്യ മായാ

അനുപുഷ്പം പൃഷ്ണാ ചോദയന്താ

അനന്തം:-

ഹേ നരൌ, പൃഷ്ണാ,	— നേതാൌ, കാമവഷിതാൌ
പാണ്ഡു-ജന്യം	— പാണ്ഡുനേഷുവേം
ഋഷിം അത്രിം അംഹസഃ	— പാപരൂപാൽ, ക്ലേശരൂപാൽ
മൃഗീസാൽ	— ശതഭാരേ യന്ത്രഗൃഹേ പീഡാർത്ഥം അസുരൈഃ പ്രക്ഷി പ്താൽ തുഷാഗേഷ്വകാശാൽ

ഗണേന	— ഇന്ദ്രിയവർദ്ധന സഹ
മിനന്താ	— ശത്രുൻ ഹിംസനൗ
അശിവസ്യ ദസ്യോഃ	— ദേവകാരിണഃ ഉപക്ഷയിതഃ
മായാഃ	— അത്രൗ പ്രയുക്താ മായാഃ
അന-പുഷ്പം ചോദയന്താ	— ആനപുഷ്പേണ പ്രേരയന്തൗ, നിവാരയന്തൗ
മുഖേഥഃ	— അമോഹയതം.

അർത്ഥം-അല്ലയോ നേതാക്കളേ, കാമവർഷകരേ, നിഷാദ പഞ്ചമന്മാരായ ജനങ്ങളിൽ (ബ്രാഹ്മണരിൽ) പെട്ടവനായ ഋഷി അത്രിയെ, ക്ലേശരൂപവും, നൂറു ഇളകളുള്ളതുമായ യന്ത്ര ഗൃഹത്തിലെ ഉമിത്തിയിൽനിന്ന് സുരക്ഷിതങ്ങളായ സർപ്പാ വയവങ്ങളോടുംകൂടി, ശത്രുക്കളെ അകറ്റി, ദേവകാരിയായ ദ്രോഹിയുടെ മായകളെ വേണ്ടപോലെ നിവാരണംചെയ്തു നിങ്ങൾ മോചിപ്പിച്ചുവല്ലോ.

(ഇതേ സംഗതി മുൻസൂക്തത്തിലും പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ട്.)

4 അശ്വ¹ന്നഗൃ²ഹ്³ഹർഷാ⁴നാദുരേ⁵വൈ
രൂഷി⁶ന്നരാ വൃഷണാ⁷രേമേ⁸റ്റു
സന്തം⁹രിണീ¹⁰മോ വിപ്രു¹¹തന്ദം¹²സോ¹³ഭി
ന്നാ¹⁴ഞ്ജുര്യ¹⁵ത്തി പുഷ്പാ¹⁶കൃതാ¹⁷നി

അന്വയം:-

നരാ, വൃഷണാ,
അശ്വനാ

— നേതാരൗ കാമവർഷകാ
വശ്വിനൗ (യുവാം)

ദി-ഏവൈ
അപ്-സു ഗൃഹ്

— ദുഷ്പ്രാപൈരസുരൈഃ
— ഉപസ്ഥേഷ്ടകേഷു നിഗുഡം
നിഖാതം.

തം രേഭം ഋഷിം
വി-പ്രുതം
അശ്വം ന

— ഉപാദന്നീയ വിശ്രിഷ്ടാവയവം
— വ്യാധിതമശ്വമിവ

ഭംസ:-ഭി:	— ആത്മീയൈ: ദേവജന്മൈ:
സം രിണീമ:	— സമധത്തം, സഞ്ചൈരവയവൈര
വാം പുച്ഛം കൃതാനി	— യവയോശ്ചിരന്തനാനി
ന ജ്യോതി	— ന ജിജ്ഞാനി ഭവന്തി

. അർത്ഥം:-നേതാക്കളും കാമവർഷകരുമായ അശ്വതികളേ, പിടികിട്ടാത്ത അസുരന്മാരാൽ കിണർവെള്ളത്തിൽ ഗുഹമായി മുക്കപ്പെട്ട്, വേർപെട്ട അംഗങ്ങളോടു കൂടിയ രേണുനെന്ന ആ ഋഷിയെ രോഗം ബാധിച്ച ഒരു കുതിരയെ എന്ന പോലെ സ്വന്തം ചികിത്സാകർമ്മങ്ങളാൽ സർവ്വാംഗയുക്തനാക്കി, അതാതം ഗങ്ങൾ അതാതിടത്തുതന്നെ ഉറപ്പിച്ചു രക്ഷിച്ചു. (ഇപ്രകാരം) നിങ്ങളുടെ ചികിത്സകളായ കർമ്മങ്ങൾ എന്നും പഴകി പാഴാകുന്നില്ല.

5 സുഷുപ്താംസന്നിര്യതേ രൂപസ്ഥേ
സൂര്യനാസ്രോതമസിക്ഷിയന്തം
ശുഭ്രേകമനശ്ശതന്നിഖാത
മുദ്രപഥരശ്വിനാ വന്ദനായ

വ. 13

അനവധി:-

ഹേ ഋശോ, അശ്വതിനാ,	— ഭൗനീയാവശ്വിനൈ,
നി:-ഋതേ: ഉപ-സ്ഥേ	— പൃഥിവ്യാ: ഉത്സംഗേ
സുസുപ്താംസം ന	— സുഷുപ്തം പുരുഷമിവ
	(മുദ്രപഥരശ്വിനായ)
തമസി ക്ഷിയന്തം	
സൂര്യം ന	— ഉപാന്തർഗ്ഗതേ അന്ധകാരേ നി
	വസന്തം സൂര്യമിവ തേജസിനം
ശുഭ്രേ	— ശോഭനാത്ഥം (നിർമ്മിതം)

ദൾതം തകു് മം ന	— ദൾനീയം രോചമാനം സ്വച്ഛ്യാഭേണമിവ
(ഏവം ഗുണവിശിഷ്ടം അസുരൈഃ കൃപേ)	-
നി-വാതം	— പ്രക്ഷിപ്തം
വന്തനായ	— വന്തനനാമകൃഷ്ണിം (ചിതീയാത്ഥേ ചതുർഥി)
ഉൽ ഉപഥി:	— യുവാം ഉദ്ധ്യതവന്തോ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ദൾനീയരായ അശ്വികളേ, ഭൂമിയുടെ മടിയിൽ ഉറങ്ങുന്ന ഒരു മനുഷ്യനെപ്പോലെ ഇങ്ങനെയുള്ള കിണാറിൽ ലഭിക്കുന്ന സുര്യനെപ്പോലെ തേജസ്വിയാകി, ശരീരശോഭനത്തിന് നിർമ്മിച്ച ദൾനീയവും പ്രകാശമയവുമായ സ്വച്ഛ്യാഭരണംപോലെയുള്ളവനും അസുരന്മാർ കിണാറിൽ തള്ളിക്കളച്ചിട്ടുവന്നവനായ വന്തനെന്ന ഗൃഹിയെ നിങ്ങളും അതിൽനിന്ന് കയറ്റിയല്ലോ.

6 തദാനന്തരം പശ്യേണ
കക്ഷീവതാനാസത്യാപരിജമൻ
ശഫാശ്വസ്യവാജിനോജനായ
ശതങ്ക്രംഭാ അസിഞ്ചതമധുനാം

അന്വയം:-

ഹേ നരാ, നാസത്യാ	— നേതാരാവസത്യരഹിതേ
പരി-ജൻ	— പരിഗമനേ, അഭീഷ്ടസ്യ പ്രാപ ണേനമിത്ഥാഭ്യന്തേസതി
പശ്യേണ	— പശ്യാണാം, അംഗിരസാം കലേജാതേന
കക്ഷീവതാ (മയാ) വാ	— യുവയോസ്സംബന്ധി
തൽ (കർമ്മ) ശംസ്യം	— പ്രകർഷണ ശംസനീയം
(യൽ) ജനായ	— അപേക്ഷമാണായ പുരുഷായ
വാജിനഃ അശ്വസ്യ	— വേഗവന്തോശ്വസ്യ

ശഫാൽ	— ഖരാൽ (നിർഗ്ഗതൈഃ)
മധുനാം	— മധുഭിഃ (തൃതീയാർത്ഥേഷ്ടി)
ശതം കംഭാൻ	— ശതസംഖ്യാകാൻ കംഭാൻ
അസിഞ്ചതം	— ആപുരയതം

അർത്ഥം:- അല്ലയോ നേതാക്കളേ, സത്യശീലരേ, അഭീഷ്ടങ്ങൾ അന്തളിയ കാരണത്താൽ ആംഗീരസകലത്തിൽ ജനിച്ച കക്ഷിവാനായ എന്നാൽ, അർത്ഥിയായ പുരുഷൻ ഗതിവേഗമുള്ള കതിരയുടെ കളമ്പിൽ നിന്ന് പൂന്തേൻകൊണ്ടു നിങ്ങൾ നൂറുകടം നിറച്ചുകൊടുത്ത ആ കർമ്മം ഏറ്റവും പ്രശംസിക്കത്തക്കതാകുന്നു. (കതിരുകളുമ്പിലെ ജലമാണ് മുമ്പു സ്വാദുവായ സുരയായും ഇപ്പോൾ തേനായും വിവക്ഷിച്ചത്. അല്ലാതെ കള്ളല്ല.)

7 യുവന്നരാസ്തവതേ കൃഷ്ണീയായ
വിഷ്ണാപന്ദമുവിശ്വകായ
ഘോഷായൈചിത് പിത്രാശ്വദേവരോണേ
പതിത്ത്വേത്യന്ത്യാ അശ്വിനാവദന്തം

അന്വയം:-

ഘേ നരാ, യുവം	— നേതാരേ, യുവാം
സ്തവതേ കൃഷ്ണീയായ	
വിശ്വകായ	— കൃഷ്ണാഖ്യസ്യ വിശ്വകനാദ്യേ പത്രായ
വിഷ്ണാപം ദേവഃ	— തന്നാമാനം വിനശ്യപത്രം ദത്താവന്തം
ഘേ അശ്വിനൈ ദരോണേ	— പിത്രാസംബദ്ധേഗൃഹേ (കഷ്ട രോഗേണ ജന്താരമപ്രാപ്യ)
പിത്ര-സദേ	— പിത്രസമീപേ നിഷ്ണായൈ

ഭൂതൃന്തൈ	— ജാം പ്രാപ്തവന്തൈ
ഘോഷായൈ ചിത്	— ഏതേ സംജ്ഞായൈ ബ്രഹ്മവാദിന്തൈ (രോഗോപ ഗമനേന)
പതിം അദത്തം	— തോതാം (ഔവാം) ദത്തവന്തോ

അർത്ഥം:—കക്ഷീവാന്റെ പുത്രിയായ ഘോഷാ എന്ന ബ്രഹ്മവാദിനി കഷ്ടരോഗബാധിതയായി ദാധിവാഹിതയായി, പിതൃഗൃഹത്തിൽ തന്നെ നിവസിച്ചു് ദാധവാധിച്ചവനായി അശ്വികളുടെ അനഗ്രഹത്താലധം രോഗമുക്തയായി, ദേവതവതിയായി ഈ കഥ ഋക്കിലെ ഉത്തരാദ്ധ്യത്തിൽ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

അല്ലയോ നേതാക്കളേ, നിങ്ങളെ സ്തുതിച്ച കൃഷ്ണപുത്രനായ വിശ്വകന്ത് നിങ്ങളെ നഷ്ടപ്പെട്ട മകനായ വിഷ്ണുപുത്രനെ കൊടുത്തു അല്ലയോ അശ്വികളേ, കഷ്ടരോഗംകൊണ്ടു് തോതാവിനെ പ്രാപിക്കാതെ, പിതൃസമീപത്തിൽ സ്വഗൃഹത്തിൽ ഇരുന്നനരച്ച ഘോഷയെന്നപേരായ ബ്രഹ്മവാദിനിയ്യു് രോഗം മാറി, നിങ്ങളെ തോതാവിനെ കൊടുത്തു

8 യവംഗ്യാവായതഗതിമദത്തം.
മഹഃ ക്ഷോണസ്യോഗിനാ കണ്വായ
പ്രാവാച്യതേഖ്യഷണാകൃതം വാം
യന്നാഷഭായശ്രവോ അധ്യധത്തം.

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വിനാ, യവം	— യവാം
ഗ്യാവായ	— കഷ്ടരോഗേണ ഗ്യാവേണായ ഋദ്ധയേ
തഗതിം അദത്തം	— ദീപ്തവപം ശ്രീമഃ പ്രായച്ഛതം

(അപിച) ക്ഷോണസ്യ	— ദൃഷ്ടിരാഹിത്യേന ഗത്തമശക്ത്യാ ഏകസ്തിന്നേവസ്ഥാനേ നിവസതേ ക്ഷോണായ (ചതുർത്ഥ്യത്വേ ഷഷ്ഠീ)
കണ്ഡായ മഹഃ	— തേജഃ, തൈജസം ചക്ഷുരിന്ദ്രിയം (അദത്തം)
(തഥാ) ഹേ വൃഷണാ,	— കാമാനാം വഷിതാരൗ, (യുവാം)
നാർസഭായ	— ബധിരായ, നൃഷഭഃ പുത്രായ ഋഷയേ
ശ്രവഃ യൽ അധി-	
അധത്തം	— ദത്തവത്തേനസ്ഥഃ
വാം തൽ കൃതം	— യുവയോസ്തൽകമ്മ
പ്ര-വാച്യം	— പ്രകർഷേണ വാചനീയം

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അശ്വപികളേ, കഷ്ടരോഗംകൊണ്ട് കറുത്തുപോയ ഋഷിജ്ഞി നിങ്ങൾ തൊലിനിറമുള്ള ഒരു സ്ത്രീയെ (വിവാഹംചെയ്ത്) കൊടുത്തു കൂടാതെ, കാഴ്ചയറ്റം ഒരേ ദിക്കിൽതന്നെ താമസിത്തേണ്ടിവന്ന കണ്ഡത്തെ ഋഷിജ്ഞി തേജസ്സറ്റ കണ്ണുണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തു അതുപോലെ, കാമവർഷിതാക്കളേ, നൃഷത്തിന്റെ ചെകിടപൊട്ടനായ മകൻ ശ്രവണേന്ദ്രിയം യാതൊന്നോ, അതുകൊടുത്തു നിങ്ങളുടെ ആകമ്മഃ ഏറ്റവും പ്രശംസനീയമാകുന്നു.

9 പുത്രവപ്താംസ്യശ്വപിനാഭധാനാ
 നിപേദേവ ഊഹഥരാശ്രമശ്വം
 സഹസ്രസാം വാജിനമപ്രതീത
 മഹിഹനം ശ്രവസ്യാനന്തരം

അന്വയം:-

ഹേ അശ്വപിനാ, പുത്ര	— പുത്രണി, ബഹുനി
വപ്താംസി ദധാനാ	— ആത്മീയൈഃ കമ്മഭിഃ കൃതാനി രൂപാണി ധാരയന്തേ യുവാം
പേദവേ	— പേദനാണേ സ്തുതന്തേ

ആശു.	— ശീലഗ്രാമിനം
സഹസ്ര-സാ.	— സഹസ്രസംഖ്യാകസ്യ ധനസ്യ സനിതാരം, ദാതാരം
വാജിനം, അപ്രതി-ഇതം.	— ബലവന്തം, അതഃ ഏവ ശത്രുഭീരപ്രതിഗതം
അഹി-ഹനം.	— ഹന്യാപ്തം, ശത്രുണം ഹന്താരം
ശ്രവസ്യ.	— സ്തുതിവിഷയം
തതത്രം.	— തരിതാരം
അശ്വം നി ഉഹിതം:	— നിതാരം പ്രാപിതവന്തം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വികളേ, ആത്മകർമ്മങ്ങളാൽ പല രൂപങ്ങളും ധരിയ്ക്കുന്ന നിങ്ങൾ പേട്ര എന്ന പേരായ സ്ത്രീയാൽ വിന്ന വേണ്ടി ഗതിവേഗമുള്ളതും, ആയിരക്കണക്കിൻ ധനം കൊടുക്കുന്നതും, (സ്വവൈഭവംകൊണ്ട് നേടുന്നതും) ബലവത്തും, അതുകൊണ്ടുതന്നെ ശത്രുക്കൾക്ക് എതിരിടാൻ കഴിയാത്തതും, ശത്രുക്കളെ ഹനിക്കുന്നതും പുകഴ്ത്തുന്നതും, വേണ്ടിക്കൊണ്ടുവരുന്നതുമായ കതിരയെ ഏതെങ്കിലും കൊടുത്തു വല്ലോ.

10 ഏതാനിവാംശ്രവസ്യോസുഭാസ്യ
ബ്രഹ്മാശ്വം സഭനംഭോദസ്യോ
യത്യാപദ്രാസോ അശ്വിനാഹവന്തേ
യാതമിഷാപവിദഷേപവാജം

വ 14

അനന്യം:—

ഹേ സു-ഭാസ്യ,
അശ്വിനാ,
വാം ഏതാനി
ശ്രവസ്യോ

— ശോഭനഭാഗാവശ്വിനേ,
— സമന്നഭോക്താനി വീര്യാണി
— ശ്രവണീയാനി, സഞ്ചിതജ്ഞാ
തവ്യാനി (ഭവന്തി)
— ദ്യാവാപൃഥിവ്യാത്മനാ
വന്താമാനന്യോഃ യവന്തോഃ

(അർത്ഥം) ഭോദസ്യോ:

സദനം	— പ്രസാദന ഹേതുഭൂതം
ആങ്ഗുഷ്ഠം ബ്രഹ്മ	— ആഘോഷണീയം മന്ത്രരൂപം സ്തോത്രം (നിഷ്ഠനം)
യൽ പശ്ചാദസഃ	— യദാ ആങ്ഗിരസാം ഗോ ത്രോല്പന്നാ യജമാനാഃ
വാം ഹവന്തേ	— യുവാം സ്തൂതിഭിഃ ആഹവയന്തി
(തദാനീം) ഇഷാ	— ഭാതവ്യേനാനേനസഹ
(ആ) യാതം	— ആഗച്ഛതം
ച വിദുഷേ	— യുഷ്മദീയം സ്തോത്രം ജാനതേ മഹ്യം
ച വാജം	— അന്നം (പ്രയച്ഛതം)

അർത്ഥം.—ശോഭനമാനായ അശ്വപികളേ, ദേവദില്ലാതെ പറയപ്പെട്ട നിങ്ങളുടെ വീര്യങ്ങൾ എല്ലാവരാലും അറിയപ്പെടേണ്ടവയാകുന്നു. ദ്യാവാപൃഥ്വികളുടെ രൂപത്തിൽ വർത്തിക്കുന്ന നിങ്ങൾക്ക് പ്രസാദജനകവും, ഘോഷമായി ചൊല്ലേണ്ടതും, മന്ത്രാത്മകവുമായ സ്തോത്രം നിർമ്മിതമായിരിക്കുന്നു ആംഗിരസഗോത്രക്കാരായ യജമാനന്മാർ സ്തൂതികളെക്കൊണ്ട് നിങ്ങളെ വിളിക്കുമ്പോൾ, അവർക്ക് കൊടുക്കേണ്ടും അന്നത്തോടുകൂടി നിങ്ങൾ എത്തിയാലും.

അതുപോലെ നിങ്ങളുടെ സ്തോത്രമറിയുന്ന എനിക്കും അന്നം തന്നരുളിയാലും.

11 സുനോ¹മാ¹നേ¹നാശ്വ¹പി¹നാഗൃ¹ണാ¹നാ
വാ¹ജം വി¹പ്രായ ഭൂ¹ണാ¹രഭ¹ന്താ
അഗ¹സ്തേ¹ ബ്രഹ്മ¹ണാ¹വാ¹വൃ¹ധാ¹നാ
സംവി¹ശ്പ¹ലാ¹ന്നാ¹സത്യാ¹രി¹ണി¹തം

അന്വയം:-

ഉരണാ, നാസത്യാ,
അശ്വിനാ

സുനോഃ

മാനേന

ഗുണാനാ
വിപ്രായ

വാജം രദന്താ

അഗസ്ത്യേ ബ്രഹ്മണാ
വദ്യധാനാ
വിശ്വപലാഃ

സം അരിണീതം

- ഭർത്താരേ, പോഷകേ, അസത്യരഹിതാവശ്വിനേ,
- കുംഭാൽ പ്രസുതസ്യവേല പുരോഹിതസ്യ അഗസ്ത്യസ്യ സംബന്ധിനാ
- സ്തുത്യസ്യ പരിച്ഛേദകേന സ്നോത്രേണ
- ഗുണാനേ, സ്തുയമാനേ
- മേധാവിനേ, രേദ്ധാജായ ഭൃഷയേ
- അന്നം വിചിഖന്തേ, നിഷ്ഠാഭയന്തേ യുവാം
- മന്ത്രരൂപേണ സ്തോത്രേണ
- പ്രവർദ്ധിതേ
- സംഗ്രാമേഹിനജങ്ഘാഃ വേലസ്യ സംബന്ധിനീം സ്ത്രീയം
- പുനഃ ആയസ്യാ ജങ്ഘയാ സമയോജയതം

അർത്ഥം:-പോഷകനും, സത്യശീലനുമായ അശ്വികളേ, വേലന്റെ പുരോഹിതനായ കുംഭസംവേന്റെ (അഗസ്ത്യന്റെ) അളന്നുമറിച്ച (വേണ്ട ഭാഗങ്ങൾ മാത്രം എടുത്തു ചൊല്ലിയ) സ്തോത്രത്താൽ പുകഴ്ത്തിപ്പറ്റുന്നവരായി (അച്ഛനായ) രേദ്ധാജ്ഞികളു നിങ്ങൾ അന്നമുണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തു നിങ്ങൾ അഗസ്ത്യന്റെ മന്ത്രരൂപമായ സ്നോത്രത്താൽ വൃദ്ധി പ്രാപിച്ചു (പ്രീതരായി തെളിഞ്ഞു) യുദ്ധത്തിൽ കണങ്കാൽ മുറിക്കത്ത വേലന്റെ ചാലക്കാരീ വിശ്വപലകൾ ഇരുമ്പുകെ ഞ്ങളു കാൽവെച്ചു യോജിപ്പിച്ചു

12 കഹയാന്താ സുഷ്വതിങ്ക്വാവ്യസ്യ

ദിവോനപാതാ വൃഷണാശയത്രാ

ഹിരണ്യസ്യേവകലശന്നിഖാത

മുദ്ദുപഥദ്യുമേ അശ്വിനാഹൻ

അന്വയം:—

ഹേ ദിവ: നപാതാ,	— ദ്യോതമാനസ്യസൂര്യസ്യപുത്രൗ,
വൃഷണാ, ശയു-ത്രാ,	
അശ്വിനാ	— കാമവർഷകൗ, ശയുനാഥ
	സ്രായകാവശ്വിനൗ,
കഹ കാവ്യസ്യ	— കത്രഭാഗ്വസ്യ, ഉഗനസ:
സു-സ്തതിം യന്താ	— ശോഭനാം സ്തതിം ശ്രോതും
	ഗച്ഛന്തൗ
ഹിരണ്യസ്യ-ഇവ	
കലശം	— യഥാ ഹിരണ്യപുരിതം
	കലശം ദ്രവ്യം നിക്ഷിപ്തം
	സഞ്ചിതൃർജ്ജ്ഞാതം കശ്ചിദ
	ഭീജ്ഞഃ ഉദ്ധരതി ഏവമസുരൈ
	കുപേ

നി-ഖാതം (ദേഹം) ഭഗമേ

അഹൻ — ദശമേഹനി

ഉൽ ഉപഥി: — ഉന്നീതവന്തൗ

(കാവ്യസ്യ സ്തതിം പ്രതിഗച്ഛന്തൗ യഥാം കഹ, കസ്തിൻ സ്ഥാനേരേം ഉന്നിത്യഥി:?)

അർത്ഥം—കാന്തിമാനായ സൂര്യന്റെ പുത്രന്മാരേ, കാമവർഷകരേ, ശയുവിനെ രക്ഷിച്ചവരായ അശ്വികളേ, ഭാഗ്വനായ ഉഗനസ്സിന്റെ (ശുക്രന്റെ) സ്തതി കേൾക്കാൻപോയ നിങ്ങൾ ഏവിടെയാണ്, ഭൂമിയിൽ കഴിച്ചിട്ട സ്വപ്നങ്ങളും അറിഞ്ഞ ഒരാരം കഴിച്ച പുറത്തേടമനേപോലെ, കിണാറിൽ തള്ളിത്താഴ്ത്തപ്പെട്ട. രേണേണ ഋഷിയെ പത്താമത്തെ ദിവസം കയററിയത്? എവിടെ ഏതു സ്ഥാനത്തു നിന്നാണ് അങ്ങിനെ രേണേ രക്ഷിച്ചത്.

13 യുവഞ്ചുവാ¹നമശ്വി²നാ³ ജന്തം⁴

പുന¹ര്യവാ²നഞ്ചക്ര³മുശ്ശ⁴പീ⁵ഭി:

യു¹വോ²രഥ³ഏ⁴ഹി⁵താ⁶സൂ⁷ര്യ⁸സ്യ

സഹ¹ശ്രീ²യാ³നാ⁴സത⁵ദാ⁶ണീ⁷ത

അന്വയം:-

ഹേ അശ്വിനാ, യുവം	— യുവാം
ശപിഭി:	— ആത്മീയൈ: ഭൈഷജ്യ ലക്ഷണൈ: കമ്മഭി:
ജരന്തം ച്യവാനം	— ജീര്യന്തം ഏതൽ സംജ്ഞാശ്ചി.
പുന: യുവാനം ചക്രഥ:	— യൌവ്വനോപേതം കൃതവന്തൌ
(അപിച) നാസത്യാ,	
യുവോ: രഥം	— യുവയോ: രഥം
സൂര്യസ്യ ഭൂമിതാ ശ്രീയാ	
സഹ	— സൂര്യാഖ്യാ ഭൂമിസഹസ്ര രൂപയാകാന്ത്യാ
അവൃണീത	— സമജേത, ആഗത്യാത്രവവതി

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ സ്വന്തം ചികിത്സാകമ്മങ്ങളാൽ ജരപൂരിയ ച്യവാന (ച്യവന) നെന്ന ജ്വലിയെ വീണ്ടും യൌവ്വനയുക്തനാക്കി തീർത്തു കൂടാതെ സൂര്യന്റെ മകൾ സൂര്യ ആയിരം ഭൂമികളുടെ കാന്തിയോടുകൂടി നിങ്ങളുടെ തേരിൽ വന്നുകയറി

14 യുവന്തുഗ്രായപുവ്യേഭിരേവൈ:

പുനമ്മന്യാവഭേതം യുവാനാ

യുവം ഭൂമ്യമണ്ണിസോനിസ്സമുദ്രാ

ചിഭിരൂഹഥര്യഭൂഭിരേവൈ:

അന്വയം -

ഹേ യുവാനാ, യുവം	— ദേവാനാം യാവയിതാൌ (അശ്വിനൌ) യുവാം
പുവ്യേഭി:	— പുവ്യകാലിനൈ: ചിരന്തനൈ:
ഏവൈ:	— സ്തുത്യം പ്രതിഗന്ത്യഭി:, സ്തോത്രൈ:
തുഗ്രായ	— ഭൂമ്യോ: മനകസ്യസംബന്ധിഭി:

പുനഃ-മന്യേത — യഥാഭജേയാഃ സമുദ്രഗമനാൽ
പുഷ്പം യവാഃ സ്തോതവ്യേത തഥാ
പുനരപിഭാനീം സ്തോതവ്യേത

അവേതം

(യദാ സമുദ്രമദ്ധ്യേസേനയാ സഹനിമഗം)

ഭജ്യം യവാഃ — തുഗ്രസ്യപത്രം യവാഃ
അണ്ണസഃ സമുദ്രാൽ — അണ്ണസ്സപതഃ പ്രൗഢോദക
യുക്താൽ അംബരാശേസ്സ
കാശാൽ

വി-ഭിഃ — ഗന്ത്യഭിന്നേഭിഃ
ഋഷഭിഃ — ശീഘ്രഗതിയുക്തൈഃ
അശ്വൈഃ (ച) നിഃ
ഉഹമിഃ — നിഗ്നമയുപിതൃസമീപം പ്രാപി
തവന്തേ (തദാനീപുനരപ്യതി
ശയേനസ്തോതവ്യേതജാതേ)

അർത്ഥം:-ദുഃഖത്തെ അകറ്റുന്ന അശ്വികളെ, ചിരന്തനങ്ങളായി സ്തുത്യന്തരം പ്രാപിക്കുന്ന സ്തോത്രങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഭജ്യവിന്റെ സമുദ്രയാത്രയ്ക്കുമുമ്പ് തുഗ്രസ് (തൽസംബന്ധികൾക്കും) നിങ്ങൾ ഏപ്രകാരം സ്തുത്യഹരായിത്തന്നെവോ, അപ്രകാരം പിന്നീടും, ഇപ്പോഴും, സ്തോതവ്യരായി ഭവിച്ചിരിക്കണം. സൈന്യസമേതം മുങ്ങിയ തുഗ്രപത്രമായ ഭജ്യവിനെ ഇളകിമറിയുന്ന ജലപ്പുപ്പായ സമുദ്രത്തിൽ നിന്ന്, വേഗം ഓടുന്ന തോണികളാലും ഗതിവേഗമുള്ള കുതിരകളാലും, കരകയറി പിതൃസമീപമെത്തിച്ച നിങ്ങൾ വീണ്ടും സ്തുത്യഹരായിത്തീൻ

15 അജോഹവീദശ്വപിനാതൈഃശ്രോചാം

പ്രോളംഹസ്സുദ്രമവ്യമിജ്ജഗന്വാൻ

നിഷ്കൃഹിമസ്സയുജാരഥേന

അന്വയം:-

ഹേ അശ്വിനാ, വാ.
തൌഗ്ര്യഃ പ്ര-ഊഽഹഃ
സമുദ്രം ജഗന്മാൻ

— യുവാ
— തുഗ്രപതഃ പിത്രാപ്രാപിതഃ
— ഗതവാൻ (ഭജ്യം ഉദേകേ
നിമഗ്നോപി)

അവ്യഥി:

— വ്യഥാം പീഡാം അപ്രാപ
ഏവസൻ

അജോഹവീൽ
ഹേ മനഃ-ജവസാ
വൃഷണാ
സ-യുജാ രഥേന
സ്വസ്തി
തം നിഃ ഊഹഥി

— സ്തുതിഭിരാഹവയൽ
— മനോവേഗയുക്തേ
— കാമവഷ്കൌ, (അശ്വിനൌ)
— സുഷ്യാശ്വശര്യയുക്തേന രഥേന
— ക്ഷേമം യഥാ ചേതി തഥാ
— ജലാനിക്തമയുപിതൃഹം
പ്രാപിതവന്തൌ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അശ്വികളേ, തുഗ്രന്റെ മകൻ അച്ഛനാൽ അയക്കപ്പെട്ട്, സമുദ്രത്തെ പ്രാപിച്ച് വെള്ളത്തിൽ മുങ്ങിയിട്ടും മനോവ്യഥയേക്കാതെ തന്നെ നിങ്ങളെ വിളിക്കുകയാണ് ചെയ്തത്. മനസ്സിനൊത്ത വേഗമുള്ളവരും കാമവഷ്കരമായ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ ഐശ്വര്യയുക്തമായി പുതിയ തേരിനാൽ ക്ഷേമകരമായി, അജോഹത്തെ വെള്ളത്തിൽ നിന്ന് കയറ്റി അച്ഛന്റെ ഗൃഹത്തിലെത്തിച്ചു.

16 അജോഹവീശ്വസിനാവത്തികാവാ

മാന്യോയൽസീമമുഞ്ചതം വൃകസ്യ

വിജയുഷായയഥസ്സാമ്പദ്രേ

ജ്ജാതം വിഷ്വാചോ അഹതം വിഷേണ

അന്വയം -

വർത്തികാ

— ചടകസദൃശസ്യ പക്ഷിണഃ
സ്രീ (വൃകേണ അഘോരപശുനാ
ഗ്രസതാസതി)

അശ്വിനാ

വാം അജോഹവിൽ	— അശ്വിനൗ യുവാം ആഹുതവതീ
യൽ സീം	— യദാ വലു
വൃകസ്യ ആസ്തഃ	— ആസ്യാൽ
അമൃഞ്ചനം	— വർത്തികാം അമോചയനം
(അപിച വാം) ജയഷാ	— ജയശീലേന രഥേന
അദ്രേഃ സാന	— പച്ഛതസ്യ സമുച്ഛിതപ്രദേശം
വി യയമഃ	— ശത്രുഭിരാവേഷ്ടിതം ജാഹുഷാഖ്യം സ്തോതാരം ശത്രുസമുഹാൽ നിരഗമയ്യ, തേനസഹ പച്ഛതാഗ്രം ഗതവന്തൗ
(തഥാ) വിഷ്വാചഃ	— ഏതൽ സംജ്ഞസ്യാസുരസ്യ
ജാതം വിഷേണ അമതം	— ഉച്ഛന്നമപത്യം ക്ഷേപഭേന ഹതവന്തൗ

അതും ചടകത്തിനോടൊത്ത വർത്തിക എന്നു പറയപ്പെടുന്ന പെൺപക്ഷി ചെന്നായയാൽ പിടിക്കപ്പെട്ടു നിങ്ങളെ വിളിച്ചു. (നിലവിളിച്ചു.) അപ്പോൾ ചെന്നായുടെ വായിൽ നിന്ന് വർത്തികയെ മോചിപ്പിച്ചുവല്ലോ. കൂടാതെ ജയശീലമായ രഥത്താൽ, ശത്രുക്കളാൽ വളയപ്പെട്ട ജാഹുഷനെന്ന സ്തോതാവിനെ ശത്രുസമുഹത്തിൽ നിന്ന് പുറത്തുകടത്തി, ഒരു മലമുകളിൽ കൊണ്ടുപോയി നിങ്ങൾ രക്ഷിച്ചു. അതുപോലെ വിഷ്വാക്കെന്ന അസുരന് പീഠന്ന കട്ടിയെ നിങ്ങൾ വിഷം കൊടുത്തു കൊന്നു.

- 17 ശതമ്നേഷാന്നപ്യുകൃത്യമാമഹാനം
തമഃപ്രണീതമശിവേനപിത്രാ
ആക്ഷി ഋഭാശോ അശ്വിനാവധത്തം
ജ്യോതിരന്ധായപക്രമുച്ഛിചക്ഷേ

അന്വയം:—

ശതം മേഷാൻ	— ശതസംഖ്യാകാൻ മേഷാൻ
വ്യക്ത്യേ	— വ്യക്തിരൂപേണാവസ്ഥിതായ അശ്വിനോദ്യാഹനായ രാസഭായ
മമഹാനം	— പൂജിതവന്തഃ ആഹാരാത്ഥം സമപ്പിതവന്തഃ
അശ്വിവേന പിത്രാ	— അസുഖകാരിണാ ജനകേന
തഥഃ പ്ര-നിതം	— ദൃഷ്ടിരാഹിത്യേന ആന്ധ്യം പ്രാപിതമുദ്രാശ്വം (അശ്വിനൗ ചക്ഷുഃസന്തമകന്തതം)

(ഏതദേവ വിശദയതി):

ഹേ അശ്വിനൗ, അക്ഷി	— പിതൃശാപാന്നഷ്ടചക്ഷുഷി
ഋഭു-അശ്വേ	— ഏതർ സംഘ്നാക രാജർഷൗ
ആ അധത്തഃ	— പുനർത്ഥം സമത്വേ അകന്തതഃ
അന്ധായ ജ്യോതിഃ	— ദൃഷ്ടിഹിനായ പ്രകാശക ചക്ഷുഃ
വി-ചക്ഷേ ചക്രഥഃ	— വിവിധം ജഗദ്ദൃഷ്ടം യുവരഃ കൃതവന്തൗ

അർത്ഥം:—പെൺപെണ്ണായയുടെ രൂപത്തിൽ തന്റെ അടുത്തു വന്നുകൂടിയ, അശ്വികളുടെ വാഹനമായ കഴുതയ്ക്ക്, നൂറാടകളെ സമപ്പിച്ച (അറുത്തുകൊടുത്ത) വനം, (ആ കാഠിന പ്രവൃത്തിയിൽ) അനിഷ്ടകാരിയായ അച്ഛനാൽ ശപിതപ്പെട്ട്, കാഴ്ചയറ്റാവനമായ ഋഭുശാപനെ അശ്വികൾ കണ്ണുള്ളവനാക്കി (അതുതന്നെ വീണ്ടും വിശദീകരിക്കുന്നു) അല്പയോ അശ്വികളേ, അച്ഛന്റെ ശാപത്താൽ പൊയ്ക്കോയ കണ്ണുകൾ ഋഭുശാപകൾ വീണ്ടും ഉണ്ടാക്കി. കണ്ണുപൊട്ടുന്നു് ലോകം കാണത്തക്കവണ്ണം പ്രകാശമുക്തമായ കണ്ണുണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തു

18 ശുനമന്ധായ ഭേമഹവന്തേ സാ

വ്യക്തിശ്വിനാപ്രവണാനരേതി

ജാതകനീനതുവ ചക്ഷദാന

ഋഭുശാപശൃതമേകഞ്ചമേഷാൻ

അന്വയം -

ഭരം ശൂനം	— പോഷണഹേതുഭൂതം സുഖം
അന്ധായ	— ദൃഷ്ടിഹീനായ തന്മൈ
	ഋഭ്രാശ്വായ ഇച്ഛന്തീ
സാ വൃകീ: "ഹേ	
വൃഷണാ, അശ്വിനാ,	— കാമവർഷകാവശ്വിനൗ"
ഇതി (സംബോധ്യ) നരാ	— നേതാരാവശ്വിനൗ "
അഹായൽ	— ആഹുതവതി:
"കനീന:-ഇവ	— യഥാപ്രാപ്തയൗവന: കാമക:
ജാര:	— പാരദാരികസ്സൻ, പരസ്രിയൈ
	സവം ധനം പ്രയച്ഛതി ഏവം
ഋഭ്ര-അശ്വ: (മഹ്യം)	
ശതം ഏകം ച	— ഏകോത്തര ശതസംഖ്യാകാൻ
	പൌരജനാനാം
മേഷാൻ (അപഹൃത്യ)	
ചക്ഷദാന:	— ശകലീകവൻ പ്രാദാൽ
(തേന ഈദൃശീം ദൃശാം പ്രാപ്ത:)"	

അർത്ഥം:-കാഴ്ച നശിച്ചുപോയ ആ ഋഭ്രാശ്വന് പുഷ്പികരമായ സുഖമിച്ചിട്ടു ആ പെൺപെന്നായ 'അല്ലയോ കാമവർഷിതാക്കളായ അശ്വികളേ എന്ന് സംബോധനം ചെയ്തുകൊണ്ട്, നേതാക്കളായ അശ്വികളെ വിളിച്ചു (എന്നിട്ടു പറഞ്ഞു) "യൗവനമെത്തിയ കാമവിവശൻ പരദാരരത്നനായി പരസ്രീകൂ ഏല്ലാ ധനവും കൊടുക്കുന്നപോലെ, ഋഭ്രാശ്വൻ എനിക്കു പുരവാസികളുടെ നൂറൊന്നു ആടുകളെ പിടിച്ചുകൊണ്ടുവന്നു കഷണം കഷണമായി മുറിച്ചു തന്ന അതു മൂലം അദ്ദേഹം ഈ ദൃശ്യമിതി പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു"

- 19 മഹീവാമുതിരശ്വിനാമയോഭ്ര
തതസ്രാമധിഷ്ഠാസംരിണീമഃ
അഥായുവാമിഹായൽ പരധി
രാഗച്ഛതം സീംവൃഷണാവപോഭി:

അന്വയം:-

ഹേ അശ്വിനാ, വാഃ മഹീ

ഉതി: — യുവയോഃ മഹതിരക്ഷാ

മയഃ-ഭൂഃ — സുഖസുഭാവചിത്രീ

ഉത ഹേ ധിഷ്ട്വാ — ധീഷണാസ്തുതിഃ തയാസ്തോത
വ്യൗ

സ്രാമഃ സ. രിണീമഃ — വ്യാധിതഃ, വിശ്രിഷ്ടാപയവഃ,
അത്യാദിക. സംഗതാപയവ.
കരുതഃ

അഥ യുവാഃ ഇതഃ — യുവാമേവ

പുരഃ-ധിഃ — ബഹുധിഃ (ഘോഷാ)

അഹവന്തഃ — ഭോഗോപഗമനാത്മാഹുതാപതി

ഹേ വൃഷണൗ — കാമവഷ്കാവശ്വിണൗ

അവഃ-ഭീഃ — രക്ഷണൈസ്സുഹ

ആ അഗച്ഛതഃ സീഃ — ആഭിമുഖ്യേന ഏനാം പ്രാപ്ത
വന്തൗ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളുടെ രക്ഷണം സുഖ ഹേതുകമാകുന്നു. സ്തുതിക്കപ്പെടേണ്ടവരേ, അംഗങ്ങൾ വേർപ്പെട്ട അത്രിമുതലായവരെ നിങ്ങൾ അംഗങ്ങളോടുകൂടിയവരാക്കിയല്ലോ. പിന്നെ ബുദ്ധിമതിയായ ഘോഷ, ഭോഗശമനത്തിനായി നിങ്ങളെ വിളിച്ചു. (നിലവിളിച്ചു.) കാമവഷ്കരായ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ രക്ഷണങ്ങളോടുകൂടി നേരേ അവളെ പ്രാപിച്ചുവല്ലോ. (അവർക്ക് ഭോഗശമനം വരുത്തിയല്ലോ.)

20 അയേനം ബ്രോസ്തൂർയ്യാ വിഷ്കതാ

മപിന്വതഃ ശയവേ അശ്വിനാഗാ.

യവ.ശപീഭീദ്വിമദായജായാ

ന്യഹഥഃ പുരുമിത്രസ്യയോഷാ.

അന്വയം -

ഹേ ദ്രോ, അശ്വിനാ	— ദശനീയാവശ്വിനൌ
വി-സക്താം	— വിശേഷേണ സക്താവയവാം, കൃശാവയവാം
(അതഃ ഏവ) സൂര്യം	— നിവൃത്തപ്രസവാം
(അതഃ ഏവ) അധേനം	
ഗാം	— അദോഗ്ധ്രീം ഗാം
ശയവേ അപിനന്തം	— ശയനാശ്ചേ ജ്വലയേ പയസാ അപൂരയതം
(അപിച) യുവം ശചീഭിഃ	— യുവാം ആത്മീയൈഃ കർമ്മഭിഃ
പുരു-മിത്രസ്യ യോഷാം	— തന്നാമകസ്യരാജ്ഞഃ കമാരീം
വി-മദായ	— ശത്രുഭീഷ്ടഹയോദ്ധ്യമശക്തായ ഏതൽ സംജ്ഞായ ജ്വലയേ
ജായാം	— ഭാര്യാം
നി ഉഹമിഃ	— ഗൃഹം പ്രാപിതവന്തൌ

അർത്ഥം-അല്ലയോ ദശനീയരായ അശ്വികളേ, ഒട്ടിച്ചെലിഞ്ഞു പേറുമാറിയ പശുവിനെ ശയ്യ എന്ന ജീഷിജ്ജ് (അഗ്നിഹോത്രാദികൾക്കു പാലിന് വേണ്ടി) നിങ്ങൾ പാൽ കുറവുറുതാക്കിത്തീർത്തു കൂടാതെ, നിങ്ങളുടെ കമ്മങ്ങളാൽ ശത്രുക്കളായി പൊരുതുവാൻ ശക്തനായ വിമദനെന്ന് ജീഷിജ്ജ് പുരുമിത്രനെന്ന രാജാവിന്റെ മകളെ ഭാര്യയാക്കി ഗൃഹത്തിലെത്തിച്ചു കൊടുത്തു

21 യവം വൃകേണാശ്വിനാവപന്തേ

ഷംഭുഹന്താ മനഷായ ദ്രോ

അഭിദന്ത്യംബകരേണായമന്തോ

രുജ്യോതിശ്ചക്രമുരാന്യായ

അന്വയം -

ഹേ ദ്രോ, അശ്വിനാ	— ദശനീയാവശ്വിനൌ,
ആന്യായ മനഷായ	— വിദിഷേ മനവേ (മനോരത്നം)
വൃകേണ	— ലാംഗലേന കൃഷ്ണദേശേ

യവം	— യവാദ്യുപലക്ഷിതം ധാന്യജാതം
വപന്താ	— വാപയന്തേ
(തഥാ) ഇഷം	— അണം, തൽകാരണഭൂതം വൃഷ്ട്യഭേം
ഭഹന്താ	— മേലാൽ ക്ഷാരയന്തേ,
(തഥാ) സ്യം	— അസുരപിശാചാദികം
ബകരേണ അഭി ധമന്താ	— ഭാസമാനേന വശ്രേണ അഭിഘ്നന്തേ

(ഏവം ത്രിവിധം കർമ്മം

കൃതവന്തേ) ഉരു ജ്യോതിഃ — വിസ്തീർണ്ണം സ്വകീയം തേജഃ,
മഹാത്മ്യം

ചക്രമഃ — കൃതവന്തേ

അർത്ഥം:—അല്ലയോ ദർശനീയരായ അശ്വികളേ, ഉണാനി
യായ മനുവിന്ത് വേണ്ടി കരികൊണ്ട് പുട്ടിയ പാടത്തു് നി
ങ്ങൾ ധാന്യങ്ങൾ വിതപ്പിച്ചു; അതുപോലെ അന്നത്തിന്നു
കാരണമായ മഴവെള്ളത്തെ മേലങ്ങിരി നിന്ത് പൊഴിച്ചു.
പിന്നെ അസുരപിശാചാദികളെ മുച്ഛുവാൻ തിളങ്ങുന്ന വശ്രം
കൊണ്ടു ഹനിച്ചു. ഇപ്രകാരം മൂന്നു വിധം കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്തു്
നിങ്ങൾ മഹത്തായ ജ്യോതിസ്സു്, സ്വപ്രഭാവം വീളയിച്ചു.

22 ആമവ്ണായാശ്വിനാഭധീചേ

ശ്വംശിരഃ പ്രത്യേകരത്നം

സഖാം മധുപ്രവോപദതായ

സ്തപാഷം യദുസ്രാവപികക്ഷ്യംവാം

അന്വയം:—

ഹേ ദൈവേ അശ്വിനാ

ആമവ്ണായ — അമവ്ണപുത്രായ

ഭധീചേ — ഭധുണ്ണാനാമേ ജ്ഞയേ

അശ്വം ശിരഃ — അശ്വസംബന്ധിശിരഃ

പ്രതി ഐരത്നം — പ്രത്യേകരത്നം

(തദീയം മാനുഷം ശിരഃ പ്രച്ഛിദ്യ അന്യത്ര വിധായ അശ്വേന
ശിരസാ തമുഷിം സമയോജയതം.)

- സഃ (പ) വാം ഋത-യൻ — സത്യമാത്മന ഇച്ഛൻ
 ത്വാഷ്ടം മധു — ത്വാഷ്ടൂരിന്ദ്രാൻ ലബ്ധാം
 മധുവിദ്യാം.
 പ്ര വോചൻ — പ്രോക്തവാൻ
 (വാം) യൻ — യവയോസ്സംബന്ധിയൻ
 അപി-കക്ഷ്യം — ജ്യിന്നസ്യയജ്ഞശിരസഃ കക്ഷ
 പ്രദേശേനപനസ്സന്താനഭൂതം.
 പ്രവക്ത്വം (മധു) വിദ്യാഖ്യം
 രഹസ്യം.
 (തൻ) വാം — യവാഭ്യാം പ്രാവോചൻ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ദർന്നീയരായ അശ്വികളേ, അഥർവ്വണ പുത്രനായ ദധീചിക്ഷ നിങ്ങൾ കതിരത്തലവെച്ചുവല്ലോ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനുഷ്യത്തല അറുത്തെടുത്ത് വേറെവെച്ച് കതിരത്തലപിടിപ്പിച്ചു. അദ്ദേഹം സത്യമിച്ഛിക്കുന്നവനായി (ഇന്ദ്രനോടുള്ള പ്രതിജ്ഞാംഘിജ്ഞാതെ) ഇന്ദ്രൻ നിന്നുകിട്ടിയ മധുവിദ്യയെ നിങ്ങൾക്ക് പറഞ്ഞുതന്നു അങ്ങിനെ നിങ്ങളോട് മധുവിദ്യാ രഹസ്യം യാതൊന്നോ അത് ഉപദേശിച്ചു. (ആദിത്യൻ വിഷം യോജിപ്പിച്ച് ആദിത്യനാൽ അതിന്റെ അമൃതീകരണമാണ് മധുവിദ്യ. രണ്ടാമഷ്ടകം അഞ്ചാമധ്യായം പതിനഞ്ചാം വശ്വത്തിൽ ഇത് വിവരിയ്ക്കുന്നു)

23 സദാകവീസുചതിമാപകേവാം
 വിശ്വാധിയോ അശിനാപ്രാവതംമേ
 അസ്മേരയിന്നാസത്യാബ്ധഹന്ത
 മപത്യസാചംശ്രുത്യംരരാമാം

- അന്വയം:—
 ഹേ കവീ, നാസത്യാ
 അശ്വിനാ — മേധാവിനേ, അസത്യർഹിതാ
 വശ്വിനേ
 വാം സ-മതി. — യവയോഃ കല്യാണീമനുഗ്രഹാ
 ത്തികാംബുധി.

സഭാ ആ ചകേ	— സർപ്പം പ്രാതമയേ
മേ വിശ്വാഃ ധിയഃ	— മമസർപ്പാണി കർമ്മാണി
പ്ര അവതഃ	— പ്രകണ്ഠേണ രക്ഷതഃ
(അപിച) അസ്മേ	— അസ്മദ്യേ
ബൃഹന്തഃ അപത്യ-സാചഃ	— മഹാന്തഃ പശ്ചാദിഭിസ്സമവേതഃ
ശ്രുത്യം രയിഃ	— ഉദിത്യം, പ്രശംസനീയം ധനം
രരാഥാഃ	— പ്രയച്ചതഃ

അർത്ഥം—അല്ലയോ മേധാവികളേ, സത്യശിവനായ അശ്വികളേ, നിങ്ങളുടെ മംഗളാർത്ഥികയായ അനഗ്രഹബുദ്ധിജ്ഞാ യി ഞാൻ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. എന്റെ എല്ലാ കർമ്മങ്ങളെയും (മനോവാക്യകായ കർമ്മങ്ങളെ) നിങ്ങൾ (പാപം ബാധിജ്ഞാതെ) രക്ഷിപ്പിക്കണം. കൂടാതെ, എനിക്കു മഹത്തരം (സ്വാർത്ഥമല്ലാത്ത മായി ശുദ്ധവും) സൽസന്താനയുക്തവുമായ ധനം തന്നരുളണം.

24 ഹിരണ്യഹസ്തമശ്വിനാരാണാം

പുത്രം വാസ്യമിത്യർത്ഥേ

ത്രിധാഹശ്യാവ മശ്വിനാവികസ്വ

മുജീവസ ഹൈരയതംസഭാനു

അനന്യം:—

രരാണാം, നരാ, അശ്വിനാ, — രമമാണൗ ഭാരതാരൗ
നേതാരാവശ്വിനൗ (യവാം)

ഹിരണ്യഹസ്തം (നാമ)

പുത്രം വാസ്യമിത്യർത്ഥഃ — തൽ സംജ്ഞായൈ
ബ്രഹ്മവാദിണ്യേ

അർത്ഥം ഹ — പ്രയച്ചതഃ വലു

(അപിച) ഹേ സു-ഭാനു

അശ്വിനാ — ശോഭനഭാനാവശ്വിനൗ,

ത്രിധാ വി-കസ്വം — ത്രേധാവിച്ഛിന്നം

ശ്യാവം — ഏതൽ സംജ്ഞാവി.

വസേ ഉൽ ഐരയതം — അസുരൈഃ ത്രോധാവണ്ഡിതം
ശരീരം പുനരേകീകൃത്യ
ഉദഗമയതം

അർത്ഥം.—സന്തോഷശീലതം (ഭാഗ്യാക്കളം). നേതാക്കളമായ
അശ്വതികളേ, നവംസകനായ ഭർത്താവോടുകൂടിയ, വധ്വിമതി
എന്ന ബ്രഹ്മവാദിനിത്യ നിങ്ങൾ ഹിരണ്യഹസ്തനെന്ന് പേ
രായ മകനെ കൊടുത്തുവല്ലോ. കൂടാതെ, അല്ലയോ ഭാഗശീല
രെ, അശ്വതികളേ, അസുരന്മാരാൽ മൂന്നായി ശരീരം മുറിയ്ക്കു
പ്പെട്ട ശ്യാവനെന്ന് ഗൃഹിയെ ജീവിയ്ക്കാനായി ആ മൂന്നു ഖണ്ഡ
ങ്ങളും ചേർത്തി യോജിപ്പിച്ചു.

25 ഏതാനിവാമശ്വിനാ വീര്യാണി

പ്രപുഷ്യാണ്യായവോവോചൻ

ബ്രഹ്മകൃണന്തോ വൃഷണായുവഭ്യോ

സുവീരാസോവിദഥമാവഭേമ

വ. 17

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വിനാ, വാഃ	— അശ്വിനൌ, യുവയോഃ
പുഷ്യാണി ഏതാനി	
വീര്യാണി	— പ്രതാനിമയോക്താനി വീരകർമ്മാണി
ആയവഃ	— മനുഷ്യാഃ, പിത്രാദയഃ
പ്ര അവോചൻ	— ഉക്തവന്തഃ
ഹേ വൃഷണാ,	— കാമവഷ്കൌ, (വയം ച)
ബ്രഹ്മ കൃണന്തഃ	— മന്ത്രാത്മകം സ്തോത്രം കർത്വന്തഃ
സു-വീരാസഃ	— സുവീരാഃ ശോഭനൈഃ പുത്രൈര്യ തപേതാസ്തന്തഃ
യുവ-ഭ്യോഃ വിദഥം ആ	
വഭേമ	— യുവയോഃ യജ്ഞം, ആഭിമുഖ്യേനസ്തുതിം ഉച്ഛാരയാമ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അശ്വികളേ, നീങ്ങളെക്കുറിച്ചു പുരാതനങ്ങളും എന്നാൽ പറയപ്പെട്ടവയുമായ വീരകർമ്മങ്ങളെ പിതൃപിതാമഹാദികളായ ആളുകൾ പറഞ്ഞിരുന്നു അല്ലയോ കാമവഷകരേ, ഞങ്ങളും മന്ത്രരൂപമായ സ്തോത്രം ചൊല്ലിക്കൊണ്ടു്, സൽപുത്രന്മാരോടു കൂടി യജ്ഞത്തെ, സൽകർമ്മത്തെക്കുറിച്ചു സ്തുതികൾ ചൊല്ലുന്നു.

വക്രം 18-19

1 ആവാം രഥോ അശ്വിനാശ്യേനപത്യാ

സുതളീകസ്വവായാത്വാത്വാങ്ങ്

യോമത്യസ്യമനസോജവീയാ

ത്രിവന്ധുരോ വൃഷണാവതരംഹാഃ

അന്വയം.-

ഹേ വൃഷണാ, അശ്വിനാ,

വാം

— കാമവർഷകാവശ്വിനേന,
യവയോഃ സ്വഭൂതഃ

ശ്യേന-പത്യാ

— ശംസനീയ ഗമനൈരശ്വൈഃ
പതൻ, ഗച്യൻ

സു-തളീകഃ, സ്വ-വാൻ

— ശോഭന സഖയുക്തഃ, ധനവാൻ

യഃ രഥഃ

— യുഷ്മദീയോരഥഃ

മർത്യസ്യ മനസഃ

ജവീയാൻ

— മനുഷ്യമനസോപ്യധികം
വേഗവാൻ

ത്രി-വന്ധുരഃ

— വന്ധുരം വേഷ്ഠിതം സാരഥേ
സ്ഥാനം ത്രിപ്രകാരേണ
വന്ധുരേണ യുക്തഃ

വാത-രംഹാഃ

— വാതസ്യ, വായോഃ രംഹാഃ,
വേഗഃ യസ്യ തഥോക്തഃ

(സഃ രഥഃ) അത്വാങ്ങ്

ആ യായു

— അസുഭീമവഃ ആഗച്യതു

അർത്ഥം.—അല്പയോ കാമവർഷകരായ അശ്വികളേ, പുകഴ്ത്തത്തക്കവണ്ണം (പരത്തുപോലെ) പറക്കുന്നതും, സുഖകരവും, വളരെ ധനത്തോടു കൂടിയതും ആയ നിങ്ങളുടെ യാതൊരു തേർ മനഃപ്രമനസ്സിനേക്കാൾ വേഗമുള്ളതാണോ, മൂന്നു വിധത്തിലുള്ള ചുറ്റായ സാരഥിസ്ഥാനങ്ങളുള്ളതാണോ, വായു വേഗമുള്ളതാണോ (ലോകത്തിൽ മുഴുവൻ ക്ഷണമാത്രംകൊണ്ട്) വ്യാപിപ്പിക്കുവാൻ കെല്പുള്ളതാണോ) ആ തേർ ഞങ്ങൾക്കു നേരെ വന്നെത്തട്ടെ.

2 ത്രിവന്ധരേണ ത്രിവൃതാരഥേന

ത്രിചക്രേണസുവൃതാ യാതമർച്ചാക്ഷി

പിന്വതം ഗാജിന്വതമർച്ചതോനോ

വർധയതമശ്വിനാ വീരമസ്മേ

അന്വയം:—

ഘോര അശ്വിനാ

ത്രി-വന്ധരേണ — അശ്വിന, ത്രിപ്രകാര സാരഥിസ്ഥാനേനോപേതേന

ത്രി-വൃതാ — ത്രിധാവർത്തമാനേന

ത്രി-ചക്രേണ — ചക്രത്രയോപേതേന

സു-വൃതാ — ശോഭനം ഗച്ഛതാ

രഥേന അർച്ചാക്ഷി ആ

യാതം — അസ്പദഭിമുഖമാഗച്ഛതം

(ആഗത്യ ച അസ്പദീയാഃ)

ഗാഃ പിന്വതം — പയസാ പൂരയതം

നഃ അർച്ചതഃ ജിന്വതം — അശ്വാൻ പ്രീണയതം

(അപി ച) അസ്മേ — അസ്മാകം

വീരം വർധയതം — പുത്രാദികം പ്രവൃദ്ധം കരുതം

അർത്ഥം.—മൂന്നുവിധത്തിലുള്ള മൂന്നു സാരഥിസ്ഥാനങ്ങളുള്ളതും മൂന്നുവിധത്തിലുള്ള മൂന്നു ചക്രങ്ങളോടുകൂടിയതും, കേടറു നല്ലപോലെ ഓടുന്നതുമായ തേരിൽ ഞങ്ങളുടെ നേരെ വന്നാ

ലം. വന്നിട്ട്, ഞങ്ങളുടെ പശുക്കളെ നിറച്ചും കറവുള്ളവ
യാക്കിയാലും. ഞങ്ങളുടെ കതിരുകളെ പ്രീണിപ്പിച്ചാലും.
(അവർക്ക് ഊക്കുകൂട്ടിയാലും) കൂടാതെ ഞങ്ങളുടെ സന്തതികളെ
പ്രവൃദ്ധരാക്കിയാലും.

3- പ്രവൃദ്ധാനാസുവൃതാരഥേന
സ്രോവിമം ശൃണതം ശ്ലോകമദ്രേഃ
കിമങ്ഗവാം പ്രത്യവന്തിഗമിഷാ
ഹവിപ്രാസോ അശ്വിനാ പുരാജാഃ

അന്വയം -

ഹേ ഭ്രൈസര,	— ദശനീയാവശ്വിനേ,
പ്രവർത്തമാനം	— ശീഘ്രഗാമിനാ
സുവൃതാരഥേന	— ശോഭനവത്തനേനരഥേന (ആഗത്യ)
അദ്രേഃ	— ആദരം കവൃതഃ സ്തോതൃഃ
ഇമം ശ്ലോകം ശൃണതം	— സ്തുതിലക്ഷണംവാക്യം ശൃണതം
അങ്ഗ, അശ്വിനാ	— ഹേ അശ്വിനേ
പുരാജാഃ വിപ്രാസഃ	— പുവൃജാതാഭേധാവിനഃ
വാം അവന്തി പ്രതി	— യുവാം സ്തോതൃണാം ദാരിദ്ര്യം പരിഹരതം
ഗമിഷാ	— ഗന്ധ്യതമൗ (ഇതി)
ആഹ്വ കിം	— കഥയന്ത്യേവ (തഥാസതി ആഗന്തവ്യൗ)

അർത്ഥം.-അദ്വയോ ദശനീയരായ അശ്വികളെ, വേഗത്തിൽ
ലോടുന്നതും, കേടറ" നന്നായി വരതിക്കുന്നതുമായ തേരിൽ
വന്ന്, നിങ്ങളെ ആദരിക്കുന്ന സ്തോതാവിന്റെ ഈ സ്തുതിവചനം കേട്ടാലും സ്തോതാക്കളുടെ ദാരിദ്ര്യം പരിഹരിക്കുവാൻ
ഏറ്റെടുക്കുക. എന്തിനായിരുന്നവരാണ് നിങ്ങളെന്ന് പൂർവ്വിക

4 ആവാംശ്യേനാസോ അശ്വിനാവഹന്തു
 രഥേയുക്താസ ആശവഃ പതന്തഃഗാഃ
 യേ അപ്തരോഭിദ്യാസോനഗൃധാ
 അഭിപ്രയോനാസത്യാവഹന്തി

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വിനാ, രഥേ

യുക്താസഃ

— വഹനപ്രദേശേ യോജിതാഃ

ആശവഃ പതന്തഃഗാഃ

— വ്യാപ്തവന്തഃ, പതന
 സമത്മാഃ

ശ്യേനാസഃ

— ശംസനീയഗമനാഃ (അശ്വാഃ)

വാം ആ വഹന്തു

— അസൃൽ സമീപം യുവാമാനയന്തു

യേ അപ്തരോഭിദ്യാസഃ

— ആപഇവത്വരോപേതാഃ
 (അശ്വാഃ)

ഭിദ്യാസഃ ഗൃധാഃ ന

— അന്തരീക്ഷേവർത്തമാനാഃ
 ഗൃധാഖ്യാഃ പക്ഷിണ ഇവ
 ശീഘ്രംഗച്ഛന്തഃ

ഹേനാസത്യാ, പ്രയഃ

— യുവാം ഹവിർദ്വൈകുലമന്നം

അഭി വഹന്തി

— അഭിലക്ഷ്യ പ്രാപയന്തി

(താദൃശാഃ അശ്വാഃ യുവാം ആനയന്തു)

അർത്ഥം:—അല്ലയോ അശ്വികളേ, എപ്രകാരമുള്ള കതിരുകൾ വെള്ളംപോലെ വേഗമുറുവയായി, ആകാശത്തിൽ പറക്കുന്ന കഴകൻപോലെ വേഗത്തിൽ പോകുന്നവയായി, അല്ലയോ സത്യശീലരെ, നിങ്ങളെ ഹവിരുന്നത്തിന്റെ നേരെ എത്തിക്കുന്നവോ, തേരിൽ പൂട്ടപ്പെട്ട്, എല്ലാദൃഢം വ്യാപിച്ചുകൊണ്ട് പറക്കുന്ന പക്ഷി എന്ന വേഗമുള്ള കതിരുകൾ നിങ്ങളെ ഞങ്ങളുടെ സമീപമെത്തിക്കട്ടെ.

5 ആവാംരഥം യവതിസ്തിഷ്ഠത്ര
 ജുഷ്വിനരാദഹിതാ സൂര്യസ്യ
 പരിവാമശാപപുഷഃ പതങ്ഗാ
 വയോവഹസ്തത്ത്വാ അഭീകേ

വ. 18

അനവയം:-

ഹേ നരാ	— നേതാരാവശ്യമെന്നു
യവതിഃ സൂര്യസ്യ ദഹിതാ	— തത്തണി സൂര്യ
ജുഷ്വി	— പ്രീതാസതി
വാം അത്ര രഥം ആ	—
തിഷ്ഠൽ	— യവയോഃ ഇമം രഥം ആത്രവത്
(തയാസഹിതൗ) വാം	— യവാം
അഭീകേ	— ഗൃഹസമീപേ (അംരഥം)
വപുഷഃ പതങ്ഗാഃ	— ശരീരവന്തഃ ഉല്പതനസമർത്ഥാഃ
വയഃ അത്ത്വാഃ അശ്വാഃ	— ഗച്ഛന്തഃ ആരോപമാനാഃ അശ്വാഃ
പരി വഹന്തു	— പരിപ്രാപയന്തു

അർത്ഥം:- അല്പയോ നേതാക്കളായ അശ്വികളേ, തത്തണി യായ സൂര്യപുത്രി (സൂര്യ) പ്രീതയായി ഈ തേരിൽ കയറിയ ഛ്യാ. ആ തേരിൽ, (കൊഴുത്ത) മെയ്യാറവയും മുകളിലേയ്ക്കു കരിച്ചുപൊങ്ങുന്നവയും, പ്രകാശമുള്ളവയുമായ കരിരകൾ അ വളോടു കൂടി നിങ്ങളെ ഗൃഹസമീപമെത്തിയുളള

6 ഉചനനമൈരതം ദംസനാഭി
 തദ്വേദം ദംസ്രാ വൃഷണാശപീഭിഃ
 നിഷ്പൗഗ്യം പാരയമസ്സുദ്രാൻ
 പനശ്യവാനം ചക്രമുര്യവാനം

അന്വയം:—ഹേ വൃഷണാ,

ദന്ത്രാ, — കാമവർഷകൌ, ദർശനീയാ
വശഗീണൌ

വന്ദനം — ഏതൽ സംജ്ഞാശ്ചി.

ദംസനാഭി: — ആത്മീയൈ: കർമ്മഭി: (കൂപാൽ)

ഉൽ ഐരതം — ഉദൈരയതം, ഉദഗമയതം.

ശപിഭി: രേഭം ഉൽ — കർമ്മഭി: തം നാമകമൃഷിം
ദശരാത്രീ: നവാഹാനിപ
കൂപേവസ്ഥിതം ഉദൈരയതം
ഉദഗമയതം.

(തഥാ) തൌഗ്ര്യം — തുഗ്രസ്യപത്രം ഭജ്യം സമുദ്രേ
നിമഗ്നം ആത്മീയാഭി: ഞൌഭി:
അശൈശ്വ

സമുദ്രാൽ നി: പാരയഥ: — തീരദേശം പ്രാപിതവന്തൌ

(തഥാ) ച്യവാനം — തം നാമകമൃഷിം

പുന: യുചാനം ചക്രഥ: — യൌവനോപേതം കൃതവന്തൌ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ കാമവർഷകരേ, ദർശനീയരേ, അശ്വപി
കഭേ, വന്ദനനെന്ന പേരായ ഋഷിയെ സ്വകർമ്മങ്ങളാൽ
നിങ്ങൾ കിണററിൽ നിന്ന് മുകളിലെത്തിച്ചുവല്ലോ. നിങ്ങളുടെ
കർമ്മങ്ങളാൽ (തന്നെ) പത്തു രാവു വെട്ടു പകലും കിണ
ററിൽ കിടന്ന രേണെന്ന ഋഷിയെ കരകയറിയല്ലോ അതു
പോലെ സമുദ്രത്തിൽ മുങ്ങിയ തുഗ്രന്റെ മകനായ ഭജ്യവിനെ
നിങ്ങളുടെ തോന്നികളാലും കതിരകളാലും കരകയറി (അപ്പു
ന്റെ അടുക്കൽ കൊണ്ടാക്കി)യല്ലോ, (വൃദ്ധനായ) ച്യവന
നെന്ന ഋഷിയെ നിങ്ങൾ വീണ്ടും ചെറുപ്പക്കാരനാക്കി. (പുരാ
ണങ്ങളിലെ സുകന്യാപാഖ്യാനം ഒടുവിൽ പറഞ്ഞതിന്റെ
പ്രപഞ്ചനമാണ്)

7 യുവമത്രയേപിനീതായതപ്ത

മുജ്ജിമോമാനമശ്വിനാവധത്തം

യുവകണ്ഡായാപിരിപ്പായചക്ഷു:

പ്രത്യധത്തം സുഷുതി. ജ്ജ്ഞാണാ

5 ആവാംരഥം യവതിസ്തിഷ്ഠത്ര
 ജുഷ്ഠീനരാഭിതാ സൂര്യസ്യ
 പരിവാമശ്വാവപുഷഃ പതന്തഗാ
 വയോവഹന്തപരന്താ അഭീകേ

വ. 18

അന്വയം:—

ഹേ നരാ	— നേതാരാവശിന്നെ
യവതി: സൂര്യസ്യ ഭിതാ	— തരണീ സൂര്യാ
ജുഷ്ഠീ	— പ്രീതാസതി
വാം അത്ര രഥം ആ	—
തിഷ്ഠതീ	— യവയോ: ഇമം രഥം
	— ആരൂഢവതി
(തയാസഹിതൗ) വാ.	— യവാം
അഭീകേ	— ഗൃഹസമീപേ (ത.രഥം)
വപുഷഃ പതന്തഗാ:	— ശരീരവന്തഃ ഉല്പന്നസമന്താ:
വയഃ അന്തഃ അശ്വാ:	— ഗച്ഛന്തഃ ആരോപമാനാ:
	അശ്വാ:
പരി വഹന്ത	— പരിപ്രാപയന്ത

അർത്ഥം.—അല്പയോ നേതാക്കളായ അശ്വീകളേ, തരണി
 യായ സൂര്യപുത്രി (സൂര്യ) പ്രീതയായി ഈ തേരിൽ കയറിയ
 ള്ളോ. ആ തേരിൽ, (കൊഴുത്ത) മെയ്കറവയും മുകളിലേയ്ക്കു
 കതിച്ചുപൊങ്ങുന്നവയും, പ്രകാശമുള്ളവയുമായ കതിരുകൾ ആ
 വളോടു കൂടി നിങ്ങളെ ഗൃഹസമീപമെത്തിയുടെ

6 ഉച്ഛന്നമൈരതം ദംസനാഭി
 തദ്വേദം ദിസ്രാ വൃഷണാശ്ചീഭി:
 നിഷ്പൗഗ്ര്യം പായമസ്സുദ്യോ
 പുനശ്ചുപ്തം ചക്രമുപ്തം

അന്വയം:—ഹേ വൃഷ്ണാ,

ദന്ത്രാ,	— കാമവർഷകൌ, ദർശനീയാ വശ്വിനൌ
വന്ദനം	— ഏതൽ സംജ്ഞതൃഷിം
ദംസനാഭി:	— ആത്മീയൈ: കർമ്മഭി: (കൂപാൽ)
ഉൽ ഐരതം	— ഉദൈരയതം, ഉദഗമയതം
ശചീഭി: രേഭം ഉൽ	— കർമ്മഭി: തം നാമകതൃഷിം ദശരാത്രീ: നവാഹാനിച കൂപേവസ്ഥിതം ഉദൈരയതം ഉദഗമയതം
(തഥാ) തൌഗ്ര്യം	— തുഗ്രസ്യപത്രം ഭുജ്യം സമുദ്രേ നിമഗ്നം ആത്മീയാഭി: ഞൗഭി: അശൈശ്വ
സമുദ്രാൽ നി: പാരയഥ:	— തീരദേശം പ്രാപിതവന്തൌ
(തഥാ) ച്യവാനം	— തം നാമകതൃഷിം
പുന: യുചാനം ചക്രഥ:	— യൌവനോപേതം കൃതവന്തൌ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ കാമവർഷകരേ, ദർശനീയരേ, അശ്വികളേ, വന്ദനനെന്നു പേരായ ഋഷിയെ സ്വകർമ്മങ്ങളാൽ നിങ്ങൾ കീണറ്റിൽ നിന്നു^o മുകളിലെത്തിച്ചുവല്ലോ. നിങ്ങളുടെ കർമ്മങ്ങളാൽ (തന്നെ) പത്തു രാവു. ഒമ്പതു പകലും കീണറ്റിൽ കിടന്ന രേഭനെന്ന ഋഷിയെ കൗകയറ്റിയല്ലോ അതു പോലെ സമുദ്രത്തിൽ മുങ്ങിയ തുഗ്രന്റെ മകനായ ഭുജ്യവിനെ നിങ്ങളുടെ തോണികളാലും കതിരുകളാലും കരകയറ്റി (അച്ഛന്റെ അടുക്കൽ കൊണ്ടാക്കി) യല്ലോ, (വൃദ്ധനായ) ച്യവനനെന്ന ഋഷിയെ നിങ്ങൾ വീണ്ടും ചെറുപ്പക്കാരനാക്കി. (പുരാണങ്ങളിലെ സുകന്യാപാഖ്യാനം ഒടുവിൽ പറഞ്ഞതിന്റെ പ്രപഞ്ചനമാണു്)

7 യുവമത്രയേ¹പനിതായതപ്ത
മുജ്ജമാമാനമശ്വിനാവധത്തം
യുവംകണ്ഡായാപിരിപ്പായചക്ഷുഃ
പ്രത്യധത്തം സഷ്ടുതി¹ ജ്ജ്ഞാണാ

അന്വയം:—

ഹേ അശ്വിനേ, യുവം	— യുവാം
അപ-നീതായ അത്രയേ	— തോഷാരേ പീഡായ ത്രാഹണേ അപസ്താനീതായാത്രയേ, ഋഷയേ
തപ്തം	— പീഡാത്ഥം പ്രക്ഷിപ്തം തുഷാഗ്നിം ശീതേനോദകേന അവാധേമാം
(അപിച അസ്മൈ അത്രയേ) ഓമാനം	— സുഖകരം
ഉഷ്ജം അധത്തം	— രസവദനം പ്രാപയതം
(തഥാ) യുവം സ-സ്തതി.	
ഉജ്ജ്യാണാം	— യുവാം ശോഭനസ്തതി. സേവമാനേ
അപി-രിപ്തായ	— അപിഭിപ്തായ, പടലേനപി ശിതദൃഷ്ടായ അധായ
കണ്വായ ചക്ഷുഃ	— തം നാമകായ ഋഷയേ ചക്ഷുരിന്ദ്രിയം
പ്രതി അധത്തം	— പ്രത്യസ്ഥാപയതം

അർത്ഥം.—അല്പയോ അശ്വികളേ. നൂറു തുളയുള്ള പീഡായത്രാഗ്രഹത്തിൽ തല ചീഴായി നിർത്തിയ അതിജ്വായി അതിലിട്ട ഉമിത്തിയിന്റെ ചുട്ട് തന്നത്ത പെള്ളുകൊണ്ട് നിങ്ങളുകുറിയെന്ന മാത്രമല്ല അലോത്തിന് സുഖകരവും രസകരവുമായ അന്നം ഏർത്തിച്ച കൊടുക്കുകയും ചെയ്യൂ. അതു പോലെ നല്ല സ്തതിയെ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന നിങ്ങൾ, പിളകെട്ടി, കാഴ്ചയുടനന്ത അധനായ കന്വന് വീണ്ടും കണ്ണുനോക്കി കൊടുത്തു.

8 യുവം യോനഃ ശയഃ പന്ധിതാ

യാപി ന്വതഃ ശ്വിനാ പുപ്യാ

അഭഞ്ചതഃ വന്തികാഃ ഹസോനിഃ

പ്രതിജംഘാ വിശ്വപലായാ അധത്തം

അനന്തം:-

- ഹേ അശ്വിനാ, യുവം — അശ്വിനേ, യുവാം
 പുഷ്പായ, നാധിതായ,
 ശയവേ — പുരാതനായ യാചമാനായ,
 ശയനാഗ്നേ ഋഷയേ
 ധേനു അപിനന്തം — നിവൃത്തപ്രസവാംഗാം പുനഃ
 പയസിനീമകുതം.
 (അപിച) വർത്തികാം — വൃകേണഗ്രസ്താം ചാടകസദൃശീം
 ശകിനിം.
 അഹസഃ നിഃ
 അമൃഞ്ചതം — വൃകസ്യക്ഷണാൽ
 നിരമോചയതം.
 (തഥാ) വിശ്വപലായാഃ — സംഗ്രാമേഹിന്ന ജംഘായൈ,
 വേലസ്യ സംബന്ധിന്യൈ
 (ആയസിം) ജംഘായാം
 പ്രതി അധത്തം — പ്രത്യസ്ഥാപയതം.

അർത്ഥം.-അല്ലയോ അശ്വികളേ, പുഷ്പികനും നിങ്ങളോടു്
 വന്ന യാചിച്ചവനുമായ ശയ എന്ന ഋഷിക്ക് (അഗ്നിഹോ
 ത്രാഭ്യാവശ്യങ്ങൾക്കു്) പേറുമാറിയ പശുവിനെ വീണ്ടും
 പാൽ കുറവുററതാക്കിക്കൊടുത്തു. കൂടാതെ ചെന്നായിനാൽ
 പിടിക്കപ്പെട്ട ചടകത്തോടൊത്ത പെൺപക്ഷിയെ ചെന്നായ
 യുടെ ഭക്ഷണത്തിൽ നിന്നു് മോചിപ്പിച്ചു. യുദ്ധത്തിൽ കണ
 കാൽ മുറിഞ്ഞ വേലന്റെ ചാർച്ചക്കാരിയായ വിശ്വപല
 ക്ക് ഇതമ്പുകൊണ്ടുള്ള കണകാൽ സ്ഥാനത്തു് പകരം വെച്ചു
 കൊടുത്തു.

9 യുവംശ്വേതംപേദവ ഇന്ദ്രഭുത
 മഹിഹനമശ്വിനാത്തമശ്വം
 ജോഹ്വത്രമര്യോ അഭിഭൂതിമുഗ്രം
 സഹസ്രസാംവൃഷണംവീഡ്വഞ്ശം.

അന്വയം -

ഹേ അശ്വിനാ, യുവം	— അശ്വിനൈ, യുവാം.
പേദവേ	— പേദനാപ്തേ രാഭേണ
ഇത്ര-ഉതം	— ഇത്രേണ യുവാഭ്യം. ദത്തം
അഹി-ഹനം	— ശത്രുണാം ഹനാരം
ഭോമുത്രം	— അതിശയേന സംഗ്രാമേഷ്വാ ഹ്യാതാരം
അര്യഃ അഭി-ഭൃതിം	— അര്യഃ, ശത്രുഃ അഭിഭാവകം
ഉഗ്രം	— വീര്യവന്തം
സഹസ്ര-സാം	— സഹസ്രസംഖ്യാകന്യ ധനസ്യ ഭാതാരം
വൃഷണം	— സേവനാരം, യുവാനം
വീള-അങ്ഗം	— ദൃഢാംഗം
ശ്വേതഃ (കംചിത്) അശ്വം	
അദത്തം	— പ്രായച്യതം

അന്വയം:—അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾക്കു ഇത്രൻ തന്നെ തും, ശത്രുക്കളെ ഹനിയുന്നതും, യുദ്ധങ്ങളിൽ ഏറ്റവും വീളി ഭക്ഷണവും, ശത്രുക്കളെ ജയിക്കുന്നതും, വീര്യവാന്തും ആയിരക്കണക്കിന് ധനം തരുന്നതും ചെറുപ്പവും, ഉറച്ച അവസ്ഥയുള്ള കൂടിയതുമായ ഒരു വെള്ളപ്പാതിരയെ നിങ്ങൾ പേദം എന്ന രാജാവിന്നു കൊടുത്തു

10 താവാ¹നാ²സ്വപ്³സേസ്യ⁴ജാതാ

ഹവാ⁵മഹേ⁶ അശ്വിനാ⁷നായ⁸ചാനാ⁹

ആന¹⁰ ഉപ¹¹വസ്യ¹²മാ¹³നാ¹⁴മേന¹⁵

ഗി¹⁶വോ¹⁷ജ്ഞാ¹⁸ന്നാ¹⁹ സു²⁰വി²¹തായ്²² യാതാ²³

അന്വയം -

നാ അശ്വിനാ	— നേനാവാശ്വിനൈ
സു-ജാതാ നാ വാ:	— ശോഭനജനനൈ ത്വായ യുവാം
നായചാനാ:	— ധനം യാചമാനാ: സ്തോതാ: വന്തം

അവസേ സു ഹവദമഹേ — രക്ഷണാത്മം സൃഷ്ടി ।
 ആഹവയാമഹേ
 ഗിരഃ ജുഷാണാ — സ്തുതിം സേവമാനൌ യുവാം
 വസു-മതാ രഥേന — ധനയുക്തേന രഥേന
 സുവിതായ — സൃഷ്ട പ്രാപ്തവ്യായ സുഖായ
 നഃ ഉപ ആ യാതം । — അസ്മാൻ ഉപാഗച്ഛതം

അർത്ഥം.—നേതാക്കളായ അശ്വികളേ, നൽപിറവികളോടു കൂടിയ ആ നിങ്ങളെ, ധനാത്മികളേ, സ്നേഹമുള്ളതായ ഞങ്ങൾ രക്ഷയ്ക്കായി നല്ലപോലെ വിളിക്കുന്നു സ്തുതികളെ ഇഷ്ടപ്പെടുന്ന നിങ്ങൾ ധനം നിറച്ച തേരിൽ ഞങ്ങൾക്ക് നേടേണ്ടും സുഖത്തിനായി ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽ വന്നുചേർന്നാലും

11 ആശ്വേനസ്യ ജവസാ നൃതനേ

നാസ്മേയാതം നാസത്യാസജോഷാഃ

ഹവേഹിവാമശ്വിനാരാതഹവ്യ

ശ്ശ്വശ്വത്തായാ ഉഷസോപ്യഷ്ടൌ

വ 19

അന്വയം :-

ഹേ നാസത്യാ,

അശ്വിനാ,

സ-ജോഷാഃ

ശ്വേനസ്യ

നൃതനേന ജവസാ

അസ്മേ ആ യാതം

രാത-ഹവ്യഃ വാഃ

ശ്വശ്വ-തായാഃ

— സത്യശീലാവശ്വിനൌ,

— സജോഷസൌ, സമാനപ്രീതി യുക്തൌ

— ശംസനീയ വേഗേന ഗച്ഛതഃ അശ്വസ്യ

— പ്രത്യഗ്രേണ വേഗേന സഹിത (യുവാം)

— അസ്മാൻ ആഗച്ഛതം

— യുവാഭ്യാം ദാതവ്യേന ഹവിഷാ യുക്തസ്സുൻ

— കാലാത്മകതയാ നിത്യായാഃ

ഉഷസഃ വി-ഉഷൌ — വിവാസനസമയേ
 ഹവേ ഹി — ആഹ്വയാമി, (യസ്മാദേവം
 തസ്മാൽ ആയാതം-ഹിഹേതൗ)

അർത്ഥം:-അല്പയോ സത്യശീലരായ അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ (രണ്ടുപേരും) ഒരുപോലെ പ്രീതരായി പുകഴ്ത്തേക്കു വേഗത്തോടെ പോകുന്ന കതിരയുടെ കടന്ന ശീശ്രുതയോടുകൂടി ഞങ്ങളുടെ അടുക്കാൻ വന്നാലും. നിങ്ങൾക്ക് സമർപ്പിക്കാനുള്ള ഹവിസ്സോടുകൂടിയവരായി സനാതനയായ ഉഷസ്സിന്റെ തെളിവിൽ ഞങ്ങൾ നിങ്ങളെ വിളിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് വന്നാലും.

വശ്യം 20-21. ജഗതിച്ഛന്ദഃ

1 ആവാഃ രഥം പുരുമായം മനോജുപം
 ജിരാശം യജ്ഞീയം ജീവന്യേഹവേ
 സഹസ്രകേതുവനിനം ഗതഭസുഃ
 ശ്രഷ്ടീവാൻ വരിവോധാമഭിപ്രയഃ

അനവധഃ:-

(ഹേ അശ്വിനൗ,)	
പുരുമായം	— ബഹുവിധകർമ്മാണം.
മനഃ-ജുപം	— മന ഇവ ശീശ്രു ഗച്ഛതം.
ജിര-അശ്വം	— ജവവദേശ്യാപേതം.
യജ്ഞീയം	— യജ്ഞഃഘോഷാതുലനം.
സഹസ്ര-കേതു	— അനേകധമം.
വനിനം	— ഉദേവനം.
ഗതഭ-വസു	— ഗതസംഖ്യാനൈഃ ധനൈഃ യുക്തം.
ശ്രഷ്ടീ-വാൻ	— ക്ഷിപ്ര സംഭജാനം.
വരിവഃ-ധാ	— ധനസ്യ ഭാതാരം.

വാം രഥം	— യുവയോഃ രഥം
ജീവസേ	— ജീവനാത്ഥം
അഭി പ്രയഃ	— ഹവിർല്ലക്ഷണമന്നമഭിലക്ഷ്യ
ആ ഹവേ	— ആഹവയാമി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വികളേ, ബഹുവിധകർമ്മങ്ങളോടു കൂടിയതും മനസ്സുപോലെ വേഗത്തിൽ പോകുന്നതും, ശീഘ്രഗാമികളായ കുതിരകളോടു കൂടിയതും, യജ്ഞങ്ങളിൽ വിളി ജ്ഞപ്രദാൻ അർഹയുള്ളതും അസംഖ്യം കൊടികളുള്ളനിഞ്ഞതും ജലത്തോടു കൂടിയതും നൂറുകണക്കിൽ ധനങ്ങൾ ഉൾപ്പെടുന്നതും, വേഗത്തിലെത്തേണ്ടിടത്തേത്തുന്നതും, ധനത്തെ വിതരണം ചെയ്യുന്നതും, ആയ നിങ്ങളുടെ തേരിനെ ഈ ഹവിരുന്നത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച് (വരുവാൻ) എന്റെ ജീവനത്തിന്നു വേണ്ടി ഞാൻ വിളിക്കുന്നു.

2 ഉർധ്വാധീതിഃ പ്രത്യസ്യപ്രയാമ
 ന്യായായിശസ്തുമ്പസായത ആദിശഃ
 സ്വദാമിഹമം പ്രതിയന്ത്യതയ
 ആവാമുജ്ജാനി രഥശ്വിനാത്ഥഹൻ

അനവയം:—

ഹേ അശ്വിനാ,	— അശ്വിനേ
അസ്യ പ്ര-യാമനി	— രഥസ്യ പ്രഗമനേസതി
ശസ്തുമ്പ	— (അശ്വിനോഃ) ശംസന്തേ, സ്തവതേ
ധീതിഃ	— അസ്മദീയാബുദ്ധിഃ
ഉർധ്വാ പ്രതി അധായി	— പ്രത്യസ്ഥായി
(തദനന്തരം) ദിശഃ	— ദേഷ്യവ്യാഃ സ്തതയോപി
ആ സം അയന്തേ	— അശ്വിഭ്യം സംഗമ്യന്തേച (ആകാരസ്സമുച്ചയേ)
(സ്നോതാഹം ച) ഘമം	— ക്ഷരണശീലമാഭ്യാദികം
സ്വദാമി	— സ്വാദുകരോമി

ഊതയഃ	— രക്ഷകാഃ പ്രതിപഃ (സംസ്താനാത്മം)
പ്രതി യന്തി	— പ്രതിഗച്ഛന്തി
(അപിച) വാ. രഥം	— യുവയോരഥം
ഊർജാനീ	— സൂര്യസ്യഭൂമിതാ
ആ അതഹൽ	— ആരൂഢവതീ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വികളേ, രഥത്തിന്റെ പോക്കിൽ അശ്വികളെ സ്തുതിക്കുന്നതിൽ ഞങ്ങളുടെ ബുദ്ധി മേല്പോട്ടു പോവുകയായി. പിന്നെ കാണത്തക്കപയായ ആ സ്തുതികളാ വട്ടെ അശ്വികളായ നിങ്ങളോടു ചേരുകയും ചെയ്യുന്നു. സ്നോ താവായ ഞാനും, ഷുകന്ന, ലലിയുന്ന നെയ്യു മുതലായ ഹവി സ്സാധനങ്ങൾക്കു് സ്വാദേണോടുകൂടി. രക്ഷകരായ പ്രതിഷ്ഠകൾ അവയെ സംസ്കരിച്ചാനായി ഏത്തിച്ചേരുന്നു. കൂടാതെ നിങ്ങളുടെ രഥത്തിൽ സൂര്യപുത്രി കയറിയല്ലോ.

3 സംയന്തിമഃ പസ്പ്രധാനാസോ അഗ്നത

ശുഭേമഖാ അമിതാ ജായവോരണേ

യുവോരഹപ്രവണേ ചേകിന്തേരഥോ

യദഗ്നിനാവഹമസ്സുരിമാപരം.

അന്വയഃ:—

മഖാഃ	— മഖവന്തഃ, യജേണാപേതാഃ
അമിതാഃ ജായവാഃ	— അപരിമിതാജയഗീലാ മനുഷ്യാഃ
രണേ ശുഭേ	— സംഗ്രാമേ ശോഭനധനായ
മിമഃ പസ്പ്രധാനാസഃ	— അന്യോന്യം സ്പർദ്ധമാനാഃ
യദി സം അഗ്നത	— യദസംഗച്ഛന്തേ
(തദാനീം) ഹേ	
അഗ്നിനാ,	— അഗ്നിനേ,
യദി സ്മാ.	— യേന (രഥേന) സ്നോതാരം പ്രതി

വരം ആ വഹമഃ — ശ്രേഷ്ഠം ധനം പ്രാപയമഃ
 (സഃ) യുവോഃ അഹ രഥഃ — യുവയോരേവരഥഃ
 പ്രവണേ — പ്രകഷ്ണേണ സംഭജനീയേ
 ഭൂതലേ
 ചേകിതേ — ജ്ഞായതേ
 (ദേവേഷു മധ്യേ യുവാമേവരക്ഷണാത്ഥം ശീഘ്രം രഥേനാ
 ഗച്ഛഥഃ)

അർത്ഥം.—യജ്ഞം ചെയ്തു അസംഖ്യം ജയശീലരായ മനു
 ഷ്യർ യുദ്ധത്തിൽ നല്ല ധനത്തിനുചേണ്ടി പരസ്പരം സ്പദ്ധിയ്ക്കു
 ന്നവരായി എപ്പോൾ നിങ്ങളെ പ്രാപിയ്ക്കുന്നുവോ അപ്പോൾ
 അശ്വികളേ, നിങ്ങൾ ഏതു രഥത്താൽ സ്നോതാവിന് ഉൽകൃ
 ഷ്ടമായ ധനം ഏത്തിയ്ക്കുന്നുവോ, നിങ്ങളുടെ ആ തേർ താഴത്തു്
 ഭൂമിയിൽ കാണപ്പെടുന്നു (പരസ്പരമത്സരികളായവരിൽ നി
 ങ്ങളാറെ സഹായിയ്ക്കാൻ ഉറയ്ക്കുന്നുവോ, അവരുടെ അടുക്കൽ
 തേർ എത്തുന്നു.) യജ്ഞാനുഷ്ഠാതാക്കളിൽ അഹ്നിയ്ക്കുന്നവരുടെ
 രക്ഷയ്ക്കായി നിങ്ങളുടെ തേരാണു് മറ്റുദേവന്മാരുടെതിനേക്കാൾ
 മുമ്പു എത്താറുള്ളതു്.

4 യുവം ഭജ്യം ഭൂമാണം വിഭിക്തം
 സ്വയക്തിഭിന്നിവഹന്താ പിതൃഭ്യേ ആ
 യാസിഷും വത്തിർവൃഷണാവിജേന്യം
 ദിവോദാസായ മഹിചേതിവാമവഃ

അന്വയം:—

ഹേ വൃഷണാ, യുവം	— കാമവഷ്കേ, യുവാം
വി-ഭിഃ ഭൂമാണം	— അഗ്നൈഃ ദ്രിയമാണം
ഗതം ഭജ്യം	— സമുദ്രേണിമഗ്നം തുഗ്രപത്രം
സ്വയക്തി-ഭിഃ	— സ്വയമേവയുജ്യമാനൈഃ
	അഗ്നൈഃ നൈ വിശേഷൈശ്ച
നി-വഹന്താ	— നിതരാം വഹന്തേ

പിതൃ-ഭ്യഃ ആ	— യത്ര പിതാതുഗ്രഃ ആസതേ താവൻപര്യന്തം
വി-ജേന്യം	— ദൂരേ വർത്തമാനം
വർത്തിഃ യാസിഷ്യം (അപിച)	— തുഗ്രസ്യഗൃഹം അഗച്ഛതം
ദിവഃ-ഭാസായ	— രാജേണ, യുവയോസ്സു-ബന്ധിതം
(ശംബരസ്യഹനനരൂപം)	
വാം അവഃ	— യുവയോഃ രക്ഷണം
മഹി ചേതി	— മഹൽ ഗംഭീരം (ഇതി അസ്മാഭിഃ ഉത്തായതേ)

അർത്ഥം.-അല്പയോ കാമവഷ്കരേ, കതിരപ്പറത്തുപോയി സമുദ്രത്തിൽ മുങ്ങിയ ഭജ്യവിനെ നിങ്ങൾ സ്വയം പുട്ടപ്പെടുന്ന കതിരകളോടും തോണികളോടുംകൂടി കരയേററി, അച്ഛൻ തുഗ്രൻ എവിടെയോ, ദൂരെയുള്ള ആ ഗൃഹത്തിൽ എത്തിച്ചേർന്നു. കൂടാതെ ശംബരവധം കൊണ്ടു ദിവോഭാസനെന്ന രാജാവിന്നു് ചെയ്ത നിങ്ങളുടെ രക്ഷണം മഹത്തരന്നു്, ഗംഭീരമെന്നു്, ഞങ്ങളാൽ അറിയപ്പെടുന്നു.

5 യുവാൻശ്ചിനാവപ്ഷേ യുവാ യുജം
രഥം വാണീയേമതുരസ്യശർധ്യം
ആവാപതിത്വം സഖ്യായജഗ്മുഷി
യോഷ്വാവൃണീതജേന്യാ യുവാപതി

വ 20

അനവയം:-

ഹേ അശ്ചിനാ, യുവോഃ	— അശ്ചിനേന, യുവയോഃ
വാണീ	— വർണ്ണനീയേന, പ്രശസ്യത, അശ്വൈ
യുവാ-യുജം രഥം	— യുവാഭ്യോ യുജമാനം രഥം
(ആജിയാവനസമയേ)	
അസ്യ (യൽ) ശർധ്യം	— പ്രാപ്യമാദിത്യാവ്യം അവധിഭൂതം ലക്ഷ്യം

വപുഷേ	— ശോഭാത്മം
(തൽ) യേമതുഃ	— സച്ഛേദ്യോദേവേഭ്യഃ പുഷ്പം പ്രാപയാമാസതുഃ
(തദനന്തരം) ആ ജഗ് മുഷീ	— ആഗതവതീ
ജേന്യാ	— ആജിയാവനേന ജീയമാനാ
യോഷാ	— സൂര്യോ
വാം സഖ്യായ	— സഖിത്വായ (യുവയോഃ)
'യുവാം പതി'	— യുവാമേവ ഭത്താരൗ ഇതി
പതി-ത്വം അവൃണീത	— വൃതവതീ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വപികളേ, വണ്ണിച്ചു പുകഴ്ത്തപ്പെടേണ്ട നിങ്ങളുടെ കതിരകൾ, നിങ്ങളാൽ തന്നെ പൂട്ടപ്പെട്ടു തേരിനെ, ഓട്ടപ്പന്തയും നടന്നപ്പോൾ അതിന്റെ പ്രാപ്യസ്ഥാനമായ ആദിത്യനെന്ന യാതൊരു ലക്ഷ്യം ശോഭാത്മം, എളുപ്പത്തിൽ കാണത്തക്കവിധമുണ്ടായിരുന്നുവോ, അതിനെ എല്ലാ ദേവന്മാർക്കും മുമ്പ് എത്തിച്ചു. പിന്നീട് ഓട്ടപ്പന്തയ്ക്കാൽ ജയിക്കപ്പെടേണ്ടവളായ സൂര്യവന് സഖിത്വത്തിനായി 'നിങ്ങൾ തന്നെ ഭർത്താക്കന്മാർ' എന്ന് ഭർത്തൃത്വം വരിച്ചു. (വിവാഹസൂക്തത്തിൽ സൂര്യ സോമനെ വരിച്ചതായി പറയുന്നു. അശ്വപികൾ സൂര്യചന്ദ്രന്മാരാണെന്ന് ശ്രുതിയുണ്ട്. അപ്പോൾ സോമനും അശ്വപികളിൽ ഒരാളാകുമല്ലോ. അങ്ങിനെ വേണം ഈ വൈരുദ്ധ്യം വിശദീകരിക്കുവാൻ എന്നു തോന്നുന്നു.)

6 യുവം രേഭം പരിഷ്കതേതതഷ്ടമോ

ഹിമേനഃ പരിതപ്തമത്രയേ

യുവം ശയോരവസം പിപ്യഥ്വ

പ്രദീപ്തം വന്ദനസ്താര്യായാ

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വപിനേ) യുവം

രേഭം

— യുവാം തം നാമകൃഷിം

പരി-സുതേ ഉരുഷ്യഥഃ

— പരിതഃ പ്രേരകാൻ, ഉപദ്രവാൽ
(ഉപപതനാൽ) രക്ഷഥഃ

(തഥാ) അത്രയേ

പരി-തപ്തം

ഘൃതം

ഹിമേന

(അപിച) ശയോഃ

ഗവി അവസം

യവം പിപ്യഥുഃ

(തഥാ ജീർണ്ണാങ്ഗം)

വന്ദനഃ

ദീപ്തേണ ആയുഷാ

പ്ര താരി

— തംനാമേഘേഽപര്യയേ പരിതസ്തപ്തം

— അസ്യദൈഃ പ്രക്ഷിപ്തംതുഷാഗ്നിഃ

— ശീതോദകേന (അവാദയേഥാ)

— തംനാമഃ ദൃഷേഃ

— നിവൃത്തപ്രസവാം ധേനൗ

രക്ഷകംപയഃ

— യവാം പ്രവചിതവന്തൗ

— തന്നാമാദ്യധിഃ

— യവാദ്യോം പ്രവചിതഃ

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വികളേ, രേഭണെന്ന ദൃഷിയെ ഏല്പിക്കപ്പെട്ട കിണറിൽ വീണതിൽ നിന്ന് രക്ഷിച്ചു. അത്രീ എന്ന ദൃഷിയുവേണ്ടി നാലുപാടും ചുട്ടുപഴുത്ത ഉമിത്തിയിണെ തണുത്ത വെള്ളം കൊണ്ട് നിവാരണം ചെയ്തു ശയ്യ എന്ന ദൃഷിക്ക് പേദമായി പയ്യിൽ നിങ്ങൾ പാൽ വചിപ്പിച്ചു അതുപോലെ ജീർണ്ണാങ്ഗനായ വന്ദനൻ എന്ന ദൃഷി ദീപ്തായ സ്പുകൊണ്ട് നിങ്ങളാൽ വചിപ്പിക്കപ്പെട്ടു.

7 യവം വന്ദനം നിര്യതം ജരണ്യയാ

രഥം നദ്രോകരണാ സമീനഥഃ

ക്ഷേത്രാദാവിപ്രം ജനമോ വിപന്യയാ

പ്രവാമത്രവീധതേ ദംസനാഭവൽ

അന്വയം.—

ഹേ ദ്രോ, യവം

ജരണ്യയാ നിഃ—ദൃതം

വന്ദനം കരണാ

— ദർശനശീലൗ, യവാം

— ജരയാ നിശ്ശേഷേണ പ്രാപ്തം

— കമ്മണാം കന്താദൈവ

(ശിപ്പകശലൗ)

രഥം ന	— യഥാ ശില്പിജിണ്ണം രഥം പുനരപ്യഭിനവം കരോതി തപേൽ
സം ഇന്ദ്രപഥഃ	— സമധത്തം, പുനഃ യുവാനമകുരുതം
൪ (അപിച) വിപന്യയാ	— സ്തത്യാ, ഗർഭസ്ഥനവാരദേവേന സ്തതൗസന്തൗ
ക്ഷേത്രാൽ	— മാതുരുദരലക്ഷണാൽ ജന്മസ്ഥാനാൽ
വിപ്രം ആ ജനമഃ	— മേധാവിനമൃഷിം ജനയഥശ്ര (ആകാരസ്സമുച്ചയേ)
(തഥാ) വാം ദംസനാ	— യുപയോഃ രക്ഷണാത്മകം കർമ്മ
അത്ര വിധതേ	— അസ്മൈ പരിചരതേ യജമാനായ
പ്ര ഭുവൽ	— പ്രവേതു

അർത്ഥം—അല്ലയോ ദശനീയരേ, ജര നിറച്ചും ബാധിച്ചു വരുന്നതെന്ന ഋഷിയെ ശില്പവിദ്യാകശലമാരാശി കരുതുന്നിരിക്കാൻ കേടുവന്ന തേരിനെ പണിഞ്ഞു പുതുക്കുന്നപോലെ, നിങ്ങൾ വീണ്ടും യുവാവാക്കി. കൂടാതെ ഗർഭസ്ഥനായ വാരദേവനാൽ സ്തുതിക്കപ്പെട്ട് (അമ്മയുടെ വയറ്റിലെ) ഗർഭസ്ഥനത്തുനിന്ന് ആ മേധാവിയായ ഋഷിയെ ജനിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു അതുപോലെ നിങ്ങളുടെ രക്ഷണകർമ്മം ഈ പരിചാരകന്നും (യജമാനനും) വേണ്ടപോലെ ഭവിക്കട്ടെ.

8 അഗ്ച്ഛതം കൃപമാണം പരാവതി
പിതൃസ്വസ്വത്യജസാ നിബാധിതം
സ്വപ്തീരിത ഊതീര്യവോരഥം
ചിത്രാ അഭികേ അപേന്നഭിഷ്ടയഃ

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിനേ,

പരാ-വതി	— ദുരദേശേ സമുദ്രമധ്യേ
സ്വസ്യ പിതൃഃ	— തുഗ്രസ്യ
ത്യജസാ നി-ബാധിതം	— ത്യാഗേനപിവിതം ഭജ്യം
കൃപമാണം	— യുവാംസ്തവന്തം
അഗച്ഛതം	— രക്ഷണാത്ഥം യുവാം ഗതവന്തേ
(യസ്മാദേവം തസ്മാൽ)	
സ്വഃ-വതീഃ	— സ്വാർത്ഥ്യഃ, ശോഭന ഗമനയുക്താഃ
ഇതഃ ചിത്രാഃ	— ഇതോമുഖാൽ ചായനീയാഃ
യുവാഃ അഹ ഉതതീഃ	— യുവയോരേവരക്ഷാഃ
അഭീകേ അഭീഷ്ടയഃ	— സഭീപേ സഭൈഃ
	പ്രാണിഭിരഭ്യേഷണീയാഃ
അവേൻ	— വേനി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വികളേ, ദുരദേശത്തു് സമുദ്രമധ്യത്തിൽ അച്ഛനായ തുഗ്രനാൽ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടപോലെ അയയ്ക്കപ്പെട്ട് കഷ്ടപ്പെട്ട നിങ്ങളെ സ്തുതിച്ച ഭജ്യവിന്റെ രക്ഷയ്ക്കു് നിങ്ങൾ ചെന്ന അപ്രകാരമിരിയ്ക്കെ, എപ്പോഴും ആശ്രിതരക്ഷയ്ക്കായി നന്നായി പൊയ്ക്കാണ്ടിരിക്കുന്ന നിങ്ങളുടെ രക്ഷകൾ തന്നെയാണു് അതുതൽക്കു് എല്ലാ പ്രാണികളാലും തേടേണ്ടതായി വന്നിരിയ്ക്കുന്നതു്.

9 ഉതസ്യോവാം മധുമന്തക്ഷികാരപ
നഭേസോതസ്യൗശിജോഹവന്യതി
യുവംഭധീചോമന ആവീവാസമോ
മാശിരഃ പ്രതിവാമശ്യാവദൽ

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിനേ) ഉത

മധു-മൽ വാ.	— മധുമന്തേ യുവാം
സ്യോ മക്ഷികാ	— സരോഽഥ മധുകാമാസതീ
അരപൽ	— അസ്തമൽ,
(തഥാ) ഔശിജഃ	— ഉശിജഃ പുത്രഃ കക്ഷിവാൻ

സോമസ്യ (പാനേന

യുവയോഃ) മദേ

ഘവന്യതി

യുവം.

— ഹർഷേനിമിത്തഭൂതേസതി

— യുവാമാഹവതി

— യുവാം ച തസ്യൈക്ഷികായൈ
മധുഭാതും മധുവിദ്യാത്മിനൗ
സന്തൗ

ഭധീചഃ

— അഥർവ്വണസ്യ ഋഷേഃ

മനഃ ആ വിവാസമഃ

— ചിത്തം ശുശ്രൂഷയാപര്യചരതം

അഥ

— തസ്മിൻ പ്രീതേസതി

അശ്വപ്യം

— യുവാഭ്യോംപ്രതിഹിതം അശ്വ
സ്യസംബന്ധിയൽ

ശിരഃ (തൽ) വാം പ്രതി

— യുവാം പ്രതി

(മധുവിദ്യം) വദൽ

— അവദൽ

അർത്ഥം.—ഇതു കൂടാതെ മധുപോടുകൂടിയ നിങ്ങളെ തേനീച്ച
മധുകാമയായി സ്തുതിച്ചു (അപർച്ഛ് നിങ്ങൾ മധുകൊടുത്തു.)
അതുപോലെ ഉശീകൃപുനായ കക്ഷിവാൻ (ഞാൻ) സോമപാ
നത്താൽ ഹഷിച്ചു നിങ്ങളെ വിളിക്കുന്നു. നിങ്ങൾ തേനീച്ച
യ്ക്കു മധുകൊടുക്കാനായി മധു വിദ്യാത്മികളായി അഥർവ്വണപുത്ര
നായ ഭധീചിയുടെ മനസ്സ് ശുശ്രൂഷയാൽ പ്രസാദിപ്പിച്ചു. അ
ദ്ദേഹം പ്രീതനായപ്പോൾ നിങ്ങളാൽ അദ്ദേഹത്തിന്ന് വെള്ള
പ്പെട്ട കതിരത്തല യാതൊന്നൊ, അത് നിങ്ങൾക്കു മധുവിദ്യ
പറഞ്ഞു തന്നു. (സോമത്തിന്ന് മഹത്തും ആന്തരവുമായ ഭാവ
വും, ബാഹ്യമായ രൂപവും ഉള്ളതുപോലെ മധുവിന്നും രണ്ടു രൂ
പങ്ങൾ ഉണ്ട്. വിഷം സൂര്യൻ സങ്കല്പിച്ചപ്പിച്ച് അമൃതീ
കരിക്കുന്നതാണ് ദിവ്യമായ മധു. തേനീച്ച ഉണ്ടാക്കുന്നത്
അതിന്റെ ബാഹ്യമായ, സ്ഥൂലമായ ഒരു രൂപം)

10 യുവം പേദവേപുതവാർമശ്വിനാ

സ്പ്രധാംശ്വേതം തത്ത്വാർദവസ്യമഃ

ശരൈര്യദിദ്യം പൃതനാസുഭഷർ.

ചർകൃത്യമിദ്രാവിവചഷ്ണീസഹം.

അന്വയം —

ഹേ അശ്വിനാ, പേദവേ	— അശ്വിനൗ, തംനാജ്ഞോജ്ഞേ
പുരു-വാരം	— ബഹുഭിപുരണീയം
സ്പൃധാം	— സംഗ്രാമേന്ദ്രധർമ്മാനാനാം ശത്രുണാം
തതതാരം	— താരകം
ശരൈര്യഃ	— യോദ്ധ്യഭിഃ
പുതനാസു ദന്ധരം	— സംഗ്രാമേന്ദ്ര തരീതുമശക്യം
അഭി-ഭ്യം	— അഭിഗത ദീപ്തി
ചർകൃത്യം	— സമ്പ്രേഷുകാര്യേന്ദ്ര പുനഃപുനഃ പ്രയോജ്യം
ഇദ്രം-ഇവ	
പുഷ്ണി-സഹം	— ഇദ്രഃ യഥാ ശത്രുൺ അഭിവേതി ഏവം ശത്രുണാമഭിവേതിതാരം
ശ്വേതം	— ശുഭവർണ്ണം, ഇദ്രാൽ ലബ്ധമശ്വം
യവം ദിവസ്യഥഃ	— യവാം ദത്തവന്തൗ

അർത്ഥം.—അല്പയോ അശ്വികളേ, പേദവെന്ന രാജാവിന്നു് ഏല്പാവരാലും വരണീയവും യുദ്ധത്തിൽ എതിരുന്ന ശത്രുക്കളെ മറികടക്കുന്നതും യോദ്ധാക്കളാൽ പോരിൽ നേരിടാൻ വയ്യാത്തതും, തേജസ്സററതും ഏല്പാ കാര്യങ്ങളിലും ഉപയോഗയോഗ്യവും ഇന്നനെപ്പോലെ ശത്രുക്കളെ മയിക്കുന്നതും ഇദ്രാൽ നിന്നു് ലഭിച്ചതുപോലെ വെള്ളക്കുതിരയെ നിന്നും കൊടുത്തു വല്ലൊ

വക്തൃം 22-23 ഗായത്രി, കകപ്, കാചിരാട്, നഷ്ടരൂപി, തനശിരാ ഉഷ്നിക്, വിഷ്വാദന്ധഹതി, കൃതിഃ വിരാട്—
ഹന്താംസി

1 കാ¹ഠായ¹യോ¹ത്രാ¹ശ്വി¹നാ¹പാം.

കോ¹പാം¹ യോ¹ഷ് ഉ¹യോഃ¹

ക¹ഥാ¹പി¹ധാ¹ന്യ¹പ്ര¹ചേ¹താം

അനന്തം:-

- ചെ അശ്വിനാ, വാം — അശ്വിനേ, യുവാം
- കാ ഹോത്രാ — കീട്ടശീസ്തുതിലക്ഷണവാക്
- രാധൽ — ആരാധയതി, പ്രീതേ
- കരോതി

(യുവയോർമ്മാഹാരമൃഗരൂപാസ്തുതിർന്നാസ്തി)

- (കിം ച) വാം ഉദയോഃ — യുവയോർമ്മയോഃ
- ജോഷേ കഃ — ജോഷണേ, സേവനേ,
- പ്രീണനേ, സമർത്ഥസ്തോതാ
- കോവിദ്യതേ?

(യുഷ്മൽ ഗുണാഭിജ്ഞഃ കശ്ചിദപി നാസ്തി)

- അപ്ര-ചേതാഃ — യുവയോർമ്മാഹാരമുജാനൻ
- കുമാ വിധാതി? — കേന പ്രകാരേണ പരിചരതി?
- (യുഷ്മദവിഷയം പരിചരണം ന കർത്തവ്യം)

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളെ എപ്രകാരമുള്ള സ്തുതി പ്രീതിപ്പെടുത്തുന്നു? (നിങ്ങളുടെ മാഹാരത്യത്തിന്നു രൂപമായ സ്തുതിയില്ല.) നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരെ സേവിക്കുന്നതിൽ, പ്രീണിപ്പിക്കുന്നതിൽ ഏതു സ്തോതാവാണ് സമർത്ഥനായറിയപ്പെടുന്നത്? (നിങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങൾ വേണ്ടപേർക്കെ അറിയുന്നവനാക്കില്ല) നിങ്ങളുടെ മാഹാരത്യം അറിയാതെ നിങ്ങളെ എങ്ങിനെയാണ് പരിചരിക്കേണ്ടത്, ഉപാസിക്കേണ്ടത്? (നിങ്ങളെപ്പുംബന്ധിച്ച ഉപാസന ചെയ്യാൻ ശക്യമല്ല.)

- 2 വിഭാംസാവിദ്യൂർ:പുച്ഛേ
- ഭവിഭാനിത്മാപരോ അചേതാഃ
- നൃപിനാമന്തേ അക്രൗ

അനന്തം:-

- ഇത്മാ — ഇത്ഥം, അനേന, പുച്ഛാക്ക
- പ്രകാരേണ
- അവിഭാൻ — അവിജ്ഞസ്തോതാ
- വിഭാംസേ ഇൻ — സർവ്വജ്ഞാവശ്വിനാവേവ

ഭര:	— ഓരാണി, സുതിപരിചരണ
	യോ: ഉപായഭൂതാൻ മാഗ്ദാൻ
പുച്ഛേൽ	— പ്രഷ്ടമഹ്തി
അപര:	— അശ്വിഭ്യോമന്യസ്സുച്ഛോപി
അപേതാ:	— ചേതസാ, ജ്ഞാനേനരഹിത:
(തസ്മാൽ അശ്വിനാവേവ പുച്ഛേൽ)	
(തൈപ) അത്രേ	— ശത്രുഭിരനാക്രാന്തേ
ന ന ചിത് മരേന്ത	— ക്ഷിപ്രമേവ മനുഷ്യസ്തോതരി
	(ഭേതാനഗ്രഹതയാ
	സനിം ധത്ത:)

അർത്ഥം—മുൻപറഞ്ഞ പ്രകാരം അറിവററ സ്തോതാവ് സ
 വ്ജ്ഞരായ അശ്വികളോടു തന്നെ സുത്യപാസനങ്ങളുടെ മാഗ്ദ
 ങ്ങൾ ചോദിക്കാനുറിക്കുന്നു. അശ്വികളിൽ നിന്ന് അന്യൻ
 (അശ്വികളല്ലാതെ ആരും ഈ വിഷയത്തിൽ) അറിവററവനാ
 കുന്നു. അതിനാൽ അശ്വികളോടു തന്നെ ചോദിക്കുന്നു. അവർ
 ശത്രുക്കളാൽ ആക്രമിക്കപ്പെടാത്തവരല്ലോ. (സ്തോതാവിൽ
 ക്ഷണംകൊണ്ട് അവർ ഭേതാനഗ്രഹത്തിന്ന് പ്രത്യക്ഷരാവും).

3 താവിഭാഃസാഹവാമഹേവാം
 താനോ വിഭാഃസാമന്വോചേതമഭ്യ
 പ്രാച്ഛ്യമാനോയവാക്:

അനവയം:—

(ഹേ അശ്വിനേ,)	
വിഭാഃസാ താ വാം	— സർവ്വാജ്ഞതൈ യവാം
ഹവാമഹേ	— ആഹ്വതാമഹേ
താ വിഭാഃസാ ന:	— താപഭിജ്ഞേ യവാമസൃഭ്യം
മന്ത	— മനനിയം, ജ്ഞാതവ്യം
	സ്തോത്രം

- അദ്യ വോചേതഃ — അസ്തിൻകാലേ ബ്രുവാണൈ
ഭൂയാസ്തം
(സചാഹം) യവാകഃ — യവാഃ കാമയമാനഃ
ഭയമാനഃ — യവാഭ്യോഃ ഹവിഃ പ്രയച്ഛൻ
പ്ര ആച്ഛൻ — പ്രകർഷേണ സ്തൗമി

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അശ്വികളേ, സർവ്വജ്ഞരായ ആ നിങ്ങളെ ഞാൻ വിളിക്കുന്നു. വിജ്ഞരായ നിങ്ങൾ ഞങ്ങൾക്കറിയാത്തതും സ്പതോത്രം ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞു തന്നാലും. ഞാനാകട്ടെ, നിങ്ങളുടെ അനുഗ്രഹമിച്ഛിക്കുന്നവനും, ഹവിസ്സർപ്പിക്കുന്നവനുമായി സ്മരിക്കുന്നു.

4 വിപ്ലച്ഛാമിപാക്യാ ഽ ഽ നദേവാൻ
വഷട് കൃതസ്യോഭ്തസ്യോ
പാതം ച സഹ്യസോ യവം ച രഭ്യസോനഃ

അന്വയം:-

- (ഹേ അശ്വിനേ,
യവാം) വി പ്ലച്ഛാമി — വിശേഷേണ പ്രഷ്ടുമിച്ഛാമി
പാക്യാ — പക്തവ്യപ്രജ്ഞാൻ,
അപരിപക്വപ്രജ്ഞാൻ
(അന്യാൻ) ദേവാൻ ന (പ്ലച്ഛാമി)
ഹേ ദേവോ, യവാഃ — ദൌനിയേ, യവാഃ
വഷട്- കൃതസ്യ — വഷട്ക്കാരേണാഗ്നൗ ഹൃതസ്യ
അഭ്തസ്യ — ആശ്വര്യഭൃതസ്യ, മഹതഃ
സഹ്യസഃ — അതിശയേന ബലോല്പാദകസ്യ
സോമസ്യസ്വാംശ
ലക്ഷണമേകദേശം.
പാതം ച — പിബതം ച
നഃ ച രഭ്യസഃ — അസ്താൻ ച അതിശയേന
രഭസിനഃ, പ്രൌഢോദ്യമാൻ
കരുതം

അർത്ഥം.-അല്പയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളാടു വേണ്ടപോലെ ചോദിക്കുന്നു. അറിവിന്നുപിറ്റാത്ത മറ്റു ദേവന്മാരോടു ചോദിക്കുന്നില്ല അല്പയോ ഭഗനീയരേ, ആ നിങ്ങൾ വഞ്ച്കാരന്മാരോടുകൂടി അഗ്നിയിൽ ഹോമിച്ചതും, മഹത്തും, ഏതറവും ബലമുണ്ടാക്കുന്നതും, സാരദ്രുതവുമായ മസാമത്തിന്റെ ഭാഗപാനം ചെയ്യാലും, ഞങ്ങളെയാകട്ടെ, (ഏതന്ന) ഏതറവും പ്രവൃത്തസ്വരൂപരാക്കുകയും വേണം.

5 പ്രയാഘോഷേ ശ്വഭവാണേന ശോഭേ

യയാ വാചായ ജതി പത്രിയോവാ

പ്രൈഷയൻ വിഭാൻ

വ. 22

അന്വയം:-

യാ പ്ര	— യുഷ്മദീയസ്സതി രൂപവാക് പ്രഭവതി
ഘോഷേ	— ഘോഷാഖ്യായാ പുത്രസുഹസ്താഖ്യേഽഭ്യർഷൗ
ശ്വഭവാണേന	— ശ്വഭോച (നവാഭേമ)
(സാവാക്) ശോഭേ	— ശോഭതേ
യയാ വാചാ	— സ്തുതിലക്ഷണയാവാചാ
പത്രിയഃ	— ആത്ംഗിരസകലോല്യന്തഃ കക്ഷിവാൻ
വാ. യജതി	— യവാം പൂജയതി, സ്തൗതി (സാവാഗപി ശോഭതേ)
ഇഷ-യഃ ന	— അന്നമാമ്മനഃ കായയമാനശ്ച
വിഭാൻ	— സ്തുത്യഭിജ്ഞഃ കക്ഷിവാൻ
പ്ര (ഭവതു)	— യുഷ്മന്നേഗ്രഹാൻ സസൃഷ്ണകാമോ വേതു

അർത്ഥം.-നിങ്ങൾക്കു സ്തുതിരൂപമായ യാതൊരുവാക്കു ഉൾകൃഷ്ടമായി ഭവിക്കുന്നുവോ, അതു ഘോഷയുടെ പുത്രനായ സുഹസ്താഖ്യൻ എന്ന ഭൃഷിയിലും, ഉജ്ജ്വലവും ശോഭിക്കുന്ന ഏ

തൊരു സ്തുതിവാക്കിനാൽ അദ്ദേഹിരസകലജാതനായ കക്ഷി
വാൻ നിങ്ങളെ സ്തുതിക്കുന്നു, ആ വാക്കും ഗോദിക്കുന്നു. അന്ന
മിച്ഛിക്കുന്നവനും സ്തുതിജ്ഞാമായ കക്ഷിവാൻ നിങ്ങളുടെ അ
നഗ്രഹംകൊണ്ട് പുണ്യകാമനാകട്ടെ

6 ശ്രുതം ഗായത്രം തകവാന

സ്യാഹം ചിദ്ധിരിരോഗിനാവാം

ആക്ഷിശ്വസ്യേതിദൻ

അന്വയം -

ഹേ അശ്വിനാ, ഗായത്രം - അശ്വിനേ, ഗായത്രം സ്തോത്രം

തകവാനസ്യ - സ്ഖലതീഗതേഃ, അന്വസ്യ
ഋഗ്യാശ്വസ്യ സംബന്ധി

ശ്രുതം - അശ്വത്തം

ഹേ ശുഭഃ പത്നീ, അഹം

ചിതീ - ശോഭനസ്യ കമ്മണഃ

പാലയിതാരേ, അഹമിവ

വാം ഹി - യുവാമേവ

അക്ഷി ആ ദൻ - യുവാധ്യാംഭരേണ ചക്ഷുഷീ

ആദോനഃ

(സഃ) രിരേ - സ്തുതവാൻ

(തസ്മൈ ഇവ മഹ്യമപ്യഭീർത ഫലം പ്രയച്ചതം)

അർത്ഥം-അല്ലയോ അശ്വികളേ, കണ്ണുകാണാതെ ഇടറി
നടന്ന ഋഗ്യാശ്വന്റെ ഗാനയോഗ്യമായ സ്തോത്രം നിങ്ങൾ
കേട്ടു (കൈക്കൊണ്ടു) വല്ലോ അല്ലയോ സർവ്വകമ്മപാലകന്റേ,
എന്നെപ്പോലെ നിങ്ങളാൽ കൊടുക്കപ്പെട്ട കണ്ണുകൾ സ്വീകരി
ച്ചിട്ടാണല്ലോ അദ്ദേഹം സ്തുതിച്ചത് അദ്ദേഹത്തിന്നെന്നപോ
ലെ എനിക്ക് അഭീഷ്ടഫലം തന്നതല്ലേ

7 യുവം ഹൃദാസ്തമഹോരൻ
 യുവം വായംനിരതതംസതം
 താനോവസുസുഗോപാസ്യാതം
 പാതംനോവ്വകാഭാലായോഃ

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിനേ, യൽ

മഹി രൻ

— യസ്മാൽ മഹതോ ധനസ്യ
 രാതാരൌ, ദോതാരൌ

യുവം ഹി (കുംഭന)

ആസ്തം

നിഃ-അതതംസതം

— യുവാമേവ ധനാനി
 നിരഗമയതം

(രക്ഷകൗ നാശകാവപിയുവാമേവ)

ഹേ വസു,

— വാസയിതാരാവശ്വിനേ,

താ യുവം നഃ

സു-ഗോപാ വാ

— താദൃശൌ യുവാം സുഷുഗോപ
 യിതാരൌച
 (വാശസ്യശ്ചാതേമ)

സ്യാതം

— ഭവതം

(അവിച) നഃ

അഘ-യോഃ

— അഘം, പാപഫലമസ്മദ്യ
 മിച്ചതഃ

വ്യാകാശ് പാതം

— ന്വേനാൽ രക്ഷതം

അർത്ഥം.—അല്ലയോ അശ്വികളേ, യാതൊരു കാരണത്താൽ മഹത്തായ ധനം കൊടുക്കുന്ന നിങ്ങൾ തന്നെ ഒരാളുടെ ധനത്തെ പോക്കുകയും ചെയ്യുന്നു, (ആ കാരണത്താൽ) രക്ഷകതം വിനാശകതം നിങ്ങൾതന്നെയാണ്. എല്ലാവരെയും അതാതിടത്തു് വസിപ്പിക്കുന്നവരേ, ആ നിങ്ങൾ ഞങ്ങൾക്ക് നല്ല രക്ഷിതാക്കളായും ഭവിക്കുന്നു. കൂടാതെ, ഞങ്ങൾക്ക് പാപഫലമായ കഷ്ടപ്പാട് വരുത്തുവാനിച്ഛിക്കുന്ന കള്ളനിൽ നിന്ന് രക്ഷിക്കുന്നു..

8 മാകസൈധാതമ്യമിത്രിണേനോ
മാകത്രാനോ ഗൃഹേഭ്യോധേനവോഗുഃ
സ്തന്നാഭ്യോ അശിശ്വഃ

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിനേ,

അമിത്രിണേ കസൈ

നഃ മാ അഭി ധാതം

— ചിദപി ശത്രുവേ

— അസ്സാൻ ആഭിമുഖ്യേന

മാസ്ഥാപയതം

(അപിച) നഃ ഗൃഹേഭ്യഃ

സ്തന്ന-ഭ്യഃ

— അസ്സാകം ഗൃഹേഭ്യസ്സകാശാൽ

— സ്തന്നൈവ്യാസാൻ മനുഷ്യാംശ്ച

പാലയന്ത്യഃ

ധേനവഃ

അശിശ്വഃ

അകത്ര (ചിൽ)

മാ ഗുഃ

— ഗാവഃ

— ശിശൂനാ, വത്സേനരഹിതാഃ

— അസ്സാഭിരഗമ്യപ്രദേശേ

— മാഗച്ഛന്തു

അർത്ഥം—അല്ലയോ അശ്വികളേ, അമിത്രമായ, ശത്രുവാ
മുള്ള ആരുടെയെങ്കിലും മുമ്പിൽ ഞങ്ങളെ വിട്ടുനിർത്തരുതേ.
കൂടാതെ, ഞങ്ങളുടെ ഗൃഹസമീപത്തിൽ നിന്ന് പൈക്കുട്ടിയെ
യും മനുഷ്യരെയും (പാൽകൊടുത്തു) പാലിയ്ക്കുന്ന പശുക്കൾ
കുട്ടിയെപ്പിരിഞ്ഞു, ഞങ്ങൾക്ക് പോകാൻ വയ്യാത്ത പ്രദേശ
ത്തിൽ പോകരുതു്.

9 ഹീയൻ മിത്രധിതയേ യവാക

രാധേചനോമിമീതം വാജവന്തൈ

ഇഷേചനോമിമീതം ധേനുവന്തൈ

അന്വയം:—

(ഹേ അശ്വിനേ,

യവാക

മിത്ര-ധിതയേ

— യവാഃ കാമയമാനാഃ സ്തോതരഃ

— മിത്രാണാം, ബന്ധുജനാനാം

ധാരണാർത്ഥം

ഭവിയൻ	— യുഷുൽ സകാശാൽ ധനാനി ഭവന്തി, പ്രാപ്തവന്തി
(അതഃ) നഃ വാജ- വത്യേ ച രായേ	— അസ്യാനപിബലയുക്താ യധനായച
മിമിതഃ	— കന്തതഃ
(തഥാ) ധേനു-മത്യേ ഇഷ്ടേച	— ധേനുഭിര്യുക്തായ അന്നായ ച
നഃ മിമിതഃ	— അസ്യാൻ കന്തതഃ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ അശ്വവികളേ, നിങ്ങളുടെ അനുഗ്രഹം ക്ഷമിക്കുന്ന സ്നേഹത്താക്കൽ ബന്ധുജനങ്ങളുടെ രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി നിങ്ങളുടെ അടുക്കൽ നിന്നു് ധനം നേടുന്ന ഞങ്ങളെ ബലത്തോടുകൂടിയ ധനത്തിന്റെ സ്വാമികളാക്കണം. പശുക്കളോടുകൂടിയ അന്നത്തിന്നും ഉടയവരാക്കണം. (ബലയുക്തമായ ധനവും ഗോയുക്തമായ അന്നവും തന്നതല്ലെന്നും)

10 അശ്വിനോ അസനം രഥം
മനുശ്വം വാജിനിവതോഃ
തേനാഹം ഭൂരിചാകന

അന്വയം:-

വാജിനി-വതോഃ	— വാജം, ബലം തദാൽ ക്രിയാവതോഃ
അശ്വിനോഃ അനുശ്വം	— അശ്വരഹിതം അപിസാമത്ഥ്യാ തിശയേന ഗച്ഛന്തം
രഥം അസനം	— സമഭേദം
തേന (രഥേന) അഹം ഭൂരി ചാകന	— പ്രഭൃതം ശ്രേയഃ കാരയേ

അർത്ഥം:-ബലത്തോടൊത്ത വിക്രമമുള്ളവരായ അശ്വികളുടെ അശ്വരഹിതമെങ്കിലും ഓട്ടപ്പോരിനുമുള്ള തേരിനെ ഞാൻ ഭജിക്കുന്ന ആ തേരിനാൽ മികച്ച ശ്രേയസ്സിനെ ക്ഷമിക്കുന്ന.

11 അയം സമഹ മാതന്ത്ര
 ഹ്യോതേജനാ അന
 സോമപേയം സുഖോരമഃ

അന്വയം:—

ഹേ സമഹ,	— ധനേനസഹിത, രഥ,
അയം	— പുരോവർത്തി രഥം
മാ തന്ത്ര	— മാം വിസ്താരയ, പുത്രപൌത്ര ധനാദിഭിഃ സമൃദ്ധം കരു
(സഃ) സു-ഖഃ രഥഃ	— സുഖഹേതുരഥഃ
ജനാൻ അന	— സ്നോതുജനേഷ്
സോമ-പേയം	— സോമപാനം പ്രതി
ഉഹ്യോതേ	— ഉഹ്യോതേ, അശ്വിഭ്യോംനീയതേ

(അതഃ അശ്വിഭ്യോം യൽഭീയതേ തൽസർവ്വം രഥ ഏവദഭാതീ
 തി രഥംസംബോധ്യ പ്രാർത്ഥനാ)

അർത്ഥം—ധനത്തോടുകൂടിയ രഥമേ, മുമ്പിൽ നീല്ക്കുന്ന നീ
 ഏന്നെ പുത്രപൌത്രധനാദികളാൽ സമൃദ്ധനാക്കിയാലും. ആ
 സുഖകരമായ തേർ ഓരോ സോമപാനത്തിനും സ്നോതുജനങ്ങ
 ുടെ അടുക്കൽ അശ്വികളാൽ നയിക്കപ്പെടുന്നു. (അശ്വികൾ
 കൊടുക്കുന്നതു മുഴുവൻ തേരും കൊടുക്കും. 'തേരിനു' ദിവ്യത്വ
 വും അതുവഴി ദാതുത്വവും കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട്
 തേരിനോടു പ്രാർത്ഥന.)

12 അധസ്തപ്തസ്തനിർദ്വിഭേ
 ഭുജതശ്ചരേവതഃ
 ഉഭാതാബന്ധിനശ്ചതഃ

ദഹിയൻ	— യുഷ്കൽ സകാശാഴി ധനാനി ദഹന്തി, പ്രാപ്തവന്തി
(അതഃ) നഃ വാജ- വതൈ ച രായേ	— അസ്മാനപിബലയുക്താ യധനായച
മിമീതം	— കരുതം
(തഥാ) ധേനു-മതൈ ഇഷ്ടേച	— ധേനുജിര്യുക്തായ അന്നായ ച
നഃ മിമീതം	— അസ്മാൻ കരുതം

അർത്ഥം:-അല്പയോ അശ്വികളേ, നിങ്ങളുടെ അനുഗ്രഹം കാമിയ്ക്കുന്ന സ്തോതാക്കൾ ബന്ധുജനങ്ങളുടെ രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി നിങ്ങളുടെ അടുക്കൽ നിന്നു ധനം നേടുന്ന ഞങ്ങളെ ബലത്തോടുകൂടിയ ധനത്തിന്റെ സ്വാമികളാക്കണം. പശുക്കളോടുകൂടിയ അന്നത്തിനും ഉടയവരാക്കണം. (ബലയുക്തമായ ധനവും ഗോയുക്തമായ അന്നവും തന്നതാണ്.)

10 അശ്വിനോ രസനം രഥം
മനശ്ചം വാജിനിവതോഃ
തേനാഹം ഭൂരിചാകന

അന്വയം:-

വാജിനി-വതോഃ	— വാജം, ബലം തലേൽ ക്രിയാവതോഃ
അശ്വിനോഃ അനശ്ചം	— അശ്വരഹിതം അപിസാമത്ഥ്യാ തിശയേന ഗച്ഛന്തം
രഥം അസനം	— സമജം
തേന (രഥേന) അഹം	
ഭൂരി ചാകന	— പ്രഭൃതം ശ്രേയഃ കാര്യേ

അർത്ഥം:-ബലത്തോടൊത്ത വിക്രമമുള്ളവരായ അശ്വികളുടെ അശ്വരഹിതമെങ്കിലും ഓട്ടപ്പോരിനുള്ള തേരിനെ ഞാൻ ജീയ്ക്കുന്നു. ആ തേരിനാൽ മികച്ച ശ്രേയസ്സിനെ കാമിയ്ക്കുന്നു.

11 അയം സമഹ മാതന്ത്ര
 ഹ്യാതേജനാ അൻ
 സോമപേയം സുഖോരഥഃ

അന്വയം:-

ഹേ സമഹ,	— ധനേനസഹിത, രഥ,
അയം	— പുരോവർത്തിത്വം
മാതന്ത്ര	— മാം വിസ്കാരയ, പുത്രപൌത്ര
	ധനാഭിഭിഃ സമൃദ്ധം കരു
(സഃ) സു-ഖഃ രഥഃ	— സുഖഹേതുരഥഃ
ജനാൻ അന	— സ്നോതുജനേഷു
സോമ-പേയം	— സോമപാനം പ്രതി
ഉഹ്യാതേ	— ഉഹ്യാതേ, അശ്വിഭ്യാംനീയതേ
(അതഃ അശ്വിഭ്യാം യദഭീയതേ തൽസർവ്വം രഥ ഏവമഭോതീ തി രഥംസംബോധ്യ പ്രാർത്ഥനാ)	

അർത്ഥം:-ധനത്തോടുകൂടിയ രഥമേ, മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്ന നീ ഏന്നെ പുത്രപൌത്രധനാഭികളാൽ സമൃദ്ധനാക്കിയാലും. ആ സുഖകരമായ തേർ ഓരോ സോമപാനത്തിന്നും സ്നോതുജനങ്ങളുടെ അടുക്കൽ അശ്വികളാൽ നയിക്കപ്പെടുന്ന (അശ്വികൾ കൊടുക്കുന്നതു മുഴുവൻ തേരും കൊടുക്കും. തേരിന്നു് ദിവ്യത്വവും അതുവഴി ദാതുത്വവും കല്പിച്ചിരിക്കുന്ന അതുകൊണ്ടു് തേരിനോടു് പ്രാർത്ഥന.)

12 അധസ്വപ്തസ്യനിർവ്വിഭേ
 ഭുജതശ്ചരേവതഃ
 ഉഭാതാബന്ധിനശ്ചതഃ

അന്വയം:—

അധ	— ഇദാനിം, പ്രഭാതസമയേ
സ്വപ്നസ്യ നിഃ വിദേ	— സ്വപ്നപ്രതിനിർദ്ദിഷ്ടോന്യ
(തഥാ) അഭിജ്ഞാതഃ	— പരാൻ അരക്ഷതഃ
രേഖതഃ ച	— ധനവതഃ പുരുഷസ്വപ്ന ഏവം ഭൂതപുരുഷം പ്രത്യപി (നിർദ്ദിഷ്ടോന്യ)

(യതഃ) താ ഉദാ ബന്ധി

നശ്യതഃ — തൌളഭൌ ക്ഷിപ്രം നാശം
പ്രാപ്നതഃ

(സ്വപ്നഭയഃ പദാർത്ഥഃ പ്രാതർനാമപലഭ്യതേ കദര്യസ്യേവധനം
അഭിജ്ഞാതഃ സർവ്വക്ഷിപ്രമേവനശ്യതി)

അർത്ഥം.—ഈ പ്രഭാതത്തിൽ ഞാൻ സ്വപ്നത്തെക്കുറിച്ച് അന്വയിച്ചു. അതുപോലെ അന്യരെ രക്ഷിക്കാത്ത ധനവാദനെക്കുറിച്ചും അന്വയിച്ചു. രണ്ടും, സ്വപ്നവും പിശുക്കനും വേഗം നശിക്കുന്നു. (സ്വപ്നത്തിൽ കണ്ടത് ഉണർന്നാൽ പോയല്ലോ, പിശുക്കന്റെ കൊടുക്കാത്തതും അനുഭവിക്കാത്തതുമായ ധനവും വേഗം നശിക്കുന്നു.)

വക്യം 24-25-26. ത്രിഷുപ്തഃ ഇത്രോദേവതാ

1 കദിത്ഥാൻപഃ പാത്രം ദേവയതാ.

ശ്രവദ്ഗിരോ അബ്ഗിരസാം തുരണ്യൻ

പ്രയദാനധിഗ് ആഹർഷ്യസ്യോ

തക്രംസതേ അധാരേയതഃ

അന്വയം:—

നഗ്നി പാത്രം	— നഗ്നി പാത്രം, നന്നാം സ്പതേഃ നേത്രേണാം രക്ഷണശീലഃ
തുരണ്യൻ	— ഗോരൂപധനം പ്രേരയൻ
ദേവ-യതാ.	— ദേവം, ഇത്രം ആത്മനഃ ഇച്ഛതാം
അബ്ഗിരസാം	— ജ്വലിനാമസ്യ

ഇതഥാ	— ഇതഥം പ്രയുജ്യമാനാഃ
ഗിരഃ കൽ ശ്രവത്?	— സ്തൃതീഃ കദാ ശൃണയാൽ?
യൽ ഹച്യുസ്യ	— യദാഹമേത്യാപലക്ഷിതേന ഗൃഹേന യുക്തസ്യ യജമാനസ്യ സംബന്ധിനഃ
വിശഃ	— ലുതപിക് ലക്ഷണാൻ മനുഷ്യാൻ
(ഇദ്രഃ) ആ പ്ര ആനട്	— ആഭീമുഖ്യേന പ്രാപ്തോതി,
(തദാനീം) അധാരേ	— അസ്മദീയേ യജ്ഞേ
യജത്രഃ	— യഷ്ടവ്യസ്തൻ
ഉരു ക്രംസതേ	— ബഹുലം ക്രമതേ, സ്വയമേവ ഉൽസഹതേ

അർത്ഥം.-സ്തൃതിശീലരായവർക്ക് സ്ഥിരരക്ഷകനും ഗോത്രപരമായ ധനം എത്തിക്കുന്നവനുമായ ഇദ്രൻ അവിടുത്തെ അനുഗ്രഹമിച്ഛിക്കുന്ന അദ്ദേഹിരസന്ധാരായ ഭൃഷികളുടെ, ഈ വിധം ചൊല്ലുന്ന സ്തൃതികളെ എപ്പോഴാണ് കേൾക്കുക? യജമാനന്റെ സംബന്ധികളായ ലുതപിക്കുകളെ ഇത്രനെപ്പോൾ നേരെപ്രാപിക്കുന്നുവോ അപ്പോഴാണ് ഞങ്ങളുടെ യജ്ഞത്തിൽ ആ യജനീയനായ ദേവൻ സ്വയം ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി നടക്കുന്നത്. അതായത് അവിടുന്നു യജ്ഞത്തിൽ വന്നാൽ പലവിധത്തിലും ഉത്സാഹപൂർവ്വം ഉദ്യമിക്കുകയായി

2 സ്തംഭീലുദ്യാം സധതണം പ്രുഷായ
ദുദ്യാജായദ്രവിണം നരോഗോഃ
അനുസ്രജാം മഹിഷശ്ചക്ഷത്രപ്രാം
മേനാമശ്വസ്യ പരിമാതരംഗോഃ

അന്വയം:-

സഃ ദ്യാം സ്തംഭീൽ ഹ	— ഇദ്രഃ ദ്യുലോകംസ്തംഭം കൃതവാൻ വലു
(അഥാ) ഗോഃ നരഃ	— കിരണസമൂഹസ്യനേതാസഃ ഇദ്രഃ

ഋഭുഃ	— സുര്യോത്തമാനാ ഉരുഭാസമാനസ്സൻ
ഭുവിന്നം	— സഭൈഃ പ്രാണിഭിഃ അഭി ഭുവണീയം
ധനുഃ	— സമുന്ധധാരകം വൃഷ്ട്യഭം
വാജായ പ്രുഷായത്	— അന്നാത്ഥം പ്രുഷ്ണാതി, പ്രവഷ്തി
(അപിച്വ) മഹിഷഃ	— മഹാൻ സൂര്യരൂപീ ഇരുഃ
സ്വഭാം പ്രാഃ	— സ്വസകാശാഭരണാഃ ഉഷസഃ (പ്രകാശേന വൃണോതി)
അനു ചക്ഷത	— പശ്യാൽപശ്യതി, പ്രകാശതേ
(അപിച്വ) അശ്വസ്യ മേനാം	— സ്രിയം ബദ്ധവാഃ
ഗോ മാതരം പരി	— വിപരിതമകരോൽ
(കദാപിഭിരൂഃ ലീലയാ അശ്വായാം ഗാം ഉല്ലാഭയാമാസ)	

അർത്ഥം.—ഇന്ദ്രൻ സ്വർഗ്ഗത്തെ (അവലംബമില്ലാത്തതിനാൽ) സ്തംഭിപ്പിച്ചു നിൽക്കുന്നു. അതുപോലെ രശ്മിസമൂഹങ്ങൾക്ക് നേതാവായ അവിടുന്ന് സൂര്യരൂപനായി, ഏറ്റവും പ്രകാശമാനനായി, എല്ലാ പ്രാണികൾക്ക് നേരെയും ഔകേണ്ട മഴവെള്ളത്തെ അന്നത്തിന്ന് (സന്യാദിപ്പിച്ചുകൊണ്ട്) പേണ്ടി പ്രവഷിക്കുന്നു. കൂടാതെ, മഹാനായ ആ സൂര്യരൂപി, ഇന്ദ്രൻ തന്നിൽ നിന്നുണ്ടായ ഉഷസ്സിനെ പ്രകാശംകൊണ്ട് മുട്ടുന്നു. ഉഷസ്സിന്റെ പിന്നാലെ ജഗത്തു കാണുന്നു, പ്രകാശിക്കുന്നു. അതിന്നു പശ്യതെ അവിടുന്ന് ഒരു പെൺകുതിരയെ പശുക്കുട്ടിയുടെ അമ്മയെപ്പോലെ. (അതായത് ഒരിക്കൽ ഇന്ദ്രൻ കളിയായി ഒരു പെൺകുതിരയിൽ പശുക്കിടാവിനെ ഉൽപാദിപ്പിച്ചു)

3 നക്ഷത്രവർത്തനീഃ പൂർവ്വരാത്

തുരോവിശാമന്തീരസാമനഭ്യൻ

തക്ഷഭദ്രംനിത്യതസ്തംഭ്യം

ചതുഷ്ഠേനോര്യായപിപാദേ

അനന്തം:—

അരുണി:	— അരുണവർണ്ണാഃ ഉഷസഃ
രാട്	— രാജയൻ, പ്രകാശയൻ, സൂര്യാത്മാ ഇന്ദ്രഃ
അനു ദൃൻ	— അനുദിവസം
വിശാം അഷ്ടഗിരസാം	— ഋഷീണാം, സ്തോത്രപുണാം
തരഃ	— ധനസ്യ പ്രേരയിതാ
പുഷ്പം	— പുഷ്പൈര്യുഷിഭിഃ പ്രയുക്തം
ഹവഃ	— ഇദാനീമസ്മാഭിഃ ക്രിയമാണ മാഹ്വാനം
നക്ഷത്രം	— നക്ഷത്രം, ശുഭനോതു
(അപിച) വജ്രം	— സ്വകീയമായുധം
നി-യുതം തക്ഷശ്ശി	— ഹന്തവ്യേന സഹനീതരാഃ യുക്തമകരോൽ
(തഥാ) നര്യായ	— നൃദ്യോഹിതായ
ചതുഃ-പദേ, ദ്വി-പാദേ	— ഗവാശ്വാദയേ, മനുഷ്യായ ച
ദ്വ്യാം തസ്തംഭേ	— അസ്തംഭേ, യഥാ അംഭോ ന പതതി തഥാ കരോൽ

അർത്ഥം:—ചകന്ന ഉഷസ്സിനെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന സൂര്യരൂപനായ ഇന്ദ്രൻ, പൂർവ്വന്മാരായ ഋഷികളാൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ടതും, ഇപ്പോൾ നമ്മളാൽ ചെയ്യപ്പെടുന്നതുമായ (മന്ത്രരൂപമായ) വിളികൾക്കുളള കൂടാതെ, അവിടുന്ന് സ്വന്തം വജ്രായുധം ഹനിക്കപ്പെടേണ്ടവരോട് ചേർത്തു. (അതായത്, അമരേന്ദ്രന്മാരുടെ വരിൽ പ്രയോഗിച്ചു). പിന്നെ മനുഷ്യക്ഷേമത്തിനുവേണ്ടി, നാല്പാലികൾക്കും ഇരുകാലികൾക്കും വേണ്ടി, ആകാശം വിഴാതെ തുംഭിപ്പിച്ചുനിൽക്കുന്നു.

4 അസ്യ മദേ സ്വര്യം ഭാഗ്യതായാ
പീവതമുന്മീയാണാമനികം
യഥാ പ്രസംഗ്ഗ്വേന നികരം നിവർത്ത

അന്വയഃ:-

(ഹേ ഇത്ര), അസ്യ മദേ	— സോമസ്യപാനേന ഹരേഷ്സതി
ഋതായ	— യജ്ഞാത്ഥം.
സ്വാദ്യം അപി-വൃതം	— സുത്യം, പണിഭിർഗൃഹാ സുനിഗൃഹം.
ഉത്സൃജാണാം അനീകം	— ഗന്ധംസംഘം.
ഭാഃ	— അജ്ഗിരോദ്യോഭാവാന്നസി
അൻ ഹ പ്ര-സക്തേ	— യദേ വലയമേ
പ്രി-കകപ്	— പ്രിഷ്ഠലോകേഷു ഉച്ഛിതഃ, ഇത്രഃ
നി-വർത്തതി	— നിന്താം വർത്തന്
മാൗഢസ്യ	— മനോസ്സംബന്ധിനഃ
ഭൂമി ഭാഃ	— ദ്രോൺധഃ ഗന്ധം അനിക്തന്തായ പിഹിതാനി ദ്വാദശാനി
പ്രപ വാ	— പ്രപദ്യന്തോതി, ഉത്പാദനത്തി

അനന്തം:-

(ഹേ ഇന്ദ്ര,) തുരന്നേ

തുഭ്യം

ഭരണ്യ പിതരൗ

യൽ രാധ:

സു-രേത: - - -

പയ: അനീതാം

യൽ

— ക്ഷിപ്രകാരിണേ തുഭ്യം

— ജഗൽപോഷയന്ത്യൗ
ഭ്യാവാപൃഥിവ്യൗ

— യദാ രാധകം, സമൃദ്ധികരം

— ശോഭനരേതസ്സം കൃത്സ്ന
ജഗദ്ദൽപാദനശക്തം

— സാംനായു ലക്ഷണം ഹവി: '
ഗോഷ്ഠ അനയതാം
ന്യധിഷാതാം

— യദാഭ്യാവാപൃഥിവീഭ്യോ
ഗോഷ്ഠാനീതം

സബ: - ഭൂലായാ:

ഉത്രിയായാ:

ശുചി പയ: രേകണ:

— ക്ഷീരസ്യഭോഗ്വ്യോ: ഗോ:

— ശുദ്ധം ധനവദതിപ്രിയം, ,
പ്രവൃദ്ധം

(ഏവം വിധം ഹവി:)

തേ ആ അജയന്ത

— തുഭ്യം യജമാനാ: പ്രായച്ഛൻ

(തദാനീം മാനുഷസ്യഭൂത: ദ്വാരാണ്യപവൃണോതി)

അർത്ഥം:- അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, ക്ഷിപ്രകാരിയായ അവിടേയ്ക്കു വേണ്ടി ജഗത്തു മുഴുവൻ വളർത്തുന്ന ഭ്യാവാപൃഥിവീകര, സമൃദ്ധികരവും ജഗത്തിനെ ഉൽപാദിപ്പിക്കാൻ ശക്തവും പോഷകാംശങ്ങളുടെ സമൃദ്ധമായ പാലെന്ന ഹവിസ്സ് പശുക്കളിൽ എത്തിച്ചു വെച്ചിരിക്കുന്നു. (പാലിന്റെ വീര്യം, ഉൽപാദനശക്തി പ്രസിദ്ധം.) എപ്പോൾ പാൽ ചുരക്കുന്ന പശുക്കളുടെ നിർമ്മലമായ പാൽ ധനംപോലെ പ്രിയവും പ്രവൃദ്ധവുമായ ഹവിസ്സായി, അവിടേയ്ക്കു യജമാനന്മാർ അർപ്പിക്കുന്നുവോ, അപ്പോഴാണ് അവിടന്ന് മനുഷ്യഭ്രാഹ്മിയുടെ അടഞ്ഞ കവാടങ്ങൾ തുറന്നു.

6 അധപ്രജ്ഞേതരണിമ്മമതു
 പ്രരോച്യസ്യം ഉഷസോന സൂരഃ
 ഇന്ദ്രേഭിരാഷ്ട്രം സ്വേദേഹവൈഃ
 സ്രൂവേണ സിഞ്ചേരണാഭിധാമ

അനവയം -

അധ

— ഇദാനി. അയമിദ്രഃ സൂതിഭിഃ
 പ്രിയമാണസ്സൻ

പ്രജ്ഞേ

— പ്രകാശേണ പ്രാദർഭൃതഃ
 — സോമഃ ആഹവനീയസ്ഥാന
 മലിലക്ഷ്യ

ഇന്ദ്രഃ ധാമ അഭി

— സിദ്ധ്യമാനസ്സൻ
 — സ്വഭൂതസമൃദ്ധഹവിഷ്ണൈഃ
 — യൈരസ്മാഭിഃ ആശിതഃ. പിത
 ആസിത്

സ്രൂവേണ സിഞ്ചേൻ
 സ്വ-ഇഹവൈഃ
 യേഭിഃ ആഷ്ട

— ശത്രുണാം താരകഃ അസ്മാൻ
 മായേതു

(സഃ) തരണിഃ മമതു

— അസ്മാഭിർദ്വഗ്യമാനായാഃ

(സപ) അസ്യം

— സൂര്യ ഇവ

ഉഷസഃ (സമീപേ

— ജരണീയഃ, സ്നോതവ്യഃ

വത്തമാനഃ) സൂരഃ ന

— പ്രകൃഷ്ടം രോചതേ

ജരണാ

പ്രരോചി

അതരം-ഇപ്പോഴിതാ ഈ ഇന്ദ്രൻ സൂതികളാൽ സത്തുപ്പു നായി മുമ്പിലെത്തിയിരിക്കുന്നു ആഹവനീയ സ്ഥാനത്തെ ലാക്കാക്കി സ്രൂവത്തിലൂടെ ഒലിച്ചുപരുന്ന സോമം, സ്വന്തം സമൃദ്ധമായ ഹവിസ്സോടു കൂടിയ യാവചിലരായ ഞങ്ങളാൽ ആർ കടിപ്പിക്കപ്പെട്ടുവോ, (ഞങ്ങൾ നല്കിയ സോമം ആർ കടിച്ചുവോ,) ശത്രുക്കളെ മറികടക്കുന്ന അവിടന്ന് (ഇന്ദ്രൻ) ആ ഞങ്ങളെ ഹവിഷ്ഠിപ്പിക്കട്ടെ അവിടന്ന് നമ്മളാൽ കാണപ്പെട്ട ന ഈ ഉഷസ്സിന്റെ അടുത്തുനില്ക്കുന്ന സൂര്യനെപ്പോലെ സൂ ത്യനായി ഏറ്റവും ശോഭിക്കുന്നു

7 സ്വീയ¹മായ²ച³ന⁴ധി⁵തിര⁶പ⁷സ്യാൽ
 സുരോ⁸അ⁹ധ¹⁰രേ¹¹പരി¹²രോ¹³ധ¹⁴നാ¹⁵ഗോഃ
 യദ്ധ¹⁶പ്രഭാ¹⁷സി¹⁸ക്ത¹⁹ത്യാ²⁰ അ²¹ന²²ദ്യു
 ന²³ന²⁴പ്രി²⁵ശേ²⁶പ²⁷ശ²⁸പി²⁹ഷേ³⁰തു³¹രാ³²യ

അനവയം:-

സു-ഇയ ¹ മാ	— സുര്യകിരണൈ: സുഭീഷാ
വന-ധി ² തി:	— വനമുദകം, മേഘമാലാ
യൽ അപസ്യാൽ	— യദാ അപ: പ്രവർഷണ ലക്ഷണം കർമ്മകരോതി
(തദാനീം) സുര:	— പ്രേരക: ഇന്ദ്ര:
അധാരേ	— യജ്ഞസ്യനിമിത്തഭൂതേ അന്തരീക്ഷേ വർത്തമാനസ്സൻ
ഗോ: രോധനാ	— വൃഷ്ട്യദകസ്യരോധനാനി, ആവരണാനി
പരി	— പരിത: (നിവാരയതി)
(ഹേ ഇന്ദ്ര, സുര്യാത്മനാവ ത്തമാനസ്സപം) കൃത്യാൻ	
ദ്യുൻ അന	— കർമ്മസു സാധുൻ ദിവസാൻ അനലക്ഷ്യ
യൽ ഹ പ്ര-ഭാസി	— യദാവലു പ്രകർഷേണദീപ്യസേ
(തദാനീം) അനപ്രിശേ	— അനസാ, ശകടേന ഇന്ധനാദ്യാ ഹരണായ അരണ്യം പ്രവിശതേ
പശു-ഇഷേ	— പശുൻ പ്രേരയതേ
തുരായ	— ത്വരമാണായ, ഗോപാലായ (അഭിമതം ച സിദ്ധ്യേൽ)

അർത്ഥം:-സൂര്യരശ്മികളാൽ മീന്നുന്ന മകിൽനിന്നു ഏപ്പോരും വർഷിക്കുന്നുവോ, അപ്പോൾ സൂര്യരൂപനായ, മഴയ്ക്കു പ്രേരകനായ, ഇന്ദ്രൻ യജ്ഞത്തെ ആസ്വദിച്ചു, അന്തരീക്ഷത്തിൽ വർത്തിച്ചുകൊണ്ടു് മഴ പെയ്യാനുള്ള തടസ്സത്തെ മുററും നീക്കുന്നു. അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, സുര്യാത്മാവായ അവിടുന്ന്, കർമ്മശുദ്ധങ്ങളാ

യ ദിവസങ്ങളെ ലാഭാർക്കി എപ്പോൾ ഏറ്റവും പ്രകാശിക്കുന്നവോ, അപ്പോൾ (വഴിയറിയാതെ) വിരഹ മുതലായവ കൊണ്ടുപരാൻ കാട്ടിലേയ്ക്ക് വണ്ടിയാട്ടുന്നവനും കന്നകളെ ബലപ്പെടുത്തേണുവാനും ആയ ഇടയന് ഔദീമതം (വെളിച്ചംകൊണ്ട്) തെളിഞ്ഞ വഴി സിദ്ധിച്ചു. അതായത് സൂര്യന്റെ വെളിച്ചം നഗരത്തിലും നാട്ടിലുമെന്നപോലെ മേട്ടിലും കാട്ടിലും ധനികനും അലസനുമെന്നപോലെ ഭരീഭൃന്ദം പണി എടുക്കുന്നവനും വഴി തെളിയിക്കുന്നു. (ഈ ഋക്കിന്റെ ദേവതാ ഇദ്ധ്മാഗ്നിയായിട്ടാണ് കർമ്മങ്ങളിൽ ചൊല്ലിവരുന്നത്.)

8 അഷ്ടാമഹോദിവ ആഭോമൗീതുഹ
 ദൃക്സാഹജിയോധാനമസ്.
 ഹരിയന്തേ മന്ദിനം ഭക്ഷന്വധേ
 ഗോരസേ മട്ടിഭിന്യാതാപ്യം.

അന്വയം:—

യതി തേ വ്യധേ	— യദാതപ വർഷനായ
ഹരിം, മന്ദിനം	— മനോഹരം, മദകരം
ഗോ-രസം	— (ഗോശബ്ദം പയസി) പയോബലം, തദാഭീര്യവത്തം
വാതാപ്യം	— വാതമുല്പേത ശീശ്രുകാരിണാ വായു പാതവ്യം സോമം
(ഋഗ്വിദ്) അട്ടി-ഭി:	
ധക്ഷൻ	— മഹതി, അഭിഷ്ണപതി
(അദാനീം ഹേ ഇന്ദ്ര)	
മഹി ദിവ:	— മഹത്, മദകരസ്യ സോമസ്യ
അഷ്ടാ ഹരി	— ഭോമതാതാ പാതാതാ സ്വകീയാപശൊ
അഹ ആദ:	— അസ്മിൻ ക്ഷമണി പീതഭഗവ:
५	സോമം പായയ

(തമാ) ദൃക്-സഹം — ദൃക്സ്യ, അസ്മദീയസ്യ ധനസ്യ അഭിഭവിതാരം

ഉമ്സം — ഉൽസ്രാവയിതാരം ശത്രും

യോധാനഃ അഭി — യോധനശീലസ്തപം അഭിഭവ

അർത്ഥം-എപ്പോൾ അവിടുത്തെ വൃദ്ധിജ്ഞാൻ മനോഹരവും മദകരവും പാലിനെപ്പോലെ വീര്യവത്തും, വായുപോലെ വേഗവാനായ അവിടേയ്ക്ക് കടിക്കാവുന്നതുമായ സോമം പ്രതാപകകരം പതച്ച സംസ്കരിക്കുന്നുവോ, അപ്പോൾ, ഇന്ദ്ര, മഹത്തും ഹർഷകരവുമായ ആ സോമത്തിൽ ഈ കർമ്മത്തിൽ അവിടുന്ന് കടിച്ച ശേഷിയ്ക്കുന്നത് സ്വന്തം കതിരുകളെ കടിപ്പിച്ചാലും. പിന്നെ ഞങ്ങളുടെ ധനം അപഹരിച്ച ചാടുന്ന ശത്രുവിനെ യുദ്ധശീലനായ അവിടുന്ന് ജയിച്ചാലും.

9 തപായസംപ്രതിവർത്തയോഗോ

ദ്രിപോ അശ്വാനുപനീതൃചാ

കഥ്സായയത്ര പുരുഹൂതവന

ഈരുഷ്ണമനന്തൈഃ പരിയാസിവയൈഃ

അനന്തം —

ഹേ പുരുഹൂത — പുരുഷഃ ബഹുഭിരാഹൂത, ഇന്ദ്ര
യത്ര കഥ്സായ — യദാ ഏതൽസംജ്ഞായ പ്രഷയേ
ശുഷ്ണം അനന്തൈഃ — തന്നാമാനമസുരം
വയൈഃ — നിരവധിഭൈഃ ഹനനായുഭയൈഃ

വനന് പരി-യാസി — ഹിംസയൻ പരിതോഗച്ഛസി
(തദാനിം) തപം ഗോഃ — (ശുഷ്ണസ്യവധാർത്ഥം) ഗന്തുഃ
ആയസം — അയോമയം
ഭിവഃ പ്രഭാ — ദൃലോകാൽ ഭീഷ്ണേന തപഷ്വാ
ഉപ-നീതം — ആനീതം
അശ്വാനം — ശീഘ്രം ശത്രുവ്യാപകം വശം
പ്രതി വർത്തയഃ — ആഭിമുഖ്യേന വ്യസൃജഃ

അഥം.-എല്ലാ കർമ്മികളാലും വിളിഞ്ഞുപ്പെടുന്ന ഇന്ദ്ര, എപ്പോൾ കരുതുന്ന ജ്യേഷ്ഠഭവേണി ശുഷ്ണനെ അസുരനെ ഹിംസിക്കുവാനായി വളരെ ഹനനായുധങ്ങളോടുകൂടി അവിടുന്ന് നാലുപാടും ഗമിച്ചവോ അപ്പോൾ ശുഷ്ണവധത്തിന്ന് വിളിച്ചതും ഇരുമ്പുകൊണ്ടുള്ളതും ദൃഢലോകത്തിൽ നിന്ന് ദീപ്തനായ തപശ്ചാവിനാൽ കൊണ്ടുവരപ്പെട്ടതും വേഗത്തിൽ ശത്രുവിൽ ലെത്തുന്നതുമായ വളം അവിടുന്ന് പ്രയോഗിച്ചു

10 പുരായൽ സുരസ്തമസോ അപീതേ
സ്തമിദഃ ഫലിഗം ഹേതിമസ്യ
ശുഷ്ണസ്യ പിതപരിഹിതം യദോദോ
ഭിവാസ്യസിഗ്രാമിത്താദാഃ

വ 25

അന്വയം -

പുരാ യൽ സുരഃ	— യദാസുരഃ
തമസഃ അപി-ഇതേഃ	— തമോരൂപസ്യ ശുഷ്ണസ്യ സംഗ്രാമാൽ (ഭക്തോഭവൽ)
(തദാനീം) ഹേ അഗ്നി വഃ	— വളുവന്നിന്ദ്ര,
അസ്യ ഹേതിം തം	
ഫലി-ഗം	— ശുഷ്ണാസുരസ്യ ഹനനായുധം മേഘം (പ്രാദാഞ്ഛകീഃ)
(തഥാ) ശുഷ്ണസ്യ പിത	
യൽ രാജഃ	— നാച്ചാദകം ബലം,
ദിവഃ പാരി	— ദ്യോതമാനസ്യ സൂര്യസ്യോപരി
പാരി-ഹിതം	— ആഘാതിതം,
സി-ഗ്രാമിതം തൽ	— സൂര്യേനകം രാജഃ, തസ്യാൽ സൂര്യാൽ
നാ അദഃ	— ആദനാഃ വിദ്വിഷ്ടം കൃതവാനസി

അഥം.-പണ്ട് എപ്പോൾ സൂര്യൻ അന്ധകാരരൂപനായ ശുഷ്ണന്റെ മേഘത്തിൽ നിന്ന് ഭീഷിക്കപ്പെട്ടുപോ, അപ്പോൾ, അല്ലയോ വളമായ ഇന്ദ്ര അവന്റെ ഹനനായുധമായ ആ

മോലത്തെ അവിടുന്ന് പിളർന്നു. (ശുശ്രൂഷൻ മോലത്തു് സൂര്യനെ മറച്ചു. ആ മോലത്തെ ഇന്ദ്രൻ പിളർന്നു.) അതുപോലെ ശുശ്രൂഷന്റെ ആച്ഛാദനബലം (മറയ്ക്കാനുള്ള ശക്തി) പ്രകാശിക്കുന്ന സൂര്യന്റെ മുകളിൽ മറഞ്ഞു സൂര്യങ്കൽ ഒട്ടിപ്പിടിച്ചതു് അവിടുന്ന് വേർപെടുത്തി.

11 അനുത്പാദനീ പാദസീ അചക്രേ
 ദ്യാവാക്ഷാമാ മദതാമിന്ദ്രകർമ്മൻ
 ത്വം വൃത്രമാശയാനം സിരാസു
 മഹോവഭ്രേണസിഷപപോ വരാഹം

അന്വയം:-

ഹേ ഇന്ദ്ര, മഹീ,
 പാദസീ
 അചക്രേ

— മഹത്യേ, ബലവത്യേ
 — അചക്രമേ, സവൃത്രവ്യാപ്യ
 വർത്തമാനേ

ദ്യാവാക്ഷാമാ
 കർമ്മൻ ത്വം

— ദ്യാവാപൃഥിവ്യേ
 — വൃത്രവധാദി ലക്ഷണേ കർമ്മണി
 പ്രവൃത്തം ത്വം

അന മദതാം
 (തദനന്തരം) ത്വം

— ഹൃഷ്ടമകരതാം

ആശയാനം

— ആസമന്താഭാപ്യ വർത്തമാനം

വരാഹം വൃത്രം

— വരാഹാരമസരം

സിരാസു

— സരണശീലാസ്വപസു

മഹഃ വഭ്രേണ

— മഹതാ വഭ്രായുധേന

സിന്ധപഃ

— അസ്വാപയഃ പാതിതവാൻ

അർത്ഥം:-അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, മഹതികളും ബലവതികളും ഇളകാതെ എല്ലാദവും വ്യാപിച്ചു നില്ക്കുന്നവനുമായ ദ്യാവാപൃഥിവീകൾ, വൃത്രവധാദി കർമ്മങ്ങളിലേപ്പെട്ട അവിടുത്തെ അനമോദിച്ച സത്തുഷനാക്കി. പിന്നെ അവിടുന്ന് സർപ്പദിക്കും

വ്യാപിച്ചു വർത്തിച്ചവനും നല്ലപോലെ തിന്ന തടിച്ചവനുമായ
വൃത്രനെ ഒഴുകുന്ന ജലങ്ങളിൽ പെരുതായ വളംകൊണ്ട് ഉറ
ക്കി (വീക്ഷി).

12 താമിത്രനര്യോയാസാവോനഗ്നി

തിഷ്ഠാവാതസ്യസുയുജോവഹിഷ്ഠാൻ

യന്നേകാവ്യഉഗ്രനാമന്ദിനംഭാ

ദ്വ്യത്രഹണപാര്യംതതക്ഷവഭൂം

അന്വയം:—

ഹേ ഇത്ര നര്യ: ത്വം

യാൻ നഗ്നി അവ:

— തുഭ്യോഹിതസ്തപം

— നേതൃൻ, അശ്വാൻ അവസി,
രക്ഷസി

വാതസ്യ

സു-യുജ:

വഹിഷ്ഠാൻ

— വാതവൽഗീശ്വരം ഗച്ഛതഃ

— ശോഭനം രഥേനയുജ്യമാനാൻ

— അതിഗതേനവോവൃഗ്നി
താനശ്വാൻ

തിഷ്ഠ

കാവ്യ: ഉഗ്രനാ

മന്ദിനം യം

തേ ദാമ്

(തം) വഭൂം വൃത്ര-ഹനം

പാര്യം

— ആതിഷ്ഠ, ആരോഹയ

— കവേ: പുത്ര: ഉഗ്രനാ:

— മദകരം യം വഭൂം

— തുഭ്യം ദേവദാൻ

— വൃത്രാസുരസ്യുലാതകം

— ശത്രുണാം പാരണേ, അതിക്രമ
ണേ സമർത്ഥം (പ)

തതക്ഷ

— കൃതവാതനസി

അർത്ഥം.—അല്ലയോ ഇത്ര, മനുഷ്യർക്ക് ഹിതകാരിയായ അ
വിടുന്ന്, നേരെ നയിക്കുന്ന കതിരുകളേവയേ രക്ഷിക്കുന്നവോ,
വായുവേഗത്തിലോടുന്നവയും, തോരിൻ നന്നായി പൂട്ടിയവയും,
ധാരാളം ഭാരം വഹിക്കുന്നവയുമായ ആ കതിരുകളെ ആരോഹ
ണം ചെയ്യാലും. കവിപുത്രനായ ഉഗ്രനസ്സ് മദകരമായ യാതൊ
രു വളം അവിടുത്തേക്ക് തന്നവോ, ആ വളത്തെ വൃത്രാലാ
കമായും ശത്രുക്കളെ അതിക്രമിപ്പാൻ സമർത്ഥമായും അവിടുന്ന്
പ്രയോഗിച്ചു.

13 ത്വം സുരോഹരിതോരാമയോനപ്രൻ
 ഭരച്ചക്രമേതശോനായമിദ്ര
 പ്രാസ്യപാരന്നവതിന്നാവ്യാനാ
 മപികത്തമവത്തയോയജ്യൻ

അന്വയം:—

ഹേ ഇന്ദ്ര, സുര:

അയം ത്വം

— സുര്യാത്മനാ വർത്തമാനസ്ത്വം

ഹരിതഃ നപ്രൻ

— ഹരിഭഗ്ഗ്വാൻ നേതപ്രൻ
 അശ്വാൻ, രസഹരണശീലാൻ
 രശ്മീൻ വാ

രമയഃ

— ഉപാരമയഃ

ഏതശഃ ന

— ഏതശശ്ച (ന സമുച്ചയാത്മേ)

ചക്രം ഭരൽ

— പ്രാവഹൽ

(അപി ച ത്വം)

നാവ്യാനാം

— നാവ്യാതാര്യോണാം നഭീനാം

നവതിം

— നവതി സംഖ്യാമതീത്യ
 വത്തമാനം

പാരം

— തീരദേശം, തീരദേശേ (സപ്ത
 മൃതേമേ ചിതീയാ)

അയജ്യൻ

— അയജമാനാൻ, യജ്ഞ
 വിഹീനാൻ അസുരാഭീൻ

പ്ര-അസ്യ കത്തം അപി

അവത്തയഃ

— പ്രക്ഷിപ്യ, തത്രകത്തവ്യമപി
 കൃത്വാ (താനയജമാനാൻ
 അവത്തയഃ)

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഇന്ദ്ര, സൂര്യരൂപനായ ഈ അവിടുന്ന്
 നേരേ നയിക്കുന്ന പച്ചക്കുതിരകളെ (അല്ലെങ്കിൽ രസഹരണ
 ളായ രശ്മികളെ) സന്തോഷിപ്പിച്ചു (സ്വാധീനിച്ചു) പച്ചക്ക
 തിരയും രഥചക്രത്തെ വലിച്ചു കൂടാതെ തോണി കടക്കേണ്ട.
 തൊണ്ണൂറ്റിലേറെ പുഴകളെക്കടന്ന്, അപ്പറത്തുള്ള കരയിൽ യ

തവിരോധികളായ അസുരാദികളെ തള്ളിവിട്ട് സ്വന്തം ക
വ്യം നിർവ്വഹിച്ചു. (അവരെ നിരവധി നദികൾക്കപ്പുറത്തു
ഭൃരദേശത്തേക്ക് പായിച്ചു).

14 തപനോഅസ്യ ഇന്ദ്രദഹ്ണായാഃ

പാഹിവജ്രിവോദരിതാഭീകേ

പ്രനോവാജാനമ്യോ ധൃത അശ്വബധ്യാ

നിഷേയന്ധിശ്രവസേസുതായൈ

അന്വയം:-

ഹേ വജ്രി-വ: ഇന്ദ്ര,
തപഃ

ദുഃഹനായാഃ

അസ്യാഃ

നഃ പാഹി

(തഥാ) ദുഃ-ഇതാൻ

അഭീകേ

— വജ്രവൻ, ഇന്ദ്ര, തപഃ

— ദുഃഖേന ഹനവ്യാഃ

— അപൂർത്താഃ, ദാരിദ്ര്യാൽ

— അസ്സാൻ രക്ഷ

— പാപാൻ

— അഭിപ്രാപ്തേ സമീപവത്തിനി

സംഗ്രാമേ (നഃ പാഹി)

— അസുഭ്യം രഥയുക്താൻ

— അശ്വബധ്യാനാൻ, അശ്വമൂലാൻ,
അശ്വപ്രമുഖാൻ

— ധനാനി

— അന്നാത്മം, കീർത്ത്യത്വം

— പ്രിയസത്യാത്മികാവാക്യം

സുതായൈ

— പ്രയച്ച

വാജാൻ

ഇഷേ ശ്രവസേ

സുതായൈ

പ്രയന്ധി

അർത്ഥം:- അല്പയോ വജ്രായുധനായ ഇന്ദ്ര, അവിടന്ന്
ദുസ്സഹമായ ദാരിദ്ര്യത്തിൽ നിന്ന് ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാലും.
അതുപോലെ പാപത്തിൽ നിന്ന് രക്ഷിച്ചാലും. അടുത്തെ
ത്തിയിരിക്കുന്ന യുദ്ധത്തിൽ (ആപത്തിൽ) ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാ
ലും. കൂടാതെ ഞങ്ങൾക്ക് അന്നത്തിനും കീർത്തിക്കും സത്യ
ത്തിനും (പ്രിയവും സത്യവുമായ വാക്കിനും) വേണ്ടി രഥ
ത്തൊടുക്കടി കതിര മുതലായ ധനങ്ങൾ തന്നരുളിയാലും.
(എല്ലാ ധനങ്ങൾക്കും കതിര പ്രഥമമുലം.)

15 മാസാതേ അസ്സൽ സുമതിച്ഛിസ

പാജപ്രമഹസ്സമിഷോ വരന്ത

ആനോജേമഘവൻ ഗോഷ്വര്യോ

മഹിഷ്യാസ്സേ സധമാഭസ്യാമ

വ. 26

അനന്തം:-

ഹേ വാജ-പ്രമഹഃ,	— വാജൈഃ, ധനൈഃ പ്രമഹനീയ,
	(ഇന്ദ്ര,)
തേ സാ സു-മതിഃ	— ത്വദീയാനഗ്രഹരൂപാ ബുദ്ധിഃ
അസ്സൽ മാ വി ദസൽ	— അസ്സാസുമാ വിശുഷ്യതു
(തഥാ) ഇഷഃ സം വരന്ത	— അന്നാനി അസ്സാൻ സംവൃതാൻ
	കർവ്വന്ത
ഹേ മഘ-വൻ അര്യഃ	— ധനവൻ, ഇന്ദ്ര, ധനപതിസ്ത്വം
നഃ ഗോഷ്വ ആ ഭജ	— പ്രാപയ
തേ മഹിഷ്യാഃ	— അതിര്യേന സ്തുതിഭിഃ
	സംവൽച്ചിതാരഃ വയം
സധ-മാഭഃ സ്യാമ	— പുത്രപൗത്രാഭിഭിസ്സഹമാഭ്യ
	ന്തൗഭേവേമ

അർത്ഥം.-അല്ലയോ ബഹുവിധ നയങ്ങളാൽ മഹിമാവോടു കൂടിയ ഇന്ദ്ര, അവിടുത്തെ അനുഗ്രഹരൂപയായ ബുദ്ധി, ഞങ്ങളിൽ (ഒരിയ്ക്കലും) ഗോഷിക്കരുതേ അതുപോലെ അന്നങ്ങൾ ഞങ്ങളെ മുടങ്ങ്. അല്ലയോ ധനവൻ, ധനപതിയായ അവിടുന്ന് ഞങ്ങളെ പശുക്കളിൽ (പശുക്കൾ ധാരളമുള്ളിടത്തു്) എത്തിച്ചാലും. സ്തുതികളാൽ അവിടുത്തെ വൽച്ചിക്കുന്ന ഞങ്ങൾ പുത്രപൗത്രാഭികളോടുകൂടി സുഖികളായി ഭവിക്കട്ടെ.

ഏകാമധ്യായം സമാപ്തം

ശുദ്ധീകരണം

പേജ്	വരി	അബദ്യം	സുബദ്യം
1	8	അഗ്രണിഃ	അഗ്രണിഃ
8	27	സോമോപേതഃ	സോമോപേതാഃ
11	27	മിത്രവരുണന്മാരെ	മിത്രവരുണന്മാരേ
12	13	അശിനൌ	അശിനൌ
51	22	അശ്വിനൌ	അശ്വിനൌ
22	8	ഈമാനം	ഈ-മാനം
25	21	ഏവേദ്ര	ഏവേദ്രഃ
30	20	തന്മധുഷ	തന്മധുഷഃ
34	9	വിദ്വത്-വസു	വിദ്വത്-വസു
46	8	പുരുഷഃ	പുരുഷഃ
48	15	യജമാൻ	യജമാനന്മാർ
50	3	അധര്യക്കളെ	അധര്യക്കളെ
52	23	സംഗോമദിന	സംഗോമദിന
55	29	ഔൽകൃഷ്ണസിദ്ധി	ഔൽകൃഷ്ണസൃഷ്ടി
60	15	തപാ	തപാ
63	5	ഭാഗ്നി	ഭാഗ്നി
79	25	ആനയഃ	ആനയ
85	15	ആ താ	ആ താ
106	20	ഇന്ദ്രാവരുണൌ	ഇന്ദ്രാവരുണൌ
		തഥാ	തഥാ
51	26	ഏകധന	ഏകധന
123	12	(തേ ഋദ്ധേ)	(തേ ഋദ്ധേ)
127	23	നിമിതി	നിമിതി
135	33	ശുഭേതി	ശുഭേതി
137	33	ഏജൽസിന	(ഏജൽസിന
152	8	ദേവയജനമാർ	ദേവയജനമാർ
162	4	ഉല്പാദിത	ഉല്പാദിത
167	4	അസ്താദ്രാജ	അസ്താദ്രാജ
170	17	അഭിതയേ	അഭിതയേ
186	29	ഹോതാ	ഹോതാ

219	20	സമദ്രേ	സമദ്രേ
224	24	കനിവ	കഴിവ
228	7	ത്വൽസേവിതം	ത്വൽസേവിനം
236	26	ജോളോടുകൂടിയ	ജോളോടുകൂടി
243	17	വ്യംസം	വ്യംസ
254	4	വർത്തമാനം: അരാൻ	വർത്തമാനാനേമി:
		നേമെ	അരാൻ നാളെ
257	5	പുളെവ്സ്സേപിതം	പുളെവ്സ്സേവിതം
ടി	24	നിഷാശാൻ	നിഷംഗാൻ
263	9	(തദാനിം	തദാനിം
ടി	8	സമർത്ഥന	സമർത്ഥന
266	12	പ്രീഹാദി	പ്രീഹാദി
274	12	ഭവരഭം	ഭവരഭം
278	28	ദ്രോണകൃശാധവ	ദ്രോണകലശാധവ
		നിയ	നിയ
280	14	സംബന്ധിനി	സംബന്ധിനി
285	15	സുര്യഗമനാൽ	സുര്യഗമനാൽ
294	1	യേതേപത്മാ	യേതേപത്മാ
ടി	4	ബ്രഹ്മിദേവ	ബ്രഹ്മിദേവ
295	21	യാചിക്കുന്ന)	യാചിക്കുന്ന)
296	11	ശോഭനമന്ത്രി:	ശോഭനമന്ത്രി:
301	11	ദ്യാപാപ്മിവികൾ	ദ്യാപാപ്മിവികൾ
314	13	മരുഗണസംബ	മരുഗണസംബ
		ന്ധി	ന്ധി
ടി	27	തധുനമ	തധുനമ
317	26	താലോഷാദിഷ	താലോഷാദിഷ
318	2	ഹംഭാരവോപേതാ:	ഹംഭാരവോപേതാ
329	13	മന്ത്രവതിയം	മന്ത്രവാതം
332	20	ഭവന്ത	ഭവന്ത
334	6	(അപി ഗതു)	(അപി ഗതു)
335	13	ഭവീഭയന്ത	ഭവീഭയന്ത
ടി	31	ഭീതാമുൽപാ	ഭീതിമുൽപാ
342	11	യ: (യജമാനം)	യ: (യജമാനം)
356	15	മയാമുധവൻ	മയാമുധവൻ
370	13	ബഹുഭിരാഹുത:	ബഹുഭിരാഹുത

553	27	കമ്പതേ	കമ്പതേ
555	12	തപം ശുഷ്കം	തപം ശുഷ്കം
565	10	രൂപാദിവൃഞ്ജന	രൂപാദിവൃഞ്ജന
566	24	മോലാദികളെ	മോലാദികളെ
568	14	പ്രഭുങ്ക്മ	പ്രഭുങ്ക്മ
578	6	പാലയിതസ്യ	പാലയിതസ്യ
580	19	പചകനായ	പചകനായ
584	20	ദേവതാം	ദേവതാം
586	20	വിധാതി	വിധാതി
598	18	ബഹവതഃ	ബഹവതഃ
610	6	മകനെന്ന	മകനെന്ന
617	8	തമഃ വാ	തമഃ വാ
636	22	തഥാ നന്യഗ്നിഃ	തഥാ, നന്യഗ്നിഃ
637	27	സപ്താതഃ	സപ്താതഃ
660	21	പ്രഥമഃദേ	പ്രഥമഃ ദേ
670	23	ഹോമകമ്മ ..	(ഹോമകമ്മ...
689	15	സംഗച്യന്തേ	സംഗച്യന്തേ
693	15	വസുനി	വസുനി
694	16	ശിപ്രേഹന്ത	ശിപ്രേഹന്ത
700	19	നതദാസ്സേ	നതദാസ്സേ
714	18	വൃത്രഹക്രഥം	വൃത്രഹക്രഥം
745	15	(സ്മാതാവിന്ദേര്യം)	(സ്മാതാവിന്ദേര്യം)
772	24	കർത്ത	കർത്താ
780	5	വൃഷ്വേഭേഭിഃ	വൃഷ്വ-വേഭിഃ
785	11	ഉദുതു ?	ഉദുതു.
804	1	അപാനഭാഗം	അപസാനഭാഗം
811	21	അഥനോ	അഥാനോ
833	8	ഹിസിതാ	ഹിംസിതാ
835	10	ഭോഹിതജ്ജനേ	ഭോഹിത്തജ്ജനേ
841	17	പുജനാം	പുജയനാം
848	7	വൃഷ്ടി, വൃഷ്ടി	വൃഷ്ടി, വൃഷ്ടി
850	3	ആർദ്രം	ആർദ്രം
853	11	വിരോചമാനം	വിരോചമാനം
867	8	ഗച്യന്തി	ഗച്യന്തി

875	17	വിഷിം	വൃഷിം
885	11	കൊടുക്കുന്നെന്നും	കൊടുക്കുന്നവനും
889	18	അംബരീഷൻ	അംബരീഷൻ
ടി	20	ദസ്യുജ്ജ്വരിതൃംശ്ച	ദസ്യുജ്ജ്വരിതൃംശ്ച
897	4	യദ്ധത്തിൽ	യദ്ധത്തിൽ
906	17	തിഷ്ഠസാതയേ	തിഷ്ഠസാതയേ
907	20	സ്തോത്രണാം	സ്തോത്രപണാം
913	14	സിന്ധഃ	സിന്ധഃ
914	21	സം-പ്രച്യതേ	സം പ്രച്യതേ
ടി	25	പാടിപ്ലകഴ്ത്തി	പാടിപ്ലകഴ്ത്തി
916	18	സ്തോത്രണാം	സ്തോത്രപണാം
917	6	ശത്രുണാം	ശത്രുണാം
921	27	പൃഥ്വി	പൃഥ്വി
922	19	വോഡ്യൻ	വോഡ്യൻ
924	28	സ്യമദ്ധ്യേ	സ്യമദ്ധ്യേ
925	15	ഉഭീ	ഉഭീ
926	12	ശോഭീച്ച	ശോഭീച്ച
927	29	വെച്ചിട്ടുണ്ടു	വെച്ചിട്ടുണ്ടു
ടി	31	ചെന്തിട്ടുള്ളതു	ചെന്തിട്ടുള്ളതു
934	15	അന്യദീയാ	അന്യദീയാ
944	10	ദേവന്മാക്കി	ദേവന്മാക്കി
947	8	ഹോതാ	ഹോതാ
951	5	ബ്രഹ്മസ്വതീഃ	ബ്രഹ്മസ്വതീഃ
954	17	തത്ത്വദീത്യാ	തത്ത്വദീത്യാ
958	22	ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരോ	ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരോ,
963	11	പൃഥ്വി	പൃഥ്വി
971	16	മനുഷ്യടെ	മനുഷ്യടെ
ടി	17	ഉടയിലൊ	ഇടയിലൊ
973	3	പീഠതം	പീഠതം
976	27	ആപവതി	ആവപതി
ടി	29	ഗേതീ	ഗേതീ

982	19	ഇത്രാഗ്നോ	ഇത്രാഗ്നോ
983	2	ഇത്രാഗ്നി	ഇത്രാഗ്നി
993	16	നഹരി	നഹരി
995	12	സഷംധത്ത	സഷംധത്ത
996	16	അല്ലങ്കിലും	അല്ലങ്കിലും
998	13	ദ്യാവാപൃഥിവ്യാ	ദ്യാവാപൃഥിവ്യാ
		വശ്യശ്ചിന്തേ	ശ്ചിന്തേ
1002	26	മലങ്കരിയ്ക്കു	മലങ്കരിയ്ക്കു
1015	13	മജ്ജിമന്നാ	മജ്ജിമന്നാ
1017	27	ണീരശിക്ഷതം	ണീരശിക്ഷതം
1020	22	രശ്ചിനാഗതം	രശ്ചിനാഗതം
1022	6	കമ്മങ്ങ	കമ്മങ്ങ
1026	14	അന്നുംബഗച്ഛൻ	അന്നുംബഗച്ഛൻ
1057	5	ദിതിയും	ദിതിയും
ടി	21	അന്നരീക്ഷം	അന്നരീക്ഷം
1059	11	പുഷ്ടമസ്ഥ്യം	പുഷ്ടമസ്ഥ്യം
1068	1	ശതസഖ്യാകൈഃ	ശതസഖ്യാകൈഃ
ടി	2	പദൈ	പാദൈ
1082	29	അശ്വകളേ	അശ്വകളേ
1089	16	സ്തൂതിയുന്ന	സ്തൂതിയുന്ന
1101	18	അന്നത്തോടു കൂടി	അന്നത്തോടു കൂടി
1103	28	പാനമശ്ചിനാ	പാനമശ്ചിനാ
1113	7	പുനസ്സന്താനഭൂതം	പുനസ്സന്താനഭൂതം
1114	13	സൽസന്താനയുതവ	സൽസന്താനയുതവ
1125	8	സ്തോക്കളെ	കതവ്യ
1139	12	സ്യാദഭൂത	സ്തോതാക്കളെ
1151	19	അജയന്ത	സ്യാദഭൂത
1152	12	സ്വ-ഇദഹവൈ	അയജന്ത
1152	23	രിയ്ക്കുന്ന	സ്വഇദഹവൈ
ടി	29	സുര്യനെ	രിയ്ക്കുന്ന
			സുര്യനെ